ALMAE

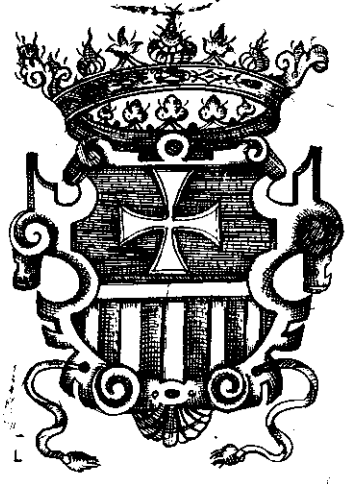
FLORENTISSIMAE COMPLVTENSIVM ACADEMIAE,

Commentaria vna cum Quæstionibus super vniuersam Aristotelis Logicam Magnam dicata.

Auctore P.F. Petro de Oña Burgensi, S. Theologiæ Præsentato, Prouinciæ Castellæ instituti, Redemptorum sanctæ Mariæ de Mercede de Obseruantia.

Porphyrij Prædicabilium, Arist. Prædicamentorum, Perhiermænias, Priorum, Posteriorumq;, Analyticorum, Topicorum, & Elenchorum libri sunt, qui eodem ordine & methodo in hoc opere explicantur. Copioso indice Quæstionum, & Articulorum in fine adiecto.

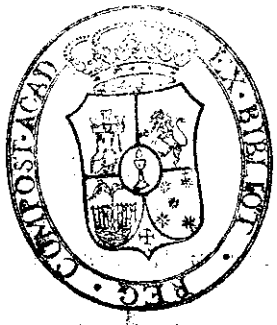
Sub vigilantissimo Pastore nostro Magistro Generali F. Francisco Salazar.

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, apud hæredes Ioannis Gratiani, Anno 1588.

Esta tassado a ... y dado el pliego.

EX·BIBL·FOL
COMPOST·ACAD

Summa Priuilegij regalis.

REgali priuilegio cautum est, nequis intra decennium, librum Commentaria super vniuersam Arist. Logicam Magnam F. Petri de Oña S. Theologiæ præsentati Prouinciæ Castellæ appellatum, typis mandet, vel mandare præsumat, sine licentia prædicti patris Præsentati, vel eius vicem gerentis, sub pœna prælorum ac librorũ amissionis certæque & magnæ pecuniæ: vt magis late in eodem regali priuilegio cõtinetur, dato apud S. Laurentiũ, sexta die mensis Augusti, anno Domini, 1588.

APROBATIO HVIVS operis, Senatus regij iussu data, à Patribus Societatis Iesu.

SVmmæ Summularum libri, ac in vniuersam Aristotelis Logicam expositio, Auctore F. Petro de Oña, in sacra Theologia presentato, Ordinis sanctæ Mariæ de Mercede, de obseruantia Redemptionis captiuorum: nõ solùm contra fidei dogmata omnis erroris est expers, bonorumque morum integritati innocua, ac dissona à veritate vacat doctrina: sed potius quam plura, magna solicitudine & industria, diligentiaque accuratissimè elaborata continet, quæ ingenuarũ artiũ viris studiosis plurimum vtilitatis afferet. Quamobrem sanè opus est, vt in lucem prodeat, perque eorum ora vagetur. In Collegio nostræ Societatis IESV, decimo quinto Calendas Augusti, Anno Domini, 1588.

Ludouicus Ferrer.

Frater Franciscus Salazar, sacræ Theologiæ professor, Dei & Apostolicæ sedis gratia Magister Generalis, totius S. Religionis S. Mariæ de Mercede, regularis observantiæ Redemptionis captivorum, &c. Dilecto nobis in Christo, filio fratre Petro de Oña sacræ Theologiæ præsentato Provinciæ Castellæ, salutem in Domino qui est vera salus. Cum pastoralis officij nostri cura, eo præsertim spectet, vt eos qui non propria, neque sua, sed quæ publicæ vtilitatis, & Iesu Christi sunt intendunt, ab incepto virtutis itinere, continuis laboribus, & vigilys, Deique lucubrationibus (proprio communi bonum præponentes) non desistant, charitatis amore amplectamur. Illius veri Patris familias imitatione, qui diei & æstus laborem portantibus, plene & iuste premium impertiuit, vt sic laudata virtus vires, incrementumque accipiat, aliisque ipsam emulantibus perseverantiæ calcar adhibeatur. Cumque etiam labores, quos in continuis, publicisque scientiarum disceptationibus indefessè sustinuisti, pro comperto habeamus, simulque commentaria quædam super Arist. Logicam & Philosophiam, non paruo vigiliarum sudore, in summam collectam, publicæ vtilitati consecrare intendebas, nos pio feruori iuuantes, quantum in nobis est, prius sufficienti diligentia doctissimi patris fratris Fracisci de Medina nostri Vicarij generalis in curia regia (vt moris est) in dictis Commentarijs perlegendis, & aprobandis, adhibita: damus & concedimus tibi plenam facultatem vt prædicta opera typis mandentur. Et ne tantus labor virtutis obedientiæ premio careat, sub eiusdem sanctæ obedientiæ præcepto tibi præcipimus, & mandamus, vt breuitate qua poteris id fœliciter exequaris. Dat. in nostro almo Cõuentu Matriti, Idibus Maij, anno Domini, Millesimo, Quingentesimo Octuagesimo octauo.

Fr. Franciscus Salazar
M. Generalis Ordinis.

Pro Secretario Ordinis F. Philippus de la Vega.

AL

ALMAE COMPLVTENSIVM ACA demiæ toto terrarum orbe celebratissimæ. &c.

F. Petrus de Oña, Sacræ Theologiæ Præsentatus eiusdē alumnus S.F.G.D. precatur.

SAEPE NVMERO mihi memoria repetēti primā illam disciplinam, seueriſsimęq́, doctrinę normam, qua me in ipso adhuc adolescentiæ flore constitutū tenerrime educasti (indulgentiſsima mater Academia Complutēsis) venit in mentē celebre illud & apertiſsimis cūctorum testimonijs cōprobatum eloquentiæ parētis testimonium: nihil scilicēt esse, tam inhumanum, tam immane, tam ferum quā cōmitere vt beneficio nō solum indigni sed victi videamur: cuius quidem contemplatio animo insita, ac penitus inhęrens, eas apud me vires habuit, vt cum prima bonarū artiū rudimenta, primas ad rerū cognitionē igniculos, primúq́, & suauiſsimū disciplinarum lac ex tuis abundātiſsimis vberibus degustauerim, tantorum munerum magnitudinis turpiter succumberē, ni tibi meorū studiorū fructus, peractosq́; in abstrusis & recōditis totius Logicæ arcanis penetrādis labores, tui fœlicis ac fortunati nominis auspicijs protegēdos dicarē. Nō quia semper nobili ingeniorum partu fœcūdiſsima nō sis: ex te enim quotidie tanquā ex equo Troiano innumerabiles Philosophādi magiſtri prodeūt: sed quia acerbiſsimā ingrati animi notā subirem, ni chariſsimæ matri gratā vicē rependerē, & quidquid est in me eruditionis, (quod sentio quā sit exiguū) quod pene omne tuū est, tibi referrem. Cum ergo te vt matrē ardentiſsimo fuerim cōplexus amore, te etiā vt ducē in earū rerū explicatione, quę pertractāda sunt sequar, inuete ratūq́; in Logicę totiūs intepretatione, & in tuo domicilio institutū ordinē

obſeruabo, teq; vt vnicum Mœcenatem contra malebolo-
rum morſus, qui velut ſcorpionis ictu optimũ quemquã læ
dunt, ac fiſtulato vulnere(vt Hieronymi vtar verbis) viam
aperiũt, ſtatimq; peſtilẽs & importunũ virus euomũt, vt tuo
me protegas & defendas præſidio, inuocabo. Quod vero
prẽcipue lucubrationẽ hãc tuo nomini dicandã percenſue
rim, non minor cauſa extitit, tuorũ filiorũ incredibilis virtus
vitę integritas, & eruditio ſingularis, ſumma deniq, eorun-
dem omnibus in rebus prudẽtia: ex quo fit vt hæc literaria
Reſpublica virtute honeſta, pietate atq, religione integra, iu
re ac legibus ęqua, opibus firma, & gloria ſemper prę reli-
quis inſignis efloreſcat, ad quam tanquã ad celebre quodã
bonarum diſplinarũ emporium, ex varijs gentibus ac natio
nibus varia hominũ multitudo ſciendi confluant auiditate
cõmota, cuius quidem famæ, nominis, atq, dignitatis ſplen
doribus hic meus labor illuſtratus, eiuſdemq; auſpicijs ſem
per protectus, meæ quoq; erga te obſeruãtiæ perpetuũ mo
numentũ, nõ longis tantũ ſęculorũ ſpatijs, verũ omnino(ſi
fieri poſsit) inuerſis naturę legibus, ſempiterna cuiuſdã ęui
diuturnitate donatus, perpetuô floreat & eluceſcat, pro tua
igitur incredibili humanitate, munuſculum hoc benigne
vt ſoles, accipe. Putaq; omnem meam operam, ſtudium, in-
duſtriam, quidquid eſt in me vel ingenij, vel viriũ, tuę am-
plitudini eſſe paratiſsimum. Ego autẽ ea quæ ſequũtur opuſ
cula, in tantis difficultatibus, & grauiſsimorum ſtudiorum
occupationibus, ea qua potui diligentia elaboraui. Quæ ſi
ſtudioſis placuiſſe ſenſero, in maiori otio, non ſolum perfi
cere, ſed etiã meliora maioraq; literis conabor conſecrare.

Quibus & ars hæc in dies creſcat & augeatur, & alij
huius noſtri inſtituti æmuli, ad eadem vel etiã
alia lõgè pręſtantiora ex cogitãda inflamẽ
tur. Vale fœcundiſsima & ampliſ-
ſima Mater.

Fra-

FRATER PETRVS DE

Oña ſacræ Theologiæ præſentatus, Lectori ſalutem in Domino dicit.

INtentum ſimul & laborem hac in parte (prudens Lector) tibi palam facere decreui, prius tamen rerum omnium, cõtemplatione vndiquaque adhibita, & in hac facultate diu exercitatus: non enim ſemel tantum, & iterum: ſed etiam tertio ipſam publice, pro locorum diuerſitate diuerſis auditoribus illam audientibus, ne dicam ab ore pendentibus perlegi: quorum quidem in hac celeberrima Academia altiorem doctrinam excipientes, non ſolum religioſi mei proprio habitu condecorati, ſed ex his etiam qui primum ſecularem inſtitutum retinent, mihi, & diſcipuli, & teſtes ſunt. Accipe ergo vniuerſa Ariſt. Logica interpretationem, & forte ſenſum verum, vniuerſa inquam: nam quamuis alia aliorum Commentaria hoc nomine & titulo vagentur: ſi tamen rem ipſam attendas, facile eos, & te decipi cõperies. Quibuſdã, nãque Priorum libri deficiunt, Elenchorum, & Topicorum alijs, nec non & alia iſtis. & Perhiermanias carent, ſicq; fere omnia deſunt. Siquis vero horum omniũ vnquam mentionem fecit (qui æquo iure magnus Apollo appellari licet) truncata methodo conſumauit. Hi autẽ quos tibi libros offerimus: integram Ariſt. Logicam complectuntur, integroq; dicendi ordine ſeruato æquo pede currunt, taliter vt prius Ariſt. litera in breui ſumma collecta, literalibuſque annotationibus expoſitis, ſic vt nec legenti tædium afferant, nec minus bene aliquid literale difficile omittatur, tandem, quæ difficiliora ſunt maiorique examine indigent, per queſtiones ad quas, vt ad præcipua capita ſparſa, & ſine ordine tractata reduco, vt & ſic rectus diſciplinæ ordo ſeruetur, & memoriæ fragili nonnihil iuuaminis affe ratur, & quod magis eſt idem bis non repetatur. Quam, rectam methodum non piget appellare, cum ſanctiſſimus præceptor Diuus Thomas diuinam Theologiam ſic collegit, ſic docuit ſic etiam inſignuit, cuius vtilitas & neceſſitas ſolus qui id intendit cognoſcet, & deinceps qui ad Bacchalaurei gradum aſpirant, qui integrum examen hic reperient, paruo hoc volumine contentum, & coarctatum: Adiecimus etiam latè in eiuſdem gratiam quæ ad Verbi mentis, Veritatis, & Futurorum contingentium tractationem ſpectant: ita vt nihil ſit dictum, aut dici poteſt, quod negocij

Logico

Logici sit, quod hic non inuenientur, licet aliquando breuitati studentes simul & grauitati materiæ, nonnihil verborum obscuritatis aliquibus videatur, sine ratione tamen, cum non semper, nec grauitas indicendo, nec facilitas in res difficiles & abstrusas, explicando seruari potest, nec debet: attente leget qui legit, & fructus leget, quem non parum inter alios iudico, quod ex his ad altiora intelligenda, capienda-que facilis euadet. Ad hæc autẽ & ad illa iam Summularũ introductionem apposuimus, quem modum per omnia seruantes, argumentis tantum solutionis substantiam adhibuimus, impertinens iudicando semper in forma contrariorum obiectiones soluere, in his quæ typis mandantur, cum non semper sub eadem forma mihi & tibi aduersarius argumentum proponat. Siquæ vero sunt quæ peculiarem solutionem in forma requirunt, illa etiam in forma soluta reperies, quod per totam Philosophiam & Metaphysicam seruare operam dedimus, omnia & singula bono animo (eo scilicet quo tibi offerimus) accipe, quæ bona inuenieris, & perfecta tribue Deo, quæ vero imperfecta cognoueris humanæ fragilitati non negligentiæ. Nec opus erit longam nostrorum Genealogiam hic texere, sicut nec propria studia & labores recensere: primum enim parum ad rem (maximè ore proprio prolata) conducunt: secundum autem præsens hoc opus, & quæ (Deo dante) sequentur, manifestabit, & sigillabit.

Vale.

FLORENTISS IMAE
Complutensium Academiæ,

COMMENTARIA VNACVM
Quæstionibus super vniuersam Aristotelis logicam dicata.

PER P. F. PETRVM DE OÑA, BVRGENsem S. Theologię præsentatum instituti S. Marię de Mercede de Obseruantia redemptionis captiuorum.

PRAEFATIO.

De scientiarum partitione, ordineque in dialectica seruando.

ARistotelis Stagyritæ philosophorum facilè principis, vitam, strenuamq; in philosophi doingenij aciem, & vtriusq; summa œconomia, quę in præsenti solent ad cęlum vsque extolli, silentio præterire æquũ duxi, tum quia oratoris potius officium est, & narrantis, quam difficilima ruminãtis, & docentis præsertim quod graues authores; vt [1] Laertius, Appollodorus, Gellius, Augustinus, Hieronymus, Cicero, Plutarchus, Crinitus, Iustinus, Plinius, Budæus, Seneca, Nazianzenus, Eusebius, Carpentanus, Sanctus Thomas, Phylopponus, & Auerroes, fuse de hoc loquũtur, quos licebit legere. Interim ad nostrã dialecticam deueniamus, quam (deo dante) aggredimur explicare in cuius primo limine, quia scientiarũ prima est (vt infra patebit) præmitti solet scientiarum diuisio, de qua Metaphysici omnes cum Arist. 6. metha. præter quos Hugo [2] de Sãcto Victore per tres primos libros eruditionis, Richardus tractatu de exceptionibus 1. p. per totũ, Isidorus 1. Aethymologiarũ, & Laertius li. 2. a. c 12. Eugubinus 1. de perẽni philosophia c. 2. Didascalice, & Petrus Gregorius in syntaxi artis mirabilis Scalliger lib. 3 poeticæ, & recentiores philosophi, tum in principio dialecticæ, tum in principio physicæ, ex quibus aliqui etiam agunt de inuentoribus singularum scientiarum, aliqui verò probant scientias ab Adamo vsq; ad græcos abore, & quasi per manus euenisse, vnde ad nos dimanarunt, quæ decursu temporis, & cum vix mandarẽtur literis pene obscurata est, & extincta. Alij tandem philosophos scientiarum inuentores ponunt, sed varios, de quo [3] Eusebius de præparatione euangelica lib. 1. c. 2. & li. 11. Fusius Verosus etiã, Iosephus, & alij, quos citati referunt.

Ex citatis liceat vnam tantum diuisionem scientiarũ sed vniuersalẽ

1 Laerti°. Apollo.° Gellius Augusti. Hieron. Crinitus Iustinus Seneca. Naziã. Eusebi°. Carpen. S. Tho. & alij de Arist. vitu stripsere.

2 Hugo de S. Victo: Richar. Isido Eugub, Didasc. Petrus Gregorius. Scallig. & alij diuisionẽ scientiarum tradidere.

3 Eusebi°, Verosus Iosepho, scientias ab Adamo dimanãt vsq; ad nos de-

colligere, quæ conformior ſit veritati, & Ariſtotelis. Propria aluerte hominis intellectum (vt philoſophi docent) eſſe vt rebus alium informem, & (vt quidam dicunt) raſam in qua nihil eſt figuratum, quia naſcitur ſine vlla rerum cognitione, propenſione tamen naturali inclinatur ad ſciendum, alia tamen appetit ſcire, quia illorum cognitio illi neceſſaria eſt aut vtilis, alia verò tantum vt intelligat. Iam ergo primo illæ ſcientiæ dicuntur Theoricæ, vel Speculatiuæ, quarum finis eſt veritatis contemplatio, & ille dicuntur practicæ, quæ habent pro fine ipſum opus, & harum quidem, quædam dicuntur actiuæ, quę ſcilicet eas actiones dirigunt, quæ manent in ipſa potentia agente v.g. intelligere, &c. Quædam autem factiuæ dicuntur, quæ in quam dirigunt tranſeuntes actiones ad extra, ideſt extra ipſum agens, vt ædificatio, pulſatio citharæ, &c. Et ita Ariſto. 8. Topic. cap. 2. & alibi aiſt ſcientiæ aliæ contemplatiuæ, aliæ actiuæ effectiuæ aliæ, quibus homo, & intellectum rerũ cognitione perficit, & ſuas actiones dirigit: ſibi quę neceſſaria præparat.

4 Quæ ſcientiæ Practicæ & ſpeculatiuę dicantur.

Rurſus 5 contemplatiua ſcientia diuiditur in Mechaphyſicam, quæ de ſpiritalibus, & ente in communi agit, & in Phyſicam, quæ ſenſibilia tractat, hominem videlicet, & equũ &c. Et in Mathematicam, quæ quantitatem contemplatur, Arithmetica nanque de quantitate diſcreta ideſt de numero Geometria de continua linea, &c. Quæ dicuntur merito Mathematicæ, nam Aſtrologia quæ numerum, motum, & magnitudinem celorum, & Geographia quę orbis deſcriptionem, & Muſica, quæ numerum ſonorum, & ipſa perſpectiua quæ lineam viſualem, ideſt varietatem modi videndi propter variam poſitionem obiecti ſpeculatur, Mathematicæ mediæ ſunt quia cum iſta quatuor ſenſibilia tractent ad phyſicam accedunt. Noſtra vero dialectica & inter ſpeculatiuas poteſt numerari, & inter actiuas numerabitur quia dirigit intellectus operationes, & eſt organum inſtrumentumque ſcientiarum.

5 Speculatiua ſcientia multipliciter partitur.

Relictis 6 ſpeculatiuis actiuæ ſcientiæ, hoc eſt, quæ interiores actiones dirigunt, alia eſt, quæ dirigit intellectus actiones, ſcilicet dialectica. Alia memorandi ars, de qua Cicero. 7 alia tandem, eſt philoſophia moralis ad dirigendas actiones voluntatis, vt autem homo iuxta rationem rectam voluntate, quæ princeps, & regina eſt ſeipſum gubernet eſt Aethica: vt domum, familiamque adminiſtret eſt Oeconomica, & vt rempublicam Politica, cui deſeruit in rebus forenſibus ius ciuile, & in ſpiritalibus ius canonicum, quamuis quo ad ea, quæ ad proprium cuiuſque bonum attinet, cadat ſub ipſa Aethica.

6 Actiuæ ſcientia etiã varie ſecatur.

7 Et inter nouiſſimos. F. Didacus Valades in ſua Rethorica Chriſtiana.

Præterea 8 factiuæ ſcientię hoc eſt, quę dirigunt operationes tranſeuntes, alia congruitatem ſermonis docet, in quo homo à brutis diſtinguitur, quæ eſt Grammatica, illius vero elegantiam Rethorica, iucunditatem Poetica, quę duæ etiam animos, quo volunt alliciunt. Ars verò ſcribendi eſt, vt cum abſentibus agamus, vnde ortę ſunt hiſtorię vt aliorum experientia cauti, & exemplis doctiſſimus. Aliæ artes rerum externarum materiam præparant, vt ars fodiendi lapides, & metalla, aliq ipſum opus conficiunt vt ars faciendi domos, &c. Aliæ operam iam confectam vti docent, vt nautica, aliæ neceſſaria vitæ parant, vt Medicina, Agricultura, Ars cõdiendi cibos, quam Plato vocat adulatricem

8 Rurſus factiua ſcientia partitur in inferiores.

tem medicinę. Aliæ tandem vitæ iucunditati inseruiunt, vt ars canendi, pulsandi lyram, venãdi, &c. Theologiam missam facio, quia tantum loquor de scientijs quas homo naturaliter inuestigare valet.

Aduerte tamen quod ex his scientijs septem dicuntur artes liberales, aliæ vero seruiles, primæ 9 hoc versiculo memorię mandatur.

9 Septem artes liberales simul numerantur & explicantur.

Lingua, tropus, ratio, numerus tonus, angulus, Astra.

Lingua id est grammatica tropus Rethorica, ratio dialectica, numerus Arithmetica, tonus Musica, angulus Geometria, astra Astrologia. Quæ quidem artes, vt intuenti patet, aliquid docent facere. Sunt autem septem triuium inquam, & quadriuium, tres primę tres ię ad orationem, quatuor vltimę quatuor viæ ad quantitatem.

10 Seruiles artes numerantur & explicantur.

Seruiles [10] autem præcipuè hoc etiam versiculo continentur, sunt aliæ multæ.

Rus, nemus, arma, faber, vulnera, lana, rates.

Rus id est Agricultura, nemus ars venandi, arma ars gladiatoria, faber ars fabrilis, vulnera chirurgia, lana lanifactoria, rates nautica, &c. Quę dicuntur seruiles, quia corpori seruiunt, sicuti liberales, quia animus excolitur, suntque digrę homine libero, sic etiam Mechanicæ aliq dicuntur, quia sunt vt adulteię suocãres homines ab ijs, quę animi propria sunt, ad ea, quę corpori spectãt, & hęc satis de scientiarum diuisione in communi.

11 Modus seruãdus

Nunc [11] iam ad nostram dialecticã accedamus in particulari, prius tamen quęstiones, quas præambulas communiter vocant, discutiemus, in modo autem procedendi tam in logica, quã in tota philosophia sequar sanctissimum præceptorem D. Thom. imitabor, qui exactè omnia absolui per quæstiones, quas in articulos partitur. Faxit Deus vt laboriose in aliquatenus sui nominis honoré eiusque sanctissimæ matris Mariæ de Mercede, & in proximorum vtilitatem, & commodum cedat.

in logica proponitur

QVAESTI. PRIMA. præambula.

De Logica secundum se considerata.

IPsa tractationis ratio postulat, vt prius quid Logica in se sit cõsideretur, in hac prima quæstione, [1] deinde verò de eadem cum alijs cõparata, quod quæstione sequenti fiet multum enim confert ad rei intelligentiam habendam, sicut ad memoriam iuuandam recta seriesindicẽdo seruata, sic namq; non datur locus quæstionũ multiplicationi, nec fastidioso eiusdem repetitioni: Circa primo inquirũtur septem primò cuius scientię munus sit has difficultates aperire: Secundo, an sit scientia ipsa logica? Tertio, an sit vna vel plures? Quarto, practica, vel speculatiua? Quinto, de eius obiecto, Sexto, de dignitate, & fine, quem habet: Vltimo, de diuisione in suas partes.

1 Dispositũ quęstiones omnes Præambulę.

ARTICVL. I.

V. Metaphysica, Physica, vel Logica, vel alterius scientiæ sit quæstiones has præambulas discutere?

2 Pereiræ li 2 Phy losophi. ca.4.idē Fonseca ·. Meth. ca2 q.1.

Prima sententia 2 recentiorū tribuit metaphysico, ita vt ab illo nos mutuo eas accipiamus primo quia metaphysicus communis est artifex ad illum ergo spectat omnibus scię tijs obiecta propria præscribere,& consequenter has quæstiones tractare,in quibus obiectū logicæ signatur.

Secundo metaphysicus, vt supra dicebā cōsiderat ens spirituale, & omnis materiæ expers, constat autem scientiam quæ est habitus intellectiuus spirituale quid esse ergo, ad metaphisicum actiuæ illius proprietates inquirere,quod fit in hisquæstionibus.

3 Secunda opinio Auerro.

Secunda sententia 3 Auerr.2 phys. text.16.id tribuit logico vt ei,qui de instrumento cōmuni omniū scięti arū agit,adde quod licet metaphysica agat de ente in cōmuni rationes tū illius in particulari,vt in ante prędicamentis dicā,nō expectat ad ipsū dicere ergo quod obiectū dialectię sit, & quomodo, dialecticum est non metaphysicum,&c.

4 Tertia opinio Codicum.

Alij 4 physicæ dicūt esse hoc probare cum scientia sit habitus potentiæ intellectiuæ, quāipse considerat.

5 Nō omnia in particulari cognoscit Metaphysicus

Scię tū 5 primo certū est metaphysicā nō cognoscere omniū rerū essētias, nec proprietates illarū in particulari, aliter,aliæ scientiæ frustra essent,sed solùm sic cognoscit, quæ cōmunia suat substātiæ corporeæ,& spiritali,& quę propria sūt,entis spiritalis, vnde physicū est agere de homine, eiusq; partibus anima scilicet rationali,&c.Sicut & mathematicū quantitatē contemplari.

6 Scięti æ distingū tur etiā ex parte inst umē orū qui acquirū tur.

Secūdo,aduerte 6 scientiarū distinctionē inter alia sumi etiā ex parte distinctionis instrumētorū, quibus acquirūtur, vt scięti a distinguitur ab opinione,quia scięti a acquiritur per certā,& euidentē rationē,quæ demōstratio dicitur, opinio autē per probabilē rationē,quæ ratio topica vocatur, & scięti æ inter se quia vna procedit ab effectu ad causam,alia a causa ad effectū,& primus processus dicitur demōstratio quia, secundus demōstratio propter quid, de quo latius in posteriorib⁹ , distinguūtur etiā penes varias rationes rerum,& obiectorum,quas considerant.

7 Sentētia authoris explicatur.1.

Iā dico.1.7 ad metaphysicū ea spectāt exhis quæstionibus disputare, in quibus cōueniūt angelica cognitio , & hominis scięti a,vt an sint accidentia,& qualitates.&de praxi,& speculatione,patet quia hæc cōmunia sunt sumpta in cōmuni angelicę & humanæ cognitioni,imò & ipsius dei.

2. Cōcl.

Dico.2.ad physicū, ea in parte quæ agit de anima spectat ferè omnes has quæstione tractare. Patet ratiocinatio & discursus propriæ sūt hominis,vt homo est,cōstat autē quod omnis scięti a humana habet discursum, & ratiocinationē ergo ꝓpria est homini, ea autē, quæ peculiaria sunt homini vt homo est,ad scientiā de homine, & eius anima pertinēt, ergo ad eā scięti ā quæ de hoc agit, spectat discutere de scięti js, quomodo inueniantur , an inquā per ratiōnē certā, & clarā,vel probabilē, & circa quid versentur , vt distinctæ sint:ideſt ea distinctio quę nascitur ex nostronaturali modo acquirēdi scięti as,quomodo iuuet ad alias in dagādas,talis autē est physica ea in parte,&c.Notāter 8 lixi quod omnis scientia humana habet discursum,propter angelos , qui sinediscursu,per quasdam species sibi cōgenitas,& Deus perseipsum res intelligūt de quo.1.p.q.54 agitur & infra. Confirmatur conclusio,quiascięti a, quę agit de aliqua potētia necessum est etiā cōsideret ꝓprias perfectiōes illius,agere autē ue potētia intellectiua hominis,&quod sit ei⁹ obiectū physicū

8 Omnis scientia humana habetdiscursum.

phyſicum eſt, ergo & agere etiam de ſcientijs, quoad ea, quæ, habent in quantum hominis ſunt,

3.Cõclu. Dico. Tertio ad logicum ſpectat illam diuiſionem ſcientiarum ſpeculari, quæ naſcitur ex varietate inſtrumentorum, & modorum ſciendi. Patet: logica docet quomodo inter ſe differant hæc inſtrumenta, & organa ſciendi, ſcilicet ratio topica, demonſtratio à cauſa, vel effectu vt infra magis patebit, neceſſario ergo hæc diſtinctio ſcientiarũ, quæ oritur ex diſtinctione horũ inſtrumentorum logici eſt, & hoc vult Auerr.

9 Diuerſimode Phyſicus & logicꝰ conſiderat materia argumentationis. Cõſidera 9tamen quod diuerſimode phyſicus, & logicus tractant an cognitio habeatur per euidentem rationem, & neceſſariam vel topicã & probabilem phyſicus enim ſolũ attendit entitatem certitudinis, & clarit atis diſcurſus, quæ ſit, quomodoq; cauſet cõcluſionis cognitionẽ Logicus vero ſolum attendit an bene fiat demonſtratio, & inferatur concluſio ex propoſitionibus claris ſine erroris periculo.

10 Soluũtur Argum. ex dictis 1 2 &.3. concluſ. Ad argumenta patet ex dictis. Ad de quod metaphiſica nõ delcẽdit ad ea, que ſunt propria ſcientijs, vt hominis ſunt, ſed quælibet ſibi ex ſuo modo procedendi determinat obiectũ, ſimiliter non conſiderat ſpiritalia, quæ dicunt ordinem ad corpus, qualis eſt anima noſtra. Cum hoc tamen ne ſcientes logicam quid ipſa ſit ignorent communi vſui ſeruientes quæſtiones propoſitas pro virili explicabimus.

ARTICVL. II.

Vtrum Dialectica ſit ſcientia.

QVia vt docet Ariſtot. æquiuocum prius diſtinguendũ eſt ne in ipſo laboremus, & vt titulus quæſtionis intelligatur:

Primo, aduerte [1] quod dialectica duplex eſt alia eſt docens, alia vtẽs, vel vt antiqui dicebant alia eſt auul ſa à rebus, ideſt docens, quæ ſcilicet tradit modos ſciendi, quæ quia Ariſtoteles potiſſime de ea egit cõmuniter dicitur ante Ariſtotelẽ fuiſſe. Alia vero eſt coniuncta cum rebus, ſiue vtẽs, quę quid ſit cõtrouerſia eſt.

1 Dialectica duplex docens & vtens.

Prima ſententia logicã vtentẽ [2] vocat artẽ probabiliter diſputandi de quauis re, per principia ſecundarum intentionũ logicæ docentis. v.g. ſi probes vnã rem nõ eſſe aliam, vt rationale, & irrationale quia ſunt mẽbra vnius diuiſi, vnũ autem mẽbrũ diuidens nõ eſt formaliter aliud, ita S. Tho. 4 metaph lect. 4. & 12. q. 57. ar. 6. ad. 3. ibidem Caiet. Scot. q. 1. logicæ, & 1. Elench. q. 1. & neotherici 3.

2 Prima opinio. S. Thomæ, & aliorũ de logica vtente Sco. Cai.

3 Palat. 1. de anima fol 30. & Lemoſi. 1 de erratis diale. c. 1 &. 2.

Scalliger [4] exercitatione prima de ſubtilitate, c. 3 dicit eſſe Ariſtotelis, & ab ea recedit ipſe.

4 Scalliger Author ſolicitus.

Secunda [5] ſententia Valduini, qui intendit eſſe Auerr. & aliorũ logicã vtentem vocat alias ſcientias, vt vtũtur logica ad modum, quo ſextarius vini dicitur menſura vini, & vinum menſuratũ, ita logica vt mẽſura, eſt docens, quæuis vero alia ſciẽtia mẽſurata ipſa, dicitur vtens, ſicque intelligitur mens Platonis cum dicit dialecticã eſſe primam omniũ ſcientiarũ, & agere de ente, & de re, vt res & ens ſunt, ſumit enim dialecticam pro metaphyſica vtente præceptis logicæ, vt quidam dixere bene. [6]

5 Secunda opinio Valduini de Logica vtẽte. Plato.

6 Lemoſ. li. 1. c. 7. vbi ſup. & Phiſc. argu. ad Euthide. & lib. de republi. ex Ploti. & Matiz. c. 1. Proloq. Topicorum

Vltima ſententia dicit logicam vtentem eſſe ipſammet docentem paſsiue, quatenꝰ, ſcilicet illa vtimur in alijs ſcientijs quod 7 explicant vt eius obiecto vtimur in alijs ſciẽtijs, ita Soto, & alij 8 recẽtiores, vnde patet ſecundum iſtos quod vtens non eſt ſcientia ſicuti nec ſecundum primam ſententiã: bene tamen eſt ſciẽtia in ſecunda ſententia.

De docente vero multi etiã 9 negãt

Rodagi. lib.7. ca. 30. Fóse. 2. Meth. c.2. q. 1. sectio 7. quod Nuñez male negat.

esse scientiam, & fuit antiqua sententia, & ita non esse partem phylosophiæ Pierius Valer. in suis hieroglificis lib.38. probat, hanc sententiam ab Hebræis vsque profectam, quia de phylosophia naturali scripsit Salomon Ecclesiasten. de morali prouerbia, le Metaphysica cantica: logicam vero omisit quia est vt spiritus alijs insitus, & in fine capitis quod est ministra aliarum, idē probat ex alijs figuratis loquutionibus. c. cui titulus est trias, Boetius. c. 2. de Trinitate eam non numerat inter partes phylosophiæ, & in prologo in Porphyrium editionis. 2. & S. Thom. eam explicans opusculo. 70. ar 1 ad secundum idē docet, Alex. Ammo. Phylopponus, Themist. & Aegidius, quos referūt recentiores, Zumara. Theoremate. 89. Miranda nus lib. 4. apollogiarum, sectione. 1. & de parte topicorū tenēt alij 11 alios refert Soto & sua secuti. 1. Modus essendi non est scientia, sicuti modus operationis non est operatio ipsa, constat autem ex Aristot. 2. metaph. c. 3. Logicam esse modum sciendi vbi dicit absurdum esse quærere si nul scientiam, & modum, vbi per modum secundum Auerr. S. Th. & Nipham intelligitur logica.

7 Mercado hic.

8 Tertia opinio de Logica recte Tolet. Iun prin. Poster. alter sentiens & tōt. v. 5. se. 6.

Secundo effectus non est maioris entitatis quam sua causa, nec mēsuratum, quam mensura obiectum autem scientiæ mensura est, & causa illius ex Arist. 5. metaph. scientia ergo non est maioris entitatis quam obiectum quod in logica est ens secundum quid & rationis ergo ipsa est scientia secundum quid.

9 Primam opinionē docente logica Pierij Valerij. Hebræis tribuit.

Confirmatur quia logica est instrumentum scientiarum, nec appetitur propter se, nec cognitio entis rationis quam tradit est digna studio.

Boetius & aut pri id habēt. Zumara. Miranda nus,

Tertio, non potest aliquis actus esse scientificus quin reguletur, & dirigatur à dialectica vt contrarij

11 Lemos. hic q. 1 c. 2 1. Arga. 2. Cōfirmatio.

docent, ergo omnis actus dialecticus impossibile est quod sit scientificus consequentia tenet primus actus dialecticus non habet a quo reguletur cum non sit alius primus, vt suppono ergo.

3 Cōfirmatur quia ex Arist. 6. Aethic, ars distinguitur cōtra scientiā ex dictis autem in prologo logica est ars ergo nō scientia, quia vna membrū dividens non est formaliter aliud. Adde ex Ari. 6 met. & 3. de anima. c. 8. scientiæ diuiduntur iuxta rerū diuisiones, de quibus vt de proprijs obiectis agunt, Logica autem nō agit de ente simpliciter ergo nec de re, quia ista conuertuntur.

Cōfirmatio.

4 Quarto & vltimo saltim dantur in dialectica aliqui actus, qui sunt vsus ipsius vt scientia est, & quod non sint scientifici patet, syllogismus qui cōficitur in Barbara ex terminis nō significantibus v.g. a.b.c. nō generat scientiā, & tamen est vsus dialectice scientię vt docens est, ergo nō est scientia quoad omnes suos actus. Similiter quando quis audito hoc syllogismo omnis homo est equus omnis leo est homo ergo omnis leo est equus affirmat rectam esse consequētiā talis actus dialecticus est, & ab habitu dialecticæ elicitus, tamē non est scientificus quia nulli inniti turveritati, aut principio reali ergo maior patet nam aliter in quouis actu scientifico alterius scientiæ darentur duo actus scientifici, alter perfectus ex vi veritatum realium vnde oritur actus scientificus consequentis, siue conclusionis, alter vero ex vi connexionis vnde oritur actus scientificus consequentiæ.

12 Nomen scientia multipliciter vsurpatur.

Pro intelligētia aduerte 12 nomē scientiæ dupliciter sumi, primo pro actuali scientia quādo actu aliquid cognoscimus. Secūdo pro habituali quæ dicitur habitus, & est facilitas relicta ex scientia actuali ad aliquid cognos-

cognoscendum, & vtroq; modo tripliciter sumitur : primo large pro quacunque cognitione etiã probabili, & ex auditu, qua ratione dicimus scio Romã esse. Secundo magis stricte pro certa cognitione, & euidenti etiã sine discursu, qualem etiã Deus habet. Tertio, strictius, & pro prijssime pro certa, & euidenti cognitione habita per demonstrationẽ adhuc autem pleriq; autores antiqui maximè, tantum vocant scientiam hanc cognitionem, quando est cognitio alicuius naturę solum ratione sui, illa ergo dicitur minus impropria scientia, quæ magis participauerit aliquã, vel aliquas dictarum proprietatum, & ita fides etiam diuina appellatur scientia impropriè Lucæ. 1. ad dandã scientiã, &c. Quia participat certitudinẽ, quæ est proprietas scientiæ, imo in hoc excedit illam, experientia etiam scientia appellatur Gene. 42. nu. 15. vbi fratres Iosephi retulerunt dixisse sibi fratẽ vnum minimum adducite ad me vt sciam quod non estis exploratores, idest vt experimento cognoscam, vt patet ex eodem. c. nu 16. & 20. donum etiam quoddam spiritus Sancti appellatur scientia. 1. ad Cor. 12. & 13. Similiter prudentia dicitur a Ciceronelib. de officijs rerum expetendarum, fugiendarumq; scientia, habitus etiam primorum principiorum dicitur scientia cũ sit cognitio certa, & euidens rei necessariæ, tandem cognitio a posteriori, idest causa per effectũ dicitur sciẽtia impropriè tamen, quia non est per causam vnde quomodocunque tantum probabiliter cognoscatur conclusio non est scientia, sed opinio physica, vel metaphysica, &c. Quales fuerit præmittere, vt etiam in Logica sunt multæ opiniones.

13 Triplex sensus quæstionis propositi.

Quæstio igitur potest habere triplicem 13 sensum primus est vtrum obiectum logicæ, siue veritatis, quæ in illa docentur, sint a nobis scibiles. Secũdus vtrum de facto iam sciantur, sunt enim aliqua scibilia, nec tamen scita vt est illud de quadratura circuli, cuius memini Aristote imposter. Tertius vtrum dictæ veritates sciantur propter se, vel propter aliud.

1 Cõclusio.

Prima cõclusio si scientia sumatur hoc tertio sensu pro cognitione demonstratiua, ita perse optata, vt etiã ratione alterius non optetur profecto logica docens nõ est scientia, pater, quia etiã optatur propter alias scientias, vt quæstione sequenti demonstratur, & hoc vult S Th. & alij ideoq; Aris, aliquando eam non numerat inter scientias atque etiam quia ens reale non considerat.

2

Secunda conclusio omnia quæ traditur in dialectica sunt a nobis scibilia, vel tanquã conclusiones perse notæ, vel vt demõstrabiles per sua propria principia. Patet omnia illa sunt proportionata lumini naturali nostri intellectus, nec illius capacitatem, vel facultatem naturalem excedunt.

3

Tertia conclusio, habitus dialecticæ docentis quoad omnes suas partes absolute, & propriè est scientia & pars philosophiæ in quantum docens est, volo dicere dialecticam continere in se habitum certum & euidentem suorum primorũ principiorum, & etiam conclusionum illatarum ex illis per euidentem consequentiam. Probatur ad hoc vt aliqua facultas sit proprie scientia solum ista duo requiruntur, scilicet, vt prima principia certo & euidenter cognitis tantum terminis cognoscantur, & vt ex illis ita cognitis inferat euidentes conclusiones per euidentem consequentiam : constat autem quod in Logica illa duo principia

Optima ratio.

dici de omni, & dici de nullo sunt per se manifesta ipsũ intellectui, ita vt terminis explicatis, nulla alia probatione, statim intellectus illis assentitur, ex quibus per euidentẽ consequentiam infert syllogismos perfectos esse rectas consequentias & inde causatur habitus certus & euidens rei necessariæ, per suam causam: ergo Logica est propriæ scientia, & hanc rationem existimo esse euidentẽ circa subiectam materiam.

Confirmatur. Confirmatur. Logica docens demõstrat nõ posse dari antecedens verum, & consequens falsum, & quamuis syllogismus topicus generet opinionem, & sophisticus, seu Elẽchus errorem, hoc Logica demonstratiuè probat, quia scilicet topicus procedit ex probabilibus, & sophisticus ex defectuosis, ergo. &c.

2 Ratio. Secundo Logica habet propriũ subiectum, vt infra patebit, de quo demonstrat proprias passiones, scilicet modum sciendi, qui, vt dicebam in summulis, (& dicam magis lib. de interpretatione) cõprehẽdit definitionem, diuisionem, & argumentationem, de quo in communi probat quod sit aptus ad docendum de diuisione quod confusione mentem liberet, de definitione, quod perfectam rei cognitionem pariat, de argumẽtatione, quod fidẽ faciat id est assensum, &c. ergo. Rationes alias plures omitto, quia nõ est cur in re facili i nmoremur.

14. Tertii cõclusionem tenent in rerum natura Author. Cicaut. Rodagi-nus. S. Thom. Scot. & Arabes. Sic tamẽ probata, 14 est Arist. qui in Top. philosophicis quæstiones diuidit, in logicas, morales, & naturales; est etiã Platonis qui & vt Aristeã vocat, est pars Philosophiæ: D. Thom. Alb. Soto. Attic. quos refert, & sequitur M. Soto tenet Boet. editione 2. in Porphyr. hoc exemplo, vt magis est instrumentum, & magis nauis, ita Logica est instrumentum, & pars Philosophiæ, & sic eam vocat, scientiã, Alpharab. Algazel, Auerr. Cleat, in diuisione Philosophiæ, Rodaginus. li. 25. c. 12. & colligitur ex antiquissima diuisione scientiæ, in Logicã, moralem, & Physicam, quam Euseb. li. 1 de præparat. euang. c. 1 etiã ex Arist. probat esse Platonis, & à ea 2. esse Hebræorũ probat 15. Pierius, li. 38. c. Enciclopedia, imo Aug. 8. de Ciuitate eam maxime laudat, vbi Viues ex Apuleyo & Augusti. etiam li. 11 c. 25. in ea reperit vestigium Trinitatis. & alij. 16.

Eusebius Cesar. 15. Pierius probat esse Hebræorũ. Diogenes enim tribuit Zenoniãque accepere Crisipus, Apollodorus & alij stoici.

16. Tolet. prolog. Phys. & Fons. v. 5. q. 3. qui ex diogene similitudines plures Logicæ adducunt.

Quarta, & vltima cõclusio, 17. Logica vtens, siue sumatur pro Logica docente passiue, siue pro alijs scientijs, quatenus vtuntur Logica, siue pro arte probabiliter disputandi de quauis re, per principia secundarũ intentionum Logicæ, non est scientia: Probatur vsus rei nõ est res nec vsus operationis est ipsa operatio ergo nec vsus scientiæ erit scientia ac consequenter nec Logica vtens scientia erit.

17. 4. & vlt. conclu. 2. probatur optime adcerte, Secundo Probatur efficaciter, antea tamẽ aduerte, quod hoc interest inter principale agens, & instrumẽtale, quod illud producit effectum sibi similem in specie, instrumẽtale vero non item vnde effectus primo agenti assimilatur nõ instrumento. Explicatur, homo. v. c. potentia generatiua hominem generat, qui homini assimilatur, non potentiæ generatiuę: & idẽ patet in artificialibus: nõ enim statua similis est ferrę. vel malleo, quæ sunt instrumenta: sed potius arti inmente Artificis existẽti: tam ergo hic conficio argumentũ. Logica vtẽs est instrumentũ Physicæ, vel Methaphisicæ, &c. ad demõstrãdas passiones de subiecto: ergo scientia per illas genita Physica est, vel Methaphisica, qualis est sua causa principalis, non Logica quę est instrumentum ergo non est scientia

scientia, quia scientia sicut & actus scientificus habilis elliciti, per se primo generant scientiam, acconsequenter, si quando demonstrat instrumentaliter in alijs scientijs non est scientia, nec illam generat, multo minus quando probabiliter disputat illam generabit, vnde nunquã erit scientia, est enim Logica vtens vt in summa dicam, materialiter tãtum aliq; scientiæ, non formaliter, sicut calor in aqua iam calefacta, materialiter est idem cum illa, licet formaliter distinguantur cum habeãt diuersas, rationes vtpote instrumenti, & subiecti patientis & recipientis.

18. Solvũtur argumenta contraria ad 1.

Ad Argumenta in principio ad, primum [18] patet ex vltima conclusione, Adde vt bene Scot. q. 1. Logicę Dialecticam docentem dici modum sciendi nõ quia sit: sed quia docet modum sciendi, & ita consequẽter, q. 2. & 1. Post. quæstio. 43. docet idem author Logicam dici scientiam communem, quia quod docet omnibus rebus potest applicari, vt dicam quæst. de obiecto Logicę ex Iabel. & Soncinat. & ita modum sciendi esse communem, communitate applicationis bene etiam ex Alexand. alij [19]. Aristotilem explicãt absurdum esse, ante aliquam scientiam non discere, quis modus procedendi sit in ea.

19. Lemo. lib. 1. ca. 5 ex Alexand.

Ad secundũ, maior est falsa vniuersaliter intellecta nam ens naturale, v. c. homo, maiorem entitatem dicit, quam propria eius causa materialis ex qua constat, hæc enim, vt late dico in Physic. lib. 1. q. 3. non est eius, illud vero, est eius perfectum in propria specie, est autem obiectum, causa veluti materialis scientiæ, cum sit materia circa quam versatur scientia: vnde non inconuenit quod scientia illud excedat in entitate: adde & melius (meo videri) quod obiectum vere & proprie nõ causat scientiam, cum nil in illam influat, propriũq; sit causæ, aliquid influere in effectũ: sed dicitur causa scientiæ, quia hæc specificatur ab illo per ordinem intrinsecum ad tale, similiter dicitur mensura scientiæ, quia quælibet cognitio mensuratur penes rem cognitam, cum veritas sit adequatio rei ad intellectũ non autem inconuenit, quod talis causa & mensura, minoris entitatis sit suo mensurato & causato.

Ad cõf. Palat. & Perez idem

Ad confirmationem patet, quod fateat primæ conclusioni, aduerte tamen vt colligitur ex Arist. 1. de anima vbi, S. Tho, Perez & alij, & Iabel. tractatu. 1. Logicæ. c. 4 docent, scientiam esse bonum honorabile, quod est per se appetibile, omissaq; necessitate Logicæ ad alias scientias, de qua infra, perfectio est expetibilis, scire veritates eius, & ita quanquam obiectum Logicæ sit scientiarum instrumentum, etiã est expetibilis per se, vt Medicina dulcis & salubris, sicq; Logica cũ sit scientia bonum est, perfectioq; intellectus, quem in reflexione supra proprios actus perficit in quo intellectus sensum excedit.

Ad 3.

Ad Tertium, Respondeo, actum scientificam in Dialectica resoluendum esse, in aliquod principium per se notum, sicuti & in qualuis alia scientia, & ita cognitio illius principij in Dialectica erit cognitio prima, non tamen erit scientifica, quia cognitio principiorum vt dicebatur in Post. non cadit sub habitu scientifico, & ita non indiget alio actu illam regulante:

Sed Dices nullam tale principiũ dari in Logica, quia indigeat explicatione terminorum, quibus constat, imo & naturæ, orationis & propositionis, & quod magis est, cognitio termini indiget etiam alio

notificante', vt, enim deseruit ad propositionem proxime & ad syllogismum remote, non potest cognosci certó & euidenter, nisi per diuisionem deffinitionem, & argumentationem ergo datur processus in infinitum, cum non detur aliquod primum notum quod non pendeat ex alijs ac consequenter nulla conclusio in Dialectica est scita, quia nil est scitum quin resoluatur, in id quod est per se notum. Quod si dicas quod hę cognitiones inuicē se manifestant: contra quia sic idem respectu eiusdem esset causa & effectus.

Soluitur replica.

Respondeo, diuersa ratione nil vetat quin idem respectu eiusdem sit causa & effectus, sic cognitio effectus à posteriori est causa cognoscendi causam effe: & cognitio causæ a Priori est causa cognoscendi, effectum, sic etiam in proposito cognitio termini, vt cognitio partis ad cognoscendum ipsum totum, deseruit ad cognoscendam orationem, &c. Et è contra cognitio orationis, &c. Vt cognitio totius & causæ iuuat ad cognitionem, partis, quæ est terminus.

Ad confirmationem, Artes Mecanicæ contra scientiam distinguntur non contra liberales, quæ etiã scientiæ sunt, sicq; intellige Arist. primo Methaph docentem Artes esse propter aliud: ad alia vero quæ ibi tanguntur dicam articulo 5.

Ad vltimum.

Ad vltimum, dicendum quod ibi solum datur actus scientiæ consequentiæ nõ consequentis, qualis est actus Hypotetice conditionalis, qui nil curat de Cathegoricis, sed tantum de illatione, & ita assentior illi consequentiæ, vt cuidam veritati, non ex vi syllogismi, cum in illo non inferatur vt conclusio, quod fit bona dicta consequentia: sed ex vi cuiusdam principij, antea cogniti in se, scilicet dici de omni, per quod antea fuerat mihi demõstrata, hoc pacto, quoties aliquid dicitur de aliquo, &c. Est recta consequentia, sed in Barbara ita sit ergo vnde patet quod istæ consequentiæ in Barbara factæ solum assentior vt conclusio est, vnde patet solutio ad alia in argumento dicta.

ART. III.

Vtrũ Dialectica sit vna scientia?

QVæstio hæc solum controuertitur de Logica Docente, quæ solum ex dictis, 2. scientia est, nec de hac dubitatur an sit vna, vel plures numero, nam cũ accidentia (quorum vnum est scientia, cum sit qualitas) diuersorum subiectorum numero, sint procul dubio etiam ipsa numero plura, constat, quod in me & in alijs Logicis, sunt distinctæ Logicæ numero: difficultas ergo est de vnitate specifica, vel generica, sit ne Logica, vna vel potius plures species, quæ communis est difficultas, etiã a ijs scientijs, Methaphisicæ inquam & Physicę, &c. Et secundum hunc sensum conabimur illam explicare, nam alius sensus, quem potest habere, scilicet, an Dialectica sit vna simplex qualitas necne & similiter quenis alia species scientiæ, difficultas est Physica, lib. de Anima examinanda quę sine ratione, hic à quibusdam, imo sine occasione, imperfecte & truncate tractatur, eam tamen erudite agitat, M. Cumel. primo tom. 1. p. q. 1. art 3.

2 Sensus quęstionis aperitur & inutiles quę stiones in hac parte omittuntur

2 Procedẽti. art.

Iam vero pro maiori intelligentia tituli & quæstionis, aduerte quod, in summulis, prima parte, de terminis attingimus, vnitatẽ, 2. duo dicere, & indiuisionem in se, & diuisionem à quolibet alio, & ita eius concretum, vtpote vnum alia duo inuol-

2 Vnitas duo dicit

inuoluit, est enim illud, indiuisum in se & diuisum à quolibet alio, v.c. Sortes, Plato, &c.

3. Vnitas triplex est.

Secundum considerandum, quod vnitas triplex est, 3. alia numerica, alia specifica generica alia, numerica est illa, secundum quam res singularis, est indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia re singulari: ea autem dicūtur vnum, specifica vnitate, quorū vna est proxima & adęquata deffinitio, vna essentia, & denique; vna natura communis, ita vt solum differant penes accidētia, sicq; Porphyrius docuit participatione vnius speciei plures homines, sunt vnus homo. Tandē ea dicuntur, vnū vnitate generica, quorum licet proxima deffinitio diuersa sit, differantq; essentia & natura, cōueniunt tamen in aliqua deffinitione superioris: sicut homo & equus, quibꝰ cōmunis est ratio animalis: Ex dictis etiā elicitur quomodis aliqua differāt, quia vnum & multa opponūtur oppositorum autem eadem est ratio, quæstio ergo est, V. Logica sit vna vnitate specifica, vel generica, & vt res ulterius intelligatur prius videndum iudico, vnde scientiæ vnitatē, & diuersitatem sumant? Circa hoc autem, licet conueniant omnes, quod ab obiecto vt obiectum est, hoc est, vt habet rationem formalem subquæ quæ est modus tendē di in obiectum, sumitur vnitas, & distinctio scientiæ quæ autē sit hæc hoc opus hic labor.

4. 1. modus dicendi de vnitate scientiæ, antiquorum

Prima sententia [4]. solū ponit vnā scientiam omnium rerum Physicā vero Methaphysicam, &c. esse partes vnius scientiæ probatur ex Aristot. 4. Methaph. c. 2. qui ait, sicut Grammaticæ est, omnes voces considerare, ita entis quotquot species sunt, & species specierum contemplari vnius est scientiæ.

Secundo, Omnes scientiæ conueniant, in vna ratione sub qua, & modo procedendi, scilicet per demonstrationem, ergo sunt vna scientia ita tenet Bernard. Mirand. libr. 13. de electione singularis certaminis, cap. 6. & 7. & alij antiqui quos nouiti) [4]. Philosophi referunt.

1. Ratio

Secunda sententia extrema & superiori 5. opposita, est multorum nominalium quos longum esset & inutile recensere, ponentium tot habitus scientificos specie, quot sunt species actuum & Demonstrationes: sed Profecto hoc, (sicut & alia multa) ridicule ab illis asseritur, nec habet fundamentum, esset, enim, alia abstinentia virtus à carnibus, alia à vino, &c. Cum sit vna specie, virtus abstinentiæ de quo suo loco, vt bene, M. Soto.

4. Pereir. 1. Physi. c. 8. refert Crasum. apud Cicc. onez

5

2. opinio nominalium.

Tertia opinio media, 6. ponit scientias distingui penes differentias sensibilis, vt hic, quas vocat, differentias abstractionum: Explicatur, supposito scientias non considerare per se singularia materialia, vnde sunt de vniuersalibus, hoc est, de abstracto à singularibus, de aliquo in quam considerato, non considerationes nec actentis singularibus quorum est, in hoc conueniunt omnes scientiæ: sed aliæ sunt de rebus, quę nequeunt intelligi sine materia sensibili id est sine qualitatibus sensibilibus, vel earum radice, v.c. Animalia & Plantæ alia possint esse, & intelligi, sine materia sensibili, vt Deus & Ens, alia tandem non possint esse sine materia sensibili, bene tamen intelligi, vt quantitas, extensio figurabilis & ita, iuxta varias rerum naturas, nos quasi diuersis luminibus duci, ad res primi generis sensu, de quibus est Physica: ad res omnino abstractis intellectu de quibus est Methaphysica; ad res

6. 3. Sententia quorundam realium probabilis,

vero

vero tertii generis imaginatiua, de quibus est Mathematica, de quo late Theologi, agentes de suarum scientiarum vnitate: & hunc modum dicendi, multi viri docti amplectuntur, D. Tho. vide in eius tabula verbo veritas præcipue circa finem M. Cano, in cap. 3 rubrica Caiet. qui etiã 1. 1 Poster. ca. 22. M. Sot. & alij. Et videtur Arist. 6 Meta. qui hac ratione tres distinguit scientias.

Et probatur, quia ex dictis & veritate, scientiæ agunt de abstractione, ergo penes varias abstractiones, distinguendæ sunt.

7 Habitus scientificus plura petit.

Pro intelligentia huius, aduertendum maxime, quod 7 ad habitum scientificum, non solum exigitur ratio & species obiecti, illud repræsentans, sed etiam præter hoc requiritur facilitas, seu habilitas, ex parte potentiæ, ad ordinandas dictas species, & recte iudicandum per ordinatam demonstrationem.

8 Passiões subiecti inter se natura sua ordinatæ sũt.

Aduerte secundo, passiones 8 multas & subiecti proprietates, ita natura sua esse ordinatas, vt vna alteri præintelligatur, ratione cuius, secũda conuenit subiecto: explicatur in homine multas passiones inuenimus, quę ab eius essentia, radicaliter pullulant, inter quas est ordo naturæ intellectiuum, est radix per quã conuenit homini, esse disciplinarũ susceptiuum, & harum passionum series, dicitur etiam coordinatio passionum. Iam ergo demonstratiuus discursus, procedit à prima passione, vsq; ad vltimam, vnde præmissæ, in quibus prima passio de subiecto prædicatur, indemonstrabiles sunt à Priori, quia non est aliud primum, per quod vt per causam, possit demonstrari. v. c. Hæc omne animal rationale est intellectiuum, omnis homo est animal rationale, &c. Subsequentes autem passiones supponunt demõstrationem, cuius hæc sunt principia, quando & ipsæ demonstrantur.

9 Demonstratio a priori multiplex est specie.

Tertio & vltimo sciendũ, 9 quod licet demonstratio à Priori, vt consideratur a logico, sit vna tantũ specie quia ipse non attendit, per quæ principia, probetur conclusio, respectu tamen scientiarum quarum proprium est, attendere principia, & per talia principia, tales inferre conclusione, iuxta distinctionem principiorum, distinctæ, etiam sunt rationes formales demonstrationũ à priori.

10 Prima conclusio.

Iam dico primo scientiæ 10 nullo modo possũt distingui specie penes diuersas dictas abstractiones, itaque abstractio nullo modo potest specificare intrinsece & per se 11 primo habitum scientificum probatur primo quia si logica, quę petit pro subiecto materiali operationes intellectus humani, distinguitur a metaphysica in abstractione, sequitur quod sit eiusdem speciei cum scientia de anima, consequens tamen est ridiculum, sequela patet, quia erit eiusdẽ abstractionis cum illa, cũ petat pro subiecto vt dictum est actus potentiæ intellectiuæ, quos scientia de anima tractat.

11 Probatur.

12 Probatur.

Secundo 12 quia sequeretur etiã quod Arithmetica, & metaphisica essent eiusdem speciei, quia eiusdẽ abstractionis cum illa, patet, obiectum Arithmeticæ, quod est numerus, & eius demonstrationes reperiũtur etiam in angelis, constat autem ex dictis articul. 1. quod metaphisica agit de ente, quod est in corporibus, & in angelis, dicere vero quod Arithmetica nititur imaginatiuæ non est ex abstractione distinguere specie ipsas scientias, præter quãquod non ita patet, quomodo magis in Geometria considerando continuũ nitatur imaginatiuæ, quã in Arithmetica numerũ, ad hoc vt sint duæ abstractiones & modi considerendi.

Con-

13. Confirmatur.

Confirmatur,[13] quia Musica, & aliæ Mathematicæ mediæ si considerant quantitatem determinatá ad qualitatem sensibilem sunt tam parum abstractæ quam Physica, & ita eiusdem speciei cum illa, si non sunt ita abstractæ, quam puræ Mathematicæ.

14. Probatur 3.

Tertio,[14] si propter maiorem abstractionem actus intellectus quam voluntatis Logica distinguitur, vt ponunt isti, à Morali, euidenter consequitur ita distingui scientiam de natura intellectus, & de voluntate, cum tamen & ab omnibus negetur, & probetur aliquid habere voluntatem quia habet intellectum, & hác rationem considera.

15. Cõfirmatur.

Tandem confirmatur,[15] quia si vnitas abstractionis facit vnitatem specificam scientiæ, facile quis diceret vnitatem Logicam demonstrationis in Logica, in Mathematicis Mathematicam, &c. facere vnam scientiam.

Ex quo infero multominus scientias[16], posse distingui penes tria illa lumina, quibus ducimur, quia in Logica & morali aut nitimur eidem lumini, cui in Methaphisica, aut cui in scientia de anima, & ita erunt eiusdem speciei cum ista vel cumilla: Dicere autem Aristote. tantum distinxisse scientias reales speculatiuas non est dare regulam distinguendi scientias, præter quam, vt infra patebit conclusione tertia subilis tribus continentur specie distinctæ, cum abstractio nihil aliud sit quam ipsa principia scientiarum sic vel sic suapte natura abstrahibilia, constat autem quod sub eadem abstractione potest esse, & est, multiplicitas specifica multorum principiorũ, & scientiarũ.[17]

16. Corollar. q; scié cię nõ distingũtur Penes ea quæ dam lumina.

17. Reijci cõtrarij solutio

Nec valet fingere quod quia obiectũ Logicæ dicit ordinẽ ad intellectũ humanũ, qui petit materiã sensibilẽ, actusq; intellectus magis esse abstractos, quam voluntatis, ideo ratione primi Logica differta Methaphysica, ratione vero secundi à Morali. Similiter quod Arithmetica magis nititur intellectui, quã Geometria, quę est de quantitate continua, & sic differunt inter se, & à Methaphysica, quia cum numerus sit extensio discreta etiam Arithmetica nititur imaginatiuæ, Theologia vero lumini reuelato. Quę omnia profecto, vt intuenti patet, magis subtilia sunt, quã vera, quę nõ nituntur solido fundamẽto, vt supra visum est.

18. Secunda cõclusio.

Dico secundo[18] abstractio, quã vocant rationem sub qua etiam simul cum ratione, quæ, ideſt cum entitate scibilis, nullo modo potest specificare scientiam, patet nam secundum omnes Medicina, & Physica eandem habẽt abstrationem, & si demonstrent hanc conclusionem corpus glacile est tenue, virtutis tũc vtraq; ratio sub qua, & quæ, vtriq; erit communis, ergo vtraq; erit vna scientia speciæ, consequens tamen est absurdum.

Tertia cõclusio.

Dico Tertio,[19] scientiæ illæ sunt vnum genere, quæ conueniant in principijs eiusdem generis demonstrationum, quæ vero differunt dictis principijs generis differunt genere, voco genus quod licet non sit supremum subeo tamen continẽtur plures species, pro qua recolendum est vltimum notabile, probatur ergo. principia demonstrationũ sunt media per quæ tendimus ad cõclusionem ergo ab eorum vnitate, & distinctione sumenda est vnitas, & distinctio scientiæ, cum sit ratio sub qua scientia tendit ad conclusionem, & sic intellige Aristot. S.Th. & alios Iabe. tract. de syllogismo. c.12. Sonz.q. Metaph.q.8. concluſ.2.

Cõfirmatur quia[21] in vno modo abstra-

abstractionis sunt plura principia specie distincta, vt inter ea, quibus hinnibilitas equi, & risibilitas hominis probatur, & ita multi eorũ, qui per abstractionẽ distingũt scientias fatentur se metaphysica, & physica habere distinctas species subse, q̃ in mathematicis magis patet, & quod Aristo. & alij egerint de differentia generica dum loquuntur de abstractione patet, quia Mathematicam distinxit à physica, mathematicæ autem constat esse vnum genere, & non tantum specie.

Quarta conclusio

Dico quarto, [22] tot sunt scientiæ distinctæ specie, quot coordinationes passionum, & demonstrationes ab alijs nõ dependentes, probatur à priori: prima principia sunt ratio formalis sub qua scientia tẽdit ad conclusionem, ergo si hę sunt diuersa, diuersa etiã erit scientia, etiã si cõclusio sit eadem, vt terram esse rotũdam, quæ probatur aphysico, & Mathematico per diuersa principia, quod expresse S. Tho. docet. 1. 2. q. 54. art. 1. ad 2. & 22. q. 1. art. 1 & 3. dum dicit formalitas scientiæ sumitur a medio demonstrationis. Explicatur exemplo Scoti. 1-post. q. 47. vt vna est arbor, truncus, rami, & fructus, ita vnius scientiæ est tractare omne quod ab vna radice procedit.

Probatur 1. ex Arist.

Secundo probatur ex Aristot. 1. post. c. 13. [24] vbi hanc quæstionem tractans inquit altera scientia est ab altera quarũcũq; principia nec ex eisdẽ nec alterę ex alteris sunt, ideſt quãdo principia demõstrationũ vni non inferuntur ex principis alterius, cuius signum est (inquit Philosophus ibidem textu 4) quando ad indemonstrabilia venerit, hoc est à primis præmissis indemonstrabilibus sumitur vnitas, & distinctio scientiæ, nam cognitio secundæ, & tertię conclusionis, & sequentium ad illã scientiam spectant, quæ primam demonstrat, Themistius. 1. post. c. 43. diuersæ inquit, scientiæ sunt, quarum prima principia sunt diuersa, idem omnino Auerr. 1. post. textu 179. S. Tho. 4. metaph. lect. 4. in plurali, inquit, ad scientias speciales pertinet agere de bobe, & equo, & 1. post. c. 23 dat rationem dicti Aristo. quia principia sunt ratio formalis scibilis, Sonz. 6. metaph. q. 8. concl. 3. Corollario. 325 Niphus ibidẽ q. 4 Flandria. q 48. art. 1. & 3. Faber Durand. q. 4 prologo. & alij multi exantiquis, quos affert Sonz. 4. metap. [26] q. 11. Mathizi. 1. demonstrare, c. 18. & alij [28] Sed dices quomodo Theologia, quæ varia habet principia naturalia dicitura S. Tho. vna? multi explicant esse vnam genere, necin nostra sententia est peculiaris difficultas, nam aliquando sumit principium methaphysicum, aliquando physicum, &c. eiusdem abstractionum, & certitudinum, sed de hoc suo loco, vel forte melius dices, quod principia Theologiæ sunt super naturalia, vnde tantum illa accipit vt reuelata non inse uidendo, & ita idem habet formale, naturalia autem principia forte tantum assumit, vt explicationes reuelatorum, vnde autem sumatur maior, vel minor certitudo, & euidentia scientiæ, dicam in posterior.

Ex dictis pro hac conclusione infertur [29] vere Scotum. q. 3. prologi, dicere subiectum ad æquatum scientiæ in specie debere continere veritates illius, quod clarius. S. Tho: 1. p. q. 1. art. 7. subiectum ait scientiæ, & principiorum esse idem, quia cum per principia passiones demõstrentur virtute in principijs tota scientia continetur quicquid Caiet. ibi, & Soto q. 5. proemiali detorqueant sensum inutiliter glosantes quod in suis inferioribus hæc contineat,

25. Niphus ẽdãria. Durand. D. Tho. Matizi. terẽ idẽ

27. Scot q. 1. Palat. q. 9. 1 prolo. Greg. q. 2. Gab. q. 8. Ayala. q. 1 Logi cæ. Tole q 5.

26. Sonz. tribuit. d. Tho. Albert. mag. Scot. & 6. Meth. q. 8. con. 3. & Corroll. 3. imo excedit in 4. con,

28. Dubitatio pro obiectione.

neat, hoc autem nihil ad propositum S.Tho.& sic in principijs metaphysicis tanquam in genere continetur species, quod etiam insinuant expositores ibidem

30. Coroll.1. Infero secundo 30.distinctionem scientiarum hominis ad physicum pertinere, quia principia per quæ omnes,talem distinctionem probãt sunt physica, nituntur que nostro modo intelligendi vt pote vnam facilitatem esse, quam acquirimus, aut per vnitatem demonstrationis vel diuersimode abstracta diuersimode considerando, vel nitẽdo sensui,vel imaginatiuæ,&c. vel vt nos dicimus tendendo per diuersa principia. In angelis autem distinctio specierum, quibus sciunt, profecto non inde sumitur,sed à maiori, vel minori eorum perfectione, vt docet S.Tho.1.p.q.56.per varios articulos

31 Vltima conclus. respon. ad q.1. Dico quinto & vltimo 31.tot sunt species logicæ,& habitus specie,distincti quot sunt coordinationes demonstrationum in illa, probatur alijs principijs probamus proprietates modi sciendi in communi, & alijs diuisionis,& argumentationis, & earum specierum, vt articulo præcedenti dicebam, ergo erit vna genere,vt de physica,& de alijs docent multi etiam oppositę sententię.

Ad argumenta fateor 32. scibile distingui per se penes varias rationes formales sciendi, quæ vt probatum est sunt diuersa principia, quibus tendimus ad conclusionem, & est exemplum appositissimum sicuti enim diuersæ species coloris,quia non sunt principia potentiæ visiuæ, sed actuum videndi, actus distingũt specie, potentia vna eademq; manente, quia medio lumine vno specie mutatur quasi spiritaliter, de quo S.Tho.1.p.q.78.art.3.& nos deo dante lib.de anima.

ART. IIII.

Vtrum Dialectica sit practica scientia, vel speculatiua.

1. Scallig. & alij. 2. Ayala id tribuit. 3 Toletus. Primasententia ponit esse practicã ita Scalliger [1] exercitatione 37.c.23. Gabr.q.11. pro Logi. [2] id tribuitur, Auerroi.& fauere Aureo. tribuitur Veneto in principio Logicæ lãu.6.metaphys.q.3.& 5.fauentq; omnes dicentes Dialecticam esse artem.

Secunda sententia ait esse speculatiuã ita M.Soto, & 3 recentiores. Iabel.6. metaph.q.7.Sonz.q.6.Anton.Andre.q.3.capreo. q.2. prolog. ad argumenta S.Tho.1. 2.q.57. art. 3.ad 3.colligitur etiam art.1.ad 1.& 2.2.q.179.art.2.

Tertia sententia non esse practicam, nec speculatiuam,sed instrumentum vtriusq;hoc tenent negantes esse scientiam,sed instrumentũ scientiæ.& Arist.1.topic,ait esse speculatiuæ,& practicæ instrumentum & in metaphysica diuidẽs practicas à speculatiuis non meminit Logicæ vnde Augst.8.de ciuitate c.4.& S.Tho.opusc. 70.q.5.art.1.eam iungunt speculatiuis, vt earum instrumentum,quia magis ad minicularur speculatiuis.

4 Ayala tribuit. Vltima sententia,quę tribuitur 4. Nominalibus (sed Gabr. & Occam in 1.d.39.q.1.tenent primam sententiã,Greg. secundam) tribuitur etiã Auicennæ, & Arabigis, & Alberto: dicunt esse practicam, & speculatiuam horum Argumenta quia facilia omito.

Pro resolutione Nota primo vt dicã tacta.2.in Periharm.5.quodueritas speculatiua sumitur per conformitatem ad res,falsitas vero econuerso (vt tetigimus in summu-

mulis) at vero veritas practica sumitur per conformitatem ad appetitum rectum respectu operabilium, nam vt inquit Aristo. actiuæ mentis veritas est consentaneum esse apetitui recto.

Secundo Aduerte quod particula 6. practicũ grecum est, quod nullum habet Latinum nomen, quod ipsum ad æquate explicet, & licet tria habeamus nomina, quæ uidentur explicare id quod apud græcos practichim ideſt practicũ dicitur, puta actiuum, factiuum, & operatiuum, tamen actiuũ, & factiuum inferiora sunt, nam actiuum est proprium prudentiæ, factiuum vero Artis, practicum vero est quid commune ad prudentiam, & Artem, deinde operatiuum est quid superius, quia etiam ad speculatiuum se extendit, speculatio namq; etiam est operatio, nomine ergo practici intelligimus operatiuum, vt distinguitur contra speculatiuum, & sic praxis idẽ est quod operatio vt distinguitur abspeculatione vt sic, nam praxis ni hil aliud est, quam effectus practici, quoniam ita se habet ad practicũ sicut operatio ad operatiũ, & speculatio ad speculatiuum. Sed dico quod quicquid sit de nomine praxis, & Metaphysici digladientur 6. metaph. nos in præsenti habitum practicum vocamus docentem operari, etiam si illud opus sit actus intellectus, siue dicatur praxis, siue actus practicus, vnde illa decisio quæstionis, quam multi assignant Logicam esse speculatiuam, quia dirigit actus intellectus, qui non dicũtur praxis est decisio vocis.

7. nõ loquitur auth. de omnibus habitib' practicis.

Pro quo aduertenos 7' non agere de habitibus practicis, quidant bonum vsum vt virtutes, sed de his, qui dant facultatem operis, ideſt qui docent illud facere, qui in hoc rõ sub ordinatur voluntati rectę, q̃ madmodũ, vt illi, quanquam enim mala voluntate iuxta regulas Artis quis ędificet domum, vtitur habitu docente facere, & est bene ædificata.

Explicato quid nominis explicandum erit quid rei, proquo. Notatertio quod in hoc omnes conueniunt quod 8. praxis est operatio practici quia cum vnum quodque si. propter suam operationem vt docet Aristo. primo de cælo, & praxis sit operatio sequitur, quod est finis proximus ipsi' practici. Est igitur 9. praxis actio imperata ab intellectu per impulsum voluntatis, quæ nihil aliud est quam, vel vsus voluntatis. vel actio potẽtiæ imperatæ per impulsum volũtatis, ita M. Cumel. vbi supra & alij Theologi. vel cum nostro M. Perez ibidem, praxis à qua scientia dicitur est 10. electio, vel operatio electa vt electa est, id est est operatio voluntatis libera contradictorie siue sit elicita, siue imperata, vnde etiam speculatio ipsa prout à voluntate imperatur est praxis, hinc etiam scientia dicitur practica à praxi, quia est directiua praxis, siue operationis elicitę siue imperatę a voluntate, hoc infert vterq; autor ex S. Tho. quęst. de virtutibus, ar. 6. ad 1. & 22. q. 47. ar. 2. ad 2. quod magis patebit in fra.

8 Conueniũt omnes.

Praxis secundum rẽ quid sit.

10. M. Perez aliter diffinit praxin ex ambo ex D. Tho.

Quarto sciendum quod sicut 11. visus duo facit primum est colores percipere, secundo dirigere hominem, quomodo ambulet, ita intellectus duo habet offitia primum est res percipere, secundum, dirigere, & ostendere homini modum operãdi in quo potest errare, ratione primi dicitur intellectus speculatiuus, & habet habitus speculatiuos, ratione secundi dicitur practicus, & habet habitus practicos vnde differẽtia 12' potissima habitus practici, & speculatiui est quod finis speculatiui est cognoscere, practici autem,

11. intellectus duo offitia

licet

licet cognoscat, finis eius est opus hoc autem non intelligitur de fine scientis (potest enim quis metaphysicam ipsam propter quæstium addiscere) sed ex parte scientiæ, illius autē scientiæ finis est scire, quæ in definiendo obiecto, eiusque proprietatibus ostendendis, & intelligendis occupatur, illius autem finis est opus, quæ docet facere opus, & hæc differentia est intrinseca modi procedendi scientiæ, quod graues philosophi dicunt speculatiuam procedere modo resolutorio id est rem in sua principia resoluēdo, & per ea illam cognoscendo, practicam autem procedere modo compositiuo, docendo scilicet quomodo res sit facienda, & componenda. Alias differētias assignant Theologi in prologo sentent. Metaph. libr. 6. S. Thom. & reliqui Thomistæ. p. 1. vbi suprà, & q. 14. Physioph. 3. de anima & omnes eius quæstiones præambulas cuiusuis scientiæ discutiunt.

13. dicta differentia essentialis est. Ex Duran. Scalig. Mar. Scot. Caiet. Niph. & alijs.

Durād. Marsil. Scallige.

Hæc differentia, 13 quā posui potissimam, est intrinseca & essentialē scientiæ, existimo enim habitus naturales practicos distingui essentialiter à nostris speculatiuis (vt Deum & angelos omittam & habitum Theologiæ, quibus proprietatem suam eminentiam concedunt Theologi per idem, rem, & modum faciendi rem cognoscere) estq; communis sententia eos differre essentialiter: ita Durand. q. 6. prologi. Cabr. q. 1. Marsil. q. 3. Scalliger exercitatione. 307. c. 23. Caiet. q. 1. arti. 4. Soto hic, Niphus de scientia vt respicit obiectum. 6. metaph. q. 2. Iabel. q. 6. Scot. q. 4. prologi ait esse passiones scientiæ, vt par & impar numeri, vnde eidem non poterunt conuenire. Patet practica scientia, & speculatiua procedunt intrinsecè diuersimode, & per diuersa principia modo dicto ergo intrinsecè differūt.

Aduerte tamen aliquos authores velle, vt complete aliquid sit habitus practicus, vt intentio habentis sit operari per illum, & sic dicunt differre a cicēcaliter ab speculatiuo 14 Capreo. q. 3 prologi. Sonz. 6. metaph.

14. Palat. in Prolog. Noster Magister Perez.

Sonz. 6. metaph. q. 4 & supra, & q. 5. nec admodum refragatur. S. Thom. 1. p. q 14. & noster M. Perez vbi supra sed hoc non est contra nos, quia non agimus de fine scientis, sed vocamus habitum practicum, qui procedit docendo operari intrinsecè & ita Sonz. fatetur practicū, distingui ab speculatiuo essentialiter ex parte obiecti.

15 Scientia duo in voluit.

Pro quo quinto, sciendum 15 quod scientia duo dicit, & includit in se primum est rationem qualitatis, secundum rationem talis qualitatis, id est scientiæ vt sic, vnde scientia quo ad illam primariam rationem absolutum quid est de prima specie qualitatis, quo ad secundum vero relatiuum quod dam per se scibile, & ita secundum primam rationem cum sit species habitus, differentiæ essentiales eius, nequeunt esse practicum, & speculatiuum, & ratio est clara, quia scientia vt sic est vltima species habitus, species autem vltimæ dantur differentijs accidentalibus partiuntur, at vero scientia in secunda significatione sub relatione inquam ad scibile cum sit quoddam relatiuum, sic profecto practicum, & speculatiuum sunt differentiæ illius essentiales respectu operabilium & scibilium per ipsas, 16 nam practicum, & speculatiuum relationes sunt scientiarum sicque bene possunt esse differentiæ essentiales illarum in dicto esse respectiuo: vbi obiter aduerte, quod si modus faciendi opus consideretur contemplando eius essentiam, vt aliorum entium, illiusque proprietates talem scientiam esse speculatiuam practica enim non docet quid sit factio, vel modus faciendi, sed quomodo faciendum opus.

16 practicę & speculatiuum relationes sunt scientiarum.

Aduertendum

V. etiãb aduertendum impertinens esse, vt habens cognitionem quomodo fit, operandam, possit illam rem operari; nec est ad hoc vt talis scientia sit practica, dum modo doceat, quomodo res debeat confici: ratio, quia habitus intellectualis non potest alio modo dirigere quàm docendo, quomodo fit res facienda, quod etiã probat ex Auicenna, & Auerroe, Gregorius. q.5. prologi cõtra Aureo. fisique phylosophantur, qui essentialiter condistinguunt practicum a speculatiuo, cum ex mo lo intrinseco procedendi eos distinguant, speculatiuum in quo in passionibus intelligendis versatur, practicus verò docet opus effectiue, vt explicatum est Notab. 4. Vnde huic modo intrinseco procedendi impertinens est, quòd subiectum habitus habeat facilem motum in nos ad illam motionem, &c quo est facere ipsam opus.

17 Prima Conclus.

Prima Conclusio habitus 17 originaliter magis sit practicus ex obiecto quàm ex fine, licet completiuè illud habeat à fine, patet prima pars, nam si obiectum non esset practicabile, aut operabile, nunquam posset perfectè considerari modo operabili, & multo minus cum intentione operandi, cum voluntas non fit impossibilium, ergo magis est originatiuè practicus ex obiecto, quàm ex fine. Secunda pars probatur fine intrinseco scientiæ posito absolutè, & simpliciter ponitur habitus practicus & illo ablato remouetur & habitus, ergo ab illo completiuè habet habitus, quod sit practicus, antecedens licet ex dictis pateat magis patebit infra.

Coroll.

18 Tribus modis dicitur habituspra dicus:

Vnde infero quod tribus 18 modis dicitur habitus practicus primò præcisse solùm ex obiecto, quando scilicet obiectum est aliquid operabile, sed per habitum consideratur, ac si non esset tale, & eo modo quo non est tale. V.g cùm res producibilis solum attenditur, quantum ad rationes vniuersales, & quantum ad suam essentiam, vtpotè quod ista est quædã figura, & qualitas, &c. Secundò potest esse practicus, non solùm ex obiecto, sed quia consideratur modo quo in particulari est operabile, non tamen cum intentione operandi: tandem tertio dicitur practicus, non solùm ex obiecto, & modo considerandi, verùm etiam ex illius fine, & quia eius productio est intenta, & talis est purè, & exactissimè practicus. Vnde scientia, cuius obiectum non est factibile, speculatiua erit. Moralis autem Phylosophia, licet sit practica ex obiecto & ex fine, speculatiua est ex modo procedendi.

18 Secunda Conclu

Secunda Conclusio, de eodem obiecto, & de eadẽ re potest haberi scientia practica & speculatiua, & tunc erunt duæ scientiæ, non vna. Hæc cõclusio superiorem manifestat, nam si de eodem potest vtraque scientia haberi, manifestum est, quod obiectum solem originatiuè faciat practicum V.g. de domo habetur scientia practica, quomodo scilicet fiat: construenda dolandaque ligna, &c. & de eadẽ habetur speculatiua illã definiendo, & illius passiones demonstrando. Vnde S. Tho. super Boetiũ de Trinitate. q.5. art. 1. p.1. & q.14. art. 16. docet scientiam practicam ex obiecto posse esse speculatiuã, quo ad finẽ. & modum. Iam probatur Conclusio, 19 si Deus condonaret Petro. V.g. Virtutem productiuam rosæ, & notitiam practicam operatiuam illius, talis notitia simpliciter esset practica, at notitia Pauli de eadem rosa esset simpliciter speculatiua, quæ distinctio præcisse non est ex obiecto, ergo de eodem potest dari vtraque notitia, & scientia. Aliæ rationes adducũtur, sufficiant tamen istæ.

19 Probatur Cõcl.

Tertia Cõcl. cõtra Scot

Tertia Conclusio, intellectio po-

est

test esse praxis. Hæc ponitur contra Scot. & alios, qui asserunt quod praxis ex operatio alterius potentiæ ab intellectu naturaliter posterior intellectione, nata elici conformiter rationi rectæ, vt recta sit, quod non potest intelligi, nisi originatiue: probatur 2° imperium est habitans aliter actus intellectus, & est actus practicus. Confirmatur, quia intellectus auditur in practicum, & speculatiuũ, aliqua ergo eius operatio erit praxis.

20 Probatur conclusi 3.

2. probatur.

Secundò, intellectus subiectum est omnium scientiarum proprium quidem, illarũ autẽ alia est speculatiua, alia est practica: aliqua ergo operatio intellectus, poterit esse praxis. Confirmatur, & declaratur: nam omnis actus directus per habitum practicũ praxis dicitur: Constat autem quod speculatio ipsa multoties dirigitur per habitum practicũ, nam hoc est dictamen prudentiæ, ite & nunc speculandum est, ergo talis speculatio hoc dictamine directa praxis erit.

21 Intellectus operatio, dupliciter consideratur.

Pro quo obserua, quod 21 intellectus operatio potest cõsiderari, primò, quo ad exercitium actus hoc est cõsiderata ex parte agentis, in cuius potestate positũ est agere, vel nõ agere. Secundo cõsideratur, quantũ ad specificationem. hoc est quando talis operatio contemplatur ex obiecto, vnde colligitur quod aliqua intellectio potest esse praxis, quo ad exercitium, quãuis non quo ad specificationem ex parte obiecti, patet, quia ex parte obiecti, id est, secundum suam naturam speculatio est, quantum vero ad exercitium a voluntate imperatur, cum hoc tamen talis operatio est verè & proprie praxis, quamuis non rigoronis sine, cum sit speculatio ex sua natura seu praxis dicitur, quatenus per dictamen practicum dirigitur.

22. Quarta & vltima Conclus.

Quarta & vltima Conclusio decisiua quæstionis 22 duo sunt habitus Logicæ essentialiter distincti, alter practicus, alter speculatiuus, & quidẽ quod practica sit, multi tenent in quo est difficultas, Gregor. in prologo, & Ochan, Venetus in initio Logicæ. Iandun. 6. Metaph. q. 3. &. 5. Alber. 2. de anima. c. 2. & videtur Arist. expresse 6. Metaph. text. 2. vbi tres tantũ scientias speculatiuas numerat Metaphysicam, Physicam, & Mathematicas, idem Boet. de Trinitate, & Aristo. ite rum. 1. Topic. 9. vbi significat problemata Logica, ad praxim pertinere. & ideo vocat illa adminiculantia, siue subseruientia scientijs. Et idẽ. 1. Metaphy 2. probat Metaphysicã non esse practicam, quia gratia sui addiscitur. Contra ergo 2. Elench. 2. ait scientias morales practicas esse, quia illas non addiscimus, tãquam cognoscamus quid sit virtus, quãm vt boni efficiamur. Idem sentit. S. Tho. opusc. 70. constat autẽ ex dictis art. 1. Logicam nõ propter se optari quod autem etiam sub speculatiuis cadat Logica, alio inquam habitu expresse docet S. Tho. super Boet. de Trin. q. 5. art. 1. & Aug. 8. de ciuitate. c. 4. & Aegidius in initio Logicæ, seu ratione probatur, Logica considerat modos sciendi, & eorũ proprietates, vt quod Syllogismus ex vero inferat verũ, & ex oppositum consequentis oppositum antecedentis, &c. ergo ex dictis ab intrinseco modo procedendi est speculatiua. Finis enim intrinsecus ostenditur esse scire, sicut Arithmetica, quæ proprietates numeri, & Moralis Philosophia, quæ passiones virtutum, vt conformes rationi sunt, considerat, sunt speculatiuæ, 23 & hoc vult secunda sententia, & Scot.

Secunda pars probatur, Logica docet modum faciendi modos sciendi, ergo ab intrinseco modo procedendi est intrinsece practica, 24 & hoc vult prima sententia, & quarta, quę vtrunque attendendo dixit esse practicam, & speculatiuam

respon sua quæ sunt. duo sunt habitus Logicæ essentialiter distincti. Arist. Boet. Alber.

25 Colligitur secunda sententia. Scotus.

24 Cõcluditur 1. 3. sent. & 4.

latiuam, 3 tertia autem sententia nomen practicæ, & speculatiuæ sumpsit pro scientijs, quæ propter alias appetinon possunt, & ita sicut negauit esse scientiam consequenter negat esse practicam vel speculatiuam: sed de hac æquiuocatione nominis dixi articulo secundo.

25 Quod logica practica & speculatiua sint duo habitus probatur.

Quod [25] autem logica practica, & speculatiua sint duo habitus essentialiter distincti euidens est cum probatum sit practicum & speculatiuum esse essentialem differentiam nostrorum habituum naturalium, attestatur-que experientia, qua videmus multos ex assiduitate considerandi modos faciendi syllogismos &c. melius inscire cum forte proprietates illius etiam sine definitione ignorét, nec hoc peculiare est in logica, nam etiam multi bene docent Mathematicas, & Morales practicas esse, quatenus docent modum acquirendi virtutes, numerandi &c. quæ distincte, sunt à Mathematicis speculatiuis, & Moralibus, & sic intelligo S. Thom. opusc. 70. vbi supra & 1.2. q. 57. art. 3. ad 3. dum vocat Dialecticam artem pro Dialectica scilicet practica, quæ docet operari, vt explicat M. So. & alij. [26]

*) Tolet §. 4.

ARTICVL. V.

Vtrum obiectum logicæ sit ens reale, vel rationis?

Sinuosa satis quæstio hæc sententiarum diuersitate reddita est. Nominales [1] vt Ochan. Grab. & alij dicunt voces esse obiectũ Dialecticæ, agereq; de earum compositione, diuisione, & argumentatione vt rerũ significatiuæ sunt, & ideo Plato, in quinot illi, vocat Dialecticam garrulam, & Stoicorum axioma erat Dialecticæ proprium locum esse de voce

1 opinio nominalium & Villalpã.

fauerque quod grauissimi Peripatetici, vt suo loco videbimus, in prædicamentis præcipue constituunt voces, immo Porphy. tractatum suum inscripsit de quinque vocibus & hanc sententiam amplectitur Villalp. vir aliàs doctissimus q. 5. præambula ad logicam, & refert pro se Lodouicum Viues lib 3. de corruptis disciplinis dicitque ita sentire magnam partem interpretum Aristo. idem Matitius prologo ad Porphy. c. 4 in fine & c. 3 refert. Quintilia. lib. 2. c. 3. sed profecto verba, quæ ex Cicerone, & Seneca refert tantum probant, in Dialectica etiam agi de vocibus, sed has omnes omittamus sunt enim indignæ viro philosopho.

2. Sententia realium

Opposita [2] sententia scilicet agi de rebus in logica, & ens reale esse obiectum, quo ad ea, que extrinsece habet ad intellectum videtur Eustratij 2. poster. quem refert Villalp. Gandauẽ. 2 metaph. q 12. ad 1. sed iste melius se explicat 4. metaph. q 6. ad 2 dum dicit agere de rebus, vt subsant secundę intentioni, sed quidem sententia hæc sola voce differt ab ea, quæ ponit entis rationis obiectum logicæ.

Hæc est S. Tho. 4 metaph. l 4. & Thomistæ id videtur sequi, Caiet. c. de genere Soto. q. 5. præãbula, est etiã Auer. c. vltimo epitome prædicamentorũ, & clarius 4. metaphy. textu secundo Auic. primo metaph. ca. 2. dum dicit subiectum logicæ esse secundas intentiones adiunctas primis, Scot. tribuit Boetio loco infra citando Zimara annotatione vltima super quæstiones lib. 2. methaphysicæ, & esse omnium bene sentientium, Valdui. quæsito secundo. Angelus Thius tractatu de prę cognitionibus logicæ.

Zimara. Valduin. Angelus Thius.

Quarta sententia operationem intellectus, non quo ad eius entitatem sed modo infra explicãdo ponit obiectum logicę, quę est eadem cum sententia aliorum, qui dicunt esse modũ

Quarta sententia

iscendi,

sciendi ita Sanctus Thomas principio Perihier. & potter Bernard. Mirandul. referturque aliqui Arabes à Neotericis licet Auic. in principio
3 Toler. & Mercad. 3 suæ logicæ. c. 2. Alpharab. & Algazer tantum dicunt hunc modum sciendi communem esse definitioni, & demonstrationi, sed Auic. ibi se explicat: sed profecto hæc sententia bipartita est quidam enim modum sciẽdi vocant ens rationis logicum, nam aliqua entia rationis, vt vocũ significatio, &c. Ad Grammaticam spectãt, ad logicam autem ea solum, quæ ab actu intellectus conueniunt rei, & sic profecto eidem est hæc opinio cum tertia. Alij verò formalẽ modũ sciendi ens reale ponunt, & obiectum logicæ de quo statim.

Vltima sententia Scoti in sua logica, quæst. 3. potentis syllogismum esse ob obiectum logicæ Alber. Mag. esse argumentationem, Tabe. tractat. 1. c. 3.
4 Lemos libr. 1. de erratis. cap. 6. 1. Argu. tenent 4 & alij.

Sed quod obiectum logicæ sit ens reale sua detur primo, obiectum specificat & terminat scientiam, sed logica, & eius actus est ens reale, ergo nõ possunt habere pro obiecto & termino ens rationis.

2 Secundo recta intellectio est maxima hominis perfectio ergo est ens reale. Cõfirmatur quia etiam obiectum phylosophiæ moralis, sequitur esse ens rationis pro formali, quia etiam illa rectitudo, & ordo actuum voluntatis, habet se sicut rectitudo, & ordo, actuum intellectus.

3 Tertio de obiecto demonstrat sciẽtia passiones media definitione, sed ens rationis vt sic, nec est causa passionis, nec est scibile, quia non cadit sub sensu nihil autem est in intellectu ex Arist. quin prius fuerit in sensu ergo debet esse ens reale.

Confirmatur ex Arist. 4. metaphysi. cap. 2 dicente, logicam & metaphysicam versari circa idem, constat autem quod metaphysica versatur circa ens reale, vt circa obiectum ergo & logica versabitur circa ens reale.

Quarto principaliter, quia omne modi sciendi est ens reale ergo si ille est obiectum erit ens reale obiectum logicę, antecedens efficaciter probatur demonstratio verè, & realiter producit realem habitum scientiæ, nec produceret nisi sub tali forma ergo illa est ens reale, nam licet in his, quæ pendent à voluntate ad libitum pro conditione posset poni ens rationis, impossibile tamen videtur naturales actiones pendere ab entibus rationis, vt à forma instrumenti, realiter productiue entis realis, instantiæ autem quas affernut 5 de actionibus politicis, quæ ex voluntate pendent. nihil ad rem.

Confirmatur ex parte habitus, quia realis habitus realiter concurrit non ad materiale demonstrationis, sed ad eam formaliter ordinandã, nam materialis actus non eget habitu, ergo eius ordo formaq; est realis, alia omitto quia facilia.

5 Mercad. principio logicæ fol. & col 4.

Notandum primo ex omnibus, qui agunt de subiecto cuiuscũq; sciẽtiæ nomen 6 subiectũ varias habere acceptiones, de quibus præter alios Scot. 1. Prior. q. 2. hic autem sumitur pro eo, quod in scientia consideratur, quia subijcitur omnibus prædicatis, quæ de eo ostenduntur, dicitur etiam obiectum, quia in id tendit scientia, vt obiectum potentiæ visiuæ est color, quia in id tendit visus, vt enim optimè M. Cumel, scientia est quidam motus in obiectum. Vnde pro eodem sumuntur, licet Durand. q. 5 Prolog. solam conclusionem quã per scientiam cognoscimus, dicat propriè esse obiectum. Similiter quãuis materia multipliciter sumatur, hic sumitur pro obiecto, quod quidem est materia circa quam versatur scientia.

6 Quid nomine subiecti intelligatur.

6 Obiectū duplex.

Sciendum secundo quod obiectum 6 scientiæ, aliud est adequatum seu attributionis, quod scilicet nec excedit scientiam nec exceditur ab ea, & sola ea continet, quæ in scientia tractantur cuius est obiectum, aliud vero dicitur obiectum principale, quod in qualibet principaliter in scientia consideratur, vt Deus in Metaphysica. In obiecto autem ex communi sententia & Caiet. 1. p. quæst. 1. aliquid est vt materiale, & aliquid vt formale. vt in domo, aliquid est materiale, puta lapides ligna, &c. Et aliquid formale, vt potestiorum compositio, & hoc formale dicitur in obiecto ratio formalis quæ (intelligo consideratur) & obiectum vt res est, modus autem sub quo à tali scientia consideratur dicitur, ratio formalis subqua, quæ vt dictum est articulo 3. est medium per quod probatur, & cognoscitur conclusio, sicuti, cognoscere aliquid, ratione euidenti vel probabili, ratio subqua nominatur, & obiecti vt obiectum est.

7 Ens duplex reale & rationis.

Vltimo considera quod inter entia, 7 alia sunt realia, quæ scilicet in re habēt esse, vel possunt habere, aliaue ro dicuntur entia rationis, quæ late sunt explicanda, quæstionibus vniuersaliū. interim tamen aduerte, quod de rebus duo possunt dici, primum quod sine nostra consideratione habeat, vt multa de homine, secundum, ea quæ non possunt de eis dici, ratione alicuius quod habeant, sed propter aliquid extrinsecum, vt columna dicitur, quod sit dextra vel sinistra, quia ego brachium habeo dextrum vel sinistrum iuxta illam. Si ergo, prædicata primi generis dicuntur entia realia, prædicata vero secundi generis dicuntur entia rationis.

1. Cõclu.

Iam in hac re dico primo, voces non sunt obiectum logicæ perse intentum sed in quo perse intentum declaratur. Hæc est communis modo

8 Merca. & Tole.

Auicenæ M. Soto, [illegible] & recentiorum contra nominales.

8 Mercad. & Tole.

Probatur efficaciter, logica non agit de voce vt est naturale est, scilicet ter verberata, &c. Quia hoc ad Pa[illegible]dam spectat, nec agit de voce declarando eius significationem, quæ sit, cum hoc sit Grammatici, restat solum agit de voce, vt est manifestiua conceptus, ergo perse intendit conceptus, voces verò vt eos alijs manifestet, vt etiam dicebam in Summulis. Confirmatur exemplo Astrologiæ quæ per Sphæram materialem, ligneā, velcæā declarat cœlestē (vt dicebam tractatu de Sphæra in li. super Sacrū Bosc.) ita Logica per vocem & verba sensibilia spiritalia manifestat.

2. Cõclu.

Dico secūdo nec modus sciēdi vt tantum complectitur, definitionem & demonstrationē, nec syllogismus, nec argumentatio sunt adequatum subiectum logicæ Patet de diuisione propositione & alijs ita perse agitur in logica, & ratione sui, acsi nunquam intrare deberent nec componere syllogismum, vel demonstrationem, ergo

3. Concl.

Dico tertio materiale obiectum logicæ est operatio intellectus, res vero sunt remotum. Probatur prima pars obiectum formale logicæ est forma seu modo operationis & actuum intellectus, vt statim patebit, ergo ipsi actus solum materialiter cadēt sub obiecto: Secunda pars probatur operatio intellectus versatur circa res ipsas ergo res sunt obiectum remotum.

4. Cõcl.

Dico quarto ens rationis quod se habet vt forma in modo sciendi (vt statim explicabitur) est obiectum formale logicæ. ita tenent authores pro quarta sententia adducti:

9 In artificiatis duo reperiuntur.

Pro huius intelligentia considerandum, 9 quod in omnibus artibus quæ aliquod artificium docent, v.c. in arte Domificatoria, obiectum non est forma Domus sed Domus ipsa, cuius materia sunt lapides ligni, &c. Forma

ma vero illorum compositio & ordinatio, ita in Dialectica, obiectum est recta operatio intellectus, quæ communiter dicitur modus sciendi, continens tui sedimsionem, definitionem & Argumentationem in communi, imo etiam est hæc sententia illorum quos aduximus pro tertia opinione, sicq; Dialectica dicitur Ars recte intelligendi.

Probat efficaciter. Probatur primo, nihil considerat in Dialectica quod non sit, vel modus sciendi, vel eius pars, & considerat omnes modos sciendi, ergo. Modus sciendi est obiectum adequatum, cuius quidem materiale satis patet esse ens reale, actus scilicet intellectus, quod autem formale sit ens rationis. Demonstratur sic, cuilibet actui intellectus extrinsecum est, esse subiectum vel prædicatum, esse maiorē, & quod sub ea ponatur minor, vel esse antecedens, hoc est quod ab eo deducatur conclusio, vel esse consequens, hoc est vt cognoscatur quia alia cognita sunt: sed hæc omnia sunt forma in syllogismo & argumentatione, ergo forma syllogismi & argumentationis, est ens rationis: idem patet in diffinitione cuius formale est, vt cognitio generis & differētiæ, sint simul in vna oratione vnita, hoc est eadem, & in diuisione extrinsecum est diuiso & illius cognitioni, vt alia sub illo distribuantur: sicut & membris diuidentibus & eorum cognitioni, extrinsecum est vt cognoscatur diuisum, sub quo continentur & distinguntur, vt totum potentiale, cum ergo cognitionibus ipsis sit extrinsecum, quod est formale in modo sciendi, sequitur modum sciendi pro formali esse ens rationis, si cuius etiam esse genus vniuersale, &c. Extrinsecum est conceptui, quia conceptus vt hic mihi vniuersalis est ō ratione sui, sed ab extrinseco, quia in quam naturā repræsentata potest dividi in sua inferiora contenta secō sequerter, ens rationis quod se habet vt forma operationis intellectus, erit formale obiecti m logica. & per consequens tem, hoc est per locum de primo ad vltimum, modus sciendi sub hac forma explicato, est obiectum adequatum logicæ.

Replicatur. Sed dicet quispiā: actus quo hęc vniones fiunt, & quo fit illud quod est formale in modo sciendi, est ens reale ergo & ipsum formale ens reale erit.

10 Respōdetur. Respondeo 1° negādo consequentiā & datur instantia in simili forma, vt enim positio columnæ, iuxta meam dextram, vel sinistram, est vera physica & realis actio, quod tamen consequitur per illam, vt potè esse mihi dextram, vel sinistram est ens rationis: pari ratione, actus quo conceptus qui est argumentatio, definitio genus &c. fiunt est ens reale, quod tamen per illum conceptum fit, scilicet antecedens syllogismus, &c. est ens rationis, cum conueniat ab extrinseco, modo explicato: vnde cum illudens rationis sit secunda intentio, bene Auicena docuit logicam agere de secundis intentionibus adiunctis primis, hoc est de composito artificio cuius forma sunt secundę intentiones, & primo Methaphy. capit 2. aduertit logicā nō considerare has secūdas intentiones, quoad suum esse intelligibile: hoc est quæ entia sint realia in quā vel rationis: sed tantū vt ex notis ad ignota ducūt, & dirigūt, id est vt sunt forma modi sciēdi, qui est ignoti manifestatiuus solū ergo oportet quis sit modꝰ, quę vel figura ad bene syllogizandum non ad entia realia vel rationis.

Secūdo suadetur conclusio quia si talis forma modi sciendi esset realis qd eā consideraret Physicus non logicus. Cōfirmatur quia spectaret ad logicū attēdere modū entitatis sui obiecti qualis sit, vt Physica scientia agit.

Cōfirmatur secūdo quia non diceretur logica rationalis nec ageret de

secundis intentionibus vt dicitur ab antiquis & recipitur a neotericis, & quidem ita est verior solidiorq; opinio de obiecto Logicę adequato, secundum quam omnia quæ dicuntur de Logica scientia intelliguntur faciliusq; saluantur.

Vnde infero Primo Logicã 11 non agere de ente rationis in communi, quia significatio vocum: columnam esse dextram, vel sinistram. &c. quæ sunt entia rationis non se habent vt formale in modo sciendi, cum non dirigant actus intellectus ad ignotum manifestandum.

11 1. Corol. ar.

Infertur secundo ratio propter quã Dialectica dicatur scientia rationalis, quia scilicet eius obiectũ est recta operatio intellectus nil autẽ aliud est recte intelligere, quam recte diuidere diffinere & argumentari, quod in communi ptaet esse modum sciendi, quod est tanquã exemplar, quod imitando bene intelligimus, & ideo dicitur modus scienditat particulares definitiones, & diuisiones potius deberent dici ipsę scientiæ, & cognitiones sed dicuntur modi sciendi, vt dicebã in summulis quia est extensum nomen ad id quod facit scire formaliter, vel instrumentaliter.

2.

Infertur tertio, quam differenter Logicus, & Physicus tractent actus intellectus, Physicus enim eorum naturas considerat, Logicus vero vt habent veluti pro forma, dicta entia rationis.

3

Dico quinto, ꝓbabilẽ 12 iudico sententiã, quæ obiectũ Logicæ ponit ens reale, quod probant argumenta facta in principio quæstionis, & etiam patet ex solutione argumentorum pro quarta conclusione.

12 5. Cõclus. probabilis.

Ad primum negari debet extrinsecũ esse subiecto V.c.ꝙ de eo aliud dicatur, imo intrinsecum sicuti, & antecedenti, quod ex eo inferatur aliud, sicuti & maiori propositioni, quod sub ea ponatur minor sub tali forma discursiua, quæ est ens reale verum, & non fictum, nec ab aliquo extrinseco tantum proueniens, idem dicendũ de definitione, & diuisione. &c.

Ad 1. Respond.

Ad secundũ dicendum non idẽ considerare Physicum, & logicum, sicuti enim Physici, qui naturam ligni, lapidum, &c. considerat, non est cõsiderare modum faciẽdi domum exeis, sed potius Architecti, quia hic modus nõ est proprietas, illorum naturam consequens, sed libere ab arte factus, ita alia scientia considerat naturam actuum intellectus, illiusq; proprietates: at modus artificialis eos ordinandi inuentus discursu, & experientia, vt alia artificia logicum est, eorum naturam non consequens.

Ad 2.

Ad prima confirmationẽ, vt neq; Architectus de domi factione cõsiderat an sit accidens, vel substantia, &c. sed tantum definit, & demonstrat quod habet, vt artificium quoddam est, & Moralis non tractat an aliqua, quæ vere sunt entia rationis habeant esse obiectiuũ tantum, necne: sed definit, & demonstrat quod ad regimen spectat, ita Dialectica, quæ docet artificium, non debet attendere modũ eius entitatis, licet sit reale, sicuti etiã, qui ponunt esse ens rationis non dicunt illud considerare logicum, sed illud definit & tractat, vt artificium est.

Ad cõfirmationem 1.

Ad secũda cõfirmationẽ S. Thom. principio Posterio. & Periher. & communis vocat logicam rationalẽ, quia dirigit, & ordinat actus intellectus, qui dicitur ratio, qui autẽ dicũt agere de secũdis intentionibus rationis non pugnant contra hoc, quia etiam cõceptus reales dicũtur secũdæ intentiones formales, & secũdo intellecta vt quæstionibus vniuersalib⁹ patebit.

Ad 2.

Sed dices logica 12 agit de actibus nostris, non cõuertendo nos ad actus sed ad obiecta, quib⁹ sunt extrinseci, & ens rationis, ergo non est obiectũ ens reale

12 Replica tur.

Reſpõd. reale.Reſpondetur quod etiam reale eſſe eſt circa obiecta(licet extrinſeca) habere actus,qaq;vel vnũ,vt ex alio illatũ,vel vt diuidens,parté ve alterius realiter apprehendendo,& enuntiando, quod docemur in logica, à quo artificiali modo ad ea tendendi, dicitur definitio,diuiſio, vel demonſtratio obiectiua extrinſece talis.

Hinc infertur logicam habere dignitatẽ non tantũ ab exacto,& nobili modo procedẽdi,ſed etiã habere præſtans & formaliter reale obiectũ terminatiuũ modi ſciendi, quo vt dux exercituũ regat alias ſcientias, & vt magiſtra ſciendi realiter ordinãs earũ definitiones diuiſiones demonſtrationesq;.

6. Cõcluſio. Dico vltimo obiectum prrncipale logicæ eſt argumentatio inde pendẽter abutraq; ſententia ſupra poſita, ita M.Soto.exAlphragano & alijs,patet quia potiſsime conſiderat argumentationem,imo ſi tantum conſideremus, quæ habemus Ariſto. obiectũ eſt ad æquatum,quianec de diuiſione, nec de definitione extãt peculiares libri, quos tamen compoſuiſſe aſſerit Diogenes in vita Ariſto. argumentationem tamen fuſſe proſequutus eſt, & de alijs propter eam agit,nec omiſſi ſyllogiſmos hypotheticos,vel in directos vt probãt 13 benè de hoc ſentientes immo hęc concluſio eſt Scoti,nam 1.Prior.9.2. obiectum logicæ, ait in ſe cõſideratæ eſt modus ſciẽdi.

13 Iemoſius de erratis c.11.

Soluuntur argũmeata.

Ad argumẽta in principio Ad primũ vt cognitio chimærę eſt ens reale terminus autem, & obiectum talis cognitionis eſt ens fictum,ita etiam ens rationis poterit eſſe obiectum logicæ,quia differentia conſtitutiua logicæ eſt realis quidam ordo ad ens rationis, ſicutiordo potentiæ viſiuæ ad actum videndi etiam quando non videt,& ordo cognitionis chimeræ ad chimeram ſunt entia realia, dicunturq; relationes tranſcendentales, licet terminẽtur ad ens rationis,& ideo dicantur ab eo ſpecificari.

Ad ſecundum,verum,eſt materiale modi ſciendi eſſe ens reale,& perfectio intellectus, formale vero ens rationis eſt cuius cognitione intellectus alia cognoſcit, non tamen ipſum, eſt realis perfectio illius.

Sed dices modus ſciendi non prædicatur de omnibus tractatis in logica,nã nec propoſitio,nec termin⁹ ſunt modus ſciendi, ergo nõ eſt obiectum ad æquatum.Reſpondetur, 13 ſatis eſſe obiectum prædicetur in obliquo de conſideratis in ſcientia,nã ex S.Tho. 1.p.q.1.art. 7.ad 2. vbi,& noſter M. Perez deus,qui eſt obiectum ad æquatum Theologiæ non prędicatur in recto de virtutibus,& vitijs,neque enim humilitas eſt deus, ſed in obliquo humilitas ducit ad deum, vitium ſeparet àDeo,ita cõſiderata in logica, vel ſunt modi ſciendi, de quibus per ſe agitur,vel eius partes,de quibus agitur quia partes illius ſunt,de propoſitione autem in communi tractatur vt genus ad argumentationem in quo falluntur obiectum in recto prædicandum de omnibus.

Replicatur.

15 Reſpondetur.

Aſtudillo.q.2. Prolog. ad Phyſicam. Ad cõfirmationes.

Ad confirmationem dicendum quod phyſiophia moralis non attendit an actus, vel habitus virtutum ſint vnum ens in genere naturæ (ſæpe enim vnus actus in genere naturæ V.c. videre, ſi prius habeat videre poſtea vero claudere oculos eſt vna viſio in genere naturæ,& duplex in genere moris primum bona ſecundo mala) nec conſiderat an ſint entia realia,nec ne,ſed tantum eius obiectum eſt ens morale,hoc eſt conforme, vel disforme rationi , licet aliquando ſit ens reale.

Ad tertiũ ens rationis habet ſuomodo proprietates ipſum conſequentes licet realiter illas non cauſet.V.c. ex hoc quod eſt vniuerſale, ſequitur, vt poſsit de multis prædicari ita M.

Scto. ad 4 illa autem propositio Aristot. nihil est in intellectu, &c. Iabel. primo metaph. q. 6 expl. cat satis esse vt fuerit in sensu per suas partes vt chimæra, vel per aliquid simile, Melius Scotus intelligit de his, quę directe, & primo intelliguntur, vt animal, non autem de illis, quæ cum discursu, & reflexione, vt est ens rationis.

Ad confirmationem respondeo, Aristo. ibi sumere dialecticam pro arte probabiliter disputandi, de qua artic. secundo supra. Vel secundo dico cum sonz. 6. metaph. q. 1 & Iabel. primũ metaph. q. 1. quod Arist. id docuit, quia secundæ intentiones logicæ minimis rebus possunt attribui, quælibet enim res suo modo cadit sub definitione diuisione &c.

Ad quartũ & vltimũ sicuti in exercitu positio huius [1] ad dextrã illius, vel sinistram extrinsecum quid est animali, & ens rationis. & tamen vere, & realiter causat suo modo ens reale physicum, scilicet inimicorum occisionem ita dicendum de artificio quod logica considerat, notitiæ enim reales, & verę sub hac forma maioris, vel minoris prædicati, vel subiecti, realiter causant realem & claram cognitionem, similiter concauum apparens, artificiose in pictura parietis, quod solum habet esse obiectum, vere, & realiter causat talem, vel talem realem visionem. Et in naturalibus) ne in sinistris subeat fugiam) idẽ est ens, quam [illegible] ipse in Metheoris docet in æstate propter nimium calorem apparere quasdam vaporigines, & hiatus terræ, qui solum habẽt esse obiectiuum, & cum hoc habent causare reales timores, & horrores in animali, nec mirum, quod ens reale sub forma entis rationis causet notitiam realem, cum in probabiliori sententia accidens virtute substantiæ substantiam producat & improbabili propria virtute cum tantum differt accidẽs à substantia, quantum ens rationis à reali.

Ad confirmationem patet ex dictis qualiter ens rationis simul cum entali, hoc est artificium ex vtriusq; cõpositum, possit concurre ad actionem realem productiuam termini realis.

[1] Nota solutio qualiter ens rationis causet ens reale.

ARTIC. VI.

Quæ sit dignitas, & finis Dialectica?

CVm manifestum sit quod scientia, quæ considerat. v. g. murem non habeat pro fine murem, manifeste etiam [1] colligitur impropriequosdam idem ponere obiectum, & finem, & ita particularis est difficultas de fine distincta ab ea, quę est obiecti, inquaa eadem pane opiniones sunt quæ in præcedenti propter huius affinitatem ad illam. 1 Non est idẽ obiectum & finis.

Græci [2] finem ponunt demonstratio nem, secuti & obiectum sed hic non est ad æquatus finis, nam etiam Dialectica per se intendit definitionem, diuisionem, & syllogismum topicum. 2 Variæ sententiæ de fine Dialect.

Alij cum Stoicis finem dicunt esse discernere verum à falso, sed similiter, neq; iste ad æquat Dialecticam, quia per solam argumentationem discernitur verum à falso, & tamen definitio, & diuisio, sunt per se intentæ. 3 Doct. Vilanp. ad q. 4.

Rodelphus lib. secundo de inuentione asserit finem logicę esse probabiliter dicere, vel disserere de quauis re, sed hic quidem Dialecticam sumit pro facultate probabiliter disputandi. 3 Finis quid.

Aduertendum finem esse ad quem alia diriguntur, ipse vero alio non re-

ci-

fertur, & ita finis scientiæ, illeerit propter quem alia docentur, ipse tamen ad alia eiusdem scientiæ non ordinatur, vt etiam tetigi præfatione Summularum

2.Nota Secundo considera finem scientiæ speculatiuæ non esse obiectum, sed cognitionem illius, illa nam finis est speculatiua scientia, cuius finis est veritas & cognitio illius, in practica vero licet dentur præcepta modi faciendi opus, finis non est operis factio, sed opus quod fit, quia non intenditur factio propter se, sed propter rem, quę fit V.c. in arte domificatoria finis est domus, non illius factio, quę docetur propter domum. Similiter in Musica finis artis pulsandi lyram non est pulsatio illa cordarum, sed concentus, & harmonia, quæ pulsatione fit: fatetor tamen quod in aliquibus opus est in genij dexteritate, ad condistinguendam rem ab actione, quasic,

His positis Certũ sit cum ꝙ Dialectica modum sciendi consideret, & id docent facere, siue id sit vnico, siue dupli ci habitu, si eam consideres, vt speculatur modum sciendi, finis Dialectię est illius cognitio, quia id intenditur per se, siu vero eam attendas vt practica est, ideſt vt docet facere modum sciendi, finis non est actio, quasit diuisio &c. sed opus quod actione fit, & licet vtrumq; modus sciendi appelletur intellectus tamen vnum ab alio discernit, & hic est vltimus finis logicę in eadem arte.

Secũdo certum Secundo certum sit quod remotus finis Dialectię est diuidere, beneq; argumentari &c. in quae inq; scientia patet, quia vt artis, quę facit instrumẽta alijs artificibus, vt malleus &c. proximus finis est ipsum instrumentum v.g. malleus, serra &c. remotus vero opus, quod omnes artifices faciunt, ita Dialectię remotus finis erit bene diuidere, beneq argumentari in qua cunq; scientia, cum finis illi duo assignati in Dialectica ordinentur ad bene definiendum &c. in particulari.

Vnde colligitur discrimen inter Dialecticam, & alias artes, quia ista cum docet bene intelligere, per se, & proxime, dirigit intellectum illam habentis, secundario vero aliorum etiam intellectus perficit, exprimendo conceptus ordinatos, aliæ vero artes v.c. Medicina, non respicit prius ipsum Medicam, nec per illius sanitatem alios sanat, similiter Rhethorica non ordinatur, vt intellectus Rhethoris perficiatur, sed eius finis est ornata dictio, qua conatur animos allicere & ita Aristotil. primo Rhethor. c. 2. & 4. Rhethoricam vocat propaginem hoc est germen Dialectię, quia post quam intellectus per suasus est rationibus, à Dialectica, & ab alijs scientijs datis, Rhethorica id ordinate dicit, & ita elegantia ad Rhethoricam, vox vero secundario & non ordinata, sed expressiua conceptuum ad Dialecticam spectat, quæ per bonam intellectionem ipsius Dialectici alios etiam perficit,

4 Discrimen inter Dialect & alias artes.

5 Dialecti cę necessitas.

Infero secundo quantum oporteat bene scire, beneque docere Dialecticam quandoquidem ipsa docet quo quis bene intelligere, quę se habet respectu aliarum, vt prudentia respectu virtutum, quę dirigit hominem, quo no solu acquirat fines virtutum, & ita Dialectica docet quo no do scientias acquirat, propter cuius ignorantiam docet Aristot. antiquos ipsos fuisse in multos errores. De Dialectica tamen laudibus in principio logicę multi S. Thom. in principis Porter. Soto q. 2 præambula vbi 6 recentiores.

Sed Obijciet quis nobilitas scientię penes obiectum pensatur, sed illud in Dialectica in probabiliori sententia est ens rationis, ergo potius est ignobilior alijs scientijs, quę agũt de entibus realibus, cũ tamẽ Plato, 7.

6 Tertiũ. Tolit. Replicatur.

de

Plato, Augusti, de republica S. August. & alij illam faciunt præstantissimam, & scientiarũ scientiam.

Pro explicatione aduerte inde scientiam sumere nobilitatem essentialem, vnde sumit essentiam, tanta enim est scientiæ præstantia quantum perfecta est in essentia, quæ ex artic. 2. & 3. sumitur a ratione formali sub qua, vel à modo considerandi obiectum, vnde etiam sumitur nobilitas, & præstantia.

Prima cõclusio notada. Dico primo demonstratiuam cognitionem, quantumuis minimæ rei, præstantiorem esse essentialiter, quã opinio etiam de Deo, & Angelis habita Patet, demonstratio vt tuo loco vidimus est euidens, & certa, opinio verò incerta, erroriq; exposita, ergo, &c. Quod si Aristot. dicit nos magis eligere quantulamcunque cognitionem de rebus altissimis, quam maximam de infimis, loquitur respectu nostræ æstimationis secundum quam cõmunis, & formica essentialiter præstent auro & gemmis, malunt homines aurum, &c. Et hac ratione profecto dialectica maximè fit, quia sicuti sine auro res, ita sine ea scientię non acquiruntur.

2. Cõd. Dico secundo, cum obiectum dialecticæ possit etiam in angelis reperiri non pendet essentialiter à materia, & in hoc logica physicam excedit in certitudine, cum eius obiectum sit in re magis abstracta, quicquid velit Sonz. 6. Metaph. q. 6. Mathematicas etiam excedit, quia illæ imperfecto modo sciunt, cum non considerent naturam sui obiecti, quod est quantitas, & vt referunt 7 Neoterici ex Platone, & Proclo Mathematici circa quantitatem somniant, & nihil scientificè, ideſt à priori, & ex proprijs principijs sciũt licet magna cum certitudine: exceditur tamen Logica à Physica quia hęc contemplatur, quæ sit entitas sui obiecti Logica verò non item, etiam in opinione, quæ ponit ens reale pro obiecto illius, sed tantum considerat quomodo manifestet ignotum, vt dictum est. Ille autem modus procedendi multum facit ad scientiæ dignitatem, & ita quanquam res parũ sit certa, 8 videtur tamen ponenda primo loco Metaphysica: Secundo Physica: Tertio Logica: Quarto Mathematicæ, ratione dicta. Philosophia autẽ moralis inter logicam, & Mathematicã poni posset, quia procedit a priori & ex proprijs, quod non habet Mathematica, exceditur tamen à Physica quia non considerat realitatem sui obiecti à logica verò, quia demõstrationes morales cum sint circa voluntatem magis dependentes sunt, & minus certæ, quam logicæ quæ sunt circa actus intellectus, qui est prior voluntate, quæ illum supponit.

8 Ordo scientiarũ ostenditur inter se.

Ad illud Platonis dicendum, quod nomine dialecticæ Metaphysicam intelligit, Augusti. & Cicero. & multi iuniores, ideo scientiarum scientiã illã vocant, quia vt explicatũ est ad alias scientias est necessaria. Aug. Cicer.

ARTICVL. VII. & vltimus.

De diuisione Dialecticæ in suas partes?

BReuiter prima diuisione partitur in Dialecticã [1] veterem quę erat ante Arist. & innouam, scilicet sylogisticam artem, quæ illi tribuitur: Hæc tamẽ diuisio solum est (vt patet) ex parte temporis & Authoris. 1 Prima diuisio. Dialect.

Secunda diuisione partitur [2] à Cicerone, & Phylop. 1. Top in partem inueniendi, & partem iudicandi, sed profecto etiam non placet, quia materia in qua

P. Tolet. P. Perci. 7

in qua fiunt Demonſtrationes &c. quę eſt inuentio ſcientiarum non eſt Logicæ,formę autem inuentio logicæ eſt,quamuis etiam doceat modũ inueniendi medium ſyllogiſmi, ſine quo plane Logica conſtaret.

Tertio diuiditur ab ipſo Ariſt.3 in partem Analyticam,quæ de neceſſarijs tractat, & in Topicã quæ de probabilibus,ſed quidem vel per iſtam diuiſionem tantum comprehendit, duas ſpecies argumentationis demonſtrationem, ſcilicet & ſyllogiſmum Topicum:vel per artem Analyticam, tantum intelligit artem probabiliter diſputandi,per principia logica.

2 Secunda diuiſio Cicer.& Phylop.

3 3.Ariſt.

Quarta diuiſione partitur a D.Tho. ſecundum [4] triplicem operationem intellectus,ſcilicet ſimplicium apprehenſionem , compoſitionem , & diuiſionem , & ratiocinationem, vel diſcurſum, quia Dialectica eas dirigit, & quidem hæc diuiſio multum placet, ſed cum ex dictis, obiectum ſit modus ſciendi,non agit per ſe de cognitione ſimpliciũ niſi vt hæc cognitio,eſt definitio,quę ſumpta ſine definito, pertinet ad primam operationem intellectus, ſimiliter, agit de propoſitione,vt pars eſt modi ſciẽdi, vel potius genus ad illum, nam per ſe nõ facit ſcire quod docet Logica, vt explicatum eſt art.v.

4 4.S.Tho.

Quinto Albertus [5] tractatu primo Prædicabilium. c.1.6.& 7.clare & bene eam diuidit, in partem quæ docet & ordinat appræhenſionem, & in partem quę docet bonitatis iudiciũ modi ſciendi, ad quod multum prodeſt appræhenſio:ſimiliter Auerroes eam ſecatur in informationem & verificationem,Algazer. c.1. & 2.logicæ in imaginationem & credulitatem.

5 Hęc diuiſio Alb. Auerr.& Algaz.

Sexto Auicenna [6] diuidit in princi. logicæ in partem quę docet,diffinire & argumentari,ſeu quia per ſe etiam agit de diuiſione.

6 Sexta Auicẽnę. vltim.bene Boetius.

Septimo & vltimo Optime [7] Boet. lib. primo Topicorum intres diuidit partes, prima eſt de diuiſione, ſecunda de definitione, tertia de argumentatione,ſic enim eius obiectum diuiditur:poſſetq; addi eſſe aliam partem de modo ſciendi in cõmuni, & hæc ſatis de prima quæſtione Præambula.

Quæſtio. II. Præambula.

De logica in ordine ad alias ſciẽtias conſiderata.

POſt diſputationem eorum quæ Dialecticæ ſecũdũ ſe[1] & ſecundũ ſuam naturam conueniunt:cõſequẽ eſt, vt ea quę ex ipſiusmet logicæ eſſentia vt à radice quadam profluunt comparatione ad alias ſcientias expliceamus,impoſſibile eſt enim,vt aliquid vtile vel neceſſariũ appelies niſi quid in ſe tale ſit prius conſideres de quo quinq; reſtant videnda , Primo ſi maneat diſtincta ab alijs,Secundo de ordine quem ſeruat cũ alijs , Tertio de eius neceſſitate ad alias,Quarto de eadem neceſſitate ſimul & poſt alias,Vltimo,cui ſubalternetur ſub quaſi;contineatur.

1 Diſponitur quęſt

ARTIC.I.

Vtrũ.Dialectica ab alijs ſcientijs diſtinguatur?

NOn eſt cur multum in hac dubitatione immoremur tum quia facilis tum etiam quia multa in ſuperioribus manẽt explicata multum ad illius ſolutionem conducentia,præcipue de nomine Dialecticæ & in preſenti ſimul etiã agemus de illius inuentione.

Suppoſito ergo ex ſummulis quid nomẽ logica quo ad Ethymologiam importet , & quod eãdem ſcientiam ſigni-

2 Cauter. de nomine logicę

3 Perionius ferutator Arist.

signficat quam dialectica (de qua vsque modo fuit noster sermo) quod nomen, logicæ inquam 2 Canterus, Prolog. Predicament, & alij dicunt incepisse ab Alexand. Aphrodisiensi, & Perionius 3 diligens scrutator Aristot. non meminit in Aristotele se legisse, sed contra alij 4 phãt se è Arist. vsum fuisse nomine logicę, licet Cant. solum dicat solum vocasse illogismos & demonstrationes logicas, sed tamẽ ipsam artem, sed parum interest, nam bene inde colligitur nomen logicæ pro ipsa arte, & ita indiscriminatim vtar illo,

4 Lemosin. 1 li. cap. 3.

1 conclusio.

Dico 1. Dialectica inuenta est ex obseruatione humanorum actuum patet, quia vt Physica visis rerum effectibus, cum homo cæpisset Philosophari & inuenire causas, inuenta est, ita etiam logica cum homo quando verè illogizare adiuuerit, &c. & sine errore, illud aduerterit, inuenta est imperfecta prius, deinde tẽporis discursu à Platone est perfecta, vt tribuit Ioã, sed hæc perfectio exigua fuit vsque dum venit Arist. qui eam perfecit vt dicebam præfatione ad summulas vbi etiam de alijs inuentoribus dixi.

Dico 2. Lumen naturale intellectus dedit principium huic predictę inuentioni, patet, lumen naturale ostendit consequentiam in Barbara &c. est se bona &c. & quod, quidquid dicitur vni de se de prædicato dicitur etiam de contento sub illo, quę sunt principia Logicæ vt dicebam art. 2. q. præcedenti, quorum cognitio licet M. Sot. q. 2. procemialis negeret esse dialecticam naturalem de qua in sua magistraliter vocatur Dialectica naturalis, à Isabel. tract. 1 logic. 4. & expressè docet, Arist. 1 Rethor. c. 1 & 2 lib. Ethico. c. 1. vbi etiam Angelus Thius, de prægnitionibus dialect. fol. 3. qui Auerroem citat, imo ipse M. Sot, ea voce vtitur. q. 1. hinc autem Dialectitę naturali dedit ars perfectionem quod docet Albert. dum ait Dialectica a natura incipit, sed arte perficitur ad modum quo imperfecte pingere possunt omnes etiam sine arte sciunt, cum arte vero ipsa perfecta, ita in Dialectica euenit, quanuis maior huius cognitio à natura tradatur, quia est magis conformis intellectui, qui rationalis est.

Angelus Thius

Dico tertio difficilis fuit Dialectię inuentio, patet 1 quia agit de modo intelligendi valde abstracto & occulto 2, quia ex dictis, illius inuentio petit reflexionem supra reprios actus quod est difficile & à sensu, à quo nostra cognitio incipit, valde remotũ quomodo hic actus fiant dinoscere.

Dico vltimo logica vel Dialectica, idem enim pollent, ab alijs omnibus scientijs est distincta, patet quia ex Arist, scientiæ diuersę docentes sunt diuersæ & ipsæ, sed modus sciendi & intelligendi bene, ex dictis diuersus est ab homine qui intellegit, & ab obiectis aliarum scientiarum ergo & logica necessario distincta erit. 2. hinc. Moralis Philosophia ponitur distincta scientia, a naturali quia licet ista naturam hominis & entitatem actuũ voluntatis consideret, illa vero eos ordinat, vt iuxta rationem rectam fiant & boni sint, ergo licet Physica naturã actuum intellectus tractet, cum Dialectica eos ordinet vt sine errore fiant distincta erit scientia erit, habet enim se dialectica comparatione ad intellectum dum intelligit, sicut ars pingendi respectu manus & penicilli, in pingendo.

ARTIC. II,

Vtrum Dialectica sit prior ordine alijs scientijs?

sensus questionis

Quæstio solum procedit de ordine doctrinæ ad inquirendum logica ante omnes alias scientias

1 Prima opinio.

tias sit addiscenda * nāde ordine dignitatis, dixi cum de fine agebam, ar.6 quæst. precedentis.

Prima sententia a Metaphysica incipiendum precipit, nam quemadmodū visus & qualibet alia potētia, potest errare propter duo, vel quia organum est læsum, vel quia obiectum, nō sit in debita distantia, ita intellectiua potentia, non solum potest errare, ex parte sui male procedendo, sed etiam ratione obiecti, quod prius est actu, cuius quidem naturam, cum sit ens Metaphysica, tradit, prę cedere ergo debet Metaphysicē Dialecticam ad predicta bene ordinanda.

2 Secunda sententia Stoyco rum.

Secūda opinio 2 Physicam dicit primo addiscendam ita Posidonius, & Panætius Stoici, quos, & alios refert Laertius, nam ad bene dirigendas operationes intellectus opus est earum naturas præscire, quas tradit Physica. Adde quia sensibilia, de quibus Physica agit, faciliora sūt cognitu quam obiectum logicæ, quod est difficile.

Pierius Valeri. verō lib. 38. in quo. dā hieroglyphico de concatenatione scientiarum, tribuit græcis, & Aegyptijs, ex significatione, & ordine veritū summi sacerdotis incipiendum esse à morali quia nisi moribus bonis imbutus, nequit quis bene discere, tenet etiā Eustratius. Aethico, ex Cyrilo, & alij multi, quos refert Laer. li. 7. in vita Zēnonis, & videtur aperte Arist. 7. Politicor. c. 15. dicentis appetitum priorem esse ratione, prius ergo perficiendus est morali, quam intellectus logica.

4 Secunda opinio Græcor. & Aegyptiorū.

Eustrat. ex Cyrillo.

Quarta sententia est Platonis .7. de republica prius discendas Mathematicas, quia suis certissimis, & infallibilibus demonstrationibus ingenium, acuunt, & ita præparatos habebat nequis ingrediatur Geometriæ expers, est etiā Plotini Aeneade, 1. c. 3. & videtur Aristot. qui quasi Mathematicis iam, tradenda esset dialectica exemplis mathematicis res logicas declarauit,

5 Quarta opinio Platō & Plotini,

Certum tamen sit dialecticam primo addiscendam esse, hæc est vera, & communis, & .S. Aug. supra, Sanct. Tho. opusculo. 70. & antiquorum, qui trium, & quadrium posuere vias ad scientias, & Neotericorum, & Peripateticorū omnium. probatur, quia sic ars naturā imitatur, quæ primō loqui docet, secūdo, ratione vti tertio scientias addiscere, ita Grammatica, præmissa, quę cum sola autoritate nitatur non est scientia, discenda est dialectica, docens ratione vti, ante quam aliæ scientiæ, discantur, sed conclusio hæc limitanda est, & intelligenda conformiter ad vltimam conclusionem articuli subsequentis. Nam Mathematicas prius possemus docere, vt & docebat Plato, non tamen est necessarium, quia satis imo multum profecto logica acuit ingenium, vt dicam præfatione ad prædicamenta. Aristoteles autē exē. la mathematica apposuit in logica quia tunc pueri sciebant mathematicas, sine quibus Logica exacte valet intelligi & per hoc patet ad argumenta quartę sententiæ.

6 prima concl. S. Aug. S. Thom.

7. limitatur conclus.

Ad rationem primæ sententię intellectus suis actibus bene 8. vel male sibi proponit suum obiectum, at dialectica tradens modum sciendi, subquo etiā tradit, vt supra dicebam, modos bene, & ordinate apprehensionis illi malo quasi medetur, manifestum est autem quod entis cognitio supponit modum ipsum cognoscendi, vt & illa perfecta sit, quem dialectica docet.

8 soluitur Argu.

Ad rationes secundę sententiæ Ad primū non est opus exacte cognoscere naturam actus intellectus ad eo ordinandos & dirigendos, sed satis est nonulla

sug

supponere de eis, quæ pene scimus per experientiam.

Ad secundũ imino facilius est aliquas veritates, hyscas quam logicas scire, difficilius tamen vel impossibile physicam scientiam habere sine logica vt statim probabimus, simul autẽ vtrasq; discere esset duplex labor, nec bene sine ordine, & seorsum vtraque discetur. A facilioribus vero non est incipiendum quando ab alijs pendet, quia licet alijs suppositis fiant facilia, nequeunt sine alijs etiam difficilibus perfecte intelligi.

Ad argumentum pro tertia sententia dicendum satis posse informare nostros mores, institutionem parentum, & nostræ religionis, nec appetitus poterit exacte scientifice ordinari nisi intellectus prius ordinetur in modo sciendi, licet, vt ait Aristo. pueri prius appetant, quam discurrant.

ARTIC. III

Vtrum Dialectica sit necessaria ad alias scientias?

1 Explicatur titu.

TO titulo Aduerte quod loquimur non de vtilitate tantum, sed de necessitate simpliciter, dupliciter enim accipitur necessariũ vno modo absolute, & sine respectu ad aliud, alio modo in ordine, & cum respectu ad proporiam causam, primo modo solus Deus est ens necessarium esse, & in se, sine dependentia ab alio, secundo modo dupliciter contingit esse necessarium aliquid puta vel ab intrinseco, hoc est à causa intrinseca nempe à forma, vel etiam à materia, sicut quod homo sit corruptibilis mortalis, & generabilis, vel à causa extrinseca ideo ab efficienti, sicut quod sagitta proiecta feratur in scopum, & combustibile igni applicatum calefiat, vel à causa finali, sicut respiratio necessaria est ad vitam tuendam, in his, quæ aere immediate ambiuntur, & inedia infirmo ad sanitatem recuperandam.

2 Necessarium duplex.

Secundo sciendum quod necessariũ propter finem est in duplici differẽtia aliud est necessarium simpliciter, aliud secundum quid, id est quo melius, necessarium sine quo finem consequi est impossibile, sicut cibus necessarius est ad vitam tuẽdam, secundum quid necessarium illud dicitur sine quo talis finis potest consequi conducit tamen ad melioré, & facilioré consequutionem finis, quod alio nomine dicitur vtile, sic equus necessarius est ad iter agendũ ita Arist. 7. metaph Quæstio ergo est V.D ialectica simpliciter sit necessaria ad hunc finem, qui est alias scientias acquirere, an ad melius acquirendas, an nullo modo?

Scotus secundo metaph. q. 12. & 1. metaph. q. 1. idem tenet Rabe. Iandict. 1. logicæ c. 4. dicunt 3 scientiam logicam tantum esse vtilem probatur 1. quia sine Dialectica fertur Hyppocrates excelluisse in Medicina, & Mathematica tempore Platonis prius excebantur qua logica, septem sapientes Græciæ ante inuentores dicti Dialecticæ, floruere, Socrates Dialectica spreta in Morali philosophia florum, præclari Iuris consulti non sunt Dialectici, & sancti, infinitis pene locis videntur Dialecticam damnare.

3 Opinio Iacobi & aliorum

1. Arg.

Secundo ad idem Dialectica nõ est necessaria tardis ingenio, quia vix cã intelligunt, nec ingeniosis, quia sine ea ingenij acumine scientias acquirent, estq; præclara similitudo Augu. quem referunt Iuniores Methaphysici 4 de illo qui v. c. velit docere ambulare, dicens ficleuandum pedem sinistrum positum cardine &c. sine quibus præceptis ambulat, qui potest, qui non potest vix, & inutiliter intelligit.

4 Fonseca secundo metaph. c. 4. q. 4.

Tertio

3 Terio adidē dialectica est ens contingens, ergo non est necessarium patet consequentia, quia contingens, & necessarium sunt opposita, & pugnantia inter se, est enim cōtingens quod potest esse, & non esse, necessarium verō quod non potest non esse, antecedens probo dialectica est ens industria humana acquisitum, nempe habitus genitus proprijs actibus, ergo est ens contingens.

4 Quarto si Dialectica esset necessaria simpliciter daretur processus in infinitum in scientijs, consequens est falsum, ergo & antecedens, probatur sequela, Dialectica est scientia, vt dictū est, ergo ad ipsam necessaria est alia prima, rursus idē argumentū erit de illa priori cū sit scientia & sic in infinitum ergo idem quod prius.

Et confirmatur, si dialectica est necessaria scientijs, quia docet scire sibi est necessaria, & ante se addiscenda, quod implicat.

Vltimū. Vltimo ad idē sic, si dialectica esset necessaria maxime vt pote si ad intellectum, in ordine ad proprias operationes vt articulo præcedēti docebamus id est vt moderetur simplicem apprehensionem, compositionem seu ratiocinationem, sed ad hoc non est necessaria ergo simpliciter nō est necessaria: probatur minor, vis intellectiua se ipsa sufficiēs est operari circa proprium obiectum ergo ad proprias operationes exercendas non indiget habitu superaddito dialecticæ, explicatur vis argumenti, sicut virtus visiua nulla qualitate superaddita potens est ferri in proprium obiectum visibile, id est videre qua ratione vis intellectiua indiget habitu, id est Dialectica? Confirmatur primo quoniam quælibet scientia circa propriam materiā tradit proprias affinitiones sed ad hoc solum videtur necessaria Dialectica ergo non est necessaria,

Secundo confirmatur falsum liber de fallatijs superfluit, quia ex Arist cognitio veri est etiam cognitio recti, & obliqui, & ita cognitis conclusionibus Syllogismi superfluit liber de defectibus.

Pro intelligentia quæstionis aduertendum intellectum nostrum in intelligendo dupliciter procedere, primo exacte rem in sua principia reducendo & per ea probando, sic procedit Phisyca & Metaphisyca &c. secūdo nō ita exacte procedit, sed ex his quæ videntur tacite probando, & docendo ita esse hoc vel illud, quia sic rei claritas contenta est, & sic procedunt, Mathematicę, Mechanicæ Peritia juris, quod si hæc etiam exacte tractet intellectus idem quod de illa dicendū est Intellectus processus duplex.

Aduerte secundo quod in scientijs etiam primo modo procedentibus, aliud est loqui de vna vel altera Conclusione, aliud de tota integra scientia & Rursus aliud est loqui de hac, imperfecta confusa & erroribus mixta aliud vero est loqui de illa esse perfecta & hæc maxime sunt notanda.

1 conclusio. Prima conclusio in hac re sit, Dialectica naturalis necessaria est abintrinseco ratione formæ, sicut enim risibilitas quę prodiit ab essentia humana ideo necessaria est homini ab intrinseco ratione formæ: ita Dialectica naturalis (de qua superiori articulo loquebamur) dicitur necessaria homini & intrinseca ratione formæ, quasi dimanans ab essentia quę rationalis est & discursiua, secūdum illud Philosophi 1 Rethor. v. 8, dicentis: est quædam natura Dialectica quam etiam Literati participant, seu hæc est ars reducenda, modus namque intelligendi per discursum & ratiocinationem &c. naturalis est homini ab intrinseco ratione formæ.

2 secūda Secunda conclusio, Dialectica quæ est ars maxime vtilis est homini, & necessaria ad melius esse Pro hac aduer-

te ex Auice. 1. Metaſ. 3. quod aliquid alicui eſſe vtile poteſt intelligi dupliciter, aut vtilitate generis, vtpote quia perfectio eſt illius, ſicque omnes ſcientiæ ſunt animæ vtiles, cum ipſam perficiant, ſecundo vtilitate ſpeciei, quatenus eſt quid perficit in ordine ad tale, vel tale obiectum, ſicut Philoſophia perficit animam in ordine ad eius rationale, tertius quod eſt vtile vtilitate ſpeciei, aut eſt vtile vtilitate ſeruili, ſicut regum ſeruiens regiæ materiali, aut vtilitate regali ſicut viceverſa rex vtilis eſt regno per regimen & bonam gubernationē illius. Doctrina eſt Ariſt. 1 lib. Politic.

Ad propoſitum ergo dico, quòd Dialectica eſt vtilis homini, tum vtilitate generis, quia perfectio eſt animæ, tum etiam vtilitate ſpeciei, quia perficit animam in ordine ad eius rationis. Demum etiam eſt vtilis ad alias ſcientias, nō ſolum vtilitate ſeruili, ſed etiam quodammodo vtilitate regali, quaſi earum gubernatrix, eaſdemque continens in certo pondere & menſura, quod patet ex eo q̄ Dialectica ſufficienter docet inter veram & falſam rationē diſcernere, ſtruitque, & probat prima principia ſcientiarū, in quantum docet reſoluere concluſiones in ſua prima principia.

Tertia. Tertia concluſio. Ad ſciendam vnā vel alteram demonſtrationem in modis perfectis factam, non requiritur alia Dialectica præter Dialecticā naturalem, quam ubi perfuncto, quia veritas primi ſillogiſmi non ſpectat ad Dialecticā artem, & bonitas illationis eſt euidens, & per ſe nota cognitis tribus terminis, nec aliud requiritur in demonſtratione, ergo ad vnam vel alteram demonſtrationem cognoſcendam non eſt Dialectica neceſſaria.

Quarta. Quarta concluſio. Ars Dialectica nō eſt neceſſaria ad ea ſcientes quæ nō proceduntur primo modo exactè. Probatur, quia iſte modus procedendi, naturaliter eſt notus, imò obeſſet fabro velle addiſcere iuam artem diuiſionibus & argumentationibus.

Quinta. Quinta concluſio. Ars Dialectica etiam non eſt neceſſaria ad ſcientias quæ exactè procedūt imperfectis tamen. Probatur, vnica cōcluſio facit imperfectam ſcientiā, quæ in modo perfecto non eget, vt ait eundē ſ. arte Dialectica, vt probatum eſt 3. concluſ. Si vero fiat in modis imperfectis nō erit ſcientia ſine Dialectica, quia illatio non eſt euidens, ergo ad tales artes & ſcientias imperfectas eſt ars Dialectica, quod ſatis opere eſt notandū.

Sexta & vltima concluſio. Neceſſaria eſt Dialectica ad perfectè habendas ſcientias exactè procedētes. Multis rationibus probatur hæc concluſio ab auctoribus, & hoc verūm, qui dicunt ad ſcientias neceſſariā eſſe Dialecticam, ſatis tamē ſit hæc ratio. Vt ego ſciam opus eſt vt certus ſim me ſcire. Aliter erit opinio, ſed adhuc neceſſarium eſt ſcire ſyllogiſmum, vel definitionem eſſe bonam, quod ſine Dialectica non ſcitur niſi in modis perfectis vna vel altera demonſtratione: neceſſaria ergo eſt Dialectica, quia enim eam non habuerit hæc errabit, eritq; vtarti exiſtens inſtrumēti, cum ignorat modos ſciendi, concluſoſue ſpecies, eſt Auguſt. Boeti. Iamblici, Platonis, Alexan. Auer. Pſyllopori, Ammo. Simpli. Proclſ. Alber. Mag. S. Tho. Scoti tam Ariſt. & eius Neoteri boni ſententiarum, qui ſa pradictos ſequuntur, & eorum verba. Auic. probat ex Logica, & qui agit de laudibus Dialectic. eius derectu erraſſe antiquos Philoſophos, ſupe zit Arit. Scotus vero fatet. & Landu. introdu. quod no. 3. & 4. cōcluſione.

6. Sexta cōcluſio. Auguſt. Boeti Iāb. Platon, Alex. Auerroes Philop. Ammo. Sim. Procli Alb. S. Tho. Scot. Ariſt. lib. Iand.

Vltimo tandem argumentis reſpōdeamus, ad primum non eſſe neceſſariam Logicam ad ſcientias modo dicto exactè procedentes, vt de geometria patet, & Mathematicis dixi, licet

Soluuntur arg.

cet iuuet multum, vt Cicero de claris Oratoribus, de Iurisperitia docet, similiter neque ad moralem, si tantū vt quædam institutio morum tradatur, si vero eraste, vt medicina, necessaria est Dialectica, quā antiqui sciebant. licet non ita perfectè, nec seorsum discernerent, & qui nesciebant ideo tories erraruut.

Sancti verò tantum abest, quod dānent Dialecticam, quod ipsam laudant: damnant autem præferentes argutias fidei, & nimis tatem Dialecticæ. Imo Seneca damnat lib. 13 epist. 89. & Plato lib de summo bono, de sanctis, & Philosophis ab hac dicetur, circa hoc tantum dico nunc Eugen. Papam, decreto iussisse, vt docerentur artes liberales.

Eugeni Papa.

ad 2. Ad secundum dicendum, tardis & ingeniosis est necessaria Dialectica, aliter quando non est per se nota illatio nescient, & errabunt: modus autē ambulandi est naturalis, & Augustinus hic dicit, vt dixi, ibi autem dant quæ diximus ad primum.

ad 3. Ad tertium dicendum quod nihil concludit contra nos, solum enim probat quòd non est ens necessarium necessitate absoluta, id est independens ab alia causa sicut Deus, quod sane non vertitur in dubium, sed solum quæritur an sit necessaria ad finem?

ad 4. Ad quartum dicēdum negando sequelam, ad impugnationem respondetur quod Logica & est scientia, & modus sciendi, seu instrumentum ad scipsum & aliarum scientiarum acquisitio remota Arist. 1. Metaph. text. 1. itaque vna pars Dialecticæ iuuat ad cognitionem alterius. Et tādem dicendum est ad Dialecticā naturalem, & lumen naturale intellectus, quod est veluti semen scientiarum.

Et ad confirmationem dicendum, quo instamus Dialectica naturalis cū aduertentia nostrorum actuum sat fuit ad imperfectè inueniendam artem Dialecticę, quæ & maiori discursu, & temporis decursu perfecta est.

8. Replica tur.

Dices tamen, Dialectica docet v.g. naturam definitionis, & probat proprietates argumentationis, sed id fit per definitionem, & argumentationem, ergo idem docet ut ipsemet, & est instrumentum sui, & consequenter solutio nulla.

9. Respondetur.

Respondetur quod natura definitionis, & proprietas argumentationis docetur, & probatur qualibet particulari definitione, & argumentatione, vt natura termini in communi, significatur per hoc, terminus, quia est quidam terminus categorematicus.

ad vltimum.

Ad vltimum dicendum quòd potentiæ naturales animæ sunt in duplici differentia, aliæ sunt determinatæ ad vnum effectum, id est, non indifferentes ad bene vel male operandum instar naturalium virtutum, aliæ sunt liberæ, id est, indifferentes ad bene, vel male operandum prompte, facilitèr, & delectabiliter, vel cum difficultate maxima primi generis sunt potentiæ sensitiuæ, vnde Arist. 2. de anima sæpe docet, quod sensus circa proprium sensibile non errat. Secundi generis sunt intellectus, & voluntas: est enim intellectus indifferēs ad bene, vel male intelligendum, & voluntas ad bene vel male prosequendum. Differt tamen inter vtramque potentiam, quod potentiæ determinatæ eadem ratione non egent alia qualitate superaddita ad operandum, sicut vis calefactiua non eget aliquo ad comburendum, ad potentiæ liberæ egent habitu, & qualitate superaddita ad bene, prompte, facilitèr, & operandum: vnde Dialectica est necessaria intellectui, vt determinetur ad bene & sine errore indicendum, ipsamque intellectum flexibilem in rectitudine continet, &

reuocetur ad verum, nec est simile de illis, & per hoc patet ad argumentũ concedendo maiorem, & negando minorem.

Ad primam cõfirmationem dico, quod aliæ scientiæ si definiant, &c. non faciunt ex propriis, sed admixtis Dialecticæ.

Ad secundum quod in lib. de falsitijs docentur syllogismi cõditiones, quarum defectus est malus, quæ omnes si traditę essent in Prioribus, & quæ necessariæ, si perfluerent.

ARTIC. IIII.

Vtrum sit necessaria Dialectica simul cum alijs scientijs, & post alias?

1 s. Cõclu

PRædictis bene intellectis facile erit horum solutionem percipere, & breuiter dico primò, 1 ars Dialecticæ simul cum alijs scientijs est necessaria modo explicato supra, patet Dialectica in alijs scientijs concurrit ad formandos Syllogismos, definitiones, &c. sed ex dictis cõstat, quod requiratur euidentia illationis, quam Logica docet, necessariò ergo debet & ipsa reperiri simul cum alijs, ostendereque bonitatẽ discursus, nimirum etiam, conditionem, & necessitatem eorum præmissarum aliæ scientiæ considerant.

Secũda. Dico secundò, 2 quòd est opus actu reflexo ab actu Dialecticæ elicito aduertere in alijs scientijs ad earũ actus illationẽ esse bonã, sed satis est imperfectè, & virtute id videre vt sciamus. Probatur, qui propter antecedens assentitur Conclusioni, licet non dicat formaliter, neque actu reflexo, illationem esse bonam, imperfectè dicit, & rogatus etiam ex professo diceret, vt qui videt, licet imperfecte tantum aduertat, rogatus tamen diceret se videre.

Dico tertiò & vltimo, Logica pro Tertia. desit magistro, etiam post alias scientias acquisitas, vt eas magis perficiat modis sciendi cognitis. Patet, quia homo hoc differt à brutis quod in suos actus potens est reflectere, discursusque perficere, quod Logica arte fit perfectè.

ARTICVLVS. V. & vltimus.

Vtrum & quomodo Dialectica subalternetur alijs scientijs?

1 Explicãtur titu.

AD exactam & completã Dialecticæ tractationem in comparatione ad alias scientias, visum est succinctè hanc dubitationem explicare, quamuis. 1. Poster. de subalternatione latius sit agendum.

Interim aduerte pro titulo 1 quod cùm obiectum formale Logicæ ex dictis sint secundæ intentiones, actus consequentes intellectus, & denominantes, multa principia accepturi sumus à scientia, quæ illos actus considerat ad melius & perfectius intelligendas secundas intentiones. Dubitatur ergo à qua scientia talia principia sint petenda, cui Logica quodammodo erit subalternata, quod voco in præsenti subalternari, licet largo modo.

2 Intellectus indigetregula.

Secundo considera, pro decisione ex Auicen. in principio suæ Logicæ, hominis intellectum 2 indigere regula directiua suorum actuum, quia multoties errat, quod satis constat, imò etiam probat varietas opinionũ, quarum altera falsa est, & impossibilis, cum alteri sit contradictoria. Angelus vero, quia naturaliter est ad verum

rum determinatus, ac si haberet habitum directiuum non eget regula dirigente, & ordinante.

Tertio considerandum ex S. Tho. 1. p. q. 58. quod licet Angelus 3 non indigeat discursu saltim in naturalibus nec formare propositiones componendo, & diuidendo, sed simplici intuitu rem intelligat, posset tamen si velit prius præmissas cognoscere abstractiue, indeque inferre conclusionem, quanquam non ita proprie dicatur iste discursus, cum sine eo sciret conclusionem, & præcipue non sit illi per se via ignoti, similiter potest formare propositiones, si prius extrema apprehendat, maximè quę repręsentãtur per diuersas species, vt homo, & lapis, deinde neget vnum de alio, & in hoc 4 sensu vera est, neque spernenda sententia Scoti, Greg. & aliorum dicentium Angelũ discursu multa cognoscere, de quo in Theologia, neq; est contra S. Thom. Rursus poterit prius intelligendo singulas partes essentiæ eas simul percipere, atque vnitè, quod est definitio, & iterum animal v.c. apprehendere in vniuersali abstractiuè, & vt distinctum per varias species, quod est diuisio, Deo autẽ optimo & maximo, varietas hæc cõceptuum nequit tribui propter suã immutabilitatem, sicut neque eriam Angelo modus definiendi, & diuidendi, &c. nec præcepta eorum, quia fũt remedium erroris, nec alicuius manifestatiua, quod confuse cognosceret Angelus.

4. Explicatur sententia Scoti, Grego. & aliorum de cognitione angelica.

5. 1. Conc. Iam manet primo certum 3 quod Metaphysica possit nobis ministrare principia, & illi Dialectica quodam modo subalternabitur, patet materiale obiecti Dialecticæ posse esse omne ratio intellectus cuiusuis creati ex dictis, cum etiam in Angelis possit reperiri: ergo Metaphysicæ officium est præstare principia Dialecticæ, cũ illius etiam sit considerare, quę communia sunt Deo, & Angelo, spiritui, & corpori.

Secundò, certũ sit ꝙ Dialectica ꝓ prius subalternabitur Physicæ in parte, qua de anima tractat, patet, quia quanquam isti modi sciendi possint esse in Angelo, cum tamen ille non possit errare, nisi ex peruersione voluntatis: profectò hi modi sciẽdi suapte natura directiui sunt hominis, ac consequenter petunt pro naturali, & consono sibi subiecto, operationem intellectus humani, sicuti enim fabrus pede tibia lignea vti posset, tamen illud instrumentum suapte natura ad claudum ordinatur. Secũda.

Tertio & vltimo, certum sit habitum speculatiuum Logicę habere se vt subalternantem practico. Probatur quia cognitis modis sciendi & eorum proprietatibus, facile potest cognosci modus faciendi eos, & ita modico discursu adhibito acquiritur habitus practicus: & ideo Arist. & Dialectici in primo habitu potius versantur. Nosque iam in difficiliori versemur, & ad explicationem Porphyrij accedamus: multa enim hic sunt omissa, vel quia facilia, vel quia inutilia, taliaque semper omittentur. Tertia.

SVPER LIBRVM POR
PHYRII, DE QVINQVE VNI uersalibus Commentaria, vnà cum Quæstionibus.

AVCTORE FRATRE PETRO DE Oña Burgens. sacræ Theologiæ Præsentato.

1 Dicta Philosophorum Christian. amplectũtur.

QVia (vt decet S. Augustin.) pluribus in locis suæ doctrinæ, sic debemus Philosophorum, licet Gentilium dictis, & rationibus vti, nos Christiani, ac Israeliticus populus vasis, doniſq; muneribus Aegyptiacis, quæ in exitu Israel de Aegypto omnipotens, vt propria illis cõdonauit, sic cõmunis Doct. vniuersalisq; consuetudo, Porph. introductionem ad Arist. prædicamenta prædocere finait, imo iubet, licet alias hæretici, & Apostatæ, quam ipse ingratiam cuiusdam discipuli Crisaori nomine composuit, 2 ordoq; tum circa istũ tum circa Arist. seruandus talis erit, tam propter eos, qui ad Baccalaureatus gradum aspirant, quam præter ipsius materiæ exactam tractationẽ vt prius summam textus mox dubia, & annotationes circa ipsum, tardem; per quæstiones, & articulos difficultates explicabo.

2 Ordo peruo seruandus ostenditur.

PROLOGVS
Secundum translationem Ioannis Argyropili.

Tex. CVm necessarium sit Crisaori, & ad Arist. prædicamentorum doctrinam, quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens sit cognoscere, cũq; ad definitiones etiam assignidas, ac omnino ad diuisiones, demonstrationesq; conficiẽdas, vtilis horum & contemplatio breuius enarrabitur ea quæ apud maiores nostros de his ipsis sunt, tradere, quasi ingressum quẽdã tibi ad hęc omnia demonstrando. Atque ab altioribus quidem quæstionibus abstinebo, faciliores autem sic afferã, qualiter nunc quidem tibi accommodatas esse coniecto. Proinde igitur genera quidem, & species in rerum natura sint necne sint in solis, nudisq; conceptibus collocentur? & si corporea sint an expertia corporis, & vtrum separabilia sint? an in ipsis sensibilibus rebus, & circa eas subsistant, dicere nunc omittam: quippe cum altissima sit talis tractatio, & alia maiori indigeat perscrutatione. Vt de ipsis vero cæterisque propositis magis differendi modo veteres horumque maximè Peripatetici tractarunt, recensere nunc atque ostendere tibi conabor.

Summa textus.

Quis fuerit Porphyrius, M. Soto, Mirizius, & recentiores ex Volaterrano docẽt parũ refert. Sufficiẽtio est ad Arist. introducere, vnde patet vtilitas, ordo est vt prologo præmisso de

his

3 Initio, & ordo Porphyrij.

singulis vniuersalibus agat, primoq; de essentialibus, & ita primo de genere, quod est prima pars essentiæ: secundo de differentia, quæ est secunda, tertio de specie ex vtroq; composita ita etiam, & de accidentalibus. Et primo de 1 prio, quod ab essentia dimanat: secundo de accidenti, quod non dimanat, & in vlti. c. combinationes horum inter se explicat, cur vero in tractatu prius egerit de specie quàm de differentia, cũ hic numeret prius differentiam, quam speciem dicetur. c. de specie, 4 definitionẽ vero diuisioni præposuit, quæ natura videtur prior, quia parũ hoc curauit, vel quia diuisum, quod supponit diuisio potest suo modo definiri, & ita aliqua definitio est prior, licet diuisio sit via ad perfectã definitionem.

4 Definitio præponitur diuisioni.

Annotationes circa literam.

Dubitatio 1.

Primo, dubitatur an hic tractatus sit vtilis tantũ, vel etiam necessarius ad prædicamenta Aristotelis quia vtraque voce vti videtur Porphyrius.

Dico primò aliquam cognitionẽ vniuersalium simpliciter esse necessariam ad dicta patet quia in prædicamentis fit eorum mentio, & quia, vt Deo adspice, videbimus, prædicamẽtum est prædicabiliũ coordinatio, vnde olim à Magistris mixtim in prædicamẽtis docebantur, & ab Arist. in Topi. quare ipse non fuit diminutus, ita Alber. Ammon, & Neotherici.

Dico secũdo, hic tractatus Porph. specialis, hoc est, vt est Porphyrij tantum est vtilis nam ante ipsum, alij dicti sciebant vtilis est tamen quia de illis seorsum & facile egit Porphyrius ita Ammon, Boetius, & alij.

Dubitatio 2.

Dubitatur secundo, quos Philosophos intelligit Porph. cũ dicit se sequuturũ Peripateticos, quidquid dicat Soto, & alij, dicendum intelligere Aristotelicos, non Platonicos, nam à diuisione scholæ Platonis, Xenocratis discipuli Academici, Arist. vero Peripatetici sunt dicti, etiã ipse Porph. qui etiã expresse dicit ad Arist. prædicamenta, &c. Sed iã videmus sunt quæstiones vniuersales, quas Porphyr. noluit tractare, quod laudat Cano, lib. 9. de locis. c. 9. & alij 5 eas omittunt, & Soto cursus tractat, & nos id temporidamus, præter quam quod nõ erit commodior locus eas examinãdi, earumq; intelligentia multum conducit, non solum alias scientias adeuntibꝰ, sed & ipsã dialect. speculãtibus.

M. Cano. Mercado.

Quæstiones super prologũ Porphyrij.

VNiuersam hanc vniuersaliũ tractationem animus est (re vndequaq; considerata) 1 in quatuor diuidere partes. Primò disputabimus de ipso ente rationis in communi, cuius species est vniuersale, deq; ipsa vniuersalitate, ipsius vniuersalis forma. Secundo de fundamento proximo vniuersalitatis ipsius; natura denominata. Tertiò, de passione huius coniuncti, scilicet, prædicabilitate. Quarto de speciebus in communi & in plurali vniuersalis: deinde vero de singulis agemus, & hic congruus videtur modus docendi, & addiscendi.

1 Diuidũtur quæstiones vniuersales.

Quæstio I. vniuersalis.

De ente rationis secundũ se & in cõmuni, vniuersalis genere.

QVia vt infra patebit, & supponimus modo, vniuersale 2 species est entis rationis, à communioribus incipientes, prius de illo agendum est prius explicato, ad quam scientiã spectet has quæstiones dilucidare, de illo quatuor sũt videnda: primo an sit, quid & quotuplex sit, 2. si præexistat antequam cognoscatur. 3. quomodo cognoscatur, vltimo peculiariter

2 Disponitur quæstio.

de ipſa relatione rationis quid ſit.

ARTICV.I.

A d quā ſcientiā ſpectet has quæ ſtiones vniuerſales diſcutere?

BReuiter, in vniuerſali tria repe-riuntur, vt infra magis dicetur, natura ipſa denominata talis, v.c. homo, & forma denominans, ſcilicet, vniuerſalitas quæ eſt ens rationis & aptitudo in natura ad recipiendam hanc denominationem: ſicuti in albo & reperitur ſubiectum quod ſit album, & albedo dans eſſe formaliter album, & ipſa aptitudo ſubiecti, ad recipiendam albedinem, ſiue talis ſit ſuperficies & quantitas, ſiue non.

Prima cōcluſio

Dico primo ad Metaphyſicum ſpectat ex his quæſtionibus tractare, q̄ ę communia ſunt enti reali, id eſt, naturæ denominatæ, & quæ communia ſunt enti rationis, id eſt, formę denominanti: de primo quidem quomodo à parte rei ſit, vel non ſit vniuerſale in eſſendo, & ſimiliter vniuerſale in cauſando, licet hoc aliquo pacto ad Phyſicum pertineat, ſed non ita late ſed ſolum in cauſando motum, ſimiliter ad Metaphyſicum ſpectat, quæ ſit vnitas formalis, & quomodo detur à parte rei, qualiterque diſtinguantur fundamenta generum & ſpecierum, ac differentiarum eiuſdem prædicati, quæ reperiuntur in eàdem re, quæue illarum ratio ſit prior altera à parte rei, quæ etiam ſit compoſitio ex genere & differentia, quomodoq̄; priuatiuum poſsit eſſe differentia entis realis, tandemque qualiter natura ſuperior contineat actu, vel potentia ſolum inferiores naturas, de quibus prædicatur, & ſi tota ratio ſuperioris naturę ſaluetur in quolibet inferiori.

De ſecundo vero ad Metaphyſicū attinet conſiderare an detur, & quid ſit ens rationis, & ad quas ſciētias pertineat, ſitne ens q̄; qualiter iſtę vniuerſalitates cadant ſubente rationis, & an dicantur ſic, quia inhæſiue ſunt in rebus, vel quia res à ratione denominātur vniuerſales, & quomodo? & an talis denominatio extrinſeca ſit abſoluta, vel poti⁹ relatiua quodq. eſſe det rei denominatæ, intrinſecum inquam, vel extrinſecum, & alia huius modi, in Metaphyſica ſunt docenda.

Secunda cōcluſio

Dico ſecūdo ad Phyſicū vbi de anima agit pertinet tractare, an natura vniuerſalis, ſit obiectum intellectus, & quomodo? & qua ratio ſuperior abſtrahatur prius genericè in quam, vel ſpecificè? Similiter an ſit, & quid ſit vniuerſalitas illa, quæ denominat rem vniuerſalē, an inquam ſit ſpecies vel imago intellectus, vel potius act⁹ eiuſdem? vtrq; accidens ſubiectiue in intellectu? an ſit formaliter vniuerſalis? quotuplexq; ſit: & quomodo ab ea deforma poſsit res denominari prædicabilis de vno, & ſubijcibilis alteri, q̄ę vniuerſalitas cōſurgat prius generis vel ſpeciei, de alijsq̄; ſecundis intentionibus, quatenus ſunt actus animæ à Phyſico eſt agendum.

Tertia cōcluſio

Dico tertio & vltimo. Ad Logicū de his pertinet ea tātū cognitio, quæ conducit ad cognoſcendam propoſitionem veram vel falſam, & illā, quæ eſt per ſe primo, per ſe ſecundo. Voco per ſe primo, propoſitionē, in qua pars eſſētialis definitionis de ſubiecto dicitur, vel de definito, v.c. rōale vel animal, vel vtrūq; ſimul de homine: per ſe vero ſecundo dicitur propoſitio in qua paſsio de ſubiecto, vt riſibile de homine enunciatur: & propoſitionē per accidens, &c. quid ſit vniuerſale in ſignificādo? quid vero in repræſentando, vt deſeruit ad Logicum: quid in prædicando: ſimiliter quod ſit vniuerſale in eſſe ſignificato, & in eſſe repræſentato formaliter: quotuplexque ſit hoc vniuerſale: qualiterque

conueniat in cõmuni omnibus inferioribus, & inter hæc quis ordo seruandus, cùm hoc tamen multa à Physico, & Metaphysico mutuò accipiemus, vt magis nostra pateant, & in primis de ente rationis, quod inquirit articulus sequens.

ARTIC. II.

An sit, quotuplex, & quid sit ens rationis?

D. Valles controuersia. 10. Physicarum controuersiarum, & vt refertur Gaudauus, & Bernard. Mirandul. in commentario, vtrũ Prædicamenta pertineant ad Logicam

1 Sententia singularis Vallesij, Gandau. & Bernar. Mirand.

negant esse entia rationis.

Primò, quia intelligibile supponit ens, ens enim est quod intelligitur, si ergo ens rationis intelligitur ante intellectũ est ens, & cõsequenter reale.

Arg 2. Secũdò, negatio nullũ habet fũdamentũ in re, ergo est nihil, ac cõsequẽter nec est ens rationis, nec reale.

3 Tertiò, secluso omni beneficio intellectus, priuatio est à parte rei, ergo nõ habet tantum esse obiectiuũ in illo, realiter homo est cæcus à parte rei

Aduertendũ quod intelligibilia sunt in duplici differentia, alia enim omni no habent esse extra intellectum, vt leo, homo, &c. alia verò habent esse in intellectu, & cum hoc illi inhærent, qualia sunt actus & habitus intellectualis, & vtraque sunt entia realia, sed secunda dicuntur entia rationis, quia intellectui inhærent, qui est quædam ratio. Alia verò sunt, quæ non habent esse extra intellectũ, cum hoc tamen illi non inhærent sed dicũtur esse purè obiectiuè in illo, quia non habent aliud esse, quã cognosci: & hæc dicuntur entia rationis, quia non sunt entia absolutè, sed cum addito rationis.

2 Quæ intelliguntur duplicia sunt.

Hoc modo 3 ens rationis explicatũ nõ est fictitiũ quid, sed potiùs necessarium, ita cõmunis sententia S. Tho. Scoti, Dur. &c. & Arist. 4. & 6. Meta. text 2. vbi docet quod ens est quadruplex. aliud est ens in substãtia, & hoc quidẽ perfectissimũ, aliud est affectio substantiæ, quod est accidẽs, minusq; perfectũ. Tertiũ est productio entis, vt generatio, vltimã tandẽ est negatio, & priuatio, quod Cõmentator explicat quèd sunt entia rationis.

5 Conclu. 1. S. Tho. Scot. & Duran.

Cõfirmatur ex eodẽ Arist. 6. Meta. textu. 8. expresse docẽte, quod ens est duplex, vnũ reale, aliud in mente, id est ens rationis. Dices quod loquitur de ente reali subiectiuè in intellectu. Contrà, quia ipse. 10. Metaph. docet quod Metaphysicus agit de ente reali subiectiuè etiam.

4 Acutatio & insolubilis

Ratione verò demõstratur, quia cũ illi negant esse entia rationis vel intelligunt quod negãt, vel non, si non intelligũt nõ est habẽda eorũ ratio, si verò intelligunt, ergo iam habent esse obiectiuè in intellectu, cum sit cognitum, & hoc est ens rationis.

Secundò, nã Propositio Cathegorica constat subiecto, & prædicato, vt latè dicebã in Summulis, sed relatio subiecti, & prædicati nõ est realis, cũ subiectum & prædicatũ aliquando sint idem realiter, sola ergo ratione distinguuntur, à consequẽter relatio illa dictionis solũ habet esse obiectiuè in intellectu, & est ens rationis.

Confirmatur primò, quia Dei ad creaturas est relatio, vt ferè omnes concedunt rationis, & non realis, dices quòd à relatione quę est in creatura denominatur talis. V. g. creans. Contra, quia ab æterno dicitur prædestinans, &c. vbi nulla erat creatura, ergo relatione rationis in ipso intellecto.

Cõfirmatur 2. quia negari non potest nos multa apprehendere, quæ in se non habent esse reale, vt chymerã,

hoc quod est duas contradictorias simul esse veras, necessario ergo tantũ habt ẽsse obiectiũ quod est ens rationis. Quod optimè S. Tho. explicat esse id, quod cum non sit in se intellectus tamen circa illud formal argumentationes, diuisiones, & c. illudque apprehendit, ac si ens reale esset.

5 Notabile procõ clus. 2. ens rationis triplex.

Vt autẽ possis intelligere quomodo illud sit, aduerte primò, quod multipliciter diuiditur, communior tamẽ diuisio est in fictionẽ, negationẽ, & relationẽ, fictio dicitur ens fictũ, vt Chimera. Hic corcerus, negatio est ipsum non esse alicuius rei, quæ si sit in subiecto naturaliter capaci habere formam negatã dicitur priuatio, vt cæcitas hominis. de quarũ distinctione, c. de oppositis plura dicã: relatio est ordo vnius ad aliud, non fundatus proximè in natura reali illius, vt relatio dextri respectu colũnæ, &c. Secundò, solet diuidi ens rationis, vt diuidiur ens reale in substantiã scilicet rationis, id est, in id quod per se intelligitur, & in accidens rationis, id est in id quod intelligitur ratione, & vt aliquid alterius, vt relatio, prior tamen diuisio clarior est.

6 Notabile p cõ cluso. 3. species entis rationis multæ.

Sciendũ secundò, quod fictionis tot sunt species, quod velit intellectus fingere, negationis verò, & priuationis, quot sunt formę, quarũ negationes, vel priuationes sunt, quod latius explico. 1 Physic. q 5. relationis aũt multæ sunt species, vt relatio dextræ columnæ subiecti, prædicati, hic tamen agendũ est tantũ de relationibus vniuersalibus in denominãdo, id est, quæ denominant naturas vniuersales.

7 Notabile procõ clus. 4.

Tertiò notandũ, quod omnes relationes rationis maximè denominationes ab actu intellectus dicuntur secundæ intentiones aliter sensu, quam actus voluntatis, dicitur à Philosopho morali intentio, scilicet rei, ectu finis, naturæ verò, quas denominant, quæ primò cognoscuntur dicuntur primę intentiones, relationes autem, quia reflexè ab intellectu percipiuntur secundę intẽtiones, vel notiones appellantur, at conceptus quibus istæ relationes intelligũtur dicuntur secundę intentiones formales, sicuti cõceptus quibus istæ naturæ cognoscuntur dicũtur primæ intẽtiones formales, sunt nanq; cõceptus vt formæ quibus intelligimus: at vtraque intentio obiectiua dicitur conceptus obiectiuus, & vtraq; formalis, conceptus formalis, & ratio huius est, quia obiectiua est conceptũ, hoc est quod concipitur, formalis verò est conceptus, quo concipimus.

Vltimò 4 considerandũ, quod cũ relatio rationis, etiã relatio sit, & conte- 4 Not bile procõ cluſ 5. quẽter fãdamentũ requirat, aliquãdo reperitur inter duo entia rationis vt similitudo duarũ specierũ, aliquãdo verò inter duo entia realia quãdo nõ fundatur proximè in natura vtriusq; vt relatio superioris, colũnæ dextræ, tũdẽ aliquãdo inuenitur inter duo entia realia quæ nõ faciũt duo à parte rei, vt relatio Petri ad se ipsũ, vel relatio Petri ad hoc em, manet ergo explicatũq; fuit &q; hoc uplex ens rationis.

Ad argumẽta ad primũ dico quod intelligibile, passio est entis realis nõ rationis, & sic cũ constituatur ens reale necessario supponit illud sicuti quę libet passio suũ subiectũ, quod aperte docet Philos. 6. Meth. text. 8. dicente quod in Metaphysica demõstrãtur ẽs passiones entis, quæ quidem solũm ens reale considerat at vt infra patebit art. 4. ens rationis non cognoscitur per propriam speciem, sed per speciem entis realis, secundũ quã est intelligibile, & præsupponitur, cognitioni reflexæ nõ quidẽ directæ, per quã fit & habetur esse, vt arbitror dicam. Solutio 3 Argu.

Ad confirmationẽ, sicut intellectus intelligit hominẽ & lapidẽ, sic etiam intelligit negationem hominis & lapidis fundatã in ipsamet natura vtriusque

que,ad hoc enim quod aliquid nõ sit realiter & verè non est opus fictione intellectus,sicq; in rebus ipsis realiter quodlibet est vel non est,licèt nõ determinatè.

Ad tertiũ solum probat fundamentum,cæcitatis esse à parte rei quod habet suũ esse formale dum est in esse cognito ab intellectu,pro quo sit ar.3

ARTIC. III.

Vtrum præexistat in re aliquod ens rationis antequàm cognoscatur?

DVæ extant sentẽtiæ de hac re. Prima negat de priuatione & negatione, quod existant à parte rei antequã cognoscãtur,& affirmat de relatione, ita Sõz. 10.Meth.q.15.&.6.Meth.q.2.

1 Duæ sententiæ oppositæ.

Secunda sentẽtia huic[1] opposita affirmat de priuatione & negatione, & negat de relatione, ita Isbel. 10. Meth.q. 10. estq; fundamentum eorũ qui ponunt vniuersale fieri per abstractionem de quo suo loco.

Argu.1. Et primò pro hac sententia redit Argumentũ suprà factum, quia homo est realiter cæcus, & realiter non albus,&paries non visus,& aer tenebrosus, similiter à parte rei sunt termini qui vt dicebam in Summulis de formali dicunt ens rationise,rgo.

Confirmatur cùm quis intelligit, quod homo est animal,hæc est formalis propositio,& particula homo formaliter subiectũ,sicut & particula animal formaliter prædicatũ,quę omnia & sunt entia rationis, & formaliter dantur à parte rei seclusa omni intellectus attentione.

2. Secundò,quia si ens rationis nõ est nisi quando cognoscitur, cognoscat ergo nunc, genus entis rationis: & deinde intelligat speciem entis rationis.V.g.relationẽ sine propria passione quæ est prædicabilitas, tunc sic ens rationis non est nisi quando cognoscitur,& solũ cognoscit genus, ergo erit genus sine speciebus, & species sine propria passione: consequens est impossibile etiã per Dei summã omnipotentiam,quod sit.V.g.animal sine speciebus,& species vt homo, sine risibilitate, ergo antecedens est plane impossibile.

Cõfirmatur,obiectũ præcedit actũ suę potẽtiæ.V.g.color prior est omni visione, sed ens rationis cognoscitur ab intellectu, ergo est eius obiectũ & cõsequẽter præcedet eẽm intellectionẽ,sicq; erit in re antequã cognoscat. Certũ tamẽ sit,[2] quod nullũ ens rationis existit in re. vel præexistere potest antequã cognoscatur. Probatur, nam si ens rationis habet actu esse aliud quã cognosci, ergo est ens reale,nã ens rationis solũ dicitur quodest purè obiectiuè in intellectu. Confirmatur, quia ideò ens rationis dicitur ens verũ & ens in anima,& ens rationis,quia in actu nõ est nisi vt cognitũ in potẽtia verò quãdo potest cognosci, & esse obiectiuè in intellectu, & hæc est cõmunis sentẽtia Arist. & graiũ Phylosophorũ.6. Met. S. Tho. 1. p.q.28.artic. 1.vbi Canariẽsis,noster M. Perez. & Cajet.&.1. Perihar. q. 1. lect.10.imò Isabellus tractatu de transcendẽtibus,in hoc inclinat estq; fundamentũ eorũ qui dicunt vniuersale fieri per cõparationẽ intellectus, omnesq; citati docent, tantũ habere esse fundamentaliter in re, hoc est dari fundamentũ quod cognitũ est ens rationis. Sed de hoc latiùs quãtũ ad primationẽ. 1. Phys.q. 5 peruarie circo

2 Conclu. certa.

3 Illatio aduertenda.

Vnde infero quòd licet 3 hæc nomina cæcitas non sit aliquid,priuationem & negationẽ,colurnam esse dextram, &c. significent fundamentum aliquid quod cognitum est actu ens rationis,non tamen id significant in esse cogni-

cognitor. Ly autem ens rationis, figmẽtum intellectus cognitum, quia figmentum, per modum entis, & similiter ly relatio, per modum entis videtur significare inem, at negatio & priuatio fundamentum illud videtur significare non quidem in esse cognito, ly verò subiectum prædicatum, &c. vtroque modo solent sumi, & per hoc patet ad primum & similiter ad confirmationẽ.

Soluuntur Arg. Ad secundũ dicendũ, quod cùm genus reale. V.g. animal cognoscipossit non cognito inferiori, & homo nõ cognita risibilitate, non est inconueniens inesse entis rationis, dari genus & speciẽ sine inferiori vel passione, quia nihil aliud est quã cognosci sine illis. 3 Dices genus & species sunt relata, ergo nequit vnũ etiã cognosci sine alio. Respondeo, quod genus materialiter, hoc est natura quæ denominatur genus, vt animal, non est relatiuũ ad speciẽ cum homine, sed benè vt habent relationẽ generis & speciei, de qua quando & quomodo existat dicã in 2. q. art. 5. ibi vide.

Replic. Ad Confirmationẽ dicendũ, quod prius est fundamentũ illud quod intellectus intelligit, quã quod intelligatur, nõ tamẽ est prius ipsum ens rationis actu: sed tantum fundamentaliter & prius intelligitur & est actu ens rationis, quam intellectus intelligat reflexè esse actu ens rationis, vt dixi supra, solutione ad primũ Vallesij, Chimera etiã prius est secundũ suas partes quę intellectũ mouẽt, at in esse entis, nequit esse antequã fingatur, cùm id habeat ab intellecta fingenti.

4 Replicatur. 3. Dices 4 tamẽ omne quod aliquando est, & aliquando non est deducitur de non esse ad esse per aliquã causam, cũ ergo ita se habeat ens rationis habebit aliquã causam effectiuam, ac consequenter non erit tantum purè obiectiuè in intellecta. Respondeo quod

Respondetur. verũ est quod omne quod antea non est, & postea est cum existentia reali habet causam, secus illud quod postea est solum obiectiuè in intellectu. Hoc enim solũ habet causam secundum quid, sicuti enim supra q. 5. præbula dicebã, concauũ apparens in pictura parietis, nec est verè in pariete nec impotentia visiua, cum solũ quod reale est in pariete percipiatur, sed tãtum est obiectiuè in esse visto & cognito, nec habet causam nisi secundum quid, pari modo philosophandũ est de ente rationis.

5 Replicatur. 2. Dices adhuc secundo ens rationis præsertim relatio & priuatio fundantur in ente reali secundũ omnes, illud autẽ quod in aliquo fundatur inhæret illi, ergo ens rationis inhæret enti reali, ac consequenter non est tantũ purè obiectiuè in intellectu. Pro solutione considera, quod 6 fundatio est duplex, alia propria secundũ quam fundatum est in fundamento & inhæsiuè vt domus in fundamento accidens in subiecto. Alia verò est fundatio, metaphorica & impropria, secundum quã aliquid dicitur in aliquo fundari, à quo accipit fundamentum suæ veritatis & sui esse, & hoc modo ens rationi fundatur in ente reali, quia ab eo accipit fundamentum suę veritatis, & sui esse, & ea quę sic in aliquo fundãtur nõ inhærẽt illi in quo fundantur, & per hoc patet ad argumentum distinguendo minorem, doctrina est Cajet. reel. in. 1. 23 q. 1.

6 notandũ pro solut.

6 Replicatur. 3: Sed dices tertiò, nil prædicatur de aliquo quin sit in illo, sed vniuersale genus & species, pluresque aliæ secundæ intentiones prædicantur de ente reali, V.g. de homine, homo enim est species, & animal genus, ergo sunt in illo & non tantùm metaphoricè fundantur, maior est Arist. 7. & 10. Metaphysicorum, text 40. contra Plar.

Respon. Respõdeo & pro solutione notandũ, quod ea quæ prædicãtur de aliquo & denominãtem, sunt in duplici diffe-

rentia, quædã denominãt intrinsecè, quando scilicet forma intrinseca est rei, vt cùm dicimus, Petrus est rationalis, iguis est calidus, & quidem quæ sic prædicantur debent esse in illo, alia verò sunt quæ prædicãtur de re, ipsamque denominant, extrinsecè, vt potè à forma extrinseca ipsi rei, vt cùm dicimus paries est visus, Petrus est individuum, homo est species, &c. quæ sunt entia rationis & quæ sic prædicantur, non est necesse inhæreant illi de quo dicuntur, pro quo sit Art. 4.

ART. IIII.
Quid sit relatio rationis?

DE qua solùm peculiaris est difficultas, inter species entis rationis, nam quomodo priuatio & negatio distinguãtur, &c. de oppositis est dicendum; & de relatione etiam non esset difficultas, nisi multi modo loquendi plus licitò lineam vt dicunt transissent. Magister Soto, & alij [1] dicunt quod ex natura rei inter cognita resultat ens & intentio rationis.

1 Mercad. de genere.

2 Argu. 1. pro hac sententia.

[2] Suadetur primò quia rem cognoscere est nec cognoscere rem, quod quidem est in me, & non in re cognita, in me autẽ est ens reale, ergò aliud est ens rationis.

3 Secundò quia si denominatio rationis tantum est denominatio extrinseca vt dictũ est, cum paries V.g videtur, vel quodvis aliud, etiam resultaret ens rationis, scilicet videri quod est illi extrinsecum.

4 Tertiò, quia relatio superioris ad inferiora hoc est vniuersalis ad particularia, est relatio rationis, & tamen non est denominatio ab extrinseco, ergo.

5 Quartò & vltimò, quia figmentum videtur dicere, quod non habeat aliud esse quam cognosci, quia vel cognoscitur per propriam speciem, & hoc non, quia idem esset dubium de illa, vel per speciem entis realis, & multò minus, quia vna species nequit vtrunque repræsentare, solum ergo est quid resultans.

Sit tamen Conclusio certa [3] Relatio rationis nullo modo est aliquid resultans, sed tantum denominatio quædam extrinseca, explicatur, cum V.g. res cognoscitur figmẽtum est dicere aliud resultare, & esse relationẽ rationis quã rem esse obiectum cognitionis, & ita ab actu sibi extrinseco dicitur res cognita, sicuti ab animali columna dicitur dextra. [4] Probatur, quia noster intellectus nil causatur in re ipsam cognoscendo, res ergo tantò acquirit denominationẽ extrinsecam, scilicet esse cognitã, & aliud habere ait. M. Soto esse vani hominis credere; hæc tamen relatio non est actu antequã cognoscatur, vt artic. 3. dicebã: & Cano lib. 9. de locis. c. 7. ait se non intelligere alia entia rationis quam aliqui ponunt, & in hoc sensu fortè possent explicari Authores citati, artic. 2. qui negant dari ens rationis, nisi subiungerent. sine ente rationis posse saluari omnia quæ Arist. docuit quod est impossibile cum ipse docuerit esse entia rationis, & nostram conclusionem etiã amplectitur, Sot. q. 3. vniuersali. art. 1. dubio. 2. ex Sãct. Thom. Scot. & Durand. in 1. d. 19 q. 5. Caiet 1 p. q 14. art 5. in fine, vbi eruditè notat Mag. Perez, & forte etiam alij, [5] & qui illo modo loquũtur, tantùm volunt, ex hoc quod ego cognosco rem dici cognitam sicuti & visam ex hoc quod illam video.

3 Conclu. certa.

4 Probatur.

Mag. Cano.

5 Mercad. vbi supra.

Ad Argumẽta, ad primũ respõdeo, quod licet idem significet vox actiua, ego video parietem, & passiua paries videtur à me, hoc est me habere pro obiecto parietem, tamen in voce actiua subiectũ sum ego, cui visio

Soluuntur Arg.

si dicit esse reale, & in passiua parieti, cui est extrinseca vilio, & ita mihi est ens reale, parieti verò fundamentum entis rationis.

Ad.3. Ad secundū libenter concedo, tam esse ens rationis videri quā intelligi, & colorem non esse dextram, quia tantum sunt actu dum cognoscuntur, imò perfectius ens, & plus habeas de entitate, est intelligi, quia est denominatio à perfectiori actu: verum est tamen, denominationem ab intellectu, quia ratio dicitur, magis ex vi nominis dici ens rationis.

Ad tertiū respondeo, quod esse vniuersale, vel superius, vt bene M. Soto supra, est cognosci tali conceptu, quo scilicet non cognoscantur inferiora, sed natura illis communis, & ita dicuntur intellecta & communia, nō quia illi aliquid affigatur, sed referri dicitur ad cognitionem, quia est eius obiectum, ad intellectam mediatè, quia actus cuius est obiectum, est factus ab intellecta, ad inferiora tandē, quia cum sit obiectum cognitionis, illis communis, inesse cognito est ad illa communis & indifferens nullique individuo determinata.

Quartum Argumentum petit Articulum sequentem.

ARTIC. V. & VLT.

Quomodo ens rationis ab intellectu cognoscatur?

MErito quidem vertitur in dubium, quomodo entia rationis cognoscantur, cū ex dictis totum eorum esse sit cognosci: & cum quod debet aliqua specie cognoscatur. Dubitatur 1 an entia rationis per propriam speciem, vel potius per speciem entis realis cognoscatur: ab obiecto namque & potentia paritur notitia, hoc est ab specie in ratione intelligibilis intellectui vnita.

1 Explicatur titulus.

Breuiter dico primo, quando ens rationis intelligitur, non formatur nouas species intelligibilis, sed tātum nouus conceptus formalis. Probatur efficaciter, ens rationis cognoscitur reflexione intellectus supra propriā cognitionē dum intelligit se intelligere ex se naturā communē, &c. cōstat autem quod in cognitione reflexa nunquā fit, diuersa species intelligibilis, at in quacunq; cognitione fit nouus conceptus formalis, cum sit id quo cognoscimur esse, ergo, &c. Et hæc quidem cognitio à quibusdam dicitur cognitio per se entis rationis, alia verò dicitur per accidens, cùm cognoscitur ad cognitionem naturarū, ad quam quasi consequitur.

2 Cōcl. Ens rationis nō cognoscitur per propriā speciē,

Dico secundò, ens rationis non cognoscitur per speciem propriā, sed per species naturarū, ad quarū cognitionē quasi consequitur. Probatur, nā omne ens rationis aut est negatio aut priuatio, aut relatio. Manifestū est autem, quòd negatio omnis cognoscitur per affirmationem, sicuti & priuatio per habitū, relatio per fundamentum & terminum, cùm rectum sit mensura sui & obliqui, ergo ens rationis nō cognoscitur per propriam speciem. Confirmatur, quia si cognoscitur per speciem propriam, vel illa est ens reale, vel rationis, non secundū, quia talis species esset maximè ignota, nec primum, quia ens reale nō potest esse similitudo per se entis rationis cū habeant rationes æquiuocas, nullo ergo modo potest cognosci per speciē propriam. Ide quod cum entia rationis non sint in rebus nec queāt ab illis abstrahi.

Probat. 2. pars cōclus. Secunda pars probatur, entia rationis verè habeant esse cognitū, vt abunde explicatū est, & non cognoscuntur per species proprias, ergo per alias, nec sunt aliæ nisi naturarum, ad quarum cognitionem quasi consequuntur.

Habent

Habent tamẽ entia rationis, vt dicebam, propriũ conceptũ, & si fit reflexus, cum intellectus cognoscat distinctè genereitatem, & specieitatẽ.

Replicatur. Dices habẽt propriũ conceptũ, ergo directè cognoscuntur. Respõdeo nẽgando consequentiã, tum quia intellectus præsupponit iam naturã cognitam, tum etiã quia genereitas & specieitas quę sunt formæ vniuersales in denominado, tõ habẽt partes species

Notãdũ. Vbi aduerte quod cũ dico, negotio cognoscitur per affirmationẽ, non est necesse, quod semper habeamus, exactam & perfectã cognitionẽ affirmationis, sed sufficit qualemcunq; ad hoc, vt cognoscã Deũ non esse lapidem, nõ erit opus cognoscere Deum, sicuti est, sed tantũ de illo intelligere est ens perfectissimũ, quæ omnia explicantur apertissimo exẽplo, quod supra retigimus art. 5. quæstionis primæ præmissa solutione ad 5tiũ.

4 Exemplum appositissimum. Sicuti enim concursatas, quæ apparet in pictura cognoscitur citrà certũ, non per speciẽ sui, quia cũ realiter non sit, non habet realẽ speciẽ, sed per speciẽ realẽ effigiati, ita vt cognoscendo figurã realem, cognosco apparentẽ concauitatẽ, ita pari modo cognoscendo naturã denominatã cognosco relationem rationis denominantẽ, quia cognosco fundamentũ proximũ, & terminũ formalẽ talis relationis, nec mirum si per ens reale cognoscatur ens rationis, & quodãmodo ipsum repræsentet, cũ species quælibet intellectui inhærens intrinsecè & realiter sit accidens, & cùm hoc repræsentet substantiã, & in esse repræsentatiuo sit substantia, cũ per eam substantiã cognoscamus & per hoc patet ad argumentum superioris articuli factum.

Coroll. Et ex dictis pro hac quæstione plañè colligitur, quid sit genus ipsum vniuersalis, conuenientiæ; specierum vniuersaliũ, quæ etiã sit vniuersalitas forma denominãs vniuersalem: & ei citur virtualis solutio omnium penè quæstionum vniuersalium, cùm hoc tamen figillatim sunt explicanda.

Q. II. VNIVERS.

De fundamento vniuersalitatis naturæ scilicet denominatæ.

POst consideratiõẽ formæ vniuersalis, [1] consequens est, vt de ipso subiecto consideremus, de quo sex sunt videnda. Primo quid sit vniuersale quotuplex? Secundo, an reperiatur in rebus? Tertiò, quomodo ante operationẽ intellectus sit in rebus? Quarto, fictum vt tas formalis intellectu secluso? Quinto, si fiat vniuersale per comparationẽ? Vtrum per quã operationem intellectus fiat comparatio?

1 Disponitur quæs.

ARTICVLVS I.

Quid et quemplex sit vniuersale?

BReuiter supponit [2] quæstio, quod vniuersale sit, tum quia ex dictis species est entis rationis, tũ etiã quia probatũ est entia rationis vera & necessaria dari, & inquirit quotuplex, & quid sit, ad intelligentiam eorum, quæ infra sunt dicenda.

2 Explicatur titu.

Pro quo aduerte quod particula vniuersale primò sumitur collectiuè pro propositione distributa. V. g. Omnis homo est albus. Secundò sumitur incõplexè. & tale est vnum simplex ad plura dicens ordinem.

Vniuersale multiplex.

Secundò considera, quod vniuersale incomplexè quadruplex est. Primò dicitur vniuersale in essendo, quia scilicet est causa efficiens, & finalis omnium, vipote Deus ipse qui propter semetipsum res omnes produxit, & conseruat. Secundò dicitur vniuersale in repræsentando,

& in

& in significando, quod repræsentat (vt conceptus) vel significat (vt vox homo) plura, tertium dicitur vniuersale in essẽdo, si existat aliquid vnũ non singulare, quod sit de essentia plurium, quartum dicitur vniuersale in prædicando, quod est commune multis, de quibus dici potest, & de hoc in præsenti erit noster sermo.

Tertiò, sciendũ quod hoc vniuersale in prædicando definit Arist. 1. Perihier. c. 5. esse id quod de pluribus prædicari potest, sed quia prædicari de pluribus supponit, vt sit in pluribus, quibus conuenit, melius ab eodem Arist. definitur 7. Metaph. c. 13. esse id quod in pluribus aptum est esse, quod dici solet, est vnum in multis, & explicat Aui. 3. Metap. c. 2. est natura, cui per intellectũ accidit esse vnum, in re tamen est in multis, vel vt alij volunt vniuersale est quod vt est in intellectu respicit multa.

Quarto aduertendum ex Caiet. de ente, & essentia c. 4 q. 5. quod desumpsit ex S. Thom. 1 p. q. 85. art 2. vbi Cumel in discursa articuli, & noster M. Perez ibidem Notab. 2. quod vniuersale in prædicando + tria dicit, vt etiã tetigi supra artic. 1 præcedentis quæstionis, primo dicit naturam, quæ ab vniuersalitate denominatur, modo dicto, vniuersalis, quæ res, seu natura re præsentatur per conceptum formalẽ, secundo dicit fundamentum proximum, & rationem propter quam hæc res dicitur vniuersalis, quæ quidẽ ratio aptitudo solet appellari, vt videre est in definitionibus datis Arist. tertio dicit ipsam vniuersalitatẽ, à qua dicitur natura vniuersalis, quæ est entis rationis, secunda intentio iam explicata.

4 Vniuersale in prædicãdo tria dicit.

Vltimo considerãdum quod licet aliquando vniuersale sumatur latè pro communi multis, etiam si sit cõplexum, vt animal rationale, & ens incompletum, & pars vt anima, vel analogum vt ens, quod aliquando dicitur vniuersale ab Arist. nam purè æquiuocum solã voce est vnum, hic tamen in prædicabilibus, quia ea potissimè attenduntur, quę in prædicamentis collocantur, strictius sumitur vniuersale: tria 5 vt vnum in multis sit vnum nomine simul, & ratione, ex Arist. 1. Poster. c. 8. vnde æquiuocum, vt canis, non est vniuersale, quia non est vnum ratione, nec analogũ, quia non est omnino vnum ratione, nec complexum, quia non est vnum voce, nec anima, quia non est vnum nomine, & ratione completa, de quo Sonz. 7. Metaph. q. 39. quo modo autem negationes sint vniuersalia dicitur quæstio 4 manet ergo explicatũ, quid, & cotuplex sit vniuersale.

5. Vniuersale hoc strict. sumitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum vniuersalia sint in rebus, vel in solo intellectu?

1. Explicatur titulus.

NOn est dubiũ 1 de vniuersali in causando, quia hoc luce clarius patet, quod in re sit, nec de vniuersali in repræsentãdo, vel significãdo, quia conceptus, & voces etiam in re sunt, sed quæstio est de vniuersali in essendo, vt bene Soto, vtrum scilicet detur aliqua natura, quę apta sit esse in multis.

2. Prima sententia antiquorum & nomin.

Prima sententia 2 est nullum esse vniuersale, nullam, inquam, dari naturam vniuersalem, sed vocibus & cõceptibus respondere singularia: hãc tribuit Arist. Heraclito, & Cratilo, & tribuitur etiam Arti sceni, & Epicureo, & Niphus. 7. Metaphy. tribuit Herculanis. Et Canterus hic refert ex Alexan. prius hoc tenuisse Platonem. Posteà tamẽ mutasse sententiã auctoritate Socratis, & aliorũ, quod insinuat Arist. 1 Metaphy. textu 5.

Hanc

Hanc eadem ſententiam iam ſepultam ab Orco in lucem: Nominales reuocarunt, primus Ochan.c.14. Logicæ cum ſua humili familia hoc excepto, quod illi negabant eſſe ſcientias, quia ſingularia quæ tantùm fatebantur, corruptibilia ſunt: iſti vero ſcientias admittunt, quas ſolùm ponunt de vocibus.

Argu.1. Primò, quia Ariſt. ſecundas ſubſtantias, quas Reales, dicũt eſſe vniuerſales, inquit, ſignificare quale quid, & vocum eſt. Et ratione probant, quia ſignificatum huius vocis homo, eſt ens reale, ergo eſt in re, in re autem conſtat omnia eſſe ſingularia.

2 Secundò, natura abſtracta à Petro eſt idem cum Petro, & de eo prædicatur eſſentialiter, ergo nõ eſt idem cum Paulo, quia Paulus diſtinguitur à Petro realiter, ergo non datur vniuerſale reale illis commune, aliter quidem eſſet myſterium Trinitatis, & vna res ſit idẽ cũ pluribus rebus.

Confirmatur quia natura abſtracta à Petro & Paulo eſt idem re cum illis, quia vniuerſale eſt idem re cũ ſingularibus, ergo Petrus & Paulus ſunt idem inter ſe, tenet conſequentia, quia quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe

3 Tertiò, licet per impoſsibile daretur in re ille homo vniuerſalis attributus Platoni, vt ſtatim dicemus, cõ eſſet in multis, nec diceretur de multis, vt probat Ariſt. ergo multo minus homo abſtractus per intellectũ, quod ſi intellectus id credat manifestè decipietur. Plura argumẽta ponit Scot, quæ vel facillima multum, vel eadem cum illis ſunt

Secunda ſententia oppoſita huic dicit dari vniuerſalia realia ſeparata à ſingularibus, vt hominem vniuerſalem in re, quia ſingularia ſunt corruptibiles: ſcientia autem eſt de rebus incorruptibilibus, & ita de vniuerſalibus: & huic vniuerſali tri-

3 Secũda ſententia Platonis tribuitur ab Ariſt. S. Thom. Dionyſ. Caſ. Abul. Sot. Niph.

buit hęc opinio productionem ſingularium ſpeciali quodam modo, quæ vniuerſalia ideas vocat. Hanc tribuit Ariſt. Platoni. & S. Thomas 1. p. q.15. arti.1. ad primũ, & q.84. artic. 1. & alibi, & Abulẽſis ſuper 25. c. Matthæi, q.572. & Soto hic. q.1. vniuerſali. Dionyſ. Carthuſianus in 1. d.36. q. 1. ad quartum: quare autem non poſuerit Idæas accidentiũ, & ſingularium corruptibilium, Docet S. Tho: 1.p.q.15. arti. vltimo, & verbo Idæa in tabula, & Niphus 13. Metaphy. diſputatione ſecunda: & primo de anima, textu. 8. parum tamen refert Cũ tamen hæc ſententia impoſsibilis ſit, ne dicam deira, vt de ſe patet, & infrà probabitur, licear mihi bona venia tantorum Patrum hoc interpretari. Non enim videtur poſsibile Platonem, qui ſapientiſsimus habetur eam tenuiſſe, ſed tolùm loquutũ de Idæis diuinis, quæ ſunt quaſi rationes rerum, primaque exemplaria, per quæ Deus omnia condidit, quas quidem ponunt Theologi 1.p. vbi ſuprà, & in primo d.36. & Sancti ita explicant Platonẽ. S. Aug lib. 80. trium quæſtionum, q.46. Seneca lib. 8. epiſto 65. & Thylopponus textu 1. S. Dionyſ. c.5 & 7 diuinorum nominum. Appulẽius de dogmatis Platonis, Iamblicus Porphyrij diſcipulus in Symbolis Platonis. Durandus in 1. d.3. q.6. ait Fabulaſe impoſitum Platoni ab Ariſt. Donat. Euſtratius, & Serranus primo Ethicorum c.6. qui aſſert hæc Platonis, in quibus non agendo, vt Theologus de Idæis diuinis negauit exiſtere vniuerſalia ſeparata à ſenſibilibus. S Thomas opuſculo.20. cap.4. ait, graues Auctores dicere Ariſtotelem non referre placita aliorum ſententia maximè Socratis & Platonis. Conſentit S. Auguſti.7. de ciuitate. c.28 Niphus.7. Metaphyſ. diſputatio.7. ex Simpl. & alijs aſſerit, Ariſt. non impugnare ſententiam

4 Explicatur mẽs Plato. à vniuerſalibus ſeparatè, ex D. Aug. D. Dio. Duran. & alijs.

tiam Platonis, sed eam malè intellectam à Xenocrate, & alijs eiusdem
5 Palaci. 1 de anima tex. 8. refert sui temporis: & 5 refert Arist. 12. Metaphys. tex. 12. consentientem cum vero sensu Platonis de ideis, quàm tamen eam reijcit, ideo est, quia noluit, vt metaphoricè loqueremur, alias explicationes sententiæ Platonis de cœli & Planetarum constellationibus, ex Alber. & Hermete Trismegistro. Vide in Nypho vbi suprà.

6 Tertia sententia Aristotelis.

Tertia sententia dicit 6 dari naturas vniuersales in re separatas à singularibus, sed hoc per intellectum, hæc est Arist. infinitis prope locis, Auicer. Albert. magn. S. Thom. Scoti, omniumque realium, & Peripateticorum, Latinorum, Arabum, & Græcorum, quos referunt, & eorum loca Nouitij Dialecticis satis tamen sit caput quintum. 1. Perihier. vbi Arist. ait, naturæ aliæ vniuersales, vt homo, aliæ singulares, vt Calyes.

Notandum.

Pro intelligentia huius sententiæ, quæ vera est, & tenenda. Aduerte res inter se aliquo modo conuenire, & aliquo modo differre, vt equus, & homo conueniunt, quia vterque lapidit: Differunt tamen quia homo ratione vtitur, equus verò hinnit: quando ergo intellectus considerat id in quo conueniunt, non consideratis his, quibus differunt, dicitur abstrahere, sicuti vt si visus quando percipit albedinem panis & non odorem illius, cui est coniunctus, quando autem illud commune non considerat, non considerato inferioribus: dicitur abstractio vniuersalis, quando verò aliquid considerat, vel percipitur etiam sensu, sine hoc quod percipiatur aliud non referius, cui est coniunctum: vt quando videtur percipitur albedo, & non frigus, cui est coniunctum in nive: dicitur abstractio formalis, de quarum differentijs Caietanus, Fonseca de ente, & essentia, & nos infrà.

Iam sit prima conclusio, quicquid est in rerum natura 7 est in re singulare, hæc conclusio ante Aristotelem fuit plurimorum, & postea omnium, & illa vniuersalia separata re nunc vocat Arist. monstra, nunc cantilenas, nunc Poeticas metaphoras: probatur primò experientia, & inductione, qua videmus, omnia esse singularia. 7 1. Conc.

Secundo, quidquid est præter Deum est creatum vel genitum, constat autem, quòd omnis actio, quæuis illa sit, terminatur ad rem singularem.

Tertio, nihil prædicatur essentialiter & intrinsecè de aliquo, quin sit in illo, vniuersale autem separatum non esset in singularibus: non ergo de illis prædicaretur, & consequenter non esset vniuersale, quia nō est vnum in multis, nec de multis, scilicet potest prædicari.

Secunda conclusio. Nihilominus vniuersalia sunt in ipsis rebus de quibus prædicantur, hoc est vniuersalia sunt entia realia. Soto & alij innumera afferunt testimonia, satis tamen sit sapi à adductum, & ed omnium tertiæ sententiæ. 2. Cōcl.

Probatur ratione, scientiæ per se primò non sunt de singularibus eorum, quibus, quæ infinita sunt, sed de vniuersali, necessario ergo cadet dari intellectū enim Heraclitus, & Cratylus scientias negabāt, sed hoc cum experientia pugnat, & ex eo colligitur aptitudinem naturalem hominis ad scientias esse frustra. Vnde nominales fatentur scientias, sed dicunt immediatè esse de vocibus, remotè verò de singularibus.

Sed contra est primo quia 8 non esset differentia inter terminos communes vocales, & æquiuocos, si vnus nouus terminus immediatè non significaret aliquid commune, sed ipsa singularia, quæ conferunt & conueniunt inter se, 8 Replicatur.

nam

nam etiam nulla sunt significata terminiaquiuoci, quæ vllo modo conueniant, sed æquiuocatio est, quia significantur id in quo differũt, si ergo terminus communis vniuocus id etiam significat, & non naturam communem, erit aquiuocus, quod est absurdum.

Secundo, quando prædico Petrus est homo si res prædicata est ipsum singulare, erit idem ac dicere Petrus est Petrus, quæ est identitas.

Tertio, vna vox v.g. particula risibile non est passio huius vocis homo, sed risibilitas est passio hominis: ergo hic agimus de rebus.

Quarto, hæc vox homo non est hæc vox animal, & est vera propositio homo est animal, ergo non de vocibus, sed de rebus agimus. Profectò illis posset dici quod non sit. Antisieni, cum fateri singularia, quia habebat ieiunum, quo percipiuntur: nõ tamen vniuersalia, quia cognoscuntur intellectu: & Iabellus, si non stupidiores iudicat, non cognoscentes vniuersalia in re.

3. Cõcl. Vniuersalia distinguuntur per intellectum à singularibus.

Tertia conclusio. Vniuersalia distinguuntur per intellectum à singularibus, in quibus sunt id est, hæc vniuersalia, vt ex prima conclusione sunt in re singularia: tamen sunt per intellectum ab eis abstracta, quando id in quo conueniunt, intelligitur. Itaq; natura realis est vniuersalis, sed esse vniuersalem habet ab intellectu, hoc est quod homo ipse singularis quatenus est obiectum conceptus formalis communis dicitur ratio communis, natura communis, & vniuersale, & quia nomina significant res conceptas, terminj communes significant immediatè hæc vniuersalia. Probatur: intellectus percipit v.g naturam humanam, quæ est in re, & per consequens eius reale, & non percipit singularia, ergo per intellectum manet ab eis abstracta, & communis consequentia, tenet ex Notab. ante primam conclusionem.

Secundo, cognoscitur id tantum, in quo singularia conueniunt, ergo de illis potest prædicari, cùm tamen sit ens, ergo est ens reale, & per intellectum vniuersale, & commune, de quo est scientia, vt articulo sequenti patebit.

Vltima conclusio 9 vniuersale est in rebus: vniuersalitas verò tantùm obiectiuè in intellectu, hæc respondet quæstioni, prima pars liquet ex secunda conclusione: secunda verò ex Notab. 3. supra huius articuli, & ex tribus præcedentibus, quorum rationes inutile esset hic referre.

9. 4. Cõcl. Resp. ad quæst.

Ex quo infero quod natura, quæ per intellectum abstrahitur, dicitur ante à 1ª vniuersalis fundamentaliter remotè v.c. homo, quia potest fine suis inferioribus intelligi. Petrus autem non est vniuersalis fundamentaliter, quia nequit intelligi, vt communis multis, neque inconuenit hominem in re esse actu singularizatum, & in potentia vniuersale, hoc enim est dilungui Petrum ab homine virtute tantum, licet actu sit idem, cum homine in re.

10. Natura in re dicitur vniuersalis remote.

Ad argumenta, ad primũ q Arist. tantùm egit de nominibus secundarum substantiarum, quæ significant quale quid est, quale substantiale, hoc est substantiale per modum qualitatis, quod est secundæ substantiæ. Soluuntur arg.

Ad primam rationem dicendum vniuersale esse in re actu singulare, fundamentaliter tamen, vniuersale, quia potest, verbi causa, homo intelligi non intellectis individuis, & ita manet vniuersalis. Ad 1.

Ad secundam dico, quod mysterium Trinitatis est, quod illud quod in re est vnum singularissimum sit vnum cum tribus rebus, non Ad 2.

est autem inconueniens, quod aliquid sit plura in re, & per intellectum, vnum tantum, quia intelligitur, non intellectis differentijs numericis, quibus in individua distinguũtur, & quia id, quod est intellectum non includit ea, quibus singularia differunt, est in omnibus, & idem cum illis, quia realiter est plura.

Ad confirmationẽ dicendum quod natura abstracta à singularibus, non est magis idem cum vno, quàm cũ alio, sed vtrique communis, illa autem in creaturis sunt idem realiter, quæ cum aliquo vno in re sunt idem: non tamen, quæ cum vno secũdũ quid, & per intellectum sunt idẽ.

Ad vltimum, dico quod ideo implicat dari vniuersale in re separatum à singularibus, quia cùm non esset in nullis, non esset vniuersale: si autem in re, esset vnum cum eisdem, quod negat prima sententia esset Trinitatis mysterium: non tamẽ quando est vnum per intellectum, cũ enim in re sit multa realiter, nullum est inconueniens.

Ad vlti.

ARTICVL. III.

Vtrùm ante opus intellectus detur natura communis in rebus?

NAtura quælibet tripliciter potest considerari, primo secundum se, & sic ei cõueniunt sua prædicata & passiones: secundo, vt est obiectum in intellectu: tertio, vt est in re, & sic habet accidentia, quæ individuis conueniunt, vt Musicam, albedinem, &c. Quæstio ergo est, Explica tur titu. Verùm natura in re conuenit in differentia & communitas ad plura individua, à quibus proinde actu sit distincta? Vnde patet hæc quæstio non esse eadem cum præcedenti.

Albertus affirmat lib 1 cap. 3. tex tu vltimo, & Venet. 9. de vniuersali. Et præcipuè Scot. 7. Metaphy. q. 16. & in secundo d. 3. q. 1. Scaliger. exercit. 307. c. 12. & 359. c. 10. Rodol. 1. de inuentione. Prima opinio Alber.

Primo, quia quod conuenit alicui prius omnibus accidentibus conuenit per se, quia enim rationale, prius omnibus accidentibus homini conuenit, etiam risibilitati, cõuenit per se: constat autem quod indifferentia conuenit sic naturæ ante omnia accidentia. cum esse prius quam accidentia sit esse prius singularitate & individuatione, quæ est quoddã accidens. Esse autem prius singularitate, est esse indifferens & indeterminata natura ad multa: ergo secundum se est indifferens, & communis ante intellectum. Argu. 1.

Cõfirmatur, quia singulare & vniuersale sunt relatiua, & ita simul natura, tempore, & cognitione: singulare vero est in re, ergo & vniuersale.

Secundo, vniuersale est obiectum scientiæ, & intellectus, imo & sensus qui non fertur in hunc, vel illum colorem, sed in colorem in communi: manifestum est autem, quod obiectum est prius omni actu potentiæ, ergo vniuersale præcedit omnem actum, & intellectus, & sensus. 2

Confirmatur, ex hoc quod aliquid sit vniuersale habet proprietates reales, vtpote esse semper & vbique, & incorruptibile, non ergo vniuersale, est solo beneficio actus extrinseci intellectus.

Tertio, similitudo duorum alborum non fundatur in natura, vt singularis est, cùm sic potius sint dissimilia, ergo vt vniuersalis ante opus intellectus, cùm similitudo sit in re. 3

Quarto duo termini contradicto

rijta

rij ita se habét q; alter illorũ debet verificari de qualibet re mundi, & ita est primum principium quodlibet est vel non est, ergo natura secundum se est determinata, vel indeterminata, sed secundum se non est determinata, ergo secũdũ se est indeterminata, & consequéter indifferens.

Confirmatur natura v.c. humana, vel est singularis secundum se, vel non singularis, non primum, quia sic nec posset abstrahi, nec esse in pluribus, sicuti nec potest Petrus: ergo de se est non singularis quod est esse vniuersale & commune.

5 Quinto & vltimo ex Arist. dicente, vniuersale esse prius singularibus imo fuit antiqua diuisio in vniuersale ante rem, in re, & post rem: estq; communis conceptio animi, dicimus enim esse varias flores & herbarũ genera, similiter Deum creasse rerum species in re: genus autem & species vniuersalia sunt, ergo dantur in rebus naturæ communes ante intellectus opus.

Contrariam sententiam [2] tenuit D. Tho. vbique suæ doctrinæ, & c. 4. de ente & essentia, vbi Caietanus latè illam prosequitur, Capreol. 2. d. 8. q. 2. vbi soluit viginti & vnum argumenta Sonzin. 7. Metaph. q. 40. Niph. disputat. 17. Gandau. qu. 24. M. Sot. & Thomistarum, imo Antonius Andr. 7. Metaphy. q. 16. in hanc partẽ inclinat, & est communis Neotherico rum hic in Porphy.

2 Secunda opinio S. Tho.

In hac re primo certum est, quod nulla [3] natura in re est distincta à singularibus: patet tum ex præcedenti articulo, tum ex dictis omnium contra sententiam male attributã Platoni.

3 1. Conc. Nulla natura in re distinguitur à singulari.

Secundo, certum est quod natura secundum se, hoc est, nuda à singularitate, potest dici vniuersalis & communis, sed nõ est sic nuda nisi per intellectum: patet nam in re non est distincta à singulari, ergo nõ potest dici vniuersalis nisi denudetur, hoc au autem per intellectum fit.

2. Conc.

Vnde infero naturam in re non esse actu indifferentem ad plura singularia, quia cum in re sit cum in illis, determinata debet esse ad illa, & non indifferens.

Tertio, certum sit quod natura secundum se, nec est vna nec plures numero, licet, vt reperitur in singularibus, sit vna vel plures numero. ita S. Thom. 4. c. de ente, & ibidem Caiet. patet, si natura secundum se est vna numero, in pluribus subiectis nõ posset esse plures numero, & si secundũ se esset plures numero, in vno supposito non esset vna numero. Tertio certum pro conclusio.

Quarto & vltimo, certum sit, [4] q; naturę secundum se sumptæ, hoc est quo ad prædicata essentialia & passiones ab illis originatas non conuenit in differentia ad plura & communicabilitas: volo dicere, quod naturæ secundum se non conuenit intrinsicè quod sit vniuersalis, vel particularis, sed vtrumque conuenit ei per accidens, primum ab intellectu, secundum vero per principia materialia. Probatur [5] quidquid est essentia vel passio naturæ semper est cum ea, & de ea vbique prædicatur: sed hæc indifferentia cõuenit in re, cũ in re sit singularis, vt patet & probatum est, ergo nec secundum se. Secundò, omnis passio, vel essentiale prædicatum naturæ cõuenit & prædicatur de singularibus: constat autem quod hæc indifferentia & communicabilitas, nec conuenit, nec prædicatur de Petro & Paulo, v. c. quæ sunt singularia cum de illis non dicatur, quod sint indifferentes ad plura inferiora: ergo non conuenit naturæ secundum se. Confirmatur ex Arist. 1. de anima dicente, vniuersale aut nil est aut posterius est intellectione, scilicet vel de dui, q; ęquinitas est ũequinit, hoc est de se, nec

4 Quarto certum, & notandũ pro conclus.

5 Probatur conclusio.

vniuerſalis,nec particularis,& The. miſt. Porph Alex.ſup. citatis aſſerentibus intellectum facere vniuerſale

6 Quinto certum pro concluſio.

Quinto,certum ſit ꝙ colligitur ex dictis 6 ꝙ co nunitas negatiua, hoc eſt indifferetia ad plura cõuenit naturæ per accidens,& ſolum per intellectum:nam ede communem negatiuè eſt eſſe nudã cõditionib⁹ materialib⁹ & ſingularibus ꝙ intellectu fit.

Soluuntur arg. contraria.

Ad argumẽta,ad primã eſſe indifferentem non poteſt cõuenire prius omnibus accidentibus,cum dictum ſit ꝙ illi accidat eſſe communẽ negatiuè, cũ illi cõueniat per intellectũ.

Ad confirmationem,ſingulare dupliciter ſumitur, primo vt idem eſt quod vnũ numero, & ſic eſt in re, & nõ eſt relatiũ ad vniuerſale:ſecũdo vt idem eſt,quod habens relationem ſubiecti & inferioris & ſic eſt relatiuum vniuerſalis, & prædicati, ſed ſic non eſt ante opus intellectus.

Ad 2. 7 Quomodo obiectũ præcedat actum potentiæ.

Ad ſecundum reſpondeo,ꝙ omne obiectum præcedit actum 7 poſſitiæ paſſiuæ,qualis eſt intellectus poſsibilis, & ſic in intellectu agẽte datur vniuerſale in actu:nõ tamen obiectũ præcedit actum potentiæ actiuæ:obiectum enim intellectus agentis,qui eſt potentia actiua,fit ab ipſo intellectu cum abſtrahat à cõditionibus ſingularibus, & tunc maneat natura apta ad plura, vt potentia augmentatiua quæ non ſupponit,ſed facit augmentum: vel intellectus poſsibilis, vt alij volunt, videns ſingularia conuenientia,ſuo diſcurſu, reiectis illis quibus differunt, id tantũ in quo cõueniunt,intelligit,& ſic facit vniuerſale ꝙ eſt obiectũ ſcientiæ, & ipſam præcedit, conditio enim eius eſt abſtractio, prius ſimplici actu vniuerſale cognoſcitur,quam fiat propoſitio de qua eſt ſcientia: ſenſus autẽ ab omnibus conceditur, tantum percipere ſingularia,quia tamen non tantũ hoc, vel illud percipit,dicitur eſſe obiectũ,non hic vel ille color,ſed color vniuerſaliter:ita D Tho.ſæpe & communis ſententia,de quo latius ſequentibus articulis:ꝙ in idẽ incidit, quod alij dicunt obiectũ,Quod,ſcientię & intellectus ipſam præcedere, nõ vero obiectum Quo,quod eſt ratio ſub qua & cõditio illius, vt ſupra dicebam q.1.vniuerſali,artic.5.

Ad cõfirmationem reſpondeo,vt patebit,art.1.q.3. vniuerſalia rerum corruptibilium negatiuè tantũ eſſe incorruptibilia, hoc eſt, in illis nequit exerceri corruptio, ꝙ quidem intellectus præſtare poteſt, quia nil aliud eſt quam denudari à ſingularibus, in quo corruptio exercetur.

Ad tertium dico ꝙ ſimiliter ad illa in hoc fãdatur,quod vterq; eſt homo,vel albus,& ita ſunt vnum formaliter, vt ſtatim dicam: non tamen in alio,uno commani realiter vtrique.

8 Alter terminꝰ contradictoriꝰ de quocunque libet verificatur.

Ad quartũ, fateor 8 ꝙ alter terminus duorũ qui contradicunt de quolibet debet verificari ſine reduplicatione,non n.ſequitur homo ſecundũ ſuam eſſentiã eſt albus, vel nõ albus, cũ ſit verum; accidens illius: & per hoc patet ad confirmationem, vt docet Caiet.c.4 de ente, vnde deſumpſit Iabell,10.Meta.q.1.Antor. Andr 4. Met.q.vl.ſic non tenet,homo ſecũdũ ſe non eſt albus, ergo homo ſecundũ ſe eſt non albus. Datur n antecedens verum & conſequens falſum:hic non tenet natura ſecundũ ſe, nõ eſt particularis,ergo eſt nõ particularis. Similiter non tenet,natura ſecundũ ſe nõ eſt determinata, ergo eſt non determinata Natura n.ſecundũ ſe vel dicit ſi lãtre,& ſic patet ꝙ non ſit indifferens, vel dicit natura à ſingularitate ſeparatã,& ſic eſt cõmunis negatiue,per intellectum, vel tandẽ dicit naturam ſecundum ſua prædicata eſſentialia,& ſic ex vltima concluſione vtrumque accidit ei.

Ad quintum & vltimũ reſpõdeo,

9 ꝙ vni

Quomodo vniuerſale ſit prius ſingularibus.

q̃ vniuerſale dicitur prius ſingulari quia non valet ſubſistendi conſequẽtia ab eo ad ſingulare. v.c. eſt homo, ergo eſt Petrus: bene tamen è contra eſt Petrus, ergo eſt homo, non eſt tamen vniuerſale actu, niſi per intellectum: in antiqua vero diuiſione, per vniuerſale ante res aliqui intelligẽt vniuerſale Platonicũ q̃ ante ſingularia ponebatur: ſed bene poteſt intelligi Deus, qui eſt cauſa vniuerſalis ante ſingularia creata exiſtens, per vniuerſale in re, vniuerſale fundamentaliter, de quo proc dũt illa cõmunes locutiones, per vniuerſale vero poſt rem vniuerſale per intellectum.

Ad vltimam partẽ argumenti M. Sot. facile dicit dari genera & ſpecies in rebus ipſis, hoc eſt natura abſtrahibilis. Secũdo dicit q̃ hæ prædicationes, animal eſt genus, homo eſt ſpecies, ſunt prædicationes proprij. Tertio, quod non ex hoc inferrur q̃ defendat ipſe ſententiam Scoti: hoc explicat per duas concluſiones, 2. q. vniuerſali, quę omnia ſunt falſa.

10 Impugnatur opinio Sot. de ſpeciebus ante intellectum.

Primo enim euidẽter ſequitur dari vniuerſale in actu ſeclu ſo intellectu, ſicuti homo eſt ſpecies animalis ita genus & ſpecies, ſunt ſpecies vniuerſalis: ſed hæc eſt optima conſequẽtia, eſt homo in actu, ergo eſt animal in actu, ergo in ſimili forma bene inferrur: ſunt genera & ſpecies in actu, ergo eſt vniuerſale in actu. Ad hoc ex eius familia dicunt quod genera & ſpecies, vt dicunt, naturas actu abſtractas, ſunt ſpecies vniuerſales: locus vero, vt dicũt, naturas abſtrahibiles, & denominabiles.

Contra hoc eſt quod genera & ſpecies ſunt nomina ſecundarum intentionum: ſi ergo dãtur in rebus ſeclu ſo intellectu genera & ſpecies, etiam neceſſario debent dari ſecundæ intentiones, quia enim alba de forma li dicit aliquid, ſi res alba datur in rerũ natura etiã debet dari albedo, cõſtat aũt quod genera & ſpecies de formali dicũt ſecũdas intentiones.

Secundum vero planiorem repugnantiam continet 11 q̃ enim prædicatur de aliquo, vt proprium eius neceſſario etiam & per ſe prædicatur de omni contẽto eſſentialiter ſub illo, ſi ergo ſpecies vt propriũ prędicatur de homine, etiam de Petro prędicabitur. Ad hoc quidam dicũt quod proprium aliud fluit ab eſſentia, v.c. riſibile, & tale de omni contento prędicatur, ſicq; ſpecies non prædicatur de homine: aliud vero dicitur proprium, quod nõ fluit ab eſſentia rei, ſed tantum conuenit per ordinẽ ad aliquam potẽtiam exteriorẽ, vt eſſe obiectum viſus propriũ eſt hoc modo coloris, cui conuenit per ordinẽ ad potẽtiam viſuam: ſicq; hominis proprium eſt ſpecies, per ordinẽ ad intellectum, & tale proprium nõ dicitur de omni contento.

11 Impugnatur ſecũdum dictum M. Sot.

Cõtra quod proprium etiam ſecũdum quid, debet eſſe proprium alicuius naturæ determinatæ, aſſigna ergo naturam cuius ſit proprũ eſſe ſpeciem, ſi humanæ non conuenit leoni: & ita leo nõ erit ſpecies, quod eſt abſurdũ, ſi dicas eſſe propriũ alicuius naturę ſuperioris ad hominẽ & leonem, &c. Sequitur q̃ nõ prædicatur de homine, nec leone, quia tale proprium per iſtos, non prædicatur de contentis.

12 Reſpondet Auth. arg. vltimo ex proprijs.

R. 12 his omnib' omiſſis, ſolũ dari in re, intellectu ſeclu ſo, genera & ſpecies fundamentaliter, admodũ q̃ dantur vniuerſale. Dices in re datur vnitas formaliter, quæ nõ eſt ſingularis, quia hæc eſt materialis, non formalis, ergo vel eſt ſpecifica, vel generica formaliter, ac conſequenter formaliter dantur genera & ſpecies in re, quia vnitas formalis eſt primario & cardinaliter diuiſionis formalis, quę datur in re hoc arg. pert. ad 1. ſequentẽ.

ARTICVL. IIII.

Vtrum ante opus intellectus detur in rebus vnitas formalis?

Multa erant Metaph. hãc quæstionem concernentia, ea tamẽ folũ affera quæ necessaria præsenti instituto, & Logicæ disputationi.

Pro quo recolendum est q̃ supra, q.1 præamb.art.3. dicebamus de vnitate, vnum ergo [1] nihil aliud est quam ens indiuisum in se, folũ namq; addit enti priuationem diuisionis, cũ vero diuisio duplex sit, materialis, s. quæ fit per principia materialia numerica, & formalis quæ fit per principia formalia efficiei & essentiæ, duplici ter est etiam aliquid vnũ, primo materialiter numericè, vt Petrus: secũdo formaliter, vt Petrus & Paulus, qui sunt plures numero, quia habent plura principia distincta numero: vnum tamen formaliter, quia nõ differunt per principia formalia essentiæ: quãdo vero aliqua, in aliquibus principijs formalibus differũt, licet in aliquibus conueniant, vt homo & equus dicuntur simpliciter distincta formaliter, secundũ quid vero sunt vnum formaliter.

1 Vnum quid sit.

Secundo, sciendum & ex dictis infertur [2] quod maxima vnitas est numerica, quæ nullam claudat diuisionem, secundo est vnitas formalis simpliciter, quãdo scilcet vt dictũ est, nõ diuiduntur aliqua formaliter, sed tãtum realiter numericè, vt Petrus & Paulus: deinde vero est vnitas formalis secundum quid, iam dicta quæ tãto minor est, quanto pluribus principijs formalibus differunt, vt homo, & lapis, sensu differunt augmento & intellectu.

2 Maxima vnitas est numerica.

Sonz 7. Metaph. q 40. negat [3] sed quod solo in intellectu detur talis vnitas probat. 1. ex Arist. 5 Methap. c. de vno, vbi agens de vnitate, numeranſque omnes modos illius, nõ meminit vnitatis formalis, necessario ergo reducenda est, ad genericam vel specificam quæ intellectu fit.

3 Prima sententia Sonzi. negatiua.

Confirmatur, quia quidquid est in re singularizatum est, ergo homo qui reperitur in Petro, & animal similiter singularizata sunt, non ergo sunt vnũ formaliter, sed materialiter tm̃, vsq; dum aduenit intellectus.

Secũdo, vnitas sequitur ens, sicut risibilitas hominẽ, cum ergo à parte rei sint duo entia Petrus & Paulus, non erunt vnũ, & minus formaliter.

Caiet. vero c.4. de ente, & Scot. in 2.d.3.q.1. ponunt [4] vnitatem formalẽ à parte rei seclusa intellectu, quæ sit minor vnitate numerica: differt autem Caiet. ab Scot. quia hic ponit illam vnitatem genericam, vel specificam, vel transcendentalem, qualis fuerit natura: ille vero solum dicit dari vnitatem formalem, quæ sit fundamẽtum vnitatis genericæ, vel specificæ, &c.

4 Secũda sententia affirmatiua Caieta. & Scot.

Probat autem Scot. 1. priuatiua vt nos etiam supra dicebamus, cognoscuntur per positiua: constat autem q̃ in re datur diuisio materialis & formalis, cum à parte rei sit distinctio formalis secundũ quid inter hominem & equum, & materialis simpliciter inter Petrum & Paulum, ergo necessario, debet dari etia in re vnitas materialis & formalis.

Arg. 1.

Secundo, quia multa concedimus quæ non possunt sine ista vnitate saluari, vt q̃ in vnoquoq; genere sit vna species quæ sit metrum & mensura aliarũ. Secundo q̃ vnum contrariatur vni tertio relationem similitudinis fundari in vnitate qualitatis, quãtitatis, & substantiæ, quę nõ possunt intelligi de vnitate materiali, necessario ergo est ponẽda vnitas formalis à pte rei. Alia arg. facilia omitto.

2

Dico 1. seclusa [5] intellectu datur in re caĕtia diuisionis formalis, patet in re

5 1. Cõcl.

re datur carentia realis visus, & realis carentia lucis in aere, quæ nil aliud est quam subiectum realiter priuatum forma, sed in re datur natura. V. g. hominis non diuisa per principia formalia, quæ realiter caret diuisione per principia formalia: ergo necessario in re datur carentia diuisionis formalis quod magis sequenti conclusione explicatur, & roboratur.

Dico secundo, carentiam diuisionis formalis esse à parte rei, sufficit ad hoc vt detur vnitas formalis à parte rei, patet ex Aristot. vb. sup. docente vniuersaliter, omnia quæ carent diuisione eo modo sunt vnum, quod ergo caret diuisione formali erit vnum formaliter.

Secundò, ratione, si aliqua ratione non sufficeret maximè quia est diuisiua immaterialia: hoc tamè nõ obstat, quia vnitas formalis non dicit quod sit diuisiua materialiter, vel non, sed tantum quod sit indiuisiua formaliter.

6 Explicatur cõcl. 1. quod carentia diuisionis nõ sit propriè priuatio

Et sic 6 procedit ratio facta pro prima conclusione, cum dico carentiam dicere subiectum priuatũ forma, non enim ibi strictè summo priuationem nec carentiam, quia licet respectu vnitatis secundũ quid, hoc est vnitatis generica, ita posit in rigore vsurpari, quia subiectum aptũ est diuidi per principia formalia, nõ tamen subiectum vnitatis specificæ & simpliciter, quæ nec suscipit magis nec minus, consistitque in indiuisibili, quod diuisione caret largæ sumpta carentia, hoc est non diuisum, per principia formalia, non quod sit aptum diuidi per illa. Et cõtrarium, scilicet quod talis carentia diuisionis sit priuatio strictè & rigorosè, quod multi codices tenaciter defendunt. Profectò falsum est, quia sequeretur quod à parte rei nec detur vnitas formalis nec materialis

7 Impugnatur modus dicendi.

pbo sequelã, priuatio est carẽtia formæ in subiecto apto ad habendã illã formam, sed à parte rei quodlibet in diuiduum. V. g. Petrus non est aptus diuidi formaliter nec materialiter, ergo non est vnus à parte rei formaliter, nec materialiter, quod Petrus non sit aptus diuidi formaliter nec materialiter, Probo, quia non est diuisibilis per principia materialia, nec est diuisibilis per principia formalia, quia non habet superiora nec inferiora, in quæ diuidatur, ergo.

Ad hoc argumentum quoniã difficile est multi variè. Respondẽt, quidam enim dicunt, quod priuatio est duplex, alia perfecta, alia imperfecta: perfecta est carentia formæ in subiecto apto ad habendam illã formam secundum se & secundum propriam rationẽ, qua ratione cæcitas in homine est priuatio perfecta visus, quia homo secundum se & secundum propriam rationẽ est aptus ad videndum, imperfecta est quę dicit carentiam formæ in subiecto apto ad habendam illam formam non secundum se & secundum propriã rationem, sed secundum communẽ rationem & secundũ superius prędicatũ, qua ratione talpa dicitur cęca ab Aristotele. 5. Meraph. c. de priuatione, non quia sit apta ad videndã secundum se & secundum suam propriam rationem, quia à natura non sunt illi dati oculi, vt docet Arist. 2. de anima, sed quoniam est apta secundum rationem communem, & secundum genus, scilicet secundum quod est animal, Respondent ergo 8 quod carentia illa diuisionis formalis aut numeralis nõ est priuatio perfecta sed imperfecta, quia quamuis Petrus secundum se, & secundũ propriam rationem non sit aptus diuidi formaliter aut materialiter, est tamen aptus diuidi secundum rationem communem, & superius prædi-

8 Solutio contrarii.

catum: nam in quantum homo est diuisibilis materialiter, & in quantũ animal est diuisibilis formaliter: sed hæc solutio communis non placet 9 eo quod argumenti difficultatẽ non euacuat. Et probatur, nihil est à parte rei, nec superius nec inferius quod sit aptum diuidi formaliter aut materialiter, ergo nihil est à parte rei priuatum diuisione formali aut materiali, & per consequens nihil est à parte rei quod sit vnum formaliter aut materialiter. Probatur antecedens, quia à parte rei nihil est diuisibile formaliter, nec materialiter: ergo nihil est à parte rei aptum diuidi formaliter aut materialiter: Probatur consequentia, quia sunt idem diuisibile & aptum ad diuidendum, sicut idem sunt risibile & aptum ad ridendum: quod autem nihil sit diuisibile à parte rei formaliter nec materialiter: probo, quia omne diuisibile formaliter aut materialiter debet esse commune partibus diuisis sicut omne diuisum est commune membris diuidentibus, sed a parte rei nihil est, nec superius nec inferius cõmune, sed quodcunque est singulare, quod est prorsus indiuisibile, vt probatũ est: ergo nihil est à parte rei nec superius nec inferius diuisibile, atque adeò nec aptum ad diuisionem formalem, nec ad diuisionem materialem.

9 Reijcitur tolu.

10 Cõfirmatur ratio 8.

Et confirmatur 10 hæc ratio, quoniam à parte rei nullũ est prædicatũ superius quod sit actu diuisum aut materialiter aut formaliter: ergo nullũ est prædicatum superius diuisibile, nec aptum ad diuisionẽ formalem nec materialem, & consequenter à parte rei non est Petrus aptus diuidi nec secundum se nec secundũ superius: consequentia tenet, quia quod semel diuisum est amplius diuidi non potest: antecedens probatur, quia homo qui est cõmunis nõ reperitur à parte rei nisi in hoc vel illo homine & animal quod est commune nõ reperitur nisi in homine vel in equo sed in Petro & Paulo, homo est diuisus materialiter, & in homine & equo animal est diuisum formaliter: ergo nullũ est prædicatũ à parte rei nec superius nec inferius quod sit actu diuisum formaliter vel materialiter.

11 Cõfirmatur.

Cõfirmatur secũdò 11 quia à parte rei nullũ est cõmune, quod non sit particularizatũ, vt homo à parte rei tantũ reperitur in hoc vel illo homine & animal in hoc vel illo animali, ergo sicut hic homo vel hoc animal nõ est diuisibile formaliter nec materialiter sic nec superius prædicatum. Secundò ad idẽ, quia 12 si vnitas formalis est priuatio imperfectionis, scilicet carentia diuisionis in subiecto apto diuidi, nõ tamen secundum se sed secundũ superius, sequeretur quòd ens nõ esset vnũ formaliter: probatur sequela, quia non habet aliquã rationem cõmunem nec superius prædicatũ ratione cuius sit aptum diuidi, est tamen diuisibile per inferiores differentias secundũ se & secundũ propriã rationem, & tunc sequeretur quòd ens esset magis vnũ quã homo, id est vnitas quæ reperitur in ente esset maior illa quæ reperitur in speciebus infimis: quòd sequela, quia vnitas est priuatio diuisionis: ergo quo maior & perfectior fuerit priuatio eo maior & perfectior erit vnitas: sed priuatio quæ reperitur in ente est maior & perfectior quã priuatio quę reperitur in speciebus infimis: ergo vnitas quæ reperitur in ente erit maior & perfectior, quã vnitas quæ reperitur in speciebus infimis: minorẽ probo, quia priuatio quæ reperitur in ente est carentia formę in subiecto apto secundũ se & secundũ propriã rationem, & hęc dicitur priuatio perfectior: priuatio autẽ quæ reperitur in speciebus infimis est carẽtia for-

12 2. Argu. Et impugnatur.

formæ in subiecto apto nõ secundũ se, sed secundũ rationem communẽ, & superius prædicatũ, & hanc ipsi vocant priuationẽ imperfectã: ergo maior & perfectior est priuatio quę reperitur in ente, quã priuatio quæ reperitur in speciebus specialissimis & consequenter vnitas. Sequeretur etiã quod esset maior vnitas quæ reperitur in naturis genericis quã quæ reperitur in speciebus infimis quod est contra doctrinam superius traditam & ab aliis concessam.

13 Conf.4. Cõfirmatur quartò, 13 quia falsum est ꝙ Petrus sit aptus diuidi secundũ superius & non secundũ se, quia quod cõuenit alicui ratione sui superioris cõuenit per se, ita vt non possit illi repugnare ratione inferioris differentiæ, sicut quoniam aptitudo ad ridendũ conuenit Petro ratione hominis, ideò cõpetit per se, sed aptitudo ad diuisionem formalẽ, vel materialem conuenit Petro sui superioris prædicati ratione: ergo conuenit eidem Petro quod sit diuisibilis secũdũ se formaliter & materialiter, ita vt illi repugnare non possit ratione differentiæ, & cõsequenter secundũ se esset Petrus aptus diuidi in plura formaliter & materialiter, atq; adeò esset commune pluribus ꝙd ridiculũ.

14 3. Argu. impugnatur. Tertiò ad idem hæc nostra ratio, quia falsum est 14 ꝙ talpa habeat aptitudinem ad videndũ secundum genus, quod exemplũ fuit tota ratio huius deceptionis, quoniam si aptitudo ad videndum conueniret talpæ secundũ genus simpliciter, & per se illi conueniret, nec repugnare posset ratione differentię: probatur, quoniã differẽtia cõtrahẽs genus ad species non destruit genus, sed potiùs illud perficit in suis speciebus: ergo si aptitudo ad videndũ conueniret talpæ secundum genus non posset illi repugnare ratione differentiæ, sed potiùs conueniret illi secundum se & absolutè, sicut ergo homo secundum se & secundum propriam rationem est mortalis materialis & corpereus, quamuis hæc illi conueniant ratione generis non minus quam eidem competit risibilitas ratione differentiæ: sic etiam si talpæ conueniret aptitudo ad videndum secundũ genus cõueniret illi quidem absolutè nec repugnaret ratione differentię, atque adeò non minus proprie esset cæca, quam homo diceretur imò ęquè apta ad videndum.

15 Confir. 3 Argum. Et cõfirmatur 15 hoc ipsum, quia passio generis æqualiter participatur ab speciebus sicut essentia, sed essentia generis scilicet animalis ęqualiter participatur ab homine & talpa, ergo passio animalis, aptitudo scilicet ad videndũ æqualiter participatur ab homine & a talpa: probatur consequentia, quia impossibile est vt passio oriatur in specie à genere & à differentia, vnde si aptitudo cõueniret vni speciei ratione generis omnibus pariter cõuenit: atq; adeo nunquã conuenit à differentia sicut æqualiter, talpa & homo corruptibiles & mortalis, quia ratione generis hoc illis cõuenit ꝙ æqualiter participatur ab omnib⁹ speciebus ita ęqualiter essent apti ad videndũ atq; adeò ęque & perfectè visu priuati & cæci cuius cõtrariũ docet Aristoteles loco citato, quid aũt velit Aristo appellat tripartitã ęquã loco citato dicem⁹ inferius.

16 Vltim⁹ impugnatur. Tandem displicet hæc solutio, 16 quia cum habitus & priuatio versentur circa idem obiectum, scilicet subiectũ, ridiculum est ponere in Petro priuationẽ diuisionis formalis & materialis, in superiori verò aptitudinem ponere: est enim ac si in homine poneres priuationem visus, & aptitudinem in lapide.

17 Alia solutio aliorum. Præter hoc Argumentũ alij 17, videntes à parte rei nihil esse diuisibile formaliter nec materialiter ne

apțum

aptum sit diuidi, sed omnia diuisa esse, aliter proposito argumento respondent [17] dicentes à parte rei Petrũ esse vnũ formaliter & materialiter in illoq; esse priuationẽ diuisionis formalis & materialis, quamuis aptitudo ad diuisionẽ nõ sit in natura nisi prout est in intellectu, vel per intellectum, quatenus abstrahit à singularibus, atq; adeò prout est in intellectu potest diuidi formaliter vel materialiter non prout est indiuiduum à parte rei, & sufficit quod natura sit apta diuidi per intellectũ, quanuis non sit apta à parte rei, sed prout est in intellectu, per quam operationem conuenit aptitudo.

18 Rursus impugnatur hæc. 2. solut.

Sed hæc solutio falsa est [18] & si vera esset argumenti difficultatem nõ euacuat, falsa quidem est, quia potentia ad actum realem debet esse realis, sed diuisio formalis ac materialis est actus realis, ergo aptitudo ad diuisionem formalem vel materialem debet esse realis, & consequẽter debet conuenire naturæ à parte rei, sicut conuenit diuisio & nõ per intellectum, nam prout est in intellectu est quid rationis. Et etiam si vera esset solutio, nõ soluit argumenti difficultatem, quia vnitas formalis est priuatio diuisionis formalis & priuatio est carentia formæ in subiecto apto, prout aptum est, sed à parte rei non est indiuiduum vel natura quæ sit apta diuidi, sed tantum per intellectum, ergo tantum est priuata per intellectum, & consequenter à parte rei non est vnitas formalis, & confirmatur, quoniam si ad rationem vnitatis formalis sufficeret quòd à parte rei daretur natura carens diuisione formali, apta tamẽ diuidi per intellectum, sequeretur quod à parte rei daretur vnitas specifica. Probatur sequella, quia à parte rei est natura carens diuisione specifica, quanuis nõ sit apta diuidi specificè nisi per intellectum.

Propter hoc argumentum alij [19] concedunt superiora, diuisa esse formaliter & materialiter, & nihilominus diuisibilia & apta ad diuisionem, quoniam existimant duplicem esse potentiam, aliam contradictionis, vt potẽtia ad esse & nõ esse, quę nõ destruitur quolibet actu adueniente sicut videmus quod homo aptus ad videndũ si actu videat non amittit aptitudinem, sed retinet illam: ita dicunt naturam esse diuisam formaliter & materialiter actu diuisibilem tamen & aptam, adhuc ad diuisionem. [20] Sed hæc solutio seipsam destruit. Duplex enim est potentia, alia ad actum perficientem ipsam potentiam vt potentia visiua, quæ perficitur actu videndi alia ad actum destruentem ipsam potẽtiam vt potentia diuisibilitatis in continuo, si enim continuũ quod est diuisibile in semper diuisibilia diuisum esset in omnem partem amplius diuidi non posset: quoniã actus diuisionis exhausit potentiã diuisibilis. Si ergo natura diuisa est à parte rei in omni modo, quod diuidi potest formaliter scilicet & materialiter non maret amplius diuisibilis, nec apta ad diuisionem, & consequenter, nec priuata, quia actus diuisionis destruit potentiam diuisibilis, [21] nec est nsua doctrina ista modusque dicendi, sed expressa S. Tho. 1. p. q. 11. ar. 1. vbi disputans, an vnum addat aliquid supra ens. Respondet tantum addere negationem diuisionis, & deveritat. q. 21. artic. 5. ad. 7. idem docet & Capreol. in. 1. d. 24. q. 1. Iandun. 4. Meth. q. 4. Sonz. q. 20. Flandr. q. 3. Iabel. q. 5. Arist. [22] verò talpam non appellat cæcã aptitudine positiua secundum genus, nam si ita esset, non posset illi repugnare ratione differentiæ, sed appellatur cæca aptitudine negatiua, quia non re-

19 Tertia solutio aliorũ.

20 Impugnatur tertia solut.

21 Data doctrina est. Sãct. Tho. & Thomistarum.

22 Explicatur Arist. de appellat. talpã cæcam.

repugnat talpę aptitudo ad videndū ratione generis, non ita vt carentia oculorum in ipsa sit verè & propriè priuatio, sed largo modo sumpta priuatione pro negatione, in quo sensu plantam vocat etiam Aristot. oculis priuatam: est enim multiplex priuatio vt latè in Postprædicamentis dicimus, & Arist. docet, quod facile potest videri: quidquid alij dicant.

23 Tertia & vltim. concluſ.

Iam dico tertiò & vltimò [23] naturæ secundum se & vbique conuenit esse vnam formaliter, sensus est, non quod in re sit vnum commune Petro & Paulo, sed eorum naturas non esse distinctas per principia formalia, sed tantum per materialia & numerica, nec est vna priuatio vel negatio diuisionis (indiscriminatim deinceps his vocibus vtar) in vtroq; quia nequit vna priuatio esse in duobus subiectis, sed duæ priuationes & vnitates formales, quæ licet distinctæ in re dicuntur vnum formaliter, quia essentiæ tantùm distinctæ sunt numericè, [24] nec aliud intendit Caiet. nec magis probat Scot.

24 Explicātur in bono sensu Caiet. & Scot.

Patet, quia vnitas formalis ex dictis nil aliud est quam indiuisio per principia formalia quæ datur in natura vbique. Confirmatur ex Arist. 4. Meth. text. 10. docente, quod non est vnum, non est definibile nec intelligibile, ergo quod est intelligibile, & definibile est vnum formaliter: natura autem secundum se & vbiq; est definibilis & intelligibilis, ergo.

Secūdò, quia aliter sequitur quod Petrus non plus distinguatur à lapide quàm à Paulo, quia in nullo plus conuenit cum paulo quàm cum lapide, ergo non plus distinguitur à lapide quàm à Paulo: consequens est plus quam falsum, ergo.

25 Replica contradicta.

Sed contra [25] hanc rationem, & conclusionem simul dices, Petrus & Paulus ante intellectum conueniūt in aliquo, ergo datur vniuersale formaliter ante intellectum, quod est vnum commune multis: consequentia tenet, quia quæcunque sunt vnū, in eo quod sunt vnum non distinguūtur, ergo conueniunt, & consequenter datur vniuersale. Respondeo, quod aliqua duo esse vnum formaliter, stat dupliciter: primò positivè, quando participant aliquid reale, quod in quolibet participante manet indiuisum, sicut in Trinitate contingit, vel etiam si fingeremus vnam albedinem numero indiuisam in diuersis subiectis numero inhærere. Secundò priuativè, nō quia conueniant in aliqua natura indiuisa numero in illis, sed quia non distinguuntur modo explicato in conclusione: ex quo fit quod esse vnum formaliter, est quid superius ad esse vnum formaliter priuativè & positivè, & per hoc patet ad argumentū, quia committitur fallatia cōsequentis arguendo à superiori ad inferius affirmativè, vnde nō valet, sunt vnū formaliter, ergo positivè, nec non distinguuntur, ergo conueniunt. Respon.

Dices secūdò, hæc [26] vnitas formalis est negatio aut priuatio diuisionis negatio autem aut priuatio non suscipit magis aut minus, quia vnus homo mortuus non est magis mortuus quam alius, ergo nec vnitas vna est maior aut minor alia. Respondetur quod in ordine ad habitum suscipiēti magis aut minus priuatio dicitur suscipere quanuis secundum se non suscipiat, vt patet in aere, quod ratione lucis dicitur magis vel minus tenebrosus, & sic vnitas suscipit in ordine ad diuisionem quæ est capax magis & minus: vel secundò, quòd priuatio in facto esse non suscipit magis & minus vt est mors, bene tamen in fieri vt infirmitas, & ita vnitas formalis quæ reperitur in naturis genericis est priuatio in fieri: & 26 Replicatur. 2.

ideò

ideò potest esse maior vel minor, quia non dicit carentiam totius diuisionis formalis, sed partis eius, secus est de vnitate numerica, &c. Vbi considera quod hæc vnitas formalis conuenit naturę ante omnem singularitatem, & vniuersalitatem, & in illo priori naturæ, hæc vnitas dicitur realis, si ens reale consideretur, vt distinguitur contra entia rationis, qualiter ea, quæ sunt in potentia dicuntur esse realia, quia nõ sunt entia rationis, vt rosa in hyeme. Illa verò vnitas in illo priori est in potentia in natura ipsa: si verò ens reale consideretur vt distinguitur contra ens existens, sic illa vnitas nõ est ens reale, sed ens reale in potentia.

27 Argum. Sanz. solu untur.

Ad argumenta 7 Sanz. ad primã Aristoteles numerat vnitatem formalem inter species, quia quantum ad priuationem idem sunt, differunt tamen modo dicto, quia ista intellectum petit, secus illa.

Ad confirmationem etiam in illis vnitatibus materialibus reperitur in re vnitas formalis.

Ad vltimum duo individua materialia, sunt duo distincta materialiter, vnam tamen formaliter, id est non diuisa per principia formalia. Ad argumenta Caietan & Sot. patet ex fine tertiæ conclusionis.

ARTIC. V.

V. Vniuersale fiat per abstractionem, vel per comparationem?

1 Prima sẽtia Sot. & Alud.

PRima sententia affirmat fieri per abstractionem, & videtur S. Thom. 1 p. q. 85. art. 2. ad secundum, qui ait vel abstractionem contemplationem vniuersalitatis, ita Soto, & alij Arriaga. 1. 1 hyp. q. 3. Caietan cap. 4. de ente. Duran. 2. dist. 3. quæst. 6. & 1 distinct. 3. q. 5. ex Boetio. Sanct. Thom. opuscul. 55. & sic videtur loqui Auerr. & Themistius & alij & Aristot. ipse.

Probatur primò, natura est singularis in re, quia est contracta per singularitatem, sed per abstractionem denudatur ab ea, ergo est vniuersalis per abstractionem, quia oppositorum oppositæ sunt causæ. Suadet. 1

Secundò, natura abstracta à singularitate non est vna numero, & singularis, ergo vniuersalis, quia alteram semper habet. 2

Tertiò, vniuersalitas est denominatio ab actu, quo natura cognoscitur sine singularibus, sed quando est abstracta denominatur sic cognita, ergo est vniuersalis. 3

Quartò, per notitiam comparationis cognoscitur vniuersalitas: ergo ipsa antea erat, quia obiectum præcedit actum potentiæ cognoscentis præcise, ut patet. 4

Quintò & vltimo in comparatione naturæ illa est acta prædicabilis, ergo ante comparationem est apta nata prædicari: ergo per abstractionem fit vniuersalis: consequentia tenet, quia ex Aristotele supra articulo secundo vniuersale dicitur quod est aptum de pluribus dici. 5

Secunda sententia, quæ modo fertur communis 2 est vniuersale fieri tantum per comparationem naturę ad inferiora, ita expresse S. Thom. 1. p. q. 8. art. 1. & aperte 1. Perihermen. lect. 10. & alibi Sanz. 2. Metaph. quæstione tractata de transcendentibus c. p. 2. Caietan. 1. p. quæst. 28. articulo primo vbi etiam Conimbricenses, & ex modernis pene omnes, §. Respondeo tamen, & Themistius 1. de anima, cap. 4. Ferrar. 2. contra gẽtes cap. 91. & alii communiter entia rationis tertiæ dicunt esse cum cognoscuntur. 2 Secunda sent. cõmunis Thomis. & Can.

Pro-

Suadetur. 1. Probatur primò, vniuersale pro formali est ens rationis, ergo non est antequàm cognoscatur, ergo impossibile est quod fiat per abstractionem, quia in ea nulla reperitur cognitio, constat autem quod cognosci vniuersale formaliter & relatiuè est per comparationem ad singularia vniuersalitas enim est relatio ad illas ergo non est actu ante comparationem.

2 Secundò solet probari, quia si fieret per abstractionem daretur vnum relatiuum. V.g. genus sine alio. V.g. specie quod fieri nequit cum relatiua dicantur ad conuertentiam, sequela patet immediatè relatiuum generis est species, & ei immediatè subiecta, abstractaque à singularibus, aliter non esset actu species, sed indiuiduum, sed possum ego cognoscere animal in communi, & ipsum abstrahere antequam abstrahatur homo. V g ergo si tunc animal est genus dabitur sine specie correlatiua.

1 Solū arg. 1. habet vim. Primum argumentum 3 fundamentum est huius sententiæ, nam secundum (& alia quæ fieri possunt) dilui posset dicendo relationem vniuersalis, & prædicabilis esse relationes vt aptitudinales & ita satis est vt possit existere terminus, vt potentia habet relationem aptitudinalem ad actum etiam antequam fit actus, secus est de relatione prædicati actualis, quæ petit subiectum actu.

Pro explicatione veritatis, primò recolendum est in memoriam, quod articulo primo huius materiæ dictum, scilicet quid, & quotuplex sit intentio, quid etiam, & quotuplex sit conceptus tam formalis, quam obiectiuus.

3 Quomodo fiat noster modus intelligẽdi pro hoc tacta Secundò sciendum quantum attinet ad præsens institutum 4 nostrum modum intelligendi ita fieri, quod accepti species in sensu rerum quas sentimus, statim in interioribus sensibus producantur ab actu, vel specie sensus exterioris, aliæ species rerum singularium priorũ specierũ repræsentatiuæ, deinde verò vel intellectus agens (quãdo per imaginatiuam videmus similia singularia speciem singularem quasi illuminans, sicuti sol colores, facit vt appareat nuda quidditas & essentia rei non apparentibus conditionibus singularibus) producit speciem representantem naturam illis communem, vel vt alij volunt quod probabiliter dicitur intellectus possibilis videns primum similia singularia id tantum in quo conueniunt, deinde percipit.

5 Quid dicatur abstractio. Tertiò sciendum 5 vtrum hanc repræsentationem per speciem, scilicet vel cognitionem naturæ in cõmuni, & eius abstractionem, quia abstrahitur, & denudatur à singularibus, post à verò intellectus reflectiẽs videt illam naturam sic conceptam communem esse, & indifferentem multis. Prima ergo cognitio dicitur absoluta, & abstractio intellectus possibilis. Secunda verò dicitur notitia, vel cognitio relatiua, & comparatiua, quia in ea cõsideratur quomodo se habet natura ad sua singularia. Quæritio ergo est vtrum fiat vniuersale hac sola notitia comparatiua, an etiam antea per abstractionem.

6 1. concl. in hac re Primo conclusio 6 per abstractionem speciei, vel cognitionis naturæ in cõmuni, potest dici natura vniuersalis, ita etiã M. Cumel. 1. p. q. 13. art. 7. concl 3 Probatur primò, quia hoc non è vniuersale frequentissimè sumitur pro fundamento proximo, natura scilicet communis, per abstractionem autem cum tanto communi repræsentatur manet communis, ergo dici potest vniuersalis.

Secundò, natura dicitur absolutè singularis, quia in re est contracta

per singularitatem, licet non habeat actu relationem rationis subiecti singularis, ergo quia est denudata per intellectum à singularitate, licet non habeat actu relationem rationis, quæ est vniuersalitas absolutè, dicitur vniuersalis.

Confirmatur, quia si ille homo vniuersalis attributus Platoni existeret, licet non habet relationem rationis actu vocaretur vniuersalis, constat autem quod per abstractionem ponitur natura in intellectu illo modo obiectiuè: potest ergo dici vniuersalis, hoc autem vniuersale dicit ens Metaphysicum, vt autem habet relationem rationis actu, quæ est vniuersalitas dicitur vniuersale logicum, sed quidem hæc nomina non magno iure imposita sunt, cum multæ naturæ vniuersales pertineãt ad Physicum & Mathematicũ, &c. imò ipsa relatio vniuersalitatis non ita per se pertinet ad Logicum, sicuti ad Metaphysicum, vt dicebam articulo 1. q. 1. licet ab eo sumatur, quia vniuersalia componunt modos sciẽdi, de quo infra.

7 2. cõclusio notanda & eius probatio.

Secunda conclusio 7 ante notitiã comparatiuam datur relatio rationis quæ est vniuersalitas in fundamẽto proximo, vt cæcitas est, & teneb. ræ antequam cognoscantur. Probatur, quia sicut esse visionem extrinsecam patieti, & manum dextram columnæ est fundamentum, vt ille denominationes intellectæ, sint actu, ita meam cognitionem esse extrinsecam naturæ in communi cognitæ est fundamentum vt illa negatio singularitatis, & indifferentia ad singularia quando cognoscatur, sit actu ens, & relatio rationis.

8 Valdecõ fuerandũ quomodo fundẽs repugnet obiectũ.

Vbi aduerte 8 per productionẽ speciei intelligibilis non ita proprièdicinaturam vniuersalem, etiã in fundamento proximo, bene tamẽ per cognitionem, quia vt tertio de anima Deo dante videbimus, species non repræsentat formaliter, aut pro præ naturam, sed tantum effectiuè, quia est principium actus, & cognitionis, qua formaliter repræsentatur natura, vt lumen est instrumentum effectiuum, quo generatur homo, vnde species facit cognoscere potius quarto illo modo, 9 scilicet effectiuè quam repræsentat, quod tantum est instrumentaliter, modo exposito formaliter & obiectiuè, non effectiuè, nam illud instrumentaliter est excitando non efficiendo, dicitur tamen repræsentare largè quia licet effectiuè facit intellectui rem præsentem, & ita repræsentata natura dicitur etiam vniuersalis, licet non tam propriè, nec enim species est signum instrumentale, quia illud est, quod cognitum excitat alterius cognitionem: non est autem opus, vt cognoscatur species ad cognitionem rei repræsentatæ, nec etiã vt patet est signum formale, nec repræsentat obiectiuè, quia non est id quod potentiæ est obiectum, sed instrumentum effectiuum cognitionis obiecti, & ideò se tenet ex parte obiecti: hæc tamen ratio instrumenti ratione dicta non facit signum instrumentale, aliter, intellectus, qui est instrumentum cognitionis, esset signum instrumentale. Ex hoc habes quid sibi velit Caiet. & alij dum vocant speciem impressam specie tantum à materialibus abstractã, speciem verò expressam, speciem formaliter naturam repræsentantem.

9 Explicatio in Sũmul. 2. p. c. 3.

10 In vniuersali inuoluũtur duo,

Aduerte secundò pro tertia conclusione antequam statuatur ex supradictis quod cum esse vniuersale, vt dixi ex M. Soto fit esse cognitum conceptu communi in hoc (vt tunc cœpi explicare) inuoluitur 10 denominatio & relatio vniuersalis, quia scilicet respicit actum intellectus immediatè communem in præ-

præsentando pluribus, & mediante ipsum intellectū, inuoluitur etiã relatio, qua natura respicit inferiora, vt clarè M Soto. q. & Coroll. 3. quid autem sit hæc relatio hoc exemplo explicatur. Vt enim superior denominatur superior à subdito, quia scilicet habet subditum, & subditus a superiori dicitur subditus, quia scilicet habet superiorem, ita hæc secũda relatio vniuersalis, quæ proprie & communiter vocatur vniuersalitas, & ab ea propriè natura vniuersalis est denominatio ab inferioribus, quia scilicet habet inferiora, & relatio inferioris est denominatio à superiori, quia scilicet habet superius & commune, & ita videbimus infra quinque vniuersalia (prædicabilia scilicet) ödistinguntur penes distinctionem actuũ intellectus, sed penes inferiora & modos, quibus ea respiciũt.

Tertia cõclusio, relatio vniuersalitatis [11] ideõ est actu, nec habet esse rationis, antequã cognoscatur relatiua notitia, & comparatiua: quia ens rationis tantũ est actu cũ cognoscitur, & hoc probat etiã primũ Arg. secundæ sententiæ nam secundũ ram tolletum est ibi. Adde quod licet relatio vniuersalis esset actualiter perẽs actu terminũ talis esset eum habere quãdo existit actu cognita notitia cõparatiua, & per abstractionẽ est in fundamento proximo, quia naturę. V. g. hominis, ex parte sui nihil deest, vt cõparetur, & intelligatur communis, præsertim quinta patebit aut species subiectibilis fu, ponat abstractionẽ.

Vbi considera quod licet hæc relatio vniuersalitatis, similiter, cognosci videri, esse extrà columnã, & non fiunt actu entia rationis ante quã cognoscantur, cum hoc tamẽ sic debet intelligi [12] quod cũ sunt in esse cognitoetiã in imaginatiua, vel alterius potentiæ actu repræsentante rem, esse actu entia rationis, antequã ab intellectu cognoscantur, quia habere esse rationis tantũ est habere esse in extrinseco cognoscente, hoc autẽ quod est esse obiectum in intellectu, non est magis ens rationis, quã esse obiectiuè in imaginatiua, nisi ex nominis æthymologia, qui scilicet intellectus dicitur ratio, & communiter dicimus ens rationis tantum habere esse in intellectu, intelligentes per esse in intellectu, esse in quauis potẽtia in esse repræsentato, & cognito, quod patet, quia dũ imaginamur chimerã est actu ens rationis fictũ, tribuitur autem esse entis rationis intellectui vt potentiæ Architectonicæ, & superiori omnia cognoscenti.

Argumenta primæ sententiæ tantum [13] probant duas primas cõclusiones, nec aliud intendit S. Tho. quia tamen videtur aliquid aliud probare. Ad primum, dico quod licet in re natura cõtracta non est singularis logicè, id est, non habet relationẽ subiecti, & inferioris, ita nec abstracta habet relationem actu vniuersalis, nec superioris. Ad secundum, patet per primam conclusionem. Adde quod licet neg. tiã sit vna in multis talis natura, id est nulli determinata, non tamẽ est positiue relata ad inferiora. Ad tertium, vniuersalitas potius est relatio ad inferiora, sed nec hæc, nec denominatio ab actu sunt actu, nisi cognoscantur. Ad quartum, entis rationis tũc est cum cognoscitur actu modo explicato a. 1. 2. quæst. Ad vltimum, patet ex Notabili prosecunda conclusione, vt autem magis explicetur.

11 Vlt. cum Aut. respons. direct q.

12 Actu cognosci æqualis & potentia dicit ens ratio nis.

13 Soluunt Argum. quæ videntur cõtraria

ART. VI. & VI.

Vtrum comparatio fiat per primam, secundã, vel tertiã operationem intellectus?

Quid & quotuplex sit operatio intellectus dixi supra etiam in Summul. Breuiter dico primò, cõparatio [1] sit per primã operationẽ intellectus, patet, nõ fit per secundã nec per tertiã, & fit per operationẽ intellectus, ergo necessariò per primã, patet, rã secunda operatio intellectus est addi uisionem, vel cõpositionem, comparando autẽ intellectus vnũ ad aliud, nec cõponit nec diuidit: item quia tertia operatio supponit secundam, cùm ergo comparatio non fiat per secundam, multo minus fiet per tertiam, ergo necessariò per primam.

1 concl.

Confirmatur, & explicatur, nam quando intellectus in relationibus realibus apprehendit relationẽ V.g. patris ad filiũ, vel potentiæ ad obiectum, nec cõponit, nec diuidit, ergo nec in apprehensione relationis rationis erit cõpositio, vel diuisio, ac cõsequenter fiet per primã operationẽ.

Dices [2] simplicium apprehẽsio, quę est primæ operationis solũ versatur circa rem simplicẽ, quãdo autẽ intellectus apprehendit cõparationẽ necessariò cum fiat inter extrema, duo extrema intelligit, & consequenter non erit primæ operationis. Respondetur quod apprehensio simplicium sic dicitur, nõ quia res plures nõ possint apprehendi, sed quia circa illas intellectus nec cõponit nec diuidit.

2 Replicatur.

Respon.

Dico secundò, entia rationis [3] possunt fieri, & de facto fiunt per omnes tres operationes intellectus: pater, intentio cõparatiua fit per primã, relatio subiecti & prædicati per secundã, per tertiã verò relatio antecedentis ad cõsequens (negatio autẽ & priuatio per quamcunq; operationẽ) licet fiãt relatio cõparatiuè intelligatur etiã ad primã spectet, idem dico de aliis: pater primũ, quia relatio rationis cõsequitur fundamentũ, quod est intellectus actio, cui ergo ista repertatur in prima, secunda, & tertia operatione, reperietur etiã relatio rationis in illa fundata modo explicato. ar. vl. t. q

3 2 concl.

Dices cõparatio [4] saltim ad naturã specificã & sua individua nõ potest ab intellectu fieri, ergo nec cognosci talis relatio, pater, quia ad cognitionem cõparationis requiritur cognitio extremorũ, constat autem quod intellectus non cognoscat singularia quæ sunt alterum extremum.

4 Replic.

Respon.

Respõdeo quod indirectè, de quo suo loco illa cognoscit, ipla. in hac propositionẽ, Petrus est homo, & similes conficit. Sed dices [5] ergo cõparatio est indirecta actio intellectus, cum alterũ extremũ indirectè cognoscatur. Respõdetur quod tantũ probat cognitionẽ reflexã præcedere cõparationẽ, quia postquam intellectus intelligit naturã abstractã reflectitur supra se, in qua reflexione intellectus sic colligit: illa natura non est sola à parte rei, ergo singularibus contuncta, sicq; appellatur à Caiet. hæc cognitio reflexa argumentiua, vnde prima operatio intellectus nõ dicitur prima: quia alias præcedat, cũ etiã subsequatur vt hic pater, sed quoniam in illa nec est compositio, nec diuisio, nec discursus.

5 Repli. 2.

Respon.

Solutio quæstionum, quas Porphyrius proposuit.

Ex dictis pro his quæstionibus infertur solutio quæstionũ, quas Porphyr. noluit tractare, prima erat an vniuersalia existant separata? & diximus tantũ per intellectum, hoc illis cõuenire. Secũda vtrũ sint substantiæ, vel accidẽs & patet pro materiali, alia esse substãtias, vt homo, &c, alia accidẽtia realia, vt color, aliarationis, vt relatio antecedetis, prædicati, &c. formali verò omnia sunt entia rationis, quod non est accidens sim-

simpliciter, secundũ omnes, sed cũ addito scilicet rationis. Tertia, vtrũ sint corporea nec ne? & pro forma li cùm sint ens rationis non sunt corpus, pro materiali verò aliqua sunt corporea, vt homo, alia non, vt angelus, & corporea non sunt singularia corpora. Quarta & vltima, vtrũ sint separata à sensibilibus, & quidem incorporea separata sunt, corporea verò nõ nisi per intellectũ à singulari,

QVAESTIO III.
vniuersalis.

De coniuncto vniuersalitatis, & naturæ, eiusque pasione prædicabilitate.

1 Ponitur quæs.

AGendum venit de pasione [1] cõiuncti, vniuersalitatis & naturæ quæ est prædicabilitas, illius naturam consequens, ab eaque diminans, de quo quatuor sunt discutienda: primo, si habeat pasiones & proprietates? & quæ sint? secundò, quid & quotuplex sit prædicatio? tertiò, si in abstracto, vel concreto vniuersalia prædicentur? vltimò, si secundæ intentiones de primis & secundis dicantur.

ARTICVLVS. I.
Vtrum vniuersale habeat passiones, & proprietates, & quæ sint?

QVia vt docet Aristot. indisciplinati ingenij est eandem euidentiã in omni materia quærere, ita indisciplinati, imò abstrusi, humilisq; ingenij est, eadem causas & pasiones in omni ente indigare, constat aũt ex dictis quod vniuersale proformali cũ sit ens rationis, etiã erit ens secundum quid [2] ac consequenter proprietates, & causas habebit secundum quid non reales.

2 Vniuersale habet causas secundum quid tantum.

Iam ergo causa materialis est natura [3] quæ denominatur vniuersalis, forma est ipsa relatio efficiẽs suo modo intellectus (& species abstracta modo explicato) rem ad singularia conferens, finis est cognoscere potentiã & latitudinẽ naturę vniuersalis. Pasio verò, quæ hanc relationem consequitur est prædicabilitas, ex hoc enim quod res vniformiter, & indifferẽter respicit multa, consequitur vt de pluribus inferioribus dici possit, cognita ergo pasione, & causis manet declarata natura vniuersalis. Proprietates autem vniuersalis pro materiali, naturæ scilicet vniuersalizatæ ponuntur esse immaterialem, perpetuã, incorruptibilẽ, & vbiq;: sed vniuersalia corporea tantùm dicũtur immaterialia, quia carent materia singulari, incorruptibilia dicuntur non positiuè, vt Deus, & Angeli, sed negatiuè, quia scilicet corruptio exercetur in singularibus, â quibus sunt abstracta, licet posse corrũpi per se cõpetat homini. V. g. sed non potest exerceri nisi in singulari. Item dicuntur esse vbique [4] & semper etiã negatiuè, quia vt abstracta non determinant hoc tempus, vel illud, neq; hunc locũ, vel illũ, &c. errarunt quidẽ Philosophi aliquorloquutiones has induxere credẽdentes fuisse ab æterno, & semper duraturas rerũ naturas in vno, vel altero singulari, & ita dixere, esse semper, & vbique, quia in omni pene loco sunt rerum species, & putabant etiam esse omni tempore, sed primæ expoũtiones sunt de re, de quo Caiet. c.4. de ente. q.7. ad.7. S Tho. 1 p. q.13. ar.7. ad.8 & alibi, de quo Ferra. 4 contra gẽtes. c.15 & alij Thomistę.

3 Explicãtur dictę causæ & pasiones vniuersalis

4 Quomodo vniuers. sint vbique, &c.

ARTIC. II.

Quid & quotuplex sit prædicatio?

1 Quid sit prædicatio.

ADuertendum primò, quòd prædicatio [1] est enunciatio vnius de alio, quãdo verò fit negatiuè M.Soto, & alij, reducunt ad affirmatiuam illius. Recentiores verò [2] dicunt non esse propriè prædicationẽ.

2 F.Tolet. hic.

Aduertendũ secundò, quod prædicatio à Recentioribus ex antiquis, nescio quibus terminis diuiditur in ordinatam contra ordinẽ, & præter ordinem. Nos tamen communibus terminis [3] vtentes diuidimus prædicationem in disperatam, quando scilicet prædicatũ repugnat subiecto, & in identicam quando est idẽ cum subiecto, vt Petrus est Petrus, & mediam quãdo neque est omnino idem nec repugnat, vt homo est animal. Rursus media, alia directa alia indirecta, indirecta est, quando subiectũ est vt forma prædicati, vt album est homo, directa quando prædicatum iuxta rationem prædicati, est vt forma subiecti, vt homo est animal, vel album: item directa alia est essentialis, quando scilicet prædicatum est de essentia subiecti siue prædicetur in quid siue in quale essentiale, de quo .c. de genere. Alia est accidentalis, quando prædicatũ accidit subiecto, siue diuat ab essentia, vt risibile respectu hominis, siue nõ vt albũ.

3 Quotuplex sit prædicatio.

*7

4 Tria dubia sunt solnenda.

Tria tamen habent hic difficultatem, primum, vtrum [4] hæc prædicatio hoc animal (ostenso Petro) est homo sit directa? Respondet bene Soto, esse, quia de singulari ex demonstratione idem dicendum est, quod de simplici termino illud significãte, hæc autem Petrus est homo est directa, ergo.

1

2 Secundũ, vtrũ hæc, animal est rationale sit directa M.Soto negat, quia Porph. c. de specie ait, minora de maioribus, ideſt minus cõmunia de cõmunioribus nõ prædicari, sed animal est cõmunius, ergo non prædicatur de illo directe, rationale. Cæterũ bene .c. de specie ait esse directã, quia rationale est forma, licet inæquata animalis, vt hæc numerus est par, natus est ũmus, non est tamen prædicatio per se, de qua loquitur Porph. & nos eũ Arist. licet hic esset cõmodus locus vbi agitur de prædicatione) .c. 4. per se. & de alijs prædicationibus fiat per se, nec ne? Vltimũ Vtrũ hæc prædicatio dulce est albũ sit directa? Cæter. prologo Perih. ait esse per accidens, & nullus præcedentibus: recentiores [5] dicũt etiam esse per accidens. M.Soto dicit esse directam. Breuiter tamen dico [6] cum ad veritatem propositionis requiratur suppositio terminorũ pro eode, dicta propositio cuius vterq; terminus pro eode supponit, erit vera, nec disparata, cũ tamẽ genus prædicationis constituat significatio formalis vtriusq; termini (vnde hæc prædicatio essentialis est album est coloratũ, quia vtriusq; termini formalis significatio essentiale ordinẽ dicit inter se) dicta prædicatio, quia albedo & dulcedo, quæ sunt significata formalia per accidens conueniunt eidem, & vnum non est forma alterius, bene vocatur prædicatio per accidẽs, [7] locus tamen Aristot quem Cæterus affert parum iuuat; quia etiam de hac, homo est albus loquitur, quæ directa est: cũ hoc tamẽ dico, q̃ prædicatum respectu significati materialis subiecti se habet vt forma, large potest dici directa, vnde addi potest primæ diuisioni prædicationis aliam esse prædicationem per accidens, quod nõ fecimus, ne cõmunem diuisionẽ mutaremus, cum hæc prædicatio quodammodo sit directa.

3

5 Merc. & Tolet.

6 Auth. tenen.

7 Explicatur Arist.

AR-

ARTIC. III.

Virum Vniuersalia in concreto, vel in abstracto prædicentur de inferioribus?

PRO quo aduerte quod tantum triplex potest esse propositio, scilicet in qua vterque terminus sit secundæ intentionis, vel vterque primæ, vel vnus primæ, & alter secundæ: in hoc autem articulo de prima tantū intentione tracto, quia ratio primæ intentionis prius debet ipse agi postulat.

Triplex [1] aũt est variatio in istis scilicet vel vt vterq; terminus sit concretus vel vnus abstractus, & alter concretus, vel vterque abstractus: de primo non est dubium, secundũ omnes enim, est vera hæc, homo est albus, de secundo agi solet. c. de quantitate.

1 Tripliciter potest propositio variari.

Interim tamen breuiter, [2] q tunc tantum est vera propositio vnius termini abstracti, & alterius concreti, quando significatum materiale concreti est idem formaliter cum significato formali abstracti, vt in hac Deus est Deitas, ens est entitas, ita S.T hom.1.2. & de veritate.q. 21.ar. 4. ad quartum, à quo Caiet. in.t.d. 4. artic 1.q.2. & hæc, scientia est certa & euidens, fides est obscura, motus est contiuuus, &c. quia hæc concreta non determinant de materiali aliquid distinctum formaliter, sed dicunt cui competunt, quodcũnq; sit pro materiali.

2 Certũ in hac re.

Vbi nota, hoc non procedere in omnibus abstractis, hæc enim falsa est, Deus est ratio Dei formaliter, ens ratio entis, sed procedit quando abstracta non dicunt præcisionem quandam, de qua ita tam, vt in dictis propositionibus primis, verũ autem hæc sit vera quantitas est quanta. c. de quãtitate. Sed dices 3. particula accidens vel est concretũ, vel abstractũ, si concretũ, quomodo hæc est vera albedo est accidẽs? si abstractũ, quomodo hæc est vera, albũ est accidens. Notandum accidẽs dupliciter sumi primò intentionaliter, & secũdò, primò pro re, quæ est accidens & inhæret, & tunc intelligo esse abstractũ, & hanc esse falsam, albũ est accidẽs, quia hæc est vera, homo est albus, & albũ est homo, vel substantia per cõuersionem. Secũdò si hęc est vera, albũ est accidens, Petrus est albus, ergo Petrus est accidens. Item quia ens diuiditur in substantiã & accidens, sed album supponit pro substantia: est enim habens albedinem, ergo nõ est accidens. Secundò verò intentionaliter idem significat quod prædicatum accidentale, id est concretum & sic album est accidens. non tamẽ sequitur, Petrus est albus, ergo Petrus est accidẽs, quia subiectum stat simpliciter cum prædicatũ sit secundæ intentionis, & sic non licet syllogizare sub illo.

3 Replica difficilis.

Respon.

De tertio verò quãdo [4] scilicet prædicatur abstractũ de abstracto, vt humanitas est animalitas, est hæc quæstio principalis. Prima sententia M. Soto. q 3 & alior [5] est illa esse verã. Idẽ Cãt. r.c de differen. & id tribuit S Thomę Arist. Alexa. & Thomistis. [6] Mer. c. degene.

4 Quæst. Principalis de hoc quæ sit.

5 Secunda sententia dicit esse distinctionem formaliter, ita Scotus. 1.d.1.q.1. & d. 8. & d. 2.q. 7. Niph. 3 Met. q. 2. c 5 ad 3 Faue. Ferra. 1 contra gentes. c. 18. § vl. &c 2 3 5. cõsiderãdũ. 2 S. Th. 4 contra gẽtes. c 81. & de ente. c. 3. vbi Caiet. tenet Cana 1 p. q. 13 8. art. 2. disput. 2. & ait plures doctores id sentire. probatur primò ex Aue. vbi supra dicente equinitas est tantum equinitas, ergo non est animalitas.

5 2. sententia grauis.

Secundo ex S. Tho. supra dicente, quod humanitas, est id quo homo est homo, sed animalitate, homo

2 Arg.

non est homo, ergo humanitas non est animalitas.

3 Tertiò ex Scoto humanitas distinguitur formaliter ab animalitate, ergo humanitas non est animalitas, ideò enim secundũ omnes hæc est falsa albedo est similitudo, quia distinguũtur formaliter.

4 Quartò, Pars non prædicatur de toto, sed animalitas est pars humanitatis, ergo non prædicatur de ea.

5 Quintò, in diuinis vbi est maior identitas nõ prædicatur ratio sapientię de ratione bonitatis, ergo nec de humanitate, quæ est ratio hominis, animalitas prædicabitur, quæ est ratio animalis. Sexto & vltimo, hæc est falsa prædicatio, humanitas est rationalitas, nã rationalitas nõ prædicatur de humanitate in quale quid, cũ nõ prædicetur in quale, nisi quod importat, vt præsupponẽs aliquod esse, & vt determinãs illud, quod necessario fit per terminũ connotatiuũ, nec est alia prædicatio, qua prędicari possit. Ita etiã sentiunt Capreo. in 1. d. 8. q. 3. cõclus. 6. ad 6. Aureoli. Sonzin. 7. Metaph. q. 37. & non pauci iuniores, qui tam in substantialibus quam in accidentalibus etiam negant.

Pro intelligentia notandũ, primò vt possimus absolutè & generaliter intelligere, quid de quo prædicatur, qualiter inter se res conueniant vel distinguãtur 7 quòd distinctio nihil aliud est quam relatio quædã inter duo, quorũ vnũ non est aliud, in via autẽ S. Tho. duplex est distinctio, sicut & duplex genus entis, altera enim est distinctio realis, quæ versatur inter ea, quæ à parte rei distinguũtur, altera vero est distinctio rationis, quæ est inter ea, quæ solo intellectu distinguũtur. distinctio realis adhuc est duplex, scilicet realis primo modo, & realis secũdo modo: realis primo modo est inter ea, quorũ vnũ non est aliud, vt inter Petrũ & Paulũ, realis secundo modo, est inter ea quę habent diuersas definitiones, vel pertinent ad distincta prædicamẽta, sunt tamen eadẽ res, vt actio & passio (albedo & similitudo) realiter sunt eẽ motus habent tamen diuersas definitiones. Itẽ distinctio rationis adhuc est duplex, alia est distinctio rationis rationantis, quæ nullũ habet fundamentũ in re, vt cum Petrus distinguitur à seipso, cum dicimus, Petrus est idem sibi. Alia verò est rationis ratiocinatæ quæ est inter ea, quæ ita intellectus operatione distinguũtur, vt aliquod habeat fundamentum in re, ad hoc vt distinctis concipiantur, quæ ratione distingui solent diuina attributa.

7 Quid sit distinctio & quotuplex.

Similiter & 8 Scotus duas ponit distinctiones, alteram ex natura rei, quam realem appellat, & alteram rationis, & illa quæ est ex natura rei ab ipso, subdiuiditur in realem, quæ est inter duo entia realia, quorũ vnũ non est aliud, & in formalem, quę est inter ea, quæ sunt realiter vnum, definitio tamen vnius continet aliquid quod non definitio alterius.

8 Scotus etiãduas ponit distin.

Ex quo patet primò quod absque causa M. Soto 9 hic reprehẽdit Sco. dicens quod male ponit triplicẽ distinctionem, cùm distinctio sequatur naturam entis, & ens sit tantum duplex, Scotus enim duplicem in genere ponit etiam distinctionem, & alterum membrum subdiuidit, quod & S. Thom. fecit.

9 Excusatur Sco.

Secundo, quia tota controuersia inter S. Thom. & Scot. 10 est de nomine, quia apud omnes illud recipitur quod homo & humanitas non distinguuntur tanquam duæ res, imò in sensu identico hæc est vera, homo est res, quæ est humanitas, sed tantũ distinguuntur tanquã includẽs, & inclusum, quia homo dicit suppositũ habens humanitatem, cum his vel ijs accidentibus, quę in humanitatis

10 S Tho. & Scot. solũ nomine dissentiũt.

ratione

ratione non includuntur, quæ distinctio secundum Scot. est formalis, secundum verò S. Tho. est rationis ratiocinatæ, & hæc est secunda ratio.

Coroll. aduertẽdum.

Infero secundò, omnẽ distinctionem [11] esse aut in re, aut in intellectu, quãdo est distinctio in re, vel fundamentum distinctionis, falsa est propositio, vt hæc, albedo est trigus, iustitia Dei est eius misericordia: distinctio verò rationis ratiocinantis nõ falsificat propositionẽ, hæc enim vera est, Petrus est idem sibi, nec supponimus alibi probandũ non distingui re humanitatem, & animalitatẽ, imò nec distinguuntur, vt duas essentias, vt albedo, & similitudo, in quibus ideò falsũ vnum dicitur de alio formaliter, sed vnum est de essentia alterius, vel saltim componere eandem essentiam, vt rationalitas & animalitas humanitatem componunt.

12 Dupliciter aliquid significatur & est fundamentũ doctrinæ.

Secundò notandũ, duplici modo posse [12] aliquid significari, primò cũ præcisione omniũ aliorũ, ita vt significet præcisum significatũ formale, si adderetur reduplicatio, ita vt idem requiratur ad veritatem talis propositionis, quod ad veritatem reduplicatiuæ. Huiusmodi sunt hæc nomina, ratio, quidditas, & essentia vlq; runq; sic significat, vt de hæ sunt falsæ, animal est ratio hominis, vel humanitas est ratio animalis, alia nomina non significant cum hac præcisione, sed determinatè tũ significatum formale, implicitè verò inferiora, vt animal formaliter naturã sensitiuam, implicitè aut confusè hominem, &c. & tunc vera est prædicatio, homo est animal, id autem nomen non præcisè significat impliciè, quia non distinguuntur formaliter et alia essentia ab eis significata, vt animal hominem, quæstio ergo huc reducitur vtrum dicta nomina, animalitas, humanitas, rationalitas, &c. sint præcisa nec ne? & quamuis fortè propter graues authores vtriusque sententię dici posset, nunc vno, nunc alio modo sumi.

13 Cõclus. respõtiua.

Sit conclusio, absolutè [13] sunt dicendæ veræ dictę propositiones humanitas est animalitas, &c. Probatur primo, negari nõ potest hęc propositio, anima hominis est anima viuẽtis, & est forma in qua prędicatur abstractum de abstracto, ergo & ille.

Confirmatur, quia hęc est vera albedo est color, quia tantum præscindit à subiecto, sed humanitas & animalitas tantum præscindunt à suppositio, ergo vna dicitur de alia, quia cum non præscindat animalitas, sed implicitè dicat humanitatem, de ea prædicabitur.

Secundò, quia aliter hęc esset falsa hæc humanitas est humanitas, & eius contradictoria vera, nulla humanitas est humanitas, (si existit aliqua.)

Tertiò, cur non erit aliquod abstractum indeterminatè, & implicitè dicens inferiora abstracta, vt animal concreta? sed non est aliud nisi animalitas respectu humanitatis, ergo.

14 Demonstratur conclus.

Et quidem à priori sic demonstratur [14] concretum & abstractum idẽ importãt formaliter, poterunt ergo prædicari in abstracto, nam humanitas est ratio essendi hominem, sed ratio essendi hominem nihil aliud est quam ratio essendi animal rationale, sicut ergo animal rationale prædicatur de homine ita animalitas, & rationalitas prædicabuntur de humanitate. Rursus, concretũ, & abstractum non differunt nisi tanquam id quod est, & tanquam ratio essendi aliud, si enim quæras quid est Petrus? respõdetur incomplexè, quod sit homo, & complexè quod sit animal rationale, & si quæras rationẽ essendi Petri? respõdetur quod est homo propter humanitatẽ, & si magis explicitè illud petas dico quod est

propter animalitatem, & rationalitatem, sicut ergo optimè prædicatur de homine animal rationale, ita de humanitate animalitas, & rationalitas. Cõfirmatur, humanitas potest definiri definitione speciei, sed nõ definitur per mera definitionis incisiones gr per partes definitionis in abstracto, ergo est quod humanitas est animalitas, &c. sicuti apud Thelogos, hæc est vera 15 sapientia Dei est eius iustitia, licet sit falsa, ratio sapiẽtię est ratio iustitię: cũ ergo animalitas dicat im, licite quicquid non est essentia distincta formaliter, saltim dicit rationalitatẽ, & de ea prædicabitur, vide Duran. in 1. d. 34 q. 1. corollario 2. vbi & soluit argumẽta, & alias rationes adducit, vbi consule ra. S. Tho. Ferr, & Caiet. tantũ dicere non prędicari humanitatẽ, sed præcindere ab individuis, & exẽplificat de Sorte nunquã tamen ait præscindere ab inferioribus abstractis, vt probat M. Soto.

15 Sapientia est iust. in Deo, quomodo sit vera & falsa.

Ad argumenta, ad primũ Auicen. 16 vt iã dicebam tantum vult equinitatem de se nec esse vniuersalem, nec particularem.

16 Soluitur arg.

Ad secundũ. licet humanitas sit id quo homo est homo, non tamẽ significat cũ dicta præcisione, vt significat articula ratio &c. & ita quẽad modũ animal rationale, quod est definitio hominis, est substantia nõ tamẽ substantia est definitio hominis: ita humanitas est animalitas, licet animalitas non sit ratio hominis.

Ad tertiũ, solũ differũt ratione, vt vt homo, animal & rationale, de quo infra, alibi autẽ, & similitudo, vel distinguũtur realiter, vel saltim sunt duæ essentiæ formaliter, de quo in c. de relatione.

Ad quartũ, vt animal est pars definitionis hominis prædicatur de homine, quia illũ dicit implicitè, ideò que vocatur pars Metaphy. vt. c. de genere. sicam ita animalitas dicit implicite humanitatem de e. prædicatur.

Ad quintũ patet ex dictis, illa nomina, ratio &c. significãt cũ dicta præcisione, nõ tamẽ hęc, humanitas, &c.

Sed obiices 17 homo dicit implicitè imò determinatè humanitatẽ, & animalitatẽ, ergo istæ erunt veræ, humanitas est homo, animalitas est homo. Respondetur ad veritatem affirmatiæ, quæ est vt extrema supponãt pro eisdem, homo autem supponit pro habente natura humanã, quod ab humanitate, vel animalitate, vel realiter, vel formaliter distinguitur, ideò, sunt falsæ, tunc autem extrema supponũt pro eisdem, quando neutrũ extremum excludit aliud præscindens ab eo, tuncq; propositio affirmatiua est vera.

17 Replicatur. Soluitur

Ad vltimũ differentia in abstracto prædicatur prædicatione tertij prædicabilis, non vt quale, sed vt qualitas, neque est necesse prædicetur in quale quia abstractũ de quo prædicatur, sicut nõ est id quod est, ita nõ est quale quid, sicut etiam animalitas propriè non prædicatur, vt quid, sed vt quidditas, de quo infra. Ad vlt.

ART. III. & VLT.

V. *Secundæ intẽtiones de primis & secundis prædicẽtur?*

1 Explicatur tit.

QVæstio hæc potest versari vel de vtroque extremo cõcreto, vel de vtroque abstracto, vel de altero abstracto, & altero concreto: exempla patent, & statim magis patebunt.

Dico primo, si vterq; terminus est cõcretus, potest vnũ dici de alio, vt animal est genus, patet, quia extrema solo ratione distinguũtur, dummodo sit superius de inferiori, vel æquale de

de æquali, meminerto tamen quando prædicatum est secundæ intentionis subiectũ supponere simpliciter, sub quo non licet syllogizare, at quando subiectum est secundæ intentionis, & prædicatum primæ, vt species est homo. M So. dicit ꝙ quia nõ supponit simpliciter, sed personaliter prædicatum, esse falsam. 2. summul. c. 5. dect. & Notab 2, & videtur verũ, quia hæc conceditur, homo est pictus, & negatur hæc, pictum est homo: sed hic q. 3. ad primum, dicit ꝙ illa est vera, & communis modus loquendi, eamq́ admittit: Dicimus enim genus est animal, vel genus est color, species est homo, &c. sensus autem illius homo est pictus, est homini esse effigiatum cuius conuertens est quod est pictum, vel effigiatum est homo, vnde concedatur illa propositio.

3 2. Cocl. Secũ do dico 3 si vnus terminus est abstractus, & alter cõcretus, vt color est genus, erit vera propositio, quando talis fuerit natura abstracta, vt ei conueniat secunda intentio, vt color, alter est falsa, vt hæc animalitas est genus, quia non significatur per modum entis completi (de quo alibi) non prædicatur idem abstractum de eodem concreto, vel è conuerso bene tamen concretum de diuerso abstracto prædicari potest, quia habens se sicut ista albedo est album, vel è contra, & hoc intellige tam de abstracto à subiecto, quã de abstracto à natura, quia in his denominatiuis duplex est, abstractum, vt in albo, v. c. à subiecto, scilicet, albedo, & dicitur abstractũ primũ, & ab ipsa albedine abstractum vltimũ, vtpote albedineitas: ita in genere est abstractum à subiecto, scilicet genereitas, & est vltimum ab ipsa genereitate, cui adhuc non est nomen impositum nisi forte dicatur, vt vult Scotus, ratio genereitatis.

Abstractũ duplex.

Dic tertio, 4 Si verus terminus est abstractus, terminus secundæ intentionis non prædicatur de prima, nec è contra, quia cùm distinguantur formaliter, nec animalitas est genereitas, nec genereitas est animalitas: in terminis autem secundæ intentionis, si vnus sit idem formaliter cum alio, vt dixi suprà, vera erit prædicatio: genereitas est vniuersalitas &c. Non autem si nomina significãt cum præcisione, hæc enim est falsa ratio genereitatis, est ratio vniuersalitatis. Quòd 5 etiã Scotus fatetur, & vocat abstracta vltima, modo explicato. Vide M. Soto quando dicit quod abstractum de abstracto in nominibus secundæ intentionis nõ prædicatur, intelligendus est de disparatis, vt genereitas est species, alia est contra S. Thomam.

4 3. Cocl. 5 Explicatur in bono sensu M. Soto.

Quarto dico 5 nomina secũdæ intentionis singularium, nec supponũt pro genere, vel pro specie, nec pro aliquo alio, sed tantùm pro re ipsa singulari, cui intellectus tribuit has denominationes, v. g. hæc nomina individuum, singulare, primæ substantiæ fuerunt nomina secundæ intentionis singularium, quia significant individuũ ea ratione, qua est subiectum, omnium prædicatorum, tam essentialiũ quàm accidentaliũ: & ita appellat suprà proprium cõceptum alterius extremi, sicut nomina vniuersaliũ.

5 4. Cocl.

Sed circa prædicta aduertendum est, primò ꝙ licet hæc sit vera, homo est species, hæc tamen Petrus in quãtum homo est species reduplicatiuè est falsa, quia eius præiacens, in quam resolutur, est falsa, scilicet. Petrus est species, &c. est falsa: specificatiuè tamen potest admitti, cuius sensus est, Petrus vt cognoscitur quo ad cõmunia tãtum, & species. Sic enim dicimus in M. taphysica agi de omnibus rebus, vt entia, & substantiæ sunt, id est, de ens, & substantiis

NOTA.

communi, quod est considerandum.

6 Prædic. aliæ essent. aliæ accident.

Secundò, notandum abas 6 esse prædicationes accidẽtales (vt in primis intentionibus) vt animal est genus, propriũ est species vniuersalis, &c. Alias rursus esse essentiales, vt genus est vniuersale in primis, subiectum stat simpliciter, in secundis vero personaliter, & ita valet omne genus est vniuersale: animal est genus, ergo animal est vniuersale, quia suppositio simplex est quando terminus secundæ intentionis non conuenit necessariò tali subiecto, nam si necessariò conuenit, habet se vt prima intentio respectu illius.

7 Replicatur.

Dicet contra 7 quia non sequitur hoc genus, signato vno individuo generis, est genus, genus est vniuersale, ergo hoc genus est vniuersale, quia est singulare.

Respõd.

Respondetur quod vniuersale sumitur dupliciter denominatiuè, scilicet, & essentialiter: denominatiuè dicitur vniuersale, quod à singularibus abstractum ab aliqua vniuersalitate denominatur, vt animal in communi, & sic individuum generis formaliter non est vniuersale. Essentialiter est vniuersale, quod essentialiter habet relationẽ ad plura, licet illa relatio non sit vna numero, vt hoc genus, quod dicit formaliter vnam numero relationẽ ad plures species, vt hæc est essentialis, hoc album est album, licet Petrus, qui est materiale, cum dico hoc album, sit accidentaliter albus, quia hæc albedo, quę formaliter significatur, essentialiter est albedo, & color: italicet animal quod est materiale, cùm dico hoc genus, sit accidentaliter genus, & vniuersale: tamen quia hæc relatio generis à qua denominatur, essentialiter est genereitas, & vniuersalitas, illa est essentialis, hoc genus est genus, vel vniuersale.

8 Valdo

Tertio notandum, 8 in his secundis intentionibus, quod est de essentia inferioris, & de illo essentialiter prædicatur, subijci & denominari accidentaliter ab inferiori, vt vniuersale quod de genere dicitur essentialiter accidentaliter subijcitur generi, cùm dico vniuersale est genus, quia noster intellectus ipsum vniuersale cognoscit in communi, & ita est accidentaliter, vt animal, v. g. denominatiuè sit genus: & in tali propositione supponit, vt animal simpliciter. Similiter prædicabile denominatiuè, & accidentaliter inferius est proprio, vt risibile, &c. est etiam inferius, & tamen personaliter sumptum per se prædicatur de vniuersali cum quo conuertitur, & de eius inferioribus.

aduertẽdum.

Vltimo, rogabis 9 de hac propositione genereitas est ratio generis, vel id quo genus est genus, an sit vera. Respondetur esse veram quia ratio humanitatis præscindit ab humanitate: & ita humanitas non est ratione humanitatis, at ratio hominis præscindit ab homine, sed non ab humanitate: & ita humanitas est ratio hominis, & id, quo homo est homo, vt docet S. Thomas de ente, c. 3. ita genereitas est ratio generis, licet nõ sit ratio genereitatis, & iustitia ratio formalis iusti: tamen cùm hæc nomina ratio, &c. faciant suppositionem simplicem, quia dicunt res præcise vt intellectas, non licet inferre animalitas est humanitas, ergo animalitas est ratio hominis, sicut non sequitur animal rationale est substãtia, animal rationale est definitio hominis, ergo substantia est definitio hominis: si tamen addas omnis humanitas est ratio hominis distributio aufert suppositionem simplicẽ, & reddit propositionem falsam, vt est hæc omnis homo est species, quia nec humanitas in singulari est ratio hominis, nec singularis homo est species.

9 Dubitatio subtilis.

Quæ-

QVAESTIO quarta vniuersalis de vniuersali, vt consideratur in hoc tractatu à Porphyrio.

1 Disponitur, q.

FAteor huius rei exactam notitiam[1] melius haberi habita cognitione vniuersalium in particulari, generis, scilicet, speciei, differentiæ, &c quia tamen tractatio vniuersalis manca quasi maneret, ideò hic præponitur huius modi dubitatio, atque etiam, vt communi vsui assentiamur, de quatria præcipua sunt discutienda: primo si vniuersale vt obiectum consideretur hic à Porphyrio? secúdo de numero vniuersaliũ? tertio quomodo se habeat vniuersale in communi ad illa?

ARTICVL. I.

Vtrum vniuersale sit obiectũ huius tractatus prædicabiliũ Porphyrij?

2 Explicatur titu.

NOn est quæstio[2] de natura denominata ab vniuersalitate, hæc enim ad varias scientias pertinet, vt homo ad Physicam, &c. sed vt habet relationem vniuersalitatis. Et pro parte negatiua.

3 Pars negat. sua d. 1.

Arguitur primo finis[3] Dialecticæ est corrigere intellectum, ne erret, sed in sola compositione potest esse error, ergo de simplicibus, qualia sunt vniuersalia non agit, nam ex 9. Metaphy simplex, vel non attingitur, vel totum cognoscitur.

Secundo, omnes scientiæ sunt de vniuersalibus, ergo non est propriũ Logicæ, agere de illis.

Tertio, quia Porphyrius prædicabilis meminit, & omnia definitper prædicabile, ergo vniuersale non est obiectum, sed prædicabile: imo de indiuiduo egit Porphyrius, vt de vno prędicatur, quod non est vniuersale. 3

Vltimo vniuersale, & inferius subijcibile sunt correlatiua, ergo nequit intelligivnũ sine alio (Ideo enim Porphyrius egit de singulari, & specie subijcibili) ergo non est obiectũ adęquatum vniuersale, sed quid cõmune ad vniuersale, & ad inferius subiecibile. 4

Communis sententia est, obiectũ esse vniuersale, sed Caiet. c. de specie, & Recentiores[4] aiunt naturam harum intentionum spectare ad Metaphysicam. Matizius tantum pertinere ad Logicam quo ad prędicabilitatem. Idem alij[5] relationes has in abstracto ad Metaphysicam spectare. Iabel. autem 6. Metaph. q. 13. & 1. Metaph. q. 1. & c. 3. de tranlcendentibus ad Logicum eas pertinere ait & colligitur ex Soto. 5. Metapy. q. 25. & videtur Canteri. c. de genere. Et Mercadi, fol. 6. prologi: tenet Caiet. 1. Poster. c. 9 5. antequam, & communiter hæ vocantur intentiones Logicæ, & hanc partem cũ prędicamentis esse cum tractatu de definitione, qua Logica perficit primã intellectus operationem, scilicet simplicium apprehensionem. 4 Cõmunis sentẽtia, & Toleti. 5 Fons. 4. Metap. cap. 2. & Merc. in princip. Logicę fol. 3.

Breuiter tamen si prima conclusio, 6 consideratio harum relationũ per se, pertinet ad Metap. probatur, quia hęc est demonstratio Metaphysica. intellect⁹ creatus potest cognoscere in communi natura aliquã, ergo natura sic cognita est indifferens ad inferiora, v.g. natura Angeli, & addere, si reflexè attẽdat intellectus esse commune illis actu, erit actu relatio rationis, & præterea dicere, ergo si pluribus cõuenit natura de pluribus 6 1. Cõcl.

ribus poterit prædicari, & ita demō strare prædicabilitatem de vniuersali, idemq; probabitur de intellectu hominis, sed quia probatio est perco mune homini, & Auerroi, Metaphysicæ propria est demonstratio.

Secūda. Secunda conclusio. Tractatus hic vniuersalium ponitur in Logica, quia cùm doceat modos sciendi, qui sunt, & constant vniuersalibus bene ordinatis necessarium est Logico eius cognitionem præmitti.

Tertia. Tertia conclusio. Vniuersale est subiectum huius libri, ita Scotus q. 7. Iustiniā. lib. 2. Dialecticæ Magister Soto, & recentiores, & communis Ayala q. 1. Logicæ, ait sibi non videri, à quo quam pertò esse verendū in dubium, & Boet. Alber. Ammo. & alij hic agunt de vniuersalibus communis probatio est, quia omnia considerantur ratione vniuersalis, & prædicabile de multis passio est vniuersalis: vnde commodius ponitur vniuersale pro subiecto, de quo demonstretur prædicabile.

Secundò, cùm definitiones, demōstrationes, &c. potissimū sint de vniuersalibus, eisque constent, præmittenda erat vniuersalis tractatio, nullibi autem loco aptiùs traditur quā hic ergo, &c.

NOTA. Aduertendum tamen non esse obiectum vniuersalitatem in abstracto, quia, vt dixi, quæstione de obiecto. 1. q. ar. 5. Logica est de secūdis intentionibus adiunctis primis, id est, de composito artificio ex vtrisque, artis enim, quę aliquod artificium considerat, non est obiectum formatartificij, sed ipsum artificium, quod facit inducendo formam in materiam & multo minus vniuersale pro materiale, id est, natura denominata erit obiectum: ideoque quæstiones illas, quæ de illa erant omisit Porphy est ergo obiectum vniuersale in correcto, de quo Mero. in principio ages de obiecto Logicæ.

Ad 1. argu respōdetur quia in componendis 7 modis sciendi potest esse error, male ordinando vniuersalia incognita, agitur de vniuersalibus, vnde negatur consequentia. 9 Soluuntur arg.

Ad secundum dicēdum, quod alię scientię agunt de vniuersali Metaphysico: hic autem vt habet secundam intentionem tantum in fundamento proximo, quod non considerant aliæ scientię, sed est conditio tantū obiecti, vt Caiet. suprà 1. post vnde distinguendum est antecedens. Ad 2.

Ad tertiū, per prędicabile, quod est passio vniuersalis, excluduit Porphyrius vniuersale, de individuo, dixit de vno tantum prędicari, vt ostenderet differre abvniuersali, quod de pluribus prædicatur. Ad 3.

Ad vltimum, de subiecibili agitur propter vniuersale, quod est relatiuum eius, vt scilicet cognoscatur vniuersale, & ideo vniuersale ponitur esse obiectum.

Hinc infertur alia qualis ratio cur natura in communi sumpta & dicitur vniuersale Metaphysicum: eiusque ratio, quia naturam posse repræsentari in communi Metaphysicus demonstrat, intentio autem vocatur vniuersalitas Logica, quia suo modo pertinet ad Logicam, ad cōstitutionem scilicet modi sciēdi, licet enim intentio per se ad Metaphysicā spectet, iam erat illi tributa natura in communi, sed (vt dixi supra) non est hæc firma ratio. 8 Cur dicatur vniuersale Metaph.

ARTICVLVS II.

Vtrùm prædicabilia sunt tantum quinque?

Licet rectus ordo alium commodiorem locum huius, & sequentis articuli postulabat, tamen vt exactam vniuersalium tractationē tradam

tradam breuiter, vt moris est, ab eis me hic expediam, præcipuè quia.c. de genere differentia, & indiuiduo latiùs hæc patebunt. Et videtur quod

1 Pars negat. suadetur. non primum [1], quia prædicamenta, quæ penes modum prædicandi distinguuntur, sunt decem, ergo & prædicabilia.

2 Secundò, quia species vniuersalis confunduntur: nam coloratum est genus & proprium, vel accidens, risibile similiter est propriũ hominis, & species ad singularia risibilitatis.

3 Tertiò, quia cùm hæ relationes rationis sint denominationes extrinsecæ à cognitione distinguuntur species, sicut ipsæ cognitiones, sed cognitio animalis, & coloris distinguuntur specie, vt cognitio hominis, & animalis, ergo & relationes generis erunt duæ species.

4 Quarto, quia genus vt totum contrahibile respicit plures differẽtias, ergo erit sextum vniuersale hoc modo, & septimum differentia, vt contrahens genus ipsum.

5 Vltimo, quia differentia, & proprium non sunt vnum in multis, sed in vna natura, ergo non sunt quinque vniuersalia.

2. Cõcl. Tenenda tamen est communis [2] & vera sententia, tantum esse quinque vniuersalia, scilicet, genus, differentia, species, proprium, & accidẽs, quæ est omnium ferè hic, & 1. Top. c. 4. probariq; solet multiplicitèr ab auctoribus. Sed hæc ratio tatis sit, quia quidquid prædicatur, vel est de essentia speciei, & si in quid, est genus, si in quale quid, est differentia, si non est de essentia, & de illa tantùm immediatè, & adæquatè prædicatur, & sic est propriũ, vel est de essentia individui, & sic est species, vel cõmune, estq; accidens quinetum prædicabile, nam eius differentia, & proprium, si quod habet, est intrinsecè singulare, de differentijs verò, & generalissimis nil essentiale prædicatur.

Confirmatur, vt enim in composito Physico est materia, forma, compositum, quædam accidẽtia propria, alia communia: ita respondent proportione, ordineq; genus, differẽtia, species, proprium, & accidens.

Aduerte tamen 3 non esse hanc diuisionem vnicam vniuersalis, & immediatam in quinque vniuersalia, nam posset aliter fieri, v.c. prædicabile, aliud essentiale, aliud accidẽtale, essentiale aliud in quid, aliud in quale, accidentale a iud per se, aliud per accidens. Item vniuersale aliud immediatè ad multa, aliud mediatè, &c. Elegit tamen Porphyrius clarà, breuem, & communem diuisionem. 3 Notabis per 2. cõclusio.

Ad primum, in prædicamentis 4 patebit, tantùm enim dicũtur distingui penes modos prædicandi, quia nõ est opus realiter distingui, sed modo intelligendi, non tamẽ quia distinguantur per prædicari in quid, vel in quale, &c. omnia enim generalissima in quid, & differentiæ in quale quid dicuntur, &c. quæ sunt differentiæ prædicabilis. 4 Soluuntur arg.

Ad secundum, non est confusio respectu diuersorum, idem habere diuersas relationes, & ita coloratum, licet respectu mixti sit proprium, respectu tamen albi, & nigri est genus. Quòd si dicas 5 concreta accidentiũ non esse genera, sed abstracta, quæ per se primò ponuntur in prædicamento, vt color. Respondetur licet verum sit non tam directè ista concreta poni (de quo alibi) quidditatiuè tamen prædicantur, vt bene M. Soto, & alij. c. de genere. Scotus, 5 (licet Villalp. male c. de genere) esse rat esse denominatiuas prædicationes) quia per abstracta indicandi est prædicatio concretorum. Si autem in concreto non tolleret accidẽtalis ratio nem generis: nam tantùm ad

Replica tur. Resp.

d. 1 vni

dit vniuerſali, quod prædicetur in quid (de quo infra) vniuerſale autẽ non tollitur ex hoc quod ſignificetur in concreto, nec connotatiuè alitèr non eſſent vniuerſalia, differentia, proprium, & accidens, neque enim maiorem perfectatem petit vniuerſale, quam patitur connotatiuũ.

6 Notãdæ ſolutiones tertij & quarti.

Ad tertium dico ydum 6 quod denominatio vniuerſalis non eſt à cognitione, vt dixi ſupra q. 2 ſed eſt denominatio à terminis, quos reſpicit, & ita ad eorum formalẽ diſtinctionem diſtinguuntur, cui adde quod licet cognitio animalis, & coloris diſtinguantur ſpecie: comparatio tamen eorum ad ſuas ſpecies eſt vnius ſpeciei, & ita quinq; prædicabilia habent quinq. diſtinctos modos cõparationum ad inferiora penes quos diſtinguuntur, de quo infra patebit.

Ad quartum dico, quod non quiuis reſpectus ad multa facit vniuerſale, niſi ſit ſaltem aliquo modo illorum forma, quod demõſtratur, quia propria paſsio vniuerſalis, per quã definitur ab Ariſt eſt directè poſſe prędicari, & verè id eſt, propriè eſſe in multis, vt formam ſcilicet, in ſubiecto, materia enim nõ eſt ita propriè in forma, & hoc nota pro definitione vniuerſali, & hinc eſt vt genus, quia indirectè tantùm, & non vt forma de differentijs prædicatur, nõ fit reſpectu illarum vniuerſale, & quãuis ſpecies ſubiectibilis ſimpliciter pluribus prædicatis ſubiaceret immediatè, non eſſet vniuerſale intrinſecè, quia non ea reſpicit, vt forma communis illorum.

7 Replicatur.

Sed dices 7 differentia reſpicit vt prędicatũ directum multa, ſcilicet, genus, & ſpeciẽ, ergo reſpectu vtriuſque erit vniuerſale. Reſpondetur nõ ea reſpicit vnica, ſed duplici relatione, vniuerſale autem eſt quod vno reſpectu multa reſpicit, vt enim ſpecies ſubiectibilis duas habet relationes ad genus ſcilicet, & differentias, genus item duas, ad ſpeciem ſcilicet & differentiam, quia illa diuerſimodè reſpicit, non eſt reſpectu vtriuſq; vniuerſale, ita eãdem ratione differentia habet duas ad genus, vt cõtrahibile, & ad ſpeciem cuius eſt pars, & de qua eſſentialiter prædicatur.

Vltimum argumentum petit explicemus articulum ſequentem.

ARTIC. III. & vlti.

Vtrum vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia?

PRima ſententia affirmat, Scot. q. 8. vniuerſalium, quẽ ſequitur Anto. And. & Aſſecla, Lobanien. fol. 28 c. de proprio: & recentiores 1 M. Soto, q. de genere. Primo quia quinque vniuerſalia per vniuerſale definiri poſſunt, ſed definitio eſt per vniuoca. 6. Top. c. 2. ergo vniuerſale eſt vniuocum.

1 Tolet. & Ayal. q. 2. qui referũt. Nomin ipro hac ſententia.

Secundo, quia eãdem ratione conuenit eſſe vnum in multis, quinq; vniuerſalibus, vt abſtrahit à mediate, & immediatè, ergo eſt genus.

Tertiò, quia non facile dicetur, quæ ſit analogia hæc. ergo eſt verũ.

Secunda ſententia negatiua 2 eſt Alber. tract. 2 prædicabilium c. 9. quia nobiliori modo prædicatur genus & ſpecies, quam differentia, & hæc quam proprium, &c. idem tenet ſcilicet, eſſe analogum vniuerſale Petrus Braxel. q. 2. art. 2. alia ratione, & alij 3 dicunt eſſe commune Thomiſtarum, Canter. c. 4. prędicamentorũ, ex Simp. & Alex. ait tantũ eſſe genus vniuerſale ad ſpeciẽ, genus & differentiã.

2 Secunda ſententia negat.

3 Ayal. vt ſup. ar. 2. & refert alios.

Primo quia 4 accidens vt albũ nõ dicitur de Petro & Paulo, nomine, & ratione, cum non ſint de ratione illorum proprium, & accidens, ergo nõ dicitur vniuocè, quia talia nomine & ratione dicuntur.

4 Sandent 1.

Secundo, quia hæc prædicatio Petrus

trus est albus, &c. est immediata album enim ratione indiuiduorũ propriorũ, scilicet, huius albi, &c. de Petro, & alijs prædicatur, ergo non vniuocè vniuersale dicitur de omnibus.

Tertio, quia ex 5. Metaph. tex. 31. 3 vniuersale dicitur vniuersaliter, sed si prædicatum potest abesse non dicetur vniuersaliter, ergo accidẽs nõ dicetur vniuersale.

Quarto, quia vniuersale est vnũ per se colligens inferiora, quod non habet accidẽs, 4

Confirmatur quia vniuersale ex 2. Topic. colligitur per inductionem, inductio autem albi fit ex hoc, & illo albo, non ex niue, lacte, &c. Pro explicatione Notã dum 1. Arist. quia vniuoca distinguit à denominatiuis, ea tantum facere vniuoca, &c. de substantia, quæ non sunt accidẽtalia, sed de essentia, 5 5 Vniuocum q̃d dicatur etiam sumitur communiter vniuocum, vt est idem nomine & ratione etiam accidentali, vt albũ ad Petrum & Paulum?

Secundo, sciẽdum quod quanquã 6 aliqui quos sequuntur Lobarien. fol. 24. proprium, & differentiam, vt vniuersalia sunt immediata, è dicãt respicere inferiora illius cuius sunt: id tamen esse contrariorum naturas non habentium vniuersalium, nam cum prædicare nihil aliud sit quàm affirmare conuenientiam alicuius cum aliquo, de illo immediatè prædicabitur, cui immediatè conuenit, sed rationale & risibile, v.g. immediatè hominis, & illo mediante indiuiduis conuenient: ergo ita etiam prædicabuntur, & respicient. Confirmatur quia medio homine & ratione hominis illis subijciuntur indiuidua, ergo illis mediis sunt superiora illorum. Confirmatur secundo, quia in quantum prædicatum, & in quantũ prædicabile, eodem modo definiuntur, vt patebit, & omnes fatentur, & eandem essentiam habent, sed in quã 6 Notab. pro conclusio. tum prædicatum, vt ipsi fatentur, immediatè respiciunt speciem, ergo in quantum prædicabile, & vniuersale. 5

Tertiò, nota quod sicut in prædicamentis, & ordinatis eorum realibus, sunt genera suprema, subalterna, & species infimæ, vt videre est in arbore prædicamentali substantiæ, c. de specie, ita 7 in prædicamẽto entis rationis est ens rationis genus supremũ quod primò diuiditur in negationẽ, priuationem, & relationẽ rationis, tanquam in tres species subalternas, insuper relatio rationis diuiditur in relationem rationis, quæ est secunda intentio, et relationem rationis, quæ non est secunda intentio. Rursus relatio rationis, quæ est secunda intentio diuiditur in vniuersalitatem, & non vniuersalitatem. 7 In prædicam. rationis sunt genera, & species, & quæ sint.

NOTA

Vltimo, vniuersalitas diuiditur communiter in has quinque species infimas genus scilicet, speciem, differentiam, proprium, & accidens, quæstio ergo est. Vtrũ vniuersalitas has quinq; respiciat adæquatè, vel prius vnam, & ratione illius alteram. 8

Sit ista prima conclusio 3 vniuersale vel prædicabile analogum est ad quinq; prædicabilia. Probatur quia sunt dubio aliquod ens analogum, quã do recto formaliter significata conueniunt vni ratione alterius: & cum de pendẽtia ab eo, sed definito vniuersalis, scilicet, esse vnũ in multis conuenire; proprio, & differentiæ ratione naturæ genericæ, vel specificæ cuius sunt, nisi de ea tantùm dicantur immediatè, & ea media ad multis, ergo. 2 Explicatur titu. 1. Coel.

Secũdo, quia ex 1 Physic. 4. vniuersale totũ est, habetq; partes subiectiuas, species, quæ genus, & differẽtiæ sub jectur, cũ eo cõuertitur, & est quæ latius patet, ergo illa non sunt totũ & vniuersale, nã de indiuiduis mediatè, & de ijs etiam dicẽtur. Vnde analogum infima vniuersalia, quia ita prædicãt de communi natura, vt licet me-

diante

diatè de multis prædicentur, & differentia respectu generis de quo vt accidens prædicatur: ideò est licet ana legicè vniuersalis, quia contrahit illam ad speciem, vt forma, & ea mediante de multis prædicatur.

4 Dubitatio vtilis.

Dices 4 an ad aliquid prædicabilia sit vniuocũ vniuersale? licet quis posset dicere vniuocum esse ad genus, speciem, & accidens, quia nullo medio vniuersali respiciunt multa.

5 Respõ. pro 2. conclu.

S Dico tamen ad accidens etiam esse analogum, nam album, & alia de individuis accidentalibus, vt Petrus & Paulus, &c. dicuntur mediis proprijs individuis, scilicet hoc, & illo albo, & ita relatio, & prædicatio accidentis fundatur in re, & est prædicationem speciei de proprijs individuis nam ratione huius albedinis, Petrus dicitur albus, & inter hanc Petrus est albus: mediat Petrus est hoc album, & hoc album est album. De differentia vero iam dixi, quomodo mediatè prædicetur de multis etiam, vt respiciat genus.

6 Corol. pro 3. concl.

Vnde relinquitur 6 esse vniuocum vniuersale ad genus, & speciem, conuertique propterea sic, vt vniuersale in quid, nec obstat genus est vniuersalius specie, quia id, est ratione naturæ denominatæ, quo pacto genus summum vniuersalibus est subalternis, sed vtrumque scilicet genus & species immediatè sunt vnum in multis.

7 Replicatur.

Quòd si quis dicat 7 ad vniuersale vniuocum requiri perfectatem, quã non habent concreta, sed abstracta accidentium, & ideò coloratum nõ esse genus: aduertatis, sum vniuersale, concretum esse accidentis ratione, et latè ab Arist. de qualitate, & in anteprædicamentis pori progeneribus, concreta accidentium, atque adeò licet abstracta purius significentur, de quo infra, non esse negãdum absolutè concreta esse genera.

Ad primum bene 8 Caieta. c. penultimo de analogia certis, ex S Thoma, & Arist. docet analoga posse definiri, pedum intrare definitionem, eúque communis sententia: erit tamen definitio vna analogicè, non vniuocè, vnde negatur minor. 8 Solutur arg.

Ad secũdum dico, quòd ratio vniuoca vniuersalis nequit abstrahi abesse immediatè, & fine dependentia in multis, & sic & mediate est vnum in multis analogicè est vniuersale. Ad 2.

Ad tertium dico, quod analogia est strictissima dependentia in ratione formalitè significata, de qua in prædicamentis. Ad 3.

Ratio Alberti pro concl. sione nostra vera, patum probat, quia ratione differentiarum vnum prædicabile potest esse perfectius, sicut vniuocum tribus, vt homo est perfectius animal, mare.

Primum Cante. etiam nil probat album enim Petro & Paulo, &c. est vniuocum, licet large, quia ita hic requiritur vniuocatio, vt patet in primo notab. & ex ipso Porphyrio capite vltimo. 1

Secundum bene probat vniuersale non esse vniuocum ad accidens, vt exposui, quia mediat prædicatio & relatio speciei. 2

Ad tertium Arist. tantùm vult vniuersale dici de multis.

Ad confirmationem ideò bene probat quia, vt dixi, prædicatio accidentalis de multis, supponit mediantem prædicationem qualitatiuam intrinsecè.

Ad vltimum, Arist. ibi loquitur de vniuersali complexo, vt est, de propositione vniuersali, nec; argumenta Caietani sunt contra nos, nisi in quantum vult ad differentiam etiã esse vniuocum vniuersale quod impugnant. Ad vlt.

Ex dictis in hac quæstione infertur solutio auctoritatis dubij, an scilicet, si

cet, sicut sunt quinque prædicabilia, inferiora respicientia: ita etiam sint quinque alia subijcibilia, superiori alicui subiecta, facilis est inquam solutio, quia cum vniuersale ex dictis sit gen⁹ ad illa necessario, illa eo modo quo respiciuntur à superiori, eo modo superiori subalternentur, siue vt species quidditatiuè, vt genus & species secundum prædicabile, siue analogicè rationem superioris participantia, vt de proprio, differentia & accidente dicebamus.

Dices vniuersale est genus ad genus & speciem, duo prædicabilia, ergo cum genus primum prædicabile, omne genus contineat: continet etiã ipsum vniuersale, & consequenter non subijcitur illis. Respondeo non esse inconueniens, idem ratione diuersa, quæ hic attenditur, esse superius & inferius, sicut etiam consideratione diuersa, idem ponimus prius & posterius, & ita vniuersale in quãtũ genus, est sub primo, prædicabili in quantum vero tale, id est vt vniuersale est in quo prædicabilia omnia conueniunt: primum prædicabile quod est genus, sub illo continetur: sed iam quid istud sit videamus.

Cap. I. de Genere

Tex. 1 *Videtur itaque, neq. genus, neq. species, dici simpliciter, dicitur enim genus, & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad vnũ quidpiam, & inter se habent respectum, quæ significatione Heraclidarũ dicitur genus, quod quidẽ ex respectu, qui est ab vno, id est, ab Hercule, & multitudine eorum qui inter se eam habent coniunctionem, quæ ab illo profluxit, sic est nuncupatũ, vt ab alijs generibus sit seiunctum. Dicitur & alio modo genus, vniuscuiusque principium ortus, tã ab eo qui genuit, quã à loco in quo est quispiam ortus. Sic enim Orestem quidem à Tantalo, Hylum autem ab Hercule dicimus genus habere: & rursus Pindarum quidẽ Thebanum genere: Platonem autẽ Atheniensem dicimus esse. Patria namque principium est generationis cuiusque, perinde ac pater. Hoc autem significatum vsurpatius esse videtur. Heraclidæ namque dicuntur qui genere descendunt ab Hercule. Et Cecopridæ qui à Cecrope, et horum quoque propinqui. Atque prius sanè genus, generis cuiusque principium dicitur: postea verò multitudo eorum qui ab vno principio ceu Hercule profluxerunt, quod quidem à cæteris seiungentes ac separantes totum aggregatum: Heraclidarum diximus genus. Alio modo dicitur genus, id sub quo species collocatur, accepta forsasse similitudine à prioribus vo-*

cabuli eius ſignificatis. Nã & principiũ quoddam eorum quæ ſub ſe habet genus tale eſt: & præterea videtur multitudinẽ eorum amplecti quam ſcilicet, infra ſeſe continet.

Text. His igitur modis dicitur genus, de tertio verò genere Philoſophorũ eſt ſermo, quid deferibentes ſic aſſignarunt. Genus id eſſe dicentes, quod de pluribus ſpecie differentibus hoc ipſo quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ de pluribus prædicantur, alia de vno ſolo dicuntur: vt individua veluti Socrates, & iſte, & iſtud. Alia de pluribus prædicantur, vt genera, ſpecies, differentiæ, propria, & accidentia communiter, ſed nõ cuiquam proprie. Atque genus eſt (exempli cauſa) animal: ſpecies, homo, differentia rationale. Proprium riſibile, accidens, album, nigrum, ſedere. Genus igitur ab hiſce quidem, quæ de vno ſolo dicuntur, hoc ſane differt. Quod ipſũ de pluribus prædicatur, ab his autem quæ de pluribus prædicantur hiſce differre videtur: à ſpecie quidem, quod ſpecies, & ſi de pluribus prædicatur, nõ tamen de pluribus ſpecie, ſed de pluribus differentibus numero prædicatur: homo nãq. qui dẽ eſt ſpecies: de Socrate et Platone dicitur, qui non ſpecie ſed numero differunt. At animal quod eſt genus de bone & equo, atque homine prædicatur, quæ ſpecie non autem numero ſolũ differunt. A proprio verò, quod propriũ quidẽ de vna ſpecie cuius eſt proprium, & de individuis hiſce quæ ſunt ſub illa ſpecie prædicatur, vt riſibile de homine ſolo, & de ſingulis hominibus dicitur. Genus autem nõ de vna ſpecie ſed de pluribus differẽtibus prædicatur. A differentia quoq. cõmunibus accidentibus genus differt: etenim differẽtia cõmuniaq. accidẽtia quãquam de pluribus ac differentibus ſpecie dicuntur, nõ tamen ita vt quid ſit quidq. ſed vt quale quidq. ſit innuant, dicuntur. Rogantibus enim quid nam illud ſit, de quo hæc dicuntur, genus reſpondemus, differẽtias, & accidentia non reſpondemus. Non enim de ſubiectis illa in quid, ſed magis in quale quid dicũtur, interrogãti nãq. quale quid eſt homo, rationale dicimus: & quale quid eſt cornuus nigrum dicimus, quorũ ra

tiona

tionale quidē est differentia, nigrum autem accidens, sed cum quid est homo interrogamur, animal respondemus, quod quidem hominis est genus. Genus igitur quod de pluribus quidem prædicatur: ab individuis, quæ de vno solo dicuntur, differt quod vero de pluribus prædicatur specie differentibus, ab ijs quæ vt species propriaue dicūtur, differt. Denique quod quid sit dicit à differentijs, vulgoq. accidentibus differt, quorū vnūquodque non quid sit, sed quale sit, quomodonc id de quo dicitur habeat, dicunt. Nihil igitur vero generis intellectu plus minusue memorata generis descriptio habet.

Summa textus.

TResponit acceptiones huius vocis genus, quas inter se cōparat, prima, genᵉ dicitur congregatio multorū habentium ordinē inter se & ad vnum primū vt Heraclidæ inter se affines & ab Hercule orti. Secunda genus dicitur series, ut talis collectio, si à generāre, siue à loco, & natura ab inuicem geniti, sic Heraclida dicuntur habere genus ab Hercule & Aristotelis genere Stagyrites, quia Stagyrites oriundus est ex patria. Tertio, genus dicitur collectio superiorum specierum & generibus definitis de eis multis prædicatur, qua definitione sequitur inter se & ratione alterius alia accessorie posita, declaratur.

Annotationes circa literam.

PRimo, notandum Porphyrium prius agere[1] de genere, quia fundamentum generalitatis, per quod ipsa explicatur, & intelligitur, est prima pars essentiæ, & communior, v.g. animal quā rationale, hinnibile, &c. A communioribus verò Arist. docet incipere. Adde quod in prædicamētis, ad quæ fit hæc introductio, primo occurrit genus. De specie autē correlativa generis secundum Cajet. & alios agit in hoc[et] capite sciūt enim vnum caput de genere, & specie, & licet sint duo conscripta multa, etiam si perfecta cognitio generis illi cuique differat.

1 Ordo ꝑdicabilis.

Secundò, sciendū primā acceptionem[2] generis dici à Porphyrio in promptu esse, quā secunda, quia illa collectio affinium posterior est suo principio, ꝙ est genus in secunda acceptione, in qua quidē principiū non sumitur ꝙ patre, vel patria, sed pro femine, vel alia vi loco cōferente ad rei productionē de quibus Matizius eruditè præter alios.

2 Prima acceptio generis q. d.

Tertio, licet genus alias habeat acceptiones[3] vt pro genere Grāmatico & pro materia, de qua t. Phys. & pro Rhetorico sed licet de liberatiuo, inuentiuo, &c. eas tamen omisit Porph. quia primo est de voce, aliæ vero difficiliores explicatu, quā introductio petit, vel forte etiā, quia illæ duæ positæ sufficienter explicant cæteras, pro genere sed licet [illegible] rāmatica generis primo modo est communissima collectio, colligit enim sub se plures species & intra genus secundo modo est principium illarum, quātus est liber, dicendi, quia genus Logicum, vt animal est totum, species autem collectio generis primo modo, aut etiā principium, quod est secundo modo genus, non est in quouis homine.

3 Generis multiplex acceptiones.

Quarto, prius diuisit vocē genus, quia ęquiuoca, vel analoga, quale est genus, ex Arist. prius distinguuntur, sub utrāque, vocem hanc genus, videri non simpliciter dici, non quia non sit certum, sed modo stiæ causa, vt facit Arist. licet 5 non desint, qui id dicant facere Arist & Peripateticos, vt pateat locus, si opus fuerit, illud subter fugiēdi, quod insinuauit vlt. c. 1. Priorum: vox autem simpliciter 6 sumitur ab Arist primo, vt idem est quod sine addito diminuente, sic homo est simpliciter albus, idest. non secundū quid: secundo, vt idem est quod sine noue modo perfectionis, vt brutum est simpliciter animal, id est, solum habet viuere, & sentire: tertio pro suppositione (de qua secunda parte Summul. dixi) vel pro conuersione simplici, de qua 1. Prior. dico. Quartò vt idem sit quod vniuersaliter, ait enim Arist. simpliciter loquendo, id est sine restrictione, loquēdo vniuersaliter. Vltimo ꝓ vniuocē, & sic Porphyrius ait genus non dici simpliciter ad illas tres acceptiones.

7 Subiectio prædicamē. duplex.

Quinto, cū duplex sit 7 subiectio quam species habet ad genus, alia prædicamentalis, qua species in recta linea prædicamenti sub genere collocatur: alia prædicatiua, qua eidem in prædicatione subijcitur, non incongruè Quidam dicunt de prima, primam definitionem esse intelligendam, scilicet, cui subijcitur species: de secunda verò secundam scilicet quod prædicatur de pluribus, de quo infrà latior redibit sermo.

Vltimo solet disputari hic, Vtrū omnes homines sint vnius generis? sed profectò quæstio indigna est dissensione (sicut aliæ multæ, quas circa textum temporis iactura cumulant) sunt enim, vt ait Arist. 5. Metaph. tex. 30. quia ab vno Adamo principium ducunt, at iā genera (id est genealogia), pro diuersis familijs, sumūtur.

QVAESTIO. I.

De natura generis quantum ad definitum.

CVm nomen genus 1 species, &c. sint connotatiua de formali discentia relationem rationis, de materiali verò naturam, quæ ab ea denominatur, de vtro ne videndum est ad cognitionem essentiæ generis. Primo tamen de definito, vt postea magis pateat definitio, de primo inquiruntur quatuor, primo si definitū sit materiale, vel formale? secundo si habeat significatum materiale in cōmuni? Tertio, si relatio generis sit vna species? Quarto, si terminetur ad species, & quomodo.

1 Disponitur quæstio.

ARTICVLVS. I.

Vtrum materiale, vel formale significatum generis, sit definitum in eius definitione?

DEfinitio est, genus est quod de pluribus differentibus specie id quid prædicatur.

Nominales ipsas voces non rem significatam dicūt esse genera, hos omitto. Quidam tribuit Thomistis materiale definiri, vt subtat forma huiusmodi receptores 2 qui solum voce distant ab his, qui secundam intentionem in concreto dicunt definiri, vnde non est necesse illos, neque illorum loca hic cumulare, sed quod materiale definiatur.

Prima opinio.

2 Ayala, & P. Tolet.

Probatur primo. animal, verbi gratia, est quod prædicatur in quid de speciebus, non autem secunda intentio generis, cum non sit de essentia illarum, ergo materiale solum definitur.

Secun-

5 Subtilis Peripateticor. fuga.

6 Vox simpliciter varie vsurpatur.

2 Secundo, hoc conceretum pro formali dicit ens rationis, vt dictu est, & pro materiali ens reale, v.g. animal, ergo est ens per accidens, quod ex Arist. non potest vna definitione explicari, ergo materiale tantùm definitur.

3 Tertio, quicquid declaratur per genus, & differentiam, vel per eorum passiones, definitur vt species: constat autem quod in data definitione genus declaratur per aliquid cõmune loco generis, scilicet, prædicabile, & aliquid proprium, scilicet, de speciebus in quid, ergo vt species definitur, & consequenter non definitur intentio generis, vt fic.

3 Definitio quid. Pro solutione nota primo q̃ cũ definitio 3 sit explicatio definiti naturæ, vt abundè in Summul. explicui, id esse definitum cuius natura explicatur, & eo modo definiri, quo eius natura explicatur, non autem est definitum id, cui natura explicata cõuenit, vt cùm dico albedo, est disgregatiua visus, nõ definitur homo, qui habet naturam albedinis in se, sed ipsa albedo, cuius natura explicatur.

4 Definitũ duplex. Secundo, sciendum quod 4 definitum (potest esse duplex) ex quod definitione explicatur, aliud Quod, illud scilicet, quod definitione explicatur, aliud verò Quo, id est ratione eundum quam definitur, sicuti in hominis definitione homo ipse est definitum Quod: humanitas autẽ est definitum Quo, siue ratio definiendi, & necessitas assignandi hoc duplex definitum ex eo constat, quod contingit eandem rem duplici definitione explicari, oportet ergo vt in illa reperiatur duplex ratio formalis, secũdum quã duplex ista definitio possit illi conuenire, insuper multa realiter distincta, vna definitione definiũtur, ergo necessariũ est vt talia cõueniant in vna ratione formali secundum quam definiuntur, nam quatenus plura nequeunt vna definitione explicari. Confirmatur exẽplo actionum, quæ duplex habent principiũ, scilicet, quod, & quo vt respectu calefactionis principium quod est ignis, & quo est calor. Rursus definitum aliud proximum cui adęquatè, aliud remotum cui inadæquatè conuenit definitio, vt in Summul. latè dicebam.

5 1. Cõcl. Nunc dico primo definitum 5 huius definitionis non est materiale generis, probatur quia non explicatur natura animalis, v.g. vel coloris, quæ sunt materialia genera, nec explicatur natura abstractionis, quæ est separatio à singularibus, & ratio, & conditio fundandi, v.c. vt animali competat extrinsecè relatio generis.

6 2. Cõcl. Secundo, dico 6 relatio generis in abstracto primo significata est definitum quo, huius definitionis, probatur quia licet illi nõ conueniat vt sit id quod prædicatur de speciebus in quid, quæ est definitio, nec homo, vel equus sit genereitas, est tamen ratio formalis prædicandi de speciebus in quid, &c. & hoc tantùm vult Caietanus hic.

7 3. Cõcl. respon. Dico tertio, hic definitur 7 vt quod secunda intentio generis in concreto significata, nec in hoc, vt bene M. Soto ait, differunt S. Tho. & Scotus, aut Reales, hoc vult Auic. dicens in Logica agi de secundis intẽtionibus adiunctis primis, cõclusio est Scoti, S Thom. Caiet. c. de ente. Ganteri, M. Soti, & recentiorum 8 & hoc idem est quod dicere naturam definiri, vt denominatur à secunda intentione, vel secundam intentionem, vt denominat naturam, id est, ita vt vnum de alio prædicari possit, scilicet, in concreto, hoc enim est significari per modum alteri adiacentis, vt dixi in Summul. quale est omne cõcretum denominatiuum, vt genus, &c.

8 Mercad. hic.

Probatur ratione conclusio 1 ex

Notab. id definitur, cuius natura explicatur, sed explicatur natura generis, vt dicit in concreto relationem vniuersalis, per passionem, quæ est prædicabile, & nomina definitionis sunt nomina secundæ intentionis, ergo non definitur nisi secunda intentio in concreto.

Secúdo, cùm definitur album esse disgregatiuum visus non definitur materiale, scilicet, subitantia, sed albedo in concreto, cuius natura explicatur, ergo & hic necessariò definitur intentio generis, relata ad species, cuius natura explicatur in concreto, taliaq; sunt nomina definitionis, scilicet, prædicabile, &c.

NOTA

Vltimo, definitio conuenit definitio essentialiter, non accidental ter: cõstat autem quod genera pro materiali, vt pote animali, accidentale est esse superius in prædicamẽtis, & prædicabile de multis, aliter Petro & Paulo, v.c. hæc omnia conuenirent, ergo non definitur genus pro materiali, sed vt habet secundam intẽtionem generis, qui est ordo ad species.

Vnde infertur maximè aduertendum [9] quod vt album supponit pro substantia, cui albedo inhæret, eũ de eo albũ currit, sic genus pro natura denominata, quæ est significatũ materiale: animal enim est genus, &c. vt homo albus itaq; licet relatio generis, faciat animal formaliter genus, prædicabile in quid de speciebus, vt albedo hominem album disgregatiuũ visus, tamen vt albedo non est alba sed homo, ita relatio generis, non est quæ prædicatur in quid, sed animal: atquãuis albedo non sit alba vt quod, est tamẽ alba vt quo, id est, qua corpus formaliter est albũ, ita relatio generis est genus vt quo, id est, qua animal, color, & cætera genera formaliter, & hoc vult Cajet. cùm dicit prædicatur formaliter, id est, esse rationem & formam, quia animal, verbi causa, formaliter est prædicabile.

9 Corol. pro cõclusio.

Ad argumenta, ad primum dico, quòd animali accidit esse prædicabile quidditatiuè, & ita non definitur, quilla definitio cõuenit accidentaliter.

Soluuntur arg.

Ad secundum respondeo, quod nõ explicatur hic natura significati materialis, sed vt habet genereitatem, & ita vna natura definitur, in cõcreto tamen, ens autem per accidẽs duo habet formaliter significare, vt homo albus. Pro quo aduerte [10] quod natura generica, & secunda intentio dupliciter considerari possunt, primo vt sunt duæ naturæ inter se essentialiter distinctæ, & independentes: esse quidem, vt habent inter se ordinem actus, & potentiæ: nam ipsa natura generica, vt denominabilis à differentia in tertia intentione habet se ad modũ potentiæ, quæ per illã actuatur. Iam ergo ipsæ naturæ primo modo tantùm constituũt vnũ per accidens bene tamẽ: secũdo modo fit ex illis vnũ per se, ut ex potentia, & actu, & ex determinabili, & determinante, ad modũ quo ex vnitatibus constituitur numerus, qui est vnum per se, quatenus inter se habent ordinem, vt dicunt aliqui, nam c. de quantitate liberè dicam quid sentiam.

10 Natura generica & secunda intentio dupliciter considerantur.

Et si quæras [11] in quo prædicamento tale tertium ex natura, & ex secũda intentione collocatur: Respondetur, quod in prædicamento entis rationis. Sed contra [12] quia altera pars illius, scilicet materialis, est realis, ergo & tertium, quod ex hac parte conflatur, non potest secundum se totũ poni in prædicamẽto entis rationis. Respondetur primo negando consequentiã, quia sufficit vt pars formalis pertineat ad illud prædicamentum, sicut etiam pater de materiali dicit substantiã patris, & tamen illud concretum ponitur in prædicamento ad aliquid.

11 Dubitatio considerandа.

12 Replicatur.

Secundo, respondetur & melius quod

13 Secũda & melior solutio.

13 quod adhuc illa natura formaliter cõsiderata, vt est quædam potẽtia ad recipiendam secundam intentionem, pertinet ad prædicamentum secundarum intentionum, sicut substãtia, vt est potentia ad quantitatẽ, reducitur ad prædicamentũ quantitatis, & ratio est quia potentia receptiua actus, & actus ipse pertinet ad idem genus. Verùm autem connotata concreta sint aliquo modo ens per accidens alibi dicam.

14 Vox, vt, dupliciter sumpta.

Ad tertium respõdetur cum dico definiri genus vt speciem, particula, vt. Dupliciter potest sumi, primo ita vt reduplicet 14 rationem formalem quę definitur, & sic, nec homo, nec genus definiuntur vt species, quia esse animal rationale, vel prædicabile de speciebus, non est relatio speciei. Secundo particula, vt, potest dicere cõditionem, id est, vt aliquid definiatur per genus, & differentiam, &c. requiritur vt sit species. & ita genus quod definitur hic, est species vniuersalis, sed iam dixi esse accidentaliter speciem, vt homo, & equus.

ARTIC. II.

Vtrum genus in communi habeat Vnum significatum materiale?

1 Explicatur titu.

DIximus significatum materiale exercere prædicationem, & in conuenire definitioni generis accidentaliter, & denominatiuè, hoc autem videtur impossibile.

Argu 1.

Primo a tæquatum significatum materiale generis, nec est ens reale, nec rationis, tũc enim genera realia, & genera rationis, vt patet, ergo nullum erit significatum materiale generis in communi, quia ens reale & rationis nullum est conceptus obiectiuus communis.

Secũdo, particula, hoc genus, habet pro materiali animal, quod est quædam natura generica, ergo genus in communi debet habere pro materiali naturam communẽ ad omnia genera: hæc autem non est, quia decem genera generalissima, & ens reale, & rationis in nullo genere cõueniũt, ergo genus in communi non habet materiale significatum, & per consequens genereitas in communi, nõ habebit quid denominet, & quod exerceat prædicationem.

2 Argu.

Pro solutione nota, dupliciter 2 aliquid posse prædicari, primo in actu exercito, quãdo scilicet exercet prædicationem, & definitionem Secundo in actu signato, quãdo est id quod per tale nomen, & prædicatum significatur, idem enim est in actu signato, quod in actu significato, v.g. vox non, nullus, &c. in actu exercito sunt negationes, quia negat, quod posit se reperiũt, at negatio, nil negat in actu signato, sed est ipsa natura negationis, quæ significatur hoc nomine negatio, & ideò dicitur negatio in actu signato, id est, in actu significato.

2 Duplicitur aliquid prędicatur in actu signato, & exercito.

Secundo, nota quod quando in aliqua definitione inuoluitur aliquod exercitium, non est necesse quod tale cõueniat adæquato definito secũdum se, sed sufficit quod conueniat illi in suis inferioribus, v.c. albũ est disgregatiuũ visus, quia dicit exercitium, tamen conuenit huic albo, vel illi disgregare visum.

3 Exercitium definiti nõ est necesse cõueniat definito

Tertio, aduerte ex Arist 2. de anima, & ex S. Tho. 1.2 q 3. art 2 in corpore, 4 actus est duplex, alter primus, alter secundus, primus actus est esse formale, quod dat forma, id est actus essentiæ: secundus vero est operatio, quæ fit media forma, & ponit exemplum S Thom. in scientia: actus primus est esse sciês sicuti albedinis esse album, quod dat: secundus vero est cõsideratio actualis alicui⁹

4 Actus primus & secũdus & quid sint.

cõclusionis, & alibi diligenter visũ.

5 1.Cõcl. Sit prima conclusio. Relatio generis in communi, non habet adæquatũ materiale, q̃ sit genus, vt euidenter probant argumenta facta, nec hoc est particulare in genere, nã omnes aliæ intentiones vniuersalium, non habent vnũ materiale adæquatum quod denominent, nam si esset commune, non esset in actu exercito singulare, idem de singularitate, est dicendum, &c. Vnde sicut negatio in communi non negat, sed in particularibus negationibus, v.c. nõ, nullus, & sicut corpus dicitur album ab albedine in communi, licet albedo in cõmuni non faciat album in exercitio pari modo, nec relatio generis in cõmuni denominat aliquam naturam genericam, sed in singularibus generalitatibus id exercetur, vna enim denominat animal, alia quantitatem, &c. quia secunda intentio, secũdum se non dicit exercitium, cùm actualis denominatio non sit de essentia illius, sed quasi actus secundus, & licet dictæ relationes sint in essendo particulares: sunt tamen intrinsecæ, & quidditatiuæ vniuersales, quia referunt naturam communem ad inferiora, ideoque dicuntur vniuersales in denominando: generalitas autem in communi, cõmunis est ad omnes illas hoc nomine genus, formaliter significata, & ita in actu signato generalitas nullũ refert, sicut nec relatio similitudinis in communi, vt de relatione patebit, sed hæc similitudo hunc, illa, illũ, quibus similitudo in communi communis est.

6 Negatio in cõmuni nõ negat.

NOTA

7 Doctrina notãda quæ multa argum. soluuntur.

Et hac distinctione multorum argumentorum solutiones patent, idẽ enim potest esse singulare, v.c. in actu signato, relatio scilicet, hoc nomine singulare significata: & tamen quia sumitur singularitas in communi est vniuersalis in actu exercito, si similiter æquiuocum in actu signato æquiuocum est, natura scilicet æquiuoci per vocẽ æquiuocum significata actu actu exercito est vniuocum, quia esse æquiuocum, quod illo nomine æquiuoci significatur in communi, est vniuocum: omnia enim eadem ratione sunt æquiuoca. Rursus verbum in actu signato est verbum quia significatur natura verbi, quia tamen significatur nomine, est in actu exercito nomen, vox verbum, ita genus in communi, in actu signato est genus, quia per vocẽ genus relatio generis significatur, at in actu exercito est species, quę de inferiuis generalitatibus quidditatiuè prædicatur.

8 2.Cõcl. respõsiua quæstio.

Secunda conclusio, materiale & subtractum in communi huius relationis generis, tantùm est vnum proportione, quia scilicet, materialia genera in hoc habent similitudinem, & proportionem, quod sunt naturæ sub se habentes species, quæ proportionalis est, vt habeant singula relationem generis, quibus intentio generis sit vniuoca, & consequẽter vox genus, erit vniuocum, quia illam formaliter significat. Vniuocatio autẽ penes significatum formale attendi tur, vt esse relatiuum prædicamentale, est vniuocum habentibus relationem, licet aliæ fundentur in quantitate, aliæ in qualitate, vel subitãtia, quibus non est genus aliquod vniuocum, quia ratio relationis quæ est significatum formale est vniuoca illis relationibus.

9 Ratio fũdandi relationẽ generis est. Vniuoca nõ natura quæ fundat.

Aduertendum tamẽ quod licet natura denominata à secunda intentione generis in communi, nõ sit vniuoca omnibus generibus, tamen ratio fundandi relationem generis, scilicet abstractio, est vniuoca, & comparatio etiam: Et si de diceret quispiam sumi vnitatem relationis generis secundum (vt videbimus art. sequenti) relatio generis est vna specie ima: abstractio autem

autem eſt vna genere, quia priuationes diſtinguuntur ſpecie, ſecundum diſtinctionē formarum, quibus priuant, abſtractio autem paſsiua, quæ eſt ratio fundandi, priuatio eſt, & carentia rationum inferiorum: & ideò erit vna genere, quia inferiora, ſcilicet homo, quo priuatur animal in communi, & albedo, qua priuatur color, in communi non ſunt vna forma ideò enim cæcitas, & ſurditas differunt ſpecie, quia viſus & auditus nō ſunt vna forma, imò fortè alia eſt priuatio in animali in communi ſpeciei humanæ, alia equinæ, vt in materia prima eſt alia priuatio formæ hominis, alia formæ equi, cum eis careat. Comparatio autem licet eſſet vna ſpecie (de quo poſtea) tamen vt cognitio cæcitatis, licet actu faciat eam ens rationis, tamen cæcitas ſpecie ſumit à forma priuata, & fictio à varietate entis, quod cognoſcitur. licet & cognitione fiat actu, & relatio à ſuo termino, vt dicetur, vnde à comparatione non ſumitur ratio ſpecifica entis rationis. Sed ſit illarum ſpecies entis rationis, quale erat vel negatio, vel fictio, vel relatio, quamuis antea non eſſent actu entia rationis.

Soluuntur Arg. Ad primum, fateor nullum eſſe adæquatum materiale relationi generis, quod ſit genus, ſed eſt tantū vnū proportione, quæ proportio ſatis eſt ex dictis, vt relatio generis conueniat vnicuique cuiuis generi, ex ſecunda concluſione, per quod etiam patet ad ſecundum, quia exercitiū prædicandi non facit adæquatum materiale generis in communi, ſed animal, color &c. quæ habent ſingulares relationes generis.

ARTICVL. III.

Virum relatio generis ſit vnius ſpeciei ab oma?

VLt magis pateat deſiderii eſſentia [1] videndum reſtat, vnde tanta vanitas ſumatur, quod inquirit quæſtio. Videtur quod relatio generis non ſit vna ſpecie ima, nam animal in eſſe cogito eſt ens rationis & relatio, nec alia quā relatio generis, & præterea eſt in illo alia relatio generis, ſcilicet vniuerſalitas, qua refertur ad inferiora, ergo genus pro formali duas habet relationes ſpecie. 1 Explicatur titulus. Arg. 1.

Secūdò, genera alia ſunt ſubalterna, quæ & ſunt ſub alio genere, & habent ſub ſe ſpecies. Alia ſunt generaliſsima, quæ ſupra ſe nullum habent genus, ergo relatio generis alia eſt generaliſsimi, alia ſubalterni, patet quia duo ſubalterna eſſentialiter inter ſe magis conueniunt, quam cum generaliſsimo, in hoc ſcilicet quod habent ſupra ſe genus, & duo generaliſsima magis inter ſe, quam cum ſubalterno, in hoc ſcilicet quod ſunt ſuprema, ergo relatio gen. nō eſt vna 2

Tertiò, fundamenta relationis generis, vt animal, & color differunt etiam genere, & rationes fundandi, ſcilicet paſsiuæ abſtractiones differunt ſpecie, imò termini relationis generis, ſcilicet homo, &c. ad quem refertur animal, & albedo, &c. ad quem refertur color, differunt etiā genere, ergo & ipſæ relationes adminus ſpecie diſtinguentur. 3

Vltimo, alia eſt ratio prædicati, alia prædicabilis, quia ex Ariſtot. 1. Top. definitio, eſt prædicatum, & tamen non eſt prædicabile, & ſpecies per eundem Ariſtot. non eſt prædicatum & eſt prædicabile, ſed genus eſt prædicatum, & eſt prædicabile, ſed genus eſt prædicatum & prædicabile, ergo habet duas rationes, & eſſentias, & per conſequens non eſt vnum ſpecie. 4

Pro concluſione, primò notandū ex de relatione [2] relationes communiter 2 Relationes per ſe quid diſtinguuntur

specie per ès diuersos terminos formales, quod clarius dicitur per varium modum, & rationem respiciẽdi terminos, vt scientiæ penès obiecta, vade si duos habet modos respiciendi est duplex relatio. Hinc est genera subalterna duas habere relationes, vnam inferioris ad superius genus, aliam superioris ad inferiores species, genera autem generalissima nõ habent relationẽ ad superius genus, hæc enim ea esse generalissima, & suprema genera, sic licet nulli generi subiecta.

3 Prædicatum dupliciter pẽsatur.

Secundò notandum, prædicatũ 3 sumi dupliciter: primò vt actu prædicatur, & sic distinguitur à prædicabili, vt risibile, & risẽs, vt potẽtia, & actus. Secundò sumitur 1. Topic. pro eo qui potest prædicari, & sic aliqui dicunt diuersas rationes prædicati, & prædicabilis, ob argumentũ quartũmelius tamẽ uidetur, ꝙ cũ eisdem verbis definiatur genus a Porphy. vt prædicabile, & ab Aristot. vt prædicatũ, dicere eandẽ rationẽ esse generis prædicati, & prædicabilis: habet enim se ratio prædicabilis, omne enim prædicabile est prædicatũ, sed nõ omne prędicatũ prædicabile, vt hic sumitur strictè pro incõplexo, &c. Definitio enim est cõplexũ & prędicatũ.

4 Replicatur.

Dices species, quæ est prædicabile 4 non est prædicatũ, ergo prædicatũ nõ est superius: respõdetur speciem esse prædicatũ, nõ tamẽ numerari ab Arist. 1. Topic. quia solũ curabat illa prædicata, quæ ad scientias & ꝓblemata illarũ spectãt, scientiæ autem nil prædicãt nisi de natura talium specifica, differentiæ autem nõ meminit, quia (licet sit prædicatũ) eã vellet remodos, & loca probandi prædicata, & inueniendi, & differentia subalterna cõstituat aliquod genus cãgeneri annumeratur, quia scitur, & probatur cum genere, de cuius essentia est, differentia autem conuertibilis cum specie infima (de qua & quomodo sit, c. de differentia) eodẽ modo probatur, & scitur, quòd definitio speciei, & ideò posuit definitionem, quod satis fuit, quia in ea peritur differentia, & vnitur generi, & ideò tãtum quatuor prædicata numerauit, scilicet genus, definitionẽ proprium & accidens.

Iam sit conclusio 5 relatio generis est vna specie infima. Probatur, quia distinctio & vnitas specifica secundum omnes sumitur à termino formali, à modo scilicet respiciendi terminum, sed omne genus respicit species vt prædicatum quidditatiuũ inferiores naturas specificas, nec aliud habet vt genus, ergo relatio generis est vna specie, vt relatio similitudinis est vna specie, licèt similitudo sit in albedine, & nigredine, quæ differunt specie, & ita relationes generis tantùm distinguuntur numero siue idem genus animal referatur duabus relationibus, dum comparatur à duobus intellectibus, siue vna relatione referatur animal, alia color ad inferiora, vt relationes, qua idem album ratione albedinis, quã prima albedine amissa habet, & quã antea ratione primæ albedinis habebat, tantum distinguuntur numero inter se, & à relatione, qua vnus niger alteri nigro similis est, quia cum eodẽ modo respiciant terminũ non est differentia formalis, sed materialis, & numerica, de qua infra. c. de relatione latius. Ad primũ 6 illud est rationis, scilicet animal in esse cognito nõ est relatio generis, quia tantũ est ordo ad inferiores species, vt explicatũ est. Dices 7 ir quo ergo specie entis rationis est animal in esse cognito, est negatio, relatio, vel fictio? quod cum sit falsum, nãm dicas esse relationẽ, quia omne esse extra intellectũ videtur

5 Conclu. respõsiua quæs.

6 Soluitur arg. contraria.

7 Replicat difficilis.

tur eſſe relatio rationis, ſequitur quod chimæra & negatio fiat etiam relationes rationis, quia tantũ habẽt eſſe extrinſecũ obiectiuè in cognoſcente. Si dicas 8 quod in illa diuiſione tantũ partitur illud, quod non habet aliud eſſe in re, & ita animal in eſſe cognito, & alia quæ ſunt in re, non cadere ſub illa, manifeſtè colligitur diuiſionẽ eſſe diminutam. Et ſi tandem dicas negationem & priuationem diſtingui à fictione, & relatione, non in eſſe actu entis rationis, ſed pro fundamento in eſſe tamẽ cognito eſſe relationem, vt animal: eo modo, qui habet eſſe extrinſecũ, ſed profectò ũ chimæra eſſet relatio, vt dictũ eſt. Dices non eſſe, quia illas ſolũ dicimus eſſe fictiones, & non relationes, quæ implicant eſſe in re, hoc tamẽ non obſtat, cũ etiam animal in eſſe cognito implicet eſſe in re, nec intereſt, vtrũ id, quod cognoſcitur poſſit eſſe realiter ad hoc, vt in eſſe ficto animal non ſit fictio, vel ſi eſt relatio etiam chimæra ſit relatio.

8 Replicatur adhuc.

9 Soluitur difficilis quæſtio.

Reſpondeo 9 omni enti rationis eſſe commune, eſſe extrinſecum in cognoſcente obiectiuè, vt eſſe in re omni enti reali, illudque ens rationis eſt negatio, vel priuatio, cuius eſſe obiectum eſt negatio, vel priuatio alicuius, illud relatio cuius eſſe obiectum eſt ordo rationis ad aliud, illud fictio quod abſolutè fingitur, id eſt, non cognoſcitur cum ordine relationis ad aliud, ſed in ſe, quod ſuprà artic. 2. quæſtionis 1 vniuerſal dicebam eſſe ſubſtantiam rationis.

10 Animal in eſſe cognito eſt ens rationis.

Vnde animal 19 in eſſe cognito, & ficto ab intellecta eſt ſpecies fictionis, cui impertinens eſt, vt ſic quod in re poſſit habere eſſe reale, ipſum autem cognoſci animal, vel eſſe cognitum eſt relatio rationis, cũ intelligitur, quia eſt ordo, & denominatio rei cognitæ ad cognoſcentẽ, ipſum aũt animal habet eſſe fictũ dũ cognoſcitur, licet in ſe ſit ens reale. Vbi aduertendũ non eſſe opus vt animal ſic ſit ens rationis, vt cognoſcam ego habere eſſe rationis, ſed vt chimæra cognita eſt ens rationis hoc ipſo quod eſt obiectiuè in cognoſcente, licet non aduertam eſſe ens rationis, ita animal, quia eſt obiectiuè in cognoſcente, & vt eſſe hominem, & equum diuerſę naturæ, facit, vt eadem in eſſe ficto ab intellectu, ſint diuerſæ ſpecies fictionis rationis, licet antea non eſſent ens rationis, ita in fictionibus monſtris, quam fictis, &c. licet antea non ſint entia rationis actu faciãt diuerſas ſpecies, quia ſunt diuerſa obiecta potentiæ cognoſcentis) entis rationis, quæ antea tantum erant fundamentaliter, non quod fundamentum eſſet aliquid actu, quia eſſet ens rationis actu cum non ſit reale: ſed quod ipſam non eſſe. V. g. lucem in aere, vel viſum in oculo, facit, vt verum ſit dicere, aer eſt tenebroſus, homo eſt cæcus, & hominem, V. g. eſſe denudatum à conditionibus ſingularibus facit (licet vniuerſalitas nihil eſſet actu tunc) vt intellectus notitia relatiua, & comparatiua intelligam naturam illam eſſe participabilem à multis, & tunc quia intelligitur relatiuè dari relatio rationis actu, de quo (maximè de priuatione) Caietan. capitulo. 1. de ente.

NOTA

Ad ſecundum reſpondetur ex primo Notab. genera. 11 ſubalterna conuenire inter ſe magis, quã cum generaliſſimo, non in ratione generis, ſed quia habent aliam relationẽ ſecundi, vt duo patres, qui habent actu parentes, ad quos habent relationes filiationis, magis inter ſe conueniunt, non in ratione patris, quam qui habent filios, & non patres, cum eis tamen conueniunt, ſed maior cõ ueniẽ-

11 Ad 2. ar gu. principal R.

tia

tia est præter aliam relationem fi
lationis, quam habeat.

Ad 3. Ad tertium dico, quod vnitas specifi
ca relationis sumitur à termino for
mali, quod in genere est species, vt
quidditatiuè inferiores, accidentale
est aũt quod sit homo, vel equus, si-
cut etiam vt sit genus, accidentale
est quod sit animal, vel color, &c.

Ad vlt. Ad vltimum dicendum ex Not. ib.
2. & eadẽ est ratio specifica generis
prædicati, & prædicabilis, sed quod
potissimum huc refert est vnam esse
rationem specificam generis prædi-
cabilis.

ARTICVL. IIII. & vltimus.

Vtrum relatio generis habeat pro termino tantum species, & quomodo?

Suade-tur pars negat. ET videtur quod non. Primò, quia genus prædicatur de in-
diuiduo, Petrus est animal.
Dices tamen quod prædicatur me-
diatè. Contra, quia hæc est immedia
ta, hoc animal est animal signato in
diuiduo animalis ad intellectum.

1

2 Secundò, probabile est in Angelis eandem esse naturam specificam intrinsecè singularem, quia differen tia specifica est numerica in illa sen-tẽtia, ergo genus Angelus immedia tè prædicatur de indiuiduis angelis, quia per idem est indiuiduum, & species.

3 Tertiò, ens immediatè prædica-tur de speciebus, & consequẽter eas immediatè respicit: item animalitas de humanitate &c. & anima in com
muni de speciebus animarum, & ta-men non sunt genera, ergo non est proprium generis prædicari de spe-ciebus.

4 Vltimò, genus potest conseruari in vna specie, vt animal cuo post iu-dicium solus homo existat, ergo nõ petit pro termino plures species.

1 Genus duplici-ter. Pro solutione notandum est 1 du-pliciter posse quoduis genus, vt ani-mal, considerari, primò quoad ea, quæ essentialiter habet, scilicet esse viuens sensibile, & sic dicitur totum actuale. Secundò, vt hæc ratio est cõ trahibilis per plures differentias ad species, & sic dicitur totum poten-tiale, id enim solum dicimus genus, quod scimus ad plures extendi spe-cies, licet nõ in vna specie videamus esse radicem risibilitatis, flebilitatis & intelligere ministerio sensuũ, &c. quia cum vna specie hæc prædicata conuertantur, scilicet cum homine non sunt genus. licet ergo genus primo modo in vna specie sit totũ, sed quia per plures species perfectibile est plures* exigit species, non quod ad existentiam, & actum, sed in po-tentia. Quo posito sit.

2 1. concl. Prima conclusio 2 relatio gene-ris est ad plures species Probatur pri mò authoritate Porphy. Aristot. & omnium, qui sic definiunt genus in ordine ad plures species.

Secundò, quia cùm tantum sit ge-nus, quod per plures differentias ad plures species contrahi potest, & eas non requirat actu existentes, termi-nus erunt relationis generis, species etiam non existentes.

3 2. concl. Secunda conclusio, genus 3 non respicit relationes speciei, sed ipsas naturas specificas: primo, quia ge-nus refert species, vt prædicatum quidditatiuum suum subiectum, nõ est autem relatio speciei subiectũ, nec de ea prædicatur. Secundò, quia non est genus ipsum genus. V.g. ani-mal ad relationis speciei, sed ad spe-cies, hominem, equum, &c.

Nec obstat, quod cum fiat relatio generis actu per comparationem ad in-

inferiora erit relatio mutua, id est quæ habet terminum habentem etiã relationem ad ipsum genus, quia nõ respicit relationem, quam habet species, sed ipsam naturam. V.g. hominem, &c. de quo.c, de relatione ex professo dicam.

4 Vltima concluſ.

Tertia conclusio, vna 4 numero relatio generica refert animal. V.g. ad plures species, illæque sunt vnus terminus adæquatus talis relationis. Patet, quia talis relatio est intrinsecè vniuersalitas. Secundò probatur, & declaratur, sicut vna numero relatio paternitatis vnius patris, vna numero cùm sit, refert illum ad plures filios, & plures filij adæquatè terminant eandemmet relationem patris, secundum veriorem, & communiorem sententiam: ita similiter ipsa relatio generis, & multò melius, quia vniuersalitas est quę refert gen⁹ V.g. animal ad plures species, & illæ adæquatè eandemmet relationẽ terminãt, licet sit individua & singular.

5 Soluuntur Arg.

Ad argumenta ad primum respõdeo 5 quod animal mediatè, scilicet homine, prædicatur de Petro, at de individuo generis, quale est hoc animal controuersia est. Quidã etiã mediatè dicunt prædicari, quia cum vox hoc animal signet individuum alicuius speciei, media tali specie prædicatur de illo, si sit Petrus medio homine, si Bucephalus medio equo. Sed quidem 6 quia cõpositio generis cum differẽtia specifica, vel numerica est compositio rationis, & per intellectum, vt infra dicam, non videtur inconueniens, vt ego sumã, & signetur ad intellectum animal in singulari signata sola differentia numerica animalis vt sic. Vnde 7 alij dicunt immediatam talem prædicationem, scilicet hoc animal est animal, & tunc ad istius modi individua generis, animal solum habet relationem speciei, licet sit genus respectu

6 Reijcitur solut.1.

7 Aliter soluitur Arg.

specierum, nec animal respectu horum individuorum habet plus, vel minus, quam homo respectu Petri, & Pauli, & hoc secundum, magis placet, quid autem sit relatio speciei. c, sequenti.

Ad.2 Ad secundum, procedendo in illa opinione, de qua statim, adhuc est relatio ad species subijcibiles, licet illæ sint intrinsecè singularia.

Ad.3 Ad tertium dico, quod ens non est genus, quia non est vniuocum, vt de tantum de speciebus materialiter dicitur, animalitas vero & anima sicut non sunt genera, quia sunt naturæ incompletæ, ita eãdem ratione nec sunt species humanitas, & animæ.

Ad vlt. Ad vltimum patet quod procedit de existentia reali specierum, quam non petit genus, vt dictum est prima conclusione.

QVAESTIO. II.

De natura generis quantum ad eius diffinitionem.

2 Disponitur quæſt.

EXaminandum restat circa definitionem generis à Porphyrio traditam, qualitet adæquet naturam definiti explicatã, quod etiam conducet ad maiorem intelligentiam naturæ genericæ, de quo quinque sunt quæstiones. Prima, si definitio sit descriptiua? Secunda, si bene assignata à Porphy. Tertia, si prædicari in quid distinguat genus à differentia? Quarta, si genus sit totum, & pars, quomodoque principiet speciem? Vltima, si prædicetur de speciebus, vt pars, vel vt totum.

AR-

ARTICVL. I.

Vtrum definitio generis, scilicet prædicabilis in quid, de speciebus, sit descriptiua?

2 Scotus. q 15. logicæ dicit 2 esse quidditatiuam, quia cùm ponat genus quidditatiuè explicari, nõ est cur negetur sic definitũ esse. Addequia genus non consideratur vt vniuersale, sed vt prædicabile, & ita per essentiam definitum est.

3 Secunda sententia opposita 3 Alber. Bacc. Alex. in Ammo. & Villalp. qui dicunt non posse quidditatiuè definiri. Primò, quia cum sint genera realia, & rationis non habent vnam essentiam definibilem.

Secundò. ex. 7. Metaphysic. entia rationis non habent quidditatem.

Tertiò, quia Logicus non agit de quidditate entis rationis, vt visum est.

4 Tertia sententia vera 4 & cõmunis dicit esse descriptiuam, ita expresse Sanct. Thom. opuscul. 48. c. 2. & ipse Porphyrius eam vocat descriptionem.

5 Pro cuius intelligentia videndum est quid in ea ponatur loco generis. M. Soto. c. de proprio 6 & alij ponunt vniuersale pro genere definitti, & id referri dum dicitur, quod prædicatur 7 sed quidem sine causa hoc dicitur: primo, quia nihil excluditur eã per differentiã, si tam exclusum per genus, constat autem quod individuum a Porphyrio excluditur, quia licet sit prædicabile non tamen de multis, ergo genus non est vniuersale, cùm tam individuum excludat per illud.

Secundò quia in definitione nunquam ponitur cũ genere passio conuertibilis cum eo, inepte enim quis definiret hominem esse animal risibile rationale, cum risibile conuertatur cum animali, constat autem quod prædicabile de multis, quod est passio conuertibilis cum vniuersali, ponitur in definitione, ergo non est vniuersale.

Secunda opinio, ponit pro genere subiectum secundæ intentionis prædicabilis, actu existens in natura præteritorum, & cita Aber. Ammo. & Cauter. probant, quia ex communi sententia cùm accedens definitur in concreto, sibi, cum illius indeterminatione genericâ, sic ait Arist. nomen est vox significatiua ad placitum, & autem vocem esse materiale significati ad placitum, vt secunda parte Summul. c. 2. dicebam. 8 Sed quidem adhuc Porphyrius non videtur sumere pro genere subiectum secundæ intentionis, cum nihil excludat per prædicabile.

Tertia opinio dicit, per vocẽ, quæ referri, quid intentionale immediatè contrahibile per prædicari, ita multi codices 9 sed hoc est præter intentionem Porphyrii, qui prædicari non posuit pro differentia, cùm nihil per illud excludat, neque etiam ipsum individuum.

Quarta ergo opin. cõmunis, & vera Auicen. par. logicæ. c. 7 & alierum, pro genere poni inquit 10 prædicabile, seu quod idem est, quod prædicatur, neque intelligas actu, sed aptitudine, vt verba definitionum solent intelligi, quæ sententia patet vera ex aliarum impugnatione.

Dico primò, data definitio 11 prædicabile, scilicet, in quid de speciebus formaliter loquendo tantum est descriptiua: patet, quia non constat pro, nullo genere, sed si quo loco illius, scilicet prædicabili quod est commune generibus aliis, verũ autem genus est vniuersale, vt latè dixi ar.

1 Sentẽ. Scot.

2

3 2 sentẽ. Alber. & Villalp.

4 3 sententia vera S. Tho.

5 Quid pe natur loco gen. in hac def. dabi tatur

6 Lobariet pag. 28 & Fitelm c. 7

7 Impugnatur & explicati.

8 Impugnatur modus ponendi genus in hac def.

9 Impugnantur codices.

10 Vera sententia Auicen.

11 1. concl.

artic.vlt 4.quæst. vniuersalis. Adde q̃ cùm hæc sit introductio data erat definitio per passionem notiorem, id est per prædicabile, quod concretum si explicetur, tandem ponendũ est materiale loco generis, & hoc vult communis sententia adducta pro Cantero. Sed quidem Porphy. explicationem huius concreti non posuit.

12 e.cõclu. quæ sit definitio quidditatiua genetis.

Dico secundò, genus quidditatiuè potest definiri, quod si definiretur hæc deberet esse definitio [12] Genus est vniuersale species quidditatiuè respiciens, & hæc, genus est cui supponitur species, id est habens sub se quidditatiuè species, sed Porphy. hãc definitionem solum vt nominis explicationem, non vt rei definitionẽ attulit, nam aliter eam explicasset, si eam explicuit dictam descriptionẽ. Rursus hæc definitio, genus est prædicabile de speciebus in quid, si particula prædicabile sumatur pro radice huius passionis, quæ radix est vniuersale, est quidditatiua, vt hæc homo est animal rationale, quia particula rationale significat substantialem radicem intellectus. Porphy. verò, vt dixi, prima conclusione sumit prædicabile formaliter pro ipso prædicabili, quod est passio, propter rationes dictas.

13 Argum. Scot. soluunt.

Ad argumenta, ad primũ quod [13] est Scoti, patet quod prædicabile non est obiectum huius libri, sed vniuersale, per passionem autem definitur, quia notior.

14 Arg. Villalp. soluunt.

Ad primum, Villalp. & aliorum dico [14] quod non definitur hic genus pro materiali, sed vt subsitat secundæ intentioni, quod propter significatum formale, dixi supra.q.1. esse vniuocum, & potest conuenire accidẽtaliter esse genus & alia prædicata tam enti reali, quam rationis.

Ad secundum, Aristot. ibidem. id etiã negat de accidentibus realibus esse perfectam definitionem, & essentiam, illa tamen diminuta essentia generis intentionalis per essentialia prædicata potest definiri quid ditatiuè. Ad vltimũ, licèt Logicus non cõsideret an sint, & quid sunt entia rationis in cõmuni, nec quomodo causentur, vt dixi, bene tamẽ cõsiderat illa entia rationis, quæ sunt forma modi sciendi, vt Architectus considerat formam domus, quæ est accidens, non tamen vtrum sit accidens, nec quod accidens, horum autem quinque vniuersalium simplicium cognitionem Logicus accipit à Metaphysico, ne erret in modis sciendi cõpositis, ex illis ordinatis.

ARTICVL. II.

Vtrum dicta descriptio bene assignetur à Porphy?

QVæstio hæc præcipuè mouetur propter soluenda [1] aliquot argumenta, quæ nonnihil videntur vrgere contra prædictam veritatem, & quod non assignetur benè, probatur primò, quia genus etiam in concreto, secunda scilicet intentio definita non potest prædicari de speciebus quidditatiuè, sed de individuis tantùm relationibus generis. 1 Ratio dubitandi. Arg.1.

Secundò, genus à Porphy. distinguitur à proprio, quia proprium de vna tantũ specie prædicatur, contra quod est, quia propria generũ de omnibus eorũ speciebus dicuntur vt prædicabile. V.g. Dices immediatè tantũ dici de eo, cuius sunt propria, contra, quia differentia immediatè tantum dicitur de eo cuius est differentia, & in hoc distinguitur à proprio à Porphy. quod illa dicitur de multis speciebus, quod tantum est mediatè, ergo. 3 Replica,

Ter-

3 Tertiò distinguit Porphy. genus ab accidenti, quia accidens dicitur in quale quid, contrà, accidens non est de quidditate rei, ergo non prædicatur in quale quid.

4 Quartò, genus ait esse, cui supponuntur species, sed sub differentia, vt sensibile, ponuntur species, scilicet homo, rationale, & irrationale quæ differunt specie, nam de illis prædicatur essentialiter, ergo id non est proprium generi.

5. & vlt. Vltimò distinguit genus à differẽtia, quia hæc non prædicatur in quid, contrà, quia Aristot. sæpè docet differentiam prædicari in quid.

6 Conclu. Respon. In oppositum est [2] authoritas Porphy. Aristot. & aliorum, sic definientium genus, & ratio, quia generi tantum conuenit illa descriptio, nilque superfluit, ergo est bona, nam per prædicabile conuenit cum vniuersalibus, & indiuiduo, per de multis differt ab indiuiduo: speciebus, distinguit ab specie, quæ de indiuiduis tantùm prædicatur, per in quid differt à differentia, proprio & accidenti.

5 Genus in actu exercito est species, cuius definitionem exercet cùm de indiuiduis solum quidditatiuè prædicetur, at in actu signato est genus, quia est significatum, non animal, nec color, sed habens relationem generis, vt sic ma terialia autem genera in actu exercito prædicantur in quid de speciebus, vt quoad: singulares verò relationes generis exercent prædicationẽ, vt quo de quo supra artic. 1. primæ quæstionis præcedentis, singulæ enim singula materialia genera denominant, & faciunt genera quidditatiuè prædicabilia.

4 Replicatur ac. 4 Sed contra [4] relationes generis non sectum, vt animal vt de essentia hominis, ergo nec illud ratio formalis, vt sit prædicabile de illo quidditatiuè. De hoc Caiet. c. 4 de ente. Breuiter tamen dicendũ quod ad prædicationem essentialem [5] duo requiruntur: primum pro fundamento, vt quod prædicatur sit de essentia subiecti; secundum, vt respiciat illud tã quàm superius inferiorem naturã, & hoc fit relatione facta ab intellectu, quæ distinguit animal à suis speciebus, & hæc relatio facit animal quidditatiuè prædicabile formaliter: nam esse de essentia fundamentum est sicuti V. g. albedo, quæ est in me fundamentum est, vt ego sim alteri albo similis, relatio verò similitudinis est ratio formalis qua sim similis formaliter.

5 Prædicatum essentiale duo petit.

Ad secundũ, articulo vltimo quæstionis quartæ vniuersalis dixi, quod proprium de eo, cuius est proprium tantùm immediatè prædicatur, vt risibile de homine, quod si species cuius est proprium habet sub se species vel indiuidua, mediatè de illis prædicatur, quod quidem per accidens est proprio, differentiam autem vel intellexit Porphy. non esse conuertibilem cum specie ma. vel si est nobis esse ignotã, & ita egit de differentia subalterna, quæ necessario habet sub se plures species, licèt mediatè, de quo suo loco:

Ad 6.

Ad tertium respondeo, quod particula quale quid, sumitur dupliciter: primò id est, quale de quidditate, & sic differentiæ conuenit non accidenti: secundò, id est quale aliquid, sicque accidens est quale quid, quod docuit Aristot 4 Topic. cap. 1. dum ait: album est quale quid nuis, id est dicit qualitatem quandam nuis, licet Boetius aliter vertat.

Ad 3.

Ad quartum, genus est sub quo species ponuntur quidditatiuè, sub differentia autem minimè quia de eis non prædicatur quidditatiuè, hæc autem, rationale est sensibile, rõ est essentialis, & dato quod esset tam rationale

Ad 4.

tionale, & aliæ differentiæ non sint species, non prædicabitur sensibile de speciebus.

Vltimum Argumentum petit articulum sequentem.

ARTICVL. III.

Vtrum per prædicari in quid differat genus a differentia?

1 Singularis opinio Laur. Val. Grãmat.

VNus solus Laurent. Valla aliàs Grammaticus, lib. 1. quæstionũ Dialecticarum. c. 28. contra Aristo. Porph. & veritatẽ, negat. Primò quia Aristot. 7. Topic. c. 2 expresse, inquit ille, docet, differentiam prædicari in quid, & ratione probat, genus prædicatur directè de specie, ergo est vt forma illius, & cõsequenter in quale vt differentia prædicatur. Adde quod. c. de substantia, ait Aristot. secundas substantias. quæ sunt genera & species significare quale quid, constat autem quod prædicant quod significant, ergo prædicant quale quid.

Arg. 1.

2 Secundò, differentia præcisa rei quidditatẽ, ergo prædicatur in quid. Confirmatur, ac bilior est ratio differentiæ, quæ se habet vt forma & actus, quam generis, quæ se habet vt potentia & materia, cùm sit perfectibile per illum, ergo præstantior modus prædicandi debetur illi, neque est alius nisi in quid.

3 Tertiò, ex Aristotele tota rei definitiua sæpè prædicetur in quid, ergo & eius partes, quę sunt genus, & differentia prædicabuntur in quid.

4 Quartò, prædicatum in quid est per quod bene respondemus ad quæstionem factam per quid est homo, rationale, quæ est differentia, ergo prædicatur in quid.

2 Qualitas sumi b stantia hic dupliciter accipitur.

Aduertendum qualitatem 2 hic sumi latè pro quauis forma alicuius rei, vide vt forma alia est essentialis, accidentalis alia, ita differentia est qualitas essentialis, proprium verò & accidens qualitates sunt accidentales, similiter particula in quid, dupliciter dicitur, vt diceham; primò, id est aliquid: secundò pro substantia rei. Rursus, substantia potest sumi dupliciter: primo per modum substantiæ, qui significatur termino absoluto per modum per se stantis: secundò sumitur per modum accidẽtis, quæ de subiecto absoluto per modum alteri adiacentis connotatiuè prædicatur, nec loquor de voce, sed de modo, quo res cognoscitur per modum substantiæ per se stantis, aut per modum accidentis alteri adiacentis, genus enim est vt materia, quod per differentiam, vt per formã perficitur.

3 Iam primo, certum est 3 quod differentia prædicet quidditatem rei patet, quia differentia. V. g. rationale est de essentia rei, prædicat autẽ quod est, ergo prædicat quidditatem rei. Et hoc aliqui vocant prædicari in quid, secundum rem.

3 Probatur.

4 Secundò, certum 4 sit quod genus non differentia prædicatur in quid, secundum rem & modum. Probatur, Differentia indicit modum accidentis, quia est velut forma generis, genus autem indicit modum substantiæ, quia differentia informatur, ergo genus prædicatur in quid, quia per modum per se stantis, & differentia in quale quid (de specie intelligo) quia per modum alteri adiacentis & accidentis interpretantis, licet essentialiter vnde inferatur quod ens prædicatur in quid (de quo in art. præcedenti). Certum est genus, qui prædicat essentiam per modum substantiæ per se stantis.

4 Obiect. Resp. n. quæ.

Confirmatur primò, quia rogatus quid est homo, bene respondemus, est

genus est animal, ergo prædicatur quidditatiuè.

Dices 45 sequitur inde quod ens non prædicetur in quid, nam ineptè respondetur, est ens roganti quid est homo. Respondeo impertinens esse, vt aliquid prædicetur in quid, quod præcedat interrogatio nec ne. Ego enim nunc mea sponte dicens, Petrus est ens, vel est animal, prædico quidditatiuè, quia prædico substantiam per modum per se stantis: inde autẽ prouenit quod sit ridicula responsio, est ens, quia interrogans quid est homo, sciebat & supponebat esse ens, & ita ridiculè respondet, qui dicit quod alter sciebat & supponebat verè tamen cum hoc addat prædicatum in quid, dũ dicit est ens, sed hoc quidem non interrogatur, sed quod ens sit homo?

Dices 6 secundò, cur ergo per rationale non respondetur congruè interrogãti quid est homo? Dico quod ratio est quia cum differentia supponat genus, quod est prior pars essentiæ, quasi per fatuum respondetur per differentiam genere omisso, quia differentia non dicit genus, genus autem omnia superiora importat, & ideò nullo omisso congruè respondetur per genus: adde quod cum differentia supponat genus, vt forma materiam, non prædicatur nisi per modum accidentis, genus verò per modũ substantiæ & per se stantis.

Tandem confirmatur conclusio, ex Porphy & Aristot. docente expressè, 4 Topic. c. 2. quod nulla differentia significat quid est, sed magis quale quid &. 5. Meth. text. 33. de quo Sanctus Thom. q. 43. cap 1. Scot. q. 23. Niph. 7 Topi. c. 2. Iabell. M. Sot. & recentiores hic. 7

Ad Argumenta, ad primũ, Aristot (vt dictum est) tantum intendit quod differentia prædicat quidditatem, sed non per modum quid & substãtiæ. 8 Ad secundum respondeo ex Arist. 2 Phys. quod quælibet pars essentiæ est, vt forma respectu definiti (intelligo vt ibi dico) in ratione receptiui essentiæ consideratę definito, nam in ratione est vt perfectiui, sic, quidem ipsæ partes vt perfectibiles vniones, inuenuntur esse vt materiæ causæ materialis, tã materialis & formalis Physica quã Metaphy (vt de in Phis. q. 2 de causa materiali, artic. 2 ratione vltimo.) quia directè & ordinatè subijcitur homo, quam formæ, præcisis essentialibus, vnde hæc etiam, homo est materialis, directa est, sed id prædicat genus per modum quid & per se stantis, Aristot autem. C. de substantia, vt ibi dicam, per quale quid intelligit substantiam habentem vniformitatem ad multa, quæ est vt quædam qualitas, cum sit relatio rationis, sed significatur substantia illa per modum per se stantis, vt etiam intelligitur, ideoq; in quid prædicatur.

Ad secundum dico, quod probat primam Conclusionem, sed non prædicatur differentia per modũ quid.

Ad confirmationem, minus propriè quam genus, differentia est prædicabile, vt dixi, artic. vlt. q. 4. vniuers. l. ideoque potest minus nobili modo præ dicari, in quale quid, quã in quid, vt genus, sicut etiam in Physicis nobilior modus est formæ substantialis quam materiæ.

Ad tertiũ, definitio prædicat quidditatem definiti, & quoad modũ tantum prædicatur in quid ratione generis. Ad vltimum patet ex dictis.

ARTICVL. IIII.

Verum genus simul sit totum, & pars speciei?

DRæsens & sequens quæstio 1 in præsentiarum præmittitur dilucidaturque vt intelligatur vltima difficultas huius quæstionis, quando scilicet genus, vt totum, vel

1 Explicatur.

1 Replic. Respon.

6 Replic. 2 Respon.

7 Tolet. Mer. hic & Lem. 1 de cer. c. 17 Soluuntur arg.

8 Qualiter p. 1

vel vt pars de specie prædicetur? Et pro huius explicatione, primò considerandum, nos in præsentiarum non agere, de genere & specie pro formali, quia vt sic dicunt relationem genereitatis, & specieitatis, entis scilicet rationis, quarum neutra aliam includit, cum sint in tertio ordine, duę species condistinctæ, sed agimus pro materiali, de natura inquā quæ denominatur genus vt animal, & species vt homo.

6 Genus et species hic materialiter sumuntur.

Secundo sciendum, quod nil aliud est esse partem intrinsecam alicuius rei, quam esse principium intrinsecum illius, ideo enim materia & forma sunt partes intrinsecæ hominis, V.g. quia sunt principia illius intrinseca quidem. Vnde idem est quęrere an sit principium speciei ipsum genus, vt ait Porphy. & alij quærunt, & an sit pars illius vt nos interrogamus.

3 Pars intrinseca quid.

Hoc posito pro accisione, maximè notandum, quod præter compositionē, naturæ & suppositi, esse & essentiæ, quā latè, expositores d. Tho. 3. p. q. 3. explicāt. Triplex est compositio alicuius naturæ, & consequenter, tripliciter aliquid 4 potest esse pars, prima est compositio Physica, ex materia & forma physica, realiter distinctis: secunda est Mathematica vt numeri ex vnitatibus, & cōtinui, ex suis partibus, quæ realiter distinguuntur in numero, & in continuo saltim in potentia, quæ reducitur, ad actū per diuisionē continui: tertia est Metaphysica, quæ secundum omnes etiā in angelis reperitur, quæ quidem compositio est partium quæ distinguuntur ratione, supposito tamen fundamento in re, & ita est compositio rationis, quia partes sunt idem re, & ita non cōponunt totum, sed per intellectum per quem distinguuntur, potest enim intellectus noster ea quæ sunt idem re cōcipere distinctis cōceptibus, ideoq; dicitur adunata diuidere, de quo

4 Cōpositio triplex. Mathe. Phys. & Metaphy. & quid sint

satis supra. V.g. in homine animal & rationale sunt idem, intellectus tamē attendens & cōsiderans in homine distinctas operationes, scilicet intelligere & sentire, vno conceptu explicitè concipit essentiam, vt radicem sensationis, alio verò, vt radicem intellectionis, ipsæq; naturæ conceptæ, sunt conceptus obiectiui & partes compositionis Metaphysicæ, & ita dicuntur partes Metaphysicæ. Secundò notandum, quod cum ab eodem gradu 5 possent duæ operationes manare, vt ab eodem rationale, intelligere & velle, opus est ad inueniendos distinctos gradus qui sunt partes Metaphysicæ, videre aliquid in vna natura, quod nō sit in alia, vt intelligatur non esse ominō, vtriusque operationis, eandem radicem adæquatam, siquidem vnum reperitur sine alio. Vnde licet cōpositio hęc, partiumq; distinctio fiat ab intellectu actu, fundamentum tamen supponit in eorum naturis, quæ quidem aliquid habent simile, aliquid verò dissimile: illud ergo in quo conueniunt est genus, quod ideo sub se colligit species: illud verò in quo differūt differentia est ab hoc gradu cōuenientiæ sumitur genus, & à gradu quo differūt, differentia. Tertio notandū 6 inter has partes Metaphysicas, genus quod est commune & indeterminatum, esse intrinsecè vt potentiā contrahibilē, perfectibilemq;, differentiam autē, se habere intrinsecè vt actum cōtrahentē, qui terminat genus ad speciē, vnde species ex illis cōpositā est ens per se, vnde Arist. 8. Meth. tex. 15 genus docet esse materiā, differentiā verò formam, non ita quod genus importet solam materiam, differentiaq; solam formā, essent enim partes Physicæ, contra quod Alexander lib. 2. naturalium quæst. 9 vlt. Cōmentator 1. Metaph. tex. 17. sed quia genus se habet vt materia Physica, quę per varias formas aduarias species hominis

5 Quomodo gradus Metaphysici inueniantur,

6 Notab. pro conclusione responsiua quæst.

scilicet & æqui, determinatur & contrahitur, ita genus per varias differẽtias quæ ideò dicuntur formæ ad varias species, hominis, scilicet & equi determinatur, vtraque tamen pars, dicit materiam & formam, in rebus compositis, intelligę, ex materia & forma, aliter distinguerentur realiter ab specie, quæ eas dicit. De quo videndus est D. Tho. 1. p. q. 50. artic. 2. ad primum. vbi optimè expositores. 2. contra gent. c. 95 vbi Ferr. de ente & essent. c. 3. vbi Caiet & cap 6 Capreol. 1. d. 8. q. 2. Sonzin. 7. Meth. q. 36. Cabel. q. 15. & 18.

Patet, ergo iam ex dictis qualiter Genus sit pars speciei, illiusque principium, vt hic docet Porphy.

ARTIC. V.

Vtrum genus, actu, vel tantum in potentia, species contineat?

Explicatur titulus.

QVia propositio affirmatiua dicit [1] vnum esse aliud, nil prædicatur de aliquo, quin aliquomodo includat illud: inquiro ergo si quando animal. V. g. de homine & equo, &c. prædicatur, actu, vel tantum impotentia, dictas species contineat hinc enim patebit, si de illis vt totum, velut pars prædicatur.

Porphy. genus continere differentias asserit, & per consequens species in potentia, idem videtur insinuare Philosophus, vbi suprà text. 9. dicens genus esse vt materiam, [2] & ratione probatur, primò, nam si actu genus contineret species, sicut manus, & pes sunt partes hominis, quicas dicit actu, ita species, & differentiæ erunt partes generis, & consequenter erit falsum dicere, rationale, vel homo est animal, vt falsum dicitur manus vel pes est homo, consequens tamen est absurdum.

2. sentẽ. Porphy.

Secundò, quia si genus continet actu, sequeretur quod idẽ clauderet actu oppositi, quod implicat, nam animal actu claudit, rationale & irrationale, sicut color albedinem, & nigredinem, quæ sunt species coloris. Rationale autem & irrationale opponi sunt ergo. Confirmatur, nã si animal. V. g. actu continet rationale, & irrationale, falsum erit dicere, equus est animal, sicut est falsum, equus est homo, quia homo dicit actu differentiam rationalem, antecedens patet, quia pertę animal continet actu rationale, & ita animal prædicatur de equo, etiam rationale prædicabitur de illo. Confirmatur secundò, quia si actu genus dicit differentias contra Porphy. & veritatem, species nihil adderet generi, nam tantum specie dicit actu genus & differentiam.

Sanct Thom. tertio de ente [3] ait species esse in genere, vt indeterminato, animal enim, inquit est totũ, quod est homo, ideoque ab Aristot. fæ, è dicitur genus totum, &. 7. Physi. text 31. ait in genere latere æquiuocationes. Idem multi Thomistæ ex suprà allatis, Quia tamen dissensio [4] est de voce, nam Porphy. & alij nolunt genus continere species in potentia, vt materia formas, vel vt cera figuras, quia sic etiam nec forma fit materia, nec figura cera, vel superficies, non esset verum dicere, homo, vel rationale est animal, ideò pro explicatione.

3. 2. sentẽ. S. Tho.

4. Dissensio est de voce in hac q.

Notandum maximè est vnum posse [5] aliud continere actu multipliciter: primò, explicitè, sicuti definitio hominis expressè dicit animal rationale. Secundò determinatè, licet non explicitè, vt homo dicit rationale determinatè, licèt non explicitè, quia est de eius essentia. & his modis genus nec dicit differentias, nec species, quæ non sunt de eius essentia: Tertiò, determinatè, vt nihil sit in

5. Vnũ cõtinet aliud multipliciter.

in contento, de cuius essentia non sit contenens, & ideo omnia indeterminatè claudit, quia nihil est in re, quod non sit eius. Circa autem de differentia dicam, an genus ita contineat aliquas differentias, vt sit de illarum essentia. Quarò, poterit aliquid aliud contineri indeterminatè, & in potentiâ, licèt non sit de essentia omnium, quæ sunt in contento, quia propter dictâ identitatem, significati formalis, vel materialis, continens non præcisè tamen est continens, quia indeterminatum manet, vt de hoc, vel illo contento dicatur, & sic animal, & omnia genera continent differentias, & species, quia ex dictis supra, hoc modo sunt idem, sin verò id sortiuntur eadem quod genus vt animal. V.g. dicit determinatè non claudit determinatè, nisi naturâ habens tertiuam, & ratione huius est pars Metaphysica potentialis ad differentias: quia verò implicitè dicit species, & differentias totum eli, & de eis prædicatur, quia dicit indeterminatè omne, quod illæ habent & ita idem est pars Metaphysica propter id, quod dicit determinatè, & totum prædicabile propter ea, quæ inuolerit indeterminatè, & hoc tantum vult Porphyr. Aristot. & S. Thom.

6 Ex dictis patet 6 & ita idem est pars Metaphysica propter id, quod dicit determinatè, & totum prædicabile propter ea, quæ inuolerit indeterminatè, & hoc tantum vult Porphyr. Aristot. & S. Thom.

7 Ex quo infero incongruè 7 quosdam velle genus dicere speciem, & ea de ea fundata, non quidem explicitè sed determinatè, vt homo dicit rationale, quia tunc tantum esset dicere homo est animal, vt probat vltima confirmatio, & alia tria argumenta, quæ procedunt contra illos.

8 Ad primum 8 nego sequelam, quia homo determinatè dicit pedem, manus, &c. quæ ideò sunt partes actuales, quare non prædicatur homo de aliqua parte, quia dicit alias determinatè, genus autem minus dicit determinatè, quod species non claudat in se, sed tantum dicit alias species confusè, & indeterminatè.

Ad secundum, distinguo antecedens, quia genus, implicat determinate claudere oppositâ, non tamen indeterminatè, quia tantum est dicere vnam rationem, in qua opposita conueniunt, vt de illis possit prædicari. Ad.2.

Prima confirmatio solùm probat genus non dicere determinatè species.

Ad secundam, nego antecedés, quia species addit genero. V.g. animali, quia determinatè dicit differentiam rationale, quam determinatè animal non dicit.

ARTICVL. VI. & vltimus.

Vtrum genus prædicetur de specie, vt pars, vel vt totum?

MAgister Soto asserit genus, V.g animal 1 sumi primo cum precisione, id est sine ordine ad species, & sic esse partem speciei, & definitionis, ac consequenter de specie non prædicari. Secundò sumi sine præcisione, & sic esse id, implicitè continens species, & de eis prædicari. Probat primò, quia si eodem ponitur pars definitionis, & differentias actu, erit nugatio addere differentiam, dicendo animal rationale, ergo vt pars definitionis non prædicatur de specie. 1 1. sententiæ Sot. Arg.1.

Secundò, quia aliter eodem modo esset pars, & totum quod est impossibile.

Tertiò, quia alias genus in definitione non contineret confuse implicitè alias species. Probatur sequela, quia animal, V.g. vt est in homine non dicitur de equo, neque vt est

vt est in homine impropriè dicit aliàs species, vt est in homine, de alijs dicerentur quod est abstractũ. & cõsequẽter vt pars non prædicetur de specie. Et Boetius genus in definitione ait est pars, in prædicatione totũ, ergo vt hic nõ prædicetur de specie. Secundã tenẽtia, quã iudico [2] verorẽ dicit quod ecia cõprehenditur in definitione ex pars & toti, modo dicto implicitè cõtines species & differẽtias, ita tenent omnes M. Greg. Arimin. quod S. Thomas accẽsens quandam obiectionẽ grecorum, vt in Apollinar. recitat ea impugnat. q. 3 not. b. de spe. ita per omnes Scot. q. 16. prædicta & alij: 3 probatur 1. quia genus vagum, vt præcise ergo dicit implicitè cõtinentiam quoad species & differẽtias, ita tenent quoad singulares quos ratio quidditatiua speciei cõtinet, & differentias, ergo obligatus est declarare species, & differentias.

Secundo, quia Arist. 1. de 4 partes dialecticas ingredi tradit per le de definito, partes autẽ sunt genus & differẽtia, ergo per se prædicabuntur de definita specie & consequenter dicunt implicitè. Vltimò, eo modo concretũ, ex dicto patet, 3 valet tali, nõ significat cum actualitate, cũ significet per modũ habentis, ergo animal, dicit habentem animam, non potest significare & consequenter nec à vero definitione remouetur, cum, nõ dicat de subiecta, quæ sunt genera, species, vel differentiæ, nec de colore, & omnes tenent nõ significare præcisè talem, ergo implicitè vnum dicit duo, & consequenter de illo prædicabitur. Ad primũ respondet. q. quantũ ad hoc determinatè definit, & nõ ad aliquid illã aliarum relationẽ. Ad secundũ animal in definitione quã dicit est totum, & nõ ut habet definitionẽ, vt de nõ ente est ens, & ita dicimus de ente ens & totum.

Ad 3. negatur, quia malè ponitur in definitione id genus cõmune definito, & alijs, per differentiã autẽ contractum, ita est species, per hominibile equus, per rationale homo. Boetius tamen tantum intendit ratione significati determinati poni in definitione, nõ tamẽ negatio implicitè includere inferiora & est: ergo, relucta altarũ sectarũ, de quibus ut ibi.

[2] Secunda sententia verior.

[3] Contra. & Nic. Cad. & Tolet.

Prob. 2.

VI. Pro.

Ca. II. De specie.

SPecies aut dicitur quidem, & de vnius cuiusque forma: quæ significatione dicitur solũ, præsentissima formæ cui assistimus. Dicitur autem & de eo, quod subiacet significato generis collocatum: quasi significatione hominis qui est species animalis dicere consueuimus, quod quidẽ est genus, animal autẽ species coloris, & triangulus figura: species simili modo significatur. Text. 1.

Text. 1

Text. 2. Quo fit vt genera assignantes mentionem faciamus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie, hoc ipso quid est prædicatur: & nunc id esse dicimus speciem, quod sub alio existens genere collocatum scientiã efficit eius cui assistimus: & genus est species alicuius, species autem alterius vtrique, vel ambobus de substitutionibus adiacere necesse est.

Text. 2

Text. 3. Ens autem dicitur species entis: & hoc modo species est id quod subiacetur generi, & de quo genus in ipso quid est prædicatur.

Text. 3

In-

In super hoc etiã pacto species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicari. Verũ hæc quidẽ assignatio ipsius, erit infimæ speciei, & quæ tantũmodo species est: cæterę verò & talibus competent, quæ non infimæ sunt.

Text. 4. *Text. 4. Atque id quod dicimus hoc pacto fieri manifestum. In vno quoque prædicamento sunt quędã summa genera & quædã infimæ species: & inter hæc, media quędã sunt, quæ genera eadem speciesque dicuntur. Est autẽ id quidẽ summũ genus, supra quod nullũ omnino genus transcendit, infima verò species ea sub qua nulla prorsus alia species collocatur. At inter hæc summũ in quã genus, speciemque infimã, sunt alię, quæ genera sunt eadẽ speciesque, no eadẽ tamen, sed diuersorum respectu. Explicetur aũt id quod diximus. Vno in prædicamento deducendoque fiat hoc pacto. Substãtia est quoddã, & ipsa genus, vt patet: atq; sub ipsa quidẽ est corpus, sub corpore verò est animatũ corpus, sub quo animal cadit. Sub quo rursus animal particeps rationis est, sub quo homo cadit: sub hunc Socrates, Plato singulique homines colligãtur.*

Generum ac specierum in Prædicamento Substantiæ ordo.

Genus. Substantia, generalissimũ
Species. Corpus. & Genus
Species. Animatũ Corpus. & genus
Species. Animal. & Genus
Species. Rationale animal. & Genus
Species. Homo. Specialissimi
Particulatim Socrat. & Plat. homines.

Verũ igitur substãtia quidem genus summũ, maximaq; patens est, solũq; genus: homo verò species tota, & species solũ: at corpus, species quidẽ est substantiæ, genus aũt corporis animati: animatũ verò corpus, species quidẽ est corporis, genus aũt animalis rursus animal, species quidẽ est animati, genus aũt animalis participis rationis. Homo verò species quidem est animalis participis rationis, genus aũt hominum singulorũ nũ est, sed species solũ. Arq; omnino id omne quod est ante individua, & de ipsis sine vllo medio prædicatur, species erit dũtaxat, et nullo modo generis rationẽ subibit. Vt igitur substãtia, quia supremũ est, propter ea quod nihil est ante ipsã, genus est summũ, vti diximus: sic & homo, quia species est, sub qua nulla species prorsus, neq; quicquã eorum quæ dividi in species

possunt: sed individuorum (individuum enim Socrates & Plato, atque hoc album est) species erit profecto solum, ac vltima species, specialissimaque species, vt diximus. Media verò species eorum quidem erunt, quæ sunt ante ipsa genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata.

Tex.5 Tex. 5. Quare hæc quidem duo habent respectus, vnum ad ea quæ antecedant, quo species alterum ad sequentia, quo genera illorum esse dicuntur. Extrema verò vnum habent duntaxat: summum enim genus ad ea quidem, quæ sunt sub se collocata, respectum, habet: est enim genus, vt patet: ad superiora verò nullum profectò habet: cum supremum sit genus, & vt principium primum, atque (vt diximus) id supra quod nullum inueniri genus omnino potest. Ima quoque species vnum habet respectum. Habet enim ad supera, quorum species dicitur, vt continens ipsa: Superiorum autem rursus species appellatur, vt continetur ab illis.

Tex.6 Textus sextus, Definiunt igitur genus summum sic, quod genus cum sit, non est species. Et rursus, supra quod nullum aliud omnino genus transcendat. Speciem verò imam hoc pacto: quæ species cum sit, non est genus: & rursus, quæ species cum sit alias in species diuidi nequit: & insuper, quæ de pluribus differentibus numero, ipso quid est, predicatur. Media verò, quæ his interiacent, alia alio rum alterius genera speciesque vocant, atque vnumquodque inferorum speciem esse genusque statuunt, non respectu tamen eiusdem: sed diuersorum. Ea enim quæ ante speciem imam vsque ad summum genus ascendant, & species & genera alterius dicuntur: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, ac tandem Iouis filius. Verum in familijs quidem ad vnum, velut Iouem, plerunque principium ipsum reducitur. In generibus autem non ita res sese habet. Nõ enim ipsum ens vnũ omnium genus commune est, nec vniuersa generis eiusdem, supremo scilicet

in

in genere, vt Ariſt. inquit, euadunt, ſed vt in prædicamẽtis prima genera decem, quaſi principia decem prima ponantur. Etſi enim omnia quis entia vocauerit, equiuocè (inquit) & non vniuocem vocauerit. Nam ſi ipsũ ens communem omnium genus eſſe vniuoce vniuerſa profectò entia diceretur: cum autem ſint decem prima communicatio nomine tantùm, haud vero & ratione, ad id nomen accommodata eſt.

Tex. 7 Textus ſeptimus. Genera igitur ſunt ſumma quidem decẽ: ſpecies autem ima numero quidem ſunt aliquo, at non infinito. Individua vero quæ ſub imis collocantur ſunt infinita. Quapropter deſcendere à ſummis vſque ad ima Plato iubebat ibique ſtare. Deſcendere vero per media, differentijs ſpecificis dividentes: infinita autem omittere: neque enim cadere ſub ſcientia poſſe. Cum igitur ad ima deſcendimus ſpecies, tranſire per multitudinem diuidendo neceſſe eſt: at cum ad ſumma aſcendimus genera, in vnum, multitudinem ipſam colligamus oportet. Species enim in vnam naturã multa congregat: & magis id etiã genus. Particularia vero ac ſingularia vnum econtra in multa ſemper diuidere videntur, ſpeciei quippe communicationes, homines complures, homo vnus ſunt: at vnus atque communis, ipſis particularibus plures. Singulare namque diuiſiuum ſemper eſt, ipſum verò commune, collectiuum vnius ſuapte natura efficax. Aſſignato vero genere, ſpecieque, quidnam vtrumque ipſorum ſit, cùm genus ſit vnum, ſpecies verò plures (diuiſio namque generis in ſpecies plures ſemper eſt) genus quidem ſemper de ſpecie prædicatur, omniaque omnino ſupera de inferis ſemper dicuntur: ſpecies verò neque de propinquo ſibi genere, neque de vllo ſupero prædicatur: non enim conuertitur. Nam aut paria de paribus, vt hinnibile de equo, aut maiora de minoribus, vt animal de homine, prædicetur oportet: minora verò de melioribus non oportet. Non enim animal hominem eſſe dixeris, qualiter hominem animal eſſe dicas, atque de quibus ſpecies prædicetur, dictũ eſt & ſpeciei genus, & generi etiam

generis, vsq. ad summum genus necessario prædicatur. Nam si verum est dicere, Platonem hominem, & hominem animal, & animal substantiam esse: verum et Platonem, animal dicere & substantiam. Cum enim superas semper de inferis prædicentur. Species quidem de individuo, genus autem de specie, ac individuo summum vero genus & de genere, vel de generibus, si plura media subalternaque sint, & de specie atque individuo prædicabitur. Summum enim de generibus, & speciebus, ac individuis omnibus prædicatur: illud autem quod est ante imam speciem genus, de vniuersis imis ac individuis dicitur. Ea vero quæ est solum species, de omnibus individuis prædicatur: individuum autem de vno solo particulari.

Tex. 8 Textus octauus. Individuum autem dicitur Socrates, & hoc album: atque hic accedens Sophronici filius, si solus Socrates dicitur filius est. Individua igitur ex totis dicuntur, quia ex proprietatibus quidque constat, quarum idem aggregatum non quam in alio fieri. Socratis namque proprietates nullo in alio pariter iisdem eædem sunt. Homines autem, communis dicuntur esse eadem in pluribus, non vero in omnibus particularibus conuenire, quo rectius homines partes sunt atque inueniantur. Individuum igitur species, & species a genere continetur. Genus enim est quodammodo totum: individuum autem pars. At species & totum, ac etiam pars est: sed vt pars quidem ad aliud, vt totum autem non ad aliud dicitur sed in alio. Totum enim est in ipsis partibus. De genere igitur atque specie, & quandam sit summum genus, & quid ima species, & quæ sint genera speciesve, quæ præterea sint individua, & quot modis genus, speciesque dicantur, satis iam explicabimus.

SVM-

SVMMA textus.

1 Prima pars capit.

TRes partes continet præsens cap.[1] in prima ponit Porphyrius tres acceptiones, vel definitiones speciei: in secunda continuat ordinem prædicamentalem subsumptivæ, vt differentias tam imas, quæ proximas declaret, tum tertio corollaria quædam colligat, postea agit de individuo.

Quantum ad primum, species dupliciter sumitur, primo pro pulchritudine secundum Logicen, cujus ratio definitionis petitur, quod species est, quæ sub uno genere, accepto et collecto e pluribus sectarum, collocatur quia eorum genus & species certis finibus, vnum in ordine ad alia habet definiri. Secundo, finito, quæ species est, de quibus genus inquid prædicatur. Tertio, sic finito, species est, quæ de pluribus & diversis numero differentibus quid. Verbi causa primo, qui est species, de pluribus hominibus, scilicet, Petro & Paulo, prædicatur inquid talis aliquis: similiter leo de hoc & illo leone inquid prædicatur.

2 Secunda pars capit.

Quod secundum videndum est ar bor Porphyr. apponit, in qua reperies supremum genus subesse, quia ista est genus, vel supremum aliud genus non habet, & intermedia genera, et vivos ante se, quæ sunt species & genus, & subtus species. Vnde species una tantum est species generis suprema, vt substantia, genus immediata verò relictu sui inferioris species, respectu superiorum genera. Deinde prædicta arborem vitiudine familiarem facit, inquit patuerunt, vt parvi fasciculi ligneis & flagellis finis tantum differunt: est tamen differimen, quod plures fasciculi, poliunt reduci ad vnum principium, non autem plura prædicamenta ad vnum genus. Quia vt dicetur in sequenti prædicamenti, in nullo vtrique conveniunt, & ita in nullo genere, quia vnivocatio est de ratione generis.

3 Tertia pars capitis.

Tandem de tertio prima illatio 3 est recte Platonem iussisse in sectionem generis fieri in speciebus, quia sunt, sunt, individua autem infimæ, de quibus ne quit esse scientia. Secunda, deinde ordine a generalissimo vnum per media, dimus, aiens genera, verò dispositum ratio vnum colligatus. Vnde participatione vnius speciei plures homines sunt vnus homo, & quamvis vnum est vniversalius, cum agi collectum. Tertia maiora de minoribus, vel æqualia de æqualibus prædicantur, minora verò de maioribus tanquam, de quo genus tenetur, sicut patet ratione cæteris, prædicetur cum genus. Quia ex dictis in præcedenti capite genus est quod de pluribus differentibus in quid specie inferioris continetur.

Propriè dicit tertio individui est esse id, quod de vno tantum prædicatur.

Secundo, cuius collectio proprietatis in alio non reperitur. Tandem colligit quinquenia tantum esse partes, scilicet, substantiam, quia continetur sub specie, & nihil amplius continet: species autem esse totum & partem, quia continetur sub genere, & continet individua, genus autem quinque species, vtpote sunt tantum esse totum, quia continet species, & tantum ne sit genere continetur. Ens enim quod est genus a Porphyrio prædicamenta & generalissima, nolit tamen vocari genus, cum non sit vnivocum. Vnivocatio autem necessario respectu, et ad eadem genera & species, cum sit omnino extra essentiam differentiarum.

Animo

Annotationes circa literam.

AMmio. Boetius, & Alber. & communis bene affirmant Porphy. recto ordine [4] prius de specie, quàm de differentia agere, quia species correlatiua est generis, & ita cognitio eius necessaria ad cognitionẽ generis, licet autem etiam differentia ad genus referatur quatenus vero ista est contrahens, illud vero contrahibile, tamẽ potissimum hic agitur de genere, vt est vniuersale, & vt hic, ma risedum est, quod species solis, aut eius correlatiuum, speciebus, inquam, vt subijcibilibus præcipuè, cùm hoc tamen semel instituto de illa sermone oportuit ad tollendam æquiuocationem, vtramque illius rationem subijcibilis, inquâ, & prædicabilis explicare. Secunda ratio, quia in linea prædicamentali prius occurrit genus, & species, deinde differentia, præterquam quod genus, & species prædicabilis proprius sunt vniuersalia, quam differentia, quæ vt contrahens, prius numeratur à Porphyrio in prologo, quã species.

4 Ordo dicendi.

Notandum secundo quod licet [5] à Grammaticis species ponatur primitiua, & derinatiua, & à iurisconsultis pro individuo, dicũ enim dari idẽ species, idẽ numisma ff. de reb. cred. Et si certum petatur, & genus vocat, quod nos speciem, & sacra pagina in Genesi dicit Deum creasse lignum pomiferum fercns fructum iuxta genus suũ, id est, speciem suam, imo varia hominum genera dicuntur, à Philosophis etiam species sumitur pro similitudine ab obiecto missa, & pro forma rei naturalis, rem in specie constituens, vt animal rationale, has tamẽ omnes acceptiones Porphyr. omisit, quia tãtum voluit afferre faciem pro pulchritudine, quæ cũ specie Logica habet similitudinem, vt enim pulchritudo ex Arist. 3. Top. cap. 1. S. Thom. 1. p. q. 39. artic. 8. ex plurium proportione, & vltimo constituit (quemadmodum Horatius dicit epistola 2. lib. 2.) sic species ex genere & differentia resultat bene ordinatis. Secundo dicitur species pulchritudo respectu generis, vt proprie respectum, & (vt antiqui dicebant) speciem dãm potentiam, & latitudinem generis, vt bene Rodolphus, 1. de inuentione cap. 6. ex Alber. Ammo. & Boetio, & Louaniensibus. Tertio dicitur pulchritudo respectu finis duorum, quia tota pene perfectio individuorum est species, vt dicunt Carter. & Villalp. qui cum magistro Soto, Lobaniens. & alijs tractant, si sit legendum species Priami digna est imperio, vel species prima, aut primum, & rationes quare dicatur digna imperio est Homero, Platone, Aristotele, Socrate, quæ omnia parum retetunt.

5 Multæ acceptiones speciei.

6 Species qualiter sit pulchritudo.

Tertio, notandum, quod quamuis ex Arist. 6. Top. c. ap. vltimo, propriè, vnius rei vnica sit definitio, duas 7 tamen secundum Magistrum Soto, & Auicennam, Porphyr. posuit definitiones speciei, viam enim faciunt totum hoc, species est, quæ sub genere penitus, & de qua genus in quid prædicatur. Ammonius verò, Boetius Albertus, Caietanus, & Carterus bene dicunt esse tres definitiones eiusdem de vna illarum, vtpote de vltima Porphyrij agens, aut, tanquam conuenientes speciei vltimæ, aliàs verò etiam subalternæ, vnde plures sunt quam duæ. Pro quo 8 considera speciem, verbi gratia, vt homo quæ de multis dicitur quatuor habere respectus, quantum attinet ad præsens, vnus est vt vniuersale quid est, ad individua, alius hic nascens, vt prædicabile est, ad idem. Tertius interioris in forma ad genus, cui supponitur: Quartus ex hoc

7 Quare 6. tot definitiones speciei posuerit Porph.

8 Species quatuor habere respectus.

hoc prouenies, quem habet vt subiectum ad genus, vt prædicabile, & ita eiusdem rei, quæ est species. secundū varias rationes respectu[que], variæ sunt definitiones: prima enim datur de respectu, quem dicit species in recta linea, vt inferius ad genus vniuersale: Secunda de respectu, quem habet vt subiectum est, in prædicatione ad genus, vt prædicabile: tertia de respectu, quem dicit ipsa, vt prædicabilis est, ad individua, per quem, vt per passionem explicatur alius respectus, quem habet, vt vniuersalis, vt dixi q. 2 etiam de definitione generis. Porphyrius autem dicit, speciē vnam tātùm habere habitudinem à qua dicitur species, nam ab omnibus respectibus species ima dicitur species: genus autem subalternum ab vno dicitur genus, & ab alio species.

9 Multa dicta Porphyrij simul explicant.

Quarto, notandum[9] (& hic multa dicta Porphyr. deinceps explicantur) quod, in vnoquoque prædicamento, ait, esse suprema genera, vbi vox vnoquoque collectiuè sumitur, id est, omnia prædicamenta habēt suprema genera, singula tamen vnum tantùm. Ab Arist. dicitur primum genus, licet ab eodem 7. Metaph. tex. 43 quod penitur vt immediatum genus, v. c. animal homini, dicatur primum, quæ autem sub genere supremo continētur, dicuntur genera & species subalternæ, quia alternatim respectu diuersorum sunt genera & species, & quia sunt genera & species sub altero genere. Secundo etiam dicuntur genera media, licet Logicè, quia & prædicantur de specie, vt generalissima, & subijciuntur generi, vt species infimæ autem species, quæ tantum in individua diuidentur: dicuntur species imæ, species specialissimæ, species atomæ & individuæ, quia tantum differentia materiali & numerica diuidūtur non formali: vbi attende

10 Porph.

[10] quod horum omnium potius penit a. bo-

rem prædicamenti substantiæ, quia nobilius, cuius generalissimū est substanti (quicquid dicat Auerr. de quo in prædicamentis) posuit autem corpus animatum, pro simplici voce viuens, ne videretur Deum comprehēdere, qui est ipsa vita. Item posuit rationale pro genere ad hominē, quia fecit Angelos etiam esse animalia rationalia, vt refert Matizius, & tribuit Platoni, & Ciceroni, & affert Plutarchum de hoc agentem, quod est contra bonam Philosophiam, & in fide temerarium.

quare posuerit corpus animatum.

Quinto, notandum Porphy. dicere species esse in numero, individua vero infinita, cui videtur obstare saltim naturaliter non posse esse infinitos homines, & leones,[11] cōmuniter respōdetur, licet non possint esse infiniti actu, quod vocāt categorematicè, posse esse in potentia, quod vocant syncategorematicè, infinitos homines, leones, &c. id est non tot quin plures. Cōtra est, quia etiam in speciebus figuratorum, & numerorum, secūdum omnes non tot sunt species, quin possint esse plures. Vide Lobanien.[12] aliter dicunt Porphy. tantùm loqui in prædicamento substantiæ, quod posuit: nam aliter vniuersum non esset perfectum, si non haberet omnes species. Sed quidem etiam non videtur congruè dictum, quia non est de essentia alicuius perfectionis vniuersi, vt sint omnes species possibiles, nam in infinitum, & vltra possunt produci plures, & plures species angelorum, imo rerū corruptibilium, ad quas alij limitāt Porphyr. sed quidem possunt etiam plures species in infinitū produci intra latitudinē sensibilis, vegetabilis, &c. Quare Canterus[13] ait individua esse infinita non numero, sed quia sūt sine definitione, cùm non possit singulare definiri, sed de hoc infra dicam quid sentio. Dicendum[14] ergo his omissis Porphyr non attendisse absolutā Dei po-

11 Cōmunis solutio impugnatur, quomodo individua sint infinita.

12 Solutio secunda Lobanien. reijcitur.

13 Solet. 3. Canteri probab.

14 Vera solutio auct.

en

potentiam, sed egisse solum de ordine, & potẽtia naturali, qua species sub stantiæ non valent produci in infinitum, at possent in diuidua in infinitũ multiplicari.

15 Participatione vnius speciei plures homines sunt vnus homo, &c. explicãtur.

Sexto, aduertẽdum[15], quod (inquit Porphy. participatione vnius speciei plures homines sunt vnus homo, sed non absolutè, & simpliciter, quia vox participatione speciei, est additum diminuens, & ita non tenet à dicto secũdum quid ad dictum simpliciter, & hinc est quod licet homo in re sit vnũ formaliter in multis, modo explicato suprà, non sit actu vniuersalis, quia non est absolutè vnum, id est, non diuisum, sed cum addito scilicet formaliter, hoc est non diuisum per principia formalia: bene tamen per numerica, à quibus abstractus per intellectum est vniuersale Metaphysicum, de quo Scotus q. 2. in Logicam.

16 Maiora de minoribꝰ, &c. explicatur à Cãte. & Caieta.

Septimo, ait Porph. minora de maioribus[16] non prædicari, id est, ex Cãtere (quod desumpsit ex Ammo.) inferius in linea prædicamenti non prædicatur directè de superiori, hæc enim, animal est homo est indirectè secundo explicatur à Caiet. de prædicatione per se, ita vt minus commune de communiori per se non prædicetur, & secundùm vtramque expositionem stat, hãc, animal est rationale esse directam, vt dixi q. 3. vniuersali, quia rationale nõ est inferius in linea, & quia non est de essentia animalis non est per se, bene tamen directa.

17 Genus quomodo magis collectiuum quã species.

Vltimo aduertendum[17] quod Porph. ait, quod genus, animal, v.c. est magis collectiuum quam species homo, & quanto magis cõmune, magis collectiuum, cui videntur obstare duo. Primũ quod nec vox, homo, nec vox animal sunt termini collectiui. Secũdo quia homo magis vnit quam animal. Duo enim homines nõ distinguũtur formaliter, vt duæ species contentę sub animali, ergo magis collectiuus est homo. Ad primũ dico neutrũ esse nisi largè collectiuum, quia scilicet sub se interiora continet: & hoc intendit Porphy. ille autem est propriè terminus collectiuus, qui nec importat vnũ per se, ingenerabile naturæ vt homo, nec in genere artis imitantis naturam, vt domus, dicet ex pluribus rebus coalescat: sed illud est collectiuũ, quod significat plura non per se, sed cum ordine ad vnum extrinsecum, vt acervus plures lapides in vno loco, de quo Merc. latè opus. arg. Ad secundũ licet animal intensiuè minus collectiuum quã homo, vt ratio facta probat, extensiuè tamen magis colligit, quia plura colligit, & sic loquitur Porph.

21 Relegatur quædã dub. in propria loca.

Hic dubitari posset[21] Vtrùm vnũ relatiuum debeat definiri in ordine ad aliud? sed de hoc. c. de relatione, interim supponatur pars affirmatiua, vt vera & communis. Secundo, Vtrùm detur genus immediatum alicui speciei? & Vtrùm animal sit genus infimum? quia tamen ista pendent ex cognitione, & natura differentiæ, illic eas discutiam.

QVAESTIO. I.
De natura speciei subijcibilis.

1 Disponitur quæstio, & omnis tract. de specie.

DIsputationem hanc[1] de natura speciei, eiusque quidditate, in duas partes diuidimus, in prima de primo respecto, quem dicit ad genus, vt in recta linea sub illo collocatur, hoc est de specie subijcibili, tractamus, quæ est terminus relationis generationis: in secunda verò sermo erit de ea, ut species, vt vniuersalis est, & præcipuè de prædicabilitate, quæ est passio illi originata, de eius termino scilicet, ad inuiduo, vbi nihil de eius definitione, & quidditate dicimus: de primo inquirũtur tria, primo si sub-

& subijcibilis species intrinsecè referatur ad genus? secũdo si intrinsecè sit vniuersalis? tertio, si omnis species subijcibilis sit etiam prædicabilis?

ARTICVL. I.

Vtrum species subijcibilis sit intrinsecè relativa generi?

MAgister Soto c. 4. ante prædicamen.[2] dicit genus, & speciem esse relativa secundũ dici, non secundum esse, quod est dicere non esse essentialiter nec intrinsecè relativa generi. Probatur primo, nam alioquin ponerentur in prædicamento relationis, cum ibi collocentur quæ essentialiter referuntur.

[2] Prima opinio negat M. Soto. Argu. 1.

2 Secundo, quia vnum relativorum nõ est aliud, constat autẽ quod homo, v. c. qui est species subijcibilis est animal quod est genus, ergo species non est intrinsecè relativa generi.

Confirmatur, quia relativa sunt simul natura, animal autẽ prius est quã homo, quia illud est prius, à quo nõvalet subsistẽdi consequẽtia, sed nõvalet est animal, ergo est homo, ergo genus & species nõ sunt intrinsecè relativa.

3 Tertio, si homo abstrahatur nõ cognito animali, tũc homo erit species subijcibilis: animal autem cũm non fit abstractum nõ erit genus, ergo nõ sunt relativa, quia relativa non est vnum sine alio.

Quarto, relativa sunt in eodem genere, relatio autẽ generis est vniuersalis intrinsece, nõ autem relatio speciei subijcibilis, vt statim patebit, ergo non sunt relativa intrinsece.

Expositores & M. Cumel. 1. p. q. 8. discurs. 1. art. (& nos suo loco dicemus) eleganter explicat quid sit relatio secundum esse, & secundum dici, relativa, inquit, secundum esse sunt ipsæ relationes, at secũdã dici sunt absoluta connotantia relationẽ paternitas, & filiatio sunt primi exemplum, scientia, & scibile exemplum secundi. Inquiro[3] ergo an species subijcibilis sit tãtũ natura inferior extrinsecè denominata à relatione generis superioris? an etiam formaliter respectus subijcibilitatis importet aliquã relationem ad genus superius, à qua etiã genus superius denominetur?

3 Explicatur titulus optime.

Secundo, considerandum speciem etiam habere relationẽ subijcibilis ad differentiam, quia vt differẽtia de specie prædicatur in quale quid, speciei eam respicit, vt tale prædicatum quidditatiuũ similiter individuũ præter relationẽ subiecti in quid ad speciem, habet relationẽ subiecti in prædicatione accidentali ad accidens, & species ad proprium specificum, v. c. homo subijcitur risibili, & Petrus albedini, in summa quot[4] sunt rationes prædicabilis, tot sunt relationes etiã subijcibilis, quia tamen eadem est ratio de omnibus, in præsenti tantùm facimus mentionem de relatione subiecti ad genus.

4 Tot sunt relationes subijcibilis quot prædicabilis

Tertio, aduertẽdum, vt supra dixi, genus subalternũ, & generalissimum esse idẽ specie in ratione generis: ita in præsenti dico speciem subijcibilẽ, imã & subalternã esse eãdẽ specie, qi eodẽ modo respiciũt gen^s, scilicet vt subiectũ respicit suũ quidditatiuũ prædicatum, vt autẽ genus supremũ ratione naturæ denominatæ (quę plura habet sub se inferiora) dicitur magis vniuersale quã subalternũ, ita species ima ratione naturæ denominatæ, quę plura habet supra se genera, magis subijcibilis dicitur quam subalterna species q̃ pauciora habet sup. se genera.

NOTA.

Iã sit cõclusio: hæc relatio speciei subijcibilis intrinsecè est ad gen^s patet, qa dicũtur ad conuertentiã, sic. n. est species subijcibilis alicuius generis est species, etsi genus alicuius speciei genus, nec vnũ potest intelligi sine alio. relatio enim speciei est ad naturam generis.

5 1. Concl.

nericam, cui subijcitur, vt relatio generis ad speciem, de qua prædicatur in quid, ergo intrinsecè inat relatiua, genus, & species, cùm omnes istæ sint conditiones essentialium relationum.

Confirmatur ex Arist. Porphy S. Tho. 1. par. q 28. Sonz 12 Metap. q. 1. ad primum, & omnibus hic, qui ideò definiunt genus per speciem, & econtr. (vt solut. eue argumentorum magis patebit) quia sunt intrinsecè relatiua.

6 Soluntur arg.

Ad primum dico 6 quod in prædicamento relationis ponuntur relationes reales, hæ autem sunt rationis, & ita quamuis sint relatiua essentialia non pertinent ad illud prædicamentum.

Ad 2. Argumen.

Ad secundum argumentũ dico genus & species materialiter, & natura denominata, vt homo & animal, non sunt intrinsecè relatiua, & ita sunt idem, pro formali autem secundum relationes subiecti, & prædicati non sunt idem. Confirmatio etiam procedit de genere, & specie pro materiali, nec requiritur distinctio realis, inter terminos relationis rationis, & ita possunt esse hæ relationes inter animal, & hominem, quæ sunt idem realiter.

Ad 3. argumen.

Ad tertium, hæ relationes actũ tum sunt per comparationem, & tũc quia intelliguntur duo extrema, vnũ, vt commune, alterum, vt id, cui est commune, non datur vna relatio sine alia: si tamen fierent actu per abstractionem, vel loquendo de eis in fundamẽto proximo: dico, vt dixi supra, nõ esse relatiua actualia, quæ petunt actu terminum existentem, sed aptitudine, vt potentia respicit actum, etiam non existente actuum: 7 vniuersale prædicabile, vel subijcibile, hoc modo tum dicitur aliquid, quando sibi nihil deest ad id, licet ex parte alterius extremi aliquid desit.

7 Notandum.

Advl. ar.

Ad vltimum dico, quod etiam pro hac relatione individui esse intrinsecè vniuersalem, quia relatio speciei ad illud est intrinsecè vniuersalis, & eam dicimus relatiua esse in eodem met genere, intelligimus vtrumq; formaliter esse in genere relationis, vel esse eiusdem ordinis, ob quod Theologi negant esse relationem rei ad Deum ad creaturas, quod non est huius loci.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm species subijcibilis sit intrinsecè vniuersalis?

1 Explicatur tertius.

HOc est, 1 vtrum sit quidditatiuè vniuersalis, vt genus, vel accidentaliter, vt homo, quod sit quidditatiuè vniuersalis 2, probatur primo, Species subijcibilis subijcitur immediatè generi, vt sic, verbi causa, homo animali, sed vt homo sit immediatum subiectum animalis sumẽdus est in communi, ergo est intrinsecè vniuersalis species subijcibilis.

2 Pro parte affirmat. Argu. 1.

Secundo, ad minus (vt dicunt iuniores) est passio vniuersalis speciei, esse subijcibilem, quia ex hoc quod denudatur à singularibus homo, & fit vniuersalis, consequitur, vt sit immediatè subijcibilis animali.

3 Tolet. & Mere.

Tertio, species subijcibilis (vt patet) et sic non est singularis, ergo est vniuersalis quidditatiuè & intrinsicè.

4

Vltimo, relatio differens se est intrinsecè vniuersalis, quia habet pro termino speciem vniuersalem, ergo & relatio speciei subijcibilis, quia habet pro termino genus vniuersale, erit intrinsice vniuersalis.

NOTA

Notandum pro solutione quod ex illis quatuor respectibus, quos aliqua species, vt homo habet, circa omnem controuersiã, esse prædicabile in quid de individuis, esse passionem alterius respe-

respectus, quem habet species, vt scilicet est vniuersale, illa quidditatiuè respiciens, similiter relatio, quam vt subiectum prædicationis habet ad genus, vt prædicabile, passio est illius relationis quam habet, vt inferior in linea ad genus, vt vniuersale, quia inde habet, vt possit illi quidditatiuè subijci (quidquid Caietanus dicat) & ideo vterque respectus nomine speciei subijcibilis à nobis intelligitur, an tamen respectus hic oriatur à respectu quem habet, vt vniuersalis est, vt sentit Caiet. & iuniores, dubium est.

4 Vniuersale dupliciter dicitur, & est notandum.

Secundo, in memoriam[4] recolendum est dupliciter aliquid esse vniuersale, primo contingenter per accidens, & in suppositione simplici, vt homo est species. Secundo per se necessario, & in suppositione personali, vt genus est vniuersale, quia non ab extrinseco respicit multa, sed eius essentia est ordo ad multa quamquam etiá genus est denominatiuè vniuersale, si intelligatur, vt est commune ad hoc, & illud genus, quia est accidentale illi, vt homini, verbi causa, intelligi in cómuni, & sic erit suppositio simplex genus est vniuersale, & accidentalis.

5 1. Cócl.

Iam sit conclusio [5] Ratio speciei subijcibilis ad minus est denominatiuè vniuersalis & accidentaliter, vt homo: probatur, quia prædicatur quidditatiuè de relatione speciei, qua habet homo, & animal, & de illa quā habet equus, quę differūt numero, ergo ad min⁹ est denominatiuè vniuersalis.

6 2. Cócl.

Secunda conclusio [6] relatio speciei subijcibilis non est passio relationis speciei vniuersalis, & prædicabilis. Patet primo, quia habent oppositos terminos, nam vt vniuersalis respicit indiuidua, vt subijcibilis ipsum genus, ergo prima relatio subijcibilis nō est passio secundæ, scilicet, prædicabilis.

Secundo, quia non esset cur magis respectus ad inferiora oriatur à respectu ad superius, quàm è contra, ergo neuter est passio alterius. Vnde dico speciem, vt est nuda à singularib⁹ immediatè consequi vtrumq; respectū, fundamentaliter tamē, nam (vt suprà dixi) nullum ens rationis antequam cognoscatur, potest esse actu, vt autem est nuda natura solum, nondum est cognita communis.

Vltima conclusio [7] species subijcibilis non est per se vniuersalis, sed per accidens, vt homo. Patet primo, quia si species angelorum non possent habere indiuidua sub se, haberent sine dubio relationem speciei subijcibilis ad genus, & non essent vniuersales, quia non respicerent inferiora quidditatiue, q̄ est de ratione vniuersalis. 7 Vlt.cócl.

Secundo quia relatio vniuersalis intrinsecè habet denominare naturam communem, & vnam in multis, relatio autem speciei subijcibilis non denominat naturam communem, vt vnā in multis, sed tantùm partem subiectiuam generi, non ergo est intrinsecè vniuersalis, & solutione ad vltimū magis patebit. Ita explicata cōclusio est Alber. Alfarabij, & Antiquorum omnium, vt refert Caieta. ex Alber. qui tract.4 c.2. rē prehendit Auicen. quia de hoc dubitat.

Ad primum argumentum & respondetur quòd species habens multa indiuidua abstrahenda est ab eis, vt sit subijcibilis immediatè generi, nec ideo est intrinsecè vniuersalis, nec oritur ex relatione vniuersalitatis ad indiuidua, sed vtraq; modo dicto abstractionem speciei consequitur, per quod patet ad secundum. 8 Soluuntur arg. contraria.

Ad tertiū vt homo secundū se nec est vniuersalis, nec particularis, ita nec species vt subijcibilis secundū se nec est vniuersalis nec particularis, sed subijcibilis.

Ad vltimū dico [9] & est aduertendū, quod nō satis est ad hoc, vt relatio sit intrinsecè vniuersalis quod habeat p̄ terminō naturam communem: aliter 9 Solutio vlti. notanda.

relatio indiuidui ad speciem esset intrinsecè vniuersalis? 10 nec satis est de
10 NOTA. nominare naturam in communi, sed communem, aliter relatio cogniti, quam habet homo sine singularitate esset intrinsecè vniuersalis, cùm non sit genereitas, specieitas, &c. quę sunt ad sua subiecta: Est ergo differentia licet non ita propriè intrinsecè vniuersalis, quia ita prædicatur de specie, vt licet mediatè, directè prædicatur de indiuiduis multis: species autē subijcibilis per se contenta est subijci vni generi, & licet superioribus generibus mediatè subijciatur non reputā tur superiùs & inferius plura simpliciter cùm inferius, claudat intrinsecè superiora: at differentia prædicatur, licet mediatè de indiuiduis se non claudentibus.

ARTICVL. III.

Vtrum omnis species subijcibilis sit etiam prædicabilis?

1 Explica tu rritu lus. SEnsus quæstionis est[1] vtrùm omnis natura, quæ denominatur species subijcibilis possit etiam esse vniuersalis, & prædicabilis de multis? difficultasq, est in opinione probabili, quàm aliqui Thomistæ tenent esse impossibile plures angelos esse eiusdem speciei, quod examinare non est huius loci, sed vtrum eo supposito omnis species subijcibilis, sit etiam vniuersalis?

2 Reijcitur prima opinio. Prima sententia est[2] eos esse species prædicabiles, per non repugnantiam, quia in quantum species sunt, eis non repugnat, bene tamen in quantum tales species sunt: Sed sic etiam homo diceretur equ⁹, quia in quātum animal ei non repugnat, quod est absurdum.

3 Secunda opinio Iab. Secunda sententia Iabe 12. Metap. q. 24 ex Herbæo in 2. d. 3. q. 2 ei, eos esse species prædicabiles, sed Porph. definitionem tertiam tradit pro rebus materialibus, quæ notiores sunt, quod videtur esse Boetij, & Valdui.

4 Tertia opinio Caieta. Canar. & Cant. Argu. 1. Tertia sententia est Caieta. hic, fauerq; omnibus S. Tho. 1. p. q. 13. ar. 9. & 5 de ente. Canar. 1. p. ar. 4. dubio vltimo innuit, scilicet esse[4] species prædicabiles, & vniuersales. Primo, quia res non sunt in re vniuersales, sed vt à nobis concipiuntur: constat autem quod species Angelorum apprehēdimus instar rerum materialium, vt cōmunes multis, absolutè ergo dicendæ sunt vniuersales, & ideo Deum ipsum significamus termino communi. Ita M. Soto,[5] & alij.

5 Vera crux, & Merca. in Summulis. Arg. 2. Secūdò, probatur sciētię non sunt de indiuiduis, nec illa habēt genus, & differentiā, quia differentia cùm sit intrinsecè vniuersalis, saltim mediatè debet per se prædicari de multis. Angeli autem genere & differentia cōponuntur, de quibus est scientia Metaphysica, & inter se tantùm differentijs formalibus sunt distincti: non ergo ita sunt intrinsecè indiuidua, cùm sint species, possunt ergo de pluribus prædicari.

Confirmatur: Nam genus non prędicatur immediatè de indiuiduis, sed potius de speciebus: In Angelis autem sunt genera quæ prædicantur, vtpotè intellectiuum, &c. ergo etiā sunt species de quibus prædicantur, ac consequenter non ita intrinsecè sunt indiuidua, quod non possint de pluribus prędicari.

Argu. 3. Tertio probatur definitio speciei à Porphy. posita omni imæ speciei cōuenire videtur: manifestum est autem quòd in Angelis sunt species imæ subijcibiles, ergo etiam sunt vniuersales, & prædicabiles.

Confirmatur, Angeli ponuntur in prædicamento, (vt suo loco dicemus) in quo tātùm sunt genera, species prędicabiles, & indiuidua, sed non sunt Angeli indiuidua solium, ergo sūt species prædicabiles. Addo ꝙ Aristo. c. de substantia differre (in part) secundas sub-

substantias, quæ sunt genera, & species de primis quæ sunt individua, cõstat autem quòd Angeli sunt secundæ substantiæ, ergo etiam sunt species prædicabiles.

Argu 4. Quarto & vltimo. Individuum intrinsecè refertur ad speciem prædicabilem, sed in Angelis secundum omnes sunt individua, ergo etiam sunt species prædicabiles.

6 Noster modus cognoscendi spiritualia qualis sit. Pro solutione considerandum 6 nostrum modum intelligendi rerum spiritalium, in hac vita esse, per conuersionem ad phantasmata, ita vt mediis rebus sensibilibus, & materialib⁹, quasi manu ducimur, ad aliqualem notitiam eorum quæ sunt supra sensum, & sic Angelum per iuuenem pulcherrimum apprehendimus, &c. & quamuis iste modus in apprehẽsione dictarum rerum, cum fiat per sensum, seruetur, nihilominus intellectu, qui sensum corrigit, de eis iudicamus, ac si eos secundũ se intelligeremus, & sic in disceptationibus de Angelis, fatemur esse eternos à parte post, incorruptibiles, & omnis materiæ expertes.

7 1. Cõcl. Prima cõclusio. 7 Illud quod apprehendimus dum conamur Angelũ apprehendere, vere est commune, & prædicabile de multis. Patet, quia loco Angelorum, vt dictum est iuuenẽ decorum apprehendimus, qui quidem verè communis est & prædicabilis de multis in quantum homo est.

2. Cõcl. notãda. Secunda conclusio, 8 implicat naturam Angeli esse communem, aut intelligi in communi, si ipsa secundùm se intelligatur. Probat̃ primò, quia implicat esse plura individua in natura angelica, ergo implicat naturam angelicam esse communem individuis multis. Secundo patet, si diuersa realia sunt individua, de quibus natura realis dicitur, & prædicatur: sed in Angelis impossibile est dari plura individua intra eandem speciem, ergo impossibile est, quod aliqua natura realis sit prædicabilis de illis. Tertio probatur, quidquid alicui per se cõpetit oppositũ, nec per intellectum potest conuenire, sed Angeli intrinsecè sunt singulares, & individui, ergo impossibile est, quod etiam per intellectum sint vniuersales, & communes.

Quarto, impossibile est quod Petrus nudetur à sua singularitate, & intelligatur vt Petrus, ergo impossibile est etiam, quòd Angeli nudentur ab individuatione, & intelligantur, vt sunt: & ideò 1. par. Summul. dixi, Deum, esse ternarium singularem, quod etiam fatetur Niphus, enunciato decimo: referens alios, & S. Thomas 1. par. quæst. 39. articul. 4. ad primum & Sapient. 14. dicitur nomẽ, Deus, esse incommunicabile, id est, non communem: nam si res aliter quam est significaretur, denominatio illa falsa esset etiam si aliter apprehẽdatur, quam sit. De quo S. Thomas. quæst. de spiritualibus creaturis, articul. 8. ad quartum, videndi sunt etiam expositores 1. par. quæst. 39. articul. 4 & q. 50. artic. etiam 4.

9 3. Cõcl. respõ. q. Tertia conclusio. 9 In hac opinione non omnis species subijcibilis est prædicabilis: patet nam species Angelorum sunt subijcibiles, & ex secunda conclusione non sunt prædicabiles, ergo non omnis species subijcibilis est prædicabilis in opinione S. Th.

10 Soluuntur arg. contrária. Ad primum argumentum respondeo, quòd tantùm probat 10 quod id quo Angelos aprehendimus, concipitur, vt commune, & vt vniuersale. Non autem natura ipsa Angelica, quæ intrinsecè est singularis, & hoc tantùm vult S. Thomas, vbi suprà, vel quod natura diuina communis sit tribus personis.

Ad secundum dicendũ, q̃ de individuis, quæ fiunt species, ex genere, & differẽtia cõpositæ, quales sunt Angeli, est scientia, differẽt a [illegible] cierum, cum non habeant individua,

nequeunt esse vniuersales. Idem dico de eorum passionibus, quæ profluũt à determinato gradu essentiæ, vt infra dicetur.

Ad 3. argumen.

Ad tertium bene Boetius, Iabel. ex Herbeo, vbi supra, & Canter. hic explicant Porphy. quod scilicet, tantum assignauerit tertiam definitionem de speciebus imis materialibus, & antiquitus explicant Porph. Vel secundo dicer, & forte conformius Porphyr. intellexisse angelos esse multiplicabiles per indiuidua, cùm supra visum fuerit etiã existimasse licet falso Angelos esse animalia corpore aereo, animo passiua.

Ad confirmationem, in prædicamẽto, vbi collocantur Angeli, etiam ponuntur species subijcibiles illorum, quæ intrinsecè sunt indiuidua. Similiter dico ad illud Arist. Angelos esse primas substantias completas, tamen in esse naturæ, & essentialiter adinuicem distinctas, nam de secundis substantijs, vbi supra dicit Aristo esse in primis prædicabiles, & vniuersales.

Ad vltimum, Angeli non sunt indiuidua formaliter, id est, quæ dicunt relationem intrinseca ad speciem prædicabilem, bene tamen esse indiuidua absoluta, id est non diuisa in inferiora.

11 Solutio quarta pro conclusion. etiam resp. q.

11 Si tamen Deus per suam omnipotentiam, vel aliqua alia ratione, de quo nihil ad præsens: posset plura indiuidua intra eandem speciem Angeli multiplicare, tunc quidem omnis species subijcibilis esset prædicabilis, sed alia, aliaque ratione, vt dictum est articulo secundo.

QVAESTIO. II.

De natura speciei, vt prædicabilis, eiusque termino indiuiduo.

EX dicto respectu 1 quẽ species dicit, correlatiue ad genus, vt subijcibilis, qui consequitur ex inferiori positione in recta linea ad genus, videndum est de respectu prædicabilitatis ad indiuidua, qui cõsequitur respectũ inferioritatis ad illa, quia tamen significati genus ad speciẽ, vt ad terminum refertur, ita species ad indiuiduum: de hoc etiam nonnulla dicemus, vt de vtroque quinque inquiruntur. Primo, si tertia definitio speciei, vt prædicabilis sit bona? Secũdo, si genus in vna specie, & species in vno indiuiduo possit coseruari? Tertio, si de vno indiuiduo materiali possit esse scientia, & definitio? Quarto, vtrùm prima definitio indiuidui sit bona? Quinto & vltimo, si secunda definitio indiuidui bene assignetur?

1 Disponitur quæstio.

ARTICVL. I.

Vtrum definitio tertia, data à Porphyrio de specie prædicabili, sit bona?

DEfinitio est species? est prædicabile de pluribus differentibus numero in quid. Dequa num sit quidditatiua, vel descriptiua? Quid loco generis, & quid loco differentiæ in ea ponatur, cui conueniat, vt quo, & cui vt quod? cui in actu signato, & cui in actu exercito? quid tãdem sit prædicari in quid? item de eo, quod de definitione generis superioris capite.

2 Explicatur titu. & est aduertẽd.

Sed quod 3 non sit bona videtur primo, nam de prædicatione indiuiduorum non est scientia: ideoq; Aristo. in Topic. speciem omisit (vt ibi dico capite tertio) eiusque prædicationem, saltim ergo incongruè definitur per prædicari de pluribus, consequentia tenet

3 Pars negatiua suadetur primo.

tenet quia de quibus non eſt ſcientia, nec eſt etiam prædicatio.

3 Secundò, rationale immediatè dicitur de hoc rationali,& de illo indiuiduo rationalitatis,ſignato ad intellectum immediatè, ſicuti etiam animal de hoc animali,& de illo indiuiduo animalitatis ſignato ad intellectum,vt ſuprà dixi, & tamen rationale non eſt ſpecies,vt ex ſe patet, ergo definitio hæc non conuenit ſoli ſpeciei,conſequētia tenet quia conuenit rationali,quod eſt differentia.

2 Tertio, ſi quis crederet animal eſſe immediatum ad hominem, nec aduerteret habere plures ſpecies,quàm homo, tunc immediatè prædicaret animal de Petro & Paulo, ergo ſpecies ſola non eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, in quid.

Confirmatur. Nam Deus non eſt ſpecies, de tribus tamen perſonis numero diſtinctis dicitur,& ſimiliter perſona diuina de eiſdem tribus numero diſtinctis prædicatur. Item quidam homo de Petro & Paulo numero diſtinctis, ergo ſpecies ſola non eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero.

4 Quarto & vltimo, ex cõmuni omnium Philoſophorum conſenſu,genus nequit conſeruari in vnica ſpecie:ſpecies autem bene conſeruatur in vno indiuiduo, falſò ergo definitur per prædicari de pluribus numero.

Confirmatur, quia tantùm eſt vnica auis Phœnix,& nec ſucceſsiuè,plures Soles,nec plures Lunæ, quæ tamē inter ſe ſpecie differunt, ergo definitio ſpeciei eſt nulla.

4 Differẽ tibus numeroex plicatur

Pro ſolutione aduerte4 quod licet numerus formaliter pertineat per ſe ad prædicamentum quãtitatis,hic tamen en differentibus numero ſumitur pro indiuiduis,quorum paſsio eſt differentia numerica, ſiue ſit ſubſtantiæ,ſiue relationis,ſiue tandem qualitatis,etiam ſi ratio numeri,vt dictum eſt ad quantitatem ſpectet.

5 In potentia eſt aliquid dupliciter.

Nota ſecundo aliquid eſſe in potẽtia dupliciter,primo in potentia Logica:ſecundo in potentia Phyſica, tunc aliquid eſt in potentia Phyſica,quando eius cauſa exiſtit, qua ratione nũc ſunt poma, & roſa,quia cauſa eorum exiſtit:illa autem in potentia Logica dicuntur eſſe,quibus nulla eſt contradictio ad exiſtendum, vnde potentia Logica eſt non repugnantia ad exiſtendum.

6 Conclu. reſponſ. quæſti. notãda.

Iam ſit concluſio 6 definitio Porphy.bona eſt,quæ ſic explicatur, ſpecies reſpicit indiuidua exiſtentia in potentia Logica. Probatur quia ſi implicat eſſe indiuidua,implicat eſſe aliquid commune reſpiciens illa, vt probatum eſt q.præcedenti articulo vltimo.Ita omnes hic, ergo ſi implicat ꝙ ſint plura indiuidua,etiã erit impoſsibile, quod ſit prædicabile aliquod de eis,eſt igitur ſpecies prædicabile de multis indiuiduis non repugnantibus exiſtere. Vbi aduerte aliud eſſe,aliquid prædicari quidditatiuè,& aliud eſſe prædicabile quidditatiuè, homo enim quidditatiuè de Petro dicitur, relatio autem prædicari denominatiuè ineſt illi,& accidit taliter: relatio verò ſpeciei,aut genus intrinſecè,& quidditatiuè prædicabile eſt de inferioribus.

7 Soluuntur arg.

Ad primum argumẽtum, aliud eſt loqui de prædicatione indiuidui, aliud verò de prædicabili indiuiduorũ, hoc enim commune eſt,& vniuerſale & de quo eſt ſcientia,nec ob hanc cauſam omiſſum ab Ariſt. in Top. ſed quia vt abunde ſuprà dictum eſt,Ariſt. ibidem tantùm numerabat, prædicata, quæ prædicant ſcientiæ: nulla autem ſcientia,aut ars ſpeciem prædicat, ſed de ea paſsiones probat, & ita ſemper manet ſpecies ſubiectum in ſcientijs.

Ad ſecundum dico, quod 8 ſi hoc,

8 Ad certẽ da maximè solutio ista, secundi.

rationale signet Petrum ista prælectio est differentiæ, scilicet, Petrus est rationalis, sin vero signet differentiã numericam Petri, est accidentalis, sicuti & hæc leuissime est rationale, quo si tandem signet individuum rationalitatis ad intellectum, vt dicit argumentum, præ licatio illa est speciei, quoad modum, non tamen quoad suo stantiam, nimirum licet rationale de differentibus numero dicatur, non ob hoc absolute dicenda est species, cui communiter eas solum species vocitamus, & sint, quæ sunt naturæ perfectæ, & completæ, in esse essentiali, & qui idditatiuo.

Ad 3. Ad tertium, etiam si quis credat, vel non aduertat animal per individua humana secari, & immediatum esse Petro & Paulo, cùm hoc tamen stat, quod hæc Petrus est animal sit mediata prædicatio, cùm ex sua natura mediet homo, sicut hæc, animal est homo, indirecta est, etiam si quis credat esse directam, quia ex natura sua homo inferius est ad animal, & ita indirectè dicitur de illo.

9 Replicatur. Sed dices, relatio rationis non est nisi cum intelligitur, sed animal in dicto casu immediatè cognoscitur in ordine ad Petrum, ergo non est immediatum ad hominem. Respon. Respondemus negando consequentiam, quia etiam si genus possit esse sine specie, & differentia sine specie cognosci, v.c. animal & sensibile sine homine, & equo, &c. poterit existere in esse entis ratione, quod est cognosci, ratio generis pro materiali, vel differentia sine specie: cum ergo cognosco animal in ordine ad Petrum & Paulum, immediatè existit quædam differentia, vel genus sub illorum communis generi & species, scilicet, relatio prædicati quidditatiui, abstrahendo à mediatè, vel immediatè.

Ad confirmationem, Deus, & essentia diuina non est vniuersale in prædicando, quia cum singularissima sit in hac ratione, tres personæ non faciunt plura cùm sint vnus Deus, idem dico de persona secundum quod dicit infinitatem, nihil enim hac ratione in vna includitur, quod non in alia licet sint distinctæ realiter, de quo alibi vide S. Tho. in 1. d. 19. q. 4. art. 1. vbi alias rationes affert. De individuo vago infra dicam. Vltimum argumentum petit articulum sequentem.

ARTICVL. II.

Vtrum genus possit conseruari in vnica specie, & species in vnico individuo?

1 Genus & species triplicitèr considerantur.

ADduerte ex dictis multoties supra, quod natura generis, & natura speciei possunt considerari triplicitèr: primo modo Logicè, id est, formaliter prout subiciuntur secundis intentionibus: secundo Physicè, id est, prout dicunt suã prædicatiquidditatiua, & essentiali: tertio Metaphysicè, hoc est quatenus dicunt potentiam ad vlteriorẽ perfectionem.

2 1. Cõcl. Hoc posito dico primo, si genus & species sumantur Logicè, nec genus potest conseruari in vnica specie, nec species in vnico individuo, patet quia genus & species hac ratione sunt vniuersalia: vniuersale autem est vnum in multis, ergo genus hoc modo requirit plures species, & species plura in singulis.

3 2. Cõcl. Dico secundo, genus & species si sumantur physicè, & materialiter genus potest conseruari in vnica specie, & species in vnico individuo, patet quia in qualibet specie reperiuntur omnia prædicata quidditatiua, & essentialia generis, & in quolibet individuo omnia prædicata quidditatiua et essentialia speciei, ergo genus hoc modo po-

do potest conseruari in vnica specie, & species in toto praeuiduo.

4 Aduerte

Et quidem[4] magis propriè loquendo genus saltim successiuè potest plures species, vt numerus, si sic genus, de quo suo loco: species autem sic contenta est vnico individuo, cuius rationem adducit S. Thom. 1. Poster. lect. 12. & 1 par. q. 85. articu. 1. natura enim per se primo, intendit species, individua vero propter conseruationē speciei, quòd si individuum tale sit, vt ex se sufficiat suam speciem conseruare, vnum tantùm producit. Alias rationes adducit Caiet. hic ex Albert. tracta. 4. & Scot. q. 18. prædicab. 5 & alij Et hoc mihi magis placet.

5 Canter. Lemosi. lib. 2. de erratis. cap. 4.

Si vero genus & species[6] sumantur metaphysicè, id est, vt sunt tota potentialia Quidam ponunt quod genus non potest conseruari in vnica specie: species autem bene conseruatur in vno individuo, fundamentum huius sententiæ est, quia natura generis, vt dicit potentiam ad vltiorem perfectionem, est imperfecta, & incompleta, perficitur autem per differentiā, sicuti materia prima per formā, & sic tota illa, quia est in potentia ad plures formas non perficitur vna forma, ita neque illa perficitur vna differentia, natura vero speciei in se est perfecta & completa, nec differentijs indigens, & ita tota perfecta & completa poterit inuenirī in quolibet individuo.

6 Alius modus dicendi ad quæstionis sensum.

7 Reijcitur dicta opinio.

Sed profectò[7] non omnino placet propter ea, quæ dicta fuerunt dum agere mus de prædicatione generis respectu speciei rum: quia sicut genus dicit duplicem potentiam, vnam, vt est totum potentiale, & ne prædicatur in confuso de speciebus, aliam potentiam dicit, vt est pars, sic contrahibilis cum differentia specifica ad illius constitutionem, pari etiam modo species inuolut duplicem potentiam, vnam, vt est totum potentiale, quia sicut genus erit in confuso, species dicitur de suis individuis, aliam vt est pars contrahibilis per differentiam individualem (de qua tamen quid sit dicam) & vt hic non est prædicabilis, sicuti nec genus vt pars est, sicut ergo genus non potest conseruari in vna specie, vt totum potentiale, ita nec species conseruabitur in vnico individuo eadem ratione, neque est qui neget differentiam individualem, ita facere vnum per se cum specie contrahibili, vt pars, sicuti specifica facit cum genere.

8 Conclu. ancto.

Dicendum ergo[8] quod species etiam, vt est totum potentiale non potest conseruari in vnico individuo. Patet, quia sicut genus, vt totum potentiale dicit differentias specificas oppositas incompossibiles in eadem specie, ita species hac ratione dicit differentias individuales oppositas incompatibiles in eodem individuo, & consequenter petit plura individua.

Et si dicas quæ est ergo differentia inter speciē & genus metaphysicè loquendo, dico quòd illa est, quod (vt supra dixi dicto secundo) species potest conseruari in vno individuo, vt totum actuale, genus autem non item.

9 Replicatur.

Dices etiam[9] genus est totū actule, ergo vt sic sufficit vnica species ad eius conseruationem, sicuti sufficit vnum individuum ad conseruationem speciei. Respondeo negando cōsequentiam, quia genus formaliter, id est in ratione generis non est totū actuale, quando autem est totum actuale, tunc induit rationem speciei, species autem quomodocunque siue vt totum potentiale, siue vt actuale semper habet rationem speciei, vt supra dixi, de specie ima, quæ ab omnibus respectibus denominatur species.

NOTA.

10 Soluuntur arg. contrar.

Per hoc patet[10] ad argumentum supra factum præcipuè per secundam conclusionem.

Ad confirmationem, successiue sunt plures Phœnices (de quo Pierius Valeria. in suis Hieroglyphicis lib. 2.) & Deus potest producere plures Soles, pluresque Lunas, & ita non est repugnantia in illis ad essendum, qualiter autem genus, & species fiat duæ species prædicabiles, supra dixi q. 4. vniuersali, articu. vltim. & infra dicā capite de differentia, dum de subalterna, & infima sermonem instituam.

ARTICVL. II.

Vtrùm de vno indiuiduo materiali, vt Petrus possit esse scientia, & definitio?

QVæstionem hanc difficilem rediere communis modus loquendi ne dicam vulgaris, humilisq; & exigua reicō templatio.

Breuiter tamen ab illa me expediam veritate prius explicata Porph. ex Platone[1] docet nullam dari scientiam de illis, & Arist. 7. Metaph. text. 33 definitionem (inquit) non esse singularium. S. Thom 1 par. q 29. artic. 1. ad primum, ide n sentit, & communiter omnes contemnunt.

1 Prima opinio Porphy.

Et primo probant, nam in indiuiduis nihil essentiale reperitur præter species tantùm, quibus addunt differentias accidentales, vnde Caieta. genus, inquit, determinatè non prædicat omnem quid ditatem speciei, species autē omne quod est in indiuiduo determinatè dicit: & Iuniores[2] hic &c. de substantia, existentiam dicunt addere in diuiduum supra speciem. Alij vero solam negationem, ergo non habet indiuiduum aliquid positiuum essentiale, per quod possit definiri, de quo Scot in 2. d 3 q 3. & ibidem Henricus, ergo de illis non est scientia, consequentia tenet, quia de quibus non est definitio non est scientia.

Suadetur 1.

2 Tolet. hic & c. de substā tia.

Secundo ex Arist. vbi supra in definitione tantum collocantur communia, ergo indiuiduum nullo modo potest definiri, quia omnia indiuidui singularia sunt. Argu. 2.

Tertio, scientia & definitio non dantur de singularibus, & corruptibilib⁹, vt sæpè contra Heraclitum, & Cratylum profert Arist. indiuidua autē cadunca sunt & infinita, ergo de eis non est dabilis scientia. Argu. 3.

Primò notādum, quod indiuiduū 3 multipliciter nominatur, dicitur enim singulare, prout dicit relationē ad speciem vniuersalem, indiuiduū autem vocatur, quia nō est diuisum in inferiora, quod si sit substantiæ indiuiduum, prima substantia, suppositum, & per se subsistens nominatur, quod si vtatur ratione, persona dicitur, ex Boetio enim persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Hæ eliciuntur ex S. Tho. 1 p. q. 29. art 1. 3 Indiuiduum vtè nominatur.

Secundo aduerte, quod cum definitio sit explicans naturam rei (vt 2. p. Summularum dixi) & demonstratio sit probatio euidens passionū de subiecto (vt c. 2. 1. Post. dico) quicquid habet per se naturam, & essentiā potest etiam habere definitionem, & si habeat proprias passiones, poterit etiā habere demonstrationes, quibus probentur de subiecto, quod autem ita fiant paucæ quidditatiuæ definitiones, & demonstrationes, inde prouenit, quod difficulter intellectus, & raro prædicata per accidens separatà prædicatis per se. His positis sit.

Prima conclusio. Quodlibet indiuiduum materiale, vt Petrus habet sibi proprium, & essentiale prædicatum positiuum præter prædicata speciei, hæc cōclusio mihi est certa & euidens, & colligitur expresse ex M. Cumel. 1. par. q. 3. art. 3. conclus. 2. agens, de prin 1. Cōcl.

de principio indiuiduationis, quod probat in ſubſtantijs eſſe neceſſariò ſubſtantiale quid 4 Et probatur efficaciter. Primò, nã ſi ſubſtantia, V. g. Petri ſolis accidentibus diſtinguitur à ſubſtantia Pauli, neceſſariò ſubſtantialiter eadem numero ſubſtantia eſt vtriuſque, cùm nõ habeat ſubſtantia Petri, aliquid, per quod eſſentialiter diſtinguatur à ſubſtantia Pauli, & ita de vtraque idem erit iudicium, quod de vno numero corpore poſito à Deo in diuerſis locis numero, diſtinctis tãtum accidentibus, ergo in Petro aliquid eſſentiale proprium reperitur, quod non in Paulo, ratione cuius eſſentialiter directè cadit ſub ſpecie in prædicamento.

4 Probatio efficax.

Secundò, ſi Petrus, V.g. ſola accidentia addit ſupra ſpeciem euidenter cõſequitur, quod fit vnum per accidens, ſicuti album, vtpote compoſitũ ex ſubſtantia, & accidenti: & ita ſicuti album cadit ſub homine accidentaliter, ita Petrus vt Petrus eſt ſub illo continetur, quod eſt contra omnem veritatem, & Ariſtot. ſubſtantia enim per ſe non componitur ex non ſubſtantia.

Confirmatur, quia ſicuti homo albus accidentaliter eſt inferior ad hominem, ita eſſet & Petrus, quia in vtroque tantum accidentia ſuperant ſpeciem. Conſequens eſt falſum, quia Petrus. V. g. eſſentialiter directè ponitur in recta linea ſub homine, ergo per aliquid ſibi proprium eſſentiale.

Vltimo, nam certum eſt, quod Deus & Angeli agnoſcunt aliquid de ſubſtantia Petri, quod non de ſubſtantia Pauli. & in iſtis vna ſubſtantia calefit, alia frigefit, alia currit, ſtat alia, quæ ſunt diuerſa, & oppoſita accidentia, quæ eidem numero ſubſtantiæ impoſſibile eſt conuenire, ergo alia eſt ſubſtantia Petri, vt Petrus eſt à ſubſtantia Pauli, vt ſic.

2. concl. Secunda Concluſio, idem dicendũ de indiuiduis accidentium, quantum ad eſſentiale prædicatum ſibi propriũ, & poſitiuum: patet, nam ſicuti ſe habet ſubſtantia ad ſubſtantiam, ita accidens ad accidens, ergo ſicuti ſubſtantia indiuidua habet ſibi eſſentiale prædicatum poſitiuum, ita etiam indiuiduum accidentis debet habere, et hoc ipſum probant argumenta pro prima concluſione facta, mutatis mutandis.

Tertia concluſio, exiſtentia non poteſt eſſe differentia numerica, nec tale prædicatum eſſentiale Petri, V.g. patet primò, quia exiſtentia ſupponit naturam ſingularem, hæc enim eſt, quæ exiſtit, ergo ante exiſtentiam intelligitur natura ſingularis. 3. cõclu.

Secundò, quia exiſtentia non eſt de eſſentia cuiuſuis entis creati, at differẽtia numerica, eſſentiale quoddã eſt indiuiduo. V. g. Petro ergo, &c. verũ tamen eſt quod iſta differentia numerica non dicitur eſſentia, quia eſſentia communiter vſurpatur pro forma, differentia autem hęc, conſtituit indiuiduum ſubiectum omnium prædicatorum, vel fortè ſic dicitur, quia ſumitur in ordine ad hanc materiam ſingularem, & quomodocunque ſit ſemper conſtituit ſubiectum horum prædicatorum, & per hæc ſolues plurimas captiones.

Quarta concluſio, quoduis indiuiduum eſſentialiter eſt definibile, probatur nam ex dictis præter prædicata ſpeciei, habet ſuum proprium eſſentiale poſitiuum prædicatum, ergo per illud ſimul cum ſpecie poteſt. V.g. Petrus eſſentialiter definiri, ſicut enim ſpecies homo, V.g. ſuperaddit generi differentiam eſſentialem, ſcilicet rationale, ita Petrus ſuperaddit homini, ſuam differentiam numericam eſſentialem, per quam ſimulcũ ſpecie poteſt definiri. 4. cõcl.

Quinta concluſio, ſi indiuiduum habeat propriam paſſionem de eo po- 5. concl.

test dari scientia. Probatur, quia per definitionem essentialem, talis propria passio potest euidenter demonstrari de subiecto, ergo de eo poterit dari scientia. Verum aut. singula, vel aliqua individua habeam huius modi propriam passionem? multa involuit, alibi latius disputanda vt vtrũ singula individua habeãt sibi proprium temperamentum quatuor qualitatũ? & vtrum differentiæ numericæ accidentium dicãt, intrinsecum ordinem ad hoc subiectum? & vtrum animæ inæquales, petant potentias etiam inæquales? &c Hoc tamen certum est quod si habeant propriam passionem, de eis potest dari scientia.

Vltima conclu.

Vltima conclusio de individuo, vt Petrus, nec habemus definitiones. quidditatiuas, nec demonstrationes. & vix aut nullo pacto de eo poterũt dari: & hoc est quod intendunt, & docent Philosophi Peripatetici, & ipse Aristot. & communis sententia. Probatur, nam ad distinguenda prædicata per se, à prædicatis per accidens, opus est diuturna obseruatione, individua autem caduca sunt, & citò intereunt, & vt aliqui docent, dicunt intrinsecum ordinem ad instans generationis, quod à nobis non est cognoscibile, & in ipsis cæis incorruptibilibus, quid sit differẽtia numerica, quid specifica ignoramus quod magis est quam omnino, probabiliter dicũt aliqui, esse eandem cum numerica in Angelis, ergo de individuo non habemus definitiones quidditatiuas, nec demonstrationes.

8 Soluuntur arg. contrar.

Ad primum argumentum dicendũ 8 quod individua, vt Petrus, supra speciem addunt radicem accidentium, quæ est differentia numerica sibi essentialis, vtrum verò ista differentia sit principium & radix, & quomodo accidentium, quæstione de principio individuationis dicimus latè, 1. Physi. q. 6.

Ad 2.

Ad secundũ Arg. resp. Aristot. tantum loquitur de definitionibus, quas nunc habemus.

Ad vltimũ dicendũ, quod etiam secundæ substãtiæ, & vniuersalia intereunt, quantũ ad existentiã, sicut & ipsa individua, ex Aristot. enim destructis primis substãtijs impossibile est aliquid aliorum remanere, & ita omnes prædicationes in creaturis, in quibus prædicatur existentia, sunt accidentales, & in materia contingenti, at verò in materia naturali, hoc est in prædicationibus, in quibus prædicatum dicit necessariam connexionem cum subiecto, sunt necessariæ per se, & æterrę veritatis in naturis vniuersalibus, & communibus, & ita nunquam terminis est prędicatio individui, in qua differentia numerica, quę est essentialis, dicitur, Vg de Petro. Quo modo autem individua sint infinita iam dixi supra explicando literam, nec nos diximus scientiam dari de omnibus individuis, nec etiã de vno, sed q si habeat propriam passionem de illo habitur scientia vt dicit 5. cõclu.

Ad vltimũ

N O T A

ARTICVL. IIII.

Vtrum prima definitio individui sit bona?

1 Explicatur definitio individui.

DEfinitio est, individuum de vno tantum prædicatur. Breuiter definitum in [1] hac definitione est secunda intentio de nominatiua singularium in concreto, vt dixi de genere, cui conuenit in actu signato definitio dicta, quia illius natura explicatur per illam, at verò in actu exercito, vt Quod exercet actum prædicationis de vno tantum, conuenit Petro vt Quo verò individuis relationibus singularium, vt etiam agnotaui de individuis relationibus generis.

2 Relatio individuę quo modo sit species.

Secundò, certum est hanc [2] relationem

tionem indiuiduam in actu exercito esse speciem, cum quidditatiuè prædicetur de singularibus relationibus vide licet indiuiduum per se non posset definiri, illa tamen rectè definitur, nec ex hoc consequitur, quod possit constituere prædicabile distinctum à quinque, quia non est intrinsecè vniuersalis, sed tantum denominatiuè, quia ex se, & ex natura sua denominatiua est rei singularis tantum.

3 Illatio nota 1.

Vnde infero 3 datam definitionem bonam esse, in ea enim vox prædicabile loco generis ponitur cum sit quid commune alijs prædicabilibus, particula autem de vno tantum differentia est distinguens indiuiduũ à reliquis, non autem definiuit Porphy. indiuiduum, vt pars est speciei, quia facilè poterat ex supradictis colligi, vt sic enim, indiuiduum est subijcibile quoddam speciei.

4 Difficultas huius dubij in quo cõsistat.

Quanuis autem circa præfata nulla sit cõtrouersia, 4 dissensio tamen est circa explicationem definiti in actu exercito, quod in quam exercet actũ prædicationis de vno tantùm. Commẽtator ex Aristotele conatur probare definitionem hanc tantum dari de indiuiduis accidentium, ipsaque vt quod, exercere actum prædicationis de vno tantùm. V.g. Petrus est hoc album in concreto, nam Petrus de se ipso identicè, & non directè valet prædicari. V.g. Petrus est Petrus, ipsamque definitionem Porphy de indiuiduo substantiæ datam maximè abominatur. At 6 Sanct. Thom. datam definitionem etiam intelligit de indiuiduo substantiæ, & quod Petrus de se ipso per se prædicatur, indirectè autem cum de alijs dicitur, vt homo, vel veniens est Petrus: ita etiam videtur sentire Boetius lib. de diuisionibus, & S. Thom, in 1 dist. 9. q 4. artic. 2 illeque affert loca ex Aristo sic prędicante, bonum est per se bonum, & homo per se est homo

5 Opin. Auer.

6 Opin. S. Tho.

Iuniores 7 in hac re distinguunt de duplici prædicatione, alia inquiunt est naturalis, & impropria, quæ inepta est scientiæ, & disputationi, alia est artificiosa, & disputationi apta, quia aliquid ignotum declarat, primæ, exemplum sit, Petrus est Petrus, in qua idem de se ipso enuntiatur: secundę, exemplũ, Petrus est homo. Iá ergo dicunt isti, S. Tho. Arist. & alios primo modo loquutos fuisse de prædicatione naturali, quæ est prædicatio per se negatiuè id est, non per alterã clarioré explicata, & sic Petrus de se ipso enuntiatur non indirectè, vt vult Auerr. contra quem etiam citati defendunt, nec indiuiduum accidentis directè enuntiari: primò quia ex Arist. 1 secũdo. c. ante prędica. indiuiduũ de nullo prædicatur, directè scilicèt. Secũdò quia hoc albũ idem est quod Petrus, à quo hæc albedo, habet quod sit hæc & indiuidua: sicuti ergo hæc, Petrus est Petrus, tantũ est identica, & per se negatiuè, ita & hæc, Petrus est hoc album.

7 Opinio Tolet.

Breuiter dico primò, indiuiduum 8 substantiæ de se ipso tantum identicè enuntiatur: patet, quia quicquid est in prædicato etiam formaliter est in subiecto, in hac, Petrus est Petrus, ergo identicè prędicatur, tenet cõsequentia, quia illa est prædicatio identica.

8 1. con cl.

Dico secundò, differentia numerica indiuidui substantiæ. V.g. Petri in quale quid de ipso prædicatur, & directè patet, quia est forma Metaphysica illius, sicuti rationale hominis, sicut ergo rationale in quale quid de homine directè enuntiatur, ita differentia numerica Petri de Petro.

2. concl.

Dico tertiò. indiuiduum accidẽtis 3 concl. in abstracto, V.g. hæc albedo identicè tantùm de se ipso enũtiatur: in concreto verò de nullo quidditatiuè dicitur, & hoc tantũ vult Arist. in ante-prædica. vbi supra, vbi de hoc indiuiduo loquitur, qm debebat Aut. citati aduer-

aduertere, cum ipsi etiam hac ratione illum explicent. Probatur conclus. ratione primæ conclusionis, quia prædicatio identica eadem est in concreto & abstracto, si omne quod est in prædicato formaliter, reperitur in subjecto.

9 4. conel. Dico quartò, cùm ad. 9. genus prædicationis solum attendatur significatum formale, & hoc album, licet materialiter Petrum inuoluat, de forma li verò ipsam albedinem dicat, quę est veluti forma Petri, manifestè constat hanc prædicationem, Petrus est hoc album non esse identicam, sed potiùs directam, & formalem, & per hęc patet ad argumenta suprà facta contra Auerr.

Vbi considerandum, quod cum singulare ex Summulis sit quadruplex, singulare ex hypothesi, non habet ratione sui significare individuum, sed solùm ex suppositione, de singulari autem vago istatim dicam articulo sequenti, determinatum autem est proprium singulare.

Notã dũ Secundò, aduerte circa singulare ex demonstratione, quod si particula hic sit cathegorema, significat hecceitatem, vel differentiam numericam, & sic est quid æquiuocum, cùm sit cõmune ad habentes differentias numericas, siue substantiæ, siue accidentis, siue entis rationis: Vnde consequitur quod hac ratione, hic homo sit terminus complexus, ex æquiuoco, vel analogo, & ex vniuoco scilicet homo. Si autem particula, hic, sit syncathegorema nihil significat, id est aliquam rẽ, sed tantũ aliqualiter, id est singulare demonstrat, de quo quis loquitur, & solùm ad signandum deseruit, & tunc hic homo, est terminus incomplexus, sicuti & omnis homo, vnde & vniuocus, quando autem communiter dicitur, hic homo multa diuersa significare, æquiuocè intellige, cũ particula, hic, cathegorema est.

ARTICVLVS. V. & vltimus.

Vtrum secunda definitio individui sit bona?

DEfinitio est, collectio proprietatum, quæ in vno est, in alio non reperitur.

Aduertendum [1] omnes differentias numericas in hoc conuenire, quod est esse radices, & principia incommunicabilitatis, & similiter individua consequenter in hoc conuenirent, quod est esse incommunicabilia, id est non diuisa in inferiora. Vnde individuum generaliter sic poterat definiri, quod scilicet non est in inferiora diuisum, Porphyr autem tantum aduertit individua substantiæ, eorumque differentias numericas, vt sunt principia à quibus diuersa numero accidentia dimanant, quod contingit etiam in alijs individuis, & ideò per talia accidentia numero distincta illa circumscribit, hoc est in quantum omnia individua conueniunt in negatione communicationis eorundem numero passionum, quod quidem æquiuocum est vel analogum, saltim ad accidentia substantiæ & accidentis. 1 In quo conueniunt differentiæ numericæ.

Proprietates [2] autem istæ, seu accidentia ista numero distincta communiter septem numerantur, quæ hoc versiculo continentur. 2 Proprietates individui. quæ.

Forma, figura, locus, tempus, cũ nomine, sanguis,
Patria: sunt septem, quæ non habet vnus & alter.

Forma, id est complexio, & temperamentum, figura, id est partium proportio, locus, id est pars domus, & vrbis, in qua quis productus est, tempus id est instans generationis, seu nationis

tatis

tatis, & constellatio illi correspondetis, nomen pater, sanguis prosapia patria idem est quod locus vnde primus versiculus sufficiebat.

Not. Notandum tamen quod sicuti articulo præcedenti dixi relationes indiuidui in communi in actu exercito nondari significatum materiale adæquatum in communi, quia id non esset commune indiuiduis, id est nõ posset in actu exercito denominari à relatione indiuidui, ita etiam cõuenientiæ negationis, earundem numero passionum, nondatur significatum materiale adæquatum propter eandem rationem, vtpotè quia conuenientia illa negationis, &c. intrinsecè est singularis denominatio.

Quamuis autem ea quæ dicta sunt, satis superque sufficerent ad exactã intelligentiam eorum, quæ à Porphy. traduntur 3 quia tamen communiter hic agitur de indiuiduo vago, & persona, de vtroque aliqua videnda sunt Caiet. hic indiuiduum vagum, vt aliquis homo præter naturam communem, inquit, importat modum particulariter existendi, Petrus autẽ. V.g. præter naturam determinatam dicit subsistentiam, ita videtur sequi Sanct. Thom. 1p.q 3. artic 4. & de potentia, q.9 art. .. ad primum, Vnde infert Caiet. singulare vagum esse vniuersale, omissam tamen à Porphy. sicut & alia plura omisit, vtpotè definitionẽ. Sed profectò fallitur iste author, quia Porphy vt probatum est, q.4. vniuersali articulo vltimo, omnia vniuersalia numerauit, definitio autem cùm sit quid complexum, non est vniuersale, vt hic sumitur, & multò minus singulare vagum, cùm ex ipso Caiet. explicitè dicat non solum naturã, sed illum modum particulariter existendi, cauendum autem nobis est in modo loquendi de persona, & singulari vago, fideliter enim in Deo tres personas fatemur, tres autem quodam Deos ponere, natura ipsa refugit, rationem apponit S Tho. 1.p.q.30. quã explicat ibidem M. Cumel. & Canarien. disputatione secunda, & in. 1. d. 25. vbi Capreo. quia inquam persona in recto, & formaliter tantum dicit subsistentiam, singulare autem vagum multiplicatur recto etiam naturam in plurali, in Deo autem sola vna singularissima essentia est & natura.

3 Indiuidui Vagi, & persone. Prima opinio Caiet.

Secunda sententia 4 singulare vagum inquit præter naturam communem. V.g. aliquis homo importare negationem communicabilitatis earũdem numero passionum suprà explicatam, vt etiam vnus numero homo, iuniore supponere inquiunt pro indiuiduis sub disiunctione. V.g. aliquis homo pro 1 Petro, vel 1 oanne, Aliter Canter. sed neque vnus nec alter placet.

4 Secunda sentẽtia de singulari Vago.

Existimo dicendum 5 aliquis, quidam, &c, signa esse syncathegorematica, vt non significent aliquid, sed tantum consignificent, & ita aliquis homo nec significat singularitatem in communi, nec in particulari, sed tantum indiuidua indeterminatè, & vagè. Vnde & vagum singulare appellatur, sicuti particula, non, syncathegorema negat quidem, non tamen significat negationem, ita particula, aliquis, signat indiuidua indeterminatè non tamen significat singularitatem, nec in communi, nec in particulari, sed vt vnum cõdistinctum ab alijs, vnde ineptè diceretur aliquis Deus, cũ non sit à quo distinguatur.

5 Reijciũtur sentẽtiæ positæ.

Vnde infero primo singulare 6 vagum non esse vniuersale, nec prædicabile, cum sit quid complexum ex syncathegoremate, & natura, multo minus quam definitio, illa enim quid cõplexũ est per se, eius enim partes sunt duæ, & distinctæ.

6 Illatio prima pro conclus.

Secundò infertur 7 aliquis homo &c. vniuocũ quid esse, de cuius conceptu

7 Illatio 2 p cõcl.

ceptu mentali, dicam in Petrum, ſed ſicuti particula, homo, immediatè ſignificat hominem, mediatè Petrum & Ioannẽ, &c. ita iſta ſic cathegoremata, omnis, aliquis, immediatè ſignificant vniuerſalizationes, & particularizationes in communi, mediatè verò hanc & illam particularizationem.

8 Illatio tertia ꝓ concluſione notanda.

Tertiò, infertur 8 non variari ſignificationem, dicendo, aliquis homo, aliqua humanitas, aliqua albedo, ſed vbique particulã, aliquis eſſe ſignum ad hoc vt cathegorema ſumatur in particulari, & ideò S. Thom. inquit, aliquis homo dicere exiſtentiã, quod abſolutè ſic debet intelligi, vt aliquis homo formaliter exiſtẽtiam dicat, alioquin variaretur ſignificatio dicendo, aliquis homo, aliqua humanitas, eſſetque æquinocum aliquis homo ad ſubſiſtentiam accidentis, & ſubſtantiæ: imò aliquis, eſſet cathegorema, & quod magis eſt falſum eſſet enũtiare aliqua albedo, quæ tantum dicit eſſentiam, ſolùm ergo intendit Sanct. Tho. particulã, aliquis, ſignificare cathegorema in particulari ſuppoſitione, cui propria eſt exiſtentia, & licet communiter particula aliquis, ſinecathegorematicè vſurpetur, cũ hoc tamẽ aliquãdo eſt cathegorema ſubſtãtiuè acceptum, cui poteſt aliud iungi, vt aliquis venit, ſicuti etiã particula, omne, ſubſtãtiuè eſt cathegorema.

9 Perſona noua eſt vniuerſale quid.

De Perſona autem 9 etiam certũ eſt non eſſe vniuerſale, ſicut nec anima, inſtans, punctum, &c. cum formaliter, & in recto tantum dicat exiſtentiam, quæ eſt modus particularis ipſius naturæ, non autem natura perfecta, & completa, vt eſt genus & ſpecies. Vtrum verò perſona diuina propter maximam tranſcendentiam diuinæ naturæ aliquam etiam rationem habeat præter dictam, in arte prædica. in quæſtione, vtrum eius ſit vniuocum, dicemus.

CAP. III.

De Differentia.

Text. 1 *Differentia vero & communiter, & propriè, & propriſſimè dicitur, differre namque quippiam communiter dicitur, cum diuerſitate aliqua quo modo aut à ſe ipſo, aut alio differt. à Platone Socrates diuerſitate aliqua, atque à ſe ipſo puero vir factus, & ab agente non agens differt, & ſemper hæc differentia in iis eſt ſane diuerſitatibus, quæ cõſiſtunt in hiſce, quæ cum interrogamus quomodo res ſeſe habet, aſſignari reddique ſolent. Propriè vero aliqua differre dicuntur, cum inſeparabili differunt accidenti: & inſeparabile quidem accidens eſt, vt caruleus oculorum color, vt ſimitas vt cicatrix, calor ex vulnere indoleat propriſſimè quippiam à quopiam differre dicitur, cum ſpecifica differentia differt: qualiter ab equis homines ſpecificata rationalis differentia differunt.* Text. 2 *Omnis igitur in vniuerſum differentia, diuerſum alicui adiuncta facit: ſed communiter quidem & propriè differentia, diuerſum per accidens faciunt: propriſſimè verò diuerſum per ſe, quidem & aliud dicitur. Differentiæ igitur quæ diuerſum per accidens faciunt, tantum differentiæ: quæ verò aliud & diuerſum*

sum per se, differentiæ specificanũ cupantur. Animali nanque differentia rationalis adiuncta, aliud sane ac animalis speciem facit: motus autẽ additus, diuersum acquiescente tantum modo facit: hæc igitur aliud, illa diuersum tantum facit. Differentijs igitur hisce quæ faciunt aliud, diuisiones generum in species fiunt, & diffinitiones etiam assignantur, quæ quidem ex genere talibusve differentijs constat: cæteri vero diuersitates per accidens tantum emergunt, eius quo de qualiter sese habet interrogatur.

Text. 3 Text. 3. Rursus igitur à principio differentiam diuidentes, differentiarũ alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moueri nanque atque quiescere, & valere, ac ægrotare, & quæ sunt similis generis, separabilia sunt: aquilinum autem esse vel simum, & rationale & irrationale inseparabilia sunt.

Text. 4 Text 4. Inseparabilium rursus alias per se, alias per accidẽs esse. Rationale nanque & mortale, & susceptiuum esse scientiæ, per se homini competunt, at aquilinũ esse vel simum, per accidens & non per se competit. Quæ igitur per se competunt, in substantiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt: quæ vero per accidens competunt, nec in substantiæ ratione sumuntur, nec aliud faciunt, sed per accidẽs diuersum. Et hæ quidem, quæ per se competunt, nec intendi nec remitti volunt: quæ vero per accidẽs etsi separabiles sunt intensionem, remissionemue suscipiunt. Neque enim genus magis minusue de eo, cuius est genus dicitur: neque generis, differẽtiæ, quibus in species genera diuiduntur. Hæ nanque sunt, quæ cuiusque rationem constituunt. At vniuscuiusque ratio vna est, eademque, nec intensionem nec remissionem vllam suscipies. Simum enim esse aut coloratum intenditur atque remittitur.

Tex. 5. Cum igitur species differentiarum tres ita appareant, & earum aliæ sunt inseparabiles, aliæ separabiles, & inseparabiliũ quædam aliæ per se, aliæ per accidens: differẽtiarum per se rursus, aliæ sunt per quas in species diuidimus genera: aliæ per quas ea, quæ sunt diuersa constituuntur, veluti differentiæ per se animalis, hæ sunt omnes animatum sensitiuum, rationale ac irrationale, & mortale ac immortale: atque animati quidem & sensitiui differentiæ, sunt substantiæ animalis. Est enim animal substantia animata sensitiua. Mortale vero ac immortale, rationale ac irrationale, animalis sunt differentiæ diuisiuæ: per has enim species genera diuiduntur. Verum hæ quæ sunt generum diuisiuæ, constitutiuæ sunt specierum. nam animal per rationale ac irratio- Text. 5

nale

nale, & per mortale rursus ac immortale diuidi ur: sed i mortalis quidẽ rationalisue differentia constitutiua sunt hominis: rationalis vero ac immortalis Deorum, irrationalis autem atque mortalis animalium expertium rationis: sic & substantia suprema animatum, atque inanimatum, sensitiuum atque insensitiuum differentia cum sint, animatum & sensitiuum vnà cum substantia sumpta animal confecere: animatum atque insensitiuum plantam. Cum igitur eadem differentia partim constitutiua sint partim diuisa, vniuersa specifica nuncupantur. Atque opus est maxime ad generũ diuisiones, & ad definitiones conficiendas. Sed uon in illis alijs, quas separabiles esse aut insepara biles diximus.

Text.6 Text. 6. Has igitur definientes, differentiam inquiunt eam esse, qua species genus excedit, homo nanque supra animal rationale mortaleque habet. Animal enim neque nihil istorũ est (vnde enim differentias species haberent) neque omnes oppositas habet, idem enim opposita nimirum haberet. Sed vt sensent, potentia quidem omnes eas differentias habet, quæ sub se sint, actu autẽ nullã: atque hoc pacto neque ex non entibus fit, neque circa idem opposita simul erunt.

Text.7 Text. 7. definiunt autem ipsas & hoc pacto: differẽtia est id quod de pluribus & differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur, rationale enim & mortale de homine hoc ipso quale quid est homo, sed non hoc ipso quid est prædicatur: nam. si interrogabimur, quid est homo? accommodate dicimus, animal. At si quale animal est interrogabimur, rationale mortale accommodatissime respõdebimus. Nam cũ res ex materia formaque constet, aut ex talibus quæ instar illarum sunt, vt statua ex ære quidem vt ex materia constat, ex figura autem vt ex forma, sic & homo communis, ui quidem est species ex genere differentiaque constat, similitudinem rationis subeuntibus cum materia atque forma. Totum autem hoc animal rationale mortale, est homo, vt istis est statua.

Text.8 Text. 8. Describunt tales differentias & hoc modo, differentia est id quod sub eadem natura ea quæ sunt sub eodem genere, separat. Rationale enim atque irrationale, equum & hominem quæ sub eodem vt patet genere, quod quidem est animal, collocantur, separat.

Text.9 Text. 9 Insuper & hoc modo assignant, differentia est id, quo singula differunt. Homo enim & equus genere quidem non differunt, & nos enim animata sumus, & ea quæ sunt expertia rationis: sed additum rationale, nos ab illis seiunxit. Dij quoque & nos rationis participes sumus, sed mortale

tale adiunctũ nos abillis distinxit.

Tex. 10 Text. 10. *Exactius autem ea, quæ ad differentiam pertinent, pertractantes differentiam, inquiunt, non quoduis eorum esse, quæ separant ea quæ sub eodem genere collocantur, sed id quod ad substantiam, rationẽque confert, & quod pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse. Non enim aptum ad nauigandum esse hominis est differentia ipsi eius proprium est: dicere nanque possumus, animalium alia esse apta, alia non esse apta, ad nauigandum, hominem à cæteris se iungentes: & aptum esse ad nauigandum, ad substantiam sane non confert, neque pars est ipsius sed aptitudo solũ. Propterea quod non est tale, quales sunt hæ differẽtiæ, quas specificas appellamus. Erunt igitur ea differentia specifica, quæ diuersam faciunt speciẽ, & quæ in ratione sumuntur: atque de differentia quidem hæc satis sint dicta.*

Summa Textus.

1 Prima pars, ca: DVas habet partes caput hoc, 1 in prima sunt quinque diuisiones differẽtiæ: in secunda toti de definitiõnes: prima diuisio, differentia alia cõmunis quæ est accidens separabile, qua vnum differt ab alio, vel idem à seipso, vt Petrus est albus, vel puer, ab alio, vel à se nigro, vel sene. Alia differentia propria, quæ est accidens inseparabile, quo vnum differt ab alio, vt similitas: alia proprijssima, qua vnum essentialiter ab alio distinguitur, vt rationale. Secunda diuisio, differentia alia separabilis, scilicet communis, alia inseparabilis, scilicet propria, & proprijssima. Tertia diuisio, cum omnis differentia faciat alteratum, id est, diuersum, alia facit alteratum tantum, id est, accidentaliter diuersum, vt communis, & propria, quę dicuntur absolutè differentiæ, alia facit aliud, quæ dicitur differentia specifica, & sola deseruit diuisionibus per se, & quidditatiuis definitionibus. Quarta diuisio, differentia inseparabilis, alia per se, scilicet proprijssima, quæ est de ratione speciei, nec suscipit magis, nec minus, alia per accidẽs inseparabilis, vt propria, quæ suscipit magis, & minus, nec est de ratione speciei, vt similitas. Quinta diuisio differentiæ proprijssimæ in duos actus: primus, est diuidere genus: secundus, constituere speciem.

2 Secũda pars, ca. In secunda parte, prima definitio 2 differentia est, qua species abundat à genere id est, quam addit species generi, quæ differentia est in potentia generis.

Secunda definitio, differentia est quæ de multis speciebus in quale quid prædicatur, quia habet se vt forma: roganti enim quale animal est homo, bene respondetur rationale. Tertia, differentia est quæ diuidit ea quæ sunt sub eodem genere. Quarta, differentia est, qua differunt à se singula, id est, species, ait melior est, inquit Porphy. Quinta, differentia est, qua distinguitur vna species ab alia, cum sit pars essentialis illius: explicat enim sub intellectum in alijs, scilicet esse de essentia, per quod distinguitur à proprio.

Annotationes circa literam.

QVæ communiter solent fieri per paucę sunt, & nullius momenti,

quia dum quæſtiones circa caput tractantur omnes difficultates etiam literales quæ poſſunt eſſe offerre ſoluũtur, ideò etiam eas omitto, comule quæſtiones ſequentes, & perſpicuè omnia ſolues.

QVAESTIO I.

De natura differẽtiæ quantum ad eius multiplicem diuiſionem.

3 Diſponitur tractatus de differentia.

EX dictis 2. p. Summularum, c. de modo ſciendi in communi 3 & ex magis infra 1. Periharm. dicendis, claro conſtat, quod multoties ordine adhuc naturæ, definitio cuiuſque entis, diuiſione acquiritur & inueſtigatur, ideoque Porphy. hoc ordine ſeruato, in priori parte capitis, multiplicem differentiæ diuiſionem proſequutus, in poſteriori facillimo negocio, ſingulis cuiuſque rei differentijs ſingulas aſsignat diuiſiones, quem etiam nos imitantes, prima hac quæſtione prædictas diuiſiones examinabimus, non ſolum numeratas à Porphy. differentiarum inter ſeſe, ſed etiam illas quas differentia facit in genere: deinde in ſecunda quæſtione definitionem differentiæ, tertij prædicabilis diſcutiemus: de primo videnda ſunt quinque: primò, ſi bona ſit prima diuiſio differentiæ? ſecundo, vtrum ſit vna ac? tertio, ſi differentia proprijſſima per ſe primo diuidat genus, conſtituat, & diſtinguat ſpecies? quarto, ſi differẽs ita quę diuidit genus per ſe primò ſubijciatur in poſteriori tali generi, vel illius differentiæ cõſtitutiuæ? quinto & vltimo, ſi ratio differentiæ ſit per ſe per ſe ſtatim ratione generis quod diuidit?

ARTICVLVS. I.

Vtrum bona ſit prima diuiſio differentiæ.

NOn inquiro cur prius de differẽtia quàm de ſpecie, cum 4 quàm proprio ſit ſermo, cũ hæc ſint clariora ac differentiam eſſe de eſſentia, ſecus verò propriũ, cur autem de ſpecie prius quam de differentia agat Porphy. dixi ſupra: quod non ſit adæquata hæc diuiſio. Probatur primo, quia generaliſſima, & differentiæ proprijſſimæ inter ſe differunt, eorum autem non eſt aſsignata differentia, nec propria paſsio numerata eſt, cum ſit differentia accidentalis, ergo eſt diminuta diuiſio. 4 Explicatur titulus. Arg.1.

Secundò, quia membra huius diuiſionis non differunt, nam diſgregatiuum viſus eſt differentia communis reſpectu panni, & propria reſpectu cygni, & proprijſſima reſpectu albi, ſaltim pro radice, aut quã nos cognoſcimus: ergo. Item ſequentes diuiſiones cum hac videntur cõfundi, vt patet, nã eſſe diuiſiuũ generis, & cõtitutiuũ ſpeciei eidẽ differentiæ proprijſſimę conuenit ergo diuiſio nulla. Secũdo.

Tertiò, quia diuiſio danda eſt per oppoſita, debetq; eſſe bimembris, vt tribuit Ariſtot. vno poſitiuo, altero priuatiuo membro conſtare debet, quibus omnibus caret iſta diuiſio: ergo idem quod prius. Tertiò.

Vltimò, quia malè videtur aliquę proprietates harũ differentiarũ aſsignatæ: nam primò Petrus & Paulus, cùm ſint vnius ſpeciei, tantum differũt differentia propria, & communi, quas Porphyr. tuo facere aliud, at Petrus eſt aliud à Paulo. Secundò ſpecifica differentia perfectior eſt alijs: malè ergo ait Porphy. non vocari abſolutè differentiã, vt dixi. Vltimo malè differentia propria dicitur ſuſcipere magis, & minus, cum habitus, & aliæ non ſuſcipiant. Vltimo.

Pro

Pro solutione notā bene Soto, & alios hic aduertere, diuisiones sequentes, esse subdiuisiones primæ, vel explicare proprietates partium eius, vt patet intuenti, ob quod de prima tractio, et quia argumenta singula singulas petunt difficultates: breuiter dico 5 diuisionem hanc esse bonam & sufficientem, quod probat Aucen. quia vel differentia est de essentia, & est proprijssima, vel non est de essentia, et tunc, vel est separabilis vt communis, vel non, & est propria: manet ergo bona & completa diuisio.

5 Conclu.

6 Solutio argum. Ad p. i. mam.

Vt soluas primum argumentum 6 nota ex Lohamentibus, particulā, differentia non esse nomen abstractum, vt particulā, diuersitas, vel relatio differentiæ, sed concretum significās ipsam formam concretam, quæ est differentia in concreto, & ita dicitur rationale est differentia 7 & cum hoc datur secundum concretum, scilicet particula, differēs, quæ ita se habent, vt homo, & humanus, de primo agit Porphyrius, hic, vt differentia est forma, qua aliqua in genere, vel specie conuenientia differunt, quo etiam modo sumit Arist. 10. Metaph. tex. 24. & 12, docens res duorum prædicamentorum inter se non differre, quia non sunt idem genere, latius tame. 5 Metaphy. tex. 16. sumit verbum differentia dicens, differre prædicamenta, & quæcunque diuersa sunt: iam ergo generalissima, & differentiæ proprijssimæ hoc lato modo differunt seipsis, sed non stricte, vt vult, & loquitur Porphy. quia sub nullo genere sunt, sed per differentiam differēt species, quæ sunt sub eodem genere, propria autem passio est differentia propria, vt dicitur ad tertium argumentum.

7 Secundū concretū quid.

Ad 1. re spon.

Ad secundum, vt diuisio boni in vtile, honestum, & delectabile, ei diuersio in diuersas rationes boni, licet illa de omnes eidem bono conueniant, vt pote vtilitatis & hæc est diuisio in varias rationes differēdi, licet cōueniāt eidē rei, sequentes verò diuisiones, vel sunt huius subdiuisiones, vt est quarta, vel explicāt proprietates partium huius, vt tertia, vel actus proprijssimæ, vt quinta, nā secūda per aliū effectū aut proprietatē, posse licet separari, vel non dividi differentiam in cōmuni, in prima verò diuisione diuiditur differentia in ipsa inferiora secundū se, & ideò species differentiæ vocatur à Porphy.

Ad tertium dicendū, ex diuisionis tantū est vt detur per pauca mēbra ad vitandā molestiā, & confusionem, ob quod vtimur nomine priuatiuo comprehendēte reliquas species præter affirmatiuā, vel etiā, quia differentias ignoramus: nō tamē quia priuatio sit differentia speciei positiuè. Ad. 3.

In quarto argumento multa tangūtur, & primò licet cōmuniter essentia sumatur pro essentia specifica, vt dixi, tamen cum Petrus aliam habeat essentiam à Paulo distinctā, merito dici potest Petrū esse aliud à Paulo, & differūt differētia proprijssima essentiali, licet numerica, quā omisit Porphy quia ex dictis scientiæ omittunt inanitudia, de eisque in communi egerat. de specie. Vnde. S. Tho. in. 1. d. 21. q. 1. art. 2. inquit, ih humanis pater est aliud à filio, non tamen in diuinis, quia est vna numero essentia, si verò particula, aliud sit adiectiuum, quia ponit distinctionem tantum in eo, cui iungitur, benè dicetur in diuinis, pater est aliud suppositum à filio, quia habent distinctas personalitates: at particula, aliud substantiuè importat distinctionem essentiæ, quod fic sumere in diuinis nefas esset. Ad. 4. NOTA

8 Nomen aliquando imperfectioris tri buitur.

De secundo, bene communiter 8 dicitur nomē tribui absolutè alicui præcipuè communi propter perfectionem, vt homo dicitur de viuo, aliquādo etiam propter imperfectionē, vt animal de bruto, quia parum nobilitatis

tatis addit supra animal, & hoc secũdo modo differentia dicitur absolutè de communi, & propria, quamuis iam in scholis nomine differentiæ, proprijssima intelligatur.

Passiones propriasqui dãt ad differẽ, proprijssimam.

De tertio, quidam dicunt 9 proprias passiones non contineri sub aliquo membro huius diuisionis, sed reduci ad proprijssimã, quia sunt eius signa, & eam inferunt, quia non sunt differentiæ communis, cùm non sint separabiles, nec proprijssima, quia non sunt de essentia, & quod non sint propria: Probant primò, quia differentia propria tantum differunt ratione illa eiusde speciei, sed propria passione non differunt imo conueniunt in diuidua, ergo passio non est differentia: propria.

Probãt primò quod non sint differ. propriæ.

Secundo, quia passio ex Arist. conuenit per se, differentiæ verò propriæ ex Porphyr. per accidẽs, ergo differẽtia propria nó est passio. Tertio, quia differentia propria suscipit magis, & minus: risibile vtẽ, & multæ passiones, sicut nec essentiæ à quibus dimanant, non admittit magis nec minus: ergo. Quarto, quia secundum diuisiones, quod est passio hominis à Porphyr. ponitur inter differẽtias proprijssimas, ita teneat M. Soto ad tertiũ. & Mer. hic, ergo nó est differẽtia propria.

10 Conclu. Auth. rejicit cõtrariã.

Existimo dicendum propriã 10 passionem esse differentiam propriam, nam aliàs diuisio esset inadæquata, cum per differentiam propriã differat vna ab alia, & non sit cõmunis, nec proprijssima, quia est accidẽs inseparabile, ideo que dicitur propria, quia cum sit accidens, nequit separari, siue per illã differat ideà à seipso, vt cicatrice differt homo a leante, quã illã habere, siue ab alio individuo suæ speciei, vt per similitudẽ Petrus à Paulo siue distincte speciei, vt per risibile differt homo ab equo. Differentia autem cõmunis sic dicitur, quia vtrique potest conuenire, vel quia communiter vulgus per illã distinguit, quãuis communius per curuitatẽ, cicatricem, & alias proprias distinguat. Proprijssima autem dicitur, quia ita est propria vt sit de essentia, de quo Caiet. & Villalp. hic, Tabe. tract. 4 c. 4.

Ad primũ dico, quod 12 assumit falsam, nam gredo enim differentia est propria corui respecta cygni, & tamẽ cõuenit omni cornuo.

12 Soluuntur arg.

Ad secundum Aristot. vocat per se quod est de essentia, vel fluit ab ea, Porphyr. aũt, solũ vocat per se quod est de essentia, & ita nulla est pugnantia.

Ad 3. respondendum.

Ad tertia, differentia propria suscipit magis & minus, secundũ Porphyr. tamẽ permissiuè, id est tooss-esse differentiã propriam, quæ suscipit magis & minus, multæ tamen differẽtiæ propriæ nõ admittunt magis vel minus, vt ex tali vel tali patre oriri, Sed dices 13 id etiam conuenit proprijssimæ differentiæ, multa enim suscipiunt magis & minus, quales sunt caloris, & frigoris. Auerr. 8. Metaphy. tex. 10. limitat no suscipere magis & minus differentias proprijssimas substantiæ perfectæ, quia tamẽ Porphyr. & vniuersaliter loquitur, & communiter sic intelligitur, dicendũ est 14 quod differentia inter proprijssimam & propriam, quo ad hoc est, quod ista scilicet propria suscipit magis & minus sine variatione essentiæ rei, proprijssima verò cum suscipiat magis essentiam variat. Vtrum autẽ aliqua proprijssima, & quæ magis & minus suscipiat, & cur vnus homo ingeniosior, vel propẽtior ad risũ dicatur alio, & alia huiusmodi examinare, nõ est huius loci, de quo Zamara Theoremate 4. Ad vltimum hæc nomina suscepti uum disciplinæ, intellectiuũ, &c. sumpta pro radice passionũ, vt sumit Porphyr. dicũt differẽtias proprijssimas, sin verò ipsis passionibus sunt propriæ, nec opus erat quod Porphyr. in omnibus exẽplificaret: aliter respõdẽt alij ex.

13 Replicatur.

14 Respondetur quæ sit discrimen inter differentiam prop. & proprijssimam.

15 Lemos lib. 2 de errat. c. 21.

AR-

ARTICVL. II.

Vtrum hæc diuisio differentiæ sit vniuoca?

1 Explicatur tit.

SEnsus est, si differẽtia sit genus 1 ad communem propriã, & proprijssimam. Communis opinio negat. Lobanten. dicunt sententiam esse arbitrariam: aliter alij.

2 Differẽtia duo inuoluit

Notandum primò pro veritate, quod in differentia 2 duo reperiuntur; primò, materiale, id est prima intentio faciens differre. Secundò, formale, hoc est, relatio differentiæ, quæ aliquando est realis, aliquando rationis: ipsa verò differentia dicitur logicè talis, quatenus per illam intellectus, vnum distinguit ab alio, & hęc est relatio rationis. Vnde Auic. Alber. & alij dicunt acceptiones generis, & speciei, non omnes spectare ad Logicum, vt relationes differentiæ, sic inquam sumptæ: hæc autem relatio differentiæ non est intrinsecè vniuersalis, quia nou denominat differentiam communem, id est non facit esse communem, sed hoc habet ab aliare latione, de qua infra, quia tantum denominat, vt distinctiuam, est tamen accidentaliter vniuersalis, vt animal respectu inferiorum, scilicet communis, propriæ, & proprijssimæ.

3 Diuisio hæc quatuor modis potest intelligi.

Secundò aduertendum, vt optimè notter M. Arzinus hic 3 quatuor modis intelligi posse diuisionẽ hanc, primam, primò, vt diuisum scilicet differentia, sumatur pro forma faciente differre, diuidentia verò pro relatione differentiæ realis, vel rationis: secundò, econtra diuisum pro relatione, diuidentia verò pro formis facientibus differre: tertio diuisum, & diuidentia pro relatione: quartò diuisum, & diuidẽtia pro formis, quæ faciunt differre, quamuis à Porphy. vt magis ad intentum videantur viurpari pro relatione rationis, quam pro formis, quæ sunt illius fundamenta.

4 1. concl.

Primo, certum est 4 quod si diuisio fiat primo modo est, propriè subiectum in accidentia: patet, quia forma quæ est differentia suo modo est subiectum relationis, & consequenter si diuisio fiat, secundo modo erit accidentis in subiecta.

5 2. concl.

Secundò, certum 5 est quod si diuisio fiat tertio modo ad relationes reales & rationis, diuisum est analogum, si verò ad relationes tantum rationis vniuocum est in sua vniuocata. Patet, primò, quia vt quamuis animal, & color in nullo superiori vniuocentur, generis relatio est illis vniuoca, & quidditatiuè prædicatur de indiuiduis generis: ita quamuis alia differentia sit substantia, vel accidens, vel ens rationis, relatio differentiæ omnibus erit vniuoca, & genus ad illa, in quantum scilicet specialis relationes rationis differentiæ habent.

Probatur 3.

Secundo, quia sicut quamuis accidens dependeat à substantia, relatio generis vniuoca est ad genera substantiæ, & accidentis. ita relatio differentiæ propriæ communis, & proprijssimæ inter se non dependent. licet aliquando differentiæ ipsæ dependeant, ergo diuisio est vniuoca.

Confirmatur, quia Porphyrius differentias vocat species differentiæ, sed quidem ratio hæc non multum vrget quia etiam Aristot. Topic. 1. syllogismum bonum & malum vocat species syllogismi, quibus analogus est Syllogismus vt omnes dicunt.

Probatur 4.

Tertiò quia relatio dissimilitudinis, & differentia realis, est vniuoca ad relationes reales differentiæ in prædicamento relationis, ergo & relatio rationis ad relationes differentiæ rationis etiam erit vniuoca: sicut enim licet homo ut perfectius an-

mal brutis, cum eo tamen omnia vniuocè, & simpliciter sunt animalia: ita qui habet relationem differentię propriæ & communis, simpliciter habet relationem differentiæ, sed minus perfectam, sicut ille, qui proprijssima differt.

6 3. concl. Tertio & vltimo, certũ 6 sit, q̃ si diuisio fiat primo modo respectu vnius rei, dicitur diuisio rerũ, estq̃ue analogi inanalogata, primũ patet, quia respectu vnius rei vt hominis. V.g. alia differentia est communis, alia propria, alia proprijssima: secundũ etiã patet, quia aliquæ differentiæ sunt substantiæ, aliæ accidentia, vel entia rationis, ergo vt sic ratio differendi analoga est. Adde quod differentia propria sæpe fluit à proprijssima, vt intellectus à rationali. Item accidens est, quod à substantia pendet. Notanter dixi respectu vnius rei, quia cum eadem res respectu diuersorum sit differentia propria, & proprijssima, talis diuisio vocatur diuisio rei in diuersos modos differendi: sed quia adhuc communis est ad differentias reales, & rationis, analoga est diuisio, de quo Alber. Scot. Caiet. M. Soto, quos omnes, & alios poteris hac distinctione facta in bonum sensum explicare.

ARTICVL. III.

Vtrum differentia proprijssima per se diuidat genus cõstituat, & distinguat speciem?

1 Explicatur tit. Differentia proprijssima 1 sola est, quæ tertium prædicabile cõstituit (communis enim, & propria differentia, vt prædicabiles sunt ad quartum & quintum prædicabile spectant,) de illa præsertim agemus, vt prædicabilis est, sed quia de genere diximus, vt est quoddam contra hibile, prius etiã de differentia dicã, vt contrahens est, cuius quidem tres sunt actus, scilicet diuidere genus, speciem componere, eamq̃ue distinguere: & ita sicuti de specie supra dicebam, quod secũdum varios respectus 2 varias etiam definitiones assignauit Porphy. sic etiam differentiæ secundũ varias rationes, quinque datæ sunt definitiones: prima eñ dicit quid consequens compositum speciei, scilicet vt per differentiam species excedat genus: secunda explicat differentiam, vt prædicabilis est: tertia, vt distinguit species sub genere, quæ sunt illius partes subiectiuæ: quarta, vt species constitutas inter se distinguit: quinta, vt pars est constitutiua speciei de quibus benè Caiet. & Scot. q. 16. vniuersal. quia tamen hi tres actus valde sunt inter se connexi benè simul explicabuntur.

2 Varij respectus differentiæ.

Et in contrariũ est primò differentiæ 3 sunt actu contentæ in genere, ergo nequeunt id diuidere. 3 Pars negat. suadetur. 1.

Secundo, differentiæ sunt accidentia, & qualitates generis, non ergo per se diuidunt substantiam, quæ est genus, nam substantia per se non diuiditur per accidentia. 2

Tertio, diuersa diuisa, diuersa habent etiam membra diuidentia, differentiæ autem diuidunt genus, ergo non species. 3

Quarto, quod diuiditur, non manet totum in quouis diuidente, vt cõstat cum homo diuiditur in suas partes, totum autem animal est in singulis speciebus, malè ergo diuiditur in illas. 4

Quia explicatio huius definitionis admixtam habet aliquale rationem diuisionis per differentiam, ideò, annectitur simul cum sequentibus, quæ ex ista pendent, huic primæ quæstioni, quæ, vt dictũ est præcipuè attẽdit naturam differentiæ, quantũ ad eius diuisiones explicare,

Aduer-

4 Genera sunt tota potētialia.

4 Aduertendum ergo pro huius solutione ex Caiet. anim. V.g. & alia genera esse tota potentialia sub se habētia species, quas dicunt in actu implicito, vel potentia metaphysica, quę etiam respectu partium luæ essentiæ tota sunt actualia, vt animal respectu viuentis, & sensibilis, in has ergo partes diuisione actuali diuiditur genus, in partes verò subiectiuas, vtpotè species diuisione potentiali partitur, & in hac diuisione, differentiæ per se diuidunt genus & species, quia sunt per se actus, & forma generis, cum quo quæuis facit vnum per se, & quia diuidunt genus in species, de quibus per se prædicatur. Vnde est, vt primò intelligamus differentiam diuidere genus, quo ad potestatem suam, & latitudinem. Secundò verò informando per se genus, differentia cõstituit speciem: tertio, in ecies quãcũq; constituram ab alijs distinguit. Vnde sicut forma physica dicit ordinem ad materiam, quam informat, & ad compositum, cuius est pars, vt primo lib. Phys. latius dicitur: ita differentia dicit relationem ad genus, cuius est forma, & ad speciem, cuius est pars.

NOTA

5 Notab. pro con sil.

5 Secundò aduerte, licet eadem differentia respectu diuersorum sit diuisiua, & constitutiua, vt rationale diuidit animal, & constituit hominem, & vt sic sit diuisio in diuersos modos differendi, respectu tamen eiusdem alia est diuisiua, alia constitutiua, vt animal per sensibile constituitur, diuiditúrque per rationale, & tunc est diuisio in varias differentias.

Vnde infertur quod genus respectu speciei est pars actualis ratione significati formalis, totum verò potentiale ratione impliciti.

6 Soluuntur Arg.

6 Ad primum differentię, vt dictũ est, bene possunt diuidere genus, quæ solum implicitè in illo continentur. Vnde ait Porphy. speciem habere differentias à genere, intelligo vt à causa materiali, ex cuius potentia educuntur, vt forma bruti, de potentia materiæ Physicæ, quia tamen hęc non est causalitas realis: ideò dicuntur differentiæ esse in potentia generis, quia genus est quid informe, & confusum, per differentias determinandum, & ita rationale est in potentia animalis, licet anima rationalis nõ sit in potētia materiæ, quia materia nó est eius causa. Sed dices 7 oppositæ differentiæ sunt in potentia, in genere, ergo possunt esse in actu determinato, quia omnis potētia reducibilis est ad actũ. Respõdeo quod cũ potentia generis sit indeterminationis, nil vetat, idem genus ad duo opposita esse indeterminatã. Adde 2. secundũ diuersas species possunt esse oppositæ, determinato actu in vno genere. Dices 8 genus nõ habet actu determinato, in se differẽtias, ergo species, quæ eas habent determinatè, non accipiunt à genere: cõtra Porphy. & veritatem: patet, quia nemo dat nisi quod habet, & eo modo, quo habet. Respondeo, quod hæc propositio vera est, de dante in genere causæ efficientis, non in genere causæ materialis, materia enim est causa dans actu formas, quas in potentia continet, de quo 2. Physicor. & ita genus dat differẽtias, quia nihil aliud est in genere, quã esse differentiarum subiectũ. Ad secundum dico quod differẽtiæ, substantiæ sunt nõ, accidẽtia, illæ scilicet, quæ substantiam constituũt, dicũtur tamen qualitates substantiales, quia sunt generũ formæ, & quidditates specierũ, de quo Lemos, lib. 2. cap. 22. ex Aristot. Ad tertium, diuisio est quasi quidam motus tendens à termino à quo ad terminum ad quem, in quo diuisio sistit, differentiæ ergo diuidunt genus, vt formæ extrinsecè illi, à quo incipit diuisio, species autem distinguunt, vt illi intrinsecè, quia in illis diuisio sistit quod est notatu dignum.

7 Replicatur. 1.

8 Replicatur. 2.

Ad. 2.

Ad. 3.

Ad vlt. Ad vltimum, verum est quod in diuisione actuali totum diuisum non est in quouis diuidente, nec de eo prædicatur, in diuisione tamen potentiali è contra contingit, nam cum diuisum vt totum potentiale diuidatur, satis est, vt vtra eius potentia non sit in qualibet specie, sed per omnes distributa, qualiter autem vt sic, genus prædicetur dixi supra. q. 2. de genere.

ARTICVL. IIII.

Vtrum differentia inferior per se subijciatur differentiæ superiori, vel generi quod diuidit?

1 Explicatur titu. QVod inquirimus est [1] an genus quod est diuisum, vel eius differentia constituta ne de essentia differentiarum quæ diuidunt, nam diuidentia possunt aliquid diuidere, de quorum essentia sit diuisum, vt prædicamenta diuidunt ens, quod est de eorum intima essentia. Vel vt id cui diuisum est extrinsecum, quod explicat Soto q. 4. Metaph. q. 10. an aliquam prædicetur per se genus, vel eius differentia de inferioti dividente? quod vocat Aristot. 1. Poster. per se primo, nam certum est non prædicari per se, vt propriam passionem, quæ est accidens, à subiecto fluens, quod per se secundo dicitur. Vel aduerte duos modos esse differentiarum, primus extrahit genus ad alium gradum, siue operationem, vt rationale euehit animal ab operatione sentiendi ad intellectum: secundus, quando intra eandem operationem differentia distinguit specificam inæqualitatem, vt duas species angelorum, & licet in differentijs primo modo non sit, magna difficultas tamen in secundo modo est dubiũ.

2 Suadetur pars neg. 1 Primò, [1] nam tale intellectiuum, scilicet vt tria, quod est vltima differentia, nequit intelligi non intelligendo genus substantia, & intellectiuum: ergo sunt de eius essentia, & per se prędicãtur de ea, ergo. Confirmatur, rationale secundum suum gradum præcisum, vel est substãtia, vel accidens, vel ergo est substantia corporea, vel incorporea, sed corporea est differẽtia superior & rationale differentia inferior, ergo inferior differẽtia superiorem continet. Secundo, quando abstracta prædicantur de abstractis cõcreta per se dicuntur de concretis, sed rationalitas est animalitas, ergo rationale per se est animal. Tertiò, vel aliquid dicitur de prædicato dicitur de subiecto, sed de rationali non prædicatur animal, vel sensibile per se, ergo nec de homine, qui est eius subiectum. Quarto, hæc est necessaria, rationale est animal, & infertur ex propositionibus per se in Darapti, omnis homo est animal, omnis homo est rationalis, ergo rationale est animal, præmissæ sunt per se, ergo & conclusio. Confirmatur in prædicatione per accidens, quia prædicatum accidit subiecto non repugnat esse sine ea, rationale autẽ nequit esse sine animali, nec animal sine illo, ergo nõ est prædicatio per accidẽs, ergo per se. Vltimo, differentia est per se actus, & forma generis, ergo per se prędicatur de genere. Confirmatur ex Arist. 7. Metaph. textu. 43 docẽte genus dividi in differentias, id est in partes subiectiuas, & Alber. quidditat. uẽ prædicat animal de rationali, & Boet. sensibile de rationali. Themisti. 1. Post. c. 12. ait prædicati vniuersaliter genus de differentijs proximis. Et Labe. refert tandun. ponentem esse prædicationem per se, & Nominales omnes rectã lineã constituunt differentiarũ, sicut generum, & specierum.

Vlt. arg. Ratione & author. Ab. Ammon, Them.

3 1. concl. notãda.

Dico primò in hac re [3] tanquã certum nec genus superius, nec differẽtia supe-

4

superior illius constitutiua est de essentia differentiæ inferioris. Patet, primò ratione ex Arist. 3 Metaphy. tex. 10. quia vis, id est, duplici ratione genus vel differentia superior speciei cõuenit, semel ratione sui, & iterum ratione differentiæ vltimæ.

Resp. q.

Probat. concl. 2. efficaciter.

Secundò, suaderur, nam ratio partis & gradus intrinsece petit, vt vna pars non sit formaliter alia, differentia autem inferior gradus est, & pars definitionis distincta à genere & differentia superiori, ergo non prædicatur de illa formaliter: ideò enim ens non est pars definitionis & essentiæ, quia de omnibus prædicatur per se.

3 Tertiò ratione efficaci, quia si genus est ex Arist. extra essentiam differentiæ diuisiuæ, ergo necessario differentia illius, constitutiua etiam erit extra essentiam differentiæ diuisiuæ, consequentia est euidens, quia differentia constitutiua est de essentia generis extra essentiam differentiæ inferioris.

4 Quartò, nam si de differentia genus dicitur essentialiter, nil minus diceret determinatè quàm species vt sic, consequens tamen falsum est.

Confirmatur, quia si hic esset nugatio, species esset nugatio, quia esset differentiam superiorem & inferiorem simul, prædicare de aliquo, contra veritatem, & omnes qui dicunt posse omnes differentias in definitione esse etiam nugatio dicere animal rationale, sicut animal homo, quia homo claudit animal. Adde quia iste modus transcendentæ, vt idem sit significatum formale, conuenientia, & differentia destruit vniuocationẽ, de quo in anteprædicamentis.

4 Impugnatur cõclusio.

Sed dicunt 4 ad hoc tale intellectuum, v.c. non esse in concreto differentiam sed in abstracto. & ita tale nomen differentiam distinguit ab specie, vt abstractum a concreto, sed ridiculũ est primo, 5 quia differentia non prædicatur de specie in abstracto: hæc enim falsa est, homo est rationalitas: secundo abstractum dicit totam essentiam concreti, differentia verò tantũ dicit partem speciei. Quibus adde & fortius, quod in substantijs, rationalitas, v.c. non est differentia, sed principium illius, quæ est rationale, quia in abstracto non significatur per modũ naturæ completæ, vt bene Auic. 4. c. Cater. & communis sententia.

Reijcitur iste modus dicendi.

Tandem probatur 6 conclusio ex Arist 3 Metaph. tex. 10. vbi docet, ideo ens non esse genus, quia per se prædicatur de differentijs, & 11. Metaphy. cap. . & 4. Topi. c. 2. ergo prædicari de differentijs tollit rationem generis, implicat ergo quod sit genus, & de differentijs prædicetur: ita etiam S. Thom. contra Gẽtiles. c. 17. vbi Ferr. & 3 Metaphy. lect. 8. Anton Andræ. 7. Metaph. q. 15. Niphi. q. 16. Sonz. q. 47. & 3. Metaph. vbi Iabel & Niphus ibi. q. 2. Scot. 1. Poster. q. 23. & 24. & hic. q. 25. Zumarr. verbo, Differetia, vbi carpit Themistium, sed quid iste velit infra dicitur: teneat etiam alij 7.

6 Probatur conclu. vlti. auctori. multorũ auctorũ.

Dico secundo generalissima 8 & differentiæ etiam numericæ dicãtur, & sunt conceptus simplices & incompositi. Patet quia nequeunt diuidi in duos conceptus, quorum neuter sit de alterius essentia: compositio enim vera, per se primo petit, vt neutra pars sit alia formaliter, constat autem quod in supradictis, conceptus communis non est de essentia proprij, scilicet, cõceptus entis de ratione substantiæ vel Petri differentiæ, quamuis ẽ contra conceptus proprij non sint de essentia communis, similiter diuisio actualis petit plures partes, vel gradus: de cuius ratione (vt dictũ est) est distinctio saltim formalis, quæ in istis non reperitur 9 vnde bene infert M. Cumel 1. p. q. 3 ar. 1. quod in Deo non potest esse compositio etiam rationis, quia cõceptus communis Dei, est de essentia

7 Canter. Merc. & Tolet.

8 2. Cõclu

9 Illatio. NOTA.

proprij, scilicet iustitia, &c. & hoc etiam infero ego quod etiam in generalissimis, & in quibuslibet differentijs, nulla potest etiam reperiri compositio ratione dicta, bene tamen inuenitur constitutio ad quam sufficit, vt etiam sic communis conceptus sit de essentia proprij, non autem proprius de essentia communis. & ita licet ens sit de essentia perfectatis, perfectas autē nō est de essentia illius, vnde ex illis fit pfecta cōstitutio, sicuti ex ente, & differētia numerica Petri.

10 3. Cōcl. Differētiæ numericæ, necgeneralissima non differūt inter se.

Dico tertio, Generalissima[10] & differentiæ etiam numericæ nō possunt inter se differre, sed tantum seipsis sunt diuersa. Patet, quia nullam dicūt conuenientiam in aliquo genere, sed tantū de illis datur conceptus prius modi intrinseci, V.c. modi per se, in substantia, qui quidem modus nequit esse differentia, cum non contrahat ens, quod euidenter patet: nam contractū est extra essentiam contrahēs, ens autem est intrinsecum esse per se: bene tamen largè potest dici, quod iste modus contrahat ens, quia quoā modo ipsum limitat, ita quod hoc q̄ est esse per se dicit tale ens limitatè, non quod ipsum ens simpliciter limitetur: per hoc tamen non intendo negare modum significandi concreti, quod per modum compositi significat, verbi causa, vox substantia, & vox, Deus, quę cum sint concreta, significant per modum compositionis, sed solùm ipsa compositio negatur. In Deo enim idem prorsus est significatum materiale, & formale, substantia autem constituitur ex esse per se, & subsistētia: imo differentia, verbi causa, rationale, etiam dicit veluti pro subiecto & materia, speciem ipsam, vel genus: sed quidem tantùm loquimur de compositione naturæ formaliter significata, id est, de compositione Metaphyūca, quæ est compositio diuersorum graduum, quam negamus in Deo generalissimis, & differentijs etiam numericis, non de Mathematica, vel Phy. quā dicūt Philosophi cōstituere differentiam corporis.

11 Vltcōcl. Quomodo generalissima definiantur.

Dico quarto & vltimo.[11] Cū hoc stat quod detur definitio essentialis de generalissimis, & differentijs, non quidem ea definitio essentialis strictè quæ inuoluit compositionem definitionis ex genere & differentia, sed quæ tantùm est explicatio essentiæ, siue naturæ completæ, siue incompletæ. Patet, quia talis definitio non potest esse descriptiua, quia explicat essentiā, & non proprietatem, ergo necessariò debet esse essētialis, aliter quæstio erit de nomine, & de prima definitione loquitur Boetius, S. Thomas, & Philosophi, cùm negant illam dari de generalissimis, differentijs, &c.

12 Soluūtur arg. Ad 1.

Ad argumenta ad primum, nego[12] consequentiam, quia non possit intelligi intellectiuum vt tria, sine intellectiuo substantiæ, non prouenit ex eo quod superius sit de essentia inferioris, sed quia difficile, aut vix potest dari proprius conceptus differentię inferioris, qualis sit, vnde simul, genus cognoscendo etiam speciem cognoscimus, & ita intellectiuum, vt tria non est differentia inferior, sed potius species iam composita. Est autem eius differentia inferior determinatio intellectiui in obliquo: conceptus vero corporis, substantiæ, & intellectiui, verbi causa, qui reperiuntur in rationali, non sunt genera quæ determinant, sed quædam prædicata analoga significantia id formale, in quo res differunt, & conueniunt: ideoque non sunt vniuoca: Qualiter autem de generalissimis detur proprius conceptus suo loco: Ad cōfirmationem dico, q̄ rationale nec est substantia corporea, nec ens corporeum, qa ista sunt naturæ cōpletæ.

Ad 2 Ad secundum, distinguo antecedēs, quando enim abstractum de abstracto dicitur, ita vt ratio formalis vnius de ra-

de ratione formali alterius enuncietur verè, tunc concretum per se dicitur de concreto, quando vero abstractum de abstracto dicitur ratione significati implicitti, vt est in proposito tantùm concretum de concreto per accidens enunciatur. Ista enim rationalitas est animalitas vera est, quia euidenter infertur existis, omnis humanitas est animalitas, & omnis humanitas est rationalitas, ergo rationalitas est animalitas, non tamẽ est per se, quia ista prædicata solum præscinduntur à subiecto, vt dixi supra q.3. vniuersali.

Ad 3. Ad tertium, distinguo antecedens, quod enim non prædicatur de omni prædicato subiecti, nec de subiecto enunciatur, bene tamen quod non dicitur de hoc in particulari prædicato, potest dici de subiecto, si enim sensibile homini competeret per rationale, per accidens homo esset sensibilis, quia tamen id conuenit per animal, essentialiter est sensibile.

Ad 4. Ad quartum, licet bene valeat præmissæ sunt necessariæ, ergo & conclusio, non tamen sequitur præmissæ sunt per se, ergo & conclusio, nam etiam si homo per se sit animal, & homo per se sit sensibilis, non tamẽ sensibile est per se animal, ratio est, quia nõ si duo prædicata vni subiecto conueniunt per se, necesse est quod alterũ illorum alterii per se cõueniat, quod aliqui vocant variari appellationem in præmissis, & in conclusione. Aliter hoc intelligit Caietan. 1. Poster. c 23. Quod si Aristo. propositionem necessariam, vocet per se loquitur, vt omnes ibidem explicant) de necessario stricte, hoc est, quando significatũ formale prædicati necessario dicitur de subiecto, verbi causa, in hac homo est rationalis.

4 Ad cõfirma. Ad 1. confirmationem [4] respondeo quod in prædicatione per accidens in qua prædicatum est reale accidens inhærens subiecto, tunc subiectum potest esse, & intelligi sine prædicato, verbi causa papyrus sine albedine, & homo sine musica, quando vero prædicatum prædicat conceptum formalem, quia accidentaliter conuenit subiecto: subiectum nequit intelligi sine prædicato, & sic rationale non intelligitur sine animali: videndus est Soncz. de hoc vbi supra. Ad aliud quod subiungitur in argumento potius est pro nobis, quia enim differẽtia est vt forma non potest per se prædicari de genere, quod est vt materia, nec è contra, quia materia non est per se forma. Ad 5.

Ad confirmationem [13], Dico quod Aristo. loquitur de differentijs accidentalibus, quas loco essentialium, quas ignoramus, aliquãdo assumimus, vel loquitur de diuisione mediatè, hoc est genus diuiditur immediatè in species, & ita mediatè in differentias. Vnde bene Boet. docet genus non diuidi in differentias absolutè, sed per differentias, quia differentiæ non sunt per se partes subiectiuę generis. Alber. autem nõ bene prædicat quidditatiuè animal de rationali. Boet. autẽ non attendens perfectam, sed tantũ necessitatẽ, enunciat sensibile de rationali, quas enunciationes bene Merc. hic vocat essentiales materialiter, & M. Soto hic vult, dum rationale est sensibile & è contra vocat essentiales mediatè, quia tã rationale, quàm sensibile sunt de essẽtia medij, id est, subiecti vtriusq; quod est homo. Themistius verò quid intendat. Poste. dicã interim sufficiat quod Hermolaus Barbar. ad eius marginem ponit, scilicet illud esse valdè dubiũ, quia sequitur genus per se prædicari de differẽtijs, & omnes, ait, reclamant. Iand. tamen vt eius ratio manifestè ostẽdit, tantùm vult eandẽ rẽ esse genus & differẽtiã. Nomina les omitto, quia sine consilio omnia faciunt & dicunt: Quæ aliter autem differentię directè in prædicamento ponãtur, in ante prædicamentis dicam. 13 Soluuntur omnia testimonia auctorũ. & explicãtur in bonofen su. Hermo: barbar.

A R.

ARTICVLVS. V. & vltimus.

Vtrùm ratio differentiæ sit per se perfectior ratione generis quod aiuidit?

EX dictis arti. vlt. n. 4. vniuersalis patet, relationem vniuersalitatis perfectiore reperiri in genere, quàm in differẽtia, de qua relatione, quæstione sequẽti specialior redibit sermo.[1] Sed quæstio est de significato generis, scilicet, animal, & de significato differentiæ, scilicet, rationale: quòd inquiro absolutè: nam secundum quid ex Arist. 9. Metaphy. tex. 19 quia actus vt sic perfectior est potentia: ideo differentia vt sic perfectior est genere, nec comparo differentiam, & genus speciei, quæ cum vtrumque contineat, necessario perfectior est vtroque

[1] Explicatur titu.

Secundo aduerte, quod[2] cum differentia alia sit numerica, quę facit idẽ numero: alia specifica ima (si ita dicitur, de quo art. vlti. quæstionis sequentis) quæ constituit speciem, & facit idem specie. Alia vero generica, quæ constituit genus subalternum (generalissima namque solùm habent modos intrinsecos) quæ faciunt idem genere, ne differunt numero, quæ differunt differẽtia numerica, & ea specie, quæ differunt specifica, & ea genere, quæ sunt diuersorum prædicamentorum, vel generum subalternorum, vt habitus, & dispositio, si sint diuersa genera vel species subalternæ: licet aliquando diuersa accidentia specie dicant vnum numero extrinsecè, quia sunt in vno subiecto numero, quare nõ sequitur, accidentia differunt specie, ergo differunt numero extrinsece. figura enim, & albedo, &c. distincta specie sunt in eodem subiecto, licet bene inferatur: differũt specie, ergo differunt numero essentialiter, id est, habent aliquam essentiam, hæc enim essentia negatiæ, alia est, & haec essentia albedinis de quo Arist. 5 Metaphy. S. Thom. in 3. dist. 5. q. 1 arti. 3. ad quartum. Lemos. 2 de erratis. c. 23. Vnde infertur modus ille arguendi, ita differunt intrinsece & non numero, ergo specie, vel genere.[3] Quæstio ergo est de quauis differentia respectu gradus, quem contrahit.

[2] Quę differãt genere, numero, & specie.

[3] Sensus germa. quæst.

Prima opinio negat[4] nam quod minus dependet, perfectius est illo quod magis dependet: constat autem quod genus, vt animal, non dependet à differentia, scilicet rationale, potest enim esse sine illo, rationale verò non potest esse sine animali, ergo est imperfectior illo.

[4] Prima sententia negati.

Secunda opinio affirmat, primo, nã actus[5] perfectior est potentia eiusdẽ generis, id est, eiusdem ordinis, differentia autem habet se, vt actus respectu generis, ergo absolutè est perfectior illo. Dicitur eiusdem generis, nam licet accidens respectu substantiæ sit actus non tamen est perfectior illa, quia non est actus eiusdem generis, id est eiusdem ordinis.

[5] Secunda opinio affirmatiua.

Confirmatur ex Arist. 9. Metaph. tex. 9 imperfectionibus essentialiter subordinatis, vltima est perfectior, sed sic se habet differẽtia respectu generis, ergo. Hæc amplectitur Soto. 4 Metaphy. q. 10.

Pro decisione, aduertendum illa[6] differentiam superaddere perfectionem gradum, quę superaddit gradum perfectionis accidentalis, quia tamen ad hoc discernendum, opus est essentias eorum cognoscere & inter se cõparare, quas tamen ignoramus, inde est quod parum de istis gradibus cognoscimus.

[6] Aduertendum.

Dico primo, aliqua[6] genera maiorem perfectionem addere superiori, quam

[6] 1. Cõcl.

quam ipſis addunt ſuæ differentiæ diuiſiuæ. Patet, quia viuens, v.c. maiorẽ perfectionem ſuperaddit corpori, quã ſit perfectio differentiæ vilis herbulæ ſuperadditæ ipſi viuenti: ſimiliter ſenſibile perfectiorem gradum ſuperaddit viuenti, quã talpa, verbi cauſa ſuperaddit animali: imo forte angelus magis de perfectione ſuperaddit ſubſtantiæ, quàm differentia inferior, v.c. determinatio intellectiui vtria, in obliquo, ſuperaddit Angelo.

2. Cõcl. Dico ſecundo, licet aliqua differẽtia inferior, ſit multo perfectior ſuo genere, vt rationale animali, non tamẽ poſſumus certè affirmare aliquã aliam differentiam inferiorem non addere maiorem perfectionem generi, quam ſit ſenſibile, v.c. vt commune talpæ, & Oſtreæ, & quam viuens vt commune infimæ herbæ, & glacili. De alijs autem quicquid ſit certum aliud non habemus, quod ex ſolutione argumentorum patet.

8 Soluuntur arg. Ad primum fateor 8 quod illud, ꝙ pendet à cauſa efficienti, vel finali, perfectius eſt, non dependente à talibus cauſis, quod verò pendet à cauſa materiali: non ideo imperfectius eſt non dependenti à tali cauſa, imo perfectius: ſic enim binarius ab vnitate pẽdet, ij ſi autem imperfectior eſt binario, & rationali ab animali pendet hoc ipſo genere cauſæ.

Ad 2. Ad ſecundum quod eſt primum ſecundæ ſententiæ concedo antecedens in acta, & potentia Phyſica, non autẽ in Metaphyſica, quatis eſt genꝰ, quod quidem cùm in ſe ſuam differentiam conſtitutiuam, & actum includat perfectius eſt illo, vnde ſolum ſecundum quid infertur, quod actus ſit perfectior potentia, per hoc patet ad confirmationem: perfectio enim vltima in eſſentialiter ſubordinatis, tantum eſt ſecundum quid, quam perfectionem excedunt ſuperiora, præter quã quod ex dictis, articulo præcedẽti ge-

nus per ſe non dicitur de inferiori differentia, vnde in hoc non ſubordinantur eſſentialiter.

QVAESTIO II.

De natura & quidditate differentiæ quantum ad eius definitionem?

FAcile erit iam 1 eſſentiam tertij prædicabilis intelligere, & indagare, & ita ſolùm præcipuè ſecundam definitionem differẽtiæ examinamus, quia reliquæ ex his quæ dicta ſunt, manent explicatæ, qua inquiruntur quatuor. Primo, ſi ſecunda definitio differentiæ bona ſit? Secundo, ſi relatio differentiæ ſubalternæ, & imæ, ſit vna ſpecies? Tertio, verùm detur aliqua differentia infimi generis conſtitutiua? Quarto & vltimo, ſi detur differentia ſimplex ſpeciei imæ conſtitutiua?

1 Diſponitur quæ.

ARTICVL. I.

Vtrum differentia prædicabilis ſecunda definitione definiatur à Porphyrio, & illa bona ſit?

DEfinitio eſt differentia eſt prædicabile de pluribus ſpeciebus in quale quid.

Prima ſententia negat 2 eſſe bonam definitionem abſolutè, quæ attribuitur Lobanien. & Iabello, primo quia non conuenit omnibus differentijs, vltimæ enim non prædicantur de pluribus differentibus ſpecie. Secũdo quia licet definiret differentias ſubalternas eſſet incongrua, quia non definit per im-

2 Primo primo negat. Iab. Probat multiplici ter.

per immediata subijcibilia: vnde aliter definiunt ibi, differentia est, quę de specie, quam constituit, prædicatur in quale quid.

Et potest confirmari horum sentẽtia, quia corporeum, quod est genus subalternum, sic concretum è significatum, prædicatur in quale quid.

Confirmatur animal etiam est forma speciei, quia etiam ipsum actuat, & complet, sed differẽtia quia forma est in quale quid dicitur, ergo etiam genus in quale quid prædicatur.

Secundo, differentia prædicatur in quale quid, ergo & species, & genus, quæ constituit, prædicantur etiam in quale quid, tenet consequentia, quia constituens & constitutum eadẽ prædicatione enuntiantur.

Secunda sententia Caiet. & M. Soto, qui dicunt 3 hanc definitionem cõuenire differentiæ vltimæ per non repugnantiam, id est, quod vltima differentia licet in quantum talis non prędicetur de pluribus speciebus, bene tamen in quantum differentia est. Primo, quia et æ quatuor definitiones dãtur de differentia vltima, illique conuenũt, ergo & ista. Secũdo quia multæ propositiones cõcedentur sic per non repugnantiam: fatentur enim omnes cœlum esse diuisibile per non repugnantiam, & minimum naturale, licet non secundum quod tale quantum est, bene tamen vt quantum. Tertio, differentia subalterna est ens per accidens, scilicet, ex relatione differẽdi, & ex prædicabilitate, & speciebus cõflatis, sicuti & genus subalternum, non ergo potest definiri. Ita etiam tenent Iam blic. & Simplic. in anteprædicamenta. Sed profectò iste modus dicendi non est dignus tanto numero auctorum, & probatio Caietani ridicula est, sic enim ipse ex etiam per non repugnantiam de pluribus speciebus, & non de individuis prædicaretur, imò homo esset animal, quia in quantũ animal illi nõ repugnat, & in summa nulla esset falsa propositio, quod magis solutionesuorũ argumẽtorũ patebit.

3 Secunda opin. M. Soti.

Probat varie.

Tertia sententia Alber. tract. 5. Logicæ, & Al. barabi[4] qui tenent q cũ differentiæ accidat esse vltimam, & quod prædicetur de individuis, per hanc definitionem tantum definiri differentiam genericam, in qua completur perfecta ratio differẽtiæ, scilicet dividere genus, speciem constituere, & constitutam ab alijs distingere, esset quia per accidens etiam est differentia generica etiam de pluribus speciebus dici, non solvitur quæstio.

4 Tertia opinio Alberti.

Vltima sententia S. Thom. quam ego amplector, hanc definitionem differentiam subalternam describi, & est conformior prædictæ sentẽtiæ Alberti, colligiturque ex Porphyr. de communitatibus, dicente in hac conuenire differentiam cum genere quod incurgenus de speciebus, ita differentia prædicatur, & alibi subdit in eodem cap. differentiam non conuenire cum specie quod non potest intelligi de vltima differentia, ipse autem differentiam imam, vel existimauit non esse, vel nobis ignotã, idcoque frustra definiri, & quidem patet, nam differẽtia vltima nõ habet species, & implicat eas habere, ergo non est prædicabilis de illis.

5 Vltima sentẽtia S. Tho. vera, & prima conclus.

Dico secundo definitio illa à prima sententia data, incongrua est, & inepta differentiæ prædicabili, patet, quia prædicabilis differentia est species vniuersalis, necessariò ergo debet esse vnum in multis, & de multis, cũ non sit tantum denominatiuè, & accidentaliter prædicabilis.

6 2. cõclus.

Dico vltimo, differentia ratio in commune, vt cõstituit tertium prædicabile, est id, quod de pluribus differentibus specie, vel numero, in quale quid prædicatur. Patet, quia hæc omnes differẽtia sue subalterna, & generica, sue ima, specifica, prædicabilis, & vni-

7 3. Cõcl.

vniuersalis continetur, & iste modus definiendi congruus est, Aristoteliqs conformis, qui pluribus in locis suæ doctrinæ per distinctionē rerum naturas, & proprietates explicat, præsertim primo Perihrm. enunciationem dicit: affirmatio ē, vel negationē vtrumq; comprehendat, & propositionem Summulistæ omnes definiunt, q̄ sit oratio verum vel falsum significans: imo ipse Philosophus 3 cap. anteprædica. à quo desumpsit Porphyr. cap. vltimo definit accidens quod potest adesse, vel abesse subiecto, &c.

8 Soluuntur arg.

Ad primum, patet ex prima conclusione 8.

Ad secundum, cùm dicta definitio sit tantùm descriptiua non est in ea exigendus tantus rigor, quod detur per terminum mediatum, vel immediatum.

Ad 3.

Ad tertium, quod pro illa sententia probatur, dico quod corporeum, vt differentia est, in quale quid prædicatur, non quidem quia significatur connotatiuè, imò è contra ideo significatur connotatiuè, quia prædicatur in quale quid, huius autem ratio est, quia differentia est actus, & forma tā speciei, quàm generis, & hæc sententia est Aristotelis, Porphyrij & cōmunis.

Ad confirmat.

Ad confirmationem, animal nō dicitur forma speciei, verbi causa, hominis, quia habet se velut actus illius, imò è contra materia est: sed quia est de essentia speciei, ex hoc autem tantùm habet, quod directè de illa prædicetur.

Ad 4.

Ad quartum, nego consequētiam, nō enim sequitur in simili forma, materia, vt pars componit totum, & constituit compositum, ergo composita est: patet ita non tenet differentia prædicatur in quale quid, ergo & species, & genus, quod constituit, prædicantur in quale quid.

Ad 1. Soluun- 12

Ad primum Cajet. Respondeo, q̄ assumit falsum, omnes namq; definitiones apposuit Porp. de differētia subalterna, quia tamē in illis quatuor definitionibus solā ea ponuntur, quæ conueniant differentię vt sic, inde est quod etiam competant differētiæ vltimę, non autem quia de illa fuerint datæ: Aliter respō det Burlęus 13 quod sicuti Porph. de specie duas assignauit definitiones de specie subijcibili, vnicam vero tantùm de specie prædicabili: pari modo quatuor definitiones posuit pro differentia vltima, & vnam tantùm pro subalterna, hæc autem solutio non placet: primo, quia alia ratio est speciei subijcibilis à ratione speciei prædicabilis, vt suprà latè dictum est. Differentiæ autem vnica ratio est assignanda, art. sequenti. Secundo, quia etiam, vt dixi Porphy. nō quam definiuit speciem imam.

tur argumen. Cajetani.

13 Alia solu. Burl. impugnatur.

Ad secundum, illa propositio nō est vera 14 per non repugnātiam, nec cœlum, vt sic est diuisibile sed vera est de diuisione secundum designationem partium, hoc est in cœlo designantur partes, ita vt vna sit extra aliam, vt, o te Oriens, Occasus, Septētrio, de quo suo loco. Vel secūdo q̄ quando auctores graues concedunt propositionem aliquam, per non repugnātiam, loquūtur respecta alicuius accidentalis, ita quod impedimentū, & pugnātia, sit tātùm accidētale quid, v.c. puer in quātam homo est, non repugnat, quo ratiocinetur, & discurrat, sed in quantū talis est, id est, quia puer est, quæ est differentia accidentalis, non autem concedant propositionem respectu alicuius essentialis quia talis pugnātia implicatio est, & impossibilitas absoluta, sic quę implicat differentiam imam de pluribus speciebus prædicari.

Ad 2. Propositio per nō repugnantiā, quomodo intelligatur.

Ad confirmationem, non est inconueniens, eius per accidens corrumpi quia licet autem de ente per accidens detur definitio propria, & essentialis. Posterius latè dico cap. 2. articulo vltimo.

A R

ARTICVL. II.

Vtrum relatio differentiæ subalternæ, & imæ sit vna specie?

ROdolphus libr. 1. de inuentione. cap. 5. ex Seneca, Cicerone, Galeno, Iurisperitis, & Latinis auctoribus[1] dicit, speciem respectu individuorum vocari genus, & nos etiam adnotationibus ad caput de specie ex scriptura adducebamus, sed tamen hæc quæstio est de voce: nos tamen de re hic inquirimus:[2] Vtrum eadem ratio sit vniuersalis differentiæ subalternæ & imæ, an verò diuersa? & Vtrum relatio generis vniuersalis sit distincta à relatione speciei, quod hucusque disputandum in partem reliquimus. Et quidem ratio[3] dubitandi ea est: nam ideò omnes communiter dicunt genus, & speciem esse duo prædicabilia vniuersalia, quia species respicit individua ipsa, genus verò species respicit: constat autem quod etiã differentia ima de individuis tantũ dicitur, subalterna verò etiam de speciebus, ergo duæ erunt relationes vniuersales differentiæ subalternæ altera, & altera differentiæ imæ.

Scotus, & alij communiter[4] dicũt quod differentia in quale quid, incompletè prædicatur, id est, tantùm dicit partem formalem essentiæ, genus verò, in quid, sicuti species dicitur: differunt tamen genus & species quod genus tantum dicit determinatè partẽ vnam speciei, & ideò in quid incompletè dicitur de illa: species autem dicit totã essentiam individuorum, & ideo completè de illis prædicatur in quid: differentię verò semper eodem modo se habent.[5] Sed profectò isti solùm vocem explicant, cùm certum sit, & à me probatum supra, quod alio quando essentia sumitur pro forma specifica: & sic verum dicit, quod species dicit totam essentiam individui, id est, totam rationem specificam, sed ex quæst. 2. capitis de specie euidens est, quod Petrus, v. c. superaddit speciei, nam differentiam numericam sibi essentialem, vnde species totùm determinatè dicit partem essentialẽ individui, sicuti & genus speciei, ergo in hoc genus, & species non distinguuntur.

Secundo, differentia subalterna habet pro termino genus, v. c. animal, differentia verò ima, speciem, v. c. hominem, ergo istę relationes essentialiter inter se distinguuntur, & communiter non eodem modo semper se habet differentia, vt isti auctores dicunt.

Pro solutione aduertẽdum,[6] quod differentia de se tantùm habet constituere speciem, mediatè vero etiam contenta sub illa constitui, immediatè namque naturam ipsam speciei, vt compositum, cuius est pars, respicit, per accidentáque est illi, vt quod essentia constituta sub se habet individua, vel species, & in hoc conuenit differẽtia subalterna, & ima. Genus[7] verò respicit plures species vt sic, id est, vt inæquales perfectione formali, species autem plura individua tantùm respicit, siue inæqualia, siue nõ: quod enim distinguuntur essentialiter numericè quã dimodo explicato supra, in ordine ad materiam, vel ad quippiam aliud accidentale est illi, id est, speciei.

Dico primo, genus[8] & species non sunt duo vniuersalia distincta specie. Patet primo, quia genus, & species habent proprios[9] & formales adæquatos terminos distinctos specie, ergo & ipsa distinguuntur specie in ratione vniuersalis, antecedẽs patet, nam genus respicit plures species vt sic, id est, vt dicunt inæqualitatem formalem perfectionis, & hoc est illi per se, vt dictũ est cap. de genere, species autem plura in-

1 Opinio Rodolp. de voce est. Et Nũnesij fol. 109.

2 Explicatur titu.

3 Ratio dubitandi.

4 Opinio Scoti de nomine etiam.

5 Reijcitur opinio Scot.

6 Differentia quid habeat de se.

7 Aliter genus respicit inferiora quã differentia.

8 1. Cõel.

9 Probat. concl. 1.

&alior duplici ter,

ra individua respicit, non attendendo an sint inter se æqualia, necne? & hoc solum habet per se, vt dictum est c.de specie, ergo habent distinctos terminos specie. Confirmatur, quia propterea quòd genus respicit plures species inæquales. Aristo. docet quod in ipso latent æquiuocationes physicè enim æquiuocum, idem est quod analogum: vt in ente, radicam.) perfectiori non, modo contrahitur genus ad istam quàm ad illam speciem, secus verò logicè, quia fit vniuocum quid est, ad omnes species: quod optimè S. Th. in 2. dist. 3. q. 1 art. 5. ad tertium docet, q genus secundum intentionem vniuocè dicitur de speciebus: species autem tam physicè, quàm logicè vniuocè de individuis prædicatur, ergo aliter & aliter respiciunt inferiora, & communiter distinguuntur inter se, cùm distinguantur penes modos illa respiciendi, vt dictum est cap. præcedenti.

Confirmatur.

Secundo, Solet probari, quia ratio fundandi relationem speciei, quæ est priuatio diuisionis numericæ, distinguitur specie à ratione fundandi relationem genericam, quæ est priuatio diuisionis formalis, ergo & relationes fundatæ distinguentur specie, antecedens patet, nam diuisiones distinguuntur specie, quia & priuationes illarum specie distinguuntur, sed ratio hæc[10] nõ ita firma est, quia si diuisiones distinguũtur specie, quia & priuationes illarũ specie distinguuntur, etiam diuisio per principia formalia specifica, & diuisio per principia formalia generica, vt sunt diuisiones plãtæ, v g. & animalis, distinguerentur specie à diuisione generis supremi substantiæ, quæ fit per diuersa principia, scilicet, spiritus, & corporis, quod est absurdum. Vnde vt vim habeat, reduci debet ad no tram primam rationem, in qua ostenditur diuersa ratio, qua genus respicit species, & contrahitur ad illas, & ratio qua species, iuxta individua æqualia, siue inæqualia respicit. Hæc est omnium antiquorum Auic. Alphar. Algacel, Ammo. Alber. Porph Sco. & ipsius Arist. pluribus in locis tã in Top. quã in Metap. Confirmatur; tandem rationibus addictis, art. illo vlt q. quartæ vniuersalis. Vos latius de istis disputauimus.

Probatur secũdò.

10 Reijcitur ratio secũda.

Dico secundò, etiam si genus [11] secũdum quod diuersimode contrahitur ad species (modo dicto) & species sub illius potentialitate continentur, habeat propriã rationem generis, cũ hoc tamen stat quod sit species secundum quod respicit sua individua generica tantũ, animal scilicet, qualitatem, & relationẽ, &c. Patet, quia vt sic æqualiter ea respicit, & individua ista respiciunt genus, non secundum suã potentialitatem, & modum genericiũ, sed tantùm specificum, secundũ quod scilicet, sine inæqualitate, æqualiter omnia respicit.

11 2.Cõcl.

Dico tertio & vltimo [12] ratio differentiæ subalternæ & imæ, est vna specie. Probatur, nam differentia tantũ respicit in quale quid, speciem, secundum quod eam constituit, abstrahendo ab hoc, quod sit talis, vel talis essentia, hæc autẽ ratio eadem est omnino formaliter, vt ex se patet in differẽtia subalterna, & ima: ergo semper est vna, consequẽtia tenet à definitione ad definitũ. Secundo, terminus relationis differẽtiæ [13] est species subijcibilis tãtũ, vt sic, hæc autẽ eadem est formaliter, ima, & subalterna, vt probatũ est c. de spe. ergo & relatio differẽtiæ terminata ad ipsam formaliter erit eadẽ specificè, & eiusdẽ rationis, & hęc ratio videtur à priori, si bene intelligatur, & est cõmuris sententia. De proprio autẽ generico & specifico ar. 1. c. sequẽ. dicã, & per hoc patet ad primũ.

12 3.Cõcl.

13 Probatio à priori.

Ad secundũ etiam [14] constat quod differentiæ terminus nõ est animal vt genus, sed animal vt sic, & similiter, cõ est homo vt species, sed homo vt sic,

14 Soluuntur arg.

autem potentiæ sensitiuæ, & aliorum sensuum valet constituere speciẽ estque gradus specificè distinctus in illis, quia ordo ad obiectum [11] intrinsecum est potẽtiæ, & habitui, quia intrinsecè important motum in ipsũ, secus verò essentia absolutè & perfectè, imò neque etiam est ponenda infinitas illa relationum, sed vna sola relatione conuenientiæ essentialis, eadẽ species Angelica refertur ad omnes alias, sicuti etiã eadẽ relatione cõuenient'ę essentialis, ternarius refertur ad diuersos infinitos numeros, vtpotè ad quinarium, senarium, &c.

11 Ordo ad obiectũ intrinsecum est potentię & habitui.

Ad primum Soti [12] nihil probat, nõ enim inepte, sed potius necessariò animal diuiditur in differentiam vltimã, scilicet, rationale, & subalternans, scilicet, irrationale, & potest etiam diui di in plures differentias subalternas, & per hoc patet ad secundum, non enim mutilata est hominis definitio animal rationale: ibi enim etiam ponitur gradus progressiuus, cùm omnes per rationale intelligant perfectius animal progressiuum, & ita datur per genus immediatum sibi, nec esset inconueniens hominẽ definiri per animal, tanquam per genus mediatum, si tale esset, quia multi Philosophi sic consueuere definire, arbor autem posita à Porphy. tantum est pro tyronibus, vt delinearet nobis differentiam imam, genus supremum, & subalterna genera.

12 Soluuntur arg. Soti notanter.

ARTICVL. IIII. & vltimus.

Vtrum detur aliqua differentia simplex Speciei imæ constitutiua?

VArijs Auctores [1] de hoc sunt loquuti fortè quidem diuersa attendentes, vnde eorum varietas quodammodo iuuabit ad concordiam, Simplicius. cap. 3. antepræd icament. affirmant planè dari talem differentiam simplicem imę speciei constitutiuam. Et refert pro se Iamblicũ: refertur etiam Alexan. 4. Topic. c. 2. qui, ait, æqualis differentia est, quę proxime specificat, & 7. Metaphys. text. 37. Idem docet Porphyrius libro de interrogatione circa Categorias, & hic cap. vltimo. Auicenna etiam in Logica cap. 10. Alber. tractat. 5. Logicę. Ex Alpharabio, & Auerr. 5. Metaphy. tex. 19. & 7 tex. 43. 2. Physic. tex. 28. & 91. S. Thom. 2. Poster. sectio. 13. & 7. Metaphys. tex. 43. Scotus 2. Poster. q. 58. Probatur primò ex Arist. 4. Topico. 2. docente [2] quod differentia de æqualibus, vel de pluribus dicitur, quam species, sed talis est simplex differentia, ergo. Et 7. Metaphy. tex. 43. differentia, inquit, vltima, constituit speciem, vbi S. Thomas, & alij explicant, idest, complet essentiam speciei.

1 Prima sentẽtia affirmati. Simp. Iãb. Alexan. Alber. & aliorum, S. Tho.

2 Probatur 1.

Et ratione primo, propria passio speciei imæ, verbi causa, risibile conuertibilis est cum ipsa, & est illi æqualis, ergo etiam erit conuertibilis cum sua radice, quæ est differentia, & consequenter erit simplex talis differentia, & propter hoc ea ima, ergo. Secũdo.

Secundo, differentia sumitur à forma, & parte essentiali, quælibet autem species etiam vltima habet propriam sibi essentiam, & formam, ergo differentiam propriam simplicem, & non compositam, licet aliquando per communia explicetur, vt S. Thom. & Scotus dicunt. Tertio.

Secunda sententia negat dari talem differentiam imam simplicem, quæ videtur esse Themistij, secundo Poster. cap. 20. dicentis differẽtias sumen- 5 Secunda opinio negati.

ſumendas ad definitionem, quæ ſimul adæquent definitum, non autem ſeorſum. Auerr. 7. Metaphy. illo tex. 43. in definitione, inquit, non eſt ſiſtendum, donec ventamus ad aggregatum differentiarum, quæ cõuertitur cum definitione, refertur etiam Alex. in ſuo ſectorio 1. Topi. Philopponus 2. Post. tex. 23. & 6. Topic. c. 1 Porphy. autem iam patet, vt ſupra, quòd ſolum loquitur de differentijs ſubalternis.

Sed ia probatur ex Ariſt. 2. Poſter. c. 27. docente[4] partes definitionis eſſe in plus de definito, id eſt communiores, quam definitum, ergo talis differentia non eſt ſimplex, cùm ſit vna pars definitionis, & communior definito. Ponitque exemplum Ariſto. in numero ternario, qui eſt primus numerus impar, cuius definitionis ſingulæ partes omnibus alijs numeris imparibus cõueniunt, non autem tota definitio ſimul, ergo inferiores ſpecies numeri, ſuperiori differentia conſtituantur, & non ſimplici, ita in. 4. Top c. 6. & 6. Top. c. 2. docet quod differentia non eſt conuertibilis cum ſpecie, & 7. Metaph. vbi ſuprà, partes definitionis ſimul eſſe æquales definito, non autem ſi ſeorſum ſumitur, quod ſatis innuit 6. Topic. c. 1. dum in plurali loquitur de differentijs, quæ debent poni in definitione.

4 Probatur arti cul. Primo.

5 Ratione probatur. ſecundo

Ratione ſuadetur primo, quia [5] ſine differentia vltima ſimplici ſpecies ima non eſt conſtitui, & diſtingui ab alijs, ergo illa non eſt ponenda, antecedens patet, nam ſcientia huius concluſionis, verbi cauſa, A, eſt, B, quantũ ad euidentiam & claritatem, conuenit etiam cum alijs ſicut nijs diſtinguituŕque ab opinione in quantum verò habet talia principia, à quibus ſi non recte intelligantur, procedet opinio, diſtinguitur à ſcientia, & conuenit cum opinione, ergo non eſt neceſſaria differentia ſimplex.

Tertio. Secundo, voluntas, vt appetitus eſt conuenit cum apetitu ſenſitiuo, vt autem potentia ſpiritalis eſt, conuenit cum intellectu, & differt ab apetitu, ergo differentia ſpeciei imæ conſtitutiua poteſt eſſe complexa.

In hoc dubio dico primo, [6] nõ eſt negandum dari differẽtias ſimplices proprias reſpectu contentorum ſub eodem genere. Patet, nam v.c. varietas primorum principiorum, vt probatũ eſt q. 1. Præmiali, cauſat diuerſas ſpecies contẽtas ſub ſcientia, quæ eſt genus: Hæc autem varietas differentia ſimplex eſt nõ complexa, ergo.

6 1 Cõclu.

Dico ſecundo, probabilius 7 etiam iudico dari differẽtias ſimplices proprias aliquarum ſpecierum, v.c. determinatio intellectiui, vt tria, in Angelis differentia eſt conueniens vni ſoli ſpeciei angelicæ 8 non enim conſonũ eſt rationi, & veritati, vt ſub eadẽ differentia poſsit Deus creare alium angelum cum alia propria paſsione, & contra omnem bonam Philoſophiã etiã eſt quod ſpecies ſuperior habeat omnem eſſentiã inferioris, & ſpecies inferior omnem ſuperioris. De homine etiam probabilior ſententia affirmat non dari aliam ſpeciem [de quo alibi) cum rationale tantũ dicat principium ſimplex intelligendi, naturaliter tantùm cum diſcurſu, non enim dicit complexũ ex intellectu, & imaginatiua, quod euidenter patet ex poſitione Porphyrij, qui rationale facit genus ad homines, & Angelos, in quibus intellectus non pendet ab imaginatiua, ſimiliter etiam in figuris falsũ videtur quod ſpecies vltima cõtineat omnem eſſentiam ſpecierum ſuperiorum, idem dico de numeris, ſi ſint ſpecies de quo, c. de quantitate.

7 2. Cõcl.

8 Probatur notãter.

Dico tertio, differentia [9] complexæ ex varijs differentijs valent conſtituere ſpeciem, & conſtitutam ſecundum diuerſas partes diſtinguere ab alijs ſpecibus Adam Scotus articu. 4. vbi ſupra & Ariſto. 7. Meta-

9 3 Cõcl. Cõcrete differentias complexas.

physi. tex. 43. licet bene explicetur à S. Thoma, & præter argumenta facta, probatur, quia sicut individuum est, cuius collectio proprietatum, quę in vno est, in alio non potest reperiri, quamuis singulæ proprietates in alijs etiam reperiantur (vt dixi supra) & talis collectio, & complexio sufficit distinguere vnum individuũ ab omnibus alijs, secũdum diuersas partes, ita etiam cõplexio talis, vel talis plurium differentiarum poterit speciem imam etiam constituere, & constituta secundum diuersas partes ab alijs distinguere; præsertim quod differentia numerica ex dictis suprà, ita sit intrinseca, & essentialis individuo sicuti specifica speciei.

10 Vltima conclus. respo. si ita quæs.

Dico quarto & vltimo [10] in quo tota est controuersia, non potest demõstrari quod differentia ima sit semper simplex, quod etiam multi ex prima sententia fatentur se ignorare, & hoc videtur probare exemplia adducta p̃ secunda sententia, ex illis enim videtur sequi non semper esse necessariũ, vt species ima constet differentia simplici. Hæc conclusio satis probatur ex solutione omnium argumentorũ vtriusque sententię.

11 Soluntur arg. primæ opini. Ad 1.

Ad primum argumentum [11] primę sententiæ dico, quod Arist. loquitur distincte, vel quod in Metaphysica loquitur de complexione differentiarum, vel tandem de differentijs diuersarum specierum sub eodem genere.

Ad 2. 12 Propria passio nõ semper conuertibilis cũ essentia.

Ad secundum propria [12] passio nõ semper cõuertibilis est cum essentia, quod licet videatur paradoxum alibi demonstrabo, & dato quod ita sit nõ sequitur quod eius radix debet esse simplex, sicut & ipsa, nam color, v.c. passio est consequens multiplicem quatuor primarum qualitatum, quæ quidem non sunt quid simplex, imo inter se realiter differunt, neque essentialiter subordinãtur, complexio autem differẽtiarum, licet non sit quid simplex, esse tamen subordinantur, neque inter se realiter differunt.

Ad vltimum, non tenet consequentia, ad hoc enim vt complexio constituat essentiam, & differentiam propriam, sufficit quod tota simul sit ita huius speciei, quod non alterius, licet eius partes secundum se sumptæ, sint diuersarum specierum, vt dixi conclusione tertia. Ad vlti.

13 Soluuntur arg. secundæ opinionis. Ad 1.

Ad primum secundæ sententiæ [13] respondeo quod Arist. loquitur de differentijs subalternis, imo amẽ de istis, quas ignoramus, vt dictum est consequenter vltima.

Ad 2.

Ad secundum tantum probat differentias subalternas conuenire in generibus subalternis, de quo in antepraedicamentis; non tamen dari vnam differentiam vltimam complexam, & fortè diuersæ species scientiæ, sunt etiam diuersæ species in claritate, & certitudine, si enim Deus per possibile, vel impossibile faceret duas species scientiæ, eiusdem certitudinis, profectò distinguerentur differentiæ illarum, per diuersa principiatum etiam quia si in illis claritas, & certitudo esset diuersa, procederet à varietate principiorum, qualiter autem consurgat diuersa certitudo ex diuerso principio dicam in Poster. c. 23.

Ad 3.

Ad tertium, dico quod differentia vltima voluntatis, est sequi talem potentiam apprehensiuam, quæ est talis intellectus, visus autem aliter immutatur, quam sensus communis, duo autem intellectus, v.g. angelici specie distinguuntur, quia vnus potest pro differentia vltima, tres species, V.g. alter vero quatuor, de intellectu humano dixi conclusione secunda.

14 Quomodo duæ potentię motiuæ distinguãtur.

Quod autem [14] magis vrget, est qualiter duæ potentiæ motiuæ, quarum vna possit in plus quàm altera specie distinguantur. Respõdeo quod potẽ-

potentia illa, quæ V.g. extenditur ad quatuor habet pro differentia, vt ita dicam, quartum illum gradum, ad quem potest, qui quidem gradus quid positiuum est, & imperfectum, cùm non possit extendi ad plus: alia verò, quę V.g. potest ad quinque, illum vltimum gradum positiuum habet pro differentia, qui cum perfectus sit, distinguitur specie ab alio, vt quatuor: alioquin vna species formaliter contineret totum, quod dicit alia, quod est absurdum. Sed iam quid proprium sit videamus.

Caput IIII. De Proprio.

Tex. *PRoprium autem quatuor dicitur modis: nempe proprium est id, quod soli inuenitur accidit speciei, & si non omni: vt hominis accidit mederi aut metri. Et idem, quod vniuersa accidit speciei, & si non soli: vt hominem bipedem esse. Et tertium id quod soli accidit, & omni, & quandoque vt omni homini insentiture canescere. Quartum autem est id, in quod omnia conuenerunt, vt soli, & omni semperque accidat: quale est risibile respectu hominis. Nam homo, & si non semper rides, risibilis tamen dicitur: non ex eo quia semper rideat, sed quia aptus est ad ridendum. Hoc autem ipsi semper est insitum: quemadmodum & equo ipsum hinnibile. Hæc vero propria inquiunt esse, quia in ipsis sit & conuersio. Si est enim homo, est risibile, & si est risibile, est etiam homo.*

Summa textus.

QVadruplex est proprium, aliud est quod conuenit speciei solæ, non tamen omni individuo, vt Geometram esse. Secundum est quod conuenit omni individuo, non tamen soli speciei, vt bipedem esse, competit omni homini, non tamen soli. Tertium quod conuenit omni speciei, & omni individuo, non tamen semper, vt canescere soli homini, & omni non tamen semper competit. Quartum, quod conuenit omni individuo, & soli speciei, & semper, vt risibile, competit homini soli, & omni homini, & semper, & conuertitur cum specie.

Annotationes circa literam.

DE ordine non est qui dubitet, cum proprium, vt infra patebit, fluat ex principijs essentiæ, accidens verò non item: vnde prius de proprio quàm de accidenti disputat Porphy. Non est autem Logicum inquirere, Vtrùm propria passio distinguatur realiter à suo subiecto? & Vtrùm Deus sua potentia possit passionem à subiecto separare? Licet partem affirmatiuam vtriuslibet probabiliorem iudicem: & Vtrùm passiones postea dimanantes à subiecto fiant eædem numero cum præcedentibus? istę enim quæstiones physicæ, & Metaphysicæ sunt: imo à Scholasticis Theologis 1. p. q. 54. art. 4. solent tractari, minus maiè, & ita hic gratis mearum solutione tempus insumitur, dum sint multa Logica difficilia, quæ communiter omittuntur, dicetur autem de his, cùm de qualitate, dum de naturali potentia tractemus.

QVAEST. VNICA.

De natura & essentia Proprij quarti prædicabilis.

1 Disponitur quæstio.

MVlta sunt in hoc tractatu[1] quæ concernunt naturam accidentis quinti prædicabilis, & è cõtra propter mutuam horum in natura vicinitatem, quare aliqua hic obiter necessario tangentur, quæ nonnihil conducent ad cognitionem accidentis. sed præcipuè intẽtio est de Proprio prædicabili quarto, seorsum agere: de quo inquiruntur quinque, primo an tres primæ acceptiones proprij, sint huius, vel se quentis prædicabilis? Secundo, quæ sit ratio constituẽs proprium in esse quarti prædicabilis? Tertio an solum maneat à subiecta re, & quomodo? Quarto, an subiectum proprij sit compositum? Quinto & vltimo, an conueniat ratione speciei.

ARTICVL. I.

An tres primæ acceptiones proprij sint huius prædicabilis?

2 Explicatur titulus.

PRimo aduertendum[2] quòd proprium dupliciter sumitur, primo vt distinguitur contra metaphoricum, & sic Deus non est leo. Secundo sumitur, vt distinguitur contra commune, & sic accipitur in præsenti.

3 Inesse & nõ inesse secundò intentionaliter sumũtur.

Secundò, nota quod[3] licet istæ definitiones proprij (vt etiam suo loco patebit de accidenti) possint sumi vt à multis sumuntur primæ intentionaliter pro naturis denominatis à secũda intentione, melius tamen communiter vsurpantur conformiusque ad intentum Porphy. secundè intentionaliter, ita vt idem sit conuenire, & in esse, quod prædicari, & affirmari, & non inesse quod negari.

4 Proprium tripliciter.

Tertio, nota quod Arist. 1. Top. cap. 4. diuisit proprium[4] in triplex, scilicet, in proprium secũdum aliud, & in proprium quando, & in proprium simpliciter: proprium secundum aliud, vocat quod Porphyrius secundum, nam bipedem esse homini est proprium respectu lapidis, cõuenit tamen alijs ab homine. Vbi obiter considera quod bipedem esse, non sumitur[5] hic à Porphyrio pro duobus pedibus, sic enim prædicaret partem physicam, vel mathematicam sicuti capitatum, sed pro potentia motiua, hoc est pro animali, quod habet talem potẽtiam, quod est ens completum, & perfectum, & quarti prædicabilis. Proprium quando est tertiũ propriũ Porphy. propriũ vero simpliciter est quartũ numeratũ à Porphyrio, quod aliter definitur ab Aristotele ibidem, & fortè commodius, scilicet, quod non est de eo quod quid erat esse, & accidentaliter prædicatur, hoc est proprium est vniuersale prædicabile de specie conuertibiliter accidentaliter, & intransmutabiliter. Arist autem omisit illam primam acceptionem proprij, vel quia tantum numerabat tota illa prædicata toti speciei, vel quia (vt bene dicit Canterus) sub prima illa acceptione proprij secundum aliud, continetur.

5 Bipes quomodo sumitur à Porphyrio hic.

Quarto notandum, quod Arist. etiam 1. Top. posuit illas duas vltimas definitiones proprij, & secũdam, quæ est tertia Porphyrij laudat, quia datur per prædicata negatiua, quæ rectè traditur à Porphyrio quia tradiderat notitiam illorũ, & iuuè defenditur à Boetio, licet damnetur ab Auicenna.

6 Cant. & Mercadicus, opinio. Reijcitur & conclud.

His positis[6] de mente quidam dicũt tres illas acceptiones primas, pertinere ad quartum prædicabile, hæc tamen sententia est contra communem, & contra Porphyrium ibidem, & Aristotelem in Topicis, qui quidem inter accidentia communia numerat dicta propria. si tamen loquamur secundum rem quadruplex est proprium constitutum ab accidenti. Primum est quod fluit adæquatè ex essentia semper, v.c. risibile. Secundũ est quod fluit adæquatè ex essentia, non

7 Propriũ quadruplex distinctum ab accidente.

nō tamēsemper, sed indeterminato tē pore, & hoc est propriū tertiū, vt. V.g. potentia viūa canis in nono die, & canicies hominis in senectute: tertiū, est quod naturę superiori adæquatè, inferiori verò inadæquatè conuenit, & hoc est proprium. secundum. V.g. tactus, qui adæquatè animali competit, homini verò inadæquatè conuenit. vtpotè cum aliis etiam animantibus Quartum proprium est, quod cōuenit in prædicato speciei, minuitur autem vi contrarij V.g. potentia visiua in cæco à natiuitate, & fortè calor vt octo respectu ignis, licèt minuatur à contrario, hæc enim omnia nō accidentaliter, sed naturaliter rebus cōpetunt, & insunt, debēturq; naturis.

7 Propriū nō est genus ad 4 modos proprij.

Rogabis tamen, vtrum proprium in communi sit genus ad istos quatuor modos proprij? Respondetur q̄ non 7 quia cum ratio propri quę est esse æquale per se, accidentaliter tamē in quo distinguitur à differentia diuidatur accidentalibus differentijs, in istos quatuor modos proprij, necessariò non erit genus ad illos, nam esse æquale per se indeterminato tempore, vel respectu inferioris, &c. differentiæ accidentales sunt, accidunt̄q; proprio in communi.

ARTICVL. II.

Quæ sit ratio constituens proprium in esse quarti prædicabilis?

1 Sensus quæstionis.

ET quidem, cum proprium in ratione prædicabilis 1 de pluribus debeat dici, difficultas est an proprium in ratione 4 prædicabilis constituatur, per hoc quod est de multis speciebus, an potiùs tantum de vna & de indiuiduis contentis sub ea & hic est sensus quæstionis.

Et quod tantum de vna specie 2 de eiusque indiuiduis prædicetur, videtur, primò, proprium tantum cōuenire cum vna specie: ergo tantū prędicatur de vna specie, & de indiuiduis contentis sub illa, antecedens patet, nam sensibile, tantum conuenit cū animali, non cum speciebus illius, nō enim sequitur, est sensibile, ergo est homo, quanuis teneat è contra, est homo, ergo sensibilis, similiter visibile solum cum homine, conuertitur, ergo proprium siue sit speciei imæ, siue subalternæ, tantum de vna specie & & de illius indiuiduis prædicatur. 2 Pars negatiua suadetur.

Secundò, idem videtur colligi ex ipso Porphyrio de genere dicēte quod proprium est quod de vna specie & de indiuiduis contentis sub ea prædicatur, & c. vltimo docet, quod in hoc distinguitur genus & proprium, quod genus de pluribus speciebus: propriū verò de vna tantum prædicatur: ergo hæc est ratio constituens proprium inesse quarti prædicabilis. Arg. 2.

In hoc referè eodem modo philosophandum est, ac in præcedenti capite: primo certum est 3 quod sicut differentia est duplex, vna subalterna, speciem subalternam constituens, vt sensitiuum V.g. Animal, alia vltima, speciem imam constituens. V.g. rationale hominem, sic etiam duplex est proprium, aliud subalternum, diuanās ab specie subalterna V.g. sensibile, aliud infimæ, ab specie ima, pullulans V.g. admirationē, vel risibile ab homine. 3 1. concl.

Secundò, certum est 4 quod sicut differentia subalterna & ima dicunt perfectionem incompletam contrahentem genus ad compositionem speciei, sic etiam proprium tam subalternum, quam imum dicit perfectionem accidentalem diuanantem ab essentia speciei, cuius fuerit propriū, exempla patent. 4 2 concl.

Tertiò, certum est 5 quod sicut ad 3. concl.

constitutionem differentiæ prædicabilis, non sufficit immediatè de vna specie prædicari, vt probatum est supra suo loco, sed multæ species, vel individua, de quibus mediatè prædicetur. sic etiam ad constitutionem proprij in ratione prædicabilis, non sufficit vna species, de qua immediatè dicatur, sed etiam requiruntur plures species vel individua, de quibus mediatè enuntietur. Vnde infertur quod proprium non est vniuersale per hoc quod immediatè prædicetur de vna specie, sed per hoc quod de multis speciebus, vel individuis mediatè dicatur: cũ fuerit proprium speciei imæ.

6 Replicatur. Sed dices 6 hæc prædicatio, homo est risibilis, est immediata proprij de specie, & vt sic est vniuersale, & prædicatur de multis, quia homo continet sub se multa, quod sufficit: ergo prædicatione immediata constituitur proprium in ratione quarti prædicabilis. Respondeo negando minorẽ, quia species ex dictis supra, quatenus subiectum est, non est vniuersalis, quia tunc est totum actuale, continetque sua prædicata quidditatiua: solũ autem continet multa, vt est totum potentiale, alias sequeretur quod genus quomodocunque posset in vna specie conseruari: nam si genus prædicatur de vna specie, & illa quatenus subiectum est vniuersale, & contineat multa, sine dubio poterit genus in illa conseruari, quod falsum supra ostendimus.

Respondet.

7 vltima conclu. Quarto & vltimo, 7 certum est quod proprium subalternum & imũ in ratione prædicabilis & vniuersalis sunt eiusdem speciei: probatur, quia intrinsecè solum habet proprium esse perfectionem incompletã diminutam à natura specifica, seu à determinato gradu essentiæ. Vt natum dicam, & ita solũ habet respicere, primo & per se speciem, vt sic, quod autem talis species habeat sub se plures alias species, vel tantũ individua, accidentale est proprio, & hæc ratio conuenit æquè perfectè, vtrique proprio: ergo in ratione prædicabilis sunt æiusdẽ speciei vt dicebam de differentia, & ita termini, ad quos dicũt relationes ista duo propria, solum accidẽtaliter distinguuntur, & consequenter relationes solum accidentaliter distinguũtur, cum relationes penes terminos, ad quos sunt, inter se differãt, de quo c de relatione. Vnde propriũ quartũ prædicabile, sic licebit diffinire, proprium est quod de vna specie immediatè, & de inferioribus cõtentis sub illa mediatè, accidentaliter, transmutabiliter & conuertibiliter prædicatur: cuius definitio, omne proprium comprehendit siue subalternum sit, siue imum, vt intuenti patet.

8 Solvuntur arg. Ad. 1. Et ex his solutur arg. 3 in principio obiecta, ad primum enim dico, quod proprium solum est conuertibile cum specie, cuius est proprium.

Ad. 2. Ad secundum dicendum, q̃ si particula, individuis, sumatur pro eo quod est minus vniuersale & inferius talis definitio conuenit tã proprio subalterno, quã vltimo, sin verò vsurpetur strictè pro singularibus, tantũ conuenit proprio vltimo, non autẽ definitur proprium subalternũ, quia facili negotio potest intelligi ex ista.

9 Si proprium subalternũ in imo includatur. Dubium tamen 9 potest esse in hac quæstione, an proprium subalternum & superius, in imo & vltimo includatur? ita vt in risibile includatur sensibile? Respondeo vt dixi de differentijs, quod licet superiores differentiæ formaliter sumptæ non claudantur in inferioribus: benè tamen materialiter & identicè: ita etiam propria superiora formaliter sumpta, non claudantur in inferioribus, quia sensibile. V.g. est quædam potentia ad sentiendum, risibile est quædam potentia ad ridẽdum, potentia autem ad ridendum, & po-

& potentia ad sentiendum, distinctæ qualitates sunt specie, inconfuso autem & materialiter includuntur in inferioribus, quia tunc sumuntur pro subiectis, & ita verum est dicere quod subiectum quod habet risibilitatem, est sensibile.

ARTICVL. III.

Virum proprium solum manet à substantia rei?

1 Opinio S. Tho.

SAnct. Thomas. 3. contra gentes, & 7. illo c. de ente, dicit, quod accidens in genere [1] oritur ex principijs effectis. Secundo, quid potest esse magis accidens quàm prædicabilis, quam albedo, & nigredo? quæ licèt mediatè, manent ab ipsa essentia, & hoc etiam habent secundæ propriæ passiones. Tertiò, quia accidens respicit semper per se substantiam, ergo per se fluit ab illa, de hoc M. Soto. c. de proprio. Caiet Perr. Dicendum [2] tamen, q̃ differimen inter accidens & proprium est, quia proprium fluit ex determinato gradu substantiæ tãquam à radice sibi propria, & adæquata: alia verò accidentia non habent determinatum gradum, nec radicem adæquatã, à qua fluant, nam. V.g. intra naturam humanã reperitur albedo, & nigredo, nec etiam fluunt ab aliquo temperamẽto specifico, quia res calidissimæ, & siccissimæ vt calx, & frigidissimæ & humidissimæ, vt niv fiunt albæ: illa plura exempla misfacio, per quod patet ad secundum argumentum.

2 Cõclus.

3 Solumntur arg.

Ad primum & ad tertium simul dico [3] quod tantum proprium accidens respicere substantiam, & dicere ordinem ad illam, non autem quod habeat determinatum gradum, & precisarem, à quo fluant, quod si aliqua accidentia ex substantia dimanant. V.g. nigredo ex carbone, talia non pulchrè adæquatè, ex ipsa essentia, & natura, neque habent particularem gradu determinatum tam hoc tamen, secundum quid, possunt dici passiones eorum, vt patet fluentes ab ipsa essentia, non autem passiones simpliciter, quia proprium simpliciter habet suam radicem adæquatam essentialem, nec potest etiam contingenter alijs conuenire.

4 An proprium cõsequatur formã rei? Arg. duplicitèr.

Dices tamen [4] an ita proprium à determinato gradu oriatur vt consequatur rei formam, accidens verò ipsam materiam: sic enim videtur docere Sanct. Thom. c illo 7. de ente, vbi supra, Scot hic, & Niphus. 1. Topic.

Contra quod, obstant duo: primum, quia quantitas est passio corporum, & cum hoc materiam consequitur. Secundò, masculinũ, & fœminum ex Arist 10. Metaph. tex. 25. sunt passiones animalis, & ex. 7. Metaphy tex. 18 per se illi competunt, quæ tamen ex materia ipsa oriuntur.

5 Concla. addub.

Breuiter dicendum [5] quod nullus potest negare, quod omne accidens, quod habet radicem per se adæquatam sit passio propria, siue illa sit à materia sumpta, siue à forma, & per hoc patet ad primum. Verùm verò quantitas sit per se, primò, passio corporum in Physica dicetur lib. 6. & 8. Tho loquitur de accidentibus solum, quæ individuantur à materia.

6 Solumntur rationes contrarię

Ad secundum, Sanctus Thomas ibidem [6] & Niphas. q. 7. dicunt, quod masculinum, & fœmininum sunt quædam differentiæ accidentales consequentes diuersam aptitudinem, vel immutationem seminis, neutrum tamen est per se animalis, licet multum probabiliter, & fortis dicere, quod masculinum, scilicet mas seu mas, vel fœminum vtcio, sit passio ipsius animalis proprio, & per se.

AR-

ARTICVL. IIII.

Vtrum subiectum proprij, vel etiam accidentis sit compositum ex materia & forma?

1 Opinio S. Tho. & Ferra. & Caie.

SAnctus Thomas 1. contra gentes. c. 81. videtur docere [1] de subiecto inhæsionis proprij esse cõpositum ex materia & forma, licet Ferra. solutione 1. eum explicet de accidẽti materiali, at solutione ad. 2. & Caiet hic intelligunt de accidenti immateriali, siue denominet partẽ, vt anima intelligit, siue denominet totum, vt angelus mouetur, contenduntque S. Tho. voluisse excludere animam à ratione accidentis, quia petit pro subiecto ens in completum potentiale tamen, quod in via Sanct. Tho. non habet accidẽs. [2] Sed quidẽ authores isti non attingunt scopum, nam Sanct. Thom. alijs rationibus animam excludit à ratione accidentis ad quod sufficit quod vniatur cũ subiecto in vno esse personali, sicuti humanitas in verbo, & corpore in resurrectione.

2 Impugnatur Ferr. & Caiet.

Iam ergo probabiliter [3] quispotterit dicere, quod sicuti accidẽs quartum prædicabile est completum, ita pro correlariuo petit subiectum cõpletum, de quo dicatur, siue sit completum ex materia & forma, siue ex actu, & potentia, siue etiam ex essentia & esse, quod satis demonstratur articulo secundo præcedenti.

3 1. concl. Auth.

Dico secundo, generalissima [4] etiã habet suas proprietates, imò ipsum ens, passiones habet conuertibiles cũ cum ipso, quæ quia analogicæ sunt, non constituunt aliquod prædicabile, id est, quia omnia transcendunt, sicuti & ipsum ens, & accidentia aliqua proprietates suas habent, quæ medijs illis subiecto conueniunt. Vbi considerandum, quod dixi notanter aliqua accidentia, quia impossibile est omnia habere passiones [5] cũ enim passio etiam accidens sit, si omne accidens passionem haberet, daretur processus in infinitum. Præterea individua ipsa singularia suis proprietatibus etiam gaudent, quæ quia singulares sunt, nequeunt esse alicuius prædicabilis, sicuti nec Dei attributa, cũ sint singularissimæ & individualissimæ essentiæ.

4 2. concl. generalissima habent proprietates.

5 No omnia accidẽtia habent passiones.

Dico tertiò, idem habere [6] potest plures passiones, quod præter experientiam docet Aristo. 5. Topic. c. 2. ex professo, & si aliquando ipse Arist. contrarium videatur docere, scilicet idem non habere plures passiones, benè explicatur à Villalp. idem non habere passiones oppositas, quanuis falsò neget proprias passiones generalissimis: de flebili autem & risibili an sint oppositæ alibi dicetur, pro nunc sit satis, quod vel sunt in eodem subiecto, vel fortè eadem est potentia, duobus nominibus significata.

6 3. concl.

Quæres tamen an actus [7] harum potentiarum, vt videre intelligere, &c. sint passiones etiam quarti prædicabilis. Respondeo mihi certũ esse esse passionem quarti prædicabilis, licet enim non supponant naturã perfectum, & completam, eam tamẽ ornant, existimoque omne accidens, quod adæquate naturaliter, id est, non extraneè fluit ex principijs essentiæ, esse proprium, vt ex Alexan. refert Niphus. 1. Topic. quia tamen dicta accidentia, id est actus potentiarum non semper comperunt subiecto, probabiliter etiam possunt reduci ad proprium tertio modo, quod scilicet conuenit omni & soli, non tamen semper.

7 Actus videdi &c. an sint passiones.

ARTICV. VI. & vltimus.

Vtrum

Vtrum vniuersaliter proprium ratione speciei competat individuis?

1 Sentẽtia Arist. & Porphy.

ARistot. c. de substantia. Porphy. c. vlt. 5. Thom. de ente c. 7. & communis [1] affirmat proprium ratione speciei conuenire individuis, & addunt, quod accidens è contra ratione individuorum competit speciei. Difficultas tamen adhuc manet propterea quod nigredo corui, & albedo cygni videntur fluere ex eorum essentijs. Caiet. 1. Posterio. [2] M. Soto quæstione de accidenti dicant, hæc accidentia etiam ratione individuorũ conuenire speciei. Vnde Caiet. infert esse proprias passiones respectu individuorum.

2 Opinio Soti & Caiet.

3 Reg. pro concluſ.

Pro veritate aduertendum 3 & sit regula generalis, quod illud, quod alicui rei, vt est in re mixta, & iuncta extraneis prædicatis competit, ratione individuorum illi conuenit: quod patet manifestè, quia rem esse mixtã extraneis prædicatis ab individuis habet. Vnde & ipsa existẽtia naturæ accidit, quia, vt dictum est, supponit singulare, hæc enim accidentalis est, homo existit, quod verò naturæ separatæ, & seiunctę ab extraneis prædicatis conuenit, per se illi conuenit, & eius ratione individuis, nec loquor de accidentibus rationis, quæ naturæ iã abstractæ in communi conueniunt, quia illa extrinsecè accidunt naturæ. Et per hoc patet [4] ad illud de coruo & cygno, cùm enim regula sit videre aliquid in omni individuo, vt tribuamus illud suæ speciei, existimo nigredinem corui, &c fluere ex temperamento specifico corui, cygni, &c. & cum hoc manet semper communis sententia vera, scilicet quod sunt accidentia illorum: nam licet ex principijs essentiæ fluant hæc accidentia non sunt propriæ passiones, quia propria passio petit vnam radicem essentialem adæquatam, & vnum subiectũ adæquatum, quod non habent hęc accidentia: imo tota natura specifica corui, habet se vt vnum singulare: ratione cuius hæc accidentia conueniunt superioribus prædicatis, propria autem passio, ratione superiorũ prædicatorum inferioribus, & partialibus competit, quod ñ Aristot 5. de generatione [5] animalium. c. 8. & Scalliger exercitatione. 59 cap. 1. corui iam grandæui (nam pulli semper albi nascuntur) visi fiant albi, & quasi canescere. M. Soto, & Caiet. ex Alber. assignant modum quo reducuntur albi, non obstat, cùm quia eorum natura petit nigredinem, tùm quia nos loquimur suppositio, quod hoc illis naturaliter competit: sed iam de accidenti communi videamus.

4 Respõ. ad obiecta.

5 Senten. Aristot. & Scalliger. de coruis.

NOTA

CAPVT. V.

De Accidenti.

ACcidens autem est, quod adest atque abest, sine subiecti corruptione, diuiditur autem in duo, aliud enim est separabile, aliud inseparabile, atquè dormire quidem accidens separabile est, nigrum autem esse, coruo, æthiopiuè, inseparabiliter accidit, mente tamen cogitationeuè coruus albus & æthiops non niger, sine subiecti corruptione concipi potest. Definiuntur etiam & hoc pacto, accidens est, quod ineſſe & non ineſſe eidem, potest. Et quod neque genus, nec species, nec differentia, nec proprium est, semper autem est in subiecto.

Sum.

Summa Textus.

TRes sunt in hoc capite definitiones accidentis: prima accidens est, quod adest & abest subiecto sine illius corruptione, vnde accidés aliud separabile, aliud inseparabile: secunda definitio, accidens est, quod potest inesse, & nō inesse subiecto: tertia, accidē est quod nec est genus, nec species, nec differētia, nec proprium, semper aūt est in subiecto inexistens,

Annotationes circa literam.

Increpatur abusus scriptorum.

IN tantum quidem [1] scribentium vsus (ne dicam abusus & barbaries) hac in parte prolapsus est, vt calamo obliquo, & ratione truncata, infœlici tyroni, Physicas, Metaphysicasque difficultates contenderit delineare, omissis pluribus optimè vtilibus logicæ dubitationibus, quorum quidem intentio nulla sed finis certus, nam dum in alienam messem falcem mittunt, & à certa & recta docēdi methodo discedunt, auditores famelicos finunt, à veraque discendi ratione seducunt, non ergo in præsenti, altiores quæstiones, id est, alterius facultatis in proprium locum relegantes,

2 Multæ quæst. breuiter soluuntur.

vt, vtrum aptitudinalis [2] inhærētia & non actualis tantum sit de essentia accidentis? cuius partem affirmatiuam, interim amplectimur, similiter, vnde sumenda sit ratio generica, specifica & individua in accidentibus? pro nunc dico genus summi a modo vani afficiendi subiectum, vt in prædicamentis patebit, de ratione verò specifica non est certa regula, in quibusdam enim à proprijs principijs, vt de proprio dictum est, in alijs verò ab actibus si sint potentiæ etsi sint actus & habitus ab obiecto, de quo tertio, de anima, individuatio autem extrinsecè à subiecto, intrinsecè autem à proprio prædicato positiue quod superadditur speciei vt diximus de individuis substantia & explicabimus, in Physicam, de materia, quę est tertia, 5 lib, nam sicut se habet substantia ad substantiam, ita accidens ad accidens, præsertim in his quæ sunt essentialia & intrinseca, reliqua verò quæ accidentis in communi sunt in Postprædicamentis apponam.

5 Accidēs duplex,

Secundò considerandum, quod 3 accidens est duplex, aliud quod distinguitur contra substantiam, dicturq; accidens prædicamentale, quia in nouem prædicamenta partitur, habetque inhærere subiecto, aliud est accidens prædicabile, & est omne illud quod tribuit, denominationem accidentalem extrinsecam adiacetque alteri, V. g. album, &c. in prædicamentali reperiuntur omnia quinque prædicabilia, est enim genus vt quantitas relatio &c. sunt species, vt albedo, nigredo, paternitas, filiationes sunt differentiæ, vt disgregatiuum visus respectu albedinis, &c. sunt propriæ passiones, vt risibile, &c. Sunt denique prædicationes quinti prædicabilis, vt album respectu dulcis, hæc enim prædicatio accidentalis est, album est dulce, & similes: de hoc ergo venit in præsentiarum peculiaris cōsideratio per quæstiones, vt scies.

QVÆ. VNICA.

De essentia & quidditate accidentis, quinti & vltimi prædicabilis?

DVo sunt præcipuè hac in parte [4] discutienda, primum eiusdem textus ipse Porphyrij, secundum verò, ratio ipsa istud quintum prædicabile in esse talis constituens: vnde facile erit colligere quæ sint prædicationes hic spectantes

4 Disponitur q.

ctantes, quæ verò non. De his ergo inquiruntur quinque: primò, qualis sit prima definitio accidentis: secundò, quanam sit secunda definitio: tertiò, qualis sit tertia definitio: quartò si accidens constituatur in ratione quinti prædicabilis, per prædicari de suis inferioribus, vel de subiecto: quinto, dato quod constituatur per prædicari de subiecto, an tale sint individua, vel species? ex eo & vltimo, an differentia diuisiua prædicetur de genere, vt proprium, vel vt accidens? vbi obiter aliæ plures difficultates soluuntur.

ARTICVL. I.

Vtrum Accidens in prima definitione, primè vel secundè intentionaliter definiatur.

5 Ratio dubitandi.

DEfinitio est, accidés est, quod potest adesse & abesse subiecto sine illius corruptione: 5 videtur quod non sit bona nec primè nec secundè intentionaliter, quia quomodocunque sumatur, datur per opposita, quæ eidem rei cõuenire non possunt, talia autem sunt, adesse & abesse: ergo definitio est nulla.

6 Definitio accidẽtis duplicater explicatur.

Aduertendum, quòd hæc definitio accidens est 6 quod potest adesse & abesse subiecto sine eius corruptione: potest dupliciter intelligi vno modo, secundum rem seu primè intentionaliter, tunc enim facit hunc sensum accidens, quod potest inhærere & non inhærere sine subiecti corruptione, hoc est sine eo quod subiectum diminuatur, vel corrũpatur. V.g. dormire ita accidit homini, vt possit in eo inhærere vel nõ inhærere sine eo q̃ subiectũ hominis scilicet corrũpatur. Secundo modo potest intelligi secũdè intẽtionaliter, accidens est, quod potest adesse & abesse, &c. id est, quod potest affirmari & negari de subiecto, id est, de esse vtra sine subiecti corruptione, id est, sine eo quod detur aliquod repugnans essentiæ, vt dormire: non tamen sic intelligendum vt simul & semel, adest & abest, affirmetur & negetur, sed successiuè. sicque accidens secundè intentionaliter definitur, quod scilicet prædicatur accidentaliter, inconuertibiliter & transmutabiliter, in hoc quod est prædicari accidentaliter conuenit cum proprio, differt autem, in hoc quod est prædicari transmutabiliter, inconuertibiliter.

7 Concl. Probatur tripliciter.

Iam dico 7 in hac definitione, accidens est, quod adest & abest, sine subiecti corruptione, definitur accidẽs secundè intentionaliter: patet, primò, ex expositione aliarũ definitionũ, quatuor prædicabilium, quę ex dictis sic definiuntur: ergo & hoc quintũ sic definitur, præsertim cùm sit species vniuersalis. Secundò patet, quia si hęc definitio primæ intentionaliter daretur, definitio repugnaret diuisioni, quia accidens inseparabile, non adest & abest secundum rem à subiecto: & ita dixit Porphy. quamuis corvus albus, Aethiops candore affectus à parte rei non sit, tamen mente, cogitatione cuè, corvus albus, Aethiops candore affectus, intelligi potest. Tertiò, quia alias hęc definitio non comueniret omni definito, cum accidens inseparabile non possit adesse & abesse subiecto sine eo quod subiectum corrũpatur à parte rei: adde quod sequeretur etiã quod omnes prædicationes, in quibus secundæ intentiones de primis prædicãtur. V.g. animal est genus, homo est species, &c. consequens tamen falsum est, intelligitur ergo secundè intentionaliter definitio.

8 Respondet ad obiecta.

Ad rationem. 8 debitandi respondet Soto, non esse inconueniens definitionem descriptiuam continere opposita, sed quidem in omni descriptione etiam vitium hoc ab omnibus exclu-

exiſtimatur. Dicendum ergo quod non continet oppoſita, nam adeſſe & abeſſe, vt hic ſumuntur, ſcilicet ſucceſſiuè & pro diuerſis temporibus, nõ opponuntur aliqua pugnantia.

9 Replicatur. Sed occurres 9 ſtatim ex dictis, ſuprà, patet quod in prædicabilibus non agitur de prædicatione negatiua, hic autem dicimus de accidenti quod poteſt affirmari & negari: deſcriptio ergo nulla eſt. Reſpõdeo nos nõ agere hic de propoſitione negatiua, ac ſi ipſa conſtituat, quantum prædicabile, ſed vtimur propoſitione negatiua ad explicandam habitudinẽ accidentis, quia dicimus de illo quod affirmatur & negatur, id eſt, quod id quod modo dicitur de ſubiecto, poſtea non erit in ſubiecto: vel etiam facilè quis dicet, vt q. 4. vniuerſali, & tertia dicebamus, negatiuam reduci ad affirmatiuam, quæ propriè propoſitio dici debet, & eſt.

ARTICVL. II.

Qualis ſit Definitio, ſecunda, accidentis?

Definitio eſt, accidens eſt quod eidem rei, in eſſe & non in eſſe contingit, quæ quidem eadem eſt quantum 1 ad ſenſum, cum prima quanuis ſecundum vocem differant, idem enim eſt dicere, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem, & quod eidem rei in eſſe & non in eſſe contingit: quam deſumpſit Porph. ex Ariſtot. 1 Topic. c 4 præter quam quod Ariſtot. dicit, accidens eſt, quod eidem rei in eſſe & non in eſſe cõtingit 2 copulatiuè: Porphy. verò quod eidem rei in eſſe vel non facile contingit, & in prima definitione ſic profert, accidens eſt quod adeſt & abeſt copulatiuè, nulla tamen eſt pugnantia, vel contradictio, quia vt dictum eſt, adeſſe & abeſſe hic ſumuntur pro diuerſis temporibus, & ita idem valet quod adeſt & abeſt, & quod adeſt, vel abeſt. Dubium ergo eſt de illa, ſi omni accidenti conueniat 3 Albert. ſequutus Commentat. dicit non conuenire accidenti inſeparabili: primò quia tale accidens inſeparabile non poteſt adeſſe & abeſſe ſubiecto, ſine illius laſione.

1 Explicatur titulus. q.

2 Ariſt. ſicut Porphy definit accidens,

3 Opinio Albe. de q. poſita probatur tripliciter,

Secundò, nã morbus lethalis, mors & combuſtio domus, quæ tamen accidẽtia, non ſunt ſine ſubiecti corruptione.

Tertiò, Ariſtot. 1. poſt. dicit, quod omne accidens non eſt neceſſarium: ergo omne accidens eſt ſeparabile.

3 Cõmunis ſententia.

Communis ſententia, & videtur 4 etiam eſſe Porphy. aſſerit quod licet accidens ſit in re inſeparabile, nullum tamen eſt per intellectum inſeparabile, fitq; e firmum argumentũ, quia poteſt homo intelligi ſine riſibilitate: ergo riſibilitas ſine homine.

4 Replicatur.

Sed contra hoc eſt, quia 4 tale accidens vel ſeparatur per intellectũ abſtractione præciſiua aut negatiua, non primum, quia etiam ſic propriũ eſſet ſeparabile, non ſecundum, quia ſic intellectus faceret propoſitiones falſas, coruus non eſt niger, cygnus non eſt albus, nam propoſitio dicitur vera vel falſa, ab eo quod reꝰ eſt vel non eſt, ſed à parte rei, coruus eſt niger, & cygnus eſt albus: ergo falſitur intellectus.

Reſpon.

Propter hoc argumentum dico, accidens inſeparabile poſſe etiam abſtractione negatiua ſeparari, illæ autem propoſitiones benè intellectę nõ ſunt falſæ ſic coruus non eſt niger, id eſt, eſſentiæ corui non repugnat albedo, nec eſſentiæ cygni repugnat nigredo.

5 Replicatur. 2.

Sed occurres, 5 quia ſicut intellectus facit iſtas propoſitiones, coruus non eſt niger, &c. poteſt etiam iſtas facere

cere, homo non est risibilis, homo nō est disciplinabilis, nam essentiæ hominis non repugnat quod non ut risibilis.

Respon. Respondeo negando sequelam, quia non est eadem ratio, in accidentibus enim separabilibus taliter potest separari accidens per intellectum a subiecto, vt subiectum cognosci possit cū opposito & contrario accidentis, at in accidentibus proprijs taliter accidens separatur à subiecto, vt non possit cognosci cum contrario accidentis: homo enim non potest cognosci cum propria passione equi, nec equus cum hominis passione.

6 Repli 3. Sed occurres adhuc secundo, quia istæ prædicationes 6 corpus est, quātum corpus est coloratum, sunt quinti prædicabilis, tamen subiectū non potest cognosci cum contrarijs, non enim cognosces corpus spiritū, &c.

7 Solutio multiplex. Aegidij & alior. Respondeo quod 7 etiam ista subiecta possunt cognosci cum opposito, nec sequitur quod ut spiritus tale est: nam spiritus non est capax quantitatis, secus verò corpus subtantiale. Et hæc est secunda solutio huius difficultatis.

Nam facilior est Aegidij, qui dicit etiam hoc posse fieri nne propositione, intelligendo complexum hoc, corpus albus non destruitur essentia subiecti, manet enim integer corpus, bene tamen intelligendo complexum hoc, homo est inhibilis, destruitur essentia subiecti, quia est forma opposita risibilitati. Alij etiam dicunt per separationem propriæ passionis destrui integritatem debitam essentiæ, non tamen integritatem essentialem, at separando accidens commune neutrum destruitur, sed hæc concidit cum prima solutione, quæ est Caiet. & per hoc patet ad primum.

8 Respōd. ad obiecta. Ad secundum dicendum 8 quod mortuum. Dupliciter potest sumi: primo modo in fieri, sicque nil aliud est quam quædam febris & distemperies, seu ægritudo, quæ etiam potest adesse & abesse quandiu durat subiectum, sicuti etiam combustio durat quandiu durat subiectum. Secundo modo potest sumi mortuum in facto esse, & sic adhuc dupliciter, primo modo, nominaliter quādo est nomen, mortuus, mortua, mortuum: secundò, participialiter, proparticipio, morior, moreris: nominaliter ergo prædicatio est disparata, quia sic mortuum significat, quod caret vita, homo autem animal est, animal autem viuens, qui ergo dicit hominem, viuens dicit, viuens autem & mortuum, pugnantia sunt, & disparata, sicque nullius prędicabilis: sin autem mortuum sumatur participaliter, Caietan. dicit quod illa propositio, homo est mortuus, vera est, quia participium ampliat ad id quod est, vel fuit, nam ad veritatem propositionis disiunctiuæ sufficit vna pars vera, talisq; est ista homo qui est vel fuit, mortuus est, quoad secundam partē, quia prēterito homini, conuenit esse mortuum per se.

Notāda solutio.

Quādis autē Caiet. quantū ad primum, scilicet 9 quod hæc propositio homo est mortuus, participialiter est vera, falsum tamen dicit in hoc quod homini prēterito conuenit per se mortuum: primò, quia sequeretur quod omnes homines prēteriti essent mortui: consequens tamen est falsum, quia omnes qui modo sumus, fuimus tempore prēterito, tamen non sumus mortui.

9 Impugnatur Caiet. solutio dupliciter.

Secundò, quia idem sentit de hac propositione, homo est mortuus, & domus est combusta, sumpta participialiter, sed nullo modo conuenit domui prēteritę, quod sit combusta per se, quia poterat alio modo destrui, ergo similiter mortuum homini non conuenit per se.

Dicendum ergo aliter 10 scilicet

10 Vera so lu. auth.

quod mortuum potest sumi dupliciter, aut respectu materiæ, aut respectu formæ, respectu materiæ, accidens quidem est, sicut enim sedere & stare homini accidit, ita quod idem homo qui modo sedet, & postea fiet, & qui modo loquitur, postea taceat, sic eadem materia poterit esse mortua sub diuersa forma, eritque sic accidens illius: sed dices, ergo [11] mortuum esse cùm sit accidens materiæ denominabit illam: consequens tamen est falsum. Respondeo quod accidentia alia sunt quæ non denominant illud, cuius accidentia sunt, sed suum terminum, vt generatio accidens est materiæ, non tamen denominat materiam, sed subiectum habens materiam, sic etiam quamuis mortuũ accidens sit materiæ, illam non denominat, sed subiectum & totum. Iam ergo dicendum existimo, quòd hæc prædicatio, homo est mortuus, vera est, ratione participij, non tamen est alicuius prædicabilis, quia dicit priuationem, sicut etiam, homo est cæcus, nam prædicabilia in prædicamentis ponuntur, sicque positiua sunt.

11 Replic. Respõd.

Ad 3. argum. respondendum. Themist. & Lobanicus. Niphus. & S. Tho.

Ad tertium, licet ex dictis pateat, quia tamen Aristot. dicit non necessario accidens conuenire subiecto, ideò aliter etiam dico cum Themistio, primo Poster. cap. 14. & Lobanicus. capit. 6. quod licet non possit accidens separari ab hoc subiecto, posse tamen ab alio separari, vt licet albedo non sit separabilis à cygno, est tamen separabilis à papyro, in quo differt à propria passione, quæ ab omni subiecto separabilis est, quod colligit etiam Niph. 1. Topic. ex sancto Thoma de spiritualibus creaturis, articulo. 11. ad septimum, vbi dicit, quod licet nigredo corui, non pendeat per se ex principijs specificis, fluit tamen ab illis, aliter Lemos. 2. de erratis. c. 20. fol mit addendo aliam particulam definitioni accidentis, scilicet accidens est, quod adest & abest subiecto sine illius læsione & reciprocatur: germana tamen solutio est data, cum propria passio conueniat per se omni subiecto, non autem alia accidentia, vnde fit, quod sine aliqua iniuria se separabilia sunt ab omni subiecto, & sic limitanda est, prima & secunda solutio data.

ARTICVL. III.

Qualis sit tertia definitio accidentis?

Definitio est, accidens est, [1] quod nec est genus, nec species, nec proprium, nec differentia, semper autem subiecto inest, quam Porphy. desumpsit ex Aristot. 1. Topic. capit 9. definiente accidés sic, accidés est quod nec est genus, nec definitio, nec proprium, semper autem subiecto inest: vbi considerandum quod non definiunt accidens per veram negationem, si enim sic definiret, & non adderet semper autem in subiecto inest, definitio accidentis competeret alijs à definito, quia prædicabilia indirecta & inseparabilia, nec sunt genus, nec species, nec differentia, nec proprium, non tamen sunt accidentia, quia non semper insunt.

1 Explicatur sensus. q.

Secundò considerandũ [2] quod duo sunt genera entium, quæ definiuntur per negationem, aut quia sunt imperfecta multum, aut quia sunt è contra infinitæ perfectionis: secundo modo explicamus quod de Deo cognoscimus, quod scilicet nec sit substantia, nec quantitas, &c. sed quid altius his & perfectius, at primo modo materiã primam, primum scilicet subiectum

2 Duo genera entiũ definiuntur per negationẽ.

omnium

omnium etiam desiuimus, quia nec est substantia, nec quantitas, &c. Sed quid imperfectius his, & in hac consideratione, Porphy. accidens circunscribit; vel secundò dices, quod benè

3 Alia solu. & respon.

3 per negationem definitur aliquid quando ea quæ negantur, sunt iam explicata, aliter per ignota procederetur, essetque vitiosus talis modus describendi, nicq; bene de accidenti dicitur quod nec est genus, differentia, &c.

4 Dub. est de definitio huius definitionis tertiæ accidentis.

Dubium tamen est 4 de definito huius definitionis tertiæ accidentis, scilicet quod nec est genus, nec species, &c. quod sit illud, prima scilicet vel secunda intentio? & videtur quod sit prima intentio, aliter, semper autẽ ineſt, sumeretur secundè intentionaliter, sicque hæc definitio pugnaret cum alijs, in quibus dicitur, adesse & abesse, inesse & non inesse, hic autem dicitur semper subiecto ineſt, ergo.

Propter hoc Argumentum quidam existimant definitum esse primam intentionem. Dico tamen secundam

5 Conclu. & respõ. auth.

intentionem 5 definiri: nam vt constat descriptio hæc, datur per terminos secundæ intentionis, tales enim sunt, genus, species, &c. Secundò, quia cum dicitur quod definitur accidens, prime intentionaliter, aut intelligitur accidens prædicamentale, aut prædicabile, non primum, quia falso de illo diceretur quod nec sit genus nec species, &c. cùm ex dictis, & infra ab omnibus concedendis, in prędicamentis, omnia quinque prædicabilia collocantur, vel directè, vel reductiuè, non secundum, quia de illo falsum est dicere, quod subiecto semper insit, cùm adsit & absit: ergo quomodocunque sumpseris accidens prime intentionaliter, non erit definitum huius definitionis.

6 Ad arg. respon.

Ad argumentum 6 fateor, quod hoc quod est semper subiecto inesse sumitur secunde intentionaliter; non tamen inde infertur, quod definitio hæc pugnet cum alijs, nam sic debet intelligi, accidens est, quod nec est genus, &c. semper autem ineſt, id est, semper denominat subiectum, sicut adiectiua adiectiuè tenta denominant subiectum, quia sunt adiacentia alterius: sic etiam accidens denominat subiectum. Sed 7 dices

7 Replica.

iam, ergo definitio hæc competit primæ intentioni, quia etiam prima intentio accidentis denominat subiectum. Respondeo verum esse hanc

Respon.

definitionem competere naturæ, accidentaliter tamen & vt quod, secundæ intentioni vero vt quo & essentialiter: illud autem definitum communiter & bene dicimus esse, cui essentialiter definitio conuenit.

ARTICVL. IIII.

Vtrum Accidens in ratione quinti prædicabilis constituatur per prædicari de suis inferioribus, vel potius de subiecto?

11 Explicatur tit.

ACcidens commune similiter sicuti & proprium [1] & habet prædicari de suis inferioribus, v.g. vt, hoc album est album, & habet etiã de subiecto prędicari, V. g. homo est albus: sed quidẽ differentia multa est, de illis enim prędicatur essentialiter & immediatè, de isto verò, denominatiuè & mediatè: difficultas ergo est, si in ratione quinti prędicabilis constituatur accidens per prędicari de inferioribus, vel potius de subiecto.

Et quidem videtur primo, quod

2 Propter tã cõr. Arg. 1.

per prędicari [2] de inferioribus, & nõ de subiecto, quia hęc, homo est albus, denominatiua est ergo non vniuoca,

consequentia tenet, quia Aristot. 1. cap. anteprædicamentorum: alio modo definit denominatiua, alio vniuoca: illa enim sunt q̃ ę significant plura, eàdem prorsus ratione: illa verò quæ sumunt denominationem ab alio, a quo solo casu differunt, tunc sic, ergo non constituitur in ratione quinti prædicabilis per hoc quod prę dicetur de subiecto, nam vniuersale debet esse vnum in multis, id est, vniuocum, & consequenter si non prædicatur vniuocè respectu subiecti, non erit vniuersale respectu illius:

Confir. Confirmatur, ex Aristotele, capit. de substantia docente, quod ea quæ prædicantur vniuocè debẽt conuenire nomine & ratione, id est, secundum omnes expositores ibidem, quod idem nomen sit prædicati & subiecti, & eadem definitio: inquit enim quod hæc prædicatio, Petrus est homo, est vniuoca, quia prædicatum conuenit subiecto nomine, quia Petrus vocatur homo, & ratione, quia habet eandem definitionem: constat autem, quod substantia non habet eandem definitionem cum accidentibus: ergo accidentia non prædicantur vniuocè de subiecto: consequentia est euidens, & minor patet, quia in hac, Petrus est albus, subiectum non habet eandem definitionem cum albo: homini enim non conuenit esse disgregatiuum visus, quæ est definitio albi.

3 Opinio de hac re. In hac re quidam autumant 3 quod in accidenti duo possunt considerari: primum vniuersale est, secundum quod est tale vniuersale; quo ad primum facilè dicunt, quod accidens requirit ad eius constitutionem, quod de inferioribus prædicetur: ad hoc quod sit tale vniuersale requiritur quod prædicetur de subiecto.

4 Reiicitur dict. opi. dup. Isti tamen multum falluntur, primo, quia in quacunque natura specifica, ratio generica & ratio specifica non sunt repugnantes: sed vna est cõtrahibilis, alia verò contrahens, vt suprà explicatum est: si enim repugnarent, non facerent compositionem, sed istæ duæ relationes, ad inferiora & ad subiectum, sunt repugnantes, cum neutra sic alterius contrahens, contrahibilisue: non ergo constituunt accidens in ratione prædicabilis.

Secundò, quia ad hoc vt aliquid sit vniuersale in talque esse constituatur, necessarium est quod sit vnum in multis & de multis, non tantum per hoc quod prædicetur de multis, ergo accidens non constituitur in essentia vniuersalis per hoc quod de suis inferioribus prædicetur, sed per hoc q̃ sit vnum in multis, vnde oritur vt de multis dicatur non ergo solum accidens constituitur in ratione vniuersalis quinti prædicabilis, per prædicari solum de suis inferioribus: fateor quidem rationes has non ita euidenter vrgere, sed ratio huius à priori infra statim apponetur. Secũdo.

5 Explicatur definitio 3. accidẽtis. Pro veritate considerandum 5 est quod sicut diximus in alijs definitionibus prædicabilium, quod illæ definitiones essentialiter, & vt quo conueniebant secundæ intentioni de nominatiue inferiorum, vt quod, verò, naturis denominatis: sic etiam & ista definitio accidentis, scilicet, accidens est quod accidentaliter, transmutabiliter, & inconuertibiliter prædicatur, essentialiter, & vt quo, secundæ intentioni conuenit, naturæ verò denominate denominatiuè accidentaliter, & vt quod cõpetit prædicari.

6 1. conclu. Iam dico primò, prædicatio qua 6 prædicatur accidens de suis inferioribus est prędicatio generis, vel speciei, generis quidem si inferiora specie distinguantur, specie autem si inferiora

riera solo numero distinguantur. Cõclusio hæc solum indiget explicatione. Hæc enim prædicatio, album est, coloratum, generis est, quia coloratũ de suis inferioribus specie distinctis prædicatur in quid, vtpote de albo, nigro, &c. ad interrogationem enim factam per quid est album, benè per coloratum respondemus.

7 1. concl. qualis sit ratio quinti huius prædicabilis.

Dico secundo, accidens 7 constituitur in ratione quinti prædicabilis, per hoc quod de subiecto prædicetur: patet, primo, nam accidens est quod potest adesse & abesse subiecto sine subiecti corruptione. Adde & q accidens constituitur in ratione prædicabilis, per hoc quod adsit & absit, sed in subiecto adest, & abest, id est, affirmatur & negatur, salua essentia subiecti, & non in inferioribus, quia in illis non negamus accidens de subiecto: non enim dicimus, hoc album non est album, ergo respectu prædicationis subiecti, constituitur in ratione quinti prædicabilis.

8 Hęc est ratio p 1ª pa.

Secundo, probatur, quia secundum omnes eadem differentia est constitutiua & distinctiua, per hoc autem quod accidens prædicatur de subiecto, accidentaliter, tranſmutabiliter, &c. an distinguitur accidens ab alijs prædicabilibus, ergo eadem constituitur in tali esse, 9 Vnde infertur quod istæ rationes, quibus prædicatur de suis inferioribus, & de substantia vna præsupponit alteram, per prius enim natura sua de hac albedine, quæ est forma accidentalis Petri dicitur, postea vero de illius subiecto, in quo talis albedo inest.

9 Illatio.

10 Respõd. ad obiecta tacita.

Argumentum autem 10 contrarię sententiæ nil concludit, scilicet per illud constituitur accidens in ratione vniuersalis, & quinti prædicabilis, quod intellectus agens abstrahit: abstrahit autem inferiora: ergo, nam bene potest intellectus agens abstrahere inferiora & subiectum, solumque probat accidens essentialiter de inferioribus prædicari, quia prius abstrahit inferiora: denominatiuè tamen prædicatur de subiecto, quia etiam abstrahit subiectum.

Ad argumentum autem 11 in principio respondeo, quod vniuocum potest sumi dupliciter, vno modo strictè pro eo quod prædicatur essentialiter tantum, sicque Arist. c. de substantia, quod vniuoca prędicantur nomine & ratione, & in anteprædicamentis: sic etiam definit vniuoca, quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ eadem: secundo modo, sumitur vniuocum, pro eo quod distinguitur contra æquiuocum, siue sit denominatiuum siue non, & sic accidens vniuoce dicitur de subiecto, quanuis denominatiuè: qua ratione etiam est intelligenda definitio vniuersalis, vnum scilicet in multis, per quod patet etiã ad confirmationem.

11 Soluitur argum. in principio tanter.

ARTICVL. V.

Vtrum accidens in ratione quinti prædicabilis constituatur, po prædicari de multis specie bus, vel in diuiduis tantum?

1 Explicatur tit.

SVpposito iam quod 1 de subiecto debet prædicari, inquire, an de subiecto, vt in individuo vel specifice debeat prædicari in ratione, quinti prędicabilis.

Videtur quod hoc habeat ratione prędicat omnes de individuis: primò, quia 2 hęc est differentia inter accidens proprium, & accidens commune ex supradictis, quod proprium, primario conuenit speciei, secundariò verò individuis, ideò enim Petrus est risibilis, quia homo est risibilis,

1 Pars negatiua suadetur. Primo.

accidens autẽ commune primario cõuenit indiuiduis: ergo per indiuiduorum prædicationem, & non specierũ constituitur in ratione quinti prædicabilis: consequentia tenet quia omne prædicabile in ratione talis constituitur per illud quod illi in tali esse conuenit primario.

Secũdo.

Secundò, accidens proprium vocatur accidens specificum, accidens verò commune dicitur accidens indiuiduale, huius autem nullam aliam assignant authores, nisi quia conuenit indiuiduis: ergo idem.

Tertio.

Tertiò, quia sunt multa accidentia quæ non prædicantur de pluribus differentibus specie, vt sunt actus propriarum passionum, vt ridere intelligere, &c.

3 Conclu. respõsiua quæst.

Certum tamen sit 3 quod accidẽs quintum prædicabile in ratione talis constituitur per prædicari de pluribus differentibus specie accidentaliter, transmutabiliter, & inconcertibiliter. Patet ex Porphy. qui c de genere. &. c. sequenti, de communibus assignat conuenientiam inter accidens & genus, quod sicut illud de differentibus specie, ita illud prædicatur: sed differunt, quod genus prædicatur in quid: accidens verò in quale transmutabiliter, &c. modo explicato.

Secundò, accidens proprium, dicitur specificum, quia habet propriam & adæquatam rationem specificam, vt abunde suprà dictum est, à qua oritur & cui inest: accidens verò commune, sic dicitur, quia non habet propriam speciem cui inhæreat, sed pluribus inest: ergo tale accidens de pluribus speciebus debet prædicari. Aliter enim nulla esset differentia, nec discrimen inter ista accidentia commune scilicet & proprium.

4 Respond. ad obiecta. Ad 1.

Ad primum fateor 4 accidens cõmune primario, ratione indiuiduorum, id est ratione materiæ, speciei cõuenire, non tamẽ inde infertur, quod ex hoc habeat rationem quinti prædicabilis ab alijs constinctum, quia non conuenit solis indiuiduis vnius speciei, sed pluribus diuersarum specierum, & hoc est conuenire ratione materiæ.

Ad 2. Ad secundũ, accidens quinti prædicabilis dicitur indiuiduale, quia tradit perfectionem indiuiduorum, accidens verò proprium confert perfectionem speciei: perfectio enim hominis est, quod sit risibilis disciplinabilis, &c. perfectio autem indiuiduorum est quod sint albi, pulchri. Et hęc ratio 5 (pluribus alijs omissis) est à priori, non quia primario vel secundario illis conueniat: nec enim necessum est quod immediatè accedens commune de speciebus prædicetur, vt genus de speciebus, & species de suis inferioribus prædicatur: quia inter genus & species, & illius indiuidua est ordo per se, cum ponantur in rectà linea prædicamentali, at inter accidens & indiuidua est ordo per accidens. 5 Ratio à priori.

Ad 3. dicit reiicuer reipon der. Ad tertium, dico primò, antecedens esse verum, definitionẽ autẽ debere intelligi, vt in plurimum, id est, quod aliqua accidentia sunt, quæ de pluribus differentibus numero prædicantur quę perpauca sunt.

Secundò dici potest, quod etiam illa accidentia de differentibus specie dicuntur, vt aliquis ridet, nigrum ridet, &c. bonè enim vnum accidens de alio prædicari potest, & ita accidens, quod est effectus proprię passionis, actusque secundus illius, de differentibus specie dicuntur.

6 Replicatur.

Dices tamen 6 contra, quia sic etiam accidens proprium de differentibus specie prædicatur. V. g. Album est risibile, nigrum est risibile. Respondeo verum id esse, sed tunc talis prædicatio non est quarti sed quinti prædicabilis, cum istis subiectis accidat prædicatum illud, accidenta-

dentaliter, transmutabiliter, & conuertibiliter: & hæc secunda solutio mihi magis placet.

ARTICVL. VI. & vltimus.

Vtrum hæc prædicatio Annulus est aureus, sit quinti prædicabilis? Vbi obiter aliæ dubitationes soluuntur.

1 Opin. Tolet. hic.

TAndem in hac materia quædam dubia sunt facilitèr soluenda, quorum primum se offert, quod in titulo continetur. [1] Nostherici dicunt nullius esse prædicabilis, quia cùm accidens illud necessariò sit, quod nec est substantia, nec fluit ab ea, scilicet adæquatè, sit quod hoc prædicatum aureum, non sit accidentis.

2 Opinio Caiet.

Caietan. [2] verò ex diuo Thoma de spiritalibus creaturis, articulo vltimo affirmat, quia accidens quinti prædicabilis, idem est quod accidentale prædicatum, non per se, sicuti aurem substantiæ accidit, quod alba sit, nigrauè, ita annulo accidit argenteum esse, vel aureum.

3 Concluſ. & reſpon- ſua.

Breuiter dico 3 quod cum prædicatum cuiusuis prædicabilis debeat esse eius completum, nec prædicare partem, nec indirectè dici de subiecto, cum prædicas, annulus est aureus, vel particula, annulus tantum dicit formam, & sic hæc est indirecta, quia prædicatur subiectum de accidenti, sicuti & hæc, album est homo, vel particula, annulus, dicit compositum ex materia & forma, & tunc annulus est aureus, prædicat partem Physicam, sicuti & hæc homo est materialis, de qua, secundo Physicorum, & magis in primo. q.2. dico latè & vtroque modo hæc prædicatio, nullius est prædicabilis, & fauet Aristotel qui vult omne accidens posse separari ab aliquo saltim subiecto, vt ex Nipho, & Themistio suprà dicebam: istę autem prędicationes, annulus est deauratus, annulus est deargentatus, sunt quinti prædicabilis, cum illa accidentia sint separabilia, non solum ab aliquo subiecto, sed etiam ab omni, per quod patet ad rationem Caiet.

4 Dubi. 2. articuli.

Secundò dubitari posset 4 an differentia diuisiua prædicetur de genere, vt proprium, vel vt accidens? quidam tribuunt Aristot. prædicari vt proprium, sed loca non reperiuntur. Caietan. 5 & M. Soto in Posteriorib. asserunt, hanc esse per se, animal est rationale vel irrationale: sed tamen Soto loquitur mediatè, quia scilicet rationale intrinsecum est ſ eciei, de qua per se prædicatur animal, & sic etiã nos loquuti sumus. 3 p. Summularum. c. de materia propositionum, dicendo, hanc animal est rationale, esse in materia naturali.

5 Caiet. & Sot. opi.

Sed quidem iam 6 breuiter dico differentiam diuisiuam sic prædicari de genere, vt forma de materia, & vt actus de potentia dicuntur, in hoc autem conuenit cum proprio, quod dicitur vt de subiecto, sicuti & proprium, hæc autem, animal est rationale, prædicatio est accidentis quinti prædicabilis.

6 Cõcluſ.

Tertiò dubitatur 7 an hæc prædicatio, homo est existens, sit quinti prædicabilis? & quidem non est dubium de existentia, prout communis est enti reali & rationis, substantiæ & accidenti, sic enim analoga est: sed dubium est de existentia, vt tantum conuenit substantiæ?

7 3. dubi. articuli.

8 Solut. Auth. ex Capreo.

Breuiter omiſsis recentiorum ſolutionibus dico 8 idem quod ſupra dixi de perſona, cum enim non dicat naturam completam, quod ad rationem prædicabilis neceſſario ex dictis exigitur, ſeu tantum modum naturę: nec etiam ſit pars Metaphyſica ſubſtantiæ, cùm ſupponat eam compoſitam, nec accidens. vt euidenter demonſtrat Capreol. in 3. diſtin. 1. q. 3. ſequitur quod nullibus ſit prædicabilis, ſed tantum eſt actus ſubſtantialis vltimate actuans ſub tantiam, vt modus illius, de quo latiùs lico. 2. Phyſi. agens de materia & forma. q. 3 & 4 per varios articulos.

9 Dubit. artic.

Quæ tandem 9 ſit illigit Porphy per particulam, grammaticam dico habentem ipſam artem, ſed dicens poſſe reduci ad proprium: quarto modo, ſicuti & nos actus potentiarum ad illud reduximus.

10 Solut. authoris.

10 Reſpondetur tamen eſſe diſcrimen, quia actus potentiarum, licet non ſemper: à radice tamen adæquata neceſſariò oriuntur, licet mediatè, at grammaticum eſſe non habet talem radicem adæquatum, eſtque multum accidentale, quare cum alijs duabus acceptionibus proprij, quinti ed prædicabilis.

CAPVT. VI.

Quæ communia, quæ ſua vnicuique vocũ quinque ſint.

Text. 1. *DEfinitis autem vniuerſis quæ erant propoſita, genere, in quam ſpecie, differentia, proprio, & accidente, dicendum eſt, quæ nam communia, & quæ propria vnicuique ſint: cõmune* 1 *hoc itaque omnibus ineſt, de pluribus prædicari: ſed genus quidem de omni ſpecie ſua, & de indiuiduis, quæ ſunt ſub vnaquaque ſpecie prædicatur: & differentia ſimili modo. ſpecies autem de indiuiduis, quæ collocantur ſub ipſa. Proprium vero de ſpecie, & indiuiduis ſpeciei, & accidens de ſpeciebus, & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, hominibus, & bobus, quæ quidem ſunt ſpecies, prædicatur: & item de hoc equo, & de hoc bobe, atque de hoc homine, quæ indiuidua conſtat eſſe. Irrationale autem de bobe, de equo, & de ſingulis ſimiliter prædicatur. Homo vero, qui quidem eſt ſpecies, de ſingulis ſolum hominibus dicitur. Et proprium de ſpecie, cuius eſt proprium, & de indiuiduis, quæ collocantur ſub ea: riſibile enim de homine, & de ſingulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de cornuum ſpecie, & de ſingulis dicitur cornis, atque de Aethiopibus ſimili modo: quod quidem inſeparabile accidens eſt, vt patet. Monerique quoque, quod accidens eſt ſeparabile, de equo atque homine, & de eorum indiuiduis, dici ſolet: verum primo quidem de indiuiduis, ratione vero ſecunda de ſpeciebus etenim quæ indiuidua continẽt prædicantur.*

1 Conuenientia prima omniũ quinque prædicabilium.

Text. 2. *Text. 2. Commune* 3 *eſt generi ac differentiæ, ſpecies continere. Cõtinet & differentia ſpecies, etſi non omnes eas quas genus cõtinet.*

2 Cõuẽtia triplex genus. & differẽ-

Ra-

Rationale nanque, etsi non expertia rationis, vt animal: Deum tamen, ac hominem, quæ sunt species continet. Præterea vt quæ de genere, vt genus est prædicantur: & de speciebus, quæ sub ipso sunt prædicantur: sicque etiam de differētijs, vt differentia est, dicuntur, eadem de specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicantur. De animali nāque, quod quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensitiuū: vt de genere cum dicantur, eadem & de vniuersis, quæ sub animali vsque ad individua sunt, prædicatur. De rationali quoq; quod quidem est differentia: hoc ratione in quam vti idem idem cum prædicetur, idem non solum de rationali, sed etiam de speciebus rationalis atque individuis prædicabitur. Commune etiam insuper illud etiam esse patet: vt si genus tollatur vel differentia: vniuersa continue, quæ posita sunt sub ipsis, tollātur. Etenim vt si non sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullum animal præstabit, quod sit particeps rationis. Proprium vero genus est de pluribus quam differētia, species, proprium, atque accidens prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo aui, atque serpenti. Quæ irrupes autem ab hisce tantummodo dicitur, quæ quatuor pedes habent: homo vero de individuis solum humanis: & hinnibile de solo equo, ac singulis equis: & accidēs de pauciorib⁹ similimodo. Atque sumenda sunt hæ differentiæ quibus diuiditur genus, non hæ, ex quibus generis substantia constat. Præterea genus quidē potentia differentiam continet. Animal enim partim particeps, partim expers est rationis. At differentiæ non continēt genera. Præterea genus prius est hisce differētijs, quibus dividi solet: idcirco secum ipsum tollit: sed ab ipsis non tollitur, nam si animal tollatur, rationale simul, irrationale vel continuo tollitur. Differentiæ vero genus non tollunt. Nam si vniuersa quoque tollātur substantia animata, sensitiua, mente, cognitionem quæ cōcipitur: quæ quidem animal est, vt patet. Præterea genus quidem hoc ipso quid est: differentia vero hoc ipso quale quid est (vt dictū est) prædicatur. Præterea, genus quidem est in vnaquaque specie, vt est in homine animal. Differentiæ vero plures, vt rationale, mortale, mentis, atque scientiæ susceptiuum, quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus præterea simile materiæ est: Differentia formæ: sunt & alia communia, propriaque generis, & differentiæ: hæc autem quæ sunt enumerata sufficiant

Differūt genus & differentia sex.

Textus tertius. Genus & species hoc habent commune de pluribus inquam vti diximus prædicari. Species autem, vt species solum non vt genus quoque sumatur Si-

Tex. 3. 4 Conueniunt in tribus genus & species. 3.

quidem si sit idem species atq. genus: commune est etiam ipsis, & ijs esse priora: de quibus dicitur: Et insuper vtrumque totum quid est se. Differunt autem quod genus quidem species continet, species autem continentur, & non continent genera. Genus enim ad plura quàm species pertinet. Praterea prostrata oportet, vt quae quidem differẽtijs specificis informata, species nimirum efficiant. Quapropter & priora genera sunt natura, & secũ species tollunt, & ab illis non tollũtur: nam si species quidem sit, erit genus omnino, sinvero sit genus, nõ protinus & species est, & genera quidem de quacunque specie sua generice praedicantur: species autem de generibus non dicitur. Praterea. Genera quidem amborũ specierum, quae sunt sub ipsis speciem quamque. Species autẽ genera differentijs suis superant. Praterea, Nec species summũ genus, nec generis infima species vnquã fieri potest.

5 Genus & species in quinque differunt.

Text 4. Textus quartus. Generi commune cum proprio est species sequi. Nam si homo est, animal est: & si homo est, risibile est Commune etiam est praedicatio aequa, aequeque genus de speciebus, & proprium de individuis, quorum est proprium praedicatur Etenim aequè bos & homo est animal & Socrates & Plato risibile, commune insuper est, & vniuoca praedicatio. Et genus enim de speciebus suis & proprium de hijsce quorum est proprium vniuoce praedicatur.

6 Genus & propriũ conueniũt in 3.

Differunt autẽ, genus enim est prius: proprium posterius, esse animal, deinde diuidi differẽtijs proprijsque oportet. Et genus quidem de pluribus speciebus, quarum est genus: proprium autem de vna specie tantum, cuius est proprium, praedicatur. praeterea, propria quidem fit mutua praedicatio: Generis autem non fit Neque enim si animal est, homo est, nec si animal est risibile est: sin vero homo est risibile est & econtra. praterea. proprium quidem omni speciei ineest, cuius est proprium & soli, ac semper. Genus autem omni quidem speciei cuius est genus, & semper ineest non tamẽ soli. praterea, Si propria tollantur genera non tolluntur: sin vero genera tollantur, species simul continuo tolluntur, quibus peremptis & propria simul pereunt.

7 Genus & propriũ differũt in quinque 5.

Tex. 5. Generi autem & accidenti commune est de pluribus (vt dictum est) praedicari: sive accidens sit separabile sive inseparabile. Moueri namq. de pluribus, & nigram de coruis, & aethiopibusve, & quibus etiã expertibus anima praedicatur. Pluribus autẽ genus atq accidens differre videntur. Genus enim species, vipatet, praedit Accidẽs autem posterius ipsis est, etiã si accidẽs inseparabile sumatur. Ipsius enim natura id est vt accidat accidẽs est. & hijsce quidem quibus genus communicatur, aequè generis communicatio cõpetit. Hijsce vero quibus accidens

Tex 5.

8 Genus & accidẽs in vno conueniunt.

9 Genus & accidẽs differũt in quatuor. 4.

cidens cõmunicatur, non æque cõmunicatio competit, intẽ ſionem n. remiſſionemve communicatio accidentium ſuſcipit, generumvero nõ ſuſcipit. Et accidentia quidem primo in individuis ſũt. Genera vero atq. ſpecies, in individuis ſubſtantijs priora natura ſunt, & genera quidem de hiſce quæ ſũt ſub ipſis, hoc ipſo quod eſt prædicantur, accidẽtia autem hoc ipſo quale quid eſt aut quomodo ſeſe habet res prædicantur. Qualis n. eſt Aethiops, ſi interrogatus fueris, niger dixeris, & quomodo ſeſe habet Socrates? ambulat, reſpõderes, vt ſolet.

Tex 6. Tex 6. Genus igitur quonam pacto, aceteris differret iam diximus, fit autem vt vnumquodq. etiam, cetererorum à ceteris quatuor differat, quare cum hæ quinq. quidem ſint, vnumquodque vero a ceteris quatuor differat, fit vt viginti omnes ipſorum differentiæ ſint. Quæ ter enim quinque numerum prædictum conſtituunt. At nõ ita eſt, ſed cum ſi ordine numeres, quod ſecũdo quidem loco numeras, vna de ſiciat differentia, propter ea quod eſt ea iam ſumpta: Quod tertio vero duabus: & quod quarto tribus: & quod quinq., quatuor: dicẽ iſtorum vniuerſa profecto differẽtiæ fiunt, quatuor, tria, duo, vnum. Genus enim quonam pacto à differẽtia, ſpecie, proprio, accidenteq. differt, iam dictũ eſt. Sunt igitur quatuor differentiæ, differentiæ vero quo pacto quidem differat à genere iam dictum eſt, cum dicebatur, quonam modo genus ab ipſa differret: reſtat autem vt quonam modo differt ab ſpecie, proprio, accidenteq. dicatur. Atq. tres hinc differentiæ emergunt, vt patet. Species rurſus quo quidem modo à differentia differt, dictum eſt. Cũ quonam pacto differret ab ſpecie, differentia dicebatur, quo vero modo à genere differunt, dictum eſt etiam cum quonã pacto genus differret ab ipſa ſpecie dicebatur. Reſtat igitur vt quonã modo differt à proprio, atq. accidente dicatur. Atq. duæ iam & hæ differentiæ hinc oriũtur: propriũ igitur reſtabit vt quonam pacto differt ab accidente dicatur, nam quo pacto ab ſpecie, differentia, genereq. differt, dictum eſt ante, cum illa differre ab hoc dicebantur. Cum igitur generis, ad cetera quatuor, differentiæ ſumãtur, vt diximus, differentiæ tres, ſpeciei duæ, proprij vna, quæ eſt accidentis, decem omnes iſtorũ profectõ differentiæ erunt. Quarum quatuor, quæ ſunt generis ad cetera, vt diximus, nũc deiceps ceteras afferamus oportet.

Tex. 7. Tex. 7. Commune[10] differentiæ eſt cum ſpecie, æque eſſe communicatam, ſingulæ enim homines æque ſunt homines, atq. rationis participes, eſt etiam & hoc commune ſemper ijs adeſſe quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis eſt ſemperq. homo. Proprij[11] differentiæ quæ eſt, ſemper hoc ipſo

[10] Differẽtia & ſpecies in duobus conueniunt. 1.

[11] Differẽ. & ſpeci. in quatuor differunt. 4

ipso quale quid est prædicari, speciei autem hoc ipso quid est prædicari: nam si homo, et quale quid sumitur, non tamen est simpliciter quale, sed ea ratione qua differentia generi connectit ipsum constituunt. Præterea, differentia quidem in pluribus sæpe speciebus videtur esse, vt quadrupes pluribus animalibus speciebus diuersis inest Species autem in diuiduis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea differentia prior est specie, quæ ex ipsa cõstat: tollit enim rationale hominem, si ipsum tollatur: at homo si tollatur, rationale non tollitur, est enim & Angelus. Præterea, differentia quidem cum alia componitur differentiæ, rationale namque atque mortale, ad constituendum hominem componuntur: species autem cum specie non componitur, vt alia quidem species oriatur, quidam enim equus cum quodam asino, ac mulus generationem concurrit: equus autem simpliciter cum asino compositus, non fecerit mulum. Differentia & proprium quidem commune [12] habẽt æque, vt communicent his quibus communicantur. Æque enim rationalia sunt rationalia, & æque risibilia risibilia Et semper ac omni speciei adesse: nam si diminutus etiam fuit bipes, ratione tamen aptitudinis semper dicitur bipes quoniam & risibile, per aptitudinem semper dicitur tale, non quia semper ridet. Propria autem hæc nam differentia persæpe de speciebus pluribus dicitur: rationale enim de Angelo dicitur & de homine Proprium autem de vna tantummodo specie, cuius est proprium prædicatur. Et differentia quidẽ sequitur ea, quorum est differentia, non tamen conuertitur. In proprijs vero fit mutua prædicatio, propterea quod conuertuntur.

12 Differẽtia & proprium cõueniunt in duobus.

Textus octauus. Differentia cũ accidente cõmune, est de pluribus prædicari, & item semper ac omni adesse, id modo inseparabile sit accidens: nam bipes cum omni semper homine competat, coruis idem & nigrum esse, omnibus similiter competit, differre autem hisce videntur. [14] Differentia nãque continet species & non continetur, etenim rationale continet hominem & Angelum. At accidentia tunc continent, ex eo scilicet, quia in pluribus sunt tunc continentur propterea quod subiecta non vnius accidentis sũt sed susceptiua pluriũ. Et differẽtia quidẽ expers est intensionis, atque remissionis: accidentia autem gradus suscipiunt, ac magis talia, minusve dicantur, præterea Contraria quidem differentia miscerinõ possunt, ac possunt accidentia vero contraria nonnunquam miscentur. Et hæc quidẽ communia, propriaque differentia cum ceteris sunt: Species autem quo pacto e genere, differentiaque differt quidẽ

Tex. 8.

13 Differẽtia & accidens conueniunt in duobus. 2.

14 Differẽ. & accidens differentia tribus.

dictum

dictum est tum, cum quo pa lo genus & differentia à ceteris differrent, diceretur. Relinquum vi à proprio, accidenteque differat co sideremus.

Tex 9. 15 Species & proprium conueniunt in duobus.

Textus nonus. Speciei itaq. cũ [15] proprio est cõmune mutua praedicatio, nam si homo est, risibile est: & si risibile est homo est, atque risibile, vt aptum est ad ridendũ sumere, vt sæpenumero diximus, oportet, aeque praterea species ad sunt, hisce quibus communicantur. Et propria hisce quorum pro prisa esse dicuntur. Differre autem hisce videntur. [16] Species enim & aliorum genus esse potest. Proprium vero, aliorum proprium esse non potest. Et species quidem propriũ antecedit: proprium autem aduenit speciei. Sit enim homo oportet vt & risibile sit. Praeterea, species quidem semper actu subiecto adest, proprium autem interdum, & potentia inest. Socrates enim actu quidem semper est homo: non autem semper ridet quamquã semper ad ridendum est aptus. Praeterea quorum definitiones sunt diuersae, ea etiam sunt diuersa, dein que speciei quidē definitio est sub genere esse & de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est praedicari, & quae sunt similia: proprij vero soli & semper atque omni inesse.

16 Species, & proprium differũt in quatuor. 4.

Tex. 10. 17 Species,

Textus decimus. Speciei vero [17] & accidenti cõmune est de pluribus praedicari: perpauca autem sunt reliqua, quibus conueniunt. propter ea quod plurimum inter sese accidens, & id cui accidit distant. Propria autem vtriusque sunt haec: speciei quidem de hisce quorum est species, hoc ipso quid est praedicari, accidentis autē hoc ipso quale est, aut quomodo sese habet. Et quaeque quidem substantia vnius speciei, plurium autem accidentium, tam inseparabilium quam separabilium particeps est.

& accidens cõueniunt in vno. 1.

18 Species, & accidens differuntin quatuor 4.

Deinde species quidem ante accidentia mente concipitur, etiã si inseparabilia sunt (si enim sub iectum est, oportet vt illi quippiã accidat) accidētia autem posteriora sunt, & aduentitia naturae. praeterea speciei quidem communicatio aequa est: accidentium autem, & si inseparabilia sunt, aequa non est: Aethiops enim magis aut minus niger Aethiope esse potest. At enim restat: aut de proprio & accidente dicamus, quo enim modo proprium à genere & à specie, & differentia differt, aut à diximus.

Tex. 11. 19 Propriũ & accidens cõueniunt in duobus. 2.

Textus vndecimus. Commune [19] itaque proprio cum accidente inseparabile est sine ipsis non esse ea in quibus insunt. Vt enim sine risibile non est homo, licet sine nigro Aethiops esse non possit, & quemadmodum omni semperque proprium adest, sic & ipsum inseparabile accidens edest. Differũt [20] autem hisce, proprium enim vni soli speciei inest, vt risibile homini

20 Propriũ & accidens differũt in tribus. 3

mini: inseparabile autem accidens seu nigrum non Aethiopi solum, sed corvo etiã & pisci & hebano, caterisque quamplurimis inest. Quapropter proprium quidem convertitur cum eo, cuius est proprium, & est ipsi aquale: inseparabile autem accidens non convertitur, ac proprio quidem communicatio aqua est, accidentium autem suscipit gradus, sunt & alia communia hisce quæ dicta sunt, atque propria, verum & hæc ad ipsorum distinctionem, communicationemque demonstrandam sufficiunt.

Summa textus.

IN hoc Capite Porphyrius assignat ea in quibus species, cum genere, & differentia cum aliis, proprium cum tribus, accidens cum omnibus convenit, omnia clara sunt in litera, & in margine, notata & signata. Hic restabat inquirendum de numero predicabilium, de quibus abunde dictum est vltimis articulis, & hæc de materia prædicabilium dicta sunt satis. Ad Laudem Dei omnipotentis, eiusque sanctæ matris Mariæ de Mercede.

SV-

SVPER LIBRVM PRAEDICAMENTORVM ARIST. QVAE CATEGORIAE dicuntur, Commentaria vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgensi, in sacra Theologia Presentato.

PRAEFATIO
De auctore, ordine, modo procedendi, & alijs.

AVerr. Commentator ille meritò maximus, proœmio Physicorum, in cuius fas a prefatione octo iàmonet inquirēda, quis sit auctor, inscriptio, finis, & intentio, vtilitas, ordo, diuisio, proportioq; ad alias partes: ex quibus quidem quædam missi facio, quia parum conducunt ad propositum intentum, præcipua verò explicabo. De auctore verò quis sit, ideo dubitatur[1] nam temporū varia successione de operibus Aristo. dubitatio orta est, cuius tres causas adducit hic Ammon. & licet plerique Neotherici Boetio ex Iamblico referri tribuāt, Architam[2] esse huius libri auctorem, & Angelus Tuius, & Vives de corruptis disciplinis, lib. 1. negat esse Aristo. Nescio tamen[3] aliquem antiquorum id dicere, nec Boetius librum tribuit Architæ, sed solū diuisionem entis in decem prædicamenta. Hic tamen liber ab omnibus censetur Aristotelis, ipseque sæpe se huc refert, quod etiam liquet ex stylo, & grauitate orationis, & sententiarum: & Simplicius eruditè varios refert modos antiquorum commentandi hunc librum, qui præfat alteri, quem ex Boetio de eadem re fecit Aristoteles, Ammonius tamē[4] qui duos ait repertos esse in bibliotheca Ptholomæi, illum alterū ait non esse Arist. De stylo & diuisione librorum Aristo. multi hic, nos tamen alibi, in hoc tamen primo libro facilè procedit, vtpote diuisionibus, definitionibus, lequibusque explicationibus rem pertractans: de cuius vtilitate tam ad problemata, quàm ad diuisiones accidentales, & definitiones quidditatiuas fuisse Matizius. De inscriptione variè Auctores sentiunt. Adastro ante Topica Plotini, de decem generibus vocat, Aristo. verò ipse, & Græ-

1 Ratio dubitandi de auctore p̄dicamē.

2 Diog. 5. refert Architas nullum tantum discipulū Aristot, nec illi Architę Pythagor. tribuit prędicamē.

3 Responsio ad dub.

4 Duo lib. prædicamen. fuere in Bibliothe. Ptholomæi.

Græci Categorias, non inquam vt significat accusationem, cuius translationis rationem conatur assignare Villalpan. 5 & Porphyr. tribuit Arist. fuisse primum inuentorem huius vocis sed cum hoc non sit ad libitū difficile mihi persuadeo Porph. tale protul sse, nam vt bene Soto ait), & Lexicon Græcum, verbum cathegoreo, idē est quod prædico, vel demonstro, de quo refertur S. Augustin. Quintilianus vero elementa vocat capellas prædicationum. Latini autem prædicamenta, quod quidem nomen aliquando pro summo genere, aliquando pro tota serie prædicamenti vsurpatur, non pro quouis prædicato, vt dixere Cratius, & Hebetius, quos cum reliquerint Simpl. & Porphyr. sequitur Villalpandæus.

5 Et D. Sebastian. Perez Episc. Oxomen. in summulis.

6 Diuisio lib. in ante præli. & post-prædic.

In tres aūt partes diuiditur 6 hic lib. (licet minutior fiat diuisio à Simplicio) in anteprædicamenta scilicet, vbi quędam ad eorum cognitionem præmittuntur, & in prædicamenta, vbi de ipsis agitur, & tandem in postprædicamenta, in quibus aliqua docentur ad complementum, & claritatem dictorum.

7 Intentio & finis libri.

Intentio & finis libri 7 est congestis omnibus rebus, & per decem prædicamenta dispositis, ostensisque eorū proprietatibus, dare omnium facilem cognitionem. De subiecto 8 M. Soto, Villalpand. Merc. & vt refert Angelus Thius, Iacobus Iacomelus, Vincentius Madius iuxta inscriptionem dicunt, esse prædicamētum. Thomas de Vi. Albertus, & Aegidius, quem sequuntur, & referunt Lobanien. & alij hic, sentiunt obiectum, esse ens simplex, vel vniuersale, vt ordinabile in prædicamentò, vnde controuersia est de nomine: simplicia enim, id est incomplexa sunt, quæ ordinantur in prædicamentis, nam prædicamentum, vt bene Sonz 4 Metaphy. q. 4. ad secundū, terminus est secundæ intentionis de materiali dicens ipsa subiecta, & prædicata, formaliter vero ipsam relationem rationis, quam habet artificium prædicamenti, vt quædam sub aliqua supra sint, alia ad latus, an vero hæc relatio consideretur hic, patebit infra.

8 M. Soto Villalp., Merca.

Ex quibus vero constet prædicamētum 9 vnis esse, nam Ammo. tenet, voces poni principaliter, de eisque hic principaliter agi, & Augustin. tribuit Themistio, & Simplic. Fornuto, & Cornuto, Athenodoro, Alexan. Aphrodiseo, & Egeo, Herminio, Iamblico, Syriano, Porphyrio, & sequuntur alij. & Ammo. tribuunt Porph. agi de conceptibus; Boetius, & Nominales præcipuè de vocibus, factumque quia adduximus, quæst. 3 Præambul., sed cū hoc primo agi de rebus tenet Auicenna initio Logicæ, Auerroes, Theophrastus, Augustin. S. Thom. & reales, sed Alber. concordat vtrobique dicens intellectum prædicare, effectiuè per conceptus, vt per signa formalia, & per voces, vt per instrumentum extremum. Vnde antiqui bene dicebant res prædicari, voces verò, vel conceptus prædicare. nam respectu rerum dicuntur prædicata, vt reddant signa quemadmodum voces vniuersales respectu rerum, non aliarum vocum: & hinc est, vt hæc nomina prædicatum, subiectū, &c. nunc rebus, nunc vocibus significatiuis tribuantur, & cum prædicamēta fiat prædicatorum, vel subiectorū series, rerum tantum loco ponuntur voces, vel conceptus, sunt tamen alia nomina semper attributa vocibus, vt esse nomen, verbum, &c. alia ferè semper rebus, vt genus, species, &c.

9 Quid principaliter ponatur in prædicamento?

Magis autem ab omnibus hic controuertitur, Vtrùm hic liber 10 Logicæ sit, an Metaphysicæ: reprehendit namque Arist. quod prædicamēta miscuerit Logicæ, Ludouicus Viues, supra Valdui. quæsito quarto Logicæ. Bernard. Mirandul. in Commentario

10 An hic liber sit Logicę, vel Metaphy. scię tiæ.

Hac

hac re, & postea in Apologetico, & Petrus Ramus hæreticus, inter censuras Aristo. Pro Aristo. vero sunt omnes Arabes, Græci, & Latini, qui vel Logicas edidere, vel commentati sunt Arist. quos vt innumeros non refero. Multi autem sunt, qui ideo Logicæ esse dicunt, quia rerum omnium naturai, quas Metaphysicus considerat, Logicus ordinat in prædicamento, ne fortè postea quia malè ordinatæ sunt, sint etiam definitiones malæ, diuisionesque. Vnde dicũt in his simplicibus radicaliter, vel occasionaliter esse errorem, cui Logica medetur. S. Thom. Ferr 3. contra Gen. c. 108. Caieta 1. p. q. 17 art. 3. & hic Iabe. 9 Metaphy q. 11. Soto dubio 2. in Prolego.

Contra hoc tamen est, quia prædicamenta sunt in quibus exercentur, & applicantur præcepta talis ordinationis, at non est Logici, physici demõstratio, in qua exercetur forma Logica, ergo nec prædicamenta. Confirmatur, quia licet in anteprædica. aliquid tradatur conferens huic dispositioni, in ipsis tamen prædicamẽtis proprietates substantiæ, quantitatis, &c. tradũtur, ad exemplum vero applicationis præceptorum artis ordinandi prædicamenta fuerat vnum prædicamentum substantiæ ponere, vt ponit Porphyrius, ergo non est Logici, prædicamenta cognoscere.

11 Vnde dico primo mihi certum 11 1. Conc. prædicamenta quamuis constituant res in suis locis nullius esse scientiæ, nec Logicæ, nec Metaphysicæ. Scio Metaphysicos aliquos contrarium sentire, præcipue Perez 2 Phys. Probatur tamen conclusio, nulla scientia tractat naturas omnium rerum in particulari, ergo nulla scientia potest collocare res omnes in suis locis, imo nulla scientia agit de omnibus supremis generibus, sed Metaphysicus agit de substantia, & qualitate, &c. Physicus de motu, & habitu, sed intellectus ipse in mice, & habitu omnium scientiarum illustratus res omnes in suis sedibus, & prædicamentis collocat, arteq; tradit. à Porph. singula prædicata in singulis generibus disponit, nã cognita natura generis, speciei, differentiæ, &c. Genus collocat supra, infra vero speciem, differentiam vero tanquam formam, & actum ad congruitatem ponit ad latus, vt omnes dicunt.

Rogabis tamen quare prædicamẽta 12 Metaphysico tribuuntur? Respõdetur, quod quia Metaphysicus agit de supremis generibus secũdum communi, ad hoc vt melius per distinctionem in Metaphysica omnes res ordinentur, hoc solum tamen non facit habitu metaphysico, sed bene aliarum scientiarum habitibus, quarum obiecta omnia in illis generibus continentur, vnde supra dicebam Metaphysicam nõ præscribere obiecta aliis scientijs, tantũ enim abest quod Metaphysica diuidat ens in decem genera, q̃ nec substantiam in corpus, & spiritũ diuidat, cum nesciat corpus, nec per accommodationem inquam, quod agat de ente in commune tribuenda sunt illi prædicamẽta, cũ etiã aliæ omnes scientiæ agãt de ente in commuui, sed (vt dictum est) ad ipsum intellectum omnium scientiarum lumine illustratum, tribuenda est prædicamentorum dispositio, & collocatio.

12 Prædicamẽta tribuuntur Metaphysico quia de supremis generibus agit.

Vltimo dico 13 congruentissimè ab Vltima Arist. ponuntur prædicamenta hic in initio Logicæ, quæ prima est omnium scientiarum, quod patet, nam cũ Logica tradat definitiones, diuisiones, argumentationesque in cõmuni circa omnem materiam, necessario proponitur illi, saltem omnes res per præcipua capita, tãquam materia mutua ab alijs scientijs, in qua modus scitè di exerceatur: est enim mirum quam facilis redditur intellectus circa omnium rerũ cognitionem cognitis præ dicamentis: sicuti enim Aristin Top.

Vbi

vbi ponebat sedes argumentorũ appo fuit multas maximas aliarũ scientiarũ vt argueas facilior redderetur in arguendo, ita posuit præ licamenta in Logica, vt sine difficultate in omni re fierent definitiones, diuisiones, &c.

CAPVT. I.
De æquiuocis, vninocis, & denominatiuis.

Equiuoca dicuntur ea, quorum nomen solum cõmune est: ratio vero substantiæ nomini accommodata, diuersa. vt animal dicitur, vt ipse homo, & id quod est pictũ. Horum enim nomen commune tantummodo est, ratio vero substãtiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quænam sit vtriusque ratio animalis voluerit assignare, rationem vtriusque profectò propriam assignabit. Vninoca dicuntur, quorum & nomẽ commune est & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est, vt animal dicitur & ipse homo, & equus: nomine nãq. cõmuni, & homo & equus animalia nũcupantur, & ratio quoque substãtiæ vtrisq. eadem est. Si quispiam enim vtriusq; rationẽ voluerit assignare: quæna sit vtriusq. ratio animalis, eandem rationẽ omnino reddet. Denominatiua ea dicuntur quæ ab aliquo nominis appellationem habent, & à differentia casus: vt à Grammatica Grammaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.

Summa textus.

A Equiuoca[1] dicuntur, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ secundum nomẽ diuersa. Vninoca dicuntur, quorum nomen est cõmune, ratio vero substantiæ secundũ nomen eadem. Denominatiua dicuntur, quæ ab alio appellationem habẽt, à quo solo casu differunt. 1 Definitiones vniuocorũ, æquiuocorũ, & denominatiuorum.

Annotationes circa literam.

Primo notandum ex Arist. Boet. & Simp.[2] quod sunt quædam nomina multiuoca, quæ nos synonima appellamus (aliter Simp.). Alia vero sũt nomina quæ dicuntur diuersiuoca, quæ & secundum nomen, & definitionem differunt, vt homo, & equus, ea autem omisit Arist. vel quia sub dictis cõprehenduntur, vel quia earũ nullam mentionẽ facturus erat in prædicamẽtis, in Poetica verò, ad quã pertinent, meminit eorum, scilicet, diuersiuocorũ. 2 Nota 1.

Secundo, notandum ex Alber.[3] q, prædicata cuiuslibet prædicamẽti possunt tripliciter comparari, primo ad ens superius, in quo sũt æquiuoca, vel analoga, de quo infrà. Secũdo ad sua inferiora, qua ratione sunt vniuoca: tertio, tandem ad prædicata alterius prædicamenti, & sic sunt denominatiua, & hoc ordine seruato. Arist. prius tractauit de æquiuocis, propter primam comparationẽ, vel potius vt ea reijceret à prædicamentis. 3 Nota 2.

Tertio, notandum[4] quod in datis definitionibus per vocẽ, nomẽ intelligitur quælibet vox significatiua, vnde verbum, & coniunctiones etiam sunt vniuoca, vel æquiuoca largè, non stricte: per vocem autem, ratio, intelligit Arist. definitionem rei, siue quidditatiuam, siue descriptiuam. Nominales vero 4 Nota 3.

verò intelligunt conceptum formalem, quia negant dari conceptum obiectiuum vniuersalem, quos supra impugnauimus.

5 Corolarium. Ex quo 5 infero malè Eugysippum velle quod vox, secundum nomen, tolleretur à definitionibus Arist. quia ipse nõ dicit æquiuoca sunt, sed talia dicuntur, quare secundum nomen æquiuocantur: canis enim æquiuocat, canes, quos corpus vniuocat, de quo 1. p. Summul. abundè dixi, similiter suprà 2. de genere, qualiter æquiuocum in actu signato, sit vniuocũ in exercito, diximus, sicuti etiam verbum in actu exercito, est nomen.

6 Corolarium. 2. Infertur 6 secundò falsò Alber. negare, significationé esse formalem nomini, est enim eius forma, vt omnes fatentur: vnde propter varias significationes, nomen æquiuocum plures dicitur, absolutè tamen est vnum nomẽ vnusque terminus, quia in concretis maximè accidẽtalibus, quale est vox, nomen, vox, terminus, vnitas sumitur, & penes veritatẽ subiecti formarũ, & nõ penes formas, vnde homo licet habeat plures qualitates: dicitur tamen cum sit vnum subiectum, vnũ quale: sic etiam si in æquiuoco sit multiplex significatio, & cõsequẽter multiplex accidentalis forma, vt bene S. Thom. 1. p. q. 39. ar. 3. absolutè dicit, vnum, quia haberet formarum subiectum sic licet vox, est vna.

7 Nota. 4. Vltimo aduertendum 7 quod M. Soto hic, & fauet Caie. allerit etiam denominatiua, v.g. albũ respectu Petri, & Pauli esse vniuoca, quod quidẽ solum habet verum, de vniuoco largè, qua ratione accidens dicitur de proprio, & accidẽri, sic enim ea vocat Porphyr. vt quia etiam aliquando denominatiua, vt sanum, sunt æquiuoca, nõ est autẽ ratio quare sint potius æquiuoca, quam vniuoca largè: nã strictè Arist. 1. de substantia, totam vniuocã vocat substantialia, hoc est prædicata quid dicentia, vt bene copulata Lobanienſis, & Colonienſis, & Scotus, q. 6. Logicæ. Versorius etiam hic. & 1. de substantia, & sic loquitur & Bartolus Cauriensis, q. 8 hic art. 1. dum dicit duplicem esse vniuocationem, scilicet, essentialem, & accidentalem, seu denominatiuam, & ratione demonstratur, quia ratio substantiæ Petri & Pauli, de quibus album dicitur, maximè diuersa est, vt probaui cap. de specie, q. 2. & ex his manẽt explicatæ duæ primę definitiones, nã de analogia latior infra redibit sermo in quæstionibus.

8 Bartolus Cauriensis.

Pro tertia vero definitione 9 aduertendum primo Marsilium & alios asserere, quod in ea solum voces definiũtur, nouites, quod colligunt ex ipsa definitione, solum enim voces sunt, quæ differũt casu, id est, terminatione: melius tamen Venetus, & Soto dicunt res definiri, quod colligunt primo ex ipso Arist. docente, denominationé accipere appellationem à denominante, v.g. album ab albedine, quod vocabus non competit, sed petitis è contra fortitudo v.g. à forti appellationem habet: colligitur etiam ex tenore seruato ab Arist. in ista definitione, dicit enim, sicuti in alijs, denominatiua dicuntur, &c. quæ sic debet intelligi, denominatiua ea dicuntur, quæ ab alio, &c. à quo secundum nomen differũt casu, id est, terminatione.

9 Nota primo pro definitione.

Secundo considerandum 10 meritò Lobarien. reijcit, dum volunt denominationem esse à re, quæ non est substãtia, nam denominatum denominationis est à substãtia: magis autem strictè 11 Merc. cui fauet Niphus. 1. Topic. c. 2. quintum prædicabile solam denominationem facit, non autem proprium, quod fluit ab essentia: sed magis latè Soto, omne connotatiuum, denominatiuum vocat. Cõtra quod est quod Arist. 1. de substantia, differentiam negat dici denominativè, cùm tamen sit connotatiuum, v.g. rationale.

10 Secũdo nota.

11 Mercado.

Dicendum tamen, vt bene Alber. Simpli & alij [12] id eſſe denominatiuum, quando ſignificatum formale, non eſt eſſentiale ſubiecto denomina to: colligitur ex Ariſtotele docente, denominatiuum eſſe quod ab alio, id eſt à quouis quopiam, ſcilicet non eſſentiali (cum eſſentiale non ſit verè aliud) appellationem habet.

Conclu.

[13] Vltimo conſiderandum [13] quod in denominatiuo ſicuti reperitur ſubiectum, & forma, ita nomen ſubiecti, & formæ, illa dicuntur denominata, illa denominatiua denominantia, vt dicebam in Summulis de æquiuocis.

13 Nota. vltimo.

Vnde infertur [14] denominatiua eſſe media inter vniuoca, & æquiuoca. denominatiua autem abſolutè à primo requirunt ſimilitudinem, & diſſimilitudinem vocis ſi nul, cuius defectu S. Auguſt. Grammatica pro fœmina doctè arte, & vero ipſa arte reiecit à denominatiuis, quia nullam dicunt diſſimilitudinem vocis. Thomas de Vio dicit hoc eſſe per accidens [15] Canter. vero ad denominatiua reducit ex antiquorum ſententia: ſimiliter Aegidius, vox ſapientia, numeri ſingularis & ſapiētia in accuſatiuo pluralis, etiā reuocat: Secundo requiritur omnimoda ſimilitudo rei. [16] Vode triplex eſt denominatiuum, aliud re, & voce. vt albedo, & album, & hæc ſunt propriè, & ſimpliciter denominatiua, alia ſunt voce tantùm, vt ſtudium, & ſtudioſus: ſtudium enim dicit curam, ſtudioſus vero quempiam virtute præditum, quæ re differunt. Tandem alia ſunt denominatiua re tantū, vt virtus, & ſtudioſus: idem enim prorſus ſignificant, & iſta duo vltima ſunt impropriè denominatiua, denominatione vero ſimpliciter reperitur denominans, vt abſolutum quid eſt denominatum verò, connotatiuum modo explicato.

14 Corolarium.

15 Canter.

16 Triplex denominatiuū.

CAPVT. II.

De Diuiſione eorum, quę dicuntur, & ſunt.

Orum, quæ dicuntur, alia cum complexione, alia ſine complexione dicuntur. Illa talia ſunt homo currit, homo vincit. Hæc iſtiuſmodi ſūt homo, bos, currit, vincit. Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto quidē dicuntur, in nullo vero ſunt prorſus ſubiecto: vt homo de quodam homine dicitur: vt de ſubiecto, in nullo autem eſt ſubiecto. Alia in ſubiecto quidem ſunt, de nullo vero ſubiecto dicuntur. Atq. id in ſubiecto eſſe dico, quod in aliquo quidem eſt, & non vti pars: vt ſit autem ſeorſim ab eo in quo ineſt, fieri nequit, vt quædam Grammatica eſt quidem in anima, vt in ſubiecto, de nullo vero ſubiecto dicitur: & hoc album in ſubiecto quidē eſt corpore: (omnis enim color in corpore eſt) de nullo vero ſubiecto dicitur. Alia de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto etiam ſunt: veluti ſcientia in anima quidem eſt: vt in ſubiecto, de Grammatica autem dicitur: vt de ſubiecto. Alia neque in ſubiecto ſunt, neq. de ſubiecto vllo dicuntur: vt quidam homo, & quidā equus nihil enim talium, aut in ſubiecto eſt, aut dicitur de ſubiecto.

Atque

Atque individua simpliciter, & ea, quæ vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicuntur: in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse. Quædam enim Grammatica ex iis est plane, quæ in subiecto quidem sunt, de nullo vero subiecto dicuntur.

Summa textus.

DVas diuisiones, & vnam definitionem continet. Prima diuisio, eorum quæ dicuntur: alia sunt complexa, alia incomplexa. Secunda diuisio, eorum quæ sunt alia sunt substantiæ particulares, alia vniuersales. Item alia accidentia vniuersalia, alia particularia. Definitio sic habet accidens est quod est in aliquo, & non tanquam pars, & impossibile est non esse in illo, exemplis satis patent in litera, & infrà magis.

Annotationes circa literam.

PRo prima diuisione aduertendum. [1] Aristotelem prius agere de complexis, vt ea reijciat à prædicamentis, in quibus diuiduntur voces, vt vult Villalpan. & alij, cui videtur fauere Aristot. ipse cap. 4. an potius res, vt placet Thomæ de Vio, & alijs, quod colligit ex hoc, quod etiam secunda diuisio est rerum, & non vocum. Dissensio est non tamen multa, quia Aristo. modo de rebus, modo de vocibus, vt earum signis, loquitur.

1 Aduertendum primo.

Secundo [2] obseruandum Arist. ponere vox, currit, pro exemplo incomplexorum, vnde nec verba, nec denominatiua possunt dici æquiuoca, vel complexa, quia ista petunt pluralitatem significationum formalium, illa vero vnica formali significatione sũt contenta, ratio autem horum penes formale attendenda est. Adde quod æquiuocatio significatur per modum plurium, denominatio autem per modum vnius, & ita cõnotatiua nec æquiuoca, nec complexa esse possunt, ratio autem Villalpan. contra hoc nulla est.

2 Aduertendũ secundo.

Dubium tamen solet esse [3] vtrum significatum materiale in connotatiuis sit dicendum absolutè significatum, Auicenna quem sequuntur Nominales, dicit esse totale, & absolutè significatum. [4] Mercado tantum esse partiale: quæstio tamen est de voce, & loquendum est cum multis: & ita respondeo, materiale non esse significatum, sed tantum connotatũ, vel significatum. Satis clarè de hoc docet Arist. 4. Metaphys. tex. 21. & cap. de substantia. 5. Thom. in 1. dist. 18. ar. 2. ad tertium. Soto etiam quæst. 2. de substantia, sed probat bene [5] Petrus Martinez Complutensis secundo de anima, cap. 1. tex. 3: vbi inquit, quod cum forma sit, quæ dat esse significatum formale erit absolutè significatum. Cui adde quod significare propriè est potentiæ cognoscitiuæ aliquid aliud à se representare, & per significatum materiale, nulla natura representatur distincta in voce significante, imo subiectum solum confunditur, & connotatur, ergo nullo modo est significatum, de quo prima parte Summul. dixi cap. de connotatiuis.

3 An significatum materiale in connotatiuis dicatur absolutè significatum.

4 Merca.

5 Petrus Martinez.

Pro secunda diuisione aduertendũ, [6] primo quod Alber. inquit esse genera in species, at ens quod diuiditur, analogum est, vnde Lobanien. dicunt esse analogia in analogata: cõformius tamen Caiet. & Soto asserũt esse duas diuisiones, primam, quæ est entis in substantiam & accidens, esse analo-

6 Aduerte prosecũ diuisio.

gi in analogata: secundam vero, quæ est substantiæ in particularem, & vniuersalem, & accidentis in vniuersalia & particularia, esse subiecti in accidentia: quamuis fortè dici posset non esse diuisiones, cum partes sint entia complexa, & simul duæ diuisiones, sed potius esse enumerationem quandam partium.

7 Aduertes secundo. Secundo, aduertendum 7 Arist. nominare substantiam per non esse in subiecto, accidens verò per esse in subiecto, vniuersale per dici de subiecto, singulare per de nullo dici, quia tantũ sunt eorum descriptiones, quid autẽ intelligat per dici de subiecto toto, & alij intelligũt essentialiter de inferioribus prædicari, melius Caiet. Aiber. & recentiores intelligunt de aliquo dici essentialiter, & sic individuum de nullo dicitur. Vnde orta est illa famosa distinctio in subiectum in quo, id est, subiectum inhesionis, quod Ammonius vocat subiectum quo ad substentiam, & in subiectum de quo, quod est subiectum prædicationis.

8 Arguitur in definitionem accidentis primo. Confirmatur. Circa definitionem accidentis, præterea quæ dicta sunt in prædicabilibus cap. 5. videtur quod non bene assignetur, 8 primo quia omnia corpora quæ sunt in mundo, sunt in aliquo, vtpote in loco, & non tanquam pars, ergo.

Confirmatur, nam ille modus, quo accidens est in subiecto, non continetur sub aliquo modorum essendi in aliquo, quos posuit Aristoteles, 4. Physic.

Arguitur secũdo. Secundo, quia in pomo odor illius est accidens, qui transfunditur per aerem vsque dum sensu percipitur, ergo possibile est esse sine subiecto naturaliter, in contrarium tamen est Arist. & solutio argumentorum.

9 Primorum ad horum argum. Ad primum Caietanus & alij, 1. p. asserũt 9 quod vox, est in alio, comprehendit omnem modum essendi alicuius in aliquo, & ita conantur limitare singulas particulas definitionis data ab Aristotele, inquiunt enim per ea non distingui corporea, quæ sunt in loco, neque effectus qui sunt in Deo. Sed respondetur his omissis cum Simplicio, alijsque antiquioribus, accidens esse in aliquo, vt intimè afficiens, vtpotè subiectum, per quod patet ad argumentum, locus enim extrinsecus est omni creaturæ, eamque tantum extrinsecè afficit.

Ad confirmationem. 9 Ad confirmationem dico quod iste modus, quo accidens in aliquo est, continetur sub illis positis, ab Aristo. 4. Phys. & hæc est communis sententia, licet, recentiores 4. Physic. agant alios modos essendi alicuius in aliquo præter positos ab Aristotele alibi dicam: hoc certum est quod comprehenditur sub modo, quo forma est in materia, habet enim se subiectum veluti materia respectu accidentis, & accidens velut forma respecta subiecti, quando autem Aristoteles dicit impossibile est accidens esse sine subiecto, loquitur naturaliter.

Ad 2. Ad secundum dico, vt intelligitur ex Aristotele & Platone, quod inquã odor non transit in aerem tanquam in subiectum, sed tantum ipsum corpus odoratum transfundit illum in partibus tenuioribus, & leuioribus suæ substantiæ, sicque sensum attingit; & hæc est prima solutio Ammonij, nam secunda illius, & quæ est Boetij, & Porphyrij nulla est, conantur enim docere odorem migrare ad aerem, quod accidenti repugnat, & similiter vacua est Villalpand. solutio, quę tribuitur etiam Plotino, odorem ipsum poni, in aere alium producere, tum quia (vt dictum est accidens non migrat de subiecto in subiectum, tum etiam, quia cum odor sit, qualitas prima non potest aliam sibi similem producere.

CA-

CAPVT. III.
De Regulis.

Vm quippiam de quopiam prædicatur, vt de subiecto: ea, quæ de prædicato dicuntur, dicentur etiam de subiecto: vt homo de quodam homine prædicatur animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidã enim homo, & homo est, & etiam animal. Eorum quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent: vt alterum sub altero collocetur, diuersa sunt specie, & differentia: vt animalis, atque scientia. Animalis namque differentia sunt gressibilis, & bipes, & volatile, degensque in aquis: scientia vero nulla ex his est differentia. Non enim hoc scientia à scientia differt, quod sit bipes. Eorum vero generum quorũ alterum sub altero collocatur, eadem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentiæ prædicatis sunt, totidem erunt, & subiecti.

Summa textus.

DVas regulas ponit Arist. deseruientes ad prædicamenta: prima datur de ijs, quæ sunt in recta linea, scilicet, quando aliquid de aliquo, vt de subiecto dicitur, etiam de eius subiecto enuntiatur: secunda datur de ijs quæ ponũtur ad latus, quę sic habet diuersorum generum, & nõ subalternatim positorũ diuersæ sunt differentiæ specie: subalternatim autem positorum aliquando sunt eædem differentiæ specie.

Annotationes circa Caput.

DE prima regula plures [1] expositiones dantur, conformior tamen ex Simplic. Ammo. & Boet. est, quod vox, dici de aliquo, sumatur essentialiter, sic enim quod de alio dicitur, dicitur & de eius subiecto, vt quia substantia essentialiter dicitur de animali, essentialiter etiam dicitur de homine eius subiecto, si vero secundũ Alber. dici de aliquo, stet etiam accidentaliter & in omni latitudine sine suppositione simplici, vel appellatione: ex illa maxima oritur modus arguendi de primo ad vltimũ, quem Cicero vocat Soritem, hoc tamen non intendit Arist. quia ex dictis datur hæc regula pro his, quæ sunt in recta linea.

1 Nota 1 primæ regulæ.

Pro secunda regula aduertendum [2] aliquos codices mendosè habere diuersæ sunt species, & differentiæ, veritas est, diuersæ sunt differẽtiæ specie, id est formaliter, quod auctores citati satis probant. [3] Dubium tamen est quid intelligat Arist. per diuersa genera subalternatim posita. M Soto, & alij. Et colligitur clarè ex versione Argiropyli, vbi est verbum Græcum, ὑπαλλήλα ypalilla, intelligunt genera, quorum vnum sub altero collocatur. Communior tamen sententia est Lobanien. Caie. Iabe. & [4] Villalpand. Alex. Simp. Niph. 1. Top. c 13. qui intelligunt ea genera, quorum vnum sub altero ponitur, vel saltim vtrumq; sub vno, tertio, quæ conformior est veritati, & Arist. quoniam Porph. c. de specie ponit idem verbum in Græco, quod est hic in Arist. ibi autem genera sub

2 Nota 2 secunda regula.

3 Dubitatur quid velit Arist. per diuersa genera subalternatim posita.

4 Villalp.

alterna vocat, non solum quorum vnum est sub alio, sed quorum quodlibet est sub tertio. Adde, quia Arist.1. Topic.3. eisdem omnino verbis ponens hanc regulam, docet, quod si eodem nomine significentur differentiæ generum non subalternorum, tale nomẽ dicetur de illis differentijs equi-uocè, quod quidem non habet verum in generibus eiusdem prædicamenti, quorum vnũ non collocatur sub alio, ergo loquitur ibi de generibus, quorũ neutrum collocatur sub alio, nec vtrumque sub tertio, ergo etiam hic.

1 Dubitatur secũdo.

Sed maius dubium est de hac re, an scilicet diuersorum generum, quorũ neutrum ponitur sub altero, vtrumque tamen sub vno tertio, possit dari eadem differentia constitutiua, vel diuisiua? 6 Quod nõ videtur, primo, quia sequeretur vna species, illam scilicet, quæ per talem differentiam constituitur, esse sub duobus generibus, non subordinatis, quod reputat inconueniens Arist.4. Top c 2. docens quod si duo genera, de vna specie dicuntur vnũ sub altero necessario collocatur.

6 Suadetur pars negatiua huius primo.

Confirmatur, nam si talis differentia daretur, species constituta haberet duas differentias essentialiter distinctas, nam differentiæ generum cõstitutiuæ, si vnum non est sub alio, simul ambæ dicentur de specie essentialiter per primam regulam, quando aliquid dicitur de aliquo, vt de subiecto, &c.

Secũdo.

Secundo, omnis differentia addita generi, constituit diuersam speciem imam scilicet, vel subalternam, & cũ illa specie debet conuerti, ergo non potest competere rei alterius generis, sicut nec species, quam constituit, & consequenter non est diuisiua alterius generis.

Confirmatur ex Aristot.4. Topi.c. 4. docente, de pluribus, genus quàm differentiam dici, nõ autem diceretur de pluribus, si differentia competeret rebus alterius generis, ergo diuisiua vnius generis, non est diuisiua alterius.

Tertio. Tertio, differentia constituit determinatam naturam, ergo debet adiungi alicui determinato generi, & non diuersis. Confirmatur de structo genere destruuntur omnes differentiæ inferiores, ergonõ reperiũtur in alio genere; si enim in alio genere inuenirentur etiam hoc destructo manerẽt in alio.

Quarto. Quarto, differentia est idem cũ genere, vt sæpè dixi, si ergo eadem differentia est diuersorum generum disparatorum, eadem differentia identificabitur cum repugnantibus. Confirmatur quia Arist.1. de partibus animaliũ c.3. expresse docet tot esse differẽtias, quot species, ergo non reperitur eadem differentia in pluribus speciebus, & consequenter nec erit diuisiua diuersorum generum.

Non est difficultas hæc ita parua, vt prima facie videtur, sed quæ profecto indiget peculiari attentione, 7 primo enim, & per se inquirit an prædicamẽta ita sint inter se immissa, vt differentiæ semel, & ad vnum tantum sumãtur, quod quidem magis in q 3. patebit. Nam quod sint plures lineæ prædicatorum, in quolibet prædicamento non est dubium, quod satis liquet ex diuisione generis substantiæ in Angelos, animalia, plantas, & simplicia, quæ necessariò diuersas lineas prædicatorum constituunt.

7 Explicatur dubitationis titulus.

Breuiter tamen, ad quæsitum dico 8 eandem differentiam simplicem bis posse sumi, & constituere duo genera quæ sub tertio collocentur, licet non vnum sub alio, conclusio est Boetij, Alexan.6. Topic. nume.95. Simpli. & aliorum, imo & Aristo c.12. vbi docet quod bipes est differentia animalis gressibilis, & animalis volatilis. quæ vnum sub alio non collocantur, vtrumque tamen bene sub tertio, quæ differentia constat non esse superioris, quia sub gressibili sunt plura animan

8 Conclu.

animantia quadrupedia, & ratione demonstratur. 9 Nam si diuidas quantitatem, in successiuam, & permanentem, quamlibet poteris subdiuidere, per continuam, & discretam, & pereasdem differentias diuiditur quantitas permanens: similiter quantitas continua diuiditur per successiuam, & permanentem: similiter si diuidas potentiam in appetitiuam, & apprehensiuã, quamlibet poteris diuidere in spiritualem, & corporalem, & è contra si potentiam diuidas in spiritualem, & corporalem, quamlibet illarum subdiuidere poteris in appetitiuam, & apprehensiuam.

9 Demonstratur ratione prima.

Præterea si diuidas propositionem in affirmatiuam, vel negatiuam, quælibet rectè diuiditur in simplicem, modalem, & compositam, & è conuerso bene fit diuisio propositionis in simplicem modalem, & compositam: & deinde quælibet illarum rectè diuiditur in affirmatiuam, & negatiuã, quæ differentiæ intrinsecæ sunt, & essentiales propositioni, vt probabo, primò, per Hierm. item quoniam opinio, & scientia sunt diuersæ species prædicamenti qualitatis, quæ diuiduntur eisdem differentijs qualitatis, nam quædam opinio est physica, quædam metaphysica, & similiter quædam scientia est Physica, quædam Metaphysica, similiter habitus in scientiam, & opinionem diuiditur, & scientia in practicam & speculatiuam, & opinio etiam eisdem differentijs diuiditur, quæ ex prima quæstione proœmiali patet, q̃ sint essentiales differentiæ: ergo eadem si plex differentia bis potest sumi ad duo genera subalternatim posita constituenda, & diuidenda: & passim reperiuntur si diuisa: ita [10] Cæte, etiam hic.

10 Cæterus

Vbi aduerte [11] me non concedere aliquam speciem constitutam dari sub vtroque dicto genere, quod vt probabile dicit Aristot. 4. Topic. vel potius alioram sententias referens, quod satis probat confirmatio primi argumenti, vnde non est contra nos.

11 Aduer.

Ad primum ergo [12] non concedo talem speciem constitui per talẽ differentiam diuisiuam vtriusque generis, sed V.g. opinio Physica solum ponitur sub habitu opinionis Physicæ, & non sub habitu scientiæ, quæ cum procedat ex principijs euidentibus clara est, & euidens, illa autem obscura licet sit eadem differentia, quæ hoc habet ex eo, quod in principijs euidẽtibus inducit claritatem, loquorq̃ue de subalternis differentijs, nam de differentia ima supra dixi, vt probabile, conuertibilem esse cum sua specie, & infra magis patebit.

12 Soluunt arg. ad 1

Sed dices [13] ista differentia constituit duo genera distincta, ergo prædicatur immediatè de duobus generibus. Respondeo id esse per accidẽs ad rationem differentiæ, quæ contenta est de vnica tantum specie prædicari, quia tamen ad eam bis sumitur, vna cum sit habet rationem plurium, sicuti vnus numero Deus, dicitur de tribus personis distinctis: vnde Arist. dixit, quod dicta differentia non potest inferre alterum tantam genus, quia ædæ quatè petit vtrumque.

13 Replica tur.

Ad secundum, quamuis genus cum vna eius differentia diuisiua constituat speciem sibi inferiorem, vt dicitur 6 Topic. c. 3. non tamen requiritur quod sit semper conuertibilis cũ illa, nisi sit ima, vt dictum est.

Ad 2.

Ad confirmationem, illud dictum non reperitur in Aristot. ibi si vero reperitur alibi, vel in Porphy. vel Sanct. Tho. deberet intelligi de differentijs vltimis speciei imæ, de alijs verò nõ habet verum, nisi supposito genere, vt quantitas successiua, non de pluribus quam discretum, quod est eius differentia dicitur, nisi supposito, quod discretum sit quantitas successiua.

Ad cõf.

Ad tertium dicendum, quod omnis

Ad 3.

differentia adiungitur determinato generi, ad constituendam speciem vltã, ad constituendum verò diuersas, adiungitur diuersis generibus, quæ tamen genera continentur sub aliquo alio communiori, sicut quantitas successiua & permanens, continentur in genere quantitatis.

Ad confirm. Ad confirmationem, destructo genere non destruuntur differentiæ eiusmodi quę sunt diuersorum generum, quoniam sunt quodammodo superiores genere ipso. Vel dices, quod destructo genere, quod primò & per se diuidunt differentiæ, destruuntur differentiæ, vt si destruatur animal, quod primò diuidit bipes, destruitur etiam bipes.

Ad. 4. Ad quartum: sicut non inconuenit ꝙ genus identificetur cum differẽtijs sibi inuicem repugnantibus, vt animal cum rationali, & irrationali, ita etiã nõ incõuenit ꝙ eadẽ differentia, identificetur cũ diuersis generibus sibi inuicẽ repugnantibus, vt continuũ cum successiuo, & permanenti.

Ad cõf. Ad confirmationem sine dubio Arist. loquitur de differentijs, & speciebus athomis, hic tamen negamus de speciebus subalternis. Et si rationem huius discriminis quæras respondeo species vltimas esse de intentione per se naturæ, petit enim natura in rebus, quæ per se intendit, varietatem, & diuersitatem essentialem, atque adeò quod aliquid sit essentiale alicui speciei imæ, quod nullo modo in alijs reperiatur: species verò subalternæ non intenduntur per se à natura, sed propter imas, ideoque non est inconueniẽs ꝙ nihil reperiatur in aliqua specie subalterna, quod non reperiatur in alijs rebus.

14 Replicatur. 1. Sed dices 14 etiam differentia vltima constitutiua speciei imæ, reperitur in alijs speciebus, nam intellectiuum est differentia vltima constitutiua hominis, cum per illam distinguatur à brutis, eadẽ tamen reperitur in angelo, qui est alterius generis ab homine: ergo. Respondetur 15 ꝙ intellectiuum, vt est differentia hominis, dicit compositum ex materia & forma, quod est radix & ratio intelligendi, non quomodocunque, sed cum discursu, vt suprà dixi. c. de differentia: at verò vt est differentia angeli dicit substantiam incorpoream, & merè spiritalem, quæ est radix, & ratio intelligendi sine discursu. 15 Respõd.

Sed dices secundò 16 potẽtia visiua, & auditiua, sunt diuersa genera qualitatis, & habent eadẽ differentias diuisiuas, quæ sunt differẽtiæ vltimæ cõstitutiuę diuersarum specierũ infimarũ, nam potẽtia visiua diuiditur per equinam, leoninã humanã, &c. & per humanã constituitur species infima, quę est potẽtia visiua hominis: similiter potẽtia auditiua diuiditur per humanam, equinam &c. & per humanã cõstituitur species ima, quæ est potentia auditiua hominis, ergo istæ duæ species, scilicet potentia auditiua & potentia visiua humana, constituuntur per eandem differentiam vltimam, & consequenter non omnes species imę, habent diuersas differentias vltimas. Idẽ argumentum fieri potest de amore, & intellectione, quæ sunt duo genera diuersa, diuiduntur tamen eisdẽ differentijs, scilicet intellectio alia hominis, alia angeli, & amor alius angeli, alius hominis, &c. & istę differentiæ constituunt diuersas species imas horum generũ, tanquã differentiæ vltimæ, & in alijs multis occurrũt similia argumenta. Respondetur 17 quod Aristot. intelligendus est communiter, & vniuersaliter loquendo, in aliquibus tamen cãsibus accidit, ꝙ diuersæ species non habeant differentias vltimas diuersas. Vel secundò dico, quod intelligitur Aristot. de diuersitate specierum substantialium, quæ quoniã sunt per se intentę debent habere 16 Replic. 2. 17 Respõd.

bere varias differentias, & ita ibi solum loquitur de animantibus, secus verò esset de accidentibus, vt probat argumentum factum. Vel tandem potest dici, quod loquitur de differẽtijs & speciebus, quas primò constituunt: & ita dicit Aristo. tot esse differẽtiæ, quot species, id est, tot sunt differẽtiæ quot species quas primò constituũt.

CAPVT. IIII.
De diuisione entis in decem genera.

EOrum quæ nulla complexione dicuntur, singula aut substantiam significant, aut quantitatẽ, aut qualitatẽ, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut situ esse, aut habere, aut agere aut pati. Est autem substãtia quidem, vt in Summa dicamus, velut homo, equus: quãtitas autẽ, vt bicubitũ, tricubitũ: qualitas, vt albũ, grãmaticũ: ad aliquid, vt duplũ, dimidiũ, maius: vbi vero in foro, in lycio: quando autẽ, vt heri, superiore anno: situ vero esse, vt iacet, sedet: habere autẽ vt calceatũ esse armatũ esse: agere vero, vt secare, vrere: pati, vt secari, vri. Singula igitur eorũ, quæ dicta sunt, ipsa quidẽ secundũ se, nulla cũ affirmatione, negatione ue dicũtur. Horũ autẽ ad se inuicẽ cõplexione, aut affirmatio, aut negatio fit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera vel falsa esse. Eorũ autem, quæ secundum complexionẽ nullam dicuntur, nihil, neque verum, neque falsum est: vt homo, album, currit, vincit.

Sum-

Summa Textus, & Annotationes circa literam.

IN hoc c. Philosophus partitur ens in decem genera, dicens, ens aliud substantia, aliud quantum, aliud quale, &c. Vbi considerandum, quod M. Soto asserit Aristot. probare dicta esse incomplexa, quia non significant verum, vel falsum, hæc autem ratio infirma est, quia homo albus complexum, quod reijcitur à prædicamentis non significat verum, vel falsum. Dicendum ergo quod liber hic, distinguitur à lib. Perihier. quia in illo agitur de propositionibus, in quibus reperitur verum vel falsum: hic autem de incomplexis, in quibus non est veritas, vel falsitas, sed hæc omnia sequẽtibus quæstionibus discutiẽda sunt.

QVAESTIO. I.
De natura & essentia analogiæ in communi.

SI quæ sunt in Logica, quæ peculiari attẽtione & examine indigeãt, ea ab omnibus censentur, quæ de analogia hic cõmuniter tractantur: quæ quidem ita facilè ab audientiũ & legentium intellectu illabuntur, quam leuiter à scriptoribus examinantur: quorum vtilitas magna: sed ignorantia maxima eorum, vnde nil mirũ, si labor in æquiuocatione oriatur, & passim in quauis re decipiamur: Ideò autem materia hæc ponitur hac in parte, vt intelligamus quæ sit diuisio entis in decem genera, & ita 3 tria præcipua veniunt examinanda: primo (à communioribus procedẽtes) de essentia & natura analogiæ in cõmuni: secundò, de natura & essentia

ana-

1 Disponi mur. q.

analogiæ entis in particulari: tertio tandem & vltimo de diuisione entis in decem genera, qualiter & quomodo diuidatur: de primo inquiruntur tria: primò, quid & quotuplex sit Analogia, & in ordine, primum de Physicis: secundò, de analogia attributionis, seu Logica: tandem tertiò de analogia ipsa proportionalitatis, quę proprissimè analogia dicitur: attentè sunt legenda: omnia enim industria & labore constant non paruo.

ARTICVL. I.

Quid & quotuplex sit Analogia, & primò de Physica?

& Definiũ tur analoga.

SI benè ea, quæ cap. 1. dicta sunt teneantur, facile erit intelligere qualiter analogia sint media inter vniuoca, quæ dicunt omninò vnã rationem vniuocatis, & inter æquiuoca, quæ omnino diuersam rationẽ dicunt æquiuocatis. Vnde fic possunt definiri, & cõmuniter describuntur, 2 analoga sunt, quorum nomen est commune: ratio verò subsentiæ significata, partim eadem, partim diuersa. Aristot. verò, vt videbimus, nomen analogum tantum tribuit analogis proportionalitatis, sed iam alia dicuntur etiam analoga, vt analoga attributionis, dependentiæ essentialis, & ipsa proportionalitatis, quæ quid sint, & an distinguantur, infra patebit.

Secundò notandum, quod primò solet numerari Physica analogia, quę est Physicæ inæqualitatis, vel analogia secundum esse ex S. Thom. in 1. d. 19 q. 5 ar. 2. ad primum. Caiet. de ea agit. opusc. de analogia. c. 1. M. Cumel eã reijcit à tractatu analogorũ. 1. p. q. 13. ar 5. Phyſi. de ea. 7. Phyſi. tex. 31. Metaphyſici. 10. Metaphy. cap. vlt. à quibus duobus locis desumpta est hæc analogia, quæ à Caiet. definitur sic: 3 physica analoga sunt, quorũ nomen est commune, ratio verò significata non ratione sui, sed ratione differentiæ contrahentis, inæqualiter participatur, quæ analogia ex communi sententia conuenit omni generi, licet Mere. + c. de genere restringat ad genera, quorum materię sunt diuersæ, vt cælum, & planta, teste Arist. 7 Phyſi in nullo genere admittit fieri propriè comparationem, quia ex illo text. 31. cum genera habent æquiuocationes, omnino est diuersa ratio. Apud Logicum autem, qui tantum vnam rationem abstractam considerat, sunt vniuoca cuius ratio (licet abstractæ) requirit fieri inæqualitas, & iam abiolutè dicuntur, non æquiuoca verò vel analoga addito, scilicet physicè, quia physica attendit modum participandi, & ideò ea vocat S. Tho analoga secundum esse, quia animal in homine (ad quem ordine dignitatis accedit) perfectius est propter differentiam, quam in equo item ordine simplicitatis prius ratione differentiæ contrahitur figura ad triangulum, quàm ad quadrangulum, &c. Ab hoc pacto ab Auerr S. Tho. Caiet. & Philosophis ex Aristot. ordo ponitur inter species, genera, ex quo infertur vt sola species ima, & ei adæquata prædicata specifica, dicantur vniuoca physica.

2 Definitur analoga physica.

Mere.

3 Ergo definitur contradicta

Sed contra hoc est primũ, quia 4 essentia, Vgalbedinis, lineæ, &c. perfectius etiam cum illo ordine, ratione differentiarum participatur albedine, vt quatuor, vel linea trium digitorum, quàm albedine, vt duo, vel linea vnius digiti: ergo etiam species infima est æquiuoca vel analoga physicè: Secundò, secundũ Caiet. vnã individuum substantię, intrinsecè præstat alteri, vnde videtur species ultima æquiuoca physicè: ergo, licè quod prius

prius. Posset quis dicere non ita radicitus, & respõdere ad hæc, hanc analogiam physicam, ideò speciei nõ competere, quia physica (sicut nec aliæ scientiæ) non considerant singularia: sed hoc non est dicere, vtrum species ima verè habeat hãc analogiam, nec ne? nam ad scientias spectat, tradere modum, quo species participatur ab individuis, vt Porphy. modum, quo prædicatur docuit licet vnum individuum non consideret specialiter, nec omnia, qua ratione non meminit speciei Aristot. in Topicis, quia problemata, in quibus de ipsis individuis prædicatio exercetur, attendebat, si prædicatum esset species, licet alij ad definitionem reducant.

6 Soluuntur arg. Ad.1. Iam ergo aduerte pro solutione 6 latitudini specificæ imæ cuiusuis qualitatis, & quantitatis, &c. V.g. albedinis non addi gradum, scilicet vt duo ratione differentiæ numericæ, sed omnes gradus esse differentiæ specificæ, ita vt non totam habeat specificam differentiam, quod omnes gradus non habent, de quo alibi. Differentiæ verò numericæ determinant speciem ad hoc, vel illud individuũ, per quod patet ad primum, nam sumendo integrum significatum generis, ratione differentiarum, inæquale est in speciebus, at integrum significatũ integer, que gradus specificus, non patitur hanc inæqualitatem, cùm sit tota latitudo speciei, quæ integra reperitur in quolibet individuo, etiam ratione differentiarum.

Ad.2. Ad secundum, si Caiet. velit tantũ vnam differentiam intrinsecè præstare alteri, rationem verò specificam æqualem esse in omnibus, iam vitat analogiam hanc, sin verò (de quo suo loco) velit perfectiorem differentiã individuam rationem specificam efficere perfectiorem in vno, quam in alio, ita vt in differentia specifica ratione numericæ vnum alteri præstet, potest dicere (nec ita malè) id esse per accidens tantum participationi speciei (cùm sit æqualis in multis) scilicet habere hanc analogiam, à scientijsque hoc non curari, sed hæc secunda solutio non placet ita, sicut prima.

ARTICVL. II.

De *Analogia* Logica, *attributionis?*

PRo huius rei intelligentia nota quod Aristot. vocat hanc analogiam ab vno, vel ad vnum, vel in vno, loca vide in Caiet. cap.2. de analogia, & Ferr. cum S. Tho 1. contra gẽtes. c 34 alia eius nomina, vide in Caiet. supra, sicque definiuntur communiter 1 Analoga attributionis dicũtur, quorum nomen est commune: ratio verò significata eadem secũdum terminum, diuersa tamen secundum habitudines ad illum. V.g. animal, vrina, medicina, habent idem nomen sanum, cuius idem significatum, scilicet sanitas terminus, animal respicit, vt subiectum, medicina vt causa, vrina vt signum.

1 Analoga attributionis quæ dicantur.

Secundo, notandum quod analogia hæc diuiditur, estque multiplex iuxta varium ordinem ad principale analogatum: prima diuisio secundum diuisionem causarum, multa enim denominantur in ordine ad vnum finem, vt medicina, & vrina dicuntur sana propter animal, vel in ordine ad vnum materiam, & subiectum, vt accidentia dicuntur entia in ordine ad substantiam, vel in ordine ad vnum efficiens, vt medicinale de medicamentis, vt diriguntur à medico, in quo est ars, vel in ordine ad vnum formale, vt bonum, ex Aristot. de bonis per participationem dicitur, vt exẽplata sunt à bono per essentiam: extenditur

2 Analogia attributionis multiplex.

tenditur enim hic, causa formalis ad ad exemplar, vt efficiens ad dirigentem extenditur, loca Aristot. de hoc vide in Caiet. iungitur huic analogia similitudinis in actione, qua Nero dicitur de cæsaribus, quia intelliguntur, vt illi similes, & vt alteri Neriones participatiuè: & homo de homine viuo & picto, ratione inquam similitudinis, qua viuus adumbrat pictum, pictus adũbrat viuum. Hęc autẽ analogia de homine viuo, & picto, dicitur à S. Tho. q. 2. de veritate, artic. 11. ad. 8. absolutè æquiuocatio, quia tamẽ ad eam accedit, vt Soto & alij dicẽt: ratio autem S. Tho. est, quia pictus nõ imitatur viuum in essentia, in figura verò vniuocè conuenit, & adhuc est analogia, quia adumbrat hominis viui essentiam.

Secunda diuisio analogiæ attributionis est in analogiam vnius ad alterum, vt ens de accidenti respectu substantiæ, vel duorum, ad tertium, vt de qualitate, & quantitate respectu substantiæ, in primo modo nullum est analogatum prius vtroque, bene tamen in secundo modo, ita Sanct. Thom. 1. par. quæst. 13. artic 5. & primo contra gentes, cum Ferr capit. 34. de potentia. 9. & art. 7 hanc tamen diuisionem Ferr. ostendit ad analogia proportionalitatis, de quibus infra dicam, & aliqui analoga per attributionem ad tertium distinguunt, vt alia quando illud tertium participet, etiã rationem analogi, vt de ente, aliquando verò non, vt accidens de nouem prædicamentis, in ordine ad substantiam, quæ non est accidens, at potissima conditio huius analogiæ attributionis, vt patebit, & vt ratio analogia formaliter sit in primo analogato, ad quod alia habent ordinem. Vnde nõ est ad nouem prædicamenta accidens sic analogum, licet intrinsecè respiciant substantiam, quia hæc non est accidens, vtpotè substantia.

Tertiò notandum 3 quod potissima conditio, ex qua omnes deducuntur, est, vt significatum formale in vno sit principaliter, & formaliter, quod principaliter dicitur analogatum, in alijs verò respectu illius extrinsecè dicuntur talia, ita M. Cumel. vbi supra, q. 2. Caiet suprà, & cum S. Thom. 1. P. q. 13. artic. 6. & 11. Mrtaphy. lectione 3. vnde est, vt secundaria analogata, ex omnium pene sententia, connotatiuè in ordine, scilicet ad primum intelligantur, & definiantur, vnde primum, in definitione aliorum ponitur V. g. pulsus sanus, deambulatio sana per animal sanum, debent definiri. Et hæc conditio formaliter intelligenda est, scilicet vt in quantum analogata talis analogię secundaria non habeat talem rationem, sed extrinsecè denominentur à primo: & hac ratione S. Thom. 1. 2. q. 110. artic. 2. ad tertium. & 11. Metaphy. lectione. 3. faucet Arist. lib 4. text 2. negat accidens, dicens quod habeat esse, sed extrinsecè à substantia, quia est eius dispositio, &c, similiter licet medicina formaliter habeat virtutem sanatiuam, in quantum analogatum secundum, extrinsecè dicitur sana, vtpote ab animali sano, vt eius causa, sicque potest de alijs philosophari propter quod hæc analoga dicuntur secundum extrinsecam denominationem.

NOTA

Hinc infertur 3 impertinens esse, vt secundaria analogata habeant communem conceptum vnum, vt vult Soto, respiciens extrinsecè sanitatem, vel nullum, sed sint etiam immediata significata, vt innuit Caiet. Sat enim est, vt nomen taliter analogum significet suam primam impositionem, primũ analogatum ex modo significandi deinde extrinsecè dicatur de alijs, quæ ipsum respiciunt. 3 Coroll.

Vltimò bene M. Soto 4 dicit ea analoga à consilio, quæ sunt a memoria, vt vocari Petrum, propter memoriam

riam aui, vel ab spe, vt dici Cæsarem spe iucundæ gratiæ, cum imperatore, non esse analoga, sed æquiuoca à consilio, quia solum fundãtur in voluntate, non autem in natura analogatorum.

ARTICVL. III. & vltimus.

De *Analogia proportionalitatis?*

CAiet.c.8. vbi supra probat hæc ꝓpriè dici ab Arist. analoga, sed vt dixi, nomen analogum extensum est etiam ad alia analoga, præterquam quod attributionis, dicuntur analoga proportionis, hæc verò proportionalitatis.

1 Quid est proportio & proportionalitas.

Pro explicatione [1] aduertendum primò, proportionem esse habitudinẽ vnius ad aliud, vt quatuor ad duo, est proportio dupla, quia scilicet bis cõtinet duo: proportionalitas verò est proportio proportionum. V.g. ea est proportio 4 ad 2. quæ.8. ad quatuor vnde requirit quatuor extrema, proportio verò duo tantum.

2 Nota.2.

Aduertendum secundò, quod [2] analoga proportionalitatis alia sunt propria, quando formale significatum in analogatis propriè reperitur: de quo statim. Alia metaphorica, quando in vno tantum reperitur forma simpliciter, in alijs verò metaphoricè, & per similitudinem. In communi verò ijc definiuntur 3 Analoga proportionalitatis dicuntur, quorum nomen est commune: ratio verò est eadem proportionaliter significata, ita Cumel hic, & ponit exemplum, sicut videre dicitur definitione corporis, & intellectuali, & tamen vitio solum proportione est eadem vbique.

Quæ dicantur analoga proportionalitatis.

3 Coroll.

4 Obiect.

Sed dices [4] sequitur quod analoga attributionis sint metaphorica proportionalitatis, quia solum in vno formaliter reperitur ratio, & in definitione eius, de quo dicitur, debet poni Metaphoricè, id, de quo dicitur ꝓpriè in ordine ad quod debet connotatiuè intelligi. 5 Respondetur differentiam esse, quia in analogis proportionis vnum ali comparatur, in proportionalitatis verò comparatio est proportionis formæ, vnius cum vno, & alterius cum altero, & sicut risus homini, ita viriditas prato, quibus ridere est analogum: & ita si dicatur Christus leo, quia est quasi verus leo est analogum attributionis, particula, leo, vtrique, sin verò vt vult S. Thom.1.p. q.13.ar.6. significat dictus de Deo ita se habere in suis operationibus Deus, vt naturalis leo in suis, quatuor habet extrema, estque perinde analogum proportionalitatis metaphoricũ, nec est curandum, quod aliquando nomi num confusione analoga proportionalitatis dicãtur etiam proportionis.

5 Respon.

Difficultas tamen est tota circa analogiam proportionalitatis propriè. Prima 6 sententia est Zimaræ verbo analogum, & verbo ens, & cã probat ex Arist. Auerr. Themistio Caiet. supra.c.3. & 4. & 5. Ferra. supra Gandul.7. Phys & Veneti text.13. & probatur a Neotericis ex.S. Tho. estque sine dissensione omnium Antiquorũ, quos aliquos præter Caiet. affert Sõz. qui.4. Metaphy.q.2. tenet, scilicet talia analoga immediatè significare sua significata, quatenus sunt fundamenta proportionalitatis, non vt significant ipsum proportionalitatem, nec fundamentum vt sic, sed formales rationes, quæ sunt fundamenta, ideoque nõ esse vaiuoca, quia non dicunt simplicia vnam rationem communẽ, nec æquiuoca, sed analoga, quia dicunt plures, nõ omnino diuersas, sed ꝓportionales, vt ens immediatè omnia quæ sunt proportionaliter eadem & principium

6 Opinio Zimaræ.

cipium ad principium vitæ, quod est cor, & principium domus, quod est fundamentum, &c.

Secunda sententia 7 refert hanc analogiam ad essentialem dependentiam, & participationem formalem vnius ab alio, cui fauet S. Thom. 1. p. artic. 6 vt Ferr. supra in definitione omnium analogatorum secundariorum vult poni primum, in quo videtur consistere analogia entis ad Deũ, & creaturas, substantiam, & accidens.

7 Opin. 2.

8 Pro intelligentia 8 aduertendum, primò Caiet. opusculo de conceptu entis se explicare, in his analogis dari vnum conceptum imperfectum, quem etiam ponit Ferrara) plures tamen perfectos, & non vnum, de quibus ait se loquutum opusculo de analogia, & Antiqui, primæ sententiæ forte loquuntur de hoc, cum S. Thom. nunc det vnum conceptum enti, nunc neget, in quo verò sit hæc imperfectio cum non explicet Caiet. impugnatur à multis.

8 Nota 2.

9 Aduerte tamen 9 pro hoc secundo, quod est differentia inter rationes transcendentes, & alias (voceque hic transcendentes, quæ licet non transcendant omnia prædicantur tamẽ de differentijs etiam inferiorum essentialiter) quod in ratione non trãscendenti animalis, non differunt homo, & equus, propter animalitatem, sed propter differentias, quibus est animal accidentale: at in ratione entis, quod est transcendens, quia imbibitur in quauis differentia, conceptus iste imperfectus, quia sic imperfectus est, vocatur ab istis conceptus, quid nominis, differunt homo, & equus, licet non differentijs differant. Vult ergo Caiet. & Antiqui si benè intelligantur conceptum animalis abstractum, in ratione animalis esse perfectum, quia iam non perficitur nisi per differentias, quibus animalitas est extrinsecà conceptum verò entis esse imperfectum, quia dum perficitur per modos intrinsecos inferiores, per significatum, & rationem entis in eis inclusam perficitur: & ideo negatur ab Aristotele esse gradum, quia non dicit vnam rationem perfectam modo dicto: & ideò conceptum perfectum dicunt esse omnia, in quibus est iam perfectum ens, quæ in suis entitatibus fundant dictam proportionalitatem, imperfectum verò conceptum communem esse, & simplicius omnibus.

9 Nota 2. pro 1. notab.

10 Aduertendum secundo 10 quod licet homo, V. g. & equus pendeat ab animali secundum quod gesus, per suas differentias, quæ in eius potentia continentur, non tamen pendent in significato formali, scilicet vtens sensibile, sine transcendentia, quæ facit dictam dependentiam.

10 Nota. 1

11 Iam sit prima conclusio 11 si non daretur ille conceptus communis nõ dicens determinatè analogata, esset mera æquiuocatio, si omnia reperientarentur immediatè.

11 1. concl.

12 Probatur, 12 quia si significat plura, secundum particulares rationes, quæ diuersæ sunt conuenit eis definitio æquiuocorum à casu. Dices, habere rationes illas inter se proportionalitatem. Contra, quia etiam in suis naturis, canis latrabilis, & marinus si miliores sunt, & duo Petri in suis numericis differentijs, quam albedo, coruus, & angelus, quantitas, &c. in suis entitatibus, & tamen illis est æquiuocum canis, & Petrus, ergo & istis ens.

12 Probatur cõcl.

Confirmatur, si vnum nomen imposit um vt significaret subitantiam imponeretur ad significandã quantitatis entitatem, esset æquiuocum, vel nullum nomen: probatur æquiuocum à casu, ergo & modo ens significaret eorum naturas immediatè.

Confir.

13 Ex quo infero 13 hoc quod est

13 corolla.

ita

ita se habere vnum ad aliquam rationem, vt alterum ad aliam (si propriè vtrique conueniat, & non metaphoricè vnum in ordine ad alium) commune esse vniuocis, & æquiuocis, & analogis, vt homo enim, se habet ad suam humanitatem, equus ad equinitatem, vel melius, vt homo se habet ad suam animalitatem, equus ad suã, quibus animal est vniuocum, & vt canis marinus ad suam naturam, canis latrabilis ad suam, quibus canis est æquiuocum, & vt substantia se habet ad suam entitatem, ita accidens ad suam, nec enim vllum est tam æquiuocum, vel vniuocum prædicatum, quod non fundet dictam proportionalitatem: ex Caiet. & omnibus, hæc analoga propriè proportionalitatis, non significant relationem, sed potiùs naturam, quæ eam fundat. 14 Vbi aduerte, quod analoga proportionis, semper dicunt determinatam distantiam, quæ consistit in hoc, quod cognito vno analogato, cognoscantur & alia, quod prouenit propter habitudines, at improportionalitatis analogis, non datur talis distantia: non enim qui determinatè cognoscit proportionè. 4 ad. 2. cognoscit illa quę est 60. ad 30

14 Nota ad intellectione huiu corola.

Secunda conclusio, 15 essentialis dependentia, sine transcendentia, nequit constituere analogam rationẽ cõmunem, destructa vniuocatione. Probatur, quia passio albedinis, essentialiter pendet ab albedine, & species intelligibilis, præcipuè in angelis ab intellectu, quibus omnibus ratio qualitatis est vniuoca, vt patet, nec est alia ratio, nisi quia dependentia est ratione differentiarum, de quibus qualitas genus nõ dicitur per se, ac proinde in significato formali qualitatis non dependet, debet esse dependentia in significato formali: hæc autem non datur sine transcendentia, ergo essentialis dependentia sine transcendẽtia nequit constituere analogã rationẽ cõmunẽ, destructa vniuocatione.

15 2 concl. Probatur cõcl.

Confirl.

Confirmatur, quia nisi ratio communis sit transcendens, licet vnum inferius vt creatura pendeat ab alio, vt à Deo, facilè quis negabit, & meritò dependentiam esse in significato formali, communis nominis. V.g. sed in particularibus rationibus: analogia verò petit dependentiam in significato formali, vt illa faciat analogum.

Sed dices, licet sit transcendens ad hoc non erit dependentia, in formali significato, quia, id est ens in communi. V.g quod in communi implicat esse inclusum in particularibus. Respondetur communitatem non esse rationem formalem significantem, sed ipsam entitatem, penes significatum autem, attenditur vniuocatio, analogia supra dicta: penes imperfectionem conceptus: communitas autem modus essi significandi, non ratio significata etiam formaliter.

Tertia conclusio 16 transcendentia, quæ facit modo dicto conceptum communem imperfectum, facit dependentiam, & proportionalitatem analogam, ita vt licet ad analogiam sufficeret dependentia, in formali significato: transcendentia tamen, efficit talem dependentiã, licet ratione inferiorũ in significato nominis cõmunis

16 3. concl.

Probatur, quia cùm detur ille communis conceptus, non erit pura æquiuocatio, quæ petit plura immediatè: cùm verò ratio significata hoc ipso, quod transcendit, non sit omnino vna, cùm transcendat diuersa, quoad eorum differentias, non erit vniuoca, ergo necessariò erit analoga.

Proba-tur cõ l.

Confirmatur, quia licèt dependẽtia inferiorum sit ratione differentiarũ cum formale significatum transcendens in eis includatur, in illo erit dependentia, prioritas, & posterioritas, quæ facit analogiam.

Confir.

Secundò quia vt infra patebit hæc consequentia tenet apud Aristo. dici-

Prob. 2

tur de differentijs, quod est esse transcendés, ergo no est vniuocũ, vel genus.

Hinc infero, primo, [10] quare hæc analoga non omnino abstrahant, vt vniuoca, vt bene Antiqui cum Arist. 17 1.corol. quia scilicet, cum sit analogũ trascendens, licèt intelligatur in communi, adhuc manet in differentijs, quia non ita propriè separatur id, quod vbi erat manet, licèt sine illo intelligatur, animal verò nõ manet in differentijs, ratione quarum propriè abstrahitur.

Secundò infertur, [18] quod si homini & equo, vel Petro & Paulo, tantum 18 2.corol. esset aliquod transcendens, vt ens, licet non esset inter eos dependentia propter transcẽdentiam fore analogum: quia cum vniuocatio, petat omnimodam vnitatem, nõ minus hęc destruitur, per dependentiam in alia ratione formali, quam per diuersitatem in eadem, sed transcendentia facit, vt licet Petrus & Paulus differant numericis differentijs, differant etiam entitate in eis inclusa: ergo non erit omnino vna in illis, nec etiam æquiuoca.

Tertio sequitur, vt bene Caieta. & cõmuniter Thomistæ [19] in definitio- 19 3. corol. ne harũ analogatorũ propriorũ, ex S. Tho. de veritate. q. 2. ar. 11. nõ semper poni primũ, quia nõ est necessarius ordo ad illũ, quod si aliter S. Tho. supra, & Perr. videtur loqui, rectè conciliatur à Caiet. ibi loquit. de nomine analogo, quo ad relationẽ analogię, et sic non sumitur, vt analogũ est, sed prout ratione formali, quæ relatione fundat, vt patet in ente, & alijs, & est sententia communis.

Quartò & vltimò infero, [20] nõ dari conceptũ vniuocũ differentijs nu- 20 4.corol. mericis, tribusque diuinis personalibus, quia cũ sint, vt supra dixi, metaphysicè incomparabilia, non habẽt prędicatum, quod non transcendat, proprũ cuiuslibet prædicatũ, & vltimũ, & sic sit analogũ. Principium etiã pars &c. quia in ratione principij, cordi, fundamento, & alijs transcendens est, est analogũ, loquorq; intra ens reale, nã infra patet vni enti reali, & enti rationis noe esse cõmune analogũ propriæ proportionalitatis, sed metaphoricè, vel attributionis, vt communicabilitas ad plures naturas, quod est esse genus fundamentaliter, quia transcendit quãcunque cõmunicabilitatẽ cuiuslibet generis est analogũ realibus propriæ proportionalitatis, ijs verò, & rationis metaphoricè, vel attributionis, similiter conceptus numeri, vt dicitur de differentijs numerorũ, quę fundant proportionalitatem, est analogũ transcendens, vt de intellectiuo, & substantia dixi. c. de differentia, de quorum conceptibus vniuocis. c. de substantia dicam, quid sint. At albedo. v.g. licèt vnum album plus habeat de ea, quam aliud, nec id ratione differentiæ specificæ, cum sint duę æquales, sed numericę, vt dixi supra ar. 1. non est multis albedinibus analoga, quia analogia non attenditur penes multitudinem, vel paucitatem gradum vnius differentiæ habitæ, secũdum varias partes: sed penes diuersitatem rationum.

Rogabis vltimò [21] quomodo in dictis analogijs reperiantur quatuor extrema proportionalitatis? Respondetur, in participatione reperiri distincta saltem ratione, quod sufficit, scilicet ad minus duo, quæ illam rationem communem habent, & in illis illa ratio diuersificata iam: sic enim quatuor extrema dantur, duo, scilicet participantia, & duo participata, sicut enim se habet domus ad suum principiũ, ita vita ad suum, quæ sunt quatuor, ratione distincta, duo tamen secundum rem. Vnde non tantũ vna & propter diuersitatem participationis, & propter fundamentum, ratio abstracta, postea nõ omnino eodẽ modo inferiora respicit, & sic nõ est vniuoca.

21 Vlt. quæritur.

Dubitari posset, [22] nam vniuersa le fuit

22 Insurgit dubium

le fuit analogum ad quinque, quibus non videtur transcendens? Respondetur id esse absolutè & simpliciter vniuersale, quod ratione sui dicitur de multis, non propter aliam vniuersalè prædicationem, quod verò ratione alterius, & sic media prædicatione vniuersalis est vniuersale, secundũ quid est vniuersale, vt secundum quid rex dicitur aliquis, & ita omnia posse, qui per amicum regem omnia valet, & hæc visa est stricta dependentia. Iam ergo ratio vniuersalis, scilicet vnum in multis, non includitur in differentia generis, quæ est, dici in quid, cum quodam ordine ratione differentiarum, &c. nec in differentia speciei, quæ est, licèt in quid sine hoc ordine, saltem per se, & sic est eis vniuoca ratio vniuersalis. At cum mediatione, quã ipsa differentiæ vel proprij differentia affert, conuenit quæuis mediatio cuiuslibet rei, vt patet: sed mediatio intrinsecè ratione alterius relpiciens multa claudit vniuersale in eis intrinsecè cum dependentia à genere, vel specie, & hæc ratio vnius in multis est illis analogia: de accidenti verò cum non pendeat in prædicatione, vt accidentalis est, quæ est extrinseca ratione vniuersalis, cùm de Petro dicatur hoc album accidentaliter, &c. pendet in hoc quod de multis accidentaliter dicitur, vbi includitur ratio vniuersalis, imerci, aut in quid, vt est differentia generis, vel speciei, patet, vnũ in multis non includi.

QVAESTIO II.

De natura Analogiæ entis in particulari.

PRæhabitis his quæ ad naturã Analogiæ in communi spectant facilè tam erit, omnino quæ de essentia analogiæ entis peculiariter inuestigare, de quo examinanda sunt quinque. [1] Primò, vtrũ ens sit analogum enti reali & rationis, & quomodo? secundo, si sit ens analogum substantiæ & accidenti, & quomodo? Tertio, si sit ens analogum Deo & creaturis, & quomodo? quarto, si ens prædicetur in quid de omnibus rebus quinto & vltimo, si accidens tã completum quam incompletum sit analogum nouem generibus accidentium, & quomodo? 1 Disponitur. q.

ARTICVL. I.

Vtrũ enti reali, & rationis sit aliquod analogũ, & quomodo?

SOnz. 4. Metaphy. q. 5 Iabe. c. 1. [2] de transcendentibus dicunt esse purè æquiuocum. Probatur, quia distant ens reale, & rationis, plus quam Deus, & creatura, quæ licet distent in infinitum conueniunt in ente reali, ergo nullam habent proportionem, vel analogiam. 2 1. opin. Sonzin. proba.

Secunda sententia est Gandau. 6. Metaphy. q. 9. Burid in fine prædicamentorum, qui ècontra illis [3] dat aliquid vniuocum essentiale. Probatur, quia ordinad terminum vniuocũ est relationi reali, & rationis: & sic vtraque est in eodem prædicamento relationis. 3 2. opin. Gandau. & Burid.

Tertia sententia vera [4] esse analogum, ita refert 4 Metaphy. c. 2. vbi Auerr. Alex. S. Thom. Niphus, Flandria q. 1 Anto. Andr. q. 2. Caiet. c. 1. p. 8. de analogia, in fine. Capreo. in 1. d. 2. q. 1. art. 3. 4 3. opin. vera.

Prima conclusio [5] implicat dari vnũ conceptum obiectiuũ essentialẽ enti reali, & rationis: hæc est à fortiori omnium, qui illum negant enti reali in communi. Probatur, quidquid non est in re, non est de essentia 1. concl.

entis realis, nam tota mea essentia est in me iure, ergo si illa ratio communis obiectiua non petit esse in re, non est intrinseca enti reali, & si petit, non est intrinseca enti rationis: secus est de ente reali in communi, sub quo distinguuntur substantia, & accidens propter varios modos essendi in re. Probatur etiam varie à M. Cumel hæc conclusio, vbi supra conclus. 2. q. 2. ens reale, & ens rationis non conueniunt in entitate reali aliqua, alioquin ens reale esset ens rationis, & è contrà, sed conueniunt in ente considerato secundùm omnem latitudinem intelligibilem: ergo fundatur vnus conceptus obiectiuus essentialis enti reali & rationis.

6 Repli. Dices tamen 6 sum certus aliquid esse ens, & dubito an sit reale vel rationis? ergo est aliqua ratio illis communis obiectiua. 7 Respõd. Respodetur 7 id nõ esse, quia aliquid commune intelligitur sed quia scimus id esse obiectiuè in intellectu, & dubitamus an id, quod tunc habet esse rationis, habeat præterea aliud esse in re, cui hoc esse rationis est extrinsecum, cúque intelligo absolutè ens, reale ens apprehendo, nisi addam secundum quid esse ens: vide Cumel in fauorem Scoti vbi suprà, argumentatur enim in simili forma.

Hanc conclusionem pono contra Iabe, qui cum suprà dicat ens reale & rationis purè esse æquiuocum, male 1. Metaphys. q. 1. concedit ens in communi abstrahere à reali, & rationis, sed ex ea conclusione infertur ens nõ esse vniuocum, cum non habeat vnam rationem obiectiuam illis communẽ.

8 2. concl. Secunda conclusio, 8 relatio, ens & nomina essentialia enti reali, & rationis analoga sunt, analogia attributionis. atque etiam analoga proportionalitatis metaphoricæ habet duas partes conclusio, probatur quo ad primam, quia ens rationis nequit intelligi sine ente reali, quod negat aut priuat, vel denominat, vel in monitris adumbrat, vel vt relationes ad similitudinem realium intelligit, vt earum vmbram, vt suprà probaui quæst. de genere: est etiam analogia proportionalitatis metaphoricè. Probatur, quia ens rationis intelligitur, modo dicto, in suo esse obiectiuo, & secundũ quid, ita se habere vt reale in vero esse, in ordine ad quod intelligitur, & ℣ dico de entitate dico de communicabilitate ad inferiores naturas, quod est esse genus fundamentaliter. Nam proportionalitas propria, vt ex dictis articulo præcedenti patet, petit vt cõceptus abstractus formaliter sit in vtroque, & communicabilitas intrinseca est naturæ: nulla autem ratio obiectiua communis est, & intrinseca enti reali, & rationis.

9 Soluuntur arg. Ad. 1. primę sent. Ad primum, primæ sententiæ dicendum, quod cùm creatura, & Deus sint veræ entia, ratio entis communis est illis (quomodo verò infra dicam) at quia ens reale petit esse in re, quod repugnat enti rationis, nequit in aliquo conuenire, quod ab vtroque abstrahat, cùm sint veluti contradictoria, vt ens, scilicet, & non ens, quare non sequitur, quod sint æquiuoca, sed tantum analoga modo dicto, vnde nego consequentiam.

10 Ad 2. ℣ 2. sen. c. Ad secundum, quod est secundæ sententiæ, nego antecedens, nam vt bene Niphus. 7. Metaphy. q. 6. Villal. c. de specie, ratio relationis propter dicta, est illis analoga etiam, & ideò non sunt in prædicamento relationis directè, de quo infra: nam vt cõmunis sententia tenet, ens reale est, quod diuiditur in prædicamenta,

ARTICVL. II.

Vtrum ens reale sit analogũ sub ſtãtiæ, et accideti, et quomodo?

Hæc

1 Explicatur titulus. q.

HAEC quæstio non versatur de analogia attributionis [1] cum hæc ponatur ab Aristotele, in ente 4. Metaphysi. & ab omnibus ibidem, neque enim hæc requirit vnum conceptum cómunem, sed satis sunt duo, quorum vnus ad alium ordinetur modo supra explicato, & sic ens primò sumitur pro substantia, secundo pro accidéti, quod ab entitate substantiæ extrinsecè denominatur, vt analogum attributionis, cui et sic impertinens est propria entitas, vt etiam analogis metaphoricis tantum opus est habere aliam formam proportionalem metaphoricæ formæ primi analogati: quæstio ergo est de analogia proportionalitatis propriæ.

2 1. sentẽ. tia Sco. & alior ũ dicit ens esse æquiuocum.

De quo prima sententia [2] est Scoti. q. 4. prædicamẽtor. & Aureol. apud Capreo. supra artic. 4. qui dicunt ens esse æquiuocum pure logicum, quibus fauet Porphy. c. de specie, Auerr. & alij cum Aristot. qui multis in locis quæ Capreo. affert, dicit nil dari cõmune decem prædicamentis, sed esse primo diuersa, & simplices cõceptus, & ens esse ita tim omnia. 8. Metaphysi. text. 16. vbi S. Tho. & alij.

3 2. sentẽ. Licheti, Gab. Ocha. & aliorum affir. ens esse vniuocum.

Secunda sententia 3 dicit esse vniuocum: ita Lichetus, Gabr. Ocham, Boet. quos refert Neotherici, & Greg. 4. metaphy. q. 1. c. 2. Trombetta. 1. Metaph. q. 2. Anton. And. 4. Metaph. sed hic sentit cum Scoto. q. 4. metaphy. q. 1. dicit esse analogum, & 1. d. 3. q. 2 cum dixisset esse vniuocum, statim subdit, vniuocum voco non adeo rendo, quia non consonat communi opinioni, quidquid autem sit hoc loco, quia ipse sentit dari conceptum entis, nec laudi in differẽtijs, coacti eius discipuli admisere vniuocationem, est tamẽ hæc sententia Platonis, scilicet ens esse vniuocum, imò genus, ac quo quæstione sequenti.

Iam probatur, primo hæc pars, quia Aristotel. 2. Metaphysic. text 4. omnia ait reduci ad causam vniuocam, hoc autem nequit fieri, nisi ens sit vniuocum: ergo.

Secundò, quia aliter nec per creaturas, Deum, nec per accidẽtia substãtiam possemus inuestigare, quod est contra Aristot. & veritatem: ergo ens est vniuocum.

Tertio, quia intellectus est potentia vniuoca, ergo eius obiectum, quod est ens, à quo habet vnitatem, debet esse vniuocum, ergo non analogum.

Quartò, quia saltim ens completũ non apparet analogum: ergo ens vt sic non est analogum.

Tertia sententia [4] est esse analogum. Pro cuius explicatione primò notandum ad vniuocationem, vel æquiuocationem, non attendi vnitatem, vel diuersitatem in esse rei in cõceptu formali, vel in obiectiuo, nam dum simul nego ens rationis de ente reali, vel apprehendo, duos Petros vnus est cõceptus formalis in esse rei, homo item in hominibus est diuersificatus. attenditur ergo vnitas conceptus obiectiui, vel formalis, scilicet vt sic, in esse repræsentato, & repræsentante, illeque est vnus, qui vnum immediatè repræsentat, vel repræsentatur: ille diuersus, qui plura immediatè repræsentat, vel repræsentatur: erit autem non omnino diuersus, si vnum in ordine ad aliud intelligatur.

4 3. sentẽ. dicit ens esse analogum.

NOTA

5 Vnitas conceptus obiectiui et formalis attenditur ex obiectis inferiorum.

Secundò notandum vnitatem conceptus obiectiui, & consequenter formalis, quia est eius imago, attendi re spectu inferiorum, idque ex definitione vniuocorum, petes (sicuti etiã de vniuersalitate dixi) & quia respectu illorum attenditur, illa ratio est vniuoca, quæ ratione sui in illis est omnino vna: illa analoga, quæ aliquo modo diuersa: quæ verò omnino diuersa, id est, quæ multa repræsentat quo ad id, in quo differunt, nec ordine vnius ad aliud: præsertim si æquiuoca est, licet inter illa sit aliqua conue

nientia ex artic. 3. præcedentis quæstionis. Si verò nomen ens, vel aliud, significaret formaliter, illa aliquo modo conuenire esset vniuocum, præter quã quod est cõtra significatũ entis, &c. manifestè enim ens entitatẽ significat, non proportionalẽ cõuenientiã.

NOTA. Tertiò notandum, licet ex dictis c. 1. ad æquiuocationem, primò requiratur nomen hoc idcò esse, quia plura vniuoca, vt homo, & equus, si vno nomine immediatè significentur, æquiuocantur: at si vnitas vniuocationem, vel propriam analogiam proportionalitatis attendamus, sat est dicta vnitas conceptus, quod nomen, verbum, & vox mentis dicitur: cum verò est analogia pluriũ conceptuum immediatè, vt Metaphorica, vel attributionis, requiritur vnitas vocis externæ, aliter erunt duo conceptus vniuoci, licet vnus denominatus ab alio, vel illi Metaphoricus, & nulla analogia.

6 Coroll: in mẽte datur æquiuocatio pura

• Ex quibus infero, quod in mente implicat 6 dari puram æquiuocationem, vt benè M. Soto 7 hic, & in Sũmul. & communis, quia non est vnus conceptus in esse rei repræsentatiuo, qui significet plura, vt fic licet sit vnus in esse rei aliquando, vt cum intelligo duos Petros, vel canem, hominem, & asinum vno conceptu, qui quasi scandum diuersas partes diuersas significat: sic inter eadem ratione non erit in mente analogia attributionis, vel Metaphorica, quia petit duos conceptus formaliter, licet ut vnus in esse rei, quorum vterque est vniuocus, licet vnus alteri ordinatus, vel metaphoricus. Item non est in mente suppositio impropria, qua scilicet, V. g. conceptus sumatur pro Christo, qua tali in mente est naturaliter significatiue conceptus ille naturalis leonis non significat Christum, huiusmodi verò inter significata ex articulo 3. præcedentis quæstionis, est etiam inter puræ æquiuocata quæ quid ergo Merca. 8 opus. argu-

7 M. Soto.

8 Merc.

ment. cap. 3. pugnet, non est in mente hæc impropria suppositio: sed audito vicit leo, si fecimus conceptum leonis naturalis, audito de tribu Iuda: vel antea ex allusione fecimus conceptum Christi, & vi metaphoræ, vt similis est leoni; bene tamen in mente datur analogia proportionalitatis propriæ, quia vnus est conceptus, diuersificatus in participatione, in ratione formali, quod bene Soto 9 hic. q. 1.

9 M. Soto 10

Prima conclusio 10 certa, ens habet vnum conceptum significantem entitatem in communi, non determinatè substantiam, & accidens, ita S. Thom. capit. de ente 11 tenetur propter dicta ab eodem de veritate. q. 1. artic. 1. de potentia. q. 7. artic. 7. Scot. 1. d. 3. q. 2. & omnium Nominal. secũdæ sententiæ Alexan. Auicen. Caiet. Ferra. suprà, licèt id vocet imperfectum Iabe. 4. Metaphy. q. 1. Cumel vbi supra, conclusione 4. Soto hic Merc. c. 1. & communis. Probatur primò ex Aristot. 4. Metaphy. text. 7. vbi ait commune est esse omnibus prædicamentis, vide alia loca in Soto.

1. conc. 11 Probatur cõcl. auth. 1.

Secundo, probatur 12 experientia intelligo enim ens immemor aliorũ, & postea dubito an sit substantia, vel accidens: ergo. Item in hac rationale est ens, vel particula, ens, dicit substantiam, & hoc non: quia cum sit genus est extra essentiam, vel dicit accidẽs, & hoc est impossibile, ergo ens habet vnum conceptum significantem entitatem in communi, &c.

12 Probatur 2. ex pertia.

Tertio, probatur ratione 13 euidenti ex Cumel, vbi supra, conceptus obiectiuus entis inuenitur in omnibus conceptibus obiectiuis inferioribus tam substantiæ, quam accidentis, sed conceptus obiectiuus substantiæ solum inuenitur in substantijs, & accidentis in solis accidentibus, ergo conceptus entis est in communi, &c.

13 Probatio rationis

Quartò, quia si immediatè omnia significaret conceptus ille ex articulo

Prob. 4.

ticulo tertio præcedentis quæstionis, essent, vt puri æquiuoci, si negetur vnus dictus conceptus, & vel significato una copulatiuè, & sic falsò substantia diceretur ens, quia non est accidens, vel disiunctiuè: & est sententia Sonz. communiter reiecta, & contra experientiam, vel sub vna ratione cõmuni, quæ dicitur ratione dicta imperfecta, & hæc est nostra conclusio.

14 Impugnatur ẽ tentiare ata à Sonz 4. metaph.

Hinc sequitur falsum esse [14] sententiam, quam refert Sonz.4 Metaphys. scilicet ens nihil determinatè, sed omnia confusè repræsentare: implicat etiam esse cognitionem, & nihil determinatè cognosci, saltem in communi, maiè etiam Sonz. dicit ens immediatè dicere disiunctum, scilicet substantiam, vel accidens, neque id tolleret æquiuocationem, ab eoque parum differt Niphus. 1. & . 4. Metaphy. q. 1. nisi agat de conceptu perfecto, vt Caietan. & Ferra. & Aegi. & Simpl. quos cum Parmenid. refert Niphus. 1. Metaphys. quæst. 1. capit. 5. licèt hi tres potius agant de ente, vt analogum est attributionis substantiæ & accidenti.

Corol. Secundo infertur benè Magist. Soto, & alios, eos impugnare, qui admittunt vnum formalem conceptum entis in esse repræsentatiuo, & negant eiusdem vnum conceptum obiectiuum, sunt enim correlatiua, nec oppositum est intelligibile, circa quod attentè legendus est M. Cumel. vbi supra.

15 2. concl. Secunda conclusio [15] conceptus iste entis analogus est substantiæ, & accidenti, ita Aristot. Auerr. S. Tho. Alexan. 4. Metaphys. cap. 2 Donat. & Eustra. 1. Aethicor. cap. 6. Simpl. Porphy. Dexip. Ammo. Boet. hoc. c. 4. Iabe. Astud. M. Soto [16] Mercad. Caiet. & Ferr. & citati pro prima conclusione, & Doctor Cumel.

16 M. Soto, & Merc.

Probatur, primo, quia si ens esset vniuocum (nam cum dicat vnũ conceptum non potest esse purè æquiuocum) esset genus, & prædicamentum, vt docent omnes, non esset primò diuersa: sequelam verò probat præter alios Ferr. & consequenter non esset de essentia differentiarum, quia enim est de essentia negat esse genus. Sanct. Tho. 1. p. q. 3. artic 5 & ibidem Cumel & locis citatis supra. c. de differentia, & Aristot. 3. Metaphys. text. 10. & 11. Metaphys. c. 1. vbi nulla inquit differentia participat genere: & 4. Topic. cap. 2. Id autem nullam particulam definitionis generis destruit, nisi vniuocationem, vnde ipsa transcendentia destruit, quia vniuocum vnam rationem dicit, ratione cuius non est in trinseca diuersitas, sed ratione differentiarum, quibus est diuersa, ergo cõceptus entis analogus est substantiæ & accidenti.

Secundò, quia ens participatur ab accidenti cum dependentia à substantia, quæ dependentia licet sit accidentis, vt accidens est, quia tamen ibi claditur ens, est in entitate, formaliq; significato: ergo, vnde. S. Thom. & alij ex 7. Meta. c. 1. dicunt in definitione accidentis poni substantiam, quia ens in illius particulari ratione claditur: ergo cõceptus entis analogus est, &c.

17 Soluuntur arg. ad. 1. prima sent.

Iam ad primũ Arg. [17] primæ sententiæ dico Porphy. vt Arist. 1. c. hic æquiuoci nomẽ sumit, pro analogo, quale est ens, quod quia non est vniuocũ, sed omnia transcẽdit, negãt esse gradum Arist. & dicitur illa in esse omnia, & immediatè, quia nil est per quod contrahatur, quod nõ sit ens: & ideò non ponitur in definitione ex licitè, quia in quouis gradu est, sed sine negatione propter variũ modũ entitatis, in quouis gradu, qualiter autẽ, & quare conceptus simplices dicantur genera suprema dixi supra. c. de differentia.

18 Ad arg. 2. sent. ad 1.

Ad Argum. secundæ sententiæ [18] ad primum dico quod Arist. vocat vniuocũ largè propter vnum conceptũ, quem

habet, hic tamen diuersimodè participatur, & respicit inferiora, respectu quorum attenditur, vt dictum est, vniuocatio, vel analogia, ideoque est analogum.

Ad.2. Ad secundum dicendum, satis esse analogiam, similitudinem, & imitationem, vt aliquid nos ducat in alterius cognitionem, vide S. Tho. 1. q. 3. art. 5. & contra gentes, vbi supra.

Ad.3. Ad tertium optimè M. Cumel vbi suprà. q. 1. solutione ad argumenta principalia, ad decimum, ens nō esse obiectum formale, sed potius materiale intellectus, in subiecto autē materiali potentiæ non est necessaria tāta vnitas, quanta est vnitas potentiæ, alioquin sequeretur colorem, qua ratione color est, esse speciem atomam, quia potentia, facultasq; ie visiua est vna specie ima, vnde si aliquid concluderet, profectò hoc esset ens esse vnum specie ima, quia intellectus talis est, vel potius qualitas, quia sic intellectus est, de subiecto autem formali intellectus, alibi latius, vnde potest esse analogum.

Ad vlt. Ad vltimum, si ens completum sumatur pro sola substantia prędicamentali vnum est genus, si verò vt etiam ambit Deum, dicam articulo sequēti, si vt accidentia prædicamentalia. Respondetur esse adhuc analogum, quia esse per se in commuri, qui est modus intrinsecus substantiæ, intrinsecè est ens completū, cum hoc ipso, quod dicit per se in commune, non sit forma alterius, sed intrinsecè completū, & primus gradus nil non transcendēs supponens superius. Similiter modus quantitatis, qui est esse totum integrale, intrinsecè est completum ens, & nō pars: idem dico de alijs prædicamentis, nam cum propter transcendentiā, & dependentiam in entitate completa, de substātia, & quantitate analogicè dicatur, ne quid aliud vniuocū dari solis octo prædicamentis, & substātiæ, maximè cum multa dependeant à quantitate, & omnia à substantia, de accidenti verò in cōmuni infra dicā.

ARTICV. III.

Vtrum Deo & creaturæ ens sit Analogum, & quomodo?

IN qua dubitatione eædem sunt sententiæ articuli præcedētis, addendo Rabimosem, qui dicit esse purè æquiuocum.

Et probatur 1 primò, nam hæc analogia petit, vt supra visum est, vnum conceptum communem, sequitur aliquid esse prius Deo saltim ratione cōtra veritatem: & S. Tho. 1. p. q. 3. ar. 5. argumento sed contra: ergo ens est æquiuocum Deo & creaturis. 1 Probatur 1. és esse purè æquiuocum.

Secundò, ens est analogum ad substantiam, & accidens, eo quod simpliciter dicitur de substantia, secundum quid verò de accidēti: sed ens de Deo & creaturis dicitur simpliciter, Deus enim simpliciter est ens, similiter & creatura: ergo ens est purè æquiuocū prædictis. Secūdo.

Tertiò, probatur saltim quod non sit ens analogum analogia attributionis Deo, & creaturis: nam si creaturæ essentia, per attributionem ad Deum solus Deus esset formaliter ens. Probatur, nam in ipso totum in principali ratione reperitur formaliter, in alijs verò extrinsecè, ergo non magis creatura dicetur entia ab entitate, sicut pariès à risibilitate animalis sua quod est absurdum. Tertiò

Quartò & vltimo, ipsa analogia attributionis ex dictis, art. 5. licet limitā determinatāq; distantiā, ut inter Deū, & creaturas, est distātia infinita, ergo idē quod prius scilicet quod non sit analogum ens substantiæ & accidēti. Quarto.

Sit

1.Cõclu. Sit tamen prima conclusio [2] certa ens esse analogum proportionalitatis propriæ Deo, creaturis. Ita Dionys.2.de cœlesti Hierarchia.c.1 August.1.de Trinitate,c.1.& lib.8.cap.3. S.Hierony & Chrysost super cap 23. Matth.& ad Ephes 3. S.Thom.1.part. & contra gentes supra, vbi Caieta. & Ferr.& citati.art.5 præter sanctos,est Arist.in Metaphy.& Philosophi. Probatur,quia ex D.Paulo ad Rom.1.Inuisibilia Dei per creaturas conspici, quod nequiret fieri sine aliqua proportionetalis rationis vide in S. Tho & in M.Cumel.de dependentia creaturarũ à Deo:& loca sacræ scripturę de infinitate propterquam nullum prędicatum commune habet non transcendens, per quod patet ens esse analogum Deo & creaturis.

2. Conc. Secunda conclusio [3] etiam est inter Deum,& creaturas,proportio,& analogia attributionis. Hæc conclusio etiam est S.Thom.1.part.q 13,arti.1. ad quartum,& in Cumel.vbi suprà,& in Prologo.sent.q.1.art.2.ad secundũ de potentia.q.& art.7.& Ferr. solutione.2.Fonsec.4.Metaphysi.c.2.& probatur ratione S Thom creaturę dicũt habitudinem ad Deum,vt ad causam exemplarem(& patet etiam ex Arist. vbi supra,art.1.huius quæstionis) & vt ad causam finalem,& efficientem,ergo analoga sunt Deus,& creatura attributionis analogia Confirmatur sicut enim se habet accidens ad subsũtiam,& respectu illius est ens,secundũ quid, ita creaturæ respectu Dei sunt entia participatione,ergo [4] quod magis patebit solutione argumentorum.

Solluntur argumenta. Ad 1. Ad primum [4] respondet Caietanus ibi & Ferr.c.31.vbi supra id esse, quia ex parte Dei nihil est prius Deo, licet sit prius ratione nostri modi intelligẽdi,quod ego explico,quia fictice fundamentum vt possit abstrahi conceptus communis,est esse Deum,& creaturas,quarum existencia, & essentia possessor est Deo, vnde ex parte fundamenti nil est prius Deo, etiam ratione,licet sit aliquid illi,& creaturis commune.Cui adde illud dici simpliciter prius,à quo non valet subsistendi consequẽtia, vt animal est prius homine,quia non valet est animal, ergo est homo,bene tamen è contra ficque nil est prius Deo, quia bene valet datur aliquod ens,ergo datur Deus, patet etiam cum Deus non habeat partes,nec ad vllam creaturam ordinetur, sed omnia ad eum ipsum esse omnium primum.

Ad 2. Ad secundum vero, vt respondeat Soto,in omne latus se vertit, vera tamen solutio est, quæ colligitur expositis conclusionibus, quatenus enim ens est analogũ attributionis ad Deũ, & creaturas,sic dicitur ens simpliciter de Deo,& secundum quid de creaturis, sicut enim sanũ in vrina,nil aliud est,quàm esse signũ sanitatis,ita creaturæ sunt, vt quædam expressiones diuini esse, & perfectionum eiusdem, quatenus vero sunt analoga proportionalitatis,vt dicit prima conclusio, sic substantia creata, est simpliciter ens.

Ad 3. Ad tertium similiter ex eodem capite patet solutio, vbi enim reperitur vtraque dicta analogia cõiunctæ, bene potest ratio formalis in omnib⁹ reperiri:quod si quæras, quæ illarum conueniat entì? relicta aliorum solutione, dico esse simul natura has duas analogias in ente, vel probabilius attributionis analogiã,præcedere proportionem, quia ex ratione essendi, quã res creatæ variè accipiunt à Deo, nascitur earum proportio,& inter ipsas, & cum ipso Deo. Ad illud vero quod dicitur in argumento dico necessariò Deum debere poni in definitione creaturarum,quia ad illum essentialiter ordinãtur,cum vero Caieta.Capreo.& alij Theologi id neẽãt, agunt de definitione, non tam definita,

ctæ, vtpotè de illa, quæ traditur per genus, & differentiam proximam, vt cum dico color est disgregatiuus visus, si verò distinctè explicetur, & in definitione accidentis, substantiæ, & creaturæ, Deus est ponendus: est tamen differentia inter nomina metaphorica dicta de Deo, vt Leo, &c. & propria, vt bonus sapiens ex 1 par. q. 13 art. 6. quod in metaphoricis, creatura est primum analogatum, & in definitione Dei (vt secũdum analogatũ) est ponenda, in proprijs verò Deus est primum analogatum, saltim ex parte rei significatæ, quia ordine impositionis sæpè prius dictum est de creatura.

Ad 4. Ad quartum Ferr. 1. contra gentes. cap. 34. solutione prima negat talem analogiam in Deo, nam ita videtur docere S. Thomas de veritate q. 2. articu. 11. Respondetur tamen cum M. Cumel. S. Thom. tantum negare proportionem Mathematicam, duplam, sesqui alterã, &c. quia est Dei ad creaturas infinita distantia: idem Caiet. c. 2. de ente, & proportio metaphysica, vel logica, quæ est attributio & ordo finiti ad infinitum, cõceditur à S. Thoma, locis citatis pro secunda conclusione.

ARTICVL. IIII.

Vtrum ens prædicetur in quid de omnibus rebus?

1 Prima sententia Scot.

PRima[1] sententia est Scoti, in. 1. dist. 3. quæst 3. negat dici de vltimis differentijs in quid, quia non claudit in earum essentia, rationes huius sententiæ, & solutiones earum latè, & bene expositores S. Th. 1 par. quæst 14 arti 12. agitant.

2 Secunda

Secunda[2] M. Soti hic Caietan. cap. 4. de ente quilicet concedat ens includi in quouis prædicato, negant dici in quid, primo. quia formaliter ens dicit existentiam accidentalẽ creaturis, & ideo Auicenna idem sentit, vt refert S. Thom 4 Metaph. lectione secunda, ergo non prædicatur in quid de omnibus rebus. sententia M. Soti, Caiet. & Auicen.

Secundo probatur, quia ens ex Aristot. 8. Metaphy. tex. 16. non oportet quod ponatur in definitione, quia nõ est nouus gradus, si ergo non est gradus essentiæ non prædicabitur essentialiter. Confirmatur, quia ad interrogationem factam quid est hoc, ineptè respondetur est ens, ergo non prædicatur in quid.

3 Ens accipitur dupliciter.

Pro explicatione notandum 3 ex M. Camel. vbi sup. ens dupliciter posse accipi, primo participialiter, & dicit actum existendi, scilicet, existens, secundo nominaliter, quatenus significat naturam rei existentis, seu essentiam possibilem existere, sicuti etiam viuens, primo accipitur participialiter, vt dicit actum viuendi, & sic pertinet ad prædicamentum qualitatis: secundo sumitur, vt nomen, vt dicit naturam rei viuentis, & pertinet ad prædicamentum substantiæ. Distinctio hæc entis reipsa est S. Thom. Caieta. Ferr. quidquid dicat Soto.

4 1. Cõcl.

Iam sit prima conclusio. 4 Si ens participialiter sumitur, de nulla creatura dicitur essentialiter, idque vult Auicenna, Alpharab Algazel. quos refert Caieta. ex Alber. Si vero sumitur nominaliter pro essentia, quæ potest existere, essentialis est cuicunque gradui ex Arist. supra S. Tho. Probatur, quia quod non est essentialiter ens, nequit esse pars, vel differentia intrinseca alicuius entis, nec est in re, ergo ens illo modo essentialiter de creatura dicitur essentialiter.

5 2. Cõcl.

Secundo, vt Caiet. latè probat cum passiones entis, scilicet, vnum, verum, &c. conueniant differentijs, v. g. rationali formaliter, cõuincitur necessa-

rio

rio includere ens essentialiter, cuius illę sunt passiones: & communiter de illis ens essentialiter prædicabitur illo modo.

1 2. Conc. Secunda conclusio.[1] Licet ens participialiter dicatur de creaturis accidentaliter, ens tamen nominaliter de omni ente dicitur in quid. Probatur, quia est de essentia omnium, ex prima conclusione, & intelligitur vt per se stans, ad ergo dicitur, vt dicatur in quid, de quo vide quæ diximus cap. de Genere Conclusio est habet. 4. Metaphy. q. 5. Aff. dilio. 1 Physi. q 4 & in hoc etiam inclinat Caieta. Fonsec. 4. Metaphy. c. 1. q. 5. Ferr. 1. contra gentes. cap. 25. licet tandiu dicat dici essentialiter, vide tabulam S. Thomæ verbo, ens.

6 3. Conc. Tertia conclusio.[6] Ens prædicatur quidditatiuè etiã de suis passionibus, hanc probat Mag. Cumel. facile & bene. Probatur tamen, nam vnum, quod est passio entis, dicit indiuisionem, ergo vel in sua ratione formali hoc tantum dicit, vel etiam dicit aliquid positiuum, sed non dicit tantum indiuisionem, quia nil poneret, & esset terminus priuatiuus, & quando prædicaretur Deus est vnus, nil prædicaretur de Deo formaliter, ergo dicit positiuum aliquid, illud nequit esse nisi ens, ergo: alias rationes affert Sonzi.

7 Soluuntur arg. Ad 1. Ad primã[7] respondetur quod ens nominaliter, formaliter non significat existentiam in recto, sed essentiã, quæ potest existere, licet nomẽ fit impositum ab existentia. quia aliud est id à quo, aliud vero id ad quod nomẽ imponitur, vt vox, lapis, à lasione pedis quam consignificat, sed potius lapidis naturam, quæ solet ledere pedes, vide Caiet. Ferr.

Ad 2. Ad secundum, ideo secundum omnes, ens nõ ponitur in definitione, quia non est nouus gradus, sed in quocunque gradu inclusum, quomodo autem nõ fit cum hoc augatio, in definitionibus dixi supra.

Ad confirmationem vide dicta, c. de Genere, arti. Vt dicitur genus dicitur in quid, per quod distinguatur à differentijs. Ad confirmat.

ARTICVLVS. V. & vltimus.

Vtrum accidens ad nouem prædicamenta sit vniuocum, vel analogum?

NOn est quæstio[1] de accidenti secũdũ intentionaliter sumpto, sic enim, vt bene M. Cumel. solutione ad septimum q. 11. par. supra q 13 arti. 5. ratio quinti prædicabilis vniuoca est nouem accidentium generibus. Sed quæstio est de accidenti sumpto primò intentionaliter, vt inquam dicit ens reale, quod non est substantia. 1 Sensus quæstionis explicatur

M. Soto[2] hic. q. 2. & tribuitur Herbeo, quodlibet 2. q. 7 dicit esse vniuocũ & probabiliter iudicat Cumel, licet nõ reijciat contrariam, non tamen est genus, quia non dicitur in quid, nec est extra essentiam differentiarum. 2 Prima opinio M. Soti.

Secunda sententia[3] Scoti, q. 11. prædicamentorum ad tertium propositũ dicit esse purè æquiuocum. 3 Secũda opinio Scoti.

Breuiter, vera sententia[4] est esse analogum, ita Sonzi. 4. Metaphy. q. 4. ad hc cãdum Vi quetius in summa libri de anima rationali, cap. 2. versũ de ente reali. Probatur primo ex Arist. 1. Topico. c. 13. vbi Niphus, Scholastica Veneta, & expositores, S. Tho. 1. Aethicor. lect. 6. dicente duobus prædicamentis nullum nomen esse vniuocum loquitur enim de reali significato, non de terminis secundæ intentionis, de quibus iam dixi. 4 Tertia opin. & vera.

Secun-

5 Probatur ratione.

Secundo, probatur 5 ratione sicut ens est essentiale omnibus, & transcendens, etiam accidens accidentibus, nilque illis proprium potest intelligi, ꝙ non sit aptum inhærere, quod est esse accidens, & sic etiam diceretur in quid, ex qua dependentia hæc analogia patet. Et quidem isti auctores videntur propriam vocem ignorare: implicat enim quod sit aliquid vniuocum, & non omino abstractum, cum ergo vniuocatio petat omnimodá abstractionem, accidens necessariò erit extra essentiam differentiarum, estque sententia Scoti de ente, ab omnibus impugnata.

6 Quod sit primum analogatum.

Tota autem difficultas est 6 de analogia dependentiæ, & attributionis. Vigerius ponit quantitatem primum analogatum, ad quæ cætera accidentia refert, dici attributè, sed videtur falsum, quia qualitas est illa perfectior, nec in communi pendet à quantitate, vt sit in angelis. Ideo alij qualitatem volunt esse primum analogatum, quia conuenit ratione superioris gradus, scilicet, substantiæ finitæ, quæ petit potentiam, quantitas verò ratione inferioris gradus, scilicet, corpus. Sed si hoc esset verum non vniuocarentur in qualitate, nobilitas, & tactus, quia hic essent ratione superioris gradus, vt pote animalis, illa verò ratione inferioris, qui est homo.

7 I. Cócl.

Vnde potius dicendum videtur 7 ꝙ quantitas sit primum analogatū, quia ab ea pendet omnis qualitas corporea, & ipsa nulla spirituali qualitate pendet, omnes etiam relationes, actiones, & passiones, vbi, & quando corporea, & situs, & habitus ab ea pendēt, vt à qualitate, actio, & passio, relationes, vbi, & quando, in spiritalibus. Quare primo ponatur quantitas, licet nō sit ad omnia primum, secundo qualitas, tertio relatio, quia hæc petit terminū & subiectum, illæ verò subiectum tantum: ad quantitatem vero, & qualitatem cætera reuocantur, vnde non est opus dare vnum primum analogatū, à quo omnia pendeant, sed satis est vt ad quantitatem, qualitatemque omnia reuocentur & pēdeant: & his mediantibus ad substantiam præter paucas relationes, & modos rei, & actiones, qualis est creatio, quæ infunt immediatè substantiæ.

8 2. Cócl.

Secundo dico 8 quod licet hoc satis sit cuidam ordini congruo prædicamentorum, non tamen sufficere ad dependentiæ analogiam accidentis ad nouem generalissima. Probatur, nam licet sit dependentia aliquarum qualitatum, actionum, &c. à quātitate, vel qualitate, aliarum tamen dependentia, id facit, vt accidēs ad illa sit analogum dependentiæ, non vero ad generalissima, quia nec quantitas in cōmuni à qualitate, nec hæc in communi à quantitate, nec actio Dei transēs vt creatio, quæ non est à corpore, nec relatio creaturarum ad Deum, ac per consequens earum generalissima, nō habent dependentiam à quātitate, vel qualitate.

Confirmatur.

Confirmatur, quia nec vbi in communi, & quando, vt reperiuntur etiā in Angelis, dicūt dependentiam à quātitate, nec quando à qualitate, nec vbi Angeli, cùm fiat ab eius intellectu, qui est qualitas, nil tamen dabitur à quo hæc in communi pendeant: habet ergo accidens analogiam transcendentiæ, non dependentiæ ad nouē generalissima, vt ens ad albedinem, & Angelum. Similiter accidens non est analogum ad nouem generalissima attributionis, quia omnia sunt in transeūte accidens, & respectus substātiæ erit ens, non vero accidēs hac analogia attributionis analogum. Primo quia (vt dictum est) omnia sunt interim fecè accidens. Secundo quia substantia, quæ ponitur primum analogatū est ens, non vero accidens.

9 Vlt. cōclusio.

Vltimo dico 9 etiam accidens completum

pletum est analogum ad nouem genera. Probatur, quia ex supra citatis nihil commune duobus prædicamentis est vniuocum essentiale, quia aliter sequitur quod sit genus, & consequēter nouem prædicamenta esse vnum, vt decem esset vnum, si eius esset genus.

Confirmatur. Confirmatur, quia ex 5. Metaphysi. tex. 12. quæ sunt vnum, vel sunt vnum numero, vel specie, vel genere, vel analogia, sed accidens completum in cōmuni est vnum, non numero, nec specie, ergo vel est vnum genere, vel analogum, vt dicimus.

Secūdo. Secundo, quia est dependentia inter aliqua accidētia, sed hæc ratio ad alia probat analogiam dependentiæ non ad nouem generalissima, ergo accidēs completum est analogum ad nouem genera.

Tertio. Tertio, quia accidens completum est transcendens ad generalissima, ergo est analogum, nam in modo intrinseco quantitatis, qui est esse totum integrale, intrinsecè includitur completa natura accidentis. Item relationis prædicamentalis modus est, vt totum suum esse sit ad aliud, ergo non habet pro genere accidens, quod non includit formaliter relationem prædicamentalem, aliter differentia non tota eius essentia esset ad aliud, similiter esse ab alio, quod est actio, recipi in aliquo, quod est passio, esse in loco ꝙ est vbi, & alia quæ sunt modi intrinseci generalissimorum. Ex ipsis terminis colligitur, respicere immediatè id, cuius sunt, non verò supponere cōmune genus, sed cum generalissimis esse synonima: nam differentiæ diuisiuæ generalissimorum, vt radix sustentans quantitatem, supponit radicem per se stāndi, similiter radix discursus supponit radicem sensus, vt patet, modi autem intrinseci generalissimorū secum afferunt, non supponunt rationem substantię, vel accidentis cōpleti.

10 Circa vltimum dictum[10] arguitur primo, nam accidens completum potest intelligi, ita vt in differentijs non claudatur, vt substantia potest intelligi, & vt communis ad partes, quomodo est analogum, & vt est generalissimum quomodo est vniuocum non inclusum in differentijs, idem de qualitate, & relatione, &c. ergo licet accidens possit sumi, vt transcendens, sumi potest etiam vt non transcendens, & vniuocum. Primū argumētum cōtra tertiam cōclusionē

Secundo, quia secundum multos ordo ad substantiam non est de essentia accidentis, ergo nec prædicabitur quidditatiuè, nec includitur in differentijs, sed erit vniuocum. Secundū

Tertio, quia hoc ipso quod sit transcendens, non erit genus, licet sit completum accidens, poterit ergo esse vniuocum. Tertiū.

Ad primum patet[11] ex dictis ibi accidens etiam completum trascendere modos intrinsecos nouem generalissimorum, quod non habet substantia, vt est genus, transcendere scilicet, suas differentias diuisiuas, quia sunt hæ, radices passionum, vt quantitatis corpus, intellectus spiritus, quæ differentiæ, vt patet, supponunt per se stare completum, idq; determinant, non includunt, vt generalissima, & hoc est esse generalissima, nec opus est vt accidens, vel ens completum, transcendant differentias inferiorum generū, hæ enim quia supponunt genus, quod contrahunt, non secum afferunt, non dicuntur tam completa entia, sed satis est vt sint transcendentia ad modos intrinsecos generalissimorum, vt accidens nō sit vniuocum nouem generibus. 11 Soluuntur arg. Ad 1.

Ad secundum, licet illa opinio sit falsa, & paucorum, & contra Aristot. (de quo alibi) tamen quæcunque fuerit essentia accidentis completi, quam commitatur, saltem aptitudinalis inhærentia transcendens est, & analoga. Ad 2.

Ad vltimum, bene probat eo ipso quod Ad vlti.

quod transcendat non esse genus, sed id est, quia destruitur vniuocatio, & non alia particula definitionis generis, vt patet ex dictis hic & arti. 2. huius quæstionis.

QVAESTIO. III.

De diuisione entis in decẽ genera vt in inferiora.

1 Disponitur quæstio.

Diuisio ista [1] ex dictis planè iam colligetur, de quo inquiruntur quinque ad pleniorem notitiã: primo, qualiter ens in sua inferiora partitur: secundo, si sufficienter in decem genera diuidatur: tertio, de his quæ communiter in prædicamentis collocantur: quarto, si naturæ in concreto, vel in abstracto in prædicamentis collocentur: quinto & vltimo, qualiter prædicamenta inter se differant.

ARTICVL. I.

Quomodo ens in sua inferiora diuidatur?

2 Explicatur quæstio.

Magnus campus profectò patet disputationis, Vtrũ diuisum [2] sit ens nominaliter, vel participialiter, id est, vt significat essentiam, vel existentiam, quod quidem petit, quæstionem de distinctione essentiæ, & existentiæ, quæ quamuis difficilis sit, quia tamen non est locus alius cõmodior ad illius disputationem, hic videnda est hæc quæstio.

QVAEST. VNICA. circa hunc articul. I.

Vtrum essentia distinguatur ab existentia & quomodo.

1 Pars affirmatiua est D. Tho. & aliorum distinguentium realiter.

Prima opinio dicit distingui realiter [1] quæ communiter tribuitur S. Thom. 1. par. quæst. 3 artic. 4. vbi magister Cunct, & 2. contra gen. cap 52. idem omnes alij Thomistæ, Caietanus de ente. cap. 5. quæst. 10. Capreol. in 1. dist. 8. q. 1. Scot. 2. 4. Metaph. quæst. 12 Iabel. 1. tract. de transcendentibus Ferr. 1. contra gen. vbi supra 4. Et tribuitur Boet lib. de hebdomad. dicente, in creatura aliud est esse, aliud id quod est, quia habent esse participatum. Impossibile vero est esse idem quod participat, & quod participatur.

Proba. tur 1.

Probatur primo, ratione essentiæ cõparatur ad existentiam, sicut potentia ad actum, quia essentia de se non habet esse, cùm possit illo carere, existit vero per existentiam: ergo est tanquam actualitas illius. Et ita videtur esse commune axioma: ergo distinguuntur realiter, quia non potest intelligi verus actus & potentia, sine distinctione reali.

Secũdo

Secundo, esse creaturæ debet esse receptum in alio, vel in essentia: ergo distinguitur realiter ab illa: nam esse receptum, est esse subsistés, esse primo subsistens, nullo modo est contractũ, quia cum sit vltima actualitas rei, nõ potest contrahi per aliquem terminũ actuantem: & ideo si non contrahitur per aliquod receptum, non habet vnde contrahatur, & ita esse irreceptum est omnino illimitatum: omne autem esse creaturæ est limitatum, & ita receptum: ergo distinguitur realiter à natura: nam inter recipiens & receptum realiter, debet esse realis distinctio.

Confirmatur.

Confirmatur, esse receptum est purus actus, quia non componit cum alio, in quo recipiatur, nec in alio quod

quod recipiat, cùm enim ipsum esse, sit vltima actualitas, non est in potentia ad recipiendum, esse vero creaturæ non est purus actus: ergo est esse receptum in essentia.

Confirmatur. Confirmatur secundo, si in Angelo, esse & essentia, non distinguerentur, ipsa substantia Angeli esset omnino simplex, & ita Angelus in sua substantia esset actus purus, potissima enim ratio ad probandum Deum esse actũ purum, infinitum & omnino simplicem, est quod Deus est ipsum esse in sua pura actualitate subsistens, non ergo hoc potest competere creaturis.

Argu. 3. Tertio, essentiæ creaturarum abstrahunt ab existentia, nam siue homo existat, siue non, semper essentia est eadem, quocirca essentia secundum se non habet causam efficientẽ, secundum D. August. 2. de liber. arbit. At existentiæ rerum, non abstrahunt ab existentia, & habent Deum pro causa efficiente: ergo distinguuntur realiter essentia & existentia, no enim vna & eadem res, potest esse necessaria & contingens, causata & non causata.

Confirmatur. Confirmatur, essentia creaturæ nõ est ens fictum, seu entis rationis, sed est verum ens reale, & vt sic, non includit entitatem existentiæ, imo potest intelligi sub oppposito illius, vel sub nõ existentia: dicit ergo entitatem distinctã ab existentia.

Argu. 4. Quarto, entitas essentiæ, est separabilis ab entitate existentiæ: ergo sunt duæ entitates realiter distinctæ, si enim esset vna entitas non posset vna esse sine alia, sicut non potest esse quãtitas sine figura: nõ enim potest Deus per se supplere modum fluere, sicut etiam per se, non potest supplere relationem sine fundamento. Antecedens vero patet ex eo quod verbum diuinum assumpsit naturam creatam, sine existentia creata; quod patet primo, quia assumpsit essentiam sine subsistẽtia creata: ergo sine existentia: par enim est ratio, cum vtraque sit modus. Secundò, nam ad hoc assumpt naturam creatam, vt illi communicaret esse proprium, & increatum: ergo assumpsit illam sine proprio esse. Tertio, quia aliàs Christus non esset simpliciter vnus, sed duo: nam sicut ens dicitur ab esse, ita illud est simpliciter vnum, quod habet vnum esse: si vero in Christo præter illud esse increatum, esset aliud creatum, haberet duo esse, quod pugnat cum Athanasio, sicut caro & anima, vnus est homo, ita, &c. imo est contra sextam Synodum generalem, actione 11. in Epistola Sophronij ibidem approbata, vbi dicitur habuisse existentiam vnam.

Confirmatur, nam si accidentia in Eucharistia habent existẽtiam vnam, ergo est separabilis. Confirmatur.

2 Secunda sententia Durandi & aliorũ.

Secunda opinio dicit non distingui realiter nec formaliter, sed tantum ratione ratiocinata. Ita Durandus in primo, dist. 8. quæstio. 2. Henri. quodlibet. 3 quæst. 9. & quodlib. 14 q. 6. & in Summa. 1. par. 9. quæst. articul. 27. quæst. 1. Gregor. in secundo dist. 1. quæst. 6. Gabriel in tertio, dist. 6. q. 2. & Major. ibidem Herbeus, quodlib. 7 quæst 9.

Proba. 1. Probatur primo, essentia, v.g Petri, præscindendo illam ab omni ratione formali, distincta illa vt sic, est extra causas: ergo illa vt sic, est existens: ergo non per existentiam formaliter distinctam, cum rem existere, nil aliud sit quàm esse extra causas. Antecedens patet, quia illa vt sic, est aliquid à parte rei: ergo illa vt sic, est existens: addẽ illa vt sic præcisa, terminat aliter actionem Dei, & eius cõseruationẽ, quam ab æterno terminabat: ergo aliter se habet, quam ab æterno se habebat, quia modo est extra causas, & non antea, præterea modo est actua-

liter

liter componens cum existentia vnũ totum, quod est ex se nos, sed implicat intelligi compositum extra causas, quem vtraque pars componens sit extra causas: ergo essentia & existentia, sunt extra causas, vt sunt partes componentes, sed vt sic sunt distinctæ: ergo ad inuicẽ sunt distinctæ, extra causas.

Confirmatur. Confirmatur, entitas essentiæ præcisæ, vel est entitas actu, & tunc sequitur quod ipsa præcisè sit extra causas, vel est entitas in potentia: & tunc sequitur, quod non sit extra causas: ergo implicat aliquam entitatem esse extra causas, quem hoc habeat ex sua propria formalitate.

Argu. 2. Secundo, ipse modus existentiæ, quẽ dicis formaliter distingui ab essentia, iamque esse extra causas, tũc sic, vel ille est extra causas per alium modum formaliter à se distinctum, & tũc daretur processus in infinitum, quod est absurdum, cùm existentia seipsa sit existens, sicut quantitas seipsa est extensa. tunc sic, ergo quemadmodũ intelligimus existentiam seipsa sine alio sele distincto formaliter, existere extra causas: ita possumus intelligere de ipsa essentia: ad hoc enim, parũ refert, si sit res vel modus rei, nam licet relatio sit modus rei, habet suam existentiam distinctam à se eo modo quo suum fundamentum.

Confirmatur. Confirmatur, nam sicut essentia, v. g. hominis, habet indifferentiam, ad esse vel non esse actu, ita ratio existendi, quæ est quædam essentia in communi habet indifferentiam ad esse vel non esse actu, vt patet de existentia Antichristi, quæ modo non ponitur, sed poste à ponetur in actu, sed existentia non requiritur: vt ponatur in actu alia existentia formaliter à se distincta, aliàs esset processus in infinitum: ergo nec ipsa essentia requirit aliquã rationem formalem à se distinctam, per quam ponatur in actu.

Tertio esse, & existentia distinguũ tur, ex natura rei: ergo sunt duo extrema talis distinctionis realis: ergo fundant relationẽ realem distinctionis: ergo quodlibet extremũ distinctum ab alio, est entitas actualis extra causas: relatio enim non est nisi inter extrema quæ actu sunt, cùm ergo relatio sit inter extrema duo distincta, debent habere distinctam actualitatem. Item illa essentia, vt intelligatur prius natura, quàm existentia, fundat relationẽ realem dependentiæ à Deo: ergo illa vt sic existit, quia nihil dependet à Deo, nisi secũdũ esse actuale, & habetur antecedẽs autẽ patet, quia omne quod est creatum pendet à Deo, sic autem se habet essentia, vt præcisa ab existentia, aliàs sola existentia creare tur, ergo, illa vt sic pendet à Deo. Argu. 3.

Confirmatur per solam negationẽ existẽtiæ, aufertur tota realitas essentiæ, ergo existentia includitur in formali realitate essentiæ, quia per negationẽ præcisam vnius rationis, tantum tollitur illa ratio precise, vt licet à parte rei, non possit esse substantia creata, sine vllo accidenti, tñ ex vi negationis accidentium, non negatur realitas substẽtiæ creatæ. Antecedens patet, quia negata existentia essentiæ, nõ manet entitas actu: ergo in potentia, & consequenter, non manet magis entitas, quam quælibet possibilis, quæ non est producta. Adde, quod per essentiam formaliter est extra nihil: ergo per illam formaliter existit. Confirmatur.

Quarto, quia aliàs sequeretur, quod existentia esset modus receptus in ipsa essentia, consequens est falsum, sequela vero tenet: nam modus per se cum non subsistat, debet recipi in cõposito subsistenti: item quia quæ sunt à parte rei distincta, non possunt constituere vnum, nisi per modum compositionis: compositio autem fit ex actu & potentia: ergo existentia se habet vt actus, essentia vero vt potentia Argu 4.

tentia illum recipiens: duo enim non efficiunt vnum, nisi vnum insit alteri, vel vtrumque tertio; hoc autem esse falsum patet, quia subiectū est prius natura, quam actus qui in eo recipitur, vt docet Aristot. hic tex. 52. ergo prius natura existit essentia, quam recipiat aliquem modū, omnis enim modus realis, & existens recipitur in potentia realiter existenti, implicat enim vt modus receptus in subiecto, tribuat sibi existere, cum ad hoc vt recipiatur similiter, supponat aliud existere, actus enim receptus, non tribuit potentiæ esse subiectum, sed supponit & consequenter ex se habere omnia intrinsece requisita ad esse subiectū, constat autem quod ad recipiendum actum realem extrinsecè, requiritur subiectum reale extra causas.

Confirmatur. Confirmatur ex essentia profluunt omnes passiones, & modi ipsius compositi: ergo & modus existentiæ si est formaliter distinctus, profluit ab essentia, reale autem reali profluit, & ita prius natura supponitur essentia actui, sine existentiam.

5 1 Conclusio ex natura rei essentia distinguitur ab existentia. Dico primo 3 relata omni operatione intellectus, ex ipsa natura rei, essentia distinguitur ab existentia, in hoc conueniunt Auctores primę opinionis, & alij quos statim referam, quod plane dixit Aristoteles, 1. & 2. Posterior. docens alteram esse quæstionem, an sit, aliam quid sit: & rursus, quid aliquid sit homo, aliud est quem hominem esse. 2. Poster. 3. & subdit, esse nullius rei est substantia, id est, essentia, hoc idem ad animus probant rationes primæ opinionis. Sed præterea patet primo: essentia vt hic, abstrahitur à re existente vel non existente, v.g. à leone possibili, & leone existente, sed distinguitur formaliter à leone possibili, ergo magis ab existente: nam sicut leo ratione suæ essentiæ particularis, addit aliquid supra ens, quod non continetur in conceptu entis: ita & ratione suæ existentiæ, quidquid magis de hac peculiari ratione probat M. Cumel 1. p. q. 3. arti. 4. concl. viti. Secundo à parte rei datur vna ratio existentiæ, communis omnibus rebus, quæ sunt extra causas, & abstracta ab earum essentijs: ergo à parte rei distinguit ab illis, ideo ens formaliter distinguitur ab inferioribus: antecedens patet, quia datur ratio communis essentiæ & entis: ergo, & ratio communis existentiæ: nam ens dicit id quod potest existere: ergo, sicut prædicatur in communi potentia, ita poterit prædicari actus, & sicut omnes res conueniūt in hoc quod est, posse existere, ita omnes quæ sunt extra causas conueniunt in hoc quod existunt, tum sic, in ratione existentię conueniūt à parte rei, leo & equus, & in ratione essentiæ, differunt à parte rei, modo explicato, quæstionibus vniuersalibus, ergo ratio essentiæ, & ratio existētiæ, differūt à parte rei: implicat n. per idē omnino, per quod cōueniūt à parte rei, per id à parte rei differre. Proba. 1 Proba. 2 Tertio, si essent idem formaliter, essentia & esse, essent etiam idem essentialiter, quod enim differt formaliter, differt per definitionem, atque adeò essentialiter, ergo econtra, &c. Consequens est falsum, quia existentia non est de essentia nisi ipsius Dei, qui cùm sit prima omnium causarum (vt dicetur) non potest illum esse ab alio recipere: vnde D. Hilarius 6. de Trinitate, docet in solo Deo existentiam ad essentiam pertinere. Idem Auicenna 5. Metaph. c. 1. & commento 1. Posteriorum c. 4. & hinc sumitur alia ratio, quia quę in Deo fiūt vnita, propter eius summam simplicitatem, sunt in creaturis diuisa: in Deo autem essentia & existentia distinguuntur ratione ratiocinata, ergo maior distinctio concedenda est in creaturis. Item cū existentia sit extra essentiam, potest cō capi sine integra essentia, & essentia nō cō Proba. 3

cepta, in conceptu autem quidditatiuo, includitur tota ratio formalis rei: ergo tota ratio formalis essẽtiæ creatæ absque existentia, aliter non posset Deus vnam ab alia separare.

Proba-tur 4. Quarto, res possibilis non habet aliquem modum realem, cum esse existens, ergo existentia est aliquis modus realis supra ipsam rem. Dices, rẽ possibilem non esse ens, atque adeò nihil habet, sed contra: nam intelligitur ipsa essentia rei secundum se, abstrahendo à tempore, cùm autem concipio illam existentẽ, concipio aliquid reale, quod non concipiebam de sola essentia: nam homo in actu & in potẽtia habet eandem definitionem, & nõ eandem existentiam: ergo existentia est extra definitionem essentiæ: ergo extra eius rationem formalem.

Confir-matur. Confirmatur, nulla res potest intelligi, cum oppositio eius, cum quo est idem formaliter, essentia autem potest intelligi cum negatione existẽtiæ cum constet ex. g. essentiam rei præteritæ. Item quia alias etiam substãtia esset idem formaliter cum essentia, cum sit etiam quidam modus illius consequens tamẽ est talium, ergo, &c.

4 à. Conc. Essentia distinguitur ab existentia, vt res & modus illius. Dico secundo, 4 essentia nõ distinguitur, tanquã res à re ab existentia, sed tanquã res, & modus illius: in hac cõueniunt auctores sectæ, cuius hæc opinionis, & specialiter illam tenet alij, qui admittut distingui ex natura rei, ita Auersa. 7. Meta. Scot. in 1. dist. 36. q. 3 & in 3. d 6. q 1 & in 4. d 1. q. 1. ar. 3. Nimph. 4. Meta. & M. Soto. 2. Phi. q. 2. ar. 1. & in 4. d 10. q. 12. Perey 6. Phyl. c 15. Toletus. & alij Iuniores, hæc vt minimum communiter arguũt secundæ opinionis.

5 Toletus & Perey Proba. 1 Sed probatur primo, quia ea quæ sunt distincta realiter, possunt adinuicem separari, præsertim cum neutrum nihil includat alterius: essentia autem & existentia non possunt adinuicem separari, esset enim non potest cõseruari sine existentia: implicat enim esse extra causas sine ratione formali essendi extra illas, quæ est existentia, nam ens actu nihil aliud est quàm ens extra causas. Rursus, existentia non potest manere sine essentia, nec econtra, quia modus intrinsecus ita est esse, quod sit sine eo cuius est modus.

Confirmatur, si entitas essentiæ secluso existentia, est entitas actualis, sequeretur quod ab æterno esset aliqua entitas realis sine vlla causa effectiua, cùm Deus non creet ab æterno, consequens est absurdum. Secundo, si existentia est alia res distincta ab essentia ergo est ens completum sicut ipsa, ergo sicut essentia præscindendo ab existentia ponitur in recta linea, & habet suas passiones, ita etiam existẽtia præscindẽdo ab essentia, erit quædã quiditas in recta linea & habens suas passiones. Item, ergo etiam ipsa existentia requirit aliam existentiam.

Confir. Prob. 2.

Cõfirmatur, singularitas non distinguitur realiter à natura nec figura à quantitate, cum neque existentia ab essentia nisi ex ratione est modus virtualiter terminans materiam, ita figura quantitatem, & singularitas naturam: quod autem non modus, patet, quia esse negatur ab essentia secluso intellectu, & non vt res à re: ergo vt res & modus, hanc eandem conclusionem defendit M. Zumel, vbi supra.

Confir.

6 Soluuntur arg. primæ opinio. Ad 1. Ad argumenta primæ opinionis 6 ad primum dicendum, essentiam & esse non se habere, vt res, tanquã actũ & potentiam receptam, sed tãtum se habent, vt res existens in actu & potẽtia obiectiue: nam essentia de se, secluso existentia, non dicit entitatẽ actualem, sed potentialem, & existendo fit actualis, non per receptionem alterius actus in aliqua potentia, sed tantũ per hoc quod illa entitas, quæ erat in potentia, ponitur in actu vna & eadẽ virtute agentis, & hoc sine compositione plurium entitatum: nam vna & eadem essentitas, quæ nunc est actu, & ante

& antea erat in potentia, & solus modus essendi est diuersus, qui modus in abstracto consideratus, dicitur existentia, & comparatur ad essentiam, non vt actus receptus in illa, sed vt quidam modus, & terminans constituens essentiam, in esse entitatis actualis, ideoq; fuit dici, quod est vltima actualitas rei, & posset etiam dici: prima quia est id quo primo res in actu entitatiuo constituitur, quod autem sit potentia obiectiua infra patebit.

Ad 2. Ad secundum, esse creaturę, non est receptum in alio, tanquam in subiecto, sed sufficit esse receptum in alio, tanquam ab efficiente, & communicatur tale esse, quod tantum est, vt tale esse sit limitatum: vnde sequitur quod esse Dei sit illimitatum & infinitum, quia est ipsum esse per essentiam, & non per participationem, ideoq; quid quid perfectionis imaginari potest sub latitudine entis, continetur in esse Dei: creatura autem est finita, quia est ad certam participationem diuini esse, quod vnaquæque res participat, iuxta mensuram & capacitatem suæ naturæ, vt lapis participat esse, vsque ad talem gradum, in latitudine corporis, quia natura lapidis non transcendit gradum illum, homo vero participat perfectius esse, quia eius natura est constituta in altiori gradu: cur autem haec res postulet in sua natura tantæ perfectionem: alia vero maiorem, &c. hoc non habet causam à priori: sed ideo sic est, quia talis est natura eius rei. cur verò tales sint rerum naturæ, primum principium est sine causa, vnde infertur quod esse vt sic, non dicit actum ita vltimum in perfectione, vt intra latitudinem illius, non possit dari magis & minus perfectum esse. Existentia enim Angeli perfectior est quàm lapidis, cum illa sit spiritualis, haec materialis, & quia actus proportionatur potentię ita perfectiori essentiæ, perfectius esse tribuendum est.

Ad confirmationem, vt aliquid sit purus actus, non tantùm requiritur q̃ non sit compositum ex actu & potentia: sed etiam requiritur vt omnem potentiam excludat: esse autem creaturæ, quamuis non sit receptū in alio: est tamen receptum ab alio, & ex se posset non esse: ideoque multum habet mixtum potentialitatis, saltem obiectiuè, & sic patet ad aliam confirmationem. Ad confirma.

Ad 3. Ad tertium dicendum, quod in essentia abstracta ab existentia, non manet entitas aliqua actualis, sed tantùm manet esse in potentia: ideoque non requirit causam efficientem actualiter, sed possibiliter, sed contra: nam de homine non existente verificatur quod sit animal rationale: hæc ergo definitio competit alicui, quod habet verā entitatem. Propter hoc aliqui asserunt dari aliquas propositiones, quas vocant sempiternæ veritatis: ita Arist. 1. Poster. cap. 1. D. August. 2 de libero arbitrio, c. 8. & 4 lib. super Genesim. S. Thom de veritate. art 1. & 9. Albertus in postpræd c. 9 Sent. 2, 9. Metaphy. q 3. Sed hoc diuersissimè explicatur: nam aliqui hoc modo intelligunt, homo est animal, id est, possibiliter, est animal, sed hoc modo etiá propositiones accidentales essent semper veræ, alij, in se sub conditionato, id est, si homo est debet esse animal, sed neque hoc sufficit: nam veritas illius propositionis, consistit in necessaria vnione extremorum, non vero in bonitate consequentiæ, vt in propositione conditionali: sunt ergo illæ propositiones veræ, quia habent verū esse, nō enim accipitur pro actu existendi in rerum natura, sed tantùm ad significandam necessariam vnionem extremorum, quod Summulistæ dicunt verbum absolui à tempore. Ad 4. Ad quartū dicēdū humanitatē Christi dñi, habere suā propriā existentiā, quia vt præcisa à Verbo diuino, est entitas actualis, & ita

existens, nec potest intelligi, q̃ vna entitas sit extra causas, per id per quod, alia est extra causas: idem nam verbũ assumpsit humanitatem creatam, & ita existentem quæ nõ terminat creationem, nisi secundum existentiam, nõ tamẽ assumpsit humanitatẽ subsistentem sed ad hoc sibi eam vniuit, vt ei communicaret subsistentiam, quare autem non potuit simul communicare existentiam, licet mediante, neq; ex eo quod humanitas habeat istam existentiam distinctam à Verbo, sequitur in Christo esse duplex esse, sed vnum totale, sicut in homine est existentia materiæ, distincta ab existẽtia formæ, &c. ad illud Concilii, dico, loqui contra Paulum Samosatensem, & contra Nestorium, qui vt ibidem ante illa verba, In mente refertur, asserebant naturam humanam Christi, priusquam poterat habere existentiam in se, quã Verbum vniretur: desinitur ergo ibidem, humanitatem Christi nõ in seipsa præexistere priusquã vniretur Verbo, quod autẽ ait, in illo habere existentiam vnam, potius opponit humanitatem habere de se existentiam, sed non in se subsistentem, sed in Verbo, vel nomine subsistentiæ vtitur existentia, vt communiter fit in Conciliis, de quo alibi.

Ad confirmat. Ad confirmationẽ, accidentia in Eucharistia seruant eandem existentiã, sed non eundem modum, de quo infra.

Soluuntur argumenta secundæ opinionis, Ad primum dicendum, esse tam, præscindendo ab omni ratione formaliter distincta, non esse extra causas, sicut quantitas præscindendo ab omni ratione formaliter distincta, non est figurata, sed sicut illa à parte rei est figurata, per rationem à se distinctam, ita essentia est existens per rationem formalem à se distinctam. Et cum dicis, illa vt sic præcisa est aliquid reale, distingo vel essentiale, tunc concedo vel actuale tunc respondeo, ipsam essentiã præcisam specificatiue, esse entitatem actualem, non verò reduplicatiue, id est, ipsa essentia est extra causas, sed non formaliter, eo quod essentia est, sed eo quod habet existẽtiam. Adiunctam dicit non dari quãtitas a parte rei, quæ non sit terminata quia implicat intelligere quantitatem finitam nec termino, se habet hoc nõ habet à se, sed à figura, & ita patet, quo modo aliter se habeat modo essentia quam ab æterno, quia modo est entitas actualis, media tempore illo modo, non vero antea, ad aliud.

Respondeo illam non esse propriè compositionem ex potentia reali, & actu reali, sed ex potentia obiectiua, & vltima actuatione (vt dictum est) & ideo non requiritur vtrinque extremum, vt præcium ab alio existere, sed sufficit vt vnum existat per aliud de quo modo adiacemus aliquas entitates.

Ad confirmat. Ad confirmationẽ patet, ex dictis quòd essentia non participat esse entitas actu, sed id non habet à se, sicut substantia lapidis præcisa, est extensa, sed à ratione formaliter à se distincta, ex eo autem quod id nõ habeat à sua formalitate, non sequitur quod non sit extensa in ordine ad locum, similiter ex eo quod essentia non habet à se existere, non sequitur quod sit non existens, atque adeo in pura potentia, sed quod ex sua præcisa formalitate esset in pura potentia, si nõ adesset alius modus.

Ad 2. Ad secundum, dico existentiam non existere, sed esse id quo aliud existit, & consequenter dicitur ipsa aliquo modo existere, quia est in re existente, & ideo non requiritur alia existentia, qua ista modo existat, sicut actio, non fit, sed est quo aliquid fit, essentia enim requirit non tam formaliter distinctam per quem existat, quia est ipsum existens. Licet autem relatio habeat

habeat suam existentiam distinctam à fundamento, hoc ideo est, quia ipsa non est ratio formalis existendi, sed

8 Replica tur. referendi, sed cõtra 8 licet relatio, v. g. similitudinis, sit ratio formaliter tribuens, fundamento esse simile, ipsa tamen est alteri relationi similis, non per seipsam, sed per aliam distinctam realiter: ergo similiter existentia erit existens, per aliam existentiam: nam sicut relatio potest denominari similis, ita existentia potest denominari existens: ipsa enim verè est extra causas, cum sit extra nihil, & existentia Antichristi modo non denominatur existens, sed possibilis, & postea denominabitur existens.

9 Respon. Respondeo, 9 relatio similitudinis non se denominat similem, quia esse formaliter similem, non resultat ex seipsa solum, sed ex alio extremo scilicet ex termino, qui si pereat, perijt relatio: at existentia neque in suo effectu formali, neque in sua denominatione, pendet ab alio extrinseco, imo nec se denominat absolutè existens, sed id quo aliud existit, & idem contingit in subsistentia, de qua infra.

Ad confirma. Ad confirmandum existentia, prior loquendo nõ est indifferens ad esse, & non esse sicut homo non est indifferens, ad esse & non esse hominem, quod autem ipsum existere, aliquando ponatur à parte rei, aliquando nõ, non est propter indifferentiam ipsius, sed totius essentiæ, verbi gratia, hominis, sed contra

10 Replic. 10 sicut natura individui Antichristi, est modo in potentia, ad existendum vt quo, & non in actu, ita & existentia individua illius, est in potentia vt quo, id est, vt actualiter sit ratio existendi alteri, & non in tali actu: ergo ad hoc vt talis individua existentia ponatur in suo actu, requiritur alius modus, sicut vt ponatur natura in suo actu: dices, ad hoc sufficere actionem producentis, & non requiri aliam rationem formalem, idem dicam ego de natura: addo quod modo non quærimus, à quo ponatur in actu, sed per quid postea sit in actu, ea ratio quæ modo est in potentia.

Respondeo 11 distinctum esse, poni naturam extra causas, & esse naturã extra causas, primum tribuitur actioni agentis, in genere causæ efficientis: secundum tribuitur modo ipsius naturæ, quæ est existentia ista enim in genere, causæ formalis, est extra causas: vnde actio agentis terminatur ad ponendam naturam extra causas, mediante hoc modo, ipse autem modus non est ponibilis in actu per se, sed cõsequenter ad positionem naturæ, cuius est modus, & ita pendet natura vt ponatur extra causas à causa efficiẽti, quæ est agens, & etiam à causa formali, quæ est modus: modus autem à causa efficienti tantùm, & non à causa formali, quia dando suum effectũ formalem naturæ, etiam formaliter se denominat, vt dictum est de quantitate, vnde essentia istius modi nõ est quod sit extra causas, aliàs non possemus intelligere rationem formalem illius, vt possibilem tantùm, sed essentia ei⁹ est, quod sit ratio per quã aliud est extra causas: atque adeò possumus illum intelligere, sine eo quod intelligamus illum modum extra causas.

11 Respon.

Sed contra 12 præscindendo essentiam istius modi, per quem Petrus est extra causas: & consideremus illũ in Petro, sicut ipsum Petrum antequam existat, tunc sic, esse istum modum extra causas, vel est quid reale in ipso, vel non, si non ergo, nec actu esse extra causas erit aliquid reale in ipso Petro, item euidens est quod illud quod est actu esse extra causas, est aliquid quod non erit in modo possibili, & nõ aliquid rationis, ergo aliquid reale, tunc sic, vel est aliquid reale de quidditate istius modi, vel extra quidditatem illius, non primũ. quia sic semper

12 Replic.

esset extra causas actu, & nunquã posse mus illum intelligere in potentia: ergo non est de quidditate. Præterea ergo existentia est extra causas, per aliquid quod sit extra quidditatẽ ipsius, cum illud sit reale & non de quidditate, vt probatũ est, rursus ista ratio formalis, per quam modus ille est extra causas, vel est de eius essentia, vel non, si primum ergo semper est, si secundũ ergo per aliud reale, & sic in infinitũ.

13 Respon. Respondeo[13] natura esse extra causas, mediãte isto modo est aliquod reale de nouo, & supra naturam possibilem, & supra naturam præcise, atque adeò est aliquid de nouo, supra modũ possibilem, non quia intelligamus aliquid reale in ipso, quod non intelligebamus in modo possibili, sed quia intelligimus naturam de nouo terminatã per illum, sicut rem esse productã, dicit rẽ & dicit productionem de nouo, non tamen dicit aliũ modũ, per quem productio sit producta: vnde solum per id significatur respectus quidam, quo cõnotatur actio agentis ponentis, extra causam hominem, & cõsequenter per istum modum.

14 Replic. Dices[14] ideo subsistentia requirit aliam rationem formalem, per quã sit extra causas, quia non habet ex sua quidditate, esse extra illas, sed totus existentia, non habet ex sua quidditate, esse extra causas, ergo requirit aliã rationem formalem, per quam formaliter sit extra illas.

15 Respon. Respondeo[15] negando consequentiã, sicut licet subsistẽtia indigeat actione, per quam producatur: ipsa tamen actio non indiget alia actione, quia substantia non habet id, ex sua quidditate, vt quod, vel vt quo, sic autem modus licet nõ habeat ex sua essẽtia, vt habet tamen vt quo, id est, dãdi esse extra causas, atque adeo per id quod absolutè existit, suo etiam modo existit ille modus, vnde non apprehenditur vt potens existere, tanquã quod, sed tanquam quo, & ideo non est capax alterius existentiæ, imo nec coniunctũ essentiæ, & existẽtiæ rei possibilis apprehenditur, vt possibile, tãquam quod, sed ex parte essentiæ tãquã quod, ex parte vero existentiæ, tanquam quo.

Ad tertium, ad relationem realem sufficit, vt extrema sint à parte rei, & distincta, licet vnum, vt præcisum ab alio non habeat à se existentiam, sed ab illo, sicut multi glossant opinionẽ, D. Tho. de existentia materiæ per formam, quæ tamen possunt referri ad intuicẽ, & licet negaretur distinctio realis, nihil ad rem: ad aliud dico id quod præscindit ab existentia etiam abstrahit ab actuali dependentia à Deo. Ad 3.

Ad confirmationem non magis tollitur per negationem existentiæ realitas essentiæ secundum se, quam per negationem figuræ, realitas quantitatis secundum se, non enim aufertur secũdum quidditatem, vt sic, quæ est propria essentiæ, quamuis illa non sit extra nihil actuale, nisi per existentiam. Ad confirmat.

Ad quartum dicendum, existentiã non esse proprie actum receptum in essentia, cùm non suppona potentiã realem, sed tantum obiectuam, & ita non est propriè compositi (vt dictum est) partũ ex actu vltimo terminante, & ex essentia per illum terminata, quare in rigore, essentia non est priùs natura, cum existentia, cum in nullo proprio genere causæ præcedat illam, vel posset dici, quod in diuerso genere causæ, essentia & existentia se præcedunt, sicut creatio vel transubstantiatio, vt ho. 5. huius dicitur quæ in vno genere causæ est prior suo termino, & in alio posterior, tã quatenus est id quo terminus fit, est prior illo in genere causæ effectiuæ, vel formalis, at quatenus subiectatur in illo: est enim accidens, & nõ habet aliud subiectum, est posterior illo in genere causæ materialis, similiter existentia, vt est id quo ponitur extra causas essentia, est Ad 4.

prior

prior illa in genere causę formalis: vt vero est in illa tanquam in subiecto, est posterior, quasi in genere causę materialis, & ita sicut non est inconueniens, quod creatura quæ habet esse per creationem, sit prior illa in genere causæ materialis, ita nec vt essentia quæ habet esse actuale per existentiã, sit prior aliquo modo, quàm illa, & sicut nõ potest intelligi essentia, vt ens actuale, nisi vt terminata per existentiam, ita nec potest intelligi, nisi vt terminans productionem: est etiã ad hoc alia instantia, in relatione actualis dependentiæ à Deo, &c.

Ad confirmat. Ad cõfirmationẽ respondeo, nihil profluere ab essentia, nisi vt iam actuata per existentiam, atque adeò existẽtia non profluit ab illa, sed potius se habet vt ratio qua, essentia determinat productionem sui, aliàs essentia seipsam produceret, si esset causa effectiua sui esse, de quo optimè Sonz. 4 Meta. q. 12. & 5. Meta. q. 5. ad primum. Et ferè omnia argu. quæ posita sint, probant de substantia: de qua tamen certius videtur ex natura rei distingui ab essentia, de quo infra, imo si recte perpendantur aliqua, habent vim in omni opinione, si enim essentia existit per existentiã, ratione ratiocinata distincta, cur non ipsa existentia existet per aliam existẽtiam ratione etiam ratiocinata à se distincta? non est autem minus inconueniẽs, imo etiam maius, cõcedere processum in infinitum in realitatibus, ratione ratiocinata, quã formaliter distinctis, & sic possunt alia argumenta proportionaliter applicari, pro maiori tamen intelligentia.

Dubitabis primo quid sit existẽtia, & quomodo se habeat cum essentia.

Dub. POsita distinctione formali, inter essentiam & existentiam, non facile est intelligere quomodo se habeant inter se: quidam asserunt existẽtiam esse quoddam accidens receptũ in creaturis, per quod extra nihil existunt. Probatur, 16 non est materia neque forma rei naturalis nec compositum, neq; vniuersitatis: ergo est accidens. Secundo informat totam substantiam cuius est: tota enim substantia est existẽs: ergo. Tertio quidquid intelligitur aduenire toti substantiæ iam cõstitutæ, est accidens illius, quia ita se habet existentia cum sit extra conceptũ totius substãtię, ergo. Quarto, non distinguitur à duratione, ergo est accidens.

16 Quod sit accidens receptũ in creaturis. Probatur 4.

Breuiter dico primo 17 & colligitur ex dictis supra, existentia est, quid reale, quia per eam fit ens realiter existens, sine vlla operatione intellectus.

17 1. Conc. Existentia est quid reale.

Dico secundo 18 existentia est quid intrinsecum rei existenti, ita vt existere non solum sit, vt quidam putarunt: denominatio extrinseca, quatenus res creatæ à Deo conseruantur, vt refert Bañes, 1. par. quæst. 3. articu. 4 dub. 1 articuli tertij, sicut esse cognitum, vel esse visum, sed sit entitas connecta, & propria rei existentis: quo pacto albedo dicitur intrinseca corpori, quia non est sola denominatio extrinseca, conclusio est communis, & probari solet, quia ininteligibile est, quo pacto res, quæ tantum erat in potentia, atque adeo actu erat nihil, ex non ente fiat ens in actu, nisi per quid intrinsecum, sed profectò ratio non vrget absolutè, quia res poterat produci & conseruari, quo ad essentiam, sine existentia connecta, vt isti docebant, ratio ergo est, quia perfectus modus essendi in rerum natura, & possibilis creaturæ, est per existentiam connectam & intrinsecam, ergo talis illis conceditur.

18 2. Conc.

Dico tertio 19 existentia abstrahit ab entitate accidentali & substantiali,

19 3. Cõcl.

ita vt existentia accidentium sit accidentalis, existẽtia vero substantiæ, substãtialis, patet, quia consonum rationi est, vt existentia quæ (vt dicam statim) est completum, & quasi vltima actualitas essentiæ, talis sit in ratione existentiæ, qualis est sua essentia in ratione essentiæ.

20 4. Conc. Confirmatur, quia existentia substantiæ in probabili opinione est subsistentia, vt dicetur, per quã fit ens per se, & per se operãs. quæ est magna perfectio, fateor existentiam posse dici rei creatæ, accidens verbaliter, quod accidat ei existere.

Dico quarto 2° existentia propriè non est forma informans essentiam, nec potentia ab ea informata, sed est modus illius, habẽs se quasi terminus contrahens, ac terminans, & quasi substinens ipsam essentiam, ne redigatur in nihilũ: patet, quia aliàs in nulla opinione posset dici, quid creatum existere existentia Verbi diuini, quod neque informare, neque informari potest. Secundum vero. Satis demonstratum est ex solutionibus argumentorum primæ & secundæ opinionis suprà posita. Dices 3° illa terminatio ad quod genus causæ pertinet?

21 Ad quod genus causæ pertineat terminatio existentiæ.

Respondeo ad genus causæ rationalis remota imperfectione quæ consistit in informatione passiua: habet ergo id quod perfectum est in causa materiali, quod est ipsa informare, subsistentare formã, & caret imperfectione illa, quæ est informari, actuari, & perfici, quod arguit imperfectionem in re, quæ ita perficitur, & actuatur per formam, vel per aliud simile: vnde sequitur existentiã non esse materiam neque formam, neque vnionẽ, sed actualitatẽ illam, qua entitas quæ ex se non est existentia, existit, modo suprà explicato: qualiter autem in diuerso genere causæ, intelligatur existentia præcedenter consequens formam, dictum est.

Ex dictis infero, cum Capre in 1. d. 8. q. 1. Caiet. de ente. c. 8. q. 11 ad. 8. existentiam substantiæ, reduci ad genus substantiæ, accidentis vero ad prædicamentum accidentis, existẽtiam vero in communi, esse analogum ad illas existentias, & existentiam Dei, eo modo quo ens, quæ reductio non est imperfecti ad perfectius, sed potius complementi ad id quod sine tali cõplemento non poterat esse connaturaliter actu extra causas, ideoq; dicitur vltima actualitas, non quia sit vltima in generatione, vt docet Caiet. suprà. Nihil enim potest generari prius quã detur eius existentia, vt constat, sed dicitur vltima, vt docet S. Tho. q. vnica de anima, art. 6. ad secundum, desit, suprema, & excellentissima, qua posita res intelligitur omnino perfecta substãtialiter, in quo sensu, 1. p. q. 4. art. 2. ad tertium, existentiam ad essentiam comparat, vt actũ ad potentiã, receptum & recipiens, modo explicato. Hoc idem sentit Scot. in 3. dist. 2. quæst. 3. dicens esse existentiæ non habere propriasdifferentias alias à differentijs essentiæ: probat, quia alioquin oportet poni propriam coordinationem existentiarum, distinctam à coordinatione essentiarum. Corol. 8.

Ad primum 22 nego consequentiã, vt patet ex tertia conclusione, aliàs similiter concluderetur, personalitatẽ esse accidens, illa vero quæ numerantur in antecedenti sunt quæ pertinent ad essentiã rei naturalis, vt distinguitur ab existentia. Ad secundum nego antecedens, sed terminat ac complet, vt dicit 3. conclusio Ad tertium, quid quid aduenit enti completo existenti, id quidem est accidens: existentia autem non ita aduenit, sed potius est qua ipsum ens seu substantia fit actu existens. Ad quartum, duratio & existẽtia ex natura rei, aut saltem ratione nostra distinguitur, idq; satis est, vt pertineant ad diuersa genera. 22 Soluuntur arg. Ad 1. Ad 2. Ad 3. Ad 4.

Sed

Dub. *Sed secundò dubitabis.*

23 Pars affirmatiua suadetur. 1.

COnsequenter pro complemẽto huius an in creaturis existentia absolute sit perfectior essentia. Bañes. 1. parte q 3. ar. 4. dub. 3 affirmat; primò, [23] ex Dyoni. c. 1. de diuinis nominibus, vbi ait inter omnes perfectiones, quas à Deo suscepimus, esse quid maius, & Arist. 8. ethic. c. 11. dicit patrem maius conferre beneficium in filios, quam rex in subditos: est enim, inquit, essendi causa pater, quod maximum esse certum est: & S. Thom. 1. p. q. 4. art. 1. ad. 3. & de veritate. q 8. art. 1. id videtur docere expresse: secundò, esse comparatur ad essentiam sicut actus & vltima actualitas, & perfectio, ad potentiam, & perfectibile: tertio, essentia, sine existentia, est ens omnino in potentia, & actu nihil, per existentiam verò, fit ens in actu: quartò, quod in Deo intelligitur vt perfectissimum est esse. & ideò id solet afferri, vt quod maximè manifestat excellentiã Dei, ideò dicitur, ego sum, &c. quintò, perfectissimæ causæ perfectissimus debet tribui effectus, primo & per se ab illo procedens, sed proprius & primus effectus Dei, est esse creaturarum, cuius terminus à quo, est non esse: ex 6. quia omnia dicuntur appetere esse, quasi id sit maximè appetibile, atque ideò maximum bonum, ergo idẽ quod prius.

2 3 4 5 6

24 Cõclus. absolutè essentia est perfectior existẽtia.

Dicendum [24] tamen absolutè essentiam perfectiorem esse existentia, hanc tenet Scot. in 7. d. 1. q. 1. Sonzi. 4. Metaphy q. 3. Ferra. 1. contra gentes. c. 18. M. Zumel, vbi supra, quam solam ponit pro corollario, & alij multi Thomistæ colligunt, vbi supra, imò iuniores M. tam physici lib. 4. c. 2. q. 7. a. 1. secundum, dicunt existentiam non esse bonam, neque appetibilem, nisi ratione essentiæ, quamuis secundum quid illã excedat, quatenus per illam essentia sit extra nihil: & quidẽ in nostra opinione euidens est, quia modus imperfectior est re, cuius est modus natura sua, constat autem existentiam modificare essentiam, illam terminando, &c. solet etiam probari generaliter, in omni opinione multipliciter, sed debilibus rationibus, ideò prætereo, & probo secundò, quia omnes philosophi ex perfectione essentiæ, seu quidditatis, quæ definitione comprehenditur, existimarunt â priori demonstrari gradum perfectionis, quæ cuique competit reliquarum entitatum.

Tertiò, essentiæ rerum, non sunt propter existentias, sed potius contra, existentiæ videntur esse propter essentias. vt enim in rerum natura detur actu animal rationale, ideò tribuitur ei existentia, non contra. Prob. 3.

Confirmatur, hæc est bona causalis existentia hominis est perfectior existentia equi, quia essentia hominis est perfectior, non contra, nisi quasi à posteriori. Corol.

Quartò, id perfectius videtur in quouis ente, quod est de cõceptu quidditatiuo illius in recto, siue illud existat, siue non: at essentia & non existẽtia est de conceptu quidditatiuo illius: ergo, &c. Prob. 4.

Vltimò, verbum diuinum perfectissimè fuit homo vtuoce nobiscum: at si existẽtia in homine esset perfectior essentia in opinione S. Thomquam defendit Bañes. & probabili satis, defuisset illi quod perfectius est in homine, quod asserere videtur absurdum. Prob. vl.

Confirmatur, subsistentia est essentia quædam perfectissima, vt dicetur & constat. Christus autem secundum fidem non habuit subsistentiam propriam: ergo, defuisset illi quod perfectius est in homine. Confir.

25 Soluuntur arg. ad 1.

Ad primum [25] respondeo Dyoni. & Arist. loqui de esse simpliciter, seu subsistentiali cõparato ad reliqua esse

accidentalia, quasi dicant, maius est esse hominem, quam esse sapientem, album, &c. huiusmodi autem testimoniũ S. Tho videtur vrgens, quia expresse comparat essentiæ ipsam existẽtiam, sed potest dici S. Thom. tantum modo docere existentiam esse perfectissimam, quatenus includit omnia, eo quod eo ipso quod aliquid intelligitur existens, intelligitur claudere in se & continere essentiam: non tamẽ è cõtra. Quando intelligitur ens, secundum essentiam, statim concipitur existens, imò potest esse actu nihil. Ad 2. Ad secundum, licèt existentia esset actus essentiæ, nõ ideò esset actus perfectior: sicut licet actus secundus, sit actus ipsius primi, & vnus secundus. V. g. habitus sit actus alterius secundi. V. g. potentiæ, non ideò perfectior est, vt constat apud omnes. Ad 3. Ad tertium respondeo, essentiam existere per existentiam, non tamen habere intrinsecam rationẽ essentiæ, per ipsam existentiam, sicut humanitas Christi Dñi nostri nõ habet intrinsecè & formaliter rationẽ humanitatis, per verbum, quanuis, in illius opinione habeat existentiã per illud. Ad 4. Ad quartũ respõdetur, in Deo, nostro more intelligendi, vt quid perfectius, cõcipi diuinam naturam, quã existentias, & personalitates illius: verum est tamen, nobis valde innotescere infinitam Dei perfectionem, quando intelligimus, Deũ habere totum suum esse independẽter ab alio, idque subindicant illa testimonia. Ad 5. Ad quintum potissimus effectus Dei, non est existentia creaturæ, sed essentia illius, licèt non possit produci secundum quod exigit eius natura, nisi cũ sua existentia, vt cum termino per se requisito, vt essentia sit in actu. Ad. 6. Ad sextũ, omnia appetunt esse non tã propter ipsum esse, quã propter essentiam, verum est vnam existentiam non posse esse multo perfectiorem, alia essentia, cuius ipsa non est existentia, & ita humanitas Christi magis appetebat esse actum propter existentiã quam habere in verbo, quam propter essentiã propriã humanitatis: nos tamen comparamus essentiam & existentiã sibi respondentes natura sua. Sed iam ad quæstionis principale accedamus, quomodo scilicet, ens in tua inferiora diuidatur. Ad quod respondeo, omissa sententia Caiet. 4. de ente, qui dicit ens participialiter diuidi in decem prædicamẽta. 26 Dicendũ tamẽ breuiter ens nominaliter diuidi, vt Capreo. 1. d. 8. q. 1. a. 1. & 2. ad quartũ, cõtra quam conclusionem. M. Soto hic Ferr. 1. contra gentes, c. 25. ex S. Tho. cuius verba, & loca refert: vide Aſſudi. 1. Physic. q. 4. conclusione. 6. respondetque Ferr. ex S. Tho. petitis locis argumentis Caiet, scilicet etiam ens participialiter diuidi, quia bonum diuiditur, quod dicit existentiam in S. Tho. Secundo responderi potest bonum fundamentaliter non dicere nisi essentiã, & sic diuidi, licèt completiue dicat existentiam, quomodo etiam potest diuidi.

26 Respõd. ad quæst. princip.

Probatur conclusio, in qua non dico essentiam sine existentia habere entitatem de facto, quæ ponatur in prædicamento, sed poni essentiam, quæ realiter existit, ponitamen vt distinctam ab existentia, ad quod sufficeret sola distinctio rationis, ut si dicas albedinem, vt distinguitur à similitudine, vel ab aliqua sua passione poni in tali specie qualitatis, licet non sit sine passione realiter. Probatur ergo, nam termini ponũtur in prædicamento loco rerum, vt particula, homo, animal, equus, non significant quod hæc existant, aliter implicaret esse falsam homo existit. Confirmatur ex fine prædicamentorum, quæ sunt ad definitiones & demonstrationes, &c. cum verò definimus, demonstramus & per se diuidimus in scientijs, nulla fit mentio existentiæ, sed sunt propositiones

Probatur cõclusio.

Confir.

tiones necessariò ob connexionẽ extremorum, sed ex suppositione tantum, sic enim omne quod est, quando est necesse est esse.

ARTICVL. II.

An sufficienter ens in decem genera sit partitum?

1 Opinio aliquorũ ex antiquis circa numerationem prędicamẽtorum.

PLato [1] vnũ tantum facit prædicamentum entis, reijcitur tamen ab Aristot. sæpè, quia ens non est genus, sed analogum, vt probatum est, Zenocrates, & Andronic. vt refert Simpli. duo faciunt prædicamẽta, substantiæ, & accidẽtis, sed reijciũtur, quia etiã accidẽs est analogũ, Laurent. Valla. lib. 1 Dialectic. c. 19 & 20. tria facit prædicamenta, substantiam, qualitatem, & actionem, hunc Grammaticum omitto.

2 Stoicorũ sentẽtia ponentiũ quatuor prędicamẽta.

Stoici [2] quatuor faciunt, substantiam, quale, quomodo se habent, scilicet in se, & quomodo se habeat ad aliud, vel vt refert Plotinus lib. 1 Aeneada. 6 c. 29. substantiam, qualitate nudum rei, & relationem, sed deest vtrobique quantitas & qualitas, aliquando fit etiam modus rei, vt figura, & vel omittitur actio, passio, &c. vel male cum relatione, &c. fiunt vnum genus, [3] Niphus in ludicris, & alij quos. 5. Metaphy. refert quatuor etiã ponit substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, sed profectò non ex se: ipse enim oppositum docet in Metaphy. ve. forsan loquitur de præcipuis. [4] Plotinus Aenead. 6. lib. 2. capit. 13. & Marcil. videtur quinque ponere, motum, quietem, identitatem, diuersitatem, & ens, [5] Nicostratus posuit nouem, nam actionem, & passionem, fecit vnum genus, scilicet cum motum, quod infra patebit falsum. Alij vbi ad quantitatem referunt, alij quando in genere qualitatis ponunt, [6] Scalliger exercitatione. 65. nona diuisione ex Arcanis Caldæorum reducit ad nouem.

3 Niphus totidem ponit prędicamẽta sed aliquando uerba.

4 Ploti. & Marc. 5. insinuat.

5 Nicost. posuit nouem.

6 Scaliger etiã nouem.

Secunda sententia plura ponit, quã decem [7] vt Iohannin. apud Simplic. referq; Plotin. lib. 1. c. 1. Aenead. 6. referre ponentes infinita, sed tantum refert ponentes infinita entia. c. vero. 25. id refert ex Marcil. illos inquam esse Cynicos & Stoicos, sed cum isti agant de generalissimis manifestè est falsum, & de alijs reiecimus supra. c. de differentia. Alij ponunt vndecimã prædicamentum entium rationis. Item tribuitur Pythagoricis posuisse viginti, decem positiua, & decem negatiua, Soto male hoc refert, sed Pythagoras, negatiua reducit ad affirmatiua, sentitque cum Aristot. ex Simplic. hic, & Recentioribus, Niphus. 5. Metaphy. 16.

7 Alia sentẽtia pones plus quam decem.

Tertia sententia vera [8] est Aristotel. hic, & 5. Metaphy. c. Archy. Auicen. & omnium Peripateticorum, & communis, cuius numeri sufficientiam melius alijs. S. Thom. 5. Metaphy. ii. de vndecimo verò entium rationis, licèt recentiores nolint id facere, sed reducere ad prædicamenta entium realium tamen ipsum non est pars entis realis subiectiua, quod quidem reale hic diuiditur, & ita non est collocandum directè inter prædicamenta entis realis, quia verò non entia rationis bene reducuntur vt fictiones, negatio in communi, relatio in communi, generalitas in communi: & quia habent propriam sedem entium rationis, congruentius est prædicamentum facere, ad quod directè pertineant. Non tamen vnum tantum, quia eius rationis, analogum est transcerdens, vt ens reale, sed vnum est fictio, aliud negatio, sub qua est priuatio, aliud relatio: imò relatio,

8 Sentẽtia vera est Arist. & omniũ Peripateticorũ

quæ

quæ ſignificatur per modum paſſionis, & relationis tranſcendentalis, vt videri, intelligi, &c. non videtur facere vnum genus cum relatione, quæ eſt admodum relationis prædicamentalis, vt nec paſſio quæ eſt relatio tranſcendens, & relatio prædicamentalis realis: ſed hæc minutiora iam ſunt.

9 Non eſt euidens tantũ eſſe decẽ prædicamenta

Vtrum verò ſit euidens tantum eſſe decem prædicamenta entium realium, dubium eſt Villalp. affirmat. 9 Reſpondetur tamen nos non habere euidentiam, quia caremus principio demonſtrationis, nec eſt cur quis ſe iactet latitudinem entis realis cõprehendere, nullúmque latere ignotũ genus. Adde, quia de illis quibus prædicamentis non eſt euidens eſſe duncta genera realia, ſed ſatis eſt id probabiliter defendere, vt de habere, relatione, actione, &c.

10 Concl.

Eſt tamen concluſio certa 10 eſſe decẽ, quia omnia quæ cognoſcimus, ad ea reducimus, & authoritate omnium penè poſt Ariſtot. non tamen eſſe euidens dicunt recentiores Niphus 7. Metaphy q. 7. cap. 2 referentque pro hoc Auic. Boet Pythag. & ideò Ariſtot. non id curaſſe demonſtrare.

11 Colligit diſcurſu diuinus doctor concluſ.

Horum omnium ſufficientiam S Thom. melius alijs 5. Metaphy. lect. 7. ſic colligit. 11 Pro quo aduerte tria eſſe conſideranda in ſubſtantia, ſcilicet materia, formam, & compoſitum, & in accidentibus, alia in eſſe ab intrinſeco ſubſtantiæ, alia verò ab extrinſeco. Iam ergo, prædicatum enim ad primam ſubſtantiam. V. g Petrus, quæ eſt fundamentum omnium prædicamentorum, aut enim prædicat rem, quæ eſt ſubſtãtia. V g. Petrus eſt homo, animal, &c. & hæc conſtituit ſubſtantiæ prædicamentum, aut prædicat accidens, quod ab intrinſeco competit, quo ſi abſolutè conuenit ei, aut ratione materiæ, & eſt quãtitas, aut ratione formæ, & eſt qualitas. ſi verò tale accidens, vt poteſt intrinſecum, non abſolutè conueniat, ſed reſpectu alterius, eſt relatio, & hoc cõuenit ratione totius, ex eo enim quod Petrus eſt, Petrum generat. Tertio modo ſumitur prædicatũ ab eo quod eſt extra ſubſtantiam: & talia ſunt ſex vltima prædicamenta: nam ſi tale accidens, non ſit menſura ſubſtantiæ eſt prædicamentum habitus, vel ſitum eſſe, &c. ſit ſit menſura ſubſtantiæ, aut quantitatis, eſt vbi, res enim non quãtæ, non ſunt in loco, & ſi addas diſpoſitionem partium ad inuicem, eſt ſitus vt ſtare, &c. aut eſt menſura durationis, id eſt, temporis, & eſt quando. ſin verò prædicatum partim pertineat ab intrinſeco, ab extrinſeco partim, tũc ſi principium illius ſit intrinſecum, eſt prædicamentum actionis, ſi verò terminus ſit extrinſecus, eſt paſſionis, vnde quantitas, vbi ſitus, & paſſio materiam ſequuntur: qualitas quando & actio, formam: relatio verò, & habitus compoſitum ſequuntur, quæ omnia claduntur hoc diſtichon:

12 Numerus prædicamẽtorũ hoc diſtico continetur.

Arbor 12 *ſex natis, rubicundis, rure, peracto*
Anno, ſtat, ſepta eſt, vrere, ſine pati.

Arbor ſubſtantia ſex, quantitas, natis, relatio, rubicundis, qualitas, rure vbi, peracto anno quando, ſtans, ſitus, ſepta eſt habitus, vrere actio, ſine pati paſſio. Alio verò, iuxtà pręcedentes prædicamẽta Ariſtot. accuſant, quod non benè poſuerit, vide in Simpl hoc enim petit prædicamentorum cognitionem.

ARTICV. III.

De his, quæ communiter collocantur in prædicamentis?

Pro

1 1.conc.

PRo intelligentia dico primò [1] in prædicamentis poni entia realia, completa nec implexa, finita, imperfectione essentiæ, vnde entia rationis, quia diuisum est ens reale, vt supràdixi, in nullo sunt decem prædicamentorum, licet aliquo modo aliqua illorum reducantur, vt negatio, & priuatio ad affirmationem, quę negatur, per quam cognoscitur, vt relatio rationis per comparationem & similitudinẽ ad relationes reales. V. g. relatio partis metaphysicę, per similitudinem ad relationem realẽ partis physicæ, vt relatio generis & differentiæ per similitudinem relationis materiæ, & formæ cognoscuntur, similiter motus reducitur ad genus sui termini, ad quem est via, vt dicam. 3 Phys. V. g. motus ad quantitatem ad augmentationem. Item reducuntur partes physicæ, vt materia & forma ad genus eorum, quorum sunt partes, V. g. inferiorum materia, & forma ad corruptibile, superiorum verò ad incorruptibile. Puncta ad quantitatem cuius est modus (de vocatione alibi) reducuntur, certum entia aduerbialiter significata, & non per modum naturę, vt ordinè ad bonitatis speciem, quę fuerit supèr, ad numerũ, crastinum si sit aduerbium ad esse in tempore.

2 2.concl.

Dico secundò [2] entia per accidẽs secundum partes tantum ponuntur, vt homo album, in substantia, & qualitate, secundum diuersas partes, quia cum prædicamentũ sit ordinatio prædicabilium, simplicia, non complexa debent poni nec complexè significata, vt est definitio.

3 Differentiæ quo modo ponãtur in prædicamen.

Tandem difficultas est de differentijs [3] quas communiter dicitur poni reductiuè, ita Soto. [4] Cant. Villalp. & Recentiores de subiecta materia q.5 hic. tamen verum est, quod se explicant de differentia, quæ est in specie quam constituit, quod forsan alijs etiam volunt, aut vt diuisiua, vel ex quendo pro prièr de differentia sola sumpta, peritur directè in prædicamento, licèt ad latus: quia vt non malè Recentiores ex Ammo. prædicamenta habent latitudinem, & non tantum longitudinem, & ita, quæ in eis sunt ad latus simpliciter, & per se ponuntur.

4 Caxter. Villal.

Notandum tamen [4] alio modo requiri esse ens completum, vt aliquid ponatur in linea, quam vt in latere, vel vt sit prædicabile, vt enim ponatur in linea, opus est ita esse completũ vt nullum gradum supponat, sed secũ afferat propter quam rationem talia prædicantur in quid, quia per modũ substantiæ nil supponentis, sed per se stantis: differentia verò, quia sunt qualitates, & forma, materiam, quæ est genus intrinsecè supponentes, non ponuntur in linea, sunt tamen in latere, & vniuersalia, quia id tantum requirit esse, ita completum ens, vt significatum formale non sit in re pars physica, vel integralis, vt materia, & caput, sed vt tota natura realiter, sub vna tamen ratione formali; de quo c. de genere Imò vt benè [5] Villalp. ex Ammo propriæ passiones reducuntur ad genus sui subiecti, vt fructus illius, licèt alibi directè ponantur, quin etiam reducuntur communia accidentia, vt ornamentum subiecti, vt dixit Aristot. 1. Top. c. 7.

4 Diuersimoderes requiriti esse completũ, vt ponatur in recta linea, quam ad hoc vt ponatur ad latus.

5 Villalp.

ARTICVL. IIII.

Vtrum naturæ significatæ in abstracto, vel concreto, ponantur in prædicamentis?

NOn est quæstio de prædicamento substantiæ. [1] ibi enim omnes ponunt in concreto, sed de alijs.

1 Explicatio.

prædicamentis, videtur enim, vtrum naturæ in abstracto, vel concreto ponantur in prædicamentis?

Prima

1 opinio Prima sententia 2 ponit concreta, & ratione illorum abstracta, Niphus

Prob. 1. 5. Metaphys. q. 7. capit. 4. & alibi. Probatur primò, quia ex. 7. Metaphysic. concreta sunt magis entia, quam abstracta, sed penes entitatem res ponuntur in prædicamento: ergo primò ponuntur concreta.

Secũdo. Secundò, quia concretum in accidentibus, etiam sit necessario connotatiuum, significat per modum adiectis, & accidentis, abstractum verò per modum substantiæ: ergo magis iuxta naturam eorum accidentia ponuntur in concreto.

Confir. Confirmatur, quia hæc prædicatio album est coloratum, non est alterius prædicabilis, quam generis de specie, ergo si particula, album, & particula, coloratum, sunt genera, & species ponuntur in prædicamento directè, album autem & coloratum concreta sunt: ergo.

Confir 2 Secundo confirmatur, quia differẽtiæ etiã in accidentibus debent sumi in concreto, & connotatiuè, cum significentur in quale quid, & prædicentur sic: ergo genera & species poterunt etiam sic sumi, quia non videtur magis destrui ratio differentiæ, quã generis, & speciespropter id, & cõsequẽter concreta ponũtur in prædicamentis.

Tertio. Tertiò, quia esse in loco, vel esse in tempore, sunt quædam genera cõcreta accidentium, locus verò, & tempus non sunt in illis prędicamentis, ergo concreta ponuntur.

Quarto. Quartò quia ex S. Tho. & alijs distinguuntur accidentium genera penes modos varios prædicandi de substantia, de qua non in abstracto, benè tamen in concreto dicuntur: ergo cõcreta primò, & ratione illorũ abstracta ponuntur in prædicamentis.

2. sententia Tho. & Scot. Secunda sententia 3 ponit concreta ratione abstractorum, ita S. Thom. cum Caiet. capit. 7. de ente, Scot q. 15. vniuersal. & 11. prædicamentorum. Iabe. 5. Metaphy q. 16 Soto. q. 1. de quantitate, ex S. Thom. opusc. 42. c 19. quorum ratio præcipua est: 4 quia concreta, cùm inuoluant subiectum, & accidens, sunt entia per accidens, quod non ponuntur in prædicamento per se: ergo ratione abstractorum ponuntur concreta. 4 Probat. ratione.

Confirmatur, quia ex Aristot. 3. Topic. c. iustitia inquit, per se est in genere, non iustus, & 1 Topi. 2 videtur dicere de albo coloratum dici denominatiuè: ergo non est eius genus: ergo abstracta per se ponuntur in prędicamentis. 5 Confir.

Notandum primò ex cap. 2. 6 connotatiuum non significare subiectũ, sed formam, ita vt de subiecto possit prædicari, quod est connotare subiectum, abstractum verò non connotat subiectum, ex modo significãdi, quia non significatur, ita vt de eo prædicari possit, sed ratione rei significatæ, dicitur connotare, quia dicit ad illud ordinem intrinsecum, vt albedo, ita Caietan. supra, & Iabe. 7. Metaphysi. q 2 melius S. Tho. 5. Metaph lect. 9. 6 Connotatium nõ significat subiectum ad form.

Ex quo infero 7 connotatiua simpliciter esse entia per se vt an S. Tho. supra. 5. Metaphy. lectio 9. Scot. q. 15. vniuersal Iabe. 7. Metaphy. q. 2 Auer. Alex Niphus, cum Arist. 5 Metaphy tex. 13. & 14. vbi ponit connotatiua sub ente per se: negarì tamen nequit ex modo significandi misceri subiectum, ob quod dicitur secundũ quid, ens per accidẽs, comparatum ad abstractũ: tum etiam quia in accidentibus hoc ipso, quod connotatiuè significatur subiectum importat etiam accidentis inhærentiam. Notanter dico in accidentibus, quia id potiùs est ex parte rei significatæ, quæ media inhærentia vnitur subiecto, ex modo nempe significandi, sicut non determinatur subiectum, quia album tantum connotat, quod habet albedinem (licet esset chimæra) non determinatè subiectum 7 Corol.

iectum corpus,ita etiam ex modo significandi non dicit realem inhærentiam, quia non requiritur distinctio formalis significati à parte rei à subiecto denominato,vt rationale, quod est connotatiuum, in quo non est distinctio formalis denominati,& denominantis.

8 Repli. Sed dices 8 cur inhærentia connotata non faciet vnum per se cum essentia, V.g.albedinis, sicut existentia per se, facit vnum per se cum humanitate,v g. 9 Respondetur suppositabtatem(nec sumo suppositalitatẽ pro existentia latè) complere in se naturam substantiæ,in hæretia verò actualis, non complet in se accidens, sed est eius in se completi communicatio ad subiectum, & ideò non facit cum eo vnum per se.

Respõd.

10 Nota.2. Secundò notandũ, 10 quod cũ Metaphyũ. consideret res in ordine ad voces,nihil distinguebatur inter abstracta,& concreta accidentium, quia est idẽ significatũ,quod ponitur in prædicamẽto: Logicus verò,qui attendit eam modũ significandi (vt sup.dictũ)definitionẽ reijcit, quia est quid complexũ vt sic,prius, & melius ponet abstracta accidentiũ: concreta verò nõ ita per se,quia ex modo significandi cum innoluant subiectũ, fatpiunt ens per accidens,& sic vt ibi est secunda sententia a idq; probat prima ratio & primus locus Arist. in secũdo verò bene Niphus,nu.7.ostendit tantũ Aristot.dicere colorato accidere albũ, vel forte agi tratione significati materialis.

11 Solum tur arg. primæ opin. ad 1.ad.2.

Iam ad primũ primæ sententiæ 11 dico,quod id,quod addit concretũ, facit vt fiat ens per accidens,nec tam puré ponatur in prædicamento.

Ad secundũ,vt colligitur ex S.Tho. & alijs.1.p. q 13.at 1.ad 2 Ferr. 1.c. contra gentes.c.,o.abstractum dicit significare per modum substantiæ, non quia significet per modum subsistentis,id enim habent concreta,nõ connotatiuè,vt homo: sed quia ex modo significandi,dicunt solam formã,non vt est in alio,sed solitariè,vt subsistãtia in re non est in alio, connotatiuè verò,quia significant formam,vt est in alio,quomodo accidens est in re,dicũtur significare per modum accidentium bene tamen S.Tho.ait abstracta significare per modum formæ, & vt quo aliquid est, non vt quod,vt homo:licet ergo connotatiua accidentium significent magis per modũ prædicati accidentalis, quod potest esse substantia: abstracta verò significant magis iuxta realem naturam accidentis,quod est vt quo substantiæ,& sic vt magis,vtiens per se significent,melius ponentur in prædicamento.

Ad cõfirmatio,

Ad primam confirmationem respondetur,quod tantum nego hæc cõcreta esse tam puré,& proprius in prædicamento: est tamen absolutè prædicatio generis de specie.

Ad.2.

Ad secundum respondetur, quod cum differentia dicatur in quale quid significanda est in concreto, & connotatiuè, at species,& genus cum dicantur in quid, debent significari in abstracto, vt absoluta, quia in accidentibus.sic sunt magis entia per se: præterquam quod, concretum quod est differentia, vt propriè sumatur, connotat genus, cum quo facit vnum per se,& eam tantum ipsiem,cuius est per se pars, non aliam cum qua fit vnum per accidens, vt euidens,quod est differentia habitus, necessariò connotet subiectum, in quo est, scilicet, hominem, nec de eo dicitur: at species si connotat subiectum,(dem dico de genere) id subiectum connotat cum quo facit vnum per accidens,cũ non sit per se partes subiecto cũ connotato faciemes vnum per se.

Ad.3.

Ad tertium,esse in eo, & ea sunt verba, quia non significantur per modum naturarum, non se ponuntur in prædicamento; si verò sunt nomina, sunt

sunt, abstracta, nec dicuntur de subiã tia, sed eorum concreta, vt vbicatum temporale.

Ad vlt. Ad vltimum dicam articulo sequenti, & hic aduerte pro toto art. c. me non agere de nominibus artificiatorum: primò, quia hæc non ponuntur in prædicamento, nisi quo ad id, quod est vnum per se in genere naturæ, vt est figura artificij in vno lapide facti. Secundò, quia forte verius est dicere, formaliter subiectum & materiam, vt volunt Recentiores.r., Phyſi. ex Veneto, & quod dicit loco Arist. cui fauet alius locus Auerr. quod Ferr. sunt tamen vnum in genere artis, vt vult Arist. q.i. Metaph. ponit hunc, & alios modos vnitatis, sicq; planissimè explicatur hic, quod aliqui ex illo loco colligũt, plura in vno genere esse vnum in alio, quia scilicet plura in genere naturæ sunt vnum in genere artis, vel in genere moris: vtrum verò plura in vno genere naturæ sint vnum in alio genere naturæ, alibi patebit, & latius dicam.

ARTICVLVS. V. & vltimus.

Vtrum prædicamenta inter se realiter distinguantur?

1 1. opinio PRima [1] sententia dicit distingui omnia prædicamẽta inter se realiter, ita Niphus. 5. Metaphy. q. 12. & lib. 4. q. 4. & alijs locis asserit esse communem Peripateticorum, & videtur Caiet. 1. p. q. 28. art. 2. & q. 54. artic. 2.

2 2. opin. Scotus verò [1] cum suis affectis videtur distinguere ea ex natura rei, & non realiter, licet in re.

3 3. opin. Tertia sententia [3] S. Tho. & communior Thomistarum distingui modis essendi, intelligendi & prædicãdi, Iabe. 5. Metaphy. q. 12. Soto q. 13. Veracruz hic. q. 3. M. Soto. q. 2. de quantitate, Durand. in 1. d. 30. q. 2. nec discordat Herbæus, quem refert Iabe. sed contra hanc sententiam S. Tho. multa insurgunt argumenta, quæ satis nulla sunt, si recte intelligatur.

Et ante explicationem recolenda tria præmitto, quæ dixi latè de omni distinctione, secundum omnium sententiam, & distinctione. 1. q. 3. vniuersi. art. Notab. 1. vbi quid, & quotuplex distinctio realis, formalis, ex natura rei, & rationis explicui.

Secundo aduerte, prædicamenta NOTA. esse quædam summa prædicata: hic enim prædicamenta generalissima voco, quæ dicuntur primò diuersa, quia in nullo superiori vniuocantur, non tamen est necesse, vt sint genera; proprie, nam si aliqua natura in nullo vniuoco genere cum alia conueniret, licet talis natura esset vnius tantũ speciei prædicabilis, vt de vbi corporeo tenent aliqui, faceret aliud prædicamentum distinctum, diceretúrque genus, vt genus hominum, & maiori aliqua proprietate qui tenent primum prædicatum vniuocum, non tamẽ genus prædicabile, vnde est, vt illa sint diuersa prædicamenta, quæ sic sunt suprema prædicata, illaque ad diuersa spectent prædicamenta, quæ in nullo sic vniuoco conueniunt.

Tertiò notandum, quod cùm idẽ Nota. fundet diuersos conceptus, vt dixi latè quæstione de genere, aliquando illi ita se habent, vt vnus sit per se forma alterius, & determinatiuus illius, vt differentiæ generis, & differentia numerica speciei, & tunc cum vnam faciant naturam, nec ad diuersas species nec ad diuersa prædicamenta spectant; aliquando verò ita se habent, vt licet neuter conceptus sit per se forma alterius, in aliquo tamen vniuoco conueniunt, vt color, in quantum dispositio, & vt potentia actiua in qualitate

tate vniuocantur, tunćque faciunt diuersas species vnius prædicamenti, aliquando tandem nec vnius est forma alterius, nec in aliquo genere vniuocantur, vt actio, & passio, & tũc sunt diuersorũ prædicamentorũ.

NOTA

Quartò, sciendum S. Thom. hos conceptus generícos (quia non possunt esse differentiæ entis, cum id includant) vocare modos entis generalissimos, quando verò eos distinguit intellectus, vocat modos intelligendi, licèt non tam propriè, sed ne nos inuoce Thomistæ explicant modos intellectos, vt verò suprema hæc prædicata sunt sic apta, vt prædicentur, dicuntur modi prædicandi, id est, modi apti ad prædicationem.

4 1. concl.

Prima Conclusio, 4 prædicamenta nec sunt realiter distincta, nec oportet realiter distinguere. Probatur, quia vt patebit, relatio, & fundamentum, diuersorum sunt prædicamentorum, licet re idem sit actio & passio, idem re motus, & tamen sunt in diuersis prædicamentis: secunda pars probatur secunda conclusione.

3 2. con.

Secunda conclusio 5 ad distinguenda prædicamenta sufficit distinctio rationis ratiocinatæ, vt scilicet sint duo prædicata suprema in nullo genere vniuocata, licèt ratione tantum ratiocinata distinguantur. Vnde Arist. 5. Metaphy. id ait esse vnum genere, quando est vna figura prædicationis, quod Nipho 5 Metaphy. 7 capit. 3. explicat figuram prædicationis esse modum prædicandi, & subdit cap. 5. ad quintum argumentum, quod abstracta quo ad modum sunt in prædicamento substantia. Probatur tamen conclusio, nam eo ipso quod aliqua duo entia, quorum neutrum est forma alterius in nulla specie, vel genere conueniunt, aut sunt suprema prædicata, vel sub duobus supremis collocantur, ergo id fat est, vt sint duo prædicamenta.

Ex quibus 6 colligitur argumenta omnia contra. S. Thom. ruere, quę fundantur in eo quod modi intelligẽdi, & prædicandi extrinseci sunt rebus, hoc enim nil obstat, quia S. Tho. etiam attendit naturas rerum, quę in ratione formali in aliquo genere cõueniunt, vel non, ad distinguendũ verò has rationes formales, quæ sæpè sunt idem re, opus est opere intellectus, vt distinctio reducatur ad actũ: & ideò alibi ait distingui modo intelligendi apto ad prædicationẽ, non modis prædicandi, in quid, vel quale, quod est prædicabilium, sed diuersitate non conuenientium in genere, licet omnia genera dicantur in quid. Vide Nipho vbi supra, qui soluit duodecim argumenta contra S. Thom. & benè: omnia tamen in hoc pugnãt. Adde quod distinctio per modos prędicandi est prima respectu prædicamentorum logicè, id est, quatenus sumuntur pro rebus, vt subsiant intentionibus, non autem est prima respecta rerum, vt sumũtur absolutè, quia vt sic se ipsis distinguuntur.

6 Coroll.

Dices, 7 si attenditur modus aptus ad prædicationem, ergo accidentia in concreto sunt in prędicamento sic nanque dicuntur de substantia, respecta cuius distinguuntur. Respondetur 8 quod S. Thom. tantum vult noue, prima prędicata accidentium, sumi, quæ de substantia dicuntur in nullo genere conuenientia: at quia in prædicamentis eo modo respondentur, que sunt subiecta scientiarum, & vt summa prædicata essentialia inferiorum, non vt denominatiua, & accidẽtalia, ideò proprius ponuntur abstracta, quam connotatiua, præsertim, quod sic (vt dixi) sint, vt magis entia per se.

7 Obiect.

8 Respõd.

Explicui iam, quę magis spectant ad cognitionem prædicamentorum in communi, nam diuisionem entis in per se, & per accidens, finitum & in-

finitum, in actum, & in potentiam, &c. tractare, profectò esset omnem penè primam philosophiam huc afferre, modus verò quo sit permissio linearum diuersarum prædicamentorum, & mistio eiusdem, prædicamenti esse poterit satis colligatur ex. c. 3. nunc iam ad singula prædicamenta accedamus, Deo duante, qui sit benedictus in infinita sæcula sæculorum. Amen.

CAPVT. V.

De substantia, primũ prædicamentum.

Text. 1. *SVbstantia autem quae quidẽ proprie in primisque & maxime sic dicitur, est quae neque de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, vt quidam homo & quidam equus. Secundae verò substantiae species hae in quibus quas in primis substantijs appellamus insunt, dicuntur. Et hae quidẽ & harum specierum genera, vt quidam homo, in specie quidem homine est genus vero speciei animal est. Secundae igitur substantiae hae dicuntur vt homo atque animal.*

Text. 2. *Manifestum autem ex his quae diximus est, quod eorum quae de subiecto dicuntur necesse & nomen & rationem de subiecto praedicari, vt homo de subiecto quodam homine dicitur, praedicatur autem & nomen, hominem enim de quodam homine praedicabis, & ratio quoque hominis, de quodam homine praedicabitur, quidam enim homo, & homo & animal rationale mortale est quare & nomen & ratio de subiecto praedicabitur. Eorum vero quae in subiecto sunt, in plurimis quidẽ neque nomen neque ratio praedicabitur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet de subiecto praedicari, interdum ratione vero est impossibile, vt album, cũ in subiecto sit corpore, praedicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio vero albi de corpore nunquam praedicabitur. Alia vero omnia, aut de subiectis dicũtur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestũ singula deprehenti fuerit vt animal, de homine praedicatur: ergo & de quodã homine praedicabitur, nã si de nullo quorũdam hominũ, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est, ergo & in quodã corpore: nã si nõ in aliquo corporũ singulorum est, nec omnino in corpore, quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt: non existentibus igitur primis substantijs aliquid aliorum esse est impossibile: omnia enim alia aut praedicantur de eis, aut in subiectis eis sunt quae nõ existẽtibus primis substantijs impossibile est aliorũ aliquid esse.* Text. 10.

Text. 3. *Secundarum vero substantiarum magis substãtia est species quam genus: propinquior enim est primae substantiae: si quis enim primae substantiae quid sit adat eui*

den-

dentius conueniensque videri possit, speciem quam genus reddat vt hominem quendam manifestius assignabit, hominem potius quam animal assignans, illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autem communius, & cũ quandam arborem assignauerit manifestius assignauit, arborem assignando quam plantam. Præterea prima substantia, ideo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de ipsis, vel prædicantur, vel in ipsis sunt, ea gratia prima substantia maxime dicuntur: vt autem prima substantia ad omnia se habent cætera, ita se species ad genus habet, subijcitur enim species generi: genera enim de speciebus prædicantur: species autem de generibus non conuertuntur: ergo & ex his species genere substantiam magis est. Ipsarum vero specierum quæcunque genera non sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihil enim accommodatius assignabis de quodam homine hominem assignando, quam de quodam equo equum. Similiter autem & in primis substantijs nulla altera magis altera substantia est, nihil enim magis, quidam homo substantia est, quam bos quidam.

Text. 4. Merito igitur post primas substantias solæ aliorum omnium species generaque secundæ substantiæ dicuntur: sola enim harum quæ prædicantur primam substantiam indicant, quendam enim hominem, si quis edisserat quid sit, speciemque genus accommodatius demonstrabit, & manifestius quid sit faciet hominemque animal attribuendo, aliorum vero omnium quidquid attribuat quis tribuet extraneæ, velut album, aut currit, aut aliud quid cuique horum deprompendo: qua re merito hæc sola aliorum secundæ substantiæ dicuntur, ad hæc prima substantia eo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de ipsis vel prædicantur vel in ipsis sunt, proprissime dicuntur substantia. Sicut autem prima substantia ad omnia se habent cætera, ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent. De his enim reliqua omnia prædicantur, quendam enim hominem dices Grammaticum esse: ergo & hominem & animal Grammaticum dices esse similiter autem & in alijs.

Text. 4.

Text. 5. Commune autem omni substantiæ est in subiecto non esse: primarumque substantiarum, nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur, secundarũ vero substantiarum constat quidem, etiam sic in subiecto nullam esse. Homo enim de subiecto, quidem homine quodam dicit, in subiecto vero nullo est, nec enim in quodam homine est similiter autem & animal de subiecto quidẽ dicitur, quod à homine non

Text. 5.

etiam est animal in quodam homine. Præterea eorum quæ in subiecto sunt nomen quidem de subiecto prædicari, interdum nihil prohibet, rationem vero est impossibile. Secundarum vero substantiarum de subiecto, & ratio & nomen prædicatur, rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter, quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autẽ propria substantia hoc quippe, & differentia eorum est quæ in subiecto non sunt. Bipes veri, & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto vero est nullo. Nec enim in homine bipes est, neque gressibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipsa differẽtia dicitur. Velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicatur: est enim homo gressibilis, neque nos vero substantiarum partes conturbent: quasi quæ in toto sunt, etiam in substantia sient, quæ ita in toto quasi in subiecto sint, ne forte eas non esse substantias fatere cogamur: non enim si in subiecto quippiam esse quemadmodum partem esse dicitur.

Text. 6. Text 6. Inest autem substantijs differentijsque omnes vniuoce, vt prædicentur: omnia enim quæ ab his prædicata fuerunt aut de individuis, aut de speciebus prædicantur, à prima namque substantia prædicatio nulla est, de nullo enim subiecto dicitur: secundarũ vero substantiarum species quidem de individuo prædicatur, genus autẽ & de specie prædicatur & individuo: similiter autem & differentiæ de specie & individuo prædicantur: iam vero oratione prima substantia species eorumque genera suscipiunt & species generis, quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur: similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species & individua. Vniuoca autem sunt quorum nomen commune est, & ratio eadem, quare omnia quæ a substãtijs differentijsque sunt, vniuoce prædicantur. 2

Text. 7. Text 7 Omnis autẽ substantia hoc aliquid significare videtur, in primis igitur substantijs indubitabile id verumque est, hoc aliquid ipsas significare, individuum vero vnumque numero est quod significatur: in secundis vero substantijs similiter quidẽ propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cum homines aut hominem aut animal dixerit: non tamen est verum, sed quale quid potius significat, nõ est enim vnum ipsum subiectum, vt ipsa substantia prima sed de pluribus ipse homo & animal dicitur, verũ nõ qualequid absolute significat perinde ac albũ, nihil enim albũ quã quale significat, at species & genus circa substantiã quale ipsum definiunt, qualem

cum

enim quendam substantiam sine significat, genere tamen amplior adsitio quam species fieri solet, qui nanque animal dicit, is plura complectitur, quam is qui hominem dicit.

Text. 8. Text. 8. Competit præterea substantijs, & nihil ipsis contrariũ esse. Primæ nanque substantiæ vt alicui homini aut alicui animali, quid nam contrarium fuerit, nihil enim prorsus his aduersatur: ac neque ipsi homini, vel animali cõtrarium, quidquam esse videtur: non tamen hoc substantiæ proprium est, & aliis enim competit vt quantitati. Incubito enim aut tricubito nihil contrarium esse videtur, neque ipsis decem, neque talium quidquã aduersatur, nisi quis tam multum pauco, aut magnum paruo dixerit esse contrarium: at tamen nihil eorum, quæ definito sunt quantitatis cuiquam prorsus aduersari videtur.

Text. 9. Text. 9. At vero substãtia à substantia nõ suscipere gradus, vt sic magis minus, vt talis, aut quod non dico substantiam substantia non magis substantiam esse: hoc enim iam diximus ita esse: sed quãcunque substantiam id est, sumquod est non dici magis ac minus esse, veluti si substantia eadem homo sit, non est magis, aut minus, aut ipso aut alio, homo, non enim alius alio magis homo est, perinde atque album aliud alio magis, aut minus est album, corpus enim album magis album, nec quã prius, & calidum magis nunc calidum dicetur esse ac minus. Substantia vero non magis dicitur nec minus, neque homo magis, nunc homo dicitur esse quam prius, neque caterorum quicquam omninoque substantia subeunt rationem: ex quibus patet substantiam gradus suscipere non posse, vt magis sit vnquã id quod est vel minus.

Text. 10. Maxime vero substantiæ proprium hoc esse videtur, idẽ inquam vnumque numero permanens, contrariorum esse susceptiuum, quæ de nihil in his quæ substãtia non subeunt rationem proferri possit, quod vnum numero cum sit recipere in se simul contraria possit, vt color vnus idemque numero, albus idem ac niger negotiũ vt item numero bonum malumque videatur, ac in cæteris fere inter quæcunque substantiæ non sunt: substantia autem vera eadẽ numero contrariorũ est susceptiua, veluti quidã homo vnus ac idẽ interdũ fit albus, interdum niger, & calidus atque frigidus, & vitiosus, & studiosus. Ad alia vero nulla, idipsum accommodari videtur, nisi fortasse quispiam obstaret, orationem opinionemque dicens contrariorum esse susceptiuas, sed in eiusmodi oratio falsa vera que videtur esse: nam si vera est hæc oratio quẽpiã inquã sedere, is ille surgit eadẽ hæc oratio falsa erit: idẽ & in opinione fieri videtur, nã si quis-

piam opinatur quempiam sedere si surgat ille falso nimirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem. Enumero si quispiam & hos illud accommodatum dixerit esse, in modo tamen habebit vtique differentiam, substantia enim ipsa, sui mutatione contrariorum sunt susceptiues fit enim ex calido quidpiã frigidũ, mutatur sane, alteratur enim vt patet Et similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum ex vitioso, & in ceteris simili modo, vnumquodque mutationem suscipiens contrariorum est susceptiuum: in oratione vero, atque opinione non ita sit, sed ipsæ quidem immobiles penitus manẽt Si res autem moueatur, ibi tunc euadunt circa eas contrarias: oratio nanque eadem manet quempiã inquam sedere, re autẽ mota, interdum vera, interdum falsa fit, eadem circa opinionem eius fiunt, quare saltem hoc quidem modo substantiæ proprium erit, ipsam sui mutatione susceptricem contrariorum esse. Quod si quispiam & hoc acceptet opinionem, vt patet orationem esse susceptiuam cõtrariorum esse, sciat eidipsum verum non esse. Oratio nanque opinione, non quia suscipiunt aliquid, ideo susceptiua contrariorum esse dicuntur: sed quia circa quippiam aliud accidit alterari, ex eo nanque vera vel falsa oratio ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est aut non est, non quia esse contrariorum sunt susceptiua. Simpliciter enim à nulla re prorsus, aut oratio, aut opinio mouetur, quare non erunt susceptiua profecto contrariorum si passio in ipsis nulla efficiatur, at substantia hoc susceptiua cõtrariorum dicitur esse, quod contraria suscipiat ipsa. Mox bum enim & sanitatem, nigredinem, atque albedinem suscipit, atque vnumquodque talium ipsa suscipiens susceptrix contrariorum dicitur esse: quare substantiæ proprium erit, ipsam vnam eandemque numero permanentẽ mutatio sui susceptricẽ esse contrariorum, sed de substantia quidem hactenus.

Summa Textus.

IN quo primò docet, quid sit prima & secunda substantia. Secundò ponit aliquas comparationes. Tertiò, tres proprietates. Primò ergo, definit primam substantiam dicens.

Prima [1] substantia, quæ propriè principaliter, & maximè dicitur est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, deinde definit secũdam substantiam, dic. 1 Definit. 1. subst.

Secunda [2] substãtia est species, vel genus, sub quibus sunt primæ substantiæ: secundæ substantiæ, ab accidentibus, quia hæc in abstracto nunquã significatur, de primis substantijs nomine, vel ratione concreto eam prædicentur ratione, id est, non dicunt definitionem, vel effectiam primæ substantiæ; secundæ verò 2 Definit. 2. subst.

verò substantiæ, quia sunt essentiales primis prædicantur de eis nomine, & ratione.

Secundo ait, quicquid non est prima substantia, vel prædicatur de illa, vel est in illa, vnde destructis illis impossibile est aliquid aliorum remanere.

Tertio dicit, species est magis substantia, quam genus, nulla tamen species una, est magis substantia, quam alia, nec vnum individuum alio.

Prima proprietas, nulla substantia est in subiecto, sed hæc proprietas differentijs etiam competit.

Secunda proprietas secundæ substantiæ, & differentiæ vniuocæ, id est, nomine, & ratione, de primis dicuntur, sed hæc non competit primæ, de prima namque, nulla est prædicatio.

Tertia proprietas, prima substantia significat hoc aliquid, secunda verò, quale quid.

Quarta proprietas, substantiæ nihil est contrarium, sed hæc quantitati conuenit.

Quinta proprietas, non suscipit magis & minus, etiam conuenit quantitati.

Sexta proprietas, eadem numero permanens, est susceptiua contrariorum.

Annotationes circa literam.

NOta est cur vertamus in dubium hic, quare à substantia incipit Aristot. primo, quia ex dictis constat esse primam analogatum, à quo accidentia ignobiora in eo quod subiecta aptantur: secundò, quia vt bene M. Soto ex Hermo. Boetij, & alijs ex. 7. Meta. hy. text. 2 constat substantiam esse priorem, natura, tempore, & cognitione, accidentibus, natura quidem prior, quia efficienter, finaliter, & materialiter, accidentia causat, manifestum est autem prioritatem naturæ esse prioritatem causalitatis, 2. Physic. cognitione etiam, quia accidentia cognoscuntur per substantiam, qualiter autem cum hoc stet, quod Aristot. dicit accidentia multum conferre ad cognoscendum quod quid est, alibi dicam, tempore etiam est prior, quia à toto genere, est substantia præcedens accidentia, vtpote, Deus qui & substantia, & prior omni alia est.

Secundò notandum, quod Aristot. omisit varias acceptiones substantiæ, quia difficiles pro tyronibus tunc, quia tamen prouectiores iam sunt: primò sumitur pro essentia cuiusuis rei, & sic loquitur Aristotel. in definitione vniuocorum, ratio substantiæ, &c. secundò, ut idem est, quod non est accidens, quo pacto materia prima, quæ est pars, est substantia: tertiò pro generalissimo huius prædicamenti: Quartò, pro essentia cuiusuis substantiæ completæ lineæ prædicamenti, nam de differentia dicam infra: quintò, vt significat formaliter esse subiectum accidentium, quod videtur passio substantiæ: vltimò secundò intentionaliter pro subiecto prædicationis de quo latius articulo sequenti, primo per totum, vide. 5 Metaphysic. text. 15 cætera, si quæ sunt infra.

QVAESTIO. I.
De essentia & proprietatibus primæ & secundæ substantiæ.

Dispo-nit quæ. QVæ per quinque difficultates examinabuntur, prima, quæ sit diuisio substantiæ in primam & secundam? secundo, si sit bona definitio primæ & secundæ substantiæ? tertiò, si prima substantia sit magis substantia quàm secunda?

quæriò, si vna species ima vel individuum sit magis substantia quã alia: & quintò, si proprietates substantię ùt bene assignatæ?

ARTICV. I.

Quæ sit diuisio substantiæ in primam & secundam?

1 1. opinio Loban.

IN qua quidem re tot sunt sententiæ, quot capita. Prima [1] est Lobanien. qui hanc diuisionem ponunt accidentis in accidentia, vt si quis dicat, multorum alius sapiens, alius insipiens, ita hic eorum quæ substant, &c.

2 2. opinio Burlæi.

Secunda opinio [2] est Burlæi, qui ponit hanc diuisionem subiecti in accidentia, vt si dicas hominum: alius Grammaticus, Dialecticus alius.

3 3. opinio Iabel. & aliorum

Tertia [3] est Iabe. 4. Metaphy. q. 17. M. Soto, Caiet. Alber. & Recentiorũ, & S. Thom. de potentia, 3. art. 6. 2. ad 6 esse analogi in analogata.

4 4. opin. Tartæ.

Quarta [4] est cuiusdam Tartareti hoc in loco, & Recentiorum, qui tenent esse genera in species.

5 5. opinio Villalp. Euxip. Aimmo. Porphy.

Quinta est [5] Villalp. Euxip. Flãmo. Porphy. existimantis hanc non esse diuisionem, sed quandam partiũ enumerationem, eorum, quæ sunt in prædicamento substantiæ, vt si quis sedentes in conuiuio enumeret. A. primũ sedere. B. secundum.

Pro veritate recolendum in memoriam quod supra dicebam ex S. Tho. 1. p. q. 13. art. 8. in corpore aliud esse id, à quo nomen imponitur, & ita nomen substantia, dictum est à subsistendo, quia per se existit, & est subiectum aliorum inhæsionis, & prædicationis, non tamen significat hunc modum substandi, sed naturam quandam completam, quam quia non perfectè cognoscimus, per suam proprietatem explicamus, scilicet esse per se.

Secundò sciendum, ex dictis acceptionibus substantiæ, tres esse ad propositum: prima, pro essentia substantiæ prædicamentalis: secunda, pro passione, quæ est realiter subsistere accidentia: tertia, pro secunda intentione, qua potest esse subiectum propositionis.

Iam ergo 6 prima sententia Lobanien. fecit illam proprietatem, scilicet, esse per se, diuisum, sumens membra diuidentia secundò intentionaliter, dixit esse diuisionem accidentis in accidentia: sed quia illa proprietas se habet, vt subiectum, & fundamentum, saltim cum radicatur, dicit existentiam, nec absoluitur propositio à tempore: ideò melius dicitur diuisio subiecti in accidentia, vt quando diuisum est dicta essentia, membra verò diuidentia sumuntur pro passione vel secunda intentione, vt fuerit secũda opinio, & Simpl. 7 Merc. & Cãter.

6 1. concl.

7 Merc. & Cant.

Secundò dico, 8 diuisum, & membra diuidentia sumuntur pro illa reali passione, scilicet realiter subiectare accidentia, diuisio est analogi in analogata, vt vult tertia sententia, & S. Thom. vbi supra, quia re ipsa sustentare accidentia, per se conuenit primæ substantiæ, secundæ verò vt intellecta per primam, abstractè enim ab ea, vt homine, extrinseca denominatione, dicitur subiectare, quia prima subiectat.

8 2. concl.

Tertiò dico 9 si diuisum, & membra diuidentia secundò intentionaliter sumantur pro relatione subiecti, vera est sententia quarta Neotericorum, estque profectò diuisio generis in species, licet rationes differentiarum sint vna perfectior alia, vt homo ergo. Probatur, quia in hoc quod est esse subiectum communi non pendet secũda à prima, quando enim verbũ absoluitur à tempore, vt in hac, homo est ri

9 3. concl.

est nibilis, non est homo subiectum propter primam substantiam, nec prima respectu contingentium, sed tamen pendet à secunda, vt in hac, Petrus est albus, vnde ratio subiecti in communi, vtrique competit, sine dependentia vnius ab altera.

10 Corolarium impugnationis sententiæ Villalpan.

Ex quibus infero falsam esse Villalpan sententiam, scilicet, quintam, quia non est opus ad hoc recurrere, cum detur aliquod diuisum iuxta dicta Secundo quia tunc ex Boet. Porphy. & Simpl. vt referunt recentiores, dicitur enumeratio partium, quando est æquiuoci in æquiuocata, quibus tantum nomen est commune, quamquam respectu nominis, sit quodammodo diuisio, quia vna vox in plura significata distinguitur, vt supra dixi in Summulis.

Secundo, patet solutio omnium argumentorum, quæ communiter solent fieri. Asserto tamen Arist. nolle vocem hanc in speciem esse relationem subiecti primæ, vel secundæ substantiæ, nam respectu prædicationum totum essentialium passionum, communium accidentium, & differentiarum, diuersæ sunt relationes subiecti speciei, sed tantum vult in ratione subiecti primam substantiam præstare secundæ, & secundam accidentibus, vt videbimus, pro quo sit articulus secundus.

ARTICVL. II.

Vtrum bona sit definitio primæ, & secundæ substantiæ?

1 Pars negatur suade 1.

ET videtur quod non sit bona per cipuè definitio primæ substantiæ, scilicet, prima substantia est quæ nec in subiecto est, nec de subiecto dicitur, primo quia cum detur per negationem potius dicit quod non sit, quam quod sit ergo definitio est nulla.

Argu. 2. Secundo, quia homo secundum se, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & non est prima substantia: ergo definitio prima substantiæ est nulla.

Confir. Confirmatur, quia species subiicibilis maximè in Angelis, si vnus sit tantum possibilis, nec dicitur de subiecto, nec est in subiecto, vt species subiicibilis est, vt non est prima substantia vt sic, ergo definitio illa cõuenit alijs à definito.

Argu. 3. Tertio, quia ex cap. de Specie, non habemus definitionem singularium: ergo non potest rectè prima substãtia definiri, cùm sit singularis.

Argu. 4. Quarto, quia data definitio non illi conuenit, quia dicitur de multis, vt potè de Petro & Paulo, &c. at prima substantia de nullo dicitur, ergo idem quod prius.

Confirmatur. Confirmatur, quia ponit Arist. exẽplum, aliquis homo, quod est singulare vagum, quod de multis dicitur, vnde nec est prima substantia, nec secunda, quia nec est species, vel genus quæ sunt secundæ substantiæ.

Sed contra est Arist. & cum eo omnes hic, licet in verborum ordinatione differentes, definientes primã substantiam quod non sit in subiecto, nec de subiecto dicatur.

Nota. 1. Pro quo notandum primo, quod Albertus, Caietanus, & Medina, vox substantia quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur, credunt esse definitũ, idemq; valere quod prima substantia: subditque Caietan. & Albert. eodem modo dicere habere substantia est, quæ propriè, &c. nam sic intelligunt illa verba, partes esse definitionis. Secundo dicit Caiet. definitum formale huius definitionis esse modum particulariter existendi, communem omnibus individuis substãtiæ, quod præter quã quod non probat, falsum est ex dictis cap. de Specie.

Nota 2. Secundo, notandum quæ dixi cap. de Specie, quòd hæc quinq; nomina individuum, singulare, prima subitantia suppositum, & persona idem re vident significare, sed duo priora communia sunt etiam accidentibus, singulare vero respectu vniuersalis dicitur, alia verò tria propria sunt substantiæ, quomodo hoc sit, videbi cap. de specie.

2 1. Cõlc. Iam dico[2] primo in hac re, vox, est in sensu ponendum post dictas particulas, licet sit verborum trãspositio, ita enim legũt omnes Græci, scilicet, substantia, quæ propriè, &c. est, quid vero intelligat Arist per illas partículas, & cur sit primam substantiam nominauerit non male recentiores ex D. Tho. idem sonare propriè, & principaliter, quia ratione sui prima substantia subiectat accidẽtia. Alber. verò Boet. & Caiet. & alij dicũt, dici propriè substantiam ad differentiam accidentium, quæ minus propriè, quia sunt quidditates: dicuntur etiam substantiæ, vox, principaliter, ad differẽtiam secundæ substantiæ, quæ ratione primę dicitur subiectare accidentia, vox maximè, quia subsistat pluribus prædicatis, scilicet, & ipsis secundis substantiis, & accidentibus.

3 2. Cõcl Secũdo[3] dico, vt bene M. Soto iuxta dicta in prædicabilibus) definiri, vt quo secundam intentionẽ primi subiecti, licet in actu exercito verificetur definitio in Petro, & Paulo. Probatur primo, nam vox, prima substantia, terminus est secundæ intentionis: facit enim appellationem, nec dicitur homo, sed Petrus, prima substantia, ergo definitur, vt quo, secunda intentio primi subiecti. Secundo, quia secunda intentio in actu exercito, species est in actu signato, prima verò substantia de nullo prædicabilis est di recte. Ex quibus omnibus.

4 1 Corollarium. Infertur primo, quod[4] non obstat quod Canter. ait definiri complexum hoc, & ens per accidens, substantia singularis) pro Porphy. Ammo. & Simpli dicunt definiri membrum illud diuisionis cap. secũdi, scilicet, quædam non sunt in subiecto, nec dicuntur de eo, vbi prima & secunda intentio secundum omnes claudituir, Aristotelesque eadem vtarpat verba, vnde vt ibi virtute fuit duplex diuisio, erit etiam hic duplex definitio, non inquã hoc obstat, quia Arist ibi explicitè voluit ponere, & rẽ quæ ponitur in prædicamento, & intentionem quam habet, hic verò per secundam intentionem, & quasi am proprietates, realitatem ipsam declarat, & hæc de definitione primæ substantiæ præterquã ad argumenta, vbi solutiones magis hoc declarabunt.

Secundo infertur[5] quod bene Sonzi 5. Metaph. q. 14. dicit quod substantia addit aliquid supra cõceptum entis, quod, per vocem, per se, significatur, id quod supra dicebã cap. de differentie, quod, vox, per se non significat aliquid additã, sed exprimit aliquam rationem quæ non exprimitur per vocem, ens, talis autem ratio, negatio quædam est conueniens substãtiæ, vt substantia est, & tantum valet dicere substantia est ens per se, ac substantia est ens non in alio inhærenter, & ita per ens per se, ratio substantiæ constituitur, per quod circumferimus id, quo formaliter substantia distinguitur ab accidente, quod solutione argumentorum magis patebit. 5 2. Corollarium.

Tertio infertur[6] quod dicta definitio solum sit descriptiua, non essentialis: de ratione verò secundæ substantiæ M. Soto hic q. & alij dicunt intentionem secundæ substantiæ esse intentionem quidditatiui prædicati de prima: nam Aristoteles ait esse species, vel genera, in quibus sunt primæ, non vt in subiecto, sed vt in communi prædicato, vt vox, in, valeat 6 3. Corollarium.

pro-

pro, sub. Caietanus vero intentionem secundæ substantiæ ait esse vniuersaliter concipi, & primæ particulariter concipi: ma tamen sententia fundamenta præbet intentionē, quas prima docet, neutra tamen placet: quia Aristoteles, vt ipsi etiam fatentur, comparat, & præfert primam substantiam secundæ, ergo intentio secundæ substantiæ est intentio secūdi subiecti, vt & intentio est intentio primæ, prioris subiecti, alter non erit hæc magis substantia quam secunda.

Confirmatur. Cōfirmatur, quia ex nominis ethymologia dicta est secunda substantia, quasi secundum subiectum, & secundum subitans.

3. Conc. Dico tertio 7 Aristot. illis verbis, scilicet, secundæ substantiæ sunt genera & species, non definire intentionem secundæ substantiæ, sed docere quibus competat, scilicet, speciebus, & generibus, vniuersaliterque & particulariter concipi, communia sunt aliis prædicamentis.

Soluuntur arg. Ad 1. 8 Ad primum nego consequentiam, quia etiam Deum proprie summe etiam per negationem describimus, & materiam propter imperfectionē negatiuè describimus: de quo bene Caietanus ex Aristo. 6. Topicorum cap. 3. Cicero in partitionibus, Boet. de definitione, variis locis, & hæc ratione in ratione substandi definit per negationē: nihil enim est perfectius ea, vt sic in substando aliquando etiam propter maximam imperfectionem, vel materia describitur, quo nec sit aqua, & maxime cum id quod negatur, ex dicto tuo est, vt tenerat Arist. in 2. Oportet tamen subintelligi aliquid loco generis, scilicet, substantia prædicamentalis: alter definitio contineret partibus substantiæ, sicque habet aliqui affirmatiuum, & virtute tota est affirmatiua, vt ait Simplicius, quia non esse in subiecto, sumitur pro esse subiectū, & non dici de subiecto pro esse primum, vt de est completa substantia, quæ est, primum subiectum, vt dixi, cap. de accidenti, articulo tertio.

Ad 2. Ad secundum dico, quod sensus definitionis est, præterea quę explicata sunt, quod primæ substantiæ repugnat esse in subiecto, vel dici de eo, nam vt verba affirmatiua in definitionibus per quæ dicunt aptitudinē, ita negatiua repugnantiam: natura autem secundum se, vel homo nec habet negationem esse in subiecto, nec ei repugnat esse in inferiori subiecto, licet non habeat affirmationem secundum se, vnde distinguo antecedens, per quod patet ad confirmationem, nam species subijcibilis vt sic nec habet dici de subiecto, nec ei repugnat, licet vt sic non cōueniat dici de subiecto: species vero Angeli in illa opinione est prima substantia, non secunda, quæ apud Aristotelem debet esse communis natura.

Ad 3. Ad tertium, de vna prima substantia, fateor nos non habere definitionem sed de prima substantia in communi bene est definitio, qualiter autem sic definitur patet ex secunda conclusione.

Ad confirma. Ad confirmationem patet ex dictis, quod prima substantia non inadæquatur, sed in actu exercito dicitur de multis.

Ad 4. Ad quartum & vltimum bene aliquid est, vox, aliquis homo, Brittania sumi pro obiecto, ad quod alludit Al Sotus Summulcando de termino communi, & singulari. Et Similiter Scot. q. ait, idem esse de indiuiduis hominem Caietā. sed non ait dicere secundam intēționem, sed realem modam particulariter existendi, iam verò dixi cap. de Specie non id significare, sed significare modo categoremātis: reliqua sunt quæ abdicuntur articulo vltimo.

AR-

ARTICVL. III.

Vtrum prima substantia sit magis substantia, quàm secunda?

1 Pars negatiua suadetur primo.

HOc est, Vtrum in ratione substãtiæ ei prætet, pars negatiua[1] suadetur primo, quia Arist 8 Metaphy ait vniuersalia esse magis substantias, quàm particularia, sed secundæ substantiæ sunt vniuersalia, ergo.

Argu. 2. Secundo, quia id dicitur prius subiectum, à quo non conuertitur consequentia in subiectando, sed non valet homo subiectat, ergo & Petrus, bene tamen è contra, ergo homo qui est secunda substantia, est prius subiectum, quam Petrus, qui est prima, & consequenter secunda substantia quam prima.

Argu. 3. Tertio, quia ratio Arist. nil probat, nam destructis primis substantijs manent anima, & accidentia in eamen tamen est prima substantia, manet etiã Deus, qui nõ est subiectum, & Porphy. cap. vlti. ait ablata specie auferri individua, non è contra.

Confirmatur. Confirmatur, quia argumentatur ab inferiori ad suum superius negatiuè non enim valet non est Petrus, ergo nec homo, ergo secunda substantia est magis substantia quàm prima.

Arg 4. Quarto, quia species est magis perfectior substantia, magisque intenta à natura, quã individua, ergo est magis substantia secunda, quæ est species quam prima.

Argu. 5. Quinto, quia pluribus substat homo quam Petrus cum subsit omnibus, quibus omnia eius individua subsant, ergo est magis subiectũ, & magis substantia, homo autem secunda substantia est, ergo.

Confirmatur. Confirmatur, quia prædicata per se, quæ sunt potiora, conueniunt individuis ratione speciei: Petrus enim est animal, quia homo est animal. Ad quod prima substantia qua definitur, est species vt patet ex articulo. ergo prima substantia non est magis quã secunda, ergo idem quod prius.

In oppositum[2] est Arist. ex eo aduertere quod cũ essentia substantiæ non esse in intellecto explicetur, hoc magis conuenit primæ, quæ est tappositum, & non pers alterius. Secunda vero est ipsa prima, paríq; cotoponens cũ differẽtia specifica, vel quasi materica speciem, vel individuum, præterea quia existentia etiam prædicatorum per se naturæ singulari primo conuenit, licet connexio extremorum prius cõueniat secundis substantijs: præstat tamen prima, quia existentia præstat potentiæ, & cõnexioni extremorum. Tandem quia licet homo pluribus subsit, quam Petrus realiter, non tamen quam prima substantia, quia in aliquo individuo subiectatur, & ita non est prius subiectum quam prima substantia, sed quam Petrus, in ô intenditur Petrus est magis substantia licet paucioribus subsit, quia ratione sui subiectat in re, homo vero ratione singularis, licet extensiuè id est, pluribus subsit, erit minus substantia: quia præstat intensiuè subiectare, quàm extensiuè subiectare.

2 Cõclu. NOTA

Ex quibus infero falsò Villalband. qui Animo. sequitur 3 recedere à tota tenta omnium hic, dicereq; e Arist. in hoc, hic loquutum more vulgi, sed 8. Metaphy. tex. 2. posuisse suam sententiam oppositam, quod fuit primũ argumentum, hoc enim & contra dicta, & Aristot. est qui hoc ex professo hic probat, quod quidem non facit, cum ex aliorum sententia loquitur, in Metaphy verò hoc fecit S. Tho. Auer. Alexand. Niphus, & fere omnes asserunt loqui ex sententia Platonis: nõ ait enim ita esse, sed qui ex dictis retaleratque Platonis sententiam, con-

3 Falsum est vt dicit Palpa. à communi hic.

tra

contrà quam id infert, vt inconueniens. Præterea nomen secundæ substantiæ Aristo. inuenit, vt ait Soto, & Caiet. vt vniuersales substantias, qua si diminutè substantias diceret [4] per quod patet ad primum. Licet M S to respondeat vniuersalia dici magis substantias quia magis abstracta, & perpetua, recentiores etiam, esse magis substantias extensiuè, non intensiuè: prima tamen solutio bona est, per quod patet ad secundum distinguendo minorem.

4 Soluuntur arg. ad 1. & ad 2.

Ad 3. Ad tertium, sic intellige Arist: destructis primis substantijs omnino, id est, quo ad omnes partes nihil aliorū manet, vnde cum manet anima, non omnino destruitur prima substantia, cùm sit pars primæ, manere vero accidētia in Eucharistia sine prima substantia miraculum est: Deus autem nō est ens prædicamentale, de quo loquitur Arist, de quo latiùs infra Porph. vero ex Boet. Alber. Caiet tantū vult hāc esse veram, homo est rationalis, licet differentia numerica Petri falsō ei conueniret, si vero illa esset falsa, homo est rationalis, destrui essentiam Petri, quæ est esse hominem, & consequenter rationalem.

Ad confirma. Et ad confirmationem antecedens nego, non enim Arist. argumentatur ab inferiori ad superius negatiuè, sed à numeratione sufficienti partium, id est, à negatione omnium primarū substantiarum ad negationem secundarum, vel dic, quod loquitur quo ad existentiam, & sic primæ substantiæ superiùs quid sunt.

Ad 4. Ad quartum dic, quod licet entia hominis præstet differentiæ numericæ, ratione tamen huius immediatè, Petrus est subiectum omnium prædicatorum, saltim quoad existentiam modo dicto, sin verò consideres totum Petrum, cùm etiam addat differentiam numericam homini, quæ est aliqua perfectio, Petrus præstat homini: vnde distinguo maiorem, quia tamen dicta perfectio parua est, dicitur nō tam intenta à natura propter se, quā propter perfectiones speciei, ostendendas in re, & ita quando hæc in vno conseruari possunt, non curat multiplicare individua, de quo satis dixi cap. de Specie.

Ad quintum, patet ex dictis. quod licet pluribus subsłet homo quā Petrus extensiuè, non tamen intensiuè & ratione sui, quod præstantius est. Ad 5.

Ad confirmationem, fateor potiora prædicata esse speciei, id est, communiora, nam ex dictis, cap. de specie, individua etiam materialia suis quidditatiuis & positiuis prædicatis gaudent, quamuis etiam ex illo nil contra nos colligebatur, ad aliud vero, patet quod prima substantia solū quo ad conditionem definiendi sit species. Ad confirmat.

ARTICVL. IIII.

Vtrum vna species ima, vel individuum sit magis substantia, quàm alia?

VIdetur quod sic [1] nam homo, vt patet, vel Petrus pluribus substat prædicatis substantialibus, & accidentalibus, quàm Michael, quia habet corporalia & spiritualia, Michael vero spiritualia solum, & cornus quā homo, quia subsłet generaliùs bruto, &c. ergo vna species præstat alteri. 1 Pars prima ostenditur.

Confirmatur, quia Arist. 3 Metaphysi. tex. 5. elementa ait, magis videtur subsistentia, ergo magis quam homo, & consequenter vna species præstat alteri. Confirmatur.

In contrarium est Arist [2] breuiter ad argumenta, variè respondent Lobamen 1 sic Philosopham interpretantur illud dici magis substantiam alio, 2 Concluditur pars negatiua.

ua quæst.

3 Ad arg. variè respondetur ad 1. primò à Loban.

alio, quod substat prædicatis, quibus illud, & aliis, ideoque species esse magis substantias genere, & individua speciebus, vnam verò speciem, vel individuum non magis alio, quia si plu ribus, non tamen eisdem subsitunt, si tamen hoc ita esset Petrus non esset magis substantia, quam equus, qui est secunda substantia contra Aristotelem, & veritatem, ex artic. 3.

Secũdo à quibusdam recentioribus.

Secundo, alij recentiores limitant vt intelligatur de contẽtis speciebus in eodem genere, in individuisque eiusdem speciei, sed Arist. vniuersaliter loquitur, & si Petrus haberet plura accidentia Paulo vna magis substãtia esset magis substantia alia, si argumentum valet.

Tertio respondet Villalpan. & Boet.

Tertio, Villalpan. & Boet. explicat species imas esse æqualiter substãtias, quia æqualiter distant à primis, quæ sunt maximè substãtiæ, individua verò omnia substantiæ esse primas, hoc tamen explicatione eget, quæ colligitur ex Caietano scilicet, Arist. nonvocare magis substantiam, quia extensiuè tubitet quomodo procedit argumentum, sed quia intensiuè & secundum existentiam, sine qua substantia non habet realitatem: & ita omnes primæ substantiæ sunt æquales in hac ratione substandi, quia inquam substant ex vi propria, & omnes species imæ æquales, quia cùm æquè distent à primis, æquè accedunt etiam ad rationem sic substandi. Item sunt primæ æquales, quia in nullo sunt, & species imæ æquales quia tantũ sunt in individuis genera verò etiam in speciebus. Item individua totam naturam etiam numericam dicunt, species imæ totam formam, vnde inter se æquales, sine fumatur substantia, vt dicit subiectum reale, vel intentionale, siue pro quidditate, siue (vt dicit) non esse in alio, vnde sequitur ex hoc illam diuisionem non esse analogi in analogata.

Ex dictis patet ad argumentum, tantum enim probat extẽsiuè esse magis subiectum vnum alio, non vero intensiuè, vt loquitur Arist.

4 Responsio ex dictis ad argum.

Ad confirmationem ex ipso Arist. qui 7. Metaphy. c. 2. ait elementa esse manifestissimè substantias, patet etiã loco citato tantùm idem velle.

Ad confirmat.

ARTICVL. V. ET vltimus.

Vtrum sex proprietates substantiæ bene assignet Arist.

1 Pars negatiua suade. 1. cõtra primam proprietatem.

VIdetur quod non, prima est nõ esse in subiecto. Contra[1] quia ex Auerr. elementa sunt formaliter in misto, ergo.

Argu. 2.

Secundo, quia partes integrantes substantiæ, & differentiæ non sunt substantiæ ex Arist. & non sunt in subiecto, ergo.

Argu. 3.

Tertio quia album, & omnia accidentia in concreto non sunt in subiecto. Contra vltimam proprietatem, quæ est texta, vna numero manens est susceptiua contrariorum.

2 Arguitur primo contra sextam proprietatẽ.

Contra[2] nam substantia non est vna numero, ergo ei non conuenit.

Argu. 1.

Secundo, quia ignis recipit calorẽ non frigus, ergo substantia non suscipit contraria.

Argu. 2.

Tertio, vna actio v. g. cœna continuata die Iouis, nocte post duodecimam horam, si edatur carnes recipit bonitatem, & malitiam contrariam, & tamen non est substantia, ergo non est proprietas solus substãtiæ.

Argu. 3.

In oppositum est Arist. & communiter omnes.

1 Cõcl.

Pro decisione dico, 3 primo quod non esse in subiecto est proprium quarto modo substantiæ, vt distinguitur cõtra accidens. Et tamen pro tertium secundo modo substantiæ sine cæ prædi

cam.en

cumētalis,qa omni & nō soli cōuenit.

4 Dico 4 secundo, secunda proprietas
2.Cōcl. conuenit secundæ substantiæ, estque illius propriū secūdo modo, non quarto modo, quia ex Arist. hic, conuenit differentijs, loquitúrque Arist. de prędicatione artificialī, qbæ primæ substantiæ non competit, & de vniuocè stricta vniuocatione, quæ petit in Aristo. vt prædicatum sit essentiale subiecto, per quod reijciuntur accidentiū genus, & species.

5 Dico tertio, 5 quod circa tertiam
3.Conc. proprietatem tria dicit Arist, primū primas substantias significare hoc aliquid, quia antonomaticè pro substātia sumitur, quam vox, hoc, significat in singulari. Dicit secundo, secūdas videri significare hoc aliquid, quod minus bene aliqui interpretantur, quia primas vocamus aliquādo nomine secundarum, quia sic ex 1 Top. c. 6. eas vocamus nomine accidentium, dicētes venire Maticum dum aliquis homo venit, melius M. Soto, & ceteriores, & Canter. reddunt rationem huius, quia secundæ substantiæ, vt homo, significant per modum suppositi, & subsistentis, quod cōuenit immediate primæ substantiæ. Tertio dicit secundas substantias significare quale quid, sō (vt vult Auic & Alber.) quia cōstāt genere, quod est quid, & differentia quæ est quale, nam id etiam conuenit differentijs subalternis accidentium, secundo, quia generalissimum substātiæ secunda substantia est, non tamen cōponta sic, sed simpliciter simpler, vt dixi q. de specie. Caie. & S Th. opusc. de natura generis, dicunt significare quale quid, quia dicunt substantiam, quæ sic significata denominatur à secunda intentione, quę vt omne accidens largè dicitur qualitas, id est, forma, sed Petrus etiam singulari significatus à relatione subiecti denominatur: vnde melius Iabrac. & p. Sot. recentiores, & S. Tho. significare quale quid, quia in cōmuni significatus homo forma est quidditatiua inferiorū per quod aliquantulū declinat à rōe suppositi: & hoc aliquid, nec Arist. dictū vrget a bū solam qualitatē dicit: nam, vt bene M. So. q. 2. ad 3. alia versio habet solū quale, & dato ita sit, tātū intēdit Arist. albū qualitatem solā, id est, accidentalem, non substantialē, cur autem homo non dicatur in quale quid, dixi c. de genere, & de differentia, vt bene etiam probauit Tole.

Dico quarto 6 substantia non habet
6 contrarium physicè, scilicet, sic enim
4. Cōcl. debeo intelligere, quia contraria Physica accidentia sunt, eidem inhærentia, quod Arist. dicit, quod circa idem subiectum mutuò se expellunt. Radicaliter tamen sunt contrariæ substantię, quia radices contrariarum qualitatum, vt caloris & frigoris, non tamē satis erat hoc in se immediatè substātias destruere, vt nō essent contrariæ, quę est solutio M. Soto, quia colores contrarij etiam medijs primis qualitatibus se destruunt.

Dico quinto 7 Arist. nolle in ratione
7 substandi suscipere magis, & minus, vt bene Ammo. & Simpli. nec in
5. Cōcl. perfectione, vt probant argumenta contra hoc facta, sed vnam animo substantiam non posse acquirere plures gradus perfectionis, vt vous calor v.g dum intenditur requirit: vnde parum refert, quod vna anima perfectior sit alia etiam substantialiter, sed de hoc cap. de qualitate.

Vltimo dico 8 secunda omnes sex
8 tas proprietates quarto modo, vt Ari-
Sexta & sto. & Archytas dicunt esse maxime
vera contra. proprium, vide falsò Porphy. & Ammonium hoc negant, quia contra Angeli non suscipiunt: similiter Villal quis excipiat male suscipere cōtraria largè scilicet, lucem & tenebras. Sic tamen ex intentione substantiam moueri posse scilicet vt inter motibus contrarijs cœlos, Angeli vero

vero capaces sunt amoris,& odij,lætitiæ,& tristitiæ:Deus autem,cui cõtraria recipere repugnat,non est substantia prædicamentalis (de quo infra) anima verò nostra,licet hæc contraria recipiat non est vna numero, vt vult proprietas scilicet naturæ completæ. Item quantitas in Eucharistia est per miraculum, naturaliter enim (vt loquimur) recipit contraria tantùm, vt quo, non vt quod, quia recipit vt sustentata à substantia.

9 Soluuntur arg. ad primum.

Ex dictis manent soluta argumenta in principio[9] cum hoc tamé ad primum quod licet Auerr. opinio sit falsa de quo in Philosophia adhuc non sunt, vt accidentia in subiecto, sed vt partes in composito.

Ad 2.

Ad secundum, partes & differentię sunt substantiæ, id est, non accidens,& sic non sunt in subiecto, Arist. vero negat has esse substantias, quia non ponuntur in linea, vt de eis prædicetur generalissimum substantiæ, sed sunt ad latus modo suprà latè explicato.

Ad 3.

Ad tertium, vt album pro formali est accidens, sic inhæret subiecto, vt de connotato, quod significat substãtiam verè dicitur (album enim est substantia) sic pro connotato non est in alio.

10 Soluuntur arg. vltimã proprietatẽ. Ad primũ.

Ad argumenta contra vltimam proprietatem[10] ad primum dico, quod propter illud Ammo. negat conuenire secundæ substãtiæ, sed melius Simpli. Villalpan. & alij sic explicant, vt homo est risibilis: in singulari tamen ridet, sic substantiæ in communi cõuenit esse susceptiuam cõtrariorum, ea tamen in exercitio recipit in singularibus.

Ad 2.

Ad secundum, ignis dum est pugnat cum contrario, aliquid frigiditatis vel humiditatis recipit, & contrarios motus, impulsus ab aere flante in opposita.

Ad 3.

Ad tertium, illa non sunt nisi contrariæ denominationes, vt propositio recipit veritatem & falsitatem, vna numero permanens, præterquam quod est duplex actio in genere moris, vt vero est vna in genere naturæ tantum est bona in esse naturæ, potiusq; dicitur bona, vel mala, vt quo, quia suppositum taliter denominat, vel taliter.

QVAESTIO. II.

De his quæ in hoc prædicamento collocantur.

TRia solum in hac re aliqualẽ difficultatem ingerunt[1] quæ sunt examinanda: primo, si Deus hoc genere, vel in alio potest poni: secundo, si Angeli, & cœlestes: tertio, si partes substantiæ à principalioribus autem incipientes sit.

1 Disponitur quæstio.

ARTICVL. I.

Vtrum Deus sit in prædicamento?

HAnc quæstionem hisce verbis M. Zumel tractat 1. p. q. 3. art. 5. Gregor. Arimin. in 1. d. 8. q. 3 & Gab. q. 1. Marsil. q. 12. & alij Nominales, Theologiq; obscuri nominis. Venetus cap. 4. de substantia affirmant.

Probatur[1] ex August. sermo. 3. in Octaua Epiphaniæ: & Boet. qui dicunt duo prædicamenta, scilicet, substantiam, & relationem, esse propriè in Deo.

1 Pars affirmatiua suadetur.

Confirmatur ex Arist. 4. Top. c. 2. vbi videtur concedere in Deo genus, & differentiam: & Alex. 3 Topi. c. 1. Deum, & hominem esse (ait) sub eodem genere.

Confirmatur.

Secundo, confirmatur, quia S. Tho. 1. d. 8.

1.d.8.q.4 ar.2. Deumponit reductiuè in prædicamento.

Argu.2. Secundo probatur, quia Theologi & Philosophi dicunt Deum esse primam mensuram substantiarũ, sed ex 10. Metaphy. vnumquodque mensuratur aliquo sui generis, ergo.

Confirmatur. Confirmatur, quia infinitas non obstat, quia linea infinita esset in prædicamento, si daretur.

Argu. 3. Tertio probatur, quia ratio substãtiæ, scilicet, esse per se, Deo maxime conuenit.

Argu. 4. Quarto, nam à substantia infinita Dei, potest abstrahi ratio limitata, & finita: ergo. Nam in Deo idæa hominis non est idæa equi, ergo datur ratio limitata secundum quam in prædicamento collocetur.

Conclu. Deus nõ ponitur in prædicameto. 2 Vera tamen sententia 2 negat Deũ poni in prædicamento, ita Theologi in 1.d.8. cum M. Ionan. Scoto. Durã. Palud. Richar. Capreo. Alber. Aegid. S. Tho. 1.p.q 3 ar.5. vbi Caie. & M. zumel. Ferr. cum S. Tho. 1. contra gentes. c.25 Alex. 1.p.q 5. memb.1. Henri. q.1.art.26. Dionys. August. Boet. Damasce. quos referunt dicti, maximè zumel, Iabel. & Metaphy. & communis Peripatetici. vt probat Picus de ente, & vno ad secundam obiectionem. Auic. 8. Meta. h c.4. Trimegisti, cap. 2 Pimandri, & bene P. Toler. hic.

Prob. 1. Probatur primo, nam secundum expositionem Themistij, & Alexã. ex 3. Physic. vbi per ens non habens potẽtiam, quod omisit ante diuisionem entis in decem prædicameta, intelligit Deum Cõfirmatur, quia prima & secunda substantia substant accidentibus, quorum Deus non est capax: vide Augustin. ar. Deum abusiuè dici substantiam, licet ab Arist. 12. Metaph. ex. 59. & Theologis bene vocetur prima substantia in alio sensu, id est, præstantissima substantia.

Prob.2. Secundo, ratione sexta M. zumel quam vocat optimam, nam quicquid est in prædicamento, vel est ipsum genus primum, & tale nõ est Deus, quia non est contrahibile, & determinabile, vel est aliquid sub tali supremo cõtentum, & sic, vel est species, & hoc nõ quia Deus non est compositus genere & differentia, quam includit species, vel talem est individuum, & hoc nõ, quia sic aliquid reale esset prius Deo, & simplicius: & in hac vltima probatione nõ placet zumel aliter probãs scilicet, quia individuum est substantia prædicamentalis participans naturam substantiæ suprema, quæ componitur (inquit) ex ente, & modo intrinseco, hoc inquam non placet, quia ex suprad dictis est conceptus simpliciter simplex, & ita nullum esset inconueniens quod vt magis adhuc pateat.

Prob.3 Tertio probatur, nam Deus ob suã omnimodam actualem infinitatem perfectionis in prædicatis proprijs claudit cõmunia, implicat ergo esse cõpositũ, nisi absurdè dicatur homo compositus ex ente, & homine, & cõsequenter nil est in Deo pars, & hinc est, non tantum nõ poni Deum in prædicamento accidentis, quo careat, nec in substãtia, in quo nos, quia nil est vni necam vtriusque essentiale, ex suprad dictis, sed nec esse metaphysicè compositum, etiam in genere & ratione entis infiniti, quia ratione dicta nil potest esse cum Deo pars, cum quod huius eius prædicatum communia includat, multoque minus habeat compositionem essentiæ, & relationum, vel attributorum: primo, quia hæc cùm sint intrinsecè infinita entia, intrinsecè claudunt naturam diuinam: secundo, quia minus digna Deo, & peior compositio est ex duabus rationibus particularibus, quam ex communi, & propria, quatum neutra claudat aliam formaliter, vtraque tamen caret licet habeat constitutionem, vt dixi cap. de differentia.

Ex quibus plani sequitur 3 Christũ

3 Christus dñs secũdũ q̃ homo ponitur dire ctè in p̃dicamẽto.

dominum secundum quod homo directè ponitur in prodicamento, vt bene omnes colligunt (licet Soto dicat ex quadam opinione Nominal. sequi non directè poni, estq; prima substãtia eiusdem speciei nobiscum, nec oppositum est tutum.

4 Dubium

Dubitam tamen videtur[4] quia cum in hoc prædicamento concreta ex dictis ponantur, quæ sunt supposita, & suppositum sit diuinum, & infinitum, abstractaq; reductiuè, videtur Christum non poni directè? Respondetur ex D. Tho. 3.p.q.2.ar.3. resp. poni in prædicamẽto ratione naturæ quæ in Christo, vt homo est, est finita, esse autem suppositum est conditio, & in Christo diuinũ supplet id, quod faceret creatum, & ita vox, hic homo, signat naturam humanam vt in supposito, vel potius vt per se stantem, cui parum refert, vt suppositalitas, quam non determinat homo, vt sit concretum, finitũ, vel infinitum diuina sit.

Dices saltem, ergo Deus, vt dicitur homo, dicetur poni in prædicamẽto. Respondetur ponibile in prædicamẽto, cùm sit terminus secundæ intentionis facit appellationem ad significatã formalẽ, & ita innuitur poni Deũ ratione deitatis.

Ad 1.

Iam ad primum Boet. tantum vult habere Deum subsistantiam, & relationem, propriè, non quantitatem, &c. vt tamen relatio non est prædicamentalis, vt patet, ita nec subsistantia. August. 5. de Trinita. c. 88. & D. Tho. 1.p. q. 41 propriè Deo conceduntur nomen actionis, scilicet non sit prædicamentalis, quæ est in Deo, quod consonat communi modo loquendi Scholasticorũ, & Sanctorum, qui vocant creare intelligere diuinas actiones.

Ad confirmat.

Ad confirmationem primam Aristo. & Auer. vtuntur id exemplum ex opinione famosa fuit temporis, scilicet, animal esse genus Deo, & homini exemplorum vero, vt alibi dicam ex sanctis, & doctoribus non requiritur veritas.

Ad secundam, ipse D. Tho. 1.p.q. 3.art.5. nec reductiuè ponit in prædicamento, estq; citatior loquutio, quia videbatur dicere esse partem, est tamẽ principium prædicamentorum. Vade alij dicunt non malè Deum deductiuè poni, vt omnium principium, & mensuram omnium, quod tantũ ex Caietano, tum vult D. Tho. ibi, licet zamel tribuat illi dum esset iuuenis. Arist. verò 1. Aethico 6. cum Deum numeret ponens acceptiones substantiæ, & prædicamenta tãrum vult esse omnium præstantissimum substantiam.

Ad secundam confirmat.

Ad secundum argumentum, Philosophi loquuntur de mensura homogenea, per cuius multiplicationem mensuratum innotescit. Deus verò est mensura aetherogenea per accessum ad quam maiorem vel minorem innotescit perfectio mensurati & sic non oportet vt mensura sit eiusdem generis cum mensurato.

Ad confirmat.

Et ad confirmationem omnes cõmuniter dicunt, quod si linea infinita posset esse, poneretur in quantitatis prædicamento, nam infinitum in quantitate, v.g. cum sit eiusdem speciei lineæ, quæ finita est in eode genere ponitur. Deus autem omnimodo infinitus cum nullo vniuocatur, nec habet compositionem propter dicta etiam in ratione, & genere entis infiniti.

Ad 3

Ad tertium, D. Thom. 1.par. & 1. cõtra gentes supra, & 1. distin. 8. quæst. 4 articu 2 docet rationem generalissimi subsistantiæ non esse per se existere, sed esse id, cui debetur subsistentia per se stra vt non dicat essentialiter subsistentiam, vt Deus, sed naturam, cui debetur, idemque est quod Caietanus & alij dicunt genus esse subsistantiam finitam, id est, capacem accidentium, quia ex dicta infinitate nascitur incapacitas accidentium, nec distingui etiam formaliter subsistentiam à

natura

natura, sed eam includere, vt homo
eius.

Ad 4. Ad quartum respondet M. zumel, vbi suprà, quod idæa hominis, iccun dùm quod dicit respectum ad creaturas, dicit modum quendam limitatũ, sed vt dicit perfectionem quæ est in Deo, dicit infinitam perfectionem, sed hoc iam excedit nostrum institutum.

ARTICVL. II.

Vtrum Angeli, & cœli ponantur in hoc prædicamento?

1 Zimaræ & Gand. opinio. Probat 1

PRima sententia est Auerr. quem sequitur Zimara Theoremate 40. Gandau. 10. Metaphy. q. 2. negantprimo quia ex Arist. corruptibile, & incorruptibile differunt genere, & (vt Themistius ait) non conueniunt in aliquo vniuoco.

Secúdo

Secundo, quia ex Arist. quæ ponuntur in prædicamento constant actu, & potentia, in Angelis vero nulla est potentia, ita etiam Ammon Simplic. & Boetius.

2 Secunda opinio. probat.

Secunda sententia [2] concedit de cœlis, negat tamẽ de angelis primo, quia ex 8. Metaphy. Angeli sunt actus puri, ergo non habent genus, quod est potentia.

Confir.

Confirmatur, quia ex Iambli. Syriano, & supra citatis pro prima sententia Arist. tantum hic egit de substãtia sensibili, qualis non est Angelus: ita tenet Albert. tractatu de substantia, cap. 12.

3 3. opinio

Tertia sententia [3] est Durand. in 2. distin. quæst 1 & Marsil. q 2. qui cum ponat Angelos in prædicamento negat tamen componi in prædicamento, genere, & differentia, quod à fortiori citati, dicunt etiam, vt refert Zimara, primo, quia genus sumitur à materia, differentia, à forma, quibus carent Angeli,

Secundo Secundo, quia in Angelis non est fundamentum ad distinguendum genus à differentia, cùm sint formæ simplices, & simplex, vt 9. Metaphy. text. vltimo, vel totũ, vel nil attingitur, non ergo est diuisibilis in conceptus.

Tertio Tertio, quia differentia perfectior est genere, at angelus nil habet perfectius genere intellectiuo, ergo.

Quarto Vltimo, quia in eius differẽtia claudet genus intellectiuum, nulla autem differentia, ex Aristotele, & suprà dictis participat genere.

5 Obser. 1 Omnes autem Philosophi & Metaphysici sunt in contrarium, [5] aduerte quòd generalissimum huius prædicamenti non est substãtia totalis quæ diuiditur in primam & secundam, sed inter secundas substantias est secunda substantia totalis perfecta abstrahens à compositione physica, & metaphyca, corporea, & incorporea, quæ est principium omnium quæ ponuntur in prædicamento, sic vt etiam dico homo alius vniuersalis, alius particularis, non diuiditur homo in communi, sed eius realitatis varia accidentia ostendantur.

6 1 Concl. Prima conclusio. [6] Angeli, nedum cœli sunt in prædicamento substantiæ, ita S Tho. Duran Alex. & Themisti. & communis scholasticorum in 1. dist. 8. dum de Angelis 1 p. q 50. per varios articulos, vbi zumel tomo 2. Greg. q. 3 ait esse communem sanctorũ. Auic. 8. Metaphy. communis hic, & c. de specie. Probatur, quia alioquin cor, us, & non substantia cũra Arist. & omnes esset generalissimum huius prædicamenti, & compositum esset ex materia & forma, cum Arist. 8. metaph. neget hanc compositionem generalissimi.

Proba 1.

Secũdo. Secundo, quia si ratio Auer. valeret figura, & quantitas cœli non erunt in prædicamento, cum non possint

corrumpi intrinsecè, vt male fatetur Auerr. cùm sint eiusdem speciei cum nostris, & sic in eo lem prædicamẽto.

Tertio. Tertio, quia ratio generalissimi conuenit illis, & nobis sine dependentia, & transcendentia, ergo est vniuocum genus.

2. Cõcl. Secunda conclusio. 7 Angeli, nedũ cœli cõpositi sunt genere, & differentia. ita S Th. 1. p q. 50. ar. 2. ad 1. vbi latè, & benè zumel de ente. c. 6. vbi Caiet & 2. contra gen. c. 95 vbi Ferr. Hẽric. quodlib. 7. q. 8. Scot. d. 3. q vlt. Herbe. q. 3 Bacon, Bonau. q 1. Alex. 1. p. q. 20 Mombet. ar. 2 Auic. 9. Metap. c. 4. Themist. 3. Phys Sonz. 12 Metaph. q. 4. Niph. q. 6. Iabel. 7. Metaph. c. 5 Probatur, quia cum sint in prædicamẽto, quod Duran. & Martil etiã fatetur, cùm non sint generalissima necessariò erunt per differentiam cõtracti, habebuntque genus, & differentiam.

Prob. 1.

Prob. 2. Secundo, quia genus erit subitantia completa, differentia, spiritale, quod vt sic, ideſt, vt differentia est, cùm nõ sit completum, supponit genus cum quo componit.

Tertio. Tertio, quia si necessaria est compositio Physica materiæ, & formæ p fundamento generis, & differẽtiæ accidens habebit genus, & differentiam, cùm sit forma non composita physicè.

Soluuntur arg. Ad 1. Ad primum latè recentiores & Aristo. tãtum velle corruptibile, & incorruptibile deferre specie, vel genere subalterno. Themistius loquitur de vniuoco physico. Et ad confirmationem Arist. non negat Angelis potentiam Metaphysicam, quæ est genus, sed Physicam, quæ est materia.

Ad confirmat.

Ad argumenta secũdæ sententiæ. Ad argumentum secundæ sententiæ patet per dictum, scilicet, quod Arist. tantum vult Angelos esse Physicè incompositos, & purè, non autem metaphysicè: & ad confirmationem illi auctores alibi docent oppositum, hicq; tantum dicant Arist. gratia claritatis vsum fuisse exemplis sensibilibus.

Ad primum argumentum Durandi, dixi fuisse Arist. intendere genus assimilari materiæ, differentiã vero formæ, de quo latè, vide Ferr. supra c. 96. & Caieta. cum S. Thom. de ente, quomodo radicaliter genus à materia sumatur in materialibus quę inquam materia maximè distat à cõpleta existentia, cui forma, à qua sumitur differentia, magis accedit, in Angelis verò ab ipsa essentia, quia remotior est genus, ab existentia verò, vt propinquior sumitur differentia. Pro quo aduerte ex 3. de Anima, q ex multis modis quibus dicitur aliquid materia est imperfectum respectu perfectioris, & ita omnes sunt materiales, vt Auerr. ipse fatetur 3. de anima, commento hic, & 14. vide Niphum 12. Metaph. q. 6. cap. 3. Ad 1. ar gu. Dur.

Ad secundum, sufficit videre angeles spiritales, quod nõ habent aliq; substantiæ, & illos essentialiter ita quales, vt modo dicto, cum detur genus, & differentia distinguantur, pe nanturque in prædicamento. Aristoteles (que, vt ait Herbens) non loquitur de distinctione formalis conceptus, sed realiter ideſt, nõ qui conceptum animalis in homine attingit formaliter attingit rationale, sed bene realiter. Vel melius ex S. Thom Nipho, Auer. & alijs, vbi Caieta. in ante prædica. in Prologo tantum velle simplicia, vel non apprehendi, vel non posse falsò, & cum errore apprehendi, sed tunc aliud loco eorum apprehendi, de quo in Perhierm. Ad 2.

Ad tertium, patet ex cap. de differentia, non enim semper differentia perfectior est simpliciter suo genere. Ad 3.

Ad vltimum dico q genus intellectuale, vel spiritale sumitur, & est aliquid completum, nullũ priorem gradum supponens, & ita nõ prædicatur de differentia, quæ cùm sit qualitas, & forma supponens intrinsecè materiam Ad 4.

riam,genus,non est sic ens completũ, eademque ratione genus substantia de nulla differentia prædicatur.

Replic. Dices saltem differentia inferior Angeli includet superiorem differentiam, quia cũm hæc sit differentia, non erit illo modo ens completum, sed supponens etiam genus.

Respon. Respondetur,quod sicut in passione, cuius est radix Angelus, dãtur gradus se non includẽtes,i. vt habeat perfectum intellectum naturaliter habẽtem species,& eius limitatio ad tantã perfectionem,quæ vt terminus supponit intrinsecè intellectiuũ gradũ, cuius est terminus, ita eius radix substãtialis intrinsece supponit radicem perfecti intellectus.

Obijcitur. Dices secundo,taliter differet a Angeli perfectioris,qui habet v.g. quatuor gradus intellectiui, claudet differentiam inferioris habẽtis duos.

Respon. Respõdetur quod si id esset, vnus esset pars alterius,non species cõstincta, vt ergo differentia trianguli non est habere tres angulos, sed cũ tali lineatũ dispositione:ita differẽtiæ inferioris angeli nõ sunt duo gradus intellectiui,sed tali modo positiuo,vnde negatio aliorum nascitur, alioquin essent vnius speciei imæ, & non haberent,vt habent species,& intellectus, distinctos specie,plures species.

ARTIC.III. & vltim.

Vtrum partes substantiæ directè ponantur?

NOTA Adduertendum q̃ partes loquor de Physicis,de alijs enim,Metaphysicis,sed dixi.q de genere]sũt duplices,aliæ enim sunt integrantes,id est, quantitatiuæ,vt partes ligni,&c. aliæ non quãtitatiuæ,vt materia & forma. Rursus integrates aliæ homogeneę, id est,eiusdem rationis, vt pars aquæ, ligni,quæ continuatione sunt partes: nam secundũ se sunt totũ:aliæ ęthereogeneæ,id est,diuersæ rationis,vt manus,pes,&c. ¶ Iam sit prima sententia Loban.& Villalp.[1] directè ponũt partes integrantes,vt caput, manus,&c. quia cũ cõsent materia & forma sunt sub genere corpus.Secunda sententia est aliorum[2] qui dicũt etiam directè poni in prædicamento partes homogeneas non viuentium quæ sunt tota per se,per accidens autem continuatione fiunt partes,quia habent cõplet̃um principium subsistẽdi separatim q̃ sola diuisione reducitur in actu.

1 Partes integrãtes directè ponunt Villalp. & alij.

2 2.opinio

In oppositum tamen est S.Tho.opusc.42.à c.10.Caieta.M.Soto. Cant. Bruxel.q.1.art 2. ad quartum,quia tamen res est facilis.

Primo certũ est[3] quod partes Physicæ,vt materia & forma,quia intrinsecè sunt partes,&entia incõpleta secũdũ omnes tantũ reductiuè ponuntur. 3 1.Concl.

Secundo,certum est[4] q̃ nulla pars æthereogenea ponitur directe,sed reductiuè in prædicamento. Probatur, quia manus,&c. vel sumitur cũ accidẽtibus suis,& sic est ens per accidẽs, vel quoad substãtiale tantũ,& sic sunt partes ordinatæ intrinsecè ad totũ:sic(vt aiunt Medici) ponuntur formę partiales carnis,cutis, &c.siue vna sit forma omniũ,siue manus abscissa habeat eandẽ formam,siue non, nã si est ostendit esse partem per se, q̃ tantum manet vis corruptionis vt in insectilibus I.ẽ probatur ratione S.Th.nam si manus,v.g.ponatur in genere, cũ habeatvitam sensitiuã erit animal,& cũ habeat animal rationale erit homo,cõsequẽs est falsum,q̃ distinguitur realiter ab homine pręterquã sit ridiculũ. 4 2 Concl. Probat.

Tertio debet esse certũ[5] q̃ partes homogeneæ non viuentiũ, &c. sicut per continuationẽ per accidens sunt partes, ita per accidẽs nõ ponũtur in prædicamento directè,per se aũt poss̃e poni pro statu tamen quo non sunt partes,sed totũ. Probatur,quia cũ est 5 3. Cõcl. Probat.

pars diſtinguitur realiter à ſuo toto: & per conſequens prædicatũ proprium totius cum ſit idem re cum toto diſtinguitur realiter à parte vt pars eſt.

Confirmatur. Confirmatur, quia alioquin ſequeretur eſſe actu infinita iudiuidua ſubſtantiæ, vel quantitatis, quia ſunt infinitæ partes, quarũ quæuis eſt illo modo totum itum etiam, quia vnitas numerica continuorum ſumitur à continuatione: ergo.

Ad argumentum patet manus non habere materiam & formam, vt dãt eſſe completum ſed partiale: partes vero homogeneæ ſic vocantur, quia habent naturam, quam habet totum vt pars aquæ, cùm prædicatur tamen de toto, aqua ſumitur, vt completum ens, quando de parte, non, licet ſit id per accidẽs, quia per accidẽs eſt pars.

Ad argumentum ſecundæ ſententiæ dicendum eſt per tertium dictũ.

CAPVT. VI.
De quantitate, quę eſt ſecundum prædicamentum.

Tex. 1. *QVantum autem partim eſt cõtinuum, partim diſcretum, & partim ex habentibus poſitionẽ partibus, partim è nõ habentibus conſtat. Atq. diſcretum quidem eſt, vt numerus atq. oratio, cõtinuum autem, vt linea, ſuperficies, & corpus: & inſuper præter hæc, tẽpus & locus. Partium enĩ numeri nullus terminus cõmunis eſt quo ipſæ copulatur, ceu quinq. & quinq. ſi ſint denarij partes, nulla cõmuni termino copulantur. ſed ſunt ſeiuncta, ſimiliter tria & quinq. nullo communi termino copulantur. Neq. omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus ſumatur, ſed ſemper partes ſeiuncta ſunt: quare diſcretum numerus eſt. Similiter oratio diſcretum eſſe videtur, nam quantum ipſam eſſe ex eo patet, quia lõga, breuiue ſyllaba menſuratur. Eam vero orationem dico, quæ fit cum voce: & enim nullo partes ipſius communi termino copulãtur: neq. enim terminus communis duplex eſt ad quem ſyllabæ coaleſcant, ſed quæq. per ſe ſunt ſeiũctæ. Linea vero cõtinuum eſt, ſunt enã quæ cõmunis terminus, quo partes lineæ copulentur, punctum poteſt: & idẽ vt ſuperficiei linea. Plani, nãq. partes cõi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore ſumere, aſſignareque lineam, ſuperficiemve communem terminũ poteſt, quo partes corporis copulantur. Porro autem & tempus & locus generis huius ſunt: tẽpus enim præteritum cum exacto, futuroq. copulatur. Rurſus & locus continuus eſt corporis enim partes quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant: igitur & loci partes, quas quæque pars corporis occupat, eodem ſane termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam continuus erit, quippe cum partes ipſius vno communi termino copulantur.*

Tex. 2. *Præterea partim vti di-* Tex 2.

ximus

ximus ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat: nam linea quidem partes positionem habent, quæque enim ipsarum alicubi situm habet: atque parte plani quæque sita est, quæque cum parte copulatur, sumere, assignareque potest. Similiter & plani partes positionem quandam nonnullam habent: similiter quoque modo quæque partiũ vbi sit, quæque cum parte copulata est assignabitur. Partes enim solidi, locive positionem identidẽ habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionẽ quam habeant, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cum copulẽtur potest. Nec item in tempore, nulla enim pars tẽporis permanet, quod autem non permanet, id quonam pacto positionem habebit? sed ordinem habere potius dicimus propterea quod hæc pars sit prior tẽporis hac posterior. Et in numero simili modo: ex eo plane, quia prius vnum quam duo, & duo quã tria, & tria quam quatuor numerãtur: atque hoc quidem pacto, ordinem quendam habent, positionem autem ipsarum nõ vtiq. sumas. Oratio quoq. similiter sese habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet: sed iam quæ dicta est, prehendi amplius non potest. Quare partium ipsius positio sane nõ erit: cũ nulla prorsus permaneat. Quæ cum ita sint: patet, partim ex habentibus positionẽ, partibus, partim est non habentibus, positionem constare.

Tex. 3. Atqui hæc sola quæ dicta sunt, proprie quanta dicuntur, cetera vero vniuersa per accidẽs: ad hoc enim aspicientes, & cetera quãta dicimus: vel vt album ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & altio longa, motusve, quia tempus est longum, non enim per se vnumquodque horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quanta nam sint altio assignauerit, tempore sane ipsam definiet, biennem dicendo, aut triennem esse, aut alio simili modo. Et album etiam quantum sit si assignauerit, superficiem nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum decet & album esse. Quare ea sola, quæ dicta sunt, proprie & per se quanta dicuntur, ceterorum vero nihil per se, sed per accidens dicitur quantum. Tex. 3.

Tex. 4. Præterea quantitati nihil est contrariũ. indefinitis enim quantis nullam omnino contrarietatem esse, Patet, ceu bipedio, aut tripedio, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est aliorum omnino contrarium. Nec si quispiam pauco multum, aut parvo magnũ dixerit contrariũ esse. Ad horũ nihil est quantũ, sed potius ad aliquid. Nihil enim per se magnũ, vel paruũ dicitur, sed ad aliud sane refertur: ceu mõs quidẽ parvus dicitur milium autem magnum, propterea quod hoc maius, ille minor, Tex. 4.

hisce quæ generis eiusdem sunt existat. Ad aliud igitur est ipsorũ relatio: nam si paruum quicquam magnumve per se diceretur, nunquã mons quidem pruus, milium vero magnum vtique dicatur. Rursus in pago quidẽ multos homines, Athenas autem paucos dicimus esse: qui tamẽ longe sunt illis plures, & in domo quidem multos, & in theatro vero paucos, qui quidem & ipsi multo sunt illis plures. Præterea bicubitum quidem, atq. tricubitum, & talium vnumquodq. quantum significat, magnum autẽ & paruum quantũ non significãt, sed magis ad aliquid. Alterius enĩ contemplatione magnum, paruũq intelligitur. Quare patet hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non, oriat, nihil enim est ipsis cõtrarium: quod enim per seipsũ sumi nõ potest, sed ad aliud semper refertur, ei quonam pacto contrarium quicquam fuerit. Præterea si magnum ac paruum cõtraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadẽ sibi ipsis cõtraria vt sint. Fit enim interdũ, vt magnum atq. paruũ sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero magnum: quare fit vt idem eodem tẽpore, magnũ sit atq. paruum. Quod si hæc cõtraria sint idem profecto contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse: substantia nam q. susceptrix contrariorum est videtur, non tamen velut simul atq. ægrotat quispiam, neq. simul album est quispiam, atq. nigrum, neque ceterorum quicquam, quod quidem cõtraria suscipiat simul. Fit etiã vt ipsa sibi ipsis cõtraria sint. Nam si magnum contrarium paruo est, cum idem corpus & magnum sit & paruum eodem tempore, maxime sequens videtur, quoq. ipsum sibi contrarium fateamur. Sed vt quicquã sit ipsum sibi contrariũ, fieri nequit. Ergo nec magno paruo cõtrarium esse potest, neque pauco multum. Quare & si quispiam hæc non ad aliquid, sed quanta esse dicat, contrarium tamen nullũ prorsus habebunt. Maxime autem quantitatis contrarietas versari circa locũ videtur. Supernum enim infero contrarium ponunt, locum qui est in medio infimum esse dicẽtes: propterea quod medij ad fines ipsius mundi distãtia maxima est. Caterorum quoq. definitionem contrariorum abhis ea ferre, ac assignari videtur. quæ namque plurimũ inter se sub eodem genere distant, ea contraria esse dicunt.

Tex. 5. Porro autem quãto magis ac minus esse non competit, vt bicubito: nõ est enim aliud alio bicubitum magis: neque in numero, vt tria magis quam quinque, tria, vel quinque contrave dicantur. Neque tempus aliud alio magis tẽpus dicitur, neque in eorum illo omnino quæ dicta sunt, magis minus

Tex.

nusve dicitur. quanto itaque non magis ac minus esse competit.

Text. 6. *Text 6. Proprium autẽ quantitatis est maxime, æqualitas & inæqualitas, vt hoc æquale, vel inæquale, vnumquodque eorum quæ rationem quantitatis subeunt dicatur, vt corpus æquale ac inæquale, & numerus & tẽpus æquale inæqualeue similiter dicitur, & de cæteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua vero quæ nõ sunt quanta non omnino æqualia ac inæqualia videbuntur: veluti dispositio æqualis inæqualisue non omnino dicitur, sed similis potius atque dissimilis: & albumitidem æquale inæqualeue, non omnino, sed simile dici atque dissimile solet. Quare quantitati maxime proprium erit, æquale ac inæquale, vt dicatur.*

Summa Textus.

DVas continet partes, in prima tres diuisiones quanti, in secunda tres proprietates.

1 diuis. quanti. Prima diuisio [1] inferius declarata est, quantum aliud per se, vt ipsa quantitas, aliud per accidens, vt substantia.

2 diuis. Secunda diuisio [2] quantum per se aliud continuum, cuius partes copulantur termino communi, cuius species sunt quinque linea, superficies, corpus locus, & tempus: aliud discretum, cuius partes non copulantur termino communi, vt numerus, & oratio, cuius partes mensurantur longitudine, & brevitate.

3 diuis. Tertia diuisio [3] quantum per se aliud habet positionem in continuo, vt lineæ, superficies, corpus, & locus, patet de loco, nam locatum hoc habet ergo locus, cuius partes correspondent locato: aliud non vt numerus, tempus, & oratio.

1. proprietas quantit. Prima proprietas [4] quantitas nõ habet contrarium: obijcit primò, in loco esse contraria sursum, & deorsum, & non respondet: secundò obijcit, quia magnum & parvum sunt contraria: respondet; primò, hæc esse de genere relationis, non quantitatis, quia idem respectu diuersorum est magnum, & parvum: secundò, respondet eo ipso quod conueniunt eidem non esse contraria.

2. ptopr. Secunda proprietas [5] est non suscipere magis, & minus.

3 propr. Tertia [6] quæ est maxime propria fundare æqualitatem, vel inæqualitatem.

Annotationes circa literam.

Cur prius incæperit Arist. a quantitate, quam ab alijs accidentibus? A Quantitate [1] inter accidentia Aristot. incipit, quia nobilior est substantiæ, vt patet ex duabus proprietatibus, quæ quantitati, & substantiæ competunt.

Secundò, quia quantitas inter accidentia notoria est primum analogatum. Tertio, quia velut nõ enim semper placet inquirere ab causa, vbi non sunt, nec est necesse vt sint.

Cur prius definierit quantum diuiserit quã diuiserit. Dubitatur tamen, primò, cur prius [2] Aristot. quantum diuiserit, quam definierit? Caiet. respondet, quod Aristo. non intendit rerũ naturas, essentiasq; explicare, sed tantum eas suis sedibus, & locis collocare ideoque species definiuit, omnesque numerat, non autem genus illarum. Vel secundo ex Soto, 2. Physic. q. 4. dic, quod quando Aristo. species definit, non curat de genere, constat enim quæ sit illius natura ex conuenientia specierum. Male autem

Soto hic respondet, quod hic agitur de quantitate sub ratione mensuræ, quæ est passio quantitatis, & analoga continuæ, & discretæ: vnde interroganti quantus, &c. respondetur magnus, vel parvus, &c. at interroganti quotiam respondetur centum vel viginti, analogum enim non est definibile. dicit Soto: hæc autem non potest stare: primò, quia cap. 2. definiuit accidens, quod est analogum: secundò, quia si essentia quantitatis est vniuoca continuæ, & discretæ, cur non erit eius passio? tertiò est maximè, quia sic non esset vnum genus quantitas, sed potius duplex, continuum alterum, alterum discretum, & consequenter prædicamenta v. decim.

3 Cur posuerit duas vltimas diuisiones simul.

Dubitatur, secundò quare posuerit Aristoteles 3 duas vltimas diuisiones simul? respondetur, vt ostenderet idem esse vtriusque diuisum, nullamque immediationẽ alteram præferre tamẽ secundam tertiæ, quia tertia secundum omnes contra Simpli. est subiecti in accidentia: secunda verò superioris in sua inferiora, & species, si numerus sit ens per se, de quo infra latè. Adde quod tertia datur per alterum membrum negatiuum, quare verò cum in diuisione præposuerit continuum discreto, in tractatione prius tractat de discreto? respondetur, quia voluit aliter alij.

4 Quid intelligat per habere partes positionũ in cõtinuo.

Dubitatur tertiò, quid intelligat Aristoteles 4 per habere partes positionum in continuo? respondetur, nõ intelligere, partes habere talẽ vel talem dispositionem in ordine ad locũ, sic enim constituitur prædicamentum situs, sed intelligit partes inter se dicere ordinem, talitèr vt vna sit quasi locus alterius, & consequenter, quod simul coexistant, vnde benè solum linea, corpus, & locus habent positionem in continuo, non autẽ tempus, numerus, & oratio, quia horum partes nequeunt simul coexistere.

QVAESTIO. I.

De essentia & quidditate quantitatis continuæ, quantũ ad suas species.

ORdo iste præposterus est, sed necessario quidem, licèt enim à cõmunioribus deberemus exordium in hac re sumere, tamen quia ab speciebus conuenientia facile ratio generis colligitur, in hac materia difficilima, ab speciebus exordium sumere decreui, & ita prius, species continuæ & discretæ explicabo. De primo quidem 1 videnda sunt quinque, primo, si substantia habeat partes sine quantitate? secundò, de essentia & passionibus quantitatis quod est corpus? tertiò, an ista realiter distinguatur à substantia? quartò, si linea superficies & corpus, sint tres species quantitatis continuę: quintò, si pondus sit species quantitatis, de alijs enim alibi est dicendum.

1 Disponitur quæst.

ARTICV. I.

Vtrum substantia habeat partes sine accidenti quod est quantitas?

QVæstio, hæc celebris est, & quasi clauis totius tractatus, inquirimusque 2 de substantia corporea, nec dubium est de partibus physicis, materia, scilicet, & forma, sed de partibus extensionis, id est, de partibus eiusdem rationis, quæ dicuntur integrantes, de quibus iam dixi supra. 3

2 Explicatur tit.

3

1 sentẽt. Durã. & alior. male est negatiua.

Prima sententia negat, se ipsas habere à quantitate, ita Duran. in 2. d. 34. q. 1. Capreo. 2 d. 15. q. 1. ad quartũ. & 4. d. 12. & 13. ad primum. Vbi ratiomen

men alias partes ponit substantiæ, distinctas à partibus quantitatis, sed eas esse à quantitate. Sonz.5 Metaphy.q. 21.ad secundum. Ferr. 1. Physic. q.4. Alber.q 6.Ganlau.q 9 Zimara Theoremate.48.ex Auerr.videtur Niph.5. Metaphy.disput 9. c 3 versic.ex hoc sequitur,&c.5 ad quartum & quintũ. Burl.1. Phys. fol 10.Caiet.1.p.q. 52. art.1.Mere hic ad primum citatur S. Thom 3.p. q 76.arti. 3. ad secundum. sed loquitur in ordine ad locum, & 2.d.30.q 2.artic.1.ait esse indiuisibilem,sed idem dicit ibi de cælo.1.abe. citatur.10. Metaphysic.quæst. 20. sed nil dicit.

Proba. Probatur, quia essentia quantitatis est habere partes, ergo ratione illius tantum conuenit substantiæ, vt esse album ab albedine.

Confir. Confirmatur, quia diuisibilitas, mensura, &c. passiones sunt quantitatis propriæ. & 5. Metaphy. per diuisibilitatem definitur. ergo vbicunque fuerit, est ratione quantitatis, sed si substantia habet partes sine quantitate, esset sine ea diuisibilis, ergo non habet.

4 Senten. Secunda sententia [4] dicit, has partes esse idem re cum substantia, vt cum fundamento relationem, ratione tamen distingui, & ideò hanc extensionem esse formaliter de prædicamento quantitatis: probatur, quia definitio materiæ solùm est esse susceptiuum substantialis formæ: & definitio corporis esse compositum materia, & forma.

Prob.

Confir. Confirmatur, quia aliter nec trina dimensio esset species quantitatis, nec diuisibilitas passio quantitatis, sed communis substantiæ quod videtur contra omnes.

5 1. concl. Prima conclusio. Substantia corporea non habet partes vllo accidenti realiter distincto, & consequẽter sine quantitate. Conclusio est Aegidij Theoremate.30.Marsil. q.49. art.2.Enti. quodlib 1 q.4 licèt bene ponat extensionem in ordine ad locũ à quantitate. Scor.d.12.q.2.§ respondeo. Astudil.1 Physic.q.3.Al.Soto.q.2. hic & Veracruz. Venet. in Summa Metaphy cap.12 & 13.Sonz.licet. 8. Metaphys. q.2. negat animal posse creari sine quantitate,quia non haberet organa,tamen.q 4.præscindendo à quantitate admittit in essentia materiæ plus, & minus: & Plato hanc conclusionẽ vult,dum in Thymeo, materiam vocat magnum & paruum: & Antiquidicentes esse de substantia lineam,&c. quos carpit Aristot. quia forte vocabant id quantitatem, linea autem de prædicamento quantitatis accidens est, de quo latè infra.

Proba. Probatur iam efficaciter conclusio, per diuisionem nulla substantia producitur, sed de parte fit totum, sed per diuisionem ligni. V.g.manent duæ substantiæ: ergo ante erant duæ partes.

Confir. Confirmatur,nam aliter substantia ligni erit tota in toto, & in quauis parte,quo ad substantiam,implicatq; ein substantias diuidi,si substantia nõ sint partes. Confirmatur secundò,quia gutta aquæ vnitur alteri guttæ,& cum in nutritione additur materia, ex toto fit pars,nec enim imbibitur in præexistentem,sed cum illa vt compars componit totum:ergo sunt partes substantiæ præter partes quantitatis. Item in rarefactione cera liquefit, & ibi partes substantiæ magis extenduntur,& non per quantitatem,cum non producitur noua quantitas, vt patet apud omnes,& Aristot. 4. Physic. ergo.Sed dices, acquiritur nouus modus quantitatis, quo extenduntur, ita Soto. Hoc est impossibile, nam modus rei non est res:ergo non est quantitas,nec habet extensionem,ergo per eam non extenditur substantia.

Cõfir.2.

Secundo suadetur ex Theolog. quia ex communi doctorum in.4.d. 10. &.5.

&.3.p.q.76, caro, ossa, & nerui Christi sunt in hostia ex vi Sacramenti: quantitas autem concomitanter: ergo partes substantiales Christi præintellectæ signantur quantitati.

Confir. Confirmatur, quia ex veriori sentẽtia, sanguis & caro Christi vnam habent formam, sed præintellecta quantitate terminant duas conuersiones re distinctas: ergo est distinctio partium materiæ præintellectæ ante quantitatem.

2. cõfir. Proba. 1. Secunda conclusio 6 substantia non habet has partes à quantitate: probatur primò, quia idem, & diuersum consequuntur ens: ergo per idẽ quo aliquid est ens, est idem, vel diuersum, sed quod est pars substantiæ non: habet suam entitatem à quantitate ergo nec distinctionem à parte.

Confir. Confirmatur, quia vel quantitatis partes sunt in partibus substantiæ, vt necessariò dicendũ est, quia extensum accidens petit subiectum extensum, & sic substantia non habet partes à quantitate, sed prius natura, vel partes quantitatis sunt in omnino eodẽ, & sic si manentibus extremis paruiho minis cum quantitate, Deus auferat à medio hominis quantitatem erunt duæ numero quantitates in omnino eodem, tam in nutritione conspicitur falsum, in qua noua pars quantitatis, cum substantia non totali, sed partiali acquiritur.

Vlt. probatur. Vltrimò probatur, quia Deus sub quantitate hostiæ quatuor digitorum distinctis diebus errare potest distinctas partes, quæ vt termini diuersarũ creationum non à quantitate distinguitur.

Confir. Confirmatur, primò, quia separata quantitate à pectore hominis pectus esset pars, & non totus homo, ergo non habet partes à quantitate

Cõfir. 2. Secundò confirmatur: si in eodem casu à manu separetur quantitas, erit pars manus & pectus, & distinctæ, nec à quantitate: & si sacerdos dimidiam hostiã consecraret, vel Deus medietho stiæ substantiam auferret, manet tota quantitas, & non tota substantia ergo habet substantia partes, & non à quantitate.

Tertiò confirmatur, quia cum ferratur lignum, vel à tinea corroditur nouæ materiæ, & formæ in singulis puluisculis fierent, si illi, V.g. ante nõ essent partes, esset̃que creatio, vel trãs substantiatio, si est productio materiæ, & formæ, & quo ad substantiam in mica panis, & buccella manducaret quis totum panem, maioremque vim habet argumentum, separata quãtitate à puluisculis. Cõfir. 3.

Tertia conclusio 7 hæc extensio, & pluralitas partium essentialis est, cuiuis entis corporeo. Probatur, quia id est de essentia alicuius entitatis, quod ei inte conuenit sine ordine ad extrinsecum, sed habere has partes conuenit realitati cuiusuis entis corporei sine ordine ad extrinsecum: ergo. Omniaque argumenta, quæ fecimus de substantia procedunt in accidẽtibus corporeis mutatis mutandis, probantque quod est in subiecto extenso, in parteſque diuiditur, intrinsecas habere partes. 7 3. concl.

Ex quo infero 8 malè quosdam facere quantitatem, primum analogatũ in ratione extensi: licet enim extẽsio sit analogũ, cũ substantiæ, & accidẽtibus corporeis cõueniat, substãtiæ corporeæ erit primũ analogatũ, ad quod intrinsecè ordinatur quantitas, sicut enim accidẽs in cõmuni essentialiter ordinatur ad substantiã, ita accidens extensum essentialiter respicit, vt sic subiectum extensum: alia vero accidentia corporea immediatè ordinantur ad quantitatem, in qua sunt, mediatè verò ad substantiam corporeã. 8 Corol. 3

Nec obstat, quod si substãtia pendeat à quantitate, quia pendet vt à subiecto

cto qualitatum, quibus ipsa substantia eget, non quia substantia ad quantitatem ordinetur, vt quantitas ad substantiam corpoream.

9 Soluuntur arg. 9 sent.

Ad argumentum 9 primæ sententiæ respondetur, quod illa sit essentia quantitatis, nec illæ passiones, nisi sumatur modo infra dicendo, quo pacto forte multi ex dictis negant extensionem substantiæ sine quantitate.

10 Soluuntur arg. senten.

Ad argumentum 10 secundæ sententiæ respondetur non esse distinctè cognitam essentiam materiæ, si tantū sciatur esse susceptiuum formæ, quia esse tale susceptiuum in se, & sine ordine ad aliud habet partes.

Ad cōfi.

Ad confirmationem, respondetur illa communia esse omni enti corporeo, quid sit proprium quantitatis, statim dicemus, cur verò si substantia habeat partes, non sit per se motus ad substantiam, quæstio est. 5. Physic. & aliquid dicam articulo sequenti, quo inquiritur.

ARTICVL. II.

De essentia & passionibus quātitatis quæ est corpus

1 Explicatur art.

RAtio dubitandi maxima quidē est, 1 quia nihil videtur manere proprium huius speciei, si substantia habet partes trium dimensionum sine quantitate, vt determinatū est, authores, & sententiæ de hoc dubio perspicuo infra ponentur articulo de essentia quantitatis in communi, solum dicā quod Plato in 2 Thimeo in hac videtur fuisse sententia, vt existimaret materiam primam esse quantitatem corpoream, & illa formam extendi, & accidentia extensionis capacia, & Soto Categ. 5. q. 2. concluſ. 1. ante tertium argumentum ait opinionem Nominalium, quam articulo sequenti ponam facilius defendi, si dicat solam materiam esse quantitatem suppositi, qua forma, & accidentia extenduntur. Hæc quidē opinio, si solum etiam rationibus naturalibus esset agendum, non ita facile impugnaretur, cum tamen constet secundum fidem in Eucharistia non manere aliquid substantiæ ipsius panis, non poterit hæc opinio a Philosopho Christiano defendi, nisi dicat materiam primam non esse partem substantiæ panis, sed esse illius accidens, si rē nominale, saltim verbale, ac materiā primam partem esse substantiæ satis 1. Physic. demonstratur

2 Opinio Platonis

Illis tamē omnibus authoribus hic omissis, sit conclusio certa 3 præter illam extensionem essentialem omni corpori, quæ ideò entitatiua, transcendensque extensio dicitur, est alia extensio specialis, quæ dicitur corpus de prædicamento quantitatis. Rationes ad hoc ponendum valde sunt notandæ.

3 Conclu. certa.

Prob. 1.

Primo, quia cum sint simul multæ extensiones entitatiuæ, & transcendentes substantiæ, & multarum qualitatum corporearum, vt albedinis coloris, &c. ratione huius extensionis non repugnat duo corpora esse simul, est ergo alia extensio ratione cuius id naturaliter repugnet, & hæc est corpus quantitatiuum, cuius essentia est extēsio occupatiua loci, aliudq; corpus proinde non admittens naturaliter in eodem loco.

Prob. 2.

Secundò, cum scissio alicuius corporis fiat, quia repugnat duo esse simul, ceditque debile forti, corporis, cui per se primò, conuenit illa repugnantia, passio est sic posse scindi modo naturali.

Prob 3.

Tertio, vt extensio entitatiua, & transcendens aliam admittit in eodē loco, ita non petunt partes eius partes loci, sed in vna partē loci possunt esse vt duo gradus caloris, est ergo

passio

passio corporis quantitatis occupatiui loci, extensio in ordine ad locũ, & mensurabilitas ratione huius extensionis, finitasque vel infinitas in eadem, ab hocque habet superficies ita extendi, vt ut locus alterius corporis, & ab hac essentia est, vt omnia grauia non mergantur in centrum infraque diuisio, & mastichatio cibi, &c. aliter esset terra, vel cibus careret quãtitate, & nos nostra grauitate differremur in centrum, & cibus cum manibus vel ore penetratus maneret.

Proba 4. Quartò, quia agens naturale petit partes ; ad vnitu, locoque destinatas, aliter nõ erit capax passionis vt Christus nõ est capax in Sacramẽto alterius passioque quantitatis facere, vt substantia corporea patiatur, & recipiat: & ideò non dicitur ad substãtiam per se motus continuus quia cum proueniat ab agẽte ex distantia locali partium, fit vt prius in vnã agat, quam in alias, sicut hoc est oratione quantitatis, ita & contiuitas nutritionis, & extensionis, caloris, &c. imo conditio est hæc extensio vt agens naturale agat, mittat species, & videatur : & quia Christi corpus non est extensum localiter in Eucharistia, nec potest agere naturaliter, nec videtur.

Prob. 5. Quinto, quia vt substantia agit mediis qualitatibus, quæ sunt potentiæ actiuæ, ita quantitate, quæ est potentia passiua recipit, & ita communis Doct in materia de Eucharistia cõtra quosdam Nominales ait, quantitatem supranaturaliter separatam receptiuam esse accidentium frigoris, & caloris, &c. aliter efficaciter probant dũ hostia calefit ab agente naturali fore creationem caloris, si nõ detur subiectum actionis & caristeretur antem solius est Dei, & sic omnes dicunt quantitatem esse subiectum quo, occi centrum corporalium.

Corol. 1. Ex quibus infertur non frustra poni extensionẽ corporis de prædicamẽto quantitatis, substantia verò, quæ est eius radix corpus est de prædicamento substantiæ.

Secundò, patet iam quæ sint essentia, & passiones huius speciei, & sic intelligẽ de hac extensione philosophos dicentes esse essentiam corporis de prædicamento quantitatis. Infertur 2.

Dices 4 tamen hæc omnia posse tribui extẽtioni substantiæ, & sic nõ esse opus alicuius accidentis? Respondetur 5 si solum esset lumen rationis naturale quis forte diceret cum Nominalibus, sed Eucharistiæ fides satis docet id esse falsum : nam duæ hostiæ consecratæ, sub quibus non sunt duæ substantiæ, sed idem corpus Christi nequeunt esse in eodem loco, ergo non est ratione substantialis extensionis, sed potius extensionis quantitatiuæ. Et ita sequitur apertè duas hostias, etiam si Christus in eis non esset, sed solæ quantitates, non posse naturaliter esse in eodem loco, ergo ratione extensionis quantitatiuæ. Vnde nescio ego, quo argumento efficaci probaret Arist. 1. Physi contra Parmenid. distinctionem realẽ huius speciei à substãtia, sed sat esset lumine naturæ nosse hanc impenetrabilem extensionem distingui ratione à substantia, quia eam ad extrinsecum refert. 4 Replic. 5 Respõd.

Secundò impugnatur. 6 quia si separetur quantitas à substantia lapidis illa substantia erit extensa, & diuisibilis, & habebit partem extra partem: ergo isti non sunt passiones, nec effectus formales quãtitatis corporis, antecedens patet, quia motus sine quantitate, & in instanti fieri requit, vt demonstratur 3. lib Physic. ergo illa substantia erit immota, & in eodem loco, secundum omnes suas partes, ita vt vna pars non sit vbi alia, sed extra aliam, sicut antea: ergo erit extensa, & diuisibilis, & habebit partem extra partem sine quantitate, quæ est corpus. Soto. 5. 7 Metaphy. q. 19. præcipuè 6 Impug. 2 7 1. solut. Soto.

puè ad sextum,& eius confirmationẽ, respondet quod illæ partes substantiæ non mouebũtur,sed manebunt in eodem loco, nõ quidẽ circumscriptiuè admodum corporum, sed definitiuè, vt angelus,quia non habet partes etiã si sit in loco extenso distantes ad inuicem,ita quia illa substantia lapidisnõ habebit partes,nam habebant esse per quãtitatem: pars enim integralis pars est quantitatiua:ideò non habebit partes distinctas , nec erit diuisibilis in partes, quãuis illæ entitates quæ anteà erant partes distabũt ad inuicem.

Sed cõtra est,quia esse in loco definitiuè est operari vel habere suã virtutem,applicatã ad istatim operandũ in eo loco: ergo talis substãtia nõ est definitiuè. Secundò, quia illæ entitates,quæ antea erant partes realiter & substantialiter distinguuntur numero sicuti antea,& constituunt vnũ numero lapide distinctum ab omnibus alijs,ergo sunt partes lapidis:Scot. vero hic.q.2.&1.Physi.q 6.dicit quod illæ partes manerent extensæ,& vna extra aliam in eodem situ,ait enim, quod quanuis extendere substantiam & facere partem extra partem,sit formalis effectus,quantitatis : non tamẽ est ita formalis,sicut aloedinis facere albũ,& ita formalis, quod non possit per Dei potentiã supplerí, sed quidẽ etiã fallitur,quia esse extra aliã in eodem situ a corpore quantitatiuo habet,cuius quidẽ ita formalis effectus, & passio fluens ab illa , quod si detur necessario dabitur, & eius radix. Existimo enim quod quanuis detur radix sine passione Dei potentia,non tamẽ passio sine radice,vt statim patebit.

8 2.solut. Scot.hic

Tertia solu.9 est Tartareti 1.Physi. q illæ maserẽ in se vnitè & extẽsè, substãtialiter,nõ tamen quãtitatiuè,id est in ordine ad locũ,ita vt parti substantiæ respõdeat pars loci, & quod partes substãtiæ ambiri, & circũscribi possẽt à loco,sed quidẽ quanuis istæ vere soluat, non tamẽ vsquequaque explicat, quomodo maneret substantia illa.

9 3.solutio Tart.

Quarta solutio 10 est Neotericorũ, qui duo dicunt, primũ, quod illa substantia esset diuisiua ab alia substãtia. V.g. alterius lapidis.& hoc dicũt Neoterici cõtra Albertum.1.Physi.c.4.ait,quod abstracta quãtitate à materia,vel substãtia corporea,non haberet diuersitatẽ partium ipse materia, nec substantia,& laudat ibi.q.9 & 1abe.q.8 Secundò dicunt quod illa substantia quamuis esset diuisiua ab alijs, non tamen esset in se diuisibilis, quia quantitas est,quæ dat partes taliter,vt in eas diuidi possit,huic dicto fauet S. Tho.4 contra gentes c.65,in fine dicens,remota quantitate substãtia omnis indiuisibilis est,vt patet per philosophum.1.physi. Sed contra est quod illę entitates,quę componebant lapidem non amitterent suam intrinsecã rationem,in qua distinguebantur ad inuicem,vt supra probatum est latè; ergo manent realiter distinctę, & diuersę: cur ergo non poterunt à Deo separari ad inuicem ? secundò,illa substantia habet partes,vt probatum est: ergo poterit in illas diuidi.

10 4.solut. Neot.

Iam ergo, quinta solutio 11 tenenda est Scoti in 4 distinct.10.&.2.d. 2.quæst.2 Aliud.1.Physic.q.5.in fine, & Buridi.etiam.1.Physic.quod illę partes manerent nullibi,sicut Angelus in via S.Thom. cum nullibi velit operari, nullibi manet, & quod nec ad inuicem distarent,nec vna esset præter aliam in ordine ad locum, essent tamen realiter, & componerent cum vnum totum, & hęc videtur sententia Pauli Veneti hic à Soto citati dicentis , quod illę partes substantiæ fluerent ad punctum : & sic illa substantia non maneret extensa,nec haberet partem extra partem,intelligendum in ordine ad locum,etiam aptam naturaliter vt istatim dicam,tam per punctum nõ intelligit terminum lineę quantamcũ

11 5.solut. Scot. in 4.& alio rum.

tatiuæ, quia tũc nulla esset talis linea, & ita nec talis punctus. Adde quod non esset maior ratio, quare fluerent omnes ad vnum punctum, quam ad alium, præsertim vbi nullus est punctus medius, cùm sint in finita. Præterea ille fluxus non est motus, quia talis nec instantaneè, nec sine quãtitate fieri potest, vt 3 Physic. demonstratur, intelligit Venetus, quod diuisi partes fluerent ad punctum, id est, relicta priori extensione non magis distarent, quam si congregarentur in eodem puncto.

12 Dubitatio quomodo corpus Christi in Euch. nõ occupat locũ?

Secundo dubitabis, 12 quomodo si proprium est quantitatis occupare locum, Christi corpus quod ex communi Doctorum habet quantitatem in Eucharistia, non occupet locum? respondetur 13 non esse proprũ, quarto modo inseparabile quãtitatis actu esse in loco extenso situata parte extra parte, sicut enim videre actu non est

13 Respon.

passio hominis, sed ipsum posse videre: & si hoc diuina potentia ibi impeditur, ita non est passio quantitatis quarto modo, esse actu in loco extenso situata, &c. sed sola aptitudo ad id, quæ ratione quantitatis conuenit substantiæ, hæcque aptitudo per quam explicatur essentia huius speciei quantitatis, est dispositio, ac idem re cum quantitate, & ab ea inseparabilis existenti in loco extenso, dicitur que passio, & non effectiua, quia præintelligitur extensio habens partes, quarũ nulla aliam, nec aliud corpus admittit naturaliter in eodem loco, ac proinde consequenter intelligitur petere locũ habentem partem extra partem. De actuali extensione, articulo sequenti ad tertium & quartum. Vtrum modus actus sectionis sit proprè quarto modo, quomodoque Christi corpus in Eucharistia figuram habeat naturalem, non in ordine ad locum, sed in ordine ad se medietque inter caput, & pectus collum, & inter brachia pectus in ordine ad se, materia de Eucharistia.

Vltimò, notandum Aristot. non Nota memini esse istius passionis quantitatis, quæ est proxima dispositio ad occupandum locum, quia soli speciei corporis est propria, non quantitatis in communi: de hac tamen passione in quæ posset tertiò, vtrum 15 sit species huius prædicamenti? Respondeo 14 quod vt albedo & eius passio ponuntur in eodem prædicamento, quia passio albedinis est qualitas, & dependentia est in differente: ita hæc, affectio locum habet in hoc prædicamento, cum habeat partes extra partes, quæ sunt dispositio proxima actu occupans locum, sed licet aptitudinalis ordo partium quantitatis, ad distinctas partes loci, habet partes ratione distinctas à quantitate: est tamen realiter ipsamet quantitas respectu loci extrinseci considerata, vt fundare quantitatem, & esse mensuram, et ipsa quãtitas, vt alteri comparabilis, diuisibilitasque ipsa vt partibilis: & eo modo realiter distinguũtur vt quæstione tertia patebit, bene tamen ille modus est dispositio proxima occupandi locum, quia vt actum est separatur à quantitate Christi in Eucharistia.

15 Quæritur si proxima dispositio ad occupandum locũ sit species huius prædicamẽti.

14 Resol. quod sic.

ARTICVL. III.

Vtrum hæc quantitas distinguatur realiter à substantia?

DVbium solum 1 est de hac specie scilicet corpus, nam numerus si est quantitas, distinguitur vt eius vnitas est, & oratio vt partes temporis quibus mensuratur, de quibus infra, de tẽpore, motu, & loco: 3. & 4. Physic. & de superficie patebit, artic. 4.

1 Explicatio artic.

M. Soto

2 Opinio nominalium.

M. Soto refert Occhan. & Nominales [2] negantes, sed quoduis corpus esse suam quantitatem, imò quæ ponũt quantitates in vno homine, quot entia corporea. Primò, quia [3] si sciunt reponitur vna quantitas erit accidẽs susceptiuum contrariorum, quod est proprium substantiæ, consequens tamen falsum est.

3 Pars negatiua, suadetur. 1.

Arg. 2. Secundo, quia ex. 4. Metaph. tex. 14. vnũ accidẽs non est subiectũ alterius.

Arg. 3. Tertio, quia quãtitas potius est modus accidentium quam subiectum.

Arg. 4 Quarto, quia si quantitas facit partes distare loco, acquiretur in rarefactione quantitas, quia partes magis distant: consequens tamen est cõtra philosophum. ergo.

4 1. concl. in hac opin, In hac opinione vt facilius defenderetur, dicendum [4] esset, primo, quod in re materiali distinguuntur ratione nostra ratiocinata ipsa substantia, & sua quantitas, ipsa qualitas, & sua quantitas. &c. & ita essent simpliciter negandæ, substantia est quantitas qualitas est quantitas, & similes, sicut negantur hæ, actio est passio, albedo est similitudo, etiam ab his, qui dicunt non esse inter has quantitates distinctionem realem, de quare videte Soto Cathego. prima fundamento 1. q. 2.

2. cõfir Secundò, dicendum [5] esset, quod quantitas siue extensio sequitur naturam illius cuius est: & ita quia materia, & forma substantialis, altera est potentia, altera verò est actus, & quia distinctæ qualitates possunt ex natura sua esse simul actus eiusdem substantiæ, ideo harum omnium quantitates possunt esse simul naturaliter: at quia quæ formæ substantiales, aut duo calores numero distincti vel duæ dulcedines, &c. non se habent vt actus & potentia, nec vt actus, qui simul possunt esse in eadem potentia, id est, naturaliter, horum quantitates non possunt esse simul, seu penetrari.

Dices 6 duæ substantiæ, seu accidentia non habentia quantitatẽ possunt esse simul in eodem loco, licet vtrum illorum non fit actus alterius, nec vtrunque eiusdem tertij, ergo tota repugnantia existendi simul plures entitates oritur ex eo quod sunt plures quantitates, siue se habeant vt actus, & potentia, siue non. Respondeo 7 quæ non sunt quanta possunt esse simul, & similiter plures quantitates, quarum vna est actus alterius, vel vtraque eiusdem tertij.

6 Replica

Respon

Tertiò dicendum 8 esset, quod in rarefactione mutatio, quæ fit in substantia, fit in illa secundum quod est quanta, non secundum, quod est substantia: vtrum autem secundum quod est quãta intrinsecè mutetur, ita quod augeatur intrinsecè dicam alibi, interim dico cum S. Tho. 1. 2. q. 62. art. 2. ad primum. & 2. 2. q. 24. art 5 ad primum, ex Aristot. 4 Phys. 9. text. 84. quod in rarefactione non acquiritur noua quantitas, aliter contingit in augmentatione viuẽtium, in his enim acquiritur noua quantitas, sicut & noua substantia.

8 3. concl.

Quarto fatendum 9 esset ingenue quod in diuisione alicuius quanti multa scilicet materia, forma materialis tam substantialis, quam accidẽtalis, dividitur, vt quo, licet vnũ tantum fit quod dividatur, vt quod, scilicet substantia completa, & auctum, & motum.

9 4. concl.

Quinto, circa Sacramentum Eucharistiæ dicendum esset, quod per cõsecrationem substantia panis per se, eius autem propria quantitas non nisi per accidens (quia cum substantia identificatur) convertitur in corpus Christi, remanent tamen quantitates caloris, saporis, & reliquorum accidẽtium, quæ cum ex natura sua sint actus eiusdem subiecti non mutantur.

10 5. concl

Ad illud miraculum consecrationis, sequitur primò, quod illa accidentia

11 Infer. 1.

cidenti

cidentia sint inter se vnita, & moueantur ac si essent in subiecto ratione grauitatis, quæ fuit vnum ex accidentibus ibi relictis.

12 Infertur 2 Sequitur secundò, quod [12] Deus ibi suppleat vicẽ subiecti: potest enim cum subiectam sit causa extrinseca respectu accidentium: & ita quando illa hostia calefit, aut frigefit, vel aliud accidens omnino de nouo recipit, nõ oportet dicere, quod ibi quantitas ab alijs accidẽtibus distincta suppleat vicẽ subiecti respectu accidentis, quod est eiusdẽ naturæ cũ illo, vt calor respectu caloris, frigiditas respectu frigiditatis, &c. Sed dicẽdũ est sicut Deus supplet vicem subiecti respectu quantitatis iuxta oppositum opinantes, sic & supplet vicem subiecti respectu omnium reliquorum accidentium, etiã quo ad fieri quantus omnino de nouo, & hac ratione accidentia ibi de nouo producta non dicuntur creata, quia creatio terminatur ad rem, quæ ex vi talis actionis subsistere potest sine subiecto, & sine supplente vicem subiecti.

13 Replic. Dices [13] ergo agens naturale ex ipso Deo supplente vicem subiecti educit formã tantũ ex subiecto ergo [14] consequenter propriè loquẽdo, quia educi formã ex aliquo subiecto intelligitur ratione veri subiecti, quia erat in potentia ad recipiendam formam eductã, fateor Deum supplere in genere causæ efficientis causalitatem illam, quã habet subiectum respectu formæ eductæ.

14 Respon.

15 Quæ ratio huic opinioni probabilis reddatur pro babilior Hæc opinio, vt dicit Soto, Catheg. q. 2. ar. 2. probabilis est maximè, vt à nobis fuit explicata, sed probabilior ad hanc rem refertur ab alijs dicendo [15] quod quantitas non est nisi vnio partiũ integralis seu grauitas ipsius substantiæ, & aliorũ accidentium, & est modus ex natura rei distinctus ab illis partibus vnitis, sicut dictũ est de vnione materiæ cum forma, quæ vnio dicitur accidẽs, quia tã est modus se habendi substantiæ, vel accidentis in essentiali ratione: substantia enim essentialiter dicit compositionẽ ex materia & forma. Alia ritidẽ accidẽtia, in proprio conceptu tantum dicunt, quod sint actuatiua substantiæ dando illi tale esse, accidentale, nec important vllam vnionẽ partiũ integralium: & ita talis vnio nõ potest reuocari ad prædicamentũ vllarũ partium vnitarũ, sed constituit nouũ prædicamentum quantitatis: & ita quantitas secundũ hos non est accidens per inhæsionẽ, cũ non inhæreat, sed per denominationem quandã accidẽtalem, non solum vt putant, quidam Nominales res est actu quanta, quando eius partes integrales distant localiter, sed etiam quando sunt penetratę ad inuicem, nam tunc etiam retinent prædictam vnionem partium.

Confirmatur hæc opinio, nam si dicatur quantitatem esse rem distinctã à substantia, & qualitatibus. ergo quãtitas vt habet partes. & vnionem illarum ab eis distinctã ex natura rei: ergo illæ partes quantitatis habent aliquam rationem sibi essentialem quã tribuant substantiæ, priorem vnione illa, sicut supra dixi de substantia, & qualitatibus: ergo vnio illa partium quantitatis cõstituet prędicamentum quãtitatis, eius autem partes pertinebunt ad aliud prædicamentum: quantitas enim ex natura sua cõstituit vnionem partium, seu illarum continuationem, quæ patet, in diuisione alicuius quanti potest deperdi, et cõmunis res entitatiue deperderetur, sicut in simili contingit in hominis corruptione. Cõfir.

16 Obiect. Obijcies [16] vnio reducitur ad prędicamentum tertiũ, quarè est vnio, vel inhærentia obedientialis in subiecto reducitur ad prædicamentũ qualitatis: ergo vnio partium integralium substantiæ reducitur ad prædicamentũ substantiæ, & vnio partium integrantium qualitatis, ad prædicamentũ qualitatis

Re-

17 Respondeo [17] concedendo antecedens de vnione essentiali, qualis est inter materiam & formam, iecus de vnione partium integrantium, quæ rebus vnitis accidit. Dices [18] illa vnio partium integralium substantiæ substantialis est, & illa partium integralium qualitatis est qualis, vt ita inquiritergo non conueniunt vnione in ratione vnionistergo non pertinent ad idem prædicamentum.

Respon.

18 Repli.cã.

19 Respondeo [19] sicut omnes actiones tam substantiales, quam accidentales inter se, & simil ter omnes passiones inter se conueniunt vnioocè, in hoc quod est esse ab, & in fic, & prædictæ vniones conueniunt vnioocè in ratione continuationis & extensionis, vt fic.

Respon.

20 Secunda sententia [20] contraria & verior quã eligo est M Soto, S. Aug. 5. de Trinit. 1. dicens, in his quæ participatione magnitudinis magna sũt, aliud est magnitudo, aliud quod ab ea magnitudine magnum est. S. Tho. 3. p. q. 77. ar. 2. & in 4 d. 12. q. 1. ar. 1. quæst. 3. 1. Phys. lect. 3. 3. Metaph. lect. 13. Scot. 2 d. 12. & 4. d. 12. q. 1. vbi dicit esse cõmunem Theologorum, Capreo. 2. d. 18. q. 1. Greg. d. 13 q 2. Marsil. in 4. q. 9. ar. 2. & 1. de generatione. q. 3. Durand. 1. d. 43. q 1 fine, & 2. d. 18. q 1. & 12. 4. d. 10. quæstio. 2. Sonz. 5. Metaphysic. quæst. 19. & 22. Barlæus. 1. Physic. etiã ibidem. q. 7. & hoc videntur sensisse omnes graues physosophi dum dixerunt quantitatem esse subiectum quo reliquorum accidentiũ materialium: videnus etiã Aegid. de Eucharist. propositione. 39 Soto probat ex Arist. est que Auerr. 1. Physic. & communis realium in materia de Eucharistia, & hic & ar. 2. quæ cõclusio lumine potẽ fidei innotuit, quã naturæ nam manet quantitas subiecta cõmune accidentium sine pane, aliter ignis calefaciẽs hostiam crearet calorẽ, vt dixi, & non posset calefacere, cã non posset creare calorem, & sic accidentia nõ iam in vno subiecto coligata naturaliter ab angelo motu locali è fungi posset calor à calore, de quo late è materia de Eucharistia. quæ sic scimus intelligitur atque se. è omnia ait. & concilia loquuntur. Intelligiturque Eucharistiæ Sacramentum dicendo primò, quod ibi quantitas cõseruatur a Deo vt subiectũ quod reliquorum accidẽtium, non per additio. ẽ alicuius esse aut modi ab ipsa distincti, & multo minus per existentiã substantiæ panis, & vini, qua existebat ante consecrationẽ, vt quidam Neotherici temerè asseruerũt, sed per hoc quod illa quãtitas negatiuè remanet independens à subiecto, vt docet S. Tho. 3. p. q. 77 ar. 2. Scot. in. 4. d 12. q 1. Palude. d. q. 3. & alij communiter, de qua relatius in Theologia.

Secundo dicendum [21] est cum S. Tho. 3. p. q 77. ar. 5. ad tertium, quod quantitas ita supplet vicem subiecti, quod quando aliquid generatur ex speciebus sacramentalibus, illud fit ex quantitate conuersa in totam substantiam rei productæ, vel quod probabilius est in materiam primã: ita Capreo. 2. d. 18. q. 3. & 4. 12. Cate. Soto, Curs. Conim. 4 q. 30 Ricar. 4. d 12. ar. 2. q. 2. quæ opinio ita est intelligenda, quod agens naturale naturaliter ordinat, quantitatem illam, gerentem vicem subiecti naturalis, & cum primum vltimo illam disponit, exigit naturaliter vt sibi ab authore naturæ concederetur materia prima, in qua recipiatur forma substantialis generanda, eo modo, quo naturaliter exigit homo, vt creetur anima, cum primũ ipse disposuit materiam: & licet non sit certum, vtrum Deus in hoc casu de nouo producat aliam materiam omnino nouã, vel reproducat eam, quæ fuerat conuersa in corpus Christi, vel potius quantitatem, vt dicit hæc opinio, conuertat in materiam primam:

Mihi

R 2

Aliud. & Valles.

16 Obiect.

Cõcl.

22 Modus diendi probabilior.

Mihi tamen probabilius [22] videtur reproduci à deo materiam, quæ fuerat conuersa in corpus Christi, quia si quãtitas illa conuertitur in materiam: oportet creare nouam quantitatem: frustra autem desineret esse quantitas præexistens, cum nec iam esset existenti genito, & alia esset producenda: quantitas ergo illa manet, & materia noua creatur: primo autem miraculo videtur magis consonum, vt materia, quæ fuerat conuersa in corpus Christi, & erat futura materia horum accidentium, quæ modo remanent cum genito, ea illis reproducatur à Deo. Adde quod quia forma substantialis genita eadem omnino, & eodem modo producitur ab agente naturali, ex parte illius, quæ produceretur si sub illis accidentibus, esset eadem illa materia, quæ fuerat in corpus Christi conuersa. Hæc dixerim hac in parte, quanuis nonnulla alterius sint facultatis, & alioris, vt videatur qualiter verum verò consonat, nec etiam videremur eem ita difficilem à longe salutare, & præcipuè, vt quæ dicta sunt viderentur clara, lector prudens poterit facile illa eligere, ista vero parupendere.

Hinc est vt suprà dixi actualem occupationem loci, licet sit proprium quarto modo quantitatis, cum separetur à quantitate Christi in Eucharistia, distingui ab ea etiam realiter, & consequenter, omnis passio realiter à suo subiecto proprio realiter distinguitur, quia non est maior ratio de vna, quam de omnibus.

23 Soluuntur arg. Ad 1.

Ad primum [23] omnes dicunt, cap. de subitantia, quantitatem esse subiectum quo, non quod, contrariorum: quia naturaliter non sustinet nisi ab alio subiecto subiectata, vt voluntas amorem, & odium subiectat.

Ad. 2.

Ad. 2. maxima illa explicatur à S. Tho. 1.2. q. 56. ar. 1. scilicet nõ esse subiectũ quod, sed quo, vnum accidẽs alterius.

Ad tertium tantum est de essentia huius speciei extensio occupatiua loci, nam in communi intrinseca est eiusmodi corporeo, & cum illo faciens vnum per se. Ad. 3.

Ad quarum dicendum, quod in rarefactione ceræ non acquiritur quantitas, quia non acquiruntur partes occupatiuæ loci, sed acquiritur actualis extensio & proxima dispositio occupando maiorem locum, quæ distinguitur ab vbi realiter, & cum maneat cum cera, mutat vbi, motu locali, & hanc nõ habet quantitas in Eucharistia, separatur enim diuina potẽtia. Ad. 4.

ARTICVL. IIII.

An linea superficies, & corpus, sint tres species quantitatis, & an sint aliæ?

Sciendũ punctũ [1] ex Euclide primò elemẽtorũ esse, cuius pars nõ est, punctũ autẽ linea, & superficies qua ratione indiuisibilia sunt, non habent subiectũ adæquatum, sed inadæquatum, scilicet sibi ipsis: punctũ ergo non ponitur directè in prædicamento, quia ita est modus terminans, vel continuãs lineam, vt nil aliud habeat quam esse terminũ, vel continuationem lineæ: eadem ratione, si linea sumatur pro termino, vel cõtinuatione superficiei, & superficies pro termino, vel continuatione corporis, sunt modi rei reductiuè positi in hoc prædicamento, vt personalitas, informatio formæ, inhærentia actualis accidẽtium: sumitur ergo linea, vt dicit longitudinem, superficies vt latitudinẽ, corpus vt profunditatem, vel quod idem est, linea, vt dicit vnam dimẽsionem, scilicet longitudinem, superficies, vt duas, scilicet latitudinem cum longitudine, corpus, vt tres, scilicet cum eis, profunditatem. Nota. 1.

Secun-

2 Nota.2. Secundò sciendum, [2] impossibile esse duas species maximè diuidentes idem genus, ita se habere, vt tota entitas vnius sit in alia, cùm enim genus diuidatur differentijs oppositis, implicat vtranque eidem conuenire.

3 1.concl. Prima conclusio 3 propriè loquendo linea, superficies, & corpus, non sunt tres species quantitatis continuæ permanentis. Probatur, quia quicquid dicit, linea formaliter, est in superficie, & quicquid superficies formaliter est in corpore: habent ergo se in modo intelligendi, vt partes ad totum, quod aliqui dicunt esse species incompletas, præintelligimus enim longitudinem latitudini, hanc que profunditati, non tamen vt genus superius, quia vt dixi, non sunt plures species, sed vt præintelligimus conceptum partis toti, vt si vltimam hominis differentiã, quæ sit radix duarum passionum non subordinatarum, præintelligam, vt radicem vnius, siue vt radicẽ vtriusque cum vnius tantum speciei sit differentia: quod si Deus per possibile, vel impossibile crearet aliud ens, quod nihil aliud positiuum haberet, quam esse radicem vnius illarum passionum, pars esset speciei humanæ, cum supponamus nil habiturum positiuum, quod non habeat homo formaliter.

4 2.concl. Secunda conclusio, [4] Mathematici, qui non attendunt rerum perfectè vocãt istas tres species, licèt Physicè, vel Metaphysicè non sint plures species propriè ratione dicta. Probatur, quia Mathematici alia demonstrant de lineis, alia de superficiebus, alia de profunditate: & quia ita agũt de eis, ac si vna dimensio non esset in alia. Adde quod hæc nomina, linea, vel superficies significãt cum præcisione longitudinem, vel latitudinem, ita vt licet superficies sit longa, non dicitur linea, nec corpus, licet latum non dicitur, superficies, quia habent aliud, cum hoc tamen stat saltem in quantitatibus quæ sunt diuersæ speciei non continuari.

5 3.concl. Tertia conclusio, 5 licet sit probabile, quod duabus conclusionibus probatum est, nihilominus dico lineam, superficiem, & corpus, esse tres species formaliter distinctas, idem genus diuidentes quantitatis continuæ permanentis quæ conclusio satis patet, ex solutione argumenti primæ conclusionis: nego enim quod quicquid formaliter dicit linea, dicat etiã superficies, quia linea dicit longitudinem cum tali modo positiuo, vnde oritur negatio latitudinis, quare vt sic, implicat superficiem lineam continere, ac idem philosophandum de superficie, & corpore, admodum quo supra dicebamus de differentijs angelicis, & de triangulo, & quadrangulo.

6 1.Coroll. Ex quibus 6 infero primò, & ex principio notabilis secũdi lineã bicubitã, vel tricubitam esse eiusdem speciei, quia quicquid illa habet habet hæc, & continuari possunt. ita S. Thom. 10. Aethicorum, lectione. 5. licet ratione, si terminum dicat videri differre specie, quod etiam ratione Aristotel. ibidem colligitur, quod si. 1.2. q. 52. artic. 1. & 1.p. qua si. 7. artic. 3 ad secundum dicat specie differre, vel agit de specie partiali, & incõplete (quidquid explicet Caietanus ibi, & Concil. dub. 51. in ratione determinatæ mensuræ, vel melius vt dicebam in ratione situum, & locorum, videri differre specie, propter respectum ad primum continens cælum, de loco autẽ quarto Physicè interim sufficit quod dixi dubio quarto circa caput, ex S. Tho. 5. Metaphys.

7 2.Coroll. Infertur 7 secundò vniuocè esse, & eiusdem speciei lineam infinitam, cum finita, & sic poni in eodem prædicamento, quod aperiè inferiur si attentè duo principia prius tum inuenta: vt tempus quod secundum Philo-

losophos erat infinitum, cum tempore finito ponitur, ita Sonz. 5 Metaphy. q. 15. ex Aristot. & Auic. Iabe. q. 17. Duran. 2. d. &. q. 3. Tho. 1. p. q. 85. an. 8. ad secundum. Aristot. 6. Topic. cap. 5. vbi Niph. & Lobanien. Scot. 1. q. ad. 5. hoc tamen est si talis linea possit esse de quo. 3. Physic. nam quia S. Tho. id negat. 1. p. q. 7. 5 Metaphysic. text. 18. lineam infinitam dicit non esse lineam. Definitio aũt Euclidis, scilicet lineam esse longitudinem duobus punctis terminatam, bene explicatur à S. Thom. suprà. q. 85. esse definitionem lineæ rectæ finitæ: nam non solum infinitæ, sed nec circulari conuenit.

8 Obiect. Dices 8 tamen finitum, & infinitum sunt passiones quantitatis, vt patet ex Aristot. in libris Physic. ergo dabilis est talis linea, & possibilis, vt sic in hoc prædicamento. Pro solutione notandum ex Caiet. 1. p. q. 7. art. 3. circa solutionem secundi, quod aliquid potest esse passio dupliciter primo modo, quia subiectum vendicat sibi illam passionem. V. g. homo petit risibilitatem: secundo modo, passio conuenit alicui, non quod subiectum vendicet sibi illam passionem, sed quod si esset passio vendicaret sibi subiectum, non è contra, sicut dicimus, quod vacuum est passio loci, nõ quod locus vendicet sibi vacuum, sed si esset vacuum vendicaret sibi locum: pari ratione infinitum est passio quantitatis, non quod quantitas vendicet sibi infinitatem, sed quod si esset vendicaret sibi quantitatem, & istæ passiones non est opus reperiantur in prædicamento, benè tamen aliæ.

6 Solutio.

10 Infertur 3. Tertio infertur 10 qualiter puncta sint in linea, in qualibet enim sunt dicta puncta terminatiua lineam, & insunt continuatiua, quorum vnum est principium vnius partis, & finis alterius, impossibileque est dicta puncta separari à linea præcipuè terminatiua, aliter enim daretur linea infinita, vt bene Sonz. 5. Metaphysic. q. 20. conclusione quarta, nec obstat quod partes lineæ sunt actu copulatæ, sed sunt infinitæ partes: ergo sunt etiã partes infinitę diuisibiles, nõ diuisæ: & idẽ dicendum de linea respectu superficiei, & de superficie respectu corporis, hoc pono contra Valiesium, qui omnino negat puncta esse in linea cõtra Aristotelem & veritatem, & contra quendam nouum philosophum Aquarium, in additionibus ad quæstionem. 8. 3 lib. physic. Ferr. tenentem lineam punctis componi, quod & nouum & absurdum ab omnibus iudicatur.

Quarto infero, 11 quod sicut suprà probatum est omni enti corporeo intrinsecas esse partes entitatiuæ extentionis, cum extensio illa sit trina dimensio, & profunditas, consequenter manet probatum intrinsecè etiã habere dimensionem longitudinis, quæ est linea, & latitudinis, quæ est superficies, sicut tamen dixi essentiam corporis quantitatiui esse extensionem occupatiuam loci, ita eius lineæ, & superficies sunt, quæ huc pertinent.

11 4. Corol.

Quod si 12 inquiras, cur ergo Philosophi tantum in hoc prædicamento agunt de lineis? Respondetur 13 primo, non erat compertum, an alia nisi à quantate haberent illas partes, quas quantitas certo habebat, & ideò hic disputatur, vtrum alia sine quantitate habeat, & demonstratur veritas. Secundò, quia maximè attenduntur istæ dimensiones, quæ sunt in ordine ad locã, quæ sunt ratione quantitatis, sicq; sensibiles sunt, & nobis mensuræ. De loco verò. 4 Physic. vbi de tẽpore, & motu, lib. 3. parebit, an sint species quantitatis, de lineis, punctis, & superficiebus, continuatiuis, & terminatiuis. præterea quæ dicta sunt, & an sint realia, lib. 6. non enim obiter explicantur benè natura rerum.

12 Interrog.

13 Respon.

AR-

ARTICV. V.

Vtrum pondus sit species quantitatis continuæ?

1 Pars affirmatiua. Suadetur primo.

VIdetur quod sic [1] quia secundum id aliquid videtur æquale, vel mensurabile. V.g. alteri vnciæ ergo pondus, &c.

Secundo. Secundo, quo aliquid mẽsuramus, quãtitas est, ponderare autem vnius rei aliam mensuramus: ergo.

Tertio. Tertio graue, & leue sunt passiones quantitatis. 2o. Metaphys. capit. 13. sed ponderis est passio graue & leue: ergo pondus est quantitas.

2 S. concl. Breuiter dico [2] certum esse speciẽ qualitatis, non quantitatis, vt voluit Archytas cum Aristot. 5. Metaphysic. tex. 78. Tho. text. 18. Canter. [2] hic ex Alexan. 5 August. 10. Confes. c. 8. quia pondus est grauitas, quæ est actiua qualitas deorsum deferens, habetq; partes vt albedo, & sic facit vnum alteri æquale, & quia maius pondus rẽ velocius defert vt albedo intensior, efficitque maior velocitas maiorẽ impetum, non quia plus sit quantitatiuæ extensionis, imò cum calũ quantũ pondus nõ habeat, nec alia ratione quantitatis, nec est passio quantitatis, scilicet ex aliorum sententia id innuat Aristot. tex. 18. multa enim maioris quantitatis minus ponderant, ratione tamen cuius conueniat, 2. lib. de generatione. & 5. Metaphy. cap. 14. & per 3 hoc patet ad primum.

Canter. Soluuntur arg. Ad. 1. Ad. 2. Ad. 3.

Ad secundum, pondus secundum se non est mensura, sed secundum motum, quem efficit. Item non est mensura quantitatis per se, sed ponderis alterius rei, quod est etiam qualitas.

Ad tertium, sicut risibilitas est passio inhærentiæ, cùm tamen sit in genere qualitatis, ita graue, & leue possunt esse passiones quantitatis, cùm tamẽ non essent quantitates: pondus autem nil aliud est quam ipsa grauitas, vnde non est quantitas. Alij etiam dicunt Aristot. loqui ex sententia antiquorum, dicentium grauitatem prouenire ex multitudine superficierum: leuitatẽ verò ex paucitate, ex quo sequebatur, quod cum omne quantum (cõtinuum intellige) habeat superficies plures, vel pauciores, omne quantum esset graue vel leue, illa tamen opinio fugienda valde est.

QVAESTIO. II.

De essentia quantitatis discretæ.

1 Disponitur quæs.

QValiter istæ sint partes subiecti quæ quantitatis discretæ explicãdum est, de quo [1] inquiruntur, quatuor: primò, si oratio sit quid distinctum à numero? secundò, si oratio sit ens per se, & species quantitatis? tertiò, quid & quotuplex sit vnitas prędicamentalis? quartò, si numerus sit ens per se & species quantitatis discretæ?

ARTICVL. I.

An oratio sit quid distinctum à numero?

2 Nota.

SCiendum [2] primò, vt intelligas titulum, quod hic non sumitur oratio pro mentali, quia illa non est quantitas, sed pro externa, & quicquid velint Ockamici, ex Boetio & Hammo significatio est impertinens, quia cum hæc sit entis rationis, non erit profectò intrinseca enti reali. bene ergo de

scribitur à Labe. esse morulas discretas temporis, vel potius ex eis compositum, tempus enim duratio est successiua, quando autem quis intercisim duas, vel tres syllabas profert, illæ morulæ temporis in prolatione consumptæ, partes sunt orationis: vnde benè Soto. Cãr. & alij dicũt impertinés esse ad rationem rationis, quod illæ morulæ sine vocum, vel sonituum, citharæ, aut cymbali, &c. eadem enim est ratio. S. Thom. autem & alij qui per vocem orationem definiunt, vtuntur oratione vitatiori, & communiori.

3 Nota. 2. Sciendum 3 secundo, orationem distinguiꝫ à numero, quia oratio petit partes intrinsecè successiuas, numerus verò dicimus etiam permanentium. Præterea aliqui dicunt non variare numerũ, quod partes sint ætheree ogeneæ, vt si sit numerus linearum, hominum, & corporum, vel angelorum, de quo infrà; in oratione verò attendi, & diuersas esse species, quæ habent partes longiores, vel plures, vel variæ durationis, non tamen attenditur longitudo, & breuitas ad placitũ, quando est eadem realis duratio, vt ledes, nomen, & verbum, in quo non est realis varietas, quæ facit harmoniam, in quo non possunt non reprehendi Poetæ, qui id attendunt, quod impertinens est quidem harmoniæ metri: attenditur etiam non solum hæc varietas realis durationis, sed varietas sonitus ex illis, vel corpulenti, vt Pyriuelmentum. Sed iquidem aliqua non aduertant, scilicet varietatem hãc esse qualitatis, quę est sonitus, nó tẽporis, quo cõstat oratio secundum eosdem, & sic non variari per se orationẽ, tũ etiã cum longũ & breue sint tẽpus varias species, nó magis distinguant species orationis, quã numerũ tres quantitates, magnorũ, vel paruorum corporum. Vnde ũ oratio est species subalterna, est propter pluralitatem, de qua cum de numero dicam

Dices 4 tempus esse accidens inhærens primo mobili, & continuum, quomodo ergo oratio habet partes temporis discretas? Respondetur 5 id esse tempus primarium, quia est regularissimi motus: sunt tamen alia tempora secundaria, ex quibus componitur oratio, & duratione scilicet aliorum motuum, quæ durationes, vt ipsi motus intercipiuntur, & sunt discretæ.

4 Replic.

5 Respon.

ARTICVL. III.

Vtrum hæc oratio sit ens per se, & species quantitatis?

1 Communis sententia hic videtur affirmare, videtur etiã S. Tho. opusc. 48 de oratione, vt interim omittam multas sententias, & varias de hoc.

1 sententia communis

2 Vnde melius Lobanien. 2 ex Alber. & Auerr. dicunt Aristot. loquutũ ex aliorum sententia, & Cajet., ait se non videre cur sit species quantitatis: & hæc sententia est vera, vnde Aristo. non posuit orationem in Metaphysica, propter quod quidam dicunt neu esse speciem distinctam à numero: cum enim eadem sit ratio ternarij linearum, & superficierum, vel hominum, & angelorum, vt patebit cur non erit etiam dierum, vel morularum temporis & linearum, præsertim cum idem sit modus diuisibilitatis, in actu diuisa & mensurabilitatis in oratione, & numero?

2 Lobanien.

3 Sed quod non 3 sit propriè species, & ens per se: probatur, primò, quia partes orationis sunt omnino entia in actu directè posita in prædicamento: ergo nõ sunt per se partes & consequẽter oratio non est per se totũ: species enim cõpleta nequit nullo amisso esse pars alterius, manentq́ue inuariata, sed de hac ratione ait sequẽti.

3 Pars nega. suadetur.1.

Secun-

Arguitur. Secundo suadetur, quia prolatis duabus syllabis in secunda temporis interruptione non est oratio, definit ergo esse ratio, ac per consequens nō facit vnum cum tertia parte mediatè sequenti.

Confirmatur. Confirmatur, quia cum sit necessaria interruptio, cùm hæc sit vnius rationis, siue sit breui tempore, siue toto anno, vna erit oratio tota vita, est ergo oratio vnum ens morale, non physicum, & ita interruptione breui non amittitur eius vnitas.

Confir. Confirmatur secundo, nam ipsa ratio discreti successiui, videtur tollere rationem vnius per se, cùm tollatim mediationem, quæ sola videtur facere in eis vnitatem, vt patebit cum de tempore dicam.

Argu. 3. Tertio, ad idem, quia cū Petrus, profert vnum versum, & Paulus, aliū, erit vna numero oratio, nā, Petr⁹, solus loquēs diuersas aeris partes verberat, fiet ergo ex loquutionibus omniū ab initio mūdi, vna oratio, sed quia ponitur ordo prioris & posterioris in partibus orationis sequitur, quod dum duo simul loquuntur sint duæ orationes loquatur deinde alius, cur magis faciet vnam orationem cū mea, quā cum alterius, & tamen cū mea faceret si solus essem loquutus, quia nil interest persona loquentis: ergo.

Cōfirmatur quia si aer diuidatur erit oratio in distinctis subiectis, & sic alia pars sonitus esset in aere, in aqua alia si sit capax sonitus: ergo non est vnū numero accidens, præsertim cū neutra pars sit potentia ad alteram, & ad hoc facient argumenta de numero.

Cōclus. certa. Conclusio tamen est certa. Propriè loquendo, & absolutè oratio non est ens per se, sed per accidens: quod bene probant argumēta facta, dixi propriè quia vt de lineis, superficiebus, &c. sup. dixi, vocari à Mathematicis species distinctas sita à Musicis, Poetis, Rectoricis, plura illa tempora vocabūtur vna species, cùm faciant vnā harmoniam, variabiturque species orationis, penes plures, lōgas, vel breues morulas, v.g. dominus, minus, & mus, sunt individua eiusdem speciei, quia vterque pes est tribrachus. Deus vero, aut Deos sunt diuersæ speciei, quia alter pes est pyrrichius, & alter iambus, & sic de alijs, quia inquam faciūt distinctas proportiones (licet physicè multum, & paucum tempus, quia eiusdem speciei non varient) imo ratione variorum sonituum ex illis, vel corpulenti variabitur oratio eadem ratione. Vnde licet in definitione orationis in communi sufficiat dicere esse morulas discretas temporis, quia oratio sumitur pro quauis loquutione, etiam nō harmonia (dicitur enim Græcè vocalis loquutio) quæ vtratior est, ad orationem tamē harmoniam addendum est (licet communiter, & in dicta definitione non aduertatur) cum tali, vel tali modo sonitus: nec mirum si tempora, & sonitus pro partibus petat, cùm nō sit vere vnum per se. Iam vox temporis, in definitione intelligenda est de tempore resultante ad motum, quo fit sonus, aliter duæ moruæ interfessi tēporis, cùm fiunt duo motus locales vnus post alium, erit oratio, quod nemo admittit, & hoc probat esse ens per accidens, quia physicè nil habent plus, vel minus duo tempora illorum motuum localium, quam cum fit sonitus.

Definitur oratio propric.

Item quia in oratione attenditur prioritas partium, longitudo & breuitas, varietasque sonituum, ponitur distincta à numero, sed cū cuiuis parti sit per accidens, vt sit alia prior, vel posterior, longioris temporis, vel alterius sonitus, non erit vnum per se, cum discretio tollat vnitatem physicam successiuorum, facit tamen ad harmoniam, & ideo distinguit à numero, licet non distingueret in ratio

In quo distinguitur oratio à nūero.

ne entis per se cum discretio id tollat, & compositio ex lomitibus, & tẽporibus, & propriè loquendo potius vi etur materialis determinatio oratio numeri, cum ratio ternarij vt sic non petat, nisi ex communi loquutione partes permanentes, vnde oratio erit numerus harmonicus, vel temporum, &c. non co distincta species, sed erit numerus prædicatum commune orationi, & tribus corporibus, & hæc de oratione, &c. Iam de numero dicamus.

ARTICVL. III.

Quid, & quotuplex sit vnitas prædicamentalis?

IN tractatione graui de essentia numeri, primo de vnitatibus dicendum, quia cum in numero (cùm habeat partes difunctas) ad hoc vt sit ens per se, requiratur, vt partes quæ sunt vnitates habeant ordinem, M. Zumel. 1. 2. q. 11. arti. 1. dubio vnico agés de vno, vt est principium numeri, refert ferè sententias infrà ponendas, nullam tamen eligit, nec impugnat.

1 Prima sẽtẽtia Capreol. & Iabel.

Prima[1] est Capreol. in 1. dist. 24. q. 1. Iabel. 4. Metaphy. q. 8. innuunt vnitates suprà quantitatem addere quod dam esse positiuum, indiuisum, quod quantitas dat substantiæ. Sed hoc nõ potest stare, quia quantitas cùm sit intrinsecè habens partes, nequit dare tale esse in partibus, sed forte tantùm volunt addere supra ens positiuum, vtpote quantitatem, licet M. Soto primum dicat opinionem realium.

2 Secunda sentẽtia Aegydij

Secunda sententia[2] Aegid. in 1 distin. 24. & 4 Metaph. q. 9. & 10. vnitatem esse quantitatem, vt perficit substantiam in se, prius quam intelligatur dare illi partes quantitatiuas, hęc tamen gratis dicitur, quantitas enim nil prius dat quàm se, quæ est intrinsecè habens partes quantitatiuas, & si illa perfectio est diuisibilis, quid aliud erit quàm quantitas? sin vero indiuisibilis, vt dicunt, tum nequit dari à quantitate: tum etiam quomodo talis vnitas addiuisionem ligni diuiditur, cum repugnet ens non habens partes diuidi? nec enim debet fingi vnitatem positiuam consurgere, cum diuisio solum faciat de parte totum, vnde vnitas habentium partes, necessario etiam habet partes.

Tertia sententia vera est Durandi in prime, distinct. 24. quæst. 1. Gregor. quæst. 1. articul. 2. Soto cap. de Quantitate, quæst. 2. 3 Canter. hic Soto 10. Metaphy. quæst. 3. i. isque fortè vult Capreolus, & Iabellus, scilicet vnum quantitatiuum, licet aliquid positiuum addat enti, scilicet, quantitatem (quod tantùm vult S. Thomas, 1. par. quæst. 11.) tamen quantitati nil addere positiuum, & oppositum benè magister Soto vocat imaginationem, qui explicat aliqua loca. S. Thomas, & id dictum Aristotelis senarius non est bis tria de quadam Mathematica figura numerorum, res est nis bis inutilis tum in se, tum quia si numerus est ens per accidens eisdem rationibus eius figura non est ens per se propriè.

Tertiæ sentẽtiæ Durã. & aliorũ.

3 Canter.

Iam ergo vnitas[4] dupliex est altera transcendens, quæ conuertitur cum ente, cui indiuisionem addit in entitate, scilicet, vt non sint duo entia saltim completa, quæ illam habent, de quo 4. Metaphysic. Altera est quantitatiua, quæ dicit indiuisionem in genere quantitatis, potiusque loquimur de vnitate quantitatis specialiter, quam qualitatis, &c. non quia magis vel minus sit ens, sed quia quantitas specialem habet diuisionem in partes eiusdem rationis realiter, naturaliter que factibilem, de qua infra, & ratione illius alia, &

4 Vnitas dupler.

hanc

hanc diuisionem non habens quantum actus, est vnum, hac speciali ratione.

ARTICVL. IIII.

Vtrum numerus sit species quãtitatis?

1 Explicatur titulus.

COmuniter fertur [1] numerum compositum ex vnitatibus quantitatiuis, quem vocat numerum prædicamentalem, esse ens per se, & speciem quantitatis, numerum vero vnitatum transcendentũ, quem transcendentem vocant, esse ens per accidens: ita Capreol. suprà Sonz 10.Metaphy.quæst.7. Iabel.lib. 8.quæst.9. S.Thom. de potentia, q.9. artic.7. 1 par q.30.artic.3. 1. dist.24. q.1.artic.3.

2 Suadetur primo pars affirmatiua.

Suadetur [2] primo, quia Aristoteles hic eum facit speciem quantitatis.

Argu.2. Secundo, quia de hoc est Arithmetica, scientia autem non agit de ente per accidens, quod ã de numero Angelorum ageret, etiam esset contra Aristotelem tam abstracta, sicut Metaphysica.

Argu.3. Tertio, quia ex Arist. & Auerr. & alijs (quos Sonzi. & alij referunt, numerus resultat ex diuisione continui.

Argu.4. Quarto, patet quod sint plures species numeri: nam par, & impar sunt passiones distinctæ specie, ergo & essentiæ quarum sunt.

Arg.vlt. Vltimo, quia Aristoteles & Philosophi communiter dicant variari species numerorum, quamis addita, vel ablata vnitate, & ita etiam essentias esse sicut numeri, quia quouisgradu metaphysico, idest, quamis differẽtia, variantur, vt numerus.

A ij verò Auctores sentiunt oppositum, & dicunt hunc numerum etiã reperiri in Angelis, ita Bacon.2.d.14. Gregor 1.d.24.q.2.ar.3. Marsil.q.27. art.2. nec oppositum esse vero simile faueat, quàm quod ex Damasc. lib.4. c.8. & Boet. affertur, & ꝙ Palat. ex S. Isidoro, & Dionys. Gab cum Occham. 1.d.24. ibique Pala. ex Themistio id tribuit Platoni, & D. Augustin. numerum inquam simpliciter ex spiritualibus, non in corporalibus poni, verba vide in Gregorio. Palat.

Iã pro decisione dico primo quoad præsentem controuersiam, & obiectum Arithmeticæ non esse maiorem rationem de numero quantitatum, quam aliarum quarumlibet rerũ. Probatur, eædem enim passiones par & impar, &c, eædem demonstrationes figuræ, & supputationes ab ipsis Arithmeticis inuentæ, in vtroque sunt ergo. 3 1.Concl. Proba.1.

Secũdo, nã rationi ternarij, v.g impertinens est, quod sint tres quantitates, vel Angeli, vel extra rationis permanẽtia, vel successiua entia cum ordine prioris & posterioris inter partes, vel sine eo tamen licet ordo ille attendatur in oratione, quia variat harmoniam, &c. tamen etiam est harmonica oratio quando duobus instrumẽtis, vel varijs vocibus simul vna syllaba profertur, & per consequẽs ad orationem in communi, quæ sola loquutione sine harmonia contenta est, sufficeret discretio duarum morularũ, licet eodem tempore diuersi proferãt, & oppositum videtur gratis dictũ, cũ faciant etiam simul harmoniam. Prob.2.

Confirmatur, quia sic bene defenditur quod Aristoteles & Philosophi dicunt vnitatem, vt sic non habere oppositionem in continuo, & Arithmeticum magis abdrahere quam Geometra, quod si numerus sit tantum quãtitatum, non bene defenderetur. Cum vero Arist. negat numerum separatum, nõ negat esse in spiritualibus, sed vt bene Gregor & Palac. negat ideas quasdã separatas: de materiali vero benè Bacon ait tantum numerum quantorum Confirmatur. Pala.

rum poni in hoc prædicamento, idq; intendit Aristo. cum vocat numerum vna plura quanta: & fortè ob hoc alij propter hoc tantum hic ponunt numerum quantorum.

3 Palaci.

Sunt tamè Neotherici quidam acuti dicentes numerum quantitatum facere vnum per se, non vero aliorũ entium, quia quæuis quantitas potest alteri vniri, & sic est ens quod ammodo in potentia: vnde numerus quantitatum non componitur, vt alij ex entibus omnino in actu, sed quidè quantum arbitror hæc potentialitas ficut est ad cõtinuationem, ita facit vt quãtitates continuatæ faciant vnum continuum ens per se, non discretum, patet: nam illa potentia potius destruit rationem numeri, & discreti.

Quare 4 secundo dico. Numerus quantitatum, vel aliarum rerum prior est ens per accidens: ita Gregor. & alij supra.

4 2. Cõcl. Prob. 1.

Probatur primo ex Aristo. 3. Physi. tex. 6. & 8. & 10. Metaphy. tex. 4. dicente numerum esse plura vna, ergo non est per se vnum. Et Auerr. quem citat Gregor. numerum esse aceruum vnitatum: alia plura eius loca affert Iabell. & Boet. quem affert Marsil. dicentem esse vnitatum aggregationem.

Prob. 2.

Secundo probatur ex 7. Metaphy. tex. 49. (vbi expositores) ex pluribus entibus in actu nõ fit vnum per se, sed numerus coalescit ex pluribus entibus in actu completis, cùm ponantur in prædicamento: non enim componitur ex priuationibus aliter non esset ens positiuum, sed multæ priuationes, ergo, &c. vnde illud Axioma plura in vno genere sunt vnũ in alio, nil facit, quia suprà dixi, plura in genere naturæ esse vnum in genere moris, vel artis, quæ perfectatem non attendit, vt nec Mathema tici qui plura corpora, vel lineas in vno loco positas vnam vocant.

Dices tamen 5 contra hoc primum materia, & forma realiter distincta faciunt vnum per se, ergo & duæ vnitates faciunt vnum per se.

5 Replic.

Secundo, longitudo & latitudo sunt entia completa, & componunt profunditatem, quę est ens per se, ergo ratio nulla.

Secũdo:

Respondetur 6 ad primum, quod materia, & forma componunt vnum per se, quia habent inter se ordinem actus, & potentiæ, at partes numeri nõ habent inter se ordinem, nec est quæ sit suapte natura actus, quæ potentia, quod enim de vltima vnitate dicitur voluntariam est, nam quæ modo est prima, fit secunda aduenientè altera, & si Deus simul tres æquales quantitates crearet, non esset quæ foret vltima. Multoq; peius alij dicunt, vel potius fingunt, vltimam dicere relationem rationis, quæ fit ab intellectu, vltimo hanc numerante, nam licet vltimitas faciat ad numerũ rationis [quẽ numerum abstractũ ex Auer. Auice. & S. Tho. Sanzi. Iabel. & alij vocant] nõ satest ad numerum realem, quem vocant rebus applicatum, quia eo ipso quod aliquid pendet ab esse obiectiuo in intellectu, non est ens reale, sed rationis.

6 Respondetur ad primũ.

Ad secundum dicendum quod neqeũt illæ esse partes, nec propriè plura entia, sed vt transcendens prædicatum, quale est ens completum ad generalissima, quia longitudo claditur in eo quod addit superficies, & hæc in eo quod addit profunditas, licet possint præintelligi vt ens, de quo art. 3. latè diximus, q. 1.

Ad 2ũ

Secundo probatur 7 conclusio principaliter, quia ens primo cõsequitur vnum, quod dicit vnam priuationẽ, sed in numero tot sunt entia completa, quot vnitates ex prima ratione, ergo non est vnum. Sed ad hoc potest responderi non esse completa in genere numeri, quia quęuis est in potentia ad nu-

7 Secũdo probatur conclu. principaliter.

ad numerum. Reſpondetur ſi neutra pars eſt potētia, vel actus alterius nequit eſſe potentia ad totum, quia totum non eſt ſuus actus, ſed compoſitum ex potentia, & actu.

Prob.3. Tertio probatur concluſio, quia numerus eſt vnum individuum quantitatis, v.g. ternarius quātitatum per vos, ergo cum tribus vnitatibus faciet quaternarium: probo conſequentiam, quia vnitas diſcretorū per vos eſt ens per ſe, ergo ponit in numero, vt continuorum.

Confir. Confirmatur, quia ſi ſat eſt diſtinctio formalis partium, in infinitum eſt multiplicatus numerus duorum continuorum, quia cum vnitate binarij erit ternarius, & cum huius vnitate erit ternarius.

Prob.4. Probatur quarto, quia omnes ſpecies in prædicamento conſtitutæ debent eſſe vnum per ſe ſimpliciter, & abſolutè: ita quod licet admittat cōpoſitionem pluriū: illa tamen plura ſunt inter ſe vnita vnione reali, ratione cuius illa iam non ſunt plura ſimpliciter, ſed vnum: qua ratione Ariſt. 7. Metaphyſi. tex. 49. probat ſubiectū non poſſe componi ex ſubſtātijs, quæ enim (inquit) ita inſunt actu, nunquā vnum actu ſunt, i. deſt, quæ ita inſunt alicui compoſito, vt dum inſunt ſunt entia in actu abſoluta, fieri nō poteſt, vt conſtituat vnum ſimpliciter, tum ſic, continua ex quibus componitur quantum diſcretum non ſunt inter ſe vnita aliqua communi vnione, ergo ſingula ſunt entia in actu ſimpliciter, ergo compoſitum ex ipſis non erit vnum ens ſimpliciter.

Confir. Confirmatur, quia inter illa plura non modo non datur illa realis vnio phyſica, ſed res illius ordo aut temporis, cùm poſſint illa omnia eſſe ſimul duratione, vt conſtat, nec loci cùm liceat omnino mutent locum, non tamen mutetur formaliter ratio illius vnionis: nam v.g. numerus trium hominum non petit ex natura ſua hūc magis eſſe in hoc loco, quàm in alio alterius, nec datur etiam vllus ordo cauſalitatis, aut finalis, aut efficientis, vt patet, imo nec formalis, aut materialis: vnde in numero, v.g. nulla eſt vnitas, quæ ex natura ſua debeat eſſe quaſi alterius complementū, aut perfectio, quia nulla petit eſſe vltima, cū enim numerus aliquam multitudinē, quæuis vnitas illius indifferenter poteſt, ſtatui, vt prima media, & vltima, ergo quantum diſcretum non eſt vnū niſi per aggregationem, & per accidēs. Obijciunt quidam Ariſto. vbi ſuprà, aſſerentem vnitates in numero non eſſe entia in actu, ſed tantum per accidens. Reſpondeo id Ariſt. imponi, cuius hæc ſunt verba, vanum ſimpliciter eſt, quod non cōſtat ex pluribus in actu, quo pacto ſubſtantiæ non cōſtant ex ſubſtantijs. Et ſtatim addit, patet igitur quod ſimiliter, & de numero ſe habebit, ſi numerus compoſitio vnitatum eſt, vt à quibuſdam dicitur, aut enim dualitas non erit vnū, aut non eſt in ea vnitas actu: vbi potius nobis fauet, & facilè colligitur ex dictis: vnde cōſtat neque numerū, neque orationem, eſſe propriè expreſſe loquendo ſpecies quantitatis.

Secūdo. Secundo, ſi plura quanta continua in ratione numeri ſeu multitudinis conſtituunt nouam ſpeciem quantitatis, ergo ſimiliter plures ſubſtātiæ, pluraque qualia, plura relatiua, &c. debent conſtituere nouas ſpecies ſubſtantiæ, quantitatis, ac relationis; nec video cur numerus quantorum ſit ſpecies quantitatis, & numerus ſubſtantiæ non ſit ſpecies ſubſtantiæ, & ſic de alijs. Dices quod vnitas continui differt realiter à quantitate continua, ſed hoc omnino falſum eſt. vt docent omnes, quid enim magis addit ſuper continuum, hoc quod eſt eſſe vnum, quam ſupra hominem, vt aliquem, &c. hoc quod eſt eſſe vnum? Ideo reſpon-

ad

quod vnitas est duplex, alia est transcendentalis, quæ est passio entis adæquata, quæ cum illo recurrit, seu cõuertitur, eo enim quod aliquid est ens seu entitas, eo ipso est vnum, seu vnitas, quæ vnitas transcendentalis nihil aliud est, quam negatio indiuisionis in se, & diuisionis à quolibet alio, & ita non constituit nouum prædicamẽtũ, cùm vagetur per omnia, vt quid omnibus illis commune: vnde potest sumi argumentum pro nostra cõclusione, quantum enim discretum sit, non est simpliciter indiuisum in se, cum constet pluribus actu diuisis, ergo, vt sic non pertinet ad prædicamẽtum Alia est (inquiunt) vnitas prædicamentalis, quæ nihil aliud est quàm ipsa quantitas continua, quæ specialiquodam modo constituit substantiã tu ratione vnius integralis quadã vnitate, & ideo vocatur prædicamentum talis, & potest speciale prædicamẽtum, & hac ratione numerus qui constat ex vnitatibus transcendentalibus, non est species alicuius prædicamenti, sed vagatur per omnia, secus illo, qui constat ex vnitatibus prædicamẽtalibus: nã cùm nec numerus nihil aliud sit quàm vnitates pertinere, aut non pertinere ad prædicamentum, quando pertinent aut non pertinent supra hominem v.g. & idem dictum puta de reliquis, nihil additur positiuum hoc, quod est esse vnum, sic enim supra quantitatem continuam hoc quod est esse vnam nihil addit positiuum Dices, addit supra substantiam ipsam rationem quantitatis continuæ, qua substantia, vt dixi, redditur vna, speciali quodammodo, quo ipsa non

Obijcio erat vna in ratione substantiæ. Contra nam hoc quod est esse qualem agẽtem, & patientem, &c. etiam addit supra substantiam nouam rationẽ vnitatis, in ratione qualis agentis, & patientis, & licet quantitas continua specialiori modo reddat vnã ipsam substantiam, tamen hoc quod est esse vnũ ipsum continuum supra quantitatem continuam nihil additur positiuum, ergo vnitates diuersorum continuorum non faciunt speciem speciem quantitatis distinctã ab ipsis cõtinuis.

Vltimo probatur ternarius prorsus manens, vt antea in re nil acquirens, vel omittens componit quaternariũ, implicat autem vnã speciem formaliter, aliam componere, manendo vt erat, ergo, &c. Vltimo probat.

Dices tamen gutta aquæ manens, vt erat, componit aquã cum alia gutta. Respondetur illa esse physice, & vere vnum, & ita per vnionem, ad quã aliquis gutta erat in naturali potẽtia fuit partes. Vtrum vero perdantur puncta terminatiua partium dicant in physicis, licetque linea duorum palmorũ amittat, nil habet per quod ab infinita distinguatur specie, quia nõ est pũctus de essentia lineæ, vt patet in circulari, & minus à linea trium palmorum, quia multo minus est de essentia lineæ his vel illis punctis terminati. 8 Replic. Respõd.

Tertio dico numerus non est ergenus, sed ima species, sic declaratur per secundam Conclusionem Niph 13 Metaph. q. 3. probatur quia implicat idem formaliter facere diuersas species, sed omnes vnitates in ratione vnitatum, & partium numeri sunt eiusdẽ rationis, vt patet clarè, si 3. vel 5. vel 9. creẽtur aliquales, ergo nequeunt facere diuersas species. 10 2 Concl. Prob.

Cõfirmatur, quia numerus maior & minor se habẽt in genere discreti, sicut duo vel tres palmi, conueniunt, sed hi sunt eiusdem speciei, ergo. Confir.

Vltimo [11] quia loquendo etiam de numero rationis, siue tertia, siue quarta sit vltima vnitas, & duæ vel tres nõ vltimæ, eadem est ratio vltimæ, materialisque quod paucæ, vel plures sint numeratæ prius. 11 Vltima conclu.

Iam ad argumenta [12] à primũ respondetur. Ad illud, vocat species mathematicè loquẽdo, vt dicerur ad quintum, 12 Soluuntur arg. Ad 1.

tum,nec diuidit quantitatem incontinuum,& discretam, vt in speciespropriè, sed vt in Metaphysica, diuidit eas in vnum,& multa,de qua diuisione ibi & ita Arist. supra, & Auerr.4. Phys. vt refert Iabel.numerum vocat plura vna,pluresque vnitates, ne nos decipiat esse vnum numerū, vnus enim est acerbus,nec ternarius,v.g. est nisi tria entia, vt Latinè & Hispanè vocatur,tres,non vnum, nec est inter eos ordo potentiæ, & actus, propter quod ex substantia, & accidenti non fit vnum per se, quia substantia non est potentia ordinata ad accidens, vt quæuis pars quantitatis est respectu alterius ad vnionem. Arist.autem meminit hic potius huius diuisionis,quã in alijs prædicamentis, quia habet quantitas specialẽ diuisionem qua fit numerus etiam pro materiali,& formali, si esset ens per se huc pertinens, quia tamen non est pro materiali tantum ponitur,vt plura individua:vnde est vt numerus diuinarum personarum,quia personæ non sunt in prædicamento,in nullo ponatur, tutiusque est quando in diuinis ponitur numerus addere (vt Concilia addunt) in personis, ne videatur poni pluralitas in essentia, & verè si numerus esset formaliter in prædicamento, & ens per se, non est cur in ratione ternarij non ponatur numerus personarum, cum impertinens sit, vt sit ternarius entis realis,vel rationis, finitum, vel infinitum.

Ad 2. Ad secundum dicendum, quod de ente per accidẽs,id est, de ente casuali,& fortuito, bene aiunt Philosophi non esse scientiam,ardeo tamen per accidens in genere entis, esse potest scientia, vt dictum in 1. Post. dicerut: cur verò Arithmetica non dicatur perfectè scientia abstractiua quam metaphysica, partim dixi in 2. quæst. 7 scilicet hoc esse,quia vnitas magis ternarijsine noua entitate determinatiua ternarij est locus in corporibus, & ita non tã abstrahit,quã ratio subitãtiæ,& entis, quæ noua entis ratione per se determinatiua illorũ determinatur ad corpora:dixi etiam Arithmeticæ obiectum dici numerum quantitatem, quia ab eo incepit, licet in angelis sit eius numerus, & demonstrationes.

Ad tertium,concedo libenter cum Arist.& omnib⁹,ex diuisione cõtinui resultare numerũ, sed nõ inde solũ resultat:vnde est etiã numerus Angelorũ, vel dic quod loquitur de numero quanterũ vnde decepit Arithmetica. Ad 3.

Ad quartũ, bene potest radix vnius entis esse ens per accidens,vt quatuor qualitates coloris:& ita passiones esse per se,entia vero per accidens, sed melius quod paritas,& imparitas distinguãtur specie,cũ ex pari fiat numerus impar,additione partis eiusdẽ rationis:vnde sunt entia per accidẽs,vt numerus, cõpositus ex pluribus actu, & ita nõ est opus prima solutione. Ad uertendũ tamen imparitatem esse in æqualitatẽ duarum medietatum:paritatẽ verò esse æqualitatem earũdem medietatũ, eadem aut̃ specie quantitas magna non habet medietatem æqualẽ illi medietati quã habebat, dũ erat parua:p̃ si habeat nunc duas medietates æquales:ideſt, quia par additur:diuiditur in partes æquales:vnitas verò addita numero pari in genere discreti nequit diuidi:,quia tamen est eiusdem rationis cum præcedentibus vnitatibus non faceret numerum alterius speciei,licet numerus esset ens per se,quod non est. Ad 4. Aduer.

Ad vltimũ dicendum,vt dixi de oratione à Mathematicis vocari species, & distinctas, quia varias conficiunt proportiones, & figuras, imaginarias,ternarias, quaternarias, &c. ipsi verò non attendunt an sit vere ens per se, nec an habeat partes, eadem rationis. Aristoteles verò non facit argumentum, sed ipsi, & Pto- Ad 5.

Iosephi, vnaeri similitudine, quia Mathematicis variatur specie) idcirco variatis exijs esset asserere distinguendis gradibus metaphysicis additis, vel ablatis: & hæc de diuisione quantitatis in continuū, & discretum, nam de diuisione illa, cuius partes habent positionem in cōtinuo, vide quæ sunt circa literam, & statim hic quæstione tertia.

QVAESTIO. II.

De essentia & passionibus quantitatis.

1 Disponitur quæstio.

DE qua quinque sunt examinanda,[1] primò, si quantitatis eadē ratio sit Logicæ, & Metaphysicæ: secundo, quæ sit talis ratio: tertio, de numero & ordine passionum eius: quarto, de diuisibilitate: quinto, & vltimo, de mensura & alijs duabus passionibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum sub eadem ratione tractetur in Logica, & Metaphysica de quantitate?

2 1. sententia. Canter. & Merc.

PRima sententia[2] affirmant Iab. 5. Metaphy. q. 10. & Soto, qui refe runt. S. Tho. 5. Metaph. & opusc 48. Caiet. & Alber. quia hic Arist. locum & superficiem, quæ tantum distinguuntur in ratione mensuræ, fecit duas species, quia tamen vna est diuisibilitas vtriusque locum habet in Metaphysica: & vocauit tempus quantum per accidens, hic verò per se, quia diuiditur ad diuisionem spacij, quæ est mensura per se. Buræ. & vtrobique dicant eandem rationem formalem considerari.

Notandum pro conciliatione, certum esse 3 & fertiam huius prædicamenti esse eandem, & species easdem apud Logicum & Metaphysicū, quia essentia quantitatis, & suarum specierum, vna est, licet à diuersis consideretur. Patet euidenter, quia si essent diuersæ rationes genericæ in Metaphysica, & Logica, essent duo prædicamenta quantitatis, & consequenter vndecim genera. Secundo, quia etiam in Logica per habere partes, non per mensuram agit de quantitate, & eius speciebus declarat, vt patet in litera. 3 1. Cœl.

Secundo dico[4] species quas ponit in Logica, colligantur à posteriori per passionem, quæ est mensura, quia est notior, & hoc vult prima sententia, in Metaphysica vero colliguntur à priori per radicalem diuisibilitatem. 4 Conc.

Ad rationem primæ sententiæ, respondetur primo cum Buri. Auerr Albert. simpli. Lobaniē. locum poni speciem quantitatis secundum famosam opinionem antiquorum, qui putabāt esse separatas dimensiones, quam impugnat 4. Phys. c. vnde Tuelman: dicit communius esse nō esse distinctā speciem quantitatis à superficie. Ad rationem primæ opinionis.

Secundo, si forte sit, vt in ratione mensuræ distinguatur à superficie, de quo 4 Physic. quia in quantum locus est mensura extrinseca locati, in quātum superficies intrinseca subiecto: ita etiam extensio partium, vt extrinseca locato erit locus, vt intrinseca subiecto superficies: nec esset opus alicubi, vt numeraret omnes species imas. De tempore verò cur ibi in Metaphysica vocetur quantum per accidens, dicetur 4. Physico, ratioque M. Soto tantum probat esse duas particulares rationes mensuræ non verò esse analogas, quidquid sit de veritate, de quo latius infrà.

AR-

ARTICV. II.

An essentia qnantitatis sit extensio, vel diuisibilitas, vel mẽsura?

1 Prima opinio.

SAnctus Thomas diuersis locis diuersa ponit opusc.52. in fine, ait [1] mensuram esse rationem quantitatis. Patet quia locus,& superficies sic tantũ distinguũtur specie,vt mensuræ scilicet intrinseca.& extrinsecatar in 1.d 19.q.1.ar.1.ad primum: & 5.Metap.lect 15.& cum eo Sonz q. 21.Iab.q.20.ponunt diuisibilitatẽ,essentiam quantitatis: & videtur Arist. text.18. vbi per cã definit quantitatẽ.

2 Secunda opinio.

Secunda sententia est Petri Martinez,2. de anima. q.de diuisibilitate formarum [2] constare essentiam quantitatis ex diuisibilitate, quam habet in se,& mensura quam habet respectus substantiæ,vt relatio etiam constat ex esse ad sibi proprio, & ex esse in,respectu substantiæ.

3 Tertia opinio vera.

Tertia sententia vera est [3] extensionem esse essentiam quantitatis:ita Niphus,5.Metaphy.q.9. Anton.Andr.& Scot.q.10. Durand.1.d.34.q.1.in fine Albert.tract.2 Physi.c 4 Gandau.q.9. Lobanien.hic,& Soto.Bruxel.Canter. etiam cap.de qualitate in fine descriptionis qualitatis.

Probat.

Probatur,quia ab extẽsione quæ est habere partes nascitur posse diuidi, & mẽsurari,& ita Arist (vt refert Niphus)probat quantitatem esse diuisibilem.quia est extensa.

4 Primó nota.

Pro huius tamen explicatione notandum,primo [4] primam sententiam non differre ab hac,quia (vt habel.& Sonz explicant ad argumenta)loquitur de diuisibilitate fundamẽtaliter, pro radice scilicet potentiæ, quæ est ipsa essentia,& ita definitio Arist.vel datur per passionem,vel sumitur pro radice diuisibilitatis. S.Thom. vero (vt habel & Sonzi.explicant, ex eodẽ 5.Metaphy)tantum ait mensuram esse rationem, penes quam in Logica Arist.probat orationem esse quantã, quia mensuratur longitudine,& breuitate, & qua facile locus à superficie distinguitur,vel secundo quia mẽsura est propria passio, dicitur ratio propria,id est,per se conueniens.

5 Secundò nota.

Secundo,[5] sciendum tertiam sentẽtiam,quæ ait essentiam quãtitatis esse,habere partes eiusdem rationis inter se, adhuc non explicare specialẽ rationem quantitatis,quia (vt probatum est) omnia tam accidẽtia quam substantia corporea, habent etiam id sine quantitate, imo intrinsecum.

6 Essentia quantit. quæ sit.

Dicendũ [6] ergo eius essentiam esse extensionem talium partium , vt naturalem habeant repugnantium essendi simul loco, vel tempore , hocq; est proprium quantitatis, nam motus vel est quantitas , vel si non, est quia non est ens completum (de quo 3.Phy sicor.) duo autem vbi cum sint simul loco,quia quoduis accidens, & substantia propria habent vbi , non habent hanc repugnãtiam dese,sed duæ partes superficierum duplicata papyro sunt simul loco , at superficies, & linea, vt partiales conceptus corporis quantitatiui, cui id repugnat, hic ponuntur,quo pacto superficies est locus ex articul. 2. quod si numero, & orationi non competat , nil mirum, quia non sunt entia per se propriè, quod si essent,vel alia species reperiatur quantitatis,vel linea foret species completa, facile esset dicere , quod vt nescimus ratione qualitatis (& ita Arist.ait esse qua dicimur qualia) nescire etiam rationem communem quantitatis,eiusque qua dicimur quãtitata Iustin.hic cap.13. sat est quæ species cognoscere , licet earũ essentias in vna communi speciali quantitatis nesciamus adunari.

6 Tertio sciendũ.

Tertio, sciendum & etiã si numerus esset quanti as per se non per hoc tolleretur, extensionẽ esse de essentia quantitatis, nam, vt bene So. & Loba. dicunt, licet proprietate nominis numerus non dicatur extensus: dicitur tamen vt nos hic sumimus extensum pro habente partes, sicuti proprietate vocis non dicitur tantas, vel quantus: bene tamen vt nos sumimus quantum pro habente partes: tollitur tamen essentiam esse occupatiuam loci, cùm numerus plurium accidentium cũ subiecto, & plures Angeli possint esse plures in eodem loco.

Ad 1.

Ad primum patet ex primo notab. illam sententiam non esse contra nostrã: sumit enim S. Th. ibi mensuram, & diuisibilitatem pro radice.

Ad rationem cũ dę sententiæ.

Ad rationem secundæ sententiæ dicendum, quod relatio eadem formalitate habet, esse in, & ad, licet illud sit communius, de quo cap. sequenti, vt quantitas reddit subiectam mensurabilem, reddit habentem partes tales, & vt in se habet partes, est inde mensurabilis, absurdumque est duas rationes conuertibiles, diuisibilitatẽ, scilicet, & mensurabilitatem facere de essentia vnius, maximè generalissimi, quod est simpliciter simplex. De

7 Petrus Martinez.

diffinitionibus verò continui. Ni. 7 & alij. de cœlo, tex. 2. nũc enim definitur ab Aristo. esse cuius motus est vnus, nunc cuius partes copulantur termino communi, nunc esse diuisibilem semper diuisibilia, quas citati explicant.

Replic.

Vltimo tamen dices, si dicta est essentia quantitatis, quomodo prædicatur denominatiuè in concreto, dum dicimus corpus est extẽsum, linea est extensa, cur etiam dicantur quanta?

Respon.

Respondent primo Scot. & Burl. sed solutiones non placent, aliter recentiores dicunt quod explicatur, quia cum quantitas sit totum habens partes, tam potest, vt quod, dicitq; quãtũ, & extẽsum, sed calor saltim partes intensionis, quæ sunt partiales calores non habet à quantitate, imo neq; extensionis ex dictis, & non dicitur caldus, fortè ergo quia vocamus cõmuniter quantitatem, & extensionẽ passionem illam quantitatis, quę est proxima dispositio, vt sit extensa loco, à qua nos vocamus aliquid magnum, & ceram liquefactam longiorem quantitas quam habeas hanc passionem, dicitur quanta. & est nesa, sed quia tempori cui hoc non conuenit attribuimus esse longum, extensum, & quantũ, & numero. Melior est solutio Martini. concreta hæc, communi auctorũ vsu pro abstractis sumi.

ARTICVL. III.

De *numero, & ordine passionum quantitatis?*

OMnes cõmuniter. 5. Meta.[1] concedũt quatuor passiones Anto. And. q 10. lab q. 20. & alij. Prima secundùm omnes est diuisibilitas, eo enim ipso quo quantitas habet partes potest diuidi. Secunda est finitas, vel infinitas ex 3. Phyti. tex 15. & ita verum est, si sit possibilis quantitas infinita, de quo 3 Phyti. quia verò S. Tho. & alij credunt impossibilem, faciunt passionem finitatem, Arist. q. tãtum velle infinitum nõ posse apprehendi, nisi cum quantitate ponitur ergo hæc passio secundo loco, quia eo ipso, quo quatitas est diuisa, finita est, & limitata suis terminis, quod si tine termino procedat infinita est. Tertia passio est, quod secundum quantitatẽ res dicantur æquales, vel inæquales, cuius meminit hic Aristo. Quarta est mensurabilitas, quæ ex Alber. cum Arist. 5. Metaph. tex. 18. conuenit solũ finito, infinitum namque est immensurabile, nec per transire est, quod verũ est ic-

1 quatuor sunt passiones quantit. secundũ Ant. Andr. & alios.

est secundum se totum, nam secundũ partes ipse Alex. M. Soto, & alij aliter bnunt quantitati infinitæ, vnde erit passio (si sic dabilis infinita quãtitas) mensurari secundum totũ, vel partes.

2 Villalp. conatur peruerte re hunc ordinẽ.

Hunc autem ordinem passionum conatur[2] Villalp. pertertere, ponens prius mensuram quàm æqualitatem, &c. quia res vt commensurabilis alteri fundat æqualitatem, vel inæqualitatem sed quidẽ hoc est respectu nostri, vt eas cognoscimus, tamen in se ideò potius res videtur alteri commẽsurabilis, quia tantam maiorem, vel minorem habet quantitatem, quod est esse æqualem, vel inæqualem: vnde congruentius, citati in principio, posterius ponunt mensuram, & Vera Cruz, & alij, quos refert Niph. 5. Metaphy. quæst. 9.

3 Obijc.

Sed dices[3] magnum & paruũ sunt passiones quantitatis positæ à S. Th. 5. Metaph. lectio. 15. ergo non tantum quatuor sunt passiones.

Respon.

Respondetur fundare relationem magni & parui passio est quãtitatis, illi tamen, profectò est fundare relationem æqualitatis, vel inæqualitatis: vnde iã est numerata: omittimus autem duas passiones, quas posuit Arist. scilicet, non habere contrarium, nec suscipere magis, nec minus, & alias quæ addi possunt, vt suscipere contraria vtquo, quia hæc sunt alijs communes, duo, primæ substantiæ, & tertium qualitatis nam (vt suprà dixi) voluntas, vt quo amorem, & odium recipiat vt verum dicam non suscipere magis, & minus quantitati conuenit. licet multæ partes illi iungantur: nam suscipere magis, & minus, est in eadem parte, plus vel minus habere de forma, quantitas autem id non habet, cum non sint simul duæ partes, nec in rarefactione, in qua nec acquiritur quantitas.

4 Obijcit. Respon.

Secundo dices[4] sensit ne Arist. loco aliqui dari esse contrarium? Respõdetur licet Boet. id crediderit vt dicunt Lobanen.) non sensit non enim respondit, quia nõdum reiecerat falsam opinionem, celebrem tamen, suo tempore, ne locus sed 4 Phys. vel quia ex iolutione de magno & paruo pẽdebat, vt enim ratione relationum sunt hæc opposita, non absolutè, quia quantumuis parua linea in infinitum est diuisibilis, nec habet oppositum, sic locus loco contrariatur ratione contrariarum qualitatum, non vt locus est superficies, scilicet continens.

Notandum tamen primo, has quatuor passiones assignatas cõuenire in cõmuni omni enti corporeo, eo ipso quod habet partes, sunt tamẽ propriè corporis quãtitatis, modo dicto sup. q. 1. ar. 2. & tẽporis, successiua mensura, diuisibilitas, &c. simulq; incõpossibilis esse in partibus. De alijs species, siquę sint, & de quantitate in cõmuni dicendum de passionibus, vt de essentia dixi art. 1 vel de diuisibilitate reali, modo infra dicendo art. 3. esse sermonem. Nota. 1.

Secundo notandum in rebus incorporeis, vt in Angelis, &c. quæ non habent partes extẽsionis, bene Doctores asserere dari æqualitatem solum impropriè, & metaphoricè, nec secundũ quantitatem, corpora esse formaliter æqualia, sed secundum relationem, per quantitatẽ vero fundamentaliter. Nota. 2.

ARTICVL. IIII.

An & quomodo diuisibilitas sit passio quantitatis?

ET videtur quod non primo[1] quia cœlum, nec minimum naturale, quæ sunt quanta non sunt diuisibilia 1 Pars negat. suadet. 1.

Secundo, quia numerus est diuisus non diuisibilis: ergo. 2 argui.

Tertio, quia cã diuiditur quãtitas nõ manet, quę erat ante à, ergo nõ est passio, cũ eius actus destruat subiectũ. Tertio

Quarto, quia diuisibilitas continui cùm sit in infinitas partes nequit reduci ad actum, vt demonstrat Arist. 3. Phys. aliter pars quantitatis erit in diuisibilis, quod implicat, ergo illa potentia nulla esset & frustranea. Quarto

In hac re quidam, maximè secundo argumento moti intendũt [2] quod dum Arist. definit quantitatem per diuisibilitatem tantum agit de continua, sed hæc videtur contra Alexan. Niph. & expositores, & contra text. Arist. qui statim subdit exemplum numeri, & continui: sumit enim quantitatem, & consequenter diuisibilitatẽ, vt sunt vnum saltem mathematicè: quo posito. 2 1. Opin.

Secunda sententia est Soncz. 5. Metaphy. q. 22. & 23. Caieta. 1. p. q. 7. arti. 3. prima solutione Niphi. 5. Meraphy. q. 9. ad secundum Iabell. q. 20. in fine dicentium 3 intelligi de diuisibilitate reali, vt sensus sit, quantitatem posse reipsa secari, licet Caietanus addat per non repugnantiam, aliter partes post diuisionem non erunt vnũ, quid, & hoc aliquid, vt ait Arist. 3 2. Sententia.

Tertia sententia Caietani solut. 2. Sot. 1. Phy. q. 4 qui dicũt [4] passionem quantitatis esse diuisibilitatem secundum designationem, vt scilicet possit signari hæc pars nõ esse illam, &: huic fauent argumenta, quamuis nõ multum vrgeant oppositam sententiam, ad primum, secundum, & tertium infra patebit ad secundum Soncz. supra q. 22. ad 4. Scot. & tribuitur. S. Thom. dicunt ꝙ cum vnitates faciãt vnũ numerum in ratione numeri, in eas, vt in partes posse diuidi: hæc tamen solutio nulla est, vt sit diuisio realis: nam non possunt vnitates esse magis diuisæ quam antea erant, cum semper faciant numerum, vnde solutio esset negare numerũ esse ens per se. Præterea tẽpus nõ videtur propriè posse realiter cũ secari in partes, cũ non existãt, sed largè sidefinat esse aliqua pars tẽporis 4 3. Opin.

Iam ergo pro decisione certiam sententiam iudico veriorem scilicet, non esse passionem diuisibilitatẽ realem propriam, maximè si numerus, & oratio sint species quæ Nec obstat Arist. qui tantũ vult in quantitate assignare distinctas partes eiusdem rationis inter se, quarũ quælibet si sola sumatur sit ens completum, non vt volunt Laban. sensum esse, quantitatem esse id, quo substãtia diuiditur, in hoc aliquid, ideſt, in singularem substantiam, quia tempus cum diuiditur, nõ diuiditur substantia in plures substantias. Definitio [6] ergo explicata Arist. est, quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel vnum quodque vnum quid aptum est esse, & hoc aliquid, id est, in partes, quarũ quælibet sola sumpta sit ens completũ, quæque sint formaliter in toto, non virtute, vt elementa in misto. 5 Conclu. 6 Diffini. Arist. de quantit. explicatur.

Dubitatur tamen est [6] an realis diuisibilitas sit passio saltem cõtinui permanentis? obstant enim aliqua argumenta facta. Respondetur tamen affirmatiuè, dato enim quod quantitas cœli petat ex sua numerica differentia, tale subiectum, quod multi probabiliter negant: respicit tamen illud non in quantum cœlum, sed in quantum hoc indiuiduum est, vt sic autem fortè ei non repugnat diuidi, sed vt cœlum est, & ita quãtitas separata ab eo supernaturaliter, posset diuidi realiter naturaliter: imo licet cœlo id repugnaret in quantum hoc. Dubitatur.

Adde ꝙ non obstat exercitiũ diuisionis in paucis quantitatibus impediri, dũ sunt in cœlo, siquidẽ in aliis eiusdem rationis qualis sunt quantitates horũ inferiorũ sæpè exerceatur, idq; melius pateret, si huic quãtitati per accidẽs esset esse in cœlo, siquidẽ per accidens impediretur ab actu: idẽ dico de remissione caloris vsq; aduenũ, si calor aliquis sit in ipso igne, vt in subiecto, nõ in eius materia, per quod patet ad pri- Ad

ad primum, nam naturale minimum diuiditur realiter à quopiam, si tangatur ei aliquid ex vtraque parte.

Ad 2. Ad secundum, dixi de numero, ego enim tantum peto de quantitate continua permanenti.

Ad 3. Tertium, nil vrget, nam homo etiã corruptione moritur, nam corruptibilitas, vel diuisibilitas sunt passiones entium, quorum actus sunt corruptio, & diuisio subiecti.

Ad 4. Ad vltimum, quæuis potentia suo modo reducitur ad actum, tempus enim successiuè fit in actu, quod si Deus id faceret infinitum, nunquam totum esset in actu positum: ita diuisio continui successiuè reducitur in actum per vnam diuisionem, & aliã, & aliã, idq; potest esse in infinitũ, nunquam tamen positum in actu totum: sed melius vnico verbo Scoti dixit hoc scilicet quod actus diuisibilitatis non est esse diuisam, sed diuidi, diuidi autem potest in infinitum.

NOTA. Tandem aduerte quantitatem ego re qualitatibus, vt mollitie, &c. vt diuisio realis in actum reducatur naturaliter: & si sumatur largè pro diuisione etiam reali facta, vt dixi, in tempore erit passio omnis quantitatis per se, nec alijs competet sic diuidi, nisi extensis loco naturaliter ratione quãtitatis.

ARTICVL. V.

De *mensura*, & *alijs duabus passionibus*.

NOn occurrit dicendum aliquid circa æquantatem, finitum, & infinitum præter ea quæ dicta sunt, forsan haberet vt de mensura agamus.

1 Duplex est quantitas.

Pro quo notã primo ex S. Tho. 1. p. q. 42. art. 1. ad primum[1] duplicem esse quantitatem, aliã perfectionis, quæ est maior, vel minor perfectio rei, aliã mollis, de qua noster sermo, cãque mensura sit, per quam certificamur de quantitate cuiuscunque rei, duplex necessario erit mensura, alia mollis, alia perfectionis: perfectionis reperitur etiã in spiritualibus, de qua loquitur Arist. dicẽs primum in vnoquoque genere est mensura aliorum, vt homo animalium, albedo colorũ, Deus entium: genus enim sumitur latè, vt ambit etiam analogũ, quia quo magis ad illud acceditur, est aliquid perfectius.

2 Obijcies. Dices[2] quæuis creatura infinitè distat à Deo, ergo nulla magis accedit.

Respon. Respondetur, quod ex parte extremi finiti datur propriè maior vel minor accessus, vt linea, quo maior est magis accedit ad infinitum, magisq; distat à nihilo. Rursus mensura mollis alia est actiua, qua vtimur ad mensurandum, alia formalis passiua, quod est esse mensurabile, & hæc est passio quantitatis, modo supra explicato, nã actiua non ei conuenit, vt habet ratione totius, sed partis: vnitate enim vt sumitur vt pars numeri, & vltra supra, vt parte metimur numerum, vel pannum, & de hac Arist. 10 Metaph. tex. 2. & 3. vbi expositores, per huiusque reductionem ostenditur, cuius quantitatis sit mensuratum.

3 Nota 2. Secundo, notandum 3 tunc aliquid mensurare per se aliud, cũ est eo certius in re, cum vero mihi tantum, vt cum mea vlna aliam metior, est per accidens mensura actiua: ratio verò primæ mensuræ actiuæ ex Arist. supra petit, vt sit certissima: si enim est alia certior, illa est prior. Secundo petit vt sit minima in illo genere aliter mensuratis eius erit prior, & ex hac proprietate sequitur tertia, vt in illo genere debeat esse indiuisibilis.

Hinc est rationem primæ mensuræ analogicè conuenire mensuræ dicere

torum, & continuorum, ex Arist supra labeil. & Sonzi. ibi quæst. 2. Burl.

4 Canter. Soti, & alij, quia tres dictæ conditiones simpliciter conueniunt vnitati, quæ in genere numeri indiuisibilis est, vt bene Soto. Nam diuino numeri est in partes actu discretas, licet vnitas continua, in partes continui, continuique diuisione diuisibiles, nec mensura vero prima continuorum, vt nō est minima in illo genere continuorū, nec effectibilis ima, sed exsuppositione humanæ institutionis, vt in grano tritici, quod est prima mensura corporis mollis, & minutum temporis, nam cum hæc habeant partes, medietatis, sunt priores, & illarum medietates, vt minutorū secunda, & secundorū tertia, & sic ratio, rimæ mēsuræ in illis solum est ad placitum, & ens rationis, ratio vero mensuræ vniuocè conuenit parti continuorum, & discretorum, quia eadem ratione pars vt minor, & certior mensurato, mensurat, licet enim bic fidere, vel facere vlnam mensuram, libram, &c. fuerit ad placitum, realiter tamen, & per se significant mensurare eo, eo ipso quod minores, & vt partes numerantur, quamquam hæc etiam ratio mensuræ præcisiue conuenit vnitati, quæ suapte natura est prima mensura.

5 Objicit. Dices pars continui mensurat totum, vt habet rationem numeri actu, vel potentia, plures, scilicet partes, & vt ipsa habet rationem vnitatis, ergo analogicè dicitur.

Respondetur quod hæc ratio numeri, & vnitatis non est aliud quam ipsum continuum, quod partes habet, in quo non pendet à numero, cū ergo mensura actiua sit passio partis quantitatis, passiua est passio quantitatis, vt totum est, quia facit rem talem, vt possit mensurari.

CAPVT. VII.
De his quę ad aliquid.

A vero dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: veluti duplū, id quod est cuiuspiam dicitur, duplum enim alicuius scilicet, & maius id quod est, alio dicitur maius: aliquo namq; maius dicitur, similiter & cætera, quæ ist usmodi sūt. Sūt & hæc etiam ex his quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atq; positio: omnia enim hæc id quod sunt aliorum esse, aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur: & non aliud quidquam. Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, cæteraque simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt aliorū esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuipiam simile dicitur: & cætera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio & statio, & sessio, positiones quædam, positiones vero ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed a dictis positionibus denominatiue dicuntur.

Tex.

Tex. 2. Tex. 2. *Est autem & contrarietas in his quæ ad aliquid sunt: virtus namque vitio contrarium est, quorum vtrumque ad aliquid est, & ignorationi scientia. Non tamen vniuersis contrarietas inest: duplo namque & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.*

Tex. 3. *Tex 3. Videntur etiam ea quæ sunt ad aliquid, & gradus suscipere, vt magis, minusve talia sunt: simile namque & magis, & minus dicitur simile, & dissimile, & æquale, & inæquale similiter: quorum vtraque ad aliquid sunt. Quippe cum simile cuidam simile, & dissimile cuidam dissimile, & inæquale cuidam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem: duplum enim non magis, minusve dicitur duplum, neque quicquam talium vllum.*

Tex. 4. *Textus 4 Atqui vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertũtur: seruus enim heri dicitur seruus, & herus serui dicitur herus: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli, dimidium dicitur: & in cæteris simili modo, quanquam interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile scientia scibile: & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur. Vel interdum conuersio fieri non videbitur, si ad id ad quod dicitur, non accommodate fuerit assignatum, sed qui assignat, erraverit: veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis ala: non enim primo accommodate est assignata ala auis: nã non hoc ala ipsius dicitur, quo est auis, sed quo est ales, complurium enim, & aliorum alæ sunt, quæ aues non esse constat. Quare si accommodate fuerit assignata, fiet cõuersio sane: veluti ala alitis ala & ales ala est ales. Atque interdũ & nomen facere necesse est, si positum nomẽ ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio, non enim eo clauus ipsius dicitur, quo nauigium est: sunt enim naues, quorum claui nõ sunt. Sed forsitã accõmodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, nõ enim impositum nomen est. Atque conuertitur, si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modus: veluti caput accommodatius fuerit assignatum, si capitati caput, quàm si animalis esse dixerimus: non enim eo caput habet quo animal est: complura namque animalium capite vacãt. Hoc autem pacto facillime quidpiam eorum nomina sumet, quibus nomina non posita non sunt, si à propositis primùm vocibus etiã his imponat nomina, quæ cum primis conuertũtur, vt in prædictis intueri licet,*

vbi ab ala ales & à clauo clauatum assignabatur. Vniuersa igitur ea, quæ sunt ad aliquid, si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur. Nam si ad quoduis vnumquodque, & non ad id, ad quod dicitur assignetur, non fit sanè conuersio: neque enim quicquam eorum, quæ sine controuersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomenq. habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentiũ aliquid assignetur. Veluti si seruus nõ heri, sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiã similium fuerit assignatus, non fuerit sanè conuersio, non enim accommodata est assignatio. Præterea si accommodatè ad id quod dicitur fuerit assignatum, sublatis quidem cæteris omnibus, quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicetur, ceu si seruus ad herum dicatur: sublatis quidem cæteris vniuersis quæ accidunt hero, bipede inquam, scientia susceptiuo, hoc homine: relicto autem tantummodo hero, seruus ad ipsum semper dicetur: seruus enĩ heri dicitur seruus. Quod si non accõmodatè ad id, ad quod tamen dicitur, fuerit assignatum, cæteris quidem sublatis, eo verò, solo relicto, ad quod est assignatũ, non ad ipsum sanè dicetur. Assignatus enim sit seruus hominis, alàque auis, atque ab homine seruus auferatur, non ad hominem sanè seruus dicetur. Nam cùm herus non sit, neque seruus est sanè. Similiter & ab aue ales auferatur, non vlterius ala profectò ad aliquid erit: si enim ales non fit, neq. erit ala cuiusquam. Quare quodque assignetur ad id, ad quod tandem dicitur, accommodatè, oportet. Atqui si sit quidem positum nomen, facilis assignatio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponantur necesse est. Quod si hoc assignentur modo, ea quæ ad aliquid sunt vniuersa, ad ea sanè dicentur, quæ conuertuntur, vt patet.

Tex. 5 At verò ea quæ sunt ad aliquid, simul natura esse videntur: atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est & dimidium: & si est dimidium, duplum est & contra: & si seruus est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuo hæc interimunt sese. Nam si duplum non est, dimidium non erit, & si dimidium non est duplum non erit. Idem est & in cæteris modus, quæ rationis sunt similis. Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verũ hoc esse videtur, simul inquã natura vt sint: scibile nãq scientia prius esse videbitur. Plerũq n. rerũ quæ antea sunt, scientias nos recipimus: in paucis n aut nulla in re prius, scientiã fieri quispiã cũ scibili simul videbit. Præterea si scibile tollatur, T x.5

tolli-

tollitur & scientia: scientia vero si tollatur, non tollitur scibile, nã si scibile non sit, scientia non est, nullius enim prorsus scientia erit: scientia vero etiam si non sit, scibile esse nihil prohibet: quadrationis enim circuli, & si scibilis est: scientia quidem nondum esse videtur: est autẽ scibilis ipsa. Præterea animali sublato, scientia quidem animalis non erit, cum cõplura interim quæ scibilia sunt animalium existãt: sic & in sensu res se se habere videtur, sensibile enim antecedere sensũ videtur: si sensibile nanque tollatur, tollitur & sensus: at ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus, & in corpore sunt: itaque sensibili sublato, corpus è medio tollitur: est enim & ipsum corpus sensibile, si corpus vero non sit, etiam sensus auferatur. Quare fit, vt secum sensibile sensum auferat. At sensus secum sensibile non tollit: nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile vero non tollitur. Est enim sensibile corpus, vt calidum, frigidum, dulce, amarum, & cætera omnia quæ sunt similis generis. Præterea sensus quidẽ cum sensitiuo simul emergit: nam vna cum animali, & ipse sensus efficitur. Sensibile autem est & antea, quã sensus sit, ortus est enim ignis, & aqua, cæteraque talia, è quibus animal cõstat, & antea quã sit omnino animal, aut sensus: quare sensibile prius ipso sensu videbitur esse.

Textus. 6. Existit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodũ & videtur: an hoc in aliquibus substãtijs secundis cõtingat, in primis nanque substantijs verum est. Nam neque tota, neque partes ad aliquid sane dicũtur, quidam enim homo non dicitur, cuiusdam quidam homo, neque quidam equus cuiusdam quidam equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus non cuiusdã quadam manus, sed cuiusdam dicitur manus, & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantijs dici possunt, homo nanque non cuiusdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarũ est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & vnũquodque tale eodem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse. Text. 6.

Textus. 7 Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid definitio est assignata, aut omnino est difficile, aut impossibile, nullam substantiam ad aliquid esse ostendere: sin vero non sufficienter est assignata, sed ea sunt ad aliquid, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid Text. 7.

aliquo modo se habere, fortasse ad hac aliquid dici potest.

Text. 8. *Text 8 Prior autem definitio sequitur quidem ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idem est, propterea quod ipsorum ad aliquid esse est, id quod sunt aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid definitè scit, simul id quod ad aliud dicitur, definitè scit. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse: est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere: & illud profectò sciet ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim nesciet omnino id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neque si ad aliquid hoc modo se habet, sciet. Patet autem & ex singulis: nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplum est, continuo definitè scit. Nã si nullus definitè duplum scit illud esse, neque si est duplum omnino sciet: similiter & hoc si scit præstabilius esse, & quo præstabilius est definitè, ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Nõ enim exacte tam deteriore præstabilius esse scietis nisi forte sic sciat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiam definitè sciat, & itidem ad quod illud dicitur, vt sciat.*

Text. 9. *Fit autem vt caput & manus, & quæcũque taliũ quæ substantia sunt, id quod est ipsum definitè sciatur: at non sit necessario, vt id ad quod definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est manus, non sit vt definitè sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quod si hæc nõ sunt ad aliquid, vere dicere licet nullã substantiã ad aliquid esse. Difficile autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui non persæpe cogitationem in his posuerit, circa tamen vnumquodque ipsorum non est inutile dubitasse.* Text. 9.

Summa Textus.

IN quo tria facit: primo, ponit antiquam definitionem: secũdo, quatuor proprietates, quæ eam consequuntur: tertio, ponit nam definitionem alia reiecta modernè. Definitio erat ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hoc ipsum, quod sunt aliorũ esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, maius enim hoc ipsum quod est, ad minus dicitur & duplum ad dimidium, & secundum eam definitionem, positio, habitus, status, & sessio ad aliquid erunt.

Prima proprietas relativorum est habere contraria, vt scientia ignorantiam: secunda, suscipere magis, & minus, vt æquale vnum est magis æquale, & vnum simile, &c. tertia, dici ad conuertentiam, nam pater est filij pater, &c. ad quod etiã de nouo fiat nomen, curandum tamen vt sit proprium, & adæquatum correlatiuo, cuius signum erit si omnibus

bus alijs deſtructis terminо aſſignato manente, dicatur ad conſtituendam vtrem remigatum non minus, ala eſt alata, ſen anis: quarta, propriè ait eſſe ſimul natura, quæ vt prima & ſecunda non omnibus conuenit, nã duplum & ſubduplum, non habent cõtrarium, nec ſuſcipiunt magis & minus, nec ſcientia, & ſubiectum, ſenſus & ſenſibile ſunt ſimul natura.

In tertia parte facit argumentum, quia partes ſecundarum ſubſtantiarum videntur eſſe ad aliquid, caput enim alicuius eſt caput, quod ſoluitur ſi ad aliquid ſint, quorum totum eſſe eſt ad aliud, quæ definitio eſt Ariſtot. ex qua infert non poſſe vnum relatiuum definitè cognoſci, quin definitè aliud cognoſcatur.

Annotationes circa literam.

1 Cur prius de ijs quæ ad aliquid quam de qualita.

QVamplurimæ eſſent rationes [1] ob quas prius de qualitate eſſet agendum, vt facit Ariſtoteles in Metaphyſic. & Archytas, & Ariſtotel. 5. Metaphyſic. nam qualitas fundat relationem, & conſequenter prior, & perfectior eſt, quod rem in ſe perficit, vt qualitas, quanquam in ordine ad aliud, vt relatio, tamẽ vt [2] Cãterus, Caietanus, Hammo. Villalp. hic dicunt, quia capite, de quãtitate meminerat relationis, dum de magno, & paruo agebat, ſtatim voluit, quid eſſet declarare, vt de quantitate etiam egit, quia cap. de ſubſtantia eius meminerat.

2 Canter. Villalp.

3 Toled. & Fonſ.

Secundò, [3] reſpondent Nouitij ex Simpl. Porphy. & Boet. quia ſcilicet aliqua relatio præcedit qualitatem. V g magnum & paruum, quæ in quantitate fundantur immediatè, ſed etiam vno angelo exiſtente, tunc aliqua qualitas præcedet relationem, ſeu adhuc relatio fundata in ſubſtantia angeli ad Deum præcedet, & prior erit omni qualitate, ſed etiam eſt prior omni quantitate, vnde bona eſt prima ſolutio.

Dubitatur ſecundo, [4] cur in pluralibus ſit relatiua, & non relatum? Boet. Auiron & Arſtenius definiunt in ſingulari, & ita bene loco plurale ponit tum pro ſingulari, quod etiam in ſacra Scriptura frequenter fit. Secundo, vt dicunt Recẽtiores ad relationem requiritur ſubiectum, ſed etiam terminum, in particula autem, quicunque, & talia, non ſit reperit Caiet. 4 Dub. 2.

Dubitatur tertio, [5] cur caput dicitur alicuius caput, & hoc caput nõ dicitur huius caput, cum hoc caput ſit tranſeũs ſit pars huius ſubiecti? M Soto reſpondet duplicem neutra placet, melius Caiet. & alij cap. de qualitate, vbi Ariſt. ſ. g. ſcientia facit relatiuum, & non ipſe (ſed ſolutio melius poſtea in eodem) modoq; ſignificãdi in vno nomine cõnotari relationem, non in alio ex mente impoſitoris ad placitum, non quia in re maior ſit ordo, accidit, nec caput hoc animali corpore tecto, vt videri poſſit, neſciens tunc hoc animal, tamen eſſe animal ſcitur. 5 Dub. 3.

Dubitatur quartò [6] quid ſit definitè cognoſcere relatiua? Sanctus Thomas, Auerroes, & Albertus, definitè cognoſcere dicunt eſſe cognoſcere definitione quidditatiua. Recentiores & Boet. determinatè & ſpecialiter cognoſcere, ita vt non tantum ſciatur eſſe duplum, ſcitur ſubduplum, ſed ſi ſciatur octo eſſe duplum, ſcitur eſſe ad quatuor. Caeterum, hic tribuit aliam Boet. quod ſi vnum relatorum ſcitur exiſtere, ſcitur eſſe & reliquum quæuis eſt bona, placet ſecunda. 6 Dub. 4.

QVAE-

QVAESTIO. I.
De essentia & passionibus relationis.

QVanuis res ista difficilis sit & intellectu & explicatu, optimos tamen fructus affert præcipue Theologo, quam facile capiet si attentione quæ infra ponuntur ruminauerit: sunt autem ista octo præcipuè. [1] primò, si relatio sit ens reale & verũ: secũdò, si omnis relatio sit in hoc genere: tertiò, determino relationis: quartò, si vnaquæque relatiuum per aliud definiatur: quintò, si realis requirat terminum realem: sextò, si realiter à suo fundamento distinguatur: septimò, de specie & individuatione relationis: vltimò, de proprietatibus relationis.

[1] Disponitur.q.

ARTICVL. I.
An relatio sit ens reale, & & vnum?

[2] 1. sentẽ. Prob. 1. PRima sententia [2] negat, ita Aureo. vt refert Grego. 1. d. 28 q 1. fuitque antiquorum ante Aristo. & Plato. & adscribitur Zenoni. Probatur, quia relatio est duorum comparatio: hæc autem solum est per intellectum.

Secũdo. Secundò, quia relatio vt sic non est per se, nec in alio, sed ad aliud, ergo nec substantia, nec accidens, & consequenter nihil.

[3] 2. sentẽ. Proba. Secunda sententia, Nominal. [3] qui referũt ad voces relationẽ & Occan, vt refert Grego. Probatur, quia in re non est ordo vnius albi ad aliud: ergo tantum est connotatio alterius extremi, quãdo vnum significatur, quæ est in voce.

Secundò, quia omnis entitas potest intelligi à non intellecta, sed relatio non ergo totum est in voce. Secundo

Tertia sententia [4] dicit relationẽ esse denominationem ab extrinseco, quæ videtur Duran. & malè tribuitur Iabe. & Herbeo, & Grego. nam pater denominatur à præterito actu generandi, & simile ab altero simili. [4] 3. sentẽt.

Vltima sententia Durand. 1. d. 30. ad secundum. Iabe. 2. d. 1. q. 1. [5] ad prædicamentalem relationem non requiri vnam formalitatem, sed dicere vnam rem cum alia. Probatur, quia similitudo in re tantum videtur esse duas albedines, & cõcipi aliquid vt simile est concipi cum albedine cõnotando aliud album existere. [5] Vlt. sen.

1. concl. Relatio nõ est denominatio ab extrinseco

Prima conclusio, hæc relatio non est denominatio ab extrinseco, sed in eo est, qui refertur. Probatur ex Sancto Tho. 5. Metaphys. lect. ione. 9. & omnibus dum ponunt sufficientiã prædicamentorum, qui dicunt relationẽ inesse subiecto in ordine ad aliud: ergo in eo est qui refertur.

Confirmatur, quia intelligi cum sit à perfectissimo actu est perfectissima denominatio, & est ens rationis, ergo si relatio est extrinseca denominatio ab albedine. V. g. vel est ens rationis & hoc non vel ens reale est minus perfectum ente rationis: siquidem sæpè ista relatio est denominatio ab imperfectiori forma per te. Confirmatur secundò, quia si pater denominatur à filio, & æquale ab alio æquali, dominus à seruo, ergo esset in extremis illis æqualitas, paternitas & denominatio à quibus extrinsecè diceretur pater, &c. Tertiò, quia relatio habet realitatem sui fundamenti, vt ideo tutergo non est extrinseca denominatio. Confir. Confir.

2. concl. Secunda conclusio, relatio formaliter non est extrema relationis. Probatur, quia similitudo. V. g duæ albedines, erit ens per accidens, maxime

Relatio non est extrema relationis.

mè cum non sumatur in ratione numeri, sed hoc est falsum: ergo. Secundò, per consequens non ponetur relatio in distincto prædicamento sed vt duo individua in specie qualitatis: ergo. Tertiò, quia licet voce negetur est numerus albedinum existentium.

Confir.

Confirmatur, quia duo habere albedinem, ratio est fundandi relationem similitudinis, quod alij explicant nomine vnitatis formalis, ergo illud nõ est relatio, quia hæc supponit rationem fundandi: Tandem quia connotatio alterius si sit sola voce nequit esse in re nisi connotatum sit terminus alicuius, quod nequit esse, nisi significatum in recto, ad illud ordinetur, & hoc est habere relationem, quę est ordo ad terminum.

2. Cõcl. Relatio est ens reale.

Tertia conclusio, pro decisione (quanquam quæstio forte est de nomine, num relatio prædicamentalis, sit realis, vt ex eius natura patebit) verè tamen ait communis sententia, esse ens reale, ita Plato, Aristot. & omnes. Probatur, quia scientia realis, vt Arithmetica, & Geometria considerant proportiones figurarum, & numerorum, quæ vel semper, vel sæpè sunt relationes reales: ergo est ens reale. Hæc tamen ratio non vrget multum, nam Logica, vt habetur in quæstionibus præambulis, ens est reale, at ens rationis considerat: secundò, relationis est verum prædicamentum, diuisum autem in prædicamento est ens reale. ergo est ens reale. Tertiò, quia fides docuit in diuinis esse reales relationes paternitatem, &c. ergo in humanis erunt reales relationes, licet ibi sit ratio magis vrgens, quia ex diuinitatis fœcunditate necessarium est esse actu patrem, & filium, nõ in creaturis: alias rationes habent Expositores. 1. p. q. 28. art. 1.

Relatio non est cõparatio, sed tamen ordo

Ad primum, primæ sententiæ dicendum, quod relatio non est comparatio, sed ordo, conuenientia, & vinculum duorum aliorum vel partis, & filij, vel magni & parui.

Ad secundum, relatio est in subiecto, quod ordinetur ad aliud, quantitas vero non ordinat ad aliud.

Ad primum, secundę sententiæ etiã ante voces esse in re relationem, res enim suapte natura conceptibilis est in ordine ad aliã, cum qua conuenientiam habet, quæ est relatio. Ad. 1.

Ad secundum, antecedens est plusquam falsum, nam nec scientia sine obiecto, nec forma sine materia, & sic nec relatio sine termino valet intelligi. Ad. 2.

Ad argumenta aliarum sententiarum respon. similitudinem tunc concipi, cum intelligitur vnum, vt conueniens alteri, tale scilicet, quale illud quod habet in re, vt paternitas vinculum est, & ordo, quem habet pater ad prolem, hoc ipso, quod genuit.

ARTICVL. II.

An omnis relatio sit in hoc prædicamento?

SApienter satis & eruditè difficultatem hanc M. Zumel. 1. p. q. 28. art. 2 tractat, & absoluit, nos tamen breuiter.

Prob. 1.

Prima sententia quam refert M. Soto q. 1. omnia relatiua etiam secundum dici (realia tamen) collocari in hoc prædicamento. Probatur, quia hoc prædicamentum est, vt in eo ponãtur omnes relationes reales creatæ: diuinæ enim vt sunt ipse Deus, rationibus supra assignatis, non ponuntur in aliquo genere: ergo hic ponitur omnia.

Arg. 2.

Secundo, nam definitio Aristotel. & antiquorum tantum differt, quod illa antiquorum ait, quæ dicuntur, &c. Aristot. verò ait quæ sunt, non dicuntur autem nisi qua sunt, & voce

ce dici, pro voce esse, sæpe vtitur Aristo. ergo omnia ponuntur.

2 Secunda tenentia [2] est aliorum dicentium nullum relatiuum secundum dici, imo nec omnia secundum esse hic ponit. Probat, nam ex Aristo. 5. Metaphy. prædicamentalis relatio fundatur, vel in quantitate, actione, & passione, vel mensura, ergo quæ fundatur in substantia, vel consequitur omne ens, vt identitas specifica, vel distinctio, non ponuntur hic: ergo nõ omnia secundum esse ponuntur.

2. sentẽ. Mercu. hic & aliorũ.

Tertia tenentia 3 est aliorũ, & affertur S. Tho. 1. p. q. 28. ar. 1. & alibi, vt est videre in eius tabula, videtur assignare hoc prædicamentũ, vt sic nõ dicere realitatem: idem de relatione cum S. Tho. ait Capreo. Sonz. 5 Metaphy. q. 16. & videtur M. Zumel. 1. p. q. 28. art. 1 concl. 2. & Ferr. 4. cõtra gentes. c. 24. Probatur, nam relatio dicit esse, aut non esse, in sua informalitate, vt sic: ergo non est ens reale, sed quid commune vtrique.

4 Relatiua tua alia secundũ esse alia secundũ dici.

Pro intelligẽtia, notandũ ex [4] S. Tho. de potentia. q. 7. ar. 10. ad. 11 & 1. p. q. 13. ar. 7. ad 1. quod relatiua alia sunt secundum esse, alia secundũ dici, quæ distinctio ortũ habet ex definitionibus Antiquorũ, & Arist. relatiua secundũ esse sunt ipsæ relationes cũ ratione, & cum nomine, vt simile, vel similitudo, &c. at relatiua secundũ dici sunt res absolutæ, vt significantur nomine connotante relationem, vt etiã ait Caietan fine. c. de qualitate: si enim non requireretur cõnotatio in nomine, omnia essent relatiua secundum dici, cũ ad omnia consequantur relationes.

5 Relationes secũdũ esse, aliæ trãscendentes aliæ prædicamẽtales.

Secundò notandũ [5] relationes secundũ esse alias esse transcendentes alias prædicamentales, hæc si prædicamentales sunt huius præ dicamẽti, illæ verò si transcendentales eria alio rum, cum omnia accidentia ad substantiã, & substantiæ ad Deum intrinsecum dicant ordinẽ transcendentem: de differentia verò earũ Caiet. de ente. c. 7 & alij. Et quidem primò differũt [6] quod prædicamẽtales respiciunt terminũ, per se vt terminũ, transcendentes verò nõ vt purè terminum, sed vt causam sui esse, vel effectũ: obiectum enim suo modo est causa scientiæ, vel potentiæ, vt dicetur, nam sunt in rerũ natura aliqua entia intrinsecè ad aliud ordinata, vt accidentia ad perfectionem substantiæ, scientiæ, & potentiæ ad actus, quibus mediis obiecta respiciunt, & huiusmodi dicuntur relatiua transcendentia, quæ sunt propter faciendum, cognoscendũ, vel perficiendũ aliud. nã quod aliqui dicunt transcẽdẽtes relationes nõ petere existentiã termini, vt prædicamentales videtur falsum, cũ vitio ita petat obiecti existẽs, vt secundũ multos et â per Dei potentiã sine existẽtia obiecti nõ possit esse, & tamẽ ea relatio trãscendens: ité actio & passio saltim petunt actu, virtutẽ agentis: si enim generatio nõ petit esse, qua est termin' actionis, & non actio, vt patebit suo loco. Præterea cõseruatio passiua à Deo, petit terminum in actu, scilicet Deũ, & tamen est trãscendens: verũ est tamẽ nullã prædicamentale relationem, multasq; trãscendentes esse sine existẽtia termini, vt scientia, potentia, &c.

6 Differentia inter has relationes quadruplex: prima, relatio prædicamẽtalis respicit terminũ per se vt terminũ, transcendens verò nõ.

Secũdo differũt 7. quod trãscendẽs nõ petit fundamentũ, cũ ipsa substãtia creaturæ sit relatio ad Deũ, & potẽtia ad actum: prædicamentalis verò vt similitudo, petit aliquod fundamentũ, de quo infra: & hinc est vt in relationibus rationis, quæ se habent vt trãscentes ex c. 1. q. & ar. 6. vt videri, intelligit: quia quod sumitur vt terminus est causa formalis denominationis (vi sic scilicet actiua est, qua formaliter fiet extrinsece dicetur aliquid v. g. similis inquisitiua quæritur fundamentũ: nam ipsum fundamentũ antequã actu intelligatur large tantũ dicitur

7 Relatio trãscendens non petit fundamentum prædicamẽtalis verò petit.

tur fundamentū, cum nil sint actu tūc, & quādo intelligitur sit formaliss. mè ipsa relatio, potius quā vis in potentia, vide quę dixi maxio è. c. de genere. ār. Vtrū generalitas sit vna species ima. relationis tamen generis. & specierū, quę se habent vt prædicamentales, seu vt pure terminum respicientes dantur fundamentum.

2 Relatio trāscendens non petit extremū re distinctū ab ipsa relatione: nā scientia Dei, vt sic est intrinsecè relatiuū trāscendēs ad suū obiectū, quod principaliter est ipse Deus, & eius volūtas, & intellectus refertur ad suos actus idē re cū eis: relatio verò prædicamentalis petit terminum re distinctum ab ipsa,

Tertiò differūt 8 quia relatio trāscendens nō petit extremū re distinctū ab ipsa relatione: nā scientia Dei, vt sic est intrinsecè relatiuū trāscendēs ad suū obiectū, quod principaliter est ipse Deus, & eius volūtas, & intellectus refertur ad suos actus idē re cū eis: relatio verò prædicamentalis petit terminum re distinctum ab ipsa,

Quartò 9 differūt, quod relatio trascendens potest esse etiam ad ens rationis, vt cognitio ad chimæram est. Prædicamentalis verò petit terminū actu, nedum possibilem.

9 Relatio trāscendens potest esse ad ens rationis.

Dices tamē 12 circa 1. differentiā: primò, quomodo filius respiciat patrē vt causam, relatione prædicamentali, & pater filium vt effectum.

Respōd. Petrus. V.g. causa est sui filij, non tamen eius paternitas, nec filiatio est genita à patre, sed est ordo ad patrem, vt causam substantiæ filij, licet ipsa relatio ex suppositione patris viui, consequatur.

Dices secundò, albedo existens habet cū albedine possibili conuenientiā in effectia, & videtur eā respicere, vt purè terminū: ergo prædicamentalis est ad non existens Respōdetur, cū albebo possibilis secluso intellectu nil sit, non habet cū eo albedo existēs conuenientiā realē: sed intelligitur relatio realis cōuenientiæ, quam habebit, cum vtraque existat, vt autem intelligatur non oportet, vt sit in re.

Tertiò, dices, bonā esse differentiā reiectā in prima differētia, quia talis est, quod terminus relationis trāscendentalis, possit existere non existente relatione: sed terminus dissimilitudinis. V.g. albedo, vt obiectū, color, quos terminat relatione eā prædicamentalē, ratio istius inuitus, possitentiā esse sine relatione, & alij multi termini relationū prædicamentalium. Respōdetur, ideò relatiua prædicamenta alia nō definiri per terminū, sed ad terminum, quia per, ex abundanti causalitatē, nec requiritur propriè causa ad relationes trascendētes, sed satis est, q relatio respiciat subiectū, quo pacto materia respicitur ab anima nostra.

Relatiua prædicamentalia nōde finiūtur per terminum, sed ad terminū. Nota. Relatio alia realis, alia rationis.

Vltimò, aduertendū relationē aliā esse realē, quæ rei in se actu cōuenit, aliam rationis, quæ dicitur extrinseca denominatio, quia est prædicatum, quod rei verè non inest, sed vt columna ab extrinseca manu hominis, dicitur dextra, & intelligi ab extrinseca intellectione, & aliæ, quæ sunt vt trascendentes relationes, quæ verò vt prædicamentales, vt relatio generis, speciei, &c. dicūtur extrinsecę denominationes, quia rei nō cōueniunt in suo esse, sed in esse extrinseco, obiectiuo, nō quasi vniuersale. V.g. propriè fit denominatio à cognitione extrinseca, nam cognitio potius dicitur extrinsecè vniuersalis, non a suo modo realis, sed quia cognitū est multiplicabile, quamquā cognitio sit, vt causa, qua anima ponitur in tali statu: relatio tamē vniuersalis immediatè propriè sumpta est ad inferiora, ad quæ defluitur, prædicabilitas verò medio actu intellectus, imò neq, à termino est propriè denominatio, licèt large sic dicatur vt à nobis in vniuersalibus, quia est ad terminū, nā vniuersalitas, specietas. V.g. nō est in individuis ab extra nē denominatur vniuersale.

16 Relatio rationis nō ponitur in hoc prædicamēto, quia

Prima cōclusio, 16 relatio rationis nō ponitur in hoc prædicamēto, quia diu fum ex. 5. Metaph, est ens reale, & per cōsequens ea à relatio prædicamentalis, de qua intrinsecè prædicetur, vt sic, ens reale, ergò relatio, &c.

Secunda

17 Relatio transcendens non ponitur in prædicamēto.

Secunda conclusio, 17 nulla relatio transcendens hic ponitur, quia sic omnia accidentia, quæ ad substātiam & substantia, quæ ad Deum, intrinsecum habent ordinem, hic ponerentur, id tamen non potest fieri, quia ex dictis substantiæ, & accidenti non datur genus: ergo.

18 Non ponuntur relativa secundū dici in hoc prædicamēto.

Tertia conclusio, 18 non ponuntur hic relativa secundum dici. Probat bene M. Soto, quia aliter destrueretur prædicamentorum distinctio, cum multæ qualitates, sint relativa secundum dici, vt scientia, magnus habitus, &c. vt ait Hammon. cum cōmuni maxima. Neotericorū, nec dissentiunt Bonet. Simpl. Albert. Venet. secundario; cuncti hic relativa secundum dici, ratione connotatæ relationis, quia id tantum est poni relationem secundum esse.

19 Solū ponuntur relativa secundū esse.

Restat 19 ergo, quod solum ponātur relationes secundum esse ad purè terminum, quibus conuenit definitio Aristot. vbi per esse intelligit verum, & reale.

Ad primū primæ sententiæ dicendū, & potius distinctio prædicamentorū petit, vt hæc solæ relationes secūdum esse ponantur ex dictis, vnde nego antecedens.

Ad secundum, si per particulam dici intelligat esse, non est mala definitio, nec dissentit ab Aristot. sed id non explicuit, imò addit, vel quomodo licet dici ad aliud: vera autem relatio intrinsecè, & per se est ad aliud.

Ad rationem secundæ sententiæ bene M. Zumel. 1. p. q. 28. art. 2. dicit nullū esse argumentū per negationē textus: non enim sequitur Arist. non potuit in hoc prædicamento relationes fundatas immediatè in substātia, ergo non ponuntur: qualiter autem fundentur relationes immediatè in substantia, & quomodo non dicant formaliter substantiam, vt benè & latè dictum quæstione sequēti, vnde cū illæ relationes vniuocè conueniant cum istis hic ponuntur, quod verò nō sit contra Aristot. ostendam agens de fundamentis relationum.

Ad argumentum allatum pro Sancto Thom. respondetur, vt bene explicat Neotherici. 1. d. 33. q. 1. art. 3. Notab. 4. & alij Thomistæ & tantū vult, non esse relationis cōuenire propriè relationibus rationis, non verò nomen quantitatis, substantiæ, esseque essentialiter, licet diminuta entitas relationum: non verò negat rationē huius prædicamenti, formalissimè esse ens reale: & sanct. Ferr. vbi supra, esse ad, vt etiam dicitur de relationibus rationis vocari proprium huius prædicamenti, vt distinguitur ab alijs nouem prædicamentis, licet sit commune analogia attributionis enti rationis & reali, vt dixi suprà.

20 Nomēre lationis propriè cūuenit relationibus rationis.

ARTICVL. III.

An relatio terminetur ad relatiuum, vel ad absolutum?

1 Quando relatio dicitur mutua vel non mutua.

VT intelligas opiniones, sensumque quæstionis. Aduerte 1 quod tunc dicitur relatio mutua, quādo duo extrema habent relationem, vt duo similia, non mutua, quando vnū tantū habet vt scientia ad scibile, non è contra, nuncque voco absolutum, quod non est relatio.

Prima sententia 2 Caiet. 1. p. q. 13. art. 7. alij dicunt omnes relationes terminari ad esse relatiuū, reale vel rationis: pater, nam si relatio creaturæ est ad Deum in esse absoluto, cū sic nequeat ab vlla creatura perfectè cognosci non poterit etiam perfectè cognosci relatio: ergo ad relatiuum terminatur.

Secunda sententia Ferr. 2. contra gentes. c. 11. Niph. 5. Metaph. q. 14. trie-

tribuitque Boet. Porphy. & Arist. relationes mutuas terminari ad relationem, ita etiam expositores 1. p. q. 28. vbi supra, non mutuas vero ad absolutum terminari, de secunda parte infra. Prima probatur, nam Aristot. hic docet relativa dici ad conuertentiã, mutua, scilicet, & inquit subdens, manente domino, licet alia auferantur terminari ad dominum relationẽ serui, ergo terminat relationem in ratione relativa domini, & ita omnes dicunt terminari ad relativum, ergo.

Tertia sententia Scoti. 1. d. 30. q. 2. dicit omnes has relationes terminari ad absolutum, innuit M. Soto satis. c. de specie, & hic licet trepidè, sed vt formalius loquamur.

5 Quando res cõcipiatur vt terminus relationis necessario habet relationẽ rationis

Sit prima conclusio 5 si res concipiatur vt terminus relationis, necessario habet relationem rationis, quæ est denominatio ab extrinseco. Patet, nam videri (quod est esse terminũ relationis) est circa ipsum versari visione, & ob id dicitur extrinsecè denominari, ita esse ad id relationẽ, quod cũ esse relationis terminum, dicit similem denominationem extrinsecã, hoc tantum vult S. Tho. 2. contra gẽtes. c. 11. vbi etiam hoc aut Ferra. idq; satis ipse S. Th. in 1. d. 8. q. 3. & 1. p. q. 13. ar. 7. vbi satis late M. Zumel. per duas conclusiones conatur probare terminum relationis esse relationem, sed solum hoc concludit, neque eius argumenta magnum facilent negotium, nec hoc negat Scot.

6 Omnis Relatio terminatur ad id in quo est si in absoluto ad absolutũ, si in respectiuo ad espectuum.

Secunda conclusio 6 relatio etiam rationis, vel transcendens mutua, vel non mutua ad id terminatur, in quo est relatio siue absolutum, siue relatiuum sit. V. g. similitudo duorum alborum, terminatur ad albedinem, si vero duarum relationum sit relatio, terminatur ad relationem. Probatur primò, quia albedo, V. g necessario relatione dissimilitudinis refertur ad nigredinem, nisi esset ad dissimilitudinem nigri, vtraque relatio dissimilitudinis esset similis vt totius speciei. Confirmatur, nam si diuersitas specifica terminatur ad oppositam relationem, illa relatio eiusdem speciei est: ergo ad naturam. V. g. equi distinctã specie ab homine debet terminari: ergo terminatur ad id in quo est.

Secundo probatur ad id terminatur relatio, quod respicit, sed hoc sæpe est absolutum, ergo sæpe terminatur ad absolutum: minor patet. primo quia nec Petrus respicit paternitatem sui patris, hæc enim non eum genuit, ergo. Secundo, scientia, aut potentia non respicit relationem obiecti, sed entitatem, quam cognoscit, eiusque proprietates considerat, ergo. Tertio relatio creaturæ ad suum auctorem, non respicit relationem rationis in Deo, hæc enim non eam creauit: ergo. Quartò, nec relatio generis, aut superioris est ad relationes speciei subijcibilis, sed ad specificas naturas: de quibus dicitur, & est superius genus, non tamen de relatione speciei subijcibilis: ergo. Quintò similitudo vt sit ad formam est, in qua est similitudo; ergo. Sexto, duplum non est quãtitas ad relationem tibdupli, sed ad quantitatem, quæ est subiecto aptatiue ergo relatio sæpe terminatur ad absolutum: & quoduis horum exemplum est efficax argumentum.

Probatur multiplicitèr conclusio.

Tertio probatur, & est ratio Scoti, sine vllo opere intellectus, scientia, & potentia respiciunt obiectũ suum, non existente relatione transcendente, ergo cum tunc sit actu relatio rationis, terminatur ad obiectum possibile: hæc tamen ratio infirmatur in relatione scientiæ habituabs de chimera, vel alijs entibus rationis, quibus sufficit ad terminandum illud esse fundamentale Possibile.

Vnde confirmatur, quod scientia ad obiectũ, vt existẽs, & potẽtia habet relationẽ prædicamentalẽ: ergo termi-

T nus

nas non est illa extrinseca denominatio rationis, quia potest terminū realē.

Quarto & vltimo, quia illa denominatio posterior est natura relatiua entitate creatiue, cum sit denominatio absq; ea, ergo nō sic terminat illam, & hoc est efficax argumentum.

Hinc est, relationem patris æterni ad filium, terminari ad relationem filij, quia hæc constituit filium in esse per quæ, quæ genita est.

Ad primū respō detur, satis est vt entitas finita relationis creatæ tam increatam cognoscatur exactè cognoscere Deū in ratione finiti, scilicet authorem naturæ, licet non comprehendatur, quia est infinitus.

Sol. arg. Ad rationem secundæ sententiæ dicendum, dici relatiua ad conuertentiam, quia cum mea similitudo exigat V.g. albedinem alterius similis illa posita, vtraque albedo, & nō mea tā tum dicitur ad alteram. Arist. autēbene ait, quo huic quod est esse dominum accidit, quod sit homo, vel rīsibilis, Deus enim vt sic dominus est, vnde correlatiuum assignandum est sine quo conuertibile, scilicet dominus vel herus, non quia relatio dominij terminet relationem serui, cum non respiciat seruus relationem dominij (quę plerēq; est rationis (de quo infra) sed quia concretū illud dicitur de omnibus, & solis relatiuis serui, &c. idē de alijs relatiuis & correlatiuis dicēdū est

ARTICV. IIII.

An vnum relatiuum definiatur per aliud?

1 Opinio Antiq.

NIphus. 5. Metaphy. q. 16. affert Antiquos Boet. Simpl. dicentes terminum esse de conceptu quidditatiuo relatiui aliter latiores ioquūtur, sed quia quæstio est de nomine, contra omnes. Primò arguitur, nam si vnū relatiuum in ordine ad aliud debet intelligi, ergo vel notius, & hoc non, quia ex ipsius definitione sequeretur per oppositum de relatiuo per ignotius definiretur quod sine ed notius, definitio daretur per ignotius cōtra leges omnes definitionis, & consequenter vnū relatiuum non definitur per alterum: ergo terminus nō est de cōceptu relatiui.

2 Pars negatiua.

Secundò, ex. Topicis a loco nominis positi in definitione, licet ponere eius definitionem. V.g. animalis loco, viuēs sensibile: sed si vnū relatiuū per alterum definiatur, & hoc fiat committeretur nugatio. nam in definitione filij scilicet respiciens patrem, si ponatur definitio patris, sic filius est respiciens respiciētem filium, definitum intrabit definitionem: ergo vnum relatiuum non definitur per aliud

Cōfirmatur, nam pars quælibet definitionis prædicatur de definito: ergo vnum relatiuū prædicabitur de alio, à quo realiter distinguitur quod est absurdum.

Notandum primò bene admonere Alber. relatiuum definiri ad aliud, nō per aliud, quia particula, per notat (vt dictum est) modum causalitatis.

Secundò sciendum, q cum definitio sit explicatio essentiæ, consequenter, id quod in sua essentia non ordinatur ad aliud, nō definitur ad aliud, quod vero ordinatur bene definitur ad illud, illudq; dici additamentum definitionis, quod est extrinsecum essentiæ definitis: quibus positis sit.

3 Terminus non est de essentia relationis.

Prima conclusio, 3 terminus non est de essentia relationis: & hoc volūt Iuniores, & communis sententia, patet, quia terminus distinguitur re à relatione: ergo non est de essentia relationis. Adde secundò, quia non prædicatur de ea, nec est pars eam componens, sed tantū terminus, ergo terminus non est de essentia relationis.

4 Terminus de definitione relationis.

Secunda concl. 4 terminus est de definitione relationis: patet, quia relatio est ordo intrinsecè ad terminū, ergo non

non potest sine eo intelligi, & cõsequẽter nec definiri sine illo, & id docet Porphyr. de specie Arist. hic & Alpharabius, Asic. Albe. & S. Tho. quos refert Caiet. de specie.

Solvuntur arg. Iam ad primu arg. respondetur, q̃ nõ tam vrget nos cum plerẽque relationes terminentur ad absolutũ, imo hoc argumẽto vtãtur aliqui pro nostra sententia superioris art. sed quia in diuinis terminatur relatio patris ad relationẽ filij, & relationes tranicendentes, vt relationes formæ ad materiã, quæ est intrinsecè relatiua ad formã, & aliæ relationes prædicamentales fundant alias relationes (de quo infra) Respondetur cum cõmuni hic, & Caiet. de specie, vnum relatiuũ non poni in definitione alterius, vt notius altero, sed vt necessario simul, & æquè notũ: vt enim Boet. apud Niph. 5. Metaph. q. 14. cõdefiniuntur relatiua, nec requiritur, vt quodlibet positũ in definitione sit notius: sat enim est vt tota definitio, & partes intrinsecæ definito, vt genus, & differẽtia quia dicunt explicite illius naturam, sint notiores

Ad 2. natura. Ad secundũ, Iabe. 7. Metaph. q. 7. Caiet. c. de specie, dicunt intelligendũ esse de partibus intrinsecis definito, nõ de extrinsecis, vt probat argumentũ. In istis enim non licet ponere relatio partis definitionis, eiusdẽ par-

Adcõfir. tis definitionem. Ad confirmationẽ Scot. hic facile respõ. vt terminus ponitur in obliquo, prædicatur etiã in obliquo, pater enim est filij pater, vel habens filium.

ARTICVL. V.

Vtrum relatio realis requirat terminum realem?

Explicatur tit. 1 QVod alij inquirunt 1 vtrum entis ad non ens sit relatio realis? nec est quæstio de tranicendenti relatione: nam ex dictis potest esse ad ens rationis (cuius autem hoc sit proprium, infra dicã, cum agam de sex vltimis prædicamentis) sed dubium solũ est de prædicamentali relatione. Vna sola sententia olim de hoc fuit celebris Gregorii dicentis entis ad non ens esse relationẽ realem, imò quod pejus est non entis ad ens, cum fundamentum non sit ens actu. Probatur primo, inter effectum, & causam est relatio realis, sed causa finalis est causa etiã quãdo non est: ergo nõ entis ad ẽs est relatio realis.

Secundò, quia imaginis ad repræsentatum, conceptus ad cognitũ, memoriæ ad memoratum, quæ sæpè non existunt, est relatio realis, ergo entis ad non ens etiam est talis relatio. Arg. 2.

Confirmatur, nam ex Aristot. 5. Metaphy. c. 15. productiui ad productibile, quod non potest esse simul, & motiui ad mobile, quod sæpe non existit datur dicta relatio realis, ergo idem quod prius. Confir.

Tertio, quia si terminus relationis debet esse ens in actu, cum partes sint entia in potentia nõ erit relatio vnius partis ad aliam, nec totius ad partem: ergo. Arg. 3.

Confirmatur, nam pater æternus præintelligitur constitui per relationem, antequam intelligatur generare, & esse filium, ergo relatio non petit coexistentiam termini. Confir.

Quarto, quia relatio, à fundamento habet realitatem, non à termino, ergo erit relatio realis, etiam sine termino reali, si fundamentũ est reale. Arg. 4.

In contrarium est vera sententia quod relatio realis requirit terminum realem existentem: ita Boet. S. Tohm. 2. contra gentes. capit. 12. & Capreol. 1. dist. 30. quæst. 1 Scot. d. 31. Caiet. & Thomistæ omnes. Probatur, quia albedo non est conueniẽs, nec similis nihilo, quale est albedo alia non existens: ergo nõ habet adeã

relationem similitudinis, nisi ad existente, & hæc ratio sufficiens sola est.

Secundo, & est ratio. S. Tho. vbi supra contra gentes, binarius, vel melius quantitas infinitas haberet relationes, & proportiones, quia ad quadricubitum possibilem vnã subduplæ, & aliam V. g. ad octuplam, & ne in infinitum. Sed quia hæ relationes videntur eiusdem speciei (de quo infrà) potius sequitur esse actu infinitas partes determinatis relationis partis alicuiæ, respectu diuersorum.

Confir. Vnde confir primò, quia cũ terminus non est actu in re sũ ultima sufficiens ratio, vt vnum intelligatur in ordine ad aliud: ergo nec est in re relatio, quæ est vnum in re, nec habere actu conceptibilitatẽ, in ordine ad aliud.

Prob. vl. Vltimo suadetur, quia relatio transcendens cum sit essentia rei, non supponens vt fit, prius fundamentum, nõ potest non esse, etiã si terminus sit penitissimè non existat: at prædicamentalis cum sit noua formalitas, & quasi accidentalis fundamento, opus est aliquo extrinseco actu in re, vt fundamentum intelligatur cum relatione tali ad id, & hoc est terminus: & idò dicitur omnem relationem prædicamentalem petere terminũ existentem.

Soluuntur arg. Ad primũ Sonz. & Iabe. supra. q. 6. admittunt relationem realem effectus ad causam finalem, dum est eius realis conceptus, licet ipsa non sit in re, melius est tamen dicere cum Capreo. non esse realem, cum finis nõ sit cognitio finis, sed finis, qui tunc non est realiter, vt supponitur: vide S. Tho. de potẽtia quæstione. 7. ar. 10. Canarien. q. 28. de Trinitate, ar. 4. Imo dico quod etiam ad finem actu existentẽ nõ est relatio realis, quia finis causat metaphoricè, non realiter, nec vt habet actu esse reale, sed obiectiuum (de quo in physicis) loquorque de fine effecto libere, secus est de eo ad quẽ natura rei ordinatur, de hoc enim dicam quæstione. 2. cum agam de relatione ad Deum.

Ad secundum, imago, verbum, & memoria habent obiectum non existens, licet tale relatio non transcendens talem, qui potest esse eius rationis. Verum vero ad existens prædicamentalem habeant relationem, quæst. 2. Ad. 2.

Ad cõfirmationem Sonz. dicit nomine productiui, & productibilis intelligi producens, & productũ, & ita Auerr. loco calefactibilis, & calefactum, vertit tex. 20. calefaciens, & calefactum. Melius tamen existimo dicendum Arist. non dicere pro dictiua ad productibile, sed actiua ad passiua quando vtrunque tamẽ existat, calefactibile, scilicet & mobile, calefaciens, & mouens, quod si in aliquo tex. dicat productibile, quẽ cum viderint multos, non vidi, explica vel de productione accidentali, vt quando existit subiectum calefactibile, vel de relatione transcendenti potentiæ actiuę ad passiuã, vel ad actũ possibilẽ Ad cõfirmationẽ

Ad tertium, non est eadẽ ratio, quia partes existunt realiter, licet sint entia incompleta, vnde bene Capreolus supra ponit relationem realem totius ad partes physicas, & ipsarũ partium ad totum, nec est ita in via S. Tho. huiusmodi accidẽtia, vt relationes, motũ, vbi, figura, &c. inconuenit esse in materia prima: loquitur enim de formis, vt quantitate, calore, &c. nõ de modis rei. Licet autem hoc concedant, negãt tamen ad partes integrantes relationẽ esse realem. Capreolus supra Sonz. quæst. 29 ne ponant infinitas relationes in finitarum partium, videturque Ferr. ex ratione S. Tho. vbi supra, sed existimo dicendũ, quod cum partes actu inter se distinguantur realiter, & quilibet à toto esse vna relationẽ realẽ totius ad partes vt generis ad plures species, hoc est enim esse relationem totius, partes autem habebunt singulas partes relationis, quæ Ad. 3.

ideng

identificatur, & diuiditur cum eis, & vt habent partim quantitatem, etiam habent partialem relationem.

Ad confirmationē, licet res sit Theologa, tamen cum simul tempore, vel vt melius loquar, æternitate, sit necessario filius cum patre, necessario etiā relatio habet terminum existentem, cui prioritas illa rationis non obstat, sed quia vnum relatiuum prædicamentale, vt sic, nec ratione, prius est correlatiuo, dico diuinam illam relationem, quæ non est, vt patet, prædicamentalis, eminenter continere, quod prædicamentalis, & quod transcendentalis relatio habet, pater enim vt principium filij ei communicans naturam habet rationem relatiui transcendentis, vt vero ad productum filium respicit, relatio est instar prædicamentalis, vt etiam relatio filij, vt est filius quasi effectum, & productum, habet rationem transcendentalis relationis ad principium sui, at vt est ordo filij prod. cti, iam est ordo prædicamentalis, & hæc est optima solutio.

Sol.no.

Ad vltimū, de antecedenti infra, petit enim articulum sequentem, sensus est esse realitatem fundamenti, ramen prædicamentalis relatio, ex dictis petit terminum realem.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum relatio sit distincta realiter à suo fundamento?

Scotus refertur, nescio in qua opinione profectò illam non capio partem tamē negatiuā, omnemq; relationem distingui realiter à suo fundamento, tenent Caiet. 1. p. q. 28. art. 2. Capreo. in. 1. d 30. & refertur Dominicus Flandria, Mirandel, vbi suprà, & addunt illi authore, srelatio-

s. sentē. negat

uem facere compositionē cum fundamento, sicut albedo cum superficie.

Suadent [1] primò, quia esse formæ simplicis simul incipit esse cum tali forma: relatio autem forma est simplex: ergo non præsupponit suum esse in fundamēto, sed secū illud affert. Arg.1.

Secundò, quando duo ita se habent vt destructo altero alterum remanet illa distinguuntur realiter, & hoc argumento probat Arist. formam distingui à materia, sed destructa similitudine manet fundamētum illius: ergo. Arg.2.

Confirmatur ex S Ambro. & Hylario dicentibus, patrem æternum mutari, si nouam relationem acquireret paternitatis: consequens ergo est, quod entitas est alia relatio ab entitate fundamenti.

Tertiò, impossibile est, quod eadē res simul intendatur, & remittatur, contingit autem fundamentū intendi, relationem q; remitti simul, si duo habeant albedinem. V.g. vt quatuor & vnius albedo intendatur vt sex, tūc quidem fundamentum intenditur, relatio autem remittitur: ergo. Arg.3.

Cōfirmatur primò, & est argumentum Ochan. nam duæ contradictoriæ non possunt verificari de eodem, sed eadem albedo est similis nunc, & antea non ergo nunc habet aliam realitatem, vtpote relationis.

Confirmatur secundò, quia magis differat relatiuum ab absoluto, quam duo absoluta inter se, constat autem quod quantitas, & qualitas distinguuntur, ergo melius quantitas & relatio distinguentur.

Quarto & vltimo, quia multæ relationes fundantur immediatè in substantia: si ergo eadem res, est relatio & fundamentū necessariò consequitur, quod idem sit substantia simul, & accidens. Ar.4.

Prima conclusio [2] probabile iudico relationes, quæ immediatè fundātur in substantia distingui realiter à 1. concl.

fundamento hanc concluſionem, probant argumenta facta. Et adhuc ſuadetur, primo ex Ariſt. 9. Metaph. tex. 14. docente, quod inter omnia accidẽtia, quæ maximè elongantur à ſubſtantia, eſt relatio, propter eſſe ita debilisimũ quod habet: ergo ſaltim iſta relatio diſtinguitur, &c. Item quia intelligibile videtur, quod eadem res ſit per ſe, & in alio ſit, quod neceſſario conſequitur, ſi relatio, quæ immediatè fundatur in ſubſtantia, ſit realiter idem cum illa.

Sed hoc Argum. quod eſt præcipuũ in hac re aliqui ſoluunt notãdo, quòd accidens eſt duplex, aliud eſt nouaquantitas, nouaq; realitas ſuperaddita ſubſtantiæ inhærenterque in exiſtens, & ſic ſubſtantia non eſt relatio. Aliud verò accidens dicitur, ſine quo res eſſe, & intelligi poteſt, qua ratione communiter dicimus locũ eſſe accidens ſuperficiei, quia ſine illo ſuperficies eſt, & intelligi valet, & hac ratione ſubſtantia eſt relatio, dicunt iſti. Sed dicesergo ſubſtantia eſt accidens, quomodocunque ſit, quod eſt abſurdum. Reſpondent concedendo conſequentiam, tantum enim abeſt quod ſit abſurdum, quòd eſt neceſſarium, & eſt exemplum in productione paſſiua, eadem enim ſubſtantia producta, vt eſt quaſi illatio quæ dã ab agente, eſt accidens, quod eſt paſſio in prædicamẽto paſſionis, cum tantum ſit formaliter, & eſſentialiter ſubſtantia ipſa paſſio, hoc enim non eſt conueniens pariformiter iſti philoſophantur, eadem enim ſubſtantia completa, vt ſimilis, vel æqualis alteri eſt relatio, cum tamen ſit eadem per ſe, & ſubſtantialis.

Subſtantia aliquando poteſt eſſe ſubſtãtia.

3 *Nulla relatio diſtinguitur realiter à ſuo fundamẽto, & Caiet.*

Propter has ſolutiones & alias ſit ſecunda concluſio certa 3 Nulla relatio diſtinguitur realiter à ſuo fundamento. Hæc concluſio eſt Soti hic, Iabbe. Merſ. q. 22. Sotz q. 28. Niphi diſputat one. 12. Duran. in 1 d. 3. q. 2. Herbei q. 1. Greg. d. 28. & in 1 d. Mirandu. corclu. 2. q. 4. & aliorum, qui in Metaphyſ. iunt bene meriti.

Probatur primò ex S. Tho. opuſcu. 48 c. 2. & 5. Metaph. docente cum habeo quantitatem, mihi cõuenit, quod ſim æqualis alteri, & ita cum quis de nouo illã habet, nihil in me de nouo ponit, & ideo Ariſt. per aduentum relationis, ſubiectum non mutari multis in locis inquit. Et alij philoſophi, ita ſentiunt eſſe cum S. Auguſt. & Anſelmo, quos refert Soto, nam explicatio Simplicii circa Ariſt. non eſt de mutatione realẽ abſolute per relationem, ridicula quidem eſt. *Prob. 1.*

Secundo probatur ratione, poſitis duobus albis, ſi per poſſibile, vel impoſſibile, Deus auferret omnem realitatem eorum, adhuc manerent ſimilia, illa duo alba & vnum eſſet conceptibile ad alterum album, ergo relatio non diſtinguitur realiter à ſuo fundamento. Cõfirmatur, nã aliter ſubiectũ de nouo ſemper acquireret vnam, & aliam realitatẽ, & eam diſſãtiæ, iam ſimilitudinis, iam tandẽ æqualitatis, vel inæqualitatis, & hoc ſemper de nouo, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens.

Tertia concluſ. 3 relatio omnis diſtinguitur à ſuo fundamento, ſola ratione ratiocinata; patet, nam alius eſt conceptus relationis à conceptu fundamenti, ergo. Secundò, quia pertinent ad diuerſa prædicamenta, relatio & ſuum fundamentum: ergo ratione ratiocinata diſtinguuntur. Conſequentia tenet, quia prædicamenta ſaltim ratione ratiocinata diſſerunt.

3 *Relatio ſolũ diſtinguitur à fundamẽto ratione ratiocinata.*

Iam ad Argumenta reſpõdetur ad primam diſtinguo maiorẽ + eſſe enim formale formæ ſimplicis ineſſe cum tali forma, non autem eſſe materiale illius formæ, & ita licet fundamentum relationis (quod eſt eſſe quaſi materiale) illi præcedat, tamen eſſe formale ſimpl. eſt cum relatione, quando in quam ponitur terminus rela

4 *Soluuntur Arg. contr. Ad. 1.*

relationis, de quo infra dicemus.

Ad.2. Ad secundum dico, ꝙ licet ita verũ sit, quod desumatur maximũ argumẽtum, ad distinctionẽ realem inter duo, quando scilicet altero destructo manet alter, & ècontra, tamen non sic cõtingit in relatione, licet relatione destructa maneat fundamẽtum, tamẽ destructo fundamento nõ remanet relatio ita videtur dicendum, aliorũ multis solutionibus relictis.

Ad confirmationem dico, quod vt dixi solutione ad 3. art. præced. diuina relatio eminenter, perfectioriq; modo cõtinet rationẽ relationis trãscendentis, quæ cum sit eadem rei essentia omnino, nisi mirũ si pater æternus noua paternitate mutaretur, sed nos loquimur hic de prædicamentali relatione.

Ad.3. Ad tertiũ arg. supponit falsum, scilicet, relationem intendi, & remitti, ad illã namque eã non fit per se motus, nec per se dicit intensionem, vel remissionem, sed large intenditur & remittitur ad intensionem fundamenti, vel remissionem. Vel secundo dico non esse inconueniens, vt fundamentũ intendatur in esse qualitatis, & quod in esse & ratione relationis, remittatur ipsummet fundamentum.

Ad confirmationẽ, patet, ex tertia cõclusione, qualiter omnis relatio à fundamento distinguatur. Ad secundam, concedo antecedens, & nego cõsequentiam, quantitas enim & figura magis distant prædicamentali distantia, quam homo, & equus, constat autem figuram, & quantitatem esse eandem rem, vt homo & equus nunquam identificantur in re, & ita fundamentum, & relatio possunt esse idem realiter cum differant magis quam duo absoluta, sicuti sunt eadem quantitas & figura, quæ differunt, ita vt sub nullo vnidoco contineantur.

Ad vlt. Ad vltimum ita patet ex dictis circa primam [illegible] præcipue q; soluitur per tertiũ: & quido S. Tho. q. de potentia, asserit relationes, quæ fũdantur in substantia distingui ab illa, intellige de his, quæ fundantur mediatè, id est media quantitate vel qualitate, &c non tamen de his quæ immediatè fundantur.

Ex dictis infertur, solutio illius quæstionis, an relatio faciat compositionẽ cũ fũdamento, & ex dictis patet ꝙ nõ, cũ nõ distinguatur realiter ab illo

Secundo cessat 5 alia quæst. de qua Duran. & Argentina, & alij, vtrũ scilicet de potentia Dei absoluta à duobus albis possit separari relatio manentibus illis, & quidem hoc est impossibile, quia semper album esset conceptibile in ordine ad aliud album. 5 Soluuntur duo dubia.

Secundo, quia etiam si distinguerentur realiter relatio & fundamentum, cùm relatio sit quasi modus rei, non possit separari, sicuti nec vbi, nec figura, separabilis est ab ipsa quantitate, etiam si ab illa sint realiter distincta, quia sunt medi illius, scilicet quantitatis.

Tertio tandem 6 cessat alia quæstio, an inquam relatio dicat perfectionem, nec ne? 6 Soluitur aliud dubium.

Respondetur, quod relatio vt sic, nõ determinata ad ens reale, non dicit perfectionem absolutam, sed tantum secundum quid: quia vt sic claudit etiam relationem rationis. At relatio determinata ad ens reale, absolutè dicit perfectionem: est enim perfectio passio entis: constat autem ex dictis, quod relatio dicit entitatem formalẽ condistinctam ab entitate fundamenti & consequenter dicit absolutè perfectionem condistinctam à perfectione fundamenti.

ARTICVL. VII.

An relatio speciẽ & individuationem habeat à termino?

1 Suadetur pars negat.

Videtur [1] quod relatio nil habeat à termino: primò, nam ad vnũ terminum scilicet albedinem, est similitudo, & dissimilitudo duorum: hæc aũt specie distinguũtur: ergo relatio nihil habet à termino relationis.

Arg. 2. Secundò, species, & indiuiduatio relationis, sunt de essentia ipsius: terminꝰ aũt est extrinsecũ relationis ex dict. ergo nõ habet à termino indiuiduationem, nec speciẽ, & cõsequẽter nil.

Arg 3. Tertiò, nam si à termino relatio habeat speciem, cõsequitur, quod vnum relatiuum sit de essentia alterius, & vt causa alterius: patet, nam dat speciem, ergo essentiam, ergo causatiuõ sequens est falsum; ergo & antecedẽs. Cõfirmatur, ná S Tho. 3.p q.35.ar.5.& alibi vt videre est in eius tabula verbo Relatio, videtur sentire à fundãmẽto, & causa speciem in relatiuis attendi: ergo non à termino, quia terminus distinguitur à fundamento, & à causa.

Arg. 4. Quartò, nam alioquin relatio paternitatis, & maternitatis, essent eiusdem speciei, cùm sint ad vnum terminum, scilicet ad vnum filium: nã ex S. Tho. vbi suprà, in filio vna est relatio, ad patrem, & matrem: ergo relatio nil sumit à termino.

2 Explicãtur Sãct. Tho. & Scot. & vnde indiuiduatio relationis sumatur dicitur.

In hac autem re [2] tantum videtur dissensio inter S.Tho. & Scot. quantũ ad indiuiduationem. Scotus enim in 3.d.6.q.1. vnitatem numericam relationum sumit à termino, ita vt pater ad decem filios, decem habeat relationes, & mille ad millia alba: probat primò, quia 3 relatio est vt via à subiecto ad terminum: nequit ergo esse vna ad plures terminos distinctos: ergo. Secundo terminus est de definitione relationis, ergo multi termini numero, multas facient definitiones, & essentias numero: ergo. Tertiò, quia maximè in relatione patris plures sunt rationes fundandi, scilicet, multæ generationes filiorum plurium, ergo & multæ relationes.

3 1. opin. Scot. de indiuid. relat.

Quartò, quia perit vnus terminus manente alio, ergo & vna relatio manente alia, cadit enim cum suo termino, imo S. Tho. videtur aliquando dicere multiplicari respectus in patre ad multiplicationem filiorum: ergo à termino sumitur indiuiduatio in relatione.

4 2. sentẽ. S. Tho.

At [4] S. Tho. 3.p. vbi supra, & Caiet. & 3 d 8.q.1 ar 5 & alibi, Sot. 5. Metaphy. q.32. ex Arist. tenẽt, & cõmuniter Thomistæ, ꝙ à fundamento sumatur indiuiduatio relationis: probãt, quia plura accidentia numero tantũ distincta, nequeunt esse in vno subiecto numero, cũ distinctio sit, & sumatur à subiecto, ergo à subiecto habet relatio indiuiduationem.

5 Relationes quæ per se sũt ad multa vna à relat tantũ est ad omnia multa,

Pro decisione, prima conclusio [5] omnes debent cõuenire in hoc, quod relationes, quæ per se sunt ad multa, vt est relatio vniuersalis, relatio totius, vnam relationem tantũ esse ad omnia: patet euidenter, quia si singulis relationibus, singula respicerent, non esset relatio totius, vel vniuersalis, vt patet: ergo relatio quæ est ad multa, est vna tantum. Sed dices 6 genus. V. g. in cõmuni est ad plures species, tõ has, vel illas, quia id est propriũ generũ in particulari, species autem in cõmuni est vna, quid ergo respicit? Respõdetur respicere plures vagè, vt qui numerũ facit̃ ens per se, dicũt petere pro partibus in cõmuni, nõ has, nec illas, vnitates, sed vnitates vagè: quãdo verò relatio vt paternitas, &c. est cõtenta vno termino, tunc est quæstio. Pro qua fit secũda cõclusio.

6 Dubita. circa cõclus.

Secunda conclusio 7 omnes etiam debent conuenire in hoc ꝙ est relationem habere speciem à termino, sed vt explicãt, intelligitur de termino formali formaliter: de materiali vero tantum materialiter, & terminatiuè, id est modum respiciendi terminum esse differentiam relationis, quæ

7 Illationes dictis.

quæ differentia habet pro termino materiali ipsam formam, in qua est, v.g. albedo. Probatur, quia ex artic. 4. terminus relationis non est de essentia ipsius relationis, sed quid extrinsecum, quod respicit differentia relationis, & ita ponitur in definitione, vt extrinsecum tantum, vt de obiecto scientiæ, & relationibus rationis dixi in Procœmialibus: de quo Niphus 5. Metaphys. q. 15 Sonz. q 32. Caieta. 1. p. q. 77 ait 3. & ibidem expositores.

8 Illatio ex dictis

Hinc S. infertur distinctas esse relationes specie, patris, & matris, quia diuersimodè respiciunt filium, cùm varie concurrant ad eius generationē, & filius per consequens duplici relatione specie, eos respicit, quia respicit vt modo vario causas sui: ita de mente etiam S. Tho. tenet Ferr. 2. cōtra gen. c. 12 Caiet. 3. por. q. 35. ar. 5. & si Sonz 5. Metaphy q. 32. ex verbis S. Thomæ, videatur id negare, aduerte quod tantum vult filium non habere duas relationes re distinctas, quia fūdamentum, id est, ratio fundandi est vna re, scilicet, generatio passiua: & ità S. Tho. 3. p. supra ad vltimum docet esse duas formaliter, & colligitur ex eodem S. Thom. 1. p. q 32. ar. 2. vbi ait vnam relationem nō posse esse terminum duarum relationum distinctarum specie, quales sunt patris & matris, ex eodem 3. p. supra. Miscuit vero ibi sermonem de distinctione specifica, relationum quia enim fatetur apud eum distinctio realis, fundamentorum, id est, rationum fundandi cū vnus pater pluribus generationibus vnam habeat relationem.

Hæc dico in creaturis, nam in Christo non ponit S. Thomas realem relationem ad matrem, quia diuinū suppositum non est, inquit, eius capax. Ita Henricus, D. Bona. quos affert Medina 3. p. vbi supra. 9 oppositum tamē tenent Scotus, Duran. Gab. & plurimi apud eundem Medi. & Rec. d. quem

9 Relatio Christi

affert Dionys 3. d. 8. q. 2. vt enim de vno fuit temporaliter genitus, cur nō habebit relationem temporalem filij? maxim. è cùm fides dicat esse filiū Virginis, quòd nomen propriè relatiuum est reale: quòd si duas haberet humanitates à diuersis matribus, vel eadem humanitas duas haberet relationes, vt plures, scilicet, similitudines, essent enim idem cum humanitatibus, quæ sunt fundamenta: ne dicetur: tamen plures filij propter vnitatem suppositi, sicut vnus homo plures habens scientias vnus est sapiens: sed de hoc in Theologia.

admatrē est realis.

Dico tertio, quando 9 est distincta numero ratio fundandi relationem, vt generationes filiorum, est quidem vna numero relatio, cum S. Tho. sed habet plures quasi partes extensionis, quia quæuis ratio fundādi relationē cā ad nouū terminū extendit, vt est vna numero scientia pluribus tamen demonstrationem ad plures extensa cōclusiones. Quando vero vna est prorsus, & eadem ratio fundandi relationē ad omnes, vt in similitudine, quia hæc albedo alijs omnibus est similis, non videtur extensio in relatione modò respiciendi, siue vnus sit terminus materialis, siue mille, sed extensio est in termino materiali.

9 3. Cōcl. Relatio sumit in diuidua tionem à subiecto & nō à termino.

Ad primum iam respondeo, quod licet albedo sit vnus terminus materialis, diuersimodè respicitur à nigredine, & ab albedine, alia relatione, vt differens vel conueniens: conueniens quidem respectu albedinis si sit albedo, & differens respectu nigredinis.

10 Soluuntur arg. Ad 1.

Ad confirmationem dico quod modus respiciendi, qui est terminus formalis, formaliter specificās, de essentia est relationis: vnde distinguo antecedens.

Ad secundum, terminus formalis cum sit differentia, causa est formalis Metaphysica relationis, materialis vero terminus, qui est correlatiuum:

dicitur dare speciem tantum terminatiuè, quia ad eũ terminatur, quod non est esse causam: secus de obiecto est, quod est vt causa exemplaris scié tiæ nostræ, & potentiæ, de quo infra latior redibit sermo.

Ad confirmationem S. Tho. tantũ vult terminũ extrinsecum, esse causam relationis. De tertio argumento dixi in Corollario.

11 Soluuntur arg. Ad 1. Ad confirmat.

Ad primum pro 11 Scoto dico quod relatio non est via, sed ordo, quando ergo vna ratione respicit etiam plura, vnus est terminus.

Ad confirmationem dico, quod cũ relatio vno modo plures respicit, nõ ponuntur termini in definitione, vt plures, sed vt vnum, & ita non variatur definitio.

Secunda confirmatio tantum probat extensionem vnius numero paternitatis, quod nos concedimus.

Ad 2.

Ad secundum, quando perit terminus relationis noua ratione, respectus perditur, quasi pars extensionis relationis, quando vero omnino eadem ratione respicitur talis terminus, nihil perditur, similitudinis, v.g. si albus manet, quia omnes vno modo respiciebat, quia tantùm modus est intrinsecus, vt si calidum non reperiret subiectum, esset que calidum, sibi calefaceret vtique, quia tamen reperitur non potest: ita nascente vno albo, quia præerat in me similitudo ad album album eadem ratione, non cõsurgit similitudo, ita Caietan. supra.

Ad vlti.

Vltimum tantum probat velle S. Thom. paternitatem habere plures partes extensionis, esse enim vnam numero docet expresse 3. par. supra.

ARTICVL. VIII.

De proprietatibus relationẽ cõsequentibus, an bene assignentur ab Arist.?

Prima proprietas.

PRima proprietas est habere contrarium, quæ multis relatiuis secundam dici, & transcendentibus conuenit, nulli vero prædicamentali vt bene 1 alij ex Archy. Simpl. Hãmo. Boet. Alber. & est communis: hæc enim relatiuè non contrariè opponũtur, at scientia, error: virtus, vitium, &c. vt sunt qualitates contrariantur: hæc enim proprietas potius est posita vt conueniens & consequens ad primam definitionem positam relatiuorum.

1 Canter,

Secunda proprietas.

Secũda proprietas est suscipere magis & minus Alber. Simpl. Hammon. Boet. & communis videtur dicere id conuenire relationi ratione fundamenti: sed optimè recentiores, nec est contra communem, dicunt, quando fundamentum modo inuariabili sumitur, vt æqualè, duplum, &c. relatiuum non posse suscipere magis & minus, at quando fundamentum, vt sic dicit latitudine, ipsa relatio suscipit magis & minus inter se, vt inæ qualitas, nam granum tritici inæqualius est monti, quam procera arbor. Dixi in se, quia itat remitti albedine, & intendi similitudinem, vt cum quis est albus vt octo, remissione albedinis illius vt octo, similior est albo vt quatuor, propter variationem termini, contingit quod fit similior alio albo in variato fundamento, nec mirũ cum positio termini sufficiat, vt fit de nouo relatio. Item quantitas quæ nõ suscipit propriè magis, & minus, etiã contingit quod extendatur: & tamen inæqualitas suscipit: bit enim quis intensiuè inæqualior alteri imo æqualior: large sumpta inæqualitate, vt sumit Arist. pro eo, quod ad id accedit.

Tertia proprietas.

Tertia proprietas est dici ad conuertentiam M. Soto, & alij, 2 omnibus etiam denominatiuis dicunt conuenire, album enim albedine est album, & albedo albi est albedo: & Aristo. in relatiuis secundum dici ponit exem-

3. Propri tas.

2 Vera Cruz.

exempla Simpl.Lobanien.Canter.& Græci, & Caiet. verè dicunt solis relatiuis secundum esse conuenire. Pro qua nota ex Alber hic, hæc tria differre conuersio, conuertibilitas, & NOTA conuertentia: conuersio est propositionum(de qua in Summulis)conuertibilitas simplex,est æqualium terminorum,vt homo risibile, flebile, qui dicuntur termini conuertibiles, de quo in Summulis.Conuertentia verò quæ prædicamentalium relationum est proprietas,est exprimi vnum in ordine ad aliud : vt aliud in ordine ad hoc exprimatur,licet in alio casu, vt pater est filij pater, filius est patris filius: vnde ex Aristo. hic,vnum debet patere latius alio, & ideo auis & ala dicuntur ad conuertentiam, relatiuã. Secundo debent habere ordinem vnum ad aliud,vt ad terminum, & è contra:vnde risibile, & flebile non dicuntur ad conuertentiam, nec albedo, & album, quia non intellecto albo intelligitur albedo, & esse potest albedo per miraculum sine albo,estque causa formalis albi,vnum autem relatiuum nec esse, nec intelligi potest sine alio,indeque sequitur relatiuis non mutuis non conuenire, quia Deus, & res, quæ est obiectum scientiæ,non dicuntur ad conuertentiam, relatiuam de qua loquimur.

Proprietas ex hac nata non conuenit istis , nec hæc consequitur nisi scibile, verbigratia,sumatur,non pro eo quod est subiectum scientiæ,& terminus : sed quo ad denominationem termini,& creator similiter, quia sic scibile est scientiæ scibile , & scientia scibilis scientia : Creator creaturæ est creator : creatura creatoris creatura,& quia sic creatura , vel scientia non habent relationes prædicamentales,largè enim(vt in denominatiuis)non propriè conuertentia, quia relationes transcendentales scientiæ, & creaturæ sunt , vt causæ formales extrinsecæ tamen denominationis, scibilis,& creatoris.

Quarta ergo proprietas est esse simul natura Multi[q] Neoterici, quos refe- Quarta runt Lobanien. dicunt solis relatiuis proprie. non mutuis,non tamen omnibus conuenire,nam prius & posterius, causa, & effectus sunt relatiua , nec tamen, vt patet,simul natura sunt,nec Petrus puer, & senex , cum relatione differentiæ differant.

Secunda sententia est, omnibus & solis relatiuis secundum esse conuenire,ita innuit S.Tho.1.p.q.13.ar.7.ad vlti.opusc 48.Caiet.& alij hic,& tribuitur antiquis:& ita Alber. Caieta. 3 Merca. & alij 4 dicũt hanc fluere ex tertia proprietate:& probatur,quia omnia , & sola relatiua secundum esse in modo dicto dicuntur ad conuertentiam. 4 Villalp.

Verior tamen est sententia Scoti, & aliorum:5 solis relatiuis mutuis etiam rationis conuenire. Et probatur 5 Canter. quia in non mutuis id quod terminat relationem,vt Deus, & obiectũ,priora sunt relatione creaturæ,& scientiæ. ergo.Secundo,quia Arist.3. de anima, quem affert hic Scotus expresse id docet, cũ possint esse sine hoc quod scientia,vel creatura sit. si autem sumatur scientia pro cognitione in actu, & obiectum pro re,vt scitur, vel prout terminat relationem. Arist. & S.Tho. & alij vocant simul natura large, quia non est vnũ sine alio, non tamen propriè, qa cognitio est forma à qua res dimanat cognita, res autem quæ scitur causa est exemplaris scientiæ, de quo infra: tamen hæ relationes prædicamentales , scientiæ, & creaturæ, & creatoris , & scibilis, vt sic, simul sunt natura

Confirmatur,quia expresse hic Ari Confir. stot. scientia,& res. quæ scitur,ait non esse simul natura:ergo solis relatiuis mutuis conuenit.

Addi præterea debet,solis non relatiuis conuenire, vt differentijs vnius

gene

generis diuisiuis ex Arist. infra cap. 19, conueniat, vbi dicit omnes esse simul natura.

Soluuntur arg. Ad argumentum primę sententiæ, quidam ait hic bene (ex Hammo. & Albert. contra Simpl & Archi) aliter loquentes) subiecta relationum vnũ esse prius alio, relationes verò siue reales, siue rationis sint, esse simul natura.

Ad rationẽ secundæ sentẽtiæ, ex dictis patet q̃ nec dici ad conuertentiã conuenit propriè non mutuis, nec illa est causa adæquata, cum differentijs vnius generis competat simultas naturæ, verum est tamen, proprium esse relationum talium, naturæ simultatem, vt cum vna non sit causa alterius, valeat consequentia ab vna ad aliam, cuiusmodi Aristi. suprà meminit, risibile vero & flebile non simul natura sunt, quia vt bene Lobanien. non valet in eis consequentia ab vno ad alterum propter ordinem eorum inter se, sed ratione subiecti, vnde nec in differentijs tam propriè saluatur vt in relatiuis, hæc proprietas, quæ simultas illa non est per ordinem vnius ad aliud, sed per ordinem ad genera, & secũdo, quia differẽtia perfectior, ordine perfectionis, perfectior est in contractione generis, & vt causa, & mentura aliarum: absolutè tamẽ Aristo. supra, illum modum vocat simultatem naturæ.

NOTA.

QVAESTIO. II.

De fundamentis & speciebus relationis.

QVia ex Arist. in Metaphysica (vt infrà statim videbitur) ratio generis subalterni, & consequenter specierum relationis, ex fundamentorum diuersitate colligitur, de illis videnda sunt quatuor, præcipuè: primum, quæ & quot sint relationis fundamenta: secundo, si omnia relatiua sint mutua & huius prædicamenti: tertio, si in substantia, vel relatione alia fundetur relatio: quarto, si Dei ad creaturas sit relatio realis.

ARTICVL. I.

Quæ & quot sint relationis fundamenta & species?

EX dictis superiore quęstione facile erit colligere genus suprem̃ huius prædicamenti, vt species facilius cognoscãtur. Omisso ergo relatiuo per accidens, subiecto relationis scilicet, vt homo, qui est pater, & relatione rationis omissa, sũpta sola prædicamẽtali, generalissimũ est, Relatio realis quę est ad aliud, vt ad purè terminum, quem requirit existentem. 1 Quod sit generalissimũ prædicamentum relationis.

Dices tamen: si aliquæ relationes termini sint aliarum relationum, quę habebit terminum relatio in communi? 2 Respondetur.

Respondetur, relationem in communi, quæ sub se omnes relationes, & termine (si sunt relationes) continet, esse relatiuum in actu signato, cui non est eius terminum aliquem dare, sed dicere, esse ordinem ad terminum, vt similitudo in communi sub qua omnes similitudines & termini (si sunt relationes) cadũt, est similitudo in actu signato, & cũ sit ratio significata formaliter non est similis, quæ in communi non reperitur in exercitio, vt nec negatio negat, sed est natura negationis, sic dico de natura similitudinis, & relationis in cõi, vt etiã æquiuocum in cõmuni in actu signato est æquiuocum, id est, natura æqui- 3 Generalissimũ ens relationis non in actu exercito, sed signato.

æquinoci, nec est sermo de termino generalissimi, vt genus est, relatione rationis (hęc enim sunt inferiora) sed de termino prædicamentalis habitudinis in communi, quæ sub se relationes etiam vagè sumptas habet.

4 Fundamēta relationis sunt tria.

Habito generalissimo 4 cum species ex vario modo respiciēdi distinguantur, quorum causa radicitus est fundamentum de eo agendum, triplex ponitur ab Arist. fundamentum, 5. Metaphy. numerus, & vnitas, actio, & passio, mensura, & mensurabile, de quibus Sonz. Iabel. Niph. Alexan. & S. Thom. 4. contra gentes. ca. 24. vbi Ferr. & 1. p. q. 28. vbi Caie. Duran. in 1. d. 4 q. 1. Iabe. in suo Epithome, lib. 5. tract. 2. & c. 1.

NOTA. Nota primò, quia multæ relationes sunt in substantia fundatæ, vt identitas specifica Petri & Pauli (de quo infrà) Doctores explicare Arist. nō de vnitate quantitatiua, nec numerica, sed de quacunque loquutum, & numerum, de quauis pluralitate. Similiter per actionem & passionem intelligunt omnem actionem reductam, id est, reducendam, vel possibilem reduci ad actum. Tandem mensuram vocāt non illam, per cuius reduplicationem certificamur de reliquantitate, sed mensuram etiam perfectionis, vt Deus est creaturarum, & obiectū scientiæ. Ad primum ergo genus reducuntur omnes proportiones numerorum, quæ in Arithmetica tractantur, & proportiones continuæ quantitatis, quas Geometria considerat, duplique quanti continui, ad subduplam quantum continuum, & omnes relationes distantiæ, loci, vel temporis, quæ in latit. dine vbi, vel tēporis fundantur, & aliæ. Ad secundum vero genus reducuntur omnes relationes causæ, & effectus, contrarietatis, & similes. Ad tertium tandem genus omnes relationes dependentiæ (etiam mutuę) sunt in ipsa rei essentia) reducuntur.

Nota secundò communiter dici vnitatem in substantia facere idem in quantitate æquale, in qualitate vero simile, & econtra pluralitatem in substantia, diuersum, in quantitate in æquale, in qualitate vero dissimile facit, vbi per vocem, substantiam, intelligo rei essentiam, etiam accidentis, per quantitatem extensiuam, latitudinem, quia quantitas in ordine ad locum notissima est, & per qualitatem intensiuam latitudinem perfectionis. Iam ergo sensus est, relationem identitatis fundari in rei essentia: æqualitatem in excessu, vel defectu, vel paritate extensiuæ latitudinis: similitudinem vero in excessu, vel defectu, vel paritate intensiuæ latitudinis perfectionis.

5 Vnitas in substantia facit idem.

Sed dices vnitas 6 dicit priuationē diuisionis, quæ est ens rationis, non ergo erit fundamētum relationis realis ipsa vnitas.

6 Replica.

Præterea generatio actiua, quę est ratio fundandi paternitatem transit simul cum tempore, quo fit, non ergo valet fundare paternitatem, quæ est relatio realis permanens.

Ad hoc quidem respōdent 7 distinguendo antecedens, quia fundamentum aliud est remotum, illud scilicet cum quo identificatur relatio, & hoc semper debet esse ens reale. Aliud vero proximum quod est ratio fundandi, quod non inuenit, quod sit ens rationis. Melius tamen respondet Scotus in 4 d. 6. q. 10. qui quidem ratione fundandi etiam ponit ens reale, non enim intellectui consonat, ens rationis esse rationem, & principium fundādi ens reale. generatio autem actiua, inquit ipse bene) solum est ratio fundandi paternitatem, quo ad initium, non tamen quo ad conseruationem, quare ipsa transacta bene paternitas manet, & per hoc patet ad secundum.

7 Duplex est fundamentum relationis.

Ad primum ergo dicendum 8 identitatis

8 Relatio æqualitatis, in quo fundatur.

tiaris relationem non fundari in vnitate formaliter, quæ est prima mensura & indivisibilis formalis & specificæ: sed potius in ipsa vnitate essentiæ, quæ est à parte rei v.g. essentia albedinis, quod à posteriori colligitur ex eo, quod in re sunt duæ vnitates numero, in duobus albis: hæc autem relatio non indiget aliqua determinatione, ad hoc quod fundamentum referatur ad terminum: sed potius alio, albo statim ad illud ordinatur: vnde in istis ratio fundandi, & fundamentum, idem prorsus sunt: in aliis vero, in quibus fundamentum indiget determinatione, vt referatur, vt contingit in natura generica, v.g. quæ abstractione, vel comparatione eget, ad hoc quod referatur, & respiciat inferiora, & essentia patris quæ indiget generatione actiua, vt respiciat filium, ratio fundandi, & fundamentum non sunt idem: sed fundamentum est, quod refertur, ratio verò fundandi est ipsa generatio actiua.

Tertio, notandum male Durand. q. 13. notab. 7 asserere æqualitatem, & similitudinem esse extrinsecas denominationes quod suprà ratius impugnauit, & nunc ex eo constat, quod duplicitas, quæ est forma denominans, non est in subduplo, aliter subduplum erit duplum: sed relatio, est illa conuenientia in re (vt dixi) ad alterum.

9 Replic.

Sed dices contrà æqualitas consistit in indiuisibili, subiectum autè est quantitas diuisibilis, & extensa, ergo non est in ea.

Confirmatur, quia vel fundatur in vnitate numerica, & sic vna quantitas numero, erit in duobus, vel in specifica, & sic omnes lineæ, v.g. erunt æquales, cum sint vnius speciei. Respondetur æqualitates habere partes extensiuas, nam vt hoc totum est æquale illi, medietas huius totalis relationis æqualis est medietati illius. Item medietas dupli est ad medietatem subdupli: dicuntur autem consistere in indiuisibili, quia sumuntur determinatè ab hoc toto ad aliud, cui si aliqui idemas, non erit æquale, vel duplum vade explicatur antecedens.

10 Quomodo æqualitas dicatur consistere in indiuisibili.

Hinc est vna species relationis excessus V.g. sunt excessus dupli, tripli, &c. sunt, ibi excessus partes latus dinos illius speciei, vt relatio distantiæ hinc ad orbem Lunæ, pars est relationis distantiæ ad orbem Solis, & ideo suprà q. 1. dixi nõ esse illas species, sed partes relationis, nisi mathematicè, vt bicubita, & tricubita, linea, & ita benè intelligitur. S. Thom. si relatio prædicamentalis foret ad nõ existens, cum sit possibilis infinitè maior quãtitas, meam quãtitatem. V.g. habere infinitas species relationis tricubiti, vel potius subdupli, & semisubdupli, &c. quæ sunt Physicæ partes vnius infinitæ relationis (quod inconuenit) partes inquam determinatæ, imò distantia, & proximitas vnius sunt speciei, & excessus & defectus, etiam sunt vnius speciei, vt parua & magna quantitas, remissa vel intensa albedo.

Ad confirmat.

Ad confirmationem respondetur fundari in specie æquè, integrè ab vtroque relatiuo hausta, quod aliqui explicant per negationem excessus sed à priori explicatur per affirmationem.

Nota 5.

Nota quinto, relationes omnes similitudinis, v.g. esse idem specie, licet materiales termini differant, vt duo intellecta, duæ albedines, quia conueniunt in modo respiciendi: esse enim spirituale, vel corporeum materiale est, ratione differentiæ numericæ conuenientis his formalitatibus, ob quod suprà relationes omnes generis à specie, subsistentiæ vel accidentis, dixi esse idem specie, vbi obiter considera quod pater & generãs, filius & genitus, non sunt synonyma, vt aliqui falsò putant, sed vna dicunt relationum, alia agens, &c. idque etiã patet,

pater, quia Theologi, vt S.Thom. & alij plerique, constituũt patrem diuinum per paternitatem, non per generationem, & est quæstio num valeat baptismus in nomine genitoris, &c. cùm de fide valeat in nomine Patris, multíque negant illum valere: tum etiam quia generatio transit in humanis, non ratio paternitatis.

Nota 6. Nota sexto, cũ distinctio realis extremorũ, sit necessaria relationi realiſde qua est sermo] imo fundamentorum ex Caieta. & S.Thom.1.p.q.42. (aliter enim non erit ordo ad aliud, nec oppositio relatiua realis) bene sequi relationem identitatis eiusdem ad seipsum Petrum, cum homine rationali, vel animali, esse rationis, licet sint vnum re, distinctio vero vel identitas specifica, duorum realiter distinctorum, esse realem superaumerum, & vnitatem fundatã modo dicto: ita D.Tho.1.p.q.28 arti.1.ad secundum, vbi Caiet. Soũz. & Metaphy.q.35. Capreo. Ferr. & alij.

Nota 7. Nota 7 circa secũdum fundamentũ q̃ cum potẽtia actiua proxima (si distinguatur realiter, vt dicit D. Thom. à natura cuius est, & dicetur) possit à Deo separari manẽteque tunc relatio patris adhuc, nõ vt est in re ex generatione fundat conceptum ad filium, tum quia potentia passiua generationis est ipsa substantia filij, vt generabilis: nomine potentiæ actiuę, radicalem potentiam intelligo, id est, essentia quæ est eius radix, & nomine potentiæ passiuę substantiam genitã,

4 Generatio nõ fũdat relationem, sed est ratio fũdandi. 4 quod aliqui volunt fundamentum esse generationem, qui nihil agũt de ratione fundandi, falsum est, quia generatio transit, & recipitur in filio: at vero paternitas manet in patre.

Nota 8. Notandum octauo, Relationes fundatas in passione, quę moraliter, & nõ physicè attingunt effectum, esse rationis, vt dominium ex præcio, seruitus inducta iure gentium, quando vero fundatur in entitate reali dominũ vt creatura ex suapte natura habeat Deo, relatio est seruitutis realis, & fortè inter hebetiores ingenij, & aptos naturaliter ad regimẽ est relatio realis subditi, & superioris: de quo Sõzin.5 Metaphy.q.25.ad quartum ex Aristotele.

Nota vltimo. Notandum vltimo, sub his subalternis generibus relationũ dari relationes mutuas, id est, quando in vtroque extremo est relatio realis, & non mutuas, id est, quando in vno extremo tantum est relatio realis, & æquiparantiæ, id est, quando eadem est denominatio in vtroque extremo, vt æquale, & disquiparantiæ, quando diuersa est denominatio in extremis, vt pater, filius, duplum, subduplum, quę Hammon. vocat vniuocationis, vel æquiuocationis relationes.

Illatio valde notanda. Ex quibus omnibus colligo q̃ hæc quæ dicta sunt fundamẽta omnia, entitate reali mutata in entitatẽ rationis, ad relationem rationis transferri possũt, inter quas est idẽtitas, & distinctio, subiectum est causa passionis, & imperfectius mensuratur à perfectiori: Demum quando deest conditio aliqua relationis realis, est rationis: vnde colligi possunt modi relationis rationis, vt si extrema non sint in re, realiter è distincta, vel actio sit moralis, vt emptionem transcendentes relationes aliorum prædicamentorum, facilè distinguũtur à relationibus rationis, & inter has, quæ sunt intra prę dicamentalium, & transcendentalium ex dictis articul. 1. facilè etiam cognoscentur, & à reliquis distinguẽtur.

ARTICVL. II.

Vtrum prædicta genera relationis omnia sint mutua, & huius prædicamenti?

Conue-

1 Communis consensus.

CONueniunt [1] omnes in hoc quod relationes in duobus fundamentis primis, fundatę scilicet in numero & vnitate, & in actione, & passione (omitto Deum, de quo infra) sunt mutuę. & huius prædicamenti, cum omnia alia iuxta suas naturas aliud, vt puta terminum respiciant. De tertia vero scilicet mensurę ad mensurabile.

Omnes cum Arist. 5. Metaphy. negant essa mutuam: nã obiectum scientiæ dicitur extrinsecè scibile à scientia, cum intellectio, qua scientia ad obiectum tendit, ei sit extrinseca, & consequenter sit relatio rationis, quę est extrinseca denominatio.

NOTA. Notandum tamen est quod si scientia, & obiectum considerẽtur vt causa, & effectus realis, quatenus scientia producitur medijs speciebus, quarum est causa, saltẽ determinata) obiectũ, non negari ab Aristo. mutuam relationem, vt concedit Sonz. 5. Metaphy q 19. ad tertium, & inter sensibile, & sensum S. Tho. de potentia, q. 7. arti. 10. concedit. Secundo possunt considerari, vt mensura, & mensuratum: scientiæ enim veritas, & perfectio ab obiecto mensuratur: & sic est relatio transcendens scientiæ nostræ & potentiæ ad obiectum, vt ad causam exemplarem, cùm in conformitate actuum ad quos ordinantur cum obiectis constituat eorum perfectio. Hę autem relationes qualitates sunt, formalis entitatis, scilicet notitię scientiæ, & potentiæ, quibus in obiecto nõ respondet relatio, ratione dicta: præter has verò rationes transcendentes, negant alias esse prædicamentales, Niph. 5. Metaph q. 12. ob quod forte S. Tho 1. p. q 8 art. 4. duo tantum, prima fundan tia relationum ponit: & Aristo. in relatiuis secundum dici, vt sic entia, & scibile ponit exemplum, tertij fundamenti, mensuræ scilicet, & mensurabilis.

Verior est tamen [2] communior; sententia M. Soto hic. q 1. & Caietan. dari relationes alias præter fundamentales, quando obiecta existunt realiter: idemque erit dum res cognita, vel amata est realiter. S vero Tho agebat de mutuis relationibus, & Aristotelis exemplum de scientia etiam sic procedit, licet de connotato ad obiectũ, existens, prædicamentalem habet relationem, nam sub diuersis rationibus ponit Arist. & generiq; Philosophi scientiã hic, & de qualitate, hic pro relatione prædicamentali, ad quam requiritur existentia obiecti, ibi pro transcendentali, quæ non eam requirit, loca vero quę ex S. Tho. afferunt, potius indicant nostram sententiam: vt in his etiam quæ sunt relationes transcendentes ad aliud existẽs, vt actio ad vim agẽtis, vino (quę secundũ multos, nec Dei potentia potest esse sine subiecto existente) adhuc est ratio relationis prædicamentalis, quia non petunt essentialiter hanc numero virtutem, vel obiectum, sine quo saltem Dei potẽtia esse nõ possint: licet vero ipsius obiecti existentis, quod est exẽplar scientiæ, sit relatio realis ad scientiam (est enim eius naturalis mensura) licet essentialiter ad scientiam nõ ordinetur quod infra patebit non esse necessarium) remanent tamen adhuc non mutuæ relationes, vt relatio dextri animalis ad columnam ex S. Thom. de potentia. q 7 arti 10. in columna vero tantùm est extrinseca denominatio, quia animal naturaliter habet dextram, nõ columna: sed quia hæc relatio reductiuè tantùm pertinet ad secundum fundamentum. (fundatur enim ex S. Tho. supra in potentia motiua non vt actiua est respectu termini) ideo mirum non est si non fit mutua, similiter videri, scibile, visibile, &c. denominationes sunt extrinsecæ, non reales relationes in obiectis, vt bene docet Aristoteles, S. Tho. Sonzi.

2 Vera sententia de numero fundamentorum relationis.

Sonz quæst.29.5.Metaphysi.

Aduerto tamen quod si scibile, scientia, & conceptus, vt imago & res repræsentata considerentur, & vt similes in entitate, & habere relationes reales, maximè externam imaginé eam repræsentato, cui est physicè similis: quod si non existat, tantum habet imago relationem excitatiui ad cognoscitiuum.

ARTICVL. III.

Vtrum aliqua relatio immediate possit in substantia, vel in alia relatione fundari?

1 Mercado hic.

ALiqui[1] negant de substantia, quia cum sit idem cum fundamento relatio, nō inhæreret, sed per se existeret: secundo, quia S.Tho.sæpe(vide tabulam) relationem in creatura distinguit, vt rem aliam, à substātia, ergo relatio immediate in substantia non potest fundari.

2 Conclu.

Breuiter tamen, oppositum[2] est verū s. relationes aliquas immediatè in substantia scilicet, vt dicit Iabe.5.Metaphysi.q.21.Sonz quæst.32.Zimara verbo, Relatio etiam ex alijs, & Auic. quem affert Sonzi.to. Metaph.c. 3. huc quæ inclinat Ferr.4.contra gentes, cap.14. Probatur quia sic tum videtur duas albedines, vel quantitates relationem habere, non vero duos homines, quibus bene S.Thom. relationem realē identitatis specificę tribuit.

Relationes in substantia fundantur.

Confir. Confirmatur, quia inæqualitas in perfectione substantiali, vt homines, & equi, non est cur sit minus relatio, quam duarum quantitatum, sed est duarum quantitatum, ergo & duarū substantiarum.

Respon. ad arg. Ad argumentum, cū relatio ratione distinguatur tantum, non re à fundamento, inhæret non physicè reali vnione, sed metaphysicè, quia est vt forma, & ratio fundamenti ad aliud, vide q.1.ar.5. S. autem Tho.(vt ex eodem 8.de potentia, art.2. ad primum colligitur) tantum vult in diuina natura non in substantia prædicamenta si esse necessario non contingenter relationes: vide etiam Iabe.q.22.

Sententia Ferrariensi. De relatione vero maior est difficultas Ferr.4 contra gentes, c.11. in fine, sentit vnam relationem ad aliam tantum referri relatione rationis, videturque S Tho 1.d.30 q.1.ar.3 ad 3. aliter processus esset in infinitum in relationibus, quod in entibus realib⁹ est inconueniens: Caietā tribuitur 1.P.q 42. arti.1. ad quartum, vnam relationem fundare aliam, non re distinctam, vt cætera fundamenta, sed ratione, quia oppositio in diuinis relatiua, fundatur in paternitate, & filiatione, cum quibus est idem re.

Sententia Sco. Scotus vero 4.d.6.q.10. admittit, relationem fundari in relatione, sed negat processum in infinitum, quia, vt explicat 2.d 1.q 4 & 5 peruenitur ad aliquam, quę non subiectet aliam, scilicet, re distinctam, cum duarum relationum conuenientia nequeat ab ipsis relationibus separari, cum vtraque pereat termino primo pereunte, & Scot. separabiles tantum distinguit realiter. Sonz q 24 ad primum, nullam relationem realem in relatione fundat, idem alij.

Relatio refertur ad tuum fundamentū, sola relatione transcēdentali. Ego autem,[2] nonulla dico, primo, ipsam relationem esse ad tuum fundamentum transcendentem: est enim, vt ad subiectum, neque ad hanc requiritur distinctio realis extremorum ex art 2. quæstionis primæ, sic etiam conceptus differentiæ ad genus refertur.

Dico tamen ex Arist. idem ad duo non referri eadē relatione, ergo nec relatio ad terminum, & subiectū Respondetur, diuersa ratione hoc posse diuersa respiceri scilicet, vt recipi-

respicere subiectum, vt relatio prædicamentalis respicere terminum, alium vt scientia, & potentia, vt accidentia aspiciunt subiectum, at vt scientia, & potentia obiectum respiciunt.

4 Oppositio relatiua nõ distinguitur, nec ratione, à relationibus quę opponũtur.

Dico secundo, oppositionẽ relatiuam, nec ratione distingui ab ipsis relationibus quæ opponuntur, quia est synonymum relatiuè opponi patrem filio, & respicere filium, non nego esse realem relationẽ: est enim, sed idẽ prorsus cũ relationibus oppositis ex S. Thom. 1.p.q.42. art.1.& 4. ar.3. ad 2. de potentia. q.7. ar.9. ad 2. & hoc attentè lectus vult Caieta Secũdo, quia à Theologis communiter tantũ quatuor relationes ponuntur in diuinis, nec agunt de distinctis realiter, quia hæ tres tantum sunt de fide.

Relatio potest tũ dari in alia relatione, sed non semper.

Tertio dico (supposito nullã prędicamentalem relationem distingui re à fundamento quando alio modo se habet relatio ad terminum quam eius fundamentum potest esse fundamentum talis relatio alterius relationis: nam albedo & nigredo dissimiles sunt, earumdãe dissimilitudines, sint ipsemet eadem specie fuerint, ergo sufficient fundare relationem aliam, vt alia entia sufficiũt. Confirmatur, quia non requiritur distinctio realis fundamẽtorum duarum relationum: nã licet figura esset eadem re cum quantitate, quantitas triangularis esset similis in quantitate, atq; similis in figura quantitati rotundæ, & in diuinis Pater ad Filium, & Spiritum sanctum, duas habet relationes, quarum fundamentum, potentia scilicet, generatiua, & spiratiua vnum est re, ergo similiter in humanis.

4 Cicl.

Dico vltimo, quando eodem modo se habet relatio, & fundamentum ad terminum non videtur necessaria noua relatio, quia cum tota hæc entitas se habeat vniformiter ad aliam non videtur sufficiens fundamẽtum, vt duas relationes ibi intelligamus, & per hoc processus tollitur in infinitũ, quanquam non videam demonstrationem contra processum in infinitum harũ formalitatum, quæ potius sunt fundamenta modi intelligendi, qui processus licet non realiter distinctarum, non negatur à Scoto. Solum restat locus S. Tho. explicetur, in quo tantum vult inter duas relationes si quis nouam relationem intelligat esse relationem rationis, ne in infinitũ eas multiplicet, sed patet ex dictis, de relatione vero creaturæ ad Deum, si vna est relatio substantiæ, & relationis erit, vt ad causam relationis, sed de hoc infra, Vtrum sit prædicamentalis?

ARTICV. IIII. & vltimus.

Vtrum relatio Dei ad creaturas sit realis ex tempore?

OMnes conueniunt quod creaturarum ad Deum relatio realis est, sicuti & scientiæ ad scibile, tota autem controuersia versatur in explicanda relatione Dei ad creaturas, quam esse realem plurimi auctores probant. Gregor. in 1.d 3. Palat. d. 30. q.1. Marsil. & refert omnes Nomin. d.28. imo Souz. 5. Metaphys. q.25. solutione ad 4 relationẽ dominij Dei ad creaturas ponit realem, conformiter ad illud, quod supra dicebam relationem dominij fundatam in entitate reali esse realem.

Sententia Gregor. & aliorũ.

Primo, nam mouẽtis ad motum est relatio realis: est autem Deus primũ mouens immobile creaturarum, ergo refertur relatione reali ad creaturas. Confirmatur, quia secundũ multos, & nos supra relatione reali Christus refertur ad matrem, imo ex tempore etiam aliunde fit humanit. tem. nec per hoc Deus est mutatus, ergo etiãsi eius relatione reali ad creaturas re-

1. Argu.

ferat ur ex tempore nõ mutaretur, ergo dicendum est quod refertur. Secũdo, Cõs, scientię ad scibile ponũt relationẽ realem, cõstat autẽ q̃ in Deo est scientia omnium creaturarũ, ipsaq; sunt obiecta illius, ergo refertur ad illas relatione reali Confirmatur, quia cœlo ad inferiora, quamuis ab illis nõ depẽdeat, datur relatio realis: ergo & Dei ad creaturas. Tertio, nõ creare, &c. perfectio est Deo adueniens ex tempore, nec per hoc mutatur, ergo minus mutabitur relatione reali ad creaturas ex tempore. Confirmatur quia denominatio realis est à forma reali: Deus autẽ realiter dicitur Dñs, ergo hac relatione reali dominij.

2. argu.

Confir.

3 Argu.

Confir.

4. Argu. Quarto & vlt. quia cũ hoc album, v. g. alteri de nouo aduenięti refertur, nulla mutatione facta in primo albo refertur, ergo etiã si Deus per creaturarũ productionem de nouo referatur ad illas realiter, non sequitur aliqua mutatio illius.

1. Cõcl. Relatio Dei ad creaturas solũ est rationis. Probat. Confir.

Prima conclu. Deus nõ refertur ad creaturas relatione reali, sed solũ relatione rationis. Proba. quo ad vtrãq; partem. Nã vel ille modus quo ex tẽpore se habet aliter ad creaturas: est ens rationis, & sic habeo intentũ, vel est ens reale, quod cũ sit ex tempore erit in Deo, & nõ erit Deus, quod est plusquam falsum: ergo non refertur relatione reali, sed rationis. Confirmatur, quia illa relatio realis, vel est creator vel creatura: ergo non est ens reale, nõ creator, quia ex tempore, nec creatura, quia sic cũ Deꝰ referatur ad omnes creaturas etiã alia relatione deberet respicere illã, de qua rursũ inquiro, an sit creator, vel creatura? Et iterũ redibit argumentũ vsq; in infinitũ, quod videtur absurdũ ponere, & hoc iudico maximum argumentum pro hac sententia.

Confir. Confirmatur ratione alia. quia sequeretur q̃ si talis relatio esset realis, q̃ aliquod accidẽs inhæreret Deo, nã dicta relatio potest inesse & nõ inesse Deo talis Dei substantia, & essentia: ergo est accidens illi inhærens, quod natura ipsa abhorret. Secũda pars probatur, Deus refertur relatione dominij, & causæ & non relatione reali, ergo rationis. 2. Concl. Nihilominus dicitur Deꝰ realiter Dñs ab illa relatione rationis, &c. Patet colũna dicitur realiter dextra, vel sinistra, & homo realiter, & verè dicitur cæcus, & inops relationibus rationis, & denominatione extrinseca: imo Petrus realiter, & formaliter dicitur idem sibi à relatione rationis, ergo & Deus, & c. dicitur realiter dñs à tali relatione rationis.

2. Cõcl. Probat.

Aduerte tamen q̃ licet aliqui, contrariam sententiã periculosam, & temerariã vocitent, tamen hoc non ita aperte vrget contra eos, & nos qui relationem realem idem prorsus penimus cũ fundamento. ex quo nõ sequetur aliqua mutatio realis in ipso Deo immobili facta: tũ propter argumenta facta, tũ etiã quia hactenus aliqua relatio est rationis quia vel habet esse obiectiuũ purè extrinsecum, vt animal est genus, vel quia solũ extrinsecè denominat, vt visio parietẽ, at relatio realis profecto in re nihil aliud est quam v. g. mea albedo in re, quæ posito termino cõcernibilis est, vt similis vel dissimilis ad illũ absq; mutatione reali. Est enim relatio realis conceptus Metaphysicus rei, non Physicus, & materialis, qui tantum distinguitur per intellectum: sic namq; prædicamenta distinguuntur, vt supra dixi, & dicunt omnes, quod quidem ponere in ipso Deo nõ esset aperte ponere mutationem in tempore, sed termino posito, id est, creaturis factis, Deum ipsum concepibilem esse vt dominum, & causam esse illarum.

Nota.

Tamen propter alia argumenta op positum iudico certius, vnde do quendo cum multis. Ad primum respondetur, quod quando mouens ad motum sunt

Soluuntur arg. Ad 1 respondet.

Ad confirmat. sunt eiusdem ordinis relatio est realis inter vtrũq; secus quãdo sunt alterius ordinis, vt est Deus & creatura.

Ad confirmationem ex dictis patet quod filiatio fundatur in essentia generabilis filij, modo explicato, & ita sicuti per assumptionem humanitatis ad subsistentiam verbi, quia humanitas non se habet vt actus, vel vt informans illum, non fuit mutatus Deus, sed solum illum sunt entia in vnione personali, nec per relationem realem ex tempore in humanitate fundata, sequitur ipsum mutari.

Ad 2 respondet.

Ad secundum, scientia Dei causa est effectrix creaturarum, quæ sunt scibilia, at scientia nostra è contra effectus est scibilis, modo explicato, vnde ratio non currit.

Ad confirmat.

Ad confirmationem, licet cœlum non pendeat ab ipsis inferioribus, cum hoc tamen sunt eiusdem rationis, tã quantitas illius, quàm actiones extrinsecæ, quàm quantitas nostra, & actiones nostræ: in quibus duobus, relatio realis fundatur ex dictis, quod in Deo ponere, absurdum est.

Ad 3. respondet.

Ad tertium, post plures solutiones vltimo Mayrael respõdet, vbi supra, quod creatio actiua, & est ipse Deus, ponitque perfectionem in illo, sed ab æterno: at passiua creatio potius est creaturarum perfectio, in ipsoque tãtum, est ens rationis: sed de his latius alibi.

Ad confirmat.

Ad confirmationem, denominatio absoluta realis a forma est realis semper, at realis denominatio relatiua bene fit à forma rationis, vt dixi multoties.

Ad vlti. respon.

Ad vltimum positione alterius albi hoc album profecto licet non muterur mutatione absoluta, bene tamen mutatione relatiua, aliter enim se haberet hoc album, nũc quam prius: quod etiam in Deo non est ponendum.

CAPVT VIII.

De Qualitate, & Quali.

QValitatem verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autem qualitas ex hisce, quæ multis modis dicuntur. Atque vna quidem species qualitatis, habitus, dispositioque vocetur.

Differt autem habitus à dispositione: nam magis permanet, atque diuturnior est. Tales sunt ipsa scientia, & virtutes. Scientia namque ex eorum numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur, etiam si quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio, vel à morbo, vel à re quapiam alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, temperantia, & quæcunque tales, haud facile dimoueri, mutarive videntur.

Dispositiones autem eæ sunt, quæ faciliter dimoueri, mutariq. possunt, vt caliditas, frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facile quoque mutatur, ex calido frigidum subiens, & ex valetudine morbum: & in cæteris etiam simili modo. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem, versa iam in naturã

fit,

sit, dimouerique nequeat, aut summa cũ difficultate mutari possit, quam quidem hac ratione quispiam habitum tam nuncupauerit.

¶ Patet autem, ea homines habitus dicere velle, qua sunt diuturniora, neque dimoueri facilè possunt: eos enim qui scientias non ad modum tenent, sed eas amittere facile possunt, habitum habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deterius, meliúsve dispositos videant. Itaque sic à dispositione habitus differt, vt illa facile dimoueri possit: habitus autem diuturnior sit, & cum difficultate moueatur.

¶ Sunt autem habitus quidem, & dispositiones verò haud necessario habitus sunt. Qui namque habent habitus, ij aliquo modo etiã disponuntur: atqui disponuntur, ij non omnino & habitus habent.

Text. 2. *Tex 2. Aliud tamen qualitatis genus, quo ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea quæ per potentiam naturalem, impotentiamve dicuntur. Non enim quicquam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facile quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugilatum, cursumve apti dicuntur, ideo non quasi rerum earum facultatem iam aliquam tenent, seu tantum quia naturalem, aut vim, aut imbecillitatem facile aliquid facien di habent: sic apti sanitati, quia vim naturalem haud facile obnoxiam: morbidi contrà, quia obnoxiam facile, seu quia vi non facile obnoxia careat, dicuntur. Eiusdem generis est & durum, ac molle. Durum enim ex eo dicitur, quia potentiam habet, vt non facile diuidatur: molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam.*

Text. 3. *Tertium qualitatis est genus, qualitates passiua, ac passiones, quæ quidem talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis caliditas præterea, frigiditasque, & albedo, atque nigredo.* Text. 3.

¶ Has igitur qualitates quidem esse perspicuum esse videtur. Ea namque quæ hac susceperunt, qualia sane dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinem suscepit: & corpus etiam album, quia suscepit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur.

¶ Qualitates autem passiua dicuntur, non idco quod ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt: neque enim mel ex eo quia passum aliquid est, dulce dicitur, neque ceterorum talium quicquam: similiter & caliditas, & frigiditas, nõ ex eo passiua qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperunt aliquid

passa sunt: sed quia quaque qualitas dicta, passionibus in sensibus est efficax. Dulcedo namque passionem quandam in gustu facit, & caliditas in tactu: cæteraque simili modo. Albedo autem & nigredo, cæterique colores, non eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ.

¶ Nam quod per passionem mutationes complures colorum fiant, certum est. Puduit enim quempiam, atq; erubuit: & timuit quispiam, atq; palluit. Quare si quispiam etiam natura talium passionum, incertis aliquid habuit, similem colorem, verisimile est illum habere. Quæ namque nunc dũ pudet, aut positio circa corpus emersit, eadem & in naturali constitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat.

¶ Quæcunque igitur affectionum talium initium ab aliquibus sumpserunt passionibus quæ permanent, cum difficulateque dimouẽtur, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in naturali constitutione pallor, aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nã circa eadem quoque dicimur quales: siue ob diuturnam morbum, aut colorem hæc eadem accidentia, modo non facile dissoluantur, aut per vitam permaneant, qualitates sane passiuæ, & ipse dicuntur, cum hisce similiter quales dicamur. Quæ vero ab hisce fiunt quæ facile dissoluũtur, passiones dicuntur, non qualitates, non enim per hasce quales dicuntur: neque enim erubescens, ob verecundiam rubeus: neque pallens, ob timorem pallidus appellatur: sed aliquid passus potius dicitur esse: quare passiones hæres, & non qualitates dicuntur.

Similiter & in anima qualitates passiuæ passionesque dicũtur. Quæ enim in generatione continuo à passionibus quibusdã ipsa quæ sine difficultate dimoueri non possunt, sunt orta, qualitates dicuntur. vt insania, iracundia, & quæ sunt similis generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur: vt iracundi, atque insani. Similiter & quæcunque mentis egressiones non naturales, sed à quibusdam alijs casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnimo immobiles sunt, qualitates itidem & hæc dicuntur, quippe cum hisce quales dicantur. Quæ vero ab hisce fiunt quæ facile dissoluuntur, atque expirant, passiones dicuntur: velut si turbatus quispiam, iracundior fuerit: non enim iracundus dicitur, qui talis in perturbatione iracundior est, sed potius aliquid passus dicitur esse, quare passiones talia non qualitates dicuntur.

Tex. 4. Tex. 4. Quartum qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnũquodque est forma: & insuper rectitudo, & curuitas, & quicquid est hisce simile: horum enim vno-

quo-

quoque quale quippiam dicitur. Ex eo namque quia triangulus, aut quadratum quippiam est, quale quid dicitur: & quia rectum idem idem est, aut curuum, forma etiam quodque dicitur quale. Rarum autem, & densum, & asperum, atque lene, quale quidem significare quid videbuntur: a qua tamen diuisione remota esse videntur: partium enim potius positionem videntur quandam significare. Etenim densum quidem ex eo quippiam est, quia partes ipsius sibimpsis propinquæ sunt: rarum autem ex eo, quia à sese distant: lene etiam est ex eo, quia rectæ partes sunt sibi: asperum vero ex eo, quia quædam partium eminentes, quædam humiles sunt. Atque forsitan quidem, & alius quispiam qualitatis modus videbitur esse: qui tantùm maximè dici soleat, tot fore sunt.

Tex. 5. Text. 5. Ea igitur quæ diximus, sunt qualitates, vt patet. Qualia vero sunt ea, quæ denominatiue ab ipsis, aut alio aliquo modo dicuntur. In plerisque igitur, quim potius fere in omnibus, denominatiue dicuntur: vt ab albedine albus: à Musica Musicus, & à iustitia dicitur iustus, & in cæteris simili modo: sed in quibusdam ex eo, quia non sunt nomina in qualitatibus posita, non fit, vt ab ipsis denominatiue dicantur: vt aptus ad lustiam, aut ad cursum, qui quidem naturali potentia talis dicitur: à nulla quali tate dicitur denominatiue. Potentijs enim hisce quibus ij quales dicuntur, non posita nomina, sicut artibus, quibus militares, aut cursores ob dispositionem dicuntur, sunt. Militaris enim dicitur ars, & cursoria, atque ab his ij qui disponuntur denominatiue dicuntur. Interdum etiam est positum & qualitati nomen: non tamen id quod ipsæ quale dicitur, nomine illius denominatiue dicitur. A virtute namque honestus quispiã dicitur, ex eo sane, quia virtutem habet, sed non denominatiue dicitur à virtute. Non tamen in multis id ipsum fit. Ea igitur qualia dicuntur, quæ à dictis qualitatibus denominatiue, aut aliquo alio modo dicuntur.

Tex. 6. Atqui contrarietas in Tex. 6. qualitate esse videtur: iustitia nãque contrarium est iniustitia, & albedini nigredo, & cætera eodem modo. Et etiam quæ ab ipsis qualia dicuntur, contraria esse videntur: vt iniustum iusto, & nigrum albo. Non tamen in omnibus hoc esse videtur. Flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contrarium. Ad hæc. Si contrariorum alterum qualitas est, & reliquum omnino qualitas erit. Hoc autem ita esse patet ex singulis prædicamentis: nam si iustitia contrarium est

iniustitia, atque iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam caeterorum praedicamentorum, neq. quãtum, neque ad aliquid, neq. vbi, neque aliorum quicquam omnino, nisi qualitas iniustitia, accommodatur. Eadem in caeteris quae sunt in qualitate contraryis dici possunt.

Tex.7. Text.7 At vero qualia ipsa gradus suscipiunt: ac magis talia, minusve dicuntur: ea bum enim alium alio magis, minusve dicitur: & iustum ita magis, minusve. Et ipsa etiam intensionem suscipiũt: fit enim vt album albius se euadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videntur. Nam dubitauerit quispiam, si magis, minusve iustitia dici possit, & de dispositionibus etiam caeteris simili modo. Sunt enim qui talibus contendunt: iustitiam namque, aut iustitia, aut sanitatem, sanitate magis, minusve dici debere: haud omnino dicunt. Sed aliud sanitatem, iustitiamve, aut Grammatice, aut id genus dispositionem magis, aliud minus habere, concedunt admodum. Atta men ea quae hisce qualia dicuntur, gradus sine cõtrouersia suscipiũt, magisque talia atq. minus dicuntur. Iustior enim, & sanior alius alio dicitur, & in caeteris simili modo. Triangulus autem, & quadratum, caeteraq. figura, non videtur talem conditionem subire: nã ea quidem quae trianguli rationẽ, circulique suscipiunt, trianguli similiter, aut circuli sunt omnia. Eorum vero quae rationem hanc non suscipiũt, nihil alio magis, minusve tale dicetur: non enim quadratũ magis quàm altera ex parte longius, circulus est, quippe cum neutrum circuli subeat rationem: atque simpliciter, si non subeant propositi rationem, alterum altero magis tale, minusve minime dicetur. Non ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia, minusve dicantur.

Tex.8. Text.8. Eorum igitur quae dicta sunt, neutrum proprium qualitatis esse videtur: similia autem, dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiam cuipiam nulla alia profectõ ratione esse videtur, quam ea qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc ipsa simile, atque dissimile dici.

Tex.9. Tex.9. Non autem perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes, complura eorum quae sunt ad aliquid cum qualitatibus ipsis enumerasse. Habitus enim & dispositiones ad aliquid esse dicimus. Etenim in omnibus fere talibus genera quidem ad aliquid esse dicuntur: singularium vero nihil. Scientia namq. quae quidem est genus, hoc ipsum quod est alicuius dicitur esse. cuiusdam enim scientia dicitur: singularum vero scientiarum nulla idipsum quod est alicuius dicitur

citur esse: vt Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, neque musica cuiuspiam musica: nisi generis ratione ad aliquid, & ipsæ dicantur. Grammatica enim alicuius scientia dicitur, non alicuius Grammatica: & musica, cuiusdã scientia, non cuiuspiam musica. Quare singulæ non sunt, vt patet, ad aliquid: at quales singulis his dicimur, quippe cum & has ipsas habeamus. Scientes enim ex eo dicimur: quia singularum aliquas scientiarum habemus. Quare singulæ erunt qualitates, quibus & quales, qui eas habent, dicuntur. At hæ non sunt ad aliquid, vti diximus. Præterea. Si quid idem, & quale, & ad aliquid sit, in vtrisque ipsum generibus colligi, enumerarique, haud absurdum erit.

Summa Textus.

PRimò, descriptionẽ ponit Qualitatis, & eius species, Secundò, Qualis, & tres proprietates, Tertio, tollit dubium. Qualitas est secundum quam dicimur quales: prima species est habitus, & dispositio: secunda, naturalis potentia, vel impotentia: tertia, passio, & passibilis qualitas: quarta, figura & forma.

Quale est quod à qualitate quomodolibet denominatur. Prima, proprietas est habere contrarium. Secunda, proprietas est suscipere magis, & minus. Tertia, maximè propria (illæ enim non omni qualitati conueniũt) est, vt secundum eam res dicantur similes vel dissimiles.

Obijcit quomodo habitus, & dispositio sint hic positi, & in prædicamento relationis? Respondetur primò in genere esse ad aliquid, scientiam habitũ, &c. non in specie, vt Physica. Secundò. Resp. qualitatẽ hic poni: relationem verò quam habet ad obiectum in prædicamento relationis.

Annotationes circa literam.

BReuiter, non dubito de modo procedendi Aristot. in hoc & sequentibus capitibus, cum comperturn sit qualitatem præstantiorẽ esse alijs rerum generibus. Cur autẽ inferi batur hoc caput, de qualitate & quali, non est certum: quidã vt Boet. & alij mon. tribuunt hoc vitio scriptorum: sed quia tã antiqui, vt D. August. Simpl. & Porphy. quam Peoterici omnes sic leguntaliter dico, quod Aristot. ex proposito hoc fecit, volens hoc peculiariter agere de abstracto, id est, de qualitate, & de concreto, id est, de quali huius generis, quia antiqui dubitabant an secunda proprietas huius generis abstractis conueniret vel concretis.

Secundo notandum, nomen qualitatis esse analogum, nam ex 5. Metaphy. tex. 19. sumitur pro differentia, vel forma substantiali, & pro omni forma accidentali, & pro vltimo huius prædicamenti specialiter, non distinxit vero hic nomen, quia supponebat cognitionem formæ, & aliorũ de quibus, vt notis in metaphysica meminit, nec fuit hic necessarium, quia hæc tantum dicitur absolute qualitas, non illæ, ante cuius definitionem ait hic dici multipliciter, vt 7. Physic. de omni genere, quia habet multas species, vt bene Albert. Boet. & alij.

Vltimò notandum, circa vtranque solutionem obiectionis Aristotel. in prima velle vocem generica, vt scientia, connotare relationem præ-

dicamentalem, non verò nomen physica, & ex libera impositione, & casu: secunda verò est de re ipsi licet, qualitatem, quæ est scientia hic poni, relationem quæ eam consequitur, in prædicamẽto relationis, de quo præter alios Caiet. hic Alex. & Simpl.

QVAESTIO. I.

De essentia, speciebus, & proprietatibus qualitatis in communi.

Disponitur quæst.

QVarum præcipuum locum inter omnia decem genera, qualitas obtinet, vt supra in antepræd icamentis dicebam, estque eius contemplatio nimis grata, & multo magis perspicua, de qua septem sunt videnda: primo. de eius definitione: secundo, de prima specie: tertio, de secunda specie: quarto, de tertia: quinto, de quarta: sexto, de sufficientia & ordine dictarum specierũ: septimo & vltimo, de proprietatibus qualitatis qualiter illi conueniant ab eaque originentur.

ARTICVLVS. I.

Vtrum definitio qualitatis ab Arist. data, bona sit.

Arg. 1. MVlta videntur probare esse malam istam definitionem: primo, quia illa definitio qualitatis omni formæ videtur conuenire: ergo non est optima definitio.

Arg. 2. Secundo, quia committitur circulus, dum per qualitatẽ quale, per quale qualitas definitur, maximèque nullũ eorũ sit nobis notũ: ergo nõ est bona.

Not. 1. Notandum primo, bene Recentiores, & alios dicere, quod licet Arist. dicat qualitatẽ esse qua dicimur quales, non latere mysterũ, quod qualitas in singulari, dicimur in plurali sit, nam definitiones absoluuntur à numero, id est non attenditur, numerus, sed vnus numerus pro alio ponitur, ac si dicat, à qua dicitur aliquid quale, nec est mysteriũ. Alber. vult, quod sit prima persona. D. Boet. vertit in tertia, & vt habent Recentiores, sic habetur in Græco: sed non attenditur etiam, quod prima vel tertia persona ponatur in definitione, etiã qualis dicitur esse, quod à qualitate denominatiuè dicitur, vel quomodolibet aliter, quia sunt aliqua alia, quæ defectu nominũ non habent cõditiones omnes denominatiuorum, vt virtus, & studiosus, vide quæ dicta sunt cap. 1. ante prædicamentorum.

Nota 2. Nota secundò, difficile esse in quo consistit essentia huius generalissimi explicare: nam quod aliqui dicũt esse determinationẽ, modum uè accidentalem, substantiæ, videtur conuenire, stare, vbi, stare, iacere, aliquibus accidẽtibus, nec quod alij dicunt qualitatẽ esse accidens ex parte formæ, quia et actio est accidens ex parte formæ, & vbi naturale: definitio autẽ Arist. potius videtur ostendere differentiã cõcreti, & abstracti ratione dicta Notabili. 1. circa literam qualitatis.

Quæ sit essentia qualitatis. Dices, quę est ergo essentia qualitatis? respõdetur licet à priori, & in se nescia mus tamẽ hoc videmus, q̃ quantitas, vel alia accidentia non denominant absolutè quale, vt accidentia huius generis, vt bene ex Albe. Recentiores, & alij, quia communi hominum sensui, & loquutioni subest, vna ratio, quæ est qualitas, quam in se bene nescimus, nec Aristo. docuit & fortè nesciuit, ob quod non est accusandus, & ex hoc patet ad primum datam de-

Resp. ad scriptionem ex hoc cõmuni hominũ sensu

sensu, nam licet definitio Aristotelis detur per effectum, vt qui cæco diceret lucem esse actum lucidi, parum nobis illa ratione prodest, nisi ob hãc communem æstimationem.

Ad. 2. Ad secundum, non est circulus, nam qualitas per concretum quasi per effectum aliquantulum notiorem describitur, nam multi nescunt album, albedinem discernere nescientes, rursumque nonnihil declarata qualitate per eam quasi per causam formalem declaratur quale, vt à priori.

ARTICVL. II.

Virum habitus, & dispositio distinguantur specie?

Sentent. negat. NEgat Hammo. Alber. D. Boet. Porphy. & Antiqui, quos sequũtur Lobanien. Titelman Villalpandeus, & alij. Primò, quia Aristotel. vtranque vocat vnam speciem, ergo de mente Aristot. non distinguuntur. Secundo, quia ex Aristotele hic habitus est dispositio, vna autẽ species nõ est alia in abstracto. Tertiò, quia dispositio firmiter radicata videtur ex Arist. habitus. Quartò quia facilè, vel difficile mobile, quas differentias ponit Arist. inter illas species videtur accidentales, & se habere vt calorem vnius speciei intensum & remissum, parùm vel multum radicatum.

Nota. 1. Pro explicatione, nota primo, ex Hammo Simpl. & alijs. has quatuor species esse subalternas, ideoque ab Aristot. nunc dici species, & nunc genera, tamen circa primam, licet particula, habitus multipliciter sumatur, de quo ex Aristot. hic, & S. Thom. 1.2. quæst. 49 nunc tamen sumitur pro qualitate difficile mobili, quæ bene vel male disponit subiectum, modo dicendo. Dispositio verò, quæ etiam multis modis vsurpatur. hic accipitur pro qualitate facilè mobilis, quæ bene, vel male disponit subiectum.

Secundo, nota ex Hammo. quod vt particula, nomen, sumitur pro omni parte orationis, & speciatim pro parte, quæ est nomen distincta à verbo, ita dispositio, & sumitur vt commune ad habitum, & dispositionem speciatim sumptas, & speciatim pro qualitate facilè mobili, quæ distinguitur ab habitu, vt vna species ab alia, ita vt habitus & dispositio sint duæ species sub dispositione sin communi. Idem dicendũ de superficie, vt communis ad locum, & superficiem, vt habes secundis commentarijs. c. de quantitate, quæst. 2. & primis Sũmul. cap. de suppositione, quod de suppositione impropria, & materiali impropria, vide ibi.

Tertiò, nota ex sancto Thoma. 1. 2. quæst. 49. articulo. 1. nomen habitus vel dispositionis adhuc sumi duplici ter primo, pro qualitate facili, vel difficili mobili ab extrinseco, vt ex diuturnitate temporis, quod Caietanus vocat quoadmodum, & sic secundum modum sunt differentiæ accidentales: secundo, per se ab intrinseco facili vel difficili mobili, quod Caietanus vocat quasi essentiam, vt scientia, quæ causatur ex causis evidentibus, & per consequens difficile dimouetur: Ephymera verò in sua specie habet causas facilè mobiles, & hoc secundo modo dicunt differre specie, habitus, sic difficile mobilis, & dispositio facile mobilis. S. Tho. supra articulo secundo, ad tertium. Magister Soto Canter. Caietan. nam est differentia per causas per se speciei cum scientia remissa, sic sit difficile mobilis, quamuis ab extrinseco quoadmodum, sit facile mobilis, in hac quæstione, bene M. Soto hic opinionem negat est. habitum, quicquid Villalpand. 1. Poster. dicat quia

topica ratione fortiore diuellitur: quare notitia, & actus appetitus non erunt habitus, quia de se transeunt facilè, Ptisis verò si sit specie distinctus morbꝰ, ab intrinsecò difficile mobilis intrinsecè est habitus, si sit calor radicatus dispositio est intrinsecè, habitus verò quodammodũ. Dico tamẽ vt propriè cum cõmuni vsu loquamur facile, & difficile mobile, relatiuos dicere conceptos, vt magnum & paruũ, nam difficile mobile respectu illius, respectu fortioris agentis facile mouebitur, vnde hic non distinguitur specie.

Confirmatur: nam aliter virtutes morales, quæ ab Arist. radicatæ dicuntur habitus, non essent habitus cũ contrarijs actibus, diuelantur facile per se.

Confirmatur secundo: quia quod Sanctus Thom. vocat difficile mobile per se, tantum est carere contrario expulsiuo, vt scientia comprehẽsa, & non esse vim naturalem physicè destructiuam habitum infusorum fidei, spei, &c. Et oppositò modo propriùs sumitur ab Antiquis citatis, & ab Scoto, facile & difficile mobile, vt sunt differentiæ accidentales, quia tantum modo quo sumitur à S. Tho. patenter distinguuntur specie.

Respondetur ad primum tantum velle Aristotelem vtrumque in vna communiori specie conuenire.

Ad secundum, dispositio cum prædicatur de habitu sumitur communiter ex Notab. 2.

Ad tertium respondetur, quod vt scientia imperfecta quoadmodum est dispositio, ita dispositio radicata, quoadmodum est habitus.

Ad quartum patet ex dictis, quomodo sint accidentales, & quomodo essentiales differentiæ definitiones Arist. de habitibus, & earum declarationes, quomodo in subiecto sit habitus, &c. petunt specialem tractatum de habitibus, de quo in Phisic. vide Sanctum Thom. 1.2. supra distinctionem primæ & secundæ speciei, art. 3.

ARTICVL. III.

Vtrum naturalis potentia, & impotẽtia distinguãtur specie?

NOta primò, Aristot. in Metaphy. c. de qualitate non meminisse huius speciei, quia vt bene M. Soto ex Albert. & alijs parum antea de ea meminerat, nec in physicis eam numerat. lib 7. quia non acquiruntur vera alteratione patientis: Cõsidera tamen quod hic impotentia, non sumitur priuatiuè hic, quia poneretur tantũ reductiuè, sed vt dicit quid positiuũ, de quo statim.

Secundò nota, potentiam dici ab Aristot. aptitudinem ad facile aliquid faciendum, vt vis motiua, vel fortiter resistendum, vt duricies, impotẽtia verò aptitudo ad facile patiendũ, vt mollities, vel difficulter resistendũ, communiter verò M Soto, Titelm. & alij dicunt differre specie, sed durum & molle, quæ Aristot. hic vocat potentiam & impotentiam, proculdubio tantũ differunt, vt albedo intensa, & remissa, secundum magis, & minus in eadem specie, molle enim est parum durum. Item sanatiuũ, & ęgrotatiuum à natura robusti, scilicet & debilis, tantum differunt, quia vnus perfectiorem potentiam habet alio in eadem specie, & tamen Aristot. vnũ potentiam, & aliud impotentiam vocat: distinguentur tamen specie, potentia actiua & passiua vel receptiua, specierum, & quantitas, vt receptiua potentiæ accidentium, diuisibilis & mensurabilis, quod modum habet potentiæ passiuæ.

In quo verò distinguatur hæc species

Distinct. specierum.

cies à prima specie communis sententia cum S. Tho. respondet, quia ista dicit principium operandi: prima vero determinat, ad bene, vel male esse rei: quod quia impotentia operatiua est bene, vel male operari, habitus dũ ad id determinat, determinat ad bene vel male esse potentiæ. Cui videtur obstare, quod omnis qualitas videtur bona, vel mala naturæ, vel supra naturam, vt habitus infusi, qui in hac specie ponuntur: ergo, & omnis qualitas, cadit sub prima, tamen quia aliqui Theologi cum Scoto, ponunt habitus indifferentes ad bene vel male erunt, etiam secundæ speciei, tum etiam, quia ratio habitus in communi, nec est ad bene, nec ad male, sed indifferens: & perfectissima potentia vi sua est ad bene operandum, cum sit secundæ speciei. Existimo autem rationem secundæ speciei consistere in hoc quod est qualitas, quæ est principium operationis: hæc enim est vnica ratio, non tamen potentijs, sed habitibus, speciebus sensibilibus vel intelligibilibus, conuenies vniuocè: ratio vero primæ speciei, vt explicetur.

Aduerte naturam creatam inter alia hanc habere imperfectionem, vt sine accidentibus mutila sit, & imperfecta: qualitas ergo quæ eam complet, & quasi consumat, est prima species, quæ ideo dicitur esse ad bonum, vel malum naturæ, quia est dispositio bene, vel male eam complens, vt sanitas bene, ægritudo male complet esse rei: habitus complent potentias imperfectas sine illis, præterea etiam ratione, quam habent principij actiui, rem in suo genere absoluunt, & perfectã reddunt, vt sit ad operãdum facile: actiones etiam vltimæ sunt perfectiones, sine quibus non erat in esse potentiali, & imperfecto, habitus autem indifferentes, & plerique nequeant dari, de quo 1. 2. q. 18. artic. 9. & Duran. in 2. d. 40. q. 1. cum Aristot. 2. de cæl. 2. Aethicor. potentiam esse, qua possumus, habitum, quo bene vel male, & licet dentur, erunt indifferentes ad bonitatem vel malitiam moralem, nam ipsum facilitèr operari, dum non sit ad malum, bonum est naturæ, & ratio similiter generica habitus, & actus in specie indifferens, vt voluntas bonum est naturæ, & est indifferens ad bonum, vel malum. Vtde aliæ qualitates licet sub alijs formalitatibus sint alterum speciei erunt primæ, in quantum modo dicto sunt ad bonum, vel malum naturæ, etiam si bonum sit supra naturale, vt virtutes Theologicæ fides, spes, &c. licet ratio principij operatiui, quã habent, sit secũdæ speciei, & per hæc patet ad argumenta.

Ex dictis tamen videtur dubium, Dubium
Vtrum calor sicut pertinet ad secundam speciem, vt conseruatiuum bonumque naturæ, sic pertineat etiam ad secundam, vt caloris productiuum, & color vt productiuus, species, &c. alij negãt, 3 quia volũt tantum potẽtias per se, ideò esse ad operandum ordinatas hic poni, sed cum verè sint principia productiua, hæc ratio hic ponetur maximè cum Aristot. nomen potentiæ ad durum, & molle extendat, verum tamen est id nomen his quæ, per se primò sunt ad operandum, vt intellectui, voluntati, visui, &c. proprijs finè conuenire. 3 Mercat.

Secundò est dubium, quia Aristot. vocat hanc speciem naturalem potentiam, ergo habitus acquisiti etiam vt operatiui, non erunt in ea, sed videntur rejici ab ipso Arist. Respõdetur quanti vult id quod potissimè ponitur hic esse naturales potentias, quæ sunt prima principia accidentalia operationis, vt intellectus, &c. tamẽ cum etiam acquisita principia operandi vt species, & habitus, imo characteres Baptismi, Confirmationis, & ordinis, vt vult. S. Tho. 3. p. q. 63. & alij vniuocè conueniant in generica ratio- Dub.

rationis operatiui hoc patiantur, maxime, quæ esse tales vel aliquis non accidentale est principio operanti.

Nota. Vltimo Nota famitatem, et ægritudinem dicuntur permanentum, contonum, vel distonam naturæ, quia aliqui dicunt formaliter esse simplicem qualitatem ex alterationis resultantem, & sic clarè est ens per se; Si vero sint formaliter aliæ qualitates in talibus vel talibus gradibus vel est vna cõplexa dispositio, non faciens vnũ per se, vel potest dici esse, & habere hanc rationem entis per se, quia eam qualitates sunt naturaliter ordinatæ ad conseruationem substantiæ faciunt vnam connexam dispositionem, in eo genere dispositionis, ægritudo etiam sic se habet quia dispositio destructiua vnius dispositionis est ad productionem, & conseruationem alterius, & hoc videtur conformius Arist. qui hic ponit eam speciẽ qualitatis & S. Tho. 1.2 q. 49. art. 1. & alij de hoc tamen ex professo dicã, vbi de temperamento agamus.

ARTICVL. III I

Verum passio, & passibilis qualitas differant specie?

BReuiter tantum quo ad præsens Nota q passio multi, liciter dicitur primo proprietas rei, secundo receptio causatus accidentis maxime è contra naturã subiecti, vt caloris in aqua & specialiter receptio actus vitalis, vt visionis, tertio pro motibus appetitus, vt odio amore quarto pro sensibus qualitate, & sic sumitur à S. Tho in 4 d. 4. q. & articulo primo ex Aristotel. 7. Metaphysic. & Scoto hic, & ex definitionibus, quas afferunt Lobamen. quæ qualitas si habeat esse permanens, vt pallor ex ægritudine passibilis, vel passibilis qualitas dicitur, si fluens vt breuis rubedo ex verecundia orta passio dicitur vnde cui dentur inferri non distingui specie, cum natiuus pallor sit passibilis qualitas, fugitiuus verò ex metu fit passio, quæ duratione tantum differunt, & causa efficienti, duratio autem & causa non mutant speciem, vt patet in homine genito, vel creato, qui habet diuersas causas & tamen sunt eiusdem speciei.

Secundo, aduerte, quod cum passio sit eiusdem speciei cum passibili qualitate, & species sit quantitatis. quid dicatur è est qualitas Arist. vero hic tantum vult communiter à passione non dicto separari aliquem quasi abstrahere, vt aliquem V.g. sed pallere, nõ quia verè non sit qualis sed quia transiens qualitas communiter apud nos non denominat.

Sed dices, cur dicuntur passiones, vel passibile qualitates illæ? Respondetur quod Aristoteles rationem reddit de colore, quia fit ex passione tertio modo, quę est frequentior accepti, vt ex metu pallor: calorem verò & saporem passionem sic vocat, quia causant passionem, & Caietanus bene (ne sit æquiuocatio) passionem intelligit, eodem enim modo tristant hæc, vel delectant: & vt patet in text. & dicunt Lobamen. Aristot. nõ reddit essentiam huius speciei, sed causam nominum: essentia enim est distincta, & cum sensibiles qualitates has excitent passiones, & manifestẽt, merito sic vocantur, & licet color (de quo in philosophia modo ioi explicando) delectet, quia tamen dubium erat num color id faceret, produceretque species, vel visus, radiorum extra missione (de quo hic & nos secundo de anima) clariorem dedit nobis rationem.

Quarto nota, q nomẽ passilis qualitatis

tis non sumitur pro potentia passiua: hæc enim est secundæ speciei, nec vt Cicero dicebat pro dolore portabili: sed pro qualitate, quæ est causa, vel effectus passionis tertio modo, permanens tamen, nam si transiens sit, vt passio pro receptione in fieri, passio nominatur: de passionibus verò ipsis, vt metu, odio, &c. Recentiores innuunt, quod Arist ponit in 3. speeie, Titelman intellectiones etiam, & sensationes ponit in illa obanien. tamē labe. & Sonz. in prima specie, vt nos nec planè apparet, quæ communis ratio sit his, & sensibili qualitati, quæ à Sancto Thoma, Scoto, & alijs, est tertia species, causare enim commotionem sanguinis, ruborem, &c. potius est formalitas secundæ speciei. Existimo ergo (vt patet in tex. Arist.) affectiones has appetitus permanētis, vt in iracūdo, dispatib les qualitates, raram verò & subitam iram non, sed passionem, non quod eis essentia cōueniat, sed nomina tertiæ speciei, maximè cum ipsę vitatius dicantur passiones: tum etiam, quia amentia formaliter priuationem dicit, vnde fortè fuerit passiones materialiter pro excessiuo calore, quo constant frigiditate & siccitate, vel pro paruis, calore, frigiditate siccitate, quæ sunt huius tertiæ speciei.

Vltimo aduerte, quod licet Alber. (apud Recentiores) illam det causam cur Aristot. soni non meminerit, nec odoris, Caietan, aliam, & aliam: M. Soto meliorem assignat, quia non oportuit species omnes imas numerare, sunt tamen tertię speciei, cum sint aptæ sentiri, præsossa ratione productiuę specierum, & licet Deus species produceret nō ipse, nec sensibile sumitur pro extrinseca denominatione, sed pro qualitate realiter apta sentiri: vnde Sanctus Tho. in 2. dist. 13. artic. 3. ad octauum. Titelm. Lobanien. & alij ponunt hic lucem: figura verò commune est sensibile, & vbi, quod non est qualitas, & ita non hic ponitur, sed propria sensibilia, de quorum distinctione, & quo modo sentiatur quantitas, vt est extensio quidditatiua corporibus & qualitatibus sensibilibus in Physica) figura tamen, quia est qualitas (licet de modum sensibili) sub hac ratione huc reducatur.

ARTICVL. V.

De quarta specie qualitatis.

DE figura, & forma (omissa sententia Hammo. Simplic. qui à recentioribus hic citantur) dico quod figura est terminatio, vel modus extensionis mathematicè loquendo, vt quod sit triangularis rotunda, &c. quæ vt est entis naturalis dicitur forma, quia per figuram maximè cognoscitur & distinguitur varietas specierum & formarum, aliter Sanct Tho. 7 Physic. nec hæc sententia dissidet ab Alber. & Iambl. vnde patet formam, & figuram non differre specie, cum figura Mathematica, in ente naturali dicatur forma, & è contra forma in ente Mathematico dicatur figura.

Secundo, nota figuram dici terminationem, quia nisi corpus sit finitum, & terminatum, non habet figuram, in toto tamen est finito corpore, non solum in superficie.

De raro, & denso, aspero & leni quæritur quid sint? Et procul dubio asperum aliqua qualem positionem partium, cum duritie, & lene æqualem positionem partium, vel eius duritie. Duritiem autem & mollitiem ob Arist. 10. in secunda specie ponit: pon-

positio verè partium, & figurarum reducitur quæ est quarta species, ad variam positionem partiũ, in loco, quo vna pars eminet alteri, quam benè Arist. notissimum significatum attẽdens quod est hoc, negat esse qualitatem hic Patet igitur, quid sit asperũ & lene.

Quid sit raritas & densũ.

Rarum vero & densum fortè sumit Arist. vt vulgus, quo pacto S. Augustin. & D. Boet. rarum vocant corpus porosum, & semiconcauum, quod aliud intra se recipit corpus, vt spongia, densumq; quod taliter habet positas loco partes iunctas, vt alias percipere nequeat, quod bene Arist. docet non esse qualitatem, sed positionem: propriè tamen sumitur raritas, vel dẽsitas pro modo, qui est qualitas sensibilis tertiæ speciei, quo quãtitas (seclusis etiam formis) ita habet partes, vt paruo, vel magno loco respondeant (de quo vbi de rarefactione vel condensatione dicam) est enim eius terminus, conuenitque Christo in Eucharistia, cuius ossa densiora sunt carne.

Secũdo dubitari potest in hac quæstione, cur figura, & vbi, cum sint modi rei, nec intelligibiles, nisi modificando aliud actu, directe ponantur in prædicaméto, figura, ahic, & vbi, in alio prædicamento punctus vero inhærentia actualis, subsistẽtia, vnio materiæ, & formæ, & existentia reducti ne collocentur? aliqui dicunt esse ad placitum: sed hoc destruit harmoniã prædicamentorum. Vode dico quod pertinet ad constitutionem completi entis prædicamentalis, reducq; necessario ad genᵃ illius, & sic est vnio materiæ & formæ, punctus continuatiuus: est enim de essentia hominis habere partes vnitas, & continui continuatas: vide Arist. 1. Poste c. 4 suntq; etiã de reali constitutione eorum, terminatiuus vero punctus & subsistẽtia, licet distinguerentur realiter adhuc pertinent, vt id cuius sunt, sint tota, completaque entia prædicamentalia: substantia enim alteri vnita, & quantitas alteri continuata amissa ratione totius, induunt rationem partis de vnitate nulla est difficultas: nã vel tantum addit priuationem quæ non esset ens reale, vel si est quantitatiua vnitas addit aliquid quantitati q̃ secundum eos est intrinsece incompletum quid, parsque numeri, quem faciunt proprie ens per se prædicamẽtale: existentia vero, quia est vt actus alterius, vt differentiæ quæ supponunt genus ad latus eo inferius ponuntur ita existentia, vt actus naturæ numericæ (cum animalia nisi singularizata non existant) quasi ad latus ponitur, actualisque inhærentia non est vt noua natura, sed vt cõmunicatio, & vnio naturæ: intensio vero, & remissio qualitatũ, plures dicit apud me, vel ex pauciores partes qualitatis prædicamentalis, qui oppositum tenuerit. Respõdeat. Sed de hoc alibi de generatione dicam, Deo dante.

Dices cur existentia (vt differentia facit) non faciet vnum per se, cum natura cuius est actus sit idem dubitatur de inhærentia actuali. Respondetur de inhærentia actuali ratio est, quia supponit in se completum ens, cum sit eius alteri cõmunicatio, aliter albedo, vt humanitas non esset in prædicamento: quod est falsum, sequela tenet, quia ideo humanitas in prædicamento non ponitur, quia non est ens completum. albedo autem directe in prædicamento collocatur, ergo necessario est ens completum cõpletione essentiæ, vt dictum est in antepræticamentis. De existentia vero non dicitur facere vnum gradum essentiæ, tum quia id essentia in dicimus gradum metaphysicum, quod abstrahendo ab esse actuali intelligimus: tum quia conuertitur cum natura, cuius est, & ita nequit facere aliũ gradũ

Dubitatur.

gradum: ita Caietan.c.5. de ente: verè tamen facit vnũ per se cum sua essentia, quanuis non dicantur facere, ratione dicta vnam essentiam, sed vnum existens per se, ex essentia & existentia compositum, vt natura, & subsistẽtia non faciunt vnam essentiam, vel naturam, sed vnam personam, quia facit naturam totum in se completũ. punctus verò terminans, vel linea, vel superficies terminans, non tam faciũt vnum per se cum terminatis, quia si sit possibilis infinita quantitas, cum sit eiusdem speciei datur in illa species sine eis completum ens: si verò nõ sit possibilis, & sit absolutè, cum quantitate finita faciunt vnum per se totum prædicamentale completum: nam licet hæc linea possit amissa termination fieri pars cum alia, tunc nõ manet hoc, sed aliud totum, satisque est vt talis punctus cum tali toto, faciat vnum per se, quia verò non vt subsistentia (quę naturaliter non relinquit subsistantiam) punctus hic sequitur lineam, non tam dicitur facere vnũ per se, licet absolutè faciat: vbi verò, & figuram, patet non esse de constitutione prædicamentali alterius cum supponant completum totum, eoque sic manente mutentur, vnde distinctam speciẽ & genus prædicamenti habẽt.

Dubitatur.

ARTICVL. VI.

De *distinctione, sufficientia, & ordine harum specierum.*

Distinctio specierum qualitatis.

DE distinctione harum specierum à substantia [1] quia non est hic locus, prima & tertia species (omitto habitum principiorum, si est habitus) re distinguuntur à substantia, cum re ipsa per mutationem acquirantur, & deperdantur: secunda, etiam apud Sanctũ Thomam. 2. de anima, distinguuntur de tertia, 2. Physic. cum realiter separentur sine extrinseci mutatione, dicamre distingui: inter se verò hæ species formaliter tantum distinguuntur plerunque, nec tamen vt communiter loquimur, dispositio, & habitus, potentia, & impotentia, passio & patibilis qualitas, forma, & figura, vt sic distinguuntur specie, licet sub eis plures sint species: nec curandum an ratio nominum, quam Aristot. dedit tertiæ speciei semper eis qualitatibus conueniat, vt communiter dicitur de lapide, pedẽ lędere, quod est accidẽs illius.

2 Sufficiẽtia specierum qualit.

De sufficientia verò harum specierum, Boet. & Simpl. occasione [2] verbi Aristot. qui ait, si fortè sunt aliæ species qualitatis, censent esse plures: cõmunis tamen sententia est opposita, numerique sufficientiam (ex varijs asserunt Authores) sed iuxta dicta ex S. Thom. 4. & 1.2. Scoto & alijs, si qualitas modo dicto sit in ordine ad bonum vel malum esse naturæ, est primæ speciei, si principium actiuum, vel passiuum secundæ speciei, si sensibile proprium, tertiæ: (nam communia ratione tantum proprietatum, & cum eis sentiuntur) vel tandem, si est extrinsecum est quartæ speciei, vt forma & figura. Ordo verò harum specierum, quo numerãtur ex Aristot. 3 congruus est: nam quia prima species est ad esse ipsius substantiæ, vt calor, primo ponitur: secundo loco, secunda, quia actio cuius est principium posterior est ipso esse: tertio, tertia, quę obiectum affert sensibilibus, quę sunt potentiæ secundę speciei, quæ tantum pro obiecto habent solas qualitates. deinde ponitur loco quarto, quarta, quia est determinatio, & modus extensionis, maximè mutabilis, leui partiũ corporis in versione imperfectius alijs, quæ potissimum in quantitate attenditur, quia hæc facit vt figura

3 Ordo specierum ex Arist.

loco sit extensa, & sensibilis, nec multum est de ordine curandum, nec est opus, vt omnes qualitates primi subalterni generis, priores sint aliis.

4 Alia diuisio specierum ex Auth.

Hæc de diuisione, & ordine Arist. quam sine calumnia diposuimus forte [4] tamen formalior, & ordinatior diuisio esset hæc Qualitas, alia est in ordine ad operationem, alia substantiam in se afficit prima, alia principij est substantiæ operantis, alia modi, quæ substantiam afficit, alia dat genericã rationem, vt potentia, intellectus, visus, &c. alia differentiam, vt species, vt benè Caiet. 2. 2. q. 171. art. 2 alia totã effectum, vt color vis motiua, virtute herbarum, &. rursus potentia alia corporea, alia spiritualis, & harum quęuis in appetitiuam, & apprehensiuam, diuiditur: species etiam & habitus, iuxta varietatem obiectorum, vt color, & virtutes rerum, iuxta varios effectus adæquatos.

Secundum verò genus, quod in se afficit substantiam, habet alias qualitates animæ, vt omnes actiones: quarũ aliæ appetitiuæ, aliæ apprehensiuę, aliæ corporeę, spirituales alię, quæ etiam varię subdiuidunturi: alię sunt qualitates corporis, quarum aliæ eius extensionem determinant, vt figuręaliæ, vt quatuor primæ qualitates, calor, frigus, humiditas, vt siccitas substantiam conseruant, & aliæ, quę videtur consequi, vel naturam (vt lux) vel quatuor primas qualitates, & ad ornatum potius sunt vt color, odor, & sapor, in quadam communi ratione qualitatis apertè vniri possunt.

ARTICVL. VII.

De proprietatibus Qualitatis.

1. cõtrarietas.

PRima est habere contrarium, vt calor habet frigus quã, qui agunt de perfectissima contrarietate, negãt medijs coloribus, vt viridi, & pallido, alij tam contrariari, cum in Physicis, Aethicisque, media etiam & extrema contrariari dicant. Sed hæc est minor contrarietas, nec tamen hæc imperfecta contrarietas omni qualitati conuenit: figuræ enim nihil contrariã sunt: scientiæ verò dicuntur contrarię quia tendunt ad qualitates contrarias, etiam in spiritualibus, vt est scientia & error, virtus & vitium, de contrarietate tamen c. de oppositis latius, & in physica, hæc satis est hanc proprietatẽ, qualitati licet non omni, ratione sui conuenire, ita. M. Soto & alij.

2. proprietas.

Secunda proprietas est suscipere magis & minus, quæ ex Aristot. qualitati omni non conuenit, vt patet in figura trianguli, quadranguli, &c. imò fortè potentiæ multæ, vt intellectus, voluntas, &c. nec supernaturaliter suscipiunt magis & minus, nec quantitas licet extendatur & sit maior & minor, quia in eadem parte subiecti non sunt plures partes formæ quantitatis, quod est suscipere magis, & minus, nec figura cum non habeat intensiuam latitudinẽ: nec enim cum magis curuatur, virga sunt in vna parte subiecti, plures partes figuræ, tali modo imperfecto curuitatis succedit perfectior, vt cum quis tendit ad aliquod vbi remoueri, succedit proximior, quæ perfectior curuitas suffecit vt logici (de quo Notab. 2.) dicatur magis curua virga, &c. nec soli quidem qualitati, conuenit, cum relationi ostenderimus conuenire hãc proprietatem, nisi aliquas proprietates qualitatis esse, vt sui variatione, sine mutatione extrinsecè termini, vel fundamenti suscipiat magis & minus.

2. prop. cõuenit cõcretis qualita.

Secundò, notandum indecisum relinquit ab Aristot. Vtrum hæc proprietas, scilicet suscipere magis & minus, abstractis & concretis conueniat, vt refe-

Vlti prop tas.

referunt Alexan. Boet. & Hammo. vt vna albedo sit magis albedo quàm alia. Recentiores in oppositũ censent perpendere Aristot. quod ego in textu non video: sed communiter bene distinguitur modus suscipiendi magis & minus, in physicè & logicè suscipere physicè est, vt dixi, cum in eadem parte subiecti sunt plures partes formæ, logicè, quando prædicatur his aduerbijs, magis & minus, & sanctus Thom. 2. 2. quæst. 24. artic 4. ad tertium: benè ait, physicè suscipere ipsam qualitatem, à qua subiectum dicitur magis, & minus. V. g. calidum logicè verò dici posset etiam suscipere, vt logica prædicatio physicam sequeretur veritatem, cum enim dicitur magis intensus, & minus calor, est habere plus de forma in eadem parte subiecti: tamen quia hic abstracta significantur, non vt actu sunt in subiecto, vbi eis conuenit suscipere magis & minus: & quia significantur vt formæ, non tam dicuntur ipsa magis talia, quam eorum subiecta, vnde bene communis sententia censet impropriam, hæc est magis albedo, quam illa.

Vltima proprietas.

Vltima proprietas est, quod secundum qualitatem res dicantur similes, vel dissimiles, non formaliter: hoc enim est à relatione similitudinis, vel dissimilitudinis, sed fundamentaliter, vt æquales à quantitate: plerunq; tamen Philosopho, duo individua sub substantiæ vnius speciei, & duas species vnius generis, similia in illa ratione dicunt-ipeciatim, tamen quia sic voluit vsus est Boet. conuenientia in qualitate dicta est similitudo, & proprijs in gradu similitudinis intensiuè, quæ propria est qualitatibus, modo dicto in secunda proprietate: vide quæstionem secundam de relatione, ar 2.

Notab. 2.

CAPVT. IX.

De alijs sex vltimis Prædicamentis.

SVscipit & ipsum agere, patiue, contrarietatem. Calefacere namque, & frigefacere & calefieri, & voluptate, ac dolore afici, contraria sunt: quare contrarietatem suscipiunt. Gradus quoque suscipiunt, vt magis, atque minus dicantur. Fit enim vt magis quippiam, minusue calefaciat, & itidem calefiat: & doleat magis minusue: quare agere, patiue gradus suscipiũt, vti diximus. De his igitur tot à nobis sint dicta. Dictum est autẽ & de sitũ esse, in his ea quæ diximus de ijs quæ sunt ad aliquid, denominatiuum ipsum à positionibus dici. De cæteris vero, vt de Quando, de Vbi, & de habere, quia sunt manifesta, nil aliud dicitur, quàm ea quæ in principio diximus: habere quidem, indutum, atque armatum esse significare: vbi vero in Lycio esse, & cætera quæcunque de ipsis sint dicta. De generibus ergo propositis ea quæ sunt dicta sufficiant.

Summa Textus.

DVas ponit actionis, & passionis proprietates, prima habere contrarium: secunda suscipere magis

gis, & minus: deinde numerat alia quatuor prædicamenta, Vbi, situs, quãdo, habere, duæ proprietates conueniunt secundum formas, ad quas est actio, vel passio, vnde actioni, & passioni, quæ sunt ad formas, quibus sit: nõ conuenit, nõ cõueniunt, vt nutritioni, & augmentationi, non conuenit: quia sunt actiones ad substantiam & quantitatem, quæ sunt formæ, non admittentes magis & minus.

QVAESTIO. I.
De natura horum generũ, & de eorum speciebus.

1 Disponi turque ſſ.

IN qua [1] inquiruntur septem: primo, de essentia actionis: secundo, an omnis actio sit in hoc prædicamento: tertio, de essentia passionis: quarto, de vbi: quinto, de essentia situs: sexto, de essentia quãdo, vltimo, de essentia habere.

ARTICVL. I.
Quæ sit actionis essentia.

2 Senten. Scot. peculiaris de sex vltimis prædicamentis.

SCot. quodlib. 5. quæst. 11. artic. 4. hæc sex genera [2] sentit esse relationes, extrinsecus aduenientes quæ, scilicet posito fundamento, & termino adhuc non sunt, vt vnio materiæ & formæ. licet enim existat materia, & forma Petri mortui, non est. Dicit secundo, ad has relationes esse per se motum, nec esse in prædicamento: dicit tertio, aduenire sine nouitate entis absolati in fundamento, vel termino: vide eum. 3. d. 1. ar. 3. §. 1. Probatur 3 quia non sunt relationes intrinsecus aduenientes, sic enim essent degenere relationis, nec componuntur ex absoluto & relatione, aliter non esset vnum ens per se, ergo sunt relationes extrinsecus aduenientes. Secundo, de actione & passione, probat litera. C. quia in eo priori quo intelligitur calefactio præcedere calorem, est habitudo hæc agẽtis ad passum, antequam intelligatur quid absolutum in igne, vel passo, ergo actio est relatio sine nouitate entis absoluti. De passione, nescio quo modo probet nisi receptionem præintelligendo recepto. Tertio, de vbi, probat, quia stat esse corpus, quod locatur, & locum, & ob eius discessum non esse, vbi prius, & tamen nec locus nec locatum, quid absolutum acquisierunt: ergo aduenit vbi, sine productione alicuius entis absoluti. De habitu etiam suadet, nullo enim producto absoluto, homo est vestitus, vtraque enim præerant vestis, scilicet & homo. De quando, probant aliqui, quia Dei potentia, stante tempore, corpora gloriosa non erunt in tempore: ergo quando, est relatio, quæ posito termino & fundamento adhuc nõ est. De situ etiam, quia quando cubans surgit, nil videtur absolutum acquiri, ergo etiam situs est relatio extrinsecus adueniens.

3 Probat Sco. multiplic.

Contra hanc [4] sententiam latè M. Soto hic. &. c. de relatione. Sonz. 5 Metaphy. q. 39. Caiet. 3. p. q. 65. art. 2. & alij. Est enim noua sententia, nec in Arist Auerr. Auic. Antiquisue visa, nec sufficiens: nam licet darentur tales relationes vnioc è conuenirent, cum intrinsecus aduenientibus, quia intrinsecus, vel extrinsecus aduenire non tollit, totũ eius esse, ad aliud, vt ad terminũ, sed modũ dicit aduenienditergo pertinent ad prædicamentũ relationis. Cõfirmatur, quia si per impossibile Deus destrueret, & produceret similitudinẽ inuariatis extremis adhuc esset relatio prædicamentalis: ergo haberet omnino eandẽ essentiã extrinsecus & intrinsecus aduenientes.

4 Impugnatur Scot. sententia Multipliciter.

Secũdo, quia illa præintellectio formalitatis actionis non est aduenire, sina

Impug. 5

sine mutatione absoluti, sed dicit causalitatem eius tunc enim vere in re acquiritur calor, passio etiam non præintelligitur, sed post intelligitur calori. V.g. qui inducitur in subiantiam, vnde non est mutatione absoluti vlerunque saltem, de quo art. 2. ad tertio: quia licet relationes ex terminis aduenientes non essent terminj prædicamenti, facerent ipsæ vnũ, vt terminus adueniens aliud, secus est de relatione reali transcendenti, quæ cum sit communis essentialiter necem prædicamentis, sicut ens patet ex ie analogam.

Impugnat. 3. Vltimo, quia relatio vnionis, & instantiæ rationis, quas vocat Scot. extrinsecùs aduenientes, sunt terminj prædicamenti: distinguere enim oportebat informationem, & vbi, quæ sunt rationes fundandi ab ipsis relationibus, dato quod tales sint.

Hac ergò sententia omissa est secunda, ha c ex prædicamenta dicere absolutum, vt extrinsecè denominat: ita ex Herb. lib. 5. Metaphys. 9. Vltima Sanct. Thom. opusculo. 48. & de potentia. quæst. 6 artic. 3 1. par. q. 110. arti. 3. Spina defensione. 26. in S. Tho. 11. Metaphy. lectione. 12. & Sonz. 5. Metaphysic. quæst. 40. inducit probabile.

5 Vera sententia. Tertia sententia, 5 est dicere respectum, non tamen de prædicamento relationis: ita Capreo. quem defendit Sonz. quæst. 11. argumenta veritatem ex plicata patebunt.

Pro quo nota suppositio quod fit falsa sententia Caiet (contra quam. 7. Phys.) actum scilicet 6 quo ignis calefacit esse ignem: certũ enim est esse in calefacto quærendam esse in eodẽ rationem actionis, & passionis, res ergo productæ. V.g. calor, & dat aquæ esse calidã sic est qualitas, & tẽdet vt ibi, habetque esse à virtute ignis, & sic est actio, processus illa caloris, vi ignis: passio verò receptio caloris in

6 Actus agẽtis est in passo. subiecto, & hæc est sententia Recentiorum hic: Capreo. & Sonz. suprà, & communis modo.

7 Actio quomodo relatio dicitur. Secundo nota, quia essentia actionis 7 est processus vi alicuius, passio quæ receptio vi agentis, vocantur relationes non prædicamẽtales, quia sunt rationes fundãdi eam, vt dixi. de relatione, & relatio agentis est in agẽte, & actio transiens in passo re distincta ab agente, & eius potentia: & ita etiã S. Tho. in alijs ponit prædicamẽtis, sed sunt transcendentes tanquam ad causas ipsius actionis, & passionis, nec tantum vt cætera accidentia ad subiectũ referũtur, sed specialiter ad agens ob quod à S. Tho. & alijs dicuntur nũc relationes, nũc absoluta, vel non prædicamentales relationes, vide tabulas S. Tho. estque hæc vsitata loquutio.

8 Replicatur triplicitèr. Contra hæc tamẽ 8 sunt tria: primò, quia sic filius Dei, vt procedit à patre esset actio, & creaturæ, vt à Deo sunt. Secundo, quia cũ actio & passio transeant manente calore producto, euidẽter contra cõmunem, re, distingueretur à calore. Tertio, quia si sunt idem re, non esset actio causa passionis, vt dicitur ab omnibus.

Resson. Ad primũ rẽspõdetur, philosophos (de quo art. 2.) non dicũt actione quãsi emanationẽ, sed illã primã virtutẽ ratione cuius, res habet esse, qualis est intellectio, qua pater generat, & voluntio, qua Deus creat: nõ terminus intellectionis qui est res producta & filius Dei, nec terminus volitionis est res producta quæ sunt creaturæ.

Ad secundum, cum calor. V.g. in primo tantũ esse pendeat ab agente, quo ad fieri, & in producendo passiue tantum, fundat conceptus actionis, & passionis, vt lumen etiam per, quia semper pendet à luminoso in his tamẽ nõ est actu fusio, vel acquisitio physicæ nouæ realitatis, quæ sonat re distinctũ, sed formalis, & Metaphysicus conceptus, qui tamẽ vere est in re, cũ secun-

dum illud esse reale, aliò, vel tractatione, reuera fundet, non in esse obiecti us, vel mentalem existentiam generis fiat.

Aduertit, formam actionis nō esse propriè qualitatem sic dictam: actio enim est ipsa actio eius effectus, agentis, sed verbicis. Thom. opusc. 48. c. 1 tamen dicitur actio passiua, quia prius intelligitur actio passiua, necesse actio alia sit eius, licet formaliter distinguatur ab effectu, & realiter ab agente, quia est essentialiter ipsa emanatio & productio, vt existentia ipsa est in re, vt de illa dixi sup. non esse simpliciter ipsi essentiæ, & alioquin nota ejus vnius non sit ratio alius naturæ, ut colloris, quia non acquiritur, nā qualitates sunt essentialiter tales, vna haec illorum essentia te ipsis sunt talia, nec egent alia formalitate vt quę accidet. Inter sunt talia, quæ egent alia formalitate ad hoc vt sint essentialiter talia.

ARTICVL. II.

Vtrū actio immanēs eiusq; passio sit in his prædicamentis?

OMissis physicis quæstionibus, vt vtrum actio immanens fiat in instanti, & fieri possit aliter, via quo non recipiatur, dijque huiusmodi in suis locis dijputanda de positis quæstione.

1. sententia negans.

Prima sententia negat, ita S. Thom. opusc. 48. c. 1 Caietan. 2. de anim. c. 5 Ferr. 2 contra gent. capit. 9. Sonz 5. Metaphy. q. 36. lib. 9. quæst. 21. & alij, sed esse qualitatem primæ speciei, & 1 de 9 Metaphy. quæst. 7. potissima ratio est, quia Arist. 3 Phy sic. actionem ait esse motum physicū, & Gilber. ait esse proprijū actionis, esse cum motu. & S. T. 10. 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad tertiū: actio sue immanens cum fiat in instanti non est huiusmodi, eò quod Sonz. nec illuminationem ait esse huius prædicamenti. Secundo, quia est actionem immanentem obtectum, circa quod versatur, non habet esse reale, actio autem realis est ens reale. Primò, quia actio cum sit cū motu, est actus imperfecti: actio vero immanens, ait S. Tho. & alij, dicitur actus perfecti, ergo

2. sententia affirmans.

Secunda sententia affirmans est, Plotinus & Simplic. videturque Iamblici, & Plotini, eique Dionys. Areopag. 3 Gilber. capit. de actione. Canarien. 1. p. quæst. 27. dubitatione 3. dubio vltimo. Titelman. Lobanien. qui ponunt actionem immanentem & passionem in hoc prædicamento.

1 Explicatur ambæ sententiæ positiæ.

Pro explicatione notandum, dupliciter sumi, aliquando actiones immanentes. V.g. intellectio primò sumitur 1 pro notitia, qua intelligo: secundò, pro emanatione huius notitiæ ab intellectu: primo modo est qualitas, & sic procedit prima sententia, & Herb. quodlib. 2. quæst. 8. dicens esse actum formalem intelligere, fauetq; S. Tho. opusc. 48. capit. 1. dicens habere esse actionem immanentem, sed ex eodem de veritate. q. 8. patet tantū velle, hæc manere in denominato.

2 Conclu.

Secundo modo intellectio pro emanatione, scilicet notitiæ, dico esse huius prædicamenti, cum secunda sententia, & ita Aristot. 9. Metaphy. text. 16. diuidit actionem in transeuntem, & immanentem. & 10. Aethicorum capit. 3. operationes virtutum, quæ sunt immanentes negat esse qualitates, & S. Thom. ibi lectione. 3. si emanatio ipsius inquit volitionis significatur, tantum esse de genere actionis fatetur, nam nō apparet ratio, quare quando quidem notitia, vel amor habent esse virtute potentiarum, vt calor, non conueniāt vnioccè, ir abstracta ratione emanationis, vt communis est ad instantaneam, & successiuam, præsertim cum neutra pendeat ab alia, nec sit vlla analo-

analogia, cum ratio emanationis nõ transcendat differentias transcendentis,& immanentis.

Aduertendum tamen,primò,quod quando id quod emanat est idem re, cum suo principio,vt intellectio diuina,& intellectus, licet dicatur actio, non esse propriè productionem, cum idem se non producat,sed est quædã præintellectio actionis, & termini idem re: quando verò productio est vera,per actionem immanentem,infertur passio,vt cum fit visio, cum fit receptio notitiæ productæ,non in obiecto extrinseco,sed in subiecto notitiæ,vel amoris, &c. Vnde bene docet S.Tho.1.p.q.41.artic.1.ad secundum,quia filius in nullo recipitur subiecto, actionẽ, quæ est productio eius: negat inferre passionem. Gilber.autem dicens proprium esse actionis inferre passionem, loquitur de actione creata prædicamentali.

3 Deus & angeli operantur per intellectum & voluntatem.

Secundò secundum 3 quod aliqua operantur extra se actione intellectus,vel voluntatis,vt Deus,& angeli, quia illæ potentiæ non tantum possunt intelligere,sed extra se operari: & ita sub his diuersis rationibus à S. Tho.1.p.q 85.ar.1.ad quartu, diuinguntur vis motiua ab intellectu, omisso respectu quodã,de quo Soto 12. Metaphy.q.34 Berr.1.contra gentes.c.45. quia si ea ratio nis impertinens est entitati realis actionis, si realis non dat angelo mouenti actiuitatem,sed consequitur actionem.

4 Ratio actionis in quocõ sistat.

Tertio, secundum illam emanationem rei per intellectionem, vel volitionẽ,non dicit actionem, 4 sed actio est ipsa emanatio intellectionis, vel volitionis, qua fiunt res ad extra, vt emanatio visibilitatis ab homine,nõ est actio, sed consequitur actionem, qua homo est genitus, vt actio qua lapis à me mouetur, est productio impetus,quem consequitur motus.ideò Theologi nõ ponunt in filio (licet procedat à patre)eam actionẽ,sed illam dicunt esse personalem intellectionem,quæ producitur à patre,nec sat est dicere loquutos de actione distincta realiter, quia nec à patre, in quo ponitur re,distinguitur re:& hoc ipso quod secundæ emanationes pendent ab illa prima virtute, cuius sunt,ostenditur modus analogiæ: ob quẽ prima dicitur simpliciter actio: secundò verò non, sed con equutiones,vt consequutio colorum ad primas qualitates 5 vnaquæque tamẽ in ratione generalissimi, quæ est emanatio, dependentiaque secundarum à prima est in differẽtijs, quẽ in physica analogia,vt dictum est,etiam reperitur: ponitur enim hic secundę emanationes ,licet prima tantum vocetur actio.

5 Emanatio est generalissimum huius prædicamentum. Soluuntur argumẽta cõtraria.

Ad primũ respõdetur,quod actio physica si est successiua est idẽ cũ motu successiuo,si instantanea,immanẽs, vel trãiens,idẽ cum instantaneo motu, vel mutatione, idem enim sunt.

Ad secundũ dicendũ,permanentem processionem habet esse notitia vel amor, non obiectũ extrinsecũ de quo suo loco harmen.tractat.primo.

Aduertimus, actio immanens dicitur actus perfecti, quia cum fit in instanti cũ primã est,dat omnem suam perfectionem subiecto: transiens verò successiua cum sit cum motu continuo,relinquit semper dum est subiectum in potentia ad alias partes,ideoque actus imperfecti nuncupantur.

ARTICVL. III.

De *Passione.*

1 Passio quid sit.

PRimo notandum, 1 quod vt actio est exercitium potentiæ actiuæ, ita passio est exercitium potentiæ passiuæ, scilicet receptio quædam in ea, vt de non est

formaliter inhærentia formæ, nec informatio, de quibus. c. de qualitate, nam hæc durant, dum est forma in subiecto: actio vero nõ est passio, dũ pendet ab agente, modo explicato, nec habere formam est recipere, & pati, imò ũ sine productione rei inducereturforma in subiectum, daretur passio sine actione, & homo non attingeret effectiuè p̃ actionẽ animæ, sed in actionem in eius materiam, & vt dicebam ex Sancto Thom. productio diuina sit, j est vera actio, cui nõ respondet vera passio.

2 Actio transiẽs quomodo sit extrinseca agenti.

Vude primò infero, quomodo S. Tho. lectione. 7. 5 Metaphysic. dicat actionem tranieuntem 2 esse exterinsecam ex parte termini, intrinsecam ex parte principij, passionem è cõtra, quia scilicet vt bene idem S. Thom. opusc. 48. & alij hic 3 principiũ actionis est in agente, in quo non est terminus actionis: passionis vero terminus est in passo: principium vero eius in agente, actio que denominat agens extrinsecè, non quia non sit entitas positiua realis: sed quia non est indenominato. nec mirum, quia actio denominat agens non vt subiectum, sed vt principium, quod aliquando est extrinsecũ: imo passio, licet sit in denominato, non illud denominat, vt subiectum, sed vt potentiam passiuam, cuius est exercitium.

3 Merc.

4 Actio & passio dicunt quale.

Secundo, infero falsò quosdam 4 velle actionem, & passionem, non dicere quid reale, sed extrinsecam denominationem tantum, tamen poni in hoc prædicamento, quia sunt denominationes pertinentes ad naturam substantiæ dicique proinde analogicè entia realia, vt medicina sanitatem significantem videri. & ita esse extrinseca, vt sine his substantia omnia habeat requisita, quod est ridiculum & somniatum, quod his rationibus probo fit um. Primò, quia vt de relatione dicebãtupra, cũ diuisum quadditatiuè in decem prædicamenta, sit ens reale, aliquod ens reale daretur imperfectius illo ente rationis, quod est intelligi, quia est denominatio à perfectiori forma quã calefieri, nec esset quid. tatiuè ens realetergo similiter cum diuisum in decem genera sit ens reale, quorum est actio & passio, aliquod ens reale, esset imperfectius entis rationis: patet, quia denominatio est à forma, sed intelligi quod est ens rationis est perfectior forma cum sit à nobiliori potentia, quam calefacere, quod est actio à potentia calefactiua; ergo perfectior forma est illa rationis, quam realis actionis.

Secundo, quia vel volunt has denominationes perficere denominatum, vel subiectum formæ, à qua est denominatio, non primũ, quia ignis, vel sol nõ est perfectior, quia calefecit, nec aliquid perficitur nisi entitate, quam in se habet a secundum etiam intellectus, vel vitus perficitur actu, à quo denominantur alia extrinsecè: ergo actio & passio non dicunt tantum denominationem extrinsecam. Tertio, quia illa nomina emanatio, productio, inductio, vt patet, non significant denominationẽ, sed potius reales conceptus, vt patet: ergo idem quod prius.

Sed dices 6 cur vt potentia actiua & passiua in ratione potẽtiæ vniuocã tur, actus etiã vtriusq; & exercitiũ in ratione exercitij. & actus nõ vniuocã tur? Respondetur, potẽtia passiua non pẽdet in esse à qualitate, quæ est potẽtia actiua, vt patet de quantitate, vt receptiua est, quę dicit potent. ã passiuã receptio verò, quæ est actus potentiæ passiuæ pendet essq; intrinsecè posterior productione rei, quę recipitur, quæ est actio, siue tunc sit, siue prius, habeq; actio prædicamentum proprium, similiter & passio, licet sit actio productio formæ, nõ verò vniformæ ad subiectum, quia productio

6 Replic. Respon.

rei

rei est extrinseca rei, communicatio autem eius ad subiectum formaliter, ad formam reducitur, cuius est proprium communicare subiecto forma liter, licet non faciat vnum per se, ni si quando extrema vnita id possunt facere, qualia non sunt substantia, & accides, inter quæ mediat inhærētia.

ARTICVL. IIII.

De vbi.

Variæ opiniones circa hoc prædicamentum.

DE hoc variè opinati sunt Auctores, primo aliqui dicunt esse extrinsecam denominationem à loco, quibus fauet S. Tho. 1. p. q. 110. art. 3. Gilbertiq; definitio, scilicet, est circunscriptio corporis ex loci circunscriptione proueniens.

2. Opin. Secundo, alij dicunt, vbi, proprium esse corporum, spiritibus verò tantū metaphoricè dum operantur conuenire, quibus etiam fauet dicta definitio: & tertia proprietas vbi, quam ponit Gilber. scilicet, conuenire omni, & soli corpori terminato: vnde nec punctis, nec infinito (si esset) dicunt conuenire, quia non circūscribuntur.

3. Opin. Tertio, alij licet id negent, volunt esse idem re vbi, cum eo quod id habet, aliter posset à Deo separari ab omni subiecto, quod est falsum.

4 Opin. Quarto, alij re distinctum dicunt esse, transcendentem tamen respectum ad speciem imaginarium, quia nil apparet, quod sit, quam præsentia ad illud, spacium autem imaginarium vocant, negationem corporis vbicati.

5 Opin. Quinto, alij concedunt re distingui à subiecto, nec esse respectum ad spacium imaginarium, tamen ponunt infinitas vbi species, quia esse hic hanc partem, vel ibi, differt specie, non numero, vt differūt duo vbi corporum, quando vnum succedit in loco alterius corporis, quæ sententia solūm explicatione eget, pro qua.

1 1. Cōcl. Dico primo, omni extrinseca denominatione omissa, dari ens positiuum huius prædicamenti, quod per se terminat motum localem. Probatur, quia (vt patebit 4. phys.) si moueret Deus lapidem nullo alio ente existente, non esset extrinseca denominatio à loco, & cum verè esset motus aliquid denuo haberet lapis, quod dicimus vbi, quo rogati vbi sit aliquid præsens? Respondemus hic, vel ibi, licet nullo corpore circūdetur, in quo fundatur relatio distātiæ ab alio, alibi existente, ergo est ens positiuum. Probatur triplicit.

Confirmatur, quia cœlum Empyreum à nullo circundatur, & habet esse ibi, vbi est, quod vbi amitteret, si à Deo aliò transferretur, ergo vbi est ens reale verum.

Secundo, quia circundari, & denominari à loco, suppont hoc quod est esse ibi, idque Angelis etiam conuenit, scilicet, esse hic, vel ibi præsentes, distareque ab alio, ante operationem ostenditur conuenire. Vnde sentio cōmune esse omnibus entibus, esse alicubi, licet sit corpus, vel Deus infinitus, quid quid velint expositores D. Tho. 1 p.

2 2. Cōcl. Dico secūdo, licet hoc sit formale, quod ponitur in hoc prædicamento (non ago de diuino vbi, quod est idem quod Deus) tamē communiter vsu Philosophorum, nomen vbi connotat circumscribi à loco. Vnde cœlum Empyreum negat, nec habere vbi propriè, cui vsui occasionem dedit, quod non detur vacuum: nam hæc quæ cernimus, habent vbi, circumdata simul loco. Primaque sententia de hac extrinseca denominatione per nomen vbi connotata procedit, & definitio Gilberti, eiusq; proprietas de hoc corporeo vbi, quod videmus: & ita expresse loquitur de vbi occupatiuo loci, non præsentis loco.

3 3. Cōcl. Dico tertio, licet 3 nos explicemus vbi in ordine ad spacia imaginaria,

ipsum tamen non est relatio ad id, etiam transeundēs. Patet, quia spaciū imaginarium ordinatè intelligendo posterius est vbi, & corpore: est enim negatio corporis vbicati: ergo sicut habitus nō est ordo ad priuationem, vbi, non erit ordo ad spacium imaginarium, licet à posteriori per id declaretur.

Secundo, quia circa nil, & ens rationis solum potest versari appetitiua, vel apprehensiua potentia, dum intelligitur, vel amatur silentium, paupertas, &c. ergo tantum poterunt esse relationes ad id, quę ad potentias has pertinent, vt actus, vel habitus, & non vbi. Prætereà ad ens reale possibile solum respiciunt hæ, vel aliæ potentiæ ad id, vt calor, calores possibiles: vbi autem nec per se est potentiæ cognoscitiuæ, vel appetitiuæ, nec potentia productiua, vel receptiua entis possibilis, ergo.

4 Cōcl. Dico quarto, seclusō opere intellectus, vbi creatum distinguitur re ab eo, cuius est. Patet, quia per motum localem aliter se habet res in se, ergo cum realiter res mutetur, idque sine extrinseci mutatione, ob quod concipiatur aliquid, & sine dependentia ab aliquo tal tempore, ergo distinguitur vbi, re, ab eo cuius est. Vt si Deus moueret cœlum Empyreum alió, vel lapidem cum soles exiteret, aliter se haberent, ergo distinguitur realiter. Argumentaque oppositæ sententiæ nullum est, figura enim actualis inhærētia, similesque modi rei, quia eorum existentia est actu esse in subiecto, licet distinguantur realiter, nequeunt à subiecto separari.

5 Cōcl. Dico quinto omnia 5 vbi corporū, vnius sunc cōpletæ speciei, habentes infinitas partes ætherogeneas, quæ dicūtur species incōpletæ. Patet, quia esse hic, & esse ibi, formaliter nō sunt idem, componunt tamen vnum vbi, cum corpora illa continuantur, vt assensus conclusionum subordinatarum sunt vnius speciei.

6 Vbi est immobile. Hinc est 6 vbi, esse immobile, licet enim ego mutet, i. sum vbi, non potest mutare locum, nec esse hic, fiet esse alibi, seu perditur, cum mutor. Cōuenium 7 etiam omni vbi, aliæ duæ proprietates à Gilber. assignatæ, scilicet, non habere contrarium, nec susscipere magis & minus, quia implicat in eadem parte subiecti esse plures partes vbi.

7 Proprietates vbi

8 Vltima concl. Dico sexto & vltimo, omne 8 vbi creatum, siue corporum, siue spirituū substantiæ, vel accidentis directè ponitur in hoc prædicamento, quia ratio essendi hic, vel ibi, communis est omnibus vbi, circa creatum, quia diuinum est infinitè perfectum, & ipse Deus per se, & absolute. Cum autē Angelus est in toto hoc gymnasio, nec ei9 vbi, demus partes, & figuram: magis videtur dicendum iuxta angelicam naturā, vt vno vbi indiuisibili formaliter teri spacio coexistat, vt Deus in finito spacio, cui non potest Angelus: cum vero spacium maius vult habere Angelus, locum vbi mutat in aliud perfectius, quo maiori spacio coexistat. Idemque forte est de anima nostra, cùm extenditur in augmentatione ad nouas partes materiæ, vt cum Angelus, vnitum sibi habens corpus, eo immoto, totum suū vbi, in maius eminenter commutat, sed de his lib. de anima.

Notandum val de de vbi angelico. Hinc infertur, quod licet vbi Angelorum, quando respondent tantum pūcto, sit eiusdem rationis cum vbi puncti corporei, quia cile corporeū, vel spirituale non habet vbi à sua ratione formali, sed à materialibus differentijs, quia tamen vbi lapidis partes habet, quibus partibus loci respōdet: si Angeli indiuisibili vbi, diuisibili spacio respondent (cum totum sit in quauis parte spacij) differunt in modo essendi formale, ac proinde spe-

de specie, & cùm nequeant duo, vbi huiusmodi, angelica componere vnum tertium (vt in corporibus continuatis) plures faciunt species, tot quotiunt vbi maiori, vel minori spacio respondentia, quæ sunt infinita, vt partes spacij, quibus respondent. Dicunturque talia vbi diuisibilia eminenter, indiuisibilia vero formaliter, quia non habent in se formaliter partes: coexistunt tamen spacio habenti partes, vt nostra vbi, quæ eas habent.

9 Spaciũ imaginarium explicatur.

Aduerte tamen[9] licet quæstio sit de nomine, & ad placitum, vocare spacium imaginarium, quando abest corpus, vel quantitas, occupatiua loci, vel quando nullum est ens, facereque id negationem vbi extensi formaliter, vel negationem, vbi realis, licet formaliter indiuisibilis: certum tamen est hic tudinem partium spacij imaginarij negationem esse vbi, habentis formaliter partes, præintelligíque latitudinem formalem realis vbi, cuius partes sunt variæ vbi, huiusque vbi negationem, dici spacium imaginarium, quæ non aliter dicitur esse in re quàm tenebræ, id est, non esse lucem, vel non esse re, de quo 4. Physic. quæst. 1. art. 6. in fine latè disputatur contra Valles, quæst. 23. & Neotericos.

ARTICVL. V.

De essentia, & quidditate Situs.

1 Ratio situs quæ sit latè explicatur.

DEscribitur Situs à Gilberto (qui dicitur Auctor sex principiorum, quia quæ Aristo. vno verbo pertransiit, ille tractauit) esse [1] positionem corporis partium, & generationis ordinationem. Voi Recentiores, primum referunt ad inanimata, dum obliquantur, vel recta fiunt secundum, ad naturalem positionem, qua homo sursum habet caput, licet animati libera, etiam habeant positiones, vt sedere, stare. Dicit ergo hoc prædicamentũ non figurã, quia supponit, & quia est qualitas, & quia facies, & stans habent eandem figuram diuersamque situm, nec dicitur vbi, quod supponit, quia est alterius prædicamenti: mutaturque vbi manente eodem situ, & positione, est stans, vel cubãs alrò delatus[2] nec dicit formaliter denominationem extrinsecam à partibus mundi: licet enim stare, supinum esse, vel pronum videantur extrinsecæ denominationes à partibus mundi: nam pronus os habet versus centrum, supinum versus cœlum, nec videantur realiter differre, incommodum est: tum quia dictum est extrinsecas denominationes non facere prædicamentum reale: tum quia male dicitur denominatio à partibus mundi asperum, vel lene, quæ Arist. de qualitate Gilber. hic, & communiter ad hoc prædicamentum referuntur, non quia restat propria eius formalitas.

2 Situs nõ est denominatio extrinseca.

Iam ergo propria ratio huius[3] prædicamenti est talis modus partium, & positio, qua aptum est corpus ad actus, vel ineptum, operationes varias exercendas: aliter enim cubans, aliter sedens, aliter stans, se habent ad varias operationes, licetque operatiua potentia qualitas sit, positio partium, operationis ex re itio commoda est situs: vt etiam quo planta hoc cum à terra tractura radicem habeat infra, nec refert quod ad vnam, vel alteram operationem eodem modo in daphici positione se habeat: hæcque sententia ex alterum impugnatione, fuisque apparet tam Aristotelis, oberdorfer verã hæc enim formalitas nullius est prædicamenti, quod sufficiat ad hoc quod sit huius.

3 Ratio & essentia situs quæ sit.

AR-

ARTICVLVS. VI.

De natura & quidditate Quando.

1 Prima opinio huius re.

ALiqui volunt esse durationem[1] in omni re, fundantem relationem distantiæ vel propinquitatis in duratione, vt, vbi, in loco: sed quicquid sit de hoc, an scilicet in omni re sit talis duratio, illa est tempus, de prædicamento quantitatis.

2 Secunda opinio particularis.

Sed diceret quis[2] durationem, vt dicit extentionem partium, quę significantur his nominibus diurnum, horarium, esse quantitates, quod vero significatur his nominibus hodiernũ, crastinum, &c. esse Quãdo huius prædicamenti, Sed hoc tantũ videtur dicere determinare partes tẽporis, quas prima nomina dicunt indeterminate, ac per consequens, non variare prædicamentum.

Vera sẽtentia S. Thom.

Melius ergo S. Tho. opusc. 48. cum motus[3] primi mobilis vniformissimus sit, duratio eius (quæ ideò tempus primarium dicitur) est certissima & mensura aliarum durationum, licet eiusdem speciei: esse ergo in tẽpore est aptum esse mensurari duratione primi motus, licet in quæstione sit, an fundamentum huius aptitudinis, quod est aliqua variatio successiua, sit in omni creatura, vt vbi, vel in his tantum, in quibus præter successionem est mutatio? de quo alibi.

Replic.

Dices, hanc aptitudinem videri potentiam passiuam, mensurabilitatem scilicet.

4 Respondetur notanda

Respondetur[4], licet mensurabilitas per reduplicationem partium, modũ habeat potentiæ passiuæ, naturalis tamen subordinatio, qua duratio magis variabilis mot⁹, cognoscibilis est duratione vniformissimi, qualem videmus primi mobilis, non est potentia passiua, sed quando, quod est esse in tempore. Describiturque à Gilber. esse quod ex adiacentia temporis (scilicet primarij) relinquitur in re, nec, id, est formaliter mensurabilitas perfectionis, quia non curamus de perfectione, sed de latitudine certa durationis mutationum.

Repli.

Dices secundo, iuxta dicta, nec situm, nec quando, esse ab extrinseco, vt vult S. Tho. Respondetur dici esse extrinseca, vt S. Thom. c. de situ in secunda opinione ait, quia vt passio propter aliquod extrinsecum, à quo est, & vbi, quia connotat extrinsecum, sumuntur ab extrinseco, ideo etiam Quãdo, dicitur sumi ab extrinseco, vt relatio ab eo ad quod terminatur, quod est extrinsecum, terminatiue dicitur sumere speciem: quia tamen non respicit aliud, vt terminum: sed vt mensuram & situs, vt finem operationum non sunt relationes prædicamẽtales: & in nomine, Quando, cõnotatur tempus, cui subordinatur tẽpus, vel motus secundarius: & ita rogamus quando, &c. Respondetur q̃ hodie, heri, &c. esse autem in tempore præterito, vel futuro, cum tempus sit eiusdem speciei, non differt specie: apprimè huius prædicamenti quidditas explicatur, 4. Physic. q. 3. articu. 3. à nobis.

ARTICVL. VII.

De natura, & quidditate Habere.

Explicatur titu.

NOn sumitur hic pro qualitate primæ speciei difficile mobile, nec cum quis dicitur habere amicũ, quia id est, relatio rationis cum actu, vel habitu amat non existentem, & cum existit, est prædicamentalis, nec etiam de relatione trãscendenti, quę est actu

est actus, vel habitus amoris, quia hæc est qualitas, nec etiam cum quis dicitur habere essentiam, quia cum distinctio sit in modo significandi, Deus enim habet deitatem, &c. Est etiam relatio rationis: locus etiam dicitur habere, id est, continere locatum. Formalitas autem[2] huius prædicamenti non est extrinseca denominatio rationibus dictis à prædicamentis omnino reiecta: sed coaptatio aptitudinalis ad vestes, à quibus quis dicitur extrinsecè vestitus, realis tamen est modus, quem res in se habet in re, vt ei coaptetur indumentū: reducitúrque in actum hæc coaptatio, cum quis vestitur, non tamen tunc acquiritur, sed iam præerat huius prædicamenti formalitas: nilque denuo producitur præter motum, & vbi, sed iste actus connotatur nomine habitus huius prædicamenti, vt circundari loco, nomine, vbi: hinc est vt fluida non habeant habitum, quia sibi relicta, coaptationem hanc non habent, sed dolium, vel continens, ea sibi accommodat.

2 Ratio huius prædicamenti habere, quæ sit.

Diuiditur habitus in necessarium[3] homini (qui dedit forte ansam huic prædicamento) & in ornantem domi, vel militiæ, &c. sed hæ differentiæ sunt accidentales, quia, vt docet S. Tho. aliquid dicitur magis vel minus vestitum non propriè, sed largè, quia plures habet vestes, vt plus calefacere dicitur ignis, qui tres calefacit, quam qui vnum tantùm: sic & in eodem gradu proprièt tamen, vt nec quando, nec situs, habet contrarium, nec susceptibilitas magis nec minus eadem ratione: videnda sunt quæ de his omnibus, lib. 5. Physicorum q. 1. ar. vltimo dicimus.

3 Diuisio huius generis.

CAPVT X.

De Oppositis.

DE oppositis autē quot modis opponi soleant, deinceps dicendū esse videtur. Opposita nāmodis quatuor opponi dicuntur: aut vt ea quæ sunt ad aliquid: aut vt contraria: aut vt habitus, & priuatio: aut vt affirmatio, atque negatio. Atque vt in summa dicam: duplum, & dimidium: vt ea quæ sunt ad aliquid: bonum, & malum, vti contraria, cæcitas, atque visus, vt habitus, & priuatio: sedere, & non sedere, vt affirmatio, atque negatio opponuntur. Tex. 1.

Tex. 2. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur, ea id quod sunt, oppositorum esse: aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt duplum dimidij: id quod est, alicuius dicitur duplum: & scientia scibili eodem opponitur modo: atque ipsa id quod est, scibilis dicitur esse: & scibile etiam id quod est ad oppositum, ipsam, inquam, scientiam, dicitur: scibile namque aliquo id scientia dicitur scibile. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur: ipsa id quod sunt aliorum esse: aut aliquo alio modo vicissim dicuntur. Ea verò quæ vt contraria opponuntur, nullo pacto fieri hoc subēt: neque enim bonum malo dicitur bonum, Tex. 2.

num, sed contrarium: neq; album nigri dicitur album, sed contrarium: quare oppositiones has differunt.

Tex 3. Tex 3 Atqui contraria quidem, quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessario rebus insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus medium habent: quorum autẽ alterum inesse non necesse est, inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta sunt, atque alterũ insit animalis in corpore, sanitas inquam, aut morbus, necesse est, & de numero par, atq. impar prædicatur, & alterũ par, aut impar insit numero necesse est, atque nullum inter hæc, aut inter par, & impar, aut inter sanitatẽ, ac morbum, medium cadit: At quorum alterutrum inesse necesse non est, horũ medium est aliquid: vt album & nigrum in corpore aptè est fieri. & non necesse est in corpore alterum horũ inesse: nõ enim omne corpus aut album, aut nigrũ est. Vitiosum quoque, studiosumq. de homine quidem, cæterisque cõpluribus prædicatur: at non necesse est alterũ illis inesse, de quibus hæc prædicari possunt: non enim omnia aut vitiosa sunt, aut studiosa, atque est inter hæc medium sane. fuscum quidem, & flauum, cæteraque tales colores, inter album & nigrum: id autem quod neque vitiosum est, neque studiosum, inter vitiosum, ac studiosum. In quibusdam igitur media nomen habent: vt fuscum, pallidum, rubrum, cæteraque tales colores, qui medij sunt inter album, & nigrum: in quibusdam vero nomine quidem non est facile medium assignare, vtriusque tamen extremorum negatione ipsum medium definitur: vt id quod neque bonum est, neque malum, neque iustum, neque iniustum.

Tex 4. Priuatio autem, atque habitus dicitur quidem circa quippiam idem: vt visus, & cæcitas, circa oculum: vt simpliciter autem dicam, in quo solet habitus fieri, circa id vtrumque ipsorum dicitur. Atque priuatum esse dicimus vnumquodque eorum, quæ susceptiua sunt habitus, cum est habitus, non quouis modo, sed in eo, vel in quo consueuit esse, vel quando illud consueuit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia visum non habet: sed quia non habet, cum est aptus habere: sunt enim quæ orta non continò visum, dentesque habent: at non edentula, aut cæca dicuntur. Priuatum autem esse, habitumq; habere, non est priuatio, atque habitus: nam visus quidem est habitus, cæcitas vero priuatio. At habere visum, non est visus, neque cæcum esse, cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædam: cæcum

Tex. 4.

Tex. 5

Tex. 5

cum autem esse, est priuatum esse & non priuatio. Præterea. Si cæcitas idem esset, ac cæcum esse, vtraque profecto de eodem prædicarentur: at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipsa tamen priuatum, inquam esse, habitumque habere: perinde vt priuatio, atque habitus opponi videntur: modus enim oppositionis idem est. Nam vt cæcitas & visus sic & cæcum esse, ac habere habitum opponuntur.

Tex. 5. Tex. 5. *At enim neque etiam id quod sub affirmatione, negatione neque est, affirmatio est, atque negatio. Affirmationem namque, negationemque orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihil eorũ, quæ sub affirmatione, negationeve cadunt, oratio est, vt patet. Dicuntur tamen, & hæc ipsa perinde opponi, atque affirmatio, negatioque opponuntur: & in his enim idem oppositionis est modus. Nam vt affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur: sic & res, quæ sub vtrumque cadunt, sedere inquam, & non sedere, sibi mutuo aduersantur.*

Tex. 5 Tex. 6. *At vero priuationem, ac habitum non esse opposita sic, vt ea quæ sunt ad aliquid, patet: non enim ipsum id quod est, oppositi dicitur esse: visus enim non est cæcitatis visus, neque vllo alio ad illam dicitur modo: similiter neq. cæcitas visus cæcitas diceretur: sed cæcitas ipsa, priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur, neq. visus dicitur cæcitas. Præterea. Vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea fere dicuntur, quæ conuertuntur: quare si cæcitas ex eis esset, quæ sunt ad aliquid, & illud, ad quod ipsa dicitur, profecto conuerteretur: at non conuertitur: non enim visus cæcitas dicitur visus.*

ex. 4.

Tex. 7. *Atqui neque perinde, atque contraria priuationem, ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur, quod contrariorum, quæ medio vacant, alterum in his, quibus apta sunt esse, aut de quibus prædicantur, inesse semper necesse est: inter eã ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum inesse suscepto necesse est: vt in sanitate, ac morbo impari, ac impari, intueri licet. Quorum autem est aliquid medium, nec quorum alterum omni ineſt necessario. Neque enim album, aut nigrum, neq. calidum, aut frigidum esse, omne quod horum susceptum sit, necesse est: nam vt inter hæc medium aliquod cadat, nihil fere prohibere videtur. Et insuper ea diximus medio vacare, quorum alterum non necesse est esse in suscepto, nisi in eo esse, in quibus vnum ineſt natura, vt igni caliditas ineſt, & nimis albedo. In his enim alterum desinere: nõ verũ inesse.* Tex. 7.

suscepti:o ineſſe neceſſe eſt. Non enim aut ignem frigidum, aut niuem eſſe nigram contingit: itaque non omni ſuſceptiuo ineſſe alterũ contingit ſed illis tantum, quibus vnum natura ineſt, atque vnum definitè, non vtrumuis. In priuatione autem, atque habitu, neutrum dictorum eſt verum: neque enim alterum ipſorum ſemper ineſſe neceſſe eſt: quod enim nondum aptũ eſt viſum habere, id neque cæcum dicitur, neque viſum habere, quare non ex ijs erunt contrarijs, quæ mediis vacant: ſed nec ex ijs, quæ medium habent: quoniam omni ſuſceptiuo ipſorum alterum inſit neceſſe eſt. cùm enim eſt aptum viſũ habere, tũc aut cæcum, aut viſum habere dicetur: atque horum alterum non diffinitè ſanè, ſed vtrumuis ſine diſcrimine vllo dicetur: at in hiſce contrarijs, quæ medio non vacant, nunquam fit, vt alterum inſit omni, ſed quibuſdam: atque hiſce alterum diffinite & non vtrumuis. Quare patet, neutro modo priuationem, & habitum, perinde atque cõtraria oppoſitionem ſubire. Præterea Inter contraria quidem, ſit modo quod ipſa recipere poſſit, fieri commutatio poteſt, niſi vnum ipſorum natura, cuipiam vt igni caliditas inſit. Poteſt enim ſanum ægrotationem ſubire, & frigidum, calidum, & album effici nigrum, ex ſtudioſo quoque vitioſus, & è vitioſo ſtudioſus euadere poteſt: vitioſus enĩ ſi moribus præſtabilioribus, præceptisque inſtituatur, aliquid ſaltem in probitate incrementi ſuſcipiet. Quod ſi parum licet incrementi ſemel ſuſceperit, patet, aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa ſuſcipere poſſe. Semper enim habilis magis ad conſequendam ipſam virtutem ſumpto paruo etiam incremento fit: quare veriſimile eſt maiora quoq. illud incrementa ſuſcipere: quod quidẽ ſi ſemper ita fiat, in contrarium penitus habitum deducetur: niſi tempore fortaſſe excludatur. In habitu vero, priuationeve fieri nõ poteſt, vt commutatio vnquam effectatur: ex habitu namque quanquam ad priuationem mutatio fit, ad habitum certe ex priuatione fieri nequit: non enim quiſquam cæcus factus, viſum vnquam recuperauit, neque caluus factus comam, neque edentulus vllus dentes emiſit.

Tex. 8.

Tex 8. Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio, negatioque opponũtur, nullo dictorum modo oppoſitionem ſubire. In his enim ſolis alterum verum, alterum falſum eſſe neceſſe eſt, quod neque in contrarijs neq. in relatiuis, neque in habitu, priuationeve neceſſe eſt, ſemper alterum verum, alterum falſum vt ſit. Sanitas enim, ac morbus contraria ſunt, & neutrum ipſorum verum eſt, aut falſum: ſimiliter & duplum, & dimidium relatiue quidem opponuntur, neu-

trum

rum tamen verũ est, aut falsum: cæcitas etiam, atque visus, habitus quidem, & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verum est, aut falsum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cum complexione dicũtur verum est aut falsum. At vniuersa quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Æquidem id ipsum in hisce contrarijs maximè accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur: valere enim Socratem, & ægrotare Socratem, contraria sunt. At neque in hisce necessarium est, alterum verũ, falsum alterum esse. Nam si existat quidem Socrates, alterum verum, alterum falsum erit: si vero non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino nõ sit, neutrum erit verum, neq; ægrotare ipsum, neque valere. In priuationes quoque, ac habitu, si Socrates omnino non sit, neutrum verũ erit: sin sit, non semper alterum erit verum, alterum falsum. Visũ enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus, atque priuatio opponuntur: & si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, vtrumque est falsum. Sin omnino non sit, falsum etiam erit vtrumque, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione vero, negationeve, semper siue sit, siue non sit, alterum erit falsum, alterum verum.

Horum enim, ægrotare, in quam, Socratem, & non ægrotare Socratem, siue sit, siue non sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, ægrotare illum est falsum, non ægrotare verum: quare hisce solis hoc competit alterum inquam ipsorum verum esse, alterum falsum: qua vt affirmatio, atque negatio opponuntur.

Tex 9. At vero malum quidem bono necessariò contrarium est quod quidem esse patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas aduersatur: & in cæteris simili modo. At malo interdum bonum, interdum malum contrarium est: defectus enim, qui quidem est malum, euaporatio quæ quidem & ipsa malum est, contrarium est: similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, vtrique aduersatur, vt patet. In paucissimis tamen id ipsum esse videtur: sed in plurimis malo bonum semper contrarium est. Præterea. Non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus vero non erit: simiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo vero non erit. Præterea. Si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare, sic vero non potest, vt ambo simul eidem insint: impossibile est si con-

Tex.8.

Tex.9.

trarium alterum sit, & reliquum ettam esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idem, aut specie, aut genere contraria fieri solere: vt morbum quidem, & sanitatem in animalis corpore: albedinem autem, & nigredinem in corpore absolutè: iustitiam vero & iniustitiam in hominis anima. Contraria insuper omnia, aut eodem in genere; aut contrarijs in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nam album quidem, & nigrum, eadem in genere sunt, color enim ipsorum est genus: iustitia vero, ac iniustitia, sub generibus contrarijs collocantur: alterius enim virtus, alterius vitium est genus, vt ratio est bonum, & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

Summa Textus.

Primæ pars capitis.

PRimò agit de speciebus oppositionis Secundò, eas inter se comparat. Tertiò, specialius agit de contrarietate ponendo tres proprietates contrariorum.

De primo, oppositio est quadruplex: primæ tres inter ea quæ quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud. Secunda contraria, cum vnum ad aliud non refertur, sed potius eadem ratione alterum alterius dicitur, horum aliqua habent medium, vt albedo, nigredo, rubedines, aliaque vt plurimis, & ægritudo animæ. Tertia est priuatius inter habitum, & priuationem, in eodem subiecto, differunt autem priuatius, & habens, quia habens ab eis, in quæ eadem oppositiones ponuntur, vt concreta, & abstracta. Quarta est contradictoria, quæ est inter affirmationem, & negationem.

2. Pars capitis. De secundo est prima conclusio primatiuè, opposita non sunt relatiua, probationes infra ponentur.

Secunda conclusio. Nec sunt contraria, probationes infra ponentur, notab. 4.

Tertia conclusio. Nec sunt contradictoria, quia in contradictione vniuersali vtrumlibet alterum est verum, alterum falsum semper, & in vnoquoque, non sic autem in priuatiuis.

3. Pars capitis. De tertio dicit primo, bonum si contrarium habet, debet esse malum: mali vero potest esse bonum, & malum vt timidi, temeritas, & fortitudo sunt contraria. Secundo, non est necessarium, si detur vnum contrarium, detur aliud. Tertio, contraria non sunt simul in eodem subiecto. Quarto, contraria sunt in subiecto eadem specie, vel genere. Vltimo contraria, vel sunt ipsa genera, vt bonum, & malum, vel in eodem, vt albedo, & nigredo, vel in diuersis generibus, vt iustitia, & iniustitia.

Annotationes circa literam.

SIenensis primo, aliquos sanè, & post Andronicum, eundemque vt reiicit Simp. & Boe. hic negat, hæc posse dicta esse Arist. vel quia in primo Topicorum, alicubi, qui prædicamenta iam diu præsupponente Praedicabilium ea appendere prædicamentorum Porphyrium, & Boet. Simp. (vt dicunt Lobaniè) fere omnes antiqui, & Neoterici dicunt esse Arist. primo quia deberent ea prædicamenta præsupponi, & esse hic ponenda, posset etiam quia aliter tractata esset prædicamentorum tractatio, nisi hæc multa ad eorum intelligentiam necessaria explicarentur, vt quid esset contrarietas totius

r Quare hic post prædicamenta ponatur

totiesnominata, quid prius & posterius, de quo, & de relatione dixerat, & consequenter quid simul necessariò, simul cognoscendum, modos autem habendi posuit, vt pateret quod sit de istarum prædicamentum, denique de speciebus motus egit, in quibus contrarietas, & susceptere magis, & minus videtur clarè, de quo Cai. hic.

Secundo notab.

Secundo, notandum in oppositione relatiua posuisse Arist. definitionem Antiquorum, commodiori vsui ad commodandam materiam de relatione; vbi ex professo de ea egerat, quam tradiderat exemplificando quæ posuit hic inscienter, & scilicet, vt prædicamenta relatione illa esset, quia ad obiectum realiter existens habet transcendentalis enim est vt qualitas de quo Villal.

Tertio notandū

Tertiò notandum, quod mediata contraria illa dicuntur, quorum alterum non opus est sit in subiecto: non enim equus necessariò est albus, vel niger immediatè; & è contra contraria immediata dicuntur, quorum alterum necessario inest subiecto, vt animal enim necessario, vel sanū, vel ęgrū est, inter quæ Galenus conualescentiam ponit medium, quæ sanitatem vocatur à Fabro stapulensi crepusculus matutinus: sin vero ad infirmitatem rursus tendat, crepusculus vespertinus. Arist. tamen strictius quam cunque humorum intemperiem infirmitatē vocat, & è contra sanitatē.

Conualescentia medium ponitur à Gale. & Fabro

Quarto notādum q; Arist. probat priuatiua non esse relatiua, quia hæc ad inuicem ordinantur: dicuntur, ad conuertentiam, quæ priuatiuis nequaquā conueniunt. Secundo vero scilicet, secundum conclusionem, in qua docet priuatiua non esse cōtraria probarer, imo simul primum, hic quia relatiua, & contraria dicit extrema positiua, locus vero priuatiua. Adde q; priuatiua vel sunt contraria immediata, & hoc nomine catulus enim ante nonā diē, non est cæcus, nec videns: similiter nō

Notandum 4.

sunt mediata, quia horū alterum suo tēpore non necessario inest. Nō enim aliquo tēpore equus est albus, vel niger, at priuatiua suo tempore necessaria non sunt, homo nam non necessario est cæcus, vel videns, & per hoc multa argu. solui. Tertio, nā in cōtrarijs retracto rsus regressus, in priuatiuis vero non, ergo priuatiua non sunt contraria.

Quinto notandum, q; Arist. hic agit. de oppositione incōplexorū, vt videre est in suis exemplis, at textu 8. meminit etiam complexorum ad complementum doctrinæ, & vt oppositio contradictoria clarius pateret.

Notandum 5.

Vltimo notandū, q; illa dignitas de quolibet est affirmare, vel negare, restringuitur à lib. 10 Metaph. q. ex vltimis verbis, & Anto. Andr. in reduplicatiuis: dicunt enim ibi nō tenere, sicut in eisdem negat Caiet. argumē tum validum à finito ad infinitum, vt plicatur hic tetigi, & infra etiā dicā; nō enim valet in his, homo in quantum rationalis discurrit, ergo in quantum rationalis est non discurrens.

3 De quolibet est affirmare vel negare exvltimis verbis.

QVAEST. VNICA. De natura, & speciebus oppositionis.

IN qua inquiruntur sex. Primò, an species oppositionis distinguantur? Secūdo, an oppositio vniuoca sit quatuor speciebus? Tertio, an contradictoria sit maxima oppositio? Quarto, an à priuatione ad habitum fiat regressus? Quinto, an vera sint quæ Aristoteles docet hic de contrarietate? Sexto & vltimo, vtrum species vnius generis opponantur contrariè?

ARTICVLVS. I. Vtrum species oppositionis distinguantur?

1 Explicatur titulus.

DE relatione [1] non est qui dubiter, quod ab alijs distinguatur, cum sit ordo vnius ad aliud, & ita bene Alber. S. Tho. de potentia. q. 4. ar. 8. inquit ab Aristot. per hoc solũ definiri, non per incompossibilitatẽ existendi simul. Similiter contraria oppositio manifestè ab alijs secernitur, quæ licet etiam dicat relationem vnius ad aliud dissimilitudinis. V g. cum hoc tamen oppositio istorum est in entitate ipsa positiua, præscindendo relationes prædicamentales: sed tota [2] difficultas est de negatione, & priuatione, quæ videntur duæ species constitutæ: primo, quia in materia de vniuersalibus, priuatio & negatio duæ censentur ab omnibus species entis rationis: secundo, quia S. Thom. opusc. 57. cap. 1. asserit priuationem negare inhærentiam tantum, negationem vero formæ existétiæ, licet enim sim priuatus visu, visus alibi potest esse, ergo priuatio & negatio species constitutæ sunt oppositionis.

2 Argum. pro parte contraria.

Notand. Notandum, quod cum priuatio duo inuoluat, & negationem inhærentiæ, & aptitudinem subiecti ad illam, profectò ex his duobus non potest fieri vnum per se proprie in esse specifico, cum ens rationis, quod est negatio, & ens reale, quod est aptitudo plus quã genere inter se distent: dicit ergo priuatio in recto negationem, in obliquo connotando subiecti aptitudinem, vt bene Iabe. vbi supra. & Sonz. q. 18. 10. Metaphy. & ita per hæc duo ab Arist. in Metaphys. varijs in locis ratio priuationis explicatur.

3 Negatio & priuatio nõ sunt duæ species.

Sit conclusio, negatio 3 contradictionis, & priuatio non sunt duæ species oppositionis, patet, quia quidquid formaliter claudit negatio, claditur in priuatione solum, connotando aptitudinem in subiecto, quæ ex primo Notabili cum negatione formaliter non potest facere vnum per se. & ita bene Scot. ait, quod priuatio habitui opponitur sola ratione negationis, ad quod alludens Sonz. vbi supra testatur solum distingui penes magis & minus commune: priuatio namque tantum dicit negationem formæ cum aptitudine subiecti. & ita S. Tho. de veritate, q. 21. ar. 1 & Caiet. 1 p. q. 14. ar. 5. sub vna specie dicunt cadere priuationẽ, & negationem, nosque conformiter ad hoc philosophabimur in materia de vniuersalibus, ar. 1. quæst. 1. vide ibi.

Soluuntur arg. Ad primum patet ex dictis, quod negatio & priuatio in communi non distinguuntur specie, bene tamen in particulari, vt priuatio dicit solam negationem inhærentiæ, negatio vero formæ.

Ad secundum sic intellige S. Tho. modo dicto in communi: nam in cõmuni fallunter, qui aliter constituunt duas species entis rationis, negationẽ scilicet, & priuationem.

ARTICVL. II.

An oppositio, vniuoca sit quatuor speciebus.

Prima sententia est Zimaræ in tabula Arist. verbo æquiuoce, qui ponit oppositionẽ purè æquiuocam ad quatuor species, tribuitq; Arist. 10. Metaph. tex. 1. videturque Simpl. & Iambl.

Prima sẽtentia zimaræ.

Secunda sẽtẽtia ponit purè vniuocam oppositionẽ ad quatuor species: ita Philop. quem refert Vilalp. tenetque Niphus, quem affert Porphy. sequitur Smiglesius, Boet. & Iabel. 10. Metaph. q. 11 Niph. q. 6. c. 2. Recentiores [1] qui iudicant satis probabile: estque Lobanien. & omnium Neotericorum, primo, quia incompossibilitas constitendi simul vniuoce de his quatuor dicitur: secundo, quia ex Aristo. hic, & cõmuni, istæ nominãtur species oppositionis, ergo oppositio vniuocè dicitur de illis.

2. sententia multorum.

1 Tolet. hic.

Tertia

3.Sentẽtia M.Soto.

Tertia sententia est M.Soti hic, qui ponit oppositionem vniuocam tribus, dempta ipsa relatiua oppositione, & alij, sed probat Soto, quia calor similiter & albedo possunt intelligi, non intellecta, aliqua oppositione ad frigus, & ad nigredinem: ergo contraria oppositio non est realis, sed tantum rationis, quæ communis est etiam contradictoriæ, & priuatiuæ: at relatiua oppositio, & quia non est respectu diuersorum (idem enim est pater & filius) quia formaliter claudit ens reale, non cadit sub oppositione in communi, quæ communis est tribus iam dictis.

2 Vera Cruz dicit non esse dubium.

4 Sentẽ. S. Tho. & D. Scoti.

Quarta sententia placet multis, S. Tho. præsertim, quem referunt Lobanien. opuscu 37. Scot. q 2 maxime ad primum, Caiet. hic, & Recentiorum ex Iambl. & Alber. quæ sententia ponit oppositionem analogum ad quatuor dictas oppositiones, scilicet, relativam, priuatiuam, contrariam, & contradictoriam.

1. Cõcl.

Prima conclusio. Oppositio non est quid vniuocum ad quatuor oppositiones. Probatur efficaciter, quia cõtraria, & relatiua dicuntur entitates reales: contradictoria vero, & priuatiua, entia rationis: constat autem ex c. 4 non dari conceptus obiectiuus communis enti reali, & rationis: ergo.

Secundo, quia licet relatiua oppositio in omnibus reperiatur: non tamen est quid commune illis, sed est quarta oppositio à tribus condistincta, vel cadit sub illa.

5 Illatio ex consequen.

Ex quo infertur 5 quod relatio oppositionis non est vniuoca ad relatiuas oppositiones reales, & rationis, ita enim dicitur relatio rationis à relatione reali, sicut ens rationis à reali ente, quia quid Caiet. velit 1.p.q.28. nisi inuenias nomen relationis aqualiter vtriq; conuenire.

4 2. Cocl.

Secunda conclusio. Oppositio est analogũ ad quatuor oppositiones. Patet, quia repugnantia in omnibus reperitur, licet in istis per comparationẽ ad illas: omnium autem sufficientiã diuersa via, quidam colligunt, sed res non est præcisa: ad complementum tamen hanc habeto 4 quia oppositio, vel est inter ens, & non ens absolutẽ, & est contradictio, vel inter ens, & non ens cũ aptitudine, & est priuatio, vel inter entitates positiuas, & est cõtraria, vel tandem est inter ea, quæ respectu eiusdem dicunt repugnantiã, & est relatiua, nec sunt plures.

& sufficientia oppositionum.

Ad primum argumẽtum, nego antecedens: non enim (vt dictum est) ni uocè, sed analogicè dicitur incompossibilitas de illis: illa autem definitio est data ab Aristo. de contradictorijs 1. Topic. quæ participatione etiã alijs conuenit, priuatiuis formaliter, contrarijs virtute, relatiuis secundum respectu eiusdem, licet non respectu diuersorum.

Soluuntur arg. Ad 1.

Ad secundum, nego consequentiã, quia etiam Arist. syllogismum bonũ & malum vocat species syllogismi, cùm tamen syllogismus malus apparenter sit consequentia syllogistica, non verè & propriè.

Ad 2.

Ad tertium, primò falsò negant relatiuam oppositionem, non cadere sicut & alia sub ratione oppositionis, quia respectu diuersorum non dicat incompossibilitatem, cùm tamen sufficiat, vt illam dicat respectu eiusdẽ: & quia relatiua claudit entitatẽ realem, quæ necessariò debet poni in cõtraria oppositione.

Ad 3.

5 Expellere effectiuè duplicitèr contingit.

Pro quo aduertendũ 5 quod aliquid potest esse expulsiuum alterius duplicitèr: Primò effectiuè id est aliquid efficiendo aliud expellere, & sic ignis calefaciendo, & calorem producendo expellit frigus. Secundo formaliter scilicet, non aliquid faciendo, sed sola propria entitate posita aliud expellere, quia est talis entitas, quæ secũ non compatitur contrariam, & sic al-

bedo nigredinem expellit, licet ergo prima expulsio, quia inuolauit principium actiuum, esset sub secunda specie qualitatis: secunda vero non sic, quia sic expellere non est aliquid agere, vel pati sed tantum quædam incompossibilitas, quæ à natura sequitur posita tali forma: & vt vno verbo dicam est ipsum esse formale ignis, tale quod aliud secum non compatitur, vt albe facere, vel album facere, quod non compatitur nigrum facere, &c. Nec per hoc aliquid de nouo producitur, neque est nouus actus rei, & licet esset non poneret albedinem sub alia specie, cum necessario esset subordinatus actui formali, sicut ignis est idem specie dum calefacit, & rarefacit. Hinc patet quam diuersimode vtraque expulsio inuoluat contrarietatem: prima enim solum est fundamentum relatiuæ oppositionis contrarietatis, quæ fundatur in actione, & passione. At secunda expulsio formaliter dicit contrarietatem, in ipsa entitate positiua (omni relatione præcisa) ita vt sit intelligibilis albedo sine vlla cõtrarietate, cum ex dictis in entitate formali reperiatur.

Illatio.

ARTICVL. III.

Vtrum contradictio sit maxima oppositionum?

3 Mirasen tentia.

VNica sententia olim fuit 4. Metaphysi. de qua Arist. quæ negabat vnam contradictoriam veram, alteram falsam, sed ista & sui auctores iam periere, de quo Ferr. 4 cõtragentes. c. 1. Soto 10. Metaph. & Isabel. q. 9 Arist. rex. 15 S. Thom. opusc. de oppositis moderni Metaphysici in fine 4 Anton. Andr. q. vltima.

2 Fonsec. Pars negatiua defenditur.

Quod non sit maxima oppositionum contradictio: probatur primo, quia aliæ oppositiones claudunt contradictoriam, & superadduntur nouum gradum oppositionis, ergo illa nõ est maxima, antecedens patet, quia omnis oppositio claudit affirmationem & negationem quæ est contradictio.

Confirmatur, quia aliæ oppositiones inferant contradictoriam, bene enim sequitur Petrus est filius Pauli, ergo non est eius pater, similiter qui habet hominem currit, infert hãc aliquis homo currit, quæ cõtradicit huic nullus homo currit, & est exemplum ferter ergo nõ est videns, nihil enim magis repugnat consequenti, quàm antecedenti, ergo aliæ oppositiones claudunt contradictoriam.

Secundo, nam isti modi necessariò, & impossibile sunt contrarij, qui magis pugnant quam possibile, & impossibile contradictorij, ergo nõ est maxima contradictoria. 2. Arg.

Tertio, quia non albo contradicit album, sed magis pugnat cum illo albissimum, quod est contrarium, ergo maior oppositio est contraria. 3. Argu.

Confirmatur, quia maior distinctio est inter cõtraria, & relatiua, realia, quæ petunt extrema secundum rem, quã contradictoria, & priuatiua, quæ ex parte vnius extremi est ens rationis, ergo maiores oppositiones sunt illæ quàm istæ.

Quarto, quia secundum Philosophos inter hominem, & non hominẽ contradictoria, mediat generatio hominis, ergo contradictoria nõ est maxima oppositionum. Vlt. arg.

Conclusio affirmativa est, ab omnibusq; cuetur. Simpli. Auerr. S. Tho. & Arist. nam contradictoria oppositio caret omni medio, nihilque habet commune vtriq; extremo, vt ex professo probat Arist. 1. Topic. c. 2. ergo est maxima oppositionum. Conclu. affirma. resp. ad quæstio.

Secundo, quia vniuersaliter, semper & in vnoquoq; si vtrũ est verum, alterum est falsum, dicitur ꝙ illud principium, quodlibet est, vel nõ est, vt de accutissimè Arist. 4 Metaph. subinde q. plu alie-

si aliquis cõtradictoria concedit cessat disputatio, ergo maxima oppositionum est contradictoria.

3 Ordo speciei rum oppositionis. Hinc infertur 9ª oppositio relatiua 3 est vltima in ratione oppositionis, quia cũ petat existentiã vtriusq; extremi magnam arguit conuenientiam: Tertio, est contraria quia licet vnum alterum expellat, conueniãt in ratione entis, imo in genere qualitatis: Secũdo, est priuatiua, quæ inuoluit aptitudinem subiecti, in quo conuenit cũ habitu, & hinc necessario relinquitur prima, & potissima contradictio ipsa quę est inter ens, & non ens absolutè.

Soluuntor arg. Ad 1. Ad primum bene S Tho. & Ferr. dicunt illud quod addunt aliæ oppositiones ipsi cõtradictoriq; maximæ potius minuere oppositionem, quam addere, cum ex dictis inuoluant omnes aliqualem conuenientiam.

4 Notãda solutio. Ad confirmationem, non semper 4 æqualiter aliquid repugnat consequẽti, & antecedenti, vt patet in hoc, si homo non est risibilis, homo non est rationalis, manifestè namq; maior repugnantia est in consequenti, quam in antecedenti: quando tamen repugnãtia antecedentis causa est repugnantiæ consequentis: tũc quidem magis vel æquè aliquid repugnat antecedẽti, quam consequenti: sed profecto tota repugnantia aliarum oppositionũ, nec minuit, nec addit repugnantiæ cõtradictoriæ: si enim per possibile, vel impossibile Deus tolleret omnimodam repugnantiam aliarum, ipsa semper maneret maxima, & summa in oppositione.

Ad 2. & 3. Ad secundum, illi modi minus distant quam possibile, & impossibile, quia solum repugnant in veritate, cũ falsò vno sint simul affirmari, & negari necessario, scilicet, impossibile: & per hoc patet ad tertium: nam albissimum magis pugnat cum non albo in veritate, quam album cum non albo, non tamen veritate, & falsitate, quia remisse album falso est albissimum, & falsò est non album, bene tamen est album, & falsò non album.

Ad confirmationem Iabel. & alij libenter ponunt maiorem distinctionem naturalem in contraria, & relatiua, quam in contradictoria, sed nõ maiorem distinctionem formalem, quæ reperitur inter ens & non ens absolutè, præterquam quod illa distinctio materialis realis, potius demit, quam ponit oppositionem.

Ad vltimum, generatio formaliter est non homo, videtur autem Philosopho mediari inter hominem, & non hominem, quia versatur circa materiam primam carentem forma, quæ media generatione introducitur in ipsa, hominis forma.

ARTICVL. IIII.

Vtrum à priuatione ad habitum sit regressus?

1 Singularis opinio Nicostra. NIcostratus 1 asseuerante tenet partem affirmatiuam contra Arist. & omnes Philosophos, primo, quia ex ignorante fit sciens, ex nudo, & inermi fit vestitus, & armatus, & ex aereo nebuloso fit lucidus, ergo à priuatione ad habitum est regressus.

Argum. pro hac sententia multipliciter. Secũdo, aqua duobus gradibus frigiditatis amissis reduxit se ad primam statem, illosq; rursus acquirit, similiter de igne: imò si per possibile, vel impossibile Deus in quodam loco poneret ignem nudatum ab omni calore, profecto statim fieret calor ab ipso: eadem ratio est partis ad partem priuationis, ficut totius ad totũ, ergo datur regressus à priuatione ad habitum.

3. Argu. Tertio, quia vespę integris diebus in aqua suffocatæ calore Solis reuiuiscunt, nec videtur credibile tanto

tempore manentes in aqua non esse mortuas, ergo per naturam regressus fit à priuatione ad habitum.

Confirmatur ex Arist 4. de generatione animal c 6. & 6. de historia. c. 5. si oculi pullorum hirundinis recens natorum pungantur: deinde iterum visum recipiunt: ergo idem &c prius.

Vlti. argumen. Quarto & vltimo, quia exempla Arist. incongrua videntur, quia edentulum, & caluum solum dicunt priuationem partis subiantiæ, vel ornamenti, puta capillorū, & dentium non formę, in qua & à qua est regressus, ergo.

Conclu. commu nis. Omnes Philosophi conclusionem negatiuam Arist. recipiunt, licet varie eam explicent, de quo Scot q. 41. Niph 1. Metaphy q. 4. Soto lib. 1. q. 19 S. Tho. lib. 8. lect. 4 Simpliciusq; ait, Arist compositisse quoddam opusculum de oppositis, in quo distinxit habitum innaturaliter ingenitum, quem vocat Niphus ab intrinseco: & in acquisitum & non naturalem, quem vocat Niphus ab extrinseco: propositionemque hanc Arist. intelligit de primo habito, non de secundo, per quod patet ad primā rationē. Aliter Sōz. explicat, multosq; aliter Recētiores, sed neutra expositio placet, nec profectò est ad rem, præcipuè Recentiorum: scilicet quod implicat regressus à priuatione ad eundem numero habitū: non ad eundem in specie, quod nō solut difficultatem.

Tolet.

3 Vera solutio Lobanien. Dicendū ergo est cum 3 Loban. & quando manent causæ proximę habitus datur regressus, quando vero non, non datur, per quod patet ad secundā rationem, ignis enim immediata causa est, virtute cuius fluit calor, idem de aqua respectu frigiditatis ad quā se reducit: de modo autem quo hæc fiunt 2. Physic. c. 2. dicam.

Ad 3. sti. mul. & confirmatio. Ad tertium, vis Solis in corpore vespæ organizato, cit alijs dispositionibus relictis in ipso, supplet quod deerat ad vespæ formæ introductione, & quasi vltimatè disponit, quia vero potentiæ vitales destruūtur cum destructione organorum, quæ tantum sūt vi generatiua, nequit in eodem à priuatione ad habitum dari regressum, & in his vniuersaliter est vera propositio Arist. cum enim arte medicali lippi, & c. curantur, & vident, non erat de perdita potentia vitalis, vel organū, sed tantum erat quædam albugo, vel humor in telis oculorum, quæ medicina extrahūtur. Et ad illud quod de hirundine subijcitur in confirmatione. Ipse Arist. 4 de Generatio. vbi sup. docuerat illos natos sine visu, quia nō dum erant nati habere visum, ō erāt priuati per defectū visu: idcoque bene regressus in istis reperitur: non tamen debet esse tanta læsio punctionum in organo, vt virtute seminis non possit reparari, taliter quod tempore debito fluat visus, sed potius moderata, quæ facile naturali virtute recuperatur, per quod etiam patet ratio clara Arist. nam in contrarijs datur regressus facile quia manet agēs in re, quod reintroducat formam contrariam, in priuatiuis verò non item.

Ad quartū Lobanien. dicunt, dupliciter, primo quod partes se habent vt formæ: secundo quod nomine edentuli, & calui intelligit Arist. potentiā productiuam dentium, & capillorū, sicut dicebamus supra c. de proprio, quod Porphy. per bipedem intelligit potentiam progressiuam animalis: qualiter autem cum detur potētia reproductiua vnguium, non detur etiā capillorum, & dentium, Physicū est, non Logicum.

Aduerte tamen licet nō faciat multū ad rēmultos esse modos priuationis, quos Arist. ponit 4. Meta. quos ob hanc causam non potui in principio quæstionis, cum enim priuatio in hoc differat à negatione modo supra dicto, quia cōnotat aptitudinē subiecti ad formam: quadrupliciter iuxta hoc sumi

Priuationis modi multi assignantur.

sumitur priuatio: primo, cum forma apta est haberi, non tamen ab hoc: & sic paries, cæcus, priuatusque visu, largè dicitur, & improprijssimè: Secundo, quando subiectum est aptum habere formam secundam genus, non tamen in specie, sicque talpa dicitur cæca, quia in ratione animalis apta est videre. Tertiò, quando subiectum aptum est in specie ad formam, tamen talibus, & talibus circunstantijs, sicq; catulus ante nonum diem dicitur cæcus, priuatusque visu. Tandem quartò proprijssimè, quando subiectum est aptum in specie, & semper habere formam, non tamen habet: sicque homo proprijssimè cæcus dicitur & nõ videns. Deinde ex parte negationis, persequitur Aristot. plures, & minutiores diuisiones priuationis. 5. Metaphy c. 22. quæ non faciunt ad rem.

ARTICVL. V.

Vtrum vera sint, quæ Aristoteles dicit de contrarietate?

1 Explicatur tit.

DE oppositione [1] relatiua satis abũnè diximus, de ad aliquid, de oppositione contradictoria, & priuatiua, nihil fuit erat dicendum, quod non sit Physicum, vel Metaphysicum, de quo 2 & 4 Physic. & 10. Metaphys. de contrarietate tamen, licet etiã ibidem aliquid (Deo dante) dicemus interim, tamen aliqua dicta Aristot. simul examinanda sunt.

2 Explicatur contrarium malũ est boni.

Primò aduerte, quod cum ait malum [2] contrarium esse boni, non sumit malum pro priuatione boni, sed pro re contra naturam, similiter & bonum, sumit pro re conformi naturæ, talia sunt vitium, & virtus, calor & frigus. Item benè Simpl. iniustitia non sumitur hic pro priuatione iustitiæ, sed pro habitu iniustitiæ contrario habitui iustitiæ.

Secundo aduerte, quod non definit contrarietatem, quia ex dictis proprietatibus facilè colligitur, & quia eius natura in Physica, & Metaphysica latè declaratur, cumq; duplex sit [3] contrarietas, physica inquam, & metaphysica, metaphysica contraria (vt colligitur ex Arist.) sunt quæ maximè distant sub eodem genere, ita. 10. Metaphy. text. 13. & 24. similiter physica contraria sunt, quæ inhærent eidem subiecto, seseque expellunt mutuo, nisi alterum illorum alicui insit à natura. 3 Contrarietas duplex.

Contra quas definitiones est, primum, quia hic Aristot. bonum & malum dicit contraria, quæ, ex eodẽ, sunt genera, non in eodem genere, ergo. Impugnantur dicta. 1.

Confirmatur, quia iustitia, & iniustitia contraria sub diuersis generibus sunt, vtpote sub bono & malo.

Secundo, nam quantitas & qualitas, quæ nec genere conueniunt, magis distant, quam calor & frigus, quæ sunt contraria, ergo contraria non maximè distant: calidissimum etiam, & frigidissimum, magisquã calidum & frigidum: albedo etiam & medij colores non maximè distant: & tamen ex Aristot. 5. Physic. c. 1. contrariantur: ergo non rectè assignatur ratio contrariorum. 2. Arg.

Tertio contra secundam definitionem arguitur: nam idem subiectũ aliquem habet calorem, & aliquod frigus, imò nihil obstat, quod in diuersis partibus eiusdem subiecti darentur in summo: ergo contraria non mutuo se expellunt ab eodem. 3 Arg.

Cõfirmatur, quia in coloribus medijs, vt viride, &c. videntur esse simul extrema, albedo, scilicet, & nigredo: ergo idem quod prius.

Confirmatur secundo, quia vel expulsio est effectiuè, & sic albedini, & nigredini conuenit, vel formaliter, & sic conuenit formis substantialibus, & figuris, quæ non simul se compatiuntur, ergo.

Vltimo, quia Arist. 2. de cælo ait, si vnum contrarium est in rerum natura, necessum est quod sit, & alterum, cuius oppositum docet hic: Item bono ait ex necessitate malum contrariari, malo autem bonum, & malum.

Contra quod est, quia intellectui, qui habet rationem boni, nihil contrariatur: & ex 10. Metaphysic. text. 14. circa vnum vnum contrariatur, ergo ipsam contradicit Aristoteles.

4 Concl. In oppositum 4 sufficiet authoritas Aristotelis & argumentorum solutio.

Ad primum, S. Thom. de malo, quæst. 1. artic. 1. ad 11 argumentum ex Auerr. Auic. & Complu. & 1. p. q. 48. ar. 1. ad 1. vbi etiam M. Zumel fuse hoc differit multipliciter respondent, communis tamen solutio est, Arist. hic loquutum 5 ex mente Pythagoricorum, sæpe enim ait Aristot. loqui ex aliorum mente, præcipuè in Logica, dum adducit exempla aliorum.

5 Soluuntur arg. & primo multipliciter.

Vel secundo, & melius, bonum & malum dici contraria genera, id est, generales conditiones contrariorum, quia vnum se habet vt habitus, & alterum, vt priuatio, & imperfectum, ob quod contraria oppositio vocatur ab Aristotel. aliquando oppositio priuationis, & habitus.

Vel tertio esse duo genera subalterna vnius generis quantitatis, primæque speciei, per quod patet ad confirmationem.

Ad 2. Ad secundum, hanc Iabe. in Metaphy. quæst. 11. maximam distantiam intelligi (vt ait definitio) sub eodem genere, per quod patet ad argumentum, cum quantitas & qualitas, non sint sub eodem genere, non distant: datur etiam definitio propter perfectissima contrarietate inter extrema, & summo gradu, cum tamen genus in plures species immediatè diuiditur, vt potest, quicquid Sonz. dicat. 9. Metaphy. quæst. 24. ad ea etiam, quæ non sunt, & distant extendenda est definitio, quia distant saltim essentiali diuersitate, de quo articulo sequenti.

Ad tertium, sensus secundæ definitionis est contraria se non compati in eadem parte subiecti in gradibus intensis, ita vt ab vtroque absolutè denominetur, potèst tamen quod deest de latitudine vnius contrarij suppleri ex alio.

Ad confirmationem, licet Iabe. supra quæst. 19. ponat in qualitatibus medijs formaliter extremas, melius Niph. quæst. 5. negat, optimèque Sonz. quæst. 21. ad secundum, in tepiditate formaliter esse calorem, & frigus remissi, in alijs verò vt medijs coloribus (cum Auerr. S. Tho. & alijs) non esse extrema formaliter, sed virtute, tantum, sed hoc iam est physicum, & altioris intellectus. Ad 3.

Ad secundam confirmationem formæ substantiales non inhærent, in figuris vero non est transitus determinatè ab vna ad aliam figuram, sed ad indifferentèr: at in contrarijs determinatè ab vno itur ad aliud, & si media expellunt, ideò est, quia se tenent ex parte alterius extremi, quod habent virtute, vt dictum est.

Ad vltimum, textus Arabicus, secundo de cælo, non dicit in rerum natura, sed si vnum contrarium est natura, etiam est aliud, sed propter expositionem S. Tho. ibidem. Ad vltim. notãda solutio.

Respondeo quod Arist. illo loco agit de necessitate physica ob vniuersi perfectionem, hic verò de Logica necessitate, negatque bonam esse consequentiam, existit vnum cõtrarium, ergo & aliud, de quo latè Caiet.

Ad confirmationem Arist. tantũ vult non omne bonum habere contrarium, sed si habeat illud esse malum: eidemque diuersis rationibus duo possunt contrariari: loquiturque de extremis

tremis contrarietatis, cum enim sint tantum duo extrema, vnum vni tantum contrariatur, vide Iabe. vbi supra. q. 10. Sonz. q. 20. non enim est hic locus.

ARTICVLVS. VI. & vltimus.

Verum species vnius generis opponantur contrarie?

1 opinio Alex. & aliorum placita.

AD exand libro de sensu ait in elementis species esse contrarias [1] refertq; Auer. quæ qualitates possunt formas substantiales elementorũ Sonz. 7. Meta hy. q. 24 Iabe q 18. refert; Anto. Andr. q 1 disputant tantũ de speciebus substantiæ, quas dicunt contrariari imperfectè tamen, quia non acquirantur vero motu. Scotus vocat species transmutatiuè contrarias Niph lib. 10. quæst 6. dicit esse contrarias non phyicè, sed metaphysicè, suppositâ tamen distinctione contrarietatis physicæ, & metaphysicæ, quâ supra explicaui, art 5.

2 1. concl.

Dico primò, aliquæ [2] species substantiæ sunt contrariæ, phy cè radicaliter (vt innuimus tum. c. de substantia, artic. de proprietatibus substãtiæ) ita etiam tenet Doctor Theologus 2. de generatione, [3] & Recentiores ibidem, & hoc vult Auer. 5. Phyic. & de substantia orbis dicens esse contrarias concomitantiè: & Aristot. 2. de generatione. tex. 49. dicens substantiam substantiæ contrariam, vt aerem, & ignem, aquæ & terræ. Probatur, nam aliquæ substantiæ, vt patet in elementis) sunt radices contrariorum accidentium: non tamen omnes, vt patet de angelis, nullique substantiæ physicè alteri adversatur ratione sui, modo supra. c. de substantia explicato.

3 Bañes, & Tolet.

6 6. concl.

Dico secundo, omnes [6] species generum esse contrarias metaphysica inter se, ita Aristot. 10. Metaphy. tex. 24. citato. S. Thom. & alij ibidem, dissunt enim maximè sub eodem genere: non tamen dixi omnes, quia quo ad hoc parcebatur de accidentibus, & substantijs id enim quod substãtijs, tribuit Sonz. scilicet quas nõ esse in vno subiecto, multis etiam accidentibus cõuenit, vtpote figuris, & coloribus, &c. impertinensque est ad definitionem contrarietatis Metaphysicæ.

Aduertendum tamen cum contrarietas Metaphysica petatur ex Aristot. conuenientiam Metaphysicam, vt Physica petitur in subiecto, nec generalissima, nec differentias proprie contrariari. Vide 7 male Sonz. differentias vultesse contrarias, petulãs; negat Fallitur Sonz. species contrariari: differentiæ enim (vt nos loquamur) principia sunt cõtrariorum, non contraria vt vnitas, communiter non est numerus, sed principium illius, negatque Aristot. contrarietatem inter individua vnius speciei, quia non est inquam dissimilitudo, sed distinctio, materialisque diuersitas, vt bene Niph. supra, species quæ diuersorum generum subalternorum contrariantur, ratione graduũ quos in cludunt, quibus sub genere distinguuntur.

7

Ex quibus infero, cum omnes species sint contrariæ, vtam non posse esse partẽ alterius, quod si aliquę fuerint partes non completæ, sed incompletæ, species sunt, de quibus infra latius. Illatio ex dict.

Vltimo, in hac materia aduerte, quod in tractatione de oppositis comprehendimur etiam contraria metaphysica, quia Logicus non coarctatur ad oppositionem physicam, & Aristot inter contraria ponit par, & impar, quæ solum mathematicè loquendo sunt contraria, non physicè, sunt; passiones species mathematicarũ, proindeque potiæ, eoque modo contrarietatem metaphysicã participãt.

CA-

CAPVT. XI.

De modis Prioris.

PRius quippiam alio quatuor dicitur modis. Primo quidẽ, & proprijssime, tempore: quo pacto quippiam antiquius aliquo, & vetustius dici solet: quia nanque plus est temporis, ideo antiquius atque vetustius dicitur. Secundo vero, id quod non conuertitur essendi consequentia: quo pacto vnum duobus est prius: nam si sint duo, & vnum continuo sequitur esse: at si vnum sit, non necessario sequitur duo esse. Qua re hoc posito, non conuertitur consequentia, vt illud sit. Prius autẽ id esse videtur, quod essendi consequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodã dicitur prius: vt in scientijs, atque orationibus inueri licet. Inde monstratiuis enim scientijs, prius est nimirum, atque posterius ordine: elementa nanque designationibus, ordine priora sunt, quippe cum principia priora sint ordine conclusionibus contemplandis: & in Grammatica syllabis priores sunt elementa: in orationibus etiam exordium simili modo narrationem ordine antecedit. Praterea, id quod est praestabilius honorabiliusue, prius natura esse videtur Vulgus etiam, qui sunt honorabiliores, quosque magis amãt vocare priores consueuerunt: quanquam hic modus pene omniũ alienissimus esse videtur. Tot igitur fere sunt modi prioris, qui dici soleni. Videbitur autẽ & vltra iam dictos, alios quidam esse prioris modos: eorum enim quæ essendi cõsequentia conuertuntur, alterum, quod est causa quouis modo vt alterum sit, prius natura non incongrue aici potest: atque esse quadã talia, patet. Esse enim hominem, ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sane conuertitur: nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse: & econtra, homo profecto est, si vera est ea oratio, qua hominẽ dicimus esse. Atque oratio quidem vera vt res sit, nullo pacto est causa: res tamen aliqua ex parte, vt si oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nanque, quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa: quare sit, vt quinque modis, ipsum prius dicatur, vt patet.

Summa Textus

QVinque ponit modos prioris primus est prius tempore, secundus prius consequentia, tertius prius ordine docendi, vel dicendi, & quarto, prius dignitate & amicitia: hi fuerunt ex sententia Antiquorum, additque quintum, scilicet prius in causalitate.

CA-

CAPVT. XII.

De Modis ſimul.

SImul autem ea ſimpliciter, propriſſimeque dicuntur, quorum generatio eſt tempore in eodem: neutrum enim ipſorum prius, aut poſterius eſt. Atque hæc tempore ſimul dicuntur: natura vero ea dicuntur ſimul quæ eſſendi quidem conſequentia cum conuertantur, neutrum tamen, vt ſit alterum cauſa eſt: vt in duplo, dimidioque inueniri licet: hæc enim conuertuntur. Nam ſi duplum eſt, dimidium eſt: & ſi dimidium eſt, duplum eſt: neutrum tamen eſt cauſa vt alterum ſit. Ea præterea quæ eiuſdem generis diuiſione ſibi opponuntur, ſimul eſſe dicuntur natura. Dicuntur autem eiuſdem generis diuiſione oppoſita ſibi, quæ in eadem ſunt diuiſione: qualia ſunt, volatile, greſſibile, atque in aquis degens: hæc enim ſub eodem genere contra ſeſe ſunt diuiſa: quippe animal in hæc, vt patet, diſtribuatur. nihilque horum aut poſterius, aut prius ſit. ſed natura talia ſimul eſſe videantur. Diuidi etiam vnumquodque talium in ſpecies rurſus poteſt: vt volatile, terreſtre, aquaticum: quæ quidem & ipſa ſimul natura erunt, quæ ſub eodem genere collocata, in eadem ſunt diuiſione. Genus tamen ſpecie prius eſt ſemper, non enim in conſequentia fit ab illo conuerſio. Nam ſi volatile eſt, animal eſt: at ſi animal eſt, non neceſſe eſt volatile eſſe: ſimul igitur dicuntur natura, ea quæ in eſſendi quidem conſequentia conuertuntur: nullo tamen pacto alterum cauſa eſt, vt alterum ſit: & ea quæ ſub eodem genere collocata, contra ſeſe ſunt diuiſa. Abſolute autem ſimul ſunt ea, quorum generatio eodem in tempore eſt, vt prius eſt dictum.

Summa Textus.

TRes ponit modos ſimul, primus ſimul tempore: ſecundus ſimul natura, quando conuertuntur: & vnum non eſt cauſa alterius, vt relatiua: tertius eſſe ſimul, vt ſpecies ex æquo diuidentes idem genus, quod eſt prius illis.

Annotationes circa hæc capita.

CIrca vtrunque caput (melius ſic intelligentur) primo quæri ſolet an prius, & ſimul ſint oppoſita? Albert. ait, eſſe diſparata, quia prius opponitur poſteriori, & econtra non ſimul, nec ſimul priori poſteriorique opponitur.

Secundo, quia, vt patet ex litera in capitibus, multis modis dicitur prius, quibus non dicitur ſimul. Dicendum tamen ſimul opponi, & ad prius, & ad poſterius eſt enim medium inter extrema, quanquam voce non dicantur proprie ſimul, quando eodem gradu amicitiæ vel honoris, ſunt duo, vel quando ſimul, idem à diuerſis dicitur vel docetur, re vero eſt ſimultas, vt ſi

2 Simul oppo nitur & ad po ſterius.

Dei

Dei potentia duo corpora sint in vno loco, vt de facto fiunt accidentia, sub ipsum, & Deus.

Notandum secundo, quod Simpl. ait ad hos modos prioris reduci omnes positos. Metaphy. cap. 11. vbi exactius de hoc agit Aristot. Scot. vero. q. 43 negat reduci, sed tũ hic numerantes sit magis spectantes ad prædicamenta, vt etiam sentiunt Recentiores, qui id remittunt ta Metaphysica, licet oporteret hic omittere multa ibi dicta, scilicet de ordine rerum in esse essentiæ, & cognosci sensu, vel intellectu, quorum meminit Aristot. ibidem quæ dicta tanquam sunt Deo ascripta.

Tertio, considera quòd diuersimode est prius & posterius eadem, si non fit conuertibilis cum effectu, in consequentia est prior illo, nomen item eadem extenditur ad eandem metaphysicam, vt est animal, licet idem re cum homine, pars quæ materialis eiusdem.

Quarto, bene M. Soto infert ex vltimo modo prioris, non sequi, hoc est prius illo, ergo in aliquo instanti datur fine illo, cum sæpe sit mutua consequentia, bene etiam infert Caiet. & Zumel. quæst. 3. variis in locis contra Scot. non sequi est prius illo, & antecedam re aliquid, ergo potest esse sine eo, quæ maxima vtitur multorum Scotistarum Aristotelicis, dicet sit mutua consequentia inter ea, causam esse priorem natura, id est, causalitate, vt quibus finita tua figura, subiectũ ipso abest, aliisque modis.

Vltimo notandũ, quod licet diuisio generis in species fiat finaliter, vt dicetur aliquid etiam est non esse propriè finaliter ratum, cuius species mensura est perfectionis alterum. & ex Arist. & Platone, bis à rebam agens ut physica analogia rerum ordine simplicitatis, vel perfectionis, descendit genus ad vnam speciem quam ad aliam.

CAPVT. XIII.

De speciebus motus.

Motus species sunt sex, generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio, quæ loco accommodatur. Atque cæteri quidem motus, vt patet, diuersi sunt: non enim corruptio est generatio, neque accretio est decretio, neque ea mutatio, quæ loco accommodatur, cæteræque motus similiter. De alteratione vero dubitatio quædam existit: ne forsitan necessarium sit id quod alteratur, aliquo reliquorum motuum alterari? Hoc autem verum non est. Fere enim omnibus in passionibus, aut plurimis, non accidit alterare, nullo motuum cæterorum communicante: neque enim incrementa, neque decrementa susciperet necesse est, id quod passione mouetur. Et similiter in cæteris modo, quare alteratio diuersus est à cæteris motus: nam si esset idem, continuo id quod alteratur, crescere, aut aliquo alio moueri cæterorum motuum oportet, at non est profecto necessarium. Similiter & id quod augetur aut aliquo alio motu mouetur, alterari oportet: at sunt quædam quæ augentur, non alterantur autem. Quadratum enim gnomone circumposito creuit quidem, at non est alteratum. Similiter &

in

in cæteris rebus huiusce modi fit: Quare diuersi sunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus quidem contrarius quieti est: singulis autem singuli aduersantur. generationi uidem corruptio: accretioni vero decretio: & mutationi accõmodata loco quies in loco: & maxime ut videtur ea mutatio, qua contrarium ad locum fit, is motus, quo deorsum itur, & e contrario, opponitur. At reliquo assignatorum motuum, quidnam contrarium sit, non est facile assignare. Nihil autem ipsi contrarium esse videtur, nisi quispiam, & in hoc quietem in qualitate, dicat opponi ei mutationi, quæ ad qualitatem est. oppositamque mutationem eam, quæ est ad qualitatem contrariam: perinde ac in mutatione loco accommodata, quietem in loco, & mutationem, quo ad contrarium locum itur, contraria dicimus esse. Alteration em nanque mutationem esse in qualitate constat: quare motum in qualitate quies in qualitate opponitur: at ea mutatio, qua ad qualitatem contrariam fitur: quo pacto album quippiam fieri, & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc atque in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

Summa Textus.

PRimo ponit sex species motus (motu large sumpto) vt communis est ad mutationem, quæ sunt generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, motus localis.

Secundo, docet alterationem reperiri sine augmentatione, vt dum quis algefit, & econtra, & augmentum mathematicum sine alteratione.

Tertio, docet quietem oppositionem habere formæ, & contrarium motum eiusdem generis, vide in eo lite.

Aduertendum tandem Arist. leuiter probare distinctionem augmentationis, ab alteratione. Dicens enim, quod illam augmentationem esse improprie: sed tamen proprio loquendo ex professo monstrat in physica, vbi etiã de alijs, cæue Grammaticum quendã Laureo, Vallam, qui primo Dialecticæ c. 16. impugnat Aristot. eo quod posuerit sex species motus, sed ridiculum est, & valde absurdum.

CAPVT. XIIII.

De modis habere.

HAbere, pluribus modis: aut vt habitum, dispositionẽque, vel aliquam aliam qualitatem dicitur: scientiam enim habere aliquam dicimur, & virtutẽ: aut vt quantum: velut eam, quam quispiam magnitudinem habet: nam cubitorũ trium, vel quatuor habere magnitudinem dicitur, aut vt ea quæ circa corpus ponuntur, vt vestem, tunicam, & gladium, & similia. Aut in parte, velut in manu annulum: aut vt partem,

vt

vt manum, vel pedem, aut vt in vase, vt modium habere triticum dicimus, aut dolium vinum: hoc enim habere vt in vase dicuntur: aut possessionem habere enim dicimur domum, fundumue. Dicitur & vir vxorem, & vxor virum habere, quæ quidem remotissimus omnium habendi modus esse videtur: nihil enim aliud dicendo virum habere vxorem significamus, quam virum vna cum vxore habitare. Forsitan & alij quidam habendi modi esse videbuntur: sed qui dici solent, omnes fere sunt à nobis nunc enumerati.

Summa Textus.

SEptẽ ponit modos habere: primus habere qualitatẽ: secũdus, habere quantitatẽ: tertius, habere in corpore, vt vestem, vel in parte, vt annulum. quartus, habere partẽ, vt manũ: quintus, habere vt vas aquam, vel modius triticũ: sextus, habere possessionem, vt hortus: septimus, habere vxorem, quem vocat impropriũ, quia tãtum est habitare matrimonium, dicitque fortè esse alios modos, vt habere relationem, & formam, &c. sed hos esse communiores.

Aduerte quod S. Tho. optimè (Metaphy. c. 23. lect. 20. tantum quatuor modos habere ponit, ad quos omnes hos reducit, vbi etiam quot modis aliquid fit, in alio ad eosdem reducit. Primus, vt febris, vel tyrannus, quæ ad se à dispositione naturali res traducunt. Secundus, vt subiectum habet, quæ in illo sunt. Tertius, vt continens contenta. Quartus, vt prohibens alicuius operationem, vt columna trabem.

QVAESTIO vnica.

De his quæ omni accidenti conueniunt.

PLacet hac in parte nonnulla quasi post prædicamentalia adijcere, vt ex omni latere (vt dicunt) res ita completa maneat, nec dissonum ab arte alicui hoc videatur, cum ex dictis, post prædicamẽta sint prædicamentorũ complementum, seu eorum quæ omnibus generibus communia sunt explicatio: de ijs autem quæ substantiæ competunt satis forte dictum est: de accidenti autem omnia tria restant dicenda. Primũ si accidens possit esse sine subiecto. Secundo, si accidens materiale possit in subiecto spirituali recipi. Vltimum, de distinctione accidentium à substantia. Disponitur quæstio.

ARTICVL. I.

Vtrum accidens possit esse sine subiecto.

NAturaliter hoc non posse fieri, certũ est cum accidens sit ens imperfectum substantiæ innitens, & ita de essentia & natura accidentis est aptitudo alis inhærentia in substantia, vt dicitur, quia tamen circa hoc posset esse difficultas. Proponitur modo dubium, an sicut implicat substantiam esse à parte rei sine actuali existentia, ita implicet esse à parte Explicatur tit.

à parte rei sine actuali inhærentia, & hoc videtur sensisse Arist. 7. Metaph. cap. 2. vbi ait fieri non posse, vt accidens separetur à subiecto, &. 2. Physi. text. 39. contra Anaxagoram ait stultam esse mentem, quæ intendit facere, quod nequit, scilicet accidens à substantia separari: & idē dicit Auerro. & alij Ethnici interpretes, de quo vide Nimph 7 Metaphy. disp. 1. Proba

2 Pars negatiua, suadetur. 1. tur primò, accidens naturaliter distinguitur à subſtãtia, penes hoc quod substantia est ens per se, accidens verò ens in alio: ergo implicat intelligere accidens sine eo quod sit ens in alio cum hoc sit de sua essentia. Se

Arg. 2. cundo implicat accidens existere sine existentia, cum hæc sit formalis ratio talis effectus, sed existentia, accidens est in existentia & inhærentia, ergo implicat, intelligere accidens sine inhærẽtia: minor probatur, quia existentia accidentis vt sic, distinguitur essentialiter ab existentia substan-

Arg 3. tiæ, sed non in alia ratione: ergo. Tertio implicat substantiam completam esse in alio informando illud, vt dicemus in physic. ergo. implicat accidens esse per se sustentando se & alia accidentia: consequentia patet ex paritate rationis: nam tam proprium est substantiæ esse per se, sicut accidenti esse in alio. Præterea quia tunc accidens esset substantia cum sit ens per se, & sustentans alia accidentia, & receptiuum contrariorum quę sun proprietates substantiæ, ergo sicut modus accidentis, quod est inhærere non potest communicari substantiæ, ita nec modus substantiæ, qui est esse per se, poterit communicari accidenti.

Argu. 4. multipl. Quarò, accidens ex se & ex modis sui naturalibus, non potest esse per se, sed non potest acquirere alũ modũ quo sit per se, ergo: minor probatur, quia vel ille modus est substantiæ, & hoc non, quia non esset actuatiuus accidentis, vel est modus accidentis, & hoc non, quia esse per se est extra totam latitudinem accidentis, quod dicitur in alio esse. Præterea ille modus est accidens, ergo est in alio, ergo non tribuit alio, quod sit per se: sed si accidens posset esse sine subiecto: sequeretur etiam posse esse in subiecto sine dependentijs ab alio: consequens autem est falsum, ergo. Sequela patet, nam si potest esse per se, ergo, seruato isto modo quod est per se, poterit poni in subiecto, & tunc non pendebit à subiecto, quod est per se: anima enim rationalis, idcò potest informare materiam sine dependentia ab illa, quia est per se subsistens: sed tunc accidens est per se subsistens, ergo poterit informare subiectum sine dependentia ab illo: hoc autem esse falsum patet, quia accidens esse in subiecto, est inhærere illi, inhærentia autem naturaliter includit dependentiam, ergo: item quia si potest accidens informare sine dependentia, ergo posset etiam sine informatione dependere, quod videtur inintelligibile: nam accidens dependet à subiecto in genere causæ materialis: sed Deus non potest supplere genus causæ materialis sicut nec formalis, ergo sine causa materiali & subiecto non potest sustentare accidentia.

1. concl. in qua ostenditur essentia accidentis.

Prima conclusio, accidens de potentia Dei absoluta potest esse sine subiecto. Probatur, quia accidentia de facto in Eucharistia sunt sine subiecto, cuius ratio est, quia de essentia accidentis non est actualis inhærentia, sed aptitudinalis: potest autem saluari aptitudinalis inhærentiæ sine actuali, ergo. Præterea, ita se habet inhærentia ad accidens, sicut substantia ad subsistentiam: sed de potentia absoluta potest esse substantia sine propria subsistentia, vt patet in Christo, ergo poterit esse acci-

deus sine inhærentia: cum enim humanitatem quæ de sua ratione existit per se, ponit Deus in alio, quare accidens, quod de sua ratione existit in alio, nõ poterit Deus ponere per se? ex quo patet existentiam accidentis & inhærentiam esse modos formaliter distinctos & separabiles, sicut diximus de existẽtia & subsistentia, [2] vnde sicut humanitas Christi seruat propriam existentiam, quam haberet si esset subsistens: non vero eandem subsistentiam amittit accidens Eucharistiæ seruant eandem existentiam quam habebat in pane, nõ vero eandem inhærentiam, quod maxime est notandum contra Egid. 7. Metaphy. quæst. asserente accidentia non habere propriam existentiã contra quem disputat Scotus. 4 d. 13. q. 1. Capreol. d. dist 8. quæst. 1. ad tertium. & 2. d. 18 quæst. ad primũ. Auerro, cõtra secundam conclusionem: & hæc est sententia D. Tho. qui. 1. p. quæst 77. art. 2 est, quod destructo subiecto remanent accidentia secundum esse antiquum: & art. 3 quod remanent in suo esse, quod habebant in substantia, & non manet existentia substantiæ, ergo est distincta existentia, & patet, quia accidentia habent suam essentiam in suo genere completam: ergo & suum proprium actum proportionatum: sed huiusmodi actus qui est complementum essentiæ, est ipsum esse: ergo sicut manet eadem essentia accidentis, ita & idem esse manebit necessario.

2 Notanda ratio

2. concl. Secunda conclusio, accidentia habent aliquem modum realem, dum sunt separata, quæ non habebant dum erant in subiecto: haec est contra Scotum, qui ait conseruari sine subiecto, per solum, bicum concursum Dei. Aliqui non recipiunt aliquẽ actũ esse: sed ad conclusionem istam tenet Capreol. dist 12 quæst. 20. ad argumentum Auerro. cont. 4. istam sententiam, & Caietan. 1. part. q. 77.

Probat 2. concl.

art 1 & D. Tho. hic ad quartum dicunt, quod post consecrationem accidentia, quæ remanent, sunt composita ex esse, & quod est probatur, nam sicut in subiecto sunt duo modi intrinseci, scilicet existere & esse per se, per separationem autem amittit alium, vt p. tet in humanitate Christi, quæ non est per se subsistens, & cum hoc ex parte sui habet aliquem modum realem, quem non haberet si esset per se, eadem ratione in accidenti, sunt duo modi, scilicet existere & esse in alio: & cum separatur, retinet priorem modum, non tamen secundum, sed loco illius acquirunt alium modum, qui est esse per se, & non in alio: quod patet, modo accidens est & per se, & antea non erat: ergo nunc habet aliquem modum realem, quem antea non habebat: nam si esse per se, est modus realis in substantia quanto magis in accidente? sed ille modus per se, non est eiusdem rationis cum eo qui est in substantia, vt patebit clare, nam ens diuiditur in accidens & substantia: Deus autem dando accidenti quod sit per se, dat ei esse proportionatũ, scilicet accidentarie.

3 Repli. 1. 3 Sed contra esse per se vt distinguitur formaliter à substantia, non dat illi esse substantiæ, ergo est omnino eiusdem rationis cum esse per se, quod habet accidens: vtrumque enim solum dat hoc quod est esse actualiter in se, & non in alio.

4 Respon. 4 Sed dices ad hoc, quod vnum, ex se habet quod prosiluat à subtantia, & non aliud.

5 Repli. 2. 5 Contra, nam hoc est quod intendimus, scilicet illud quod in substantia prosilit ab ipsa communicatione accidentis. Respondeo, quẽ admodum existentia totius est distincta ab existentia partium, & existẽtia quæ etiam de facto vnuntur accidentaliter ad diuersa esse substãtiæ, quod colligimus ex eo quod modus dei et proportionati rei cuius est modus:

ita

Solu tur a

Ad 4.

Ad 5. tanda futio.

ita & eodem mᵒdo esse per se, quod habet accidés ex miraculo, & sibi proportionatum, atque adeo distinctum ab esse per se, quod naturaliter habet substantia, quod etiam potest explicari, quia Deus ad conseruationem substantiæ, vt sic, per se solum concurrit, vt causa vniuersalis: at vero ad conseruationem accidentium, vt sint per se, concurrit vt causa partialis speciali quodam concursu.

Soluuntur arg. Ad primum respondeo, quod nõ est de essentia accidentis, actualis inhærentia, sed aptitudinalis, & per hoc distinguitur à substantia. Ad secundum iam dictum est existentiam & inhærentiam accidentis, esse modos formaliter distinctos & separabiles. Ad tertium etiam dictum est, illud per se quod dat accidenti, non esse eiusdem rationis cum eo, quod substantiæ naturaliter conuenit: sicut ergo aliquid per se datur accidenti, licet non eiusdem rationis cum eo, quod habet substantia: ita aliquid esse in alio datur substantiæ, licet non eiusdem rationis cum eo, quod habet accidẽs, vt patet in humanitate Christi, suppositata in verbo, & non existere per se, sed in alio.

3 Repli. 2. Ad 4. Ad quartum respondeo, negando minorẽ. potest enim intra latitudinẽ accidentis, dari modus supernaturalis, quo accideas sit per se, licet ipse modus proprie non sit per se, sed sit ratio qua aliud est tale.

4 Respon. 5 Repli. 2. Ad. 5. no tanda solutio. Ad quintum respondeo, non implicare accidẽs informare subiectum sine eo quod sustentetur ab illo, vt optimè probat argumentum, quia cum hæc duo distincta sint, nõ est cur Deus nõ possit illa in accidenti separativo de lì Deus conseruando concursum, quem nunc præbet quantitati panis, vt in Eucharistia, illam alicui substantiæ vniret, tũc quantitas illa informaret, extenderetque substantiam, & nõ substineret ab illa, quia ipsa quantitas habet sufficientem concursum Dei, vt per se sit: item potest manere dependentia accidentis sine informatione, vt ti assumeretur à verbo: ergo potest manere informatio sine dependentia: ad impugnationem respondeo, inhærentiam & dependentiam formaliter distinguitur: verum est tamen q; si in rigore sumatur subiectũ, non potest esse dependẽtia sine informatione, quia esse subiectũ informationis accidentis, includit intrinsecè quod informetur ab illo, fieri tamen potest, quod accidens sustentetur ab aliquo, quod non informet, vt de facto corpus Christi sustentat accidentia panis, propter mirabilem vnionem, quam cum illis habet, sine informatione tamen ipsorum accidentium, & Deus posset vnire sibi aliquod accidens, vt omnes cõmuniter concedunt, in 3. p. q. 4 ar. 1.

Ad 6. A sextum respondeo, quod Deus non potest supplere genus causæ materialis: bene tamen potest sine causa materiali, causare id quod illa causat: causa enim materialis causabat sustentando accidentia, & conseruando illa in sua inhærẽtia, at Deus non præstat hoc tibi conseruat illa in essentia cum alio modo, excludendo modum inhærentiæ, quare non causat, idẽ eodem modo quo causat materia.

ARTICVLVS. II.

Vtrum accidens spirituale possit esse in subiecto materiali?

1 opin. affirma suade. 1° PRima opinio ponit esse id naturaliter possibile. Probatur primo, accidens materiale, naturaliter reperitur in subiecto spirituali: ergo eadẽ modo accidẽs spirituale potest reperiri in subiecto materiali, antecedens probo, á quantitas substantiatur in toto homine: sed altera pars hominis est spiritualis: homo enim habet duas partes, alteram materialem, & aliam

spiritualem: ergo sicut pars spiritualis non impedit receptionem accidentis materialis, ita pars materialis non impedit receptionem accidentis spiritualis.

Arg. 2. Secundo, anima rationalis actuat materiam, & non pendet ab ea, ergo ita posset intellectus naturaliter actuare materiam, sine eo quod pendeat ab illa. Probatur consequentia, nam sicut omnes formæ accidentales pendent à subiecto, ita & subintiæ, ergo, sicut reperitur hoc peculiare in anima quod actuando subiectum, non pendet ab illo, ita posset reperiri in aliquo accidenti, vt in intellectu, ergo, tunc naturaliter daretur accidens spirituale in subiecto materiali.

2 opin. affirmatiua, fundetur. 1. Secunda opinio tenet, nec hoc naturaliter posse fieri, ita Scotus in Logica, capite de proprio, quæst. 1. ad quartum. Probatur primo, accidens habet esse à subiecto, ergo implicat, accidens spirituale esse in subiecto materiali: patet consequentia, quia subiectum materiale, non potest dare esse spirituale, quia nemo dat quod non habet, ergo non potest dare esse accidenti spirituali: & idem argumentum sit de re spirituali, quod non potest dare esse materiale, & ideo non potest subiectare accidens materiale, nec potest dici ordine Dei ad id elevatum posse fieri: nam causalitas materialis est ita intrinseca, sicut formalis, atque adeò nec potest supplere à Deo, nec communicari mediante aliquo instrumento,

Arg. 2. Secundo, accidens spirituale est de se incorruptibile, ergo implicat esse in subiecto materiali, quod est corruptibile. Probatur cõsequẽs quia tũc sequeretur implicatio, q̃ corrupto subiecto, corrũperetur & nõ corrumperetur accidens, corrũpers tur quidẽ quia accidens ex se non habet esse, atque adeo sine nouo miraculo, non potest ma nere sine subiecto, non corrumperetur, quia est spirituale: ideò enim sufficienter probatur, animam hominis esse immortalem, nec corrumpi ad corruptionem subiecti, quia spiritualis est: sed istud accidens est spirituale. ergo. Tertio sequitur intellectũ Arg. 3. posse esse in corpore immediatè, cum sit accidens realiter distinctum & separabile à proprio subiecto: vt alibi diximus & dicemus, hoc autem esse falsum probatur, quia, si esset incorpore: ergo eius operationes penderẽt à corpore, & exercerentur organo corporeo: ergo essent corporeæ, ergo, etiam ipse intellectus: prima consequentia probatur, nam ideo probat Aristoteles intellectum non esse corporeum, quia eius operationes non pendent à corpore, sed tunc penderẽt, ergo. Quarto, quia aliàs etiam accidens materiale posset esse in re spirituali, cum sit eadem proportio, quod est falsum: quia si quantitas vel albedo esset in angelo, angelus esset extensus, implicat enim esse formam, quin sit eius effectus formalis: si autẽ angelus est extensus, ergo habet partes non solum connaturales, sed integrales. ergo non est spiritualis, quia non est totus in toto, & totus in qualibet parte. Arg. 4.

1. concl. Prima conclusio, accidens spirituale, naturaliter non potest esse in subiecto materiali, nec accidens materiale in subiecto spirituali: hoc vt minimum cõcludunt rationes secundæ opinionis, forma enim & subiectum proportionantur, ergo forma spiritualis requirit subiectum spirituale Item quia actus & potentia sunt in eodẽ genere, ergo, &c. 3 Nec rationes in cõtrario vrgent: ad illud enim de quantitate magis respondebimus, secundo de anima, quantitatem saltem in homine esse in materia, nec solutio, quam adhibet Durandus 1. di- stinctione. 8. quæst. 2. est sufficiens, vt

Rep

Resp

3 Solumtur arg. ad. 1. primæ opinionis.

vt videbimus, nec est eadem ratio de forma substantiali, & accidentali, accidens enim habet esse, ita denominatiuum, vt potius ordinetur ad subiectum, vt recipiat esse ab illo, quam vt illi communicet esse: forma autem substantialis ex se, potius ordinatur ad communicandum esse, quam ad recipiendum illud: & ideo potest dare esse, sine eo quod recipiat illud: quod colligimus ex eo quod ex se habet operationes, quas non recipit à subiecto: ergo & esse, quod non posset colligi in accidente: 4 Sed contra dices, Repli. 2. nam sicut forma substantialis habet aliquid esse, ita & accidentalis, & sicut vna recipit esse à subiecto, ita & alia, vnaquæ enim dat esse, dando seipsam: recipit autem esse, per hoc quod sustentetur à subiecto. Item, nam si dādo esse, potest res spiritualis naturaliter subiectare in materiali: ergo simili ter dando esse, poterit res spiritualis naturaliter subiectare rem materialem: ergo angelus poterit subiectare quantitatem, dando illi esse, vel saltē non repugnauit, formam substantialem & corpoream subiectari in re spirituali, nam si repugnaret, maximè quia debet recipere à subiecto: sed hoc non est de intrinseca ratione formæ substantialis. sed quod ipsa det esse: ergo. 5 Respondeo, licet accidens Respon. det aliquod esse, illud tamen est de pēdens à subiecto: hoc enim denotat ipsum nomen accidentis, id est, inhærentis alteri: vnde potius dicitur recipere esse à subiecto, à quo sustentatur: nam esse quod à subiecto recipit, magis necessarium est illi quam sit necessarium subiecto, illud esse quod accidens ei tribuit, imò omne quod est in alio tanquā forma, pendet ob eo recipiq, esse ab ipso, nā ex operatione dependere à subiecto, colligimus etiā ipsum esse dependere. vt patet in omnibus substantiis, excepta homine: enim ergo accidens non ut elementoris naturæ, quam formæ substantiales, non potest illas in hoc excedere, cum id neque aliunde colligamus.

Secunda conclusio 6 accidens spi- 6 2. concl.
rituale potest esse in subiecto materiali & accidens materiale in subiecto spirituali: ita multi 7 & Scot. c. 7 Tolet. 3.
de proprio. quæst. 1. dicens, quod intel de anima. q 1
lectus posset ibi hærere lapidi: proba- con. 6.
tur, nā ideo vel repugnat, 8 quia sub 8 Probationes notādæ.
iectum materiale est inferioris ordinis, & ita non potest dare esse accidenti spirituali, & hoc non, quia per potentiam Dei forma alterius ordinis superioris pendere potest in genere causæ materialis, à subiecto inferioris ordinis vt patet in anima, quæ est ordinis naturalis, respectu gratiæ, quæ est supernaturalis: vel quia forma indiuisibilis, non potest informare subiectum diuisibile, & hoc non quia anima indiuisibilis est in subiecto diuisibili, & in sententia D. Thom. anima equi est indiuisibilis, & perdet à subiecto diuisibili, scilicet à materia, quam informat. secundo, ita perdet accidens à subiecto, sicut substantia à supposito: sed substantia materialis potest esse in supposito spirituali: humanitas enim Christi est in supposito diuino: ergo accidens materiale poterit esse in subiecto spirituali. Item Verbum Diuinum posset vnire naturam accidentis materialis, sustentando illam: sed tunc per esse spirituale, daret accidenti illum esse, sustinendo illud: ergo. Sed dices quod tunc 9 accidens sustentatur sine 9 Replic.
informatione: at vero quod res materialis afficiat intrinsece, & informet rem spiritualem, repugnat, quia non est capax effectus formalis corporis, quod solum habet esse corporeum: 10 Sed contra, materia est capax effectus formalis spiritualis, ergo res spirituales poterit esse capax effectus formalis corporei: ergo nulla ratione id repugnat, & enim 10 Iu. gnatur re pli.

repugnaret, vel eſſet, quia res materialis non poteſt informari à re corporea, ſed vtraque ratio eſt iam impugnata, ergo, dicet, 11 materia eſt capax formæ ſpiritualis, quæ eſſet eminenter corporea, & non recipit eſſe à materia: & accidens corporeum non eſt eminenter ſpirituale, res enim ſuperioris ordinis poteſt continere eminenter inferiorem, non è contra: præterea quia ſi actuatur ſubiectum eſt recipiendo eſſe abillo: 12 ſed contra, non licet recipiat eſſe abillo, hoc enim intendimus, ſufficit enim quod ſubiectum, quod debet dare eſſe, ſit eminenter corporeum, licet ipſum accidens id non habeat: item, nam ſaltem de potentia Dei abſoluta, quantitas poſſet ſubiectari in toto homine: ergo & accidens ſpirituale: quæ conſequentia patet ex probatione primæ opinionis: eadem, nam magis intrinſecum eſt accidenti ſpirituali, quod ſit in ſubiecto, quam vt ſit in ſubiecto non ſpirituali. Confirmatur, res ſpiritualis poteſt pendere in genere cauſæ efficientis, à re materiali, ergo & in genere cauſæ materialis, & conſequenter eam informare, in ipſaq; ſubiectari.

11 Prob. 2. duplic.

12 Impug. repli.

Soluuntur arg. 2. opin.

Ad primum reſpondeo, ſubiectum dare eſſe, nihil recipiendo in ſe formaliter, atque adeo non poteſt dare eſſe, niſi dando ſeipſum, quod autem ſubiectum poſsit recipere formam ſibi in proportionatam, hoc virtute diuina fieri poteſt, ſicut ex potentia obedientiali edit Deus gratiam &c. nec tunc ſubiectum eſt in genere cauſæ materialis, ſtrumenti, & proprium Dei, quia per illam entitatem recipitur eſſe, proprio vinculo virtutis Dei.

Ad 2. Ad ſecundum, quæ accidens corrũpens ſubiectum, ſeipſum, ſeu eſt idem eſſe ſpirituale & ſuperioris ordinis: actus enim intellectus ſunt ſpirituales & corruptibiles, vnde eſt diuerſa ratio de anima rationali, quæ habet eſſe indepẽdẽs à ſubiecto, quod intelligimus non in ſpiritualibus præeſſe, ſed ex operationibus indepẽdentibus.

Ad tertium reſpondeo, intellectum non poſſe operari, vel quod eius operationes tunc penderent à corpore, vel per accidens. Ad 3.

Ad quartum reſpondeo, vt ſupra, adeo ſpirituale (ſi eſſet in corpore) non faceret corpus indiuiſibile, nec ſpirituale intrinſece, ſed corpus maneret cum ſua diuiſione: accidens autem cũ ſua indiuiſione, licet accidens ratione ſubiecti, poſſet denominari diuiſibile, ſicut anima rationalis, ratione materiæ ita accidens diuiſibile aſſiſtens in angelo, non faceret illum formaliter diuiſibile: ſeu 13 contra faceret illum. V.g formaliter albũ, ſed album formaliter eſt diuiſibile: ergo faceret illud formaliter diuiſibile Reſpondeo, nullũ dari accidens, quod primo & per ſe, faciat ſubiectũ formaliter diuiſibile, vt dictum eſt (de quantitate loquor enim de accidentibus realiter diſtinctis) vnde quantitas vt realiter diſtincta eſt, non tribuit formaliter eſſe extenſum, vel diuiſibile, vt ſupra diximus, res autẽ non eſt formaliter diuiſibilis & extenſa, niſi per modum ſibiidentificatũ, quod non poteſt eſſe in angelo: ad hoc enim loquimur de accidentibus realiter diſtinctis, vnde quantitas, vt realiter diſtincta eſt, non tribuit formaliter eſſe extenſum (alia enim accidentia cũ ſint modi rerum) non poſſunt aliis rebus communicare: & ita quantitas vt præciſe tribuit extenſionem, non poteſt eſſe in angelo albedo, ergo eſt diuiſibilis extenſa per modum ſibiidẽtificatũ. Sed vt accidens ſpirituale eſt indiuiſibile & inextenſum, per modũ ſibiidentificatum: vnde ſicut accidẽs ſpirituale, exiſtens in corpore non facit

13 Replica.

Reſp. notanda.

cit

cit formaliter illud indiuisibile, sed formaliter intellectiuum, sicut est intellectus, &c. ita accidens diuisibile, non denominat subiectum formaliter diuisibile, sed formaliter album, sicut est albedo, &c. vnde ad obiectionem nego consequentiam, quia diuisibilitas quæ est in albedine, habet immediate suum effectum formalem in ordine ad ipsam albedinem, non in ordine ad subiectũ, sicut relatio quæ facit albedinẽ similẽ alteri, supponẽdo in subiectis similibus esse duas albedines, alias tunc non valet albedo, tribuit subiecto formaliter esse album, sed album est formaliter simile: ergo subiectum est formaliter simile, non valet nisi intelligatur quod subiectũ est simile denominatiue per formam sibi inhærentem, ita hic, &c.

Ad. 3.

Ad. 4.

13 Replica.

Resp. notanda.

ARTICVL. III. & vltimus.

Vtrum aliqua accidentia identificentur cum substantia?

1. opin. S. Tho. Sonz.

PRima opinio est negatiua, quam videtur tenere D. Thom. 4 contra gentes. cap. 14. vbi ait, quod omne accidens habet esse proprium distinctum ab esse substantiæ, & quod est quædam forma, substantia superaddita, &c. 2. distin. 3. quæst. 2. artic. 3. & dist. 20. quæst. 1. ar. 1. & dist. 33. ar. 1. ad. 4 & 3. ar. quæst 17. ar. 2 ait, nullum genus accidentis, esse idem re cum substantia. Et Sonz. in. 5. Metaph. quæst. 32. dicens quasdam relationes identificari substantia tenet, eas non esse de prædicamento accidentis: & 7 Metaphysic. quæst. 33. ait, quod omne accidens habet relationem, ex quã consequitur distinctio realis à substantia: & Caietan. & Ferra. vtiuentes relationes identitatis, accidens dicunt distingui realiter à substantia.

Arg. pro hac sen.

Arg. 2.

Imo Scot. q. 4. &. 5. licet ponat quasdam relationes, esse idem re cum substantia: videtur tamen asserere illas esse transcendentales, & non prædicamentales, ne dicatur aliquod accidens identificare substantiam. Probatur primo, quia accidens est in alio, scilicet in substantia: ergo distinguitur realiter ab illa: patet consequentia, quia aliud, denotat distinctionem realem. Item quia nulla res dicitur proprie esse in se ipsa: ergo si non est accidens alia res, non potest illud esse in alio. Secundo, si sufficeret distinctio formalis, tunc plura essent prædicamenta accidentium, nam existentia personalitas, & similes proprietates substantiæ, distinguũtur formaliter ab illa.

Prima conclusio, accidentia omnia, vt minimum distinguuntur formaliter à substantia. Probatur, quia si est accidens: ergo extra genus substãtiæ & extra realem formalitatem illius: præterea quæ differunt prædicamento à substantia differunt formaliter, sed accidentia differunt prædicamẽto à substantia: ergo primo patet ex Arist. 2 post. &. 10 Metaphysic. 11. vbi ait propositionem, in qua vnum prædicamentum de alio negatur, esse per se notam: & ratione probatur, nam si inter prædicamenta nulla esset necessaria distinctio ex natura rei, eadẽ res secundũ eandem rationem, posset collocari in multis prædicamẽtis. & cõsequenter prædicamenta possent in infinitum multiplicari. cuia non est fundata in rerum diuisione & formalitate, sed in apprehensione intellectus. Tandem quia per hoc formaliter vnũ, radicaretur de omni omnia confundere & artẽ rationandi penitũs inutilẽ reddere, nã, ordinẽ seruato, vt dicunt ea per illa vtiuentur; rerum diuisionem inuenimus, relata in aut. prædicamẽtis. existi

2.concl. Secunda conclusio, aliqua accidentia identificantur realiter cum substantia, atque adeo formaliter tantum distinguuntur ab illa. Probatur, discurrendo per omnia prædicamenta: nam quantitas forsan non distinguitur à substantia, vt dictum est, sed quia de hac est specialis difficultas, ideo omitto qualitates: fere omnes distinguuntur realiter à substantia, quia sunt entitates perfectæ productiuæ effectuum realium, vt patet de potentijs & habitibus, & etiam de passibilibus qualitatibus, quia ad illas est per se motus, & de qualitatibus secundis, quæ ex primis oriuntur: de actionibus etiam, quomodo distinguantur à substantia, certissimum est: de figura autem & similibus qualitatibus, vt raritate, &c. quæ videntur sequi ad quãtitatem: idem dubium est, ac de illa certum tamen videtur, has qualitates non distingui ab ipsa quantitate, vt de raritate probauimus: vbi etiam patet, quid dicendum sit de grauitate duritate, leuitate, &c. De figura autem tenet Scot 2. quæstio. 2. eo enim ipso quo intellectus concipit quantitatem sic compositam, intelligit in ea figuram absque entitate superaddita, nam per hoc quod concipiantur tres lineæ tali modo, bene videtur triangula sine alia entitate, præterea quia implicat figuram separari à quantitate vt de se patet, ergo. Confirmatur, quia aliàs ex solo motu caliui virgæ innumeræ entitates corrũperentur & producerentur, quia innumeræ mutantur figuræ, quod offendi falsum. De sanitate autem & pulchritudine, posset dici, esse tantum denominationes talibus qualitatibus in tali gradu constitutis, sicut probabiliter dicemus de bonitate & veritate, vel sunt modi ex illis resultantes: relationes enim à fundamento, quod aliquando est substantia, vt dixi, solum formaliter distinguuntur, ita Greg. 1. distinction 28. quæstione. 2. Soncin. 8. Metaphy. quæst. 28. Soto, cap. de relatione, quæstion. 1. quamuis oppositum teneant Scot. & Caietan. 1. par. quæst. 28. Ferra. 4. contra gen. cap. 14. sed immerito, quia relatio non potest intelligi separata à fundamento, & quantumuis separetur per intellectum adhuc duo alba manent similia: ergo: vnde non videtur habere entitatem, sed tantum est modus fundamenti: præterea quia aliàs & qualitatum mutatione, producerentur entitates distinctæ, quia passim resultarent de nouo relationes: de actione autem & passione, quomodo identificentur cum termino, qui aliquando est substantia, dicemus in. 5. Phi. quæstion. 1. de Vbi autem. & Quando, quod non distinguantur ab ipsa re, quæ est in loco, & quæ durat, vide in. 4. Phy. quæst. 2. & idem est de situ, de habitu autem non potest esse dubium, quin sit idem cum veste, & præcipue cum quantitate, & figura illius, à qua hoc circundatur & tegitur.

Probatur concluſ. 1. discurrẽdo per omnia prædic.

Tertia conclusio, accidentia formaliter distincta à substantia, pertinent ad prædicamentum distinctum sicut ea quæ realiter distinguuntur: patet ex dictis, nam relatio verè constituit distinctum prædicamentum aliàs non daretur prædicamentum distinctũ relationis: sed quælibet relatio reduceretur ad prædicamentum sui fundamenti, cum quo identificatur: idem de Vbi & figura, &c. sed ratio 7 à priori sumitur ex fine, ad quem ordinatur ars prædicamentorum, scilicet vt sciamus vnamquamque rem secundum esse naturale, concipere, & illam ab accidentibus distinguere: ad hunc autem finem, non est solum necessarium cognoscere ea quæ sunt realiter distincta, sed etiam quæ formaliter, quia esse extrinseci, ratio, non tantum præscindit

3.concl.

7 Ratio à priori concluſ.

scindit à rebus distinctis: sed etiam à modis formaliter diuersis, qui etiã extrinseci sunt. Item quia distinctio prædicamentorum, quo ad nos sumitur ex diuersis modis prædicandi, & in se, & ex diuersis modis essendi, in his autẽ quæ formaliter diuersa sunt, recipitur diuersus modus prædicandi & essendi, ergo, præterea ille modus formaliter non est substantia, nec pertinens ad integritatem illius, ergo nõ est formaliter sub genere substantiæ, ergo sub genere accidentis. Tandem aliquid quod est idem cum quantitate, scilicet, figura: ponitur secundum rationem formalem suã, in alio prædicamento à quãtitate, ergo aliquid quod est idem realiter cum substantia poterit poni secundum rationem formalem suam, in alio prædicamento, sed omne aliud prædicamentum à substantia est accidentis, ergo, &c. Prima consequentia probatur, quia cum aliquid quod est idem re cum quantitate collocetur in alio prædicamento, signum est apertum in constituendis prædicamentis, non attendi materiales entitates, sed formales rationes. Nam si hæc materialis entitas consideretur, in prædicamento quantitatis esset figura collocanda.

Confirmatur, vtres aliqua sit in prædicamento accidentis non est necesse, quod secundum materialem entitatem suam inhæreat alteri entitati, sed satis est quod secundum suam rationem formalem, modificet aliud accidentaliter, & extrinsecè: sed hoc habet modus identificatus, ergo maior patet, quia figura est accidẽs quãtitatis, ex hoc solum quod quantitas modificatur: quamuis non intelligitur materialiter inhærere substantiæ, vt patet in accidentibus Eucharistiæ, &c.

Ad primum respondeo esse in alio, tanquam modum extrinsecum, sufficere ad rationem accidentis: & ideo potest identificari ille modus enti per se. Soluuntur argumenta.

Ad secundum respondeo, illos modos non pertinere ad prædicamenta accidentium, sed reduci ad prædicamentum substantiæ: de cuius integritate sunt, non enim intelligitur substantia integra, sine existentia, indiuiduatione, vel suppositalitate, bene trimen sine relatione, & alijs modis separabilibus. 8 Tandem si quæras vnde sumatur distinctio specifica, & numerica in accidentibus? Soluuntur duo dubia.

Respondeo quod primum colligitur ex cognitione prædicamẽtorum, vbi omnes essentiæ accidentium in particulari collocantur. De secundo vero, 1 lib. Physic. q. 4. latè disputo, & hæc de prædicamentorum libro, dicta sint satis.

SVPER LIBROS DVOS ARISTOTELIS,

Perhiermænias, seu de interpretatione, commentaria, vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgensi, S. Theologiæ præsentato.

Liber I. De propositione, & eius partibus integrantibus, nomine, scilicet, & verbo, & subiectiuis, quæ sunt Categorica, Propositio, & Hypothetica, & alijs, &c.

PRAEFATIO.

SEquæ à nobis in præcedẽtibus circa Arist. doctrinã exposita sunt, eò proiectæ tendunt, vt simplicia[1] quæ in prædicamentis consideratur, circa quæ intellectualis potentiæ primæ operatio versatur comprehenderent: nũc vero in istis libris, ea tentanda sunt explicare quę ex simplicibus coalescunt, composita inquam & diuisa, affirmatione, & negatione in quibus secunda operatio intellectus exercetur, iuxta dicta præfationis Logicę & Summularum. Necessaria autem omnia huius materiæ libri opponam, quia res est facilis, non est multum in ea immorandum præter ea quæ dicta de hoc, in libris Summularum erant explicata, quæ vero hic, quasi intacta manebant, hic breuiter percurram.

1 Dispenitur totius operis horum librorum

Primo aduerte, q̃ licet Andronius neget hunc librum esse Arist. quia citat conceptus passiones, quod non solet vocare. [2] Melius tamen S. Tho. & Hammo. cum communi sententia dicunt esse ipsius Arist. qui in libris de anima, & ita, & alibi, vocat conceptus passiones, & ita sum intelligere vocat passiones, præterquam quod grauitas dicẽdi, demonstrat Arist. suum Auctorem, vnde omnes fere Peripatetici istum librum commentarunt: patet ergo, quis sit Auctor.

2 De auctoreho rum lib. vera sententia.

Secundo aduerte, quod titulus huius libri, Græcè est περὶ ἑρμηνείας, hoc est, Perhiermænias, Latinè Interpretatio, cuius varias expositiones cõmuniter ferunt. Melius tamẽ S. Tho. Hammo & alij volunt, q̃ sumatur enumeratione de simplicibus autem vt de nomine & verbo agit, vt de partibus enunciationis.

3 Exponitur titulus horũlib.

De obiecto autẽ huius libri Hãmo. S. Tho. porũ sim, licem eorum ratione, magis tamen ad mentem Arist. videtur, ponendam propositionem in cõmuni, quia Arist. circa agit de oratione, vt

4 Propositio est obiectũ horũ libro.

ne, vt de genere ad propositionem, quam diuidit in cathegoricam, & Hypotheticam. Ratio autẽ S.Tho. erat, quia Hypothetica referuntur ad simplices, ex quibus constant: & ita enunciatio simplex videtur obiectum: sed cũ habeam distinctam qualitatem, veritatem, &c de ea Logicus agit: nec alib. oportunius quàm hic. Ratio vero Hummo erat quia Hypothetica conditionalis, quam solam Hypothetică plerique antiqui vocant, non habet absolutam veritatem, qua fit apta demõstrationi ter 30 propositio quę huiusmodi tur in cathegoricam, & Hypothetică non erit obiectũ huius libri. Respõdetamen ꝙ sunt aliæ hypotheticæ, quę nõ sunt conditionales: imo ipsa conditionalis hypothetica, vt si homo est planta, est insensibilis, deseruit demonstrationi, ducenti ad impossibile, vt dicetur 1. Poster. c 10. præterquam quod talis propositio est vera, licet eius veritas consistat in bonitate illationis, quam tradit Logicus. Vnde infero, ꝙ isti libri de interpretatione debuerunt poni post librũ prædicamentorũ, cùm hic tractetur de secũda operatione intellectus, illic verò de prima debẽt ij præcedere isti libri libros Priorũ, vbi agitur de tertia operatione, nec præcipuè hic agitur de rebus, vt in prædicamẽtis, sed de earum signis, vt bene Albertus, nec de propositione tractatur, vt est in tyllogismo: sic enim in prioribus, nec vt pronatiua ratione materiæ. sic enim agit de illa in Post. & Top. sed vt est significatiua rerum.

5 Soluntur obiectiones contrariæ.

Illatio.

Modus procedẽdi, & vtilitas horum librorum.

De modo procedendi, dicendum ꝙ procedetur facilè per definitiones & diuisiones, vt tutum patebit. Et nos etiã faciles erimus: difficiles tractabimus, vt eriam in hoc, cõi vtilitati inseruiamus. Est enim cõmunis doctrina, vt post libros Samuel in aliquibus Gymnasijs, id est, libri Perihiermenias, & Posteriorum, immediatè nouitijs tradantur: grauitas namque indicendo, & brevitas in proponendo, & colligendo, non semper debet seruari, nec semper debet omitti.

CAPVT. I.

De Signis.

Textus.

PRimò, definire oportet quid nomen, & quid verbum: deinde quid negatio, quid affirmatio, quid enunciatio, quid denique oratio. Ea igitur quæ in voce consistunt, signa sunt eorũ quæ in anima sunt: & ea quę scribũtur notæ sunt eorũ quæ in voce cõsistunt. Atq; vt non eędem sunt apud omnes homines literales ne quidem voces eædem sunt. Affectus tamen quorum hæc signa sunt, primo idem apud omnes homines sunt, resque quarũ iam hi simulitudines sunt eaedem iam esse cõstat verum de his in libro de anima dictũ est. Ad alteram enim facultatem huiusmodi considerationi pertinet. Quemadmodũ autem in anima conceptus est, intelligendum sine veritate, aut falsitate: interdum est talis, vt horum alterum sit necessario cõpetat, sic & in voce esse videtur. Nã verum, falsumq; in cõpositione, & diuisione cõsistit. Ipsa igitur nomina verbaq; simulata sunt ad instar eorum quæ sine cõpositione, & diuisione sunt: vt est hoc nomen album, vel homo, cui nihil additur ipsi, nõ dum enim verum aut falsum est. Quare quidem hoc indictũ est. Hippocentaurus enim aliquid quidẽ significant: nondum verum est, aut falsum, nisi esse aut nõ esse addatur, aut simpliciter, aut respectu tẽporis fuerit.

Summa Textus.

PRimo loco Aristoteles agit de nomine, verbo, negatione, affirmatione, enunciatione, & oratione. Secundo, ibi (scriptura (a.)) ait quod signa

signa

go vocum hæ conceptus, hi rerum. Tertio, res & conceptus idem sunt apud omnes: non vero voces & scripturæ. Quarto, propositiones sunt veræ vel falsæ non simplices voces.

Annotationes circa caput.

NOtandum primo, quod Arist. præposuit negationem affirmationi quia voluit, neque alia ratio inquirenda est, vt multi inaniter inquirunt. Notanter tamen dicit ea, quæ sunt in voce, sunt signa, &c. non voces, quia cum agat de forma nominis, quæ est significatio, in voce est, vt in subiecto quod denominat.

Dubiũ. Dubium tamen est de significatione vocum, de quo Plato in Cratilo

Tres opiniones de significatione vocũ. tres ponit opiniones: prima Heraclitu, & Cratili dicentium voces habere à natura vim significandi: aliter homo naturaliter esset imperfectus, si non haberet à natura modum significandi res, qui modo est in voce.

Secunda opinio Hermogenis discipuli Parmenidis, qui dicebat significare vocum, esse omnino ad placitũ, sine vlla similitudine ad naturas rerum.

Tertia sententia Platonis dicentis, significationem perfici ex humana voluntate: habere tamen fundamentũ in similitudine vocum ad naturas rerum. Arist. tamen 2. Polit. sentit aliquas voces à natura ipsa habere vim significandi, vt gemitus naturaliter significat patientis dolorem. Et sic D. August. & Theodicunt à natura ipsa, datas esse voces animantibus perfectis: sic vt quæuis vox, vt effectus causam significet naturaliter propter eos: præterea fatetur Aristoteles aliquas voces habere proportionem vt nomina cantum adeuntium, quæ per ὀνοματοποιΐαν, id est, Onomatopæiam, quasi nominis fictio, vt clangor, &c. quod forte tantum vult Plato, vt de eius mẽte tenet Physcius in Cratilo, similiter in nominibus compositis vel derivatiuis, vt equiferus, & sapiens, ratio significationis sumitur ex simplicibus (vt prima parte Sũmularum dicebam.) Præterea significatio multorum nominum est omnino ad placitum, sine proportione ad rem: non enim est maior ratio, cur vox equus significet equum, potius quam lupum, vel quam vox Elisabeth: illud autem Genes. 2. Omne quod vocauit Adam ipsum est nomen eius, vel intelligitur de proportione aliqua vocum ad res vel propter rerum proprietates, vel tandem habet verũ in nominibus doctis & compositis.

Vide inter quas voces & scripturæ significent ad placitum, & significatio illa ens rationis, in cõceptibus autem, realis qualitas, signum vel terminus non vtroque, sed analogicè dicitur per attributionem, vel dependentiam de significatione vocis & conceptus, manifestant enim voces conceptus, qui sunt signa naturalia rerũ, sicut vrina sanitatem animalis. Vocalis autem & scriptas terminus, tantum differunt materialiter, vt dixi in Summulis: ratio enim significationis ad placitum, formaliter est eadem in vtroque, satisque fuit naturam dedisse voces & ingenium, ad caracteres, & ad vtrorumque impositionẽ, vt factus fuit etiam quod dedisset manus natura hominibus, ad faciendã instrumenta, quibus se defenderent. Per quod patet ad argumentum primæ sententiæ, & patet quod homo non sit naturaliter imperfectus.

Ratio

Tertio considera unam, quod voces aliter significant conceptus, & aliter res similiter scripturæ aliter significant voces, & conceptus, quam res: voces enim significant res, vt obiectum

iectum,quod repræsentãt, conceptus vero non ita: sed dicuntur eorum signa,quia eos exprimunt & ostendunt præsentibus,vt scripturæ faciunt absentibus,quę non exprimunt voces cũ non oporteat percepisse voces ante scripturam:sed loco vocum exprimũt absentibus conceptus,de quo Baldui. hic,& Soto,2.Summularum, & Canarien.1.p.q.27.ar.1.dispu.2.præter hoc tamen aliqui volunt, quod voces significent cõceptus, vt quo,cum significare,sit potentiæ cognoscitiuę aliquid repræsentare,idque fieri medio conceptu,quem audiens format: Ex quo infertur, cur vox non sit æquiuoca,licet sit signum rei, & conceptus: quia æquiuocatio est cum duo sunt obiectiuè repræsentata,non quãdo vnum est obiectum repræsentatũ, aliud expressum,modo dicto. Licet alij dicant voces significare res principalius,immediatius vero,cõceptus: comparatio tamen non est ita congrua,cùm non sit idem modus significandi.

2. Vox nõ est æquiuoca,licet significet plura.

Dubitatio 2.

Quarto, Dubium est,an etiam sincathegorémata sint signa conceptuũ, & quis ei respondeat conceptus, neq; est iermo de terminis mixtis,vt semper,velociter,&c.hi enim cum claudant Cathegoremma, & sincathegoremma,scilicet, omni tempore,cũ velocitate,&c.ex dictis de sincathegorématis patebit de eis: cauendumque est ne nos decipiat mutatio idiomatis,dum rogati quid significet omnis. Respondeo per cathegoréma Hispanum[todo]: nõ enim dicitur significatum certum,quod primo format Latinus quàm rusticus,vt audita voce, omnis,vel nõ formet cõceptus potestatis,quam habent ex impositione,vt vise zero cõcipitur potestas decuplandi numerum præcedentem: ita audito omnis, vel non concipitur potestas distribuendi, vel negandi in actu exercito:cùm vero audio vocé, homo,ipsum etiam hominem concipio. Sed dices, quid præter potestaté hanc intelligo cum solũ sincathegorẽma profertur? Respõdeo, quod nihil prorsus concipio,quia cum intrinsicè sit sint cathegoremata:solum ad concipiendum in actu exercito,aliter cathegoremma, id implicat sine cathegoremmate intelligi:cùm vero, non, omne,vel nullum,cum suo substantiuo intelliguntur,termini sunt mixti.

Replicatur.

Quintò, dubitabis quis conceptus respondeat sincathegoremmati cum iungitur cathegoremmati,quod plerunque est in ordine ad propositionẽ? Respondeo,& pro explicatione nota quod aliqua sincategorémata, sunt quæ quasi monent, tales vel tales formandos esse conceptus,vt vox,& dicit actum iungendi, & vox quidem bene considerandi.Alia sunt quæ variant significationem,quorum aliqua vt vox, non denotant oppositum esse intelligendum:quibus respõdet actus negandi,quod oppositum affirmationis intelligitur, qui conceptus non respondet soli sincathegoremmati nõ, sed toti propositioni negatiuæ. Alia vero sincathegoremmata adduut aliquem sensum orationi,vt vox,tantũ, omnis,&c. quibus respondet conceptus eius quod additur,vt tantùm homo currit:respondet homo currit,& nihil aliud præter hominem currit,& omnis homo currit:respondet homo currit, & non est homo qui non currat. Alia sunt quę minuunt,quod dicitur,vt,penè,ferè, centum currunt,& hoc quidem illa indeterminatè & minutè significant,quibus iungitur particula,vel,quæ monet non totum,sed alterum affirmari, quibus respondet conceptus,minorem hunc numerum vel illa currere, vt cùm dico aliquis homo currit, concipio hominem in hoc vel illo singulari currere: dicta tamen aduerbia, parum minorem numerum notant: Alia tandem sunt

Dubi. 3.

sinca

sincathegoremmata, quæ denotant cui iungendum sit cathegoremmata, vt articul: casuum (el, del) cum dico Petrum non est Petri, vbi virtute est sit, articulus notatur, palium enim non iungitur Petro, vt iungitur albedo, cum dicitur Petrus est albus, sed potius Petrus iungitur cum possidenti, palium cum possesso. Eadem enim veritas affirmatur dum dico, Petrus est possidens palium, palium est possessum à Petro: palium est Petri, licet quod in vna propositione sumitur, vt terminus possessionis à parte prædicati, natta sumatur, vt subiectum denominatum, vt cum dico, video parietem, partes videntur à me, & ad has classes omnia sint cathegoremmata, videntur reduci: de quo tam dixi 2. par Summularum.

Aduertendum tamen quod ista sin cathegoremmata explicata nõ signi ficant conceptũ, eis respondentes, vt vox, homo, hominẽ significat, quia sic essent cathegoreminata, vt iam quæ iã faciunt, sed (vt dixi) sincathegoremmata monent, taliter sumenda cathegoremmata, vt zero denotat numerum decundandum.

Sexto considerandum (& infertur ex dicto 2 Arist. quod voces non signi ficantes, vel materialiter sumptæ, licet sint subiectum ostensum, vt ipsi lapides dum dicuntur duri, nullatenus tamen sunt partes propositionis formalis, quia cum hæc sit subordinata conceptibus, eorumque explicatiuæ, eius partes tantum sunt illæ, quibus aliquid conceptus formalis respõdet. Cum vero dico Blityri vel homo est vox iam ente subiectum est formale conceptus significans ipsam vocẽ, nunc vocem, nunc alteram ostendendo, & ita particula vox, est subiectum quod significatur mentali conceptu: vt bene Niph. Priorum ex Martino, qui, ait, quod breuitatis causa cõcluditur homo est nomen: propositio enim est vox hęc (ostensio, vox, homine) est vox.

Tertio aduertendum circa tertiũ dictum Aristotelis, scilicet, quod res eędem sunt apud omnes, quod solum loquitur, vt bene Albertus de rebus naturalibus: non vero de artificialibus de legibus, &c. quæ omnino sunt ad placitum, nec negat Aristotelis varias hominum sententias de rebus, ita que solum vult apprehensionem esse eandem vbicunque mente apprehendatur homo, vel equus, & c non tamẽ eadem esse voces, vel caracteres eandem significatiuos. Ita docet S. Tho. & per hoc tollitur plurima argumenta, eſq; e magis ad mentem Arist. quam tenet tri Boetij. & Magẽtini, qui retinent istum dictum Aristo. ad communes animi conceptiones, cur autem ipse Philosophus, conceptus vocet passiones, non est huius loci, cum hoc tamen tractatu de verbo mentis statim patebit.

Septimum circa quartum dictum Arist. scilicet, propositiones sunt verę vel falsæ, non simplices voces. Multi præsertim in schola celeberrima Complutensi latè disputant quid sit veritas, est tamen profecto res Metaphysica cum sit passio entis, cum hoc tamẽ nos communi vsui inseruientes pro virili peculiarem tractatum de ea faciemus, qui vult legat, & accipiat, qui vero nollit non contemnat: interim tamen pro annotatione dico, supposito, quod veritas est conformitas, & falsitas difformitas, siue relatione realis conceptus iudicatiui ad rem assistentem prædicamentaliter, vel si non transcendentaliter, siue sit ratio ris rei, vt est obiectiuè in intellectu adse, vt est iure, de quo statim suppositio etiam ex Aristotele & Metaphy. 4 Metaphysicorum, quod datur veritas sim, textuico quod D. Thom Caietan & Ferratien. explicant hoc dictum Aristotelis de veritate cognita,

quam

quam solum intellectus reflexiuè intelligit, dum aduertit conformitatē suorum actuum ad obiecta, quando tamen in actu signato veritas est primæ operationis intellectus, bene dicunt intelligi, de veritate in acta exercito, dum actu reflexo hoc intelligitur conforme illi, conceptuíque explicat particula, hoc est verum, cùm autem tantum dicitur hoc est verum, homo est animal: innuitur etiā esse verum, licet virtualiter: vnde bene Aristoteles negat hoc vocibus simplicibus.

Replic. Sed dices in compositione solùm est veritas, quæ est propositionis malè: ergo Arist. dicit etiam esse in diuisione veritas. Respondetur quod licet omnis propositio compositionē, habeat ex parte sui prædicati cum subiecto, tamen ex parte obiecti solum in affirmatiua propositione vnū alteri vnitur, in negatiua vero vnum ab altero negatione diuiditur, propter quod Arist propositionem negatiuam vocat diuisionem, in qua est veritas.

Vltimo aduerte, quod Arist. subdit in calce capitis, voces non significare verum vel falsum, nisi addatur esse vel non esse simpliciter, vel secundum tempus, quod quidem dictum variè explicant Auctores Haymo. Niph. & alij explicant, nisi addatur verbum absolutè, vel cum determinatione aduerbij, vt hodie, cras, &c. aliter S. Thom. placet tamen expositio Alex Alber. & aliorum qui per vocē simpliciter intelligunt, cùm verbum absoluitur à tempore: tunc enim voces significant verum vel falsum, cum ad illo esse vel non esse: per particulam vero secundum tempus, intelliguntur voces significare verum, &c. quando verbum sumitur in aliqua differentia temporis, vt in propositionibus contingentibus.

Quæ omnia per duas quæstiones latius sunt examinanda: prima versabitur circa secundum dictum Aristotelis in hoc capite, dum dicit quòd voces sunt signa conceptuum, in qua de quidditate conceptus seu verbi mentalis agemus. Secunda vero erit circa quartum dictum Aristotelis, scilicet, quod propositiones sunt veræ, vel falsæ, in qua de veritate plura scitu digna discutientur.

QVAESTIO. I.

Vel potius tractatus integer, de verbo mentis, quem tempori damus.

DOcet Aristoteles in hoc capite, quòd voces sunt signa conceptuum: conceptus autem res significant, sed ille ad placitum: ille vero naturaliter, res est profectò abstrusa & examine difficillima: ideò si tam ési adsit conceptus, & verbum quæ est in fina patris ipsum eruabit: omnia quoque docebit. De naturali autem conceptu intro feu verbo quod intelligendo res producimus. Sex sunt discutienda: Primo necessitatem verbi mentalis. Secundo, si distinguatur ab intellectione, & quomodo. Tertio, si cognoscatur eadem cognitione qua producitur. Quarto, si detur verbū rei singularis. Quinto, si in apertione producatur verbum. Sexto & vltimo, si in cognitione sensuum externorum tale verbum reperiatur.

Disponitur tractatus.

ARTICVLVS. I.

Quæ sit necessitas constituendi verbum & conceptum mentalem.

Arist.

ANtequam quidditatem conceptus mētalis explicemus, prius videndum est, quæ sit necessitas constituendi talem cõceptum, seu verbum mentale, res est clara, ideoq; breuiter dicetur, quam M. Zumel 1 p.q.27 ar.1. fusius prosequitur, & alij omnes S. Tho. expositores.

Pars negatiua suadetur primo.

Quod autem propter ipsum intelligere non sit necesse tale verbum cõstituere, hoc argumentũ videtur probare: tum verbum (secundum omnes quos ipsum concedunt, vt dicetur arti calo) sequitur, reducitur per actum intelligendi dictum vt actus intelligendi cõparatus. At verbum, sit, vt causa illius: ergo prior est actus intelligendi quam verbum: & cõsequenter possumus intelligere sine verbo.

Arg 2.

Secundo, intellectus, intelligendo rem ipsam repræsentatam per speciem, & similitudinem sui, beneficio intellectus agentis, exactè & expressè illam intuetur: ergo impertinens est alia species, quæ repræsentet speciem repræsentantem rem, quam vocant verbum mentis: aliàs etiam verbi daretur verbum, quia inquiro de illa specie expressa quam vocant verbum, an cognoscatur per aliam speciem nec ne? si per aliam cognoscitur, abis processum fiet termino, si non eadem ratio erit de priori specie in prima cognitione, & ita consequenter impertinens est verbum.

Obiectũ exterius dupliciter concurrit ad intellectionem.

Aduertendum primo, quod obiectum exterius, v.g. paries, dupliciter concurrit ad intellectionem: primo, vt causa, & principium, simul cum intellectu, respectu eiusdem intellectionis, & quia per seipsum paries non potest immediate vnire in ratione principij cum intellectu, ad constituendã vnum principium totale intellectionis, ideo vnitur media specie intelligibili, quæ illius gerit vicem.

Secundo modo paries concurrit ad intellectionem: obiectiuè, hoc est in ratione termini intellectionis: est enim intellectio, actio, quæ sicuti & alia quælibet à principio procedit, sistitque in termino quem producit. Vnde sicuti paries in ratione principij intellectionis, non immediate per seipsum, sed media specie intelligibili vnitur intellectui: ita in ratione termini obiectiue non vnitur immediate intellectioni, sed medio verbo per illam producto. Et ita Caieta. 1. par. q. 85. art. 2. ad tertium, bene dicit, quod species repræsentat obiectum intellectui in ratione principij, verbum vero id ipsum repræsentat in ratione termini.

Actualis operatio requirit obiectũ actu.

Aduerte secundo, quod quæcunq; actualis operatio intrinsicè requirit obiectum actu, & ita intellectio obiectũ petit actu: sicuti calefactio actu petit calorem actu: obiectum autem intellectus non semper est obiectum in actu, sed aliquando in potentia, v.g. res materialis, antequam denudetur à conditionibus indiuiduantibus, sicque denudata intellectus repræsentatur, vt fiat obiectum in actu, mediã te verbo producto per actum intelligendi.

Notabile considerandũ

Vltimo aduerte, quod sicut ad hoc vt color videatur, non sufficit quod sit visibilis in actu, sed requiritur vt sit debite præsens potentiæ visiuæ: sic etiam ad hoc, vt res aliqua intelligatur, non satis est quod sit obiectum in actu, sed vltra requiritur quod sit præsens intellectui. Considerandum tamen, quod non quælibet potentia requirit eodem modo præsentiam obiecti ad suam operationem: aliqua enim vt visus, & alij exteriores sensus requirunt præsentiam localem sui obiecti secundum esse naturale, aliæ vero potentiæ solum requirunt præsentialitatem obiecti secundum esse quoddam intentionale, sicuti imaginatiua, ad hoc vt verè imaginetur Stephanum scribere, non est necesse vt Ste

vt Stephanus sit præsens secundum locum, nec quod sit à parte rei secundum esse naturale, sed sufficit, quod sit præsens secundum quoddam esse intentionale mediante idolo, quod mea imaginatiua fabricauit. Vnde à fortiori ad hoc, vt intellectus rem aliquam intelligat, cùm indifferenter feratur in rem præsentem, vel absentem, solùm est necesse vt sit præsens secundum esse intentionale, in esse obiectiuo, id est, medio verbo quod intellectus informatus intelligibili speciem sibi constituit.

1 1. Conc. Iam dico primo[1] necessario requiritur verbum mentale, & vt repræsentet intellectui rem actu & sub ratione obiectiua Caiet.1.p.q.27 ar.1. Ferra.1.contra gen.c.53. & lib.4 c.13 S Tho. eisdem locis. Prob.tur, verbum habet rationem obiecti & termini intellectionis (vt dictum est) & statim magis parebit, sed res habet esse actu in intellectu, dū habet rationē obiecti in actu, in illo[2] ergo necessario requiritur verbum, quod repræsentet intellectui rem in actu sub ratione obiecti.

2 2. Cōclusio notā da. Dico secundo[2] noster intellectus non potest intelligere rem absentem, nec præsentem, nec materialem, nec immaterialem, sine hoc quod producatur verbum: idem dico de intellectu angelico, siue intelligat se, siue alia à se: ita quę existimo impossibilem esse alicuius rei intellectionem generaliter sine hoc quod producatur verbū de illa. Quantum ad primam partem omnes Auctores ferè conueniunt, quo ad secundā tenet Ferr.1.contra gen. vbi sup. Canarię.1.p.q.27 ar.1 Disputatio 5.par.2. dubio 3. & Syluester in conflato, q.27.art 1. omnes illi tenēt nec angelum posse se intelligere, sine eo quod formet verbum sui ipsius: & M.zumel probabiliorem iudicat hāc partem, & de mente, S. Tho. q.36. art. 1 quamuis etiam contrariam sententiam Caiet. vt probabilem defendat.

Probat multipliciter. S dg generaliter probo, quia verbum est terminus intrinsecus intellectionis, sicut calor calefactionis: ergo nō potest esse aliqua intellectio sine verbo, sicuti nec aliqua calefactio sine calore: consequentia est euidens, & antecedens est. S. Tho de potentia, q.8. ar.5. & de veritate, q.4.ar.2. & 4 contra gen. c.11. sed præter hoc demonstratur, quia ex dictis capite de actione, & dicendis, 3 lib. Phy. omnis actio intrinsecè est productiua termini, ergo & intellectio cum sit formalissima actio posita in prædicamento actionis Constat autem, quod post species intelligibiles impressę, repræsentantes rem, intellectus prorumpit in actum intelligendi: ergo talis actio intelligendi necessariò producet terminum, qui est conceptus expressus rei, & vocatur verbum: de cuius ethymologia infra patebit, quæ ratio bene intellecta, mihi à priori videtur, currit q, in omni intellectione etiā angelica, imo & diuina, vt omnes concedunt, alias rationes missas facio.

Probat. conclus.

Ad primū, variè ab auctoribus respondetur aliter Canarien. disputatione 5.p.1. aliter, M. zumel vbi sup. aliter alijnos tantum vnico verbo, respondemus, q actus intelligendi, qui procedit ab intellectu, mediante specie intelligibili, est prior verbo: quia vt sic, est productiuus illius: quatenus autem ille actus, terminatur ad obiectum exterius secundum, est posterior verbo, quia non terminatur ad illud obiectum, nisi mediante verbo.

Ad secundum patet ex fundamentis positis, constat etiam quod res in verbo, & mediante verbo, expressè cognoscitur, in specie autem intelligibili solum mediatè & implicitè: & ad id dicendum de processu in infinitum negatur sequela, quia quando cognoscitur reflexè verbum ipsum, tunc verbum quod cognoscitur, non habet rationem verbi, sed speciei intelligibi-

Aa lis

lis vnitæ cã intellectu in ratione principij cognitionis reflexæ, & ita non datur verbum verbi formaliter.

ARTICVL. II.

Vtrũ verbum mentale eadẽ actione qua producitur intelligatur?

1 In hac re fundam. certum.

BReuiter in hac re supponendum est vt certum[1] quod conceptus, seu verbum mẽtale, per eandẽ actionem intellectus, per quam producitur, aliquo modo intelligitur: ita D. Tho. illatus à Canarien. vbi sup. multis in locis quibus dicit quod verbũ est ꝙ per se intelligitur, & ꝙ primo intelligitur, & in quo res intelligitur, & ratione patet ex Arist. lib. de memoria, & reminis. vbi docet[2] ꝙ idem est motus in imaginem, & in rem imaginatam: tunc sic per actionem intellectus qua producitur verbũ, manifestatur & intelligitur res, ergo etiã manifestatur & intelligitur imago rei, qui est ipse conceptus. Confirmo, quia ex dictis, ar. præced. verbum terminat actionẽ intellectus, quæ est intellectio & manifestatio, ergo aliquo modo verbum intelligitur & manifestatur, consequentia tenet, quia nil est aliud terminare quã intelligi. His positis, Canar. vbi sup. tenet verbũ[3] per intellectionem qua producitur intelligi, nõ solũ vt quo, & vt mediũ cognoscẽdi rem, sed etiã cognosci vt quod. Probat quia quẽadmodũ imago Cæsaris, non solũ est id per ꝙ cognoscimus Cęsarẽ, sed etiã ipsa cognoscit, vt quod: pari ratione verbũ mẽtis, non solũ est id per quod cognoscimus rẽ, sed etiã ipsum eadẽ cognitione cognoscitur, vt quod. Confirmat, nam lumen exterũ non solũ est id, quo videntur colores: sed etiam ipsum lumen videtur, vt quod, ergo pari ratione verbũ mentis non solũ est ratio & mediũ cognoscẽdi, sed etiã ipsũ cognoscitur, vt quod. Caiet. vero & Capr.[4] aliter sentiunt,

2 Probat. ratione conclu.

3 Opinio pri. Canarien.

Confir.

Probat. duplici.

4 Omni. 2. Caiet. & Capreo.

dicunt n. ꝙ verbum actione qua producitur solũ, vt quo cognoscitur: per aliã vero cognitionem cognoscitur, vt quod, secũdũ esse qualitatiuũ, sed nõ secundũ esse representatiuũ, ideſt, cognoscitur in quantũ qualitas est, nõ tamẽ in quantũ talis. Dico primo, verbum[5] per eandem actionem qua producitur, cognoscitur vt quo, in hoc cõueniunt omnes, & de se patet, quia est mediũ aliud cognoscẽdi, ergo necessario, debet cognosci, vt quo. Dico secundo, verbũ[6] per eandem actionem qua producitur, non cognoscitur vt quod. Probatur, quia alias omnis cognitio esset reflexa, quæ est cognitio conceptus existentis in eadem potẽtia: sed si verbũ vt quod, cognoscitur cognitione qua producitur, talis cognitio est necessario conceptus existentis in eadem potẽtia, quod est falsum. Ad hoc argu. respõdet Canar. triplici solutione: prima est, ꝙ illa nõ est definitio cognitionis reflexæ. Hęc autẽ (inquit ille) est definitio eius, scilicet cognitio, qua mens reflectitur supra seipsam, & cognoscit se cognoscere: sed ad hominẽ[7] sic arguo, nil aliud est ꝙ mens reflectatur supra seipsam, qua habere pro obiecto cognito suã primã cognitionem, ergo quando cognoscitur verbũ vt quod, illa est cognitio reflexa. 2. Solutio eius est ꝙ cognitio verbi qua cognoscitur, vt quod nõ est reflexa, q. ad hoc requiritur. ꝙ illa cognitio sit similitudo verbi. Hæc tamẽ solutio nulla est, quia sic sequeretur ꝙ nulla esset cognitio reflexa intellectus, quia nulla est cognitio in illo, quæ sit similitudo verbi. Tertio tandẽ dicit ꝙ nullũ est incõueniens ꝙ fiat talis cognitio verbi, vt ꝙ, sicut idẽ est mot⁹ in imaginẽ, & in rẽ cuius est imago: sed de hoc solutione ad argu. patebit. Secũdo probat. conclu. posita: nam si verbũ cognoscitur, vt quod eadẽ actione qua ꝙ producitur, aut cognoscetur in se, aut in alio verbo, si co-

5 1. Cõcl.

6 2. Conc.

1. Solut. Cnar.

7 Impugnatur solutio Canari. 1. 2. & 3.

8 Replic

9 Impugnatur replica.

10 Soluti Canar

Probat. principaliter cõclusio 2.

ſi cognoſcitur in ſe, ergo non reliqui tur locus dubitãdi an eſſet verbũ mẽ tis: nam ſi inſe intuitiuè cognoſcitur, nulla poteſt eſſe dubitatio, an detur ta le verbũ, de quo multi Auctores dubi tarunt, ergo nõ cognoſcitur in ſeſu ve ro cognoſcitur verbum mẽtis in alio verbo, aut in alio ꝓ ducto per eandẽ intellectionem: quod eſt impoſsibile, quia ſicut impoſsibile eſt quod duo ca lores producãtur eadẽ calefactione diſtincti, ita impoſsibile eſt ꝙ duo ver ba diſtincta producantur eadẽ intelle ctione: ſi vero dicas ꝙ cognoſcitur per aliud verbũ productum per aliã intellectionẽ tiam nõ manet eadẽ quæ ſtio, an verbum intelligatur, vt quod per eandẽ intellectionẽ qua produci tur: ꝙ ſi non iudicetur inconueniens, quod verbũ intelligatur vt quod, per aliud verbũ eadem intellectione pro ductum: inquiro de illo an cognoſca tur per aliud verbũ, eadẽ intellectione productũ: & rurſus de alio, & ſic erit proceſſus in infinitũ, in eadem actione, & conſequenter nunquã rem aliquam cognoſceremus. [8] Sed dices ꝙ illud verbũ, per quod cognoſcitur aliud verbũ: non cognoſcẽ per aliud: & ita vitatur proceſſus in infinitũ, ſed illud verbũ cognoſcitur in ſe. [9] Cõtra hoc reddit argu. factũ, quia iam nul lus locus eſſet dubitandi, an verbum mentis ſit terminus, quia nullũ verbũ cognoſcitur per aliquã intellectionẽ in ſeipſo, ſed medio alio verbo, tũ quia verbũ eſt res quędã ſpiritalis, quę à no bis nõ cognoſcitur prout ſum⁹ invia: ſed ſpeciẽ rei intellectæ. Tũ ſecundo, quia verbũ illud eſt terminus intellectionis: ergo nequit ab intellectu cognoſci, niſi ſupra ſeipſũ reflectatur.

8 Replic.

9 Impugnatur replica.

[10] Ad hoc argu. quod efficax eſt, Turrianus reſpõdet ꝙ verbũ cognoſcitur in ſe: & ꝙ licuti nos intuemur quãtita tem, dubitando an quãtitas illa à ſubiecto diſtinguatur, vel nõ: pari ratione, non dubitam⁹: ſed intuemur ꝙ ali quod obiectũ repræſentetur noſtro intellectui, dubitamus tamen an verbum ſit diſtinctum, ab illo obiecto. [11] Sed profecto ſolutio iſta non euacuat vim argumenti: nam ſi vellit dicere, quos nos intuemur, obiectũ ali quod repræſentari noſtro intellectui, hoc certum eſt, ſed nõ ſoluit argumẽ tum, quia ſi vellit dicere ꝙ eſt dubiũ, an verbũ diſtinguatur ab intellectione, & ab obiecto repræſentato: conce do ꝙ eſt dubium de hoc, ſed non eſſet dubium, an eſſet verbũ mentis: Sicuti quia nos intuemur quantitatem, non poteſt eſſe dubiũ, an quantitas ſit, quã uis dubitem⁹, an diſtinguatur à re quã ta. Dico tertio & vltimo [12] in cogni tione reflexa qua cognoſcitur verbũ, non cognoſcitur ſolũ ſecundum eſſe qualitatiuum, ſed etiam cognoſcitur ſecundum eſſe repræſentatiuum. Pro batur verbum, vt verbum, reduplica tiuè, intrinſecè dicit eſſe repræſentatiuum rei cuius eſt verbum ſeu conce ptus, ergo impoſsibile eſt ꝙ cognoſca tur vt verbum, & non ſecundũ eſſe re præſentatiuũ, alias non cognoſces ver bũ, ſed qualitatem quandam, per mo dum formæ in potentia relicta: & op poſitum videtur inintelligibile. Cõfir mo, quia in verbo ſolum illa duo re periuntur, ſcilicet, eſſe qualitatis, & eſſe repræſentatiui: ad hoc autem vt fiat præciſio conceptuum & rationũ requiritur, vt præſupponatur cogni tio ſimultanea totius, & deinde alia, & alia cognitione circa idem, vna ab a lia ratione præſcindatur, & abſtraha tur, ergo ad hoc vt cognitio verbi, per intellectionem producti tantũ termi netur ad verbũ, ſecundũ eſſe qualitati uũ, & non ſecundũ eſſe repræſentati uum, requiritur vt prius cognitio re flexa terminetur ad ipſum eſſe verbi ſimul repræſentatiuum, & qualitatiuum. Ad argumenta in prin cipio pro Canarienſi, reſpondetur.

10 Solutio Canari.

11 Impugnatur iſta ſolutio.

12 3. Cõcl.

Solũntur arg. in cõtrariũ ad 1.

Ad primum, dico quòd eſt mul-

13 disparratio de imagine Cæsaris, & de verbo mẽtis: rã imago Cæsaris est mediũ, vt quod cognitionis rei repræsentatæ per ipsam, ẽpe Cæsaris. at verbũ mentis, est medium, quo, cognitionis rei repræsentatæ per ipsum.

13 Replic. Respon. Sed 13 dices, hoc est ꝙ dubitamus, an verbum sit medium, quo, an mediũ quod? Respondetur quod huius rei nulla potest assignari ratio à priori, nam quotiẽscunque per aliquam speciem venimus in cognitionem alicuius obiecti, illa species est tantum medium, quo, respectu talis cognitionis: vt contingit in specie coloris, ratione cuius, colorem ipsum percipimus est mediũ, quo, talis cognitionis: idẽ dicendum de verbo mentis, respectu rei cognitæ per ipsum.

Ad 2. Ad secundum dicendum quod lumen externum respectu visionis, nõ est ratio formalis visionis, sed est conditio sine qua non colores videntur, tanquam tollẽs impedimenta, id est, tenebras: & admisso quod sit ratio formalis visionis (de quo libr. de anima) non concludit ratio, quia ratio formalis visionis, vt sic, est primariũ obiectum respectu visionis: at verbum mentis non se habet sic, quia non est præcipuum quod cognoscitur, imo neque obiectum, sed medium solum, res aũt intellecta, est tantum obiectũ.

ARTICVL. III.

Vtrum verbum distinguatur ab intellectione?

Prima opinio D. Tho. Cajet. Ferrarien. &c. PRima opinio tenet, verbum distingui realiter à cognitione: quã videtur tenere D. Tho. 1.p.q.27 10. & 34 ar. 1. & 2. & q. 35, 2. ad secũdũ. & quodlib 5. ar 7 de veritate, q. 4. ar. 2 ad tertium. Cajet. eo. 1, d. 27. q 1. Herbe. opus 3. q. 1. art. 3. Aegid. quodlib. 5 Ferr. 1. contra gen c, 53. Sonz. 10. Metaph. q 16 1 Probatur primo, omnis actio debet habere actu obiectum, ad quod terminatur, ergo & actio cognoscitiua, ergo quando obiectũ non est præsens, requiritur quod sit in potentia aliquid, supplens vicem obiecti, in quo illud cognoscatur, sed istud non potest esse ipsa cognitio, quia actio & terminus non sunt idem, ergo est distinctũ ab illa. Vnde artifex formatsibi idolum rei faciendæ, in quo rem ipsam contemplatur, & est veluti verbum, ergo sicut illud distinguitur realiter ab ipso actu intelligẽdi, cum sit formatum per illum ita, &c. & ita D. Tho de veritate, q 4. ar 2. ad tertium, ait, conceptio intellectus nõ est solum id quo intellectus, sed etiã id in quo rem intelligimus, idem dicit de potentia, q. 9. art. 5.

Secũdo, si verbum esset ipse actus cognoscendi formaliter, Verbum diuinum esset ipsa intellectio patris: consequens est falsum, ergo: sequela patet, quia eadem est proportio: & ad hoc ponitur ab omnibus ista similitudo verbi nostri, vt inde colligamus productionem Verbi diuini: minor probatur, quia verbum est persona distincta ab alijs: intellectio autem pertinet ad essentialia, est enim communis tribus personis. Item quia intellectio est formalis perfectio intelligentis, verbum autem non est formalis perfectio Patris, ergo. Argu.1.

Tertio, intelligere & dicere non sunt idem, ergo nec verbum & intellectio: antecedens probatur ex D. Thom. 1.p.q.34.1. ad tertium. intelligere enim reperitur verè & simpliciter in filio, & Spiritu sancto, & ibi nõ est dicere, ergo sunt diuersa. Intelligere enim tantum significat habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in quo nulla productio importatur: sed sola rei apprehensio, dicere vero importat rei productionem, ergo distinguuntur. Argu.3.

Quarto, verbũ est similitudo expressa rei, sed cognitio non est similitudo, ergo Argu.4.

1 Sed detur 1.

ergo non est verbum: minor probatur, quia nulla actio est similitudo principij à quo fit, vt inductione constat, ergo nec actio cognoscitiua.

Confirmatur, verbum vocale est aliquid distinctum, à prolatione vocis, ergo verbum mentale erit, quid distinctum à cognitione.

Secunda opinio videtur Arist. Secunda opinio tenet, potentiam, tunc oroducere verbum à cognitione distinctum, cum operatur in absentia obiecti non vero cum habet præsens obiectum, & ita per nullam cognitionem intuitiuam producit: & per consequens nullam potentiam exteriorem producere illud: ita aliqui Auctores primæ sententiæ. Et videtur sententia Aristotelis hic, tex. 59. & 60. vbi ait quod obiectum intellectus est intra ipsum intellectum, sensuum vero obiectum, est extra.

Suadetur primo. Probatur primò, ideó producitur verbum, vt potentia habeat præsens obiectum: sed in omni cognitione intuitiua obiectum est præsens: ergo tunc non producetur.

Confirmatur, si per quemlibet actum formaretur verbum, ergo vnũ produceretur per apprehensionem, & aliud distinctum per iudicium, imò & per voluntatem produceretur, cõsequens est falsum, ergo.

Argu 2. Secundo, quia alias sequeretur beatos per visionem Dei formare verbũ, consequens est falsum, ergo minor ꝓbatur, nam verbum est similitudo obiecti: sed implicat dari similitudinẽ creatam Dei, prout in se est, hac enim ratione probat D. Tho. non posse dari speciem Dei: ergo.

Cõfirmatur, nam alias, posset quis beatificari videndo solam creaturã, scilicet videndo illud verbum, in quo clarè videt Deum, tanquam in imagine expressè repræsentante illum.

Argu 3. Tertio, si beati formarent verbum, tunc res inferioris ordinis repræsentaret rem superioris ordinis: imo & posset dari accidens creatum, habens in se aliquo modo infinitatem, quæ omnia implicant: sequela patet, nam Deus est superioris ordinis, respectu cuiuscunq; creaturæ, ergo non potest dari creatura, clarè repræsentans Deũ magis enim ex edit Deus in ordine & gradu essendi, quamcunq; creaturam, quam res spiritalis, corpoream: sed repugnat per rem corpoream repræsentari spiritualem, ergo, &c. similitudo enim formalis debet esse eiusdem immaterialitatis cum obiecto, sed implicat creaturam esse ita immaterialem sicut Deus, ergo. Item similitudo formalis habet in esse repræsentatiuo, quidquid perfectionis habet obiectum in se, ergo, sicut Deus in se habet esse infinitum: ita similitudo formalis erit infinita in esse repræsentatiuo: sed eius esse repræsentatiuum est suum esse reale, ergo in esse reali est infinita.

Argu. 4. Quarto, si in præsentia obiecti formaretur verbum etiam sensus exteriores formarent illud quod est falsum, aliàs per auditionem produceretur, expressa similitudo obiecti, & & per olfatum, &c. vnde D. Thom. ꝓ lib 5 arti 9. ad secundũ, ait, sensum exteriorem non producere in se formam rei sensibilis, quia eius operatio perficitur per solam immutationem, sensus à sensibili.

Prima concluf. Durand. & alio. M. Sot. Prima conclusio, potentia producit verbum, formaliter tantum distinctum ab actione cognoscentis. Ita Durand. 1. d. 7 quæst. 7. nume. 26. Gabri. ibi. Gregor. 1. d. 7. q. 3 arti. 1. Palud. q. 3. Ioan. Vaconius, quodlibe. 13. quæst. 1 articu 1. Scot. 1 d. 3. quæst. 6. Sot. 4 d. 49 quæst. 2. & 3. Phy. quæst. 1. conclu 5. 13 duo, scilicet, Scot & Sot. expressè tenent hanc conclusionem quod alij videntur supponere verbum, asserentes esse ipsam qualitatem cognoscentis, vt infrà dicemus.

Probatur supponendo ex libris de anima, potentiam cognoscitiuam, per suam actionem producere aliquam qualitatem, cum enim sit actio immanens, atque adeò nihil ad extra operetur, necesse est vt ad intra aliquid efficiat: implicat n. esse actionẽ de nouo, quin sit effectus de nouo: ista qualitas (vt infrà probabimus) est verbum, sed nõ distinguitur formaliter ab actione, quia sic, cum sit terminus ipsius, ergo. Quare si quis teneat, cognitionem formaliter consistere in sola actione, vel in actione & qualitate: tunc consequenter dicet, verbum distingui formaliter ab ipsa cognitione. Si tamen asserat (quod videtur plerique supponere) in sola qualitate consistere, tunc verbum, ab actione producta illius cognitionis, distinguetur formaliter: Ab ipsa autem cognitione nullo modo, & sic Ian Auctores primæ opinionis, solum intendunt verbum distingui ab actione producta cognoscentis [quam vocant cognitionem] solum potest esse difficultas circa hanc conclusionem: Ex eo quod ait Aristoteles 5 Metaphysicor. text. 16. hanc esse differentiam inter actionem transeuntem, & immanentem, quod per illam nihil producitur, sicut per istam: sed differentiam exactam inter vtramque actionem iam tradidimus supra.

2. Cõcl. Secunda conclusio. Potentia nullam producit verbum, à qualitate cognoscentis distinctum. ita Auctores primæ conclusionis.

Probatur cognitio (vt supra diximus) consistit in eo quod sit qualitas emanans à principio vitali, quod autem præter istam nihil aliud producatur, nec realiter, nec formaliter distinctum ab illa, probatur: quia si aliquid aliud produceretur, vel produceretur immediatè à potentia eadem actione qua producit qualitatem cognitionis, & hoc non, quia vnica actio vnum tantum habet terminum: vel producitur mediatè à potentia, immediatè autem ab ipsa qualitate cognitionis: & hoc non, quia qualitas cognitionis est vltimus terminus, & perfectio potentiæ: ergo non est productiua alterius qualitatis, alias daretur processus in infinitum: & infra daretur talis productio, cùm ad nihil posset talis qualitas deseruire.

Dices 4 requiri, vt deseruiat loco obiecti, in cognitione abstractiua. 5 Sed contra, antequam intelligatur productio illius, intelligitur cognitio perfecta & completa in suo esse, ergo nullo modo id requiritur ad cognitionem: ante cadem patet, nã (vt supra diximus) sufficit ad complementum cognitionis quod sit talis qualitas emanans à potentia: sed hoc totum intelligitur ante productionẽ verbi distincti: ergo illud non requiritur, sufficit enim actus, quo sit obiectum vitaliter præsentimo nec potest vllo modo verbum distinctum deseruire cognitioni nostri obiecti, quod patet. Nam obiectum [& consequenter quod supplet vicem illius] est prius ipso actu: sed verbum per se est posterius cum fiat ab actu, ergo non se habet vt obiectum illius: maior patet, quia obiectum est principium producendi: principium autem est ante actum: nam si supponit actum productum: ergo nullo modo concurrit ad eius productionem, si enim potentia prius intelligitur cognoscens, quam producens verbum, ergo eius cognitio intelligitur iam terminata: ergo impossibile est quod habeat pro obiecto terminum ab illa productum.

4 Replica. 5 Impugnatur solutio.

Propter hoc possent respondere, in potentia prius ratione intelligi productionem verbi, & postea cognitionem: sed contra, quia cum illæ qualitates secundum illos sint realiter distin-

ſtinctæ erunt actiones realiter diſtinctæ, quod non videtur neceſſarium, imo nec poſsibile, quia eadem potentia per idem principium formale agendi, non poteſt duas actiones immediatè producere : patet, quia tunc verbum non produceretur per cognitionẽ, quod omnes ſupponunt: imo ab ipſo produceretur cognitio. Tandem, quia ſi verbum ſeruiret potentiæ per modum obiecti, cognoſceretur res, in illo verbo: impoſsibile autem eſt, quod aliquid cognoſcatur in alio non cognito illo in quo cognoſcitur, vt quod videatur res in imagine, non viſa imagine: ſed intellectus, cùm cognoſcit Petrum non cognoſcit verbum, ergo nec Petrum in verbo.

Præterea. Nam ſi verbum eſt præuium ad cognitionem, ad quid ponitur, niſi vt determinet potentiam? ſed ad hoc iam eſt poſita ſpecies, quæ eſt ſimilitudo effectiua obiecti, ergo hęc ſufficit. [2] Dices ſpeciẽ eſſe principiũ agẽdi, & ideò propter illã requiritur verbum quod ſe habeat vt terminus: Sed contra, verbum non ſe habet tanquam terminus qui cognoſcitur: ſed vt id quo cognoſcitur obiectum: ad hoc autem ſufficit ſpecies: nec ratio principij & termini repugnant in eodem, vt in beatis eſſentia diuina eſt principium viſionis, & obiectum ad quod terminatur: & ſi verbum eſt præuium ad cognitionem ſicut ſpecies, quare illud poteſt gerere officium termini, & non ſpecies? Vnde aliqui magis conſequenter aſſerunt ipſam ſpeciem eſſe verbum, ſed præter mentem D. Thomæ. Species enim non eſt formalis ſimilitudo obiecti, nec producitur ab ipſa potentia cognoſcente, quod requiritur ad rationem verbi: atis mihi ſaleret ſimilitudo productionis verbi nostri, ad explicandam productionem Verbi æterni.

2 Repli.

3. Cõcl. Tertia concluſio. Ipſa qualitas cognitionis eſt formaliter verbum, vel aliquid illi proportionale. Ita Auctores primæ opinionis: probatur: nam omnes Auctores conueniunt, verbum accidentale produci à potentia cognoſcente, ſicut verbum ſubſtantiale producitur per cognitionem Dei patris, ſed à potentia cognoſcente non producitur niſi illa qualitas cognitionis, vt probatum eſt: ergo ipſa eſt verbum, quod affirmat Diuus Auguſtinus, 11. de Trinitate, capit. 2. 3. & 9. dicens viſionem eſſe imaginem rei viſibilis, & ibi. capit. 2. ab obiecto, & potentia paritur notitia, quàm merito verbum mentis appellamus. Et 15. de Trinitate, & 10. dicit, formata itaque cogitatio à re quàm ſcimus verbum eſt, & libro nono, capit. 17. concepta rerum notitia, tanquam verbum apud nos habemus. D. Anſelmus in Monologio, cap. 33. actus ipſe intelligendi habens ex ſe imaginem natam, eſt verbum noſtrum. Diuus Damaſc. 1. fidei, cap. 18. verbum noſtrum eſt naturalis animæ noſtræ motio, ſecundum quam mouetur intelligit, aut cogitat. Præterea, D. Thomas vbicunque loquitur de verbo, non ponit illud ex indigentia obiecti, ſed ex intrinſeca ratione intellectionis. Et ideò in omni cognoſcente ponit verbum, vt dicemus concluſione quarta. & infra in tertio 5. & 6. ſed ex intrinſeca ratione cognitionis, nihil producitur in intellectu, niſi qualitas illa quæ eſt actus cognitionis, ergo illa eſt verbum. Et D. Thom. q. 9. de potentia. art 5. ait: quod de ratione ipſius intelligere, eſt verbum: idem docet 4. de veritate, ar. 2 & 2. q. 2 art. 1 ait, quod cognitio noſtra procedens à re quod ſcimus, atque inde formata ſe ipſa noſtrum eſſe cõcipit: quia verbum non eſt aliud quã expreſſa ſimilitudo obiecti, ſed ipſa qualitas cognitionis eſt expreſſa

Probat. multipliciter, & ratione, & auctoritate.

similitudo obiecti, ergo ipsa est verbum, minor probatur: nam potentia constituitur in actu secundo per actum cognoscendi, ergo cognitio est similitudo obiecti, patet consequentia, quia cognitio fit per assimilationem: & ad hoc requiritur quod potentia informetur specie & similitudine obiecti, vt possit elicere actum per quem formaliter, & vitaliter assimiletur: & hoc docet expresse D. Anselmus supra capit. 3. dicens: Nulla ratione negari potest cognitionem esse similitudinem rei ex eius impressione formatam. Idem docet etiam Scotus supra & alij. Dicitur autem cognitio verbum, quia licet verbum, & dicere, & loqui, Primò dicta fiat de vocibus, hinc tamen translata sunt ad cognitionẽ quæ proprijssimè est interior locutio: vt Sapien. 1. Dixerunt impij intra se recitantes. Et Ecclesiast. 1. Loquutus sum cum corde meo. Et ratio forte fuit quia loquutio exterior ex illa interiori dimanat. In alijs autem potentijs cognoscitiuis non est propriè loqui qui imperfectè cognoscunt, & nihil affirmant, neque negant.

5 Replicatur. Sed 5 contra si requiritur affirmatio, vel negatio vt sit verbum, ergo in simplici apprehensione intellectus non datur verbum.

Solutio notanda. Respondeo, conceptus in tantum dicitur verbum, in quantum est natus exprimi, per verbum vocis, & quia hoc tantum habet conceptus intellectus: ideo ille tantum est verbum, quia licet: exprimamus etiam per vocem actus sensus: sed hoc fit mediante actu intellectus, & licet non omnis actus ipsius, sit iudicium, omnis tamen ad illud ordinatur, nihilominus tamen, quia potentia eo ipso quod est cognoscitiua, habet aliquod iudicium saltem imperfectum, & elicit actum cognoscendi per quem assimilari conatur obiecto cognito: ideo in qualibet potentia reperitur productio similis productioni verbi. Et tantò illa qualitas magis assimilatur verbo, quanto in ratione cognitionis, est perfectior. Et ideo D. Thom. 1. p. q. 85. artic. 2. ad tertium, dicit sensus exteriores formare idolum: imo & ipse appetitus format suum terminum, non per modum similitudinis, quia hoc est proprium potentiæ cognoscitiuæ, sed per modum inclinationis & ponderis, impulsus & affectus. Ita D. Thom. 1. p. q. 27. ar 3. in corpore, & ad tertiũ: & quæstio. 87. articulo primo & quarto contra gentes, cap. 19. ad tertium. Et hoc est quod dicit August. Amor meus pondus meum: & idem dicemus infra de potentijs exterioribus.

Quarta conclusio. In omni actu cognoscendi, est formaliter verbum, vel aliquid illi proportionale: hæc constat ex præcedentibus, quia non ponimus præcipuè verbum ex indigentia obiecti: sed ex vi & natura cognitionis: vnde sicut implicat quod sit cognitio, quin sit illa qualitas, in qua consistit: ita & quod sit cognitio, quin sit verbum, cum illa eadem qualitas cognitionis sit formaliter verbum. Ita Diuus Thomas, 1. part. q. 27 arti. 1. 6 dicens, quicunque autem intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, producit aliquid, intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua proueniens: & infrà latius explicat, nomine verbi expressio. Et super Ioan. cap. 10. lectione prima, & 4. contra Gent. capit. 11. ait, quòd Angelus etiam dum seipsum intelligit format verbum: ergo non ex indigentia obiecti cum Angelus sit sibi præsens: & de veritate q. 4. artic. 1. dicit omne quod intelligitur, siue per similitudinem, siue per essentiam in intellectu verbum est: Vnde Capreolus, 4. distin. 49. quæstio. 5. artic. 3. affert licet com

4. Cõcl.

6 Necessitas à priori constituẽdi verbum mẽtis.

communiter teneatur, beatos non formare verbum: tamen D. Thom. aperte videtur tenere contrarium, quod ipse Capreo. tenet. 1. d 27. q. 2. ad argumenta secundo loco, ad octauum. idē Ferra. 1. contra gentes. c. 53. Sylues. in conflatu. q. 12. ar. 2. & q. 27 ar. 1. Torres. 1. p. q. 27. Sotus supra. 7 Idque expresse docet D. Augustī 14. de trinitate. c. 17 tunc perfecta erit similitudo in mente, quando Dei perfecta erit visio. &. 15. de trin. c. 16. tunc similes ei erimus & videbimus eum, sicuti est & verbum nostrum non erit falsum, sed omnem scientiā nostram vno cō spectu habebimus, & formata quędā creatura erit verbū nostrū: præterea quia indiuinis verbum non producitur ex indigentia obiecti, cum semper habeat ibi præsentissimam suam essentiam, ex cuius intuitione generat verbum: ergo neque in nobis: & quidem si verbum esset necessarium ex indigentia obiecti fere nunquam produceretur: primo in Deo, quātum est ex ratione intellectionis non produceretur verbum. Secundo in angelis se cognoscentibus, neque cū vnus angelus alios cognoscit: angeli enim cum sint spirituales, sunt actu intelligibiles, & præsentes omnibus: nam distantia localis non impedit, & est impertinens ad intellectionem, neque opus est, vt sit intra intellectum alterius, cum potentia exterior per se nō producat verbum, quia habet obiectū præsens, licet non sit intra ipsam: & eadem ratione nec angeli indigebunt verbo, ad cognoscendas quascunque res existentes, sed quod nec ad alias sit in Angelo vel in homine necessaria productio verbi distincti à cognitione: patet, nam visus. V. g. per se nō producit verbum, sed eodem modo se habet, siue sit præsens obiectum siue absens, dummodo maneat species: ergo ista solū est quæ per se requiritur, nec obiectum extrinsecū, alter concurrit, quam illam producendo, ergo Confirm. perfectior est actus intuitiuus, quam obstractiuus, sed in abstractiuo est verbū, ergo & in intuitiuo.

7 Multi authores pro conclus. & Petrus Martinez 3. de anima. c. 3. dicit id non posse negari.

Ad argumenta primæ opinionis. Ad primum respondeo, actionem cognoscitiuā termini immediatè nō ad qualitatē cognitionis, sed in ordine ad actionem esse per se necessarium, vt existat terminus, quia implicat esse actionem, quin sit id quod fit per illam: at in ordine ad qualitatem, nō est necessarium quod existat terminus terminatio enim illa, non est materialiter intelligenda, eo modo quo intelligitur terminatio lineæ ad punctū, sed intensiori modo, vnde cognitio termini ad aliquid, non est nisi illud cognosci, quod potest fieri etiam si sit absens, neque est necesse quod in imagine obiectiue repræsentetur, sicut etiam amor terminatur ad rem amatam, prout in se est, & sicut scientia rosæ ad illam dicitur terminari obiectiue, quamuis non existat neque idolum artificis est aliquid distinctum ab ipso actu, quo rem concipit se faciendam: late tamen dicitur res absens cognosci in idolo: non quia illud sit obiectum cognitum: sed quia est ratio attingendi rem ipsam, & hoc tantum significat D. Tho. Ad secundum respondeo, non esse omnimodā similitudinem inter productionē verbi æterni & nostri, alias naturali ratione possemus deuenire in eius cognitionem, vnde est maxima differentia, quia creatura producit verbum ex imperfectione & indigentia, cum enim non sit purus actus, non se ipsa intelligit, sed exit de potentia in actum, quæ ratio non habet locum in Deo purissimo actu, quia suū esse est suum intelligere: & ideo in re stenda, non indigebat Deus productione ad intelligendum: sup posita tamen fide, productionis necessitatem assignamus ex summa perfectione &

Soluuntur argumēta cōtraria. Ad. 1.

NOTA.

cunditate diuinæ naturæ: hinc sumitur alia differentia, quod in nobis id quod intelligibiliter producitur, est ipsemet actus, quo intelligimus, in Deo autem, id quod producitur, se licet verbum, nó est actus intelligendi principij, & hinc negat D. Aug. quod pater est sapiens sapientia genita, vnde in nobis, actus ipse intelligendi est productus: ideo est terminus productionis, & vt hic est verbum: in Deo autem actus intelligendi non est productus, cum sit ipsa essentia Dei adæquate: & ideò Filius & Spiritussanctus intelligunt, licet non producant verbum, quia non intelligũt, per actum productum, sed per actum qui est sua essentia: pater vero & intelligit, & intelligendo producit verbum: vnde si respiciamus modum & necessitatem productionis verbi, in nobis parum iuuat ad intelligendum in diuinis: iuuat autem ipsum, quo ad an est, scilicet ficut nos producimus verbum, ita Deus, sed non eodem modo, ficut ad explicandum quod Deus vult libere vtimur nostra volitione, quamuis sit diuersa ratio: similiter hic in omni opinione est diuersa ratio, quia in Deo productio verbi distinguitur realiter à verbo, in nobis autem formaliter tantum: quamuis si sumatur generatio secundũ id quod dicit in recto, non distinguatur à verbo, quod sufficeret ad solutionem prædicti argumenti: sed quia generatio includit ex vi nominis originationem, ratione cuius distinguitur realiter, ideò absolutè est dicendum verbum distingui realiter, & ideo dicitur Deus videre res in suo verbo: beatus autem non videre res in suo verbo, quod ró distinguitur à sua visione: sed per suum verbum tanquã per latam notitiam, & licet istæ differentiæ sint in nostra sententia manifestæ, tamen per illum, quam per aliam non dicuntur ad perceptionẽ huius mysterij: si enim verbum tantum requireretur, vt ponit alia opinio, ad faciendum præsens obiectum, tunc pater non produceret verbum, sed res est Theologa in suum locũ relegãda,

9 Replica.

Ad tertium respondeo, si intelligere sumatur pro qualitate, in qua consistit intellectio, in actu secundo, tunc dicere & intelligere: distinguuntur: si autem sumatur pro actione, qua talis qualitas fit tunc sunt omnino idem dicere enim est dicere verbum, sed intelligere isto modo est dicere intellectionem, quæ est formale terminũ: ergo idem sunt, & hæc est mens D. Thomæ: loquendo autem de dicere sumitur etiã pro intellectione, in actu secundo, & sic attribuitur tribus personis, in verbis Genes. Dixit Deus, & facta sunt: & hinc intelligitur verbum esse id quod commune est. Min. probatur à Sco. asserente verbum nõ produci per intelligere, vt intelligere est, sed pro vt dicere: & dicere esse prius natura quam intelligere: sumit enim propriè intelligere pro solo actu secundo, qui est qualitas, dicere autem pro actione productiua illius, nam in omni potentia cognoscitiua, prius est producere cognitionem, quam cognoscere: ergo dicere quod est producere, verbum, est prius natura, quam intelligere, & per ipsum dicere producitur actus intelligendi, ex quo patet in filio & Spiritu sancto reperiri intelligere sine dicere, quia non datur productio intellectionis, ficut in nobis: hinc etiam patet esse maximam differentiam, inter nostrũ dicere & diuinum: in nobis enim prius natura est dicere, quam intelligere, at in Deo prius ratione est intelligere quam dicere: quod patet, quia dicere, est producere aliquid, at Deus non producit intellectionem, ficut nos, sed supposita intellectione, producit verbum, & hoc est dicere, filius autẽ & Spiritus sanctus nõ producunt verbum, quia supponant illud

Ad. 3.

Soluuntur arg. 2. opin.

Ad. 2.

illud per eandem numero intellectio-
9 nem à patre productum? Dices ergo eadem ratione, nec beati formabunt verbum, quia supponunt, iam productum. Respondeo, non supponunt productum ab eodem numero, intellectione propria Ad quartum respondeo actionem non esse similem formaliter obiecto, sed terminum actionis: cognitio autem non consistit formaliter in actione, sed principaliter in qualitate, quæ est terminus illius. Ad confirmationem respondeo, potius illud iuuare, quia verbum vocale non est aliud quam vox prolata, id est, non motus, sed terminus immediatius, scilicet qualitas soni existens in aere.

Replica.

Ad. 3.

Soluuntur arg. 2.opin.

Ad argumenta secundæ opinionis respondeo, tantum velle quod intellectus habet in se obiectum, mediante specie, quæ est semen & instrumentum illius: etiã hoc etiam obiectum absit: at vero species quæ est in sensu, pendet à præsentia obiecti: ad primum patet ex dictis. Ad confirmationem respondeo, distinctum esse verbum iudicij & compositionis, cum sint distincti actus: iudicium enim repræsentat res ipsas, vt vnitas vel separatas, non verò appræhensio, imo tantò proprius dicitur verbum, quantò iudicium est proprius est locutio, quã appræhensio, de voluntate dictum est conclusione tertia

Ad.2.

Ad secundum, varias solutiones adhibent. Sot. supra & Ferra. 1. contra gentes: ad assignandam disparitatem quare reperiatur dari similitudinem expressam limitari à potentia à qua fit, at species esset adæquata obiecto cum enim possit limitari à potentia, cum sit prior illa: implicat autem dari speciem adæquatam Deo, quia per illam cum cognoscerentur Deus, alij aũt cum Scot. Palu. & Vrtd iudicant neutram similitudinem implicare de facto autem non dari speciem impressam Dei: quia maior perfectio est videre Deum per essentiam ipsius immediate vnitam: sed hoc pertinet ad primã partẽ. q. 12. Ad confirmationem respondeo cognoscere Deum in visione tanquam in similitudine, est imperfectè videre: & ideo talis visio non beatificaret, quæ difficultas etiã militat de lumine gloriæ, & forsan hæc non possent fatem comprehensiuè videri, quin videatur obiectum, scilicet Deus, vt in se est. Ad tertiũ respondeo illud verbum, licet non sit eiusdem ordinis in essendo cum Deo, est tamen eiusdem ordinis diuini & supernaturalis, sicut lumen gloriæ, vnde licet in grada essendi magis differat à Deo, quam res corporea. ab spirituali: sed in ratione cognoscibilis & repræsentabilis, non est tanta disproportio, & ideo probabiliter dicimus posse eleuari intellectum ad videndum Deum, non verò oculum ad videndum angelum, licet in ratione essendi, magis differat Deus ab intellectu, quam angelus ab oculo: de quo vide ibi scribentes ad textum. Ad aliud potest respondeti, verbum representans Deum in esse reali esse finitum, at in esse representativo esse infinitum: sed licet hoc verum sit, de quo late M. Zamel. q.p. nihil omnino videtur, petitio principij: intendit enim arguere, quod ad repræsentandum Deum purè immaterialem, debet esse aliquis immaterialis similitudo sicut ille dicere autem sufficit, quod sit ita immaterialis in repræsentando, est dicere, quod sufficit vt repræsentet illum, vt purè immaterialem, & hoc est quod quærebatur, quomodo res non ita immaterialis, potest representare obiectum omnino immaterialem: quare respondeo, quod representans & representatum non debent esse eiusdem ordinis in omnimoda entitate, sed

Vera solutio ad thoris.

in

in gradu esserdi, si enim obiectum est Deus, sufficit quod similitudo, sit ordinis diuini & supernaturalis, talium autẽ est q̃ debeat habere q̃ualem in materialitatem, vt patet in verbo, quod anima format de angelo, vel angelus inferior de superiori, &c & licet neque in esse intelligibili sit proportio gradualis, sufficit proportio connaturalitatis, & licet respectu obiectorum materialium similitudo debeat esse immaterialior quam obiectum, quia tale obiectum in se est cognoscibile in potentia, & fit in actu secundo, per talem similitudinem: istud tamen non est verum respectu obiectorum, immaterialiũ, quę in se sunt intelligibilia in actu: angelus enim superior, immaterialior est quam similitudo quæ de illo est in inferiori: est enim in intellectu minus in materiali, cui proportionatur, neque illa proportio est necessaria, quæ sic instatur, per visionem corpoream non potest videri res incorporea, non tamen valet: ergo per visionem creatam non potest videre res increata, & licet visio Dei ex parte obiecti dicatur infinita: hoc tamen est materialiter & obiectiue. Perfectio autem formalis sumitur, ex modo attingendi, vel repræsentandi, & quia Deus limitatè & finitè cognoscitur, & repræsentatur à creatura: ideo visio vel similitudo non est absolute infinita, licet enim cognoscatur, non tamen infinito modo, & adhoc sufficit, quod sit alterius ordinis illa visio, vel similitudo: & sic euitatur ea locutio hic fieri solita. Ad quartũ respondeo, sensus exteriores formare aliquid proportionale, verbo, prout supra conclusione tertia probatum est: datur enim in eis suus terminus, qui tanto magis distet à similitudine formali rei sensatæ, quanto actio potentiæ est magis naturalis, idque probãt, alij 1º ex Aristotele hic, tex. 60. vbi ait, sentire est simile ac contemplari. D. Tho. autem excusandus est, iuxta id quod dicit, quodlibeto 8. art. 3. nec hoc potest negari, impossibile enim est quod aliquod agens agat per formam, quin imprimat similitudinẽ illius in effectu: quare autem non dicatur verbum, diximus conclusione tertia in fine, & magis dicetur infra, non enim omnibus altiora hęc iuuãt.

Ad. 4. respon.

1º Pet. Mantuz vt sup 3 de anima.

ARTICVL. IIII.

Vtrum in cognitione singularium detur proprius conceptus, & verbum mentis?

PRima sententia Caiet. 1. p. q. 86. art 1. inquit, quod quemadmodum de re singulari, non datur propria species, ita neque proprium verbum: fundatur autem hæc sententia in doctrina D. Thom. asserentis, quod de singularibus non datur propria species. Et probatur hæc pars, quia quemadmodum per speciem rei vniuersalis, repræsentatur primo & directè vniuersale, & secundario & indirectè singulare: ita etiam per conceptum rei vniuersalis: potest repræsentari primo vniuersale, & secundario, & indirectè singulare: ergo non datur proprius conceptus illius. Et confirmatur, quia si non obstante quod non detur propria species rei singularis, datur proprium verbum sequitur inde, quod etiam de rebus in materialibus non habeamus proprias species, sed illas cognoscamus per speciem rei materialis: & quod detur proprius conceptus, & verbum de illis, quod videtur esse impossibile: ergo de singularibus non datur proprius conceptus & verbum.

1. opinio Caiet.

Proba. varie.

Oppositam sententiam tenet Ferra. 1, contra gentes, cap. 6. quod scilicet non

Opp. opi. Ferr.

non detur propria species rei singularis, & cum hoc quod detur proprius conceptus illius, sed quidem de primo, quantum scilicet ad speciem propriam singularis. 1. Physicorum. q. 1. artic. 3. libere dico quod sentio. Interim tamen [1] independenter ab vtraque sententia: dico quod datur proprium verbum, & conceptus in cognitione rei singularis detur vel non detur propria species intelligibilis illius: conclusio hæc, primò sic probatur, de ratione locutionis est productio verbi: ergo de ratione diuersarũ locutionum est productio diuersorũ verborum: sed diuersa est locutio, qua loquimur de homine, & de re vniuersali, ab illa qua loquimur de Socrate, & de re singulari: ergo per has locutiones producuntur diuersa verba: ergo de singulari datur proprius cõceptus & verbum.

1 Conclus. Auth.

Proba. 1.

Secundo probatur, de singularibus non solum cognoscimus conuenientiam in ipsa specie & vniuersali, sed etiam cognoscimus distinctionẽ ipsorum indiuiduorum: ergo licet per verbum rei vniuersalis possit repræsentari illa conuenientia indiuiduorum: non tamen potest repræsentari eorum distinctio & proprietas: ergo necessarium datur proprium verbum in re singulari.

Sed [2] dices, nihil potest repræsentari in verbo, quin prius repræsentetur per speciem intelligibilem: ergo si in specie rei vniuersalis repræsentatur illa distinctio singularium: ergo in ipso verbo, rei vniuersalis, potest etiam talis distinctio repræsentari: ergo non habent proprium verbum, sed tantum verbum rei vniuersalis. Respondetur quod diuersa est ratio verbi & speciei intelligibilis: nam species intelligibilis repræsentat rem per medium seminis, & virtualiter & vt cõtinens: sicut fructus, & folia, ita species cõtinet omnes effectus: & sic verum est, quod species rei vniuersalis continet virtualiter, & inuolute distinctionem illam singulariũ, tamen non sequitur ex hoc quod illa repræsentet verbum rei singularis, quia verbum repræsentat rem per modum partis, & in actu & distinctè, & sicut illa distinctio singularium, non potest esse actu in vniuersali: ita neque in illius verbo actu potest repræsentari, vnde necessario debet dari proprius cõceptus rei singularis, quod illam repræsentet clarè & distinctè, directè vel indirectè, quia non habet vnde repræsentetur. Ex hoc colligitur solutio rationis positæ in principio, quod licet verum sit quod vna & eadem species repræsentet rem vniuersalem directè, & rem singularem indirectè, tamen non sequitur, quod vnum verbũ illas sic repræsentet propter rationes traditas, sed necessario debet dari proprium verbum rei singularis: & verum est quod de rebus immaterialibus habemus proprios cõceptus abstractiuos, licet illas cognoscamus per species rei materialis: nam à rebus materialibus abstrahimus imperfectionem, vt esse corporeum, &c. & tunc formamus proprios conceptus de illis, nõ proprios quidditatiue: quia illarum essentiam ignoramus, tamen proprios vt distinguuntur contra cõceptus rerum vniuersalium: sed de hoc vide quæ capite de specie quæst. 2 diximus.

2 Replica.

Respon.

Illatio.

Sed [3] dices ab vna & eadem causa nõ possunt produci duo effectus: ergo neque ab vna specie intelligibili duo verba: ergo ab specie rei vniuersalis intelligibili, non potest produci verbum rei singularis. Respondetur, negando consequentiam: nam cum vnitate causæ stat multiplicitas effectuũ, & cũ vnitate potẽtiæ multiplicitas habituũ vt cũ vnitate habitus stat multiplicitas actuũ: & ita cũ vnitate speciei potest stare multiplicitas concep-

3 Repli. 2.

ceptuũ & verborum: & sic argumentum nihil probat. 4 Sed cõtra Arist. inquit, quod sensus est singulariũ, intellectus vniuersalium: ergo intellectus non poterit habere proprium conceptum rei singularis, neque verbum. Secundo etiam, quia intellectus abstrahit ab hic & nunc, quæ concernit ipsum singulare: ergo intellectus non poterit habere proprium verbum rei singularis.

4 Impugn.

Soluuntur arg. contrar.

Ad 1.

Ad primum respondetur, q̃ Arist. hic sic debet intelligi, quod sensus percipit directè singularia, & intellectus percipit directè vniuersalia: non tamen negauit, quod non detur propriũ verbum rei singularis.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod sensus illius propositionis, quam cõmuniter aliqui solent adducere, scilicet quod intellectus abstrahat ab hic & nunc, quæ concernunt singularia: sensus inquam verus illius est quod non abstrahit à loco & tempore, id est quod est quædam potentia organica, quæ subiectatur in parte corporea, vt visus & auditus, & reliqui sensus, at verò quod intellectus abstrahit à loco & tempore, id est, non est potẽtia organica, quæ subiectatur in parte corporis, sed est quædam potentia intellectualis, quæ subiectatur in anima, & hoc est abstrahere ab hic, & nunc & non aliter,

ARTICVL. V.

Vtrum per actum appetitus, tam rationalis quam sensitiui, producatur aliquis terminus?

1 Explicatur tit,

DIximus 1 quod per omnes cognitiones producitur terminus, vnde merito quæritur, an per omnes appetitiones appetitus sensitiui & rationalis producatur terminus, & diximus terminum, & non verbum, quia producere verbum, tantum est illius potentiæ, quæ cognoscit per similitudinem obiecti, tanquam per principium, qualis est potentia rationalis, seu intellectus: at verò voluntas & appetitus sensitiuus, non producunt appetitionem, per aliquam similitudinem obiectorum, atque ita per illas appetitiones non quærimus, an producatur verbum, sed terminum.

Probatio D. Thom.

2 Opin. affirma.

Quidam 2 respondent huic dubitationi dicentes, quod per appetitiones sensitiui appetitus & rationalis, producitur terminus, quod probant, quia per affectiones tristitiæ & gaudij, producuntur quædã qualitates, vt calor & aliæ, atque ita colligebant, quod per appetitionem producitur terminus. Hæc tamen ratio est nulla, quia alteratio, tristitiæ, & gaudij, est verè actio: ergo non producitur per illam actionem, & per consequens non producitur per appetitionem, quia vt dicit Arist. 5. Phys. & nos supra capite de actione, articul. actionis nõ est actio, quia daretur processus in infinitum: imò color & rubedo, & aliæ proprietates potius sunt termini alterationis, quam appetitionis. Nam hoc quod est, quod facies afficiatur rubore, procedit ex diffusione sanguinis per venas potius quam ex gaudio.

3 Probatur cõcl. ex aliorũ placitis, & impugnatur ratio

Primo probant hanc conclusionem aliqui, videlicet quod per appetitionem producatur terminus hac ratione, quia appetitiones specificantur per sua obiecta: ergo per illas appetitiones producitur terminus, sed hæc ratio est nulla 3 quia etiam potentiã specificat suum obiectum, & tamen non producit illud 4 sed solum ratio quæ probat hanc conclusionem, quam nos sequimur, est quam nos antea diximus, videlicet quælibet

5 Repli. 1. Respon.

4 Ratio præcipua conclus.

bet actio immanés est verè actio productiua termini, sed appetiones sunt verè actiones immanentes: ergo sunt productiuæ termini.

Probatio D. Thom.

Hanc verò conclusionem probat D.T 1.p.q.27.art.3.& q 37 ar. sic, sicut per intellectus, producitur terminus, medio quo res intellecta est, in intelligente, ita per actionem voluntatis producetur terminus, quo medio amans est in amato: nam voluntas non trahit ad se rem, sicut intellectus: sed trahitur à bonitate, quę est in re, sequitur: ergo ex. D T. de veritate. q. 4. quod cum dicit, quod terminus per intellectionem productus: est quædam qualitas: at verò terminus per appetitionē productus, est actio, nam ibi. D. Thom. noluit significare, quod terminus productus per voluntatem, sit verè actio, de prædicamento actionis: sed (vt optime declarant Caietan. 1. par. quæst. 27 art 3. hac ratione debet intelligi. D. Tho q̃ producitur per voluntatē amor, qui quidē aliquādo, est actio, licet sit vere qualitas, in quantum explicatur per actionem: amor enim productus per voluntatem, nihil aliud est quam quædam propensio, & inclinatio voluntatis. in bonitatem rei amatæ: hæc autem nō est verè actio, sed qualitas, licet explicetur per actionem: ita etiam tenent Capreol. in 1. dist. 27. q. 1. & Cana. 1. 6. q 27. art. 1. disputa. 6 dubio. 6 & confirmant, quia aliàs si non producerentur termini per appetitionem nostrę voluntatis, nulla esset analogia, qua Sancti ostendunt diuinam processionem personæ Spiritus sancti, per voluntatem diuinā: sed de hoc in Theologia, & supra articul. 3. magis dictum est.

Sed 5 dices, per quid proprie explicatur, ille terminus voluntate productus? Respond. vt inquit D. Thom. quod nullo alio nomine potest explicari melius, quam hoc nomine pondus nam quemadmodum grauitas est pondus lapidis, & aliæ conditiones, vt per illam grauitatem lapidis, incline tur ad descendendum deorsum, vsq; ad centrum suum, vbi quiescit: pari ratione voluntas, per suam voluntatem producit quendam terminum, medio quo voluntas trahitur, ad rem amatā, & ibi quiescit. Illa verò quies in voluntate dicitur gaudium: licet in alijs rebus solum dicatur quies, & hinc est quod dicitur cōmuniter, quod Deus est centrum Beatorum, id est finis, in quo quiescit intellectus Beatorum, & in quo habet gaudium.

Sed 6 dicet aliquis, primo contra hoc, in hoc solet statui differentia, inter voluntatem & intellectum, videlicet quod intellectus trahit ad se rem: voluntas verò non trahit ad se rem, sed trahitur à bonitate rei, ergo in volitione voluntatis, non producitur terminus, medio quo, voluntas feratur in obiectum amatum. Ad hoc respondetur, quod in hoc stat differentia, inter intellectum & voluntatem, quod intellectus trahit ad se rem, educendo species & similitudines rerum existis rebus, atque ita intellectus, dicitur trahere ad se rem: quemadmodum ille qui trahit imaginem Cæsaris dicitur trahere Cæsarem: at verò voluntas, è contra non trahit ad se, sed ipsa trahitur à rebus per quandam metaphoram, quod est dicere inclinatur ad ipsas res, sed ex hoc non sequitur, quod voluntas non producat in sua volitione, & appetitione terminum, quo fertur in res amatas. Producit enim amorem, seu propensionem quandā, seu pondus, medio quo fertur voluntas in res amatas: sed quemadmodum intellectus, producit intellectionē, quæ quidē intellectio, habet duo quod sit productio verbi, & quod sit manifestatio medio verbo, à qua intellectione res dicitur intellecta

& ma-

2 Opin. affirma.

3 Probatur cōcl. ex aliorū placitis, & impugnatur ratio

4 Ratio pręcipua conclus.

5 Repli. 1. Respon.

6 Repli. 2. Respon.

& manifeſtata, pari ratione appetitio, quæ eſt actio voluntaris, eſt productio amoris, qui eſt terminus, & eſt appetitio rei medio illo amore, à qua appetitione res denominatur appetita & amata.

Vlt. cõc. Dico vltimo in hac re, hoc quod eſt dictum de appetitu rationali, dicitur etiam de appetitu ſenſitiuo, ſolum eſt differentia, quod appetitus rationalis, id eſt voluntas fertur ad obiectum cognitum per intellectum: at verò appetitus ſenſitiuus fertur ad obiectum ſenſitum per ſenſum.

ARTICVL. VI. & vltimus.

Vtrum per actus ſenſuum exteriorum, producatur aliquis terminus.

Opi Canar. Caietan. & Ferr. CAnarienſ Caiet. & Ferra. aſſerit quod in ſenſatione non producitur aliquis terminus. Probatur, quia ex eo dictum eſt poni verbum in intellectione, quia eſt terminus intellectionis, & vt obiectum ſit intimè præſens: in ſenſatione autem ſenſuum exteriorum, obiectum eſt intimè præſens: ergo ibi non eſt ponẽdus aliquis terminus. 1 Impug. ratio iſtorũ authorum. Hæc tamen ratio eſt nulla, quia vt dictum eſt tota ratio quare ponitur in intellectione verbum, eſt vt terminet intrinſecè illam intellectionem, atque ita in beatis, reſpectu cognitionis diuinæ eſſentiæ dicitur dari verbum, in veriori ſententia, vt dicit M. Zamel. 1. par. q 27. & in intellectione, qua angelus cognoſcit ſuam eſſentiã. Nam licet obiecta ſint intimè præſentia, tamen neceſſarium eſt verbum, vt terminet intrinſecè intellectionem: ergo licet in ſenſatione ſenſuum exteriorum, obiectum ſit intimè præſens, cum hoc tamen neceſſarius eſt terminus, vt terminet intrinſecè ſenſationem: & hæc ſit potiſſima ratio & probatio aſſertionis, qua aſſerimus, 2 quod in omni ſenſatione ſenſuum exteriorum producitur terminus. Et probatur in omni actione immanente, dictum, eſt quod producitur terminus, ſed ſenſatio ſenſuum exteriorum eſt actio immanens: ergo producitur per illam terminus. 2 Concl. reſpon.

Sed vt hoc melius intelligatur, aduertendum eſt, quod in viſione. V.g. qua ego video colorem, eſt terminus, videlicet ſpecies quædam expreſſa coloris, terminans meam viſionem, & etiam eſt alia ſpecies intẽtionalis, quæ conſtituit vitum in actu primo, & per medium ſeminis, ex qua producitur vitio, quæ terminatur ad ſpeciẽ quandam coloris quæ terminat actionem viſus, & repræſentat colorem per modũ prolis, & in actu ſecundo, quemadmodum dictum eſt de verbo mentis. Explic. concl.

Sed probatur in particulari noſtra concluſio videlicet, quod per ſenſationem producatur ſpecies expreſſa coloris. V.g. & probatur primo de ſenſu auditus, obiectum auditus, quod eſt ſonus, aliquando non pertingit ipſum auditum, ſed manet in aliqua diſtantia medij, ex qua mittit ſpecies ad auditum, tunc fit: finita verberatione quæ illius ſonus eſt cauſa, finitur etiã ſonus, & deſinit eſſe in rerum natura, & tamen illa ſpecies recipitur finito ſono in auditu: ergo auditus percipiẽdo huiuſmodi ſonum, producit aliquam ſpeciem expreſſam illius, quæ terminet ipſam auditionem, quia obiectum non eſt præſens: ergo per auditionem producitur terminus. Et probatur, etiã de ſenſu viſus: poteſt Deus de ſua potẽtia abſoluta infundere ſpeciem coloris in oculo, ſine præſentia ipſius coloris, quia productio ſpeciei intentionalis, & cuiuſlibet alterius ſpeciei, ab obiecto, tantum eſt cauſalitas cauſæ efficientis, & certum eſt, quod Deus

3 Replic.

Proba- tur cõcl. 2. diſcurrendo per oẽs ſenſus.

4 Impugnatur ſolutio aliorum.

Deus potest supplere vicem causæ efficientis, absque ipsa causa (vt late probo. 2. Phyli. quæst. 3.) imo de facto Deus causat & infundit in angelis species intelligibiles, quæ non causantur à suo obiecto: tũ sic: Deus potest infũdere in oculo speciem coloris: ergo tunc visus producet visionem: & illa visio terminabitur ad speciem expressam coloris, vt patet, quia non est color præsens, qui terminet illam visionem, ergo.

2 Concl. respon.

Explic. concl.

3 Replic. Quod 3 si dicas, licet color non sit præsens, realiter est tamen color in specie illa coloris, & hoc sufficit: sed responsio nulla est, & probatur, nam inde sequeretur, quod in nostro intellectu, etiam in cognitione abstractiua, non produceretur verbũ: quia obiectum quod cognoscitur abstractiue est præsens in specie intelligibili, hoc autem est falsum, & non conceditur ab authoribus contrariæ opinionis, ergo. Tum secundo probatur, illa species intẽtionalis, quæ causatur à Deo, non sufficit ad terminandã visionem: ergo ponẽda est illa species expressa coloris illius, quæ quidẽ species, terminet illam visionẽ, propter absentiam obiecti: consequentia tenet, antec deus probatur: nam illa species quæ causatur à Deo in oculo, tantum constituit oculum in actu primo, & in habitu, ergo non potest illa species terminare visionem: sed danda est alia species expressa, quæ repræsentet colorem in actu secundo, & per modum prolis.

Probatur cõcl. 2. discurrendo per oés sensus.

4 Impugnatur solutio aliorum. Quod 4 si dicas verũ est q̃ in casibus a Deo inductis danda est species expressa coloris, quæ terminet visionẽ, non tamen hoc est verum, quod obiectum potentiæ visus est immediate præsens: sed hæc solutio est nulla: nam oculus media specie intentionali coloris, est agens naturale: ergo debet necessario agere: ergo si semel admittimus q̃ absente obiecto oculus, media specie producat visionem, quæ terminatur ad speciem expressam coloris, veniente ipso obiecto, etiã produceret eandẽ specie expressam coloris, nam agens daturale, sicut visus, si non impediatur necessario, debet agere: ergo cũ ante aduẽtũ obiecti oculus qui est passum, non impediatur, veniente ipso obiecto, etiã non impeditur, quia obiectum est extrinsecũ respectu oculi: ergo non potest oculũ impedire: ergo quemadmodũ, ante obiecti aduentum, oculus producit speciem expressam: etiam veniente ipso colore, cum non impediat passum, producit oculus speciem expressam, in se ipsius coloris. Tum etiam probatur sic cõclusio, quia vt patet ex Arist. 3 de anima cap. 4. quando excellens sensibile sentitur ipso absente relinquit in aliquo tempore species sui in illo sensu, vt cũ videtur sol absente illo in aliquo tempore manent species illius in oculo: ergo tunc oculus per illam speciem produceret visionem, quæ quidẽ cum non sit obiectum, debet terminari ad speciem expressam ipsius obiecti: id etiam fatetur D. August. 11 de Trin. c. 1. vbi dicit aspicientibus nobis fixe per fenestrarum cancellos, aliquo tẽpore manent species illorum, quę tũc videmus, etiã si aliquo tempore, scilicet pro illo quo manent species non videamus res.

Tandẽ probatur cõc.

2. concl. Est secunda conclusio in sensatione sensuum internorum producitur terminus. In hac conclusione non est tanta dissensio Thomistarũ, quemadmodum in præcedenti: quia cum in sensatione fere omnium sensuum internorum obiectũ possit esse absens necessario illa sensatio terminabitur ad speciem expressam ipsius sensati obiecti. Sed probatur cõclusio in vniuersali, quod etiã si obiectum sit præsens, tũ terminus sensationis internæ species expressa, quæ cõstituit sensum illum in actu secundo (vt diximus de

Prob.

de illis sensationibus) quælibet actio immanens est via, & fieri ad suum factum esse, & ad suum terminum intrinsecum, ergo cum sensatio interna sit actio immanens necessario sequitur, quod debet terminari per speciem expressam, tanquam per terminum, & etiam si obiectum sit præsens debet produci terminus, qui sit species expressa: & probatur illo argumento, quo probata fuit superior conclusio, nam finge tibi, quod per speciẽ alicuius imaginabilis absentis, imaginatiua producet speciem expressam illius imaginabilis, & postea adueniat obiectum, cum illud obiectum nihil faciat, semper manebit, & iam illo manente est species expressa fuit ergo in sensatione sensuũ internorum producitur terminus: & hæc ratio etiam superiorem conclusionem corroborat.

5 Repli. Sed 5 dices, quare terminus productus per actionem sensuum internorum non est verbũ: at verò terminus productus per intellectionem appelletur verbum Respondetur quod huius ratio est duplex: prima, quia de ratione verbi est quod sit signum manifestatiuum rei, quæ latet in mente, sed terminus productus per imaginationem vel aliam quamcunque sensationem internam non est signum manifestatiuum rei quæ latet in mente, sed tantum rei quæ latebat in sensu. Secunda ratio est, quia de ratione verbi est quod producatur per dictionem, quæ quidem dictio est actus potẽtiæ rationalis, vel essentialiter, vel participatiuè, qualis est potentia loquutiua: at verò terminus per sensationem internam productus non producitur per dictionem quæ sit actio potentiæ rationalis, quia sensus interni sunt nobis & brutis cõmunes, & hinc est quod dici solet quod per loquutionem & verba differimus à brutis, sed non differimus per imaginationem, neque alium sensum internũ: & ita ratio sensus interni non est verè loquutio, & per consequens eius terminus non erit verbum.

Sed 6 dices, quemadmodum potentia loquutiua appellatur potentia rationalis participatiuè, quia subiacet imperio voluntatis & rationis, pariter dicendum est quod potentia imaginatiua est potentia rationalis participatiuè, quia est in eodem suppposito cum potentia rationali, & habet aliquas perfectiones in quantum subijcitur, & est coniuncta potentiæ rationali, videlicet formare species singulares, & alia: ergo licet potentia imaginatiua, prout est in brutis non sit rationalis, participatiuè tamen prout est in homine erit rationalis, sicut appetitus sensitiuus, prout est in brutis, est potentia omnino irrationalis, sed prout coniungitur in eodem suppposito cum potentia rationali est rationalis participatiuè, & habet habitus virtutũ, vt fortitudinem & temperantiã: ad hoc respondetur concedendo id quod petit, videlicet potentia imaginatiua, sicut omnes alij sensus interni, prout sunt in homine, sunt potentiæ rationales participatiuè: atque ita actiones earũ sunt verè loquutiones, prout imperantur à ratione, & in illarum actiones, vt hic sunt verba mentis. sed cum dicimus, quod per actum imaginationis non producitur verbum, loquimur de imaginatione, prout est in brutis, vel prout est communis nobis & illis, prout abstracta, non tamen, prout coniungitur & subijcitur rationi. 6 Repli.

Sed 7 dices sequitur, ergo, quod per omnes actiones sensuum externorum producatur verbum, quia etiam sensus externi coniunguntur rationi in eodẽ suppposito, & illi subijciuntur: ergo quemadmodum potentiæ loquutiuæ & sensuum internorum sunt loquutiones, ita & actus sensuum externorum. Respondetur, disparem esse ratio- 7 Repli.

6 Repli.2

rationem: primū, quia sensus externi non coniunguntur ita rationi, sicut sensus interni & præcipuè imaginatio, cū, propter magnā connexionem cum ratione, habeat aliquas perfectiones, quas non habent sensus externi, vt docet D.Th. videlicet hoc quod est facere propositiones: secūdo, quia sensus externi licet indirectè subijciantur rationi in applicatione obiecti directè tamē non subijciūtur: nā licet vilus in hoc quod est quod palpebræ aperiantur, dependeat ab imperio voluntatis, & in applicatione obiecti: tamen applicato semel obiecto, & si voluntas nolit, intuetur visus obiectū, sicut potentia nutritiua, quę omnino est naturalis, aliquo modo indirectè, subijcitur imperio voluntatis, in hoc quod est quod applicentur cibi per aliquem motum localem, tamen semel applicato cibo, etiā si voluntas nolit illa potentia, diceretur nutrire, de quo magis lib. de generatione & anima, Deo dante dicemus.

QVAESTIO II.
Seu tractatus de veritate, quem etiā tēpori damus.

Disponitur trac.

COnsequenter, postquam secundum dictum seu conclusionem Aristot. explicuimus in præcedenti tractatu, vt eiusdem quartam conclusionem & vltimam elucidemus, in qua docet, propositiones veras esse vel falsas, non simplices voces, cuius rationem in annotationibus literalibus ad caput reddidimus: de modo quo veritas ipsa producitur, & quid ipsatis, inuestigare oportet. Cū autē veritas duplex sit transcendentalis & formalis, de illis agendū, in præsenti tractatu, sex sunt, examinanda: primū, quid sit veritas transcendentalis, quæ est passio entis ab eo originata, & cum ipso conuertibilis? secundū quid sit veritas formalis? Tertiū, si reperiatur in iudicio intellectus? quartū, si fiat per operationē reflexam intellectus? quintū, si verū sit obiectū intellectus? sextum, si in sensibus, reperiatur veritas? vbi aliæ difficultates appendices declarantur, & nonnulla de falsitate, veritati, contraria dicuntur. Fateor quod sit difficilis tractatus, sed nō possum negare, quod sit etiā multū vtilis, ne dicam necessarius, omnibus qui scientiam aliquā scire cupiunt.

ARTICVLVS. I.

Quid sit veritas transcendētalis?

PRima opinio tenet esse denominationem extrinsecam ab actu intellectus: ita Caieta 1.p.q.16. art. 6. probatur primo, quia si nullus esset intellectus, nulla esset res vera, vt dicit S.Tho. de veritate. q. 1. ar. 4 sicut si nulla esset sanitas animalis, nulla medicina sana diceretur, ergo solum res dicitur vera extrinsece, ab intellectu: Secundo, veritas est quædam conformitas: ergo res dicuntur veræ, ab aliqua conformitate, ergo, vel à conformitate rei, eiusdem ad seipsam: & hoc non, quia talis conformitas nulla est in re, cum in re non fit distinctio eiusdem, ad seipsam, vel ista conformitas attenditur in ordine ad intellectū, & isto modo res non est vera, quia conformatur intellectui, sed potius ex eo quod res est, vel non est, intellectus est verus, vel falsus: ergo dicitur vera, quia illi intellectus conformatur: ergo solum extrinseca denominatione: Tertio, falsitas nō reperitur formaliter in rebus, nec est aliquid in illis: ergo nec veritas: patet consequentia quia contraria sunt circa idem: antecedens vero probatur, quia omnis res per essentiam suam est

1. opinio in hoc re Proba. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

vera, dicitur vero falsa, quia potest falso cognosci, vt auricalcum, dicitur falsum aurum, quia non ponit aliquid in illo. Quarto esse verum
Arg 4. ens, nihil aliud ũgnificat, quam non esse ens fictum, & reputatũ tale, & hoc quidem est esse ens reale, ergo esse ens verum, & esse ens reale, secundũ absolutũ, omnino idem sunt: ergo verum nihil intrinsecũ addit reale supra ens: confirmatur esse verum, est habere propriam auri naturam, at esse verũ aurum, nihil aliud dicit absolutum, quam habere eandem naturam auri: ergo, &c.

1.concl. Prima conclusio esse verum addit in re aliquid in ordine ad intellectũ. Probatur, nam verum primo reperitur in cognitione & in alijs per respectum ad illam, vnde quãdo aliqua res dicitur vera significatur, quod illa res est talis, & quod est intelligibilis, vt talis, ita vt intellectus intelligens illam, vt talem erit verus, vnde quando dico hanc esse veram sententiam auri, illa dicitur essentia, quia est principium essendi, vera autem, quia est verè intelligibilis, vt propria essentia auri. Aliam differentiam [1] assignat D. Tho. 1. par. 16. primo, ait enim quod intellectus diuinus, non est verus, quia conformat se rebus: sed potius illæ sunt veræ, quia conformantur intellectui diuino: quia est principiũ & mensura earum: at intellectus creatus non est mensura rerum, & ideo res non dicuntur veræ: quia illi conformantur, sed potius quia sunt aptæ ad verificandum intellectũ, seu ad causandam obiectiue veram cognitionem sui in intellectu: sed hoc habet difficultatem, nam si res secundum essentias suas considerentur: non ideo sunt veræ tales, quia conformantur intellectui diuino, vt homo, non ideo essentialiter est verum animal, quia conformatur ideę diuinæ, sed potius, quia hęc est essentia hominis, ideo vt talis cognoscitur à Deo, & ita Deus cognoscendo essentias rerum conformatur illis: & ideo est verus: alias posset Deus essentiã alio modo cognouisse, & ita alia essentialia, quod si id nõ potuit, ideò est, quia illæ non poterant esse aliæ.

[1] Alius modus explicãdi D.T. veritatẽ

3 Nihilominus hæc differentia optima est considerando res, in quantum sunt effectus Dei, intellectus enim diuinus non mensuratur tempore, nec per aliquid extrinsecum à quo recipiat cognitionem, nam quod Deus, in cognoscendo, conformetur essentijs rerum, non est mensurari per extrinsecum quid, quia ipsæ essentiæ, antequam res fierent, non habebãt actu esse reale, nisi virtute, in essentia Dei: & ita Deum conformari rebus secundum essentias, est conformari essentiæ suæ, in quantum eminenter continet essentias rerum: at vero res existentes, quæ sunt effectus Dei dicuntur veræ, in quantum conformantur exemplaribus diuinis, à quibus causantur: & hoc modo intellectus diuinus est mensura veritatis creatæ: at respectu intellectus humani non sic se habent res naturales, quia non ab illo mensurantur, sed potius mensurant cognitionem illius: secus vero est de artificialibus, quæ conformari debent ideæ ipsius artifici.

3 Explicatur & defenditur D.Tho.

Sed [4] cõtra, vt cognoscatur veritas rei non est necesse cognoscere exemplaria diuina, ergo non dicũtur res veræ, quia illi conformãtur. Respondeo veritatem intrinsecam rei posse cognosci per sola principia intrinseca sine ordine ad intellectum diuinum, si tamen res perfectè comprehendantur, secundum omnes suas causas, debet cognosci per exemplarem causam.

4 Repli.1.

Sed [5] cõtra, Deus non dicitur verus, per ordinẽ ad exẽplaria cum illa non habeat: ergo. Respondeo, creaturæ dicun

5 Re.l.3.

2.concl.

Proba. multipl.

6 Proba-tio cõcl. aduersẽ-da.

dicuntur entia vera, & in ratione signi & in ratione effectus, & huiusmodi ratio veritatis, non est passio conuertibilis cum ente, neque addit supra entitatem, nisi relationem, vel signi, vel effectus, & huiusmodi veritas, non reperitur in Deo, quia dicit imperfectionem: alio modo dicuntur veræ, quia de se sunt intelligibiles, tanquã vera entia: & hæc est ratio veritatis transcendentalis conuertibilis cum ente, quæ conuenit etiam ipsi Deo.

2.conel. Secunda conclusio, veritas transcendentalis est ratio realis intrinsecè existens in qualibet re: probatur, quia est passio entis realis: sed omnis passio dicit aliquid reale, vt supra probatum est, & non est solum denominatio extrinseca, quia hæc non est passio entis realis, licet res dicatur vera per denominationem extrinsecam ab actu intellectus, vt diximus quæst. 1. At verò ratio qua res apta est, ad talem denominationem, quæ est veritas transcendentalis non est denominatio extrinseca: sed ratio intrinsece denominans: sicut licet patietem esse visum, dicat tantum denominationem extrinsecam à visione: at ratio, per quam est visibilis, scilicet color, aliquid reale & intrinsecum est in illo. Secundo, rationem esse veram transcendentaliter, nihil aliud est quã esse intelligibilem, vt talem, sed esse intelligibilem, realiter, & non fictitiè vt entia rationis) est aliquid intrinsecum rei, & non solum denominatio extrinseca: ergo. Probatur minor, quia vnaquæque res habet ex propria entitate sua, quod sit intelligibilis, aliàs non esset magis intelligibilis: quam res ficta, nec res perfectioris entitatis esset magis intelligibilis. 6 Tandem à quo sumitur illa denominatio? dicei à potentia, quæ post intelligere: contra, si per impossibile nullus esset à parte rei intellectus, dummodo non esset impossibile dare intellectum, nihilominus res essent intelligibiles, sicut licet nullus esset visus, omnes colores essent visibiles: dices quod tunc denominarentur res intelligibiles, non ab intellectu actu existente, sed à possibili: sed contra, si res actu est talis, actu debet esse forma, à qua denominatur talis. Tertiò, obiectum est prius potentia cum potentia, specificetur ab illo: ergo non ideo res est obiectum visibile (potentiæ. V.g. visiuæ) quia potest illam videre: sed potius quia erant res visibiles: ideo necessaria fuit potentia potens illas videre, sicut è contra, quia sonus. V.g. non est visibilis, de se, ideo non fuit visibilis, à potentia visiua, simile est de intelligibili & intellectu, ergo rem esse intelligibilem non est denominatio extrinseca à potentia: sed aptitudo aliqua intrinseca rei, & rursus rem esse veram, nihil aliud est, quam esse aptam, vt obijciatur intellectui vetè cognoscenti illam, quod non est aliud quam esse intelligibilem: sicut ergo res non est intelligibilis per denominationem extrinsecam, ita nec vera. Quarto, Deus ab æterno est verus, & non per denominationem extrinsecam: ergo per veritatem sibi intrinsecam. Minor probatur, nam vel illa denominatio sumeretur ab aliquo extra Deum & hoc non: quia extra Deum nihil erat, vel ab aliquo intra Deum, scilicet ex eius cognitione, & hoc non, quia esse cognitum, vt sic, nihil ponit in Deo: at verò esse verum Deum ponit aliquid: & ideò dum cognoscitur, vt verus Deus, est verus in sua cognitione, quia ita est à parte rei: ergo esse verum Deum non est quod cognoscatur, vt talis: si autem esse verum, sit esse cognoscibilem: iam hoc probatum est esse quid intrinsecum.

Prob. multipl.

6 Proba- tio cõcl. aduertẽda.

Prob. 5.

Prob. 4.

Tertia conclusio, veritas transcenden- 3.conel.

entis dentalis est ratio realis & absoluta distincta ex natura rei ab essentia entis Probatur, nam veritas transcendentalis (ut explicatum est) est aptitudo intrinseca, quam res habet, vt intelligi possit hæc autem aptitudo est distincta à natura rei ab ipso ente, cum sit passio illius: ergo. Item quia de ratione entis, tantum est aptitudo ad essendum, aptitudo verò vt obijciatur intellectus est extra rationem illius partis. præterea quia aptitudo, quam habet color vt videatur, est ratio formaliter distincta ab ipso colore, & ita color vt sic, ad primam speciem qualitatis pertinet: at verò in quantum visibilis ad tertiam, & ex hoc etiam probatur, quod hæc veritas non sit relatio, sed quid absolutum, sicut mobilitas. Præterea, quia ita se habet intelligibile ad intellectum, sicut scibile ad scientiam, sed scibile non dicit relationem, secundum esse ad scientiam: ergo. Tandem si nullus esset actu intellectus, adhuc res verè essent intelligibiles, & tamen non haberet tunc relationem realem secundum esse: ergo: & hoc etiam probant rationes, quibus sequenti quæstione, idem probabimus de veritate formali.

Soluuntur Arg. contrar. Ad. 1.

Ad argumenta primæ opinionis, ad primum respondeo, si nullus esset intellectus; tum tamen esset possibilis, res, dicerentur veræ transcendentaliter; & intelligibiles: sed contra, si non esset possibilis intellectus res nõ esset vera nec intelligibilis: ergo est talis per denominationem extrinsecam. Respondeo negando consequẽtiam, sicut si esset impossibile dari res intelligiles, esset impossibile dari intellectum, sed non ideo intellectus est talis per denominationem extrinsecam, illa dependentia proueniet ex mutua dependentia obiecti & potentiæ, saltem secundum esse possibile, quamuis vnum ab alio non denominetur tale.

Ad. 2. Ad secundum respondeo, rem non dici veram ex actuali conformitate ad intellectum, sed ex aptitudine intrinseca, quam habet vt verè percipi possit ab intellectu.

Ad. 3. Ad tertium respondeo, falsa aspropriè nõ esse veritatis rebus sicut nec veritas formalis, non tamen res dicitur falsa propter solam extrinsecam denominationem, sed propter apparentiam aliquam, cum reuera; quæ apparentia fundatur in aliqua similitudine: vt plumbum non dicitur falsum aurum, quia nullam habet similitudinem cum illo, auricalcum autem dicitur falsum aurum, propter apparentiam & similitudinem veri auri, quæ similitudo intrinsece est in ipso auricalco: tamen illa apparentia non est formalis falsitas: sed dicitur falsitas in ordine ad falsitatem mentis, quæ in illa solet fundari, & ita fere eadem est ratio de veritate & falsitate: differunt tamen, quia falsitas non consequitur intrinsece ens, sicut veritas: nam vna quæque res habet suum esse teale, per quod est intelligibilis: sed inducere potest in intellectu veram sui cognitionem: at verò res non habent ex se, quod fiat inductiua falsæ cognitionis, sed id prouenit in quibusdam, propter quãdam apparentiam. 6 Ex ijs colligitur quomodo verum & falsum opponantur: nã cum sumantur vt sunt in intellectu formaliter opponũtur contrariè, si vt obiectiuè denominat res conceptas, sic possunt opponi contradictoriè, vt in ijs propositionibus, Petrus est animal, Petrus non est animal, assensus illarum opponuntur contrariè, ipsa tamen obiecta quę denominantur vera vel falsa ab allis, opponuntur contradictoriè: & ideò inter illos assensus potest dari medium, scilet per abnegationem vtriusque, tamen inter hæc obiecta non potest dari medium: & hoc est quod Aristoteles dixit in hoc capite, oppositiones

6 Veritas & falsitas quomodo opponatur.

tiones contradictoriarum esse contrarias: veritas verò & falsitas vt iunt in rebus, opponuntur vt diuisæ, & repugnantes condictiones entis.

Ad 4. Ad quartum respondeo, optimè concludit si sumatur verum, sine vllo ordine ad intellectum: at verò intelligibile dicit aliam rationem supra ens, vt probatum est.

ARTICVLVS. II.

Quid sit veritas formalis?

1. opin. Duran. PRima opinio tenet esse relationem rationis, qua res vt cognita dicitur conformis sibi ipsi, in quantum existens est ita Durand. 1. dist. in. 29. quæ. 5. Herb. Quodlib. 4. q. 1 Sonzin. 6 Metaphys. quæst. 16. Gabel. & Fland quæst. 25. Iandu. q. 2 idem videtur tenere alij. 4. Metaphy. ca. 2. quæst 6 sectione. 2. scilicet esse relationem rationis. Fonsec.

1 Prob. 1. Probatur verò ex Aristotele, qui. 1. Metaphysic. text. 8. condistinguit ens reale enti, vt significat veritatem, & hoc vocat ens in anima, quod ideò reiecit à consideratione Metaphysica: ergo supponit esse ens rationis. Secundo,

Arg. 2. tunc dicitur iudicium verum, quando per illud est cognita res, sicut est in se, ergo est relatio conformitatis rei, in esse cognito, ad seipsam in esse reali, sed esse cognitum, non est aliquid reale in intellectu, neque in iudicio, sed ens rationis: ergo. Tertiò,

Arg. 3. veritas non est in intellectu ratione alicuius, quod est in ipso subiectiuè: ergo ratione eius quod est obiectiuè, antecedens patet, quia non est ratione speciei, species enim non est actualis conformitas, neque etiam ratione cognitionis, quia veritas significatur per vocem: vox autem non significat actum cognoscendi, sed obiectum: ergo solum est ratione obiecti.

2. opin. Secunda opinio tenet veritatem formaliter, esse relationem existentem in intellectu, scilicet, conformitatem ad rem cognitam. Probatur Suade. 1. primo, veritas habet totum suum esse, in ordine ad aliud quando alio corrupto vel mutato ipsum necessario corrumpitur vel mutatur: sed talis est veritas: ergo, minor hæc patet: quia hoc iudicium, Petrus sedet, sine sui mutatione per solam mutationem rei, deperdit vel adquirit veritatem: ergo. Confirmatur, veritas vt distincta ab actu, non dicit id quod ordinatur, vel est conforme ad aliud: ergo dicit præcisum ordinem & conformitatem, ergo non est quid absolutum: maior patet, quia actus est qui ordinatur: at veritas est tantum id, quo ordinatur, & conformatur: ergo &c. Secundo: nihil absolutum potest de nouo produci, nisi per actionem: sed veritas potest de nouo esse sine eo, quod aliquid agatur in intellectu: ergo non est quid absolutum: maior patet, quia ad absolutum, præsertim ad qualitatem, est per se motus: minor probatur, cum iudico Petrum sedere, si ille non sedeat, iudicium est falsum: per hoc autem quod sedeat: incipit esse verum: tunc sic, per hoc quod ille sedeat, nulla est actio de nouo: ergo. probatur hoc, quia nec ipsa res à dextra agit in intellectū, suppono enim ipsam esse distantissimam nec intellectus aliquid agit de nouo, suppono enim me ignorare an sedeat, vel non: ergo veritas huius iudicij, Petrus sedet, ponitur & totaliter, sine aliqua actione: ergo non est quid absolutū. Tertia opinio posset esse veritatem formalem, nec dicere aliquid reale superadditū, ipsi iudicio, nec Arg. 2. dicere relationem rationis: sed esse à parte rei denominationem resultantem ex vtriusque extremi coaptatione, ita vt veritas nihil aliud sit,

quam me istud dicere, connotando extrinsece, quod ita est, eo modo, quo Duran. 1. distinct. 30. q. 1. numero 17. intelligit duas albedines esse similes à parte rei, sine relatione superaddita: sed hoc album dici simile alteri, quia istud est album, & illud etiam, hoc modo hoc nomen simile, vel album nihil aliud significat, quam pro materiali id in quo fundatur, proportio vel conformitas: pro formali autem significat, quod tale est, etiam aliud extremum. Hæc sententia probatur ratione, quia optime omnia defendit sine multiplicatione entitatum, & habet maximum fundamentum in Aristotele, qui capite, de substantia ait, orationem vel opinionem non mutari ex eo, quod transeat de vera in falsam, sicut mutatur homo, ex eo quod transeat de bono in malum, vel de calido in frigidum, & infra ait orationem, vel opinionem iudicij, non mutari de vera in falsam, per hoc quod aliquid recipiatur in ipsa, sed quia mutatio & passio, facta est in ipsa re, ex cuius esse, vel non esse, propositio dicitur vera vel falsa: & ita Sot. explicat ita Arist. iuxta sensum huius opinionis: quod autem dentur denominationes, quæ nec sint propriè entia realia, nec rationis late probauimus, in prædicamentis, & hoc est receptissimum apud authores, & apud D. Tho. qui in 1. dist. 3 quæst. 1. artic. 1. exemplificat in agente, quod denominatur ab actione, quæ est extra ipsum. Idem ibi ad secundum, & distin. 4. q. 1. articul. 1. idem ponit in relatiuis non mutuis, vbi ait alterum extremũ denominari à relatione reali alterius extremi, sicut scibile à relatione scientiæ. & 2. d. 12. q. 1. ar. 1. ad secundũ dicit quod accidentia quædam denominant, illud in quo non sunt, & de potentia. quæst. 19. ar. 10. tertiũ dicit non esse necessarium, quod id, à quo aliquid denominatur, sit semper forma, & de veritate. q. 1. artic. 4. ponit etiam denominationem à forma extrinseca: & 1. parte. q. 37. ar. 1. & 1. 2. q. 7 artic. 1. & Caietan. 1. p. q. 13 artic. 7. dicit ex sententia D. Tho. Deum à parte rei, sine operatione intellectus, denominari creatorem à relatione existente in creatura, & saltem in omni opinione denominatur: terminus, nã à parte rei terminat talem relationem: sed esse terminum (vt infra in ratione vltima dicemus) non est nisi denominatio extrinseca: ergo. Prima [1] cõclusio, veritas formalis est aliquid reale: probatur, quia consistit in hoc, quod intellectus, per suum actum, attingit obiectũ, prout est in se: sed hæc attingẽtia est à parte rei, sine vlla operatione intellectus: ergo est aliquid reale, & non rationis: cum enim homo iudicat Deum esse trinum, illud iudicium est verum, etiam si intellectus nihil conflderet aut confingat. Secundò, veritas est perfectio intellectus: ergo est forma realis: antecedẽs probatur, quia veritas est maximè cõ naturalis intellectui, & ideo omnis scientia tendit ad veritatis inquisitionem, tanquam ad suam maximã perfectionem: & si intellectus appetit scire, est propter ipsam attingentiam veritatis. [2] Dices cum Gabrie. & alijs, quod est perfectio ratione materialis, quod importat, scilicet ratione actus, non autem ratione finis. [3] Sed cõtra, ideo actus est perfectio intellectus, quia est verus, nam si sit falsus, non est perfectio: ergo ipsa veritas est ratio, quare actus sit perfectio intellectus: ergo ipsa veritas, dicit ex se aliquam perfectionem, sicut falsitas, dicit ex se aliquam imperfectionem. Tertio, relationes rationis quę consequũtur esse apprehensum, non denominãt formaliter, & intrinsece actũ intellectus, sed solũ denominãt rẽ cognitã, sed veritas formaliter denominat actũ intellectus

Resp. 3. Opin. 1. Multiplici autho ritate A. ist.

1 1. Concl. Probat varie.

2 Repli.

3 Impug.

vt

vt dictum est, ergo non est relatio rationis. maior probatur, quia esse apprehensum, non denominat intellectum, sed rem: vnde ratio vniuersalis vel generis, &c. non denominat intellectum, sed naturam. Quarto quia iudicium esse verum, nihil aliud est, quam ita repræsentare rem intellectui, qualis est in se, sed hoc à parte rei habet actus ipse, ergo à parte rei habet id, per quod est verus.

2. Cõcl. notanda. Secunda conclusio. Veritas formalis non est relatio secundum esse. Probatur, quia relatio secundum esse, pẽ

Prob. 1. det essentialiter ab existentia termini: sed etiam si non existat terminus realiter existit veritas, ergo, maior patet, minor probatur: nam hoc iudicium Adam fuit, vel Antechristus erit à parte rei, est verus sine vlla operatione intellectus: & tamen non existit terminus, ergo.

4 Replic. Dices tunc esse relationem rationis, sed hoc iam impugnatũ est in prima conclusione. Præterea probatur veritas semper est eiusdem rationis (tam verus enim est actus, quo iudico Antechristum non esse sicut ille quo iudico cœlum esse) sed veritas vnius est aliquid reale, ergo & alterius.

Cõfirmatur, veritas & falsitas sunt proprietates necessario comittantes iudiciũ intellectus, vt est à parte rei: sed nulla relatio necessariò committatur illud, quia non necessario habet extremum reale ad quod referatur, ergo.

Secundo, cognitio quam Deus habet de reb⁹ est verissima à parte rei, ergo per aliquid reale est vera, sed nõ per relationem, quia in Deo non est vlla relatio realis ad res cognitas, ergo per aliquid absolutum, ergo similiter in nobis.

3. Cõcl. Tertio, cum cognosco chimeram esse monstruum, vel Antechristum non esse, tale iudiciũ est verum à parte rei, & non per relationem realem ergo, minor probatur, quia ad chimæram, vel ad rem non existentem non potest esse relatio realis.

Quarto, sanitas & pulchritudo constituunt etiam in quadam proportione & conformitate humorum, ergo, &c. alijs rationibus: id etiã probari posset, sed sufficiant istæ.

Tertia conclusio. Veritas formalis est aliquid absolutum: ita Capre. 1.d.19.q.3 conclu.3: Et hoc etiam tenet Sonz.6.Metrephy q.17. quod manifestè patet ex præcedentibus, veritas enim dicit aliquid reale, vt probatum est in prima conclusione: non relationem, vt probatum est in secunda, ergo absolutum. Vnde dicimus veritatem esse dispositionem quandam, vel modum ipsius actus intellectus, per quem realiter dicitur conformis rei cognitæ, atque adeò est absolutũ, licet nequeat explicari, nisi per modum relationis: & ideo dicitur relatiuũ secũdum dici, sicut sanitas & pulchritudo, & alia similia, vnde veritas non est conformitas significans relationem: sed est dispositio quædã, seu modus actus ipsius intellectus, ex quo potest sequi talis relatio, si sit alterum extremum reale, ad quod referatur: nam quod actus intellectus sit repræsentatibus obiecti non est relatio, sed ipsamet natura actus intellectus, ex qua potest sequi relatio, & similiter, quod actus intellectus sit quasi mediũ per quod cognitum est in cognoscente, vel per quod ipsum cognoscens, apprehendit rem non est relatio, sed intrinsecum munus actus intellectus: actum ergo esse verum non addit nisi quod representet rem prout est in se, & hoc non est relatio, sed modus ipsius actus.

Confirmatur, hæc omnia in scientia, de cuius essentia est quod sit actus verus, & tamen non includit relationem secundum esse, sed secundum di

ci, & habet ex se esse commensurata tali obiecto, non commensuratione dicente relationem secundum esse, sed dicente talem dispositionẽ actus, qui potest fundare illam relationem.

Soluntur arg. primę opinionis.

Ad argumenta primæ opinionis respondeo, veritatem non consistere in illa conformitate obiecti, vt cognitio ad se existens, imo obiectum non dicitur verum per illam conformitatẽ, nec per relationem rationis: sed tantum per extrinsecam denominationem actus intellectus, vt dicemus infrà articulo sequenti. Quamuis posteà intellectus possit plures relationes configere: & hoc est eis verum, quod Arist. exclusit à tractatione Metaphysica, quia nihil ponit in re, sed tantum denominationẽ extrinsecam, quàm Physicus & Dialectic⁹ considerare possunt, in quantum de actibus intellectus considerant, sic patet ad argumenta, ad tertium iam dictum est suprà, & magis dicetur infrà.

Ad arg. secundę opinionis respõdetur.

Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum negatur antecedens ad probationem. Respondeo, etiam visio corrumpitur ad corruptionem visibilis, & tamen non habet totum suũ esse ad aliud, licet in suo esse pendeat ab existẽtia sui obiecti: vnde visio (& idem est de veritate) habet totum suũ esse ordinatũ ad aliud, sed est ipse ordo ad aliud, scilicet, ad terminum: sed cõtra naturæ visio nõ pẽdet ab existẽtia visibilis, vt est obiectũ, sed vt est causa effectiua visionis, mediante specie, vnde si Deus conseruet speciẽ corrupto visibili, manet quidem visio, ergo visio essentialiter nõ pendet ab existentia obiecti, vtic: ergo res quę essentialiter dependet ab existentia obiecti, vt hic, habet totum suum esse ad aliud, ergo erit relatio, sed talis est veritas: nam iudicium pendet in sua veritate ab existentia obiecti, cum etiam de potentia Dei implicet manere veritatem in hoc iudicio, Petrus sedet, nisi ipse actualiter sedeat. Respondeo negando consequentiam quia instans habet totum suum esse, in ordine ad tempus cuius est continuatiuum, & sine quo implicat manere instans, & tamen non est relatio, & idem est de materia prima in opinione D. Tho & actio implicat quod fit sine agente: vnde veritas non pendet essentialiter ab existentia obiecti: vnde tam realis veritas est, qua dico, homo est animal cum existit, ac quando non existit & non esset si esset relatio. Alias diceres & actus prudentiæ dictans, hic & nunc esse comedendũ, esset relatio, quia sine talibus circunstãtijs nõ esset actus prudentiæ: vnde licet veritas non consistat in relatione secundum esse: consistit enim in quadam commensuratione quæ destrui potest per mutationẽ alterius extremi: iuxta respondent alij asserentes nũquam idem numero iudicium mutari de vero in falsum, sed hoc falsũ est: nam cum iudico Petrum ista hora sedere, si in dimidia hora sedeat, & in alia surgat, in illa fuit verum iudiciũ: & posteà si idẽ perseueret est falsum in alia dimidia. Vnde Arist in c. de substan. ait text. 13 eandem orationem trãsire de vera in falsam, de quo agemus infrà c. 3. Ad primum respon. non ad omnes qualitates esse per se motum, sicut non est ad figuram, sed ad similes qualitates: veritas autem tunc resultat naturaliter ad modum quo resultãt relationes, vel sicut dictum est suprà ex D. Tho. intellectum Angeli actuatũ tali specie, in præsentia obiecti producere notitiam intuitiuam, & in absentia abstractam, ipsa natura rei hoc exigente, sine eo quod obiectum extrinsecum effectiuè concurrat. Ita, quando ita est obiectũ intellectus eliciens iudicium, simul cõproducit veritatem, aliàs falsitatem: ad eum etiam modũ quo resultat in actu

Ad 2.

actu bonitas, & malitia moralis, de quo alibi. Ad fundamentũ tertiæ opinionis respondet, illud quidem probabilissimum esse, si tamen simul, cõcederemus duas res, nõ referri per relationem realem, sed per illam tantũ denominationem, & habitudinẽ, nec actum dici bonum moralitèr per aliquam rationem realem, sed tantùm per denominationẽ: sed quia hoc dicemus infrà non esse verum, ideó cõsequenter, hic loquendum est & quidem rationes allatę in cõclusionibus non solum videntur probare, veritatẽ esse à parte rei: sed esse etiam rationem realem superadditam rei. Arist. autem tantùm vult solam substantiã recipere contraria, per mutationem Physicam ipsius: & ita licet oratio transeat de vera in falsam per acquisitionẽ noui modi realis: non tamen dicitur hæc trã̃mutatio physica, sicut quantitas non dicitur propriè recipere contraria ex eo quod transeat ex vna figura in aliam oppositam, &c.

Solutio rationes tertiæ opinionis.

ARTICVL. III.

Verum veritas formalis sit tantum in iudicio intellectus?

Prima opi. Scoti Prop. 1.

PRima opinio tenet esse in rebus: ita Scot. 1. Meta. c. 20. Probatur primo, nam ab eo quod res est, vel non est intellectus dicitur verus, vel falsus. ergo veritas formaliter est in re. Confirmatur, quia alàs veritas non diceretur absolutè & simpliciter de rebus, quod est falsum: dicimus enim absolutè verum Deum, &c.

Secundo

Secundò veritas est conformitas alicuius rei ad sua principia, ergo sicut iudicium intellectus dicitur verum, quia est conforme ipsi rei, eodẽ modo ipsa res dicetur vera, quia est cõformis ad sua principia essendi, vel ad ipsum intellectum, nã talis conformitas, est ea propria ratio cõmunis in re: ergo est in ea formaliter. Tertio verum est passio entis realis ergo est formaliter in quolibet enti reali. Quarto, res ipsa prout est apta mouere voluntatẽ, est formaliter bona ergo prout est apta mouere intellectũ est formaliter vera. Secunda opinio tenet falsitatem esse in quolibet actu intellectus, sic enim nõ fit iudicium ita Ferr. 1. cõ. c. 59. Probatur primo, in quolibet intellectione est adæquatio intellectus & rei, ergo & veritas, antecedens probatur, quia etiam in simplici operatione cognoscitur res, vt est, vel non est, aliquãdo enim apprehendit ar Petrus cęcus, aliquando videns, sicut ipse est à parte rei. Secũdo, res dicuntur veræ à veritate intellectus ex hoc solum quod intelliguntur: ergo in qualibet intellectione est veritas, à qua denominatur vera res intellecta: quia non solum enunciabilia, sed etiam ipsæ res incomplexæ denominantur veræ. Tertio, in sensu est veritas & falsitas. ergo etiã in quolibet actu intellectũ, antecedẽs probatur: nam Arist. sæpè asserit sensum semper esse verum circa proprium sensibile, & aliquando falsum circa cõmunem. Item quia sensus per suum actum adæquatur rei sensibili & res sensibilis ipsi: ergo, &c. Prima concl. Veritas formalis est tantũ in iudicio intellectus intrinsecè, & per se. Ita Arist. 6 Meta. tex. 3. vbi ait, veritas formaliter tantum est in intellectu, in rebus vero fundamentaliter, vel vt in causa, in vocibus vero vt in signo. Idẽ ait infra in hoc lib. c. 3. & 9. Meta. tex. 12. idẽ tenet D. Tho. 1. p. q. 16. ar. 1. & 2. probatur, quia per solum iudicium cognoscitur aliquid, vt cõforme vel difforme rei, cõparando vnũ alteri, ergo in solo iudicio est formaliter veritas. Probatur cõsequentia, quia veritas consistit in huiusmodi comparatione, seu conformitate. Et ideo D. Th. suprà sic eã definit est cõformitas rei ad

Secunda opi. Ferrarien.

Suadet primo.

Secundo

Tertio.

Tertio.

1. Cõclu. Veritas formalis solum reperitur per se in intellectus iudicio.

Quarto.

rei ad intellectum: antecedens autem explicatur, quia intellectum iudicare quod homo eſt animal, eſt dicere, vel intelligere in actu exercito, quod ita eſt ſicut ipſe dicit, & intelligit, vbi per illas particulas, ita, & ſicut, exprimitur conformitas, ſeu comparatio, quam in actu exercito fit: vnde cognitio dicitur vera formaliter, quia tribuit rei quod illi conuenit, ſicut tũc dicitur falſa, quando tribuit quod ei non conuenit: ex quo patet res ipſas non dici veras formaliter, quia in tãtum dicuntur veræ, in quantum poſſunt obijci veræ cognoſcẽti: nimo nec ſimplex apprehenſio intellectus, nec compoſitio, & diuiſio, vt præſcindũt à iudicio, habent in ſe veritatem formaliter, quia ſolum habent veritatẽ eo modo quo ipſæ res, ſicut enim imago à parte rei dicitur conformis rei, per illam repræſentatæ, ita apprehẽſio, vnde non quælibet conformitas eſt formalis veritas: ſed illa tantum quæ conſiſtit in cognitione dicente verũ vel falſum, & ſignificante hoc eſſe, vel non eſſe, quia per illam cognoſcitur conformitas vnius rei ad aliã, & hoc ſignificat definitio illa veritatis[2] ſcilicet adæquatio intellectus, & rei, id eſt, veritas eſt quando ita adæquantur res in intellectu, ſicut ſunt in re per apprehenſionem, aut non eſt aſſequutus intellectus adæquationem inter res cognitas & cognoſcentem, quod patet in vocibus: nam hæc vox homo, licet verum hominem ſignificet, non tamen dicitur vera in ſignificando, quia non ſignificat conformitatem vnius ad alterum: & ita cũ hominem concipio, non concipio verè nec falsò. Siquis tamen loco hominis conciperet equum, non diceretur falſo concipere hominem, ſed non ſicũ concipere. Et hoc eſt quod dixit Ariſto 9 Metaphy. cap. viti. Intellectum non poſſe falli circa cognitionem, q̃ quid eſt, quia eſt res ſimplex intellectus, ergo per iudicium adæquatur[r] rei, quia cognoſcit illam prout eſt in ſe, vnde vbi eſt cognitio, & attingentia, ibi eſt adæquatio, & veritas formaliter, & quãto veritas aliorum ad hanc magis accedit, tanto eſt perfectior: & ita veritas apprehenſionis eſt multo perfectior, quam veritas rei, quia ad iudicium maximè accedit. Res autem etiam participant aliquo modo veritatem, quatenus habẽt eſſe adæquatum veræ cognitioni intellectus. Voces autem & ſcripturæ dicũtur veræ tantùm per extrinſecam denominationem, in quantum ſunt ſigna conceptuum.

Sequitur 3 ergo ex dictis veritatẽ de omnibus ijs dici analogicè, ſicut enim ſanitas dicitur analogicè, de ea quæ eſt in animali formaliter, quæ eſt primarium ſignificatum, & de ea quę eſt in cibis, tanquam in cauſa, & de ea quæ eſt in vrina, tanquam in ſigno: ita veritas in iudicio eſt formaliter in rebus, cauſaliter in vocibus tanquã in ſigno: ſed inter hæc eſt maxima differentia. Nam res ipſæ habent in ſe formam realem, per quam denominantur veræ, ſed voces nullã habent in ſe formam, ſed tantùm extrinſeca denominatione dicuntur veræ. [4] Sed dices, ſi res habent in ſe formam, quia ſunt veræ, ergo habent in ſe formaliter veritatem.

Reſpondeo illa forma non denominat rem verã formaliter, ſed cauſaliter, quod ex impoſitione tantum, & communi modo colligendi colligitur: ſicut enim corruptio pomi eſt aliquid reale in pomo: ſed non dicitur ſanitas formaliter, ſed cauſaliter tantùm. Ita ratio intelligibilitatis quæ eſt in re, non dicitur veritas formaliter, ſed cauſaliter, ſed ſicut ſola proportio humorum eſt ſanitas formaliter: ita ſola conformitas iudicij ad rem, eſt veritas. [5] Vnde forte eſt quæſtio de nomine, neque inueni incon-

[2] Explicatur definitio veritatis.

[3] Veritas dicitur analogicè de veritate intellectus rerum & vocum.

[4] Replica.

5 Veritas etiã quo modo ſit formaliter in rebus, 2. concl.

inconueniens in hoc quod veritas formalis dicatur eſſe in rebus: ita vt veritas, ea analogia dicatur de vtraque, qua ens dicitur de ſubſtantia, & accidenti, in quibus eſt formaliter.

Secunda concluſio. Veritas formalis intrinſecè denominat ipſum iudicium, extrinſecè autem denominat, ipſas res, vel voces, vel ſcripturas. Hæc concluſio ſequitur manifeſte ex præcedenti. Nam ſi veritas eſt formaliter in iudicio, ergo illud intrinſecè denominat, ſi autem non eſt formaliter, nec intrinſecè in rebus vel vocibus, ergo illas denominat tantum extrinſecè: vnde obiectum non denominat actum, ſed potius denominatur ab illo. Veritas enim conſiſtit in hoc ꝙ actus conformetur rei cognitæ, ſed actus eſt intrinſecè conformis, quia attingit rem: at res dicitur vera, quia talis eſt qualis cognoſcitur ab intellectu, & ideo actus potius denominat obiectum, quam è contra, vnde licet res cognita per iudicium verum intellectus ſit ens reale. Tamen denominatio qua res dicitur vera eſt, tantum extrinſeca, quod patet: nam per hoc quod ego cognoſcam rem, nihil reale ponitur in illa: ergo neque ex eo, quod verè vel falſe cognoſcam. Item quia huiuſmodi veritas potiſsimè tribuitur rebus, vt complexè cognitis: ſed complexio, vt ſic, non eſt in rebus, ſed extrinſeca tantum denominatione illis tribuitur, ergo. Præterea quia huiuſmodi eſſe verum, commune etiam eſt rebus non exiſtentibus. Verum enim dicimus chimæram non eſſe hominem: ergo eſſe verum nihil ponit in reipſa: eſt etiam magna diſsimilitudo inter conformitatem, quæ eſt in actu intellectus, & in vocibus: nam propoſitio vocalis tantum eſt vera ſignificatiuè, & quia ſignificare non eſt aliquid intrinſecum, ſed denominatio extrinſeca, ideo tantum eſt vera per extrinſecam denominationem: at vero actus cognoſcẽdi habet ab extrinſeco repræſentare rem intellectui, & hæc eſt illius natura formaliter in ipſo inuenta, & ideo repræſentare rem intellectui, prout eſt in ſe eſt aliquid formaliter, & intrinſece inuentum in illo.

Probat. multipliciter.

Dices 6 ſicut propoſitio vocalis eſt vera, quia ſignificatiua veritatis, ita actus eſt verus, quia repræſentatiuus veritatis, ergo non eſt verus per veritatem formalem, ſed per ordinem ad veritatem extrinſecam quam repræſentat. 6 Replica.

Reſpondeo, quod propoſitio vocalis, & ſignificat rem, & exprimit conceptum, ſi conſideretur prout ſignificat rem, non ideo eſt vera, quia ſignificat veritatem, ſed quia ſignificat rem prout eſt, & ſimiliter conceptio mentalis, non dicitur vera, quia eſt cognoſcitiua veritatis, ſed quia cognoſcit rem prout eſt in ſe: ſi vero propoſitio vocalis referatur ad conceptum quem exprimit, ſic dicitur vera, quia exprimit conceptum verum. Reſpon.

Tertia concluſio. Licet veritas, intrinſecè & primario denominet iudicium: at vero ſecundariò & intrinſecè denominat etiam ipſum intellectum. Probatur, quia veritas primariò & intrinſece eſt in actu, & actus eſt ſecundario in intellectu: ergo veritas ſecundario & intrinſece eſt, in intellectu, vt in quo inhæret forma dicuntur etiam eſſe in ſubiecto formæ, præſertim ſi ad eius perfectionem conducatur: veritas autem (vt ſupra diximus) eſt perfectio intellectus, ergo. 3. concl.

Dices 7 denominat intellectum nõ verum, ſed cognoſcentem verum. 7 Replica.

Contra 8 ergo veritas vt ſic, nõ eſt perfectio intellectus. Præterea cognitio vt ſic dicitur formaliter vera: ergo etiam intellectus, vt cognoſcens, patet conſequentia, quia cognitio dicitur vera in quantum eſt conformis rei, ſed intellectus, quando cognoſcit rem, 8 Impugnatur replica.

rem vt est in se, est etiã deformis rei, ergo. Confirmatur, quia per eandem rationem formalem dicitur hic paries similis alteri, & albedo quæ illi inhæret, dicitur similis alteri albedini: ergo per eandem conformitatem, dicitur intellectus conformis rei, qua cognitio illi inhærens, sed propter hanc conformitatem dicitur cognitio vera formaliter, ergo eadem erit sufficiens ad denominandum intellectum formaliter verum, & ita omnes denominationes formales actus, tribuũtur etiã potẽtiæ: dicimus enim intellectum fieri ipsum obiectũ intẽtionaliter, & esse verum, vel falsum, &c.

Soluuntur arg. primæ opinionis.

Ad argumenta primę opinionis, ad primũ respondeo ab eo ꝙ res est, vel non est intellectũ dici verum vel falsum, quia veritas causaliter & obiectiue est in rebus, formaliter tamẽ in intellectu. Ad confirmationẽ respõdeo multa esse nomina analoga, quæ extensum sunt translata ad significanda minus principalia significata, vt medicina dicitur absolute sana, &c. Ad secũdum iam dictum est illam conformitatẽ quæ est in rebus esse aliquid formale in illis, sicut talis qualitas medicinæ est in ipsa formaliter, sed sicut hæc qualitas non denominat illam sanam formaliter: ita nec illa conformitas veram formaliter: sed per similitudinem quam habet cum adęquatione & conformitate cognoscentis ad rem cognitam: & per hoc patet ad

Ad 2.

quartum argumentum. Ad tertium

Ad 3.

respondeo, falsitatem entis nõ esse veritatem formaliter, & iudicando, sed eam quæ est in essendo, & dicitur trãscendentalis. Ad argumenta secundæ

Ad arg. 2. opin.

opinionis patet ex dictis in prima conclusione.

ARTICVL. IIII.

Vtrum veritas fiat per operationem reflexam intellectus?

DE qua reduplex est, opinio prima est Caiet. 1. par. q. 16. ar. 2. assẽtientis non esse necessarium ad rationem veritatis formalis prout iudicente, quod fiat per actionem reflexam.

Prima opinio Caieta.

Secunda opinio est Ferra. asserentis ꝙ veritas complexa quæ consistit in iudicio fieri per rationem reflexam, quã sententiã probat, quia veritas prout iudicente solum cõsistit in iudicio nostri intellectus, sed iudicium est actio reflexa nostri intellectus, ergo veritas formalis prout iudicente fit per actionem reflexã, maior est nota, minor probatur: nam in hoc consistit iudicium nostri intellectus quod ipse intellectus in secunda operatione iudicat rem apprehensam ita esse in se sicut ab illo fuit apprehensa: ergo intellectus in suo iudicio debet cognoscere illam apprehensionem eiusdẽ potentiæ, & per consequens illud iudicium erit cognitio reflexa, quia est cognitio cognitionis eiusdem potentiæ.

Secunda op. Ferr. Probat.

1

Respondetur 1 ad hoc quod non sufficit ad rationem cognitionis reflexæ, quod præsupponat aliam priorem cognitionem: nam cognitio conclusionis præsupponit cognitionem, & assensum præmissarum, assensus cõditionalis, & tamen non est cognitio reflexa, sed est necessarium quod illa cognitio prima, sit obiectum cognitionis secundæ.

Respondetur ad Ferr.

2

Contra 2 hoc insurget Ferra. quia in iudicio cognoscitur rem apprehẽsam esse taliter, sicut est in se, ergo in iudicio cognoscitur illa apprehensio, & per consequens, iam prima cognitio est obiectum secundæ cognitionis, atque ita iudicium est actio reflexa. Tamen ad argumentum respõdetur, ꝙ licet in iudicio cognoscatur illa apprehensio, tamen cognoscitur, vt quo & hæc est ratio veritatis quod in illo acta directo, quo vnum extremum

Insurgit 2. Ferr.

3

Reolic. à Ferra.

mum conformatur alteri cognoscantur illa apprehensio, & conformitas vt quo, atque ita ex eo non sequitur quod illa sit actio reflexa, cum nõ sit cognitio cognitionis.

Conclu.' resp. ad 1 a q. Nobis tamen sententia Cai. probatur, scilicet, quod ad rationẽ veritatis non est necessaria cognitio reflexa: sed cognoscitur veritas, vt quo, per illam actionẽ directam, qua vnũ extremum conformatur alteri: & hoc probatur, nam si ex eo poneretur actio reflexa ad hoc quod illa cõformitas, quæ cognoscitur, vt quo, per compositionem & diuisionem, cognosceretur, quod per illam actionẽ reflexam, sequeretur processus in infinitum: nam etiam in illa cognitione reflexa, qua cognoscitur conformitas vt quod, verbum productum per illam actionem reflexam non cognoscitur vt quod, per aliam actionem reflexam, sed vt quo, sed illa dictio non est vera, neque illa veritas formalis. quod si dicas, quòd illud verbum cognoscitur vt quod, per aliam actionẽ reflexam sic dabitur processus in infinitum.

Sive o dicas quòd per illam actionem reflexam cognoscitur verbum productum, vt quo, & hoc sufficiter go etiam sufficit ad rationem veritatis formalis, quod cognoscatur vt quo illa conformitas & veritas, per illam actionem qua conformatur, vnũ extremum alteri, sic tunc cognoscitur paternitas in actu exercito, & vt quo, quando cognoscitur vnum extremum referri ad illud. Et confirmatur, quia sicut propositio vocalis sine reflexione est vera vt signum: sic etiam in intellectu propositio mentalis sine aliqua reflexione est vera formaliter.

5 Replic. à Ferra. Sed contra id quod diximus, quod nõ est necessaria cognitio reflexa ad cognitionem veritatis formalis: arguit Ferra. sic, ea quæ intelligit intellectus debent primò repræsentari per speciem intelligibilem, quę est principium compositionis, & diuisionis, nõ repræsentatur illa conformitas intellectus ad rem: sed solum extrema in terquia fit conformitas: ergo per cõpositionem & diuisionem non cognoscitur illa conformitas, sed per aliã actionem reflexam.

Ad hoc[4] argumentum respondetur verum esse, quod ea quæ intelligit intellectus debent prius repræsentari specie intelligibili: illa tamen conformitas intellectus ad rem, cognoscitur vt quo, per illam actionem directam, qua vnum extremum alteri conformatur, quia cum intellectus iudicat vnum extremum se alteri conforme, quia iudicat rem, & vt à se, & à se apprehensam esse in se, sicut ab ipso apprehenditur, iudicat illum eodem iudicio, quod intellectus ipse sit conformis rei, & hanc cõformitatem cognoscit, vt quo, sicut si essent duæ imagines, quarum vna repræsentaret dimidium Cæsaris, altera aliud dimidium, & daretur aliqua quæ repræsentaret totum Cæsarem huiusmodi imago repræsentans Cæsarem componitur ex alijs duabus imaginibus in esse repræsentatiuo: sic contingit in præsentia quod illa eadem compositiua qua intellectus iudicat vnum conceptum obiectiuum vt à se apprehensum esse conformem alteri: iudicat etiam vnum conceptum formalem in esse repræsentatiuo, esse conformem alteri: & sic vt hæc conformitas cognoscitur, vt quo per compositionem & diuisionem ita repræsentatur, vt quo, per speciem intelligibilem, sicut per speciem qua repræsentatur filius, vt sic, repræsentatur etiam paternitas.

4 Respõs.

✠

AR-

ARTICVL. V.

Verum verum sit obiectum intellectus?

1 Primaopinio Scoti, negatiua, & Caieta.

PRima opinio tenet verum nulla ratione esse obiectũ intellectus: ita Scotus 1.d 3. q.3. idem videntur tenere alij, qui asserunt esse conditionem siue qua non in obiecto, nó vero eius rationem formalẽ: ita Caieta. 2.2.q.2.arti 1.ad primum, dub. & 1 p.q.16.arti.3. vbi ad tertium videtur idem sentire D.Thom. Probatur primo, potissima cognitio intellectꝰ tendit in obiectum, & non sub ratione veri, ergo: antecedens probatur, nã cum cognoscitur ens, secundum quid ditatem, vt præscindat ab omni passione, vt sic, cognoscitur cognitione quidditatiua, & non sub ratione veri, à qua vt sic abstrahit, ergo: suppono enim, per talem cognitionem cognoscí ens, quatenus formaliter distinguitur à vero. Secundo obiectum habitus naturaliter, non præcedit obiectũ potentiæ, sed obiectum Metaphysicę, quæ est habitus intellectus, est ens quod est prius, naturaliter vero, ergo, verum non est obiectum intellectus.

Suade. 1

Argu. 2.

Conclu. respons.

Conclusio. Verum non est obiectũ formale intellectus, tanquam ratio formalis potẽtiæ: sed hoc est esse sub stantiale entis. Hoc probant argumẽta primæ opinionis, quia potest intelligi ratio entis, non intellecta ratione veri: & hoc intendit D.Thom. supra, & de veritate q.1.arti.3. dicens, non oportere, vt quicunque intelligit relationẽ, entis intelligat rationem veri: [2] sed nihilominus verum est obiectum intellectus, tanquam ratio formalis sub qua. Ita Aegyd. quodlib. 4. q.10. Capreol. 1.d.2.q.4.art.1. conclu.4. & Iabel 3. de anima. q.1. & hoc intendit D.Tho. 1.par.q.83 artic 3 ad primum, dicens, obiectum intellectus esse ens & verum, idem docet q.82.ar. 2.& 4. Probatur quia veritas (vt dictũ est) non est aliud quam aptitudo rei, vt intelligi possit, ergo veritas est ratio formalis sub qua, aliquod intelligitur: habẽt enim se ens & verum ad intellectum, sicut color & visibile ad visum, vnde sicut in visu quod videtur, est color: at vero ratio per quam color constituitur in esse obiecti, est visibilitas, id est, aptitudo quã habet vt videatur, ita ens & verũ se habent: ens enim est quod intelligitur, verũ vero, ratio intelligibilitatis.

2 Cõcl.

Probæ. conclu.

Confirmatur, præcisa ab ente ratione veri, non manet obiectum intellectus, ergo ens constituitur in esse obiecti, per rationem veri, patet consequentia: quia quando aliquid non se habet, vt ratio formalis completiua respectu alicuius rei, sed solũ vt conditio, etiam si per intellectum separetur, manet illa res cum sua ratione formali integra: sed probatur antecedens, quia veritas est intelligibilitas: sed separata ab ente intelligibilitate non manet obiectum intellectus, ergo.

Ad primum respondeo, solum probat veritatem non esse rationem formalem, quę, respectu omnis cognitionis, quantumcunque tamen cognoscatur præcisa ratio entis, ibi est etiã veritas tanquam ratio formalis sub qua. [3] Sed contra ratio formalis sub qua attingitur à potentia, quotiescũque fertur in suum obiectum formale: sed nõ attingitur veritas, ergo.

2 Soluuntur arg.

3 Replica.

Respon.

Respondeo, non est necesse vt attingatur formaliter, sed sufficit vt quasi in actu exercito attingatur: & ita est in proposito.

Sed [4] contra intellectus diuidit inter ens & verum, ergo non semper tẽdit sub ratione veri: negatur consequentia sicut intellectus, distinguet inter

4 Replica tur 2.

Ad 2.

Opinio Ferrar. 1 Fonsec. in Meta phys.

4 Replica.

5 Impug.

inter materiale & immateriale: & tamen certum est quod in materiale nō cognoscitur, nisi sub ratione materialis. Item pro hoc statua quidditas materialis est obiectum intellectus. Item intellectus distinguit inter ens reale & rationis, & tamen ens rationis, non intelligitur nisi sub ratione entis realis, vt ergo intellectus taliter distinguat, sufficit, vt non sit ratio formalis quæ semper cognoscitur, sicut quando distinguit intellectus album ab albedine, nō est album nisi per albedinem: at intellectus est distinguit subiectum cū effectu formali ab ipsa forma nata, &c.

Ad 2. Ad secundum respondeo, obiectū Metaphysicæ, esse ens sub ratione veri nō in sua cōitate, quia, vt sic est obiectū potētiæ sed similitudo ad ea, quę nullo modo concernunt materiam.

ARTIC. VI. & vltimo *Vtrum in sensibus reperiatur veritas?*

Opinio Ferrar. 1 Fonsec. in Metaphysi. INhac re Ferr. & alij vbi sup. asserunt, quod in sensatione reperitur veritas formalis in complexa, & hoc probant hac ratione, quia in intellecta in secunda eius operatione, est veritas formalis, quia intellectus conformatur cum suo obiecto, per speciē intelligibilem, & conceptū: sed etiam sensus conformatur cum suo obiecto media specie intelligibili, & specie expressa, ergo etiam in sensatione reperitur veritas formalis. Et confirmant quia ex eo in secunda operatione intellectus, reperitur veritas formalis, quia in prima operatione est iudicium: sed etiā in visione est iudicium, quia visus discernit differentias coloris, ergo in hac actione est veritas formalis. 4 Replica. 4 Quòd si dicas, quòd non sufficit illud iudicium, sed necessarium est iudicium per compositionē, & diuisionem. 5 Impug. Contrà, quia etiā in Angelis est veritas formalis, & tamen non est cōpositio aut diuisio, sed solum simplex intuitus. Confirmatur ex Arist. lib. de anima, dicente q̄ sensus circa proprium sensibile, semper est verus, ergo in illa reperitur veritas formalis.

Dicendum 6 tamen est, quod in sensu non reperitur veritas, quæ est in dicente & iudicante: nam nihil aliud est veritas formalis nisi mentis conformatio huic obiecto, tamen non facit compositionem nec iudicat, hoc est hoc & c & hinc est, quod illa conformitas non sit veritas formalis, proprium dicere & iudicare. 7 Vnde patet solutio ad primam obiectionem: nā non solum est necessarium ad veritatem formalem q̄ potentia conformetur obiecto, sed est necessarium quod conformitas cognoscatur, vt quo directè, per illam actionem, qua vnum extremum conformatur alteri q̄ solum reperitur in secunda operatione intellectus, vt dictum est. Ad primam confirmationem dicimus, quod in visu non est iudicium, quia hoc quod est quod visus secernat differentias colorum, nō est, quod videat, dicendo, hæc differentia non est illa: sed solum est quod diuersimode immutetur, ab speciebus coloris, sicut intellectus diuersimode intelligit hominem & equum, quia diuersimode immutatur ab speciebus illorum.

Ad aliud de Angelo dicimus, quod in Angelis ex eo est veritas (licet nō sit compositio, neque diuisio) quia intellectus Angelorum, habet æquivalens veritatis, & multo perfectius quā compositio, aut diuisio per iudiciū intuitiuum, in visu autem (vt dictum est) non reperitur, & per consequens nec veritas formalis. Vnde ad illud testimonium Aristotelis, vt respondeamus: notandum est quod sensus potest considerari dupliciter, vno modo secundum suam naturam, & entitatem, & hac ratione est verus veritate trāscen-

n tur re lica.

6 Conclu. respons.

7 Solum tur argu men cō trarata.

Ad Arist. to. resp.

cendentali, sicut omnes aliæ res: vel in ordine ad intellectum nostrum speculatiuum, in quo causant veritatem formalem, vel in ordine ad diuinum exemplar. Alio modo potest considerari sensus, in quãtum est quædam potẽtia cognoscitiua sui obiecti: & hac ratione habet quandam veritatẽ proportionatam ipsi potẽtiæ, quæ appellatur veritas intellectualis, sicut intellectus in sua simplici operatione, habet quandam veritatem, quæ appellatur veritas intelligibilis, quæ quidẽ ita conuenit intellectui, siue sensui, in quantũ sunt potentiæ cognoscitiuæ, vt non cõueniat alijs rebus: & de hac veritate loquitur Arist. quando dicit, ꝙ sensus circa propriũ sensibile semper est verus, & idem dicit de intellectu, non tamen debet intelligi de veri-

8 Replica. tate formali. 8 Sed contra est, ꝙ formalis veritas (ex dictis sup. ar 2.) in in adequatione intellectus ad rẽ cõsistit, vel cuiuscũq; alterius potentiæ iudicatiuæ: constat autẽ ex 2 de anima, ꝙ sensus etiam externi circa proprium obiectum iudicant, ergo etiã in illis formalis veritas debet poni. Respondeo ꝙ vt in eodem libro (Deo dante) dicemus, sensus externi solũ habent iudicium imperfectum, cum nõ iudicent cõponendo, & diuidendo, & ita solum in illis potest reperiri veritas imperfecta, materialis quidem nõ forma, &c. Sed 9 posset quis dubitare,

9 Dubium si internus sensus habeant veritatẽ formalẽ. an sensus interni, vt phantasia habeãt veritatem formalem: licet secundũ se illam non habeãt, tamen vt coniũguntur cum ratione, & per participationem, efficiunt argumentationes & discursus, & ita videtur quod habeãt veritatẽ formalem: ratio autẽ dubitandi est, quia, vt dictũ est, veritas formalis solũ reperitur in secunda operatione intellectus, quæ est cõpositio, seu diuisio: ergo nõ potest reperiri illa veritas, prout in dicente & cognoscẽte in ipsis sensibus internis. Pro cuius dubij

Rationes dubitandi.

solutione est notandũ, ꝙ potẽtiæ possunt cõsiderari dupliciter secũdũ suã naturã & essent ã, & hac ratione sunt nobis cõmunes cũ beatis, & sic nõ habent ꝙ eorũ actiones sint loquutiones nec earum termini sint verba (vt nobis dictũ est) & hac ratione nõ est hoc dubiũ: quia vt sic certũ est, quod nõ possunt habere veritatẽ formalẽ: alio modo possunt considerari, vt coniunguntur cũ ratione, & sunt rationis participatiuæ, & hac ratione habent discursus, & ꝙ eorũ actiones sint loquutiones, & eorum loquutionum tantũ sint verba. 10 Dicimus tamen ꝙ etiã vt sic, illi sensus non habent veritatẽ formalem, prout est in dicente & iudicante: quia veritas illa formalis, est quædam conformitas cognita in actu exercito, quia hoc solũ tribuitur secundæ operationi intellectus. Et secundo probatur, quia potẽtia loquutiua licet sit coniuncta rationi, & rationales participatiuæ loquutiones: veritatem formalẽ nõ habent intrinsecè, sed tantum extrinsecè, tanquam in signo, ergo etiam sensus interni, licet sint rationales participatiuè non habent intrinsecè veritatem formalem.

10 Solutio dubij.

11 Quod si dicas ad quemlibet propositionem sequitur veritas vel falsitas: sed sensus interni (vt sunt rationales participatiuè) efficiũt propositiones particulares & singulares, ergo in illis, vt sic, reperitur veritas formalis intrinsecè. Quod argumentum nõ valet, nã licet potẽtia loquutiua efficiat propositiones vocales: tamẽ in illa nõ est veritas formalis intrinsecè. Quod si dicas ꝙ illæ propositiones vocales sunt æternæ: at vero propositiones sensuũ internorũ sunt internæ. Respõ ꝙ hoc non obstat, quoniã in actione sensuum internorum, non sit veritas formalis: nam in nulla actione sensuum reperitur hæc veritas: quia sensus nõ efficiunt compositionem obiecti, cũ aliqua forma recepta, & inde est quod

11 Replica.

in il-

in illis non sit veritas formalis: nam veritas est conformitas cognita in actu exercito, per actionem autem, sensuum nõ cognoscitur in actu exercito. Quòd 12 si dicas, licet secundum se sensus interni, non habeant formaliter veritatem: tamen vt coniungantur rationi per eius imperium possunt hac ratione veritatem formalem intrinsecè habere. Respon. & etiam, vt sic, non possunt veritatem formalè intrinsecè habere, quia ita est propria illa veritas secundę operationis intellectus, vt non possit cõmunicari actioni sensaum: nec etiam primę operationi intellectus, propter rationes dictas. Si 13 obijcias tandè & licet apetitus sensitiuus, secundũ se nõ sit bonus intrinsecè: tamen vt coniungatur cũ voluntate, per participationem eius, est extrinsecè bonus & habet habitus virtutum & vitiorum, ergo sensus interni, licet secundum se non habeant formaliter veritatẽ, vt coniunguntur rationi per eius participationem habebunt veritatem formalem extrinsecè. Respondetur ad hanc obiectionem, quod diuersa est ratio de apetitu, & sensibus internis: quia in sensibus internis, denominatio veri deriuatur ab ipso intellectu, in quo est formaliter, ad sensus internos in quibus extrinsecè per denominationem ab intellectu, & ita est impossibile quòd deriuetur veritas ab intellectu, in quo est formaliter ad sensus: ita quod in illis sit etiam formaliter, quia aliqua forma non potest intrinsecè esse in duobus subiectis: sicut sanitas est intrinsecè in animali, in alijs verò extrinsecè, per denominationem ab illo. Diuersa tamẽ est ratio de ipso apetitu, prout subiectũ voluntatis, quia vt sic, non habet suam bonitatem deriuatam à voluntate, sed tantum habet libertatem deriuatam à voluntate, quæ quidem libertas est extrinsecè in apetitu, bonitatem autem, habet apetitus (in veriori opinione) tam, ex ipso obiecto, quod in apetitu causabit illam bonitatem, sicut causa æquiuoca, vt diximus de rebus, vt sunt causæ veritatis in intellectu: & etiam si bonitas apetitus deriuaretur ab vnitate voluntatis [vt fatetur Durandus & alij] necessariò illi fatentur, quòd si bonitas extrinsecè, in actione apetitus, & est ratio quam assignauimus: quia vna forma nõ potest esse intrinsecè in duobus subiectis: vnde non sequitur argumentum, quia veritas sensuum, & bonitas apetitus, ex diuersis radicibus desumuntur: ex his colligitur qua ratione cõformitas inter imaginem Cęsaris, & Cæsarem non sit veritas formalis, qua non est cõformitas cognita.

Sed 14 posset dubitare aliquis qua re per compositionem, & diuisionem producitur conceptus complexus, & ille conceptus cognitus, quo, & eius conformitas est veritas formalis, & conformitas conceptus complexi cognita, vt quo, non est veritas formalis. Respondetur quod solutio huius dubij: colligitur ex dictis: nam cum illa conformitas conceptus in complexi cum ratione, non sit conformitas cognita, vt quo, per actionem aliquam, qua conformatur vnum extremum alteri: hinc est quod illa conformitas non sit veritas formalis: tamen conformitas conceptus complexi, cognita, vt quo, per actionem illam, qua vnum extremum conformatur alteri: hinc habet & sit veritas formalis.

Alia 14 plura de hac re latè S Thomas explicat 1.p q 17 per varios articulos, & in disputatis quæstionibus de hoc: vt Vtrum sit vna sola veritas secundum quam omnia sunt vera: & respondet quod si loquamur de veritate, prout est in intellectu secundum propriam rationem, sic in multis intellectibus creatis, sunt multę veritates: imo etiam in vno, & eodem intellectu secũdũ plura cognita. Si verò sit

12 Replicatur. 3.

Respon.

13 Replicatur. 4.

Respon.

14 Vltimũ dubium.

Respondet.

15 Si sit vna solaveritas qua omnia sunt vera

10 Solutio dubij.

11 Replica.

sermo de veritate secundum quod est in rebus: sic omnia sunt vera vna prima veritate, cui vnumquodque assimilatur secundum suam entitatem: vnumquodq; enim mensuratur à primo sui generis: ergo necessario omnis veritas mensuratur, aut à primo intelligibili, aut à primo intellectu, quod est Deus, in quo idem est intellectus, & id quod intelligitur: & ita maxima veritas intellectus, & rei intellectæ, & consequenter maxima adæquatio, quæ est perfectissima veritas.

15 Si veritas sit æterna.

Secundum 15 est, vtrũ veritas creata sit æterna? Et respondet quod veritas creata non est æterna, nihil enim est æternum præter Deum, cum hoc tamen aliquæ veritates, vt ratio circuli, & quatuor & tria esse septem, habeant æternitatem, sed hoc in mente diuina.

16 Si veritas sit immutabilis.

Tertium est 16 vtrũ veritas sit immutabilis? Respondet quod veritas humani intellectus mutabilis est, nõ quidem quia ipsa sit subiecta mutationi, sed quia noster intellectus mutatur de veritate in falsitatẽ, & aliquãdo de vna veritate in aliam. Vtrũ eadem opinione manente res ipsa mutetur, &c. quod sit etiam quãdo de re eodem modo se habente aliqui aliã & aliam opinionem habet, & ita conformitas in intellectu potest variari ex mutatione rerum, vel in aliam cõformitatem, & difformitatem.

Dubitatio appendix.

17 De falsitate quid sit.

IAm 17 tandem pro complento doctrinæ dicendum restat de falsitate, in qua vnico verbo dico, sicuti similitudo, & dissimilitudo, bonum & nigrum opposita sunt: ita veritati falsitas opponitur: contrariè quidem quia falsitas non solum consistit in negatione, aut priuatione veritatis: sed etiam dicit determinatam contrariã conformitatem: vnde cũ contraria sint, & contrariorum eadem ratio facile erit colligere solutiones difficultatum, quæ circa hoc extremum quod est falsitas possunt suboriri, cum ergo contraria sint circa idem, in illis rebus reperientur falsitas, in quibus reperitur veritas tanquã in subiecto, & tanquam in obiecto, vtpote in intellectu in sensu & in ipsis rebus: principaliter tamen in intellectu: non tamen est necesse quod in omnibus & singulis rebus, in quibus reperitur veritas reperiatur & falsitas. In Deo enim nequit reperiri falsitas, neque in intellectu creato respecta primorum principiorum, aut simplicis quidditatis, de quo 1. Poster. quantum vero ad quid sit falsitas: an inquam relatio rationis vel realis, &c. idem dicendum quod de veritate dictum est. Sufficiat etiam quæ de falsitate diximus, ar. l. 1. huius quæstionis circa finem.

Cap. II. De Nomine.

Textus.

NOmen igitur est vox significatiua ex instituto sine tempore: cuius nulla pars significat separata: nam hoc in nomine æquiferus, nihil per seipsũ æquè significat: sicut hac in ratione equus est ferus: verũ non est, est in simplicibus nominibus: sic & in compositis, est in illis enim nullo pacto pars est significatiua in cõpositis: vere videtur quidẽ, nihil tamen separata significat, vt in exemplo dicto pater. Ex instituto autem diximus, quia nullum nomen, & signũ natura, sed cũ est positum, nam significant & ij soni qui scribi non possunt, vt barbarum quorum nullum est nomen. Hoc autem non homo non dico esse nomen tale quæ nomen est positum, quo ipsum appellare oportet: neque enim est oratio, neque negatio, sed infinitũ nomẽ vocatur, propriè & quod est & quod non est: in ratione rerum sine discrimine vllo significat.

Hoc

1 Quare prius agat Aris. de nomine quam de verbo.

2 In quo distinguantur nomen, verbum, dictio, vox & terminus.

Hoc etiam Philonis aut Philoni, & hiisce similia nomina non sunt: sed omnis casus, atque ratio eius in cæteris quidem est, illo autem differt: si enim addideris est vel erit, vel erat hoc quidem, neque verum, neque falsum eua dat nomen autem semper, veluti Philonis est, aut non est, nondum enim verum est, aut falsum.

Summa Textus.

DEfinit nomen, definitionemque explicat aliqua reijciendo à nomine rationis: nomen, inquit, est vox significatiua, ad placitũ, cuius nulla pars significat separata, finita & recta: vnde nec vox infinita, nec casus obliqui, nomina erunt.

Annotationes circa literam.

1 Quare prius agat Arist. de nomine quam de verbo.

PRimo aduerte, quod bene Hamo.[1] S Tho. & Albert. prius agit Arist. de nomi. & quia sine verbo potest intelligi, non è contra (ex Arist c 3) & quia significat rei substantiam: verbum autem si adiectiuũ est actionem vel passionem, si substãtiuum actum subiectiæ importat: aliter alij. Solius autem nominis & verbi meminit, quia hæc sufficiunt propositioni, vt homo currit: & quia alia potiùs sunt nexus, propositionisque partes propriæ. [2] Bene etiam Hãmo. docet de distinctione vocis, nominis, verbi, dictionis, termini, vox enim sonus est, ex 2. de anima, ore animalis prolatus, cum imaginatione significãdi, id est, ea mente, vt aliquid significet, vel naturaliter, vel per impositionem: vnde vox sumitur respectu significati, nomen vt per casus inflectitur verbum, vt per tempora, & modos, dictio vt componit etiam in medio: ter-

2 In quodlibet distinguantur nomen, verbum, dictio, vox & terminus.

minus vero ab Arist. respectu syllogismi, vt extremum propositionis accipitur.

3 Lemos. hic.

Secundo, nota ex Arist aliquos [3] vel le genus ad nomen, & verbum esse vocem significatiuam. Clariùs dicendũ ex D. Tho. Hammo. & Arist. vocem esse materiam significatiuam formalem, signumque esse genus, ne materiale significatum ponatur explicitè vt pars assertiæ generis quod est signũ, sed vt subiectum cõnotatum: licet autem vox non sit genus, ponitur vt materia, quia in definitione accidentis concreti (ex communi sententia) & Arist. subiectum tãtum ponitur eius loco: non tamen placet vocẽ non prædicari propriè de nomine (vt quidam dicunt) nisi velint non prædicari directè, sed indirectè, vt cum dico album est homo, de his enim statua est autũ, &c. omitto modo, quia patebit alibi, an sit in artificialib⁹, subiectum, pars Physicæ.

Quod sit genus ad nomẽ, & verbum.

Dubium est primum de nomine infinito: & primo, cur negetur ab Arist. esse absolutè nomen? breuiterque quidã dicunt[4] non esse rationem, quia significat negationem, cũ vox, negatio sit nomen sed quia non per modum naturæ, & entis significat vox autem negatio, quasi affirmatiuè per modum entis significat, quod non habent termini infiniti: conueniunt tamen cum nominibus, quia possunt esse extrema propositionis, etiã ipsa nomina infinita.

Dubi. 1.

4 Merca. & Lemos.

Secundo dubitatur, vtrum nomẽ infinitum dicatur de omni ente, & non ente propter suum affirmatiuum? M. Soto negat hanc chimeram est nõ homo. quia est affirmatiua subiecti non supponentis: mel iis eam cõcedunt S. Th Boe. Hãm hic Burana 1. Peri. tex. 42. & alij [5] quia ex Arist. hic, nõ homo etiam est in his quæ sunt, & nõ sunt, non quia ea significet, sed quia de eis prædicatur, eique propositio necessaria, sicque vero subiecto non existen-

Dubi. 2.

5 Tole hic & Merc.

te, cum absoluatur à tempore, consequitur eum, monstrum chimæram, vel equum necessario non esse hominem, vt est necessario chimæra est nõ strũ, vel equus est hinnibilis ad quas consequitur.

Dubit. 3 Vtrum nomina infinita sint incomplexa, vniuoca, & connotatiua, & de duabus primis bene affirmant recentiores: nã negatio fit vnus terminus simplex, & nouus cum affirmatiuo, cum sumitur infinitãter, nec negat verbum, sicut quando negantem: cuius enim virtus eius, cum no fiat vnum cum affirmatiuo, transit vt erà: significat ergo terminus infinitus, de formali non esse hominem, v.g nõ homo. & quia hoc est negatio, denominatiuè, potest esse vniuocum, instar passionis, entis realis, & rationis.

Vtrum vero nomen infinitum sit connotatiuum? Recentiores probabiliter sentiunt non esse 6 vel esse absolutum, vel nec absolutum, nec connotatiuum, sed hæc connotatiua, esse inferiora termini finiti, sed cum verè ipsi admittãt dicere de formali negationem, taliterque vt possit supponi, & prædicari, ideo dico esse connotatiuum, & quia D. Tho. & alij dicunt habere significatum formale, & materiale ex modo intelligendi, scilicet habens negationem dictam sui affirmatiui, v.g. non homo, hominis.

6 Mercad. & Lemosius.

Dubi. 4. de transcendentibus possint infinitari.

Dubi. 4. Verum transcendentia, vel suprà transcendentia infinitari possint, vt non ens, non intelligibile? Quidam negant, quia non dicetur de his, quæ sunt aliquid, quia sunt analogata, vt ait M. Soto, & de nomine. Niph & Loban hic affirmant, quia conueniunt cũ alijs in modo significandi, non per modum naturæ, & entis, licet ratione latitudinis termini infiniti dicantur de his, quæ non sunt ratio enim Arist. fuit de etymologia imperfectionis, non esse tam est lapis, cur addit pedem, nec eã est analogata, vel æquiuoca, non infinitentur, si omnium affirmatiuorum vel in. & negationẽ adere, de quibus tacet 2 p. Summul. diximus. Si verò roges 7. quã doceris intelligibile vox non intelligibile? Summulistæ angunt. Respondetur tamen esse intelligibile in actu signato, quia significat in intelligibilitatem: est tamen intelligibile in actu exercito, vt vox, æquiuocum est vniuocũ, vox, negatio, est affirmatiuũ, vt dixi in prædicabilibus.

7 In intelligible quomodo sit intelligibile nomen dum. Dubit. 3. de adiectiuis. Lemos.

Quinto dubitatur de obliquis primò. Vtrum sint nomina? Respondetur quod vt Arist. sumit nomen, non sunt nomina, vt ipse ait, quia addito verbo est non dicitur verum vel falsum cũ eis, & rogati de alicuius nomine, per rectum, non obliquum eum nominamus: dicitur tamẽ obliquus, casus nominis quod est rectum. licet Grãmatici cum Stoicis rectum etiam vocent casum] nõ quia cadat per inflexionẽ, vt tum. t Arist. sed quia cadit ideã per dictionis conceptionẽ, vt S. Tho. ait.

Dubi. 1. de obliquis.

Secundo. Vtrũ obliqui eidẽ conceptui, cui rectus, subordinẽtur? M. Sot. in Summul. tres ponit sententias: Prima cõceptũ recti, esse absolutũ obliquorum connotatiuum: Secunda eundem esse omnium conceptuum articulis variatum. Tertia, M. Soto fatetur idem essentialiter; diuerso tamẽ modo, vel vt qui, vel vt cuius, &c. qui modus, inquit M. Soto, distinguit species cõceptus nõ facit tamẽ æquiuocationem in ly Legitimo, nisi variet numerus, quia sufficit vnitas declinationis de quo nos ibi. Forte tamẽ est de nomine dissentio, clarius quæ dico obliquos esse terminos mixtos. Nam idem respondet eis conceptus in voce Latina, qui in Græca, & Hispana, vbi clarè ponuntur articuli: & ita ea in virtute continent, propterea nõ est diuersus conceptus ex vi varietatis casuũ, cũ in hæc omnes linguæ tot habeant casus, & in eadem etiam cum variis constructum casibus, idem significant.

Dubi. 2. de adiectiuis.

Dissentio de nomine casu obliqua.

Dubit. 4. de definitione nominis.

gnificent: vnde sensus tantùm est attendendus, quorum distinctio melius vsu, quam artificiali distinctione cognoscitur. patetque facile quis cuiq; respondeat conceptus.

Dubit.3. de adiectiuis. Lemos.

Dubit. 3. de adiectiuis, & primo: Vtrũ sint nomina? Loban. & M. Soto affirmãt, sed bene alij negãt, quia Arist. apertè petit, vt aliquid sit nomen, ꝙ cũ verbo est, impleat propositionẽ, & vt notat D.To. ex Hãmo. cautè enim dixit cũ verbo, est, nam etiã obliquus facit cum impersonali propositionem. Aduerte tamen nos tantũ loqui de adiectiuo adiectiuè tento, ꝙ non est synonymum sibi substantiuè accepto, cũ varietsensum, veritatẽ; propositionis: adiectiuè enim in diuinis Theologi concedũt tres omnipotẽtes, & substãtiuè negat Symb. Atha.

Dubit.2. de adiectiuis.

Secundo, Vtrùm in adiectiuis detur in mente generum diuersitas? Breuiq; respon. ꝙ non dãtur, quæ de sola est Grãmaticalis differentia ad placitum, vt quod lapis dicatur albus, vel petra alba, quia per ea quę sunt ad plãcitum, non variatur naturalis significatio conceptuũ: datur tamen in mẽte physica generum diuersitas, id est, masculini, vel fœminini sexus, neutrumq; dicitur. ꝙ sexum nõ habet, vt patres ꝙ fecissent Grammatici facilimè cũ essent generis ꝙcunq; foret commune duorũ, quod de plurisexus esset, cõmune trium vero quod etiam non habentibus sexum, non tamẽ est in significato formali adiectiui, hæc diuersitas. sæpe enim bonus, bona, bonũ, significat de formali bonitatẽ, sed in cõcreto quia variorum generum cõcretis subiecta quibus applicẽtur.

Dubit.4. de definitione nominis.

Dubita 4. Quæ sit integra definitio nominis? Auerr. definit orem nominis largè sumpti dicit esse hanc, nomen est vox significatiua ad placitũ, sine tempore cuius nulla pars significat separata, & per illos articulos finita, & recta complexa inquit definitionem nominis strictè sumpti: Sed, profectò etiam sine illis videtur esse completa. nam [vt D. Thom. an.] per particulam, significatiua excluditur infinitum nomen, quod non est certæ significationis, per particulam, ad placitum obliqui, qui non primo imponuntur. Melius tamen est cum Auer. sentire, vt sentit Niphus Lobanien. & recentiores, dictis particulis impleri definitionem nominis strictè: nam nec particula, significatiua, nec vox, ad placitum, dicunt futuram certam significationem, primâ vè impositionem, vox quæ recta (vt bene ex textu colligunt recentiores) significat, vt sit tale nomen, quod cum verbo est impleat propositionem.

Explicatur definitio nominis.

Rogabis tamen, Vtrum huic definitioni desit, quod addunt Summulistæ, ex qua simplex componitur propositio? Respondeo quod cum, vt patet ex definitione, cõplexi etiam termini excludantur, simplicesque tantùm definiantur, quia hi soli necessarij sunt propositioni, patet non deesse quod inquiro tamen est.

Dubitatur amplius de definitione nominis.

Dubio vltimo Si complexi termini etiam includantur dictæ particulæ, quia ponitur ordo terminis ad propositionem. Et de essentia talis ordo, videtur; esse, quia aliter propositio esset terminus, & quia si tola significatio sufficit, notitia sensus foret terminus Resp. tamẽ ordinem ad propositionem non esse essentiam nominis: sed passionẽ, quia vt ordo ad syllogismũ consequitur vt passio propositionẽ, ita aptitudo ad cõponendã propositio. ẽ posterior est, vt passio essentię, quæ talis est significatio, vt nec affirmet, nec neget, sed simpliciter significet, à quo modo significãdi excluditur propositio, notitia etiam sensus, eo ipso quod est per se potentiæ nõ potentis formare propositionem, non habet talem modum significãdi, et ẽ consequatur passio dicta, scilicet ordo ad

Dubitatur vltimo, si ordo ad propositionẽ sit de essentia termini. Respon.

do ad propositionem, fateor tamẽ nomine termini significari fortè hunc ordiné, sed non est essentia, nisi prior significatio quam ordo consequitur.

Vltimo, aduerte me in mente semper obliquo dare conceptum recti, articulis tamen determinari intellectum ad variam appellationem, vt dixi suprà, cum quia semper fit eadem imago hominis, videlicet variè applicetur, & iungatur variis, scilicet, hominis homini, &c.

CAPVT. III.

De Verbo.

Textus. VErbum autem est id, quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atque semper eorum quæ de alio dicuntur, est signum. Dico autem ipsum insuper tempus significare, quia valetudo quidé est nomen, valet autem verbum. Significat enim insuper nunc esse, atque semper eorum, quæ de alio dicantur, est signum. Vt eorum quæ de subiecto dicũ tur aut eorum quæ in subiecto dicimus esse. Non valet autẽ, & non ægrotat, nó dico verbum esse, nam insuper quidem tempus significat, semperque de aliquo dicitur. At differentiæ nullum nomen est positum, sed verbum infinitum vocetur. Quoniam de quocunque, & de eo quod est, & de eo quod non similiter dicitur. Simili modo vsuit, atq; valebit non verba, sed verbi casus appello. Quoniam illud quidẽ præsens significat tempus, illa autem id, quod est circa præsens, ex actum, in quam, atq; futurum. Ipsa igitur verba, cum per se dicuntur nomina sunt, & aliquid tane significant, nam qui dicit mentem vtiq; affirmat, & qui audiuit, quiescit. Sed si est, aut non est, non dum tane significant: nec enim esse, aut non esse, signum est rei nec; si ipsum, quod est per se dixeris nudum. Ipsum enim nihil. Significat autem insuper compositionem quandá, quæ quidem sine cõpositis intelligi nequit.

Summa textus.

DEfinit verbum, reijcitq; aliqua a ratione verbi, docet etiam in quo cum nomine cõueniat: verbum (inquit) est vox significatiua cũ tempore, cuius nulla pars significat separata, & est eorum quæ de altero dicuntur, nota.

Annotationes circa literã.

NOta primo completam definitionem verbi, vt Hammon. Lobani. colligunt ex Arist. esse hanc. Verbum est vox significatiua ad placitũ, consignificans tẽpus, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & est eorum quæ de altero dicuntur, nota. Voluit autem ponere Arist. vox significatiua ad placitum, quia est id commune cum nomine, satque fuit ei de nomi. posuisse, repetit vero vox cuius, nulla pars significat separata, quia (vt notat D. Tho.) verbum consignificat tempus, & quia vt vox, pluit, viderur solũ facere propositionem, maior de eo in hoc erat difficultas. 1 Vera & integra verbi definitio.

Secundo, recolendum est aliud esse significare tempus, aliud connotare tempus, aliud significare cum tempore, quod est proprium verbo, estq; significare aliquid vt in actu exercito coexistere tempori, vel instantiuum de & verbum substantiuum significat cum tempore, & vox, cuius, licet significet actionem, non quia non eam significet ex modo significandi, vt fit in tempore, sed vt quandam entitatem.

Circa

Dubitatur si detur verbum infinitum.

Circa aliam particulam, finita, cũ excludantur verba infinita, quæritur, vtrum detur verbum infinitum, & vtrum in propositione detur tale quidam [2] dicunt lapsos, in re tamen leui Aristot. & eius sectas, quia nullũ est verbum infinitum, & Lobani. idem sentiunt dicentes non distingui à negatiuo idem diximus nos 2. p. Summul. sed nunc placet alijs assentire, etiã vt probabilius tantum, non tamen vt vi deamur palinodiam recantare.

2 Merca. hic.

2. sentẽ. Secunda sententia, admittit verbum infinitum, sed non in propositione, ita Boet. S. Tho. Alber. Alex Scot. 2. Perhierm. quod Aristot. ibi non videtur numerare verbũ infinitum inter partes propositionis: idem videtur tenere M. Soto. c. de verbo.

3. senten. Tertia sententia & aliorum 3 videtur quæ M. Soto in Summulis dari etiam verbum infinitum in propositione: quia Aristot. hæc ait, verbum infinitum semper dici de alio.

3 Lemos.

Prob. 2. Secundo, quia verbum infinitum est terminus, ergo potest esse in propositione. Confirmatur, quia. 2 Poster c. 10. vtitur Aristot. hoc Syllogisme, stellæ non scintillantes sunt prope nos, planetæ non scintillant: ergo planetæ sunt prope nos, vbi particula, nõ scintillant, est verbũ infinitum, alter, enim in prima figura erit minor negatiua, hæc omnia & alia à nobis in Summulis solata sunt.

Not. Aduerte tamen negationem infinitantem verbi facere cum eo simplicem dictionem, & proinde virtutem eius non transire vltra, nec negare vnionem prædicati cum subiecto, quam affert verbum, sed eius significationem vnde particula, Petrus non currit, infinitanter affirmatiua est, ne tens petri existentiam, ac si dicat, Petrus est non currens.

Illatio. Hinc bene infertur, cum verbum, licet non vniat, extra propositionem, habeat tamen suam significationem, posse esse extra propositionem infinitatum, quia vero negantur, negatur vnio, petere propositionem, in qua tantum exercetur. Infertur etiam formaliter, & bene antiquos, de verbo, vt sic agentes, quoad vnionem illi propriam dixisse in propositione, in qua exercetur non infinitari, sed negari.

Ad Aristot. respondetur, vel dum dicit propositionem constare, etiam nomine infinito, & verbo, ambit verbum infinitum, vel vt dicunt alij comprehendit sub negatiuo, propter negatam significationem Vtrum autem omne verbũ possit infinitari? quidã propter verbum substantiuum, negant, vt de transcendentibus. Alij cum Alber affirmant, si dicat existentiã, non verò si transcendentaliter sumptum ab ea abstrahatur. Dico tamen posse infinitari (vt dixi de nomine transcendenti) non tamen ratione vnionis, quia, id est negari, sed ratione significationis, vt alia nomina infinitantur.

Dub. 2.

4 Lemos.

Ex dictis patet quid velit Aristot. dicens 3 verba secundum se sumpta nomina sunt. S. Tho. & Hammo. dicunt, sumi nomen pro omni categoremate, qua sententia vsi sunt us pro exemplo. c. de qualitate, germaniter tamen est exponitur, Auer. Boet Niphi, & aliorum, supra, vt centotaui termini intrinsecè habent significatã formale, & materiale, ita & verbum omne, & significatum habet, vt curro cursum, & id dicit, vt est in tempore, per modum quæ copulabilis alteri sumptum: ergo verbum quo ad significatum, est vt nomen: & ideo addit Arister. cum dixerat verba secundum se sumpta nomina esse, & aliquid significant, particula, non, vt bene Hammo. stat declarari è, in quo verba sint vt nomina, qui enim vtraque audit conceptum significati habet.

5 Verba per se sumpta nomina sunt, explicat.

Circa particulam, recta. ostenditur principaliter verbum esse in tempo-

re præsenti, & ita Rristo. dicit præteritum, & futurum non consignificare tempus, sed quod est circa tempus, vel ut ait S. Thom. quia esse actionis, vel existentiæ, quam important verba nõ est in fore, vel fuisse, sed in esse, vel fieri nunc, vel potius quia alia tempora sun verba, quia consignificãt tempus, quod fuit, vel erit, vel potest esse præsens, per id, quod regulantur, & verificantur propositiones; in omnibus verò personis est præsens simpliciter verbum, quia tempus præsens cõsignificant. vnde impersonalia licet tertiæ personæ præsentis, sunt propriè verba, quod indecisum relinquunt Lobanienses.

Explicatur particula & est eorũ quæ de altero, &c.

Circa illam particulam, & est eorũ quæ de altero dicuntur, nota Boet. & Porphy. explicant, scilicet est signum accidentium, quæ de altero prædicãtur, quia significant actionem, vel passionẽ, sed vox ens non dicit accidens, nec particula habens humanitatem Hammo Auerr. & S. Thom. explicant id est verbum semper est prædicatum, M. Soto & alij, id est, semper prædicat aliquid de subiecto, quia semper dicit aliquid, vt de altero dicitur, idq; vt vnibile cum altero in propositione, licet non semper sit integrum prædicatum, excluditurq; hic particip. ũ, quod vt sic potest esse subiectum, & quia Petrus Hispanus in definitione verbi omisit hanc particulam arguntur summulistæ, vt id distinguant à verbo, nã quicquid velint alij, negari nõ potest quin amans consignificet tempus præsens, amaturus futurum, &c. in quo cum verbo conuenit participium, differtq; ab alijs nominibus, vt homo, albus, prudens.

Merca.

Verbũ non est propositio explicatur.

In fine, cap. ait Arist. Verbum non esse propositionem, quia non dicit verum, vel falsum, nam si aliquod maximè verbum est, quod non dicit: verba autem plait, lucet, &c. vt verba sunt ex vi impositionis non dicunt uerum, vel falsum, sed spectant suppositum tacitum, scilicet Deus, vel Sol, qui mittunt pluuiam, & lucem, quod ex bonitate intelligentis intelligitur verum vero, licet non sit propositio verbum, vt complexum aliqui Summulistæ affirmant de verbo adiectiuo (& explicendis idẽ est de substantiuo) quia ex 5. Metaphys. text. 14. idem est homo ambulat, & homo est ambulãs ostenditurq; in conuersione, hęc enim, Petrus currit conuertitur in hãc Petrus est currens.

Verbũ est complexum.

In oppositum est hic Arist. & capite ante prædic. vnde nos de cõnotatiuis negariq; non debet, cum dicitur est currens significari formaliter entitatem, vel existentiã in communi, quod non facit, particula curbio, & quia penes significatũ formale terminus dicitur complexus, vel in complexus, verbum simpliciter dicitur incomplexum: si tamen consignificata vnio attenditur, videtur significare complexum, terminumq; mixtus ex categoremate, & syncategoremate, denotatur enim vnio faciendi in propositione significati verbi cum subiecto, & idem Hammo. licet esse complexũ vt ferunt Moderni. 2. q. radicam. vide etiam dicenda. c. 4. in definitione orationis.

Ad Arist. 5. Metaphy. Respondetur tantum velle illa, vt homo, & animal rationale esse idem in consequẽdo, non in modo significandi, conuersioque supponit explicitum significatum verbi, ratione cuius fit conuersio, cũ sit inter partes materiales manente vnione.

soluuntur obiecta.

Nota tamen cum idem sit in consequẽdo homo albus, vel habens albedinẽ, vel homo, qui habet albedinẽ currit, licet vnum significet distinctius alio, in illo etiam complexo homo albus, partiale prædicatum albus cum enuntietur de homine, fieri subiectũ, supponiturq; vnio, quam exercet verbum cum

quis reliqui, nequit tamen vnio copulæ principalis, niſi verbo ſupplerí, quia debet affirmare, vel negare aliquid de aliquo tunc dependentia ab alia copula: impersonalia tamen ſi nō poſſent cum aliquo iungi, ſed ſola (vt currítur) firmarent exiſtentiam ſui formalis ſignificati, eſſent propoſitiones, non tamen ſunt talia impersonalia, ſed ſunt paſsiua præcipuis perſonis, prima ſcilicet, & ſecunda carētia, vel formata ab actiuo in tranſitiuè ſumpto, ſemperque ſuppoſitum, aliquod ſubintelligitur, vt in alijs prima & ſecunda perſona ex bonitate intelligentis, vnde vniuerſaliter cum Arist. nullum verbum eſt propoſitio.

Infinitiuus non eſt propoſitio nec verbum.

Infinitiuus verò modus non tantū non eſt propoſitio, ſed cum non afferat vnionem principalis prædicati cū ſubiecto, non eſt propriè verbum, ſed vt participium nomen tangè, vnde poteſt eſſe ſubiectum, currere eſt moueri. Circa verbum tamen ſubſtantiuum, de tertio adiacenti, ſic eſt: aliqui enim ſimul ita dicunt eſſe ſyncathegoreuma nihil ſignificans, ſed conſignificans: quia nec eſt ſubiectū, nec prædicatum, vt patet in hac, Petrus eſt albus: in conuerſione enim albus ſit ſubiectum, & Petrus prædicatum, immoto verbo eſt.

Verbum de 3. adiacente, aliquid ſignificat.

Oppoſitā tamē, quod aliquid ſignificet, verbū de tertio adiacente: bene aiunt iuniores, & eſt Antiquorum omnium Græcorum & Latinorum, & Lobani. Auerr. Hammo. Boet. Porphyr. Themiſt. Niphi, & aliorum probatur,

Prob. 1. primo, verbum eſt, ob adiunctionem nominis, non ob rei ſignificationem, ergo ſiue addatur, ſiue non ſignificat habentem entitatem.

Prob. 2. Confirmatur, quia ex Ariſt. 2. Perihermen. hinc, homo eſt albus vocat de prædicato coniuncto, quod nō eſſet niſi verbum afferret patē prædicati, vt homo, dum creatur, anno letum, pars eſt prædicati per obliquum determinata, ita verbum eſt per album determinatum.

Confirmatur ſecundò, quia Ariſto. hic dicit verbum ſemper eſſe prædicatum, particula, autem eſt, vtroque modo eſt verbum: ergo ſemper eſt prædicatum ſemperque ſignificat. Soluuntur obiecta.

Ad argumentū, vox, eſt albus, ſignificat habentem entitatem albi: cōcurſio tamen vt quantitas conuenit propoſitioni, ratione partium materialium, quæ ſunt ſubiectum & prædicatum: dicet enim prædicatum ſit forma reſpectu ſubiecti, eſt materia reſpectu vnionis, quam verbum conſignificat, & quia ex Ariſtot. nequit ſine extremis comprehendi verbum: ergo ratione participij eſt prædicatum totale, vel partiale, quod ſi in conuerſione nō repetimus ens albū eſt Petrus, eſt. quia ens, in albo intrinſece includitur

Illatio. Quæ recte non eſſe ſecundum adiacens: nam ducatur ad verbū & nomē.

Hinc Niphus in Iuducris enuntiato. 9. refert ex Alex. & Porphy. in mē te huic, Petrus eſt, reſpondet in mente, Petrus eſt ens, id tamen eſt in conſequendo, nam ex modo ſignificandi datur in voce: quia tamen tunc aliquid ſimpliciter eſt ens, cum eſt actu prout ente in actu vnitur participium clauſum in verbo, ſcilicet ens, cum abſolute dicitur aliquid eſſe.

Vltimò licet aliqua Ariſtot. reiecerit à ſtricta ratione nominis & verbi, ad ea reducuntur participium ad verbum, quia ſignificat tempus, pronomen ad nomē, pro quo ponitur, ſed hæc parum profunt.

CAPVT. IIII.

De Oratione.

Oratio eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſeorſum ſignificat, vt dictū, ſed non, vt Text.

vt affirmatio, vel negatio, vt homo significat quidem aliquid: at non significat esse, aut non esse, sed erit affirmatio, aut negatio si aliquid ipsi addideris. Vna verò syllaba hominis nihil significat, nec enim hæc tamũ dictione musica, mus significat aliquid, sed vox tantum est. In compositis autem significat quidem, sed non per se, vt antea diximus. Aut vero omnis oratio significatiua, quidem est, non vt instrumentum, sed vt institutio, quem admodum dicimus.

Summa Textus.

VVlt agere de propositione, definitq; orationẽ, eius genus sic, oratio est vox significatiua, cuius partiũ aliqua separata significat, vt dictio nõ vt affirmatio: propositio est oratio vera vel falsa, quæ in affirmatiuam & negatiuam, cathegoricam & hypotheticam diuiditur, & in vnam (sub qua cathegorica & hypothetica comprehenditur) & plures, vt est propositio æquiuoca, vel cathegoricæ plures non vnitæ.

Secundo ait, cum omnis affirmationis sit negatio has contradicere, si sint eiusdem de eodem, &c. quæ ait se determinasse in Elenchis, quę iam composuerat.

Annotationes circa literã.

Definitũ in oratione ꝙ sit, variæ sententiæ.

PRimò, dubitatur quod sit definitum in definitione orationis? Alber. & Philop. dicunt orationem perfectam, quia hæc est genus proximum propositionis, & imperfecta (cum sit imperfectũ) non erit totum, nec habens partes, nec ei conueniet definitio. Aspasius & Porphyr. orationem simplicem, dicunt esse definitum, vt excludant hypotheticam, quia hæc habet partes affirmationẽ, scilicet & negationem.

Mel us Alex Hammo. Sanct. Tho. Niph & alij orationem in communi definiri dicunt, etiam ad hypotheticam, quia orationem, quam definiuit, diuisit postea in cathegoricam, & hypothecam, imò ber è S. Tho. & alij definiri dicunt, vt etiam ambit imperfectam, cui conuenit definitio: dixi autem in Summul, quid oratio perfecta, quid imperfecta, & quotuplex, illa quę omissa diuisione Laur. Vallæ, de qua recẽtiores, qui bene aiunt, perfecta est enuntiatiua vera, vel falsa, quia sola explicat actum intellectus, (omitto imperium, quod si est intellectus est vt voluntatis) secundo, quia sola enuntiatiua dicit rem esse, aut eo autem quod res est, vel non est, oratio est vera vel falsa: hæc autem, velim esse doctus, tantum habet veritatem, sumpta, vt æquipollet huic, habeo veritatem essendi doctus.

Vera solutio.

Nota autem per particulam, vox, intelligi complexam ex ipso Aristotele in principio libri de Poetica, Græcumque nomen verti posset loquutio, quod commune est vni, vel pluribus vocibus, vt sumitur vox in definitione termini à Summulistis, vide in Nipho fictiones aliquot eorum.

Ad argumentum pro Alber. bene Moderni ex Aristot. potest remoto genus differentijs inter medijs aliquibus, & ita particula, vera, vel falsa, secũ affert, quod sit perfecta oratio: bene etiam S. Tho. partem alicuius: vt manum hominis, habere partes vt digitos, licet manus sit imperfectum ens.

Ad argumentum pro Aspasio bene Alex. Hãmo. S. Tho. Aristotelẽ velle non esse opus, vt partes orationis sint propositio, non quod repugnet.

Solutur Arg. cõtrarij

Secundo Boet. inquit, quod Alex. & S. Tho.) dictionem in Aristot. aliquando

Notãda solutio.

Notãda solutio. & S.Thom) dictionem in Aristo. aliquando esse idem, quod affirmatio, & latinè, dicere, est affirmare, quia ergo dixit partes orationis significare vt dictio, ne putaretur sumi pro affirmatione, addidit non vt affirmatio, id est non sumo dictionem pro affirmatione & ita multi notant multos codices nõ habere, negatio, & S.Thom. solius affirmationis meminit.

Dubitatur.2. Secundò dubitatur. Vtrum requiratur adorationem habere duas partes significatiuas? Aliqui dicunt vna si significet vt homo, alterã posse significare nihil, particula blitiri. Niph. tenet vtramque debere significare, & esse cathegorema, vt innuit Aristo. in principio poeticæ, primæque sententiæ fauet definitio Aristo. hic.

Concl.1. Dico tamen primò si alia vox prorsus nec consignificat, vt blitiri, nõ est oratio, quia nõ est compositio vocis, non significantis, quæ compositio reperitur in cõceptu vltimato, cuius est signum, & per quem regulatur, oratio vocalis, atque respondet magis quam si tota vox significatiua proferatur, vnde alia non est pars.

2.concl. Dico secũdò. Quidquid sit de oratione Rethorũ, & Poetarum, ad orationẽ Logicam satis est, vt vnã partem significantem, alia consignificet, & S. Tho. id attendere definitionem Arist. dum ait pars dicit, omnis homo, est oratio Arist. autem in poetica & rhetorica loquitur oratione, quod si alia pars nec consignificaret, nec esset pars, nec faceret aliquid conceptum, alio modo quàm sola vox, non esset oratio Logica.

definiti. propositionis. Definitionem propositionis multi accusant, quia veritas, & falsitas accidentalia sunt propositioni, quæ immota mutuatur. Niph. respondet definitiue per passionem complexam (alterum necessario inesse) vel, potius loco accidentis ignoti, quod est commune huic complexo dimueto, verũ, vel falsum per quod essentia propositionis, quæ est significare enuntiando declaratur vnde fit vt sit vera, vel falsa.

Diuisio propositionis. Circa diuisionẽ propositionis eruditi Iunores dicunt quid sit propositio hypothetica apud antiquos, quid coniunctione vna, de prima tamen diuisione in affirmatiuam, & negatiuã, M. Soto secundo summul. c. 8. sentit esse subiecta in accidẽtia. Probatur quia communiter affirmatio, & negatio dicũtur qualitates propositionis Alex. Burana & Philoppo. esse analogi in analogata quia ex Aristot. affirmatio prior est negatione: & affirmatio, & negatio qualitates sũt propositionis. Melius dicendum ex Simpli. Porph. Hãmo S. Thom. & Lobarten. esse generis in species, nam affirmatio, & negatio qualitates sunt illis essẽtiales: per quod patet ad primum, differẽtia enim qualitas dicitur & tamen essentialis est.

Vera solutio. Ad secundum respondeo quod affirmatio prior est à negatione non in ratione generica propositionis, sed ratione differentiarum, per quod patet ad secundum, imò hæc pars non tã est ex parte conceptuũ, cũ non possit esse affirmatiua in mente, quin adhuc esset negatiua, quia simul concipio hominem nõ esse currentem & esse hominem, & vocalis propositio est relatiuè ad mentalem ex parte tamen obiecti negatio supponit affirmationẽ, quam negat. Verum autem hypothetica propriam habeat negationẽ præter eam, quam hæ partes habent, licet Aristo hic vt innuit S. Thom. sed cathegoricam vocatur dividere, in affirmatiuam, & negatiuam dixi in summul. eique Lobarten. vera sententia ratione suæ regulæ habere propriam negationem licet Niph. cum Buri hãc in conditionali attendat pere consequentiã, loquitur tamen de conditionali, vt argumentatio, non vt propositio est, vt dixi in Summul.

Ad secũdã resp.

Dubi de hypothetica.

Tertiò Quæritur de diuisione pro-

Dubi 3. de diui-

sione ꝓ positã in vniuocã & æquiuocam.

ratione significatorum dicitur plures idemq; aut de diuisione termini in vniuocum, & æquiuocum, quæ nõ est generis in species, cum non fiat penes modos significandi sed penes vnitatẽ, vel pluralitatem, significatorum, vt diuisio entis in vnum, & multa reducitur ad diuisionẽ subiecti reducitur, quia vnitas, & multitudo videtur proprietas entis, sed quæstio hæc ex disputatione de diuisione entis patebit.

Dubi. 4. de diuisione in cathegoricam & hypotheticã.

Quarto dubitatur. quæ sit diuisio propositionis in cathegoricam, & hypotheticã. Nigh. & recentiores vt certum videntur supponere, ex antiquis esse analogam, primo quia Arist. simpliciter vocat primã, scilicet, cathegoricam hypothetica aũt nõ est vna simpliciter, sed coniunctione vna. Dicetur primum facile, & bene esse vnã simpliciter; licet vna nõ sit simplex, vt homo est vnũ ens per se simpliciter, non tamẽ simplex, sed compositum. Vnde quod magis vrget est,

Sentẽtia Nigh. & Tol.

Prob. 1.

Prob. 2. Secundũ, quia hypothetica formaliter claudit cathegoricas, vna autem species non claudit aliam.

Argu. 3. Tertio, quia conditionalis nõ videtur absolutè propositio, cũ nec sit absolutè vera, nec absolutè falsa.

Argu. 4. Vltimo quia diuũctiua videtur æquiuoca, cum non habeat vnitas partes.

2. Sẽt. M. Soto. 8 Metcad. Opus. de æquiuocis. Secũda sentẽtia M. Soto. 2. Sũmul. c. 6. & aliorũ 8 esse diuisionẽ generis in species, quia distincta habet veritatẽ, & falsitatem, affirmationem, & negationem, vt patet. Secundo, quia nõ est hypothetica (licet sit vnus conceptus re duarum cathegoricarũ) nisi concipiantur per modum vnius, vt vnitæ. Fortè tamẽ non est de re differentia, quia cum hypothetica claudat (licet sit simplex qualitas) quicquid est necessariũ, cathegoricæ, nõ possunt esse duæ cõpletæ species, sed (quod non negarent antiqui) in cõpletæ & ita dicũt aliqui confugientes ad species artificiatorum, vt sunt domus, & vt vrbs, in quibus vna clauditur in alia: similisq; est diuisio termini in complexũ, & incomplexũ, quod patebit clarius infra cũ de diuisione modi sciendi fiat sermo. Et contra hæc nihil facit tertium argumentũ, & ad duo prima respõsũ est, nec quartũ arg. quia conditionalis absolutè (id est simpliciter) vera est, vel falsa, licet non absolutè (id est non conditionaliter) hęc enim si Petrus currit mouetur, licet conditionaliter prolata, vera est & necessaria, hęc falsa si mouetur non currit.

Ad vltimum dixi in Sũmul partes diuisiuæ tam modo significãdi diuũctiuæ vnitatẽ, vocaturq; à Grammaticis particula vel, coniunctio, quia opus est, vt vtraq; pars, vt pars distincte cõcipiatur, scilicet hoc esse aliũ, vel negũ æquiuoca verò fiat vlla unione in modo significandi, vel intelligẽdi, significat plura unione solius vocis.

Dubitari hic posset verũ propositio in mente simplex sit qualitas, sed in libris de anima tractatur, commodius, virtum autem formale propositionis sit ens reale, infrà cum de modo sciendi quæstio fiat, disputabitur vide dicta 2. p. Sũmul. & sup. q. de obiecto logicę

CAPVT V.

De oppositionis speciebus.

Textus. *Vm autem* rerũ alię sint vniuersalis, aliæ singulares. Vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo. Singulare autẽ id, quod illam legẽ subire nequit, quale est Callias, sicq; necesse interdum vniuersaliũ, interdum singularium cuidã aliquid inesse, vel nõ inesse enuntiare, Si quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enũtiat, competere inquam, aut non cõpetere quip-

quippiam erunt enuntiationes istæ cõtrariæ, atque de vniuersalibus vniuersaliter enuntiare quem piã dico hoc modo: vt est omnis homo albus, nullus homo est albus. Quando autem in vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, esse aliquando contraria. Dico autem non vniuersaliter enũtiare in his, quæ sunt vniuersalia hoc modo homo albus est, homo albus non est, homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur, vt vniuersali ipsa enuntiatione. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota. Ei verò, quod vniuersaliter prædicationis addideris notam enuntiationem non efficies verã. Nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur, quod vniuersalior prædicatur, vt omnis homo est omne animal. Affirmationem igitur, & negationem opponi contradictoriæ quidem dico cum vniuersaliter de eodem, vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, quidam homo albus est. Contrariæ verò cum vniuersaliter vtraque significat de eodẽ, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Summa Textus.

PRimò ait Aristotel. omnis propositio, vel est de subiecto vniuersali, vel singulari.

Secundo, quæ est de subiecto in vtraque vniuersali est contraria, quem neutra vniuersaliter sub contraria, quæ in altera tantum vniuersale contradictoria.

Annotationes circa literam.

CApit. quarto opposuit affirmationem negationi, nũc de propositionum oppositione agit, & quia hæc in quantitate, & veritate consistit, hic de quantitate, cap. 6. de veritate agit, & latè residui dic in ordine ad intellectum in vniuersales, & particulares. Modus procedẽdi Arist.

Secundo ait Aristotel. propositiones de prædicato distributo semper esse falsas quia, & sunt incongruæ, & in communi successu (omissis raris & portentosis casibus) falsæ, vt bene Iuniores ex S. Thom. Alber. & Aristotel. contra Boeti. Licet prædicatum sit æquale subiecto, hæc enim omnis homo est omne rationale falsa est distributo prædicato, quia nullus homo est omne rationale, si tamen prædicatum vnum sit singulare, incongruè distribuitur.

Tertio ait Aristotel. quæ significantur per sub contrarias esse aliquando contraria. Recentiores multas addunt expositiones mihi magis placet S. Thom. & Alexand. quia scilicet in materia naturali æquiualent contrarijs, vel expositio Porphyri. Hammo & Boeti. scilicet cum dicitur homo est albus, homo non est albus, quia ratione materiç, non albus est niger, vel pallidus &c. quæ albo sunt contraria, ideo aliquando dici prædicata contraria.

Quarto ex Hammo. & S. Thom. aduerte contraria dici, quia maximè pugnant, adde in genere veritatis, & ita in absolutis est extenuatè maior oppositio, in modalibus intensiuè, impossibile, & necesse, magis quam impossibile, & contingens, absolutè tamen maior est oppositio contradictoriarum cum sit suppositio in veritate & falsitate, vt dictum est latè, c. de oppositis.

Quinto Aristo. non meminit sub alternæ oppositionis, quia non est oppositio, sed in quantitate diuersitas.

Dices vt ex Aristot. in Summul. diximus, sub contrariæ etiam solum voce sunt oppositæ. Respondetur, cum hic agatur de rerum signis numerantur, quia voce sunt oppositæ: & quia ex modo enuntiandi eodem signo vnius voce repugnantia nascitur in falsitate, quæ licet in eis non sit propriè repugnantia, quia ob indeterminationem pro diuersis verificantur, & ita nõ est in in re oppositio saltum currere, vel tamen vero non: quando tamen vt in contradictorijs nascitur repugnantia in falsitate, cum sumuntur pro eode, propria est repugnantia, falsitatis in quam repugnantia.

CAPVT. VI.

De Regulis.

Text. *V apropter* fieri quidem nõ potest, vt hæ simul sint veræ. At fit, vt his oppositæ veræ nonnunquam sint de eodem, veluti non omnis homo albus est, & aliquis homo albus est, & aliquis homo albus nõ est. Cõtradictiones igitur eæ, quæ vniuersaliũ vniuersaliter sunt, ita sese habent, vt altera pars earum sit necessario vera, altera falsa, eandem conditionem, & in singularibus esse constat, vt Socrates est albus, Socrates non est albus. At eæ, quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt, non ita se habent, vt semper altera pars ipsarum sit vera, altera falsa, hæ namque simul sunt veræ, homo albus est, homo albus non est: homo pulcher est, homo pulcher non est, & si quippiam sit, id profectò non est. At enim absurdum illico cuipiam hoc esse videbitur: propterea quod hç, homo albus est, & nullus homo albus est, idem significare videntur: at nec idem sane significant, nec sunt simul necessario veræ. ¶ Patet autem & vnius affirmationis veram esse negationem: idem enim oportet negationem negare, quod affirmabit affirmatio ipsa, & ab eodem siue singulare sit siue vniuersale, aut vniuersaliter, aut non vniuersaliter sumptum, vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illa, sed alia sanè opposita. Huic vero, omnis homo albus est, illa non omnis homo albus est. Et item huic, aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, homo albus est, illa, homo albus nõ est. ¶ Dictum est igitur vnam affirmationem vni contradictoriæ opponi negationi, & quænam sint illæ, & contrarias alias esse, & quæ sint etiam illæ, & item omnis contradictionis alterã partem veram, alteram falsam esse. Et cur ita fit, & quando rursus vera est.

Summa Textus.

DOcet contrarias non esse veras simul, subcontrarias non esse falsas simul, contradictorias nec veras nec falsas simul.

Annotationes circa caput.

SAnct. Thom. hic ait subcontrarias non proprie opponi, de quo 3 Sumul. dixi satis. Secundo ait Aristot homo est albus, non est homo albus, subcontrarias esse, quia manifeste in sensu posponit negationem subiecto. licet autem Iuniores dicant Arist. in definitas, homo est albus, homo non est albus, vocare cõtradictorias, quæ possint esse veræ, non

Textus.

non tamen inducatur vna vox, poteſt ordinari textus, vt vox, quæcunq; vbi ait eſſe veras, non referat cõtradictorias, de quibus egerat, ſed propoſitiones, quæcunq; ſcilicet, propoſitiones, ſed de his capitibus, abundè dictum in Summulis.

CAPVT. VII.
De affirmatione, & negatione vna.

Textus. *A autem* vna eſt affirmatio, & item vna negatio, quã vnum de vno ſignificat, ſiue ſit ſiue non ſit vniuerſaliter vniuerſale, vt omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: homo albus eſt, homo albus nõ eſt: nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt: modo album vnum ſignificat. Quod ſi duobus nomẽ eſt vnum poſitum ex quibus vnum nõ conſtat, nõ eſt vna affirmatio, nec vna negatio, veluti ſi quiſpiam equo, & homini poſuerit nomen tunicam, hęc oratio tunica eſt alba non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio: hæc enim homo equus eſt albus, nihil ab illa differre videtur: at hæc nihil ab hiſce differt equus eſt albus, homo eſt albus, quod ſi hæc plura ſignificãt, & ſunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil ſignificare, non eſt enim aliquis homo equus. Quare nec in his affirmationibus, negationibus ve, neceſſe eſt alteram contractionẽ veram, alteram falſam.

Summa textus.

EST ſait vna affirmatio, vel negatio, quæ vnũ de vno dicit vnitate vniuocationis ſiue æquiuocis vero quæ quia ſumi poſſunt pro diuerſis, non ſi vna eſt vera altera debet eſſe falſa.

Annotationes circa literam.

NOn negat Arist. vocari propoſitionem æquiuocam vnam vnitate vocis & terminũ æquiuocum, & habent plures ſcientias, vnũ vnitate ſubiecti, ſed non habere vnitatem requiſitam contradictioni, quæ eſt ſignificati: ait inſuper, diſtributionẽ in eis ſumi poſſe pro vno ſignificato: loquitur enim demere æquiuocis, & in analogis metaphoricis ex vſu proprio tãtum videtur ſumi, & forte in attributionis, niſi vtrique formaliter inſit: demum vſus potius attendendus eſt, vel vtendum diſtinctione, nam & ſingularia, de quibus Petrus dicitur, æquiuocè ſolemus comprehendere dicentes, omnis Petrus currit, pro omni homine illius nominis.

CAPVT VLT.
De futuris contingentibus.

Textus. IN *his* igitur quæ ſunt & fuerũt, neceſſe eſt affirmationem aut negationem veram, vel falſam eſſe, atq; earũ quidẽ, quæ vniuerſaliter vniuerſaliter ſunt, ſemper neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe: & ſingularium etiam vti diximus: nam earum quæ dicta ſunt non vniuerſaliter vniuerſales, nõ neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe. atque de his aute antea diximus. In ſingularibus autem, atq; futuris non ſimiliter res ſeſe habet. Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera eſt, vel falſa & omne neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. Quare ſi quiſpiam quidem dixerit futurũ eſſe, alius autem illud ſi non fore dixerit, neceſſe eſt, vt patet, horum ipſorum dicere verum omnem affirmatio, vel negatio vera eſt, aut falſa. In

talibus enim nõ simal ambæ fuerint verę. Nam si verè quispiam dicit hoc album, aut non album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album verum vtiq; dicit affirmando, aut negando, & si omnino non est falsum dicit, & si falsum dicit nõ est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem veram, vel falsam esse Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neq; est quicquã ꝙ æquè fieri, ac non fieri possit, nec erit, aut nõ erit quicquam, sed omnia necessario eueniunt, & nihil est, quod æquè fieri, ac nõ fieri possit: nã aut is dicit verum, qui affirmauit, aut is qui negauit. quare non est quicquam omnino talis naturæ. Etenim etiã æquè fieret, vel non fieret, id enim ꝙ æquè fieri, atque non fieri potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit. Præterea si est nunc aliquid album verè quispiã prius asseruisset, si forte illud dixisset. Quare semper esset verum, si diceretur ꝙ vis eorũ, quæ facta sunt esse fore. Quòd si semper esset verum, si diceretur hoc esse, vel fore fieri non potest, vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest, vt non oriatur, id impossibile est, vt non fiat, sed ꝙ impossibile est quod non fiat, id fieri necesse est: vniuersa ergo futura necesse est fieri, quare nihil est omnino, quod æquè fieri, atq; non fieri potest. Nec à fortuna quicquam eueniet: sed omnia necessariò fiunt: nam si fortuna quippiam euenerit, id non necessariò erit. At vero neq; dicere quisquã potest neutrum esse verum, veluti neque fore, neque non fore: primo namque cum affirmatio vera non est, negatio vera non erit: & cum hæc est falsa fit, vt affirmatio non sit vera. Et insuper si verè quispiam dicit albũ quippiam esse, simul & magnũ, necesse esse verum quę, & si verè dicit eras fore: oportet illud eras fore: quod si nec erit eras, neque non erit, non erit id in ratione rerum, ꝙ æquè fieri, atq; nõ fieri potest, veluti naualis pugna, oportet enim neque fieri, neque non fieri pugnam naualem. Ea igitur absurda quæ eueniunt, hæc sunt & istius modi cætera. Si necesse est enunciationum oppositarum, tam in vniuersalibus vniuersaliter, quam in singularibus alteram veram, alteram falsam esse, nihil in quam in iis esse, quæ fiunt, quod æquè fieri, atque nõ fieri possit, sed esse, ac fieri necessario cũcta quare nec consultare opus, nec aggredi res agẽdas, veluti si hoc idem nõ fecerimus, eueniet hoc, si hoc vero nõ fecerimus nõ eueniet hoc. Nihil enim prohibet & annos vsque centies centum vnum hoc fore, alterum non fore dicere, vt necessario ipsorum eueniat alterum, quod quidem tunc diceretur. At vero neq; quicquã refert quippiam dicere contradictionem, vel non dicere. Patet enim ita res ipsas sese habere, & si non alter quicquam affirmauit, alter negauit. Non enim quia affirmatio dicta est, aut negatio, ideo res erit, aut non erit, neque magis, si ad annos vsque centies centum, quanto tempore fore, aut nõ fore dicatur, quare si in omni tempore cõtradictio sic se habebat, vt altera pars ipsius sit vera necesse erat hoc fieri, & vnũquodque eorũ, quę fuere sic semper sese habebat, vt necessariò fiat: nam si verè quispiam dixit hoc fore, fieri nequit, vt non oriatur ipsum, atque eueniat, & sic euenit, atq; est ortũ semper antea verũ erat dicere ipsum fore. Si quidem hæc esse nequeũt, videmus enim principium futurorum in deliberando quippiam, atq; agendo, & omnino id, quo similiter est, atq; non esse potest in his, quæ non semper sunt actu, in quibus vtrumque & esse, inquã, & non esse: contingit: quare & fieri & nõ fieri, & rerum complures ita sese habere, ipsis oculis cernimus. Nam vt hoc exẽplo percipiatur vestimentum

hoc

hoc posibile est sciendi, & non sciri detur, sed tẽpore post conteretur: simi liter, & non sciendi posibile est, nec enim posset tẽpore post contritum fo re, si scindi non posset. Quare & in a lijs ita est rebus, quæcuuq. talem po tentiã subeunt. Manifestũ est igitur nõ omnia necessario velle esse vel fieri, sed quædã talia esse, vt æquè fieri, aq. non fieri posint, de quibus nõ est ma gis affirmatio, quàm negatio vera, vel falsa, quædam esse huiusmodi, vt ipsorũ magis quidem, & plerunq. alterum eueniat: possit tamen & alterũ non euenire. Necesse est igitur id q est quando est esse, & id quod non est quando non est, non esse: nõ tamẽ aut omne, quod est, aut omne, quod non est non esse, necesse est: non enim idẽ est omne, quod est necessario esse cum est, & simpliciter necessariò esse, & de eo quod non est simili modo. Et in cõ tradictione etiam ratio cadẽ est, omne unumq. necesse est esse, aut non esse, & item fore, aut non fore: non tamen necesse est distinctè alterum fore, ve luti necesse est quidẽ pugnam nauali cras fore, aut non fore: non tamen fo re pugnam nauale cras necesse est, neq. rursus non fore: attamẽ fore, aut non fore necesse est. Quare cum ora tiones ita sunt verè, quemadmodum se se habent res ipsæ, patet & contradi ctionẽ ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habẽt, vt æquè fieri, atque non fieri, & esse, atq non esse pos sint, necessario perinde se se habent, ut que res tales se habent, & eandem cũ illis legem subire, quæ quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt: cõtradictionis enim rerum ipsarum alteram quidem par tem necesse est veram esse, vel falsam: non tamen hanc vel hanc, sed vtraq. contigerit, finq, vt altera magis sit ve ra non tamẽ vera, vel falsa distinctè, sicut diximus. Quare patet non om nium affirmationum, & negationum oppositarum, alteram necessario ve ram esse, alteram falsam, nõ enim in hisce quæ sunt, sic res se habet, & in his quæ non sunt quidem esse ve rò, aut non esse possunt: sed vti dixi mus.

Summa textus.

VLt docere quemodo se ha beãt propositiones de futuro in materia contingenti, in ve ritate, vel falsitate, dicitq; pri mo, licet propositiones de præsenti, vel præterito sint determinatè veræ, vel falsæ, nõ tamen propositiones de futuro contingenti, nec sunt necessa ria futura, quod enuntientur, quod probat.

Secundo, dicit propositiones præ sentis, & præteriti in materia contin genti non esse necessarias, absolutè ex connexione extremorum, sed quia sunt determinatæ ad esse.

Quia tamen materia huius capitis grauissima est, necessariaque omnidi sciplinæ, placet magis extense ipsum enodare, inquit ergo Arist. in prima parte huius cap (in qua declarat qua ratione reperitur veritas, vel falsitas in propositionibus de præsenti & præ terito) quod in his quæ sunt & quæ fa cta sunt necesse est affirmationem, & negationem esse veram, vel falsam, in vniuersalibus quidem vniuersaliter, in singularibus vero singulariter, hoc est in propositionibus, siue affirma tiuis, siue negatiuis de præsenti & præ terito, reperitur veritas, vel falsitas determinatè, vt cum dico, Petrus est albus, vel Petrus fuit albus: ita vt in propositionibus de subiecto vniuer sali, quæ sunt contrariæ, vel sub contrariæ, quia hæ non sunt to taliter oppositæ, vt contradictoriæ, non est necesse quod si vna est vera, Alia sũma tex tus lati⁹ explica ta.

altera sit falsa, vel è contra, possunt enim ambæ esse veræ vel falsæ, & hoc est in vniuersalibus vniuersaliter: in particularibus autem reperitur veritas, vel falsitas, particulariter, id est, contradictorie, non tamen in propositionibus de contingenti est determinatè, veritas, vel falsitas, hæc enim. Socrates erit albus, non est vera, vel falsa quod probat, quia aliàs non esset fortuna, neque casus, neque negatio, neque contrarium, neque contingentia esse, neque ad vtrumlibet, nec; tarè, vt in plurimum: si enim res esset determinate vera, etiam si sit de futuro contingenti, non posset non accidere & consequenter neque esset fortuna, neque casus Secũdo, quia si est determinatè vera, non potest non esse vera, ergo est impossibile quod non sit vera, & consequenter necessario est vera, quia impossibile non, æquiualet necessario. Cum hoc tamen docet, q̃ in propositionibus de futuro, est veritas & falsitas, aliàs darentur duæ contradictoriæ simul falsæ, nã hæc propositio. Socrates erit albꝰ, est falsa, quia in oppositione contradictoria, vna q̃ positio necessario est falsa, similiter altera propositio huius contradictoriæ, scilicet: Socrates non erit albus, est non vera, ergo darentur duæ contradictoriæ simul falsæ. Præterea sequeretur, q̃ non esset contingens, ad vtrumlibet, quia tale est, quod potest esse & non esse, ergo in propositionibus, de futuro contingenti est veritas, & falsitas, licet indeterminatè: soluit q; duas obiectiones quæ parum faciũt ad rem. In 2. par. vt declaret qualiter in propositionibus de præterito, & præsenti, sit determinatè veritas, vel falsitas, notat q̃ necessitas est duplex, quædam simpliciter, quædã vero ex suppositione: nã ista est vera propositio, homo est animal: & necessaria simpliciter: propositiones autem de præterito (inquit Arist.) sũt necessariæ, ex suppositione, & etiã propositiones de præsenti, & contingenti: nam licet cõtingens fuerit q̃ Petrus currat, & nõ currat ex suppositione quod currat, hæc est necessaria secundum quid Petrus currit. Propositiones autẽ de futuro contingenti, si sint singulares non habent determinatã veritatẽ, quia istæ propositiones, Petrus currit & nõ currit, sunt contingentes ad vtrumlibet, atq; ita vna non est determinatè vera vel falsa, si sumantur disiunctiuè: at vero sunt veræ vel falsæ, si sumantur disiunctim: hoc est, quod hæc propositio, Socrates currit, non est determinatè vera, nec; hæc, Socrates non currit: vero disiunctim est vera, vel falsa id est, hęc propositio, Petrus currit, vel hæc, Petrus non currit, erunt veræ, vel falsæ.

Arist. variæ probationes

2. Pars.

Annotationes circa literã.

VT ea quæ in hoc capite ab Arist. docentur, & quę tractatu de cõtingentibus, statim apponendo intelligantur, non abs re erit, hic generaliter omnem materiam propositionum explicare, materia ergo propositionum, vt 2. par. Summularũ dixi, est habitudo & ordo, quem dicit prædicatum ad subiectum, & quoniã triplex est illa habitudo prædicati ad subiectũ: triplex etiã est materiæ propositionum, prima materia naturalis siue necessaria: secunda est materia remota, tertia, materia contingẽs, materia necessaria, est habitudo necessaria, quã dicit prædicatũ ad subiectum, id est, quãdo prædicatũ, necessario in est subiecto. efficitur q̃ positio, in materia necessaria: materia remota est, quando prædicatum est repugnans subiecto, vt cum ego dico omnis homo est lapis: materia autẽ cõtingens, est quãdo prædicatũ habet se separabiliter, & cõtingẽter ad subiectũ, & quia

Modus cõtingẽtiæ triplex.

Modus contingẽtiæ triplex.

& quia triplex est modus contingentiæ, contingens rarò, contingens, vt in plurimum, contingens an vtrumliber. etiam propositiones contingentes, aliquo istorum modorum contingentes sunt de hac materia contingenti: contingẽs autẽ raro est & raro cõtingit, ita quod vt in plurimum & fere semper non accidat, vt quod homo nascatur cum sex digitis in qualibet manu, hoc enim raro cõtingit, & suũ oppositum, scilicet, quod homo non nascatur cũ sex digitis in quauis manu, fere semper accidit, & raro deficit: contingens autem, vt in plurimũ, est illud quod fere semper accidit, & raro deficit, vt flante vẽro Austro pluuiam subsequi. Contingens autem ad vtrumliber est illud, quod tam est determinatum ad esse quàm ad nõ esse, vt quod ego legam, est cõtingens hoc modo, quia indifferens est, vt sit & nõ sit. Propositiones ergo istorum modorum contingentis, sunt de hac materia, & non solum affirmatiuæ, sed etiã negatiuæ, vt hæc propositio, flãte Austro pluuia sequetur, & hæc quod flãte Austro pluuia non sequetur, cuius rei hęc est ratio, quia in negatiuis propositionibus, reperitur ratio materiæ contingentis, scilicet, quod prędicatum se habeat separabiliter ad subiectum ita proprium istius materiæ, propter actionem dictam, quod nulli aliæ materiæ conueniat: nam in materia naturali solum ponũtur propositiones affirmatiuæ, in quibus necessario prædicatum conuenit subiecto, vt homo est animal, homo est rationalis: at vero negatiuæ, oppositę illis affirmatiuis de materia necessaria sunt de materia remota, quod prędicatum est repugnans subiecto, & remouetur ab illo, cui necessario conueniebat, vt si dicemus homo non est animal, similiter negatiuæ de materia remota, vt est homo non est lapis, non sunt de materia remota, quia prędicatum necessario remouetur à subiecto, & ideo sunt de materia necessaria. Est secundo notãdum, quod omnes propositiones, tam de materia remota quàm de materia necessaria, & remota possunt variari secundũ quãtitatem: quadrupliciter possunt enim variari secundum signum vniuersale particulare, & etiam sine signo similiter possunt variari secundum qualitatem, hoc est secundum affirmationẽ, & negationem, ex quibus variationibus secundum qualitatem & quantitatem, oriũtur tria genera oppositionis, scilicet, contradictoriæ, contrariæ, & subcõtrariæ: contradictoriæ, vt quando vna propositio est vniuersalis, altera particularis: vt omnis homo currit, aliquis homo non currit: & etiam quando propositiones sunt singulares, vt Petrus currit, Petrus nõ currit. Contrariæ, vt quando vtraque propositio est vniuersalis, vna negatiua, altera affirmatiua, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal. Subcontrariæ, quando vtraque propositio est particularis, vt aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus.

Illatio.

Hinc colligitur, q̃ in propositionibus de præsenti & præterito, in quacunque materia est determinata veritas vel falsitas, quod quidem colligitur ex verbis Arist. d. centiv. in principio huj' capitis, quod in his quæ sunt & quæ facta sunt, necesse est affirmationem, & negationem esse veram vel falsam determinatè, idest, in propositionibus de præsenti & præterito est determinata veritas, sed in propositionibus contradictorijs, de quauis materia, vna propositio est vera, altera necessario falsa, quod colligitur ex illis verbis Aristotel. dicentis: Quod in vniuersalibus vniuersaliter vna est vera & altera est falsa, vt omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Vide certum debet esse quod Arist.

illis verbis nolluit significare, (vt aliqui dicunt) propositiones contrarias, quod probatur,nam Arist. dixit quod si vna propositio earum quæ sunt vniuersales vniuersaliter est falsa, alia debet esse vera,sed in oppositione cõtraria non sequitur necessario quod si vna est falsa,altera debet esse vera quia possunt esse simul falsæ propositiones contrariæ, vt ois homo est albꝰ nullus homo est albus ergo. Tum secundõ quia Arist. dixit quod quæmadmodũ in propositionibus,quæ sunt vniuersales vniuersaliter,si vna est falsa, altera debet esse vera, sic in propositionibus singularibus,ergo nõ loquitur ibi de propositionibus oppositis contraria oppositione: tandem tertio quia iã Arist.relinquerat oppositionẽ contradictoriam(quæ nobilior est omnibus oppositionibus,)si illis verbis non posset,quia non est alius locus vbi de illa meminerit.

Dubitatio. Sed si dicat aliquis,idem sequi incõuenens contra hoc, quia si illis verbis loqueretur Arist.de oppositione cõtradictoria,ergo iam nõ meminisset de oppositis contrariè,quæ etiam est maxima oppositio, quia videtur non esse alium locum vbi illam posset Arist. nam illis verbis vniuersalibus, quidem non vniuersaliter, nõ eodem modo possit non solum oppositiones subcontrarias,in quibus propositiones habent subiectum vniuersalẽ, non vniuersaliter,idest cum signo particulari,sed etiam possit oppositionem contrariam,& non excedit vniuersales,non vniuersaliter,vt significaret oppositionem subcontrariam, in qua subiectum est,non vniuersaliter, idest cum signo particulari, sed vt significaret quod oppositio contraria,& subcontraria non est omnimodo, & totalis oppositio,sicut oppositio contradictoria. Propter quod dixit Arist. de oppositione cõtradictoria, quod est vniuersalis vniuersaliter, idest totalis & omnimoda oppositio,neque aliquid gloria aliquorũ valet,qui dicunt quod cum dixit Arist.vel vniuersalis vniuersaliter,&c. Non dixit si vna est falsa altera debet esse vera, sed dixit si vna est vera altera potest esse falsa, & debet esse falsa, & ideo tantum loquitur de oppositione contraria,in qua hoc reperitur,quod si vna est vera altera debet esse falsa. Arist.loquitur ibi absolutè quod si vna est vera altera falsa sit & ẽcontra.

Iam habemus quod propositiones de contingenti sunt determinatè verę vel falsæ, si accipiantur ita quod sint de præterito,quod etiam certum est, in propositionibus necessarijs,& de materia remota,similiter certum debet esse,quod propositiones de futuro sunt determinatè veræ,in materia naturali,& in remota falsæ,iã in his materijs philosophandum est, idem in futuris,quod inpræsenti,hic enim est determinatè vera Socrates erit animal, & hæc determinate falsa, homo erit planta,cuius ratio est,quia propositiones in hijs materijs abstrahunt ab omni tempore. Sed iam hęc altius repetamus.

Disponitur quæstio.

QVAESTIO vnica.

Seu tractatus de Futuris contingẽtibus, quem etiam tempori damus.

Necessarium tripiex.

DIcite nobis futura (Propheta dixit)& dicemus quia dijcitis vos, explicate nobis rationem, & mensuram contingẽtium futurorum, poterit quis etiam merito dicere in dialectica, & dicemus quod de Logica ad Theologiam

per

per saltum transistis & vos. Profectò fere ita est: sed quidem ita moris est, tantum faciam, vt difficilia cum facilitate percurram: ita tamen vt nil quod prodesse possit, subterfugiam. De alijs autem quia [vt docet Philosophus] ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa: ita ab eo quod res est, vel non est, præsens vel futura, contingens vel necessaria: propositio dicitur vera vel falsa, contingens vel necessaria. vnde vt de istis dicamus. Primo de illis dicendum erit, de vtrisque autem simul octo sunt examinanda. Primo, si aliqua entia sint necessaria. Secundo, si omnia fiant necessariò. Tertio, de radice necessitatis, & contingentiæ. Quarto, quæ sit in effectibus necessitas vel contingentia. Quinto, quomodo contingentia sint præsentia Deo. Sexto, si detur potentia ad præsens, præteritum, & futurum. Septimo, quomodo propositiones de futuro, incipiant & desinant esse veræ, vel falsæ. Octauo & vltimo, si dictæ propositiones sint determinatè veræ vel falsæ.

Disponitur quæstio.

ARTICVL. I.

Vtrum aliqua entia sint necessaria?

ALiter hic necessarium sumitur, quam in quæstionibus Præmialibus: ibi enim in ordine ad finem, hic vero secundum se, & ab intrinseco consideratur. Quantum enim ad præsens institutum, triplex necessarium reperio.

Necessarium triplex.

Primum omnino necessarium, quod scilicet, nec ex principio intrinseco, nec extrinseco potest deficere, vt Deus ipse.

Secundum est necessarium simpliciter, quod iaquam ex principio extrinseco non potest deficere: bene tamen ex principio extrinseco, vt Angelus qui quidem ex se non habet principium deficiendi, quia est incorruptibilis, habet tamen principium extrinse cum, scilicet Deum, qui potest illum annihilare.

Tertium est necessarium secundum quid, quod non habet principium extrinsecum deficiendi: bene tamen intrinsecū, vt cursus præsens Pauli, habet ab intrinseco principium deficiēdi, quia Paulus potuit non currere: non tamen ab extrinseco, quia ex Arist. quæ sunt quando sunt, necessariò sunt, quæ necessitas bene appellatur ex suppositione, seu conditionata. Quia tamen contrariorū eadem est ratio modo dicto. Contingens etiam triplex est: Primum omnino contingens, quòd nec ex principio intrinseco, nec extrinseco est necessarium, sed ex illis potest deficere, quod dicitur futurum contingens, aliud est contingens simpliciter, q̄ scilicet ex principio extrinseco, non possit deficere: bene tamen ex principio intrinseco, & hoc contingens opponitur necessario simpliciter, vt contingēs omnimodo, vt cursus Petri, opponitur necessario omnimodo. Tertium est contingens secundum quid: quod licet ex principio extrinseco, vt Angelus, & hoc cōtingens opponitur necessariò secundum quid, vt intuenti patet. Hę autem necessaria & contingentia ita se habent, quod contingens omnimodo non potest vlla ratione esse necessariū, nec è contra necessarium tamē simpliciter. est contingens secundum quid. & è contra contingens simpliciter est necessariū secundū quid: & de omnibus necessarijs hic loquor.

Prima conclusio. Nullum ens est intrinsecè necessarium, nisi solus Deus. 1. Cōcl.

Probatur, quia extra Deum, nil est q̄ habeat esse à se, sed omnia debent recipere ex efficiente etiam primæ causæ, ergo, antecedens, Probat Diuus

Tho in 2.dist 3.quia solus Deꝰ habet esse de essentia sua, ergo omnia alia habent esse effectiue à Deo, pater cõsequentia, quia tantum sunt duo modi habendi esse, scilicet per essentiam vel per causalitatem alterius: antecedens patet, quia si essent duo entia in mundo, quorum neutrum haberet esse ab alio esse vtrumq; de quidditate sua, & vtrumq; esset omnino independens ab alio, & sic nullus eorum esset Deus, quia nullum esset summe perfectum, nec haberet plenum dominiũ omnium rerum, quod tamen Deo debetur. Item vtrumq; esset æqualiter perfectum, quod etiam repugnat: sequela patet, quia non est vnde & cur, vnus Deus, magis quam alius, limitationem reciperet in suo esse, quia vterque habet esse, & ex se habet naturã omnino illimitatam: quia non habet participationem alterius, ergo tantũ est vnus Deus, solus intrinsecè necessarius. Alias rationes affert D. Tho. 1. p.q.7.ar.1 & 2. & idem Ia. 2æ. 109. & q 44.ar.1.& 2 hæc conclusio est de fide, Ioã.1. omnia per ipsum facta sunt. Pro hac conclusione multi afferunt Arist. sed quid de hoc senserit in Metaph. patebit.

2. Cõcl. Secunda conclusio, nullum est ens necessarium, ex necessaria causalitate alterius. Pro quo nota quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, effectus facti ab eo, saltem immediatè necessariò, haberent esse non quidem ex se, sed ex necessaria efficientia suæ causæ. Probatur iam conclusio. Quia omnia habent esse à Deo, vt dictum est in prima conclusione, sed ea quæ à dextra Deus operatur, liberè facit, ergo nullum est ens necessariũ ex necessaria causalitate. Minor probatur voluntas, necessariò vult tantum vltimum finem, & ea quæ necessariã habent connexionem cum vltimo fine, sed voluntatis diuinæ, primarium obiectũ & finis, est propria ipsius bonitas & essentia, quę sine creaturis sufficiens & perfecta est, nec ad illam augendã quidquam conducant creaturæ, ergo. &c Cùm enim essentia diuina eminenter contineat omnem essentiam boni, voluntas etiam satiatur in volitione suæ bonitatis. Item Deus est infinitæ virtutis, ergo non agit ex necessitate naturæ: patet consequentia, quia cum agens ex necessitate naturæ agat quantũ potest agere, Deus infinitè ageret, & infinita produceret, quod tamẽ implicat, imo nulla res finita posset à Deo produci, nam quacunq; data potest maior effici saltem, in aliquo genere. Tandem quia libertas est maxima perfectio agentis, ergo cum Deus sit perfectissimus in agendo, liberè agit & non necessariò.

Tertia conclusio. Entia incorruptibilia possunt dici entia necessaria: ita D. Tho. 1ª p.q.2.&.2.d 30. & probatur, supponendo necessarium & cõtingens esse modos rerum, & etiam propositionum, quod aliter dici solet illos modos posse sumi logicè & physicè: logicè determinant connexionẽ prædicati cum subiecto, modificando qualis illa sit. Physicè vero significant proprietates intrinsecas rerum, sicut etiam posse esse: physicè significat intrinsecam potentiam, per quam entia generabilia sunt potibilia, vel per potentiam materiæ præexistẽtis: logicè vero significat non repugnantiam terminorum, ita necessarium & cõtingens. Physicè significant intrinsecam potentiã rei, vel ad semper esse vel ad esse & non esse, vnde necessitas rei Physica, propriè est quædam intrinseca, & substantialis immutabilitas rei secundum esse existentiæ: Contingentia vero est intrinseca potẽtia ad faciendam mutationem in substantia sua, vnde necessarium in mutatione, in existentia, & corruptione, idem sunt & significant, id quod quan-

3. Cõcl.

quantum est de se, non potest aliter se habere. Quod verò illæ termini Logicè significent per se constat ex eis, patet ergo sensus & probatio conclusioni, non enim dicimus hæc entia esse necessaria Logicè, & ita non est concedendum hæc, necesse est Angelum esse ens necessarium, Physicè naturaliter, nam quantum est de se, non habet intrinsecam potentiã ad non esse, non esse, niũ in quantum habet potentiam ad aliud esse incompossibile suo esse, quia cum nõ esse, nunquam sit intentum à natura, non potest esse potentia per se ordinata ad illud.

Sed contra, aliquando erit verum dicere Angelus est, ergo Angelus non est ens necessarium.

Respondeo negando consequentiã, nõ enim volumus quod semper à parte rei, habeat necessario existentiam, sed quod de se postulat modũ existendi necessario, si debet existere, & post quam est ens, est ens necessarium, quantum est ex parte suæ potentiæ intrinsecè, nec valet argumentum, Deus potest facere vt angelus non sit ergo angelus habet intrinsecam potẽtiam ad non esse, Deus enim nõ potest facere, vt angelus non sit per actionem positiuam quam circa angelum habet, sed tantum per suspensionem fordinis conseruantis, & ideo non requiritur, ex parte angeli, intrinsecè potentia realis, sed tantũ q̃ habeat esse ab alio

Cõcl.

ARTICVLVS. II.

Vtrũ omnia entia fiãt necessario?

Partem affirmatiuam videntur tenuisse Stoyci qui ponebãt fatũ in rebus, à quo dicebãt omnia necessario euenire, de quo fato differuit latè Cicer. lib. de diuinatione, & D. Augustin. 5. lib. de Ciuitate Dei, Miradulanus, lib. 4. contra Astrologos, & nos etiã fusè, lib. 2. Physicorum. q. 3. disputamus. Fatum autem dicebam, esse positionem syderum deriuatã in hæc inferiora, non quomodocumque, syderum positio, sed varia quidem, secũdum quod per varios motus cuiusque sydetis variè etiam, vel distat ab altero, vel alteri à proximatur, à qua quidem varietate, effectus varios colligunt, in his inferioribus quibus dicãt præesse, & simul etiam huiusmodi effectus necessario euenire falsò credebant, secũdum quod necessarij etiã syderum motus sunt Vel ferie & ordinem causarum necessario conexarum, quæ inuitabili necessitate effectus euentiunt. Vide Gelium 6. noct. Athicarum : & Senecam lib. 2. quæstionũ naturalium, quæst. 36. sed quia hæc doctrina de facto nullam habet probabilitatem moralem ad causas liberas, nisi sano modo intelligatur, vt explicatur lib. 2. 1. Phys. q. 10. de effectibus aliarum causarum naturaliũ. Probatur causa est necessaria, ergo effectus procedit ab illa necessariò patet consequẽtia, quia modus agendi iuxta naturam causæ, sed causa est necessaria, ergo modus agendi est necessarius, ergo effectus necessario procedit.

Confirmatur, si Deus ageret ex necessitate naturæ omnia euenirent necessario, sed modo ita se habet : ac si ageret ex necessitate naturæ, quantam ad concursum quẽm præbet naturalibus causis, quibus se temperat ergo nunc necessario euenirent.

Secundo, Tales res fiunt à causa sufficiente, sed ponta causa sufficienti, & naturali, necessariò sequitur effectus, ergo quidquid fit à causa naturali, necessario fit, maior patet : minor probatur, nam si ponta causa non sequitur effectus, ergo manet illa causa in potentia tantum ad agendum, ergo eget alia causa reducente illã de potentia in actum, ergo illa alia

Sententia Stoyc.

causa erat imperfecta, si enim esset perfecta & sufficienter constituta in actu, necessario haberet effectũ. Tertio effectus non est contingens quãdo est, quia iam tunc necessario est, nec quando non est, quia esse contingẽter supponit esse, & quod non est quando non est impossibile est esse ergo. Quarto hæc est cõditionalis & necessaria, si Deus scivit hoc, erit, sed Deus omnia scivit ergo omnia euenient necessario, prima conditio naturalis est euidens, nam scientia Dei est infallibilis, & certissima, minorpater, nam illa est propositio de præterito, omnis vero propositio de præterito vera est & necessaria, & præterea, quia sciẽtia Dei, est, omnino immutabilis consequẽtia vero tenet, quia in bona consequẽtia si antecedens est necessarium etiam cõsequens.

3. Cõcl. Prima conclusio, omnia quæ fiunt à causa libera vt sic non fiunt necessario, sed contingenter. Pro cuius explicatione nota effectum esse contingentem primo, quia est præter intentum agentis, vt contingit fodientem terrã inuenire thesaurum, & ita effectus est per accidens. secundò quia potest esse, & non esse, & hoc potest reperiri in causis naturalibus, & necessarijs quando impediuntur in suis actionibus, tunc enim actio & effectus manet cõtingẽs, quia potest esse, cum causa possit illum efficere, & potest non esse cũ possit impediri, & secũdus modus contingentię potest includere priorem nam ille effectus, qui contingenter fit, propter impedimentum causæ, fit præter intentionem agentis etiam, quia ille concursus causarum est præter intentionem: alio modo hæc contingentia reperitur in causis liberis, quarum effectus sunt contingentes, quia possunt esse, & possunt non esse, sed hæc contingentia prouenit ex perfectione causæ quę habet dominum super actionem suam. Ex hijs patet conclusio, nam ea quæ fiunt à causa libera vt libera est possunt esse & non esse, in hoc enim consistit libertas, ergo non necessario, sed contingenter fiunt, & hinc etiam est quod multi alij effectus, qui non directe fiunt à causa libera, sed aliquomodo pendent ab actione libera illius, sunt etiam contingentes, vt si homo applicet materiam aliquam ignis, facta applicatione necessario sequitur effectus, absolute tamen ille effectus fiet contingens, quia à causa libera aliquomodo pendens, & idem est de similibus alijs qui sequuntur ex actione hominis saltem vt à causa per accidens, sine qua tamen non fieret effectus, & ex hac libertate prouenient multi effectus contingentes non tantum secundo modo, sed etiam primo, præter intentionem operantis, & propter impedimentum alterius, cum enim homo non omnia præueniat ideo in actionibus suis liberis multa illi occurrunt, præter intentionem suã & quia omnipotens non est, facile impeditur, & frustratur eius actio ex ijs etiam patet omnia quæ efficit Deus aliquomodo fieri contingenter, & nõ operatur immediate per seipsum, vt cum creat, & tales effectus libere producit, vt diximus in prima quæstione atque adeo aliquomodo contingenter scilicet, quia possent tales effectus esse, & non esse dicitur, tamen causa necessaria, quia infalibiliter, & sine defectu ponit effectum suum in esse quia nec pendet ab alio, nec aliquod ei resistere põt in ijs, tamẽ quia Deus operatur concurrendo cum creaturis non est causa ita necessaria simpliciter, vt semper eueniat, vsque ad realem consecutionem effectus, quia tẽperatie in modo operandi cum creatura cum qua concurrit, & fit vt eius conuersus modificetur in illa: vnde cum causa libera ita concurrit, vt tamen eius libertatem seruet, & cum causa

Replicat.

causa impedibili, se habet vt relinquat eam quod impediri possit, sed tamen licet Dei concursus non semper sit efficax adhunc sensum, vt semper procedat, vsque ad vltimam consecutionem effectus, est tamen semper efficax, adhunc sensum, quod nunquã frustretur eius intendio semper. n. in omni actione tantũ cõsequitur quãtũ intendit, & tantũ intendit quantum consequitur, si enim Deus concurrens cum homine ad generationem hominis non generetur homo, sed monstruum non est quia non potest, sed quia ita vult cum homine concurrere, vt si impedimentum adsit cesset actio, & isto modo concursus Dei, est semper necessarius, & efficax iuxta illud omnia quæcunque voluit fecit, & Roman. 9. voluntati eius, quis resistit, vnde si effectus, qui erat producendus à Deo media aliqua causa secunda impeditur, ab alio illudmet impedimentum est, ab ipso Deo qui concurrit cum alia causa secunda impediente, vnde non ab alio impeditur, sed quodammodo à seipso, qui ita res præstituit per suam voluntatem, & scientiam non est ergo in Deo contingentia priori modo quia nunquam frustratur in sua actione, & est contingentia vltimo modo quia in omni actione licet concurrat cum causa secunda necessario libere concurrit, & posset non concurrere. Sed dices si effectus sunt contingentes, ergo Deus est causa contingens.

Replicat.

Respondet Caietan. 1. parte. 14. q. 3. quod licet Deus, non sit causa contingens habet tamen eminenter modum illius: sed respondeo effectum dici contingentem, vel quia libere factã est, & ita Deus est causa contingens, vel quia factus præter intentionem impedibiliter, & sic effectus, vt sunt adeo non sunt contingentes, quia illa denominatio sumitur in ordine ad causam sic operantem Deus vero non isto modo operatur.

Secunda conclusio non omnia quæ fiunt contingenter, fiunt omnino necessario, sed aliqua fiunt contingenter. patet ex communi hominum consensione, qui florescere prata in vere non dicunt contingenter euenire, tempore tamen canicularis frigescere contingens esse habent. Item quia ad perfectionem vniuersi pertinet, omnis varietas causarum, & effectuum scilicet, quod sint causæ necessariæ, & contingentes & effectus per se casuales, & fortuiti: præterea id patet nam causam esse contingentem, nihil aliud est, quam ita producere effectum, vt possit non producere, & huiusmodi causæ sunt innumeræ in vniuerso, quia vna aliquando impeditur ab alia, vnde ficut esse vides in rebus quosdam effectus omnino necessarios, & ineuitabiles, vt quod sol oriatur quotidie, ita certum est alios effectus non cum tanta necessitate: sed vt in plurimum tamen euenire, vt quod homo nascatur cum quinque digitis, & illi effectus dicuntur necessarij Philosophice, vero contingentes, vt plurimum, & horum oppositi, contingenter raro, & ita inuenitur in illis primus modus contingentiæ positus in prima conclusione, quod docet Aristoteles, 6. metaphysicæ, & etiam. 11. Methaphysi. scilicet, quod sit præter intentionem agentis, vt tradit ipse Aristoteles ibi, & secundò Pat. & tales effectus per accidens ad nullam causam per se reduci possunt, huius ratio specialis est, quia sæpe effectus non prouenit, ex intentione efficacis causæ determinatæ: sed ex concursu plurium ibi vero cõcursus est simpliciter per accidens: tũ quia ex modo alicuius causam quo ens, sunt vero multa entia

2. Conclusio.

entia per accidens quæ propriè non sunt entia, ergo illa non habent causam per se, sed per accidẽs. 4 sed dices omne per accidens reducitur ad per se.

4 Replic.

Respõdeo, si intelligatur quod omnis effectus per accidens reducitur ad causam per se illius effectus, nego illam maximam, in quo decepti sunt Stoici, si verò sit sensus quod omnis effectus per accidẽs reducitur ad causam per se, saltem alterius rei quam causa per se intendebat, & ex qua per accidens fuit altera secuta, sic intelligitur illa maxima, & habet verum.

3. cõclu. Tertia conclusio. Huiusmodi effectus contingentes, non tantum reperiuntur in rebus sublunaribus, sed etiam in multis actionibus ipsorũ cælorum. Ita Arist. 6. Metaph. in fine, & 2. Physi. & 10 Perhierm. in fine, & ex professo lib. de somno & vigilia. Idẽ tenent Alex. Auerr. & D. Thom. 3 d. 36. quòd probat primo, quoniam superiora corpora requirunt, vt materiam circa quam agant aliquod subiectũ variabile, vt sunt hæc corpora inferiora, ergo actio cœlestis corporis, quãuis ex parte agentis sit efficax & necessaria, tamen ex parte materiæ impediri potest, quia cœlum non est infinitæ virtutis, vt omnino possit superare indispositionem materiæ: & quia esse, quod recipitur, recipitur ad modum recipientis. Secundo, quia sæpè concurrunt secundæ causæ, quæ se mutuò impediunt, sæpè etiam actio cœli non est productiua effectus, sed vt coadiuuant causam secundam, iuxta illud sol & homo generant hominem, vbi vero duæ causæ concurrunt, si vna sit contingens & defectibilis, effectus erit contingens & defectibilis, vt videre est in præmissis syllogismorũ, quia malum ex quocunque defectu, verum est tamẽ, quod istae cõcursus cœli cum inferioribus non est eo modo intelligendus, quo concursus causæ primæ, de qua dixi sed tantum sicut se habet cœlum respectu partialiter coadiuuans. Idcirco licet forte causa secunda impediatur, potest cœlum non impediri quantum ad id quod is sum efficit: sed dices cum omnis actio cœlorum sit circa hæc inferiora quæ mutabilia sunt: cur quædam actiones cœli inuitabiliter habẽtes vanos effectus, vt motus fluxus & reflexus maris illuminatio solis, &c.

Replic.

Respondeo, quia in quibusdam actionibus materia inferiorum necessario subijcitur actioni cœli, quia actio illa fit sine contrario ex motu locali cœli, qui semper inuariabiliter eodem modo fit, & huiusmodi est illuminatio. Aliæ uero sunt actiones cœlorum, quæ fiunt cum resistentia passi, vel illius dispositionem requirunt, vel quæ habere possunt contrariam virtutem impedientem: & in ijs potest esse contingentia, & varietas: sed contra quia in corporibus cœlestibus nihil est per accidẽs, vt dicetur 2. Physi. c. 4. quia omnia illa corpora sunt inter se ordinata, & omnia inferiora subordinantur per se illis.

3. Concl.

Respondeo, in corporibus cœlestibus esse quasdam veluti proprietates eorũ & virtutes, & in ijs nihil est per accidens, quia omnia sunt optimo ordine constituta ex directa intentione sui agentis, sunt tamen præter hæc actiones & influentiæ in hæc inferiora, & in his possunt esse multa per accidens propter occursus astrorum & dispositiones materiæ, & similiter in corpore hominis, in quo quantum ad dispositionem potentiarum & virtutum nihil est per accidens, secus verò in actualibus operationibus, &c. Sed contra omnes occursus astrorum proueniunt ex motu cœli, qui omnino naturalis est, & regularissimus. ergo eueniunt per se.

Respondeo tantum cõcludit illos effectus euenire necessario, non tamen

men per ſe quia non ſunt per ſe intenti ab aliquo agente, quia nec à motione huius cœli neque alterius, neque ab aliquo ſuperiori vtrique, ſed omnes actiones cœli reducentur ad vnam primam motum primi mobilis, atque adeo ad vnum primo & per ſe mouens ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens, quia motus primi cœli non eſt cauſa per ſe omnium motuum proprio-rum aliorum cœlorum, nec actuum illorum, ſed tantum eſt cauſa motus diurnalis; vero occurſus & variatio effectuum non prouenit tantum ex motu diurno, ſed ex proprijs motibus.

3.Concl. Tertia concluſio. Multi ſunt effectus qui reſpectu vnius cauſæ videtur nobis contingenter, & per accidens, qui tamen reſpectu alterius ſuperioris cauſæ, ſunt ſimpliciter neceſſarij & per ſe. Voco autē ſuperiorem cauſam, nō tantū eā quæ eſt vniuerſalior in cauſādo, vel perfectior in eſſendo, ſed etiam quæ tunc eſt virtuōr ad illum effectum producendum: probatur exemplo poſito: Nam quod Sole exiſtente in ſe frigeſcat: omnes reputant effectum contingentem, & talis effectus comparatus ad aliud ſignum quod tunc regnat, & protunc eſt virtuōr ad temperandum calorem, quàm Sol ad calefaciendum interſe eſt effectus per ſe, & abſolute neceſſarius & ſecundum conſuetam, & inuariabilem motum cœlium actum erat neceſſarib futuram: in tali tempore in illo puncto cœli, & ibi neceſſario debebat habere talem effectum: ſimile ſæpe eſt de cauſa inferiori reſpectu ſuperioris: nam quod medicina applicata faciat certum effectum per ſe eſt, & non contingens, ea naturaliter neceſſariam: imò ſi contingat oppoſitum, contingit, & tamen euenire poteſt quòd medicina illa applicata nō habeat effectum per ſuperiorem inſtantiam, quæ tunc occurrit, & cōtrariam virtutem habuit, reſpectu cuius ille effectus eſt per ſe neceſſarius. Contat ergo quod effectus, qui reſpectu vnius eſt contingēs reſpectu alterius eſt neceſſarius. Et ratio eſt, quia multitudo cauſarum in vniuerſo exiſtentium habentium cōtrariam virtutem id potiùs tenē quia aliquod agens vniuerſalius plura ſub cauſalitate ſua comprehendit quam particulare, vnde q reſpectu vnius eſt per accidens, reſpectu illius poteſt eſſe per ſe. Sed quæres an talis effectus ſit dicendus ſimpliciter contingens, vel neceſſarius? Sonzi 8.Metap. q.15. Label.q.11. cenſent eſſe ſimpliciter contingentem. Caieta. & Ferrar. tenent eſſe ſimpliciter neceſſariū, quæſtio videtur de nomine. Tamen hoc ſecundum probabilius eſt, quia cum iſtæ res non dicantur contingentes, vel neceſſariæ, niſi in ordine ad cauſam cuius ſunt effectus, res quæ habet vnam cauſam per ſe & aliam per accidens abſolutè & ſimpliciter habet reſpicere cauſam per ſe & ſimpliciter loquendo, illius eſt effectus, & in ordine ad illam tamit abſolutè denominationem ſuam. Dubita.

Quarta concluſio. Effectus contingens & per accidens, reſpectu vnius cauſæ, ſi comparetur ad omnem ordinem cauſarum naturalium concurrentium ad eius productionem, dum modo inter eas non interueniant aliqua cauſa libera, fit abſolutè neceſſario & per ſe probatur: nam ſeclusis cauſis liberis, omnis alia cauſalitas eſt neceſſaria, ergo omnis effectus qui ex cauſis etiam neceſſarijs prouenit, neceſſariò euenit nam ſi cauſa naturaliter agit, neceſſariò agit, & ſi non agit, eſt, quia impeditur siue à cauſa agente naturali, ſiue à materia: & quod iſtæ duæ cauſæ concurrant neceſſariam etiam eſt ſecundum ordinem naturæ, licet præter earum intentio- 4.Concl.

tentio-

6 Replic. tentionem id fit dicet. 6. cum D. Tho. 1.p q.15. talé effectum adhuc esse cõtingentem respectu omnis esse causarum, quia licet omnes illæ necessario agant, tamen concursus earum sepe non est necessarius, sed mere contingens, & per accidens: sed contra, quia licet concursus duarum causarũ quarum vna aliam impedit, forte sit per accidens ideſt non perse intentus, tamen ille concursus est necessarius, atque adeo effectus necessario eueniet, antecedens patet, id enim quod coniungatur necessario effectui perse, alicuius causæ necessario, etiam sequitur: sed iste concursus necessario coniungitur effectibus perse illarum secundarum causarum ergo necessario fit, minor patet nã si res aliqua hic, & nunc necessario mouetur sursum, & res alia etiam, licet & nunc, necessario descendit, quamuis nulla illarum perse intendat alteri occurrere. tamé ex ijs quæ illæ res sygillatim hic & nunc, intendunt necessario sequitur quod sibi occurrant, & ideo occursus est per accidens, tamen necessario sequitur, sic est in proposito, vt in exemplo D. Thom. patet, sicut enim ignis genitus, in aere siue radius, habet causam perse suæ generationis, scilicet influentiam cœlestem, ita etiam radius cadens in terram habet aliquam causam naturalem à qua necessario mouetur, à tali puncto ad talem punctũ, per talem viam, nam ad hæc omnia est determinatus hic numero effectus, vt hic & nunc fiat, similiter est de materia combustibili existente in terra, illa enim genita fuit ab aliqua cœlesti influentia, & in hoc loco necessario propter materiæ dispositionem, ergo, ex his duabus causalitatibus perse necessario sequitur occursus ignis & materiæ combustibilis, licet forte sit per accidens. Tandem nam secundum D. Thomas. 1. parte quæstione. 22 articul. 2. & quæstione. 23. articul. 8. iste concursus causarum habet se ad similitudinem duorum seruorum, qui mittuntur à Domino vt sibi occurrant, ipsis ignorantibus, qui occursus est, per accidens seruis: sed per se Domino, quamuis non tantum concludat, quod istæ causæ naturales, sibi occurrunt, præter intentionem non vero præter scientiam Dei, est tamen differentia nam in priori casu Dominus est causa, positiue influens in occursu illorum seruorum, & quærens, & ponens media, vt ille occursus sequatur: at Deus non semper intendit positiue concursum causarum naturalium, sed tantum illum esse venturum, & relinquit illum, & ideo physicè, & proprie non dicitur Deus causa perse illius occursus, quia non primo & perse, intendit illũ, sed solum videns, permittit, & isto modo vniuersalis causalitas Dei, non tollit à naturalibus causis contingentiam.

Primæ causæ nil est cõtingens.

Ex his sequitur quod si Angelus obseruaret, omnes circunstantias, omnium causarum naturalium concurrentium ad aliquem effectum, & certo sciret nullam causam liberam ibi interuenturam, certo sciret omnes effectus qui ex illis causis naturalibus, & concursibus earum essent euenturi tam perse quam per accidẽs nam si cognosceret Angelus omnes concursus signorum omnium qui erant possibiles in cœlo, cognosceret etiam dispositionem materiæ, & effectus, qui sequi possunt in materia sic disposita ab agentibus talibus naturalibus sic, illi applicatis, & licet forte id non certo sciat Angelus, quia non considerat omnes circunstantias necessarias, nec habere potest simul, omnium cognitionem, & dum quædam considerat alijs non attendit tamen de Deo non dubito quin possit hos effectus, per omnes causas ad illos concurrentes cognoscere, non enim potest negari

Replicat. 3.

ri quin Deus ab æterno viderit omnes concursus signorum cœlestium futuros,& hoc exui ordinis motuum cœlestium secutura præsentia æternitatis vidit præterea Deus in qua dispositione fuerint elementa creata, & consequenter vidit qui effectus poterat sequi ex tali materia, & talibus agentibus naturalibus, & ita potuit consequenter cognoscere omnes effectus, qui erant futuri ex dispositione materiæ,& applicatione talium agentium ad illam,& hac ratione primæ causæ nihil est contingens,quia illa disponit totam seriem causarum, & cum omnibus concurrit, & nihil subterfugit cognitionem, & causalitatem illius.hæc cõclusio colligitur ex Arist. secundo de somno, &c. Ad finem vbi ait quod eorum, quæ in corporibus sunt signorum etiam cœlestium, vel aquarum, vel ventorum multa enim eueniunt: nam si aliquis alius vehemẽtior accidat motus quod futurum est signum fit,ex quo colligitur quod inspiciendo vnum signum effectus erat futurus inspiciendo vero aliud minime,& ita inspiciendo omnes causas naturales, tunc concurrentes necesse erat non euenire, idem colligitur, ex D.Thom.de veritate quæst.1.artic.1.

Primæ causæ nil est cõtingens.

Replicat.3.

Sed contra primo ergo illi effectus non sunt simpliciter contingentes cũ necessario eueniant. Secundo ergo de effectibus contingentibus potest esse scientia contra Arist. 6. metaph.in fine, Tertio ergo superflua est hominũ negotiatio, & consultatio. Ad primum negatur consciemia, quia illi effectus denominantur tales, secundũ ordinem ad proprias. & particulares causas suas. & cum simpliciter nullã habeant causam per se: sed omnes sint per accidens non habent aliquam causam respectu cuius dicantur necessarij,& ideo sunt simpliciter contingentes,sunt vero aliquomodo necessarij si cõparentur ad totã scientiã,& ordinem causarũ Ad. 2. respondeo, quod Arist.loquitur de scientia humana cui impossibilis est cognitio horum effectuũ,quia non potest homo,oẽs circũstantias attẽdere,at vero à Deo vel Angelo non est inconueniens hos effectus sciri,& adhuc respectu illorũ sint cognoscibiles quantũ ad ã, sint futuri non tñ sunt scibiles propria scientia præter,ꝙ quia non habent causam per se determinata ad tertiũ negatur cõscientia,nã propter libertatem hominis,& industriã illius põt variari sæpe dispositio causarum naturaliũ, vel fugiendo ab aliqui loco,vel adhibẽdo remedia &c. adde ꝙ hæc de quibus loquimur raro contingunt, & ideo non cadunt sub industria humana. tandem super omnes causas est Dei potentia,quę omnia potest mutare propter bonũ hominis,& sæpe vitur illa maxime in ordine ad supernaturale finẽ hominis.

Soluuntur arg.

Ad argumenta in principio.ad primũ respondeo licet effectus sit necessarius põtiũ contingẽter fieri,quia nõ per se,sed per accidens euenit vt explicatũ est,non.n hic accipitur cõtingẽs vt cõdistinctũ contra necessariũ.sed cõtra id ꝙ semper vel in plurimũ fit: ad confirmationẽ dicemus quæst.sequenti ad tertiũ respõdeo,quę eueniunt per accidens nõ habẽt propriam causam nec esse omnes effectꝰ adeã per se ad duci,vt pater,illa ergo propositio scilicet posita causa naturali necessario sequitur effectus,limitatione indiget, nisi impediatur,stat ergo causam esse naturalẽ & sufficientẽ,quæ nõ eget reductione vlla de potẽtia in actũ vt efficiat. sed indiget ablatione impedimẽti,verũ est ꝙ tunc illa causa posset dici non sufficiens,quia absolute loquendo non põt ponere effectũ in esse,nec vincere impedimẽta ꝙ Caietan. vocat esse sufficiẽtẽ in operatione. nihilominꝰ est absolute sufficiẽs actũ vt tale cui ꝙ perse requisitę ad effectũ ꝙ Caiet. vocat esse sufficiẽtem in actu primo.

Ad

Ad 3. Ad tertium respondeo, si contingẽtia sumatur quatenus est proprietas rei, vt res est, tunc res est contingens, siue fiat sensus compositus, siue diuisus, quia res quando existit est defectibilis, quod competit rei etiam facta suppositione quod existat dicet enim tunc actus fit, sed tunc habet etiam aptitudinẽ vt non sit, & hoc est esse contingentem isto modo, si vero contingentia sumatur in ratione efficientis, isto modo effectus dicitur cõtingens quãdo est in sensu diuiso, quia scilicet in instanti, in quo incipit esse contingenter incipit, & quantum est ex modo operandi causæ posset non incipere.

Ad 4. Ad quartum respondeo, scientiam Dei supponere existentiam ipsius obiecti extra existentis: ideo enim scit Deus Petrum loquuturum, quia Petrus in tali differentia temporis loquetur: vnde omnis necessitas quæ est in hac propositione Deus scit, vel scivit esse necessaria est ex suppositione: & ideo scientia Dei non imponit necessitatem in rebus, & ita bene valet Deꝰ scit Petrum peccaturũ, ergo Petrus peccauit: & sicut antecedens est necessarium, ita & consequens, vt subest antecedẽti, quia vt sic supponitur ex existentia, & res quando existit non potest non existere, ex parte autẽ rei significatæ secũdum se, idem est Deus scit, ac Deus sciuit, quia in æternitate Dei, quæ mensurat scientiam eius, nec est præteritum nec futurum: at vero, quo ad modum significandi importatum per copulam maiorem necessitatẽ habet hæc, Deus sciuit, quã alia. Ex secundo enim capite est necessaria: tum quia includit illam suppositionem rei futuræ: tum ex modo enuntiationis, quia ad præteritum non est potentia, cum necessaria cum est ista, Deus sciuit, sicut ista, Adam fuit, vel ista, ego credidi, sed de voluntate Dei est, maior difficultas vtrũ ponat necessitarem? circa quod vide 2. Phi. q. 4 & latius in Theol.

ARTICVL. III.

Qua sit radix necessitatis & contingentiæ?

Prima opinio. PRima opinio reducit necessitatem vel contingentiam rerũ in diuinam voluntatem, & eius cõcurſum: ita Scot. 1. dist. 3. q. 5. & d. 31. & 2. d. 1. q. 2. & d. 2 q. 2. vbi ait, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, omnia euenirent necessario, absque contingentia vlla: & ideo ait Philosophos ponentes plures effectus contingentes euenire, & primam causam necessario operari, tacite concessisse duo contradictoria, & ibi impugnat D. Thom. asserentem Deum esse eius causam necessariam, & nihilominus multa euenire contingenter, quod affirmat in 1. p. q. 14. artic. 13 ad primum, probatur, nam omnes causæ secundæ pendent à prima, & illi necessariò subijciuntur, nec possunt operari nisi ab illa moueantur, ergo si motio primæ causæ est necessaria, necessario mouebit reliquas causas, ac proinde necessario efficient suos effectus: quia habent necessariam determinationẽ à prima causa: nam si concursus Dei requisitus ad operationem, est necessarius & determinatus ad vnam partem: etiam operatio erit determinata: idem videtur sentire Capreol. 1. d. 38. q. 1. concluſi 4 vbi asserit ex sententia D. Tho. renouandam esse contingentiam in libertatẽ primæ causæ: ita vt si prima causa necessariò operetur, nihil fieri possit contingens.

1. Cõclu. Prima conclusio. Radix necessitatis vel contingentiæ in rebus creatis, non sumitur ex modo necessario vel libero, quo Deus ad illam concurrit: atque adeò licet Deus necessario operetur:

posse esse contingentia in rebus: ita D.Thom.1.par.q.13 & 14.ad primum &.q.19.ar.3.&.8.& de veritate. q. 23. art.5. Probatur, modo Deus liberè & contingenter operatur, nihilominus dantur effectus necessarij: ergo licet necessario operaretur, possent dari effectus contingentes. Item quia contingentia proximè oritur, ex eo quod dẽtur causæ, quæ impediri possunt à suis effectibus: at etiam si Deus ex necessitate operaretur, darẽtur huiusmodi causæ ergo, patet cõsequentia, quia sufficeret vna causa contingens, vt effectus esset cõtingens, sicut patet in præmissis, licet enim vna sit necessaria, si tamẽ alia est contingẽs, conclusio est contingens: minor probatur: supponamus enim quòd Deus propter infinitam virtutem,,& efficaciam suæ voluntatis produxisset ab æterno vniuersum hoc, vt modo est cõpositũ ex necessarijs causis, & ex aljs quæ impediri possunt: supponamus etiam Deum ab æterno produxisse necessariò hoc vniuersum, vt modo est & illud necessariò gubernare, tunc inter has causas à se productas cognosceret aliquas materialiter impedibiles, alias nõ, ergo cognosceret aliquas contingenter operantes, alias necessariò.

Confirmatur, quia si Deus necessario operaretur, non immutaret naturas rerum contingentium, sicut licet modo libere operetur, non immutat naturas rerum quæ necessario operantur: quocunq, enim modo Deus concurrat cum causis, saluæ manet earũ essentiæ, ergo semper in ipsis causis particularibus contingentibus, esset sufficiẽs ratio effectum contingentiũ licet Deus esset causa necessaria: vnde contingẽtia rerũ non est reducẽda in Deũ quia libere concurrat cũ causis, sed quia libere voluit producere causas quæ contingenter operarentur, nõ sicut radix totius causalitatis inuentæ in creaturis, est efficientia primæ causæ, à qua omnes aliæ res receperunt veritatem causandi: ita etiam radix causalitatis contingentiæ creaturarum, est etiam eadem efficientia primæ causæ à qua receperunt virtutem causandi tali modo, hac enim ratione contingentia effectuum non est præter intentionem Dei: ex eo enim quòd ipse disposuit, vt essent causæ tales in mũdo sunt tales effectus: at vero radix contingentiæ immediata est modus cõtingenter operandi causę proximę: quod patet etiam inductione: nam quod operatio meæ voluntatis libera sit, non prouenit ex eo quod Deus liberè cum illa concurrit: sed ex intrinseca natura voluntatis quæ habet sic libere operari, & simile est in causa naturali impedibili: nam quod deficere possit non prouenit ex concursu Dei: sed ex natura talis causæ, vnde licet Deus concurreret necessario cũ mea voluntate tribuendo eundem concursum, adhuc mea voluntas libere operaretur.

Secunda conclusio, radix necessitatis, vel contingentiæ formaliter loquendo, est talis natura causæ particularis, vt v. g. quod illũminatio Solis sit effectus omnino necessarius prouenit ex eo, quòd est à tali causa necessaria nullo modo naturaliter impedibili, & contingentia libertatis oritur ex ipsa natura & perfectione potentiæ liberę. Contingentia vero aliorum effectuum prouenit, vel ex parte materiæ, quæ non plenè subijcitur actioni agentis, vel ex parte agentis, quia non habuit virtutem ad vincendam repugnantiam materię, vel quia impedimentum motuum contrariorum agentium, est causa effectus contingentis. Et ideo Aristo. 2. Perihe. cap vltimo. &.6. Metaphys. in fine, & D.Thom. ibi, & Caietan. 1 part quęst. 115, art.6. radicem contingentiæ ponunt 2.cõclu.

nunt in materia ad vero. Aristotel. 2. Phys. & ibi Auerro. & Alexand. & Ferrar. supra contingentiam tribuũt causæ secundæ agenti deficienter, ex hoc patet quare effectus solum dicantur contingens in ordine ad causam secundam, quia in ea est radix cõtingentiæ, non in prima, vt actus voluntatis dicitur liber in ordine ad voluntatem, & ita in alijs effectibus contingentibus imperfectiori modo illa enim contingẽtia est imperfectio quædam quam habet res à causa secunda & no à prima, & ideo in ordine ad causam secundam, sumunt denominationem contingentis, nec inconuenit eundem effectum recipere diuersas denominationes in ordine ad causas diuersas, vel diuersis rationibus. Ita vt, respectu causæ necessariæ necessarius respectu, vero causæ liberæ, liber etiam dicatur, cum in se solum habeat necessitatem præsentis, vel præteriti.

Soluuntur argumenta.

Ad argumenta in principio respondeo, si Deus esset causa necessaria tũc effectus immediatus illius necessario fieret, quia non habet aliã causam à qua sumat necessitatem vel contingẽtiam, at ipse cõcursus Dei vt sunt causæ suorum particularium effectuum possent illos necessario vel contingenter producere, secũdum cuislibet naturam: suppono enim Deum tunc licet necessario concurreret, quo ad alia tamen nõ mutari concursus quẽ nunc præbet, nam si mutaret illum & necessitaret creaturam ad operandũ, tolleret contingentiam, & in hoc sensu posset dici contingentiam oriri ex modo causandi Dei, nõ ex modo causandi liberè vel necessario sed ex modo sui cõcursus: quia ita se aremperat omnibus causis secundis, & cum vnaquæque concurrit secundum exigentiam suæ naturæ: sed hoc non est Deũ esse primam radicem contingentiæ sed natura vniuscuiusq; causæ, Deus vero habet se quasi protector talis naturæ. Sed dices si Deus esset causa necessaria non posset concursus eius non esse necessarius, ergo non posset non necessitate omnes causas secundas. Respõdeo sicut modo Deus cum sit causa libera potest concurrere necessario cum causis necessarijs, ita si esset causa necessaria posset concurrere libere cum causis liberis, nõ ita vt libere se teneat ex parte voluntatis Dei, sicut modo necessario non se tenet ex parte voluntatis ipsius, quando concurrit necessario cum causis necessarijs, sed sicut modo liber Dei concursus atemperatus causæ necessariæ dicitur necessarius, ita tunc necessarius concursus Dei atemperatus causæ liberæ diceretur liber. Quia vnum quodque admodum recipientis, recipitur, quod est videre in calore Solis, qui lutum indurat: ceram vero liquefacit.

ARTICVLVS. IIII.

Qua sit in effectibus necessitas, vel contingentia.

DE necessitate, & contingentia dupliciter loqui possum⁹, primo vt sunt proprietates rei. Secundo vt sunt modi ipsorum effectuũ, primo modo non est dubium quin dicant pro formali aliquam rationem realem: nam isto modo ens esse necessariũ, est esse incorruptibile, incorruptibilitas autem dicit in re, aliquam rationem positiuam: quod idem est proportionaliter de ente cõtingẽti id est naturaliter defectibile: quare dubium versatur de necessitate & contingentia secundo modo & videtur eadem ratio. Primo nam effectum fieri necessario vel contingenter, est aliquid à parte rei fine operatione intellectus: & nõ in ipsa

sa causa quę non dicitur fieri necessaria vel contingentem: sed facere ergo est aliquit reale in effectu quod optime explicatur in actibus voluntatis nam actus liber seu contingens distinguitur realiter ab actu necessario de eodē obiecto. Ergo libertas vel contingentia dicit rationem realiter distintam à necessitate. Secundo actus moralis & actus liber sunt omnino idem sed moralitas dicit rationem realem: in ipso actu ergo & libertas, maior patet quia non est actus moralis quin sit liber, nec liber quin sit moralis, nec vna ratio videtur alteri quidquā superaddere, quod patet in actu charitatis qui in via est moralis & non in patria, solum propter hoc quia in via est liber & in patria necessarius, ergo. Libertas sola constituit actum moralē minor probatur ex cōsensu omnium. Confirmatur nam saltem actus liber est de essentia actus moralis sed moralitas dicit rationem realem, ergo & libertas quia quod est de essentia entis realis debet esse reale, alias esse liberum solum dicit in actu denominationem extrinsecam, cur etiam esse bonum, vel malum moraliter non dicit denominationem tantum.

Tertio operari liberè, & naturaliter, sunt adeō diuersi modi operandi vt in omnibus effectibus supponant distinctionem essentialem, ergo actus qui versantur circa talia obiecta etiā distinguentur essentialiter: antecedes patet quia operari liberè supponit, p obiectum sit bonum vel malum moraliter, operari autem naturaliter, quod tantum sit bonum bonitate naturali.

Confirmatur, nā in volūtate sunt distinctæ rationes formales, quod operetur liberè vel necessario, ergo etiā in actibus: nam differentia quæ est in causa, redundat in effectum. Quarto, operari necessario est proprium volūtatis secūdum rationem superioré & genericam, qua cōuenit cum proprijs naturalibus. Operari autem liberè cōuenit secūdum rationem specificam, vt ait D. Tho. 1.2.q.10, ar.1. ad 2. ergo actus qui producuntur secundū has tā diuersas rationes, erūt essentialiter distincti, sicut motus deorsum, qui conuenit homini secundum rationem genericam grauis & motus progressus, qui conuenit secundum rationem specificam animalis, & hæc videntur expressa sententia D. Thom. part.3. quæst. 18. artic.3. nec expositiones quæ adducuntur ab auctoribus contrariæ sententiæ aliquid valent.

Conclusio, necessitas vel contingētia non dicit aliquam rationem realē supra entitatem ipsius effectus: sed tātum denominationem extrinsecam. Probatur, nam effectum esse contingentem, vel necessarium tantum est produci à causa omnino determinata vel à causa indeterminata, vel impedibili: sed hoc in effectu tātum dicit ordinē ad talem causam, vel denominationem à modo illius: ergo vnde calor qui producitur à causa omnino necessaria eiusdem omnino rationis est, & eandem realitatem habet in se quam alius, qui est productus à causa contingenti: nam si Deus modo produceret in aere ignem, ille effectus est liber, solum quia liberè productus est est, à sua causa, & esse liberum solum dicit denominationem extrinsecam, à modo operantis talis causæ, quare non differt in aliquo modo reali ab alio igne necessario producto à sua causa naturali: alias si in se haberet aliquā rationem realem, per quam diceretur effectus liber esset aliquo modo formaliter liber per illam rationem realem formaliter in se existentem: sed nec actum voluntatis esse formaliter liberum est habere in se aliquam rationem realem: nā ex hoc solum quod voluntas producat hunc actum, ita etiā posset eum non produ

cere, ex propria indeterminatione, ex hoc solum actus est liber: sed talis modus causandi non influit rationem aliquam realem in actu ergo. Item actus imaginatiuæ, in bruto, & in homine, sunt eiusdem rationis sicut & potentiæ, ex quibus immediate profluunt: sed in homine est actus liber, & in bruto necessarius ergo. Præterea actus charitatis in via, & in patria sunt, omnino eiusdem rationis: à tamen in via est liber, & in patria necessarius: & ita potest idem numero, actus charitatis continuari in via, & in patria. Ergo esse necessarium, & liberum non dicit in illo, aliquid reale sed tantum, denominationem à causa diuerso modo concurrente: sed dicens si omnis actus dicitur tantum liber ex denominatione extrinseca, in quo differunt actus voluntatis formaliter liber, & actus alterius potentiæ, qui virtualiter est tantum liber, quia ab illa imperatus? Respondeo quia prior immediate elicitur à potentia indeterminata: dices maxima perfectio actus voluntatis, est, quod sit formaliter liber, quam non habet actus vitus: sed omnis perfectio est realis ergo. Respond. perfectio illa est formaliter in potentia, denominatiue in actu, sicut forma dicitur perfectior quam materia, quia agit, sed agere nõ dicit perfectionem intrinsecam formæ, &c. Tandem actus liber & necessarius habent idem omnino obiectũ, in ratione actus voluntatis ergo habent eãdem omnino realitatem, quia omnis realitas actus, & modus illius sumitur ex obiecto, antecedens patet nam obiectum actus voluntatis est bonum, vt sic, sed non variatur ratio boni ex necessitate, vel libertate ergo, minor patet nam illa differentia solum se tenet ex parte applicationis & cognitionis.

Soluuntur arg. Ad argumenta in principio ad primum: respodeo ipsa causa dicitur formaliter necessaria, vel contingens ex cõtraria modo operandi, cum determinatione vel sine impedimento, &c. Ex hac ratione denominatur effectus necessarius, vel contingens, & idem est de actu libero voluntatis qui nullo modo differt ab actu necessario, eiusdem potentiæ, & de eodem obiecto, imo potest idem numero continuari: vt dictũ est. Ad secundũ respondeo non est idẽ actus moralis, & actus liber: actus enim liber, tantum respicit obiectum secundũ se, vt volitũ ab ipsa potentia, at actus moralis respicit obiectũ, vt cõforme regulæ rationis & ita neq; actus liber, est genus ad actũ moralẽ, cum idẽ numero actus liber possit trãsire de bonum malũ moraliter, vt patet inuolitione comedendi carnes tẽpore vetito, & non vetito, & actus liber quo sacerdos nõ vult recitare horas, est eiusdẽ rationis in libertate, & in alijs, cũ eo quẽ habet laycus de eodem obiecto, & tamen non est eiusdẽ moralitatis, quia in vno potest esse bonus in alio malus, vnde libertas est solum conditio sine qua non, vnde sicut esse agentem est tantum denominatio extrinseca, ita esse actũ liberũ actus autem charitatis in patria licet sit bonus naturaliter, non tamen moraliter, quia non est conformis regulæ præscribentis hoc esse faciendum, hęc enim regula tãtum regulat actus qui possunt hoc, vel illo modo fieri vnde licet deffectus libertatis sit sufficiens ratio vt conditio sine qua non, ad hoc vt ille actus non sit moralis, præcipua tamen ratio est, quia non est conformis tali regulæ: & ex hoc patet ad cõfirmationem. Nam esse actum conformem, vel diformem regulæ, dicit aliquid in actu. & non in regula, & ita nõ habet actus, à quo possit denominari conformis nisi à conformitate reali, in se existente, cum regula non sit cõformis actui, at vero esse necessarium, vel liberum potius est in causa tali

qualiter sint futura præsentia Deo in æternitate.

tali modo operatiua à qua actus denominatur necessario, vel libere productus.

Ad tertio respondeo operari libere, vel necessario non dicit diuersitatem ex parte obiecti, sed ex parte minoris ipsius potentiæ, qui non redundat in actus, nisi denominatiue vt dictum est.

Ad quartum respondeo, illam definitionẽ tenere se formaliter ex parte potẽtię, vt dictũ est denominatiue, aũt ex parte effectus, & hoc tantum intendit D. Thom.

Dubitatio appendix.

qualiter sint futura præsentia Deo in æternitate.

SOlet hac in parte dubitari, qualiter infallibilis sciẽtia Dei, stet cũ contingentia futurorum, vel potius ecõtra, qualiter ista, cum illa ęterna præordinatione se habeant? Sed quidem nullo modo hæc huc spectat, supponit enim quæstionem de scientia Dei: de qua. S Tho. 1. p. q. 15. vbi expositores crudite: & quia melius est res intactas, quam truncate, tractatas relinquere, ideo solum, duo exempla ex S. Thom. adducta hic apponam. Primum est, si detur circulus in cuius centro sit quodam punctum indiuisibile, & supra illud esset, quidam oculus, ille oculus haberet præsentes omnes lineas deductas, ab illo puncto ad circulum, qui si moueretur alia qua linea esset prior, alia posterior, omnes tamen simul respectu centri. Ita contingit in ęternitate, quæ quidem ęternitas, & intellectus diuinus se habet sicuti oculus, qui est in centro, respectu cuius, omnia sunt præsentia & differentiæ temporis se habent, sicuti lineæ, & omnia sunt præsentia in æternitate: secundum exemplum ad hoc declarandum est, quod sicuti concauum lunæ est quidam locus communis ad omnia loca communia inferiora, quæ inter se differunt, & omnia illa continet, & sic nos dicimus esse omnes vno loco communes licet loca, quæ nos ambiunt, inter se differant, & plura sint, ita etiam æternitas se habet, vt concauum lunæ, quæ continet omnes differentias temporis, & sic omnia sunt præsentia in ęternitate, & in hoc quidam decepti sunt dicentes, quod in hoc instanti mensuratiuo huius præsentis locutionis, omnia sunt præsentia in ęternitate, in hoc quidem instanti omnia præterita & futura sunt præsentia in ęternitate quod est falsum ad sensum: nam si præcise ęternitas solum contineret differentias temporis præsentis, non omnia præterita & futura essent præsentia in æternitate omnia ergo sunt præsentia, quia est quædã mensura infinita, quę comprehendit omnes differentias temporis, vnde omnia sunt præsentia in æternitate, sicut in quodam instanti eminentissimo, quod omnia comprahendit simul. Sicut etiam qui est in aliqua turri, videt omnes inferiores ambulantes, euntes, sic Deus in sua æternitate omnes differẽtias temporis prospicit.

Opinio Thomistarũ.

ARTICVLVS. VI.

Si detur potentia ad præsens, & futurum.

THomistæ tenent quod non detur potentia ad præsens: quod probant ex Aristoteles hoc cap, omne quod est necesse est esse, & quod non est necesse, est non esse, imo. 1. libr. de Cœlo docet, quod licet quinis possit habere potentiam ad sedendum, & non se-

dendum, non tamen ad non sedendum, & sedendum simul, in ò si potentia dicetur ad præsens, duo sequerentur absurda, alterum quod duæ contradictoriæ simul essent veræ: patet quia Petro sedente hæc est vera Petrus sedet, & si posset eodem tempore non sedere, ponatur in esse, ergo simul etiam non sedet, ergo vtraque est vera simul, alterum est quod propositiones de præsenti contingente non significarent veritatem determinatam, cum significent res, quæ possunt esse, & non esse, cum detur potentia ad præsens.

Opinio Scoti.

Scotus vero putat quod datur potentia ad præsens, quia omnis causa est prior suo effectu, in illo ergo priori non pendet à suo effectu ergo si libera est, posset effectum producere adhuc ergo quando actu producit, aliàs quando peccat homo v.g. non libere peccaret, quod est absurdum: sed re vera dicta quæstio tantum est de nomine, vt videbimus, pro cuius intelligentia est notandum quod tantum est quæstio de præsenti contingente, quod potest ad esse, & ab esse subiecto, vt verbi gratia Petrus sedet, quia de necessario, non querimus, quia non datur potentia, vt homo sit, animal & non sit, quia hoc est omnino necessarium.

I Cõfirmatur illæ opiniones.

Secundò notandum est, quod in instanti temporis duo sunt instantia naturæ ita vt licet causa actu, & eius effectus sint simul, in instanti, temporis, præcedit tamen causa effectum, in illo priori naturæ, in quo quando causa est libera est in differens, at in secundo instanti est determinata iam sub actu essendi, vel non essendi, ita vt non detur potentia ad oppositum, ad vero argumenta Scoti probant, quod in illo instanti naturæ, in quo nondum dependet causa ab effectu, in illo detur potentia ad vtrumque, ad causam primam, quæ erit in secundo instanti, ad aliam, & ita in hoc priori nondum est determinata causa, quando contingens est, nam quando est necessaria adhuc in illo priori, est determinata, cum ad vnam sit ordinata.

Solvuntur arg.

Superest, vt vltimam manum imponam huic tractatui, declaremus qua ratione ad futurum dari possit potentia, & respondetur breviter quod ad futurum in sensu composito non datur potentia, vel supposito quod altera pars sit futura hac parte stante alia pars non potest in esse quia sunt contradictoria, verbi gratia, supposito, quod Petrus sedebit cras, stante huiusmodi parte futura, non potest poni in esse alia pars, quæ est non sedere, at tamen datur potentia in sensu diuiso, quia ita erit hæc pars quod possit esse alia, auferendo tamen priorem, vnde potentia ad futurum non stat in hoc quod vtraque pars contradictionis, simul possit coherere: sed quod vna sit futura, ita, quod ea ablata, possit alia poni, & econtra, vnde quantumuis in eo quod est propriè in rigore futurum, altera pars, quæ enunciatur futura debeat poni in esse, sed tamen quia potest non poni, ideo dicitur futurum contingens (vt antea vidimus). Vnde omnia quæ sunt propriè futura non solum Deo sunt præsentia, sed etiam nobis aliquando erũt præsentia, in sua propria mẽsura, Deo vero in æternitate & semper, aliqua vero, quæ large dicuntur futura, quia suæ causæ futuræ possunt illa facere, licet numquam sint habitura præsentia, sicut nobis præsentia nunquam erunt, neque in seipsis, neque extra causas, ita nec Deo erunt præsentia, & extra causas, quia æternitas cum sit mensura communis rerum non claudit suble aliam præsentiam,

Conclusio respõsiua.

quam

quam illam quam debet res habere in tempore, vnde si nullam eamque apud nos sint habituræ res, nulla poterit claudere in æternitate, & ita tantum in suis causis, sunt Deo præsentia, vel causa à quibus possunt causari, quæ sint nobis aliquando præsentes istam præsentiam semper habeant in æternitate, in qua præsentia sunt virtualiter illi effectus, qui possunt produci, & non producuntur ob quod, quia habent aliquomodo esse in causa, aliquomodo inclinata ad esse, dicuntur large futura.

Qualiter autem ad præteritum detur potentia? partim explicatum est, supra, cum in potest prædicamentis, cum de priuationis regressu ad habitum ageremus, reliqua vero, quæ hic possent disputari, de huiusmodi potentia ad præteritum. 3. parte, apud Theologos longa est disputatio, dum de resurrectione agitur, interim tamen certum sit, quod ad præteritum in sensu composito, non est potentia, hoc est, quod præteritum vt præteritum, non potest, non fuisse, aliter enim, & esset præteritum, & non esset præteritum, esset præteritum, quia supponitur, non esset, quia per te potest non fuisse.

ARTICVLVS. VII.

Quomodo propositiones de futuro, siue contingenti, siue non incipiant & desinant esse veræ, vel falsæ.

Conclusio respõsiua.

HIus quæstionis occasionem tribuit Aristoteles dicens, si etiam est verum dicere nauale vellum cras erit ante milesimum annum erat vera.

Breuiter est conclusio responsiua, propositiones de futuro, supposito quod affirmatiuæ sint veræ, non habent initium in sua veritate, sed sicut illam rem quam enuntiant non habuit initium, neque incipit esse futura, quia quo magis distat à presentieo est magis futura: ita propositiones affirmatiuæ, quę dicunt illam esse futuram, nunquam inceperunt esse verę. Sed propositio falsa quę opponitur contradictoriè illi propositioni affirmatiuę, verę etiam non habuit initium in sua falsitate: quia sicut propositio affirmatiua, quæ enuntiat rem esse futuram nunquam incipit esse vera: & negatiua negat rem esse futuram, nunquam incipit esse falsa, quia opponitur propositioni quæ non incipit esse vera. At vero quando illa res futura ponitur in esse & incipit esse præsens, illa propositio affirmatiua, quæ dicebat rem esse futuram licet non inceperit esse vera, incipit esse falsa, cum res est præsens. Illa autem propositio negatiua, quæ non incipit esse falsa, post quam res est præsens incipit esse vera, verbi gratia, hæc propositio est affirmatiua Antechristus erit est vera sine initio, quia cum Antechristus non incipit esse futurus, ita neque propositio affirmatiua incipit esse vera, illa autem propositio negatiua, quæ dicit Antechristus non erit futurus, est falsa sine initio, quia opponitur contradictorie, propositioni affirmatiuę, quæ sine initio est vera: & quemadmodum eo tempore quo Antechristus incipit esse præsens hæc propositio Antechristus erit, quæ sine initio est vera incipit esse falsa, ita propositio negatiua quæ incipit esse falsa sine initio, scilicet, Antechristus non erit, re ipsa præsenti, incipit esse vera. Sequiturq; simul

aliquam propositionem esse veram, & desinere esse falsam; eo ipso quod Antechristo præsente incipit esse falsa hæc propositio Antechristus erit, quæ antea erat falsa, Antechristo præsente, incipit esse vera, & desinit esse falsa.

Notandum. Vnde optimè aduertit Corduba, 1. lib. quæstionũ, q. 55. dub 3. quod postquam illa propositio negatiua, quæ negat Antechristum futurum esse, illo præsente incipit esse vera, sine fine erit vera, & affirmatiua quæ illi opponitur quæ erat vera sine initio, Antechristo præsente, incipit esse falsa, & sine fine erit falsa, cuius rei hæc est ratio, quia duæ contradictorię non possunt esse simul verę, nec simul falsę, & ideo illa propositio affirmatiua, scilicet, Antechristus erit sine initio, est vera, propositio negatiua illi opposita, scilicet, Antechristus non erit sine initio est falsa: nam si incideret esse falsa, ergo anteà fuit vera, quia propositio non potest fugere veritatem, vel falsitatem, & altera fuit vera, & altera contradictoria erat sine initio vera: ergo dantur duæ cõtradictoriæ simul veræ: similiter si illa propositio negatiua præsente Antechristo, incipit esse vera, & nunquam definit esse vera: ergo etiam illa propositio affirmatiua incipit esse falsa, & non habet finem suæ falsitatis: nam si illa affirmatiua desineret esse falsa, postquam iam semel esse falsa, ergo deberet esse vera, & per consequens dantur duæ contradictoriæ simul veræ.

Illatio & regula generalis. Vnde colligitur non solùm propositiones de futuro contingenti, non possunt esse simul veræ, nec simul falsæ sint contradictoriæ, nam hoc est cõmune omnibus contradictorijs, sed in veritate debet seruari hic ordo, q̃ veritas propositionis de futuro contingenti negatiuæ, sit post veritatem propositionis affirmatiuæ de futuro, & falsitas propositionis affirmatiuæ de futuro debet esse post falsitatem propositionis negatiuæ de futuro, vg. hæc propositio Antechristus non erit, non habet initium in sua falsitate: at vero postquam est præsens Antechristus, incipit esse vera, hic autem veritas propositionis negatiuę, est post veritatem propositionis affirmatiuę de futuro, scilicet Antechristus erit, quia ista affirmatiua non habet initium in sua veritate: at vero negatiua, vt diximus, incipit esse vera, ergo veritas negatiuę est post veritatem affirmatiuæ. At vero falsitas affirmatiuæ huius Antechristus erit, præsente Antechristo, est post falsitatem negatiuę quę sine initio erat falsa, scilicet Antechristus non erit, quia falsitas affirmatiuę habet initium, falsitas vero negatiuę nullum habet initium. At vero in propositionibus de præsenti non seruatur hic ordo, quia est mutua circulatio in propositionibus, de veris in falsas, & è contrà: nã supposito, quod Petrus nõ currat modo: currit tamen tẽpore sequenti, hęc negatiua est vera, Petrus non currit, & hęc affirmatiua est falsa, Petrus currit: at verò currente Petro: affirmatiua vera, & negatiua falsa. Vnde certũ est quòd in propositionibus de præsenti est mutua circulatio, de veris in falsas, & è contra. Replic.

Regula generalis. In propositionibus autem de contingenti de præterito, philosophandũ est contrario modo, ac in propositionibus de futuro: nam quemadmodũ propositio negatiua de futuro, nõ habuit initium suę falsitatis, & tamen præsente re quam enunciat non esse futuram incipit esse vera & non habet finem in sua veritate, sic propositio affirmatiua de præterito, vt Antechristus fuit, non incipit esse falsa; nam quemadmodũ Antechristus non incipit esse, sic nec propositio quę enunciat Antechristum fuisse, incipit esse falsa tamen postquam Antechri- Repli. 2.

stus

ſtus lapſus eſt, hęc propoſitio quę fuit initio erat falſa, Antechriſtus fuit, incipit eſſe vera, & non habet finem iuę veritatis, quia nunquam habet finem hoc quod eſt prętetijſſe Antechriſtū & quemadmodum propoſitio de futuro affirmatiua, non incipit eſſe vera, quia res quam enunciat non incipit eſſe futura: ita propoſitio negatiua de prętcrito, ſcilicet Antechriſtus non fuit, non incipit eſſe vera, quia eo tempore quo res eſt futura nondū fuit, & ſicut propoſitio affirmatiua de futuro, præſente re, incipit eſſe falſa, & non habet finem in ſua falſitate, vnde ordo quem diximus quod debet ſeruari in propoſitionibus de futuro, quo ad veritatem & falſitatem: iſte ordo debet ſeruari in propoſitionibus de prętcrito.

Replic. Sed dicet aliquis illa propoſitio de futuro quæ enunciat rem quæ nō eſt futura, eſt vera affirmatiuè, an negatiuè?

Reſpondetur quod propoſitio negatiua, quę enunciat rem quæ non eſt futura non eſſe futuram, hęc propoſitio non habet initium ſuæ veritatis, neque in illa habebit finem, quia res nūquam eſt futura, ex ſuppoſitione facta, & propoſitio negatiua nunquam poteſt deſinere eſſe vera, ſi incipit eſſe vera, ſicut neq. propoſitio affirmatiua de futuro ſemel admiſſo, quod ſit falſa, & incipiat eſſe falſa, non poteſt aliquo tempore non eſſe falſa.

Repli.2. Si tandem dicas quod ex dictis tractatu ſecundo de veritate, veritas formalis tantum eſt in noſtro intellectu componente & diuidente: ergo propoſitiones de futuro, non poſſunt eſſe ſine initio veræ vel falſæ, quia noſter intellectus in quo eſt veritas, non eſt ſine initio.

Reſpondeo, quòd ex ſuppoſitione quòd mundus fuit ab æterno, ita fuit ab æterno noſter intellectus, iudicans verum vel falſum, & ita poſita hac ſuppoſitione facile reſpondetur ad argumentum: in vero ſuppoſitio nō admittitur. Dico quod etiam ſi non ſint propoſitiones ab æterno, tamen res ſunt veræ vel falſæ, à veritate prima, quæ eſt in diuino intellectu: nam (vt dictum eſt art.6.) ab æterno res poſſunt eſſe veræ, per denominationem extrinſecā, à veritate prima, quę eſt denominatio extrinſeca quæ poteſt cadere in res non exiſtentes, ſed quæ poſſunt exiſtere, vel non exiſtere: vnde licet non ſit dicta propoſitio ab ęterno: ab ęterno tamen denominatur vera, licet propoſitio falſa non denominetur falſa ab ęterno, à falſitate quę eſt in Deo, quia nulla eſt talis denominatio in ipſo, tamen denominatur falſa à veritate, qua Deus iudicat ab æterno illam eſſe falſam.

ARTICVL. VIII.

Vtrum propoſitiones de futuro contingenti ſint determinatè veræ?

Opinio Corduę.

DE quo Corduba lib.1. quæſtionum, q.51.dub.2. tribuit Aureolo tales nec eſſe veras nec falſas, ſed neutras: & ideo vocari indeterminatę veritatis, videturque ſententia Ariſtotelis implicat enim eſſe actu veras, & nō determinatè veras, ſed quod non ſint actu verę. Probatur, quia ſic poſtquam prolatæ eſſent forte neceſſariæ, vt modo Adamum fuiſſe, licet fierit contingens Adamum eſſe.

Reſpondetur tamen notando primo, licet D. Thom. Hammo. & Niphus dicant Ariſt. tantū agere de ſingularibus propoſitionibus contingētibus, vniuerſalius intelligi à Lban. & Valdui: licet enim in principio de ſingularibus tantum videatur agere:

Regula generalis.

infra tamen ibi, (*Quæ ergo contingunt in conuenientia*) etiam de vniuersalibus aperte loquitur, licet in singularibus clarius pateat contingentia, logicè tamen vniuersalis est contingens, quanquam moraliter, (quòd tantùm vult D.Thom.) vniuersalis clarè cognoscatur falsæ, vel veræ.

Notãdũ. Secundo, nota contingentia alia frequenter esse, frequenterque non esse, vt hominem ambulare, dicuntur quæ contingentia ad vtrumlibet, alia quia raro contingunt, dicuntur rarò contingentia, alia quæ ferè semper dicuntur contingentia, vt plurimum, vt dictum est latiùs suprà.

Conclusio aduertẽda. Hoc suppositò est conclusio, omnem propositionem singularem, vel vniuersalẽ de futuro contingenti quomodocunq; esse actu & determinatè veram, siue determinatè falsam, sit, vel non sit, qui eam iudicet, vt sic: & hoc vult D.Thom. 1. par. quæst. 14. articu. 13.

Probatur varie. Probatur primò, nam ad veritatẽ propositionis satis est, vt in tempore connotato per copulam, ita sit, quia pro illo enunciat, ergo ad hoc quod sit verum, Petrus currit, satis est vt postea, licet liberè, currat, etsi vllus nesciat.

Confirmatur, quia veritas determinata, propositionis conformitas est cum significato, quod si Petrus est cursurus, actu est vera Petrus curret.

Secundo, quia cum propositio futura affirmet determinatè, implicatio videtur, nec esse conformem, nec diformem, significato: ergo Petrus curret, quæ determinatè affirmat, determinatè est vera vel falsa.

Confirmatur, quia vel Petrus curret, vel non, licet id nesciamus, quod si non curret, ergo est falsum, cùm affirmet oppositum. si sit cursurus, ergo est vera, cùm id dicat.

Tertio, quia per se notum est principium 4 Metaphysi. vniuersaliter de quocunque contradictorium affirmari, vel negari, ergo vel illa, Petrus curret est vera, vel eius contradictorium, Petrus non curret.

Confirmatur, quia indefinitiua partium contradicẽtium, valet à negatione vnius ad affirmationem alterius: ergo in hac, Petrus curret, vel Petrus non curret, valet non est vera, Petrus non curret, ergo est vera, Petrus curret, mihique est vera conclusio.

Ad Aristotelem respondetur tantùm vult esse indeterminati, & contingentis obiecti, & vt sic respectu nostri non posse cognosci certò.

Ad rationem respondetur in eodem exemplo, vt Adamũ fuisse, quia est determinatum adesse: & Deum reuelasse Petrum peccaturum sunt necessariæ ita & illa: hæc fuit vera Petrus curret, quia supponitur fuisse veram: licet enim Petrus posit non currere, adhuc fuit vera, quia respicit, verificaturque ab obiecto nunc in determinato, & contingenti tempore, denotato per copulam, iam determinato: est autem necessaria, quia iam determinata fuit ratione præteriti.

LIBRI SECVNDI PERIHIERMAENIAS ARIST.

De his quæ possunt accidere enunciationi ex parte subiecti, vel prædicati. vel vt comparantur adinuicem vel ex parte copulæ.

Summa textus, vnà cum annotationibus.

¶ *Capitis I. De diuersitate propositionis, per finitum, & infinitum extremum, Summa textus.*

1. Cõcl. PRima cõclusio. Propositio alia est de secundo adiacente, in qua verbũ est, fungit vicem prædicati, alia de tertio adiacente, in qua verbum est mediat inter duo extrema.

2. Cõcl. Secunda conclusio. In propositionibus de est, de secundo adiacente tãtùm sunt duæ oppositiones, altera de subiecto finito, altera de infinito, & possunt fieri vniuersaliter, vel particulariter.

3. Cõcl. Tertia, in tertio adiacẽte sunt quatuor oppositiones, duæ se habent ad affirmationem & negationem, secundum consequentiam, & priuationes, duæ vero minimè, ideſt, duæ sunt circa idem subiectum certũ & designatum, sicut oppositæ priuatiuè: adit autem secundum consequentiam, quia licet altera propositionum sit negatiua, ac per consequens non ponit negationem in subiecto, sicut priuatio: aliæ verò duæ non sunt circa subiectum determinatum, sed circa infinitum, & per hoc innuitur hæc diuisio oppositionum, duæ sunt de subiecto finito: duæ autem sunt de subiecto infinito.

Quarta cõclusio. Illæ duæ de subiecto infinito sunt extra illas, id est, non coincidunt cum aliqua illarum. 4. Cõcl.

Quinta conclusio, à negatiua infinita ad affirmatiuam finitam, valet consequentia, negatiua vero infinita, ad affirmationem finitam similiter. 5. Cõcl.

Sed circa dicta est primum dubiũ, Vtrùm in propositionibus de verbo adiectiuo reperiantur oppositiones, vt dicit Aristoteles? Videntur enim non reperiri quia sunt de secundo adiacente, ergo tantùm potest fieri variatio circa subiectum finitum & infinitum.

Respõdet posse fieri quatuor, quia virtute includunt verbum est, quod

f. circertium adiacens, at vero ipsum verbum est, in secundo adiacente tantùm facit duas, quia non includit virtualiter seipsum, vt finitum, quando sumitur infinitanter, quia sic est contradictorium sui ipsius, & quia verba adiectiua optimè resoluuntur per verbum, est, vt est verbum finitum, ac consequenter ipsum virtute includunt, & per hoc patet ad argumentum.

Dubitatur secundo, Vtrum istæ regulæ quintæ concusionis sint veræ? videtur quod non: primo, quia non valent sine constantia: secundo, quia nõ sequitur ex negatiua infinita ad affirmatiuam finitam, vt chimæra non est lignum, non album, ergo est lignum non album, nec sequitur non video hominem, ergo video non hominem.

Aliqui dicunt Arist. statuere has regulas ab affirmatiua infinita adnegatiuam infinitam: sed primò istæ regulæ non sunt veræ: prima enim habet instantiam in propositionibus de præterito, vel de futuro, quia argumentatur à non distributo ad distributum ex parte temporis, &c. in hac propositione homo potest moueri: Secundo, non congruunt literæ Aristot. contra quintam enim sunt illa verba quibus docet sequi: Petrus non est albus, ergo non est albus, & non sequi non omnis homo est albus, ergo omnis homo est non albus, manente subiecto distributo, secus si non maneat, contra secundam vero sunt illa verba, necesse est aliquem esse, &c. Illæ ergo regulæ positę conclusione quinta traduntur ab Arist. & intelliguntur posita cõstantia, & infinito toto prædicato, & non tantum parte, & per hoc ad argumenta patet.

Vera solutio.

SVMMA Capitis II. De ratione propositionum per extrema complexa & incomplexa.

PRima conclusio. Quando in enunciatione ponẽtur plures termini, à parte subiecti vel prædicati, qui non faciunt vnum inter se, propositio non est vna, sed plures, si verò faciant vnum erit vna: primũ probat, quia ad quæstionem propositam de illis non datur vna responsio. 1. Cõcl.

Secunda, ea quę dicuntur separata de vno subiecto non semper dicũtur coniunctim de eodem, sed tunc tantum quando vnum infert alium, vt genus & differentia, subiectum, & accidens. 2. Cõcl.

Tertia, à prædicato coniuncto ad quamlibet partem valet consequentia, nisi in adiunctione diminuatur significatio termini: vnde non sequitur Petrus est magnus Logicus, ergo est magnus, quia ratio magni est ibidẽ diminuta: nec sequitur homo est Poeta, ergo est, quia esse Poetam nil ponit in Homero. Vnde sequitur quod appellatio secundum Arist. fit quandocunque iungũtur duo termini, qui aliquo modo vnum faciunt, siue substantiui sint, siue adiectiui. 3. Cõcl.

SVMMA Capitis III. De modis quibus efficitur copula.

PRima conclusio. Contradictio in his fit per negationem modorum. 1. Cõcl.

Secunda, possibile vel contingens affirmatum, infert impossibile negatum, & è contra. 2. Cõcl.

Tertia impossibile & non impossibile esse, inferunt necesse non esse, & si dictum 3 Cõcl.

4. Conc.

dictum sit negatum, inferunt necesse esse: sed posſibile & non posſibile cũ dicto affirmato non inferunt necesse esse, nec cum dicto negato, non necesse nõ esse: primo patet, quia modi cõtrarij æquipolent præpositis negatione: secundo, probatur primo, quia huic necesse non esse, contradicit posſibile esse, & non contradicit non necesse esse, imo stat cum illa, ergo non æquipollent. Secundo sequeretur, q̃ necesse esse non sit necesse esse, sequitur necesse esse, ergo non est impossibile, ergo est posſibile esse: & ex hac parte infertur non necesse esse, ergo necesse esse nõ est necesse esse. Tertiò posſibile stat cum necesse esse, & cum nècesse non esse, & cum contingenti strictè sumpto, ergo posſibile quod stat cum necesse esse, infert non necesse non esse, quod est contradictorium necesse non esse: patet consequentia, quia necesse esse, & necesse non esse non stant simul, ergo quod stat cũ necesse esse, infert contradictorium de necesse non esse: sed posſibile esse, stat cum necesse esse, ergo infert non necesse esse, quod est contradictoriũ alterius: ista minor patet, quia infertur ex contradictorio huius, quod est impossibile esse, sed contradictorium impossibile esse, stat simul cum necesse esse, ergo & posſibile esse.

4.Conc. Quarta cõclusio Posſibile dicitur dupliciter, id est, quod non est impossibile, siue sit actu siue non: secundo, quod est potentia, & non actu, &c.

Sed contra tertiam conclusionem arguitur, posſibile ex se non est necesse esse, ergo est nõ necesse esse: de quolibet enim est vera affirmatio, seu negatio: negatur consequentia ad probationem, dicit ergo antecedẽs de quolibet in particulari concedo in communi: nego: animal enim in communi, nec infert rationale, nec irrationale.

Ex dictis habentur æquipollentia, & oppositiones modalium: per rotulos vero æquipolentes in modalibus dantur, si dicta sumantur personaliter: si vero materialiter, in modo de necesse mutetur qualitas & quantitas dicti, & similiter fit contradictio: si dicta sumantur personaliter, mutata quantitate propositionis: sin autem materialiter maneant idem dictum, & contradictorij, quia contradictio tunc sumitur, circa eandem numero propositionem, alioqui non esset contradictio de eodem. Contrarietas similiter fit per rotulos contrarios, si sumantur dicta personaliter, & si fuerit particularis in vno mutetur in vniuersali: subcontrarietas fit per rotulos sub subcontrarios, & subalternatio per rotulos subalternos: de quibus satis diximus, 3.p. Summularum, vbi & rotulos omnes apposuimus.

SVMMA Capitis IIII. Vtrùm affirmationi tantùm opponatur negatio, an etiam affirmatio.

CO Nclusio affirmationi primò & per se contraria est negatio, affirmatio vero tantùm, vt includit negationem, pro quo primo supponit ea tantum contrariari in voce, quæ explicant contrarias opiniones mentis. Secundo supponit contrarias opiniones non dici quia fiunt circa contraria, sed quia de eodem contrario modo iudicant: hîc arguit ea tantum contrariantur in voce quę explicant contrarias opiniones mentis, sed tantum affirmatio & negatio sunt huiusmodi: ergo illa tantum sunt contrariæ, minor probatur, quia dato plures opiniones cõtrarias

vna illarum, primo & per se contrariatur, & reliquæ per ipsam sed opinioni, v.c. quod bonum est bonum, cõtrariantur, hæc, bonum nõest bonũ, bonum est malũ, vel est, chimæra, bonum non est eligendum vel amandum, ergo vna illarum, primo & per se est contraria, & reliquæ per illam, sed hæc non est nisi quæ directè negat, quod altera affirmat, quia reliquæ, siue affirment aliquid repugnãs bono siue negent, quod conuenit bono dummodo non negent directè bonum sunt fere infinitæ, quarum vna non reducitur ad aliam, & omnes reducantur ad negatiuam, ergo illa primo & per se est contraria.

Secundo, quia ex negatiua generatur falsitas omnium aliarum, ergo reliquæ non contrariantur, nisi vt inferunt istam, antecedens patet, quia bonum est bonum, est primo & per se vera propositio, ergo quæ negat bonum à bono est primo & per se falsa.

Confirmatur, quia huic, homo est homõ tantum opponitur homo non est homo, quia homo non habet contrarium, ergo ita erit in reliquis.

Tertio, sicut se habent duæ opiniones inter se in veritate bonum est bonum, non bonum non est bonum: ita etiam hæ duæ in falsitate bonum non est bonum, & non bonum est bonum: sed huic negatiuæ non bonum non est bonum est opposita illa affirmatiua, non bonum est bonum, ergo illæ affirmatiuæ, bonum non est bonum nõ opponitur, hæc non bonum est malum, nec hæc non bonum non est malum: vera enim est de chimæra super est, ergo vt non bonum opponatur illi. Sed iam ad quæstionem accedamus, quibus singula manifesta erunt

S V-

SVPER LIBROS PRIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS commentaria, vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgensi, in sacra Theologia Præsentato.

PRÆFATIO

De ordine, auctore, modo procedendi, & aljs.

AVctorem horum librorum de priori resolutione esse Arist. docet Diogenes. & communis, imo ipse Arist asserit in fine Logicæ, iuntq; libri digni eius ingenio: qui duo tantum reperiuntur.

Ordo est, vt post prædicamenta, & Perihiermæias ponantur, quia de tertia operatione intelectus in istis agitur: præcedereque debent libros Post. Top & Elench. ita Alexander Aphrodis. in Elench. Boet. in libris de differentijs topicis, quia hic tractatur de syllogismo in communi: prius enim considerandæ est bonitas consequentiæ, ad iudicãdum de veritate seu certitudine conclusionis: nam si consequentia non sit bona, non est cur immoremur, circa veritatem præmissarum, quæ sunt materia argumentationis: constat autem quod forma argumentandi communis est, materiæ necessariæ Topicæ, & Sophisticæ.

Dices contra, in composito naturali, prius intelligitur materia quã forma: forma enim, vt dicimus in Physi. vel educitur de potentia materiæ, vel saltem in ea præsupposita introducitur: ars autem debet imitari naturam cum sit propter illius perfectionem: ergo præcedere debent libri Poster. qui agũt de materia propositionum.

Confirmatur, quia forma rei quæ arte conficitur, sine materia esse non potest, ergo lib. Prior. qui agũt de materia præsupponunt Poster. qui agunt de forma. Secundo in lib. Topicor. vt ipsa inscriptio indicat, continetur disciplina inueniendi medium argumẽtorum: in his autẽ 4. lib. Prior. & Post. continetur ars iudicandi, de nulla autem re iudicare possumus, nisi sit inuenta, ergo illi lib. Top. hos debẽt præcedere. Adde quod ars inueniendi potior est quam ars iudicandi, & natura prior, vt probat Cice. 4 lib. de finibus, ergo idem quod prius. Hoc argumẽ. cõiectus Perihonius asserit topica debere præcedere libros Prior. & refert pro sua sentẽtia Philopponũ: sed hoc non obstãte Ad primum dico formã naturalem exigere determinatam materiam, affectam certis dispositionibus: at forma syllogistica natura sua, vel literis non significatiuis contenta est: vnde eius cognitio ex nullius materiæ realis cognitione pendet: Ad cõfirmationẽ. fateor ad conficiẽdam argumentationẽ vtile prius inquirendũ mediũ: vt autẽ formæ argumentationum inficiantur, non est idoneus

Ad

Ad secundum (multis omissis solutionibus quas cumulant Neoterici) quælibet pars scientifica dicitur etiã iudicatiua, cum sit principium iudicãdi de suo obiecto: illa vero quę Topica est, inuentiua particulariter dicitur, quia agit de materia relicta ab omni scientia.

Iam ergo vtilitas maxima est horum librorum, cuius sine cognitione syllogismi nõ possit scientia haberi, vt latè dicebam in quæst. præambulis.

Proportio ad Logicam est partis ad totum: modus procedendi est difficilis, sed efficaciter probans.

De obiecto horum librorum solet esse dubitatio: dico tamẽ syllogismũ esse obiectum huius tractatus (vtrũ autem ex hoc & lib. Posteri. fiat vnus tractatus tantùm, in principio Poste. letè. dicam) de alijs enim, vt Enthymemate, inductione & exemplo in fine huius lib. agit Aristo. quia hæ cõsequentiæ vim habent ratione syllogismi, quatenus scilicet, ad illum reducuntur: vnde hac explicatione beatè Burana, Philop. Niph. & alij dicũt esse demonstrationem quo ad formã: & alij codices argumentationem in communi. Titulus est de priori analysi, hoc est, resolutione, vnde dicuntur libri resolutiui, seu resolutorij. Dicitur autem resolutio examen alicuius rei, sit ne secundum suam naturam facta: & quia examinamus res illas in suas partes resoluendo & reducendo vt docet Aristo. lib. de cœlo, dicitur resolutio, quam multi diuidiunt, in Grammat. quæ est in elementa, Metaphy. Philosoph. & c. quæ est in tales, vel tales propositiones, & Logicam, quæ est in propositiones, & terminos, &c, quo pacto maximè in Logica sumitur dicta resolutio absolute, pro resolutione, scilicet syllogismi, dicitur autem prior resolutio ex parte formæ & illationis, ad distinctionem Posterioris, quæ est ex parte materiæ, quia illa syllogismi est in communi, supponiturq; ad examen secundæ, vt patebit principio Post. Et licet doceatur etiam compositio syllogismi, ab vltimo inscribitur de resolutione, vt intelligatur quod vtraque comprehenditur (cum resolutio supponat compositionem vt dicebam. 1. par. cap. 7. terminorum) necessario habendam.

Et ita) docetur primo compositio: secundò, via inueniendi propositiones ad syllogismum: tertiò, resolutio. Deinde vero in secundo libro agitur de proprietatibus syllogismi: & hæc est tota diuisio priorum.

Nos tamen quia quæ Aristo. his libris docet fusius & obscurius tradit, pro tyronum captu, ad breuem & faciliorem tractatum, discentibus ac commodatiorem reuocabimus: prius septem prima & præcipua capita, propter Bachalaurandos posita communiter, breuibus scholijs absoluam. Deinde vero propter alios iam consummatos in Dialectica, omnia quæ ad primum, & secundum librum spectant, breui ratione absoluant.

CAPVT I. DE ptopositione, termino, & syllogismo, Argyropolo interprete.

PRimo dicere oportet circa quid & cuiusnam sit hęc præsens consideratio, atque est circa demõstrationem, & est scientiæ demonstrandi. Deinde vero definire quid sit propositio, quid terminus quid ratiocinatio: & quęnã sit perfecta, quæ imperfecta. Posteà vero quid sit in toto, aut esse, aut non esse Textus.

esse: & quid inrelligimus cum de omni vel nullo quipiam dicimus prædicari. Est itaque propositio oratio affirmatiua, vel negatiua de quopiã alicuius. Hæc autem oratio, aut vniuersalis est, aut particularis, aut indefinita. Atq; vniuersalem dico cum cuipiã omni vel nulli cuipiam cõpetere dicitur. Particularis autem cum alicui inesse, vel cuipiam nõ competere, aut non omni inesse asseritur. Indefinitam cum competere & non competere sine vniuersali aut particulari dicitur signo, quale est contrariorum vnam scientiam esse, aut voluptatem non esse bonum. At differendi autẽ propositione demonstratiua propositio differt: nam hæc quidem demonstratiua partis alterius est acceptio contradictionis, quinam qui demonstrat non interrogat sed sumit. Differendi vero propositio interrogatio est contradictionis, atque nihil vtriq; refert ad vtriusque ratiocinationem conficiendam, nam & hîce qui demonstrat, & is etiam qui interrogat, sumpto quipiam inesse, & non inesse cuipiam ratiocinatur. Quare ratiocinario quidẽ propositio simpliciter est affirmatio de quopiam alicuius, aut negatio quẽ admodum diximus. Demonstrandi autem si vera & per primas sumpta sit suppositiones. At differendi propositio interrogandi quidem demonstrationis est interrogatio. Ratiocinati vero ea est acceptio, quod verisimile, probabileque esse videtur, vt est in Topicis dictum. Quid igitur sit propositio, & quonam differat ratiocinandi, & demonstrandi differendique propositio, diligentius quidem, exactiusque, posterius explicabitur: nunc vero pro vsu præsenti satis est à nobis determinatum. Terminum autem eum appello, in quẽ resoluitur propositio vt prædicatum, & id de quo prædicatur ipso esse aut non esse audito vel diuiso. Ratiocinatio est oratio in qua quibusdã positis aliud quippiam ab his quæ posita sunt, cum hæc ipsa sint necessario euenit. Atque per illud cum hæc ipsa sint, ob hæc euenire dico, per hoc autem intelligo nullo foris insuper esse termino ve necessarium fiat. Perfectã igitur eam ratiocinationem appello, quæ nullius indiget rei præter ea quæ sumpta sunt, vt id ipsum necessario videatur. Imperfectam autem eam quæ vnius vel plurium indiget quæ necessaria quidem sunt per terminos ipsos subiectos: non tamen sunt sumpta per propositiones. In toto autem quopiam esse, & de omni quopiam quippiam prædicari, idem significat, atque tunc de omni dicimus quippiam prædicari cùm nihil potest subiecti sumi, de quo alteri non dicetur, idem intelligendum est & cum de nullo dicimus quippiam prædicari.

Summa textus.

INtentum est (inquit) agere de demonstratione eiusque partibus: vnde propositio est affirmatio, vel negatio alicuius de aliquo, quam diuidit primo in vniuersalem particularẽ & indefinitam. Secundo, in Dialecticam & demonstratiuam. Rursus, ait, terminus est in quem resoluitur propositio, vt in subiectum vel prædicatum. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis aliud necessario sequitur, per ea quę posita sunt. Quem diuidit in perfectum, & in imperfectum explicatóque quid sit dici de omni & de nullo, quibus principijs nituntur syllogismi,

Annotationes circa literam.

PRimo notandū, quòd modus procedendi, non est à partibus ad totum, cum prius agat de propositione quam de termino, nec è cōtra à toto ad partes, cum prius de terminis quam de syllogismo, sed à notioribus, vt ipse docet primo Physic. textu primo, quia propositionem iā definierat in Perihermē.

De termini definitione sat dicta sunt. 1. cap. 1. part. Summularum, licet & de propositione in Perihermē. quā hic diuidendo simul explicuit, vt benè quidam primo de Paradoxis, cap. 9 & nō quidem per verum & falsum, quia parū refert ad syllogismū sed bene per affirmationem, & negationē, & licet etiam cōducat ad syllogismū vniuersalitas, & particularitas, non tñ per ea definit propositionē, quia non se tenet ex parte formæ, scilicet verbi, & vnionis, vt affirmatio, vel negatio, vbi quidā Recentiorū & alij intēdunt quod per particulā, alicuius de aliquo excludatur propositio hypothetica: sed quidem cum definitiones absoluantur à numero, (vt dixi in Summulis) non tamen mittur particula alicuius de aliquo, in toto rigore in singulari, imò in hypotheticis propria est affirmatio & negatio, præcipuè quod Aristotel. acturus erat de syllogismo hypothetico: & ita comprehendere oportebat propositionem hypotheticam qua constat.

Secundo considerandum, quod non meminit propositionis singularis, quia agit de nostris scientijs confirmetur ad dicta quæstio. 3 cap. de specie nec etiam meminit sophysticæ, quia syllogismus illa constans totum in apparentia, & secundum quid, non syllogizamus, qualiter autem propositio dialectica differat à demonstratiua, quæ sit hæc diuisio, in Topicis, dicā. differunt autem demonstratio & demonstratum scientia, quibus nominibus, hic vtitur Arist. quod demonstratio dicit actum, scientia vero demonstratiuam, habitū, de quo Niph. 2. Poster. textu 37 ex Philop. quod si Aristoteles 2. Poster. cap. 3. idem esset ait tantum vult pertinere ad eandem, scientiam, vel sumuntur vnumquodque in actu, & in habitu, de quo S. Thom. ibid. lectio. 19.

Tertio aduerte, quod in definitione termini, adit Arist. esse extremum, apposito vel separato esse, hoc est, siue negetur, siue affirmetur, verbum substantiuum. Rursus Albert. & alij imo communior, orationem ponit genus syllogismi determinatam persequentes particulas ad syllogismum, magis tamē placet conformiter ad dicta in Summulis, cum alijs lib. 1. c 8. & 12. esse argumentationem, nā persequentes particulas formalius reijciuntur, argumentationis, quæ pro antecedenti vnā tantum habēt propositionem, parum tamen refert in Latino, enim codice aliquādo habetur vox oratio, aliquando ratio, & quidem vox Græca vtrūq, sonat non tamen per illam reijciuntur imperfecti, cum sint in illationes necessariæ, nec reducuntur ad perfectos nisi eorum necessitas per proprios terminos clarius pateat, vnde nec considerata diu fio, syllogismi, in perfectos, & imperfectos, est subiecti in accidentia, ratione vero variæ figuræ modique syllogizandi patet differre specie inter se, & perfectis, de quo infra, quomodo vero perdici de omni & de nullo regulentur omnes, diximus in Summulis, analogāq, esse diuisionem syllogismi in bonum & apparentem.

Dubitabis tū, vtrū syllogismus sit solū antecedens, eiq, dicta definitio conueniat quidē? videtur tām esse premissas ex aliquot locis Arist. Burā. verō etiā c. 8. cōclusionē: sed quicquid magis placeat primo opinio, quia tamen nunquā, ita etiā videtur comprehendere argumentationē conclusionē constantē vt

Textus.

Lemos. 2 de Paradox. cap. 4.

vt Buran. & cõmunior vult, nã particula in qua aliud sequitur notatur in ipso syllogismo, aliud sequitur à præmissis, quod est conclusio, sumitur enim nũc pro antecedenti, cum consequenti nunc sine eo, vt definitio cum definito, & sine eo, imperfectus vero syllogismus hoc magis videtur confirmare, qui definitur quod indigeat conuersione vnius vel plariũ propositionum, remanentibus eisdẽ terminis nõ propositionibus, ex conuertens & cõuersa nõ videatur æade propositio. Secũdo qui eget vno principio, scilicet reductione, per impossibile, vel pluribus, vt in reductione conuersiua in qua est plurium conuersio, supponiturque aliud vtpotè reductio ad impossibile, vel tertio qui indiget vna, vel pluribus rebus, quæ licet sequantur ad extremã concessi, non sunt tamen expressè in propositionibus.

CAPVT. II.

Secundum de conuersione absolutarũ propositionum.

Textus.

Vm autem omnis propositio sit essendi aut necessario essendi, aut contingenter essendi, & in vtraquaque appellatione aliæ sunt affirmatiuæ, aliæ negatiuæ. Atque horum rursus aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ. Vniuersalem quidem negatiuam propositionem essendi necesse est vniuersaliter terminis ipsis conuerti veluti, si nulla voluptas est bonum nullum etiam bonum erit voluptas. Prædicatiuam, affirmatiuam autem conuerti necesse est non tamen vniuersaliter, sed in parte, vt si omnis voluptas est bonum, & bonũ aliquod erit voluptas. Ad particularem affirmatiuam, quidem in parte, conuerti necesse est, nam si aliqua voluptas est bonum & aliquod bonum erit voluptas. Priuatiuam, negatiuam autem non necesse est eodem modo conuerti non enim si homo non omni competit animal, & animal non omni homini competit. Sit itaque vniuersalis negatiua propositio. a. b. si igitur. a. nulli competit illorum quæ sunt b. & b. profecto nulli competet eorum quę sunt. a. nam si alicui competet atque sit illud. b. non erit illud profecto verum. a. nulli competere, nam. c. aliquid est eorum quæ sunt. b. vt luce clarius extat Si autem. a. competit omni. b. &. b. nimirum alicui competet. a. nam si nulli competit, &. a. profecto nulli competet. b, atque omni supponebatur competere. Similis conuersio, & si particularis affirmatiua sit propositio nam si. a. competit alicui. b, & b. necesse est alicui competat. a. nam si nulli competat a. profecto nulli competet. b. alicui supponebatur competere. Si autem. a. omni non competit. b. non necesse est. b non omni competere. a. vt sit. b. quidem animal. a. vero sit homo, homo namque non omni competit animali, vt animal homini competat omni.

Lemos. 2. de Paradox. cap. 1.

SVMMA textus.

PRopositionem tripliciter diuidit, scilicet, in absolutã, & modalem de contingenti vel necessario. Secun-

do, in affirmatiuam & negatiuã. Tertio, in indefinitam vniuerſalem & particularem. Deinde ſubijt de abſoluta vniuerſalem negatiuam & particularem affirmatiuam ſimpliciter cõuerti, vniuerſalem vero affirmatiuam per accidens, negatiuamque particularem non conuerti.

CAPVT III.
De cõuerſione Modalium.

TAres ſe ſe habebit, & in propoſitionibus neceſſarijs nã vniuerſales quidem priuatiua, negatiua, vniuerſaliter affirmationum aũt vtraq; particulariter ſanè conuertitur. Etenim ſi neceſſe eſt, a. nulli competere b. neceſſe eſt & b. nulli competere. a, nam ſi contingat vt alicui cõpetat contingeret etiam vt a. competat alicui b. ſin vero. a. neceſſario vel omni, vel alicui competat. b. & b. neceſſe eſt cuipiam competere. a. nam ſi non neceſſariò competat cuipiam, nec a. profecto cuipiam b. neceſſario competet. Particularis aũt priuatiua, negatiua non conuertitur ob eam cauſam quã antea diximus. At in contingentibus cum multipliciter dicatur contingere neceſſarium enim, & non neceſſarium & poſsibile cõtingere dicimus. Affirmatiuæ quidem in vniuerſis ſimiliter conuertentur. Nam ſi. a. vel omni contingit vel alicui cõpetere. b. & b. profecto alicui contingit competere. a. quod ſi nulli & b. contingit nulli competere b. Hoc enim antea demonſtrauimus. Negatiuæ vero non eodem modo ſe ſe habebunt ſed in hiſce quæ contingere dicimus ex eo quia neceſſario non competunt aut non neceſſario non competunt, aut non neceſſario competunt proinde ſe ſe habebunt ac prius veluti ſi quiſpiã dixerit contingere hominum equum non eſſe, aut album tunicæ nulli ineſſe, horum enim alterã neceſſario non competit alterum non neceſſario ineſt, atque propoſitio ſimiliter ſane cõuertitur, nam ſi contingit equum nulli competere homini, & hominem cõtingit nulli competere equo, & ſi album contingit nulli competere tunicæ, & tunicam contingit nulli competere albus. Quin ſi alicui neceſſario cõpetit, & album alicui tunicæ neceſſario competet. Hoc enim antea demõſtrauimus. Similiter ſe ſe habet, & negatiua particularis. In his autem quæ ex eo dicuntur contingere quia plerumque fiunt ac aptitudinem habent quoquidem pacto contingens conſueuimus definire non ſimiliter in conuerſione ſe ſe habebunt negatiuè ſed vniuerſalis quidem negatiua propoſitio non conuertitur particularis autem cõuerteturatque hoc in ſequentibus patebit cum de ipſo contingenti dicemus Nunc hoc tantum in ſuperpateat nobis has propoſitionis contingit nulli aut cuidam non competere affirmatiuam habere figuram. Cõtingit enim perinde diſponitur atq; ipſũ eſt. Eſt autẽ ipſum in quibus inſuper prædicatur affirmationẽ ſemper omninoque faciet vt eſt nõ bonum eſt nõ album, aut ſimpliciter eſt nõ hoc oſtẽditur aũt & hoc ipſum per ea quæ deinceps dicũtur in cõuerſionibus aut per inde ſe ſe habebũt vt cæteræ.

Soluuntur argumenta.

Summa Textus.

PRima cõcluſio ꝓpoſitiones deneceſſario, cõuertũtur vt abſolutæ, idẽ de contingẽti vt eſt idẽ quod poſſibileter, ſpecialiter autẽ ſumptũ (pro eo ſcilicet quod poteſt eſſe & nõ eſſe) vniuerſalis negatiua non cõuertitur. ſed particularis negatiua ſimpliciter quia affirmatiuæ cõtingẽter ſunt vir

tute

tute affirmatiuæ, remittitque ad cap. duodecimum.

Annotationes circa literã vtriuſq; capitis.

Acturus Ariſtot. de ſyllogiſmo agit de conuerſionibus propoſitionum, per illas enim reducuntur ſyllogiſmi imperfecti, de quibus dixit ſuperius. Simulis, non numeratuit ãũ modalé de impoſsibili, quia æquipollet neceſſario nõ nec de poſsibili, quia eſt vna acceptio quam poſſunt, contingẽs, & cũ propoſitio in cõmuni, primo diuidatur in abſolutam & modalem, bene Phylop. inferit modalé eſſe quãã, affirmatiuã vel negatiuã vt patet ex ſequentibus diuiſionibus.

Similiter negat Ariſt. particulare affirmatiuã abſolutam cõuerti, quia non meminit conuerſionis per cõtrapoſitionem, vt inutilis ad reductionẽ ſyllogiſmi, commutetur in ea termini, prius etiam agit de conuerſione vniuerſalis negatiuæ, quam affirmatiuæ, quia per illam probat alia rum conuerſionem, & quia eius conuerſio præſtantior, indefinitæ vero vt completa eſſet diuiſio numerauit, eius autem poſtea non meminit quia eiuſdem eſt conuerſionis cũ particulari, vtitur autem in exẽplis literis, vt infra magis dicetur, vt oſtendat valere cõſequutio ratione formæ nõ materiæ, ponitq; ſubiecti literam cũ adiectione in obliquo, & prædicati in recto, vt doceat ſub prædicato contineri ſubiectum, vt obliquo ſubiecto.

Secundo ponit ratione generis, per ſpecies explicat naturã cõuerſionis de cuius ipſius acceptionib⁹, Niphi hic latẽ, hoc accipitur pro cõuerſione propoſitionum conuerſio, alia termi norum, ſequuta in Simul, alia ſyllogiſmi, cum ex oppoſito conſequentis & altera præmiſſa infertur oppoſitũ antecedentis, alia dicitur cõuerſio denominati, vt ex hoc quod accidens eſt in ſubiecto, ſubiectum à toto vel parte ſufficienti denominari dicitur tale vt homo eſt albus Criſpus, de hac vero propoſitionũ conuerſione, Lobar. & alij dicunt eſſe quodam enthimema, quod fit ſyllogiſmus addita identica propoſitione tacita, vniuerſali, ſcilicet & affirmatiua prædicati conuerſæ ad negatiuam, ad affirmatiuã verò addita identica ſubiecti. Albert. vero & Buran. dicunt eſſe conſequentiam non argumentationem, ſed vt dicebã. 4. p. Simul. argumẽtatio ſtrictè ſumpta, petit ne ſint omnino eadem categoremata antecedentis & conſequentis, vnde potius videtur conſequẽtia. dum tantum eſt conuerſio, quæſtio tamen videtur de nomine.

Dubitabis tamen quid intelligat per propoſitionem de ineſſe? Nonnus & Buran. dicunt intelligi propoſitionem in qua prædicatum ineſt vniuerſaliter ſubiecto, ſed non neceſſario, alias inquiunt, non differrent neceſſario & contingenti, contingens enim ſecundum illos, non dicet rem ineſſe ſed poſſe in eſſe. Reſpondeo tam ẽ propoſitionem de in eſſe vocare Ariſtot. propoſitionem ſine modo, & hoc differt à neceſſaria & contingẽti patet ex fine cap. 12. vbi dicit contingens aliquando dicitur quod actum eſt, aliquãdo quod poteſt in eſſe: adde quod omnis propoſitio, vel eſt in materia remota, naturali, vel contingenti, omnis ergo propoſitio ſecundum rem, vel eſt neceſſaria, vel contingens, vel impoſsibilis: & ad illud quod obijciebant patet; quod propoſitio de inesſe eſt quaſi ſubiectum omnium modalium, ex Ariſt. 1. Periherm, & per hoc differt ab omnibus alijs.

Sed cõtra id quod dicitur quod propoſitio neceſſaria eodẽmodo conuertitur ſicut de in eſſe, dices primo non ſequitur, ridentem eſſe hominem eſt

neceſſe ergo hominem eſſe ridentem eſſe, ſecundo non ſequitur omne animal eſſe hominem non ẽt neceſſe, ergo aliquem hominem non eſſe animal non eſt neceſſe. Tertio non ſequitur omne corpus eſſe album, eſt impoſsibile, ergo omne album eſſe corpus eſt impoſsibile. Reſpondes (concluſionem eſſe verã, intelligiq. de dicto perſonaliter ſumpto & non materialiter quia tantũ perſonaliter deſeruit ad ſillogiſmos modales & poſum⁹ ſub ſubiecto ſumere, & quidẽ affirmatiuas cõuerti, in neceſſarias particulares patet quia propoſitio neceſſaria eſt in qua prædicatum, ſignificat aliquid neceſſario connexum cum natura ſubiecti (vt dixi. p. 3 Sũmularum) ſed ex hoc quod termini tranſponantur, res ſignificata non amittunt neceſſariã connexionẽ, manet ergo neceſsitas terminis cõmutatis, denegatiuis vero aperte probat Ariſt. in. c. Ad primũ conſequentia eſt bona ſed antecedẽs falſum, poteſt enim eſſe de ſubiecto nõ ſupponẽte, quãdo ſcilicet nullus hominum actu rider. Ad ſecũdum ſi dictũ ſumatur perſonaliter optima eſt conſequẽtia ſed antecedẽs falſum, per illũ defectũ, ſcilicet animal eſſe hominẽ non eſt neceſſe homine ſignato: ſin vero ſumatur materialiter antecedens eſt verũ quia mutatur ſuppoſitio à materiali ad perſonalem.

Hinc etiam patet veritas vltima cõcluſionis, licet magis de illa dicam, ſequitur enim benè & non ſequitur nullus homo eſt ridens, ergo nullũ ridens eſt homo, ſed antecedẽs eſt contingẽs ergo & conſequens, cum formaliter inferant, ergo altera non eſt neceſſaria, ſcilicet riden eſt homo Dices ſubiectum riſus neceſſario eſt homo, ergo ridens neceſſario eſt homo, diſtingo antecedens, ſubiectum enim riſus eſt homo ſub propria ratione hominis, non vero vt ſignificatur per hunc terminum ridens.

Vbi notandum quod neceſſario ni quadrupliciter repugnamus ſcilicet dicendo, contingit omni, vel contingit nulli; vel contingit alicui, vel contingit non omni, ex quibet enim horum infertur non neceſſe, vnde non neceſſarium, eſt quaſi genus, commune ad iſta quatuor, qui ergo dicit nõ neceſſe ſit eſt, verificetur ſecundum aliquem iſtorum modorũ, & per hoc multa ſoluuntur argumenta de neceſſario.

Sed de cõtingenter ſpecialiter ſumpto, aliquid dicamus, de quo nil in Sũmulis fumus loquuti: aduerte primo quod ſi eſt affirmatiuum, exponitur per copulatiuam duplicis Cathegoricæ in quarum vna ponitur poſsibiliter, in alia vero poſsibiliter non: ſi verò fit negatum per diſiunctiuam exponitur, in cuius vna Cathegorica neceſſario, in altera impoſsibiliter ponitur, vel poſsibiliter nõ, nã ſumptum generaliter idẽ valet quòd poſsibiliter, vbi notant quidã quod ſi ſubiectũ ſit terminus cõmunis, prius faciẽdum deſcenſum, quam reſoluatur, ſed licet ſit clarius benè Loba, negante eſſe neceſſariũ, dum modo ſeruetur ſenſus.

Ex quo infertur contingenter ſpecialiter ſumpto, claudere vniuerſalitate, ſcilicet neceſſariõ, & particulari tatẽ, ſcilicet, poſsibiliter: vnde nequit dari contradictoriũ propoſitione de contingenti, niſi ipſum negetur eſſe, præpoſita negatione, benè tamẽ Ariſtotel. infra cap. 12 d.cit propoſitionem contingentis affirmati conuerti in oppoſitam qualitatem: vt Petrus contingenter currit, ergo contingenter non currit & è contra, quia æquipolent ex dicta expoſitione, vt Loba. dicunt, idẽ eſt de contingẽter negato, dummodo in vtraque negetur.

Secundo infertur benè Ariſt. docuiſſe propoſitionem contingentis affirmati, eſſe virtualiter affirmatiuam, licet negetur verbum, quia infertur affirma

Textus.

firmatiuam, & vt deducit. M. Soto. 2. Sum est valet, infert affirmatiuam ergo est virtute affirmatiua: aliter dare rur antecedens verum & consequens falsum, & licet inferat, negatiuam, denominatur à digniori affirmatiua, tamen non patitur conuersionem simplicem vniuersalis, vt non sequitur contingenter, omnis homo est albus, ergo contingenter omne album est homo, vt dictum est.

CAPVT. IIII.

De prima figura.

Textus. ISsce determinatis dicendum iam est euidenter per quæ & quando aut quo nã modo omnis ratiocinatio fiat postea vero de demonstratione dicemus, nam prius de ratiocinatione quã de demonstratione dicendum esse videtur, quippe cum vniuersale magis sit ratiocinatio, demonstratio nãq; ratiocinatio quædã est, at nõ omnis ratiocinatio demonstratio est. Cũ igitur tres termini sic inter se se habẽt vt vltimus quidẽ in toto sit medio, medius aũt in toto primo sit aut nõ sit necesse est tũc extremorũ ratiocinationẽ esse perfectã atque mediũ quidẽ in dico quod in alio est, & in quo aliud est. Hoc & ipsa fauẽ positione mediũ, sit extrema aũt ea quorũ alterum est in alio, alterũ in quo aliud est, nãq; si A. de omnibus B. de omni B. & B de omni C. dicitur necesse est, A. de omni C. prædicari dictum est enim prius quomodo prædicari de omni dicitur. Pariq; ratione si A. quidem de nullo B. vero dicitur de omni, C. prædicatur, A. profecto nulli competet. C. verum si primum quidem ipsi medio competat omni medium autẽ nullibi extremo insit. Ratiocinatio extremorũ profecto nõ erit nullũ enim cũ hæc sint efficitur necessarium. Etenim fit vt primum omni cui competat extremo at nullum quare nec particulare neq; partem alicui, neq; vniuersale necessariũ sit cũ vero nullũ eueniat necessarium, nulla per hæc erit ratiocinatio sanè ato, termini quidẽ essendi, sint animal homo equus nõ essẽdi sumatur animal homo lapis. At neq; tum erit vtiq; ratiocinatio cum neq; primũ ipsi medio neq; medium cõpetit illi, termini essendi scientia linea medicina non essendi, sciẽtia linea vitias sumatur. Patet igitur si vniuersales sunt ãtur hac in figura termini quando erit ratiocinatio, & quando non erit. Et idem si ratiocinatio est necessario terminos, ita se se habere quemadmodum diximus. Etsi termini ita se se habent vti diximus continuo ratiocinatione monstrare. At si terminorum alter sit vniuersalis alter particularis, ad alterum quando vniuersale quidem versus maius extremum collocatur, aut priuatiuum, negatiuum, aut prædicatum affirmatiuum particulare autem versus extremum ponitur, minus necesse est tunc rationem esse perfectam quando vero vniuersale versus extremum ponitur minus aut aliter termini, quam diximus disponuntur fieri non potest, vt ratiocinatio constet, Atque maius extremum id vocito in quo medium ipsum est, minus autem id quo sub medio collocatur. Nam a. quidem omni b. competit b. autem insit alicui c. si igitur id est de quoi bet prædicari quod in principio diximus necesse est, a. omni competere c rursus si a. quidem nulli b. competit b vero cuipiam insit. c necesse est a. cui, iam. c. non inesse. nam definitum est etiam quemodo de nullo dicimus quippiam prædicari.

Quare ratiocinatio erit perfecta, idẽ cuenit & semper & difinitum. b.c. fumatur fit modo prædicatiuum affirmatiuum: nam eadem erit ratiocinatio semper siue in difinitum siue particulare sumatur. Sed si rursus extremũ minus vniuersalie politum fuerit prędicatiuum, affirmatiuum, vel priuatiuum, negatiuum: ratiocinatio profecto non erit sine affirmatiuum, siue negatium ipse particulare, aut in definitum sumantur vel vti si. A. quidem cuiam in sit aut non insit. b. ipsum autẽ .b competat omni. b. termini essendi bonum habitus .l qui prudentia. nõ essendi bonum habitus in scientia quę sumantur. Rursus si. b. quidem nulli. c, competat. A verò cuipiam insit, aut non insit aut non omni competat. b. nulla prorsus hoc etiam pacto ratiocinatio erit. Termini essendi album equus ac color nõ essendi album equus, cuiusque sumantur, idem si termini, & si idem. A. b. in difinitum sumatur. At qui neque cum id quidem interuallũ quod est versus maius extremum vniuersale est, aut priuatiuum negatiuũ aut prędicatiuum, affirmatiuum, id autem quod est versus minus extremum priuatiuum negatiuum ex particulare aut indefinitum ratiocinatio sane non constabit. Seu si. A quidem omni competat. b. ipsum autem. B. cuipiam non insit aut non competat. c. cuinamque medium cuipiam non inest ei nimirum & omni & nulli competet primum Subijciantur enim hi termini, animal homo album, deinde sumãtur alba, de quibus homo non prędicatur, nix inquam & olor. Animal igitur de altero quidem dicitur, omnide altero vero nullo prędicatur vt patet ratiocinatio sanè non erit rursus. A. quidẽ nulli. B cõpetet. b vero cuipiam non insit C. atque termini sint inanimatũ homo ac album deinde sumantur alba de quibus homo nõ prędicatur nix atque olor, inanimatum igitur de altero vero nullo prędicatur vt patet. Preterea cum hoc indefinitum sit B. inquam cuipiam. C. non in esse verum que sit & si nulli cõpetit sumptis eius modi terminis vt. B nulli cõpetat. c. ratiocinatio sane non sit. Hoc enim antea dictum est. Patet igitur si ita sese habeant termini non fierit ratiocinationem nam si esse & in ijs esset profecto similiter demonstrabitur & si vniuersale priuatiuum negatiuum ponatur. At vero nullo pacto etiam ratiocinatio fuerit si vtraque interualla particularia aut prędicatiua affirmatiua aut priuatiua negatiua aut alterum prædicatiuum negatiuum aut alterum definitum aut vtraque in definita fuerint sumpta, termini autem communes omnium essendi quidem animal albuum equus. Non essendi autem animal album lapisque sumantur Patet igitur ex hisce quæ diximus si in hac figura particularis sit ratiocinatio ita necessario despossiros esse terminos vt diximus Et si ita sese habeant termini necessario fieri ratiocinationẽ nam si aliter sese habeãt nullo pacto fit ratiocinatio. Patet etiã vniuersas ratiocinationes huiusce figurę perfectas esse. Omnes enim per eaquę initio sunt sumpta perficiuntur per picuum in super est omnia quępro ponuntur per hanc ostendi figurã qui pecum & omni & nulli & alicui atque non omni quipiã competere per hanc vt patuit ostendatur apello autẽ talem figuran primam.

SVMA TEXTVS

In prima figura medium inquit est terminus, qui subijcitur in maiori prędicatur qui in minori, maior extremitas, prędicatum minoris, minor vero subjectũ est minoris, deinde ponit modos viles, Barbara &c qui regulantur per dici de omni & de nullo. alios

Textus.

lios autem probat inutiles, quia dantur in eis termini, ni quibus omni & in quibus nulli, ait etiã modos huius figurę esse perfectos, in ea què omnia problema posse syllogizari.

CAPVT. V. DE Secunda figura.

Textus. *VM autem* idem alteri qui de omni alteri vero nulli vel vtrique omni, vel nulli competit talem quidem figuram appello secundam. Atque medium quidem in ipsa dico quod de vtrisque dicitur. Extrema autem ea de quibus hoc prædicatur. Maius item extremum id nunc appello prope medium collocatur: minus autem id quod remotius à medio ponitur. At ipsum medium extra quidem extrema ponitur, est tamen primum positione. Atque perfecta ratiocinatio non erit hac in figura, erit tamen potentia, terminis tamen vniuersalibus, quam non vniuersalibus sumptis. Si igitur vniuersales fint termini, atque medium ipsum alteri quidem omni alteri autem nulli competat, erit ratiocinatio sanè siue rursus, maius siue minus extremum positum fuerit priuatiuum, negatiuum: alio autem modo fore non potest: nam L. de nullo quidem, M. de omni vero, N. prædicetur. Cum igitur negatiuum simpliciter conuertatur, M ipsum profecto nulli competeret. L, aut, L, omni, N. inesse supponebatur. Quare, M. nulli profecto competet, N. hoc enim prius est demonstratiuum. Rursus si, L. omni quidem competat, M nulli autem inest, N, ipsum etiam, M, nulli profectò competet, N. nam si, L. nulli competit, N, & N, etiam nulli competet, L, at L omni, M, inesse supponebatur. Quare N, nulli competet, M. Rursus enim prima figura est facta. Sed cum priuatiuum, negatiuum simpliciter conuertatur, M etiam nulli competet N. quare erit eadem ratiocinatio tanè, licet etiam hos modos ostendere deducendo ad id quod fieri minime potest. Patet igitur cum ita sese habent termini fieri quidem ratiocinationem: sed non perfectam: non enim solum ex hisce quæ initio posita sunt, sed ex alijs etiam ipsum efficitur necessarium, vt luce clarius extat. At si ipsum, L. de quolibet, M, atque, N. prędicetur: ratiocinatio sanè non erit termini essendi substantia animal, numerusque sumatur, atque substantia in medio collocetur, neque enim ratiocinatio porrò constabit. Si L, de nullo, M. & de nullo, N, prædicatur termini essendi linea, animal homo, non essendi linea animal lapisque sumantur, atque linea medium occupet locum. Patet igitur, si in hac figura fit ex vniuersalibus terminis ratiocinatio necessarium esse sic sese habere termines, vt in principio diximus. Nam si alio dissonantur pacto non efficitur: vt patuit necessaria conclusio.

Sin verò medium ipsum ad alterum extremorum sumatur vniuersaliter, cum rursus quidem maius extremum ipsum collocatur vniuersale, aut negatiuũ, aut affirmatiuum, versus autem minus particulare, atque oppositio modo sumitur, necesse est tum ratiocinationem negatiuum particulare esse. Dico autem oppositio modo hoc pacto, vt si vniuersale sit negatiuum particulare sumatur affirmatiuum, & si affirmatiuum sit illud particulare negatiuum sumatur: nam si, L. nulli quidem, M alicui vero competat, N necesse est ipsum, M. non omni competere. Nam cum negatiuũ (vt diximus conuertatur M, hoc est nulli competet, N. at ipsum, L. cuipiã, N.

ineſſe ſupponebatur. Quare M. nõ omni competet, N. fit enim ratiocinatio per figuram primam vt patet. Rurſus ſi, L. omni quidem M. inſit alicui quidẽ non competat, N. neceſſe eſt, M cuipiã N, non ineſſinam ſi omni competat, & L. prędicabitur de omni, M. neceſſe eſt, L. ipſum omni cõpetere. N. at alicui nõ ineſſe ſupponebatur. Atſi, L. omni quidem. N. competat, non omni autem inſit, M, non erit ratiocinatio ſane, atque termini quidem eſſendi animal ſubſtantia coruus: non eſſendi vero animal album coruaſque ſumantur. Nec item ſi, L. de nullo quidem, N. de aliquo vero, M. prædicatur termini eſſendi animal ſubſtantia vnitas non eſſendi animal ſubſtantia ſeẽtia quæ ſumantur. Cùm igitur vniuerſale ac particulare oppoſito ſumuntur modo, dictum, eſt quando erit ratiocinatio, & quando non erit ratiocinatio.

Cum autem propoſitiones qualitatis eiuſdem, aut negatiuæ ambæ, aut affirmatiuæ ſumantur, nullo pacto ratiocinatio fieri poteſt. Si enim primo negatiuæ ambæ, atque vniuerſale, rurſus extremorum maius ponatur, ſeu L, nulli quidẽ M competat, alicui vero non inſit. N. ſit igitur, vt, M. omni atque nulli competat. N termini non eſſendi ingrum, nix animal, ſumãtur termini autem eſſendi ſumi nõ poſſunt, ſi L. cuipiam quidem inſit, cuipiam vero non competat, N. namque, M. quidem omni competat, n, ipſum autem l, nulli competat, m, ipſum, l, profectò nulli competet, m, cui ineſſe ſupponebatur. Hoc igitur pacto fieri nequit, vt termini eſſendi ſumantur, ſed ex infinito eſt oriendum nam cum verum ſit l. cuipiam non competere, n, ſi nulli etiam inſit, atque cum nulli competit ratiocinatio fieri nequeat vt antea patuit, perſpicuum eſt, neque nunc ratiocinationem conſtare poſſunt.

Rurſus ſint ambæ poſitiones affirmatiuæ, & vniuerſale ſimiliter collocetur, veluti, l, omni quidem, m, alicui vero competat, n, ſic igitur, aut, m, & omni & nulli competat, n, atque termini non eſſendi album, olor, lapis, quæ ſint eſſendi vero ſumi non poſſunt. Ob eandem cauſam ſane quam paulò ante diximus. At ſi vniuerſale concurſus extremum minus ponatur, atque, l, nulli quidem, n, non omni autem inſit, m ſit, vt ipſum, m, & omni & nulli competat, n, termini eſſendi album animal coruus: non eſſendi album lapis, coruſque ſumantur. Sin vero ambæ propoſitiones affirmatiuæ ſumantur, ſit iam ſimiliter, vt ipſum, m, & omni, & nulli competat, r, termini non eſſendi album animal nix, eſſendi album animal, olorque ſumatur. Patet igitur nullo pacto fieri ratiocinationem, ſi propoſitiones ſint vniformes, atque altera vniuerſalis, altera particularis ſumatur. Ar neque ſi cuipiam vtrique medium competat, aut alteri inſit alteri non inſit, aut vtri que non omni, aut indefinitè, vel inſit, vel non inſit ratiocinatio, vnquam cõſtabit. Termini communes omnium eſſendi quidem album animal homo, non eſſendi autem album animal inanimatumque ſumantur. Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt ratiocinationẽ fieri neceſſariò, ſi termini ſic ſe habeãt quemadmodum diximus, & ſi ratiocinatio ſit, ita terminos inter ſeſe diſpoſitos eſſe quemadmodum eos non collocauimus.

Perſpicuum etiam eſt omnes ratiocinationes quæ hac in figura conficiuntur imperfectas eſſe, vniuerſè namque ſumptis, quibuſdam perficiuntur. Quæ quidem aut in terminis ipſis neceſſariò inſunt, aut vt ſuppoſitiones ponuntur, veluti cum demonſtramus deducendo ad id quod eſſe nequit.

Patet inſuper nullam prorſus hac figura

Textus.

figura fieri ratiocinationem affirmatiuam, sed omnes tam vniuersales, quàm particulares extrui negatiuas.

Summa textus.

IN hac secunda figura medium prædicatur bis, maior extremitas subijcitur in maiori, minor in minori: modi vtiles, Cæsare Camœstus, &c. quos probat reductione ad perfectos, aliosque inutiles probat, vt cap. 4. præcedenti. Secundo, ait, omnes hos esse modos imperfectos, & negatiuos.

CAPVT. VI.
De tertia figura.

Textus. AT *si eidem alterum omni alterum nulli, aut vtrumque; vel nulli, vel omni competat figuram quidem talem tertiam nuncupo. Medium autẽ in ipsa id dico, de quo vtraque prædicantur: extrema vero ea quæ prædicãtur, atque minus extremum id vocito quod a medio longius distat: minus autem id quod est eidem magis propinquum ipsum vero medium, extra quidem extrema ponitur, positione tamẽ est vltimum. Atqui perfecta quidem, neque hac in figura fit ratiocinatio: erit tamen patefactio terminis, tam vniuersalibus quam nõ vniuersalibus ad medium sumptis: terminis igitur vniuersaliter sumptis cum, r, sit, omni t, competat necessariò, cum ipsum, r, alicui competet, s, nam cum conuertatur affirmatiuum, r, cuipiam competet, s, nam cum, r, quidem omni, t, inest ipsum autem t, cuipiam competat, s, necesse est ipsum, r, alicui competere s, fit enim, vt patet, ratiocinatio per primam figuram, licet etiam demonstrationem eiusdem facere ducendo ad id quod fieri nequit. Insuper designatione hoc pacto, nam cum vtrumque omni competat, t, si quippiam sumatur ipsorum, t, seu p, huic profectò &, r, & s, cõpetent, quare ipsum, r, cuipiam competet esse, s, rursus ii, r, quidẽ nulli, t, competat, s, autem omni ei dẽ inest erit necessario rõcinatio, aut qui, r, nõ omni, s, cõpetere cõcluetur, idẽ nacq; demõstrationis erit vtriq. modus: si, s. t. præsitio conuerratur, Deducẽdo etiam ad id qd fieri nõ potest, hic demonstrabitur modus, perinde, vt & præcedens est demonstratus. At: s quidem nulli, T, competit, r, autem eidẽ omni inest non erit ratiocinatio sanè. Termini essendi animal equus homo non essendi animal inanimatum homo què sumantur: neque cum vtrumque de nullo. T. prædicatur ratiocinatio fiet termini essendi, animal equus inanimatum non essendi homo, equus inanimatum sumantur, atque inanimatum in medio collocetur.*

Patet igitur hac etiam in figura si vniuersales sumantur termini quando erit ratiocinatio, & quando non erit ratiocinatio, nam cum vtrique termini affirmatiui ponãtur, erit ratiocinatio sanè atque extremum extremo cuipiam cõpetere concludet: sed cum vterque terminorum sumitur negatiuus, non erit cum alter tamẽ est negatiuus, alter affirmatiuus fit maior cuã ratiocinatio, atque extremum extremo non omni competere concludetur, Si vero contrapenantur, neq; erit vt demonstrauimus: at vero si alter sit vniuersalis ad medium, alter particularis, si vterque quidem affirmatiuus sumatur necesse est ratiocinationem fieri: siue maior sit siue minor vniuersalis: eam si, S. quidem omni competat r. autem cuipiam aut eidem necesse est ipsum, r. competere cuipiam. S. cum enim affirmatiuum. vt diximus, conuertatur ipsum

T. sane accipiam cõpetet. R. quare cũ S. quidem omni, T. competat ipsum autem. T. cuipiã sit r. ipsum. i. profecto cuipiam competet. r. quare & ipsum r. cuipiam competet. S licet etiã demonstrare ratiocinationem eandẽ deducendo ad impossibile vti precedentes ratiocinationes demonstrabãtur: insuper designatione, perinde atque antea fecimus. Rursus si. s. quidem cuipiam insit. T. ipsum autem. r. omni eidem competat necesse est, R, cuipiã competere S, erit enim idem demonstrationis, profecto modus licet etiam demonstratione huiusce facere modi deducẽdo ad id quod fieri nequit, perinde, atque precedentes ratiocinationes demonstrabantur, & item designationes perinde, atque antea fecimus. At si altera affirmatiuus sumãtur, & sit affirmatiuus sumatur & sit affirmatiuus, ipse vniuersalis cum minor quidem affirmatiuus est erit ratiocinatio sane: nam si. s. quidem omni competat. T. ipsum autem. r. cuipiam non insit eidem necesse est ipsum. r. nõ omni competere. s. nã si omni competet & S. omni competet. T, ipsum etiam r. profecto omni competet. T. at cuipiam non inesse supponebatur, ostenditur autem & præter deductionem, si quispiam ipsorum, T, sumatur, cui non competit ipsum, R. Sed cum maior terminus est affirmatiuus, minor vero particularis, negatiuus non erit ratiocinatio sanè, veluti si R. quidem omni cõpetat, T. ipsum autem, S, cuipiam non sit eidẽ termini extendi sunt animatum, homo ac animal no essendi vero animato possunt, si S cuipiã insit, T cuipiam autem non omnino si. R, quidem nulli competat, S. ipsum autẽ S accipiã insit, T. ipsum profecto, R. cuipiam non competet, T, at omni inesse supponebatur. Præterea si R quidem omni, T, competit ipsum autem, S, cuipiam insit eidem ipsum, R. profecto cuipiam competet esse, S. at nulli inesse supponebatur: sed agendum est vt antea fecimus, nam cum sit infinitũ cuipiam non ineile, & id quod nulli cõpetit, vt re dicere liceat cuipiam non inesse. Si vero nulli insit ratiocinatio non constet vt antea patuit. At si terminorum vniuersalis quidem sit negatiuus: particularis vero affirmatiuus cum maior quidem est negatiuus minor vero affirmatiuus erit ratiocinatio sanè. Nam si, R. quidem nulli, T. competat, S. autem cuipiam insit eidem ipsum, R, profecto cuipiam non competit esse. Erit enim rursus prima figura S. T. propositione conuersa, sed cùm minor sit negatiuus, non erit ratiocinatio sanè termini essendi, animal cornus album non essendi animal scientia, ac album sumatur, atque album medium sit vtrorumque, neque etiam cum vterque ponitur negatiuus, atque alter est vniuersalis: alter particularis termini communior est vniuersalis ad medium nõ essendi quidem animal scientia, album essendi vero animal cornus albumq; sumatur. Sed cum maior est vniuersalis, minor verò particularis non essendi quidem cornus, nix albumque sumatur, essendi vero sumi non possunt. Si, S. cuipiã insit, T cuipiam non insit: nam si, R, quidem omni competat, S. ipsum autem S. cuipiam insit, T. ipsum, R. profecto cuipiam competet, T. At nulli inesse supponebatur, sed ex infinito demonstrandum est: at vero neq; si vterque cuipiam insit, si medio, aut non insit, aut alter cuipiam, alter non omni competat, aut indesinitè ratiocinatio vilo pacto efficietur, termini communes enim animal homo album non essendi autem animal inanimatum, albumque sumatur. Patet igitur, & hac in figura quando erit ratiocinatio, & quando non erit, & si ita sese habeant termini quemadmodum diximus ratiocinationem fieri necesse: & si ratiocinatio sit terminos necessa-

Textus.

ceſſario ita eſſe diſpoſitos, patet etiam & huiuſce figuræ ratiocinationes omnes inperfectas eſſe, nam vniuerſæ aſſumptis quibuſdam perficiuntur, & inſuper fieri non poſſe quo per hanc figuram vniuerſalis vnquam aut affirmatiua aut negatiua concluſſio inferatur.

Sumatextus.

IN hac tertia figura mediũ eſt ſubiectum vtriuſque, maior extremitas prædicatum maioris, modi vtiles darapti Phelatom &c. quos bonos eſſe probat, reliquosque & malos, vt, c. 5. dicit etiam ſecundum omnes modos huius figuræ eſſe imperfectos & particulares.

CAPVT, VII. DE pertinentibus ad tres Figuras.

Textus. EX his etiam quæ dicta ſunt patet omnibus in figuris cũ non fit ratiocinatio affirmatiuis aut negatiuis vtriſque terminis aut etiã particularibus ſumptis nullum penitus fieri neceſſarium. Sũpto vero affirmatiuo ac negatiuo, ſi negatiuus ſumatur vniuerſalis extremi minoris ad maiorem ratiocinationem fieri ſemper, veluti ſi, A, quidẽ omni, b, aut cuipiam inſit, b, vero nulli competat, b, nam ſi conuertantur propoſitiones neceſſe eſt ipſum, c, cuipiã, a, non ineſſe. Patet etiam indefinitam propoſitionem eadem omnibus figuris ratiocinationem efficere poſitam loco particularis affirmatiuæ, Patet inſuper ratiocinationes imperfectas, omnes per figuram perfici primam, vniuerſæ enim aut recta demonſtratione, aut deductione ad id quod fieri nequit perficiuntur: at vtroque modo prima fit plane figura. Nã ſi recta perficiuntur demonſtratione vniuerſè perficiuntur conuerſio vero figuram primam efficiebat, ſin vero demonſtratur deductione ad id q̃ fieri nequit falſo poſito ratiocinatio fit per primam figuram veluti vltimã in figura ſi, a, &, b, omni competant, b, ipſum, a, cuipiam competit, b, nam ſi, a, nulli competet, b, ipſum autem, b, ipſum autem, b, omni, c, incit, a, nullocõ petet, c, at omni ineſſe ſupponebantur idem & in cæteris fiet. At vero licet vniurſas rationes at vniuerſales primæ figuræ ratiocinationes reducere: patet enim per illa ſecundæ ratiocinationis figuræ perfici quanquam non ſimiliter omnes perficiuntur ſed vniuerſalis quidem negatiua vniuerſaliter conuerſa vtraque vero particularium deductione ad id quod fieri nequit, at particulares ratiocinationes primæ figuræ & perſe quidẽ ipſas perficiuntur licet autem ipſas & per ſecundam figuram oſtendere deducendo ad id quod fieri nequit veluti ſi, a, quidem omni, b, competat, b, vero cuipiam inſit, c, ipſum, a, ſane cuipiam cõpetet, c, nam ſi nulli competit & ineſt cuilibet, b, ipſum profecto, b, nulli cõpetet, c, hoc enim fit per ſecundam figuram. Similis erit demonſtratio ratiocinatione etiam negatiua. Nam ſi a, quidem nulli, b, cõpetat, b, vero cuipiam inſit, c, ipſum, a, profecto nulli competet, c, namſi ipſi quidem competit omni nulli aut ineſt, b, ipſum, b, profecto nulli competit, c, at hoc erat media ſane figura quæ cum ita ſint cum vniuerſæ quidem ratiocinationes figuræ mediæ ad vniuerſales ratiocinationis figuræ primæ reducantur: particulares vero ipſius primæ figuræ ad ratiocinationes figuræ mediæ reducantur: patet particulares quoque

primæ

primæ figuræ ratiocinationes ad vniuersales eiusdem figuræ ratiocinationes reducendi, figuræ vero tertiæ ratiocinationes, vniuersiles quidem sine restrictione, particulares vero per ratiocinationes primæ figuræ perficiunt particulares autem per ratiocinationes ad illas, iam sunt reductæ; quare & ratiocinationes particulares figuræ tertiæ ad easdem vtique reducuntur, patet igitur omnes ratiocinationes ad vniuersales ratiocinationes figuræ primæ reduci. Ratiocinationum igitur hæ quæ demonstrant esse, atque non esse dictæ sunt, quomodo se se habent & per seipsas quæ sunt ex eadem figura, & inter se quę sunt ex diuersis figuris.

Summa textus.

QVinque colligit illationes: Prima ex puris particularibus nil sequitur. Secunda, licet in prima figura minore negatiua nil sequatur directè: bene tamen indirectè, vt in Fapesmo & Frisesomorũ. Tertia indefinita potest poni loco particularis. Quarta oẽs modi secundę & tertiæ figuræ, reducuntur ad quatuor primæ. Quinta & vltima, omnes modi reducuntur ad Barbara, & Cęlarẽ, quia Darij & Ferio reducuntur ad Cęsarem, & Camœstres, qui reducuntur ad Celarem.

Annotationes circa hæc capita.

AD similitudinem triangularis dicitur hic figura, tribus enim constat terminis, vt illa angulis: de cuius numero & sufficiẽtia late in Sumulis, 4. part. dicũ est: de quo Cõtarenus opusculum edidit, vtitur autem in eis Aristo, diuersis literis, vt patet in quauis: syllogismum q; vocat particulare, vel negatiuum à conclusione. Similiter patet quare vocatur figura prima, cũ sit perfectorum, syllogizetque omne genus propositionis alia vero secunda, cum medium sit prædicatum: alia tandem tertia, cum medium in illa sit subiectũ quoad vtrumque inferius; conclusioque particularis.

Secundo notandum est, quod cum modus primæ figuræ vocat perfectos, loquitur de directis erũt enim, in quibus aliquis fuerit defectus, licet appareant alicuius figuræ, vnde vanũ est eorũ diuisiones quærere, de quo M. Soto & alij, dare autẽ terminos in quibus omni, & in quibus nulli, est dare duas propositiones vniuersales, affirmatiuam, & negatiuam, constantes ex tremis præmissarum, & quod quæuis stet cum eis in veritate, vnde nec poterunt inferre vnam nec alteram, aliter duæ contrariæ erunt veræ: ad dandum vero terminos in quibus homini, & in quibus nulli. M. Sot. dat regulas, alij vero terminos quosdam, sed omnes isti & illæ à memoria excidunt: facilius tamen quærentur instantię, & se offerunt termini nec syllogismi cũ non sint in modo & figura habent pro se iuris veri syllogismi: sed potius obliqui, & phalligraphi.

Tertio aduertendum, q̃ aliqui hic ex obscuro tex. Arist. elicitur rationes ad syllogismos modalium, sed multæ illarum sunt defectuosę, resq; est difficillima veras dare, vt infra, q. 2. patebit, & parum vtile, cũ satis ut, vt dixi in Summul. ex M. So. vide defectus ibi assignatos, vnde mittantur, qui vult videat D. Tho. opusc. 48. Niph. & alios,

1. Prior. Quarto considerãdum ex secũda illatione, c. 7. & alijs dictis Arist. bene infertur q̃ ait quidam lib. 1 de eis rationis, c. 11. Arist. inuenisse modos indirectos. Contra Porphy. Boe. Niph. & alios: Fapesmo enim, & Frisesomorum, ibi posuit: Baralipton autẽ Celantes. & Dabitis melius fuit non ponere, inter species modoq; syllogizandi, sed cõclusio aliorũ cõuertitur, q̃ etiã Arist. Lemos.

locis

locis citatis supra docuit fieri posse, tradens potestatem syllogismi plura concludendi, positisque quamuis figura cõclusionibus poni conclusionũ.

Tandẽ aduente q̃ alię tres species argumẽtationis, de quibus Arist. infra sollicite agit, differre à syllogismo, sicq; enthymema per syllogismum, vt per totum desinitur, qualiter autẽ inter se distinguantur, quomodoq; quæuis illarum ad syllogismũ reducatur, late dixi in Sũmul. 4 p. vbi videmon est cur hic immoremur. Sic tamen reduces ascensum ad syllogismũ, v.g. iste, hoc animal, v.g. coruus habens vilem est longeuum, & hoc animal, &c. ergo omne animal habens vilem est longæuũ, fit iste syllogismus sic: omne quod est coruus, vel homo est longeuũ: omne animal habens vilem est homo, vel coruus. &c. ergo omne animal habẽs vilem est longeuũ. sed ex inductione. 2. p. Sũmulæ regula hæc latius tractata est. Hę quidẽ sunt quę propter Buchalarcandos solent inquiri, & quæ pro eorũ examine in hac re tu sufficiũt: sed propter doctrinæ exactam cognitionẽ, vt euiter reliquorum capitũ summas apponam huius primi libri, cũ annotationibus eorum. Deinde dubitandi sumant circa hoc, atque etiam fortè propter eos qui publicè de ijs sua sorte habent dicere: & licet nõ omnia, disposita tamen illis cito occurrent quę parcè hic tanguntur, &c.

SUMMA TEXTVS Cap. 8. 9. 10 & 11. De syllogismis modalibus, ambabus propositionibus de necesse, vel altera de contingenti, vel de inesse in omni figura.

Conclusi 1. cap. 8 ambabus propositionibus necessariis in prima figura sit conclusio necessaria, & minori de inesse, sit conclusio necessaria in prima figura, secus si maior sit de inesse.

Tertia concl. c. 10. in secunda figura vniuersali negatiua de necesse, & alia de inesse sit conclusio necessaria, & non aliter.

Quarta concl. c. 11. in tertia figura, amborabus affirmatiuis, & vniuersali necessaria, vel vniuersali negatiua necessaria. concl. est necessaria, & nõ aliter. Ex quo sequitur q̃ in Bocardo nõ potest inferri conclusio de necesse, nisi vtraque præmissa sit necessaria.

Annotationes.

Contra 2. concl. tenent Theophrastus, & nudemus (teste Philopono & Alexan.) primo quia cõclusio sequitur debiliorem partem, qualis est illa de inesse. Secundo non sequitur omne album esse coloratum est necessario, omnis homo est albus, ergo omne hominẽ esse coloratum ę necessario. nullum hominẽ esse quin est necesse, omne album est equus, ergo nullum album esse hominem est necesse. R. non concl. esse veram: quando enim maior extremitas dicitur necessario de medio, distribuitur necessario dicitur de omni contento sub eo, quod est enim dici de omnis sed minor extremitas cõtinetur sub medio, ergo minor necessario dicetur de illa. Ad primam dist. quoniam quorum, quando illa distributio non adiicitur sub medio, in quo sumitur minor extremitas cõtenta, licet dicatur, in propositione verò, in medio distributo tali distributo, quo cõclusio caret, vel ex defectu essentiæ, & de omni contento, in maiori extremitate dicatur maior extremitas, non ergo bene quod minor non sit necessaria.

Ad

Ad tertium optima est consequentia, & stante minore vera conclusio est necessaria, non simpliciter, sed ex suppositione præmissarum, dũ enim omne album est equus, impossibile est aliquod album esse hominem. Tertiam conclusionem probat Aristot. primo quia vniuersalis negatiua in secunda figura est maior, seu sit maior in prima: & affirmatiua sit minor: sed maiori necessaria, tantùm sit conclusio necessaria in prima figura, ergo. &c.

Secundo, si ex affirmatiua necessaria in secunda figura, cum altera de inesse, fiat conclusio necessaria. In secunda figura: propositio de inesse necessario continebit aliquam de necesse & non esi necessarium. Si enim sequitur omne, b, est, a. ergo nullum, c, esse, b, est necesse: ex ista conclusione conuersa cum maiori, etiam conuersa: sequitur inferri: particularis de necesse, contẽta sub maiori de inesse.

Quarta conclusio probatur vt tertia In 10. capite, a, est medium, b, minor extremitas, c, maior.

In capite 11. c. est medium, a, maior b, minor. In fine capitis. 11. infert Aristo. conclusionem de inesse, vt minimum, exigere duas præmissas de inesse, non tamen negat alteram posse esse necessariam: conclusio vero necessaria nõ exigit duas de necesse, &c.

SVMA TEXTVS Capitis XII. De contingẽti & eius conuersione, cum annotationibus.

PRima conclusio. Contingens est, quod non est de necesse esse aut non esse, & si ponatur esse aut nõ esse nõ sequitur impossibile, cõtingẽs ergo & nõ necesse sunt idẽ, &c.

Secunda conclusio, omnia facta de contingenti, possunt mutari in oppositam qualitatem.

Tertia conclusio, cõtingens aliud est natum, cuius subiectum natura sua est aptum esse tale, non tamen est necesse, in omni, aliud infinitum cuius, subiectum non magis est aptum quã sic aliter esse.

Quarta conclusio, contingens natum conuertitur in non esse necesse, omni aut nulli, infinitum vero in contingens nulli aut omni.

Primam probat Arist. quia non cõtingens excludit contingens, & non necesse ergo contingens est quod nõ est necesse, antecedens patet, quia nõ contingit esse infert necesse non esse, & non contingit nõ esse, infert necesse: ergo contingens quod distinguitur contra non contingens, secundum totum quod includit, est non necesse, esse, aut non esse, ex quo patet etiam secunda conclusio, exempla tertię cõclusionis manifesta sunt, vt hominem canescere fructus matureſcere subiecta enim sapta sunt esse talia, & eorũ opposita sunt de raro cõtingentibus.

Hinc etiam patet quarta cõclusio, oppositum enim cõtingentis nati, est raro contingens, vnde non potest contingere nulli aut omni, sed conuertitur in nonnulli, vel non omni, ita vt seruetur idem dictum, & negatio de non necesse, cadat supra copulationẽ omnium, & ex tali negatione infertur particularis, oppositæ qualitatis de contingenti, non vult autem Aristotel. conuerti illam incontingens, quia contingens, cum negationẽ non habeat, non negat dictum sed illud relinquit: sicut erat antea.

Sũma textus. Cap. XIII. de contingẽti in prima figura, cum annotationibus.

Prima

PRima conclusio, ambabus de cõtingenti, sequitur conclusio contingens, & ex duabus vniuersalibus negatiuis, vel ex minori negatiua, quia possunt cõuerti in oppositam qualitatem: patet per dici de omni.

Sed contra non sequitur, omne Grãmaticum esse rationale est contingẽs omnem hominem esse Grammaticũ est contingens, ergo omnem hominẽ esse rationalem est contingens. Respõdeo quòd variatur appellatio: Sed cõtra non sequitur omne, quod mouetur esse equum est contingens, omnẽ hominem moueri est contingens, ergo omnem hominem esse equum est contingens.

Pro solutione nota primo, quod syllogismorum præmissæ, vt rectè concludant, debent esse simul veræ, alias nihil inferrent verum, vt si dicas omnẽ album est rationale, omnis equus est albus, ergo omnis equus est rationalis, si minor sit vera hodie, & maior cras, non conclusio sequitur, quia ad syllogismum recipi pro eodem instãti, quia pro eodem instanti iunguntur in conclusione extremitates.

Secundo nota, quod propositionem de contingenti esse veram vnum tantum duplicitèr, primo in sensu diuiso: sic autem ideo sit vera quia sua de inesse in futurum ponitur, sine inconueniente, secundo in sensu composito, vt denotet suam de inesse pro eodem secundo instanti, in quo alia est vera, potest poni vera sine inconuenienti. Aristotel. regulæ intelliguntur de contingenti in sensu composito, vt pro eodem instanti, posset poni sua de esse vera, & ex hoc non sequi difficultates soluuntur deinceps occurrentes.

Ad argumentum tenaciter contingens in sensu composito, seu diuiso, si secundum, non tenet de ista regulam, neque tenet consequentia, extremitates enim in conclusione faciunt sensum compositum, in præmissis vero diuisum: si primum consequẽtia est bona, positis enim suis de inesse pro eodem instanti simul veris: sequitur omne quod mouetur est equus omnis homo mouetur, ergo omnis homo est equus. &c.

Summa textus. Cap. 14 de Syllogismis mixtis ex contingenti, & inesse in prima figura.

PRima conclusio, maiori vniuersali de contingenti, & minori de inesse, conclusio est contingens, patet per dici de omni, &c.

Secunda maiori de inesse vniuersali, & minori de contingenti in syllogismis affirmatiuis, conclusio contingens in negatiuis aliquando de necesse non, aliquando non necesse.

Tertia maiori affirmatiua, vel negatiua de inesse, & minori vniuersali seu particulari, affirmatiua, seu negatiua de contingenti, sequitur conclusio de non inesse, sensu si minor sit negatiua de inesse, & maior particularis.

Ad probationem secundæ conclusionis, primo suppouit, quod si ad positionem vnius rei, necessariò ponitur altera, si prima sit possibilis secunda non erit impossibilis, aliquin poneret prima sine secunda, secundo supponit duas notas quas vocant sequi conclusionem, nam vocat hoc necessariò, vnde si contingit præmissas esse veras, conclusio non esset necessariò facta, aliquin daretur antecedens verum, & consequens falsum, probat ergo conclusionem, de affirmatiua de,

ex oppositio antecedẽtis sequitur oppositum consequentis, ergo, Sit ergo syllogismus omne.b. est. a. contingit omne. c. esse. b. ergo contingit omne. c. esse. a. si ergo non contingit, ergo omne. c. esse. a. non contingit omne. c. est. ergo aliquod. c. esse. a. non cõtingit, erat autem maior omne. b. & a. Eadem conclusio probatur ostensiuè, ex concessis præmissis sic, omne. b est. a. omne. c. est b. ergo omne. c. est. a. Dices impossibile sequitur quia minorem de contingenti fecisti de inesse, & non ex opposito conclusionis contra, possibile posito inesse non sequitur impossibile, minor erat possibilis, ergo. Addit Aristoteles quantum ad syllogismos affirmatiuos conclusio est vera, quando vniuersalis de inesse est semper vera debet ergo esse semper in materia necessarie, quia hæc tantum est semper vera, licet secundum formam sit de inesse. Ratio huius limitationis est, quia quando medium necessario infert maiorem extremitatem, cuicunque contingit medium, contingit maior extremitas. si autem medium non inferat necessario maiorem extremitatem, non oportet vt cuicumque contingit medium cõtingat & maior extremitas.

De syllogismis autem priuatis, probat eodem modo, & redit rationem de necesse non, vel de non necesse esse: contrarium enim conclusionis est necesse esse: sed huic opponitur non necesse, seu necesse non esse, ergo vnũquque poterit, sequi quod statim manifestat aducendo terminos.

Summa textus. Capitis. 15. De syllogismis ex necessario & contingenti in prima figura, et annotationes circa caput.

PRima conclusio, ambabus affirmatiuis seu saltim affirmatiua, non necessaria, conclusio est contingens.

Secunda conclusio, necessaria negatiua pro maiori (parte pro maiori) conclusio non tantum est contingens sed non inesse, non tamen de necesse non, si verò minor negatiuè sit necessaria nihil sequitur.

Secundam conclusionem, probat ad impossibile, inferendo ex contradictorio cõclusionis, cum maiori cõuerta, contradictorium minoris, & idem si sit maior de inesse, sed quia non potest probari ad impossibile nõ opponitur ab Aristotele hac parte.

Sed contra, non sequitur nullum album esse nigrum est necesse, omnem hominem esse album, est contingens: ergo nullus homo est niger, antecedens est verum & consequens falsum. Respondeo, si minor accipitur in sensu composito, rectè sequitur, si enim nunc ponatur, hęc, omnis homo est albus, ergo nunc nullius homo esset niger. &c.

SVMMA TEXTVS.

Capit. 17. Ex ambabus de contingenti in secunda figura, & annotationes circa cap. 9.

Con

CONclusio est, ex ambabus de contingenti in figura secunda nihil sequitur, quia talis syllogismus nequit reduci ad perfectum, per conuersionem ad impossibile, pro quo supposuit propositionem de contingenti nulli, conuerti simpliciter

Primò quia affirmatiua de contingenti omni, non conuertitur simpliciter, ergo nec negatiua: patet consequentia, quia contingens nulli conuertitur in contingens omni: ergo si negatiua conuertatur, etiam affirmatiua.

Secundò, multæ propositiones de contingenti nulli sunt possibiles quarum conuertentes sunt impossibiles: ergo non recte conuertuntur: Antecedens patet: hæc enim est contingens nulli, nullum hominem esse calidum est contingens: hæc autem impossibilis, nullum calidum esse hominem est contingens, quia ignis necessario non est homo: sed vltra, nullum calidum non esse hominem non est contingés: ergo aliquod calidum esse hominem est necesse, quod est contradictorium primæ: Aristoteles, negat primam consequentiam: illi enim de contingenti nulli contradicunt, duæ, scilicet, necesse est aliquod calidum esse hominem, fit ergo argumentum ab amplo ad non amplum affirmatiuè. Consulto vero dicitur, contingens nulli, vt distinguatur contra necesse omni, seu contingit non omni, &c.

Argu. 1. Contra primam rationem arguitur primo, quia supponit conuerti contingens nulli, in contingens omni, quod est falsum. Hoc enim contingit nulli manum habere sex digitos est contingens, & tamen non sequitur omnem manum habere sex digitos est contingens.

Argu 2. Secundo, quia petit principium, qui enim admittit illam consequentiam: consequenter dicet, vniuersalem affirmatiuam conuerti simpliciter animo posset sic probare, vniuersalis negatiua conuertitur, ergo & affirmatiua.

Ad primum. Negatur illam propositionem esse de contingenti nulli sed est de contingenti nato, quod tantum conuertitur in alicui, vel non omni. Ad 1.

Ad secundum respondetur, quod petitio principij fit, quando quod petitur, est æquè dubium, ac conclusio probanda, si autem sit magis certum non petitur principium. At certissimum est vniuersalem affirmatiuam de contingenti, non conuerti simpliciter: conuertens enim habet multas manifestè impossibiles: hæc enim omne calidum contingit esse hominem, continet hanc, contingit omnem ignem esse hominem: Dices hoc esse ratione subiecti, non ratione formæ: vtrde eadem ratione non conuertitur necessaria. Et ita secunda ratio Aristotelis nihil probat, quia illa impossibilia tantum sunt ratione subiecti, non secundum se, sed vt significatur sub tali forma, hæc enim est necessaria, calidum est ignis, & album est nix, & sua contradictoriæ impossibiles. Ad 2.

Hinc patet primò cur particularis negatiua contingens conuertatur simpliciter, quia, scilicet, æquivalet oppositæ affirmatiuæ, sed illa conuertitur, ergo illa. His patet conclusionis probatio.

SVMMA

Textus Capitis. 17. vsque ad vigesimum secundum, cum annotationibus.

PRima conclusio, capit 17. & 18 altera præmissarum vniuersali negatiua, de necesse, vel ineſſe, & altera affirmatiua, seu negatiua de contingenti, in secunda figura sit conclusio contingens, & non aliter & quando negatiua est de necesse, sequitur conclusio de non ineſſe.

Secunda conclusio. capit. 19 20.& 21. ambabus de contingenti, & altera de ineſſe, seu necesse, in tertia figura, sit conclusio contingens, si vero vniuersalis negatiua, sit necessario, sit conclusio de non ineſſe, omnia patent est dictis superius. Aristotel. exemplis exposuit figuras & modos vtiles, & numeratione probat.

Prima conclusio, capit. 21. in omni syllogismo debet sumi aliquis terminus ab extremitatibus conclusionis & debet habere habitudinem ad quælibet illarum.

Secunda conclusio, non est alia figura præter istas, & omnes syllogismi fiunt in illis.

Primam probat, quia conclusio intenta non debet probari per seipsam ergo per aliam propositionem, ergo debet sumi alius terminus. Rursus ex vna tantum conclusione nil sequitur, ergo debent sumi duæ, vel ergo terminus est assumptus ad extremitatem vel non, si non ergo non infert conclusionē si nō cōparatur, ergo debet bis poni ex tremum, ergo diuersa positione reuisitabunt tres figuræ, neque obstat Galeni figura, quia si concludat indirectè, tantum differt à prima, transpositione præmissarum, si vero directè non concludet vniuersaliter, de quo iam diximus supra, & 4. p. Summularum.

Secundam partem secundæ conclusionis probat, quia syllogismi ex suppositione, & ad impossibiles probant suas conclusiones per ostensiuas: sed omnis ostensiuus fit in his figuris, ergo & omnis syllogismus, cur vero altera præmissarum sit vniuersalis respondetur capite 21. quia si tantum sumit particulare, seu sumit idem particulare, quod intendit probare, & sic petit principium, seu diuersum, & sic non erit ad propositum.

Summa textus Capitis 25. & 27. quod omnis syllogismus constat tantum tribus terminis & duabus propositionibus.

PRobat, quia omnis cōclusio, vel infertur per vnicum tantum medium, vel per plura si per vnicum tantum, constabit tribus terminis, si per plures seu sunt prorsus disparata inter se, seu vnum est sub altero: si primum faciunt plures syllogismos: licet conclusio sit eadem: si secundum nō dicitur vnus syllogismus: simpliciter, quia ibi sunt plures conclusiones: vnus vero simpliciter est qui est vnius conclusionis, dicitur ergo coniūctione vnus, quia per mediū superius probamus aliquam præmissarum immediate, per mediū verò inferius cōclusionem proximè intentam: & hoc est prosyllogizare, id est, ex syllogismis sumptis pro præmissis aliam conclusionē inferre, si ergo vnus syllogismus dicitur qui est vnius cōclusionis. Omnes syllogismi constabunt tribus terminis, per literā E, intelligit Arist. conclusionem per A, B, duas præmissas per A, b, c d, quatuor præmissas.

Ca-

Caput 27. est inutile
Caput 28. est clarum.

SVMMA
Textus capitis 29. & 30. De inuentione medij cum annotationibus.

MEdium demostrations in posterioribus docet inuenire in topicis medium syllogismi probabilis.

Primo, supponit diuisionem terminorum: alius qui de alijs prędicatur: sed alius de ipso, alius de quo nihil prędicatur, sed ipse de alijs, alius qui de alijs prædicatur, & alia de ipso, & dicetur medi⁹ terminus, & est fere semper eligendus pro medio: qui ergo vult abundare medijs, proposita conclusione primò inspiciat definitiones terminorum illius: deinde quid sequatur ad quemlibet eorum: vel quid antecedat, vel quid repugnat, & cum considerat quid sequatur, videat an quod sequitur, sit de natura illius, an proprium illius, an vero accidens, & semper inspiciat ad consequens: seu repugnas subiecto ratione sui, & nō ratione prædicati cum inspicit subiectum, & similiter cum inspicit prædicatum.

Prima regula, pro conclusione vniuersali affirmatiua seu particulari directa, id est, in qua inferius non est prędicatum, sumat consequens subiecti, & antecedens prædicati.

Secunda regula ad particularem affirmatiuam indirectā medium sit antecedens subiecti & prædicati.

Tertia regula ad vniuersalem negatiuam, seu particularem non indirectam, in qua inferius non prædicatur de suo superiori, medium sit consequēs subiecti & repugnans prędicato, vel ecōtra. Quarta regula ad particularem negatiuam indirectam medium sit antecedens subiecti, & extraneum prædicati, vt autem facilius inueniamus media: docet Arist. ℣ si quæram⁹ consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum sumamus consequens subiecti maximè vniuersale, quod si illud nō sit antecedēs ad prædicatū omittatur, quousq. inueniamus aliquod membrum antecedens ad prędicatum: similiter fiat cum quærimus antecedens subiecti vel prædicati: maxime enim eligendum est pro antecedēti, medium magis vniuersale, quod si non antecedat secundum se diuidatur: vltimò docet omnes regulas aliorum reduci ad has.

Summa textus Capitis 31. De inuentione medij ad syllogismos per impossibile & ex hypothesi, &c.

SYllogismus per impossibile dicitur quando negata aliqua conclusione ex contradictione, cum alia manifeste vera, inferimus aliquid falsum manifestè, medium ergo est terminus medius in syllogismo ostēsiuo, per eosdem enim terminos fit vterque, nisi q, ad impossibile aliqua extremitas conclusionis probandæ fit medium, & terminus denuo assumptus fit extremitas & regulariter ad probationem negatiuæ, maior extremitas fit medium, in affirmatiuis minor. Reducit vero syllogismus per impossibile ad ostensiuū per contradictorium conclusionis impossibilis, cum præmissa vera eiusdē syllogismi ex hypothesi secundū trāssumptionem, seu secundum qualitatē, in quibus medium sumitur ad primū propositū: seu ad aliud quo probato, admittit respondens esse probatū pri-

mum, hypotheſis vero ſecundum qualitatem (id eſt ſecundum ſimilitudinẽ) dicitur quando probamus, aliquid quod reputatur à reſpondente prorſus ſimile primo.

Summa textus. Capit. 32. & 33.

COlligitur, quod nulla ſit alia ars inueniendi medium, quia omne medium in ſyllogiſmo eſt conſequens ſeu antecedens prædicati ſeu ſubiecti, diuiſio autem ſi concludat diſiunctim reducitur ad hæc, quod ſi concludat determinatum, eſt petitio principij in minori, & ideo non facit peculiarem artem vt antiqui volebant.

Sũma textus. Cap. 34 vſq; ad. 39. De reducendis ſyllogiſmis factis ad formam, et eorum defectibus cognoſcendis.

HOc deſeruit ad intelligẽdas rationes, quas ſæpe authores ſine forma proponũt, primo videat, quæ ſit maior & quæ minor, & quia ſæpe ſubijcitur altera earum videat terminum, qui non intrat conclaſionem & illũ accipiat pro medio, & ſi ſit cõplexum diſtribuat ſecundũ vtrã ꝑtem minõ enim ſequitur nullus homo albus currit, nullus homo erit homo albus ergo nullꝰ homo currit imo curret, ſi enim quando currũt omnes ſint nigri, antecedens erit verũ, & conſequens falſum, debet enim dicere nullus homo albus exiſtens homo ſeu exiſtens albus curret, idem ẽ exemplum eſt de homine intelligibili & de Sorte muſico poſitum ab Ariſt. & etiam videat, vt omnes termini ſumantur eodem modo, vel in cõcreto, vel in abſtracto, nam alioquin non ſequitur concluſio, obſeruet etiam debitum modũ cõcludendi in obliquis.

Prima regula cap. 37 ſi maior extremitas non prædicatur directè de medio, id eſt in recto, ſeu medium de minori, nec in concluſione dicetur maior extremitas directè de minori.

Secunda, quando in maiori, medio adiungitur obliquus caſus, & medium non dicitur directè de minori, ſi maior extremitas prædicetur de obliquo, directè concluditur de minori extremitate, & ſi ſecus in obliquo.

Tertia regula, vbi reperitur reduplicatio non eſt ponenda cum medio, ſed cũ maiori extremitate, alioquin minor erit falſa, ſi reduplicatio ponatur ad minorem extremitatem nõ fit concluſio reduplicatiua.

Quarta regula, cap. 39. accipiamus propoſitiones ſeu terminos equiualentes, primus quibus clarius ſeu diſtinctius ſignificemus idem quod prius, & pro vocibus complexis ſumamus voces incomplexas, ſi fieri poteſt idẽ ſignificantes, & cum argumẽtatio procedit ex particulari tũc eſt vitiota.

Sũma text. Cap. 40. & 41.

QVando eadem concluſio, in aliquibus modis inferatur per eaſdem præmiſſas cõuerſas, ſyllogizamus per impoſsibile ſeu ex hypotheſi non concludit directè ſua conclaſionem per conuertentes præmiſſarum, in alio modo, quia per impoſsibile accipit vnam falſam ex qua non ſequitur directè verũ ex hypotheſi, quia eius præmiſſæ tantum probãt hypotheſim, tãta ſcilicet quod ex tali hypotheſi non conſequatur prior concluſio. In ſyllogiſmis oſtenſiuis fit ꝑ reductio.

Summa

Sũma textus. Cap. XLII. De syllogismis de extremo finito.

PRimo supponit Aristotel. propositionem de prædicato infinito non esse eandem cum negatiua, &c.

Secundo, quando prædicatum infinitum ponitur in recto, seu totum seu pars infinitetur, sequitur, ab affirmatiua ad negatiuam. Sed minimè ecõtra, vniuersalis de prædicato infinito in barbara negatiua, in aliquo modo uniuersali negatiua. Deinde statuit regulam conditionalem, quando negatiua infinita, quæ designatur per C. infert affirmatiuã finita, quæ designatur per. A. & nõ infertur ex illa, et à negatiua finita, quæ est. b. infert affirmatiuam finitam quæ est. d. & non infertur ex illa, & si econtra affirmatiua finita inferat, & non inferatur affimatiua, infinita infert, & non infertur, ratio est date, naturam argumentari per leges & contra leges per ea quæ sunt secundum naturam.

Vltimo si defendat opinionem, vulgarem argumentari pro ea quæ sentiunt sapientes, si opinionem sapientium pro ea quæ sentit vulgus, solutio vera erit ostendere non fieri falsum, vel impossibile seu inopinabile præter suam opinionem. Docet vltimo Aristoteles apparenter soluere argumenta sophistica, primo non concedat absolutè propositiones sed dicat forse non est verum & falsa, si postea redarguatur, vt dixi in principio forsan non est verũ: si ducatur ad inopinabile dicat, certe habet maximam apparentiam inopinabilis, sed nõ est, similiter dicat si ducatur ad falsum, si propositio per quã probatur conclusio euidenter & proximè inferat illam, dicat quod petẽdo illam petit principium, vltimo tãdem nihil obscurũ concedere sine ratione aliqua, vt possit fugere ad vnum.

Hæc sunt, quæ hac in parte nõnihil faciunt ad rem, reliqua vero vel vt ne cessaria. 4. p. Sũmul possumus, vel vt inutilia, ibi & hic omittimus, quæ vero pro dubio possunt facere difficultatẽ, vna quæstione breuiter cõprehẽdemus.

QVAES. VNICA. De quibusdã dubijs, totã istam materiam Priorũ concernẽtibus.

DVo precipuè solẽt facere difficultatem. Primum qualiter fiat conuersio propositionis de contingenti stricte. Secundũ quod inconueniens sit, dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli.

ARTICVLVS I.

Quomodo propositio de contingẽti pleno seu stricte sumpto conuertatur.

IN cap. 3. docuit Arist. quod propositiones de cõtingenti pleno si sint affirmatiuæ codẽ modo conuertuntur ac aliæ, si vero sint negatiuæ nõ item. Quia vniuersalis negatiua, non conuertitur, ita nec negatiua particularis cõuertitur, dubium est, an particularis affirmatiua de contingenti pleno cõuertatur simpliciter. Et videtur quod nõ. Primo, quia eadem inconuenientia sequerentur in conuersione huius particularis, quæ sequuntur in conuersione particularis negatiuę de necesse, & de inesse, in cuius cõuersione datur antecedens verũ & consequens falsũ vt aliquod vt animal nõ est homo, ergo Pars negatiua suadetur.

ergo aliquis homo non est animal, nã argumentamur à non distributo ad distributum, animal enim in antecedentia non est distributum, bene tamen in consequenti, sed idem in conueniens sequitur in hac conuersione particularis de contingenti, scilicet contingens est aliquod animal esse hominẽ, ergo cõtingens est aliquẽ hominẽ esse animal, antecedens est verũ. Quia facit hunc sensum posibile est aliquod animal esse hominem, & posibile est aliquod animal non esse hominẽ, quæ propositio est vera cum vtraque pars capitulatiuæ sit vera, prima est vera monstrato homine, &c. similiter monstrato equo, Consequens tamẽ est falsum quia facit hunc sensum posibile est aliquem hominem esse animal & posibile est aliquem hominem non esse animal, quæ pars est falsa, & ita tota copulatiua falsa.

Argu. 2. Secundo ad idem arguitur, quia neganti hanc conuersionem non dantur duo cõtradictoria simul vera, aut falsa, sed tantum duo sub contraria vera quod non est in conueniens. v.g. negat quis hanc conuersionem contingens est aliquod animal esse hominem, ergo contingens est aliquem hominem esse animal antecedens facit hũc sensum posibile est aliquod animal esse hominem, & posibile est aliquod animal non esse hominem, consequens vero sic explicatur, posibile est aliquem hominem esse animal, & posibile est aliquem hominem nõ esse animal, ergo datur antecedens verum, & sequens falsum, tunc sic consequens est falsum, ergo eius contradictorium verum, sed habet pro contradictorio duas propositiones de necesse vnã de dicto affirmatiuo quæ contradicit se secundæ parti consequentis, aliam negatiuam, quæ contradicit primi parti consequentis, & ita contradictorium erit necesse esse nullum hominem esse animal, vel necesse est omnem hominẽ esse animal, cõuertatur. 1. pars, hoc modo necesse est nullũ hominem esse animal, ergo necesse est nullũ animal esse hominẽ, hæc est cõtradictoria primæ partis antecedẽtis: cõuertatur secũda pars cõtradictoriæ hoc modo necesse est omnẽ hominem esse animal ergo necesse est aliqd animal esse hominẽ, hæc pars tãtũ est sub cõtraria secũdę partis antecedentis ergo, &c.

Quidã his argumẽtis conuicti omnino deserũt Arist. alij vero cum explicant vt Buran. sed cum limitatione, Alber. vero exponit propositiones de contingenti per quandam hypoteticã copulatiuam, quæ omnia infirmo nituntur fundamento.

Breuiter dico primo, propositiones de contingenti pleno debent resolui copulatiuè per duas propositiones, vocatur hic contingens plenum, idem quod contingens strictè de quo supra cap. 3. dixi. 1. Cõcl.

Probatur cõclusio quia propositio de cõtingenti stricto habet in se duas propositiones, vnã de posibile sic, aliã de posibili nõ, nã cõtingẽs strictũ excludit duo repugnantiã, & necesitatem, cũ posibile sic excludit repugnãtiã, cũ posibile non excludit necessariũ, ergo talis propositio debet resolui per duas propositiones copulatiuè.

Dico secundo, particularis affirmatiua de contingenti pleno debet conuerti simpliciter secundum veramq; suam partem, vt docet Arist. & idem dicendũ est de particulari negatiua. Probatur quia quælibet istarum habet in se duas propositiones vnam de posibile sic & aliam de posibile nõ, sed diuersa ratione, quia prima pars propositionis affirmatiuæ particularis, est de posibile sic per quam denotat copulã magis principaliter affirmatã, secunda pars est de posibile non quam partem in se habeba. hic modus contingens: at vero prima pars particularis negatiuæ, est de posibile, 2. Cõcl.

Illatio.

bile non, per quam denotatur copula magis præcipua negata. Secunda pars est de dosibile sic, quam partem in se habet contingens. Iam ergo probatur conclusio, primum est materiæ contingentis, in qua prædicatum potest abesse, & adesse subiecto realiter. Quod duæ propositiones subcontrariæ, necessariò debent esse veræ, quia materia contingens, sicut contingens strictum excludit repugnantiam, & necessitatem, prout excludit repugnantiam, habet posibile esse, prout excludit necessarium, habet posibile non esse: vt hæc propositio, aliquis homo est albus, nec est necessaria, nec repugnat: cum ergo materia cõtingens habeat posibile esse, & posibile non esse, nec istæ potẽtiæ sint frustra, aliquãdo debent poni inesse, & ita debent dari subiecta, quæ sint alba, & alia quæ non sint alba: Conuersio autem propositionum de contingenti pleno nititur huic principio, ergo contingens plenum habet secum duas propositiones subcontrarias, quæ necessario debent esse veræ: aliam de posibile sic, aliam de posibile non, ergo debet cõuerti in duas propositiones subcontrarias.

Illatio. Ex quo infero, quod propositiones de posibile, sumpto posibile, prout est quid superius ad necessarium, & nõ necessariũ, si sint particulares affirmatiuæ conuertũtur, secus si sint particulares negatiuæ. Ratio est, quia in hac acceptione, extenso posibile ad necessariũ, sicut particularis affirmatiua de necesse conuertitur: non autem particularis negatiua, quia non valet, necesse est aliquod animal non esse hominem, ergo necesse est aliquẽ hominem non esse animal. Ita etiam particularis affirmatiua de posibile conuertitur, vt posibile est aliquod animal esse hominem, ergo posibile est aliquem hominem esse animal: particularis vero negatiua non conuertitur, quia non sequitur posibile est aliquod animal non esse hominem, ergo posibile est aliquem hominẽ non esse animal: si vero posibile sumatur, vt est pars contingentis pleni, idem quod de illo dicendum est.

Ad primum dico, quod verbum est, & potest dicere exiſtentiam, & sic sicut antecedens est verbum, ità & consequens, quia exiſtentia est accidentalis rei creatæ, vt dixi cap. de specie, & ita antecedens est verum, cuius sensus est. Posibile est aliquod animal existere hominem. demonstrato homine, & posibile est aliquod animal nonexistere hominẽ, homine corrupto: Similiter & consequens, scilicet aliquem hominem existere animal, demonstrato homine existente, &c. Si vero verbum dicat connexionem prædicati cũ subiecto, tunc sicut antecedens est falsum, ita & consequens, quia sensus est connexio quæ est inter hominem & animal, non solum repugnat, sed est necessaria, & similiter est falsum, quod illud animal quod conuertitur cum homine posit separari ab illo. Solutur arg.

Ad secundum, suppoſito quod copulatiua, vt sit vera, vtraque pars debet esse vera, & vt sit falsa vna pars sufficit, quod si falsa neganti conuersionem particularis affirmatiuæ de contingenti pleno dabantur duæ contradictoriæ veræ: negat quis hanc conuersionem, cõtingens est aliquod animal esse hominem, ergo contingens est aliquem hominem esse animal, antecedens facit hunc sensum, posibile est aliquod animal esse hominem, & posibile est aliquod animal nonesse hominem, consequẽs facit hunc sensum, posibile est aliquem hominem esse animal, & posibile est aliquem hominem non esse animal, ergo datur antecedens verum & cõsequens falsum, quia antecedens est propositio copulatiua vera, vtraque pars debet esse vera, consequens est falsum, ergo eius con-

tradictorium debet esse verũ, quod est vna propositio disiunctiua, cuius prima pars est vniuersalis negatiua, quæ cõtradicat, primæ parti consequẽtis, & secunda pars sit vniuersalis affirmatiua, quæ contradicat secundæ parti consequentis, & ita contradictorium erit: necesse est nullum hominem esse animal, vel necesse est omnem hominem esse animal: conuertatur prima pars huius contradictorij simpliciter sic, necesse est nullum hominem esse animal, ergo necesse est nullum animal esse hominem: ergo dantur duæ contradictoriæ simul veræ, aut antecedens quod erat admissum, vt verum, debet esse falsum, quia hæc pars necesse est, nullum animal esse hominem destruit eius primam partem: & propositio copulatiua, vt tota sit falsa, sufficit vna pars falsa.

ARTICVL II.

Quid sit dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli?

Explicatur titu.

DAre terminos, in quib⁹ omni, & in quibus nulli, est cum eadẽ dispositione præmissarũ in quantitate & qualitate, dare duas propositiones vniuersales, vnã affirmatiuã, & aliã negatiuã confectas ex eisdem terminis, quæ fiẽt in veritate cũ præmissis: dicimus cõfectas ex eisdem terminis, quia si non sint confectæ ex eisdem terminis, nõ erit inconueniẽs eas dare, quia in Barbara cum conclusione affirmatiua possumus ponere aliam negatiuam, tamen non sequitur ex extremitatibus, hoc pacto, omne risibile est animal, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal: possumus ponere hanc propositionem negatiuam, nullus lapis est animal, quæ non est confecta ex eisdem terminis, quæ simul stant in veritate cum propositione affirmatiua.

Sed circa hoc quod diximus, quod inconueniens sit dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli, dicũt quidam, quod est, hoc est inconueniens, quod ex eadem dispositione secundũ formam sequuntur duæ propositiones contrariæ secundum formam, & per consequens ex vna & eadem forma, oriuntur duo effectus cõtrarij: sed hęc ratio nulla est, quia ex vna & eadẽ causa vniuersali, rectè possunt oriri duo effectus contrarij secũdum formam, vt ex calore Solis oritur liquefactio ceræ, & duricies luti: & ex virtute cœli eriuntur calor & frigiditas, & etiã quia non sunt contrariæ, quia licet sit vna vniuersalis, & vna affirmatiua, & alia negatiua non constat ex eisdẽ terminis. Circa hoc quidam aliter asserũt hoc esse inconueniens dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli, ꝙ si dantur termini, in quibus omni, ergo sequitur ꝙ vniuersalis affirmatiua, destruit vtramq; negatiuam, vel si dãtur termini, in quibus nulli, ergo sequitur ꝙ vniuersalis negatiua destruit vtramque affirmatiuam, ergo mutuò se impediunt, ergo nihil colligitur, ergo non est syllogismus, quia in omni syllogismo debet sequi aliquid: Hæc tamen sentẽtia nihil magis explicetur, non placet, quia vniuersalis affirmatiua non potest destruere propriè negatiuam constantẽ diuersis terminis: vt hæc propositio, omnis homo est animal, non potest destruere hanc, nullus lapis est animal, neq. hanc, aliquis lapis non est animal: quia non sunt contrariæ, nec contradictoriæ secundum formam & materiã, quia non constãt ex eisdem terminis: sed tantum potest destruere propositionem negatiuam constantem ex eisdem terminis, neq. vniuersalis negatiua potest destruere vtramque affirmatiuam, si non constet ex eisdem terminis: sed tantum affirmatiuam, quæ constat ex eisdem terminis. Sed pro declarãda veritate huius rei notandum est, quòd consequentis

Conclusio quorundam

Impugnatur.

Alius modus dicendi.

Rejicitur secũdus modus dicẽdi.

Notan.

tia quæ semel est bona semper est bona, hoc est quod consequentia, quæ in quibusdam terminis tenet ratione formæ, debet tenere in omnibus in quibus fiat similis forma, hoc suppositio.

2 Conclusio. Dico² quod in prima figura quando vtraque est vniuersalis & minor est negatiua, est combinatio inutilis. Probatur quod sit inutilis, dantur termini in quibus omni, & in quibus nulli, ergo est combinatio inutilis, quod dentur termini in quibus omni. Probatur in

Probatur multipliciter. hoc syllogismo, omnis homo est animal, nullus equus est homo, & omnis equus est animal, & etiam dantur termini in quibus nulli, hoc pacto: omnis homo est animal, nullꝰ lapis est homo, ergo nullus lapis est animal: sed dicet aliquis ꝙ est combinatio inutilis, quia non est inconueniẽs quod dentur termini in quibus omni, & in quibus nulli tunc, sic, aut hæc combinatio est vtilis tantum ratione materiæ, aut ratione formæ, si est tantum vtilis ratione materiæ habeo intentũ, quia tantũ volo probare ꝙ non teneat ratione formæ, aut tenet ratione formæ, ergo aut tenet ad probandam vniuersalem affirmatiuam, aut ad probãdam vniuersalem negatiuam, tenet ad probandã vniuersalem affirmatiuam. ergo dantur duæ cõtrariæ simul veræ, & per cõsequens duæ contradictoriæ: quod dẽ tur duæ contrariæ veræ. Probatur hęc est bona consequentia ratione formę, omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo omnis equus est animal, ergo debent tenere in omnibus terminis eodem modo dispositis Probatur, quia si tenet ratione formæ debet tenere in qbuscunq; terminis eodẽ modo dispositis, ergo debet tenere in his terminis, animal homo, lapis, eodẽ modo dispositis: ita ꝙ sit hæc bona cõsequentia, omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo omnis lapis est animal: ergo dantur duæ contrarię simul veræ in forma & in materia, vna quæ erat admissa vera, quæ est nullus lapis est animal, & alia quæ fuit deducta per bonam cõsequentiam, quæ est, omnis lapis est animal: aut est ad probãdam vniuersalẽ negatiuam: si est ad ꝓbandam vniuersalem negatiuam, ergo dantur duæ contrariæ veræ: & per cõsequens duæ cõtradictoriæ. Probatur, hæc est bona cõsequentia ratione formæ, omnis homo est animal, nullus lapis est homo: ergo nullus lapis est animal: ergo debet tenere in his terminis animal, homo, equꝰ, eodẽ modo dispositis. Probatur consequẽtia, quę tenet in quibusdã terminis ratione formæ: debet tenere in omnibus eodẽ modo dispositis, sed hæc cõsequutia tenet ratione formæ, ergo debet tenere in omnibus terminis eodẽ modo dispositis, ergo tenet in his terminis, animal, homo, equus, ergo hæc est bona cõsequẽtia, omnis homo est animal, nullus equus est homo, & nullus equus est animal, ergo dantur duæ contrarię simul veræ: vna quę est admissa, quę est omnis equꝰ est animal, & alia quæ fuit deducta per bonã consequẽtiam, quę est, nullus equus est est animal: sed dicet aliqs hanc cõbinationẽ non esse vtilẽ ad cõcludendã vniuersale negatiuam, neq; vniuersalẽ affirmatiuã, vt fuit ꝓbatũ: sed esse vtilem ad concludendã particularem affirmatiuã. Tunc debemus assumere subalternatã illius propositionis, in qua dabantur termini, in quibus omni, quę est aliquis equus est animal, hoc pacto, omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo aliquis equus est animal, sed est bona consequentia ratione formæ, ergo debet tenere in omnibus terminis, quantumcunq; diuersis, in quibus maneat similis forma, & per consequẽs in illis, animal, homo, lapis, hoc pacto, omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo aliquis lapis est animal, consequentia est bona: antecedens verum, ergo etiam & consequens: ergo

dantur

dantur duæ contradictoriæ veræ, quia hæc est vera, & est contradictoria illius propositionis, in qua dabãtur termini in quibus nulli, quæ erat admissa vera.

Sed dicet aliquis vltimo, hanc combinationem tantum esse vtilem ad inferendam particularem negatiuam, Tũc debemus sumere subalternatam illius propositionis, in qua dabantur termini, in quibus nulli, quę est aliquis lapis non est animal, hoc pacto: omnis homo est animal, nullus lapis est homo & aliquis lapis non est animal, hæc cõsequentia est bona ratione formæ, ergo debet tenere in omnibus terminis quantumcunque diuersis, in quibus maneat similis forma, & per cõsequẽs debet tenere in his terminis animal, homo, equus, hoc pacto: omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo aliquis equus non est animal, consequentia est legitima, antecedens verum, ergo & consequens, sed consequens est contradictorium illius propositionis, in qua dabantur termini in quibus omni, quæ erat admissa vera, ergo duæ cõtradictoriæ dantur veræ.

Replica. Sed contra hoc quod diximus, est queddam difficillimum argumentum maius inconueniẽs est dare terminos, in quibus omni & quibus aliqui non, & dare terminos in quibus nulli, & in quibus aliqui sic, quam dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli, sed priores dãtur in Darij, & Ferio, ergo aut Darij & Ferio sunt cõbinationes inutiles, aut priores cõbinationes sunt vtiles: consequentia est legitima. Maior probatur, termini in quibus omni & in quibus nulli opponuntur cõtrariè, & termini in quibus omni & in quibus aliqui non, & termini in quibus nulli, & in quibus aliqui sic, opponuntur contradictoriç: sed maior oppositio est contradictoria quam contraria, ergo maius inconueniẽs est dare terminos priores quã posteriores, & quod dẽtur in Darij & Ferio isti termini. Probatur, termini in quibus omni, in Darij sunt animal, equus, quadrupes, hoc pacto, omnis equus est animal, aliquod quadrupes est equus, & omne quadrupes est animal. Termini in quibus aliqui nõ, sunt animal equus viuum, hoc pacto, omnis equus est animal, aliquod viuum est equus, ergo aliquod viuum non est animal, consequentia est bona, & antecedens est verum: & etiam consequens, quia planta est aliquod viuum, & non est animal: Termini in quibus nulli in ferio, sunt homo, equus, quadrupes qui dantur hoc pacto, nullus equus est homo, aliquod quadrupes est equus, ergo nullus quadrupes est homo, termini in quibus aliqui sic, sunt homo, equus, animal, qui dantur hoc pacto, nullus equus est homo, aliquod animal est equus, & aliquod animal est homo.

Ad hoc respõdetur concedẽdo libẽ ter quod in Darij & Ferio dentur termini in quibus omni & aliqui non, & in quibus nulli & aliqui sic. Sed hoc non est inconueniens, quia Darij non est vtilis combinatio ad concludendã vniuersalem affirmatiuam, neque particularem negatiuam, quia si poneretur vtilis ad eas concludendas, ratione formæ deberet concludere, & ita deberet tenere in omnibus terminis, & per consequens in eisdem, & ita darẽtur duæ contradictoriæ veræ simul, cum sint in eisdem terminis: sed tantũ ponitur vtilis ad concludendam particularem affirmatiuam, & particularis affirmatiua nullo genere oppositionis opponitur vniuersali affirmatiuæ, sed tantum est eius subalternata, & particulari negatiuæ tantum opponitur subcontrariæ, & non est inconueniẽs dare duas subcõtrarias veras, & similiter Ferio cũ non sit vtilis ad concludendam vniuersalem negatiuam, neque particularem affirmatiuã, quia si esset vtilis ad eas concludendas debe-

Respon.

ret

ret tenere ratione formæ, & ita deberet tenere in omnibus terminis: & per consequens in eisdem. Et cum essent in eisdem terminis, & vna propositio esset vniuersalis negatiua, & alia particularis affirmatiua. Darentur duæ contradictoriæ veræ, vt probat argumentum: sed tantum est vtilis ad concludendam particularem negatiuam, quæ est subalternata vniuersalis negatiuæ, & subcontrariæ particularis affirmatiuæ, & non est inconueniens dare duas subcontrarias veras: ita non est inconueniens, quod in Darij & Ferio dentur termini in quibus omni, & in quibus aliquis non, & in quibus nulli, & aliquis sit verum cum in combinationibus vtilibus dentur termini in quibus omni, & in quibus nullimodò Ponantur ad concludendam vniuersalem affirmatiuam, siue negatiuam, seu ad concludendam particularem affirmatiuam, siue negatiuam, dantur duæ contrariæ, aut contradictoriæ simul veræ.

Sed est notãdum, qua ratione in his combinationibus inutilibus, quando dantur termini in quibus omni, & in quibus nulli potius ponatur hæc particula, &, quam hæc particula, ergo: ratio est quia particula, ergo, dicit quod unum sequatur ex alio, & in cõbinationibus inutilibus, quando dentur termini in quibus omni, & in quibus nulli, non sequitur vnum ex alio: sed ponimus hanc particulam, & quia velati admittimus quod sequatur vnũ ex alio:

Cum hoc tamen semper considera: quod facilius istæ inutiles combinationes colliguntur; per defectus si scilicet, non sint in modo & figura debitè, dispositis terminis, vt suprà in annotationibus dicebam, quia obliquũ cognoscitur per rectum, q̃ est mẽsura sui obliqui. Reliqua quæ expectant ad conuersiones in annotationibus reliquorum capitum dicta sunt, & 3. part. Summula. Iam materiam necessariam syllogismorum examinare placet.

S v-

SVPER LIBROS POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTO. Commentaria, vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgensi, in sacra Theologia Præsentato.

PRAEFATIO.

¶ *De Auctore, intentione, modo procedendi, & alijs.*

Intentio Arist. vtilitas operis, & ordo.

OMnes conueniunt omnes Auctorem esse Aristo. quod patet ex modo procedendi, & efficacia probandi.[1] Intentio est agere de perfectissima specie syllogismi, quæ est demonstratio. Vtilitas maxima: ita vt hæc doctrina à Commentatore comparetur perpendiculo ad omnes veritates scientificas indagandas: titulus est de Posteriori Analysi, hoc est de Posteriori resolutione, quæ scilicet, se tenet, ex parte materiæ, propositionum inquam, per se, examen, quæ subsistant formæ syllogisticę, vt dixi Prologo Priorum. Proportio vero ad Logicam horum librorum, est partis ad totum. Ordo est, vt ante Topica doceantur, licet enim ratio probabilis, multoties prius attingatur, quã necessaria, prius tamen docendus est modus acquirendi necessariã: est enim necessaria quasi rectum quod mensurat se, & obliquum, probabile vero inducit rationẽ imperfecti, & obliqui, & modus procedendi est per diuisiones, definitiones & argumentationes. Vtrum autẽ & quomodo demonstratio demonstratione, doceatur infra cap. 2. Diuisio est, quod in primo libro agit Arist. de demonstratione: in secũdo vero de diffinitione, quę est medium illius, sed minutius Caiet bene inquit in 1. cap. Probat Arist. quid sit demonstratio: à secundo vero vsque ad decimum sextum inclusiuè quid sit, ab vltimo vero vsque ad vigesimum sextum, tractat de passionibus & diuisionibus demonstrationis.

Modus procedẽdi.

Diuisio operis.

Dubitatur primo, an ex libris Priorum & his, fiat vnus tractatus, an duo? Villalpã. & multi antiqui vnum tractatum vocant, quia sub vno prologo in principio Priorum, & vno Epilogo capite vltimo Posteriorum omnia continentur.

Dubit. 1

Dicendum tamen cum communi, & D. Tho. quod sunt duo tractatus, & Auerroes affert appositissimum exẽplum: quia etiam Arist. 1. lib. 1 Aethicorum

corum

corum promittit se acturum de Republica, de qua in alio tractatu agit, vtpote in Politicis. Nec iste liber inscribitur tertius de Priori analytũ, sed primus de Posteriori analytũ. Adde quod licet non prepoſuerit prologum rhetoricum in his libris, profecto posuit illum Philosophum, numerans à textu primo vsque ad nonum, ea de quibus erat acturus.

Dubitatur secundo, quod sit obiectum horum librorum, Simplicius, Albertus, & Villalpandeus ponunt modum sciendi, vt comprehendit definitionem, & argumentationem. Primo quia alias mutila esset tractatio Logica, cum nunquam Aristo. egerit de diffinitione. Secundo quia nec de demõstratione possunt esse hi libri, cum de forma illius dictum sit libris Priorũ, nec de materia, quia diuisi propositionis, in possibilem cotingentem, & necessariam, & regulæ veritatis, & certitudinis earum, datæ sunt in libris de interpretatione.

Contraria sententia est Diui Thomæ & Caietani, &c. qui ponunt obiectum, demonstrationẽ tantum, & subiungit Auerroes, quod de diffinitione agitur, propter demonstrationem ipsam, quod forte vult prima sententia, sicuti secunda, quod demonstratio sit intenta per se.

Aduerte tamen, quod post iudiciũ de illatione, factã in superioribus libris, in istis libris agit Ari de examine materię necessariæ: & in topicis de examine materiæ probabilis, in elenchis vero errores colligit ortos ex parte materię, nõ formę, alias ante posteriora collocarẽtur, vnde falso multi hucreferunt omnem materiam syllogisticam, nam de illa in communi libris de interpretatione tractat: hic vero solũ de illa quæ subest consequentiæ probatiuæ necessario, sicut in Topicis de illa cui subest illationi probatiuæ probabiliter.

Ad primũ fateor hic agi de diffinitione, sed non quidem absolute, sed vt ad demonstrationem ordinatur, sicuti etiam agit de numero causarũ, hac eadem ratione, composuit tamen libros de diffinitione qui ex Laertio & Diogene periere & ideo eos nõ sumus interpretati.

Ad secundũ, ratio syllogismi, quia genus est demonstrationis, parsque essentialis illius, & de eius diffinitione, dicitur forma demonstrationis, hæc autem denominatio demonstrationis sicut non est à materia ipsa necessaria, sed à propria differentia formali ipsius, sicuti exemplum, sic dicitur, quia est à simili euẽtu, & inductio quia à singularibus, quæ sunt differẽtiæ propriæ eorum, contrahentes rationẽ syllogismi, sic enim differentiæ demonstrationis, cõtrahit syllogismũ, ad sensum clarũ, & euidentem, est ergo denominatio demonstrationis à materia necessaria, formata tamen, & cũ hoc syllogismus in communi vt abstrahit à materia, habet alias species, sicut Barbara, &c. vt diximus libro priorũ. Tertio dubitatur, cur dicatur hęc pars iudicatiua, topica vero inuentiua. Respõde. omissis multis quæ afferunt Neotherici, quod qualibet pars scientifica, iudicatiua dicitur, cum principium iudicandi de suo obiecto, inuentiua autẽ illa dicitur cuius agendi materia relicta ab omnibus scientijs,

¶ CAPVT I. DE præcognitis.

Textus.

Omnis doctrina, omnisque disciplinalis inuestigatiua ex præexistẽti cognitione fit. Hoc, si omnes quo in speciem considerauerimus, manifestũ profecto fiet, Mathematicæ nãq; ex his disciplinis comparantur modo cęteraru; artium via quadã, sic & cæteræ orationes quoque, fue illiq; per ratiocinationes

nes

nes, siue per inductionem fiunt, seruari motus idem solet in vtrisque eamque, per antea nota doctrina nimirũ, fit quippe cum in altera tamquã à cognoscẽtibus propositiones accipiãtur in altera per singulare iam notum ipsum vniuersale ostendatur, simili profecto modo & oratoriæ rationes sua decet, aut enim exemplis, quod est inductio, aut enthimematibus quod quidem ratiocinatio est facultas ipsa solet oratoria suadere.

Text. 2. Dupliciter aut præcognosse necesse est quædam enim esse, quædam quid dicta significent, quædam vtrosq; modo autem præcipiamus oportet, veluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dicierum esse: triangulum autem, hoc significare, vnitatem vtroque modo, & quid significet, & etiam esse, non enim vnum quodque istorum simile nobis modo manifestum est.

Text. 3. Fit autẽ vt quæ cognoscimus, eorum quædam prius cognouerimus, quorundam vero cognitionẽ simul accipiamus, veluti quæcũq; sunt sub vniuersali, quorum quidem habetur cognitio nam omnem triangulum tres duabus rectis æquos habere, antea sciuimus, ad id quod est in exedra triangulum esse, simul vt in eo inducti fuimus, agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas dicimus rerum, & non per medium extremum cognoscimus, scilicet, quæcunque singulares rerum formæ sunt, & de subiecto nullo dicuntur.

Text. 4. Antea vero quam facta inductio, vel ratiocinatio fit, partim forte nos scire, partim nescire dicendũ est quod enim non sciuit an esset simpliciter, id modo aliquo, nempe duobus rectis æquales habere, scire simpliciter licet: at patet, quod hoc quidẽ pacto, scit enim vniuersaliter, singuli autem vero non scit, quod quidem ita sit, ea profecto quæ in M. none hęsitatio est, vsu veniet: antea enim nihil quisquã discet, aut ea quæ scit, discet. Non enim ita respondendum est, qualiter soluere quidam nituntur: omnẽne dualitatem parem esse scis? annuenti vero, dualitatem ei quandam offert, quam quidem esse nõ putabat: itaque nec parem esse putabat: soluũt enim non omnem se scire, dicentes esse parem dualitatem, sed eam quam esse dualitatem sciunt. Attamen sciũt quidem id, cuius demonstrationem tenent, cœperuntq; At non eius omnis quod ipsi aut triangulum, aut numerum esse sciunt, sed trianguli & numeri simpliciter omnis demonstrationẽ cœperunt. Nulla enim huiusmodi propositio sumitur, quem tu scis numerũ, aut quam tu scis rectis lineam figurã, sed absolutè quodlibet sumitur: sed nihil, vt arbitror, obstat, si id quod discit quis, partim quidem nouit, partim vero ignorat Non enim absurdum est hoc, si id quod tenet, addiscat aliquo modo: sed si hoc pacto, eaque ratione non discit, eodem modo teneat.

Summa textus.

PRima conclusio. Omnis doctrina, & disciplina intellectiua, ex præexistenti fit cognitione.

Secunda cõclusio Duo præcognoscuntur, quia est, & quid est, & hoc de tribus, subiecto, scilicet, passione, & principijs de subiecto, quia est, & quid est, de passione quid est, de principio, quia est.

Tertia conclusio. Principia aliqua cognoscuntur discursu, aliqua vero (vt singularia) sine discursu assumentes.

Quarta conclusio Conclusio virtute tantum, non actu & simpliciter, cognoscitur in præmissis antequam inferatur. Deinde dixit argumentum Platonis de quo infrà.

Quæst.

Pars negatiua suadet.

1. Opin.

2. Opin.

QVAESTIO. vnica, circa caput primum.

IN hoc capite docet quatuor Arist. primo, quod sit demonstratio: Secundo quæ debent præcognosci ante illam. Tertio, quomodo cognoscantur principia. Quarto, quomodo conclusio quæ sit examinãda. Inquirũtur ergo tria, an sit vera prima conclusio: Secundo, an sit vera secunda. Tertio, an sit vera tertia & quarta.

ARTICVLVS. I. An sit vera prima conclusio.

Pars negatiua suadet.

VIdetur quod nõ, primo, quia qui credit alicuius dictis, non habet præuiam cognitionem, ergo non omnis doctrina fit ex præexistenti cognitione.

Secundo, quia Angelorum scientiæ non fiunt ex præcedenti cognitione, cũm fiant sine discursu.

Confirmatur, nam demonstratiua cognitio instar est intuitiuæ cognitionis: vnde traxit nomen, quæ non supponit aliam cognitionem.

Tertio, quia cum probat Arist. positas conclusiones, inquit, exemplum est inductionem, & Enthymemma syllogismum, quæ clarè falsa sunt. Themistius, & Alpharabius intelligũt pro

1. Opin. propositionem Arist. pro omni cognitione complexa intellectus: quam dicũt fieri ex præexistenti cognitione.

Quæ si sit conclusio supponit cognitionem præmissarum, sin vero sit principium & dignitas, supponit cognitionem extremorum: ideoque inquiunt isti, addit Arist. intellectiua: non enim loquitur de cognitione sensus, quæ etiam in brutis reperitur, vt Arist. ipse, & D. Th. docent in Procem. Metaph.

2. Opin. Alij aliter intelligunt dictam propositionem, sicut etiam de cognitione simplici intellectus: nam hæc supponit sensuum cognitionem, conformiter ad illud nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu.

3. Opin. D. Tho. Melius tamen D. Tho. & communis explicat Arist. propositionem de scientia & doctrina discursiua: hęc enim necessario fit exprę existenti cognitione: & ita bene Boet. & Niph. loco intellectiua, vertũt discursiua, quod sonat verbum Græcum, ratio enim discursiua communis est genericæ demonstrationi, & transitus ab vno ad alterum. Aduerte tamen, quod eadem cognitio, vt est in Magistro, dicitur doctrina: At verò vt in discipulo recipitur disciplina dicitur, sicuti idẽ motus, actio & passio nuncupatur. Hęc ergo cognitio semper & necessario fit ex præexistenti cognitione præmissarũ, quę effectiue producunt cognitionem conclusionis.

Replica tur difficile. Sed dices primo quod duo actus nõ possunt esse simul in eadem potentia, non ergo cognitio præmissarum efficienter causat cognitionem conclusionis, cum hæc causalitas efficientiæ petat simultatem causæ, & effectus.

Secundo, quia vnus actus nõ fit alio actu, sicuti vna visio non fit alia visione: ergo actus assensus cõclusionis, nõ fit actu assensus præmissarum. Ad hoc quidam dicunt, quod præmissa, & principia non efficienter, sed tantum quasi exẽplaria, & formaliter causant cognitionem conclusionis, scilicet excitando potentiam sui cognitione, quæ assentiatur conclusioni: Dicendum tamen[1] cum communiori sententia, ꝙ effectiuè præmissæ causant assensum conclusionis.

1 Effectus præmissæ causant assensum conclu

Ad primum, si nõ possent esse simul duo actus in eadem potẽtia, profectò præmissæ, habitu principiorum relicto in potentia, & cognitione earum producent assensum conclusionis, etiã effectiuè.[2] Sentio tamen duo actus fi-

2 Duo actus sũt

quo in libris de Anima (Deo dante) simul eni modio prosequar Petrum, & diligo lompnem, & simul etiam assentior huic conclusioni, vt verę, & dissentior illi, vt falsæ, sicq; bene actus cognitionis præmissarum debet effectiuè causare actum cognitionis conclusionis: nam dicere quod duo illi actus sunt vnum cõtinuatiuè, ridiculum est, cum distinguantur specie, vt albedo, & calor, &c. quæ impossibile est quod continuentur.

Ad secundũ dicitur, quod per se primo actus non fit actu, bene tamẽ vnus actus, vt principium, quo, simul cũ potentia, vel habitu, causa est alterius actus, sicque assensus præmissarum causa est assensus conclusionis.

Ad argumenta in principio. Ad primum ex dictis patet, qualiter solũ cognitio discursiua fiat ex præexistenti cognitione, non fides nec scientia Angelorum quę sunt cognitiones non discursiuæ, licet etiam cum alijs auctoribus, possimus dicere, quod cognitio Angelorum fit ex præexistenti cognitione extremorum, & cognitio fidei supponit tentationem, id est, cognitionem sensus.

Ad confirmationem, verum est ꝙ cognitio demonstratiua est instar cognitionis intuitiuæ, discursiuę tamen non due discursu.

Ad tertium, ipse Aristo. se explicuit 2. Rhetor. dicens quod apud Rhetores, idem valet exemplum quod inductio, & Enthymema, quod syllogismus.

ARTICVLVS. II.

Vtrum sit vera secunda conclusio Aristotelis?

Secunda cõclusio erat, duo sunt præcognita, & tres præcognitiones. Vt patet ꝙ non sit vera, quia exẽplo Arist. tertia est præcognita: ergo & tres debent esse præcognitiones, patet consequentia, quia præcognitum est, de quo aliquid præcognoscimus.

Secundo, quia etiam de syllogismo præcognoscimus bonitatem illationis in demonstratione: ergo quatuor sunt præcognita, subiectum, passio, principium, & bonitas illationis.

Tertio, quia in lib. Prio. definit Arist. syllogismum, qui est obiectum in illis idem facit lib. de anima, vbi animam definit: ergo de subiecto non præcognoscimus, quia est & quid est.

Notandũ primò, ꝙ particula, quia est, idẽ valet quod an est, quod quidem non dicit essentiã, alias frustra esset alia præcognitio, quid est, sed potius dicit existentiã, quæ duplex est, ex Arist. 2. Post. tex. cõme. 39. Alia est actualis, & res singularis, & hæc non cadit sub scientia, nec est præcognitio demõstrationis: alia est vniuersalis, quæ est quidam modus consequẽs naturã, in omnibus singularibus, secundũ quod sunt in suis causis, id est, secundũ quod suo tẽpore possunt esse extra illas, sicq; est præcognitio in demonstratione: scitur enim de rosa præcognoscitur de illa ꝙ potest existere suo tẽpore extra suas causas. Secundo aduerte quod, an est, & quid est, & sunt quæstiones, & præcognitiones, vt quæstiones sunt, dicũt propositiones dubitabiles, & quæ possunt probari in veráq; partẽ, vt autem præcognitiones sunt, dicũt propositiones indubitabiles, imo necessarias, & per se licet autẽ quatuor sint, quæ in quolibet scibili inquiruntur, duo tantùm præcognoscuntur, s. an est, & quid est. quæ alia duo, scilicet qualis, & propter quid est, ostenduntur in ipsa demõstratione. Tertio aduerte, ꝙ secundũ oés, & veritatem, tria tantũ sunt præcognita, scilicet, subiectum, passio, & principia. Subiectũ autẽ à Græcis dicitur, datum, quia de eo passio demonstratur. Passio verò ab eisdem quæsitum appellatur: est enim ꝙ quæritur demonstratio: principium tandẽ dignitas nũcupatur, quę

Notandum.

4. notan.

notan.

Conclu.

quę comprehęduntur ab Arist. hic nó mine vnitatis, triąguli & quodlibet est vel non est, non ꝙ hæc tria sint idem, sed vt exemplificet ꝙ in omni scientia tria sunt præcognita, vnitas, id est, subiectū, triangulus, id est passio, quod libet est, vel non est, id est principium.

4. notan. Quarto aduerte, ꝙ subiectum dicitur multiplic iter: primo, subiectū formale scięntiæ, tā specificū quàm generi cū, id est, ratio sua quatendus in cōclusionē de quo la è dixi in Proœm. q. de vnitate scięntiæ. Secūdo, dicit subiectū materiale cōsideratū in scięntia, id est, res quæ considerantur, ꝙ duplex est: totale aliud, aliud partiale. Tertio, dicitur subiectū demōstrationis, ꝙ in demonstratione, subijcitur in minori & est minor extremitas. Quinto aduerte, ꝙ demōstratio duplex est ex eo. alia

notan. quia, in qua demōstratur causa per suū effectū, alia propter quid, in qua ęcontra effectus per suā causam ostęnditur. Quæ rursus duplex est alia in qua demonstratur effectus per causam notā in se, non tamen quoad nos, vt est cum eclypsis demōstratur per interpositionem terræ inter virūq; luminare, quæ causa nota est in se, non tamen quoad nos, alia est propter quid, in qua effectus ostenditur, per causam notam in se, & quoad nos, vt cū demōstras risibile per admirationē: Tandē demōstratio in communi, duplex est, alia terminans quæstionem, an hoc sit illud, & in hac solum demonstratur an passio insit subiecto: alia vero terminat quęstionem, propter quid hoc sit illud in qua ostęnditur ratio, quare passio ineat subiecto, Sexto & vltimo aduerte, (supposito ex Sūmulis quid sit definitio, quid rei, & quid nominis) ꝙ licet multū distent inter se: aliquando tamen materialiter sūt idē, cū scilicet ignoramus quidditatē, alicuius rei, & eā circumscribimus, perfectō tunc definitio, quid rei, & quid nominis idē sūt, vt videre est in definitione lapidis. His positis cōclu. Arist. quæ

Conclu. vera, & varię explicatur. Scotus in 1. prologo sententiarum, & in Proœmio Metaph. & ibidē Ioan. Ayan. & Cardinalis Caietanus, differentia 8. contra Auer. docuit de omni subiecto, siue scientiæ, siue demonstrationis posse demōstrari, an sit, in demonstratione, quia, & consequenter nō debet de illo præcognosci, q; existat. Rationes horū auctorū tulerunt, impugnabitur a nōbis hæc sententia, infra cum sententia Caietani, qui duo dicit, 2. Posteriorū cap. 2. primum quod licet de subiecto scięntiæ, præsupponatur quod existat, tamē de subiecto demonstrationis potest demonstrari, An sit, in demonstratione terminante quæstionem an sit, probat potissimē, quia omne verum habens causam, demonstrabile est, talis est existentia subiecti demonstrationis.

Impugna. Cai.

Secūdo, dicit ꝙ de præmissis nō præcognoscimus quid sunt, quia communia non habent diffinitionem, quæ omnia falsa sunt. Primo quia in nulla demonstratione conclusio potest esse de secundo adiacente, sed in demonstratione, in qua probatur quod subiectū sit, conclusio necessario est de secundo adiacente, ergo in demonstratione terminante quæstionem, an sit, necquit demonstrari existentia subiecti demonstrationis. Hæc consequentia est in festino 3 modo, secundæ figuræ antecedes patet, quia in demōstratione, semper maior extremitas debet prædicari de minori in cōclusione. Secūdo falsum est, quia licet cōplexa nō definātur quidditatiuè, bene tamen discretiuè.

Tertia sententia est Themistij, Valduni, & cuiusdam nouic j Theologi, qui dicunt de subiecto solum debere præcognosci quid nominis, non quid rei, quibus fauet tertium argumentum supra factum: sed hoc falso dicitur, quia etiam subiectum debet præcognosci in demōstratione, propter quid, secūdum rationem causalitatis passionis. Constat autem quod

subiectum non causat passionem, quãtum ad quid nominis, sed per suam essentiam quantũ ad quid rei, ergo. &c.

Iam sic prima cõclusio in nulla scientia, nec in nulla demonstratione per se potest demõstrari de subiecto, quod existat si subiectum sit scientiæ, siue demonstrationis, at in demonstrationibus propter quid, supponendum est de subiecto, quid nominis & quid rei, in demonstratione verò, quia, tantum quid nominis, est supponendum de illo: notanter dixi per se, quia per accidens existentia subiecti solet demonstrari, idest, licet quæstionat, an sit, per se debeatur responsio, de secundo adiacente tamen poterit dari de tertio adiacente, vt si inquirenti, an sit Deus? Respondeatur sic, existens est Deus, & ita Arist. 8. Physicorum demonstrat quod sit Deus. & 12. Metaphy. quod sint intelligentiæ, & 4. de cœlo, quod sit ignis.

Conclusio sic explicata est Arist. & D. Tho. Iabel. tractatu de demonstratione, cap. 1. Zimaræ theoremmatæ 12. Dominici de Flandria, 1. Posterio. q. 5. ar. 2. & Caie. quoad secundã partẽ.

Quoad primam, probatur primo argumento contra Caietanum supra facto secundo Aristot. 7. Metaphy. textu Commento. 13. vbi dicit quod intẽtio, & finis semper præsupponitur. Constat autem quod subiectum scientiæ habet rationem intentionis & finis: ergo semper præsupponitur & nũquam de eo demonstratur existentia.

Secunda pars indiget potius explicatione, nam ex dictis causalitas subiecti, respectu passionis, est secundum essentiam, & quid rei: & ita necessario debet supponi in demonstratione propter quid, diffinitio quid rei subiecti, at in demonstratione, quia, mediũ est passio, & subiectũ demonstratur, vt causa passionis, ergo nõ debet præsupponi, vt causa, & cõsequenter, nec quoad definitionẽ qd rei, q; sic est causa.

Secunda concl. De passione tantum debet præcognosci, quid nominis in demõstratione terminante quęstionẽ, an hoc sit illud: at in demonstratione terminante quæstionem, quare hoc sit illud, potest præsupponi de passione, quid nominis & quid rei.

Probatur prima pars, nam esse & essentia passionis est inesse suo subiecto, & hoc demonstratur in demõstratione terminante quęstionem, An hoc sit illud, ergo in hac tantum præcognoscitur de passione, quid nominis.

Secunda pars patet, nam quæst. An hoc sit illud, præcedit quæstionẽ, propter quid hoc est illud, ergo cum in illa 1. q. demonstretur, quid rei passionis poterit præsupponi in demonstratione terminante quęstionem propter quid hoc est illud. Sed dices primo, sequitur ex hoc ꝙ cognoscatur accidẽs sine subiecto, nã præcognoscitur passio, & deinde demonstratur, quod insit subiecto, ergo præcognoscebatur sine subiecto. Secũdo, quia ex dictis in nulla demõstratione cõclusio potest esse de 2. adiacente: sed si demonstratur esse passionis, conclusio est de 2. adiacẽte: ergo hoc argumentũ aliquando magnum fecisset negotium D. Thomę.

Sed respondetur ad primum, distinguendo sequelam, nã licet præcognoscatur accidens sine hoc subiecto particulari, quia hoc ostenditur demonstratione, non tamen sine subiecto cõmuni, quia licet passio materialiter, vt accidens est sic, semper cognoscatur, non tamẽ formaliter vt passio est vsq; dum demonstratio venit.

Ad secundũ (saluo meliori iudicio) dicendũ ꝙ licet 1. q. an sit ratione sui, petat responsionẽ de 2. adiacente, tamen ratione quæsiti per se datur de 3. adiacenti, ꝙ cõtingit semper cũ esse passiõnis inquiritur, quia esse illius est in esse subiecto, quod nequit explicari, nisi concl. de 3 adiacẽti, & ita licet quæst. An sit, & an hoc sit illud, distinguatur inter se, tamen respectu passionis idẽ

sunt.

sunt, quando vero passio habet rationem subiecti, in demonstratione, putà respectu alterius passionis, idem, dicẽ dũ de illa quod pe subiecto, dicit prima conclusio.

Tertia conclusio, de præmissis solum debet præcognosci, an sint, id est veræ, non an existant, patet, quia cõplexa absoluuntur, ab existentia, Solumque; inuolunt connexionem, Prædicati cum subiecto, in qua est veritas, vel falsitas, vt dixi in Summulis cap. de propositione, & hinc est, quod de illis solis præsuponatur, an sint it, non quid sũt, quia an sint, veræ idem est, quod quid sint in complexis, sicuti ècontra quid sit in passione, idem est quod an sit, cum eius esse sit inesse.

Ad primum argumentum in principio, distinguo consequens. Licet enim sint tres cognitiones in particulari, & in specie, nõ tamen in genere, sed tãtum duæ, sicuti, si sunt tres species animalis sunt etiam tria animalia in particulari & in specie, non tamen in cõmuni, & in genere sed tantum vnum.

Ad secundũ, fateor quod debet præcognosci bonitas illationis, sed hoc est præcognitum Prioristicum, nõ Posterioristicum, hoc enim tantum triplex est:

Ad tertium, non negat Arist. quod subiectum definiatur, aliter nõ posset, de illo præsuponi quid rei, sed tantum docet quod definitio, quidi subiecte supponatur ante demonstrationẽ, modo explicato.

ARTICVLVS. III.

Vtrum tertia & quarta conclusio, sint veræ.

Circa tertiam conclusionẽ plures afferuntur, expositiones, nulla tamẽ exacte Arist. explicat.

Nostra sit quod inter principia aliqua sunt indemõstrabilia scilicet per se nota, & prima de quibus cap. sequẽti, alia vero, demonstrabilia sunt per prima, scilicet, & hæc sunt quę docet Aristotel. cognosci per discursum, id est demonstratione, & inter hæc quæ dã subsumptione intelligũtur, subsumptio est, quidam discursus, talia sunt singularia, non in particulari vt Petrus, sed in communi, qualiter etiam philosophabamur de existentia, supra notabili primo, sed quia communis sententia, docet maiorem & minorem simul tempore cognosci conclusione hoc est explicandum.

Pro quo aduerte, primo quod ante conclusionem, prius apprehenditur, bonitas illationis maiorque, & minor extremitas inter se, quæ ad inuicem in conclusione, prædicantur. nec est dubium. Vtrum vnico vel duplici actu, effeutintur præmissis & cõclusioni, sed vtrũ habito assensu præmissarum, simul tempore habeatur assensus conclusionis,

Secundo nota, quod necessitas duplex, est, alia est, quo ad specificationem, quod est quod intellectus habeat assentum, vel dissensum conclusioni; alia vero est necessitas quantum ad exercitium actus ita scilicet, quod necessario circa obiectum præsens operetur, talis est necessitas actus, in visione beatifica, & ignis sic necessario combustibilibus applicatis comburit.

Iam dico, quod stantibus præmissis intellectus necessitatus quantum ad specificationem, non tamen quoad exercicium actus, respectu assensus conclusionis. Cõclus.

Primum patet, quia cognita bonitate consequentiæ, & veritate præmissarum, non potest non intellectus assentiri conclusioni, sicuti & ècontra cognita falsitate, præmissarum &

consequentiæ, necessario dissentitur conclusioni.

Secundum patet, quia noster intellectus, ob suam maximam libertatẽ potest suspendere assensum circa conclusionem, & ita non necesitari quo ad exercitium actus. Vtrum autem sit tanta sit, vel possit esse multiplicitas veritatum, vt non possit intellectus seipsum continere quin descendat ad assensum conclusionis, res est imperti nens Logico.

Replicat Sed dices, secundo num simul tempore fiat apprehensio prẽmissarum & conclusionis? M. Soto negat, sed quod prius tempore minor apprehenditur quam conclusio.

Dicendum, tamẽ quod solum prioritate naturæ, quæ est prioritas causalitatis, apprehensio minoris præcedit apprehensionem conclusionis, sicuti causa præcedit suum effectum, & ita fit simul in eodem instanti, quia apprehensio conclusionis, solum est apprehensio maioris & minoris extremitatis cognitæ in præmissis, sicuti in eodem instanti in quo est, lumen & est productio specierum, & visus videt.

Tertio dices, an in eodem instanti fiat assensus præmissarum, & conclusionis?

Respondetur, quod sic, conformetur ad dicta, nam actio intellectus instantanea est, & ex Aristotel. sup. duo actus possunt esse simul, in eadem potentia, & ita simul potest esse, & assensus præmissarum & conclusionis in eodem instanti, qui vero negãt hãc simultatem actum, in eadem potentia, necessario tenẽtur, cõcedere quod saltim paruo tempore, præcedit assensus præmissarum, assensum conclusionis, cũ duo instantia nõ possit esse immediate.

Tandem, tertio aduerte quod ex dictis non infertur, quod sint quatuor præcognita. Subiectum, scilicet passio principium, & conclusio, quia illa tria præcognoscuntur in se actu, at conclusio solum præcognoscitur virtute in præmissis, sicuti fructus in suo semine. De argumento Platonis & Mononis non est quid sciẽdum, nec dicendum, quod sit vtile.

CAPVT. II.

De demonstratione, & scientia.

Scire autẽ vnamquamque, rem simpliciter, sed non vt sophistæ, per accidens arbitramur, cũ causam ob quã res est, illius causam esse, & fieri non possit, vt res aliter sese habeat cognoscere arbitramur. Patet igitur, ipsũ scire tale quid esse: nam & hi, qui nesciunt, & ij qui sciunt, illa ita se rem habere putãt, hi ita sese etiam habẽt. Quare cuiusq; simpliciter est sciẽtia, id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest. An vero & alius sciẽdi modus sit, posterius dicemus.

Dicimus autem, & per demõstrationem nos scire: demonstrationem autẽ dico ratiocinationẽ eam, quæ scientiã efficit: eam vero scientiam efficere dico qua scimus, eam ipsam habendo,

Si igitur ipsum scire tale est, quale possumus necesse est, & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis medio quæ vacantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa cõclusione, causisq; eiusdẽ esse, sic enim erunt, & ipsa principia propria eius quod demõstratur: nam ratiocinatio quidem esse sine eis potest, demonstratio vero nõ potest: scientiam enim non facit.

Vera igitur esse oportet, quia fieri ne-

nequit. Vt id quod nō est sciatur, velu ti diametrū commensurabilem esse: oportet autem & ex primis, & indemonstrabilibus esse: quia non scit, qui demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidens ea quorum est demonstratio, nihil aliud est fanè, quam demonstrationem habere, causæ etiam notioraque ac priora sint oportet: causæ quidem, quia tum scimus, vt causam cognoscimus: priora vero si quidem & causæ sunt & antà cognita, non illi solum modo quod quid significent, sed altero etiā quot quòd sint scimus.

Dupliciter autem priora notiorave dicuntur. Non enim idem prius naturâ, & nostra ex parte prius, neque notius simpliciter, & nobis etiam notius est. Atque ea quidem ad nos priora, notiorave dico, quę propinquiora sensui sunt ea vero simpliciter priora notioravè, quæ à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, quæ sunt vniuersalia maximè: propinquissima verò, singularia ipsa. Atque hæc inter sese opponuntur, ex primis autem esse nihil aliud est, quam proprijs & principijs esse: idem enim primum atq; principium dico. Est autem demonstrationis, principium, propositio medio vacans, ea vero medio vacat, qua nulla est alia prior, propositio vero altera enuntiationis pars est, vnum de vno complectens: differendi quidem, vtramuis accipit: demonstrandi vero, quæ definitè alterum: quod est verum. Enuntiatio contradictionis vtrauis est pars. Contradictio est oppositio cuius per se medium nullum est. contradictionis partium ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio: ea verò qua quippiam aquodpiam remouetur, negatio nuncupatur.

Principiorū autem ratiocinandi, vacantium medio, id quidem positio dicitur quod fieri nequid, vt demonstretur, quodque non necesse est cum habere, qui dicere quid instituit: id vero quod omnes habere, qui modo discere aliquid parant, necesse est, dignitas appellatur: sunt enim talia quędam. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere solemus. Rursus ea quidem positionum, quæ vtramuis enuntiationis accipit partem, esse inquam quippiam, aut non esse statuēs: suppositio ea vero, quæ est sine hoc ipso, definitio dicitur: definitio namque positio quidem est, (ponit enim arithmeticus vnitatem quantitate indiuisibilem esse) sed suppositio sane non est nam quid sit vnitas, & vnitatem esse eadem non sunt, cum autem credere scireque talem per ratiocinationem opporteat, quam demonstrationem, vocamus: hæc vero est, quia sunt ea quibus extruitur ratiocinatio: necesse est, non solum prima illa, vel omnia, vel aliqua prius noscantur, sed etiam magis vt noscantur: semper enim illud est tale magis, ob quod vnum quodque tale est: veluti magis, id est, dilectum atque amatum ob quod amamus atque diligimus. Quare si ob prima scimus credimus, & illa sanè scimus ac credimus magis: quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora. Fieri autem non potest, vt ea magis quisquam quæ nescit & circa quæ nō melius dispositus est, quā si scierit, quā ea quæ cognoscit, credat atq; assentiatur at eueniat id profecto, si non prius cognouerit principia quispiā, quā ea quæ per demōstrationem creduntur. Magis enim principijs aut omnibus, aut quibusdā credere, quam conclusioni, necesse est, atq; ei qui per demonstrationem scientiam habiturus est, non solum ipsa principia magis nota, magisque credita sint, quam id quod ex ipsis ostenditur oportet: sed etiam nihil prorsus eorum quæ principijs ijs

opponuntur, vndeque ratiocinatio falsa, veraque contraria existat, aut credibilibus aut notius principijs ipsis sit oportet: quippe cum eum qui simpliciter est scientiam consequutus, nunquã ab ea persuasione vlla dimoueri oporteat.

Summa capitis.

POstquam Philosophus in præcedentibus probauit esse demonstrationem & scientiam: nunc vtramque definit, quia vero demonstrationis, finis est scientia ipsa, prius illam explicat.

Prima conclusio. Tunc arbitramur scire simpliciter, & non sophistico modo, cum cautam rei cognoscimus, & quia causa est, & quoniam non contingit, aliter se habere: scientia autem, demonstratione adquiritur, quæ est syllogismus, procedens ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis.

Secunda conclusio. Principium in demonstratione, est propositio immediata, quæ, scilicet, non supponit aliã priorem: propositio autem pars est enunciationis, quæ diuiditur in Topicam, id est, quæ dicit vtramque partem contradictionis, & in demonstratiuam, quæ tantum dicit alteram partem veram, & necessariam.

Tertia conclusio. Principium duplex est, aliud positio, quod licet sit indemonstrabile: indiget tamen aliqua explicatione: aliud dignitas, quod nec est demonstrabile, nec indiget explicatione. Rursus positio, alia positio quæ dicit rẽ esse, vel non esse: alia quæ non dicit rem esse, vel non esse, vt definitio:

Quarta conclusio. Principia magis & prius cognoscuntur, quam conclusio, quia propter vnumquodque tale & illud magis.

QVAEST. VNIC. Circa caput secundum.

IN qua figillatim quæ dicit Aristo. explicanda sunt, pro quo inquirũtur quatuor: Primo, de diffinitione scientiæ. Secundo de diffinitione demonstrationis. Tertio, de principijs & causis demonstrationis. Quarto de quarta conclusione & diuisione principiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio scientiæ sit bona?

NOn est quæstio, an sit definitio quid rei, quia vt patet ex textu, & communi sententia, solum est definitio quid nominis: ex ea tamen satis infertur diffinitio quid rei, scientiam scilicet esse habitum euidentem, clarum, & certum: sed quæstio est: An omni & soli scientię conueniat definitio. Explicatitulus.

Videtur quod non primo: nam scię- Suadet. pars negatiua.
tiæ Angelorum non habentur per causas, ergo scire non est rem per causas cognoscere.

Secundo, quia scientiæ naturali nõ conuenit, quæ dicit quod tali, vel tali ventu flãte succedit pluuia, quod quidem contingit aliter se habere, ergo scire non est rem per causas cognoscere.

Tertio, nam si scientia sit, rei causas cognoscendo: eã sint magis ignotæ nobis quam effectus, necessario in demonstratione procedimus ab ignoto ad ignotius: ergo idem quod prius.

Quarto, quia si debemus cognoscere causam, vt sic in præmissis deberet explicari, & non solum dicere, v.g. rationale est risibile sed rationale, &c. quia rationale est risibile.

Notandum primo, quod scientia sumitur, Nota.

mitur, multipliciter primo, pro qua cunque cognitione, obscura sine dubia, sicque dicimus nos scire Deum esse trinum & vnum, & aliquid probabile.

Secundo, sumitur proprius pro cognitione clara, alicuius rei non cognoscendo eius causam: sicque dicimus scire Petrum currere.

Tertio proprijssimè pro cognitione euidenti rei, & cuius causas cum discursu tamen, & hæc est scientia à priori, cum verò è contra causam per effectum cognoscimus, scientia à posteriori dicitur: loquimurque, hic de scientia habituali: & hinc est quod quando in textu Aristotelis dicitur: *Si forte est alius modus sciendi.* intelligat de demonstratione, Quia, de qua infra dicitur, cap. 10. ita Diuus Thomas, & Soto, q. 2. ad secundum, vel [vt inquit Auerroes] intelligit de diffinitione, de qua secundo libro, vt intendit Niphus, & Villalpand. vel tandem tertio intelligit de scientia principiorum, quæ [vt antiqui dicebant] etiam demonstratione noscuntur.

Secundo nota, quod quando Arist. dicit in textu demonstrationem, vel scientiam intelligere: non tradit aliâ definitionem demonstrationis, vt contendunt Boetius & alij: sed tantùm demonstrationem explicat per scientiam: nec si esset definitio esset circulus vitiosus demõstrationem per sc ẽtiam: scientiam per demonstrationem explicare: quia hoc esset in diuersis generibus causarum, nam finis demõstrationis est scientia, scientia autem efficienter causatur à demonstratione.

Tertio notandum, quod quãdo Arist. dicit scire perfectè, & non sophistico modo, non solum intelligit argumentum fallacem: sed etiam principia per accidens conclusionis, à quibus sophistæ fallacias educunt, & friuola argumenta. Est ergo [2] rectè assignata dicta descriptio scientiæ quæ solutione argumento magis patebit.

[2] Notandum pro concluſ.

Soluuntur Ar.

Ad primum, Angeli habent veras scientias, intelligunt que res per suas causas, & quoniam causæ sunt, & non contingit aliter se habere: sed hoc quidem vnico simplici intuitu: ideo quidam dicunt habere demonstrationes obiectiuas, ideſt, obiecta demonstrationum, non tamen formaliter habẽt demonstrationes, ideſt, discursiuas (loquorque de naturalibus, non de liberis) vt dixi in Prooemialibus.

Replicatur.

Sed dices, sequitur quod nos etiam easdem demonstrationes habeamus, quia (ex dictis) simul conclusioni, & præmissis assentimur.

Respondetur negando sequelam, ratione quia nos actu cognitionis præmissarum efficienter elicimus cognitionem conclusionis: at Angelus vnico simplici actu, vtrumque comprehendit. Sicuti licet propositio sit simplex qualitas, tamen communiter & verè dicitur: quod sit in nobis per modum compositionis, quia præcedit apprehẽsio extremorum: vnita licet simul vtrumque cognoscamus, tamen prius natura præcedit assensus præmissarũ, vt causæ conclusionis, quod in Angelis non reperitur.

Ad secundum, Caietanus dicit illas propositiones physicas, tantum esse analogicè necessarias.

Replica.

Sed dices, ergo Physica non est simpliciter scientia, quia agit de illis.

Respondetur negando consequentiam, quia Physica profecto non illas considerat, hic & nunc, sed abstrahendo ab hic & nunc, quia docet illas, esse vt in plurimum, iuxta naturas harum rerum non impeditas: de quo D. Tho. lect. 16. Dominicus de Flandria quæstione 8. artic. 2. ad vltimum.

Ad tertium, verum est, quod quoad nos, effectus sunt notiores ipsis causis, quos dum iam cognoscimus, firmius & immobilius scimus, dum à causis ad

sis ad ipsos descendimus.

Ad vltimum non est necesse, quod explicitè ponatur, quia, in præmissis, id est, causalitatem subiecti respectu passionis, sed profecto sufficit tantũ quod ponatur implicitè, & virtute, q̃ fit, cum de præmissis an sint præcognoscimus modo iam supra multoties explicato.

ARTICVL. II.

Definitio demonstrationis sit bona, syllogismus procedens ex primis, immediatis, prioribus. &c.

Suadet. pars negatiua.

VIdetur quod non, primo quia cũ in ea ponatur quod procedat ex primis frustra additur ex immediatis, & in demonstrabilibus, frustra etiam ex prioribus, ergo demonstratio non est syllogismus, procedens ex veris, primis, &c.

Confirmatur, nam omnis causa naturalis semper operatur in vltimum quod potest: & ita necessariò producit effectum æqualem sibi, cùm ergo præmissæ naturaliter causent veritatem, & euidentiam conclusionis: conclusio erit æquè nota cum præmissis, & sic non procedit ex notioribus.

Secundo, quia cũ de chimæra & vacuo non existentibus detur scientia falsò. Arist. probando quandam particulam, ait quod non est, non scitur.

Tertio, quia si demonstratio debet procedere ex indemonstrabilibus, nõ erit demonstratio, cuius præmissæ sint demonstrabiles.

Confirmatur, quia sic demõstratio, Quia, non erit demonstratio cum non procedat à causis.

Quarto & vltimo, nam si demõstratio debet procedere, ex prioribus non erit scientia de Deo, eiusque attributis, nec de ente eiusque passionibus, cũ nõ sint priora Deus attributis eius passionsbus. Confirmatur, quia non apparet quod genus causæ requiratur ad demonstrationem. In oppositũ est auctoritas Philosophi & veritas, quæ sequentibus capit. magis patebit, in quibus singulæ particulæ explicabuntur: interim tamen, dicta oratio est bona definitio demonstrationis quæ datur per causam materialem, vt benè Diuus Tho Caieta. & alij, licet inferatur ex descriptione scientiæ, quæ est finis demõstrationis, propter q̃ Valdianus, Philopponus, & alij male negarũt esse definitionem, cum explicet essentiã demõstrationis per has cõditiones. Conclu.

Ad primum dicendum (omissa duplici solutione Philoponi) quod per vocem, primis, intelligit Philosophus principia, principia inquam simpliciter, eb quod addit ex immediatis, & in demonstrabilibus, per quæ intelligũt Themistius & Albertus dignitates, sed melius intellige præmissas, superaddit autem prioribus, respecta conclusionis causa enim effectum præcedit, sicque præmissæ conclusionem modo explicato præcedunt. Soluntur arg.

Repli. 2.

Ad. 3.

Ad confirmationẽ dico, quod causa est duplex, alia vniuoca, id est, eiusdem rationis cum effectu, & hæc semper agit in vltimum quod potest, effectumque æqualẽ sibi producit: vt probat argumẽtum, v.g. ignis, homo, &c. alia est æquiuoca, & hæc non agit in vltimum quod potest, v.g. sol, non enim calorem similẽ producit: iam ergo cum præmissę sint causę æquiuocę respectu conclusionis, euidentiores sunt quam conclusio producta per ipsas.

Sed dices præmissę & conclusio, cadunt sub eodem habitu scientifico, ergo sunt eiusdem speciei, & consequẽter sunt causę vniuocę conclusionis? Replic.

Respondetur negando antecedens, nam cõclusio sola cadit sub scientia, non principia quę vtique in habitu principiorum continentur, quis autem sit hic habitus principiorum, quomodoque illo amentiamur, & adquiratur

infra

infra capite sequenti arti.1. dicetur.

Ad secundum Arist. tantum vult, ꝙ scientia ex veris procedit, & quæ ita non sunt, non sciuntur, v.g. quod diameter sit commẽsurabilis costæ, in idẽ quæ coincidit solutio Caietani. Qualiter autem de vacuo & infinito sit sciẽtia simpliciter, vel ex suppositione in Physicis. Sed dices ex Summulis, stante bona consequentia, & antecedens falsum consequens sequitur verum, non ergo requiritur veritas præmissarum, vt conclusio sequatur vera. Repli.2.

Respondetur negando consequentiam, ratio est, quia conclusio vera solum sequitur ratione dispositionis, nõ falsitatis præmissarum, quia falsum non est causa veri, in demonstratione autem veritas præmissarum debet esse causa per se, veritatis conclusionis. Ad.3.

Ad tertium, illa demonstratio procedit mediatè ex immediatis, & in demonstrabilibus quod sufficit: Vtrùm autem sit absolutè dicenda demonstratio infrà Niph. tex.18. negatim melius tamen Philoponus affirmat, vt colligitur ex Arist.1. Topicor. dicente demõstrationem procedere ex primis, vel ex his quæ per prima fidem accepere, certum tamen est, quod hæc demonstrrtio sub prima continetur per se, ita vt scientiam generatam per primam extendat ad alias nouas conclusiones, modo dicto in Proœmialibus.

Ad confirmationem fortè hic tantum definitur, demonstratio Propter quid, quod si etiam explicatur demonstratio, Quia, dictę particulæ explicandæ sunt respectu nostri, Vtrum autem hæc sit simpliciter demonstratio, capite.10.

Forte enim Aristoteles ad distinctionem demonstrationis, quia & propter quid, induxit illam distinctionem de notis nobis, quæ plerunque sunt effectus quibus demonstratio, quia, procedit, & de notis naturâ, quæ sunt causæ quibus procedit demostratio propter quid: qualiter autem concilientur loca Aristotelis, de hoc, vide dicta à nobis prima quæstione primi libri Physicorum, de modo procedendi, & cognoscendi, ad vltimum.

Ad vltimũ Caietanus primò respõdet, non placet: secundò melius Magister Soto, quæstio.2. ad secundum, & communis, negat requiri veram causalitatem, sed sufficere quod vnum debito ordine in intelligendo præintelligatur, alteri vt ratio, cur alteri conueniat, quæ prioritas dicitur rationis, & quia ens sic se habet ad suas passiones: ideo de eis datur scientia & demonstratio, similiter de diuinis attributis, quia enim Deus est ipsum esse, ideo intelligitur immutabilis, & quia immutabilis intelligitur æternus. Quamquã quia ens intrinsecè claudit, intra suas passiones, modo dicto, tractatu de analogia. Stricte & in rigore non dicantur propriæ passiones. Et hinc est quod sanctus Thomas 1. par. quæstio. 3. & idem sapientissimus magister zumel negant dari scientiam de Deo à priori, quia omnia intrinsecè se claudunt, tamen respectu nostri modi intelligendi, vnum intelligitur, vt ratio cur alteri conueniat.

Ad confirmationem (multis & inutilibus circà hoc omissis) dico quod causa requisita ad demonstrandam passionem est causa originis, scilicet, quod affiratur, vt radix per se, adæquata tamen, vt dicebam capite de Pproprio, à qua passio ipsa emanat, verbi gratia. subiectũ spirituale radix est intellectus: potest tamen quæuis alia causa adduci, sed vt radix est per se & origo passionis, qualis est subiectum proprij, quod est materia in qua, estque finis eiusdem passionis, & efficiens, large tamen quia eo medio passiones sibi connexas agens

produ

producit, & ad eas si eis priuetur se reducit: dicitur autem à Metaphy. eis causalitas rationis formalis, causalitas originis, non quod ratio formalis subiecti, sit ratio formalis, & quidditas passionis, sed quod esse subiectum talis materiæ, talis formæ, vel talis substantiæ: ratio formalis est qua passio ei conueniat.

ARTICVL. III.

De causis demonstrationis.

Notandum maximè,

DIximus de modo quo demõstratio petit causam ad demõstrandam passionem, nũc tradendæ sunt causæ entitatis ipsius demonstrationis, vt melius eius quidditas appareat, & (vt ex dictis patet) materia ex qua cõstat demonstratio, sunt propositiones veræ, immediatæ, &c. Hæc enim est materia proxima ex qua, nam remota sunt ipsi termini, & extrema: materia vero in qua est intellectus discurrens: materia vero circa quam est eius obiectum, q̃ si sumitur, pro peculiari demonstratione est passio probata de subiecto: si vero pro omni quòd includit, nõ solũ est, quale, idest, passio, sed quid quale: affert enim essentiam, sine qua nesciretur passio, efficiens vero demonstrationis: si pars tantùm propria sumitur, est assensus principiorum cum intellectu tantùm, quorum solus ipse intellectus, vel cum habitu principiorum est causa efficiens ad assentiendum. Finis demonstrationis si tantùm sumitur vna pars, scilicet præmissæ dispositę, in forma antecedentis, finis, in quam eius, vt sic est cognitio conclusionis, at integræ demonstrationis finis cum conclusione, scilicet non tam est finis ipsa, quam effectus illius. Loquor quem de habituali, quia non intenditur actus propter habitum, sicut præmissæ dispositæ ob conclusionem, sed habitus fit actus, vt posteà melius alij actus fiant. Causa formalis in accidentibus non quæritur, cum eorum essẽtia causa sit formalis, subiectũ, id est, forma eius vt sic, qualiter autem det, & causet formaliter, & distingua tur à suo effectu. Vide q 3. nostram super secundum Physic. artic. 3 solutione ad vltimum. In demonstratione autẽ præter hãc formalem causam considerabimus, quam supra tetigimus cap. 5, dispositionem, in modo & figura q̃ vt magis pateat.

Aduertendum primò, commune esse demonstrationi, syllogismo topico, inductioni, exemplo, & enthymemati, rationem discursus, cum sint quidam motus, & transitus mentis ab vno ad aliud, vt supra dicebam, qui discursus si sit inter omnino eadem cathegorema, dici solet consequentia non argumentatio, quæ sic dicitur cum non sunt omnino eadem cathegoremma antecedentis & consequentis, eaq̃ argumentatio diuiditur ab Arist. in exemplum, enthymemma, inductionem, & syllogismum, non quia ex vi formæ, modique inferendi, differant hæc quatuor, cum (vt patet) exemplũ & inductio, enthymemma sunt, vel syllogismi quidam, sed quia habent distinctas rationes formales proprias sibi licet respectu illationis materialis exemplũ scilicet esse à simili euentu, inductio ex particularibus, &c. Enthymemma nec particularia, nec partem materiæ specificat, sed tantum dicit, partem formæ, quam dicit syllogismus integram. Iam ergo duæ ex istis differunt ex parte formæ, enthymemma & syllogismus: duo vero ex parte materiæ exemplum, & inductio.

Secundo aduerte, quod cum sub eadem forma illationis, vt Barbara, &c. veriæ sint materiæ, & in eadẽ materia variæ possint esse illationes etiã

varias

varias esse mixtiones harum rationū, & diuisiones, vt patet, sicque variè diuersificabuntur inter se argumentationes, ratione varietatis, materię, formæ, vel vtriusque, quarū simplices differentias, varietate explicata, attingimus solum: de quibus in se considerantis ratio e formæ. Aristotel. in libris Priorum. &c.

ARTICVLVS. IIII
Vtrū verasint quæ Arist. docet de principijs.

PRimo aduerte, præter ea quæ in er explicandū caput dixi, quod propositio immediata, duplex est alia sic dicitur respectu conclusionis, quia inquam inter ipsam & conclusionem nil mediat, alia vero, propriè est immediata, in qua prædicatum per se conuenit subiecto nō ratione alteri⁹, talis est in qua prima passio de subiecto, vel definitio de essentia prædicatur, & hæc est principium in demonstratione, sed de hoc capi. 4. magis patebit.

Secūdo aduerte, quod hæc quatuor differunt, enuntiatio quæstio, conclusio, & propositio, enuntiatio dicitur, oratio, verum, vel falsum significans, &c. quæstio, enuntiatio etiam est sub forma quæstionis, sicuti & conclusio sub forma illatæ consequentiæ, propositio autem ipsa præmissa, est, aduerte tamen, quod vt bene Diuus Thom. definitio non cadit sub principio sola sumpta, quia vt sic nec dicit verū, nec falsum, vt dixi in Summulis, sed simul cum definito.

Quod autem particulariter, explicādum est, est vltima conclusio. Aristo. & propositio illa propter, quod vnūquodq; tale. &c. Videtur enim quod sit falsa conclusio, quia veritas consistit in indiuisibili nō ergo præmissę veriores sunt conclusione, vt dicit Aristotel.

Similiter propositio illa falsa est, in omni genere causarū, in finali, enim falso infertur, diligo sanitatem propter opes, ergo magis diligo ipsas opes, in materiali nō tenet, forma æqui existit ob materiā, ergo magis materia, nec valet in formali, causa, paries est albus propter albedinem, ergo magis est albedo, nec tandem in efficienti cō sequitur, iste ignis calefacit, quia productus ab illo ergo, magis ille.

Aduerte quod hæc propositio. Aristot. primo solum tenet in causis æqui uocis nam vniuocę, vt dictum est articulo. 2. æqualem effectū producunt. Quod patet ex Aristot. qui præmissas docet causas conclusionis, quæ sine discursu cognoscuntur, cōclusio vero cum discursu, & ita sunt alterius rationis.

Explicatur illa maxima præter vnūr quidque &c.

Secūdo, hæc propositio petit prædicatorū distinctionem, vnde nō sequitur, homo vidit, propter oculo, ergo magis vident oculi, quia vna est eadē, que vitio vtriusque.

Tertio petit distionē subiecti quare non valet homo currit, quia currit Petrus, ergo magis Petrus, nisi forte sensus quod sit de Petro dicatur prius cōformiter ad id quod diximus capi. de proprio dubio. Vtrum passio ratione specie conueniat individuis. Accidens verò ecōtra. Quarto petit quod in illo in quo comparantur extrema suscipiant, magis & minus, vnde nō sequitur minutio fit propter sanitatem, ergo magis minuitur sanitas quia sanitas non minuitur, nec etiam valet. Tertium argumētum, paries est alb⁹ propter albedinē, ergo magis est alba albedo quia albedo nō est alba.

Quinto & vltimo, hæc propositio ad sui veritatē requirit causa totalem, vnde nō sequitur secūdū argumētum, forma æqui. &c. Quia materia non est totalis causa existentiæ, nec

etiam

nec etiam, primum, diligo sanitatem propter opes, quia opes nõ sunt causa totalis dilectionis sanitatis Magister Soto aduertit non male quod prædicatum debet esse in causa eminentiori modo, ad hoc, vt teneat dicta propositio saltẽ, sic enim bene colliges aer est lucidus propter solem, ergo magis sol, vel etiam vt alij volunt, quod prædicatum sit eque tale virtute in causa, quia sufficit perfectio causæ, saltem in producendo, sic enim loquũtur, qui formaliter negant esse ignem in ferro candenti, & ita valet iguis est in stupa propter ferrum cãens, ergo magis est in illo, vt producens est, bona est consequentia.

Primum argumentum nil concludit (reliqua enim ex dictis manent soluta) nam sensus illius propositionis est, quod veritas consistit in adequatione rei ad intellectum, ideoque dicitur, quod consistat in diuisibili, sed tamen non omnes propositiones sunt æqualis veritatis, præcipuè sumptæ, vt causæ aliarum, nam vt diximus secundo libro Summularum in primijs commentarijs, & lib. 2. in secundis, capite de transcendentibus, illa propositio est, verior altera quæ plures causas habet suæ veritatis, illa autem has habet quæ plures causas habet, suæ entitatis, nam ens & verum conuertũtur.

CAPVT. III.

Quod non omnium sit demonstratio,

Textus.

SVnt autẽ, quibus propter quod ipsa quoque principia, scire a tenere oportet, nõ videtur esse scienti: sunt etiam, quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse quorum neutrum facè verum, vt necessarium est, qui namque scientiam omnino non esse ponunt, ij ascendendum esse in infinitum censent, propterea, quod posteriora non sciuntur, ob ea priora, quorum primo non fuerit scitè quidem dilecatus. Fieri enim nõ potest, vt infinita quisquam per transeat. Quod si statur, ac principia sunt hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio: quod quidem solum inquiunt esse scire, quod si fieri non potest, vt prima sciantur, nec fieri posse dicant, vt ea quæ proficiscuntur, ex illis sciantur simpliciter, proprie verò ex suppositione dũtaxat, nempe si illa sint, ad secundi de modo quidem scicedi cum sentiunt: per demonstrationem enim solum esse. Scientiam dicant, verum omnium demonstrationẽ esse nil inquiunt: prohiberi. Fieri enim potest, vt demõstratio circuli modo versetur omniaque mutuo demonstrentur. Nos autem dicimus, nec omnem scientiam esse demonstratiuam: sed eorum quæ medijs vacant, in demonstrabilem esse, quod quidem necessarium esse patet, nam si necessarium est, vt priora sciantur, & ea ex quibus conficitur demonstratio, statur autem tandem in hisce quę vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse, hoc igitur ita sese habere dicimus, & nõ solum scientiã sed & principium scientiã quoddam esse asserimus quo terminos ipsos cognoscimus. Et etiam patere dicimus, fieri non posse, vt circuli, modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus. Oportet, ac notioribus esse, fieri enim nequit, vt eisdem eadem simul priora sit, atque posteriora, nisi altero modo: veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur, quo quidẽ modo facit inductio notũ, quod si ita sit, non bene est

ipsum

ipsum simpliciter, scire definitum sed est sanè duplex. An altera demõstratio, ex hisce quæ nobis sunt notiora, quæ sit simpliciter, demonstratio non est. Euenit autem hisce qui dicunt, demõstrationẽ circulo versari, non solũ id quod nũc est dictũ: sed etiam nihil aliud, vt dicant, quãsi hoc est hoc est, hoc vero, pacto facile est omnia demõstrare. Atq. patet, id ipsum accidere tribus positis terminis, siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur, nihil profectò refert per pauciores autem quam duos; nam quando cum. a. sit, est necessario. b. &. b. cum sit, est necessario. c. tunc cum. a. sit, necessario. c. ipsum erit, sit igitur cum a sit, necesse est. b. & cum. B. sit, necesse est esse. a. Hoc enim erat circuli modo versari, ponatur. a. in loco, quo ipsum est c. dicere igitur cum. b. sit. a. ipsum esse nihil aliud est, quam dicere cum b. sit. c. ipsum esse, ad idem est. c. &. a. quare sit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quam cum. a. sit. a. sit ipsum esse, hoc vero pacto facilè demõstrare est omnia, at vero nec id ipsum fieri potest. nisi in hisce, quæ mutuo se se quantur, qualia sunt ipsa propria. demõstratum est igitur prius, vno quidem posito, nunquam necessario aliquid aliud esse vno in quam, aut termino, aut positione vna: & duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, si quidem, & ratiocinari contingit. si igitur. a. & b & c. mutuis se sequantur: sic tantum fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuo cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata, sunt, vt in libro de Syllogismo ostendimus: quo loco etiam patuit cæteris in figuris, aut ratiocinationem hanc non fieri, aut hisce, quæ sunt sumpta non fieri. Ea vero quæ prædicationem non suscipiunt mutuam, fieri non potest, vt mutuo demonstrentur, Quare in demonstratio nibus pauca talia sint, constat vanum esse, ac impossibile, demõstrationem esse censere, atque ob id ipsum posse, demonstrationem omnium esse.

SVMMA CAPITIS.

IN hoc capite explodit duos errores ortos ex conclusione, quarta secundi capitis, alterum est Heraclitidicentis dari processum in infinitum si principia sciantur. Alter vero Empedoclis dicentis commiti circulum in scientia & demonstratione.

Contra quos dicit primo Aristote. quod principia sunt per se nota & ita non sciuntur, demonstratione.

Secundò dicit, quod circulus in demonstratione est vitium, & explicant ijmores, quod in tertia figura non dantur, nec in secunda, nisi mutata propositione cathegorica in hypothericam, sed quidem ita non est propriè circulus, quia non fit ex acceptis, vt inquit Aristotel.

ANNOTATIONES circa caput.

ADuerte, quod licet possit esse quæstio, quare post explicatum quid est rei demõst. ationis in præcedenti capite, hic an sit explicetur? cessat tamen si cõsideretur, quod illi errores oriuntur ex ignorantia quidẽ rei demõstratiõnis, & ideo ordinatè illud explicatur, vt hæc fortius reijciantur, soluit autem Aristotel. argumentum illorum dicen-

dicendo quod principia non ſciuntur demõſtratione ſed lumine claro principiorum:ideoque communiter dicitur,quod ſit ſcientia de illis, quia cognitio illorum ita eſt clara, vt aſſimiletur ſcientificæ cognitioni.

QVAESTIO VNICA circa caput tertium.

QVa inquiruntur quatuor: Primo, quomodo cognoſcantur principia. Secundo, quo habitu. Tertio,an detur,& quid ſit propoſitio per ſe nota. Quarto, de circulo demonſtrationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum principia prima neceſſario cognoſcantur per experientiam?

VIdetur quod non,primo, quia ex Hippocrate,experientia ſæpenumero eſt fallax, incertũ autem & fallax,non poteſt cauſare neceſſariam cognitionem, qualis eſt principiorum.

Secundo, quia experimentum eſt ex parte ſenſus,cognitio vero principiorum intellectus.

Tertio, ſi ante omnem experimentum alicui proponatur, hoc principiũ quodlibet eſt vel non eſt, ſtatim aſſentitur ei: ergo nõ requirit experimẽtũ.

Prima ſententia Scoti in 1. diſtin 3. q.4.artic.2.Antonij Andreæ, 1. Metaphyſi eſt,tantum requiri notitiam ſenſitiuam ad apprehenſionem terminorum,quia ideo dicũtur per ſe nota, eo quod noſcantur ex terminis. At alij in fine Poſteriorum negãt requiri experimentum ad aliqua notiſſima, niſi tantum apprehenſionem,vt Scotus dicit de omnibus.

Secunda ſententia eſt cuiuſdam Nouicij Metaphyſici, cap.1.Metaph.q.4. requiri experimentum ad omnem aſſenſum principiorum,pluriumque eſt inductio,quod conatur oſtendere pluribus locis Ariſt.quæ omnia diſtinctione ſoluuntur.

Pro ſolutione nota,quod experimentum propriè ſumi à Thomiſtis, vt Iabell. ait 1. Metaphyſi.q. 6. vocatiõ notitiam ſeu cognitionem cõplexam ſenſuum,qua videantur,v.g. non tantum extrema propoſitionis, ſed ꝙ dicit propoſitio. Vocant formale experimentum,quod fit ex pluribus cõplexis ſenſationibus eiuſdem,& virtuale experimentum appellãt,quod licet fiat ex vna,ob ſui firmitatem, æquiualet multis,ita vt vidiſſe eam ſit vidiſſe multa propter dictam ſtabilitatem,& licet quæſtio hæc ſit,vtrum de cognitione principiorum, inde patebit de ſcientijs & artibus.

Aduerte ſecundo,quod omnia hæc poſſunt intelligi de inuentione, vel de doctrina magiſtri promouentis,& docentis, & ita vtroque modo explicanda eſt quæſtio.

Prima concluſio, Experientia eſt neceſſaria,vel inductio (idẽ enim eſt) via inuentionis,formalis, vel virtualis non tantũ ad apprehenſionem terminorum,quæ eſt ſimplex, ſed etiam complexa,ad apprehenſionem propoſitionis,quæ eſt principium. 1.Conc

Probatur, quia licet intellectus apprehẽdat æqualia,ablationem demas, &c.qui ſunt termini, non enim determinatus eſt ad faciendã hanc propoſitionem, ſi ab æqualibus æqualia demas,quæ remanent ſunt æqualia: & ſi caſu faciat non eſt proceſſus ordinatus,ſed caſualis: nam ad ordinatè faciendam dictam propoſitionem, requiritur experientia,via inuentionis: nam via doctrinæ poteſt proponi dicta pro-

2.Conc.

3.Cõcl.

4.Cõcl.

cta propositio composita.

2. Conc. Secunda conclusio. Licet ad iudicium saltim aliquorum principiorum post apprehensionem terminorum nõ requiratur, experimentum tamen ad iudicium omnium requiritur, vt dictum est.

Probatur, quia vt bene Alber. Aegydius Lyconiensis, 2. Metaphysic. talia principia vocat tanuas scientiarum, in quibus non est error, & Albertus cõparat ea luminosis visibilibus, quæ suo lumine videntur, ergo ad iudiciũ aliquorum principiorum non requiritur experimentum.

Confirmatur, quia ridiculum videtur, postquam viderim quod si ab his æqualibus, æqualia demas, remanent æqualia aliud experimentum requiri in alijs, ergo ad iudicium aliquorum principiorum, non requiritur experimentum.

3. Cõcl. Tertia conclusio, experimentum in principijs partialibus scientiarum, tantum requiritur ad apprehensionẽ distinctam extremorum, connexionisque principij: quæ forte aliquando difficilior, indiget ministerio sensus: patet, nam qui penetrat terminos cõpositi principij, penetrat etiam connexionem illorum, cum sit per se nota, ergo solum requiritur experientia in talibus, ad distinctam apprehensionem.

4. Cõcl. Quarta conclusio, habito assensu & iudicio principiorum non requiritur experientia conclusionis: patet, nam illatio & consequentia, vel est per se nota, vel si non est per se nota ab intellectu solum, ex per se patenti deducitur: & hinc est conformiter ad hanc doctrinam, quod Arist. docet 6. Aethicorum capite 11. quod pueri cognoscunt principia Mathematica, quia solis terminis notis, sine experientia noscuntur: non autem sciunt principia Philosophiæ naturalis, vel moralis, quia horum cognitio supponit cõsuetudinem, consuetudo vero memoriam, memoria tandem experimentum: quod in pueris minime inuenitur.

Obiic. Sed dices, ex dictis cõsequitur quod cognitio conclusionis perfectior sit quam principiorum, quia conclusio, demonstratione, at principia sola inductione cognoscuntur, præstat autem cognitio demonstratiua, quam inductiua.

Respondetur & recolendum est q̃ diximus Libro secundo Summularum in primis commentarijs, capite de inductione, & lib. 4. in secundis commẽtarijs, capite vltimo, dubio secundo, quod inductio est consequẽtia formalis, & necessaria, tenetque in omni materia, addita cõstantia, & in hoc æqualis est inductio cum demonstratione: exceditur autem demonstratio ab inductione, quia inductio clarior est, siquidem circa sensum etiam versatur similiter, quia prior est inductio quã demonstratio: vnde patet quod præstet cognitio principiorum cognitioni cõclusionis.

Soluuntur arg. Iam ad primum ille auctor loquitur de experientia imperfecta, quæ fit sine constantia: adde quod experientia non concurrit ad assensum iudiciũ quẽ conclusionum, sed tantum ad determinandum intellectum, per quod etiam patet ad secundum.

Ad tertium procedit via doctrinæ, non via inuentionis in qua requiritur experimentum.

ARTICVL. II.

Vtrum detur habitus principiorum, & ille sit à natura, vel adquisitus.

Opinio Soti. PRima sententia est magistri Soti, 1 lib de iustitia & iure cap 2. q. 6. artic 1. dicentis, non esse distinctum habitum principiorum, ab ipsa potentia

intellectiua: sola enim ipsa principijs assentimur. In idem reddit Durand. in 3. distin 33. quæst. 1. quantum (inquit ipse) ad communissima principia, & dignitates, solus sufficit intellectus: at, quoad aliquas conclusiones illatas existis, ponit habitum principiorum distinctum ab ipsa potentia intellectiua. Sed quidem quantum ad hanc secundam partem clare fallitur Duran. nam habitus conclusionum scientia ipsa est: & quo ad primam partem simul cum sententia Soti, fauet primo quod voluntas se sola nullo alio habitu determinatur ad vltimum finē, qui est beatitudo: sed ita se habet vltimus finis respectu voluntatis, sicuti primū principium respectu intellectus: ergo non requiritur habitus principiorum in intellectu, sicut nec in voluntate.

Opinio Durand.

Vtraque opinio fundet. multipliciter.

Secūdo, quia sic superflua esset, vel ipsa potentia intellectiua, vel habitus principiorum.

Tertio, quia si est habitus acquisitus, quomodo est naturalis, & si naturalis, quomodo habitus: nam quod dicunt Thomistæ, ad hoc, quod dicitur acquisitus, partim, quia requiruntur species ad suum actum, ridiculum est: quia sic etiam visus diceretur habitus, quia etiam petit species ad suum actum.

Secunda sententia ponit habitum principiorum, condistinctum à potētia intellectiua, sed congenitum à natura vt sint in homine semina scientiarum, sicuti à natura in angelis ponuntur species congenitæ ad scientias rerum naturalium, vt sic intelligatur quod diuus Dionysius docet de cœlesti Hierarchia, Angelos attingere supremum infimi, & infimum supremi inter sese: quæ sententia videtur expressa sanct. Thomæ de veritate, quæstio. 16. articulo secundo ad primum, & vndecimum argumentum, & in tertio d. 33. & addit explicando Medina quæstio. 52. prima secundæ, quod sicuti synderesis in voluntate est habitus principiorum practicorum, à natura tamen congenitus: sita etiam datur habitus principiorum speculabilium à natura congenitus in intellectu. Idem videtur sentire Caietanus prima secundæ, vbi supra, & addit quod generatur iste habitus principiorum per repræsentationem intelligibilem extremorum, in intellectu passibili. Vnde colligit Ferrara, quod fit ab intellecta agente: primo libro contra Gentiles, capite 46. & præcipuè 48.

Opinio à multorum auctorum.

Notandum tamen est, quod hic non loquimur de principio, quod probabiliter tantū cognoscitur, quia ad assentiendum illi determinatur intellectus per habitum opinatiuum. sed difficultas est de principio euidenter noto, quod intellectus conspicit, quasi in ipso legendo, & videndo essentias, & passiones rerum: an inquam ad hoc determinetur intellectus habitu aliquo principiorum, qui communiter appellatur, etiam intellectus, vt vult D. Thomas, 6. Aethicorum, lect. 4.

Explica. titul. articuli.

Prima conclusio, habitus principiorum quo determinatur intellectus, ad principia, non est à natura ipia cōgenitus: Patet, nā ex Aristotele, sancto Thoma, communiq; Philosophorum sententia, intellectus indiget ministerio sensuum ad species adquirendas, quæ sunt principia prima actus, & cognitionis: si ergo principium primum actus non est à natura, multo minus erit principium secundarium, quod est habitus.

1. Conc.

Secunda conclusio, habitus primorum principiorum qui dicitur intellectus, distinctus est ab ipsa potentia intellectiua. Patet primo, quia non est congenitus à natura, ergo distinctus à potentia intellectiua quæ est à natura.

2. Conc.

Secundo, quia Arist. & D. Thom. & communiter omnes. 6 Aeticorum vocant

Replica.

Dubium quomodo generetur habitus principiorū, 2 Conclu.

Illatio notanda

cant ipsum habitum: potentia autem non est habitus, ergo distinctus est ab ipsa potentia intellectiua.

Tertio quia potentia intellectiua indeterminata est ad apprehẽsionem connexionemquè extremorum principij, ad quod determinatur habitu principiorum: ergo non est ipsa potẽtia intellectiua, sed distinctus ab ea: Nec valet dicere quod determinatur intellectus per speciẽ extremorum apprehensionem: quia istæ species ita reperiuntur in rustico, sicuti in litterato, hic, scit habitu illas ordinare, ille vero non: ergo. Sed dices, sequitur euidenter quod habitus primorum principiorum qui dicitur intellectus, sit ipsum experimentum supra explicatum, præcipue, cum solutione ad primum dictum sit, quod solum concurrit ad determinandum intellectum: consequens est contra omnes, & veritatem, ergo.

Replica.

Dubium quomodo generetur habitus principiorum. Ad quod dico 2 contra Caietanum, vbi supra, quod non generatur per repræsentationem intelligibilem extremorum ante actum assensus, sed potius ipso actu assensus principij, & apprehensionis connexionis extremorum: sicuti habitus scientificus, actu cognitionis conclusionis generatur non ante ipsum.

2 Conclu.

Probatur efficaciter, nam non magis est determinata potentia per apprehensionem præmissarum ad conclusionem, quã per repræsentationem extremorum ad eorundem connexionem: ergo sicuti nõ generatur habitus scientificus, ante actum conclusionis: sed potius per illum, ita non generatur habitus principiorum, ante actum apprehensionis, connexionisque extremorum: sed per illũ producitur: alias plures rationes missas facio. Et hinc colligitur in quo distinguantur experimentum & iste habitus: habet enim se experiẽtia respectu primi actus apprehensionis extremorum: sicuti præmissæ respectu conclusionis, & actus scientifici, solũ enim experiẽtia determinat potentiã intellectiuam actualiter, id est, ad primum actum apprehensionis, quo generatur habitus principiorum determinãs intellectum habitualiter, ad ipsa principia: per quod patet ad argumentum.

Illatio notanda

Tertia cõclusio, habitus iste qui dicitur intellectus, solum concurrit & inclinat potentiã intellectiuã, determinando illam ad apprehensionẽ & solã propositionis connexionẽ, quę est principium, non ad iudicium, neque ad assensũ illius. Probatur efficaciter, quia potẽtia intellectiua solũ est indeterminata, ad ordinatam apprehensionẽ, & & connexionẽ propositionis, quæ est principium: dũ enim bene & ordinatè apprehendit, statim fit cõnexio ipsa debite, quã, quia est per se nota, cõphẽdit & iudicat quæ illi attẽtitur deesse, ergo habitus iste nõ concurrit ad iudiciũ, & assensum principiorũ, sed solũ determinando potentiã, &c Iam ad primũ, Medina, vbi supra respondet, quod ideo non ponimus habitum in voluntate distinctum respectu vltimi finis, quæ est beatitudo, quia ipsa voluntas pondere naturæ fertur in illum, quod secus contingit in intellectu respectu principiorum, hæc tamen solutio suo loco impugnabitur. Est enim res Theologa, interim sat sit, quod põdus naturæ à Theologis non conceditur in voluntate: alij aliter soluunt: sed inutiliter, quibus omnibus omissis, Dicendum, quod ideo in voluntate respectu vltimi finis, non ponitur habitus ad illum inclinans, quia intellectus ipse proponit obiectum voluntati mouens ipsam, quod est bonum cognitum: at intellectus sibimet proponit suum obiectum, ad quod inueniendum indeterminatè se habet: vnde necessum est, quod habitu

4. Conc.

Soluuntur Arg.

Vera solutio auctoris.

principiorum determinetur, modo explicato, per quod patet ad secundum, q̃ scilicet non fit frustra talis habitus.

Ad tertium dicendum quod iste habitus, quia perfectissimus est, & penes perfectissima versatur, vtpote per se nota, consonusq; est maximè ipsi intellectui, sit, vt nomine suæ potentiæ, intellectus nuncupatur, naturalisque dicatur, sicuti enim se habet iste respectu speculabilium: ita debes ponere syndieresim respectu principiorũ practicorum, & ita syndieresis, naturalis etiam dicitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum habitus primorum principiorum sit vnus specie.

Pars affirmatiua suadetur multipliciter.

QVod sic probatur primo, quia omnia principia sunt per se nota, ergo non habent habitus per quod diuersificentur: Secundo, quia eodem modo tendunt in obiecta, ergo vnius speciei & quidem hæc sententia tribuitur D. Tho. 1.p.q 79 & Thom. de Vio, in fine Post. de habitu speculabilium principiorũ, distinguitur tamẽ à syndieresi, quæ est ad practica, licet Arist. eam sub nomine habitus principiorũ comprehẽdat.

1. Concl. Dico primo, habitum principiorũ, qui est opinio, licet principia sint necessaria, non tamen vt talia cognita, specie distingui ab habitu euidenti principiorum. Patet, quia vnus est certus, & euidens, alius vero incertus, & inuidens, ergo specie distinguuntur.

2. Conc. Dico secundo, etiam sunt varij habitus specie principiorum euidẽtium & euidenter cognitorum, ita tenet omnes communiter. Præmittendum pro nostra sententia de distinctione habituũ & ratione, probatur primo, ad hominem, quia Thomistæ per abstractionem distinguunt scientias, q̃ est autem cur etiam sic non varientur habitus principiorũ, si enim hi immediato assensu conueniunt, illi etiam in discursiuo. Secũdo, quia si assẽsus principiorum, qui est causa assensus cõclusionis Physi. Mathematicæ, Metaphy. &c. (maximè in eodẽ modo syllogizãdo) non erit cur, vel vnde, huiusmodi conclusiones habitæ differunt specie. Tertio nã aliqua principia adminus, tam differunt euidẽtia & certitudine actus, quam scientiæ, ponuntur autẽ diuersæ species euidentiæ & certitudinis quæ diuersificant scientias, cum sint illis intrinseca, ergo & habitus principiorum, quibus sunt etiam intrinseca diuersificabuntur specie. Dubitabis tamen vnde horum habituũ, vel actuũ specifica distinctio sumatur? Respõdetur, q̃ ex varietate perfectionis euidẽtis certitudinis, intra genus habitus immediati euidentisq; assensus, vt distinguuntur angeli intra genus intellectiui sine discursu, nec attendendo gradum intensionis dictæ euidentiæ: potest enim quis habere, duos gradus euidentiæ conclusionis, vel principij in Mathematicis, similiterq; in Physicis, differentq; specie, quia vtraq. vt ipsa principia alterius sunt speciei.

Dubita.

Ad primum patet ex dictis, quomodo varietate principiorum diuerunt euidentia.

Soluuntur arg.

Ad secundũ, modus immediatę cognitionis, est ratio generica habitibus principiorum, vt ratio discursus scientijs. At D. Tho. ibi art. 12. tantũ docet differre habitus principiorum speculabilium, & practicorum, non tamen essentiales species. Vtrũ autem omnes habitus sint idem re, infra dicam, nũc enim tantum egi de distinctione effentiali eorum.

ARTICVL. IIII.

Vtrũ detur aliqua propositio per se nota, & alia sit in qua prima passio dicitur de subiecto?

Pri-

1. Opini Scoti.

2. opini. Aureol.

Notãdũ

2. notandum.

1.Opini Scoti.

PRima sententia Scoti in primo, distinctione secunda. Quæstione secũda, negat talẽ esse per se notã quod pluribus rationibus conatur ostendere præcipua tamẽ hęc est. Quia in potissima demõstratione propter quid, prima passio demonstratur de subiecto, ergo non est per se nota talis, & in hoc etiam Magister Soto varius fuit. Nõ ergo per se nota est propositio in qua prima passio dicitur de subiecto.

2.opini. Aureol.

Secunda sententia est Aureoli, in.1. distio.2. qui omnem propositionẽ, per se notam secũdum se, dicit etiam esse notam quoad nos: Probat quia propositio per se nota, est, quæ dicit proprios conceptus extremorum, sed qui cognoscit propositionem per se notam secundum se, cognoscit proprios concetus extremorum, aliter ipsam non cognoscit sed aliam, ergo eadem est nota secundum se, & quo ad nos,

Dubita.

Notãdũ

Notandũ primum, quod eadem propositio in re est prima, indemonstrabilis, immediata, & per se nota, quæ scilicet nõ habet aliam priorem qua probetur, sed quantum ad ethimologiam nominis prima, & indemonstrabilis dicitur, quia non habet aliã per quam demonstretur, immediata vero quia nõ est medium, quo vnum extremum alteri conueniat: sed alterum est immediata causa & ratio qua vnitur alteri, per se nota vero illa dicitur, qa nõ indiget aliquo alio probatiuo iudicio, vel assensu ad hoc vt pateat eius veritas, & sic intellige Arist. definientem præsentem, scilicet, esse illã, quam terminis cognitis cognoscimus.

Soluuntur arg.

2. notandum.

Secũdo nota ex D.Tho.1.p.q.2 ar.1. & 2. & ibidẽ Magist.zumel, & primo cõtra gentiles.11. & ibidẽ Ferrariẽsis, quod per se nota duplex est alia ex parte obiecti, vel secundũ se, quod idẽ est, in qua formalitas significati nõ cõuenit aliqua alia priori formalitate, alia vero est per se nota respectu nostri, quã scilicet, solo sensu, vt nix est alba, vel etiam apprehensione, intellectus, cognoscimus, quibus addubitat Caietan infra cap.14 tertiam per se notam, ex parte obiecti, & respectu nostri

Tertio aduerte, quod per se nota respectu nostri, vt cæpi explicare, alia est, nota ratione sensus, & hæc multoties non est absolutè per se nota, quia habet causam, quã ignoramus: vt qđ nix sit alba, alia vero quæ non supponit aliquem assensum, vel iudicium in ipso intellectu iudicante, vt quodlibet est, vel non est.

dubit.

Rursus propositio per se, nota secũdum se illa propriè dicitur, quæ licet proponatur nõ cognoscitur, quia eiusdem termini ignorantur, vt sunt multæ propositiones; De Deo & Angelis, & istæ indigent aliqua alia qua probentur sintque clariores respectu nostri, & de his bene procedit Aureolus finem termini talium propositionum cognoscerẽtur, & ipsæ propositiones essent per se notæ, secũdũ se & quo ad nos, vnde rectè diuiditur propositio per se nota in per se notam ex parte obiecti, vel ex parte nostri vel vtriusq;

Sit prima conclusio, propositio in qua prima passio prædicatur de subiecto, est per se nota secundum se.

1.cõclu.

Patet, quia ex Arist.6. Topic. idẽ re sunt definitio, & definitum, ergo secũdum se eadem erit propositio, in qua prædicatur, prima passio definitione, & in qua prædicatur de subiecto, sed in qua prędicatur, prima passio de definitione est per se nota secũdum se, & indemõstrabilis, ergo immediata est à priori, ergo in qua, prima passio prędicatur de subiecto.

Secũdo, quia si homo.v.g. distinctè comprehenderet subiectũ, sicuti angelus cõprehendit, passio prima semper immediatè prædicaretur de subiecto, ergo talis propositio, est per se nota secundum se.

2.cõclu

Secunda conclusio cum prima passio

2. cõclu. ſio dicitur de ſubiecto demonſtrabilis eſt, & nõ per ſe nota reſpectu noſtri.

Probatur breuiter, quia tunc fit nobis, nota per aliã, ſcilicet per illam, in qua paſsio prædicatur de definitione, ſic enim, fit clara nobis ergo.

Ad argumenta. Ad argumentũ Scoti, benè probat non eſſe per ſe notã reſpectu noſtri, & demonſtratio per quam probatur, talis paſsio ſimpliciter eſt demõſtratio, cum enim, ea ſit noſtrum inſtrumẽtũ ſciendi, ſufficit vt per aliquid nobis prius & clarius procedat, de quo bene Caietanus ideo quia reſpectu noſtri à definitione ad definitũ non eſt petitio principij.

ARTICVLVS. V.

Vtrum circulus ſit vitium in demonſtratione?

ARgumenta quę cõtra veritatẽ hic cõmuniter ponuntur veritate explicata nulla ſunt, ideo miſſa facio.

Explicatur titulus. Notandũ eſt pro ſolutione, ſyllogiſmũ circulare dici, cum vna præmiſſa regreditur ad probandã aliã, nec dubito. Vtrũ ſit bona conſequentia, conſtat enim quod eſt aliquando, ſed quę ſtio eſt. An ſit bonus probandi modus, & ſciendi & vtilis, cum regredimur à cõcluſione ſimul cum altera præmiſſarum ad inferendam aliam.

1. cõclu. Dico primo. Breuiter ſecundum ſe in diuerſo genere cauſæ vnum eſt probatiuum alterius & è contra.

Patet quia hæc rẽtũ eſt eſſe cauſam imo in eodẽ genere cauſę, ſcilicet, materialis, effectus à poſteriori eſt probatiuum in regreſſu, vt vapor præcedens in communi, probat pluuiam, & ipſe ſubſequẽs cauſa eſt alterationis & pluuiæ, & in hoc conuenit communis ſententia, ſed quia in diuerſo genere cauſę ſic probant nullo modo vitioſum eſt circulus.

Dico ſecundo reſpectu noſtri, niſi aliũde intellectus perficiatur incognitione concluſionis vitioſus eſt circul⁹. 2. cõcla.

Probatur quia quomodocumq; idẽ per ſe ipſum probatur, ſ. per hãc cauſã aliud, & aliud per hãc cauſã cognoſco

Confirmatur quia eadẽ erit certitudo, poſt ſecundã probationẽ & antea; cũ idẽ ſit probatiuũ ſemper in vtraq; probatione, quod eſt inutile nec hoc inconueniens vitatur, licet ſit demõſtratio circularis de formis, vt ſcilicet vna pars quæ eſt ab effectu, in prima in ſecũda argumentatione ſit à cauſa vel è contra, quia tandem idem per ſe ipſum cognoſcitur & eadem certitudine qua erat antea notum.

CAPVT. IIII.

De omni, & per ſe &, vniuerſali.

VM autẽ fiari nequeat, vt id cuius eſt abſolutè, ſcientia aliter ſeſe habeat id neceſſarium eſt profecto quodcumq; ſcire demõſtratiua ſciẽtia poteſt: ea vero demonſtratiua ſcientia, quam demonſtrationẽ habẽdo habem⁹: ergo demõſtratio ex neceſſarijs ratiocinatio eſt. Textus.

Textus. 8. Sumendũ eſt igitur, ex quibus qualibusvè demonſtrationes conficiuntur, atque primo, quid de omni, quid per ſe, quid vniuerſaliter dicimꝰ determinemus, id itaq; de omni dicimus, quod non cuidam ineſt, cuidam non ineſt: neq; quod interdũ competit, interdũ nõ cõpetit, vt ſi animal omni de homine dicitur, ſi verum eſt hũc dicere hominẽ, verũ eſt, eũ & animal dicere: ac ſi nũc verũ eſt alterũ dicere verũ eſt, & alterũ dicere: & ſi in omni linea punctum ineſt, ſimiliter. Atq, huius ſignũ eſt, quod facimus, hoc enim pacto inficiationes afferre, cũ de omni in

ni interrogamus, solemus, si aut de aliquo nõdicatur, aut sit interdũ nõ insit.

Textus. 9. per se autem in ratione quid est. Dicẽte, ea quæ sunt dicimus: vt triangulo, linea, & lineæ punctum inest, ex his enim ipsorum substantia cõstat, & hæc in ratione quid est dicẽte, insunt, & item ea quorum in ratione quæ quid est patefacit, ea ipsa sunt, quibus insunt. quo pacto lineæ quidem rectum & curuum inest, numero vero par, atque impar priuum, atque compositum: figuræ denique laterum æqualium, ac altera parte longius, atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest, quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico: quæ vero neutro modo competunt accidentia, qualiter animali musicum, aut album competit: Prꝛeterea id per se dicimus, quod non subiecto alio dicit vllo: ambulare enim cum aliquid alind sit, quam quod ambulans est: & item album: at substantia, & quæcumque hoc aliquid significant, cum non sit aliud quicquam id sunt quod sunt: ea igitur quæ de subiecto non dicuntur per se, ea veno vero quæ de subiecto dicuntur accidentia voco, insuper alio modo, id quidem, quod vnicuique per se competit per se dicimus, id autem quod hanc conditionem egreditur, accidẽs veluti si ambulãte quoppiam corruscauerit, id accidens dicimus, nõ enim ob id ipsum corruscauit, quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse, at cum iugularetur quispiam mortem obierit, iugulationemvè, id per se dicimus: ob id ipsum enim quia iugulabantur, mortus est, sed non occidit cum cum iugularetur mortem oppetiſſe.

Textus. 10. quæ igitur in hisce quę sub scientiam simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto vt sunt io prædicatis subiecta, vel eo rursus, vt ipsa sint insubiectis, & per se & necessario sunt. Nam fieri non potest, vt non competat, aut simpliciter hæc aut eorum oppoſita: veluti lineæ rectum aut obliquum, & numero par, aeù impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio, genere in eodem, ceu par est id, quod est non impar in numeris vbi sequitur. Quare necesse est affirmare, aut negare est, necesse est, & ea quæ per se insunt competere, id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.

Textus. 11. vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc plane quo ipsum est. Patet igitur ea necessario in rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter cõpetunt, atque per se & hoc quod ipsum est eadem esse dico, veluti lineę per se punctum inest, rectumvè, ea namque ratione qua linea est, & triãgulo quo triangulus est recti dico, per se enim triangulus tres duobus rectis æquos.

Tunc in quam quippiam vniuersaliter ineſt, cũ de quouis & primo ostẽditur. velut æquales duobus rectis habere non vniuersaliter figuræ ineſt, de figura licet duobus rectis angulos æquos habere licet ostendere: at non de quauis figura, nec ostendẽs figura quauis vtitur: quadratũ enim est quidem figura, non tamen tres duobus rectis æquos habet, is etiam triangulus qui duorum æqualium laterũ est, omnis quidem duobus rectis tres equos habet, at non primus: triangulus enim prior, qui igitur primus his duobus rectis equos habere, vel quod vis aliud demonſtratur, ei primo vniuersaliter id competit: & demonſtratio per se eius vniuersaliter est: cæterorum vero quodammodo non per se: nec eius vniuersaliter est: qui duorum est æqualium laterum: ed superat, & ad plura sese extendit.

Summa capitis.

IN precedenti egit Ariſt. de propoſitionibus primis, id eſt, per ſe notis, nunc ſecundam particulam explicat, ſcilicet, ex veris, vt oſtendat ex quibus veris neceſſarijsque conſtet demonſtratio.

Propoſitio de omni eſt, cuius prædicatum ſemper conuenit cuiuis contento ſub ſubiecto. Quod dicitur quatuor modis: primo cū prædicatum eſt de diffinitione ſubiecti: Secundo cum ſubiectum eſt de diffinitione prædicati. Tertio, quod per ſe eſt. Quarto, q̄ per ſe eſt cauſa alterius.

Vniuerſale dicitur quod eſt de omni, & per ſe & ſecundum quod ipſum potiſsima demonſtratio procedit ex propoſitionibus de prædicato vniuerſali.

CAPVT. V.
De deceptionibus circa vniuerſalia.

Textus. *Portet* autem non latere, errorem per ſæpe fieri, & non eſſe id quod oſtenditur primum vniuerſale, quemadmodū eſſe videatur. Decipimur autem hac deceptione, cùm aut præter ſingulare, vel ſingularia nihil eſt, quod accipiatur ſuperius: aut eſt quidem, ſed nomine caret in diuerſis ſpecie rebus, aut eſt in parte totum id de quo demonſtratur. Partiendum que accommodabitur quidem demonſtratio, & de quali bene it: attamen non erit huius primi vniuerſaliter demonſtratio, ne huiuſce primi quatenus primum eſt demonſtrationem dico: cùm eſt primi vniuerſaliter.

Text. Si igitur quiſpiam oſtenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte ſunt anguli recti, ex recta linea ſecante illas oborti: huius ex eo demonſtratio propriè videbitur eſſe, quia ſic in omnibus angulis rectis eſt, verum nō eſt: quippe cum id fiat non ex eo, quia ſic ſint illi anguli duobus rectis æqui, ſed ex eo, quia quouis modo duobus æqui rectis. Etſi nullus alius eſſet triangulus quàm hiſce, qui duorum æqualium laterum eſt, huic vt duorum eſt æqualium laterum angulos æquos duobus rectis habere competere videatur. Et ſimilitudo rationum mutato ordine numeris vt numeri: lineis vt lineę, ſolidis vt ſolida, temporibus denique vt tempore ſunt, cōpetere videtur, quēadmodum ſeorſum olim oſtendebatur: quod tamen vna demonſtratione de omnibus demonſtrari poteſt: ſed quia non ſunt quippiam vnum hæc omnia nomine certo vocatum, numeri inquam, longitudinis, tempora, ſolidaque, atque differunt inter ſe ſpecie, ideo ſeorſum ſumebantur: nunc autē vniuerſaliter hoc demonſtratur. Non enim hiſce vel vt lineæ ſunt, vel vt numeri, ſed vt hoc quod quidem vniuerſaliter his ineſſe cunctis ſupponitur, competit.

Quocirca ſi quis vnumquemq; triāgulum, eum inquā, qui ex æqualibus omnibus, & eum qui ex omnibus inæqualibus, & item eum qui è duobus æqualibus lateribus conſtat, aut vna, aut alia rurſum demonſtratione, tres æquos duobus rectis habere oſtenderit, nondum is profecto triangulum ſcit duobus rectis æquales habere, niſi eo ſciendi modo quem ipſi modo ſuo ſophiſtæ profitentur: neque de triangulo vniuerſaliter id præcipit, & ſi nullus alius præter iſtos triāgulus eſt: non enim id iſtis vt triangulis ſunt, nec omni triangulo ratione formæ, ſed numeri ineſſe cognouit: tamē ſi nullius triangulus eſt, quem ipſe non æquos duo-

duobus rectis tres habere sciat.

Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit, manifestum est. Enim vero si eadē esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli, cæterorumque triangulorum, demōstratio: aut cuique, aut omnibus æquè sine vllo discrimine accommodaretur: vt patet. Cum vero non sit eadem, sed diuersa: tresque anguli duobus rectis æquales: hoc cuiq; competere quo quisque triāgulus est, nō scit hisce simpliciter qui dicto modo demonstrat.

Patet autem, vtrum illi competat vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterum: & quando per hunc cōpetit primum, & cuius vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit vt tale est, cui cæteris sublatis cōpetit primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo, competent anguli duobus rectis æquales: at ære sublato, vt non sit æneus etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum, at non competent sublata figura, vel termino: sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato nō competens, triangulo: per hunc enim & cæteris competent, & huius est vniuersaliter demonstratio.

Summa textus.

TRipliciter, ait, nos posse decipi credentes demonstrationem esse de vniuersali. Primo si vnum tātū existat inferius, de quo probemus passionem superioris. Secundo, si passionem innominatæ rationis communis demōstremus de omnibus inferioribus. Tertio, si de superiori passionē inferioris probemus, quia non videmus aliud, illud ergo prædicatum cōuenit subiecto vniuersali, quod posito subiecto cōuenit, ablatæ auferetur.

Annotationes circa vtrum que caput.

NOtandum primo ex D. Thom. & Themistio duplicem esse propositionē de omni, aliam prioristicam, in qua est signum vniuersale, siue vera siue falsa, nec distribuitur plusquā pro præsentibus, nisi connexio extremorum sit necessaria, quod illi accidit, alia est posterioristica, cum prædicatū semper conuenit subiecto, ob necessariam connexionem, & cuiuis cōtento sub illo, licet non ponatur signū vniuersale extra potentiam.

Secundo aduerte, quod Aristo. non diffinit propositionem de nullo, quia ex definitione de omni patebat, & quia ad demonstrationem solum attendebat, & magis affirmatiuam & positiuam: de quo Soto, Niphus, & alij multi.

Tertio, circa caput quintum aduerte, quod quia exempla huius capitis sunt Mathematica, tres esse species trianguli: prima est Hysopleuros, id est, Aequilaterus, qui habet tres lineas æquales: secunda dicitur Hysocres, id est, æquicrurus, qui habet tātūm duas lineas æquales: tertia dicitur Scalenon, id est, gradarius qui habet omnes lineas inæquales.

Secundo aduerte, quod commutata proportio, dicitur cum positis quatuor quantitatibus, quarum tertiæ ad quartam, eadem sit ratio, quæ primæ ad secundam, colligimus eandem esse rationem: secundę ad quartam, quæ primæ ad tertiam, de quo 7. Physicor. interim Lobanensis hic.

QVAESTIO.

circa vtrumque caput.

IN qua inquiruntur tria: primo ſi prædicatum de omni bene aſſignetur; Secundo de modis per ſe. Tertio de vniuerſali, hæc enim ſunt præcipua intenta ab Ariſt. in iſtis capitibus, & quæ ſcitu digna iudicantur.

ARTICVLVS. I.

Vtrum prædicatum de omni bene aſſignetur.

VIdetur quod nõ, primo quia omnes res creatæ poſſunt non eſſe, ac conſequenter nil poterit ſemper affirmari de illis, ei enim quod nõ eſt, nil competit. Secundo, Luna defectum patitur, eſt propoſitio ſcibilis, & tamen non ſemper competit Lunæ defectum pati, ergo.

Conclu. In contrarium eſt Ariſt. Aduertendum quod ad hoc vt propoſitio neceſſaria ſit, eius prædicatum, debet dici de omni ſubiecto per ſe, & ſi vtilis ad demonſtrandum futura eſt, debet prædicatum primo & per ſe competere ſubiecto, hac igitur ratione permotus Ariſt. definit quid ſit de omni & per ſe, & vtile prædicatum, ſeu ſecundum quod ipſum, vt ex his definiat quem modum neceſſitatis habeant propoſitiones in demonſtratione.

Secundo, conſiderandum, ens, ſeu id quod eſt, dicere id quod exiſtit actu, vel potentia, ſed licet omnes res exiſtant à parte rei actu, vel potentia tamen, vt ſignificãtur ſub propria ratione de illis nomẽ ſignificat definitè, ſed ſignificat propriam rei rationem, non ſignificando quod actu vel potẽtia ſit, vt homo ſignificat hominis naturam, nec tamen explicat illam, vt exiſtentem actu, vel vt exiſtentem potentia, quo fit, vt cum de rebus iudicemus pro ut terminis ſignificantur, cũ termini non ſignificant rei exiſtentiam, nõ eſt perſpicua ad propoſitionis veritatẽ, ſed inſpiciendum tantũ an prædicatũ determinatè competat ſignificato ſubiecto, ſi enim ita habet propoſitio erit ſẽper vera, quapropter multæ ſunt propoſitiones perpetuæ veritatis, illæ videlicet, & quarũ extrema determinatam habent habitudinem inter ſe, vt homo eſt animal, cignus eſt albus.

Ad primum dicendum, quoc etiam ſi res nõ ſit à parte rei, poterit eſſe propoſitio ſemper vera, cũ nunquam cõmuniter ſit in re quam per illam ſignificatur, vt ex dictis conſtat. Soluuntur Arg.

Ad ſecundum dicẽdum, non demõſtrari ſimpliciter Lunam pati defectũ, ſed adhibita hac limitatione cum terra interponitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum modi per ſe recte aſſignẽtur ab Ariſtotele?

VIdetur quod non primo, quia hæc eſt per ſe, animal eſt rationale, & econtra rationale eſt animal. & rationale eſt ſenſitiuum cũ ſint propoſitiones neceſſariæ, & tamen non apparet, at quem modum pertineant. Suadet pars negatiua multipliciter.

Secundo, multa ſunt de diffinitione quæ non prædicantur per ſe, vt terminus de relatiuo, album de corpore, ſubiectum de diffinitione prædicati, quæ omnia per accidens prædicantur & non per ſe.

Confirmatur, nam animal eſt de diffinitione hominis albi, & non prædicatur per ſe de homine albo, imo omne album definitur per ſubiectum, & non omne dicitur de ſubiecto: item numerus eſt de definitione paris, & tamen par non dicitur per ſe de numero, ergo ineptè Ariſt. aſſignat modos per ſe.

Tertio, vna affectio per ſe prædicatur de alia, & de diffinitione ſubiecti, & de ſpecie ſubiecti; & tamẽ non pertinet ad ſecundũ modũ, cũ vna paſſio non definiatur per alterã, nec per definitionem, vel ſpeciem ſubiecti.

Quæ in hoc articulo tractantur ſcitu digna ſunt.

3 Sufficientia modorum per ſe.

Quar-

Quarto, in hac propositione animal est homo, subiectū est de definitione prædicati, & tamen prędicatum nō est per se de subiecto. Cōfirmatur, nā primus & secundus modus, tantū deseruiunt demonstrationi, ergo incōgruè & ociosè assignantur reliqui.

Quæ in hoc articulo tractantur scitu dignasunt.

Omissis his, quæ cōmuniter à Tho. de Vio, & alijs non ita propriè afferūtur, considerandū ꝙ per se, ex 5. Meta. c.18. non vno sed multis modis dicitur hac tamē in parte tripliciter sumitur, primo pro re quæ cōpetit alteri secundū naturā: secūdo, pro re quę per se efficitur ab altera: tertio pro re solitariè sumpta, cū enim hic inquiramus conditiones propositionum quæ conficiūt demonstrationē solum agimus de ratione per se, quæ potest esse inter prædicatū & subiectum: ū igitur subiectū

3 Sufficiē tia modorum per se.

nulla ratione exigit prædicatum tale ineptum est ad demonstrandum, cū nec medium nec extremum, possit esse demonstrationis: sin vero prædicatum sit secundū naturam subiecti, vel est de diffinitione subiecti, eritq; medium in demostratione, vel est proprietas subiecti: demonstrabiturq; per subiecti definitionē de ipso subiecto, vel igitur demonstratur de subiecto proprio & adæquato, vel non, ū secundū non erit simpliciter demonstratio, cū omnis passio primo & per se demonstretur de suo adæquato subiecto (vt dictū est iam & dicemus) oportet igitur demonstrationē fieri de adæquato subiecto. Dicitur autē subiectum adæquatum, quando ipsum solum & nō aliud ab ipso, tali affectioni subijcitur, vt c. de Prop. dicebā, & hac de causa aditus est: Tertius modus, quo explicamus quid sit esse solum, & cū nullo alio ab ipso, vt substantia quæ per se, ideſt, sola sumpta, nil aliud habet quam seipsam: ita adæquatū passionis per se subiectum illud dicitur cum quo nil aliud est, quam ꝙ passioni subijciatur. Tandē cum omnis conclusio efficiatur à principijs vt ex principijs causis: necessum fuit explicare 4. modū quo aliqd dicitur per se effectū ex alio: vnde patet ꝙ nō ociosè hos quatuor modos tā tū hic posuerit Philosophus quantū ad rē Dialecticā attinet: primus ergo modus dicitur cōmuniter per se prædicandi: secūdus per se inhęrendi: tertius per se essendi: quartus per se causandi.

Secūdo, considerandū prædicationē per se non fingi ab intellectu, sed fundamentū debet habere in reipsa, ita vt ꝙ in re fundamentū est subijcienti, menti etiā subijciatur, & ꝙ reipsa ratione fundat prædicati, menti etiā prædicatum fiat, quod aperiè docet Philosophus illo c.18. oēs igitur propositiones, in quibus proprium prædicabile, nō dicitur de proprio subiecto relegā dæ sunt ab arte cū nil ad scientiā conducant, nec refert esse re ipsa necessarias, id enim tantū efficiet, vt sub his, vel alijs terminis earū necessitas possit per se explicare: debēt ergo esse necessariæ non solū necessitate ex suppositione, & secundū quid, vt Petrus quādo currit, necessario currit, sed etiā necessitate absoluta, quæ consistit in cōnexione immediata extremorum, & præterea hoc debent esse doctrinales, & directæ, cuius defectu risibile est homo, & pene huiusmodi infinitæ nō sūt per se perfectæ demonstratiua, per quod plures captiones solvuntur.

2. notan.

Tertio, considerādum quod in modis per se, vox, per, importat causalitatē, non quidē limitate, sed secundū omnia quatuor genera causarū putà efficientis finalis, &c. sed primus modus potiori causalitate potitur, quæ est formalis, hoc est, quæ dicitur de intrinseca ratione diffinitiua subiecti, sed de hoc iam dixi supra c.2. art.2. in fine, quando autem subiectum prędicatur in concreto in recto, vt risibile est homo, non cadit sub aliquo modorum à demonstratione, ratione dicta, notab. secūdo, bene tamē quando in obliquo

3. notan.

prędi

prædicatur, vt symitas est nasi curuitas, erit in primo modo, quia tunc exponitur dependentia accidentis à proprio subiecto, nõ solum materialiter: sed etiam formaliter, quia ab eo trahit differentiam specificam, quæ in accidentibus sumitur ex diuersitate principiorum, modo explicato, cap. 5. Prædicabil. annotatione prima circa literam.

Opinio Scotistarum de primo modo per se.

Quarto notandum, quod iste primus modus secundum Scotistas habet quatuor species: prima, cum definitio de definito dicitur: secunda, cum pars definitionis solum siue genus illa sit, siue differentia: tertia, cum superius vel commune de inferiori enunciatur: sed profecto circa quartam maxime falluntur, quam ponunt quãdo idem de seipso enunciatur, v.g. homo est homo, quia sic plane demonstratio tantum duobus terminis constaret contra Arist. & veritatem. Melius ergo Caietanus inquit, quod in isto primo modo propriè & primario ponuntur propositiones, in quibus definitio tota, dicitur de diffinito. Secundo propriè tamen, & secundario cadunt propositiones, in quibus altera pars tantum definitionis enunciatur. Tertio tandem impropriè & reductiuè ponuntur propositiones, in quibus subiectũ prædicatur indirectè de passione, v.g. risibile est homo, nã licet tales sub nullo modo cadãt per se, bene tamen reducuntur ad istum, nam subiectum quod est à parte prædicati induit rationem generis in accidentibus.

Secũdus modus per se inhærẽdi.

Quinto aduertendum, quod modus secundus, qui dicitur inhærendi, triplex est, alius ratione subiecti solius, alius ratione prædicati solius. Tertio, ratione vtriusque. Primus est quando subiectum nõ potest esse sine prædicato, bene tamen è contra, v.g. homo est bipes. Secundus, quando prædicatum non potest esse sine subiecto, bene tamen è contra, vt homo est Grammaticus. Tertius vero, quando nec subiectum est sine prædicato, nec prædicatum sine subiecto, vt homo est risibilis: & iste gradus per se inhærendi vt in subiecto adæquato, vt dixi not. 1. constituit secundum modũ per se, qui duplex est: primus, propositio in qua passio de subiecto, vel definitio passionis de definitione subiecti dicitur: secundus, propositiones in quibus passio inferioris de superiori diiunctiuè prædicatur, vt animal est risibile aut inhibile, & secundum aliquos quando etiã passio superioris de inferiori dicitur absolutè, sed quidem nõ multum propriè cum tali casu subiectum non sit adæquatum.

Tertius modus per se intelligendi.

Sexto, circa tertium modum per se sciendum, quod variè intelligitur à Philoso. his Lyconiens. Philopon. Themist. & D. Tho. applicant primis substantijs, Albertus & recentiores ad primas & secundas: hæ enim sunt potissima subiecto demonstrationis, aliter Thomas de Vio: Dicendum tamen vt explicui notab. Secundo, quod iste modus conducit etiam ad demonstrationem, aliter non poneretur hic ab Arist. & diuisio esset imperfecta: debet ergo extendi ad omnia incomplexa, quæ per se sunt subiecta demonstrationis, non adiectiuè respectu alterius modo explicato, supra in principio, aliter profecto inintelligibilis est nec intellectus quiescit. Similiter circa quartum modum omissis, quę Tho. de Vio, & Soto falsò commentantur: præter explicationem supra de hoc allatam, dico quod propositiones per se causandi qui est quartus modus per se, non sunt omnes accidentales, vt male Soto, nec omnes necessariç, vt petius Caieta. sed aliquæ sunt accidentales, vt ędificator ędificat, &c. aliquę necessarç, vt homo est risibilis, &c. vnde in aliquibus, secundus & quartus modus sunt idem re, solaque ratione distin-

stincti, secundum enim quod subiectū est causa originis passionis est in quarto modo, vt verò passio per se ineſt ſuiecto est in secundo, causa aũt huius quarti modi potest esse omnis, dummodo sit per se.

1.cõclu. His positis vsus horum modorum in demonstratione explicandum est, pro quo sit quinta conclusio, quando prima passio demonstratur de subiecto media definitione, maior est in quarto modo, minor autem in primo, conclusio, in secundo. Probatur & explicatur, in hac demonstratione, omne animal rationale est risibile, est in quarto omnis homo est animal rationale in primo, ergo omnis homo est risibilis, in secundo.

2.cõclu. Secunda conclusio, cum demonstratur passio de subiecto media alia passione maior est, in quarto modo, minor in secundo, & conclusio etiam in secundo: Probatur & explicatur, in hac demonstratione, omne admiratiuum est risibile in quarto, quia vna passio, prior scilicet respectu alterius, rationem induit subiecti, vt in Prohœmialibus & cap. de proprio probatum est: sed omnis homo est admiratiuus in secundo, ergo omnis homo est risibilis etiam in secundo.

3.cõclu. Tertia conclusio, cum demonstramus vnam definitionẽ de alia, maior est in quarto modo, minor & conclusio in primo. Probatur & explicatur, ois demõstratio facit scire, nã demõstratio causa est scientiæ, in quarto modo sed omnis syllogismus procedens ex veris primis immediatis, & c. est demonstratio, in primo ergo omnis syllogismus præcedens ex veris primis &c. Facit scire in primo, etiam, quia prædicatum definitio tota de suo definito.

Soluntur, &c. Iam ad argumentũ ad primum dicendum quod assumit falsum, tũ quod illa propositio non sit de omni, tum quia prædicatum non dicitur de proprio subiecto, quo etiam vitio confirmatio laborat, dicuntur autem illæ propositiones per se materialiter, qđ sub his vel alijs terminis earum rerũ connexio possit per se explicari, qua ratione vsurpantur aliquando à demõstratione.

Ad secũdum. Ad secũdum dicendum ea quę sunt de aliorũ definitione in obliquo prædicari de illis per se, quatenus simul cum alio cõstituunt vnum integrum prædicatum per se, vt supra dicebã in annotationibus, qua ratione subiectũ per se dicitur de accidentibus & per illud definiuntur in abstracto per se loquendo: Et ad id quod primo obijcit confirmatio dicendum nil dici per se de homine albo nisi quod per se conuenit albo, quod se habet in subiecto vt forma, homo verò vt materia seu subiectum: ad id autem quod secũdo obijcit, dicendum non satis esse, si subiectum sit de definitione accedentis, vt accidens per se prædicetur de illo, nisi ex ratione, accidens suæ definitionis quo ab omni alio accidenti differt sibi petat hoc subiectum. Qua etiam ratione occurritur postremæ obiectioni, numerus enim tam est de ratione paris quã imparis, & ideo par, vel impar sub disiunctione, & non tantũ per se, prædicabitur, vt cap. de proprio dicebam de masculino, & fœmi nino, &c.

Ad tertium. Ad tertium, si illa passio sit origo alterius in subiecto, altera de illa prædicabitur per se in concreto, cum explicet subiectum qua ratione est causa præcedentis, si verò vna passio non sit origo alterius in subiecto, sed vtraque respicit immediate subiectũ, non erit per se prædicatio, vt v. g hęc non est per se risuum est flebile: neutrum enim extremorum explicat rationem cur alteri coniungatur, cum autẽ passio prædicetur de specie subiecti, est quidem per se prædicatio qua tenus illa species cõcludit formaliter subiectũ

ctum cui primo tribuitur passio. Adquartũ & eius confirmationem ex dictis constat quid sit dicendum.

Dubiũ. Dubium tamen solet hic esse, an omnis propositio per se careat medio? Respõdetur hoc nõ esse necessariũ, cũ sint multæ propositiones per se, demõstrabiles, omnis tamen propositio cuius prædicatum fuerit de natura subiecti, vel proximè consequẽs ad illius naturam erit immediata, vt ex supradictis satis constat.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sit bona definitio vniuersalis idque tantũ sit propria passio.

Opinio traderur variè. DEfinitio est, vniuersale dicitur quod est de omni per se & secundũ ꝙ ipsum prædicatum.

Prima sententia Alfarabij (quem sequitur M. Soto) contendit hanc homo est animal esse vniuersalis, quia conuenit omni homini vt homo est, cum sit de essentia,

Secundo, nã quod conuenit per se primo, conuenit vniuersaliter. sed illa propositio, homo est animal, est in primo modo dicendi per se, ergo est vniuersalis.

Tertio, quia non videtur necessariũ quod prædicatum conuertatur cum subiecto semper, ad hoc vt sit vniuersalis, quia calor formalis videtur vniuersale igni, etiãsi reperiatur in alijs, vt in aqua calida, &c.

Sententia D. Tho. Secunda sententia est S. Thom. hic lectione 11. & 12. & Lobaniẽ pag. 30. & Aegidij Romani, qui solã passionẽ adequatã volũt esse vniuersalem, quia Aristo de vniuersali ait, esse, quod primo mõstratur, & forte desumpta est, hæc sententia ex Themistio & Alberto.

Pro explicatione notandum, nõ loqui Aristo. hic de vniuersali, vt agitur in principio Logicæ pro prædicabili de multis, sed pro prædicato per se, & conuertibili cũ subiecto, respectu cuius dicitur vniuersale: vnde bene Sanctus Thom. Themistius & Philoponus prædicatum, inquit de omni, per se, & vniuersali, habeat se sicuti superius & inferius, quia omne vniuersale, est per se, & de omni, non tamen ecõtra, nam hæc prædicatio, cignus est albus, de omni est, non tamen per se, hæc autẽ homo est animal rationale, est per se in primo modo, non tamen vniuersale, nam primus modus per se, nõ petit conuertibilitatem, nec prædicatum de omni per sitatem, cum hoc tamẽ non est vitiosa definitio Aristotelis, qui omnia posuit, vt esset, qui diceret homo est substantia, corpus viuens, animal, &c, nam nõ ponit genera sed differentias subalternas, vt qui diceret hominem esse substantiam, corpoream, viuentem sensitiuam. &c. Defectu enim nominis vniuersalis, differentiæ vocantur, nominibus generũ, vt viuens, quæ eadem vox est generis & differentiæ. Notandum.

Secundo notandum definitionem vniuersalis, ex Aristotele esse hanc vniuersale est de omni per se, & in eo quod ipsum prædicatum, id est in quãtum tale, & secundum propriam rationem subiecti: & hinc est quod cõuertatur cum illo, vnde stricte loquendo, bene Canarienis. prima part. quæstio. 26. articul. 2. negat hanc homo in quãtum homo est per se animal, quia non conuenit, secundum propria & particularia hominis, licet large concedatur aliquando, quia animal est illi essentiale, stricte tamen falsam esse, ostendunt exponentes huius causalis, quia est homo est animal, entitas autem & transcendentia licet cõmunia sint, quia tamen clauduntur vniuersale qd sit.

Illatio.

Soluuntur argumenta.

in

in proprijs differentijs, non sunt vniuersalia.

Illatio. Hinc infero primo, nõ esse idem cõuenire immediatè, & vniuersaliter. nam genus proximum, immediatè conuenit, non tamen vniuersaliter, cũ non conuertatur: & similiter: tertia passio nõ est immediata quia mediat, prima, & secunda, & tamen est vniuersalis, quia licet insit subiecto media alia passione priori, tamen cum hoc, inest ratione propriæ differentiæ.

Infertur secũdo, passionem (si quę est singularis) diuinaq; attributa quæ sunt singularia singularissima, esse vniuersalia, vt hic sumitur vniuersale, nam quod sit de omni, requisitum ex dictis ad vniuersale, intelligitur negatiuè, scilicet, quod in nullo inferiori desit si ea habeat,

Soluuntur argumenta. Ad primum patet ex dictis, immediato generi deesse conuertibilitatem cum subiecto: nec est idẽ, primus modus per se, & vniuersale, cum per se quid superius sit ad vniuersale per q etiam patet ad secundum. Ad 3. Caietan. latè respondet, cui videtur fauere S. Thomas sed non placet.

Dicendũ ergo, quod sicuti respectu Dei iustitia infinita, est vniuersale, quę in toto illo est, ita calor vt octo vniuersale est igni, quia in eo tantum reperitur, nam in aqua calida non est calor vt octo, & sic de alijs.

SVMMA TEXT. Capit. VI.

S. Thom. & Caiet. intendũt, quod Arist. in hoc capite probat, demonstrationem esse ex necessarijs, sed Auerro. & Græci cõformius dicunt, prob. re esse ex per se tantum, quod ostendit quatuor rationibus, & quia omne per se necessarium est, colligit in quarta, quod constet etiam ex necessarijs, agitque simul de modo amittendi scientiam. Secundo docet quod licet necessariũ syllogicetur ex cõtingẽti, demonstratio est ex necessarijs, similiter, quod interrogatio propria non est ad demonstrationem, sed ad probabilem conclusionem inferẽdam necessario ex datis.

SVMMA TEXT. Cap. VII.

DOcet primo scientias non posse demõstrare vnã passionẽ alterius, nisi participatione obiecti quodãmodo sint idẽ, nã passiones probãdæ sunt per propria principia. Secundo docet Metaphy. agere de omnibus principijs, non tamen per eam demonstrari propria cuiusq; scientię, probatq; omnes scientias procedere ex incorruptibilibus, quæ nequeũt aliter se habere.

SVMMA TEXT. Capit. VIII.

PRincipia quæ non demonstrantur alia cõmunia sunt, alia propria vt in scientia, differũtq; dignitas, suppositio, peritio, & definitio, quia dignitas in se, & in omnibus necessario est cognita, quæ vero demõstrantur, si à respondente vt vera accipiantur, dicuntur suppositiones, si non, sed petiũt probanda, dicuntur petitiones: definitio vero, essentiam dicit, etiam extra propositionem. Docet secundo illa duo principia affirmatiuum, & negatiuũ (de quibus infra) ingredi demonstrationem modo dicendo, Tertio docet Dialecticam, & Methaphysicam, esse scientias communes, & Dialecticam non esse determinati generis, sed per omnia communia probabiliter probare.

Summa

Summa textus capitis noni.

PRimo docet cũ quis scientia suas habeat propositiones, quæ sunt interrogationes positæ sub forma quæstionis, non omnis interrogatio est Geometria, nec Geometra tenetur ad omnia respondere, nec de omnibus disputare.

Secundo docet, quod æquiuocatio non est proprius defectus demonstrationis, cum contingat ratione formę, raro, quod in materia scientiæ vniuersalis, & necessariæ frequenter in probabilibus.

Tertio docet, quod demonstrationes crescunt demonstrando passionẽ superioris de pluribus inferioribus, & per vnam aliam conclusionem probãdo, non tam per varia media, vt conclusiones probabiles.

Annotationes circa hæc quatuor capita.

ARistoteles per hæc omnia capita præcedentia, quæ communiter (sed male) relinquuntur, conatur singulas propositiones demonstrationis explicare, vt melius cap. 10. sequenti possit demonstrationem diuidere, ideoque sigillatim conditiones subiecti, passionis, præmissarum, & cõclusionis explicandæ sunt.

Antea tamen aduerte primo, quod Arist. ait, demonstrabilia esse infinita, & postea subiungit esse determinata, probabilia vero infinita, nec sibi contradicit: nam in secundo loco vult conclusionem demonstrari determinato medio, probabilem vero in numeris mediis probari: at in quinto loco loquitur conditionaliter, si essent infinitæ passiones, vel dices quod loquitur de speciebus figurarum, &c. non respectu vnius conclusionis.

Aduerte secũdo quod hæc duo principia, quodlibet est vel non est, impossibile est, de eodem esse affirmationẽ & negationem simul, quæ tangũtur ab Arist. cap. 7 possunt considerari dupliciter: primo in actu signato, quando sumuntur, vt iacent: secundo in actu exercito, quando coniunctio affirmationis, vel esse, & separatio negationis, vel non esse, quam significant exercentur: nunc ergo in actu signato formaliter ingrediuntur demonstrationem: Ita Caieta. & M. Soto, q. 4. ad quartũ, nec in quæst. 2. ad septimum, in textu hoc negat, sed loquitur in actu exercito, quod patet, quia de inferiori per rationem communem demonstratur passio communis: ergo de particulari ente demonstrabitur non posse esse, & non esse, &c. licet per rationem communem, & sic solum virtute in actu exercito ingrediuntur demõstrationẽ.

Dubitatur primo, an definitio subiecti, vel passionis sit medium in potissima demonstratione. Dubitatio 1. de monstrationis.

Pro solutione notandum, quod ea quæ alicui competunt aliquando consequuntur naturam subiecti sine causa extrinseca, vt risibilitas hominem consequitur: aliquando vero per causam extrinsecam, vt eclypsis Lunæ ipsam consequitur per causam extrinsecam quæ est terræ interpositio, & vbique demonstratio debet esse per suã causam, vt patet.

Iam dico primo, si demonstratio procedat à causa, primo modo mediũ est definitio subiecti nõ passionis. Ita D. Thom. ex Arist. 4. Phys. & primo de anima, quia potissima demonstratio est ex primis indemonstrabilibus non habentibus causam, sed quod passio eiusque definitio intus subiecto. Probatur per definitionẽ subiecti, ergo hoc est potissimum medium in tali demonstratione. 1. Conc.

Dico

2 Conc. Dico secundo, si demonstratio procedat secundo modo à causa extrinseca, talis causa est medium, non definitio subiecti. Patet, quia cum demõstratio non afferat euidentiam propriam, nisi per causam quam habet, si talis sit extrinseca, illa erit potissima medium in tali demonstratione.

Aduerte tamen, quod licet communis sententia cum Arist. definitionem vocet medium, causamque harum passionum intelligi pro eo gradu qui est radix passionis: ille enim est causa, vt dicebã capite de proprio, quod si passio non ex vno gradu solo, sed ex pluribus connexis oriatur, omnes illi afferendi sunt, vt sine quibus nõ erit perfecta euidentia, dicunturque gradus ij vnus vel plures medium demonstrationis, non sumendo totam demonstrationem, sic enim potius sunt partes componentes, quam medium, sed dicuntur medium, respectu eius quod intendit demonstratio quod est probare passionem, cùm sint medium probatiuum passionum.

Dubitatur. 2. Dubitatur secundo, quæ sint conditiones subiecti & passionis, aliqui ponunt primam conditionem, nec sint singularia, sed hæc nulla est, quia aliter de Deo, & speciebus Angelorum, si sint incommunicabiles non esset scientia, de meterialibus autem ex capite de specie, si habeant passionem, est scientia Aristoteles vero, & qui eã ponunt conditionem pro materialibus, loquuntur de diffinitionibus, & scentijs, quas nunc habemus, vt ibi dicebam.

Est ergo prima conditio subiecti, vt sit per se causa necessaria passionũ, quoad ea quæ ab ipso dimanant, quo ad alias vero sat est recipi.

Secunda conditio, vt saltim nostro modo intelligendi habeat principia, quibus passio probetur de eo: vnde de prima passione entis in communi inquam, cuius nulla est prior nec clarior descriptio nequit esse scientia, sed tantum est propositio immediata, & per se nora, quod autem hæ duæ cõditiones sufficiunt: patet, nam si subiectum per se est causa passionum, habentque principia, quibus probentur de eo, nihil deest, quod si aliquod horum desit, non est demõstratio à priori, nam à posteriori sufficit medium posterius, quo concludatur ei aliquod necessarium.

Passionis conditio est, vt sit connaturalis subiecto necessario, ei conueniens aliter propositio, in qua prædicatur, non erit scientiæ, vnde licet omni tempore debet conuenire, vel si tãtum quodam tempore, vt eclypsis Lunæ, debet poni talis limitatio, cum qua propositio erit omni tempore vera: hæcque conditio sufficit, nam vt sic passio per se ineſt, & necessario, nihil amplius exigitur ex parte eius.

Aduerte tamen, quod in vna demõstratione, solum vna passio demonstratur, de subiecto non plures, vt quidam falso dixere: nam vnitas demonstrationis ex vnitate passionis, & subiecti sumitur, cum ergo sit tantum vnica demonstratio, necessario erit etiam vnica passio demonstrata.

Tertio dubitatur, quæ sint conditiones præmissarum & conclusionis, quã tum ad præmissas nouem ponuntur conditiones. Dubitatur 3.

Prima, vt sint primæ: secunda, vt verè tertia, vt immediatæ: quarta, vt priores conclusione: quinta, vt notiores: sexta, vt eius causæ: septima, vt de omni: octaua, vt de per se: nona, vt in eo quod ipsum prædicatũ, quibus alij alias addunt, vt sint de præsenti, sicuti prudentia est, de futuris vt historia, de præteritis præterita, vt sint de simplicibus & affirmatiuis: omnes autẽ istæ conditiones, & explicatæ & aprobatæ sunt supra, & omnes solo hoc verbo comprehenduntur, scilicet, quod principia habeant primam, proxi-

mam & necessariam causam passionis.

De conclusione videtur easdẽ proprietates requiri, quia propter cõclusionem requruntur omnes istæ in præmissis, sed accidenter patet id nõ posse esse, quia conclusio est effectus posteriorque. Vnde dicendum aliquas conditiones habere communes cum præmissis, alias vero oppositas, veritas enim de omni perfectas & esse de vniuersali, cũ sit adæquata passio, ei sunt cõmunes, sed quod sic minus nota posterior mediata principiata conclusioni, sunt propria, quia hęc propria sunt effectus. Aduerte tamen quod licet conditiones positæ ab Arist. de demonstratione potissimæ demonstrationi propter quid, competant etiam conuenire demonstrationi, quia, respectu nostri, sed de hoc capite sequenti.

CAPVT X.
De demonstratione, quia & propter quid.

Textus. DIffert autem scire esse, & propter quid est primo quidem in eadem scientia: atque in hac dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea quæ vacant medio fiat: nõ enim prima sumitur causa: scientia aũt eius propter quid est, per primã fit causam alio vero modo si per ea quidem quæ vacant medio, non tantũ per causam, sed per notius eorum quæ conuertuntur, medio efficitur. Atq; nihil prohibet, vt eorũ quæ de sese mutuo prædicantur, notius interdũ sit id quod non est causa: quare demonstratio per id ipsum efficietur. Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant: vagæ stellæ sint, c non micare, b. prope esse collocetur in, a, verè igitur, b. dicetur de, c. vagæ nã; stellæ non micant: at verè etiam, a. de ipso dicetur, b. q̃ enim non micat, id est. propinquũ, hoc autẽ per inductionem vel sensum sumitur, a. igitur necesse est ipsi cõpetere, c. quare demonstratũ est, vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ipsius ꝓpter quid est: nõ enim quia nõ micant vagantes stellæ, ideo sunt propè: sed quia sunt propè, ideo non micãt. Fiert aũt potest, vt per alterũ alterũ ostendatur: atq; tunc erit ipsius propter quid est ratiocinatio: nã stellæ vagantes quidem sint, c. propè autem esse sit, b. & non micare collocetur pro a, & b. igitur competit ipsi c. nam vagantes stellæ sunt propè, & a. constat ipsi cõpetere, b. ea nãq; non micant quę prope sunt. Quibus sit, vt, a. quoq; competat ipsi c. atque hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est: nã sumpta est ipsa causa prima. Prorsus fit, vt Luna per accretiones demonstretur esse rotundę: quem admodũ quidã demonstrant: nã si rotundũ est id omne quod sit, accrescit, perspicuũ est, Lunam esse rotũdam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. Atsi medium è contra ponãt, extruent ipsius propter quid est ratiocinationem: non enim ob accretiones tales rotunda est Luna, sed quia est figuræ rotundæ, ideo talia suscipit incrementa. Atquẽ sit pro, c. Luna, rotũdum pro, b, sic accrescere ponatur pro. d.

In quibus autem ipsa media non cõuertuntur, & est id notius quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.

Præterea. In his quibus medium extra ponitur: etenim in his ipsis est ipsius esse, & non ipsius propter quid est demonstratio: non enim dicit causam ipsam: veluti propter quid paries non re-

respirat, quia non animal est: nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse: ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: vt si calidorũ, ac frigidorum intemperatio, sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo, si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem quæ hoc pacto sunt assignata, non accommodatur id quod est dictum: nõ enim animal omne respirat.

Atque ratiocinatio causæ talis in media fit figura. a. namque sit animal b, respirare, paries. c. Igitur ipsum. a. cuilibet quidem. b. competit: omne namque quod respirat, animal est: nulli autem inest. c. quare neque b, cuipiam competit. c. paries igitur non respirat.

Tales vero causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam. Cuius generis est, Anacharsidis illud: in Scythia modulatrices non sunt, nam neque vites. In eadem igitur scientia, & in mediorum positione, hæ sunt ratiocinationes ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem differentiæ.

Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quod per aliam atq; aliam vtrumque consideratur: tales autem sunt eæ, quæ ita sese habent, vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorũ scientiam machinarum facultas extruendarum. & ad Arithmeticam Musica, & ad Astrologiam se se habet eorum scientia quæ apparent. Atque harum nonnulla scientiarum, nomine rationeve ferè conueniunt, ceu Astrologia est, & ipsa Mathematica, & nauigandi scientia: & Musica ea est quæ Mathematica, & quæ auditum oblectat.

Hic enim ipsum quidem esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur: ipsum autem propter quid est, Mathematicos ipsos: hi namque causarum demonstrationes habent, & persæpè nesciunt ipsum esse, quemadmodum ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpenumero nesciunt. Hæ autem sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt: alia quædam, substantiaque diuersa.

Mathematicæ namque scientię circa formas sunt, de nullo enim subiecto dicuntur: nam & si Geometria ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, Geometricæ considerationi subijciuntur. vt autem Perspectiua se se habet ad Geometriam, sic alia se se habet ad Perspectiuam: veluti de Iride: nam ipsum quidem esse, ad naturalem pertinet scire: ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius qui complectitur Mathematicam.

Complures etiam scientiarum, quæ non sunt ita dispositæ, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt Medicina, atque Geometria. Nam scire vlcerum ea quæ orbis subeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum spectat: propter quid autem, ad Geometriam.

SVMMA textus.

PRimo docet Aristoteles, quòd demonstratio, quia, & propter quid, differunt in eadem scientia: eam demonstratio quia, procedit ab effectu, vel causa remota, propter quid vero à causa proxima, & cum demonstratio, quia, est ab effectu adæquato, potest conuerti in propter quid.

Secũdo docet, quod in diuersis scié tijs demonstratio, quia, conuertitur in propter quid, quando inter sese subal ternatur demõstrationi propter quid.

Deinde in quodam exemplo & pro batione inquit, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit nega tionis.

SVMMA TEXT. Capit. XI.

QVod prima figura aptissima sit demõstrationi, probat quia solum in tertia figura vniuer salis affirmatiua infertur, nec per a lias eius euidentia probetur. Addit se cundo, quia syllogizat omnogenus ꝓ positionis aptior est alijs. Secundo di uidit propositionem negatiuam, im mediatam, cuius alterum, vel vtrum que extremum est, sub aliquo toto, & in immediatam, cuius nullum extre mum est sub aliquo toto.

Annotationes circa vtrum que caput.

ADuerte quod demõstratio, quia, di citur, non vt vox, quia, dicat cau sam: nam id habet propter quid: sed vt probet hoc esse illud, non tamẽ per ꝓ priam causam, de qua potissimè agi tur ratione propter quid: ideoq; docet Arist. in eam conuerti, sed intellige in terminis conuertibilibus: sic enim, qa assumitur in propter quid.

Secundo aduerte, quod solet dubi tari de illa propositione, si affirmatio est causa affirmationis, negatio negatio nis, videtur enim falsa, quia est ar gumentum à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, vt si est homo est animal, ergo si non est homo non est animal. Respondetur cũ communi hic & Scoto, q. 16, vniuersa lium, quod Arist. tantũ loquitur in cau sis & effectibus adequatis, si enim Sol lucet, dies est, & si sol nõ lucet dies nõ est, aliter quidem iuniores philosophã tur, sed difficile.

Tertio dubitari potest, quid intelligat Arist. per causam remotam, quia definitio hominis causa est remota, quartæ passionis, v.g. & tamen est me dium in demõstratione propter quid: similiter definitio circuli causa est re mota tardæ sanationis, & tamen per eam, inquit, Geometram demonstra re propter quid. Aduerte ꝙ quadru plex potest dici aliqua causa remota: primò, causa mediata, vt in primo exẽ plo: secundo, causa quæ nõ semper cau sat talem effectũ, id est, talis effectus non semper est à tali causa, sic febris causa agitati pulsus, nam aliquando pulsus agitatus est à cursu & motu vel à passione aliqua: primum pertinet ad propter quid, id est, causa remota, quia mediata: secũdum vero cum causa nõ sit, necessaria non est ad demonstra tionem. Quòd si Arist. huiusmodi po suit exemplum in vino & modulatri cibus. Bene Aegydius, magister Soto, & alij dicunt allatum esse ad demon strationem, quia, non quod ita sit: quia exemplorum non requiritur veritas, sed ad declarãdam doctrinam. Aliter D. Tho. qui intelligit de cantu vendi miantium, quem vocant celeusma: li cet Latini sumant celeusma pro cantu nautorum, ore, vel tibijs canen tium.

Causa di cit mul tipliciter.

Tertio dicitur causa remota, quę ne cessario supponitur, estq; superior nõ sufficit tamen, quod effectus manet ab ipsa nec à suo gradu, sed ab eius ter minatiua differentia, vt animal, verbi causa, quod supponitur respiratio ni, quæ non ab eo, sed ab habere pul mones oritur, quos supponit esse ani mal.

Quarto

Quarto quando ab effectu manat effectus, sed nō nisi in tali materia, vel partialiter, differūt quidē quia in causam remotam tertio modo, nō oportet demonstrationem resolui, quia sola causa proxima inuenta, mens quiescit, bene tamen resoluitur in causam remotam quarto modo, illa quē negatiue, non affirmatiuè sumitur, quia ad negandum effectū sufficit negare quod ei necessario supponitur, nō autem ad affirmandum id sufficit affirmare. Quarto vero modo etiā sumitur causa remota in affirmatiua & propter quid, vt Aristotel. ait, in secundo exēplo Geometram dando definitionem circuli, dare causam propter quid, tardæ sanitatis vulneris circularis, licet eam non applicet ad illam, quia illa est causa licet causet cum alio, in quo vel cum quo est, & non sola, quomodo autem in subalterna, eius demonstratio, quia, subalternetur proppter quid, articulo. 4. infra.

Dubium tamen est, si rectè definiatur propositio immediata negatiua? videtur quod non, quia hæc esset immediata, quantitas non est substantia, cum probetur per accidens, quod est contra eundem Aristo. similiter hæc, homo non est æquus esset immediata secundum se, cum non probetur nisi quo ad nos per definitionem, vel ab effectu: Dicendum tamen, rectam esse definitionem, scilicet cuius extremū nullum continetur sub aliquo toto, intelligendamque de medio vniuerso, & non de analogo, qua ratione illuditur primum argumentum, cum accideus analogum sit ad secundum dico rectè cōcludere esseque illam propositionem immediatā secundū se.

QVAEST. VNICA
De speciebus demonstrationibus.

EX, licuimus iam capitibus præcedentibus, partes integrantes demonstrationis, medium scilicet et passionem & subiectum præmissas & conclusionem, nunc de subiectiuis diuisionibus que in eas, videnda sunt tria præcipua, primo si demonstratio sit mediatè in quia & propter quid diuiditur, secundo si omnis demōstratio perfecta sit vna specici materia, tertio si imperfecta etiam vnius sit speciei.

ARTICV. PRImus.

Vtrum demōstratio immediate in quia & propter quid diuidatur.

VIdetur quod non primo medium in demonstratione notius est cōclusione, ergo quot modis potest esse notius, in tot diuidetur demonstratio, sed datur notius natura vel dobis, vel vtroque modo, ergo in hæc tria diuidetur demonstratio. Confirmatur cum medium enim sit causa, & hæc triplex sit, essendi, cognoscendi, & vtroque modo, triplex erit demonstratio. Confirmatur secūdo, quia demonstratio quia, soluit quæstionem an est, propter quid quæstionem quid tantum, demonstratio vero simpliciter vtramque ergo est triplex demonstratio. Pars negatiua inuād.

Secundo, quod non sint hæ duæ species demonstrationis, probatur quia demonstratio quia, non est, simpliciter demonstratio ex Auicena quem refert Auerroes infra, idem Niphus & Philopponus, & Themistius & Alexander, tribuit textus. 34. Probaturq́, quia Aristoteles sæpe eam vocat demostrationem à signo & frequenter scientiam, & demonstrationem, et cā tantum facit vt capite. 2. & secundo Physicorum. textu. 29. primo Methaphysicorum, capite. 3. & lib. 2 tex. 13.

Confirmatur quia definitio demonstrationis, capitis. 2. ei, vt patet non cõuenit, Confirmatur secundo quia experientia quæ nõ est demonstratio, cũ non sit modus sciendi videtur idem cũ demõstratione quia, quę est abeffectu Tertio, quia per eã nescitur esse necessariũ antecedens, inductio enim qua potest haberi est, probabilis cõsequentia, & deciperetur si cum tantum vidisset, Ethiopes homines, omnes colligeret nigros, demonstratio autem ab effectu in experientia & inductione fundatur, Tertio probatur, quod non sint distincte, quia licet demonstratio, quia, foret demonstratio: eiusdẽ speciei esset cum propter quid, cum sit eiusdem abstractionis Confirmatur quia effectus pendet & subordinatur causis ergo demonstratio ab effectu à demõstrationi causa subordinatur, & sic erunt eiusdem speciei, vt demonstratio, primę & secũdę passionis Confirmatur, secundo quia Aristoteles docet quomodo aliquãdo ex demõstratione, quia, fiat propter quid ex vna autem specie non fit alia. Confirmatur tertio, quia nisi tantum numero differunt, manere possent in eo Cõclusi. dem quod Magister Soto dicit videri contra experiẽtiam. Sit tamen prima conclusio, demonstratio, quia, est simpliciter demonstratio, ita Auerroes quæsito sexto de demõstratione, & primo Physico textu secundo, tertio, & quarto, Caietanus capite. 13. hic & de mum Niphus, textu. 139. ex Ammonio, ostenditque, nec Philoponus, nec Alexander, nec Themistius contradicere, qui tantum volunt non esse à vera causa. Probatur primo ex Aristotele, qui hoc capite. 10. eam vocat demonstrationem.

Confirmatur, quia ex primo Topicorum, ex necessarijs vt talibus cognitis tantum est demonstratio. sed demonstratio quia est huiusmodi, ergo. Secundo quia cum non sit syllogismus sophisticus, nec Topicus, cum sit ex necessarijs, erit demonstratio. vt demonstratio genus est ei, & propter quid: sumitur enim aliquãdo absolute per perfectissima propter quid.

Secunda conclusio, demonstratio quia, differt specie à demonstratione propter quid, ita Magister Soto, Caietanus, Niphus, sanctus Thomas, Philoponus, Themistius, Auerroes, Ammonius, & communis: probatur, quia demonstrationes per media distingũtur, sed medium demõstrationis, quia est effectus, vel causa remota, quæ nõ sunt media ad propter quid, nec vna (vt infra magis patebit) alteri nititur ergo, quia tamen Magister Soto demõstrationes has distinguens specie, earum assensus & scientias negat distingui specie, cum possit esse idem effectus à causis distinctis specie, vt musà sole, vel mure, homo genitus & creatus. 2. cõclu.

Sit tertia conclusio, assensus harũ demonstrationum & scientiæ differunt specie, hæc à solo Magistro Soto, quem viderim cum concedat secundã negatur. Probatur tamen quia ex sancto Thom. 1 2. quæst. 54. articul. 1. ad. 2. ex Aristot. & communi, scientiæ, vt demonstrationes, distinguuntur penes media vel principia prima, (vt dixi in prohœmalibus) idẽ enim est, sed hæ demonstrationes habent media huiusmodi distincta, ergo. 3. cõclu. cõtra Soto.

Confirmatur, quia assensus in demõstratione, & scientia propter quid, nititur euidentiæ principiorum, & demonstrationis, quia euidentiæ sensus quæ differunt specie: ergo, & ipsi assensus qui sunt distincta euidentia specie, illis intrinseca distinguentur.

Confirmatur quia experientia, effectus, & lumen, principiorum distinguntur specie, ergo & discursus per illa distinguentur specie qui sunt demõstrationes quia & propter quid.

Vltima conclusio, demonstratio im 4. cõclũ.

media-

Soluuntur argumẽta

mediatè tantum diuiditur in quia,& propter quid,ita Albertus,& Niphus, qui dicit esse Græcorum, Alexandri, Themistij, & Philoponij, & sancti Thomæ,Caietani & aliorum. Probatur quia Aristoteles sub his, omnes hic complectitur demonstrationes.

Secundo quia omnis demonstratio, si est ab effectu, vel à causa remota est,quia,si à proxima est propter quid ergo, est sufficiens diuisio non habens medium, cum omnis à propria causa sit propter quid, & omnis non huiusmodi sit,quia,licet sit ab effectu vel signo, vel causa remota. Vtrum autem propter quid sub diuidatur,in propter quid tantum, & propter quid potissimum, quæ dicitur ab Auerroe demõstratio,simpliciter, infra articulo secundo.

Soluuntur argumẽta

Ad primum,notius secundum se tantum, & secundum se & nobis simul,est causa non effectus, & sic est propter quid,nobis vero tantum est effectus,& sic demonstratio quia,nec attenditur quid sit quod probetur,sed per quid. Ad primam cõfirmationem, causa essendi tantum, & cognoscendi simul est propter quid,cognoscenditantũ quia. Ad secundam confirmationẽ demonstratio propter quido stẽdit etiam rem esse, vt dicitur articulo secundo.

Ad secundum argumentum demõstratio sæpe est à signo, sed non ideo non est demonstratio. Aristotelesque vt bene Philoponus tantum vultnõ esse propter quid, quæ absolutè aliquando intelligitur, nomine demonstrationis.

Ad primam confirmationem, vel ibi tantum definitur, propter quid cũ communi sententia, vel si etiam compræhenditur, quia,conditiones respectu nostri, etiam explicãdæ sunt. Ad secundam,vt qui dicit hominem esse animal, dat principium syllogismi, qui est modus sciendi,ita experientia demonstrationi, quia, licet experientia non sit modus sciẽdi. Ad confirmationem tertiam. Primo ex vno singulari benè infertur rationi cõmuni aliquid de se non cõuenire,vt ex eo quod hæc luna, cum non recipit lumen à sole est obscura, infertur speciem lunæ de se non habere hoc lumen,quod est demonstratio ab effectu,secundo, ex cognitione effectus visi, vt fumi, potest cognosci semper petere talẽ causam vt ignem,& sic demonstrare ab effectu, quoties est fumus, ignem naturaliter præcessisse & ita Aristot.4. Physicorum, ex natura temporis colligit semper esse cum motu.

Ad tertiũ argumentũ,abstractio,est ratio generica multis speciebus scientiæ,ex dictis 5 & dicendis:ad confirmationem modus dictus demonstrationis,quia, non est subordinatus cognitioni causæ, licet effectus ab ea pendeat,quia non cognoscitur per eam sed experientia: vel alio modo:& ita non nititur,quia,in propter quid:quã do vero fit regressus & per conclusionem demõstratione propter quid probatam,ei demonstrationi nitenda probatur præmissa aliqua,quod est à posteriori,& demonstratio quia,se habẽt vt duæ,demonstrationes subordinatarum passionum, quæ distinguntur specie incompleta, vt infra dicetur. Ad secundum,vt ex aqua fit ignis distinctus specie,corruptione aquæ ita destruendo per conuersionem demonstrationem, quia, fit propter quid distinctæ specie modo dicto.Ad vltimã, imo experientia est,dupliciter posse manere alicuius veritatis idest, per causam & per effectum,vt per diuersa media.

5 In prohœmialibus articu. de vnitate scientiæ q.1.

ARTICVLVS. II.

Vtrum omnis demonstratio perfecta sit vna specie ima.

Pars affirmatiua statuitur.

VIdetur omnis demonstratio perfecta vnius speciei imæ, quia est regula aliarum, vt homo animalium, ergo est vna species ima. Secundo, quia eadem habet cõditiones omnis perfecta, ergo eandem essentiam habet omnis perfecta demonstratio.

Notandum.

Notandum est demonstrationẽ perfectam (cuiusmodi licet supradictæ conditiones intersunt) diuidi ex parte termi norũ, & subiecti, & passionis, vel quidditatis, quæ demonstratur, si est quod uis horum speciei ima, vel genus subalternum, vel generalissimum, prima vel secunda passio, &c. & cum de diuersis diuersa monstratur, & iuxta subiectum, definitio, vel gradus [qui est passionis radix] & medium variatur, & quando medium necessarium non sti matur tale: quæ omnia materialia cẽsent aliquando præinde vnam esse demonstrationem speciei imæ, quod vt examinemus.

Notandum 2.

Notandum secundo, aliud esse loqui de distinctione demonstrationis, logicè loquendo, aliud physicè & realiter: Logicus enim non attendit materiam demonstrationis, quę sit in particulari, sed in communi, abhac, vel illa abstrahendo, quam aliæ scientiæ considerant, & ita aliquando non curat distinctionem, quæ verè est ex parte materiæ particularis: attẽdit tamẽ ipse medium varium tendendi nostri intellectus in obiecta, vt in circulis aureo & ligneo, Mathematicus materiali, non attendens, distinctionem non reperit specificam, bene tamẽ Physicus, eo reperit quia materiam considerat.

1. Conc.

Dico 1 ergo primo etiam logicè loquendo demõstratio stimata talis à demonstratione non stimata tali, differt specie: probatur, quia licet materialiter eadem demonstratio ex parte obiecti materialis: tamen diuersimode assentitur, intellectus vtrique vni firmiter, alteri probabiliter tantum, Logicusque videt non esse scientiam, sed opinionem, cum quis ita credit: ea autem demonstratio Auerrois quæ dicitur propter quid potissima (vt bene Albertus, & alij plerique) non differt specie à propter quid tantum, quia omnis propter quid: probatrẽ esse, licet aliquando nos anteà nouerimus, quo casu Auerroes eiusdam vocat propter quid tantum. Quidquid Niphus & alij, contradictione 57. in 2. Posterio. velint etiam colligere ex Eustratio, Philopono, & Themistio.

2. Conc.

Dico secundo, generica vel specifica demodstratio, id est, de genere, vel de specie ostendens propria: est idem specie, Logicè loquendo: quia modus perfectatis, & vnionis subiecti & medij respectu passionis, est eiusdem rationis logicè: ob quod capite de proprio, propria speciei & generis, fecit idem specie logicè. Subiectumque vnam speciẽ relationis & causæ & subiecti habere, siue esset genus, siue species, idemque est modus demonstrandi. Stroges tamen quandoquidem materialiter differunt generica & specifica demonstratio, quæ præstet?

Respondetur generica in hoc præstare, quod sit vniuersalior, prior ordine doctrinæ, in scientijsque communior, potest tamen specifica ipsam excedere, si sit de perfectiori passione per radicem perfectiorem.

Auerroesque quod licet species claudat genus, demonstratio generica nõ claudit specificam, tum quia passio passionem non claudit: tum quia differentia speciei, quæ genus non includit radix est per quam probatur.

3. Concl.

Dico tertio, quando demonstrationes in idem medium non resoluũtur, differunt Physica specie & essentiali ter logicè sint idem: probatur, quia scientiæ quarum sunt causę, per eas, nodumque procedendi earum specie & essentia differunt: hucque sunt argumenta facta pro distinctione specifica scien-

ſcientiarum & ibi dicti, demonſtratio vero negatiua qua probatur, verbi gratia, hominẽ nõ eſſe lapidem, quia nullum animal, eſt lapis, &c. eiuſdẽ eſt ſcientię cum ea de qua negatio, verbi gratia, non lapis, infinitanter affirmatur, de omni animali: præſtat autem demonſtratio affirmatiua, modoque faciendi logice eſt diuerſa eſpecie, ſicut propoſitio affirmatiua & negatiua demonſtratioque quidditatis & qualitatis, cum illa entitatem ſibi conſtituat hęc paſſionis vnionem cum ſubiecto, illa quid nominis tantum de ſubiecto ſupponat, hęc quid rei, illa per cauſam ſibi extrinſecam, hęc per radicem paſſionis diſtinguitur ſpecie, videtur tamen incompletè propter ſub ordinationem, quã habet demonſtratio qualitatis ad demõſtrationem quidditatis & in eo quod addit demonſtratio qualitatis, imo tota ſumpta eſt imperfectior demonſtratione quidditatis, cum hæc cauſã afferat eſſentię quæ præſtat abſolute paſſioni, quam addit demonſtratio qualitatis.

Soluuntur arg. Ad primũ reſpondetur, quod anima tum, quod eſt regula ad perfectionem inanimatorum cognoſcendam eſt genus.

Ad ſecundum, illæ conditiones ſupponat cognoſci pręmiſſas, vt tales & ideo cum exiſtimatur probabiles tantum, eſt opinio non ſcientia, nec demõſtratio de alijs modo dicto concluſione tertia, diſtinguendum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis demonſtratio imperfecta ſit vnius ſpeciei ima?

VIdetur quod ſit vnius ſpecies oĩs demonſtratio imperfecta, quia lumen mentis in quo conſiſtit cognitio duas tantum habet differentias, clarũ & obſcurũ. Confirmatur quia cum effectum diſcurſuum ponat Ariſto. ſcientiam & opinionem, hæcque vna videtur ſpecie, præſtat demonſtrationi imperfecte, ſciẽtia enim effectus, eſt perfectæ. Confirmatur ſecundo, quia potius videtur demonſtratio imperfecta, priuatio perfectę, quam ſpecies demõſtrationis.

Pro ſolutione notandum eſt primo, demõſtrationẽ imperfectam dici, cui aliqua conditio perfectæ deeſt, illud enim eſt imperfectũ, cui deeſt aliquid perfecti, ſi tamen aliquæ conditiones deſint, non manebit demonſtratio, vt ſi non ſit ex veris, vel neceſſarijs, aliæ tamen ſi deſint ſyllogiſmo neceſſario, vt ſi non ſit à cauſis proprijs per ſe, &c. faciunt ne ſit perfecta demonſtratio. Nota 1.

Secundo notandum eſt, licet iuniores, & magiſter Soto, demonſtrationem ad impoſsibile, vel ad abſurdum deducẽtem, dicant aliquã ſo eſſe, quia, aliquã do propter quid, tamen cum ſemper ſummat pro antecedenti aliquod abſurdũ, quod ſequeretur, ſemper videtur eſſe ab effectu, licet fieri poſsit per eius mutationem, alia demonſtratio propter quid, vt dicit. Ariſtoteles capite decimo de demonſtratione quia: & vt bene Auerros ait, non ſunt audiendi qui negant eam demonſtrationem eſſe, licet, enim Ariſtoteles eam redargutionem vocet, eſt addiſtinctionẽ demoſtrationis oſtenſiuę, quia redarguẽdo ad impoſsibile, & non directe, probat, nec procedit, vt aliqui falſo exiſtimant, ex falſis, ſed ex neceſſarijs, vera enim eſt & neceſſaria conditionalis hęc, ſi homo non eſt ſenſibilis non eſt animal, licet antecedens ſit falſum, hac què demonſtratione vtitur Ariſtoteles in methaphyſica dicens ſi nõ eſſet prima cauſa, non eſſet effectus, ſed nõ dari effectus eſt abſurdum, ergo eſt prima cauſa. Nota 2.

Tertio notandum eſt omnes demonſtrationes Theologicas reduci ad de- Nota. 3.

monstrationem, quia 3 licet enim aliquando procedant, ex proprijs rei probatæ, id non attendit Theologia, sed procedit ex illis vt reuelatis à Deo, & rei vt sic est extrinsecum, & per consequens non habet euidentiam conclusionum Theologia nec est scientia, vt ab Aristot. sumitur scientia: sed alia superiori & communiori ratione, vt scientia ambit omnem certum discursum, de quo 1. par. q. 1. ad demonstrationem etiam & scientiam sic sumptam, reducitur omnis necessarius discursus, & si est euidens ad eã, de qua egit Arist. vt omnes illæ necessariæ argumẽtationes ex parte materiæ, ab inferiori ad superius, &c. & inductio inferiorum per se, quamquam rationi formali inductionis per accidens sit esse inferiora per se, quia æquè procedit ex impossibilibus: ob quod inductio, nec tantum petit materiam in cõmuni, vt syllogismus: nec determinat ad certam. contingentem, vel impossibilem: sed determinat materiam in antecedenti non particularium propositionum, cùm sit hæc inductio, omnis homo sentit, omnis equus, &c. ergo omne animal sentit: sed determinat vt antecedens sit subiectorum inferiorũ, saltem in esse apprehenso, vt lapis hic est homo, hic, &c. ergo omnis lapis est homo, quæ rationem formalem habet inductionis.

3 Theologia non est scientia, vt sumit Aristo.

4 notan. Notandũ est quarto, & licet demonstratio imperfecta relata ad perfectã, imperfecta dicatur, si tamen ad generica rationem demonstrationis conferatur, simpliciter est demonstratio, vt syllogismus topicus simpliciter est argumẽtatio, & mus licet respectu aliorum imperfectũ, animal sit, absolutè, perfecteque, respectu generis est animal, id vero imperfectum, non facit perfectam speciem, sed partem alterius, quod per se est, eius inchoatio, & pars, vt corpus hominis, qui pars est: ideo humanæ speciei non est noua species propriè.

Sit iam conclusio. Varias esse demonstrationis imperfectæ species, physicè loquendo, quod patet, quia alijs vtitur Physica, alijs Metaphysica, &c. quin etiam logicè loquendo sunt variæ species, nam sunt varij modi procedendi mentis, quos docet & attendit Logica, vt demonstrare à proprio effectu, vel extraneo proximo, vel causa remota: sunt quidem in modo probandi diuersi discursus omnisque demonstratio imperecta, huius modi, dicitur, quia, ad differentiam, propter quid, quæ est perfecta.

Ad primũ cognitio dicitur lumẽ metaphoricè, & vt distinguitur lumen in lucem firmum, ab intrinseco, vt in Sole, & ab extrinseco, vt in stellis, & in parum firmum facileque transiens, vt in aere, &c. Sic alius est assensus, firmus ex proprijs, alius ex extraneis, alius parum firmus, vt Topicus: licet autem lumina sint idem specie: non tamen assensus metaphoricè dicti lumina, quia eorum essentia, vel esse per talem causam, & antecedens firmum, vel debile, vel extraneum, distinguuntur.

Ad primam confirmationem, opinio est effectus, syllogismi topici, variasque habet species, scientiaque à posteriori effectus imperfectæ demonstrationis, varias habens etiam species modo dicto.

Ad secundam, vt mus licet imperfectum animal non est priuatio, sed quid positiuum, exiguam habens perfectionem: ita demonstratio imperfecta discursus est, positiuus minus perfectus, & hæc de istis duobus capitibus: hinc autem vsque ad caput vigesimum sextum, legi non solet, in eis Aristoteles aliqua docet dicta, aliaque dicenda præter aliqua quæ obiter inserit.

AR-

ARTICVL. IIII.

Vtrum demonstratio facta in superiori scientia, seu subalternante, possit exponere causam demonstrationis facta in scientia inferiori?

Explicatur titu.

VT quæstio intelligatur, notandum ex Alberto, tres esse conditiones communiter receptas, scientiæ subalternatæ propriè, de quibus vide sapientissimum magistrum zumel 1.par. quæstio. 1. qui optimè hanc sententiam dilucidat. Prima, vt subiectum subalternatæ contineat subalternantis subiectum, eique addat differentiam accidentalem, id est, per accidens contrahentem, nec includentem (vt Lyconiensis ait) id cui addit: imo nec sit passio eius, aliter vnius esset scientiæ, quidquid Sonzi.q. 9. velit de numero sonoro. & linea visuali, passio enim à scientia de subiecto demonstraret. Secunda conditio, vt subalternans demonstret principia subalternatæ. Tertia inde illata quod illa dicat propter quid, subalternata vero quia, id est, non noscat causam suorum principiorum, licet eã habeat.

Impugnat. pars affirmatiua.

Sed cõtra primam est, primo quod Medinæ obiectum non continetur sub obiecto Geometræ, & tamen Gromeria dat propter quid Medico, scilicet vulnus circulare difficilius curari, quia latera circuli maximè distant, antecedens patet, quia corpus sanabile non dicit formaliter quantitatem, quę est Geometriæ. Secundo, quia sic frustra Theologia subalternaretur visioni Dei, consequens est contra communem Theologorum, 1.par.q.1. Tertio, quia si subalternata addit conditionẽ dicto modo per accidens obiecto, subalternata habebit obiectum ens per accidens. Quartò, quia vana videtur hæc limitatio, ne additum per se contrahat, cum maior videatur idependẽtia si per se contrahatur, maximè si ab vnione vtriusque gradus, tluat passio.

Contra secundam & tertiam conditionem est, primo, quia videtur sequi vtramque scientiam vnius esse speciei, si principia vnius inferuntur ex principijs alterius: secundo sequitur sine subalternante, aliam non esse scientiam, cum non habeat propter quid & euidẽtiam. Vltimo, quia sequeretur Metaphysicam esse omnium subalternantẽ, cum ex Arist. 1. Post. & alibi, earũ principia probet.

Notandum, quod licet à Metaph. 4. Met. c. 1. & doctoribus in prolog. sententiarũ, triplex ponatur subalternatio, scilicet ex parte finis principiorũ, & subiecti: has duas vltimas ad vnã reduci, cùm in potissima demonstratione, definitio subiecti, sit passionum ab eo manantium principium, nec nunc est disceptatio, de subalternatione ex parte finis, qualis est in multis practicis, illa enim vt propriè sit, petit, vt subalternãs, vtatur subalternatę subiecto, vt æquestris vtitur frenefactiuæ obiecto, vel largè quando obiectum vnius, finis est obiecti alteri⁹, sed quæstio est de alia subalternatione dicta. 1.notan.

Secundo considerandũ, obiecta scientiarum posse esse disparata, quorum neutrũ est sub alio, vt numerus & quãtitas cõtinua, vel possunt esse subordinata: & hoc quidem per se, vt animal, & homo, aut accidẽtaliter, vt linea visualis: visuale enim non contrahit per se sed accidentaliter lineã, scientiæ ergo quarũ esse est ab ordine ad obiectũ, si obiecta sint primo modo, nõ habent subordinationem, bene tamen secũdo modo, & quæ alteri supponitur subalternata dicitur, illa vero cuius obiectũ est contractum, sub alternans nuncupatur: quãdo tamen obiectum vnius, est per se inferius obiecto alterius, nõ est propriè subalternatio, nisi in idem prædicamenti: illa vero cuius obiectum 2.notan.

acci-

accidentalem addit differentiam, cũ ex vtriuſque vnione manat paſſio, nõ poteſt eam probare ex principijs additæ differentiæ, niſi accipiat ſimul principia obiecti, quod accidentaliter contrahitur, in quo eſt propria ſub alternatio, & dependentia.

3 notãd. Tertio notandum, duplices paſſiones poſſe intelligi, oſtendi de ſubiecto addente hanc differentiam: primo, eas quę ratione partis alterutræ conueniunt, vt de numero ſonoro, quod ſit par aũt impar, vel aliud ratione ſoni, quorum quodus alicuius ſubalternantis, vt dicetur, eſt proprium. Secundo probantur aliæ, ex vtriuſque gradus conuenientia, vt ex numero & ſono, vel numero in ſono: idem enim valet cum ſit accidentale numero eſſe in ſono, idem dico de linea viſuali.

1. concl. His poſitis dico primo, ſcientia demonſtrans paſſionem conuenientem per gradum ſuperioris, de inferiori, (per ſe, vel per accidens inferiori) nõ eſt diſtincta ſpecie ab ea quæ eam probat de ſuperiori, ſed ipſamet extenſa ad aplicationem ad inferiora: & ita Ariſt. Metaphyſicam, inquit, de omnibus oſtendere qnod ſint idem, vel diuerſum, bona, vera, &c licet apprehẽſionem inferioris, de quo probat eam, mutuo accipiat ab inferioribus. Probatur, quia vnitas ſcientiæ ſumitur à medio quod eſt cauſa paſſionis, eamq; affert, eiuſque eſt ſcientiæ paſſio, cuius medium eſt à quo manat, ſed hic, paſſio communis medio communi probatur, ergo eius ſcientiæ eſt medium, quo de ſubiecto communi probatur illa paſſio.

2. cõclu. Dico ſecundo, quãdo obiectum eſt per ſe inferius, vt homo animali, ſcientia paſſionis ex differentia ſpecifica fluentis, eſt diſtincta ſpecies ſcientiæ, iuxta dicta, non tamen propriè ſubalternata: quia ex proprijs habet integrum principium, ad eam demonſtrãdam, nec reſoluitur differentia eius, & paſſio propria, in differentiam, vel paſſionem propriam ſuperioris, aliter ſcientia de genere ſubitantia, omnes ſpecierum differentias probaret.

Dico tertio, quando eſt noua paſſio ratione gradus cõmunis, & accidentali differentiæ ſimul manans, eſt propriè ſubalternatio, diſtinctique ſpecie habitus: patet, quia ſubalternata eget principijs ſubalternantis, ad probandam paſſionem (vt Scot. optimè ait) ſupponit ſubalternata à duplici ſubalternante principia, quæ vniat quis ad eius concluſiones, vt patebit primo conſectario, & quomodo diſtinguantur ſpecie. 3 concl.

Hinc eſt, perſpectiuam & muſicam verè eſſe ſubalternatas, ſi vt fertur (ego enim neſcio) procedunt modo tertiæ concluſionis: quia perſpectiuus nõ probat paſſiones lineæ ſecundum ſe, quod eſt Mathematicæ, nec viſualis vt ſic, quod eſt Geometriæ, ſed huius cõplexi linea viſualis (vt Muſica, cuius obiectum eſt numerus ſonorus, numerus eſt Arithmeticæ ſonus Phyſicæ) eſt ergo ſumere vtriuſque principia per modum vnius, licet accidentaliter vnita, idque facit ſubalternata, eas ſupponens, ac proinde diſtincta ſpecie ab eis, cum non probet paſſiones quas aliqua illarum ex principijs proprijs deduceret, ſed ipſa ea vnierdo. Illatio.

Secundo ſequitur fruſtra Caieta. 1. p. inducere vt proprijſſimam ſubalternationem, cùm vna non habet euidẽtiam principiorum, quam alia habet, vt Theologia noſtra viſioni Dei ſubalternetur: hæc enim differentia non ſumitur, vt ſumit. Ariſto. ab obiecto: ſed ab imperfectione cognoſcentis eademque ſunt vtriuſque principia, nec vna demonſtrat principia alterius ſed qnæ vna videt alia non: quod potius eſt alius modus ſcietiæ quam ſubalternatio propria: maxime, quia cũ ipſe Theologiam dicat manere in patria claram (licet falſo) cũ ibi videat 2. Illatio

prin-

principia ex sub alternata fiet nō sub alternata, de his tamen, prima parte quomodo non est propria sed methaphorica subalternatio.

Ad primum in illa conclusione obiectum scilicet vulnus circulare, sub alternatur circulo de quo Geometria, & ita medicina geometriæ in illa cōclusione subalternatur, vt tamen absolutè dicatur subalternata scientia benè monet Aristot. cap. 7. requiri vt in omnibus, vel pluribus cōclusionibus subalternetur.

Ad secundum dixi artic. 4. ad. 3. fateor estque communis sententia etiā Thomistarum non esse propriè subalternatā Theologiam visioni, sed Methaphysicæ. & quodammodo ex parte finis, vel reuelationis non tamē est nostrum, vide de hoc doctores, ptologo sententiarum, Durand. q 7. & alios &. 1. part. quæst. & S. Thom. in Boetiū de Trinitate. q. 2,

Ad quartum patuit notabile. secundo. Ad primum contra secundam & tertiam conditionem, ostēdi quomodo non deducantur integra principia subalternatæ, ex subalternāte sed ea vniat sola subalternata.

Ad secundum licet aliqui velint hūc esse modum euidentiæ in subalternatis non iunctis subalternantibus, quia tamen in naturalibus esset talis scientia mera opinio, melius Durand q. 1. prologi numero. 52. inquit subalternatam habere euidētiam sensuum in suis principijs quod Arist. hic vult dū ait vti demonstratione quia, de tertio nunc sufficiens in obiectis inferiorum scientiarū intrinsicè claudi, Metaphysicamq;, probare à priori aliarū principia, vtpotè inde monstrabilia & immediata.

Summa cap. 12. De diuisione ignorantiæ demonstrationis, & de prima eius specie, quæ est ignorantia positiua circa principia.

Diuisit Arist. demonstrationē & docuit eius species, nunc eius ignorantiā diuidit, cuius etiam species docet, & primo supponit dari principia immediata negatiua, esseque ilia in quibus, vel subiectum, vel prædicatum negatur.

Prima conclusio ignorantia, quædam est sine ratiocinatione quę non opponitur demonstrationi. Prima, ergo species ignorantiæ demōstrationi opposita, est ignorantia positiua circa principia immediata & si principium immediatum sit negatiuum fit ignorātia in prima figura, vel vna, vel ambabus præmissis falsis, si affirmatiuum, in prima & secūda eodem, sed in secunda figura nō possunt esse, ambæ præmissæ in totum falsæ, id est, secundum omnes singulares.

Summa capi. 13. De ignorātia positiua esse conclusionis.

Docet hic Arist. quo pacto fiat ignorantia esse mediatam affirmatiuam, in prima & secūda figura esse mediatam negatiuam tantum, in prima, & eodem ferè modo procedit quo in superiori cap.

Summa cap. 4. De ignorantia priuatiua, quæ est tertia species ignorātiæ & vnde proueniat.

Respon

REspond, prouenire ex defectu alicuius sensus scimus enim, vel inductione, vel demonstratione neutro scimus deficiente sensu quia demõstratio fit ex vniuersalibus, vniuersalia vero nõ sunt, nisi in singularibus, singularia tantum efficiuntur sensu, ergo aliquo defficiẽte sensu necessario deficit aliqua sciẽtia & demõstratio, quod est ignorare priuatiuè.

Aduertendũ est circa hoc caput q̃ deficiente sensu tantum potest haberi scientia illius subiecti ex suppositione, & non simpliciter, cum deficiente sensu non possimus, accipere esse de subiecto, hoc enim tantum accipitur ex acceptis per sensum.

Summa cap. 15. Vtrum dẽtur aliquæ propositiones immediatæ seu prima principia.

POstquã Arist. absoluit tractationẽ, demonstrationis, tam in genere, quã quoad species, docet modo, quo pacto vnaquęq; cõclusio in sua sit reuocanda principia prima, & probat primo, his cap. dari principia prima (nondũ enim id q̃ habebat) deinde cap. 19. oĩtẽdit propositũ, supponit ergo primo hoc cap. prędicationem rectã fieri cũ id quod natũ est subijci subijcitur, & quod natum est prædicari prædicatur. Secũdo, vt respondeat quæstioni mouenti, quæstiones, Prima est vtrum dato vno primo subiecto, cui sine modo cõueniat prædicatum, de illo prædicatur aliud & de illo aliud, & sic in infinitũ, an vero stãdum sit in aliquo supremo de quo nil aliud prædicetur? Secũda vtrũ dato supremo prædicato detur subiectũ illi cui nil aliud subijciatur. Tertia vtrũ inter primũ subiectũ & supremũ prædicatum dentur infinita media quibus definitis quęstionibus patebit vtrũ dentur infinita principia in affirmatiuis & negatiuis proprius, in terminis aũt reciprocationẽ habentibus nõ habent locũ hæ quęstiones cum ibi nil sit primũ subiectũ, nec supremũ prędicatum, vnumquodq; enim modo fit subiectum modo prædicatum, nisi fortè attẽdas, ad naturam prædicationis, ratione cuius etiã in his, vnum natura sua subijcitur aliud prædicatur.

CAP. 16. DISSOLuitur 3. quæstio supra præcedẽti cap. posita. Responsione negatiua.

Sũma cap. 17, Dissoluũtur 1. & 2. quæst. quo ad demõstrationes negatiuas.

COnclusio si est status in affirmatiuis, erit etiã in negatiuis termini enim qui remouẽtur in præmissa negatiua, affirmantur in affirmatiua, si ergo est status in affirmando, erit etiam in negando.

Cap. 18. Sũma, dissoluitur 1. et 2. quæs. in affirmatiuis.

PRima cõclusio in prędicatis quidditatiuis est status alioquin nõ esset definire.

Secunda conclusio, omnino in subiectis, & prædicatis est status, & suppo nit, verũ illud esse subiectũ, quod secũdum naturã subijcitur, & prędicatum quod secundũ naturã prędicatur, alioquin fiet prædicatio per accidens, & secundũ quid. Secundo accipitur esse prędicatum, dici in quid, vel in quale,

vel

vel in quantum, &c. Tunc argumẽtatur, vel sunt prædicata in quid, vel accidentaria de subiecto in quidditatius, est status, alioquin non est definire in accidẽtarijs etiã quia primũ subiectum est substantia suprema prædicata nouẽ genera, ergo nõ sunt infinita. Dices erunt infinita per circulũ, quia quod nũc est subiectũ potest fieri prædicatum, & in quidditatius quod nũc est species potest fieri genus: contra primã est, quod illa nõ est prædicario secundum naturã, accidẽs enim nõ est subiectum secundum naturam: cõtra secundũ est, quod species est id, quod in se continet genus quod cõtinetur in specie, ergo idem respectu eiusdẽ esset continens & contentum.

Secunda ratio est, quia alioquin nõ erit scire, quod facilis est in textu.

Tertia & est ratio, ex proprijs, & nõ Logica seu communis, in prædicatis per se nõ est progressio infinita, ergo nec in demonstratione cum demõstratio fiat per medium, quod est de natura subiecti, & non per inferius ad subiectum, si igitur in his statur, etiam in demonstratione, antecedens autem patet, ih secundo modo per se. Dato enim vno primo subiecto, vt in isto datur non est progressio in infinitum in prædicatis, sed statur, in primo autem planè cõstat, alioquin nõ esset definire

Posset quis obijcere rationes Aris. nõ probare non dari infinitas passiones æquales eiusdẽ subiecti. Respond. Dato primo subiecto & detracta aliqua passione, posse fieri exactã demõstrationẽ, cum inter detractam passionem & subiectũ primum, nõ sint infinita media, qua propter illa infinitas non aufer demonstrationem. Obijcies etiam non solam substantiam, sed etiam aliqua accidentia esse subiecta, nõ ergo rectè sumit Arist. accidens nõ subijci accidenti. Respõd. Solã substantiam esse subiectum quod, accidentia vero ratione subijciendi, & ratio etiã est quia de accidẽtibus aliqua demonstramus, vt de subiectis quo.

Sũma capi. 19. quomodo reducẽda est cõclusio affirmatiua, vel negatiua in sua prima principia immediata.

PRima conclusio, quãdo aliqua passio demõstratur de duobus, primo competit alicui communi, quod sine medio illis duobus competit, alioquin esset progressio infinita in medijs.

Secunda illi terminus cõmunis debet esse ex eodem genere, ideſt, de natura illorum duorum, alioquin non dicetur per se de illis.

Tertia, si inter passionẽ demõstratã & illud cõmune, quod sine medio cõpetit duobus, sit aliquod medium per illum demonstretur passio de illo cõmuni, quousque deueniamus ad id quod huic medio competit, & hoc erit principium primum, quod idem seruetur in conclusione negatiua. Vnde omnium demonstrationum principia sunt vel immediata affirmatiua, vel immediata negatiua, in demõstratione ergo affirmatiua, accipiatur pro medio ad demõstrandum de illo communi, cui primo competit passio medium, quod primo & per se cõpetat illi cõmuni, & si illud medium nõ cõpetit immediatè deessent media. Primo interponat omnia quæ desunt, quousque nullum sit medium inter passionem demonstratam & subiectum, in negatiuis vero sumatur medium, quod semper competit subiecto demonstrationis, per se primo, & à quo per se remoueatur quod remouere cepimus à subiecto. Siue demonstratio in prima, vel secunda figura fiat, & fiẽdum est vbi medium sine probatione sumitur de subiecto.

Summa

SVMMA CAPItis 20. de comparatione, demonstrationũ inter se, & primo, Vtrum vniuersalis sit potior particulari?

VIdetur non esse, cum scire in particulari sit magis scire: deinde vtile non est, ergo de illo non scimus.

Ad primum negatur antecedés, sed scire rem de eo cui primo competit, est magis scire.

Ad secundum negatur antecedens, vtile enim habet esse perpetuum, cum semper sit in aliquo singulari actu velut in causa, & est magis causa quam particularis, quia vtile dicit oẽs causas quas potest habere illa passio demonstrata: scilicet omnia singularia, alias rationes bene in Textu sunt & claræ.

SVMMA CAPItis 21. quod affirmatiua demonstratio est potior negatiua.

PRobatur quia medium in affirmatiua est vnius rationis, cum vbique affirmetur: in negatiua plurimum, cum in vna affirmetur in altera negetur, & hoc est quod ait: habet pauciora prædicata, vide alias rationes, præcipuè vltimam, & textus est clarus.

SVMMA CAPItis 22. quod ostensiua demonstratio est potior quam quæ ad impossibile.

PRima conclusio. Tunc demonstramus ostensiuè cum propositio ex qua ostensiuè sequitur, cõclusio est notior: tũc vero ad impossibile cum oppositum accidentis: impossibilis est notius.

Secunda, nam prior & notior est ostensiua, quia ex vi præmissarum illius sequitur conclusio, in alia vero non, quia propositio opposita conclusioni impossibili, non se habet ad conclusionem probatam per impossibile, vt maior vel minor, ergo non sequitur ex vi illius simpliciter sed ad hominem, & hoc vult cum ait non se habet, vt totũ ad partem, vel vt pars ad totum, id est, vt maior vel minor. &c.

CAPVT. XXIII.

De certitudine & vnitate scientiarum.

SCientia autem scientia exactior, priorque est ea, quæ eadem & ipsius esse & propter quid esse est, sed non ea quæ est ipsius esse, sine ea quæ est ipsius propter quid est, & ea quæ non est de subiecto, vt Arithmetica ipsa musica, & item ea quæ est ex paucioribus, ea quę est ex additione, vt Arithmetica ipsa Geometria: ex additione autem dico hoc pacto, vnitas est substantia positione vacans, punctum vero cum positione substantia est, hoc igitur ex additione esse dico. Vna autem scientia est, quæ vnius est generis, quæ componũtur ex primis, vt sunt partes, aut effectus horum per se. Diuersæ vero scientiæ sunt Textus.

tia sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principijs principia alterius proficiscuntur, huius autem est signum, cùm ad ea quæ non demonstrantur est ventum, oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea quæ sunt demonstrata: est autẽ, & huius signum cum ea quæ demonstrantur per ipsa eodem in genere sũt atque propinqua, atque fieri potest, vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solum si ex eadem serie medium non cohærens accipiatur, vt si inter A, B nunc, c. nunc. d. nunc, e. medium accipiatur, sed etiam si ex diuersa sumatur: Sit enim, A, mutatur, C. mouetur, B, voluptate efficitur, verum igitur dices ii. c. de b, & a, de, d, prædicaueris, quicunque voluptate efficitur, mouetur, & qui mouetur mutatur. Rursum inter eosdem terminos medium, d, ponatur in quo sit, quietem consequitur: verum igitur idem dices, si a, de, b, & b, de, d, prædicaberis quicunq; afficitur voluptate is quietem cõsequitur is mutatur: quæ per diuersa media non ex eadẽ serie sumpta conficitur ratiocinatio non tamẽ adeo diuersa, vt neutrum dicatur de altero, necessum est enim ambo cuipiam eidem inesse. Considerandum est quod modis per cæteras quoque figuras eius ratiocinatio fieri potest.

Summa textus.

PRima conclusio, scientia quæ simul docet rem esse & cur sit, certior est, quam quæ tantum docet rem esse.

Secunda conclusio, scientia superior est certior quàm sibi subiecta, ponit exemplum in Arithmetica & Musica.

Tertia, quæ est ex paucioribus certior est, quæ est ex appositione, seu additione.

Quarta, vna scientia est, quæ de vno subiecto sit omnia quæ ex principijs demonstrantur, & quæ sunt partes vel passiones per se dictæ de subiecto.

Quinta, illæ scientię differunt inter se, quarum non sunt eadem principia, nec principia vnius demõstrantur per principia alterius. Diuersa autẽ sunt principia cum in demonstrabilia ad quæ peruenitur, nõ sunt ex eodem genere: sunt vero in eodem genere, cum demõstrata per ipsa, sunt in eodem genere, & propinqua.

Sexta, eiusdem possunt esse plures demonstrationes, non tantum per media eiusdem ordinis non continua, sed etiam per media diuersi ordinis: sita tamen diuersa, vt alterum de altero dicatur, & eidem subiecto insint.

Hactenus Aristoteles de natura demonstrationis, & de diuersitate, & cõparatione demonstrationum inter se, nunc agit de demonstratione per comparationem ad suos effectus, qui sunt certitudo, vnitas, & diuersitas scientiarum.

QVAEST. VNI. Deunitate, certitudine, & euidentia scientifica.

QVantum attinet ad vnitatem genericam, specificam, & numericam satis diximus Prœ. q. 1. arti. 3. de reliquo tolum tria se offerunt examinanda: Primo, vnde sumatur vnitas entitatiua scientiæ: Secundo, vnde certitudo & euidentia illius. Tertio, qualiter de ente per accidens dabilis sit.

ARTICVLVS. I.

Vtrum habitus scientificus sit vna simplex qualitas?

REcolenda sunt quæ. q. 1. prohœm. art. 3 dicebam de vnitate scientiæ eadẽ enim nunc dico dubitatio tñ cõmunis est hęc & difficultas alijs etiã qualitatibus de quo 3 lib. de Anima, vt dixi in prohœmialibus, q. 1. arti. 3. interim tamen. Nota, intensionem dici à philosophis quando in eadẽ parte, aliqua qualitas v. g. calor in manu crescit, extensio autẽ quando in alia parte. v. g. in brachio producitur etiam calor, quãdo vero subiectũ, non habet partes, vt intellectus noster) intensio habitus. v. g. dicit ir, & est, quando respectu eiusdẽ cõmunis crescit facilitas, additione quasi partis: quæ vocatur gradus intẽsionis: extensio autem est, quãdo additur gradus facilitatis respectu alterius cõmunis sequentis: vnde scientia est vt totum ethereogenum cuius partes similaris, sunt gradus facilitatis respectu eiusdem conclusionis, dissimilares autem respectu diuersarum conclusionum ordinatarũ, eiusdem tamen speciei sunt dictæ partes: quia eisdem primis principijs nituntur, quæ sunt ratio subqua, sicut partes hominis quia habent eandem animam.

NOTA

Cõclus. Conclusio, habitus intellectuales, nõ sunt qualitates simplices vt punctus, quia habent partes graduales: sed dicuntur formæ simplices, vt calor, quia non componuntur, vt homo, ex materia & forma.

Rationes autem & authores huius sententiæ, in Physica vbi supra, nunc hæc sit satis, maior facilitas respectu eiusdem conclusionis, vel diuersarum nõ est ante secundũ actũ sed per illum producitur, ergo facilitas ex vtroq; acto habet gradus, eiusdem speciei tamen, quia per eadem prima principia q. q. [illegible] ratio sub qua.

ARTICVLVS. II.

Vtrum detur vna scientia certior alia.

SAnctus Thom. ex Alberto, scientię certitudinẽ penes maiorem à materia abstractione (ex Arist. hic) pẽsandam esse docet: licq; facilis est distinctio in euidentia & certitudine, Methaphy. & Mathematicæ: quia est radix immutabilitatis earũ: Auerro. vero rationẽ reddit quia, est in quit quo abstractius obiectũ, est minus mixtũ prædicatis per accidẽs, quæ impediũt necessariorum comprehensionem & certitudinem: vade: Primo Methaphysica 2. Mathematica. 3 Physica ponitur: quod si Aristot. Mathematicam certiorem facit, Methaphysica, est quo ad nos cum sit de clarissimis cognitis. 1. sententia, Sanct. Thom. 2. sentẽtia Auerroes.

Cõtra hoc tñ est primo, quia homo abstractus, tam est seiunctus à prædicatis per accidẽs, quam quantitas, difficultasque abstrahendi, est respectu nostri, rei vero vt scibilis est, per accidẽs, ergo Physica ita certa est, vt Mate matica. Secũdo, quia si ab immaterialitate sumitur certitudo & euidẽtia, sumetur etiã perfectio scientiæ & sic mathematicæ præstabũt Physicæ, quia sunt in materialiores. Cõfirmatur, quasi id tãtũ attenditur, opinio abstractionis obiecti præstauit scientiæ de minus abstracto, cõsequẽs est absurdũ ergo & antecedẽs. Tertio, quia cum homo vel equus præstẽt quãtitati, & ex Aristo. scientia sumat perfectionẽ à nobilitate obiecti, præstauit Physica Mathematicis in euidentia, & certitudine: quæ sunt scientijs intrinseca, & tamẽ est min⁹ abstracta, ergo ab stractione non sumitur certitudo scientiæ.

Pro solutione notandum est, quòd cum duo sint modi contractionis generum, scilicet per nouas differentias limitantes, & secundo per nouum ordinem rerum, quæ dicuntur differentiæ extrahẽtes. Primi generis sunt differẽtiæ Angelicæ, secũdi, rationale respectu animalis, certũ est 1 in prima cõtractione, inequales futuras debere esse, determinationes, cum per eã varie- Notãdũ 1. Certum per conclusione

rietatem differant species. In secunda vero, ex dictis capite quarto prædicamentorum ex communi sententia de analogia physica, non tantum species præstat speciei, sed ratio generica in eis, in qua præstat alteri, ratione tamen differentiæ: fateor tamen me non videre rationem conuincentem, cum enim noui ordinis addatur differentia, licet formalitas generis maneret æqualis vt sic: differrent species v.c. licet duo animalia in ratione corporis quod est radix quãtitatis, vel viuentis quod est radix vegetationis forent æqualia, distingui possent penes varietatẽ rationũ & potentiarũ sentiendi, & ita licet euidens certitudo [quę est generica ratio scientiæ] æqualis foret, vt sic, essent distinctę species scientiæ, penes varia prima principia, iusta materiarũ diuersitatẽ & discursũ.

2 Notãdũ per conclusione

Secũdo notãdũ [2] est, certitudinẽ non sumi à materiali cõclusione, cũ hæc medio opinatiuo habita, sit opinio, & quo magis certo principio certior, ob quod diuina fides est certior, quia diuina veritas cui nititur, est infallibilior omni alio principio scientiæ aũt firmitas, infirmitate cõnexionis extremorũ cõsistit, & ita principiũ necessariũ firmius est cõtingenti: inter necessaria verò aliqui volũt: ex parte eorũ non esse inæqualitatem: sed cũ neutrũ possit esse falsum, esse æquè necessaria, quia scientia abstrahit ab existentia, & cũ impossibile denominatio sit, summa potentia æquè erunt necessaria, quæ in esse naturali, vel per se connexione, aliter nequeũ fieri, & opposita æquè impossibilia & falsitatum etiã veritas cõsistit in indiuisibili, cum sit adequatio ad rẽ, ergo necessitas vel impossibilitas etiã in indiuisibili cõsistet.

3 maximè considerandu.

Pro quo tertio notandum est, ꝙ vt duæ vlnę arundinis, vel vlnæ ericis licet conueniant inæqualitate non tamen inæqualitatis firmitate: ita licet duæ propositiones in veritate (quæ est adequatio ad rem) conueniant, non ideo æquantur in necessitate, quæ firmitatem addit veritati, nec in necessitate vel impossibilitate.

Primo, quia licet homo nec centũ nec mille libras possit portare minus esset impossibile ei centũ, quã mille ferre, ergo, & Deo, si vtrũq; impossibile vnum foret maius alio, ac proinde opposita propositio, scilicet nõ potest naturaliter homo ferre cẽtum: minus est necessaria, quã illa nõ potest ferre mille: & illa duo contradictoria, non sunt simul vera, quoniam hæ duæ cõtrariæ non sunt simul veræ.

Secũdo, quia licet impossibile, sit denominatio à potẽtia, vt hoc nomine impossibile exprimitur, tñ repugnantia nõ est à potẽtia: sed quia in ipso est sui destructio, & ita à priori ostendũt indetheologi, nõ posse à Deo etiã fieri magis aũt se destruũt impossibiliter & necesse in veritate, homo, & nõ homo, quã impossibiliter & possibiliter, nõ homo & nõ risibile: ac proinde, affirmatio quod homo est homo erit firmior, quã quod sit risibile. Tertio, qa aliter nõ esset certior diuina reuelatio & fides scientia nãli in se, ergo est necessario ponẽda inæqualitas incertitudine. Quarto, qa cũ falsum & impossibile recedãt à vero, vt inæquale ab æquali habebũt inæqualẽ latitudinẽ: cõmuniterq; reputatur male sonãs aliquid esse tã certũ quãtũ Deũ esse trinũ & vnũ ꝙ ũ etiã reputatur male sonãs dicere tã esse verũ, est qa sumitur verũ fundamẽtaliter, pro vero. Et hinc patet ad obiecta contra hoc, notabilis secundi saluaturq; quomodo vnũ scibile sit in se firmiꝰ alio. Pro quo etiã quarto notandũ est, cũ alia prædicata sint de essentia subiecti, alia id per se subsequentia tantum: ex hisque, alia idem re cũ eis, alia re distincta. In primo gradu certitudinis sunt essentialia, in secũdo passiones necessariæ idem re cũ eis, vt par, cũ binario, in tertio distincte re,

3 Soluuntur obiecta.

destruitur enim magis subiectum, si per impossibile tollatur essentia ab eo, quam in alijs, estque etiam maior vnio passionum idem re, quam qui in vnitate entitatis non conueniunt, possunt quæ à Deo separari: quod licet sit quo ad existentiam [quam scientiæ non attendunt] præcipue tamen posse separari passionem, etiã in primo genere, arguit minorem vnionẽ, quam quæ non possunt separari.

4 ordo certitudinis scientiarum ostenditur,

Hoc supposito, patet [4] ordo communis certitudinis scientiarum: quia enim Physica communiter, est passionum re distinctarum, Mathematica passionum re idem cum subiecto, Methaphysica in qua de ente agitur, (de qua communiter est disputatio) habet subiectum essentiale in recto, & non vt additum passionibus positiuis, benè communiter, primo ponitur hæc Methaphysica, secundo Mathematica, tertio Physica, & ante has, ipsa Methap. quæ de Deo agit, in qua quæ de Deo propria mõstrantur, sunt de essentia subiecti, & è contra: Logica item certissima est, cum passiones idem re semper, vel ferè monstret, & sic patet de certitudinum varietate.

5 Euidentia scientiarum ostenditur,

Euidentia vero [5] dicit comprehensionem veritatis rei: & aliud est agere de intentione euidentiæ, vel certitudinis in gradibus, aliud de ipsa specie, potest enim (vt in virtutibus) esse perfectior specifice è vna scientia, vel virtute altera, & habere minus, & paniores gradus in aliquo quam altera, hic ergo non agitur de gradibus intensionis, sed de specie, quæ iuxta dictum, varietatem principiorum essentialiter est varia, licet ad eosdem gradus intensionis pertingant: & iuxta obiecti firmitatem & nobilitatẽ (modo dicto de certitudine) varia est, nihil enim est aliud scientiæ euidentia, quam clara certitudo, ex ui obiectiue cognitæ habita.

Soluitur argumẽ.

Ad primum Auerroes, tantum attingit difficultatem inueniendi scientiam, multorum entium Physicorum; quæ sunt mixta pluribus accidentibus, quam quantum necessarium habet in alijs. ta principio.

Ad secundum, certitudo Mathematicarum nõ est ex proprijs proximisque causis, sed vel à remotis, vel à Posteriori, vt dixi in prohœmialibus, & proinde minus nobilis essẽtialiter, cũ minus nobili modo habeatur, licet sit intensior, nobisque clarissima.

Ad confirmationem vincitur opinio à scientia infirmitate, præstãtiaq; maiori modo cognoscendi.

Ad tertium fateor vt dixi in prohœmialibus, præstare Physicam Mathematicis, licet nobis clarioribus.

ARTICVLVS III.

Vtrum scientia aliquando sit de ente per accidens.

Opini. Sonzini & Iabe.

SOncinas 6. Methaphysi. quæst. 13. Iabelus. quæstio 9. negant, inuit. Caietanus, primo Posteriorum, cap. 13 q̃ de ente per accidens nũquã sit scientia.

Primo, passiones debẽt esse ordinatę inter se, & cũ subiecto, ab aggregato ergo per accidẽs quo ordine & colligatione oriẽtur, ergo de illo nõ erit scientia. Secũdo cũ ex 7. Metap. tex. 12. & 13 entis per accidẽs nõ sit definitio nõ erit demonstratio cuius est medium ergo nec scientia, quia ista demõstratione acquiritur. Tertio & ultimo, qua ratione est scientia de vno ente per accidens, erit de alijs, vt de linea dulci, linea tãgibili, &c. ac per consequẽs in numeræ subalternatæ Geometriæ erũt scientię, quod est absurdum.

Explicatur tit. 9.

Primo notandum est, quæstionẽ nõ esse de eo quod scitur, quia id v.g. cõclusio homo est risibilis, aggregat subiectum & passionem, licet per se vnita: sed solum quæstio est de eo de quo scitur. Duplex [6] est ens per accidens, primo sumitur por ente fortuito

&ca-

& casuali, vt est inuentio Thesauri à fodiente agrum. Secundo pro aggregato ex pluribus non facientibus vnũ per se, vt homo albus, & vtrumque sumitur in actu exercito pro vno, vel altero ente per accidens, vel in communi, in actu signato pro natura entis fortuiti, vel pro aggregato non facientium vnum in communi, quæ significantur per particulam, ens fortuitum, vel vox aggregatiũ per accidẽs.

Secundo notandum est, aliquos velle, vt equiuocum in actu signato, est in exercito vniuocũ, & singulare, &c. ita in quam velle ens per accidens in actu signato: esse ens per se in exercito, hoc tã[2] esse nequit quia esse ens per se, est prædicatum essentiale: vt esse substãtiam esse accidens, & ita cui cõuenit, essentialiter & in actu signato cõuenit, secus est de illis extrinsecis denominationibus, ab extrinseco opere intellectus, in communi intelligentis, conuenientibus.

[2] Optima impugtio quorundam

Tertio notãdum est aliã esse perfectatem alicuius in genere scibilis, aliã in genere entis, vel naturæ, in genere enim entis, si est pluralitas rerum, vt fiat vnum, requiritur & debet esse vnio in entitate: cum vero scientia tantum curet passionem de subiecto per causam ostendere: vt sit vnum in genere scibilis, sufficit vt subiectum ordinẽ causæ habeat, quod attingit hic Caietan. nec enim minus est demonstrabilis color à quatuor qualitatibus [quę nõ sunt vnum ens] manans: aliæve virtutes ab earum temperamento (licet non sit vnum ens) fluentes, quam si ab vna qualitate fluerent, imo si scientia est, vt moralis, vel artes, non de ente physico sed morali artificiali, &c. tãtum curat passionem vnitatis moralis, vel artificialis vt patet. 3. notandum.

Hoc supposito est prima cõclusio, de effectu fortuito in particulari non est scientia, hæc est communis cũ Arist. 6. Metaphy. tex. 4 &. 5. quia scientia est de necessarijs habentibus determinatas causas, fortuita autẽ eo ipso sunt contingentia incerta, ergo de effectu fortuito in particulari nõ est scientia. 1. cõclu.

Secunda conclusio, de ente fortuito in communi potest esse scientia, ex Arist. 6. Methaphy. quia demonstratur esse incertam casuquè contingẽs, in particularibus autem est incertitudo & casualitas licet vt casualia sunt per se sint in certa, ergo in communi de ente fortuito potest dari scientia. 2. cõclu. 3. cõclu

Tertia conclusio, de ente per accidens in genere scibilis non est scientia: quia si non habet passiones per se conuenientes, nec habebit demonstrationem, nec scientiam. v. g. hoc aggregatum auditor albus, &c.

Quarta & vltima conclusio, licet sit ens per accidens in genere naturæ potest esse scientia de illo, ita Asfudillo, q. 2. Prologi videtur, quæ Caieta. hic & aliorũ. 4. Metaphy. cap. & quæst. 1. 4. cõclu.

Probatur, quia veritas propositionis, qua aliquid etiam de ente per accidens prædicatur necessaria esse potest per discursum & causam, ergo cum de ea vt sic, nec sit opinio, nec habitus principiorum, vel fides, erit scientia: Cõfirmatur, quia quatuor primę qualitates, licet in veriori sententia, maneãt, nec reluctet quinta qualitas quę sit temperamentum, sunt causa caloris, & in tali gradu necessaria, ergo esse aliquid coloratum, de habente eas vt sic, demõstrabile est per earũ definitiones: quæ quatuor entia non vnũ per se sunt, ergo non requiritur, medium esse vnum in genere naturę vel entis, ad hoc vt sit scientia de illo.

Secundo probatur in artibus, vt fabrili domificatoria, &c. patet, quarũ obiecta non habent Physicã vnitatẽ, sed artificialem per continuitatem, & in moralibus Politica de republica, Economica de familia &c. quæ non sunt vnũ per se & tamen sunt scitiæ, vt omnes fatentur.

Confirmatur, in subalternis, cum enim musica consit de sono secundũ se (id enim est Physicæ) nec de numero vt sic (id enim est Arithmeticæ) patet esse de ente per accidens, in genere naturæ, cũ agat de numero sonoro, quod non est vnum ens, sed vna causa passionum quas musica probat, quod est esse vnum in genere scibilis, vt tabulæ claui funes, &c, nõ sunt vnum ens per se: Sed vnum artificium nobis faciunt, nec 4 Caietanus attentè lectus: hic aliud vult dicere, agere enim de sono musicam, vt est in numero causa talium passionum, nihil est aliud, quam cum eo esse causam, veri quod tribuitur numero, & sic vtrumque simul est radix illarum passionum: attingitque aliquid Soacinas, quarto Methaphysi. quæstio. 5. adde: quod cum solus numerus nõ sit in genere entis propriè vnum per se: sed vnum scibile Mathematicum, expressè multa dicens non vnita, à fortiori nõ erit vnum per se numerus sonorus, vt dictum est. c. de quantitate.

4 Explicatur Caietan.

Soluuntur argumenta.

Ad primum patet non obstare ens per accidens habere passionem, aliquando illam Physice, aliquando in genere moris, vel artis, imo nec obstat ide habere alias subordinatas.

Ad secundum Aristotel. ibi vult in genere naturæ (quod explicat definitio) cum non sit vnum, non habere vnam definitionem, potest tamen esse vna causa passionum vt dixi ad. de, quod definitio moralium, vel artificialium, non exigit vnitatem Methaphysicam, vt nec ens morale, nec artificiale.

Alterum de illis tantum & omnibus erit scientia, de quibus aliqua passio fuerit demonstrabilis, quomodocunque subiectum de quo demõstratur fuerit ens.

Summa capi. 24. De per se tate obiecti.

INfert ex dictis, de fortuitis nõ esse scientiam, quia fortuna non est causa per se, nec scimus per sensum, licet sensus iuuet ad sciendum.

Summa cap. 25. De diuersitate principiorum.

INfert corolariũ quod omnes scientiæ non demonstrant ex eisdem principijs, sed habent eadem communia: quibus suppositis, demonstrãt per principia propria, quæ diuersa sunt in diuersis scientijs.

CAPVT XXVI.
Quod scientia differt ab opinione.

INtereſt autem inter id quod sub scientiã, & id quod sub opinionem cadit, nam scientia quidem vniuersalis est cognitio & per necessaria cõparatur, necessarium autem aliter se se habere non potest: at sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea quæ sunt: tamen & aliter sese habere possunt: patet igitur, circa hæc, scientiam non esse: nam ea non possent aliter sese habere, quę aliter sese habere possunt. Ad vero nec intellectus, intellectum enim principium scientiæ dico, neq; sine demonstratione scientia, quæquidẽ est existimatio vacãtis medio propositionis. Est autẽ intellectus verus & scientia & opinio, & id quod per hæc dicitur. Quare restat, opinionem esse circa id quod verũ quidẽ est, aut falsum: aliter aũt sese habere potest: hæc aũt est vacantis medio, & nõ necessariæ propositionis extimatio. Atq; hoc consentaneum est etiam ijs, quæ

Textus.

quæ apparent:tam enim opinatio,quã talis natura incertum & sanè, nemo præterea tum opinari quipiam arbitratur,cum illud putat aliter sese habere non posse,sed scire.Sed cum esse quidé sic putat,existimat autẽ & aliter sese habere posse, nihil prohibet illum tum opinari:propterea quod id quidem talis opinio est, necessario vero,scientia,quomodo igitur fit vt idẽ vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit sciẽtia,si quispiam possue rit fieri posse,vt de eodem omni opinio habeatur quod scit,profiscetur enim & hic qui scit, & hisce qui opinatur per media, quousque perueniat ad ea quæ medio vocant: quare si ille scit,& qui opinatur scit.fieri enim potest, vt quemadmodum ipsum esse, sic & ipsum propter quid opinetur: hoc aũt constat ipsum medium esse. An si existimauerit quidem, ea quæ aliter se sese habere nequeunt, per inde atque habent,definitiones se se habere per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur,sciet nõ opinabitur, sin autem vera quidem esse crediderit, non tamen hæc ipsis putauerit compere ratione substantiæ, atque formæ,opinabitur, non verè sciet:atque si per ea quidẽ quæ medio vocant processerit,ipsum esse,& propter quid est opinabitur: sin vero non per ea quæ vacant medio, tãtum ipsum esse opinabatur.Opinio namque scientia quæ omnino eiusdẽ non est:sed vt est, vera & falsa modo quodam eiusdem opinio ,sic & sciẽtia & opinio est eiusdem. Etenim opinionem quidem veram ac falsam,vt quidam inquiunt eiusdem esse, cum alia absurda, tum hoc secum trahit,vt nõ opinetur quispiam quod opinatur falso.Sed cum multipliciter idem dicatur,partim esse potest,partim esse nõ potest,nam opinari verè diametrum commensurabilem esse:absurdum est sanè, sed sic est eiusdem quia diameter circa quem sunt ipsæ opiniones est idem, vtriusquè tamen tatio non eadẽ est. Pari modo sciẽtia eiusdem esse atq; opinio potest. Illa namq; sic erit animalis existimatio vt fieri non possit: veluti si illa quidẽ existimatio sit homini substantiæ ratione competere hęc aũt homini,quidẽ, sed nõ illo cõpetere modo, idẽ est enim id circa quod vtraq; sit:est enim homo,sed modus non est idem,vt patet:ex his autẽ emergit;fieri non posse,vt simul idem opinetur quispiam ac sciat,nam simul existimationem haberet,& aliter, & non aliter idem sese habere,quod quidem fieri nequit.Etenim fieri quidem potest,vt in alio atq, alio sit eiusdem vtrumque, sicuti diximus:sed in eodẽ sic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem, hominẽ per se animal esse,& non per se animal esse,quorum primum est non posse,secundum sic,posse hominem non animal esse. De reliquis autem quo nam pacto destribuenda sint ,de mente inquam,de intellectu,de scientia,de arte,de prudentia, de sapientia, alijs in locis per tractabitur , quædam enim ipsorum ad naturalem,quædã ad morum magis pertinẽ contemplationẽ.

Summa textus.

CAPITIS. XXVI.

De scientiæ, & opinionis cõparatione.

PRima conclusio, intellectus,scientia,& opinio sunt circa verum. Opinio tamen circa verum contingens aliter habere,cum enim putamus rem liter habere non posse, putamus nos habere scientiam.

Dices ergo idem obiectum est scibile, & opinabile: & idem habitus, scientia, & opinio: contingit enim opinari de necessarijs. Respondetur tũc necessaria reputari contingentia. De eodẽ ergo subiecto haberi potest scientia, & opinio, sed non per idem medium secundum rationem, quare fieri non potest simul opinari, & scire.

Secunda summa capitis differt, ait primò, scientia & scibile ab opinione, & opinabili, quia hæc de contingentibus per media contingentia sunt, illa de necessarijs per necessaria. Secundo ait licet de eodem possit esse scientia & opinio, differunt, quia hæc per mediũ est contingẽs vel stimatum tale: negat tamen scientiam & opinionem de eadem propositione, simul esse posse, loquitur enim de opinione rei necessariæ per mediam necessarium non æstimatum tale.

Secunda conclusio, agere de distinctione habituum intellectualium, partim pertinet ad naturalem, partim ad moralem.

SVMMA CAPITIS XXVII. de solertia, quomodo à scientia distinguatur.

Conclusio, solertia est celerrima inuentio medij. Meminit Arist. solertiæ & operis, quia ratiocinatione fiunt: & ideo oportuit ea distinguere à demonstratione. Est autem solertia fabrilitas quædam breui tempore inueniendi causam rei, vt viso paupere in ianua diuitis, nosse velle petere eleæmosynam. Hæc autem pars est prudentiæ non scientiæ, quia non ex necessarijs, sed ex suspicione procedit, quæ omnia per duas quæstiones examinanda sunt.

QVAESTIO. I. De omnibus habitibus intellectualibus simul, & in communi.

Vt ea quæ toto hoc libro dicta sunt plenius intelligãtur, melius que possit comparatio fieri inter habitum scientificum, & opinatiuum, horumque comparibilitas cum fide videatur, necessarium duxi nonnulla in hac prima quæstione de omnibus habitibus in communi dicere per tres præcipuas dubitationes: prima, an sit quid & ad quid sint habitus isti: secunda de eorum numero, & virtutum intellectualium: tertia & vltima de essentiali conuenientia, & distinctione eorundem. Diponitur quæstio.

ARTICVLVS. I.

An sint quid & ad quid sint habitus intellectuales?

Primo considerandum quod licet aliqui, & D. Tho. species intelligibiles vocent habitus, hic non sumitur habitus pro eis, licet eas necessario ponendas sit certum (de quo libris de anima) sed sumitur p alia qualitate, qua potentia determinatur ad aliquam operationem, sicque patet (etiam experientia) dari habitus. Explicatur titulus.

1 Cum videamus multos qui habentes rerum apprehensiones, non habeant scientias, vt Tarres, & diuturno vsu cum volunt, tam mechanica faciunt, quam alia speculantur. 1 Quo ne cessario detur habitus.

Secundo, quia cum potentia ad bonas vel malas operationes, consonas, vel dissonas naturæ, natura sint indifferentes, habitu egent determinante.

Con-

Confirmatur, quia quod difficulter pri⁹ fit, postea fit faciliter, datur ergo, habitus, ex hisq; maxime ex secūda ratione patet causa, ob quā sunt habitus. Secundo suppono varias esse definitiones habitus, quas ex Arist. Auerroe, & D. Augustino, bene colligit, defendit q; Medina 1 2.q.49.ar.2. Sed hic cum de habitu in communi agatur, nūc de illis definitionibus, accommodata definitio nostris est:[2] esse qualitatem, qua disponitur subiectum ad bonam vel malam, ideſt, verā vel falsam intellectionem, & de hoc habitu est noster sermo.

2 Diffinitur habitus.

Tertio suppono, cum habitus cognoscitiui, sint ad intellectionem 3 quę est actus intellectus, in intellectu subiectari, cuius sunt dispositio, de quo D. Tho. 1.2.q 30.art.4.ad primum, licet Phyūci aliqui quorum sententia est error, intellectum vnum numero substantiæ separatæ in omnibus hominibus ponentes hos habitus in sensibus internis posuerint: alijquè in toto cōposito: animæ negantes subsistentiam.

3 Quid sit subiectū habitus.

Hoc suppositō Durandus in 2. dist. 23. negat habitum effectiuè concurrere ad actum, & Scotus in primo distin. 17. reputat probabile.

Sententia Durādi & Scoti suadetur.

Primo, quia si est habitus partialis causa actus, posset solus partem actus efficere, aliusq; perfectior habitus totum. Vel si sint causa intrinsecæ subordinatæ intellectus & habitus, non posset intellectus sine habitu habere actum quod est falsum.

Confirmatur, quia habitus ex Arist. 7 Physicorum qui sunt relationes nequeunt esse termini motus: sed relatio non est principium operationis, ergo.

Secundo, quia habitus fit ab actu, ergo non è contra actus ab habitu effectiuè.

Confirmatur, quia habitus in vna potentia, facit vt recta fiat operatio alterius, vt iustitia in voluntate rectum iudicium facit, nequit autem effectiue id agere, ergo habitus nō concurit effectiuè ad actum.

Tertio, quia si aliquid faceret maxime intensionem actus, cum minus intensus fiat æquè facile sine habitu: id tamen dici nequit, quia cum gradus intensionis sint de substantia rei, qui facit intensionem, posset facere aliquid solus: vt agens quod intendit calorem, solum produceret aliquid caloris, idque est intendere.

Confirmatur, quia cum habitus nō habeat libertatem, si esset operatiuus necessario semper eliceret actū quod est falsum.

Confirmatur secundo, quia non esset ratio cur habitus non esset potētia, si est principium operatiuum: cum tale principium sit in secunda specie qualitatis.

Non tamē negarent hi auctores forte, habitus supranaturales, vt fidem, &c. efficere actus supranaturales, cum sine eis esse nequeant tales actus, sed de his non est quæstio nunc: sed solum de naturalibus acquisitis.

Melius[4] tamen Arist. multis in locis 2. & 3. Aethicorum, quos affert Medina supra art. 3. & D. Tho Caieta, cōmuniorque sententia, quam etiam defendit Soto, asserit, habitus effectiuè concurrere ad productionem actuū: & ita Arist. in Metaphy. artificem, causam efficientem ait, esse per se, ipsum subiectum vero, vt homo, per accidēs, rationeque maximè in intellectu probatur: nam nequit intelligi quod aliud in intellectu faciat habitus, aut quomodo aliter facile & expeditè cōcurrat, cum vult homo operari, quod antea non habebat, nisi cum intellectu concurrendo ad operationem.

4 Conclusio tenēda.

Confirmatur, quia cum habitus sit quo quasi completur potentiam imperfectè potentis operari: etiam se tenet ex parte potentiæ concurrendo effectiuè ad actum.

Confirmatur secundo ex Arist. 8.

Phyficorum, & 2. de anima, vbi ſine habitu, ait, animam eſſe in eſſentiali potentia: & cum eo, in accidentali potentia: potentia autem accidentalis operationis actiuè debet concurrere, ergo & habitus.

Soluuntur arg. Ad primum idem argumentum fieret de actu quomodo producat habitum, & de fide, habitibuſque ſupranaturalibus, quomodo efficiant actus, quod ſit de naturalibus habitibus. Facileque reſpondetur habitum cum ſit perfectio complens potentiam, ei intrinſicè ſubordinari, licet ſine ea, vt nec ſpecies, nec fides vllum habeat actum, ſed cum potentia concurrere, vt fiat perfectior actus, & facilior quã à ſola potentia eodem conatu fieret.

4 Dubium Vtrum autem[4] hæc maior intenſio ſit in ſubſtantia vel modo reali? dubium eſt: de primo infra patebit cum de cõpoſsibilitate ſcientiæ & opinionis dicamus: de ſecundo vero cum modus nequeat fieri, vel eſſe ſine re cuius eſt modus, facilius patet cum habitus ſine potentia nequeat habere actum, quod ex parte habitus, ſe tenet.

Ad confirmationem habitus relationes ſunt tranſcendentales, quæ ex Ariſto ſupra qualitates ſunt operatiuæ, 7. autem Phyſicorum tantum vult habere ſe, vt relationes, in hoc quod eorũ productio alterius rei productionem ſequatur, actus, ſcilicet intellectus, vel poſt ſenſuum actus, de quo D. Tho. 12. q. 52. art. 1. ad tertium.

Ad ſecundum argumentum, id nihil obſtat, pluuia enim cauſa eſt vaporum ſequentium, & hi alterius pluuiæ: ſic actus præcedentes cauſa habitus, & hi cauſa aliorum actuũ poſtea, maximè cum præterquam quod, vt bene Scot. ſunt cauſæ partiales, habitus eſt, vt perfectiorem actum cum eo faciat potentia, quam facit prior actus, à quo ipſe habitus factus eſt. Cuius ratio eſt, quia cum habitus ſit quid conſequens ad actum, ſit ad menſuram actus, cum autem actus fiat ab habitu & potẽtia: poteſt eſſe intenſior habitu: habitus enim ſolum actum conſequitur.

Ad confirmationem, id non eſt in vllo actu cognoſcitiuo eorum, de quibus agimus. Vtrum autem & quomodo in aliquo morali in materia de moralibus virtutibus, debet dici.

Ad tertium argumentum concluderet: ſi vna pars actus eſſet à ſolo habitu, ſed nulla eſt quæ non ſit à potentia licet cum habita prodeat intenſior actus, ſecus eſt de calore qui ſolus aliquid produceret caloris, quia non ſubordinatur in operãdo, eſſentialiter alteri parti caloris. Ad confirmationem ſatis eſt vt pendeat in actione, altera potentia vt non operetur neceſſariò, ſed Ariſt. definitio, communiter recepta, ait,[5] habitus eſt quo vtimur cum volumus, vt licet noſtra vis impellẽdi, ſit forma operatiua, & non libera, quia pendet in applicatione à voluntate libera, non ſemper habet actum.

5 Definitur habitus ex Ariſto.

Ad ſecundum vt ſpecies non eſt potentia, ita nec habitus, quia ſunt complementa potentiæ: de quo bene Scotus ſupra, licet ab Ariſt. adducto in vltima cõfirmatione, vocetur operationis potentia accidentalis, vt notet, eſſe principium effectiuũ: potentia tamẽ, principium eſt naturale ei ſuppoſitũ: dans actui communem rationẽ, actus vitalis vel non vitalis iuxta naturã potentiæ, ſpecies autem vel habitus cum determinant.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus intellectuales ſint tantum habitus principiorũ, ſciẽtia & fides, & quid ſint, & dicantur virtutes intellectuales?

Pars negatiua ſuadet. VIdetur eſſe plures, qa præter hos ponitur ab Ariſt. ſapientia, tum quia prudẽtia cum ſit habitus intelle-

tellectualis,necessario videtur cognoscitiuus:tum etiam quia artes sunt habitus intellectus,& nullushorũ scilicet nec scientia,nec fides,&c. & etiã habitus erroneus,suspiciosus,&c.nullus est horũ,ergo sunt plures.Secundo ꝙ sint pauciores,quia omnis veritas certa est vel contingens,ergo duo tantum sunt eius habitus.Confirmatur, quia diuisio in duo mẽbra quantum fieri potest facienda est,ergo nõ sunt tot habitus, principiorum scientiæ fidei,&c. Confirmat.2. quia fides opinio quædã est, ergo saltem fides & opinio non distinguũtur.Vltimo, quia habitus principiorũ videtur esse lumẽ intellectus:ipse enim intellectus de se est determinatus ad principiorũ assensum, vt visum ad visionem, & grauitas motui deorsum.

Notandum pro explicatione tituli.

Pro solutione notandum est,nos nõ agere de specifica ima distinctione, sed ad quot capita omnes hi habitus cognoscitiui reducantur,& cum de eadem veritate (vt quod Deus est] alius habeat fidem, alius demonstrationẽ, alius opinionem, alius visionem, res contingens etiam per scientiam cognoscatur esse contingens,non est horum habituum distinctio sumenda ab obiecto materiali, sed ex modo tendendi ipsorum, quod dicitur obiectũ formale, est enim habitus, se tenens ex parte potentiæ, qua tendit in obiectum:vt bene D.Thom 12.q.10,arti.4 ad primum argumentum.

Conclusio resp̃siua.

Iam dico, omnes habitus cognoscitiuos comprehendi sub habitu principiorum, habitu discursiuo & fide.

Probatur hæc conclusio, ex tribus variis modis tendendi intellectus, vel enim in assensu vtitur aliquo medio discursu,ab vno ad aliud tendens, qui firmus sit,dicitur scientia,si sine firmitate opinio, vel non vtitur discursu, sed immediatè assentitur : & tunc si per connexionem extremorum dicitur habitus principiorũ certus, si sunt principia necessaria, vel opinatiuus, si probabilia, quod si æternæ auctoritati nititur,fides est,firma vt diuina, vel infirma,vt humana,nequitque alius esse tendendi modus: imo si placet ad dua capita reduci possunt, scilicet, ad discursiuum habitum,& immediatum sine discursu,qui subdiuidentur ex dictis in inferiores.

Aduertendum tamen primo est,per habitus principiorum me intelligere, quidquid est ad aliquid,non per aliud, sed per se cognoscendum, licet nullius conclusionis sit principium, Etymologiaque nominis intellectus, ipsi habitui etiam tribuitur, quia in ipsis principijs videt veritatem non in alio, vt conclusio videtur in principijs, de quo tamen nomine infra.

Secundo notandum est Aristot. 6. Aethicorum capit.3,ex his vocare virtutes intellectuales, habitum principiorum,scientiam,sapientiam, prudẽtiam,&,artem:opinionem vero & suspitionem non, quia potest his subesse falsum: eademque ratione fidem humanam quam nouit, omisit, & solertiam.Atque vt patet articulo 2.quæstione præmiali,fundamẽto tertio, licet ex 6.Aethicorum,capit.4 sit circa contingentia, non est de veritatibus,quæ possunt esse aliæ sed de artificijs, quę defectuosine omitti possunt: prudentiæ item quo ad sibi proprium non potest subesse falsũ: vt bene Magister Soto,1.Posteriorum, quæstione vltima ad vltimum,quia eius veritas nõ pensatur ex euentibus,vel ex obiecto in se, sed ex conformitate iudicij ad circunstantias attendendas vnde illud, careat successibus opto, quisquis ob euentu fata mutanda putat. Secundo notandũ pro conclusione.

Ad primam rationem respondetur sapientiam esse præstantissimam scientiam, vt dicetur articulo tertio, vel esse nomen id,comprehendens habitum principiorum & conclusionũ, de quo ibi. Soluuntur arg.

Ad

Ad secundã partẽ prudẽtiæ præcipuè actus ponitur à D. Thoma, q̃ est, non cognoscere, sed imperare, & quia imperij actum qui non est cognoscere, facit actus intellectus eam vocat virtutem intellectualem: quod si actus imperij negetur intellectui (de quo alibi) vel negandum est illam esse intellectualẽ, vel faciendã scientiã practica moralis: de quo Scot. 3 distin. 36. art. 2 & distin. 33. quouis tamen modo non est contra nos, agentes de habitibus præcipuis cognoscitiuis: si vero proprius eius actus est cognitio reducitur ad scientiam, ob dicta notabili secundo. Quòd si Arist. negat esse scientiam & ait esse de contingẽtibus, dicet quis pro Scoto comparari tunc, ad obiectum in se, quo pacto fallax est aliquando, & tamen ad dictas circunstantias, infallibilem habet veritatem per discursum modo dicto.

Ad tertiam partem respondetur, artes cum habentur vt vnum deducendo ad aliud, ad discursum spectant: cũ vero regulæ traduntur, si auctoritate creduntur, est fides: si ob extremorum connexionem habitus principiorum est.

Ad quartam partem, error per discursum opinio est falsa discursiua, ob auctoritatem creditus, falsa fides, ob connexionem extremorũ falsus principiorum opinabilium habitus, idem que de suspitione.

Ad secundum argumentum, patet ex primo notabili, non sumendam habituum distinctionem, à materiali obiecto.

Ad confirmationem iam reduximus diuisionem ad duo membra, nec obstaret esse plura, dum non esset confusio

Ad secundam, aliqui dicunt fidem esse opinionem. sed de diuina certum est distingui, & de humana ostendetur articu. 3. paterque ex modo variandi intellectus in eis.

Ad vltimum quæstioni sequenti.

ARTICVL. III.

Vtrum habitus intellectuales essẽtialiter distinguantur, in quibus que conueniant?

PRimò, de scientia & habitu principiorum, patet distingui, quia scientia est discursiuus habitus ad inferendam conclusionem: habitus principiorũ non: scientia n. est effectus illius, & quia ex modo tendendi differũt specie, dicitur habitus principiorum, causa æquiuoca scientiæ, & inde est, vt licet habitus principiorum, sit supra naturalis [vt fides diuina in principijs Theologiæ) ipsa possit fide suppolita, naturaliter exquiri, eodemque modo distinguuntur habitus discursiuus opinionis probatæ, & habitus principiorum in se opinatæ veritatis. 1. Conc.

Secundo, patet distinctio scientiæ ab opinione, cum hæc incerta, illa certa sit: patet etiã distinctio habitus principiorum à fide, quia ille connexionẽ rei in se attendit, fides auctoritatem dicentis, scientia etiam ab vtroque, ab habitu principiorũ vt dixi, & à fide differt eadem ratione, cùm non sit fides vt scientia discursiua, immediati assensus: & si est diuina, sit infusa: scientia vero adquisita: si est fides humana, incerta, scientia vero certa. Pro 1 diffinitione vero scientiæ à sapientia aduertendum est Arist. 6. Aethicorum cap. 3 videri cere eas distinctas habitus, cum scientiam ad conclusionẽ, habitum principiorum ad principia, sapientiam ad vtrumque reuocet (vide tabulas Thomæ verbo sapientia) & de acceptionibus sapientiæ magistrũ 2 mel. t. p. q. 1 nosque non agimus de sapientia supernaturali, qua beati omnia in Deo cognoscunt, sed de humana 2. Conc.

1 Distinctio scientiæ à sapientia.

mana quæ per altissimas causas ordine cognitionis supremas, vt sunt ratio entis, actus, &c. præcedit alijs, præest, de eis iudicat, reconditaque agnocit, ex libro 1. Metaph. licet etiam sapientia in tali genere dicatur, quæ in eo (licet sit ars mechanica) per supremas causas sui generis procedit.

Cócl. Quo supposito dico, sapientiam simpliciter non distingui contra omnem scientiam, sed contra inferiores: esseque Metaphysicam sapientiam, & ita Arist. 6. Aethicorū, ait, quod propter altissima scientiarum est sapiētia, manifestum est. Et lib. 1. Metaph. Philosophus ait, esse scientiam simpliciter, & est sententia Caietani, 2. Posteriorum, cap. 10.

Probaturq; quia Metaphysica versatur circa conclusiones, & principia aliarum, reductione ad impossibile ea probando, prædicataq; dat, sine quibus inferiorum principia, nec consisterent, nec plane cognoscere mus: vt hominis essentia, sine ratione substantiæ, & entis, quæ eius sunt, & ita dicit sapientiam præstare scientiæ, quia scientia sumitur pro aliis inferioribus: sapientia vero pro altissima scientia: scientiæ vero in communi præstantissimam addit differentiam. Hæcque videtur sententia D. Tho. 1. 2. q. 57. articu. 2. vide eius tabulam verbo sapiētia: hocque dico stando lumine naturæ, præstat enim ei Theologia, ex fidei principijs deducta, meritissimeq; dicta sapiētia, vt optimè magister zumel vbi supra.

Illatio. Ex quo patet quomodo Metaphysica præter proprias conclusiones versetur circa principia conclusionesque sapientiæ habeat: alij tamen volunt sapientiam non esse vnum habitum, sed nomen duorum, scilicet, habitus scientiæ & principiorum: eique conforme Arist. lib. 1. magnorum moraliū cap. 33. Melior est tamen prima solutio Arist. S. Tho. communisque locutioni conformior: Vtrùm aũt dicta habitus fiant vnus, in articulo vltimo quæstionis sequentis dicetur.

Secundo, hic difficile est, vtrum fides humana sit idem cum opinione? nam de diuina patet distingui, cũ hæc sit certissima & infusa, illaque incerta, & adquisita. De humana tamen volunt aliqui esse idem cum opinione: ita magister Soto capite hoc 26. articulo, 1. Et probat quia vtrique potest subesse falsum. Alij probant. Dubiũ difficile

Secundo, quia sunt eiusdem abstractionis in re, physicè, & metaphysicè, fides, & opinio de eodem.

Cõfirmatur, quia incertitudo vtriusque, videtur eiusdem rationis.

Tertio, quia credo alicui quod existimem esse veracem: hoc autem si quia alius dixit existimo, cum sit eadem ratio, dabitur processus in infinitum, ergo demũ reducitur in opinionem fidei humanæ, vt eius conclusio.

Distinguunt tamen aliqui, dicuntque opinionem per discursum idem esse cum assensu fidei humanæ, ex alio assensu fidei deducto, opinionem vero immediatam sine discursu, esse idem cum fide immediata: videturq; Arist fidem vocãrem vehementé opinionem. Opinio quorundam de fide humana.

Dico tamen primo, vt Theologia non est fides, licet sit deducta ex principijs fideiisita nec in humana fide (par enim est ratio) conclusio ex actu fidei est fides: vnde nulla fides est per discursum, cumque aliqua ratione dico aliquid esse verum, aliquem veracem, non est actus fidei, sed opinionis, vnde opinio discursiua, non erit idem cum fide, quæ non habet discursum. 4. Conc.

Dico secundo, opinio etiam media propositionis probabilis, differt essentialiter à fide.

Probatur, qa ratio formalis vtriusque est diuersa, opinio enim attendit probabilitatem connexionis extremorum propter eam quæ assentitur: fides

des vero dicentis auctoritatem, ob quod formaliſsime dicitur eſſe de nõ viſis, quia ipſa, veritatem in ſe non cõſpicit, ſed alijs credit.

6. Cõcl. valde cõſiderãda

Dico tertio, omnes hi habitus conueniunt in hoc quod (ex capite de qualitate) ſunt eiuſdem ſpeciei hoc eſt ſecundæ, cum ſint qualitates operatiuæ, & quod habitus intellectus, ſcientia, & alij (præter diuinam fidem) ſunt naturales, fides autem, ſcientia, ſapientia & habitus principiorum certus, cõueniunt incertudine (demptaque fide) & in claritate, fides & habitus principiorum immediata, opinio & ſcientia mediata in diſcurſu. Opinio & fides humana & diuina, in hoc quod de ſe non habent euidentiam, fides humana, quia dicens non eſt firmæ auctoritatis, licet ſit euidens, eam id dicere: diuina vero quia licet dicens ſit firmæ veritatis, non eſt euidens eum dicere id, & licet (de quo in Theologia) daretur euidentia in dicente, non eſſet euidentia rei in ſe, nec ex vi aſſenſus ob auctoritatem, ſed alio medio diſcurſu per eius dictum: opinio autem non eſt euidens, quia non comprehenditur veritas: differunt præterea omnes à fide diuina, quod actibus effectiue fiant & intendantur: fides autem diuina non, ſed ſolũ meritoriè vel diſpoſitiuè: ob perfectionem habituum ſupernaturalium, de quo in Theologia.

Ad primum, probat eſſe vnam rationem communem vtrique, eſſe parum certos habitus, vt omnibus ſcientijs, non poſſe eſſe falſas.

Soluuntur Arg.

Ad ſecundum, vt opinio, habitus principiorum, & ſcientia phyſica de eadem abſtractione, in modo procedendi differunt ſpecie, ita hic, ratione dicta.

Ad confirmationem, non eſt vtraq; exigua firmitas eiuſdem rationis, ſed opinionis eſt rei in ſe, fidei humanæ rei in ſe non attenta eſt per auctoritatem, priuatioque illa certitudinis generica conſequitur rationem, vt v. g. carentia rationis brutum.

Ad vltimum dixi, ſentire aliquem aliqua ratione, eſſe veracem, & inde inferre nunc dicere verum, nõ eſt actus fidei humanæ, ſed opinionis, vt non ſit actus fidei diuinæ per miracula & diſcurſus dicere, & ſentire, Deum aliquid dixiſſe, ſed fidei actus eſt immediatus aſſenſus, ſeruiuntque diſcurſus vt prudentius velit homo præſtare aſſenſum: non per illos inferẽdo actum, ſed habita ſtimatione auctoritatis dicentis, ſine ſyllogizatione concluſionis immediatè credere.

Dices, ſi ex aſſenſu fidei humanæ elicio concluſionem, illa non erit rei in ſe, ergo.

Replica

Reſpondetur dupliciter aliquis aſſenſus eſſe opinionis Primo (ex dicto ſecundo) opinionis immediate, vel cõcluſionis ex ea deductæ, vel alia ratione rei in ſe attingente, & ſic data concluſio non eſt opinio. Secundo quiuis aſſenſus incertus diſcurſiuus dicitur opinio, vt Theologia: quia vero eſt diſcurſus certus, dicitur ſcientia, licet ꝑ prius & formaliter non ſit, vt aliæ ſcientiæ rerum in ſe ita dicta opinio, licet huius & Theologiæ principia ſint fidei humanæ, uel diuinæ. Ariſt. ipſe differre ait ſpecie, ſed opinionem vocat genus ad fidem & opinionem propriè dictam: videturque firmiorem facere fidem opinione.

QVAESTIO. II.
De ſcientia, fide, & opinione, inter ſe comparatis.

DE quo inquirantur ſex: primo, de habitu ſcientifico: ſecundo, ſi aſſenſus ſcientiæ ſit circa concluſionẽ: Tertio, ſi omnis opinio, vel fides ſit vnius ſpeciei: Quarto, ſi opinio & fides requirant piam affectionem: Quinto, ſi ha-

si habeant contrarium, & obliuione corrumpantur. Sexto & vltimo, si scientia, fides, & opinio sint compossibiles de eodem.

ARTICVLVS. I.

An sit quid & propter quid sit, habitus scientificus?

Explicatur titu

EX Arist. 1. de modo sciendi & experientia, quæ ostendit nos discursu habituali aliqua nosse, patet de an est, & ex capite 2. posteriorum alijsq; dictis patet essentia scientiæ, quæ magis declaranda est, ad quid sit ostendendo: difficultasque pene est eadem, quę fuit de habitu principiorum, ad quod sit. Dicoque esse determinationem, vt intellectus promptus sit habitualiter ad ordinandas præmissas: vt enim habitus principiorum qualitas est, ad vtendum speciebus, & extrema nectendo & apprehendendo, modo ibi dicto, quo pacto determinat ad iudicium: ita scientia qualitas est principia debitè ordinans, taliq; euidentiam principiorum ordinatione, ad euidens iudicium conclusionis ex ijs illatæ determinans, iuxta eorum varias euidentias varié. Hæcq; est mens D. Tho. dū scientiam vocat ordinatas species quā alibi, vt 1 2.q.54.ar.4. vnam qualitatē esse docet Caiet. ibi etiam, & alij Thomistæ, quæst. 3. artic. 3. Capreo. q. 3. in principio quæstionis, & ad primum & vltimum contra primam conclusionem: fingi enim, nequit, quomodo sit ordinatio specierum, cùm species sint anima simul loco & tempore, nisi sit habilitas ad eas ordinandas: non intelligo enim quod Sonzinus fingit 6. Metaphysicæ, quæst. 9. maximè in ijs, quarum præmissarū inter se ordinatione. Cum autem D. Thomas reprehendit Auicennam est, quia videbatur ponere scientiam esse habilitatem recipiendis speciebus ab intellectu agente: alij etiam non malè explicant diuum Thomam cum species, ait, ordinatas, esse habitum scientiæ: non loqui intrā sitiuè, id est, esse habitum qui est scientia, vel traesitiuè, id est, esse habitum, qui est causa scientiæ: nec tantum est scientia ad hanc dispositionem in demonstratione, sed sic euidens est apprehensio, & determinatio ad iudicium, speciesque solæ, vnionem hanc non haberent: habita autem ea, & euidentia illationis habitu logico, non opus est alio modo concursus ad iudicium.

Dices tamen, Logica sola hæc dabit, superfluetque aliæ scientiæ. De hoc tamen supra dixi articulo illo tertio de modo, quo adquiritur scientia per inuentionem, dixi sufficere experimentum illius. Et ita Arist. 1. Posteriorum, capite 14. deficiente à natiuitate sensu, deficere, ait, scientiam obiecti proprij, id est, sensu illo tantum adquisibilem ex secundo enim Physicorum, textu 6. cæcus de coloribus disputans, rem non intelligit, sed de nominibus agit: de angelis vero, licet sensu non percipiamur habemus scientiam: quia sentimus effectus, ex quibus principia sumimus ad discursum circa eos: Aristoteles præterea loquitur, quando principia illo tantum sensu, quo quis à natiuitate caruit, percipiuntur, vnde si omnibus caruit nihil sciet, licet aliquo modo aliquos habens, quibus aliquo modo cognoscendum aliquid de obiecto aliorum. Replica.

Quando vero doctrina adquiritur scientia, vide S. Thomam, secundo cōtra gentes cap. 75. Abulen. Matth. 13. q. 57. D. Augustin. de cognitione vitæ cap. 36. Arist. 1. q. Eam tantū colligitur ex 7. Phys. textu 23. duo attium genera, primū in quarū materia nō est prin- Notan.

principium effectiuum effectus artis vt domificatoria: secundum in qua est tale principium effectus, vt medicina, in illis artificium non fit effectiuè à subiecto artificij, vel à sola natura aliquando, vel simul ab arte naturam iuuante, nunquam tamen à sola arte: huius secundi modi est ars docendi, adquiritur enim scientia inuentione sine magistro, licet obiecta sint vt magister aliquando iuuet, obscura declarando, rationes & principia proponendo. Supponitur autem intellectus effectiue producens actus & habitus scientiæ, Deo concurrente, vt vniuersali causa eorum effectiua, q̃ non possunt alij magistri, & ideo ipse solus, vtpotè verissimè talis antonomatice vult dici magister in Euangelio.

Notandum.2. Notandum tamen est in prima acquisitione scientiæ, primum actum principiorum non fieri ab habitu, sed è contra: habitus tamen principiorum etiam postea immediate non efficit actum scientiæ, sed principiorum, qui est causa scientiæ, & quia intellectus ad conclusionem, vt sic tendit per actum circa principia, euidentior est ex cap. 2. independentior & nobilior, habitus principiorum quam conclusionũ, & quia eadem cõtinet, & in hoc bene dicunt, & Gabriel, q.8. prologi.

ARTICVL. II.

Vtrum assensus scientiæ sit tantum circa conclusionem?

Explicatu tit. Suppono scientiam immediate nõ esse ad assensum cõclusionis, licet id fiat finis: sed ad dispositionem premissarum, relationemq; conclusionis, cum cognitione materiæ (vt dicemus) quam apprehensionem consequitur habitus scientiæ, quia ea habita, iudicium est intellectus assensui determinatus, cum negari nequeat verum, quia media hac apprehensione fit assensus, propter quem ponimus scientiæ habitum, de hoc assensu quæstio est, circa quod versetur? [1] D.Tho.12.q 57.artic.2.ad secundum dicere videtur, ad scientiã pertinere considerare principia simul cum conclusionibus, vt ab eis scilicet deducuntur. Sonz.6.Metaph.q. 10.ad primum, vtrumque sentit probabile, actum, quo principia & conclusiones noscuntur esse habitus principiorum, vel scientiæ: est etiam dissensio, vtrum sit vnus habitus circa principia & cõclusiones? Sonz.6.Metaphy.q.10. conclusio.3 D.Tho. vbi supra affirmant: alij duos dicũt esse re distinctos, D.Th. 1.par.q.58.art.7. ad secundum, innuit Ferrar.1.contra gentes, capite.5 tenet Gabriel, q.3.prologi, & in simili de actu voluntatis esse medium & finem: fauet Caie 12.q.8.arti.3. Alijque Thomistæ dissensio tamen non est de re, vt patebit.

1 Opinio D. Tho. & aliorũ multorũ auctorum.

Pro solutione ergo notandum est primo, discursum nostrum ad assensum conclusionis ita esse, vt primo habeamus assensum principiorum tantum, qui procul dubio non est scientiæ, sed habitus principiorũ, licet ea principia, scientia, in forma antecedentis disponat. Deinde cognoscitur conclusio, siue id fiat extensiuè primi actus productione alterius partis, siue vt habitus duxit, capite & articulo primo, productione alterius actus: vtroq; autem modo quod prius erat, distinguendebet à posteriori realiter, vt bene citati dicũt, quia vnũ est causa, aliud effectus eius, siue effectus, & posterior actus, sit tantum conclusionis, siue etiam principiorum.

Nota 1.

Secundo notandum est triplici modo posse intelligi fieri actum potentiæ intellectiuæ circa sola principia: primo, ita vt sit sciens conclusionis, v.g. homo est animalis, sit tamen cæcus non in se, sed

Nota 2.

se, sed intellectus, quia habet alium actum principiorum, habeat eius cui dentiam, quia videt eius causam. Secundo, potest intelligi actum posteriorem, fieri ita, vt in ipso actu sit cognitio causæ, vt exprimatur hac propositione, homo est risibilis, propter rationalitatem, & sic, per ipsum actum habet euidentiã, cum afferat causam vnionis, passionis cum subiecto. Tertio, potest intelligi fieri illum actum posteriorem: ita vt actus sit, vt exprimitur hac voce, quia homo est rationalis, est risibilis: inter quos est differẽtia, quia primus nõ affert causam, nec euidentiam, vt alij. Secundus formaliter est cathegoricus, vnum formale iudicium rei per causam habens. Tertius hypotheticus duos habens assensus expresse, scilicet hominem esse rationalem & ideo risibilem: quos secundus habet virtute tantum.

Notãd. 3 Tertio notandum est, Gregorium q. 3 Prologi, nec vnum actum, nec habitum ponere circa principia & conclusionem. Ocham tamen & alij ponunt vnum habitum & actum circa principia tantum, alios circa conclusionem tantum, alios circa principia & conclusionem simul, quos vocãt actum & habitum sapientiæ.

2. Conc. Breuiterque quouis modo dictorũ tertio, vel secundo fiat actus, est vnus causalis: est enim vna veritas, & vna cognitio, qua percipio vnũ esse causam, quare aliud sit, vt conditionalis & disiunctio, &c. vno coniungunt actu, aliter erunt dissolutæ cathegoriæ. Præterea vt bene alij aliud eũ dicere, amo patrem, quia amo eius parentes, aliud amo Petrum, quia est filius tantũ, hic est vnus actus, ille cum actus quo amo eius patrem, est causa amoris, quo eũ amo, duos explicat actus: ita hæc propositio, quia assentior præmissis, assentior conclusioni, duos dicit actus, quorum vnius causa est alterius. Hæc vero iudico hominem esse risibilẽ, quia est rationalis, vnum dicit actum, quo video vnum esse causam alterius in essendo (vt patet vt libris de anima) est simplex qualitas, licet significet duos partiales assensus, à quo tamen habitu sint isti assensus, duorum est?

Sit prima conclusio, si actus fiat primo modo cum non sit circa principia, non elicitur ab habitu principiorum, si fiat tertio modo, cum versetur & habeat principium, & conclusionem, & ab vtroque habitu: nec inconuenit præsertim cum dicat duos partiales respectus vel assensus. De secundo vero modo. 1. Cõclu.

Sit secunda conclusio. Hic actus homo propter rationalitatem est risibilis immediate & proprie, est habitus scientiæ & non principiorum, quæ est mens D. Thomæ & Caietani supra. 2. Cõcl.

Probatur, quia scientia est quæ assentitur vnioni passionis cum subiecto per causam, cum sit actus demonstrabilis.

Confirmatur, quia ille discursu fit cum demonstretur, ergo elicitur ab habitu discursiuo scientiæ, & non principiorum.

Confirmatur secundo, quia sic dabitur actus in se euidens scientiæ, quod non esset, si causam non videret.

Tertio, quia ille actus est conclusio vt sic ergo habitus scientiæ, maxime, cum ad eum requiratur dispositio antecedentis; cum per eã habeatur, quod non habet actus elicitus ab habitu principiorum mediatè.

Tertia conclusio, quouis modo triũ fiat actus conclusionis: seruatur ratio discursus cum fiat ex præexistenti cognitione: iuxta cap. 1 poster. & 2. art. 5. tamen, in primo modo in hac cõclusione, v. g. terra est rotunda, nihil magis haberet Physicus, quã Mathematicus, aut Theologus: nec dici posset cuius esset conclusio: non tamẽ obstaret: cum enim non sit conclusio adæquatus actus scientiæ, sed habeat præ- 3. cõclu.

miſſarum ordinationem, iuxta earum varietatẽ, tribueretur phyſicę vel metaphyſicę, &c. & tamen ſecundus actus, propter dicta, proprior eſt ſcientiæ, nec eget ſcientiæ actus formalitate, tertia, cum ſcientia nõ habeat aſſensum circa principia, vt ille habet.

Concluſio reſponſiua.

Ex dictis patet ad titulum quæſtionis, ſcilicet, ſcientiam non verſari circa principia, cum hæc immediatè noſcantur: at aſſensum eius eſſe concluſionis: quæ tamen cauſam aſſert (quã attulere principia) vt rationem vnionis ſubiecti cum paſſione: loquorque de aſſentibus, in hocque actu, fructus eſt totius demonſtrationis: ob quod aliqui ſcientiam præferunt habitui principiorum, licet magis certo: tamen cum in principijs firmius & independentius de medio cognoſcatur, quod in concluſione de ſubiecto, melius eſt, vt ſentit Ariſto. & communis cap. 2. Poſteriorum, præferre habitum principiorum ſcientiæ.

ARTICVLVS. III.

Vtrum omnis opinio, vel fides ſit vnius ſpeciei?

Pars affirmatiua.

QVod ſic, videtur aliquibus: primo, quia omnes opiniones actusve fidei humanæ, de quibus loquimur, ſunt incerti, eodem modo deficientes à ſcientia ſimiliterq; ſe habẽt opiniones oẽs inter ſe, vt fidei actus tendentes in obiecta, ergo omnes ſunt vnius ſpeciei.

Secundo, quia ſcibile videtur proprium rebus: opinabile autem vel credibile defectu noſtri: nam etiam contingentia in ſua contingentia ſunt ſcibilia: ergo non eſt ſumenda opinionum diſtinctio à diſtinctione rerum, vt ſumitur in ſcientijs ſed à noſtro deficienti modo procedendi, qui videtur idem ſemper ſpecie.

Pro ſolutione aduerte quod non cõparo fidem opinioni, de quo q. 1. ſed opinionem opinioni, fidẽ fidei, loquorque de humana fide. Notan.

Pro quo notandum ex 1. Topi. cap. 8. alias propoſitiones probabiles dici immediatas, alias mediatas: hæque aliarum probabilitati nituntur ſunt, illæ vero quæ ſecum afferunt probabilitatem, vt in neceſſarijs alia demonſtrãtur, alia ſunt per ſe nota. Licet autem aliqui eas quæ inductione noſcuntur, immediatas dicat: ex modo tamen cognoſcendi, ſi argumentatione probantur, mediatæ ſunt, & ille etiam quæ ex neceſſarijs non cognitis, vt talibus, vel ſine euidentia illationis inferuntur, & per conſequens alius eſt habitus immediatarum, alius mediatarum propoſitionum.

2. Nota

Secundo notandum eſt, Ariſt. 1. Poſteriorum, cap. 26. definire opinionem ſic, opinio eſt aſſenſus propoſitionis immediatè contingentis, immediatamque tantum definit, quia in ea clarius patet diſtinctio opinionis, à ſcientia diſcurſiua, quæ non eſt de immediatis, vt aliqua opinio, quod tantum intendebat Ariſt. & quia eo ipſo q; datur opinio immediata oſtenditur poſſe dari mediatam, cum ex illa inferatur aliquid.

1. cõclu.

Hoc ſuppoſito eſt prima concluſio, opiniones mediatæ & immediatæ differunt ſpecie, quia hæ, non ſunt diſcurſiuæ, vt illæ, quod diſtinguit habitum principiorum à ſcientia Vnde quæſtionem primam. Secunda concluſio, nec omnes opiniones mediatæ, nec omnes immediatæ ſunt vnius ſpeciei. Probatur, vt de ſciẽtijs & habitib⁹, quenim ibi de euidentijs varietateq; principiorum, vel medhorum, hic de probabilitatibus, eorundemque varietate mediorum, &c. dicendum eſt, vt patebit ad vltimum.

2. Conc.

Secundo probatur, quia opinio vna contrariatur alteri, cum ſint de oppoſi

positis, ergo non sunt eiusdem speciei.

Tertia conclusio, licet fides diuina & humana differant specie, cum hæc sit acquisita & incerta, & naturalis illa infusa certa, & supernaturalis, quia tamen veritas humana eiusdem est rationis, fides humana eam attendens vnius est completæ speciei, cum enim, vt sic attendimus veracitatem alicuius; loquimur consequentius distinguentes species completas, quoq; modo fidei actus distinxerim', opiniones conclusionum inde deductarū distinguemus; forte tamen distinguetur specie, fides habita ab angelo quia veritas angelica alterius est completi ordinis, tamen non iuxta varietatem specierum angelorum, quia eadem est ratio veritatis; siquis vero eidem credat diuerso tempore oppositā distinctio est in materiali obiecto, non in ratione formali, vt in fide diuina nunc distante resurrectionem futuram, vel esse Eucharistiam, quæ dictaret oppositum, si Deus oppositum decreuisset & reuelasset, quia fides non attendit res, in se, sed dicentis auctoritatem.

Soluuntur arg. Ad primum, vt scientiæ differunt specie, licet certæ & euidentes, quia materiarum diuersitatem attendunt, ita opiniones licet incertæ.

Ad secundum, cum noster intellectus per varia media fertur in diuersas conclusiones: habet è distinctos actus immediatorum opinionum, ob varietatem materiæ quam attendit, diuersas habet rationes formales assensuum, nec refert vnitati habitus, an id sit debitum rebus (res enim sunt obiecta materialia) sed modus tendēdi, qui cum ratio assensus, & medium est diuersum, differt, tam in opinione quam in scientia: verum est tamen ob eam differentiam argumenti conclusiones opinionis, vel scientiæ, non perfectè: & à priori per idem medium probatas eiusdem esse speciei completè, licet passiones ab eo non manent, quod scientia perfecta esse nequit, cum requiratur propria causa,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opinio, vel fides requirant dubitationem, vel piam affectionem?

DE dubitatione affirmat Gregorius, quæst. 2. prologi, artic. 3. tribuitque Auicennæ, & Lyconiensi, & in hoc distinguit opinionem à fide diuina (fidem enim humanam non ponit vllam) conaturque id ex D. Augustino, Aristotele, & Hugo de sancto Victore, sed ponit iste opinionem, ad quam Scotus in 3. distin. 23. ait requiri dubitationem, de fide etiam humana innuit D. Thom. 12 quæst. 66. artic. 3. vbi Caietanus & alij, quia opponitur opinio scientiæ, non ex parte obiecti vel medij, cum de eodem obiecto per idem medium possint esse: sed ex parte subiecti, ergo hæc subiectum reddunt dubium, vt scientia certum. Quòd vero pia affectio requiratur, est ratio, quia intellectus, cum non conuincatur ab obiecto in opinione, vel fide, cùm id non videat, opus est vt inclinetur à voluntate piè affecta.

Confirmatur, quia experimur multum facere in opinabilibus piam affectionem D. Tho. D. August. D. Hierony. Scoti, &c, & ita D. Thom. 22. quæstio. 4. articul. 2. licet habitus fidei insit intellectui, inquit, subesse voluntati, quatenus ex voluntatis imperio credibilib' assentimur. Pro solutione primo notādū est, formidinē vel dubitationē dupliciter sumi, primo stricte pro fluctuatione intellectus inter si: secundo largius vt dict. actum, vel habitum incertum, & expositum falsi- Nota.

tati vt sic, quod prouenit, vel quia est obiectum contingens, vel licet necessarium, non cognoscitur vt tale, pia vero affectio dicitur, actus vel inclinatio voluntatis, vt quod dicitur sit verũ vel dicens verax, quia amicus, &c.

1. cõclu. His positis est prima conclusio, opinio vel fides non requirit formidinem primo, sed secundo modo: experimur enim nos aliquando in opinionibus non fluctuare, & vt Arist. ait, aliqui nõminus non fluctuant in suis opinionibus, quam alij in scientijs, & hæretici in suis hæresibus non dubitant aliquãdo: nec nos in dictis probatissimi viri, imo aliquando reputamus medium opinionis, quo l est contingens necessarium: tunc que (vt patet) est opinio sine fluctuatione: quod vero sit secundo modo dubitatio in omni opinione fideque humana, patet, quia non est plena firmitas sed ex modo saltem cognoscendi exposita falsitati, diuina vero fides certissima est, & infallibilis.

Ante secundam conclusionem notandum est, circa obiectum in euidens, qua dupliciter nos posse habere: primo, vt nullum sit motiuum assensus vel dissensus tantum: secundo, quod ad assensum vel dissensum tantum sit aliquod motiuum: tertio, quod tantum sit probabilius motiuum ad assensum quam ad dissensum, vel è contra: quarto vtrũque probabile. Nũc ergo Almaynus tract. 2 moralium, c 4. Cate. 12. q 65 ar. 4 t Ocham in 2. d. 25. sentiunt, etiam sine motiuo probabili posse voluntatem determinare intellectum ad oppositum, cum sit indifferens intellectus.

Sentẽtia Cate. Almayni.

2. cõclu Sit tamen secunda conclusio, voluntas nequit facere vt intellectus absq; vlla probabilitate alicui propositioni assentiatur. Ita enim Arist. 2. de anima, inquit, non est in potestate nostra opinari quæcunq; volumus: bene tamen imaginari quoduis, estque Scot. in 3. d. 25. q. 2. magister Soto hic. Probatur quia obiectum intellectus est verum, saltem apparens: idque requirit, ergo nisi videat apparentiam, nõ potest magis à voluntate determinari, quam visus ad non colorem videndum.

Tertia conclusio, cum intellectus habens motiuum assensus tantum, vel dissensus tantum, aut probabilius ad alterum: præter voluntatem habendi actum, non est opus pia affectio. Probatur, quia cum intellectus habeat suum obiectum, scilicet verum apparens, in id potest ferri, & cum apparet verius sine pia affectione, imo aliquan intelligit esse verũ, q̃ vellet esse falsũ. 3. concl. Nota ad probatio.

Quarta conclusio, cum non est æquè probabile motiuum etiam imperio voluntatis, nequit determinari intellectus.

4. cõclu. Probatur, quia se habet sicut quando non erat motiuum vllum, cum enim quis vnum iudicat verum, virtute iudicat oppositũ falsum, sed in hoc casu non habet intellectus motiuum, quod faciat aparere verius vnum, & alterum falsum, ergo cum determinetur à vero apparenti ad assensum, non est per quod ad alterum potius determinetur.

Vltima conclu. Vltima conclusio, pia affectio inclinat ad maiorem aduertentiam eius, quod amatur & rationum illius: redditque in apparentia saltem, maioris fidei dicentem: facitq; q̃ oppositorum ratio minus aduertatur: & sic facit apparere verius, & determinat ad assensum eius, ad quod est pia affectio, si tamen qui odio habetur adhuc verator appareat, si habeatur actus, actus potius ei habebitur fides.

Ad primum tantum probat in opinione fluctuare subiectam, secundo modo, non tamẽ primo modo semper.

Ad secundum, non in omni assensu cõcedus est intellectus, sed satis est q̃ probabiliter suadeat. Ad confir. pia affectio (dicta concl. vlti.) facit quod adhuc appareat verius q̃ qs defendit.

ARTICVLVS. V.

Vtrum scientia fides, & opinio habeant contrarium, & obliuione corrumpantur?

SCientia nequit esse cōtraria scientia, cum verum vero non contradicat: cum tamen de eodem obiecto possit esse opinio, fidesvè humana erronea, quæritio est vtrum hæ inter se & cū scientia cōtrariētur? & aūt scientiæ non contrarientur opinio fides. &c.

Probatur primo, quia nō sunt sub eodem genere, cum error sit sub genere opinionis fideivè humanæ, sciētiaquè illa sub genere scientiæ. Confirmatur quia cū scientia sit euidētior (etiā falsitatis oppositi) nequit oppositus assēsus esse quo expellatur, cum appareat euidenter falsum.

Secundo, quia aliter habitus principiorum haberet contrarium, scilicet fallam opinionem earum propositionum quarū expelleretuŕque ab ea, cōtra S. Thom. 12, q. 53. arti. 1. ergo. Pro solutione notandum est, primo nō esse quæstionem de Methaphysica contrarietate, cum enim scientiæ & opinio vel fides sint species generis habitus, patet ex capite de oppositis, esse Metaphysice contraria, largius tamen quia opinio vel fides fallæ, & sciētia nullius generis sunt immediatè species, quæstio ergo est de cōtrarietate Physica, qualia sunt quæ ab eodē subiecto mutuo se expellūr, tumq; perfectius sunt contraria quādo est mutua expulsio, minusq; perfectiu, si alterius vi non sit mutua.

Secundo notandum est aliud esse dicere in communi loquutione an maneat entitas habitus, & an maneat sub ratione habitus: dicitur enim nō manere sub ratione habitus, cum potentia aliqua alia entitate, ita est fortis, vt sine difficultate magna superet re ab illo habitu ducatur, vt. 3. part. q. 85 arti. 5. dicit D. Thom. de habitibus vitiosis cum homo inficiatur, manere potius per modum dispositionum, quam habituum, estquè comunis locutio in materia de virtutibus: & ita cum est habitus scientiæ, licet maneret habitus opinionis fideique humanæ, de oppositio, nō dicerentur manere per modum habitus, sed dispositionis, cum facile homo scientia videre possit, esse euidenter falsa, nec eis assentire.

Sit prima cōclusio absolutè, licet minus perfectè, cōtrariātur, errores actu actui scirntiæ, vt benè S. Tho. supra. 1. cōclu.

Probatur quia sunt incompossibiles vt patet.

Secundo, quia virtus castitatis & luxurię sunt sub diuersis generibus, proximis, virtutis & vitij & contrariantur, ergo non opus est absolute cōtraria habere idem proximum genus: addidi licet minus perfectè, tum quia non sunt in eodem genere proximo, tum quia nō est mutua expulsio, licet enim aduentu actus scientiæ, desinat esse actus erroris, tamen habenti actū scientiæ nequit aduenire error oppositi (ex confirmatione primi argumēti) quo desinat esse actus sciētiæ. Vtrū autem in habitibus sit hæc incompossibilitas Gregorius & alij dicūt, quia actus est regula habitus non se compati habitus quoties actus non se cōpatiuntur, quod vero cum alijs nominalibus se compatiantur habitus videtur, quia si obiito actu demōstrationis, alicuius ratione apparenti, vel alicuius dicto credat oppositū, nō amittat scientiā, cū medij den ōstrationis recordatur postea, multo facilius quā si non haberet habitū scientiæ de mōstret videatquè veritatē ergo: hęc tū ratio pariter probat manere scientiā cū intensa opinione, vel fide oppositi, si hæc sæpe, magnoquè conatu potentię reperūtur, du est obliitus demōstrationis, & præterea respectu rnio-

Dubiū.

nis cõclusionis, veritas quę destruitur etiã à remisso habitu oppositi cõsistat indiuisibili, eadem videntur non repugnantiæ, cum remisso, & intenso habitu, vt etiam in actibus est.

1. cõclu. Certũ est tñ nõ esse incompatibiles habitus, contra cõmunem, & S. Tho. supra, &. 1. par. q. 89. art. 5. & Arist. quẽ ibi refert qui ponunt corrumpi à cõtrario, maximèque id erit cum est per medium oppositum. Et ita admitto habitus de opposito, vt scientia opinio, vel fides oppositorum, esse oppoũtos, & incompossibiles, vt etiam opinio opinioni, vel fidei humanæ de opposito & è contra. Probatur quia in habitibus supernaturalibus vi fide diuina Deus non conseruat eos cum hærẽsi oppositi, propter repugnantiam rationis formalis quę eum destrueret si esset naturalis.

Secũdo, quia aliter qui plures actus virtutis efficeret non pelleret habitũ oppositũ vicij, & tamen in virtutibus quis sentimus, sentit se quis post act9 virtutis minus facilem ad oppositũ vicium nullo; modo dicẽdũ est no ẽ trui.

Ad argumentũ cũ oblito, erroris oppositi, fit demõstratio, generatur scientiæ habitus cum expulsione habitus erronei, quod si postea dum obliuiscitur demonstrationis, repetatur motiuum erroris præteriti, credet, sed non intensius, quam si tunc primo proponeretur, idemq; si oblito demõstrationis suadetur error erit, quando postea repetatur demonstratio.

Verũ est tamen & hoc probat argumentum, in vtro; casu, magis firmatam esse puram memoriam actus repetiti prius, quia memoria pura oppositorũ, nec actu, nec habitu habet oppositum, vt nec pura apprehensio, nisi apprehendatur, vt scientiæ facũt aprehendere vnũ vt vera causa determinando ad iudicium talis veritatis, ob quod errori ad oppositum determinanti contrariatur.

Ad argumẽta paret, primũ enim tã tum probat, non esse perfectissimè, sicet ei isdem generis contraria & cõfirmatio probat non esse mutuã actuũ expulsionem. Soluntur argumenta.

Ad secundũ, idẽ dico de habitu principiorum, si autẽ Theologicè loquatur de communissimis principijs quæ nec apparent falsa, & ita oppositorũ nec est fides, nec opinio præter modũ corruptionis à contrario Gabriel 3 d. 23. ponit habitus cessatione corrumpi, vt impetus & alia entia, videturq, Arist. & aliorũ primo Posterio. dicentiũ sciẽtias amitti obliuione, idẽ que est de opinione & fide. Ocã in. 4. q. 12. ponit habitus, in hac vita pendentes, à quadam qualitate corporea qua corrupta desinunt esse. Verum congruentius. S. Thomas. 1. p. vbi supra, vbi Cretanus, & communior sententia explicat Aristo. de amissione sciẽtiæ quo ad actum & exercicium, non quo ad entitatem habitus, quia subiectum est intellectus incorruptibilis, sed habitus eidem inherens desinit esse cessatione, vnde aliter probandum est non cessare habitum. Primo, quia in anima separata desineret esse q nõ eis vteretur longo tempore, quia videtur in commodum, vt etiam quod cum quis mane surgit remissiores habeat habitus eadẽ enim est ratio parui temporis, ad paruam din inutionẽ, quæ magni ad magnam. Notãda solutio.

Secũdo quia de fide, & habitibus supernaturalibus, esset id maledictũ, cũ fides tota vel nihil amittatur, & tamẽ eos Deus cõseruat instar naturaliũ.

Aduerte tamen q; cum adquiritur scientia in intellectu, cum simul operetur imaginatiua, aliquam in ea adquiri facilitatem ordinationis specierum, vt ad ordinẽ pulsum cythare, memoriæ, in surdis, &c. Hæcque qualitas, vt & species sensitiuæ (de quo alibi) corporali transmutatione (præsertim maximi morbi amentiæ, &c. vt

ait

ait Aristotel. amittitur, & cum ab ea qualitate scientia pendeat quo ad vsum vt species intelligibiles ab speciebus imaginatiuæ, cum illa non est, non potest intellectus vti scientia: non tamen vt vult Ocam, quia in intellectu inhærens habitus in suo esse ab ea pendeat Et licet nostra sententia non sit demonstrata, posset enim quis firmitatem illam in anima separata, tribuere illi statui vel speciali cõcursui cum Ocam, tamen nec hæc oportet fingere, nec proportio ad habitus supernaturales congrue negatur.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ scientia, fides, & opinio, sint de eodẽ compossibiles, & de alijs totam materiam concernentibus.

QVæstio est, non de eodem subiecto in complexo, possunt enim esse, vt de Deo, sed vtrũ simul & actu sint in eodem de eadem propositione, vel habitu saltem, sint compossibiles?

2. Opin. Prima sententia est, nec actu, nec habitu esse simul, ita Gregorius, quæst 2. prologi.

Probatur que, quia euidens vt scientia, & in euidens, vt fides & opinio repugnant actu, & consequẽter habitu, ad quem habitualiter expectat quod actualiter ad actum, & ad hoc reducuntur omnes rationes.

Volunt tamen aliqui, mediũ opinatiuum, vel fidei iuuare actum scientię. Gregorius vero negat concurrere habitus, hoc simul ad actum vnum vel plures, & Durandus, in 3 d. 31. q. 4, opinionis & scientiæ actus negat compossibiles, quia sunt inquit, sub eodem genere proximo.

Pro solutione, primo notãdum est, licet obscuritatẽ Capreolus innuat esse de ratione fidei, id tribuens D. Tho Durand. 3. d. 24. q. 1. Aureolusq; id negent, quia priuatio claritatis cum sit ens rationis, nequit esse de essentia entis realis, qualia sunt fides & opinio: sed quod verum est, vultq; D. Tho. ad fidem & opinionem (quia non habent euidentiam) cõsequitur obscuritas & priuatio claritatis, quod vero Caieta. addit 1. 2. supra, fidem petere subiectũ in statu imperfecti, ea scilicet dispositione, vt non videat, nec aliunde quod ipsa dicit, vt motus petit, ne habeat terminum fictum, est, vt patebit petitio principij. De motu enim est alia ratio cum enim fit acquisitio termini, non debet præesse terminus per eum adquirendus.

Secundo notandum est, fidem esse assensum ob auctoritatem: scientia autẽ est, vt etiam principiorum cognitionem, ambit etiam euidẽs cognitio rei, opinio probabilis cognitio: inaneque est, quod Caiet. 3. p. q. 9. artic 3. ad secundum, ait, cum non fluctuat intellectus, licet sit tantum probabilitas ex connexione extremorum non esse opinionem, sed habitum Dialecticum, cum opinio vocetur ab omnibus cognitio probabilis, &c. cum est per auctoritatem immediatè: & oppositum, est quæstio de nomine.

Sit prima conclusio, opinio vel fides nequeunt intendere gradus euidentię vel certitudinis actus scientiæ. 1. Conc.

Probatur, quia opinio vel fides nullam habent euidentiam, ergo nequeunt intendere euidentiam: & cum certitudines earum & scientiæ, sint diuersæ rationis, nequeunt dare gradus certitudinis scientificæ. Secundo, opinio & fides nequeunt reddere intensionem habitum scientiæ, ergo nec actu cum ab eo intendatur habitus, & sola demõstratio eũ augeat. Confirmatur, fides & opinio nõ subordinantur scientiæ in operando, ergo cum nequeant remissam scient á producere, nequeũt intendere eam, quia eadem est ratio.

Hinc est id quod communiter aliqui dicunt medium probabile intendere actum scientiæ, nõ intelligi, quod det gradum euidentiæ, vel certitudinis scientiæ, sed reddit actum certiorem, &c. quia assensus ille, pluribus tunc nititur fundamentis, nouamque habet certitudinem, scilicet, diuinam à fide diuina, vel humanam & opinatiuam à fide humana, vel opinione, & Philosophum Christianus non habet ex vi scientiæ magis intensum actum fidei, vel è contra, sed habet actum duplici certitudine, scientiæ scilicet, & supernaturalis, firmum.

2. cõclu

Secunda conclusio, opinio qua putatur obiectum contingens nequit esse de eadem propositione cum scientia, & de hac opinione quidam explicant Arist. & sic loquitur D. Thom. est que clara ratio, quia scientia assentitur creditus esse necessariam: opinio vero hæc, putans non esse necessarium quæ repugnant.

3. Cõclusio respõdua directè.

Tertia cõclusio, tota entitas, actus, & habitus scientiæ, opinionis, fidei humanæ, atq; diuinæ, simul possunt esse in eodẽ de eadem propositione. Ita Alex. 3. p. q. 79. membro. 3. Alensis Hiodorensis, lib. 3. tract. 3. q. 45. D. Bonauentura in 3. dist. 24. ar. 2. q. 2. Gabriel q. 1. ar. 2. D. Tho. 3. p. q. 9. ar. 3. ad secundũ. & Durand. q. 1. prologi, dicit verum esse si duo actus (quod ipse male negat) essent esse simul, sed libris de anima, ostenderur posse esse, v.g. dum plura nõ vnitim considero, amoque duos sine ordine, & in patria sunt plures actus, scilicet visio Dei & naturales cogitationes. Nunc ergo probatur conclusio, quia fides licet non afferat claritatem, nec opinio certitudinem, non implicat, vt hæc suam probabilitatẽ, illam suam certitudinem cum euidentia scientiæ certa, iungant.

Secundo, quia cum priuationes nõ fiant circa intrinseca, si medio probabili diuina auctoritate, vel humana, aut demonstratione ductus quis assentiat huic, Deus est infinitus, non est cur non sit illorum quatuor habituum actus, cum concurrat media propria illorũ, nec ipsi dicant in sua essentia negationem aliorum.

Tertio, quia si Christiano rustico, demonstratione probetur Dei vnitas, habet scientiam, vt probat experientiæ facilitas in demonstrando, nec est dicendum amittere aliquid fidei diuinæ, quę aut tota vel nihil amittitur, ergo habet fidem & scientiam, idemq; argumẽtum fiet de opinione cum ratione probabili. De fide vero diuina & visione Dei sentio etiã intrinsece non repugnare, sed de lege æqua & ordinaria Dei, imperfectum habitum, in via & statu imperfecto, conseruantis, sicut cum causis naturalibus, vt alibi ostendetur, ignẽ supra, aquã infra, &c. ad naturales actiones statuit concurre rei hæc mundi harmonia præstante, vade est, bene Theologos multos asserere, non oportuisse, vt Paulus in raptu, licet, vidisset diuinam essentiam cum lumine gloriæ, amisserit habitum fidei.

Pro tertia etiam cõclusione est experientia, qua fides humana incerta est, cum fide diuina, vt patet in eo qui per hæresim diuina fide amissa, facilius credit aliqua mysteria fide humana, quam quibus nullam habuit.

Soluuntur arg.

Ad argumenta patet ex dictis, nam licet fides & opinio non fiant euidentes, non oritur, quominus alio medio & habita possit intellectus habere euidentiam rei. Ratioque horum nihil probat, cum, quia multæ species, generis scientiæ non sunt eiusdem, & actus, & habitus in eodem: tum quia cũ opinio quæ inhæret, & scientia fiant in aliqua specie, non fiunt nisi in duobus proximis generibus, scientia, scilicet & opinio.

Dubitari tamen hic potest, vtrum cum quis scientiam, fidem, & opinionem

nem, de eadem propositione habet, sit vna numero substantia habitus cū tribus modis, vel triplex. Pro quo videndum est, nam habitus concurrant ad substantiam, vel modum actus, quod quia non est Logicum.

Breuiter sentio primò, habitum qui est lumen gloriæ concurrere ad substantiam actus visionis Dei, qui sine eo habitu, aut speciali concursu pro eo, fieri non posset à potentia: & ita D. Tho. hunc habitum præintelligit speciei, quæ concurrit etiam ad eius actui substantiam, nec tamen est potentia, quia non est naturale principium, dans rationem communem etiam vitalis actus, sed complementum potentiæ ad actum substantialiter supernaturalem, ipsiq; te potentiæ in operando subordinatum, sine qua nihil efficeretur.

Secundo dico, alios habitus etiam supernaturales, vt fidem, &c. concurrere ad modum, non ad substantiam actus, vt qui variè figurat ceram sigillando, & ad certitudinem supernaturalem, vt fides vel claritatem, vt scientia, &c. quia idem actus, eiusdē; veritatis, apprehensio & assensus, fieri potest sine eis, modique hi, intendi, & remitti possint in eodē habitu & actu: vnde patet clare, hos habitus sine concursu potentiæ operari non posse cum modus nec fieri nec esse possit sine re cuius est modus, qui hic est substantia actus à potentia facta.

Nec D. Tho. & Caietanus aliud volunt, quam hos actus concurrere ad aliquid reale actuum, nec esse denominationem extrinsecam, esse actum fidei, &c. quia fidei habitus sit in ipsa potentia. Hinc habetur eandē posse esse substantiam actus, ad cuius varios modos concurrant fides, scientia, & opinio. Sed hinc, aliqui volunt, etiam hos habitus, saltem naturales, in vno habitu vniri, vt in vno actu, non quod singuli inuicem non distinguantur re, vt gradus qualitatum, sed quia vniuntur iuxta inter se, vt rationes eorum actuales, in vno actu.

Secundo, quia ratio habitus perfectior est ratione actus, ac proinde magis vna.

Tertio, quia minus videtur coarctata, vt cum vnus numero habitus sit ad plures actus.

Quarto, quia cum habitus sequatur pro mensura actus, debet esse vnitas habituum & actuum.

Melius tamen est cum rationes actuum horum habitū, modi sint substantiæ, vnius actus qui est rei cognitio, vel iudicium posse vniri in eo, vt duo modi, scilicet figura, & inhærentia quantitatis, in vna quantitate: habitus vero cum modi sint, vel potius formæ intellectus, ei quidem vniri, quod est inhærere, possunt non tamen inter se, vt nec modi suorum actuum, magis quam figura & inhærentia quantitatis inter se, nisi quis omnia accidentia vni subiecto vnita, vniri dicat inter se quod est absurdum, aliud enim est, esse idem vni tertio, aliud illi vniri, quæ enim sunt idem tertio, sunt inter se quę vero vni vniuntur tertio, non ideo proprie vniuntur inter se. Et per hoc patet ad primum: nec obstaret huic rationi habitus esse perfectiores, vt bene D. Tho 12.q.9.artic.1.ad primam, vbi Caietanus sensit, actus esse perfectiores, ad quos ordinantur habitus, nec habitus sunt, nisi causa instrumentaria illorum. Et sic patet ad secundū, quod si plures numero actus facit vnus habitus est, quia est permanens habitus: per quod patet ad tertium: consequiturque habitus mensuram nō substantiæ, sed varij modi actus variatione variatur, per quod patet ad vltimum.

De habitu autem principiorum, & conclusionis quem Ocham, & Gabriel citatus vult esse vnū, quando postea de nouo vnico actu cognoscitur

præter alios duos distinctos quos ponunt principiorum & conclusionum seorsum, satis supra: de quo bene Durandus quæstio. 4. prologi, nec est vnus assensus ille posterior, nisi causalitatis & illationis principiorum ad conclusionem, qui est scientiæ, vt dicebam articulo secundo huius quæstionis.

Hæc quæ satis sint Logico de habitibus intellectualibus, & de materia posteriori stica. vtrum enim sint in corpore, vel etiam in Angelis, & de modo augmenti illorum, & alia de formalitate virtutum, & habituum supernaturalium non est Logici, nec hic oportet omnium diuisionem facere, sed in Metaphysica (Deo dante) latius dicam, interim videndi sunt auctores supra in præfatione generali ad Logicam citati, si dicta non sufficiunt.

SECVNDI LIBRI POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTOT.

SVMMA TEXTVS

Vbi obiter nonnulla dubia literalia soluuntur.

CAPVT. I.

TOtus hic liber de ratione inueniendi medium demonstrationis agit, medium autem quærimus, vt quæstionem definiamus, & ideo capite primo, proponit Aristoteles genera quæstionum quæ in scientia fieri possunt: docetque quatuor esse quæstiones: Prima, an sit res simpliciter & in se. Secunda, quid sit. Tertia, an hæc res sit illa: quod non est quærere, an sit simpliciter in se, sed an sit aliud à se: & propter quid hæc res est illa? Duæ primæ quæstiones dicuntur non ponentes in numero, quia non quærunt aliud à re, sed ipsam rem: reliquæ dicuntur ponentes in numero, quia non quærunt ipsam rem: sed de ipsa re aliam rem, quare nunquam quærunt prædicatum quidditatiuum contra Caietanum, quia iam supponunt quid rei, & quærunt aliud de illa. De significatione autem nominis nulla est quæstio, nec de veritate principiorum, nec etiam an sit subiectum scientiæ: nemo enim perquirit particularem scientiam, si omnino ignoret de quo debet inquirere possumus

mus tamen quærere, an principia ſubiecti ſint: vt de materia & forma, & de vna prima cauſa entis. Quæſtio etiam eſt de ſubiecto quid ſit, de paſſio nevero an ſit, & propter quid ſit, quod eſt quęrere definitionem paſſionis, quæ ſemper definitur per propriã cauſam.

Capit. 2. Docet Ariſtoteles poſſe medium inesse, vel ad probandum rem eſſe, vel propter quid ſit: cum autem medium ſit cauſa per ſuam naturam quærere medium propter quid res eſt: eſt quærere quid ſit medium: & ideo Ariſtoteles dicit quod prima & tertia quęſtio quęrit an ſit medium, ſecunda & quarta quid ſit medium.

Cap. 3. Quęrit, vtrum omne quod diffinitur poſſit ſciri demonſtratione: & ècontra vel ſaltem aliquid, & arguet nullum poſſe ita ſe habere.

Capite 4. quęrit ſecundo, Vtrum poſſit demonſtrari hoc eſſe quidditatem illius, & arguit non poſſe, neque enim poteſt demonſtrari ſyllogiſmo oſtenſiuo, vel diuiſiuo, nec ex hypotheſi.

Cap. 5. 6. & 7. vtiliter probat id eſſe impoſsibile: primo, quia demonſtratio accipit quidditatem rei pro medio, hæc vero ſupponitur eſſe. Secundo, quia demonſtratio ſemper demonſtrat quod res ſit aliquid: eius vero non dicit eſſentiam rei, ergo nunquam demonſtratur eſſentia: demonſtraretur etiam ſine eſſe: nec ſatis eſt ſumere declarationem nominis: ſi non ſumas eſſe: ita enim diffiniẽtur nõ entia: & omnis declaratio nominis eſſet definitio.

Qua ratione ens non dicat eſſentiam dicemus in Metaphyſica, præterdicta ſupra, nunc ſatis eſt dicere ens, dicere etiã ſubſtantiam, & rationes accidentales, prædicatũ vero quidditatiuam tantum dicit eſſentiales.

Cap 8. docet aliquod quidquid eſt demonſtrari, quia medium eſt quidquid eſt paſſionis, & demonſtratur aliquando per priorem cauſam: non tamen demonſtratur, eſſe quidquid eſt, niſi ſyllogiſmo probabili, & logico.

Cap. 9. Declarat amplius, poſſe aliquid quidquid eſt demonſtrari, & ſupponit: primo, quod non poteſt haberi quidquid eſt rei, niſi præſciamus eſſe: ſecundo ſupponit quod rem eſſe non ſcitur ſimpliciter, niſi quando ſcitur eſſe per propriam cauſam: ab effectu enim non ſcitur ſimpliciter. Tunc arguit, alicuius quidquid eſt, tantum habetur per demonſtrationem, ergo & ipſum quidquid eſt.

Caput. 10. Ex dictis ſoluit primam quæſtionem, quantum ad primam partem, dicit enim: aliquid quidquid eſt eſſe omnino indemonſtrabile, de quo ſupponitur an ſit & quid ſit. Dicitur vero aliquid eſt demonſtrabile: quando medium alicuius paſſionis habet priorem cauſam, ſed non demonſtratur, vt quidquid eſt, ſed quantum adeſſe: & per hæc ad omnia argumenta in oppoſitum reſpondetur, ſimiliter ad quæſtionem ſecundam reſpondetur negatiuè, & colligit triplicem eſſe definitionem. Prima eſt oratio, vnum de vno ſignificans, non ſecundum accidens, ideſt, ſine medio, & hæc dicitur poſitio & principium demonſtrationis. Secunda eſt oratio, demonſtrans propter quid eſt illud, cuius eſt definitio: & hæc tantum differt à demonſtrationis poſitione, quia in demõſtratione ponit, vt cauſa eſſendi, in definitione vero vt quiditas: vt ſi quæras propter quid eſt tonitruum? reſpondetur, propter extinctionem ignis in nube: ſi vero quęras quid eſt tonitruum? reſpondetur ſonus extinctionis ignis in nube: ecce vbi in demonſtratione & definitione idem ponitur, in vna vt cauſa eſſendi, in alia, vt quidditas rei.

Tertia definitio eſt paſſionis, vt eſt conclusio demonſtrationis: ita enim definitur ſine cauſa, quia medium nõ ingre-

ingreditur conclusionẽ, vt si ita cõcludas: omne quod est propter extinctionẽ ignis in nube, est, in nube, tonitruum fit propter talẽ extinctionẽ: ergo de hac definitionem supra meminit Aristo. libro primo, cap. 7.

Cap. 11. probat non tantum demonstrari quod quid est, quæ est causa formalis: sed reliquas etiam causas de eo cuius sunt causæ. Vt si quæras propter quid angulus semicirculi, est rectus? Respondetur, quia habet medietates duorum rectorum: quod est reddere causam materialem: partes enim respectu totius habent rationem materiæ: demonstratur autem hoc pacto, quia aliquid habet medietatem duorum rectorum, habet angulum rectũ semicirculi, angulus habet, &c. ergo, propterea habet angulum rectum. Si quæras propter quid fuit Medorum bellum contra Athenienses? Respondetur, quia Athenienses priùs pugnarunt contra Sardos. Quod est dicere propter prius pugnantes contra Sardos, bellum mouetur contra Athenienses, &c. ergo. Si quæras propter quid deãbulatur post cœnam? respondetur, vt sanentur, probatur, propterea quis vult nõ eminere sibi cibos super os stomachi vt sanetur: sed ambulans post cœnam, ambulat vt non emineant cibi, &c. ergo vt sanetur. Et aduertit Arist. quod medium ad demonstrandum efficientem est id, vbi res habuit primã originem: ad finalem vero id ad quod cum ventum fuerit, statim est consecutio finis: & addit quod per idem medium quo probamus has esse causas probabimus has fuisse vel fieri, vel futuras esse causas.

Cap. 12. Quærit, vtrum in his quæ successiuè fiunt possit demõstrari causa per medium? Ratio dubij est quia in his sunt media infinita, & indeterminata, vt in diuisione continui, ergo non est certum medium. Respondetur in his à posteriùs facto demonstratur causa eius, quod prius factum est, sed non ècontra quia posterius factum, petit necessario causã eius quod prius fit, sed non ècontra. Ad rationem dubij respondetur medium non sumi, vt diuiditur in infinitum, sed vt immediatè iungitur extremis, scilicet principio & fini: vt motus sumitur medium, inter instans inceptionis eius & desinentiæ, licet possit diuidi in infinitum.

Cap. 13 ostendit, idẽ posse esse medium & rem demonstratam, si res ipsę circulo quodam fiant, non tamen respectu eiusdem.

Cap. 14. docet inuenire definitionẽ rei indemonstrabilis, & supponit illã esse definitionem, quæ continet prædicata quę simul sumpta recurrunt cum re definita, & si quodlibet eorum seorsum eam excederet. Hoc supposito docet primo inuenire definitionem rei indemonstrabilis per diuisionem: accipiat genus primum seu supremũ rei, & diuidat in differentias immediatas, sub quibus concluduntur omnia contenta sub diuersis, & accipiat differentiam quæ prædicatur de re, & diuidat per alias differentias, quousque deueniat ad differentiam, non amplius diuisibilem: sed reciprocam cum re cuius quæritur definitio, & ex hac & omnibus rationibus prius acceptis consurget definitio rei, & poterit probari hanc esse definitionem, primo per loca topica de simplici inhærẽtia probando hæc prædicata conuenire ei. Secundo per loca probatiua generis, probando quod prædicantur in quid: propriores vero rei inueniet quærendo propriores generum, & propriæ differentiæ. Omnis enim proprietas conuenit ratione generis, vel differẽtiæ. Quod autem sit optima methodus, patet, quia per illa accipiũtur omnia genera & differentiæ rei, vsque ad vltimam, non amplius diuisibilem: cõtineret enim sub se plures species. Secunda via est compositionis, sic accipe

multa

multa ſingularia illius cuius definitio quæritur, quæ nullo diſcrepẽt prædicato eſſentiali, & verè in quo conueniunt: accipe etiam ſub genere ſupremo illius rei alia ſingularia quæ nullo diſcrepent inter ſe prædicato eſſentiali, diſcrepent tamen ab alijs aliquo prædicato & vide in quo conueniũt illa ſingularia inter ſe, & abſtrahe rationes vtiles, vtriuſq; proprias, & poſt ea illa vtilia compara inter ſe, & erũt ſpecies, ſi vero dicantur talia eadem ratione, illa ratio erit generis in ad amb as ſpecies: ſi vero non dicantur talia eadem ratione illa ratio erit æquiuoca ad illas ſpecies. Si ergo inuenientur genera omnia inter media, & definitio integra ſpecierum quæ continentur ſub ſupremo genere inuenietur: id enim in quo ſingularia non diſcrepãt aliquo prædicato eſſentiali, erit differentia, reliquę rationes genericæ, eſt autem bona methodus. Primo quia omnis definitio eſt vtilium vtile vero habetur in ſpecta ſimilitudine ſingularium. Secundo, quia facilius ſumitur ratio ſingularium: ſine æquiuocatione aſcendimus ad magis vtilia comparando ea ad inuicem: ſi verò vtili aliser ſumeretur contingeret æquiuocatio, quia continet ſub ſe multa quæ ſi fiat incognita efficient æquiuocationem. Dices tantum docemur per vtramque viam inuenire definitionẽ ſpeciei ſenſu. Reſpondetur ſola illa habet ſimpliciter definitionem genera enim tam dicentur habere, quam eſſe de definitione alicuius, facile tamen accõmodabitur vtraque via.

SVPER OCTO LIBROS TOPICORVM ARISTO.

Commentaria, vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgenſi, in ſacra Theologia Præſentato.

¶PRAEFATIO.

De authore, Ordine, modo procedendi, & alijs.

Auctor.

COmmunis ſentẽtia Ariſt. facit horum libroꝝ Auctorem, imo ipſe idem aſſerit. 2. Perihermen. & primo Priorum, diciturq́ue tractatus iſte Topica, hoc eſt, localia, quia in eo docentur ſedes & loca argumentorum. Alij[1] verò conantur probare ex multis locis Ariſtot. vnum tractatum fieri ex Elenchis, & libris octo, quos Latini tantum faciunt Topicorum. Et quidem præter loca quæ adducuntur videtur eſſe ad id coniectura, quia cum defectus & fallaciæ rariores ſint, vt docet Ariſto: 2. Poſt. ex parte materiæ neceſſariæ, Elenchi annectuntur ſyllogiſmo Topico qui eſt probabilis, potiſsimũ namque in Elẽchis, defectus ex parte materiæ attendũtur, nõ ex parte formæ ſyllogiſticę: nam aliter anecti deberẽt, libris Priorum, poniq́ue ante Poſterior. libros.

[1] Lemoſ. 1. de erratic. 13.

Sed quidquid ſit de hoc, ad maiorẽ diſtinctionẽ, peculiarẽ tractatũ de illis facimus, ſimul cum quęſtionibus vt integer ordo per vniuerſam Logicam eruetur.

Ordo.

De ordine verò, Boeti. Cicer. & Rodolph (quos referunt Lobanienſ.) prę ponũt Topica Poſterioribus, cõmunis vero ſentẽtia, vt ſupra nos præfatione ad Priora diximus, ſentit oppoſitum, cum huic arti tribuatur inuentio, loquorq́ue de ea parte quæ dat loca argumentorum, de ea namque quæ tradit ſyllogiſmi Topici naturã, eadem ratio eſt, quæ de Poſterioribus. Obiectũ horũ librorum, ab omnibus ponitur ſyllogiſmus Topicus, Dialecticus ſeu probabilis ex Ariſt. hic cap. 1.

Diuiſio.

De diuiſione autẽ, ſi vera eſſet ſententia aliquorũ certũ eſt, quod fieret in quatuor partes, in prima agitur de huius ſyllogiſmi partibus, quam ſolam, per capita annotationesq́ue circa illa apperiemus, in ſecunda de locis vnde argumẽta ad eum ſumuntur, in tertia inſtruit Ariſtotel. argumentantem

rem & respondentē, ob quod pars hæc dicitur Dialectica, id est, arguitiua vel à secunda parte quæritur facultas illa probabiliter disputandi, quæ Dialectica dicitur vtēs (de qua in Prohœmial) in quarta tādem agitur de syllogismo sophistico, ratione dicta, Topicis annexo obiecto: Vtilitās maxima, & horū lib. de qua fecit Arist. cap. 2.

CAPVT. I.
De intentione & diuisione syllogismi.

Textus. PRopositum quidem negocij est methodum inuenire per quā poterimus syllogizare de omni problemate ex probabilibus, & ipsū disputationes sustinentes, nihil dicemus repugnans. Primum igitur dicendū qd sit syllogismus, & quæ eius differētiæ: vt sumatur Dialecticus syllogismus. Hunc enim quærimus secundum propositū negōtium. Est itaq; syllogismo oratio in qua positis quibusdā, aliquid aliud appositis ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt. Demōstratio vero est quādo ex veris & primis, syllogismus erit: aut ex talibus quæ per aliqua prima & vera, eius quæ circa ipsa est cognitionis principiū sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus ex qui probabilibus est collectus. Sūt autem vera: & prima quæ nō per alia sed per seipsa fidem habeant. Nō enim oportet in disciplinalibus principijs inquirere propter quid, sed vnūquodque principiorum ipsum per se esse fidem Probabilia autem sunt, quæ videntur omnibus aus plurimis, aut sapientibus, & his vel omnibus, vel plurimis vel maxime familiaribus & probatissimis. Litigiosus autem est syllogismus, qui ex his, quæ videntur probabilia, non sunt autem, & qui ex probabilibus aut ex his quæ videntur probalia est apparens. Non enim omne quod videtur probabile, etiam est probabile, nihil enim eorum quę dicuntur probabilia in superficie, omnino habet phantasiam, velut circa litigiosarum disputationum principia accidit se habere, statim enim & sæpius etiam eis qui parua videre possunt manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidem eorum qui dicti sunt litigiosi syllogismi etiam syllogismus dicatur. Reliquis vero litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non eo quod videtur quidem ratiocināti, ratiocinatur autē minimè. Amplius autem præter omnes qui dicti sunt syllogismus ex his quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria fiunt paralogismi: quemadmodum in Geometria & huic cognatis accidit se habere. Videtur autem hic modus differre à dictis syllogismis, nam neque ex veris & primis colligit Pseudographus, neque ex probabilibus. Nam sub diffinitione non cadit, neque enim quæ omnibus videntur, sumit: neque quæ pluribus, neque quæ sapientibus: & his neque omnibus neque pluribus, neque probatissimis, sed ex conuenientibus quidem disciplinæ sumptis non veris autem syllogismum facit nam eo quod aut semicirculos describit nō ut oportet, aut lineas aliquas ducit non vt ducendę sunt paralogismum facit. Species igitur syllogismorum, vt figuraliter sit completa dictæ sunt. Summatim autem dicendo de omnibus prædictis, & de his quæ postea sunt dicenda in tātum nobis determinatum sit, eo quod de nullo eorum exactam rationem assignare desigimus, sed aliquātulum figuraliter de his volumus per transire, omnino sufficiēs arbitrātes non esse secundū propositam methodum posse cognoscere quo quomodo vnumquodque illorum.

Summa

Summa textus.

PRimo (inquit) ſe velle dare methodum probabiliter diſputandi: Secundo, poſita definitione ſyllogiſmi & demonſtrationis, ait dialecticum ſyllogiſmum eſſe, qui fit ex probabilibus, quæ ſcilicet omnibus, vel pluribus vel maximè ſapientibus videntur: litigioſum vero ſyllogiſmũ eſſe, qui procedit ex his quæ apparẽt: non tamen ſunt probabilia. Tandem Falſigraphum eſſe qui eſt ex materia alicuius ſcientiæ falſo ſumpta: hæc rudi calamo docet, quia hic ſufficit.

Annotationes circa literam.

PRimo conſiderandum propoſitiones eſſe quadruplices, ſcilicet neceſſarias, probabiles, apparentes neceſſarias, ſed falſas: vel tandem apparentes probabiles ſed falſas: ex primis conſtat demonſtratio, vt ſupra latè dixi: ex ſecũdis fit ſyllogiſmus Topicus, ſiue etiam vna tãtum ſit probabilis, & altera neceſſaria, quia concluſio ſequitur debiliorẽ partem: ex tertijs fit Falſigraphus: ex quartis Sophiſticus, vel litigioſus: finis primi eſt facere ſcientiam: ſecundi, opinionem: tertij, falſam æſtimationem in modũ ſcientiæ: quarti, decipere cum apparentia probabilitatis.

Secundo, ſciendum Ariſt. tres afferre modos ſyllogiſmi litigioſi, ſcilicet peccans in materia, vel in forma, vel in vtroque, quique peccant in forma, non ſunt ſimpliciter ſyllogiſmi, ſed analogicè in apparientia tantum, qui vero peccat in materia, ſpecies eſt argumentationis, vt ſyllogiſmus topicus, de cuius diuiſione argumentationis, vide 2. cap. Poſter.

Sed dices res ſic deſtruitur materia eius ablata, ſicuti ablata forma, ergo litigioſus peccans in materia, non eſt etiam ſyllogiſmus.

Reſpondetur, materiam intrinſecã ſyllogiſmi, tantũ eſſe tres terminos in ſuis propoſitionibus: veritas vero vel contingentia eſt ei per accidens, & ita quando habet hanc materiam ſimpliciter eſt ſyllogiſmus, non vero cum peccat in forma, quia non infert, licet id appareat, propterquod bene dicitur, nego ſequi, hoc eſt inferri concluſionem.

Tertio aduertendum, non diſtingui ab Ariſt. Pſeudographum, vel Falſigraphum, in peccantem ex parte formæ, quia id erat commune cum litigioſo, quos etiam non comparauit, quia eadem differentia patebat ex eius doctrina, quã poſui notabili primo.

CAPTVT II.

De vtilitate Topicorum.

Onſequẽs autem Textus

erit his quę prædicta ſunt, dicere ad quod, & quę vtile ſit hoc negocium. Eſt autem ad tria, ad exercitationes, ad colloquia, ad eas quæ ſecundum Philoſophiam ſunt diſciplinas. Quia ergo ad exercitationes eſt vtile: ex his perſpicuum: methodum enim habentes, facilè de propoſito argumentari poterimus. Ad colloquia vero, eo q̃ multorum annumerantes opiniones non ex extraneis, ſed ex proprijs doctrinis ſermocionabitur: ad eos tranſmutantes quid quid videntur, non bene nobis dicere ad ſecundum Philoſophiam autem diſciplinas, quod potentes ad vtramque dubitare, facile in

ſingu-

singulis speculabimur verum & falsum. Præterea autem ad prima eorũ quæ in vnaquaque disciplina sunt propria. Nam ex conuenientibus secundum propositam disciplinam principijs: impossibile est dicere aliquid de eis, eo quod prima principia sunt animum, per ea vero quæ sunt circa singula probabilia, necesse est de illis transigere. Id autem propriũ, vel maxime conueniens est dialecticæ. Cum enim sit inquisitiua ad omnium methodorum principia viam habet: habebimus autem perfecte methodum, quando perinde habebimus, vt Rhethorica & Medicina, & huiusmodi facultatibus: hoc autem est ex contingentibus facere quæ eligimus, nam neque Rhetor omni ex modo persuadebit, neque Medicus sanabit, sed si ex his quæ contingunt nihil omiserit sufficienter cum disciplina habere dicemus.

SVMMA textus.

ADtria Aristo. dicit esse vtilia topica, exercitationibus scilicet colloquijs communibus, & scientijs in disputando, nãque in vtramque partem mens acuitur & crescit, falsaque refutantur. Secundo docet quod licet aduersarius non conuincatur: ars Topica perfecta est si afferat necessaria ad fidem faciendam.

Annotationes circa literam.

PArticulare caput fecit Philosophus vtilitatis artis disputatiuæ, quia tunc habebatur vilis, eiusque finis est persuadere, non excitando affectus eloquentia, vt Rhetorica, sed probabili argumento suadendo intellectum, & licet aliquando non suadeat: non ideo ars est insufficiens, quia eius munus tantum est efficere argumenta ad id: suasio autem pendet ab intrinseca voluntate nolenti attendere rationibus, &c. quæ cum pendeat ab extrinseco non propter hoc insufficientes reducuntur.

CAPVT. III.

Ex quibus constet Dialectica disputatio.

PRimum igitur considerandum ex quibus est methodus, siquidem sumus pserimus ad quot, & quæ & ex quibus syllogismus, & quomodo his attendemus: habebimus sufficienter propositum. Sint autem numero æqualia, & eadem ea ex quibus orationes, & de quibus syllogismi: fiunt enim orationes ex propositionibus, de quibus autem syllogismi fiunt, problemata sunt. Omnis autem propositio, & omne problema, aut proprium aut genus, aut accidens indicat: etenim differentia cum est genus, cum genere ordinanda est. Quoniam autem proprij hoc quidem quid est esse significat, illud autem non significat: diuidatur proprium in vtrasque dictas partes, & vocetur illud quod quid erat esse significat, terminus: reliquum vero secundũ communem de ipsis assignatam nominationem nuncupetur proprium. Manifestum igitur ex his quæ dicta sunt, quod secundum præsentem diuisionem: quatuor omnia accidit fieri, aut proprium aut terminum, aut genus, Textus.

aut accidẽ. Nemo autem non opinetur dicere, quodunumquodq; horum per ſe dictũ propoſitio, vel problema eſt. Sed quoniam ab his & problemata & propoſitiones ſiũt, differunt aũt problema & propoſitio hoc modo nam cum ſic dicitur: putas ne animal greſſibile bipes definitio eſt hominis? & putas ne animal genus eſt hominis? propoſitio, fit ſi autem, vtrũ animal greſſibile bipes definitio eſt hominis, vel non? problema fit, ſimiliter aũt in alijs, qnare merito ꝙ qualia numero problemata & propoſitiones, nam ab omni propoſitione problema facies, tranſmutans modum.

Summa textus Cap. 3,

PRimo inquit hęc ars Topica, cõſtat tribus, ſcilicet propoſitionibus Dialecticis vt materia proxima, prædicatis, vero vt remota problematis aũtem vt materia circa quã eſt: ſecundo ait tot eſſe problemata quot propoſitiones, differunt enim ſolo modo, quia propoſitio ſimplicẽ habet tãtũ interrogationẽ, problema vero geminatã, tertio docet profitionẽ & probloma, conſtare vel proprio, vel genere, vel accidente, differentiã náq, comunem ad genus reducit, definitionem ad proprium, quod diuidit indicentem eſſentiam, vocatq, terminum, & in non dicentem ſed ei conuertibilem, quod abſolute ait dici proprium communiter, vnde quatuor eſſe prædicata, genus, definitio vel terminus, proprium, & accidens.

Annotationes circa literam.

PRimo aduertennũ ꝙ Lobani. pag. 387. bene dicũt omnia problemata Dialectica, conſtare ex dictis prædicatis, affirmatiuè, vel negatiuè, quia in omnibus inquiritur, vtrũ aliquid conueniat, quod eſt aliquo horũ modorum, vel an non cõeniant, idq, explicitè, vt vtrum animal genus hominis, &c. uel implicitè quando prædicatum eſt genus, &c. extenditurque nomen generis ad analoga, & incompleta, proprium etiam, ad negationes & definitio ad cuiuſuis deſcriptionẽ vnde bene Lobanienſ. defendunt Ariſtot, à repreheníone Rodolphi, cum vero rogatur, cur magnes attrahit ferrum? &c, Niphus num. 48. & alij benè negant eſſe problemata Dialectica, ſed illius ſcientiæ cuius eſt obiectum. Dialectica, enim non quærit cauſas, ſed cõcluſionem probabiliter ſuadet, ſin vero modo Dialectico rogetur, vt vtrum hoc ſit cauſa illius, reducitur ad problema proprij, videtur enim eſſe propriã rei, hoc ꝙ eſt eſſe cauſam.

Secundo aduertendũ quod nõ erat opus numerare ſubiecta, numeratis prædicatis, cum iſtis reſpondeant illa: quomodo autem eadem ratio ſit prędicati & prædicabilis, dixi cap. de gere. q. 1. vbi ſpeciẽ dicebã eſſe prędicatum non tñ poſitũ hic ab Ariſt. cũ hic agere de prædicatis ſubiectorum cõmuniũ, de quibus ſunt noſtra problemata in ſcientijs & artibus: Dixi etiã cur differẽtia ſubalterna generi ſit annexa, vltima vero differentia & ima definitioni, eius tñ hic non meminit, vel quia in definitione intellexit, vel potius, quia vix vllam cognoſcimus diffetentiam imã, de propoſitione verò & problemate infra dicitur: vltimo & penultimo capite.

Summa textus Cap. 4.

TErminus, hoc eſt definitio. eſt oratio explicans rem, cum vero nomen vnum alio explicatur. nõ eſt definio, licet ad eã reducatur, propriũ eſt, quod nõ eſt de eſſentia, ſed cum ea conuertitur, quod enim non conuer-

uertitur non est proprium, nisi quando est ad aliquid, genꝰ est quod inquid prædicatur de speciebus: cui annectit problemata. quid sit idem ver diuersum genere? Accidens dupliciter definit, primo quod non est proprium, definitio nec genus in est autem rei, secundo, & melius inquit ipse, est prædicatum quod eidem potest in esse, & non inesse, eiq; annectit problemata comparationum: quæ ab accidentalibus fiunt.

Annotationes circa literam.

IN secunda parte Summularũ: agẽs de modo sciendi dixi, cur definitio dicatur terminus, ponituŕque primo loco, vt nobilior: propriuḿq; in secundo, ante genus qui adijcitur, vt definitio, cum eaque conuertitur, & ab ea manat, quomodo autem genus, & non differentia, & definitio ratione generis dicatur in quid: & cur proprium conuerrtibile dicatur absolutè tale: & alia etiam circa definitiones accidentis, dixi in prędicabilibus.

Secundo considerandum ex Nipho, nõ poni ab Aris. annexa proprio, quia non erant: si enim aliquid insit accidentaliter, nec conuertitur, est problematis accidentis secundum Aristot. si conuertitur, sed est essentiale, est definitio: sũtand em est conuertibile accidentale, non reducitur ad proprium, sed est propriũ. Sed dubitabis forsam quomodo cognoscatur, cui prædicato annectatur problema. Respondeo, quod cum rogatur an sit genus, &c. tali prædicato annecti, cum vero non rogatur sic: ei annectitur cuius est determinatio addita, vt vtrũ homo sit animal risibile? proprio: quod si absolutũ purè rogatur prędicatum, vt homo animal sit? &c ab Alexandro dicitur problema accidentis quo admodum, quia propositio est de simplici inhærentia, accidentiq; est inesse. Sumitur enim nomen accidentis largè ab Arist. sæpè pro eo quod quouis modo conuenit: propriè tamen ei prædicato tribuitur, quod est interrogatum.

Summa textus Cap. 5.

COnclusio est, omnia prædicata quodammodo annecti definitioni: quia sæpè ex locis quibus genus, proprium, vel accidens, destruuntur, destruitur etiam definitio, quia tamen non semper, non sufficit vna methodus, & licet esse posset, profecto esset parum clara, ita de singulis prædicatis seorsum tractat.

Annotationes circa literã.

VIdendus est Niphus, qui ex Alexandro bene docet quomodo non sit vna methodus, ad problemata quatuor prædicatorum: quod si Arist. c. 1. vnam promittit methodum, intelligit genericè, scilicet, sevelle dare methodum ad problemata, plures tamen in specie.

Summa textus Cap. 6.

PRimo, distinguit idem, in idem numero, specie, & genere. Secundo, obiicit duas aquas vnius fontis, minus differre, quam duorũ fontium, quæ tamẽ sunt idem specie, & illæ priores non sunt vnum numero, ergo deest alia identitas. Respondet esse, magis idem accidentaliter. Tertio, diuidit idem numero in tres acceptiones: prima cum res est vna, nomina plura, vel est vt definitio & definitum: secũda, cum est vt subiectum, & passio: Tertia cum est vt subiectum & accidens.

Annotationes circa literã.

QVia ſupra mentionem feceram eiuſdem, nũc meminit acceptionum,& quia vt Veneti explicant,huic arti eſt vtiliſsimũ de diuerſo autem,quia patebat inde nõ meminit ſpeciatim, fuſsiusq; agit, 5.Metho.c.6.de ſupradictis acceptionibus,intenduntque aliqui modos alios eſſe omiſſos, vt idem analogia, idem natura,idem accidentaliter agebat,ſed quidem idem analogia ad idẽ genere reducitur,quod hic ad analogia extendi poteſt, alij verò tres modi,ad tertium modum pertinent, &c.

Secundo certum ſit, magis eſſe idem definitionem & definitam,quam ſubiectum & paſsionẽ, & hæc duo quam ſubiectum,& commune accidens propter quod;problemata de eodem, potius annectit Ariſto.de definitioni modus vero quo Petrus eſt idem ſibi,ſub primo modo eiuſdem numero intelligitur,quia licet modo ſignificandi ſit magis idem quam definitionem & definitũ,in ſignificato eadem eſt ideitas,cum res eſt vna & habet vnum nomen,nec eſt diſtinctè numeratus hic modus,quia colligitur ex illo,ſi enim eum plena ſunt nomina eſt vnum numero,à fortiori etiam cum tãtum eſt vnum tantum impoſitum.

Tertio ex hoc capite duæ eliciũtur maximę:prima quæ ſunt idem numero ſunt idem ſpecie,& quæ ſpecie idẽ genere,non tamen ècontra, ſecunda quę differũt genere,differũt ſpecie,& quæ ſpecie numero,nõ tñ ècontra, intelligũturq; de identitate numerica eſſentiæ,de quo latius infra,

Summa textus Cap.7.

PRima cõcluſio,omnis diſputatio Dialectica cõſtat propoſitionibus & eſt circa problemata, quatuor prædicatorum,quod probat primo inductione. Secũdo,qa ſi dicitur de ſpecie eſſentialiter & conuertitur, eſt definitio cui iungitur vltima differentia, ſi non, eſt, genus cui iungitur ſubalterna,ſi vero eſt accidentale & conuertitur eſt proprium, ſi non conuertitur eſt accidens.

Secunda concl.hęc quatuor prædicata inueniuntur in eodem prædicamento.quod vt magis intelligatur numerat omnia prædicamenta.

Annotationes circa literã.

CIrca ſecundam concluſionem aduertẽdum,illa quatuor prædicata eſſe in eodem prædicamento,directè,vel reductiuè, vt dicebamus nos in prædicamẽtis,definitio verò ſecundum ſuas paptes etiam in eodem prædicamento reperitur:Tribuetur autem problema directè illi prædicamento cuius fuerit prædicatum,quia præter quam quod ratio prędicati eſt nobilior ratione ſubiecti prædicatum eſt id quod qnęritur: ſimiliter genera accidentium in concreto nominat hic Ariſto. quia concreta ſunt notiora nobis, quanuis vt ſupra in ante prædicamẽtis dicebam minus directè ponantur quam abſtracta.

Summa textus Cap. 8.

PRopoſitio Dialectica eſt interrogatio probabilis, reijcitque euidenter vera,vel falſa, ſecundo,eam diuidit in per ſe probabilem, & ſecundario probabilem, quæ ſimilitudine ad illam, id eſt, deductione ab ea:aut quia eſt recepta à peritis in facultate,probabilitatem habet.

Anno-

Annotationes circa literã.

NOtandum primo, ꝙ propositio Dialectica cum interrogatione non simpliciter sed secundum quid & cum addito, est propositio, scilicet, interrogata, & quia ex Arist. 1. Topico. licet interroganti, id est, dum quis rogat fit interrogatio, syllogizãti, id est, cum postea inde syllogizat, sumptio est partis visæ probabilis, & sic vult Arist. esse materiam ex qua, supra. c. 3. cum enim est sub interrogatione potius videtur, vt Problema, materia circa quam.

Secundo sciendum, quod licet aliqui cum Alexãdro, velint id quod est clarum sine dubitatione esse propositionem Dialectică, & non Problema tamen cũ Arist. sup. c. 3 dicat esse ęqua, fia numero, soloꝙ; modo interrogandi, simplici, vel geminata interrogatione distincta, cõgruentius est, stricte etiam propositionem Dialectică simplicis interrogationis aliquã habere veram dubitationem, large vero etiã esse problemata sine dubitatione, vt ait Niph. nu. 54. Aristoꝙ; vult stultũ esse rogare ea Problemta, sed id etiam est stultũ per propositionẽ Dialectică simplicis interrogationis pro quo.

Tertio sciendum, c. sequẽti, dicere Arist, stultum esse pœnæ, vel sensu dignum, cum oritur ex deprauata voluntate, vel dubitatione, interrogatio: secus est quãdo vt Theologi, rogantes Vtrũ Deus sit? & vtrũ colendus? id faciamus, vt probemus omnibusꝙ, pateat, certi tamen de eorum veritate.

Summa textus Cap. 9.

PRimo diuidit Problema ex parte rei, in conferens ad electionẽ, vel fugam & ad sciendum, & ad iuuandas scientias: & ex parte considerantium, in problema neutra, de quibus, vel qa non est motiuum ad alteram partem, vel æque efficax, ino pinamur, & in ea in quibus sapientes vulgo contradicunt, vel sapientibus, vel ipsi vulgares vulgaribus. Secũdo, ait positio est opinio Periti, in arte, cõtra communem. de quouis tamen contradicente ratio nem habere stultũ est. Tertiò ait Dialectico non proponenda problemata clara vt sensu, vel pœna egeãt, vt vtrũ nix sit alba, vel Deus colendus nec etiam difficilima in alij scientijs, quia excedunt captum Dialectici, mediaꝙ, non suppetunt probatiua.

Annotationes circa literã.

ADuertendum quod Arist. non diuisit propositionem Dialecticam vt problema, vel quia eadẽ est ratio, sufficiebatque semel ponere, vel quia cap. 2. vbi de propositione egit, ponit, eiusque, cap. 8, primo meminit, quia simplicior problemati.

Secundo aduertendũ ad problema electionis, vel fugæ, iungi omnia etiã mechanica, quæ sunt de aliquo faciendo vel non faciendo, ad ea verò quæ sunt ad sciendum, omnia speculabilia Physicæ, mel Methaphysicè, ad ea vero, quæ sunt iuuanti scientijs, omnia etiam Grãmaticæ, & Rethoricę, quę sub nomine Logicę latẽt, & instrumenti sciendi comprehenduntur.

Vltimo dices, positio vt sic, est opinio quæ non habet interrogationem in se, ergo male ponitur species problematis. Resꝙ ôdeo licet dicatur opinio ab ea propositione viri docti quæ interrogatur, & pro cuius auctoritate fit problema, tamen cum duplici interrogatione debet poni, vt sit species problematis, de quo Lobariens. pag. 400. & hæc dicta sint statis, de his nouem capitibus quæ & solent tannum legi & in Bachalaureicx anime rogari.

Secundæ partis huius tractatus de Argumentorum locis, Summa.

PRæter Aristi. Boet. Cicer. Philosoph. & horũ interpretes in Topicis sunt alij, vt Rodolph. lib. de inuentione, Titelman, & iuniores in Summulis egerunt de hoc, de quibus omnibus, summã quandam hic apponam, de inde vero altiori modo (pro alijs forte qui etiã alio stilo gaudent) disserant.

Interim, argumentũ Dialecticũ dicitur à Cicer, probabile inuentum ad faciendã fidem saltem, hoc est probabile in extimatione licet in se sit necessariũ, sunt enim vt cõstat ex Arist, supra cap. 9. inter loca Todica aliqua demonstratiua, quia aliquibus tantũ sunt probabilia.

Secũdo considerandũ q̃ hic sumitur argumentum, vel pro antecedenti solo, aut cum consequẽti, vt dixi sæpè de syllogismo, vel potius pro ipso medio cuius vnione cum extremitate fit antecedens, & in conclusione huius vnionis virtute vniuntur extrema inter se, dicitur etiam medium argumentũ, quia radicaliter in eo videtur esse lux veritatis, si certa æque lux solis, ob quod dicitur etiã hæc ars inueniẽdi medium, quia dat loca vbi erit secus est de illa cõmuni & parũ vtili arte inueniendi medium, ad affirmatiuas, vel negatiuas propositiones, de qua summulistæ cũ de syllogismo. vbi libere dixi quid sentiam etiã ego, illæ enim regulæ potius sunt adiudicãdum de medio inuento, sufficitque regula ibi posita à nobis pro hoc.

Tertio notandũ locũ dici ab Arist. elemẽtũ, qa cũ sit ũmplex, multorũ est origo, dicitur etiã argumẽti sedes, aliter definit Boeti. & aliter Viues aliter etiam iuniores, sed ad quid tanta?

Quarto, locus est duplex, scilicet maxima & differẽtia maximæ, locus maxima est, propositio probabilis cui multæ nituntur argumentationes ob quod vniuersalis dicitur, vt cui conuenit definitio conuenit definitum, differentia maximæ est receptaculũ plurium differentium maximarum, vt locus definitionis in quo est dicta maxima & aliæ, & de hoc secundo nõ tam plenè, agit Aristo. vt Matiz, ait, & probat cap. 3. In locorum autem numero, ordine, & nominibus, vnusquisque ferè suam sequitur methodum, de quo latius infra.

Quinto aduertendum, quod hæc loca siuè differentia maximæ siue maxima, posse summi, & vt propria, & vt communia: communia cum nulli generi determinãtur, vt sic, locus definitionis tãtum, vel hæc maxima de quo cũq. dicitur de definitio, &c. Secũdo do, vt propria cum alicui materiæ determinantur, vt locus definitionis naturæ vel virtutis, vt hæc definitio natura est primum principium motus & quietis, &c. quidquid non dicitur de speciebus nõ est genus, licet autem loci communes nil dicant determinate alicuius materiæ, sciri debent, vt prorios arte teneamus in hac autẽ arte Topica communes traduntur, ex propriis autem hij qui ad Dialecticam spectant, licet aliquæ aliæ maximæ, vt in quæstionibus patebit afferantur ad pleniorem materiam suppeditandam locorũ cõmunium hic summam apponam, propriorum vero postea quia multi sunt.

Primus locus est à definitione, descriptione, vel interpretatione, affirmatiuè, vel negatiuè, ex parte subiecti, vel prædicati, vel vtriusque, locoque ab interpretatione, iungitur locus à transumptione quo ad primã partem de quo statim, similiter à definito descripto & interpretato ad definitionem, &c. Primus locus.

Secun-

Secundus locus, à toto ad partem, vel è contra, à toto inquam ſuperiori, vel diſtributo, vel integranti: Phyſico, aut Methaphyſico, cui pertinent modi argumentandi dicti.3.part.Summularum,cap.de diuiſione ſimiliter à toto in tempore, vel loco, vel modo, vel cum ponitur,aduerbium vniuerſale temporis, vel loci, vel aliqua reſtrictio.

Tertius locus eſt, à cauſa ad effectum,& è contra,ſiue ſit efficiens, materialis,formalis,vel finalis,quibus annectitur loeus,à generatione, corruptione,& vſu, qui locus maximè patebit.2.lib.Phyſicorum intellecto.

Quartus locuseſt,ab antecedetibus rem & conſequentibus,&concomitantibus.

Quintus locus eſt, ab oppoſitis vel diſparatis,de modo huiuſmodi de arguẽdi ſatis dicta ſunt.c. de oppoſitis.

Sextus locus eſt,à maiori,vel magis probabili,vel à minori,vel minus probabili,& locus à paribus, id eſt, æque probabilibus, ſimiliter locus à cõparatiuo,& locus ab illa maxima propter vnumquodq; tale, &c.

Septimus locus eſt à ſimili, cui per oppoſitum iunge à diſſimili,cuius nec Ariſt. nec alius iuniorum meminere, quia patet ex loco à ſimili, cui etiam ſubigitur ſecũda pars à tranſſumptione, & locus à cõmutata, vel tranſmutata proportione,de quibus infra.

Octauus locus eſt,à cõiugatis, vel à caſibus,vel à denominatiuis,ad denominatina, ex parte vocis & rei,vel rei tantum,quæ dicuntur coniugata, quia ferè ſemper ſub vno iugo vocis deuincta,id eſt ſimul iugata ſunt, vbi cauenda denominatiua ſola voce, vt caueatur æquiuocatio, & quidem ad uitanda Sophiſmata ſemper teneatur ſenſus fixus.

Vltimus locus eſt,ab auctoritate diuina,vel humana.

Pro quibus omnibus dictis,aduertẽdum aliquos eorum eſſe ab altero extremo quæſtionis, vt quinq; priores & octauus,alij autem tres potius à tota quæſtione, qui omnia præter vltimũ ſunt artificioſa, quem vocat Ariſtot. ex iudicio, maximæ autem omnium locorum ſtatim ponentur, quæ multum proſunt, concionibus declamationibus & ſcientijs vſu autem potius quam longa magiſtri explicatione. Iam ad quæſtionem veniamus.

QVAEST. VNICA.

De ſyllogiſmo Dialectico, eiuſq; locis in communi.

VNiuerſam latamq, huius diſputationis tractationem,tribus explicatis, comprehendã primo ergo de ſyllogiſmo Dialectico,& de eius locis in cõmuni,in ſecũdo, de ſingulis in particulari quibus propoſitio ſimplex:tandẽ in tertia de quibus quæſtio comparata probatur agam. De primo inquirẽda ſunt ſeptẽ primo an neceſſaria ſit cognitio ſyllogiſmi Topi.2. quid ſit iſte ſyllogiſmus tertio,propter quid, quarto quænam ſint ſedes & loca:quinto quotuplex ſit locus: vltimo quomodo horũ conſideratio ad Logicum ſpectet. Diſponitur.quæſtio.

ARTICV. PRIMVS.

Vtrum cognitio ſyllogiſmi Topici ſit neceſſaria?

SYllogiſmus Dialecticus,ſumpto nomine Dialectiæ pro Topica,vt ſæpe dixi,ille eſt qui ex probabilibus,cõcluſionẽ probabilẽ colligit, qui etiã vocari ſolet,vt patet 8.Topi.4.Epiqurrema,id eſt,aggreſſio,eo quod ad diſputationem,cum altero aggrediendam, eſt promptus maximè & idoneus. Explicatur titulus.

Probabile qd sit.

Secundo, considera quod (vt dictum est) probabilia ea dicuntur, quæ videntur omnibus, aut sapientibus, atque his, vel omnibus, vel pluribus, vel spectatissimis, dummodo non sint Paradoxa, id est, præter omnium opinionẽ, omnibus, vt Deum colere omnes: plurimis, vt honores magno studio esse inquirendos, omnibus sapientibus: vt animi bona præstare corporis bonis plurimis, vt animam esse immortalẽ, spectatissimis, vt mundum incepisse, quod defendit Plato, quæ tamẽ ita probantur his, vt si ic contra omnium cõmunẽ opinionem, quale est illud Parmenidis & Melissi, omnia esse vnum, de quo vide quæ diximus in 1. lib. Physic. q. 2. in probabilibus non numerantur, & hæc dicuntur paradoxa, vel potius errata.

Probabile multiplex.

Tertio sciendum, quod probabilia aut sunt per se, aut per alia talia, quem admodum dixi, quædam esse per se nota, quædam per alia: vnde suo modo etiam dantur principia probabilia, & conclusiones probabiles: per se probabilia illa, voco quæ non egent confirmatione: sed simul atque proponuntur, solent probari, & in plurimum demonstratio, quam supra dixi, non æstimatam talem, cadit sub hoc genere probabilium: & in simplicibus v.g. melius Rempublicam gubernari à sene quam à iuuene imperito, per alia vero dicuntur probabilia, quæ verè indigent alijs per quæ approbentur, vt melius Rempub. regi ab vno Principe solo, quam multorum placitis.

4. notan.

Qarto sciendum, syllogismum dialecticum, seu topicum, quamuis non constet vtraque præmissa probabili, sed vna tantum licet altera sit, necessaria, ratioque est clara, quia ex dictis in prioribus, conclusio sequitur partem debiliorem antecedentis, v.g. qui carpit mores odium sibi parit, qui furta & sacrilegia carpit, carpit quidem vitia, ergo talis sibi odium parat: maior est tantum probabilis, & hanc sequitur conclusio non minorem quę est necessaria, idem dico si vtraque sit necessaria, dummodo altera non æssimetur talis.

Conclu. respõsiuaq.

Iam certum sit quod cognitio syllogismi topici necessaria est ad veritatem indagandam. Hanc conclusionẽ probant eadem argumenta quæ fecimus ad suadendum demonstrationẽ esse necessariam, mutatis mutandis: nã sicuti demonstratio necessaria est ad sciendum: ita ratio topica ad opinandum, cumque nos pauciſſimarum veritatum possimus habere sciẽtiam (vt latè dixi, q. 2. super 1. de specie) ideſt, euidentẽ & certam cognitionem, saltẽ est appetitus veritates quomodocũque attingere, & vero similiora concipere, præsertim de altissimis, vt docuit Philosophus quod quidem nobis ratio topica præstat.

2. C

ARTICVL. II.

Quid sit Topicus syllogismus?

Explicatur titu.

DIfficultas hæc solum versatur circa materiam tam remotam quam proximam syllogismi Dialectici, quia penes hanc attendi debet eius differentia tã distinctiua quam constitutiua, cum ex dictis in prioribus, imo etiam in Post. & Top. syllogismi topici, & demonstratiui, eadem omnino sit forma.

1. Cõcl.

Dico primo, materia remota huius syllogismi sunt tres termini, quorum alter, id est, medium, vel cum extremo vtroque, vel cum altero probabiliter tantum, hoc est, vero similiter, & non necessario connectitur. Medium syllogismi ex dictis patet quod dicatur argumentum, licet aliquando quælibet præmissa, præcipuè maior, imo & totum antecedens, dicatur argumentum: medium autem syllogismi Dialectici,

ctici, vt dixi in Summa, 2. p. notab. 1. dicitur argumentum dialecticũ, quod est probabile inuentum ad faciendã fidem: non quod assensus productus ex vi argumenti topici, sit semper actus fidei: hoc enim (vt itatim dicemus) falsum est, sed quod prædictus assensus nõ est omnino necessarius, ideo appellatur fides, ex eo quod sicut ad assensum fidei, non conuincitur intellectus, vt dixi quæst. viti. 1. Post. sed ad illum præ requiritur aliqua libera motio voluntatis, & pia affectio, sic etiam nec ad assensum opinatiuum, & hæc est ratio cur possit contingere, vt ex affectu voluntatis, intellectus assentiatur conclusioni minus probabili, probabiliori prætermissa & oblita.

2. Cõcl. Dico secundo, materia proxima syllogismi probabilis, & dialectici est quælibet propositio probabilis eo modo quo dictum est articulo præcedenti, syllogismum topicũ procedere ex probabilibus: vnde huiusmodi propositionibus semper deerit aliqua conditio ex requisitis, ad hoc vt propositiones reliquæ fiat materia proxima demonstrationis, quia malum & obliquum ex quocunq; defectu contingit & coalescit: quare illis omnibus cognitis, & his, facile erit iudicare quę propositio dicatur probabilis tantum, quæ ita definitur, 1. Top. 8. supra: quod sit interrogatio probabilis, ideſt, quæ apertè interrogatur id quod videtur omnibus aut plurimis, &c. vt nonne diligunt parentes suos natos? Dicitur autem interrogatio, quia cum nõ sit propositio necessaria, aut certe non videatur, tenetur his qui cum altero disputationem iniit petere ab illo, an verã propositionem existimet, nec frustra laboret si ex non concessis argumentetur: similiter dicitur aperte interrogate omnibus aut pluribus, quia vãdumtaxat interrogationis notam exprimit: eamque solam contradictionis partem expresse proponit, quam desiderat sibi concedi, vt patet in dicto exemplo, quamquam virtute, alteram etiam rogandi notam, ideſt, necne, vel quid simile, tunc contradictionis alteram partem contiuet. cum hoc tamen licet Dialectica propositio, quærenti sit interrogatio totius contradictionis, ratiocinanti tamen & persuadenti est sumptio illius partis absoluta quam probare contendit, vt ait Aristo. Epicurus sic niteretur probare omnem voluptatem esse bonam: an non putas quicquid secũdum naturam est esse bonum? Nonne omnis voluptas est secundum naturam? Quæ si alius admisisset tunc sic concluderet, quidquid est secundum naturam est bonũ, sed omnis voluptas est secundum naturam, igitur omnis voluptas est bonam. Huiusmodi etiam interrogatio solet etiam appeliari quæstio Dialectica, siue problema dialecticum, quãdo expresse continet vtramque partẽ bontradictionis, aut saltim vtramque notam vt fuerit ne mũdus ab æterno, necne? sed tunc maximè quãdo de ea neutra de parte homines sentiunt, vt sintne stellæ pares, vel impares; aut de qua contendunt sapientes cum plerisque, vt vtrum sol sit maius multis partibus toto terrarum orbe (quod Ptolæmeus in Almagesto demõstrat) necne? aut plerique inter se, vt si honores præferendi sint opibus vel ecõtra? aut de qua diffident sapientes inter se, vt sint ne cœli ex eadẽ materia horũ inferiorũ necne? & ideo dicitur theorema, id est, consideratione dignum, quam per iram breuitatis gratia altera interrogationis nota signatur.

Dico tertio, cum omnis interrogatio cathegorica, roget cum prædicatum aliquod alicui conueniat subiecto, & omne prædicarum (quod scientiæ prædicant intellige modo ex 1. cato, c. de specie) sit definitio aut propriũ aut genus, aut accidens, eius subiecti, cui conuenit, aut ad horum aliquod 3. cõclu.

reducatur sit, vt omnis propositio, omnisque quæstio Dialectica, aut sit definitionis, aut proprij, aut generis, aut accidentis, aut ad aliquod horum reducatur.

Considerandū. Vbi recolendum, quod supra dixi has quæstiones siue propositiones duobus modis rogare posse id quod quærunt, aperte videlicet, vt estne animal rationale, definitio hominis, vel non aperte, vt estne homo idipsum quod animal rationale? sin vero neutro modo horum quærant, sed simpliciter, vt vtrum aliquid alicui conueniat, v.g. num cœlum sit animatum? Reducenda sunt ad prædicata accidentis, sumpta vox, accidens, pro quouis quod quomodocunque alicui inest, & tales solent appellari interrogationes simplicis inhærentiæ, id constat ex 1. Top. 5. & 2. Topicor. 2. & 4 Top. 1. & 7. Top. 3. vnde immerito Rodolphus redarguit prædictam diuisionem proprij, quia non continet quæstionem simplicis inhærentiæ, quia præterquam ad illam reuocatur, indigna, est & aliena à modo interrogandi scientifico, cum quærat quid indeterminatum, & indefinitum indefinitè: similiter 1. Top. 3. Arist. ad quæstionem generis reuocat, quæstionem differentiæ generalis de specie minus latè patente, vt sitne differentia qua differant homines, ab aliquibus quæ sunt sensus capaces, quæstionem vero differentiæ specialis, ad definitionem, reducit, sicut quæstionē speciei de individuo, ad quæstionem generis de specie, vt sitne Plato homo? quia quemadmodum se habet genus ad speciem, ita se habet species ad individua. Rursus quæstionem analogi, vt dixi, reuocat ad genus, quia in eo etiã dicuntur latere æquiuocationes.

Replie: Præterea, quæstio comparatiua reducitur ad quæstionem accidentis, vt vtrum hoc sit magis tale quam illud: vt album magis coloratum quam nigrum: nam solum accidēs suscipit magis & minus.

Sed dices, vtrum homo sit excellētius animal cętetis hominibus? est quæstio comparatiua, & tamen non quęritur de accidentibus. Dicēdum ad hoc quod de excessu in perfectione substantiali, loquimur eum quadam proportione, ad accidentia quę recipiunt magis & minus, quo pacto, in perfectione substantiali, & essentiali concipimus quosdam gradus, admodum quo gradus extensionis in accidentibus intelligimus.

Tandem notandum, quod alia diuisione diuidūtur propositiones quæstionesque Dialecticas ex 1. Topic. 12. in tria genera, scilicet in morales, naturales, & Logicas: morales, inquit Arist. sunt quę pertinent ad vitam & mores, vt estne obediendum potius regibus quam legibus si inter se dissideāt? Naturales, quæ ad naturæ obscuritatem spectant: vt sintne contingui cœli an non? Logicæ quæ spectant ad rationē differendi, vt sint ne tantū quinq; prædicabilia: & ad hęc tria quę attingunt materiam oēs tam quæstiones quā dialecticę propositiones reuocandę sunt.

ARTICVL. III.

Propter quid sit syllogismus Topicus?

Breuiter dico, quod sicuti effectus, & finis demonstrationis est scientia, sic etiam effectus & finis syllogismi topici est opinio, vel etiam fides: sunt enim quędam argumenta topica, quorum effectus est actus fidei, vt infra patebit: ratio ergo conclusionis, est quia sicuti natura sua demonstratio ordinatur ad conuincēdum intellectum, vt velit, nolit, conclusioni assentiatur (saltim quantum ad specificationem, vt dicebamus in posterioribus) ex præmissis euidenti bus, Cōclus.

bus, euidenter illatæ: sic etiam syllogismus topicus ordinatur, ad inclinándum quasi suauiter intellectum, vt propendat magis in vnam quam in alteram partem contradictionis, non necessario, sed (vt dictum est) dependenter quodammodo à libera motione voluntatis, & pia affectione illius. Quæ autem sit materia scientiæ, fidei, & opinionis, satis superque dictum est in Posterior. q. vlti. super cap. 26. tam habitualis quam actualis, & vnde specificentur, & num interse pugnent in eodem subiecto, de eodē obiecto? quidquid dicant aliqui codices, quod est hæc tractatio librorum de anima, cū tamen Aristoteles, ipse ex professo in posterioribus de illis agat.

ARTICVL. IIII.

Vtrum & quæ sint sedes, & loca vnde Topica argumenta sunt elicienda?

Explicatur titu.

QVia ex dictis supra demonstratiua argumenta sunt per pauca, & in quæstionibus diudicandis, vtimur probabilibus rationibus. Fateor quidem tractationem hanc, non modo concionatoribus, valde vtilem (quibus ex omnibus Logicæ partibus nulla alia contingit vtilior) sed & alijs omnibus, qui scientias alias, vel docere, vel inuestigare contenderint, propter quod Aristo. per octo libros istos latissimè, & clarè disputat. Quem etiam nos imitantes aliquantulum latior solito erit sermo, vt obiter è suscepto labore, lōgoque itinere nonnihil otij quasi aspiramus.

Locus quid sit.

Locus ergo ex Cicerone argumenti est sedes: vt enim, inquit, il e rerum quæ abscondita sunt, demonstrato & notato loco, facilis est inuentio: sic cū argumēta inquirimus, locos nosse debemus, quo ideo, vt dixi supra Aristo. libros istos inscripsit Topica, idest, localia, topos enim locum significat, vnde eius adiectiuum est topicos. Similiter Arist. locum elementum vocat, & Rhetor. ad Theodectē. vlti. rationem de li supra, Bot. 1. lib. de definit. Top. locus inquit, id vnde ad propositam quæstiō nem, conueniens tradit argumentum: aliter Rodolp. 2. de inuent. c. 2. & Cypria. 1. suæ Rhetor. c. 12. & aliter & melius his, Didacus Vallades Franciscanus nouissimè in sua Rhetorica Christiana, lib 2. sed dicta sufficiant.

Loci diuisio.

Rursus, locus in communi alter dicitur maxima, alter differentia maximæ, maxima est propositio per se probabilis, fidem alijs subministrans quā Boet. Alex. & Theoph. vocā per se notam topicè loquendo: dicitur alijs fidem faciens, quia est aliarum probatiua, vel etiam sic dicitur, quia quælibet illarum continet plures alias, v. g. id verum est quod maior pars eorum que in quauis arte versantur, dicunt si cætera sint paria: quæ quidē maxima fidem subministrat pluribus alijs, vt huic elementa sūt quatuor: primæ qualitates, quatuor, prædicamēta decem, quia id asserūt omnes ferè Philosophi & Logici, idem de alijs, vel appellatur maxima, quia non habet aliam maiorem per quā probetur. Imo profectò istæ propositiones, & ūmiles non tamē sunt, vt quibus constare debet diuersi cas syllogismus quam quādam principia extrinseca, quibus quasi nituntur argumentationes ipsæ qualia dicebā: & docet in priorib⁹ Arist esse illa duo, dici de omni & dici de nullo respectu consequentiarum probationis.

Secundo considerandum, quod non conuenit inter omnes quid sit differētia maximæ. Quidam (vt nos supra) bene licuit esse receptaculum plurū maximarum, v. g. locus auctoritatis: alij differentiā maximæ appellant propositionem intrinsecè & seipsa probatiuam quæstionis, ita vt intret syllogis-

mum

mum dialecticum, cuius quidem veritas ideo recipitur, quia veritas maxima recepta est, ita quod maxima sit principium quoddam vniuersalissimum topicum, complectens plura alia vniuersalia quæ appellant differẽtiæ maximæ: quæstio est de nomine, sed posterius modus dicendi est conformius his nominibus, maxima, & differentiæ maximæ: sic enim facilo erit intelligere, cur minus vniuersalia principia, dicantur differentiæ illorũ quæ dicuntur maximæ, contrahunt enim illa.

Dubitatio. Dubium tamen est, vnde sumenda sit locorum diuersitas à maximis ipsis, vel potius à differentijs maximarum. Lobanienſ. 2. Topico. à differentijs maximæ esse sumendam diuersitatem dicunt, alij vero oppositum docent. Dicẽdum tamen iuxta primã acceptionem harum, maximæ & differẽtia maximæ, sumendam esse à differẽtijs maximæ non à maximis: plures enim maximæ habent eandem vim specificam concludendi, vnde ex maximis non potest sumi locorum distinctio: at secundum posteriorem acceptionem sumẽdam distinctionem specificam locorum à differentijs maximarum: genericã vero ex ipsis maximis: quod quidem facile erit intelligere, dum ad subsequentia venerimus.

ARTICVLVS. V.

Quotuplex sit locus.

Explicatur titu. DVo sunt locorum genera, vt supradictũ est, artificiosa alia, quæ scilicet Dialectica arte, & diligentia ex ipsa quæstione eliciuntur, id est, ex ipsis rebus, de quibus est quæstio, vt est diffinitio rei quæ in quæstione prædicatur, aut subiicitur, quæ à Cicerone in partitionibus insita & entexna, id est, artificiosa, vocantur: alia sunt atexna, artisq; expettia, & remota, quæ in quã ex rebus ipsis non eruuntur, de quibus est quæstio, sed extrinsecus assumuntur, vt auctoritas, quælibet illa sit.

Iam certũ sit, q̃ loci artificiosi sunt viginti, artis vero expertes tantum sunt duo, & consequenter sunt viginti & duo. Probatur eorũ sufficientia, nã argumenta artificiosa, aut significant idipsum ex quo assumuntur, & de quo est quæstio, aut ea quæ id certa aliqua ratione respiciũt, quę id ipsum significant, sunt definitiones, descriptiones, notationes, seu vocabulorum interpretationes, quę autem ad id respiciũt & affecta sunt, aut sunt illi coniuncta, aut ab eo disiuncta: coniuncta vero, aut sunt connexa, aut circunstantia. Voco connexa ea quę ita sunt coniuncta cũ aliquo, vt illud ex ipsis necessario pendeat, aut è contra ipsa ex illo, quo pacto se habent coniugata inter se, partes cum toto, totum cũ partibus, causę cum effectibus, & contra effectus cum causa: antecedentia cum consequentibus, & è contra. Circũstantium nomine intelligo ea, quę ita cum re coniuncta sunt, vt non necessario cum illa cohęreant, quęquidẽ sunt vel præcurrentia, siue antecedentia, vel concomitantia, vel subsequentia. Distincta vero aut sunt consentanea, vt similia, maiora, minora, paria: aut dissentanea, vt dissimilia, opposita, & aliquo modo repugnantia. Tandem artis expertia sunt auctoritas diuina & humana: patet ergo duos & viginti esse huiusmodi locos, siquis vero alij loci sunt ad assignatos reducere necesse est. Maximę autem siue vt alij dicunt pronunciata cõmunia quę ad singulos locos numeratos pertinent. statim q. 2. in singulorum explicatione tradentur: aliter Boet. ex Themistio, & alijs, & Cypria. 1. suę Rhetor. cap. 14. Didacus Valiades, ibidem, aliter numerant, sic in ordine sicuti in numero, sed quidem assi-

Conclu.

Explitur ti

Cõcl

assignatus magis facilis est, naturęque conformior: & Neotherici iam sic cō sueuerunt tradere de his.

ARTICVLVS. VI. & vltimus.

Vtrum horum locorum consideratio ad Logicum spectet?

Explicatur titu.

BReuiter ex dictis supra in summa huius 2.p. constat quod hi loci assignati, & vt communes, & vt proprij assignari possunt: primo modo considerantur, cum sic intelliguntur, vt ad omnes scientias, & artes accommodari possunt, quia ad nullum certum genus adstringunt, his vocibus significantur, locus definitionis, locus descriptionis, &c. secundo modo vero intelliguntur cum ad propriam & peculiarem materiam alicuius artis contrahuntur siue ad aliquod certum genus: vt si hoc modo enunciētur, locus diffinitionis motus, naturę, &c. quamuis autem loci communes, ipsi per se in nullo genere rerū faciāt hominem doctum peritumvè, vt docet Arist. 1. Rheto. ad Theodect. c. 2. sunt tamen summa cura dignoscēdi, quia nūquam proprios tenebimus, nisi prius communes radicitus teneamus, qui etiam vsum bonum proprio rum tradūt, & viam illos inuestigādi.

Cōclusio Iam ergo cum Dialectica sit ars disserendi, id est, quę communem methodum omnibus artibus differendi præbet, necessario loci communes ad Dialecticam pertinent. Ex proprijs autē tantum hi ad hanc artem spectant, qui propriam materiam Dialecticæ continent: sicut etiam vniuscuiusque scientiæ proprij sunt, qui propriam illius materiam continent, & ita locus definitionis generis, etiam ratione materiæ, proprius est Dialecticæ, idem de alijs. Dialectica namque ex dictis in Procœmialibus, non tantum est aliarū instrumentum, sed & sui ipsius, ipsa enim vtitur suis proprijs præceptis in propria materia. Vnde falsō quidam dicunt, Arist. 2. & 3. Topicorum, tradidisse communes locos, proprios autē hui? artis exposuisse in reliquis libris, falso inquam & sine ratione isti ponūt, cum ad finem vsque 7. lib. tradat methodum ad tractandas quæstiones accidentis, propriè accepti, generis etiam proprij, & definitionis, qui quidem loci communes sunt, omnibusq; scientijs deseruiunt, imo non est aliquis locus in Topicis, qui solum deseruiat Logicæ materiæ, nec talis locus debuit constitui. Præcepta enim Dialecticæ docentis debent esse communia, sicut & ipsa instrumentum commune est, omnium scientiarum, & artium: & hæc de hac quęstione Reliquę vero duo quę in initio quęstionis proposui examinanda, scilicet de singulis locis in particulari, quibus propositio simplex probatur: & de locis quibus quæstio cōparata roboratur. Pro nūc omittimus, temporis præsura & breuitate coacti: ne etiam hac in parte molesti essemus.

S V-

SVPER LIBROS ELENCHORVM ARISTOTELIS COMMENtaria, vnà cum quæstionibus.

AVCTORE P. F. PETRO DE Oña Burgensi, in sacra Theologia Præsentato.

¶ PRAEFATIO. De auctore, Ordine, modo procedendi, & alijs.

Finis & scopus horum librorũ.

SIcut moralis Philosophia, quæ ad dirigendos actus voluntaris in suũ obiectum ordinatur, nõ modo docet eos, quibus in bonum tendimus, & illud amplectimur, sed etiam illos quibus à malo fugimus, & illud vitamus: vnde dirigit actus non modo prosequutionis, sed etiam fugæ: ita Dialectica quæ, vt ducat intellectum in suum obiectum inuenta est (vt prefatione Summularum dicebam) nõ modo docere debet quo modo verum, cui intellectus assentiatur, sit inuestigandum & inueniendũ. sed quomodo falsum cui dissentiatur sit dignoscendum, & respuendum: vt enim quod malum est solet nonnunquam apparere bonum, vt lib. 2. Physicorum, quæstione penultima, dico: vnde fit, vt voluntas specie boni decepta illud amplectatur, neque quod falsum est, specie veri solet inducere, atque ita inclinare intellectum in sui assensum: vnde Aristoteles hic statim in principio ait, perspicuum esse alias assertiones, quæ verè ac propriè dicantur tales, alias quæ illarum speciẽ, & similitudinem imitentur, id, inquit, in cæteris etiam rebus solent contingere: in quibusdam enim hominibus est vera corporis constitutio, in alijs eius imago, & species tantummodo, & illis quidem elegantem, honestamque forma vera facit, his fucus largitur, & sic in alijs que numerat Aristoteles. Iam ergo in his libris (vt omnino teneamus Dialecticę obiectum, explicãdę sunt captiones, quibus ignotis, veritatis inuestigatio, & inuẽtio facilè impediretur, aut saltẽ retardaretur. Est enim disputatio, alia doctrinalis, alia Dialectica, alia tentatiua, alia litigiosa. siue contentiosa, ex Aristotele hic: doctrinalis eadem est quæ demonstratiua, vnde eius instrumentum est demonstratio. Appellaturque doctrinalis, quia huiusmodi vtitur magis

Repli

gis erga discipulos, illos instituens ex propriis principijs scientiæ. Dialectica eadem est ac Topica, vt sæpè dixi, cuius instrumẽtum est syllogismus topicus. Tentatiua vero constat ex his quæ videntur respondenti, & quæ necesse est eum scire, qui se simulat habere scientiam: vnde procedit ex communibus, vt melius fiat periculum de scientia respondentis, qui si communia quæ passim sciuntur, aut quæ ex his inferuntur ignoret, argumentum est, illũ in disciplina non magnos progressus fecisse. Hæc disputatio vtitur syllogismo tentatiuo, qui secundum rem non differt à litigioso (vt principio Topicorum dicebam) nisi ex parte finis: vnde appellatur tentatiuus, quatenus ordinatur ad sumendum de alicuius scientia experimentũ: Sophisticus vero, quatenus ad decipiendũ, litigiosus dicitur quia syllogizat ex his quæ videntur probabilia non tamen sunt: de litigioso ergo nunc est agendum. Et ita intentum Aristotelis est hic agere de erroribus, qui ex parte materiæ oriuntur, non formæ, aliter, vt supra dicebam ante Poster. essent hi libri collocandi, vt illos vitemus, & fugiamus. Dices tamẽ, omnis captio in modo sciẽdi procedit ex ignoratione alicuius principij, aut conclusionis Logicæ, ergo sciẽti illã frustra tradũtur hi libri. Respond. Si omnino verũ cõprehenderet facile falsum à vero distingueretur. Nam vt (inquit Arist.) cognitio veri perfecta solutio est omnium argumentorum, quæ contra verum fieri possunt, at noster intellectus nisi singula distinctè quasi manibus tractauerit, facilè capi potest, idq; maximè contingit hominibus tardioris & hæbetioris ingenij, qui vix aliquid suo Marte possunt inuenire, vnde omnia illis distinctè & sigillatim sunt proponẽda Imo & qui acutioris ingenij sunt, debent ad artem reducere has omnes captiones, vt facilius illas cognoscant, quæ cum oriri soleant, tum ex ignoratione rectæ formę argumentandi, tũ etiam ex ignoratione eorum quæ diximus in communi de materia necessaria, & probabili, tum etiam ex ignoratione singularum materiarum, siue rerum, ad speciales artes, seu scientias pertinentium, de captionibus primi & secundi generis tractabit Logicus, de alijs agent reliquæ scientiæ, singulæ, de ijs quę propriam illarũ concernunt materiam. Obiectum igitur horum librorum, est argumẽtatio sophistica, ita sentiunt fere omnes Arist. expositores, Herm. Phyloxe. & Niph. sed hic obijcit sibi, syllogismum sophisticum esse non studẽtium, sed ludentiũ: licet hic ludus soleat esse in vsu apud sapientes, vt in Euthydemo tractat Plato. Respondet & rectè syllogismum sophisticũ, si referatur ad utentes esse quidem ludentium (vt ait Plato sup.) at si referatur ad eos qui norunt illum, vt se defendant ab his, qui non vt ludant, sed vt deludant, eo vtuntur, non est ludentium, sed scientium. Hinc patet ratio inscriptionis horum librorum, quę vt intelligatur, sciẽdum est, Platonem vbi sup. & Arist. in Proœ. vbi sup. asserere eundẽ esse syllogismũ litigiosum, & sophisticum: sophisticum aũt qui tã tũ peccat in materia, syllogismum nominant, eũ vero qui peccat in forma, non syllogismũ simpliciter, sed sophisticum appellant Philexinus ait, litigiosum syllogismum dici, qui peccat tantũ in forma: sophisticũ vero qui tã tũ in materia. Hanc distinctionẽ merito refellit Alex. Arist. enim eundem appellat litigiosum, & sophisticũ. Quid ergo sibi vult sup. inscriptio libri, qua Arist. appellat hos libros? Respõ. Arist. id declarasse. 2. Prio. est n. Elenchus redargutionis syllogismus, & qa redarguimus maxime cõcludendo cõtradictoriũ cõcessi ab aduersario. Ideo elẽchus definiri solet q̃ sit cõtradictionis syllogismus, licet aliquãdo nõ imedia

Obiectũ horum librorũ quod.

Replic.

tè cõ-

tè contradictoriũ, ſed contrariũ, qua ratione dicitur habere duas ſpecies. Vox autem Græcè idem eſt quod Latinè redargutio. Alexander dicit ſignificare contradictionem, Elenchus autem eſt duplex, alter eſt dialecticus qui ex probabilibus in rectafigura redarguit reſpondentem: alter eſt ſophiſticus, qui ex falſis, vel ſi ex veris, non tamen recte connexis redarguit eundem, merito igitur Ariſt. inſcripſit hos libros Elechorum.

Dicitur autem ſophiſticus ſecundũ Ariſt. 1. Elenc. 2. quia ad oſtentandam ſapientiam, non ad veritatem indagãdam adhibetur.

Replic. Dices, etiam agit Ariſt. (vt ipſe ſtatim fatetur) de alijs videlicet litigioſo, & contentioſo.

Reſpondeo Ariſt. vt ſynonyma conſtituit hæc nomina ſolet etiam appellari ſyllogiſmus contentioſus, ſiue litigioſus, quatenus ad contentionem à Sophiſta ordinatur, vocatur Pſeudographus, quaſi dicas mendacis deſcriptionis, vnde in Geometria nomen obtinuit, ſed iam in omnibus ſcientijs hæc vox vſurpatur. Differt tamen ab alijs, qui hæc ex propria alicuius ſciẽtiæ materia non veris tamen præmiſſis, ſed quæ veræ & neceſſariæ videntur, colligit concluſionem: ita docet Ariſt. 1. Top. & 1. Elenc. 8. & 10. cur autem hi libri ſubſequi debeãt reliquos de dialecticæ obiecto, ſcriptos ab Ariſto. diximus initio prior. Licet Hermi nus & Philopponus poſuerint Dialecticum & Sophiſticum negotium eſſe ſuſcipiendum ante demonſtratiuum. Alexander refellit etiam hanc opinionem, quod falſum veritatis oppoſitæ arguitur, ergo oportuit prius verum & neceſſarium diſcere, poſt probabile quod veriſimile eſt. Tandé falſum quod veritati quaſi vmbra eſt Præterea obliquum non cognoſcitur, niſi per cognitionem ſui recti.

Modus procedẽdi. Methodus à nobis eadem ſeruabitur, quæ in alijs ſeruata eſt.

Quæſtio prima, an cognitio ſyllogiſmi ſophiſtici ſit neceſſaria? conſtat ex nuper dictis.

Quæſtio ſecũda quid ſit? colligi poteſt ex ſæpe repetitis, idque nunc breuiter explicabitur. Syllogiſmus fallax qui ſophiſma ſolet etiam ab Ariſt. appellari, vt comprehendit tamen qui peccat in forma, quam qui in materia, ille qui ex his quæ videntur probabilia, nec tamen ſunt, colligit concluſionem, aut ex probabilibus, hiſvè quæ videntur probabilia colligere videtur, nec tamen colligit. Hæc definitio colligitur ex 8. Top. 4. & 1. Top. 1. de captionibus quæ poſſunt contingere ratione formæ, nihil noui ſupereſt dicendum, nam quando propoſitionũ connexio non fuerit qualis perſcripta eſt in libris priorum, talis ſyllogiſmus erit vitioſus ratione formæ, vt qui peccat ex modo non diſtributo, qui ex puris particularibus, &c. vnde de locis tantummodo harum captionum, & quomodo his obuiãdum ſit, latè dicendum erit. Loci autem ſtatuũtur ad argumenta ratione materiæ: ſed primo agamus de diffinitionibus, quas ſibi ſophiſtę proponunt poſt de medijs, quibus hos fines conſequi nituntur. Quæ media nihil aliud ſunt quam argumenta ex locis ſophiſticis deſumpta, & tandem quomodo hęc ſophiſmata dignoſcenda, atque diſſoluenda ſint.

QVAESTIO I.
De fallatijs quæ indictione contingunt.

Diſponitur tractatus. VNiuerſam hanc de fallatijs materiam, in duas partimur partes, ſecundum quod fallatię aliæ contingunt indictione: aliæ vero extractionem: de primo videnda ſunt, ſeptem. Primo quot fines ſibi proponat ſophi

sophista: Secundo, quot sint loci argumentorum faliatium. Tertio, de loco æquiuocationis, & ambiguitatis. Quarto de loco compositionis & diuisionis. Quinto de captione accẽtus, & de loco figuræ dictionis.

ARTICVLVS. I.

De *finibus quos sophista sibi proponit.*

Explicatur titulus.

DE hac materia tractat Arist. 1. Elench 3. & alij Iabel. ibidem, Meta. finis, seu scopus sophistæ est, vt videatur victoriã cõsequutus: ad quinque autem in cõmoda vi argumentationis aduersariũ redigere conatur. Hę sũt redargutio siue reuinctio, aut reprehensio: falsũ paradoxon, hoc est inopinabile, seu incredibile, aut inspectatum, solecismus seu barbarum, & nugatio, seu eiusdem verbi inutilis repetitio, siue futilis ingeminatio.

Redargutio quid.

Redargutio est prænegati concessio, vel præcõcessi negatio in eadem disputatione, id est, redargutio est cũ respondens eò adducitur vi argumenti sophistici, adducive videtur, vt concedat in eadem disputatione contra dictorium formale, vel virtuale, quę antea dixerat, v. g. negasti tenunc dẽ bulare. Sophista sic arguit, quisquis heri cras nunc est, sed heri ambulasti ergo & nũc. Falsum accipitur pro eo quod apertè falsum est, id est, quod ea re ipsa falsum est, & ab omnibus circunstantibus cognitum tanquam falsum, v. g. habes quod non amisisti, non amisisti alas, ergo habes alas.

Incredibile qd.

Incredibile sumitur latè pro eo quod est præter opinionem omnium vel sapientium, vel certè eorum, quorum placita ipse respondens, aut qui disputationi interfunt, libenter sequuntur, v. g. bonum non parit malum, sed veritas bona est, & odium malum, ergo veritas non parit odium: similiter si coram rusticis cogeret sophista concedere solem esse maiorem terra, cũ hi putẽt esse sicut molarem lapidem, aut si coram hominibus vitijs debitis concluderet regem posse esse infelicem.

Solecismus est quoduis vitium in orationis contextũ, i. secundũ regulas Grammaticas, verbi gratia, omnis homo est studiosus scientiæ mulier est homo, ergo est studiosus scientiæ.

Nugatio est eiusdẽ in eadem parte inutilis repetitio, v. g. desimum est nasus simus, aliquis nasus est simꝰ, ergo aliquis nasus est nasus nasus. Dixi inutile, quia aliquando repetitio vtilis est, vt apud Poetã me me adsunt qui feci, &c. in exemplis sophismatũ sępe plures videbis complicatas argumentationes quod fit ad commodius fallendum. Nugatio quid

Hæc omnia sub vna vniuersali includuntur, quæ dicitur nõ ens, quia respondens cogitur concedere quod non est, vel non apparet esse, ideo fallatia in communi ex parte finis ita definitur, est error faciens credere non ens esse ens, vel ens esse non ens. Porrò argumentatio qua primum finem contendunt sophistæ, eodem nomine quo ipse finis appellatur. Reprehensio videlicet seu redargutio, quæ tamen quia apud sophistas sæpè magna ex parte vitiosa est, non est appellanda redargutio simpliciter, sed sophistica redargutio, & ideo eam appellat Aristoteles falsam imaginem, &c.

ARTICVL. II.

De *locis argumentorum fallatium.*

QVia sophistæ hũc finem maximè expetunt, vt videãtur videlicet redarguere respõdentem, quod docet Arist. 1. Elench. 3. primo demõstremus locos ex quibus argumenta de promuntur ad redarguendum,

Fallatia quid.

Fallatia aliquando sumitur proeterore & deceptione proueniẽte ex ipso argumento sophistico, aliquando pro ipsomet argumento & loco, quemadmodum autem Dialectici habent locos ex quibus argumenta necessaria aut probabilia desumunt ad generandam sciẽtiam, opinionem, seu fidem, ita etiam sophistæ ex eisdem locis extrahunt argumenta, tantum modo apparentia ad faciendam deceptionem v.g. sic argumentatur Dialecticus à toto vniuersali vniuerse sumpto, ad quãuis eius partem subiectam hoc modo. Omne animal sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo sentit. Sic sophista ab apparenti quodam toto vniuersali hoc modo, omnis canis latrat: sydus cæleste est canis, ergo sydus cæleste latrat. Vnde in quauis fallatia duo reperiuntur, alterum similitudo veri quæ deceptionis est occasio, & dicitur causa apparentiæ, alterũ dissimilitudo inter ipsum & verũ, quod dicitur causa non existentiæ, vt in posito argumento causa apparentiæ est vnitas illius vocis canis quo ad materialem sonũ, causa vero non existẽtiæ est pluralitas rei significatę. Iuxta has apparentiæ causas distinguntur captiones, quædam dicuntur indictione, seu in verbis, illa nempe quæ sua apparientia, causã in ipsis dictionibus habent, quædã dicuntur extra dictionem, quæ causam apparentiæ non in vocibus, sed in rebus significatis habent. Erunt ergo hi loci tredecim vt docet Arist. 1. Elench. 3. & 4. sex in dictione, septem extra dictionem captiones in dictione hæ sunt, æquiuocationis, ambiguitatis, compositionis, diuisionis, accentus, & figuræ dictionis. Extra dictionem, hæ numerantur eius quod simpliciter dicitur, & eius quod secundum quid, ignorationis, Elenchi, consequentis, petitionis, principii non causæ, & plurium interrogationum vt vnius.

Fallatia multiplex.

ARTICVLVS III.

De loco fallatiæ æquiuocationis.

CAptio ista prouenit ex vnitate vocis plura significantis, & nuper diximus vnitatem vocis in ea esse causam apparentiæ pluralitatem significatorum immediatè esse causam non existentiæ. Huius captionis triplex est species, prima quando vox simpliciter est æquiuoca. v.g. omne corpus est substantia, trina dimensio est corpus, ergo trina dimensio est substantia. Idem contingit in syncathegorematę, vt omne quod est in hoc vase est vinum, color est in hoc vase, ergo color est vinum, vbi in vox esse in capitur diuersimode in maiori & minori, in maiori enim significat esse, vt contẽtum in continente, & minori vt in subiecto in hęsionis. Huiusmodi est captio illa secũda species est cum vox est analoga v.g. omne quod currit pedes habet, Tiberis currit ergo Tiberis pedes habet. Homines sancti sunt Dei, ergo sunt ab æterno. Tertia species est cum variatur appellatio, ampliatio, & genus, aut alia proprietas Logicalis, vt quod surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat vbi vox sedet accipitur in minori dissuctiue pro eo qui sedet, aut sedebat, in cõclusione pro eo dũtaxat qui sedet, variatur genus in hoc exẽplo, omne animal est coloratum, mulier est animal, ergo est coloratum.

Conclu.

Dubitatio appendix.

De loco ambiguitatis seu amphibologiæ.

Præ

PRæcedēs captio naſceb atur ex voce ſimplici, hęc autem ex oratione, & ita prouenit ex varietate orationis facientis plures ſenſus de qua agit Ariſt. 1. Elench. in ea apparentię cauſa eſt vnitas orationis, cauſa nō exiſtentiæ eſt multiplicitas ſenſuum habet triplicem ſpeciem. Prima contingit eadem orationis conſtructione manente, vt quidquid eſt Ariſt. poſſidetur ab Ariſt. ſed tuus liber eſt Ariſ. ergo poſſidetur ab Ariſt. vbi ille geniuus, poteſt habere habitudinem poſſidētis ad rem profeſſam, & ordinem cauſæ & effectus.

Secunda ſpecies quando mutatur conſtructio, vt quod quis videt, hoc videt, ſed quis videt lapidem, ergo lapis videt, Vbi dubiū eſt vox hoc, ſit innominatiuo, & tunc eſt falſa illa minor an in accuſatiuo, & tunc nihil valet conſequentia, ſed eſſet inferēdum ergo lapis videtur: huiuſmodi deceptio contingit ex illo reſponſo Apollinis cōſulto à Pirro Rege Pirotarum Aiote Eacida Romanos vincere poſſe. Tertia ſpecies eſt quando vna oratio plura ſignificat vnum præcipuè, alterum ſimilitudine quadā, id eſt, cum alium ſenſum, ſignificatur proprium, alterū improprium v.g. quiſquis arat littus terrā aratro ſulcat, ſed qui operā perdit littus arat ergo terram aratro ſulcat ecce littus arare propriè ſignificat, littus vomere ſubigere impropriè vero ludere operam ac perdere.

ARTICVLVS. IIII

De loco fallatiæ cōpoſitionis & diuiſionis.

Explicatur titulus & hęc materia eſt valde neceſſaria.

CAptio cōpoſitionis cōtingit quando ea quæ tantū cōueniūtur rei ſeorſum, cōcludimus cōuenire ſimul v.g. qui nō ſcribit poteſt ſcribere ergo pōt aquis nō ſcribēdo ſcribere, captio diuiſionis eſt quando ea quæ rei tantū conueniūt coniūctim, concludimus cōuenire ſeorſum, v.g. ſeptē ſūt quatuor & tria, ergo ſeptē ſūt quatuor & ſeptē ſunt tria, ad hāc captionē reuocātur oēs variationes, appellationis & defectus ab, &, diuiſiuè ſumpta, ad &, copulatim ſūptā, & cōtra, ſimiliter à vel diuiſiuè, à vel diſiūctiuè, vel cōtra v.g. omnis propoſitio eſt vera vel falſa, ergo omnis eſt vera, vel omnis falſa, nihil concludit, argumentamur enim à vel diſiunctim, ad vel diſiunctiuè, ſiue diuiſiuè, oculus dexter, vel ſiniſter eſt neceſſarius ad videndum ergo dexter eſt neceſſarius, vel ſiniſter eſt neceſſarius.

Senſus compoſitus & diuiſus multiplex.

Quidam hic latiſsimè loquūtur in quiūt, ergo, tria eſſe genera ſenſus cōpoſiti & diuiſi, ad quę reuocātur ſiquę ſūt alia, primū in modalibus enūciationibus, & tūc, vel ex parte dicti, vel ex parte modi, compoſitus ex parte dicti cum copula dicti nectit formalia ſignificata extremorū, diuiſus ex parte dicti, cum nectit ſignificatū formale prædicati cum materiali ſignificato ſubiecti, v.g. cum dicimus poſſibile eſt prædeſtinatum damnari, & reprobum ſalutem conſequi, ſi dictiones hę reprobum & ſalutem cōſequi, prædeſtinatum & damnari inter ſe iūgantur ſecundum formalia ſignificata ſenſus eſt falſus, ſignificat enim fieri poſſe, vt hæ duæ inter ſe iungantur ſimul prædeſtinatus & damnari, & hæ reprobum, & ſalutem cōſequi formaliter ſumpta, ſed hæc doctrina ſanè, eſt aliter intelligēda. Aliter enim hæc eſt vera, album poteſt eſſe nigrum, aliter hæc, prædeſtinatus poteſt damnari: illa enim ita eſt vera quod formale ſignificatum prædicati, poteſt ſine vllo inconuinīēti, de facto componi, & coniungi cū materiali ſignificato ſubiecti: ita vt ꝙ modo albū eſt, relinquēdo albedinē recipiat de facto nigredinem, at non ita in illis propoſitioni bꝰ de prædeſtinato & reꝓbo, nā ſicut ſemel prædeſtinatus non poteſt de fa

cto nõ eſſe prædeſtinatus, ſimiliter loquor de reprobo) ita ex ſuppoſitione non poteſt de facto, nec materiale ſignificatum huius vocis prædeſtinatus, cõponi, cum dominatione iſta, ergo in hoc tantum modo ſenſu vera ſunt, ſcilicet prædeſtinatus habet potentiã ſcilicet liberum arbitrium, & omnia requiſita vt poſsit damnari, tamen de facto nunquã damnabitur, & ita ego diſtinguendo duplicem ſenſum cõpoſitum, vnum formalem, alterum materialem, ita vt hæc album poteſt eſſe nigrum in ſenſu compoſito materiali ſed non in formali, qui vt diximus ſumitur ex parte ſubiecti. Hæc autẽ prædeſtinatus poteſt damnari in nullo ſenſu compoſito nec materiali ex ſuppoſitione, nec formali vera eſt, ſed in eo tantummodo in quo à nobis expoſita eſt. Hæc autem prædeſtinatus potuit non eſſe prædeſtinatus, & reprouus potuit non eſſe reprouus, poteſt admittere illum duplicem ſenſum compoſitũ, ita vt licet in formali falſa ſit, nec enim prædeſtinatus manẽs prædeſtinatus potuit non eſſe prædeſtinatus, tamen in materiali ſenſu vera eſt eadẽ enim perſona, quę fuit de facto terminus diuinæ prædeſtinationis potuit etiã nõ eſſe terminus diuinę prædeſtinationis.

Sẽſus diuiſus qñ fit.

Docet præterea quidã ſenſum diuiſum huius generis non habere locũ niſi quãdo dicta cõſtat ſubiectis cõnotatiuis, ſola enim habet ſignificatũ materiale, in quo verũ dicit ſed non reddit verã rationẽ, quia etiam concreta abſoluta habẽt ſignificatum materiale, alias hęc eſſet falſa, Deus mortuus eſt, homo redemit homines, de toto rigore iuditiæ, virgo peperit Deũ & aliæ ſimiles. Ratio huius eſt quia ſolũ ſubiecta in connotatiũ, idẽ permanens in ſe mutari poteſt ex vna forma accidentali in aliã, per quã ſ. ex calido fit frigidũ, non ita eſt de concreto abſoluto quia vt alias dictum eſt concretũ abſolutum habet eſſe id quod, ab ipſa forma, quia ſubſtantialis eſt, & ita remota forma non manet id quod.

Senſus cõpoſitus ex parte modi (inquit) eſt cum modus ſimul & ſemel iũgitur cũ omnibus dictis quibus reale dictũ exponitur, diuiſus cũ ſygilatim adiũgitur ſingulis. v.g. hęc propoſitio contingẽs eſt, aliquod corpus moueri ſi ita exponatur, contingens hoc corpus moueri, vel illud, vel illud, erit ſenſus cõpoſitus, ita aũt cum omnibus ſimul exponentibus ſemel iũgatur modus, ſi vero exponatur hac formula cõtingens eſt hoc corpus moueri, aut contingens illud corpus moueri erit ſenſus diuiſus, quia ſingulis exponentibus modus ſeorſum adiũgitur & propoſita enunciatio in priori ſenſu falſa eſt, & in Poſteriori vera, aliquod enim corpus, vt ſol neceſſario mouetur, atque adeò aliquod corpus moueri nõ eſt contingens, ſed neceſſe: at in ſecundo ſenſu non aſſeritur totã diſiunctionem eſſe cõtingentem, ſed aliquã eius partem. Hoc dictum maiori indiget explicatione, dico igitur quod vox cõtingens poteſt cadere ſuper totã hypoteticam, & tunc ſenſus eſt, hypoteticam eſſe contingentẽ, & ideo in hoc ſenſu falſa eſt propoſitio illa, nam hypotetica in quã cadit vox contingẽs vt hypotetica eſt: eſt in materia neceſſaria, ſcilicet aliquod corpus neceſſe mouetur, poteſt etiã cadere vox contingẽs in ſingular cathegoricas, & hęc eſt vera propoſitio, ęquipolet enim huic aliquã ex cathehoricis, quibus cõſtat hypotetica, eſſe cõtingentẽ. Ex priori genere ſenſus cõpoſiti, eſt hoc ſophiſma, quęcũq; poſsibile eſt ambulare, poſsibile eſt vt ambulet, ſed poſsibile eſt ſedẽtẽ ambulare, ergo poſsibile eſt vt ſedens ambulet, ex poſteriori gñre ſenſus cõpoſiti, hoc modo, cõtingens eſt aliquod corpus moueri, ergo cælum moueri eſt contingens. Ex priori genere ſenſus diuiſi ſic quemcumque impo-

impossibile est ambulare nam ambulare nō potest cōuenire sedenti,&c. ergo:ex posteriori sic,ad videndū necesse est habere alteram oculum, ergo aut dexter est necessus,aut sinister. Alterum genus sensus compositi & diuisi reperitur in orationibus ratione coniunctionū & vè,aut vel,aliarum similium de quo genere rem dixi,

Alius sē sus compositus & diuisus.

Tertium genus reperitur in his quibus aliqua dictio potest diuersis vocibus iungi,quæ si copuletur cū ea voce,cum qua potius videtur iungenda, sensus est compositus, si cum qua minus videtur connecti erit diuisus. Exē plum sensus compositi sit,qui scit literas nunc didicit eas,ecce maior est falsa,sed hi magister qui docet nunc scit literas,ergo didicit eas, ecce maior est falsa in sensu composito, copulata nimirum particula, nunc,cum verbo dicit cum quo videtur potius iungenda,quam cū verbo sunt, conclusionis autem falsitas,nascitur ex sensu cōpositio maioris. Exemplum Sophismatis ex sensu diuiso sit: qui nunc natus verè dicitur, hac hora natus est,sed iste senex nunc verè dicitur natus, ergo hac hora natus est, ecce particula nūc videtur aptius coniugi cum verbo dicitur,in maiori & minori, quam cum participio natus, quo fit vt sensus diuisus minoris(ex quo penpet falsa conclusio)sit falsus, quæ autem dictio cū qua aptius copuletur iudicio aurium peritorum in loquendi arte standum est;si quando autem æquè benè cum hac voce, ac cum illa videtur cōiungi vterq; sensus admitti potest.

ARTICVLVS. III.

De loco fallatiæ captionis accentus?

cōclu.1. HAEc captio prouenit ob aliū atque alium pronūtiationis modum ita enim latè accipitur hæc vox accentus,cuius quinq; potissimum feruntur genera. Primū cū nomen ccentus accipitur, pro acuto,graui, & circūflexo, vnde est illud sophisma de lipore,& lepere, secundū cum accipitur pro quantitate syllabarū,inde est illud de edo habēte prio rem breuem, & edo habente illam lō gam. Tertium complectitur diuersitatem aspirationis & non aspirationis. Quartū diuersitatē proferendi syllabas alicuius dictionis, nūc coniunctę sub vno accentu nūc separatę sub diuersis. Quintū diuersitatē pronūtiatio nis ironicæ,ac seriæ interrogatorię,& assertoriæ,& si quæ sunt alia huiusmodi,quorū omnium rationem retulimus lib.per horum pro sophismatum quæ dam ex scripto decipiunt,quædam vero cum voce proferuntur.

Dubitatio appendix. De loco fallatiæ figuræ dictionis.

2 cōclu. HAEc nascitor cum colligitur similitudo significatorum, vel quia voces eodem modo desinunt vt pons & frons, vel quia sæpe pro eadē re accipiuntur vt animal & homo. Huius tria sunt genera. Primum cum diuersis vocalibus quia similia sunt eadem affectio Grammatica tribuitur vt si colligas,pontem esse fœminini generis quia frons est fœminini generis, aut qui colligeret Eustachium esse sanctum quia finitur in vs, itemque vocem animal esse masculini quia sæpe accipitur pro hōmine, sed captiones huius generis nonnisi rudibus proponūtur. Secūdum est cum verba pertinētia ad diuersa prædicamenta, videtur ad idem pertinere, vel quia eodē modo desinūt, vt peius & scelus,valere & docere, vel quia sæpe pro eadem re accipiuntur,vt homo & sanū,& prioribus verbis leuis texuntur sophismata Ex Posterioribus antēsic,quemcūq,

hominem vidi heri, vidiſti hodie, ſed heri vidiſti hominem ſanum, ergo & hodie vides ſanum. Ecce fit tranſitus à ſubſtantia ad qualitatem. Debuiſſet argumentum vt rectũ eſſet, ita fieri qualem hominem vidiſti heri: vides hodie, &c. ſed notat D. Tho. in fallatijs, quod hic cenſentur prædicamenti ſubſtantijæ omnia vocabula abſoluta, cõnotatiua vero conijci in prædicamento accidentium, licet ſignificent ſubſtantiam, vt aureum, vnde hic non diſtinguuntur prædicamenta ſecundum rem ſignificatam, ſed ſecundum modum ſignificandi, ideo in hac argumẽtatione, quidquid heri vidiſti, vides hodie, &c. nulla eſt fallatia, nec creditur fieri trãſitus à ſubſtantia ad qualitatẽ.

Tertium genus eſt cum dictio quæ ſignificat quale aliquid, hoc eſt rem vniuerſalem, videtur ſignificare, hoc aliquid, ideſt, rem ſingularem & è contrario: ex eo quod ſæpe pro eadem re accipiũtur, vt homo & Socrates. Quo fit, vt quid de altero affirmatur, vel negatur, videatur etiam de altero affirmandum, vel negandum, v.g. homo eſt ſpecies, Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt ſpecies. Idem dico de vocibus rerum magis vniuerſalium, v.g. animal eſt genus, homo eſt animal, ergo homo eſt genus, ſed hæc & alia huiuſmodi ad captionem ſequẽtem pertinent.

QVAESTIO II.

De fallatijs extra dictionẽ.

IN qua inquirũtur quatuor. Primo, de loco accidẽtis, & de eius quodꝙ ſimpliciter dicitur & ſecũdum quid: & de ignorantia Elenchorum. Secũdo, de loco petitionis principij: & de loco non cauſæ, vt cauſæ, & de loco plurium interrogationum vt vnius. Tertio de alijs ſocibus ſophiſtæ, & quomodo ſunt ſoluendæ prædictæ captiones. Vltimo, quomodo ſoluenda ſophiſmata dicta inſolubilia.

ARTICVL. I.

De loco accidentis.

OMnium captionum hæc eſt deterrima, hac enim (vt ait Ariſt.) ſapientes etiam capiuntur, naſcitur enim ex diuerſitate accidentis, & ſubiecti, quia exiſtimamus quidquid conuenit aut non conuenit accidenti, conuenire aut non conuenire ſubiecto, & vice verſa quidquid conuenit ſubiecto & accidenti, accipitur nomẽ accidentis, pro prædicato quod aliquo modo diuerſum eſt à ſubiecto, cui cõuenit verè vt his in enunciationibus homo eſt animal, homo eſt diſciplinæ capax, homo eſt albus. Tria genera ſophiſmatum ex hoc loco ducuntur, primum quando prædicatum eſt eſſentiale: ſecundum quando eſt accidens proprium: tertium quãdo eſt accidens cõmune, vnumquodque horum completitur octo ſpecies, aut enim deceptio contingit affirmando de ſubiecto, ꝙ de prædicato, aut negando, aut vice verſa, quod de prædicato id de ſubiecto, aut de quouis affirmatur, vel negatur prædicatum: ſimiliter ſubiectũ, aut contra, de quocunq; ſubiectũ ſimiliter & prædicatum, exempla patẽt ex dictis. In his captionibus non recte cõcluditur, eo quod accidẽs & ſubiectũ non accipiũtur, qua ex parte ſunt idẽ, ſed qua modo aliquo ſunt diuerſa, v.g. cum ſophiſta dicit animal eſt genus, homo eſt animal, &c. nõ accipit in maiori nomẽ animal, qua parte eſt idem cum homine, ſed quatenus intellectus opere eſt abſtractum ab homine & beſtia, ꝙ ſi dicas homo eſt homo, veſtis eſt indumentum, homo eſt animal rationale, prædicata horum enunciationũ, (inquit auctor quidam) non dicuntur accidentia ſubiectorum, quia nulla ratione

1. Cõcl.

2. Conc.

tione quæ ex natura rerum ducuntur, sunt diuersa à subiectis, ex quo fit(inquit) vt nemo fallatur, si existimet q̃d quid conuenit, aut non conuenit huiusmodi prædicatis conuenire aut non conuenire subiectis,& vice versa. Sed certè in prædicatis secundæ & tertiæ enunciationis similiter possunt cõtingere huiusmodi captiones, vt si ita colligas animal rationale est definitio homo est animal rationale, ergo homo est definitio, vestis est fœminini generis, sed indumentum est vestis, ergo est feminini gñris. Huc refertur à quibusdam illud sophisma propositũ Diogeni(vt refert Aulus Gellius) quod ego sum, tu nõ es, &c. sed hæc potius est fallatia in forma à medio non distributo deberet ita formari syllogismus nihil quod ego sum es tu, sed ego sum homo, ergo tu non est homo.

Dubitatur primò de loco fallatiæ eius, quod simpliciter dicitur, & secundum quid, quando eueniat?

3.Conc. HAec captio, aut ex dicto simpliciter colligit dictum secundum quid, aut contra & secundũ q̃d simpliciter, idque affirmando, siue negando, exemplum primæ est albus simpliciter, ergo habet albos capillos: exẽpla secundæ habet albos capillos, ergo est albus, non habet albos capillos, ergo non est albus: vtraque hæc forma argumentandi, tam late patet, quam multa sunt adiectionum genera quædam enim tollunt omnino significata vocum, quibus iunguntur, v.g. hoc cadauer est homo mortuus ergo est homo: est bonus latro, ergo est bonꝰ, quædam non omnino tollunt, sed ponunt quodam modo, vel in mẽte dumtaxat, v.g domo est in hominum memoria, ergo est, vel solũ in causis tuis, v.g. hoc semen est arbor in potentia, ergo est arbor, vel in ea parte dumtaxat subiecti à quo totum denominari non potest, v.g. habet dentes candidos, ergo est cãdidus, concluderet tamen rectè si esset in ea parte, à qua totum denominari non potest, v.g. habet nasum simũ, ergo est simus: vel quodã loco aut tẽpore, aut respectu cuiusdã & alijs modis.

Dubita.2.de loco fallatiæ ignorationis Elenchi, quando contingat?

HAc decepimur prætermissone conditionum Elenchi dialecti- 4.Conc.
ci, de quo quid sit dixim⁹ in Proœmio, captio huius generis vno modo est generalis, ob prætermissionem cuiusuis conditionis requisitæ ad Elẽchũ dialectũ, altero specialis, quãdo videlicet prætermittitur aliqua cõditio prę requisita ad contradictionẽ conclusionis, quia non infertur conclusio verè contradicens enunciationi propositę, & admissæ ab aduersario, quæ conditiones quatuor numerantur ab Arist. 7.Elẽch.4. videlicet secundũ idem ad idem, similiter & in eodẽ tempore, ad quam reuocatur conditio in eodem loco, primam prætermittit qui hominem audientẽ Aethiopẽ non esse albũ quo addentes, quo argueret nõ esse albã simpliciter, secũdũ qui adolescentẽ non esse paruũ cõparatione infantis, ostendat eũ esse paruum cũ cõparatione hominis prouectæ ætatis. Tertium qui dicentem cœlum non moueri deorsum, refellat ostendendo cœlũ moueri: quartum qui dicentem non oportere hominẽ comedere cum satur est, aut in media via refutaret ostendendo oportere hominem comedere.

ARTICVL. II.

De *loco fallatiæ petitionis principij.*

HAec oritur ex eo quod conclusio probanda accipitur ad probationem sui: conclusio autem dicitur principium, quia initio proponitur, vt eadem propositio dirigatur, quæ quidem dicitur peti, cum sub alijs verbis exigitur, qui enim sub eisdem peteret neminem falleret, sed potius ab omnibus irrideretur, huius fallatiæ quinque modos ponit Arist. 8. Top 5. primus est si synonymum sumatur ad confirmationem synonymi, vt definitio ad confirmationem definitionis. Secundus, si res vniuersalis vniuersè accepta petatur ad probationẽ particularis, vt qui peteret sane omnium oppositorum, eadem est ratio, vt concluderet, ergo omnium contrariorum. Tertius si contra petat omnes particulas ad probationem vniuersalis, v.g. Ꝑ omnium cõtrariorum eadẽ est disciplina, vt probet omnium oppositorum esse eandem disciplinam. Quartus, si conclusio per partes sumatur in præmissis: vt si dicas Petrus est magnus & est Logicus, ergo est magnus Logicus. Quintus si alterum relatorum sumatur ad probandum alterum ad quod refertur. vt si probet Socratem esse filiũ Sophronici, eo quod Sophronicus fuit eius pater.

Omnibus his modis conclusio probanda quodammodo sumitur in antecedenti, cum nõ magis notum videatur, quod hoc modo accipitur, quam quod concluditur.

Replic. Dices in demonstratione accipitur definitio ad confirmationem definiti in argumẽtatione topica ex toto partis, ex partibus totum, & ex altero relatorum, alterum concluditur, ergo hi modi petitionis principij non efficiunt syllogismos sophisticos.

Respondeo tamen primo modo peti principium ex natura rei. In reliquis autem non nisi ad hominem, id est, ad reprehendentem, apud quem sæpe datur vitio, quod etiã reliqui quatuor modis conclusio probetur, tunc videlicet cum ipse sibi significat, notam sibi esse rei definitionem, totumq; &c. hinc enim efficitur, vt cum Dialecticus ex datis ab alio argumẽtari debeat, merito dicatur petere principiũ qui ex negatis argumentatur.

Dubitabis primo, de loco fallatiæ captionis consequẽtis quando contingat.

HAec prouenit ex eo quod antecedens videtur effici ex consequenti, aut ex opposito antecedentis, oppositum consequentis, sicut consequens efficitur ex antecedenti & opposito consequentis oppositum antecedentis, nomine autem oppositi intellige contradictorium, v.g si tu es equus es animal, at est animal, ergo est equus, vel sic, at non est equus, ergo non est animal: huc pertinet sophisma illud: qui ait te esse animal, verum ait, sed qui ait te esse equum, ait te esse animal, ergo verum ait: vel si qui ait te esse equum, falsum ait sed qui ait te esse equum, ait te esse animal, ergo falsum ait, commutatis enim præmissis remanet syllogismus qui positus ante fuerat. Vbi nota quod docet Arist. 1. Elench. captionem consequentis contineri quodam modo sub captione accidentis: nam quidquid consequitur ex re aliqua, vt animal ex homine, est eius accidens (ea videlicet accidentis significatione, qua in captione accidentis acceptum est) non tamen quidquid est alicuius rei accidens est eius consequens. Nam album cur sit v.g. accidens hominis, non est consequens hominis, vnde omne sophisma consequentis, alia ratione spectatum, est sophisma accidentis, non tamen è contra.

3.cõ

2.cõclu.

4.cõ

Dubi-

Dubitabis secundo. De loco captionis nõ causæ vt causæ, quãdo eueniat.

3.cõclu. HAEc captio ex eo prouenit q̃ absurditas aut falsitas cõclusionis adscribitur alicui propositioni, quasi ex ea efficiatur, ex quę tamẽ verè nõ efficitur, nec enim nomẽ causa hic pro causa rei dumtaxat, sed pro quauis illationis causa, licet significet effectũ rei quæ cõcluditur, aut aliquid aliud, ideo hęc captio solet etiam vocari nõ propter hoc accidere falsum v.g. auari pecuniæ causa iura violantur, ergo vsus pecuniæ est exterminandus, dicendum potius erat, exterminãdos auaros, qa pecunia abutũtur, hi enim & non pecuniæ vsus sunt in causa vt iura violẽtur.

Dubitabis tertio. De loco captionum pluriũ interrogationum, vt vnius quando accidat?

4.cõclu. HAc fallimur, quia plures interrogationes, vt vna dumtaxat proponãtur, vnde qui simplicem responsionem reddit capi potest. v.g. quærit sophista, sit ne Socrates & Plato homo, si respondeat est, colligit sophista, ergo quidlibet percutit percutit hominẽ si vero dicas, nõ est, concludit sophista, ergo Socrates est non homo, & Plato non est homo.

Tria sunt genera huius captionis, primum cum vnum de pluribus qnęritur vt in exemplo tradito, secundum cum plura quæruntur de vno, vt est ne Socrates homo & equus? si dicas non colligit ergo Socrates non est homo, si dicas est, colligit. ergo Socrates est equus. Tertium cum plura quærũtur de pluribus, vt est ne Socrat. & Bucefallus homo & equus? si asseras, colligit ergo Socrases est equus & Bucefallus est homo, si negas concludit ergo Socrat. nõ est homo, aut Bucefallus,

ARTICVLVS VIII.

Qui sint loci quibus sophistæ intendunt consequi reliquos quatuor fines?

1.cõclu. ADfalsum impellunt curando, vel nulla initio proponatur quæstio de qua disputetur vt temere, ac nullo proposito disputationis fine, respondens facilius labatur vel multitudine interrogationũ onerant decantque se id dicẽdi studio facere & eò te trahunt, vt magis ipsis supperit argumentorum copia.

2.cõclu. Ad incredibile impellunt etiam peritẽtes admirabiliores sententias cuiusq; sectæ philosophorũ, quinimo eas sine interrogatione accipiũt quæ pertinẽt ad eam sectam, quam respondens maxime probat, quasi dubium nõ sit, quin eam libenter accipiet, interrogat etiã ea in quibus aliud loquũtur homines, aliud sentiunt vt sit, ne optabilior gratiosa mors pro patria, quã vita voluptatibus affluẽs? & ea in quibus realiter habet, aliter communis hominum opinio & sermo, vt num qui strictissime degunt, sint fœlices, & ea quo huiusmodi sunt ad neutrã partem inclinari posse videaris, sed mirabili aliquid, & præter opinionẽ respondeas, vt fit ne potius parendum sapientibus, aut legibus, quã patriæ? sophisma quo dicũt ad negationẽ & solœcismum puerilia sunt, & quo modo destruantur patet ex dictis.

Dices tamen & merito, Quomodo omnes prædictæ captiones sunt soluendæ?

3.cõclu. VEra solutio (vt docet Arist. 1. Elẽch. 4. est vitij explicatio, decem prius patefecimus modos, iam nunc illos expediamus dissolues ergo prædicta sophismata ea quidem quæ solius materiæ vitio laborent, negando eam propositionem quę probabilis videtur nec tamen est: sophismata petitionis principij negando eam propositionẽ in qua petitur principium, etiam si probabilis videatur, vt ait Arist 2. Elench. 5. reliqua vero si ex æquiuocatione, ambiguitate, compositione, diuisione, aut accentu dicta fuerint, solues multiplicem orationẽ, distinguẽdo toties quot fuerint significationes quo quomodo multiplices quin etiã cum ventum fuerit ad multiplicem cõclusionẽ, ea erit prius distinguẽda, quã de consequẽtia iudiciũ feratur. Sophimata ex figura dictionis ex accidenti ex eo q̃ simpliciter dicitur, aut cũ adiectione ex sequenti, aut ex non causa, vt causa, admissis præmissis negatione consequentiæ erunt eludenda, qua in re præcipit semper Aristo. vt parata semper habeatur argumentatio, aliqua aperte vitiosa cui similem ostendas esse causam, quã affert sophista. Sophismata ignorationis Elench. dissolues negando illã esse contradictoriam vt dictũ est supra sophismata ex pluribus interrogationibus quasi vna solues, si tot respõsiones interorgationi reddideris, quot in ea implicitæ sunt, possunt tñ nonnunquã distinctione dissolui, vt si quęrenti, sitne Plato & Socrat. homo respondeas verũ id esse accepto vox & copulatiuè, falsũ, accepto copulatim, tũ veniẽdum ad consequentiam. Sophismata nugationis & sollecismi spernẽda magis sunt, quam dissoluenda.

ARTI. iiij. & VLTIM.

De captionibus insolubilibus, sic communiter dictis, & qua ister soluantur.

QVæstionem hãc de insolibilibus quas vulg⁹ vocat in hãc extremam Logicę partẽ reiecimus, quod re vera nihil aliud sunt quam sophismata quædam, ideoque apud antiquos sophistas maximè fuerum in vsu.

Insolubilia cur sic dicta

Cicero lib. 4. academiæ, quæstiones inextricabiles appellat, ab alijs dicuntur reflexiuę, quod illas reflexio hoc est profunda quędam consideratio ad inuenerit à Græcis appellantur.

Primo, vt testis est Cicero primo de inuẽtione, & primo de oratore, quod ita vtrumque præmant vt ex altera saltem parte capiant aduersariũ, qua de causa cornuti etiam syllogismi dicuntur, sic enim argumentis cornua disponitur, vt qui alterum effugerit, alterum incurrat Cicero vbi supra, etiam appellat complexiones, forte quia ita vndique circundãt, vt nullũ reliquant euadendi locum, vnde merito possũt appellari pericula scillę &c.

Deceptꝰ M. Soto nendo in solubilia

Soto ad calcem Summularum, & ãlij afferunt multa sophismata quę videntur insolubilia, sed non sunt nec possunt esse, ad ducam ego deficiliora, quibus solutis non erit difficile & reliqua dissoluere, & quidem hæc & alia huiusmodi nimis augeri solent cum tamen parum habeant vtilitatis nos quantum perspicuitas & vtilitas paciatur minuimus.

Primam quod dicitur insolubile

Primum exemplũ sit id de quo agi solet. 3. part in materia de Baptismo, sint Petrus & Pauluscæci simul ac semel baptizãtes infantem, ac dicentes formam baptismi sub cõditione hoc pacto ego te baptizo, si alter te non baptizat, tunc sequitur primo nullam harum propositionum scilicet Petrus baptizat, Petrus non baptizat. (Et idẽ di-

dico de Paulo) esse determinatè veras, nec falsas, sequitur secũdo dari duas contradictorias simul veras, aut simul falsas. Probantur hę sequelæ, nã peto quæ nam illarum sit vera, si dicas quod hæc Petrus baptizat, contra hæc non potest esse vera nisi adimpleta conditione quod Paulus non baptizar, sed non est maior ratio cur Paulus non baptizet quam Petrus, ergo etiam hæc est vera Paulus baptizat, vel neutra est vera, præterea si admittatur vt vera, vt à te admissa est, tunc sic est etiam falsa, quia non batizat, cum non sit adimpleta conditione Pauli, ergo est vera & falsa, imo sequitur etiam quod sua contradictoria est, etiam vera Petrus non baptizet, ergo dantur duæ contradictoriæ simul veræ.

Respondeo illas propositiones conditionales apponere codditiones quarum adimpletio in in finitum protrahitur per quendam circulum qui in illis admittitur. Nã Vtrũ Petrus baptizet, necne in dicto casu ex eo pendet quod Paulus baptizet, vel non baptizet. Hoc autem ex eo quod Petrus baptizet: vel nõ baptizet, vnde est recursus circularis infinitus à Petro in Paulum, & à Paulo in Petrum, & ita illæ Propositiones sunt in perpetua suspẽsione quasi spectantes vt adimpleatur conditio

Vt hoc intelligam⁹ ponamus quod Petrum esse Patrem Pauli penderet, omnino, ex eo quod Paulus prius extiterit filius Petri, nullus enim effectus potest poni, quin prius saltim natura sit eius causa. Cum ergo actionem Petri esse veram baptizationem, vel non esse pendeat ex eo quod sit vera, vel nõ baptizatio qua baptizat Paulus ita q̃ æque pendet vna ab alia, & altera ab altera, neuter baptizat. Dices si Paulu non baptizat adimpleta est conditio quam posuit Petrus. Respondeo licet ille tantũ posluerit expresse hanc conditionem scilicet si Paulus non baptizat adimpletio tamen huius pẽdet ex eo quod Petrus baptizet cum autem hoc pendeat ex altero nunquam conditio adimplebitur.

Secundum exemplũ sit quod affert Cicero libro citato ponamus te proferre hanc propositionem ego mentior, tunc ita consurgit sophista cõtra te, vel mentiris; vel non mentiris, si primũ ergo dicis verũ, cum asseras te mentiri, & per consequẽs nõ mentiris ergo mentiris, & nõ mentiris, si secundum, scilicet quod non mẽtiris, ergo profers falsum cum asseras te mentiri & per cõsequẽs mẽtiris, ergo similiter sequitur, quod mentiris & nõ mentiris. Respondeo cum dicit quis ego mentior, si loquitur tantum de alijs enunciationious quas dixit, & non de hac quam modo profert, tunc si in alijs quas protulit mentitus est modo dicendo ego mentior, verum dicit, si vero in alijs non mentitus est, modo etiam mentitur, dicendo modo ego mentior mẽtitur: dices si cũ dicit ego mentior, verum dicit, ego no mentitur. Respondeo nego consequentiã, quia veritas huius propositionis non sumitur ex his verbis materialibus, ego mẽtior, sed ex re significata, si vero dicendo ego mentior loquitur de hac sola propositione, ita quod vellit quod res significata sit tantũ hæc propositio, nec est vera, nec falsa, quia nõ est ꝓpositio, nec enim additur in quo mentiatur.

Dices mentitur in hoc q̃ dicit ego mẽtior, Respõdeo hęc ꝓpositio significat mẽdatiũ in actu signato, si vero cum dicit ego mẽtior sit sensus in alijs omnibus & in hac etiã, quã modo profero mẽtior, tũc simili aliqua alia ab hac distincta mentitus est, tunc dicendo modo, ego mentior, falsum dicit quia verè poterat dicare, quod ali quando mentitus est, scilicet, modo dicto si semper mentitus sunt.

Ter-

Tertium exemplum sit, siquis dicat hæc propositio est falsa, ita vt vox hęc demonstret, prædictam propositionem, & non aliam: tunc ita obijcit sophista, prædicta propositio aut est vera aut falsa, si primum ergo ita est sicut per illam significatur, sed significat quod sit falsa, ergo est falsa, ergo simul est vera & falsa. Eadem est ratio de his, omnis propositio se falsificat, aliqua propositio est falsa (ex hypothesi quod sola hæc existat) dices erit implicatio in prædicto casu, ponit enim quod tantũ existat illa propositio quæ dicitur falsificans, ex alia autem parte afferuntur aliæ ad probãdum quod aliæ se falsificant: nam incommodum quod per alias propositiones infertur ex illa falsificante, non ponitur tunc, sed manifestatur, atqueadeo antequã manifestetur per illas iam erat, nec enim per has quæ de nouo adducuntur fit, vt illa se falsificet, sed ostenditur q̃ erat se falsificans, huiusmodi est etiã illud sophisma quod strui solet. Petrus proferat hanc propositionem, v.g. Deus est: & Paulus hanc, solus Petrus dicit verũ: tũc ita insurgit sophista, vel illa secunda propositio est vera, vel nõ: si est vera, ergo non solum Petrus dicit verum, sed etiam Paulus, ergo hæc est vera non solum Petrus dicit verũ, quæ est contradictoria admissæ vt vera, scilicet solus Petrus dicit verum: tunc sic, ergo alius à Petro dicit verũ, sed pono quod nullus sit alius præter Paulum, ergo Paulus dicit verum, & pono quod nihil aliud dicat, nisi quod solus Petrus dicit verum, quæ contradicit alteri ante admissæ.

Opinio Soti reijcitur.

Soto, reiectis multis multorum opinionibus in his reflexiuis admittit dari duas contradictorias simul falsas, & antecedens verum & consequens falsum in bona consequentia, & aliquam copulatiuam esse falsam, cuius vtraque pars sit vera, & alia mirabiliora, quæ tamen videntur contra principia communissima, & per se notissima, quale est illud 1. Perhier. & 4. Metaphys. quod ex duabus complete contradictorijs necesse est alteram esse veram, alteram falsam, & contra illam, dici de omni, & dici de nullo iam à nobis explicata, quæ nullis argumẽtis conuicti negare debemus. Sed potius fatendum est nos ignorare solutionem, vt ergo hæc alia plura sophismata huiusmodi diluantur. Nota veritatem & falsitatem propositionis esse conformitatem vel deformitatem ad rem significatam: res autem significata potest esse qualis significatur duplici modo, primo in essendo, secundo in significando, v.g hæc propositio Deus est vera, quia conformis est significando in actu signato alteri propositioni in actu exercito, id est, sicut hæc, Deus est, est talis in significando in actu exercito, qualis est in essendo ipsa res significata, similiter illa, hæc est vera, ideo vera est, quia talis est in significando in actu signato, qualis est in significando in actu exercito, illa, Deus est, & veritas huiusmodi propositionum significantium in actu signato immediatè sumitur ex conformitate ad rẽ, qualis est in essendo: vnde si quæras cur verum dicat, qui demonstrando hanc propositionem Deus dicit, hæc est vera. Respondebo, quia est in essendo, vt significatur per illam: vnde de primo ad vltimum, ideo prima est vera, quia hæc res in essendo ita est, cui omnis propositio saltem vltimata debet esse cõformis, vt dicatur vera, vel falsa. Respondeo quod illa secunda propositio Pauli, scilicet, solus Petrus dicit verum, si sumatur, vt significat etiam seipsam, est falsa: ad replicam cõcedo Paulum dicere verum, quod vt intelligatur. Nota in illa propositione Pauli, quæ videtur, vna duplicem esse inclusam, alteram quæ significat tantummodo reliquas alias ab illa distinctas esse veras, & vt hic hæc non significat

Veritas explicatur.

ficat ſe, ſed reliquas tantum, & hęc eſt vera, quia inter aliquos à Paulo diſtinctos, nullus præter Petrum dicit verũ, & ita patet quomodo Paulus dicat verũ in ſua propoſitione, quatenus non ſignificat ſeipſam, & quomodo dicat falſum in illa eadem, quatenus ſignificat ſeipſam: ad reliqua autem ſophiſmata adducta dicendum eſt, eo modo quo reſpondimus ad illud de ego mentior, de quo non parum acuratè, 3. p. Summularum c. 6. argumento etiam ſexto, & alibi multoties, vt legenti patebit, dicebam.

Hæc ſunt (prudens lector) quæ mihi ſimpliciter neceſſaria hac in parte viſa ſunt, & quæ pro Bachalaurei examine, Ariſtotelisq. in Logica pleniſsima intelligentia, ſatis ſuperque ſufficiunt, plura alia, verum eſt quod ſileo, quæ loquar aliquando, dabit enim Deus, *vt cum hæc rurſus prælo mandentur, nonnulla latius fere repetantur, & communi vtilitati offerãtur, proficiendo namque ſcribimus, vt* Auguſt. *dixit, & ſcribendo nobis & alijs proficimus.*

Omnia ſubijcio ſanctæ matris Eccleſiæ correctioni.

INDEX QVAE STIONVM ET ARticulorum quæ in isto opere continentur.

Quæstio 1. Proœmialis.

Ar. 1. cuius sciētiæ sit has quæstiones tractare. fol. 2.

Ar. 2. vtrū Dialectica sit sciētia. 3

Ar. 3. vt. Dialectica sit vna scientia. 5

Ar. 4. vtrum Dialectica sit practica, vel speculatiua. 8

Ar. 5. vtrum obiectū Logicæ sit ens reale, vel rationis. 10

Ar. 6. quę sit dignitas, & finis dialecticæ. 13.

Ar. 7. de diuisione dialecticæ in suas partes. 14

Quæstio 2 Præambula.

Ar. 1. vtrum Dialectica ab alijs scientijs distinguatur. 15

Ar. 2. vtrum Dialectica sit prior ordine alijs scientijs. idem.

Ar 3. vtrum Dialectica sit necessaria ad alias scientias. 16

Ar. 4. vtr. sit necessaria Dialectica simul cum alijs scientijs, & post alias. 18

Ar. 5. vtrum & quomodo Dialectica subalternet alijs sciētijs. idē

Quæstio 1. vniuersalis.

Ar. 1. cuius sit scientiæ has quæstiones tractare. 20

Ar. 2. an sit quid & quotuplex sit ens rationis. 21

Ar 3. vtrum præexistat in re aliquod ens rationis antequam cognoscatur. 2

Ar. 4 q̄d sit relatio rationis. 23

Ar. 5. quoniodo ens rationis ab intellectu cognoscatur. 23.

Quæstio 2. vniuersalis.

Ar. 1. an sit, quid & quotuplex sit vniuersale. 24

Art. 2. vtrum vniuersalia sint in solo intellectu. idem.

Ar. 3. vt. ante opus intellectus detur natura coīs in rebus. 26

Ar. 4. vt. ante opus intellect⁹ in rebus detur vnitas formalis. 28

Ar. 5. vtrum vniuersale fiat per comparationem, vel per abstractionem. 31

Ar. 6. per quam operationem intellectus fiat comparatio 33

Quæstio 3. vniuersalis.

Art. 1. de passionibus vniuersalis. 34

Ar. 2. quid & quotuplex sit prædicatio. idem.

Ar. 3. vtrum vniuersalia in concreto, vel in abstracto prædicentur de suis inferioribus. 35

Ar. 4. vtrum secundæ intentiones de primis & secundis prædicentur. 36

Quæst.

INDEX.

Quæstio 4. vniuersalis.
Ar. 1. vtrum vniuersale sit obiectum huius tractatus. 38.
Ar. 2. vtrum prædicabilia sint tãtum quinque. idem.
Ar. 3. vtr. vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia. 39
Quæst. 1. circa caput de genere.
Art. 1. vtrum materiale vel formale generis sit definitum in eius definitione. 42
Ar. 2. vtrum genus in communi habeat vnum significatum materiale. 44
Ar. 3. vt. relatio generis sit vnius speciei imæ. 45
Ar. 4. vtrũ relatio generis habeat tm̃ pro termino species. 46
Quæstio 2. de Genere.
Ar. 1. vtrum definitio generis sit descriptiua. 47
Ar. 2. vtrũ dicta descriptio recte assignetur. 48
Ar. 3. vtr. per prædicari in quid differat genus à differentia. 49
Ar. 4. vtrum genus simul sit totum & pars speciei. idem.
Ar. 5. vtr. genus actu, vel tantum in potentia species cõtineat. 50
Ar. 6. vtrum genus prædicetur de specie, vt pars vel vt totũ. 51
Quæst. 1. circa cap. de specie.
Ar. 1. vtrum species subijcibilis sit iutrinsice relatiua generi. 56
Ar. 2. vtrum species subijcibilis sit intrinsece vniuersalis. 56.
Ar. 3. vtrum species sit subijcibilis, sit etiam prædicabilis. 57
Quæst. 2. de specie prædicabili.
Ar. 1. vtrum definitio tertia speciei sit bona. 58
Ar. 2. vtrum genus possit conseruari in vna specie, & species in vno individuo. 59
Ar. 3. vtr. de vno individuo possit esse scientia. 60
Ar. 4. vtrum prima definitio individui sit bona. idem.
Ar. 5. vtrum secunda definitio individui sit bona. 62
Quæstio 1. circa caput de differentia.
Ar. 1. vtrum bona sit prima diuisio differentiæ. 65
Ar. 2. vtrum hæc diuisio differẽtiæ sit vniuoca. 67
Ar. 3. vtrum differantia proprissima per se diuidat genus, constituat & distinguat speciem. 67
Ar. 4. vtrum differentia inferior per se subijciatur differentiæ superiori vel generi qd diuidit. 68
Ar. 5. vtrum ratio differentię sit per se perfectior ratione generis quod diuidit. 70
Quæstio 2 de differentia.
Ar. 1. vtrum differentia prædicabilis secunda definitione definiatur. 71
Ar. 2. vtrum relatio differentiæ subalternæ, & imæ sit vna specie. 72
Ar. 3. vtrum detur aliqua differẽtia infimi generis cõstitutiua. 73
Ar. 4. vtrum detur aliqua differentia simplex speciei imæ constitu

constitutiua. 74.
Quæst.vnica circa ca.de proprio.
Ar.1.an tres primæ acceptiones ꝓprij sint huius prædicabilis. 76
Ar.2.quæ sit ratio cõstituens proprium quartum prædicabile. 77
Ar.3.vtrum propriũ solum manet à substantia rei. 78
Ar.4.vt.subiectum proprij sit cõpositum ex materia & forma. idẽ.
Ar.5.vt.vniuersaliter propriũ ratiõe speciei cõpetat indiuiduis. 79
Quæst.vnica circa c.de accidenti.
Ar.1 qualis sit 1.defi.accidẽtis.80
Ar.2.qualis sit defi.2.accidẽtis.80
Ar.2.qualis sit 3.defi.accidẽtis.81
Ar.4.per quid cõstituatur accidẽs in ratione quinti prædicabilis. 82
Ar.5.vt.accidens constituatur per prædicari de multis speciebus, vel in diuersis tantum. 83
Ar.6.de quibusdã dubitationi.84
Quæst.1.circa cap. de æquiuocis.
Ar.1.quid & qnotuplex sit analogia,& primo de Physica. 94.
Ar.2.de analogia Logica attributionis. 95
Ar.3.de anal.ꝓportionalitatis.96
Quæst.2.de analogia entis.
Ar.1. vtrũ enti reali & rationis sit aliquid analogum. 98
Ar.2.vt.ens reale sit analogũ substantiæ & accidenti. 99
Ar.3.vtrum Deo & creaturis ens sit analogum. 100
Ar.4.vtrũ ens prædicetur in quid de omnibus rebus. 101
Ar.5.vt.accidens ad nouem prædicamenta sit vniuocum. 102
Quæst.3.de diuisione entis.
Ar.1.quomodo ens in sua inferiora diuidatur. 103.
Quæst.vni.ar.1.vt.essentia distinguatur ab existentia. idem.
Ar.2.an sufficienter ens in decem genera sit partitum. 110
Arti.3.de his quæ collocantur in prędicamentis. idem.
Ar.4. quomodo naturæ ponãtur in prædicamentis. 111
Ar.5 vtr.prædicamẽta inter se realiter distinguantur. 112
Quæst.1.circa c.de substantia.
Ar.1.quæ sit diuisio substantiæ in primam & secundam. 116
Ar.2.vt. bona sit definitio primæ & secundæ substantiæ. 117
Ar.3.vt prima substantia sit magis quam secunda. 118
Ar.4.vt.vna species ima,velvnum indiuiduum sit magis substantia quam aliud. 119
Ar.5.vt.sex proprietates substantiæ bene assignet Arist. idem
Quæst.2.de substantia.
Ar.1.vt.Deus sit in prædicã. 120
Ar.2.vtrum Angeli & cęli ponantur in prædicamento. 122
Ar.3.vtrum partes substantiæ directe ponantur. 123.
Quæst.1.circa c.de quantitate.
Ar.1.vtrum substantia habeat partes sine quantitate. 125
Arti.2.de essentia & passionibus quantitatis quæ est corpus. 127
Ar.3.vt. quantitas realiter distinguatur à substantia. 128
Ar.4. an linea superficies & corpus

INDEX.

ſint tres ſpecies quantitatis. 130
Ar 5. vtrum pŏdus ſit ſpecies quã titatis continuæ. 132
Quæſtio 2. de quantitate.
Ar. 1. an oratio ſit quid diſtinctum à numero. 132
Ar. 2. vtrum oratio ſit ens per ſe, & ſpecies quantitatis. idem
Ar. 3. quid & cotuplex ſit vnitas prædicamentalis. 133
Ar. 4. vtrum numerus ſit ſpecies quantitatis. 134
Quæſtio 3. de quantitate.
Ar. 1. vtrum ſub eadẽ ratione tractetur in Logica, & Metaphyſica de quantitate. 136
Ar. 2. quæ ſit eſſẽtia quãtitatis. 137
Ar. 3. de numero & ordine paſſionum quantitatis. idem.
Ar. 4. ſi diuiſibilitas ſit paſſio quãtitatis. 138
Arti. 5. de menſura & alijs duabus paſſionibus. idem.
Quæſtio 1. circa cap. de relatione.
Ar. 1. an relatio ſit ens reale & vnum. 142
Ar. 2. an omnis relatio ſit in hoc prædicamento. 143
Ar. 3, an relatio terminetur ad abſolutum. 144
Ar. 4. an vnum relatiuum definiatur per aliud. 145
Ar, 5. vt. relatio realis requirat terminum realem. 146
Ar. 6, vt. relatio ſit diſtincta realiter à ſuo fundamemento. 147
Ar. 7. de ſpecie & indiuiduatione relationis à termino. 148
Ar. 8. de ꝓprietatibus relatio. 149
Quæſtio 2. de relatione.
Ar. 1. quæ & quot ſint relationis fundamen & ſpecies. 150
Ar. 2. vt. prędicta genera relationũ oĩa ſint mutua, & huius prædicamenti. 152
Art. 3. vtr. aliqua relatio immediatè poſsit fundari in ſubſtantia, vel in alia relatione. 153
Ar. 4. vttum relatio Dei ad creaturas ſit realis ex tempore. idem.
Quæſt. 1 circa cap. de qualitate.
Ar. 1. v. ꝺfinitio qual. ſit bona. 157
Ar. 2. vt. habitus & diſpoſitio diſtĩguantur ſpecie. 158
Ar. 3. vt. naturalis potentia & impotentia diſtinguantur ſpecie. idẽ
Ar. 4, vtrum paſsio & poſsibilis qualitas differant ſpecie. 159
Ar. 5. de 4. ſpecie qualitatis. 160
Ar. 6. de diſtinctione, ſufficientia, & ordine harum ſpecierum. 161
Ar. 7. de ꝓprietatib⁹ qualitatis. idẽ
Quæſtio vnica circa cap. de ſex vltimis prædicamentis.
Ar. 1 quę ſit actionis eſſentia 162
Ar. 2. vtrũ actio immanens eius ꝙ paſsio ſint huius prædicaméti 163
Ar. 3. de paſsionis eſſentia. 164
Ar. 4. de vbi eſſentia. 165
Ar. 5. de ſitus eſſentia, 166
Ar. 6. de habere eſſentia, idem,
Quæſtio circa c. de oppoſitis.
Ar. 1. vtrum ſpecies oppoſitionis diſtinguantur. 170
Ar. 2. an oppoſitio vniuoca ſit quatuor ſpeciebus. idem,
Ar. 3 vtr. contradictio ſit maxima oppoſitionum. 171

Ar.

INDEX.

Ar.4.vtr.à priuatione adhibitum fit regreſſus. 172
Ar.5. vtrum vera ſint quæ Ariſt. docet de contrarietate. 173
Art.6.vtrum ſpecies vnius generis opponantur contrariæ. 174
Quæſtio vnica, de his quæ omni accidenti conueniunt.
Ar.1.vtr. accidens poſsit eſſe ſine ſubiecto. 176
Ar.2.vtr. accidens ſpirituale poſſit eſſe in ſubiecto materiali. 178
Ar.3. vtrum aliqua accidentia idẽ tificentur cum ſubſtantia. 180
Liber 1.Perhiermænias. 181
Quæſtio 1.circa iſtum librum.
Ar.1.q̃ ſit neceſ.cõſti.verbũ. 184
Ar.2.v.verbũ mentale eadẽ actione qua ꝓducitur intelligatur. 185
Ar,3.vtrum verbum diſtinguatur ab intellectione. 186
Ar. 4.vt,in cognitione ſingulariũ dentur verbum. 190
Ar.5.vtrum per actus apetitus producatur terminus. 191
Ar.6.vt.per actus ſenſuũ exteriorum producatur terminus. 192
Quæſtio 2.de veritate.
Ar.1.quidſit vetitas tranſcẽd.194
Ar.2.quid ſit veritas formalis.196
Ar.3.vt. veritas formalis ſit tantũ in iudicio intellectus. 198.
Ar.4.vt.veritas ſit per operationem reflexam intellectus. 199
Ar.5.v.verũ ſit obiectũ intel. 200
Ar.6.v.in fẽſib⁹ reperiaturver 201
Quæſ.3.de futuris cõtingentibus.
Ar.1. vtrum aliqua entia neceſſario ſint. 222
Ar.2.v.oĩa entia neceſſar.fiant.223
Ar 3.quæ ſit radix neceſsitatis & contingentiæ. 226
Ar.4.quæ ſit in effectibus neceſsitas & contingentia. 227
Ar.6.ſi detur potentia ad preſens & futurum. 229
Ar.7.quomodo propoſitiones incipiãt & deſinãt eſſe verę,l,fal.230
Ar.8.vt.ꝓpoſitiones de futuro cõtingẽti ſint determinatę verę. 231
Libri Priorum. 234
Quæſtio vnica circa iſtos libros.
Ar.1.quomodo propoſitio de cõtingenti conuertatur. 246
Ar.2.quid ſit dare terminos in quibus omni, & in quibus nulli. 247
Libri Poſteriorum.
Queſ.vni.circa c.de præcognitis.
Ar.1.an ſit vera 1.concluſio. 251
Ar.2.vtr. ſit vera 2.concluſio.idẽ.
Ar.3.vt.3.& 4.conc.ſint veræ.253
Quæſtio vnica circa caput 2.
Ar.1.v.defi.ſcientiæ ſit bona.254
Ar.2.vtrum definitio demonſtrationis ſit bona. 255
Ar.3.ꝺcauſis demõſtrationis.256
Ar.4.vt.vera ſint quæ Ariſt.docuit de principijs. 257
Quæſtio vnica circa cap.3.
Ar.1.ſi 1.prĩcipia cognoſcãt.258.
Ar.2.vtr.detur habitus principiorũ &ſit naturalisvel adquiſit⁹. 259
Ar.3.vtrum habitus principiorum ſit vnus ſpecie. 260
Ar.4.vtrum detur aliqua propoſitio per ſe nota. 261
Ar.5.vtrum circulus ſit vitium in demonſtratione. 261

Quæ

INDEX.

Quæſt. vnica circa cap. 5.
Ar. 1. vtrum prædicatum de omni bene aſsignetur. 263
Ar. 2. de modis per ſe. 263
Ar. 3. vtrum bona ſit definitio vniuerſalis & cui competat. 265
Quæſtio vnica circa cap. 10.
Ar. 1. vtrum demonſtratio immediatè in quia & propter quid diui datur. 269
Ar. 2. vtrum omnis demonſtratio perfecta ſit vna ſpecie ima. 270
Ar. 3. vtrum omnis demonſtratio imperfecta ſit vni⁹ ſpeciei ime. 271
Ar. 3. vtrum omnis demonſtratio imperfecta ſit vni⁹ ſpeciei ime. 271
Ar. 4. de ſubalternatione ſcientiarum. 272
Quæſtio vnica circa cap. 23.
Ar. 1. vtrũ habitus ſcientificus ſit vna ſimplex qualitas. 275
Ar. 2. vtrum detur vna ſcientia certior alia. 275
Ar. 3. vtrum ſcientia aliquãdo ſit de ente per accidens. 276
Circa c. 26. q. 1. de omnibus habitibus in communi.
Ar. 1. an ſint & quot ſint habitus intellectuales. 278
Ar. 2. quot ſint habitus intellectuales. 279
Ar. 3. vt. habitus intellectuales eſſentialiter diſtinguantur. 280
Quæſtio 2. De comparatione habituum.
Art. 1. an ſit quid & propter quid ſit habitus ſcientificus. 282
Ar. 2. vt. aſſenſus ſcientiæ tantus ſit circa concluſionem. idem.
Ar. 3. vtrum omnis opinio, vel fides ſit vnius ſpeciei. 283
Arti. 4. vtrum opinio vel fides requirant dubitationem. 284
Ar. 5. vtrum ſcientia, fides, & opinio habeant contrarium. 285
Ar. 6. vtrum ſcientia, fides, & opinio ſint da eodem compoſsibiles, & de alijs totam materiam concernentibus. 286
Libri Topicorum.
Quæſtio vnica circa iſtos libros.
Art. 1. vtrum cognitio ſyllogiſmi Topici ſit neceſſaria. 294
Arti. 2. quid ſit Topicus ſyllogiſmus. 294
Ar. 3. propter quid ſit ſyllogiſmus Topicus. 295
Ar. 4. de locis Topicis. 296
Ar. 5. quotuplex ſit locus. idem
Ar. 6. vtrum horum locorum conſideratio ad Logicum ſpectet. 297
Libri Elenchorum.
Quæſtio 1. circa iſtos libros.
Art. 1. de finibus Sophiſtæ. 299.
Ar. 2. de locis argumentorum fallatijs. idem.
Art. 3. de loco fallatiæ æquiuocationis. idem.
Ar. 3. de loco fallatiæ compoſitionis & diuiſionis. 300
Ar. vlt. de loco fallatiæ captionis accentus. 301
Quæſt. 2. de fallatijs extradictione
Ar. 1. de loco accidentis. idem.
Arti. 2. de loco fallatiæ petitionis principij 302
Ar. 3. de alijs finib⁹ Sophiſtæ. 303
Ar. 4. de capt. inſolubilib⁹. 303

Finis.